

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

HÜKÜMETLER-PROGRAMLARI VE GENEL KURUL GÖRÜŞMELERİ

CİLT 3
(20 KASIM 1961-27 EKİM 1965)

HAZIRLAYANLAR

Dr. İrfan NEZİROĞLU

Dr. Tuncer YILMAZ

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

HÜKÜMETLER, PROGRAMLARI VE GENEL KURUL GÖRÜŞMELERİ

CİLT 3

(20 KASIM 1961-27 EKİM 1965)

HAZIRLAYANLAR

Dr. İrfan NEZİROĞLU

Dr. Tuncer YILMAZ

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI

Hükümetler, Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri

Cilt 3 – (20 Kasım 1961 - 27 Ekim 1965)

ISBN: 978-605-4700-46-2

ISBN: 978-605-4700-49-3

Hazırlayanlar

Dr. İrfan NEZİROĞLU

TBMM Genel Sekreteri

Dr. Tuncer YILMAZ

TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkan Yardımcısı

Düzenleme

Gülşah ERDEM EFE

Grafik-Tasarım

Uğur SAÇI

(Basın, Yayın ve Halkla İlişkiler Başkanlığı – Grafiker)

Baskı

TBMM Basımevi

Aralık 2013

SUNUŞ

24 Nisan 1920’de Büyük Millet Meclisi tarafından seçilerek görevlendirilmiş olan “Muvakkat İcra Encümenleri Heyeti’nden” Cumhuriyetin ilanına kadar geçen sürede, 5, 1923’den bugüne kadar 61 hükümet görev yapmıştır. Hükümet Programları ve TBMM Genel Kurul Görüşmeleri isimli bu kaynak eserde bugüne kadar görev yapan bütün Hükümetlerin Bakanlar Kurulu listeleri, hükümet programları ve programların Genel Kurul görüşmeleri ile güven oylaması sonuçları yer almaktadır.

Programların yanı sıra Genel Kurul görüşmeleri ve oylama sonuçlarını da içermesi bakımından ilk olan bu eser araştırmacılar için temel bir kaynak olacaktır. Hükümetlerin belli alanlardaki politikaları üzerine karşılaştırmalı çalışma yapmak artık daha kolay olacaktır.

Bu eser aynı zamanda, yakın tarihimize ait olayların, ülke ve dünya gündemi hükümet politikalarına, dolayısı ile parlamentoya nasıl yansıtıldığının en güzel ve özet sunumu niteliğindedir.

Yasama ve parlamento tarihi literatürüne oldukça önemli katkı sağlayacağını umduğumuz “Tarihe Düşürülen Notlar” kitap serimizin 4’üncü eseri olarak 10 cilt halinde yayınlanan bu eserin hazırlanmasında birincil kaynak olarak “TBMM Tutanak Dergisi” özgün basımları ile referans alınmıştır. Tutanaklardaki bazı küçük dizgi ve sözcük hatalarının düzeltilmesi dışında orijinal yapı korunmuştur.

Başbakanların görev yaptıkları dönemlere ait fotoğraflarının sağlanması konusunda “Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü” Fotoğraf Koleksiyonundan yararlanılmıştır.

Kitabın içeriğinin tamamına yayınından kısa bir süre sonra TBMM web sayfasından erişim mümkün olacaktır.

Yakın siyasi tarihimize ışık tutacak önemli bir kaynak niteliğindeki bu eserin pek çok araştırmaya katkı sağlayacağına inanıyor, başta Genel Sekreterimiz Dr. İrfan Neziroğlu ile Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkan Yardımcısı Dr. Tuncer Yılmaz olmak üzere hazırlanmasında emeği geçen tüm personelimize teşekkür ediyorum.

Cemil ÇİÇEK
TBMM Başkanı

ÖNSÖZ

Anayasaya göre Türkiye Büyük Millet Meclisinin görevlerinden birisi de Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemektir. Bu denetime esas olacak metinlerden en önemlisi hiç şüphesiz hükümet programlarıdır.

Hükümet programı ya da Anayasada kullanılan ifadeyle “Bakanlar Kurulunun programı”, kuruluşundan en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir bakan tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisinde okunur ve güvenoyuna başvurulur.

Programın okunmasından iki tam gün geçtikten sonra güvenoyu için görüşmeler başlar ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra oylama yapılır.

Bu eserin basıldığı tarih itibarıyla 25.4.1920 tarihinden bugüne, Cumhuriyetin ilanına kadar 5 İcra Vekilleri Heyeti dahil 66 hükümet kurulmuş, hükümet programı Türkiye Büyük Millet Meclisinde okunmuş, Genel Kurulda program üzerinde görüşmeler yapılmış ve nihayet güvenoyu ile süreç tamamlanmıştır.

Hükümet programlarına çeşitli kaynaklardan ulaşmak mümkün ise de görüşme tutanaklarına ve güven oylaması sonuçlarına erişmek daha zor bir süreçtir. Elinizdeki eseri değerli kılan Bakanlar Kurulu listesi, bakanların görev tarihleri, koalisyon hükümeti ise koalisyon protokolleri, hükümet programları, hükümet programlarının Genel Kurulda okunan hali, hükümet programlarının TBMM Genel Kurulundaki görüşme tutanakları ve oylama sonuçlarına toplu olarak ve kolayca erişilmesine imkân sağlamasıdır.

Kitabı Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkan Yardımcımız Dr. Tuncer Yılmaz ile birlikte titiz bir çalışma sonucunda yayına hazırladık. Gülşah Erdem Efe ve Uğur saç başta olmak üzere emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Eserin karşılaştırmalı yeni araştırmalara kaynaklık etmesini umuyorum.

Dr. İrfan NEZİROĞLU
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Genel Sekreteri

İÇİNDEKİLER

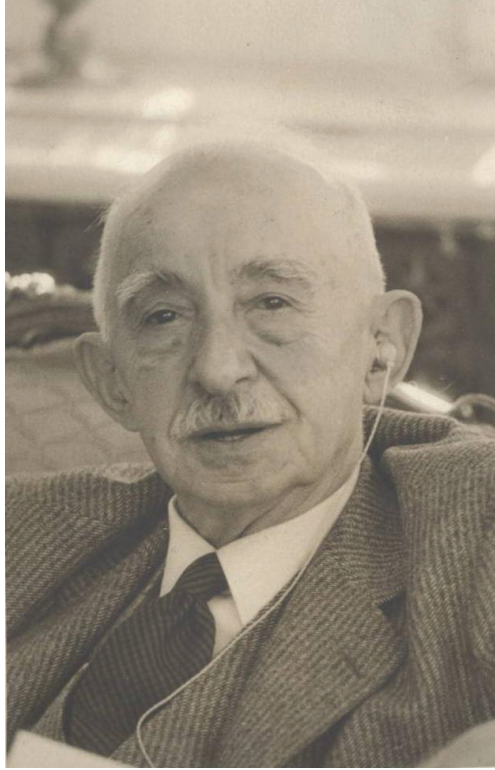
SUNUŞ.....	iii
ÖNSÖZ.....	v

CUMHURİYET HÜKÜMETLERİ

26 VIII. İnönü Hükümeti (20.11.1961-25.06.1962)	1321
Bakanlar Kurulu.....	1322
Koalisyon Protokolü.....	1324
Hükümet Programının Okunması	
A- Millet Meclisi	1326
B- Cumhuriyet Senatosu.....	1338
Hükümet Programının Görüşülmesi	
A- Cumhuriyet Senatosu.....	1339
B- Millet Meclisi	1410
Güvenoylaması.....	1465
27 IX. İnönü Hükümeti (25.06.1962-25.12.1963)	1477
Bakanlar Kurulu.....	1478
Koalisyon Protokolü.....	1480
Hükümet Programının Okunması	
A- Millet Meclisi	1485
B- Cumhuriyet Senatosu.....	1504
Hükümet Programının Görüşülmesi	
A- Cumhuriyet Senatosu.....	1505
B- Millet Meclisi	1583
Güvenoylaması.....	1707
28 X. İnönü Hükümeti (25.12.1963-20.02.1965)	1731
Bakanlar Kurulu.....	1732
Hükümet Programının Okunması	
A- Millet Meclisi	1734
B- Cumhuriyet Senatosu.....	1750
Hükümet Programının Görüşülmesi	
A- Millet Meclisi	1751
B- Cumhuriyet Senatosu.....	1857
Güvenoylaması.....	1914

29 Ürgüplü Hükümeti (20.02.1965-27.10.1965)	1943
Bakanlar Kurulu.....	1944
Hükümet Programının Okunması	
A- Millet Meclisi	1946
B- Cumhuriyet Senatosu.....	1960
Hükümet Programının Görüşülmesi	
A- Millet Meclisi	1961
B- Cumhuriyet Senatosu.....	2103
Güvenoylaması.....	2161

VIII. İnönü Hükümeti
20.11.1961-25.06.1962

Bakanlar Kurulu

Başbakan

Mustafa İsmet İNÖNÜ (Malatya, CHP) 20.11.1961-25.06.1962

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı

Ali Akif EYİDOĞAN 20.11.1961-25.06.1962

(C. S. Zonguldak Üyesi, AP) 20.11.1961-25.06.1962

Devlet Bakanı

Turhan FEYZİOĞLU (Kayseri, CHP) 20.11.1961-25.06.1962

Devlet Bakanı

Avni DOĞAN (Kastamonu, CHP) 20.11.1961-23.05.1962

Hıfzı Oğuz BEKATA 23.05.1962-25.06.1962

(C.S. Ankara Üyesi, CHP)

Devlet Bakanı

Necmi ÖKTEN (Çorum, AP) 20.11.1961-25.06.1962

Devlet Bakanı

Nihat SU (Antalya, AP) 20.11.1961-25.06.1962

Adalet Bakanı

Kemal Sahir KURUTLUOĞLU 20.11.1961-25.06.1962

(C.S. Kontenjan üyesi)

Milli Savunma Bakanı

Mehmet İlhami SANCAR 20.11.1961-25.06.1962

(İstanbul, CHP)

İçişleri Bakanı

Ahmet TOPALOĞLU (Adana, AP) 20.11.1961-25.06.1962

Dışişleri Bakanı

Selim Rauf SARPER (İstanbul, CHP) 20.11.1961-26.03.1962

Feridun Cemal ERKİN 26.03.1962-25.06.1962

(TBMM dışından)

Maliye Bakanı

Osman Şefik İNAN (Çanakkale, CHP) 20.11.1961-25.06.1962

Milli Eğitim Bakanı

Mehmet Hilmi İNCESULU 20.11.1961-25.06.1962

(Çorum, CHP)

Bayındırlık Bakanı

Mehmet Emin PAKSÜT (Ankara, CHP) 20.11.1961-25.06.1962

Ticaret Bakanı

Mehmet İhsan GÜRSAN (İzmir, AP) 20.11.1961-25.06.1962

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı

Süleyman Suat SEREN
(C.S. Isparta Üyesi, AP)

20.11.1961-25.06.1962

Gümrük ve Tekel Bakanı

Şevket PULATOĞLU
(C.S. Trabzon Üyesi, AP)

20.11.1961-25.06.1962

Tarım Bakanı

Ali Cavit ORAL (Adana, AP)

20.11.1961-25.06.1962

Ulaştırma Bakanı

Mustafa Cahit AKYAR
(C.S. Denizli Üyesi, AP)

20.11.1961-25.06.1962

Çalışma Bakanı

Bülent ECEVİT (Ankara, CHP)

20.11.1961-25.06.1962

Sanayi Bakanı

Fethi ÇELİKBAŞ (Burdur, CHP)

20.11.1961-25.06.1962

Basın - Yayın ve Turizm Bakanı

Kamran EVLİYAOĞLU (Samsun, AP)

20.11.1961-25.06.1962

İmar ve İskan Bakanı

Mehmet Muhittin GÜVEN
(İstanbul, AP)

20.11.1961-25.06.1962

Koalisyon Protokolü

(CHP-AP)

C.H.P. ile A.P. günlerden beri bir hükümet kurma hususunda karşılaşılan güçlüklerle çare bulmak üzere, bir karma hükümet kurmaya müştereken karar vermişlerdir.

15 Ekim seçimleri sonuçlarına göre, Millet Meclisinde hiçbir siyâsi parti tek başına çoğunluk sağlayamadığı için, birden çok partinin elbirliği ile hükümet teşkili normal parlamenter ve demokratik rejimin tabii ve kaçınılmaz bir icabıdır.

Memleketimizin bugün karşı karşıya bulunduğu iç ve dış şartların, hiç vakit kaybetmeden, istikrarlı ve güven verici bir hükümet kurulmasını zaruret haline getirdiği aşîkârdır.

Vatandaşlar arasında iyi münâsebetlerin hakim olması ve siyâsi husumet fikrinin yerini, medeni bir siyâset anlayışına terketmesi suretiyle yurttaki huzurun kurulması bakımından da, bir karma hükümet teşkilinde zaruret bulunduğu inancı, her iki partiye hakim olmuştur.

İktisâdî hayatımızın içinde bulunduğu durum, hükümetin bir an önce kurulmasını ve acil tedbirlerle vatandaş dert ve ıztıraplarına çare aranılmasını gerekli kılmaktadır.

Her iki siyâsi teşekkül, 15 Ekim seçimlerinde millettten en fazla oy alan ve Millet Meclisinde en geniş şekilde temsil edilen partiler olduklarına göre, bu partilerin iktidar yetki ve sorumluluğunu paylaşmaları seçim sonuçlarına da uygun bir hal şeklindedir.

Bu inançlardan ve vatanseverce duygulardan hareket edilerek teşkil edilen karma hükümetin programı, Adalet Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisinin programlarında ve seçim beyannâmelerinde yer alan esasların muhasalası olacaktır.

T.B.M.M. ne dayanan, ondan kuvvet alan ve Meclise karşı sorumlu bulunan hükümet, normal demokratik rejimin bütün icapları ile işler halde bulunmasını başlıca vazife bilecektir.

Hükümetin kurulması ile fevkalâde tedbirleri lüzumsuz kılacak bir huzur devri başlayacak ve Anayasanın hükümlerine uygun şekilde işliyen tarafsız bir idarenin nimetlerinden bütün vatandaşlarımız fark gözetilmeden faydalanacaklardır.

Mevzuatımızın yeni Anayasaya uygunluğunu sağlayıcı tadillerin en kısa zamanda yapılmasına çalışılacak ve Anayasa ile getirilen yeni müesseselerin gereği gibi kurulması ve işlemesi maksadıyla lüzumlu bütün kanunlar çıkarılacaktır.

Geçmiş siyâsi mücadelelerin vatandaşlarımız arasında yaratmış olduğu ayrılıkların ortadan kalkması, vatandaş arasında milli kader birliği şuurunun her türlü husumet fikrine galebe çalması ve yurttaki tam bir huzurun yerleşmesi için gerekli bütün tedbirler alınacaktır. Yakın geçmişin bütün yaralarını insani duygular ve şefkat hisleriyle kapatmak yolunda her türlü gayret gösterilecektir.

Bugün iktisâdî hayatımızın içinde bulunduğu durgunluk, işsizlik ve sıkıntıların bir an evvel çareleri aranacak, iktisâdî durgunluğun ruhi ve iktisâdî sebeplerini

ortadan kaldırmak üzere karma hükümete katılan her iki partinin üzerinde ittifak ettikleri ve halka vadettikleri ferahlatıcı tedbirler alınacaktır.

İnanıyoruz ki, iki büyük partinin istikrarlı, ömürlü ve güven verici bir hükümet kurmağı kararlaştırmaları dahi, iktisadi hayatımıza arız olan tereddüt ve durgunluğu gidermek hususunda tek başına faydalı bir tesir icra edecektir.

Memleketimizin hürriyet nizamı içinde hızla kalkınmasını sağlayacak istikamette çalışmak hükümetin ana hedeflerinden biri olacaktır. Yerli ve yabancı iş muhitlerine güven verecek, yatırımların süratle artmasına imkân hazırlayacak iktisâdi ve mali tedbirler alınacaktır.

Bu cümleden olmak üzere, vergi mevzuatı ve tatbikatının, geçirilen tecrübelerin de ışığı altında, vatandaşa kolaylık sağlayacak şekilde düzeltilmesi yoluna gidilecektir. Vergi adaletine ve hakkaniyetine aykırı mevzuat ve tatbikat esaslı bir reforma tabi tutulacaktır.

Zirâat arazisinden arazi vergisi kaldırılacaktır. Zirai gelir vergisi, bu verginin bünyesinden doğan ve tatbikatla sabit olan güçlükler gözönünde tutularak, esaslı surette ıslah olunacaktır.

İşçi davalarının halli yolunda alınacak ilk tedbirlerden biri olarak, işçi kazançlarından Tasarruf Bonosu kesilmesine son verilecektir. Diğer mükellefler için de, Tasarruf Bonoları usulünden doğan haksızlık ve aksaklıklar tedricen giderilecektir.

Dış politikamız; Türk milletinin Batılı anlamda demokratik rejimi kabul etmiş olmasının tabii sonucudur. Bu itibarla, Batı demokrasileriyle samimi ittifakımız, NATO ve CENTO'ya karşı taahhütlerimiz ve bütün komşularımızla iyi komşuluk prensibi dahilinde normal münâsebetleri devam ettirmek arzusu, dış politikamızın esasıdır.

Bağımsızlığımızın bekçisi olan şanlı ordumuz ile, kültürel ve milli kalkınmamızın öncüleri olan irfan ordusu mensuplarının maddi ve manevi ihtiyaçları ön planda düşünülecek, yurdun her köşesinde, her çeşit amme hizmeti gören personelin rahat ve huzur içinde çalışmaları sağlanacaktır.

İnsan hak ve hürriyetlerine dayanan demokratik ve layık cumhuriyet prensiplerine bağlı olan her iki parti, memleketimizi aşırı sol ve aşırı sağ cereyanlardan ve totaliterliğin her şekliinden korumak hususundaki müşterek azimlerini bir defa daha teyit ederler.

Netice itibarıyla aziz milletimize şunu arz etmek isteriz ki, iç ve dış meseleler bakımından memleketimizin içinde bulunduğu nazik şartları gözönünde tutan partilerimiz, siyâsi hüviyetlerini müstakillen muhafaza etmekle beraber, memleket davalarını halletmek gayesiyle bir karma hükümet içinde samimiyetle el ele çalışmağa kararlı ve azimlidirler.

Karma hükümetin çalışmalarına hâkim olacak diğer esaslar, hükümet programında teferruatlı olarak açıklanacaktır.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
Dönem 1 Cilt 1 Birleşim 13
Sayfa 118-125
27.11.1961 Pazartesi

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — *Fuad Sirmen*

KÂTİPLER: *Nurettin Ok (Çankırı)*

Nurettin Akyurt (Malatya)

Açılma Saati: 15.00

Hükümet Programının Okunması

BAŞKAN — Söz Sayın Başbakanındır.

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ (Malatya) —

Millet Meclisinin Sayın Üyeleri,

Hükümet programını arz etmek için yüce huzurunuzda bulunmakla şeref duyuyorum. Başkanı bulunduğum karma Hükümet siyâsi hayatımızda geçmiş misâli olmayan yeni bir teşekküldür. Uzun bir ayrılık devri içinde bir araya gelmeleri ve bir dilden konuşmaları imkânsız sanılan siyâsi partiler, anlaşarak bir Hükümet kurabilmişlerdir.

Bu netice, milletimizin siyâsi olgunluğunun ve her güçlüğü yenme hususunda ki denenmiş kudretinin yeni bir örneğidir.

Yüksek huzurunuzda bulunan Hükümetin üyeleri, kısa çalışmalar süresinde, düşünüşte ve siyâsi anlayışta ahenk ve mutabakat içinde bulunduklarını görmüşlerdir.

Cumhuriyet Hükümeti, bütün üyeleriyle, Atatürk ıslahatının ilkeleri üzerinde karardır. *(Alkışlar)* Anayasa'nın mutlak hâkimiyetini temin etmek her siyasetin üstünde hedefimizdir. *(Alkışlar)*

Hükümet teşkili esnasında muhalefette ve iktidarda bulunan siyâsi partilerimizin başkanları ile temas ve münasebetimi muhafaza ettim. Karşılıklı olarak demokratik rejimin temel prensipleri üzerinde görüş birliğinde olduğumuzu bir defa daha tespit etmiş bulunuyorum.

Hülâsa olarak söyleyebilirim ki, karma Hükümet memlekette demokratik rejimin tam manasıyla bir vasıtası olarak işleyecek durumda ve kudrettedir. *(Alkışlar)*

Sayın Milletvekilleri,

Memleketin iç politikasında karşımızda bulunan mesele, vatandaşlar arasında huzuru ve iyi münasebeti sağlamaktır. Siyâsi mücadelelerin yarattığı uzaklık ve çekişmenin karma Hükümet zamanında huzura çevrilmesi için bütün imkânlar mev-

cuttur. (*Alkışlar*) Siyâsi ayrılık esas itibariyle, siyasetin yukarı kademesini işgal eden idareciler ve hususiyle iktidarda bulunanlar tarafından beslenir. Millet Meclisi ke-
sin bir karar ile temin ederiz ki, memleket idaresinde vatandaşın münâsebetleri
ve hakları, siyâsi kanâat ayrılığından dolayı hiçbir fark göstermeyecektir. (*Bravo
sesleri, alkışlar*) Jandarma karakolundan ve köy muhtarlarından yüksek idare ma-
kamına ve banka kredilerine kadar hiçbir yerde, vatandaş, hiçbir sebeple eşit ol-
mayan muamele görmeyecektir. (*Bravo sesleri ve alkışlar*) Umumiyetle sade olan bu
karar ve hükmün, tatbikatta tam yerleşmesi için zaman geçmesi ihtimali olduğunu
biliyoruz. Bu, ancak idari ve adli, büyük küçük mercilerin devamlı takipleriyle sağ-
lanabilir. Biz bu neticeyi elde edebileceğimize güveniyoruz. Bu siyâsetimizin hak-
sız talepler için istismar vasıtası olması ihtimalini de gözönüne alıyoruz. Bütün bu
güçlüklerin içinden çıkacağız, Devlet kapısında ve amme müessesesinde partizan-
lığı imkânsız hale getireceğiz. (*Bravo sesleri ve alkışlar*) Vatandaşlar arasında ahenk
ve huzuru temin etmek için bu hastalığın tedavisine başlıca ehemmiyet veriyoruz.

Sayın Milletvekilleri,

İç politikada acele olan bir ihtiyacımız, asayiş kuvvetlerinin kanun içinde ba-
şarılı bir suretle çalışacak bir hale getirilmeleridir. Geçmiş olayların tesiri altında,
asker çekildikten sonra, en ehemmiyetli mesele, polis ve jandarmanın kıymetini ve
manevi itibarını vatandaş gözünde sağlamaktadır. (*Alkışlar*) Vatandaşın itibarı ya-
nında asayiş kuvvetlerinin nefesine güveni ve vazifesine bağlılığı kuvvetlenecektir.
Bu neticeyi elde etmek hem idare makamlarımızın, hem vatandaşlarımızın salim
anlayışı ile mümkün olabilir.

Yüksek meclise, siyasi huzurun temini için ilk yapılmış ve yapılacak vazifeleri,
ilk temin edilmiş ve edilecek unsurları arz etmiş olduğumu sanıyorum. Bu unsurlar,
siyasetin yüksek kademesinde bir karma Hükümetin kurulabilmesi, memleketin
bütün resmi hayatında partizanlığın kaldırılıp eşitliğin temini ve asayiş kuvvetleri-
nin itibarlı ve işler hale getirilmesi suretinde hülâsa edilebilir.

Sayın Milletvekilleri,

Hükümet programının hedefi, hürriyet nizamı içinde hızlı bir kalkınmanın
sağlanmasıdır. Bunun ameli çaresi, Devlet ve özel teşebbüs olarak, mümkün olan
en geniş ölçüde yatırım yapılmasıdır. (*Alkışlar*)

Devlet sektörü yatırımlarının verimli olabilmesi için, her şeyden önce siyasi
iktidarın planlı kalkınma fikrine yatkın olması, yatırımların isabetli bir plana da-
yanması ve mali kaynakların sıhhatli yollardan sağlanması şarttır.

Memleketimizin umumiyetle bilinmekte olan çeşitli ihtiyaçlarını süratle gide-
recek usul ve tedbirleri seçerken, Devlet Planlama Teşkilâtının çalışmalarından cid-
di olarak faydalanmak kararındayız.

Bu yıldan başlayarak, bütçelerimizi güvenilir bir plana istinat ettirebileceğimi-
ze inanıyoruz. 1962 bütçesiyle, geçmiş yıllara nazaran daha geniş bir yatırım hac-
mine ulaşacağımızı ümit ediyoruz.

Bilhassa tarım, sanayi ve eğitim alanlarında göze çaracak olan bu yatırımlar, Devletin bütün hizmet kollarına makul nispetlerle yayılacaktır.

Amme sektörü yatırımlarındaki artış, Devletten her türlü teşvik ve kolaylığı görecektir. Hususi sektör yatırımlarına da hız verecektir.

Kalkınma siyâseti şudur; her sene umumi gelişmemizde mutlaka bir ilerleme sağlamalıdır. Nüfusumuzun hızla artmakta oluşu da hesaba katılmalıdır. Milli gelirimizdeki yıllık yükselme nispeti öyle bir seviyeye varmalıdır ki, nüfus artış payı karşılandıktan başka, ileri memleketlerle aramızdaki mesafenin görünür bir gelecekte kapanması da sağlanabilsin.

Büyük Meclisin Sayın Üyeleri,

Hızlı kalkınmanın istediği yatırımı yapabilmek için milletçe mutlaka israftan uzak bir hayata girip gerekli yatırım payını sağlamak mecburiyetindeyiz. Geleceğini düşünmeyen veyahut hesabını bilmeyen bir millet halinde kalmamak bugünkü ve yarınki hükümetlerin değişmez kararları olmak lazımdır. Siyâsi partilerin birbirinin halefi durumunda hep bu istikamette birbirlerini uymaları ve tamamlamaları icap ettiği inancındayız. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Sayın Milletvekilleri,

Şimdi muhtelif bakanlıkların ayrı çalışmaları hakkında Hükümetimizin düşüncelerini arz etmeğe çalışacağım.

Bakanlıkların ihtiyaçlarını karşılamak ve yatırımların kaynaklarını bulmak zorunda olan Maliyemiz, her şeyden önce istikrar içinde hızlı gelişme ilkesine bağlı kalacaktır.

Hükümet olarak, enflasyon tehlikesine düşmeden, ekonomimizi durgunluktan kurtaracak tedbirleri süratle alacağız. Hızlı gelişme ile birlikte yüksek istihdam seviyesini, fiyat istikrarını ve adil gelir tevziini gözönünde tutacağız.

Bu maksada ulaşmak için, vergi sistemimizi toplu bir halde dikkate alarak lüzumlu ıslahat tedbirlerini huzuruza getireceğiz. Devlet gelirlerinde azalmaya ve yatırım imkânlarımızda daralmaya meydan vermeden, zirâat arazisinden arazi vergisini ve dar işçi kazançlarından tasarruf bonosunu kaldırmak gibi kolaylıkları gerçekleştirmek azmindeyiz. (*Alkışlar*)

Adalet Bakanlığımız, bağımsız adaletin ihtiyaçlarını sağlamak, idari ve kanuni müesseselerini vücuda getirmek için çalışacaktır. Anayasa Mahkemesi, Yüksek Hakimler Kurulu gibi Anayasamızın mühletlere bağladığı temel kuruluş kanunları süratle hazırlanarak Yüksek Meclise takdim edilecektir.

Gelecekte ihtiyacımız olan hâkimlerin, belli bir program içinde, yetiştirilmesi konusunda ciddi tedbirler alınacaktır.

Adaletin sürat ve emniyet içinde tahakkuku için memleket ihtiyacına cevap vermeyen kanunlar, bu arada şikâyet konusu olan İcra İflas Kanunu düzeltilecek, Anayasa ile mutabakat arz etmeyen kanunların bir an önce değiştirilmesi ve yeni-

den düzenlenmesi için başlamış olan çalışmalar en kısa zamanda neticelendirilecektir.

İnfaz sistemini ıslah etmek ve cezasını çekmiş mahkûmların cemiyete intibaklarını kolaylaştırmak yolunda çalışmalara devam edilecektir.

Memleketin bünyesinde ve Devletin bütün teşkilâtında devamlı huzurun temin edilmesiyle birlikte, vatandaş münâsebetlerinde geçmiş siyasi mücadelelerin yaralarını tamamıyla tedavi etmek, dikkat ve ehemmiyetle göz önünde bulunduracağımız ve üzerinde çalışmaya başlayacağımız bir husus olacaktır. (*Alkışlar, bravo sesleri*)

Nüfusunun büyük çoğunluğunu köylü ve çiftçi teşkil eden, milli gelirinin ve ihracatının en büyük kısmını toprak mahsullerinden sağlayan memleketimizde, tarım sahasında kalkınmayı temel dava saymaktayız. (*Bravo sesleri*)

Memleketimiz ekilebilir topraklarının sınırına varmıştır. Bundan sonra, zirai istihşâli artırmanın yolu dekar başına verimi yükseltmek olacaktır. Bunun için sulama, toprağı besleme ve koruma, tohumluk ihtiyacını tam olarak karşılama, hastalık ve haşerelerle mücadele konuları azimle takip olunacaktır.

Müstahsile ihtiyacını karşılayacak miktarda zirai krediyi elverişli şartlarla sağlamak hedefimizdir.

Toprak reformunu, Anayasamızın ruhuna, ekonomik ve zirai bünyemize uygun ve dengeli şekilde gerçekleştirecek kanuni tedbirler dikkatle hazırlanacaktır.

Hayvancılığımızın gelişmesi ve hayvan ürünlerimizin değerlendirilmesi için gerekli tedbirler başlanacaktır.

Gerçekleştirilmesi uzun zamana bağlı güç bir konu olan zirai sigorta alanında ilk hazırlıklara başlanacaktır.

Orman davamızın esasını, Anayasaya uygun olarak orman varlığımızın titizlikle korunması teşkil edecektir.

Bu arada, insan ve orman münâsebeti düzenlenecek, orman bölgelerinde yaşayan halkımızın geçim ve çalışma imkânları üzerinde önemle durulacaktır.

Bayındırlık alanı, esas itibariyle, kalkınmamızın önemli yükünü taşımaktadır.

Bayındırlık politikamız, Hükümetin diğer sahalardaki çalışmalarına muvazi olarak yürütülecek, özellikle, zirai kalkınmada başlıca amil olan küçük ve büyük sulama işlerine önem verilecektir. Bu maksatla yeraltı sularından da geniş ölçüde faydalanılacaktır.

İçme suyundan yoksun köylerimizin bir an önce suya kavuşturulması, taşkınların önlenmesi, bataklıkların kurutulması, iktisâdi ölçü ve sosyal adaletin gerektirdiği önceliklere göre gerçekleştirilecektir.

Hidroelektrik santrallerin iktisâdi verimlilik esaslarına göre kurulması, barajların sulama ve enerji istihşâli maksatlarına uygun tesislerle tamamlanması ta-

mamlanan her tesisin bir an evvel işletmeye açılması suretiyle istihsâlin çoğaltılması başlıca hedeflerimizdendir.

Karayollarımızın inşaatına program dâhilinde devam edilecek, özellikle, köy ve il yollarının yapım ve bakımlarına teknik eleman ve vasıta noktasından yapılan yardımlar artırılacaktır. Karayolları konusunda yol şebekesinin devamlı bakımının bu şebekenin genişletilmesi kadar önem taşıdığına inanmaktayız.

Demiryolları inşaatının trafik kesafetinin gerektiği ve Milli Savunmamızın zaruri kıldığı sahalara hasretmek, bu meyanda iktisâdi gelişmemize göre, iltisak hatlarını ve şube hatlarını inşa eylemek ve inşa halindeki hatları tamamlayarak noksanlıklarını gidermek kararındayız.

Hava meydanları, limanları ve iskeleler bakımından ele alınması gereken işler arasında özellikle ulaştırma hizmetlerini kolaylaştırıcı tesislerin tamamlanmasını lüzumlu buluyoruz.

Hükümet bayındırlık alanında özel sektörün de yardımcısı olmayı vazife bilecektir.

Ulaştırma hizmetlerimizin, sosyal ve ekonomik olarak verimli bir şekilde yürütülmesi için tedbirler alınacaktır. Mülhak bütçeli müesseseler İktisâdi Devlet Teşekkülleri ve anonim şirketler gibi birbirinden farklı kanun ve esaslara bağlı hükmi şahsiyetlerin idaresi için yeni müeyyidelere ihtiyaç vardır.

Tarife sistemi ulaştırma bünyesinde bütün memleketi alâkadar eden kuvvetli bir unsurdur. Bu bakımdan tarifeler üzerinde ehemmiyetle çalışılacaktır.

Demiryolları idareemiz, ulaştırma şebekesi olarak taşıdığı iktisâdi ve stratejik ehemmiyet yanında, atölye ve fabrikaları ile de büyük bir sınai teşekkül olarak gözönünde bulundurulacaktır.

Posta, telefon, telgraf ihtiyaçlarımız ikmale muhtaçtır. Denizcilik Bankası, Devlet ve özel teşebbüs elindeki deniz ticaret filosu ve deniz nakliyatı, Hükümetin hususiyle ehemmiyet vereceği konulardır.

Ticaret politikamızda, alenilik ve umumilik esaslarına dikkat edilecektir. Ticaret hayatımızda, huzur ve güvenin hakim olması mutlaka sağlanacaktır.

İç piyasanın tanziminde, verimsiz neticeleri çok denenmiş suni ve zecri usuller yerine normal iktisâdi tedbirler esas tutulacaktır.

Mahsullerimizin dış piyasalarda sürümü ve değerlendirilmesi hususuna önem verilecektir. Kredi imkânlarının bilhassa ve ihracatı teşvike yöneltmesi ve her alanda kooperatifçiliğin geliştirilmesi dikkat edeceğimiz hususlardandır.

Esnaflar ve küçük sanatkârlarımızın mesleki davaları ve ihtiyaçları ihtimamla gözönünde bulundurulacaktır.

Milli ekonomimizin gelişmesinde, yabancı sermaye, teknik ve teşebbüs kabiliyetinden de, iktisâdi ölçülerle, faydalanmak kararındayız.

Gümrüklerle ilgili mevzuatımızı bugünün icaplarına uygun hale getirmek için başlamış olan çalışmalar kısa zamanda sonuçlandırılacaktır.

Tekel işlerimiz, yalnız Devlete gelir sağlamak yönünden değil, aynı zamanda ekonomik gelişme kaynağı olarak da değerlendirilecektir.

Gümrük ve Tekel Bakanlığı, kredi faaliyet alanında, birçok yeni çay fabrikalarının kurulması da dahil olmak üzere, zirai ve sınaî kalkınmamıza hizmet edecektir.

Sanayi alanında problemlerimiz çoktur ve çeşitlidir. Hulasa olarak, şu ihtiyaçları belirtmek isteriz. Gerek Devlet sektöründe, gerek hususi sektörde mevcut teşekkülleri tam kapasite ile çalıştıramıyoruz. Evvela bunu temin etmek lazımdır.

İktisâdî gelişmemizde, Devlet sektöründe vücuda getireceğimiz eserlerin, gerek yeni tesis, gerek gelişme şeklinde olsun, mutlaka plana bağlı olmasına itina edeceğiz. Kurulmuş iktisâdî müesseseleri kendi kendilerine geliştirebilen müesseseler haline getirmek icabeder. Hususi sektörde sınaî gayretleri emniyette bulundurmamak ve kredi, vergi, gümrük politikamızla teşvik etmek lüzumuna inanıyoruz. Genel olarak, sanayimizde kaliteyi ıslah etmek, istihsâl maliyetlerini düşürmek hedefimiz olacaktır.

Yeraltı servetlerimizin kıymetlendirilebilmesinde hususi bir dikkatle çalışacağız.

Enerji kaynaklarımızdan azami ölçüde ve verimli tarzda faydalanmayı mümkün kılacak teknik ve idari tedbirler ihtiyacıdır.

İktisâdî Devlet Teşekküllerinin politika mülahazalarından masun bir ehliyet kadrosuna ve idaresine kavuşturulması başlıca ihtiyacıdır.

Küçük sanayi ve el sanatları konusu ile bilhassa meşgul olacağız.

İktisâdî kalkınma, özellikle sınaî gelişme sırasında işçi haklarının korunması, hükümetin ehemmiyetli meselesidir. İktisâdî kalkınmanın nimetleriyle külfetlerinin yurttaşlar arasında adil bir şekilde dağıtılmasını temin edecek tedbirler alınacaktır. Bu arada asgari ücret tespit mekanizması ıslah edilecektir.

İşçinin refahı her şeyden önce yeni iş alanlarının açılmasına bağlıdır. İşsizliğin çaresi de esas itibariyle budur.

İşçinin evinde ve işinde, huzur, sağlık ve güvenliğin korunmasını, verim artışının şartı sayıyoruz. Çalışanlar ile çalıştıranlar arasındaki münasebetleri ahenkli bir halde muhafaza için Hükümet dikkatle vazife görecek. İşçilerin siyasi inanış veya parti ayrılıklarına göre farklı muamele görmeleri kesin olarak önleneyecektir. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Anayasamızın iktisâdî haklar ve ödevler arasında önemle belirttiği sosyal güvenlik tedbirlerini sağlamak için mevzuat ve müesseseler üzerinde çalışılacaktır. İşçilerin iktisâdî ve sosyal durumlarını korumak veya düzeltmek amacıyla kullanacakları toplu sözleşme ve grev hakkını düzenleyici kanunlar Yüksek Meclise sunulacaktır. (*Alkışlar*)

Çırakların yetiştirilmesi ve hukuki statülerinin düzenlenmesi için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Teftiş ve murakabe işlerinin ve işyerlerindeki iş sağlığı ve iş güvenliği şartlarının düzeltilmesine önem verilecektir.

İmar ve İskân Bakanlığı, Hükümet içinde yeni bir zihniyetin ve geniş ihtiyacın unsuru olarak faaliyet gösterecek ve teşkilâtlanacaktır. Şehir planlamalarını, memleket ihtiyaçlarına dayanan doğru, sağlam verilere ve modern şehirciliğin prensiplerine göre ele alacağız.

Mesken ihtiyacı memleketin büyük meselesidir. Vatandaş ve toplum yararına bir mesken politikası takip edilecektir. Şehirde ve köyde vatandaşlara mesken teminine devletin kılavuz, örnek ve yardımcı olarak vazifeleri olduğuna inanıyoruz.

Gecekondü davasının halli büyük emelimizdir. Mevcutları ıslah etmek, gecekondu doğuran ihtiyacı bir düzen içinde ve daha geniş ölçüde köyden şehre doğru akının ortaya çıkardığı çetin meseleler üzerine eğilmek lüzumuna inanıyoruz. Mesken ve toprak davasında, muhtelif bakanlıkların yani Tarım, Bayındırlık, Milli Eğitim, Sağlık, Sanayi ve Çalışma Bakanlıkları ile İmar ve İskân Bakanlığının işbirliği temin edilecektir.

Bölge planlaması çalışmalarının önemine inanıyoruz. Yurdumuzun geri kalmış bölgelerinin kalkınması için, bütün imkânlarımızı kullanacağız. (*Alkışlar*)

Geniş halk kitlelerinin her türlü sağlık ve sosyal yardım hizmetlerinden faydalanmasını temin etmek, sağlık hizmetlerini köylünün ayağına kadar götürmek sağlık politikamızın hedefini teşkil edecektir.

Devlet Planlama Teşkilâtının çalışmalarına dayanılarak, sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi konusunda denemelere girişilmesini lüzumlu sayıyoruz.

Sağlık hizmetlerinde vazife göreceklein yetiştirilmesi ve sayıca artırılması maksadıyla eğitim müesseselerinin kurulması ve geliştirilmesinin sağlık davasının halinde, temel başari şartı teşkil edeceğine kaniyiz.

Hükümet olarak, memleket sağlığı bakımından koruyucu hekimlik hizmetlerinin gelişmesine özel bir önem vereceğiz.

Hükümet, yerli ilaç sanayinin ve özel hastanelerin kuruluşlarını teşvik edici tedbirler almayı vazife bilecektir.

Basın-Yayın ve Turizm işlerimizle meşgul olan Bakanlık, gelişme halindedir. Bu konuda sağlam prensiplere dayanıyoruz. Teşkilât Kanunu Meclise sevk edilecektir. Bu kanunla turizm mevzuuna inkişaf vermeğe çalışacağız. Turizm endüstrisi bizim memlekette öteden beri hepimizin bilir göründüğümüz ve hepimizin şikâyet ettiğimiz bir konudur. Tecrübe göstermiştir ki, bu konuda başarı temin etmek sanıldığı kadar sade ve kolay olmayacaktır. Biz bu konuyu en sade vatandaştan en yüksek kültür ve teknik müesseselerine kadar anlatmağa ve teşkilatlandırmağa çalışacağız.

Basın-Yayın politikamızın esasını, basın ve yayının Anayasa ile temin edilen haklarına riayet teşkil edecektir. Basın-Yayın aleminde sosyal ihtiyaçların sağlanması hedefimizdir.

Muhtar bir idare haline getirilecek olan radyoların işleminde, siyâsi tarafsızlık esas tutulacaktır. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Yapılmakta olan bölge radyolarının ikmal edilmesi için gayret sarf edeceğiz.

Milli Eğitim, sadece genç nesilleri yetiştirmenin bir vasıtası değil, aynı zamanda özellikle milli kalkınmayı hızlandıracak ve gerçekleştirecek verimli bir yatırım olarak öne alınmıştır. Bütün faaliyetimizi, uzun vadeli ve esaslı bir plana bağlamak amacındayız. İlköğretim on yıllık bir süre içinde sağlanmak tertibine bağlanmıştır. İlkokulu bitiren ve çeşitli sebeplerle orta öğretime devam imkânı bulamayan çocuklar ve yetişkinler için kısa süreli yetiştirme programları hazırlanacaktır. Bu arada tarım ve el sanatları alanında mesleki ve teknik öğretim kursları ve okuma yazma öğretimi çalışmaları temin olunacaktır. Orta ve yüksek öğretim kurumlarımız iyi yetiştirme esasına göre düzenlenecektir. Devlet Planlama Teşkilâtının lüzumlu gördüğü sektörlerin ihtiyaç ve gelişmeleri dikkate alınacaktır. Teknik öğretim ve mesleki öğretim kalkınma mukadderatımıza sıkı sıkıya bağlıdır. Bu alana daha çok öğrenci sevkine çalışacağız.

Büyük meselemiz, her konuda ehliyetli ve yeter sayıda öğretmen bulunmamasıdır.

Kültür ve sanat fâaliyetlerimiz, mahdut zümrelere değil, en geniş halk kütlelerine hitap edecektir.

Güzel sanatlar, müzeler, kütüphaneler ve yayın gibi alanlarda her çeşit kültür hareketlerinin yurt ölçüsünde yayılmasına çalışılacaktır.

Halk eğitimine önem vereceğiz. Türlü iş alanlarında ehil işçilerin yetiştirilmesine gayret sarf edilecektir.

Eğitim müesseselerinden bahsederken özel müesseseleri de beraber düşünüyoruz.

Maddi imkândan yoksun kabiliyetlerin yetiştirilmesi hedefimizdir.

Memleketin ihtiyacı olan alanlarda yüksek vasıflı ilim ve fen adamları ve araştırmacılar yetiştirmek için tedbirler alacağız.

İlim, teknik ve güzel sanatlar alanlarında yapılan araştırmalar ve meydana getirilen eserler desteklenecektir.

Başbakanlığa bağlı olan müessesler arasında, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü için mütehasısların eliyle takip edilen programın tatbikine çalışacağız. İstatistik çalışmalarına önem vereceğiz.

Diyanet İşleri Başkanlığının ihtiyaçları ehemmiyetli ve kıymetli tutularak görevlerini yeterlikle başaracak imkanlara kavuşturulacaktır.

Vatandaşın vicdan, dini inanç kanaat hürriyeti, Anayasa'nın hükümlerine göre dikkatle korunacaktır.

Maddi varlığı bir milyarın üstünde olan vakıfların tesis hikmeti bulunan sosyal adalet ve hayır işlerini eldeki imkânlarla temin etmeye gayret edeceğiz. Bütün iktisâdi müesseseler gibi vakıfların da mali durumu dikkatle düzenlemeye ve verimli hale getirilmeye muhtaçtır.

Bakanlıkların, gerek iç bünyelerinde gerekse bakanlıklara bağlı müesseselerin yönetim ve denetiminde, koordinasyonu ve verimliliği sağlamak için, beliren ihtiyaçlar gözönünde tutularak kuruluş ve yetki kanunları ele alınacak ve bu konulardaki boşluklar giderilecektir.

Dış politikamızın temelini, "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesi teşkil etmektedir. *(Alkışlar)*

Birleşmiş Milletler Yasasına uygun olarak, bütün milletler için barış, hürriyet adalet ve hak eşitliği esaslarına dayanan devamlı bir dünya nizamının kurulması, başlıca hedefimizdir. *(Alkışlar)*

Her şeyin üstünde tuttuğumuz bağımsızlığımızın bütün milli menfaatlerimizin, ancak böyle bir nizam içinde en iyi şekilde korunabileceğine inanıyoruz.

Bu ana hedefleri geliştirme yolunda Türkiye Cumhuriyeti, kurulduğundan beri, Milletlerarası İşbirliğine, ortak güvenlik prensibine, taahhütlerimizin sadakatle yerine getirilmesine ve ihtilâfların barışçı yollarla halli usulüne önem vermiştir.

Hükümetimiz, Milletlerarası alanda aynı esaslar dairesinde ve faal bir şekilde çalışmaya devam edecektir.

Bu çalışmalarımızda NATO ve CENTO ittifaklarının hususi ve önemli bir yeri vardır. *(Alkışlar)*

NATO, hür ve bağımsız yaşamak, Batı medeniyetinin prensiplerini yaymak, Demokratik müesseseleri korumak ve teşvik etmek azminde bulunan memleketlerin, Birleşmiş Milletler yasasına uygun olarak kurdukları bir savunma teşkilâtıdır.

Atatürk devrimleri neticesinde yalnız siyâsi alanda değil her alanda kendileriyle kuvvetli bağlar kurmuş olduğumuz NATO müttefik ve dostlarımızla münâsebetlerimizi eşitlik ve egemenlik esasları dairesinde yürütmek ve daha da geliştirmek için tarafımızdan her türlü gayret sarf edilecektir. *(Alkışlar)*

NATO ittifakı dâhilindeki bağlarımıza ilâveten, Amerika Birleşik Devletleri ve diğer üye devletler ile iki taraflı olarak da samimi ve ileri dostluk münâsebetlerimiz mevcuttur.

Yine Birleşmiş Milletler yasasına uygun olarak kurulmuş bir savunma teşkilâtı olan CENTO'ya da samimiyetle bağlı bulunmaktayız. Bu teşkilâtın diğer bölge üyeleri İran ve Pakistan ile son derece yakın münâsebetler idame ettirmekteyiz. CENTO'nun bütün üyeleri arasında çeşitli alanlarda gelişen işbirliğinin kuvvetlendirilmesi yolunda yeni gayretler sarf edilmesi lüzumuna kaniyiz.

Müşterek batı medeniyetinin gelişmesi ve milletlerin birbirlerine yaklaşması idealine hizmet eden Avrupa Konseyinin bir üyesi olarak, batı camiası içindeki şerefli yerimiz ile mütenâsip yapıcı faaliyetlerde bulunmaktan geri kalmayacağız.

Avrupa entegrasyonu hareketinin bugün iktisâdi sahada varmış olduğu en ileri merhaleyi temsil eden ve dış ticaret bağları bakımından memleketimize en yakın olan Avrupa İktisâdi Camiasına katılmayı samimiyetle arzu etmekteyiz. Bu husustaki teşebbüslerin, camia ile memleketimizin karşılıklı menfaatleri bakımından mesut bir neticeye, ulaşması, şüphesiz ki, ortak pazar üyesi olan dost ve müttefiklerimizin gösterecekleri anlayışa bağlıdır.

Kıbrıs Cumhuriyeti ile Türkiye Yunanistan ve İngiltere arasındaki özel bağlar malumdur. Samimi dileğimiz, Kıbrıs Cumhuriyetinin mevcut anlaşmalar daire-sinde sükun ve ahenk içinde bütün vatandaşlarını refah ve saadete ulaştırmasıdır. Kıbrıs'ın bu gayretlerini ve bölgemizin barış ve istikrarına yararlı faaliyetlerini yakın bir ilgi ile takip edeceğiz. (*Alkışlar*)

Komşumuz Yunanistan ile, Kıbrıs meselesinin halinden sonra dostluk ve ittifak bağlarımıza ve uygun olarak gelişen münasebetlerimizin daha da kuvvet bulmasına önem vermekteyiz.

Mensup bulunduğumuz ittifaklar manzumesi dışında kalan bütün memleketlerle münâsebetlerimizi, Birleşmiş Milletler prensipleri dairesinde geliştirmek emelimizdir.

Bu arada komşu memleketlerle, hususiyle büyük kuzey komşumuz Sovyetler Birliğiyle münâsebetlerimizi, mevcut Milletlerarası taahhütlerimize uygun olarak, karşılıklı saygı esasına dayanan iyi komşuluk münâsebetleri çerçevesinde geliştirmeyi samimiyetle arzu etmekteyiz.

Bütün Orta ve Yakın Doğu memleketlerine karşı ilgi ve yakınlık duymaktayız. Özellikle, uzun bir müşterek mazinin sonucu olan samimi dostluk hisleriyle, Arap memleketlerinin hürriyet ve bağımsızlık içinde refah yolunda ilerlemeye devam etmelerini candan temenni etmekteyiz.

Sınır komşularımız Irak ve Suriye ile aramızda mevcut dostluk bağlarının daha da kuvvetlenmesi hususunda, karşılıklı anlayış içinde bulunduğumuzu görmekten büyük memnuniyet duymaktayız.

Afganistan ile mevcut anânevi dostluk münâsebetlerimizin gelişmesine hususi bir önem veriyoruz.

Dost Yugoslavya ile karşılıklı münasebetlerimizin müşterek menfâatlerimize uygun olarak gelişmesini arzu etmekteyiz.

Milletlerarası alanda önemli rol ve mevkileri olan Latin Amerika memleketleriyle münasebetlerimizin, mevcut dostluk havası içinde geliştirilmesine çalışılacaktır.

Başta Japonya olmak üzere, hür dünyanın müşterek ideallerini paylaştığımız Uzak Doğu memleketleriyle münasebetlerimiz karşılıklı dostluk çerçevesinde yürütülecek ve geliştirilecektir.

Dünyada adil ve devamlı bir barışın gerçekleşmesi, şüphe yok ki, Milletlerarası alanda gerginliğin giderilmesi ve emniyet ve istikrarın kurulması yolunda bütün milletler tarafından sarf edilecek müşterek gayretlerin semere vermesiyle mümkün olacaktır. Hâlihazır dünya durumu, bu yoldaki iyi niyetli gayretlerin arzu ettiğimiz neticeyi pek yakın bir gelecekte sağlayabileceği hususunda mâalesef ümit verici değildir.

Her an vahim bir safhaya intikâl etmesi mümkün olan Almanya ve Berlin meselelerinden mütevellit ciddi durumu dikkatle izliyoruz. NATO'nun samimi bir üyesi sıfatıyla müttefiklerimizle birlikte durumun gerektirdiği istişarelere devam edeceğiz. Diğer taraftan, bu buhranın barış ve müzakere yoluyla hallini yürekten temenni etmekteyiz.

Dünyada gerçek güvenlik ve barışın kurulması bakımından büyük önem taşıyan bir konu da, milletlerarası müessir bir kontrol altında, klasik ve nükleer silahların hepsine şamil olmak ve kademeli bir şekilde tatbik edilmek suretiyle, genel ve muvazeneli bir silahsızlanmanın gerçekleştirilmesidir.

Mevcut ve gelecek nesillerin sağlığını tehdit eden nükleer denemelere son verecek bir anlaşmaya bir an önce varılmasının, beşeriyetin selameti bakımından zaruri olduğu kanaatindeyiz. (*Alkışlar*)

Son yıllarda birçok memleketlerin bağımsızlığa kavuşarak Birleşmiş Milletler Camiasına katılmalarını büyük memnuniyetle karşılamaktayız. Bu milletlerin meşru haklarını elde etmeleri ve refah ve saadet yolunda ilerlemeleri, halis dileğimizdir.

Bu yeni memleketlere ve umumiyetle az gelişmiş milletlere iktisâdi yardım meselesi, dünyada huzur ve istikrarın gerçek anlamda vücut bulması bakımından büyük önem arz etmektedir. Bu itibarla, insan topluluklarının muhtaç oldukları maddi ve manevi imkânlardan kabul olduğu kadar geniş kütlelerin faydalanmasını sağlamak için sarf edilen gayretleri takdirle karşılamaktayız.

Kendi bakımımızdan, batı camiasının üyeleri arasında mevcut karşılıklı dayanışmanın, işbirliğinin ve savunma yüklerini iktisâdi güç ile mütenâsip şekilde dağıtma prensibinin tabi bir sonucu olarak ekonomik kalkınmamız hususunda bu camia ile işbirliğimizin kuvvetlendirilmesine ve artırılmasına Hükümetimizin büyük önem verecektir. Bu meyanda, NATO'nun müşterek emniyet alanında vücuda getirmiş olduğu kuvvetli dayanışmanın, ekonomik ve kültürel alanlarda da geliştirilmesi için tarafımızdan yapılan teklifleri müttefiklerimizin anlayışla karşılamış olmaları keyfiyetini, memnuniyetle belirtmek isteriz.

Milli Savunmanın karakteri itibarıyla teferruatını arz etmeme imkân yoktur. Ordumuz, varlığımızın başlıca teminâtı olarak milletçe aziz bildiğimiz bir müessesedir. (*Sürekli Alkışlar*) Bu büyük milli müessesenin her bakımdan vazifesini ifâ edecek kudretle olmasını Hükümet daima göz önünde bulunduracaktır. (*Alkışlar*)

Anayasamızın hükümlerine göre, silahlı kuvvetlerle ilgili yeni kanun tasarıları Yüksek Meclisin tasvibine sunulacaktır. Bu arada, ordu mensuplarının sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak tedbirler alınacaktır.

Ordumuz, memleket savunması ve barışın korunması için başlıca teminât olarak şerefli vazifesini ifaya kudretli bir halde tutulacaktır. *(Sürekli Alkışlar)*

Sayın Milletvekilleri,

Muhtelif bakanlıkların işleri arasında, bütün tafsilâtı değil, sadece bizim görüşümüze göre esasları ve belli başlı konuları arz etmek isterim. Esas itibariyle huzurunuzda bulunan Karma Hükümet büyük hadiselerden sonra gelmiş bir milli huzur ve planlı kalkınma Hükümeti olmak amacındadır. *(Bravo sesleri, alkışlar)*

Hükümetin başarısı, ancak Yüksek Meclisin güvenoyu sayesinde, devamlı, kararlı bir varlık göstermesine bağlıdır. Yalnız sizin güveninizle kuvvet kazanacak olan Hükümet, muhalefet partilerinin murakabesini yardımcı bilecektir. *(Bravo sesleri, alkışlar)*

Karar Yüce Heyetinizindir. *(Bravo sesleri, sürekli alkışlar)*

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi
Dönem 1 Cilt 1 Birleşim 9
Sayfa 110-112
27.11.1961 Pazartesi

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — *Suad Hayri Ürgüblü*

KÂTİPLER: *Fikret Turhangil (Aydın)*

Şevki Köksal (Ordu)

Açılma Saati: 17.00

Hükümet Programının Okunması

BAŞKAN — Çoğunluğumuz var oturumu açıyorum.

BAŞKAN — Gündemimize tevfikân Hükümet programı okunacaktır. Sayın Başbakanı rica ediyorum.

(Başbakan İsmet İnönü kürsüye geldi, alkışlandı)

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ (Malatya Milletvekili) — Cumhuriyet Senatosunun Sayın üyeleri

Program metni Millet Meclisinde de okunduğundan tekrar alınmamıştır.

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi
Toplantı Yılı 1 Cilt 1 Birleşim 10
Sayfa 114-163
29.11.1961 Çarşamba

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — *Suad Hayri Ürgüblü*

KÂTİPLER: *Şevket Köksal (Ordu)*

Kudret Bayhan (Niğde)

Açılma Saati: 10.00

Hükümet Programının Görüşülmesi

BAŞKAN — Yüksek Heyetinize, evvelâ Program üzerinde görüşmek üzere söz alan Sayın üyelerin adlarını okuyorum.

1. Mehmet Hazer	(Kars) C.H.P.
2. Celâl Tevfik Karasapan	(Afyon K) C.K.M.P.
3. Fikret Turhangil	(Aydın) A.P.
4. Âmil Artus	Kontenjan
5. Sami Küçük	T. Üye
6. Kâzım Yurdakul	(Sakarya) A.P.
7. Kamil Karavelioğlu	T. Üye
8. Hüseyin Otan	(Burdur) C.H.P.
9. Mehmet Özgüneş	T. Üye
10. Osman Saim Sarıgöllü	(Aydın) A.P.
11. Fehmi Alpaslan	(Artvin) C.H.P.
12. Hüsnü Dikeçliçil	(Kayseri) A.P.
13. Ahmet Yıldız	T. Üye
14. Fethi Tevetoğlu	(Samsun) A.P.
15. Tevfik İnci	(Zonguldak) A.P.
16. Rasim Güray	(Elâzığ) A.P.
17. Cemal Tarlan	(Tekirdağ) Y.T.P.
18. Hıfzı Oğuz Bekata	(Ankara) C.H.P.
19. Esat Çağa	Kontenjan
20. İbrahim Saffet Omay	(Ankara) C.H.P.

21. Vasfi Gerger	(Urfa) C.H.P.
22. Kâmil Coşkunoglu	(Uşak) C.H.P.
23. Ali Aksoy	(Çanakkale) C.H.P.
24. Osman Koksall	T. Üye
25. İhsan Sabri Çağlıyangil	(Bursa) A.P.
26. Celâl Ertuğ	(Elâzığ) A.P.
27. Esat Mahmut Karakurt	(Urfa) C.H.P.
28. İzzet Birand	(İzmir) A.P.
29. Özel Şahingiray	(İstanbul) A.P.
30. Niyazi Ağırnaslı	(Ankara) C.K.M.P.
31. Rifat Öçten	(Sivas) Y.T.P.
32. Ömer Bozcalı	(İzmir) A.P.
33. Cenap Aksu	(Maraş) A.P.
34. Macit Zeren	(Amasya) A.P.
35. Burhanettin Uluç	Kontenjan
36. Rasim Hancıoğlu	(Afyon K) C.K.M.P.
37. Cahit Okurer	(İzmir) A.P.
38. Turhan Kapanlı	(Sakarya) A.P.

Bunun dışında söz almak istiyen arkadaşlar isimlerini Kâtipliğe yazdırabilirler.

Söz Mehmet Hazer'in.

MEHMET HAZER (Kars) - Muhterem arkadaşlar, Hükümetin sıkışık bir durumda olduğunu düşünerek maruzatımı kısa keseceğim.

Türkiye Cumhuriyetinin bu ilk karma Hükümet teşebbüs ve programını siyasi hayatımızın başarılı bir eseri saymaktayım. Programın temellerinden birini siyasi çekişme yerine anlayışlı bir müşterek çalışına teşkil etmektedir.

Günün şartları içinde; memleketin huzuru, hattâ demokrasimizin tutunup gelişmesi böyle müşterek bir çalışmanın sağlayacağı istikrara bağlı görünmektedir. Program, Hükümetin adını da beraberinde getirmiş bir acık kalplilik eseridir. "Milli huzur ve plânlı kalkınma hükümeti." Bu hükümet muallâkta kalan Devlet işlerinin, durgunluk krizi geçiren piyasanın, huzura muhtaç vatandaşların hasretle beklediği hükümet olacaktır. Henüz güvenoyu ile tamamlanmamış olmasına rağmen Anayasayı hâkim kılma fikrine dayanan bu Hükümet anlayışı dada şimdiden Devlet sektöründe çalışanlar üzerinde feyizli tesirlerini göstermiştir. Memur iktidar - muhalefet farklarının istismar edilegelen zararlı tesirlerinden kurtulmak üzeredir. Bu itimat havası tarafsız idarenin sağlam bir mesnedini teşkil edeceğine inanmaktayım.

Kabul etmek lâzımdır ki, her insan eseri gibi bu programda da eksikler vardır. Fakat ihtilâl sonrasının bu ilk Hükümet programını kendi hüviyeti ve esas maksadı, içinde mütalâa etmek onun eksiklerini tamamlamaya yeter sanırım. Bu sebeptendir ki, programı umumi esasları ile tasvip ve takdir etmekteyim.

Bazı temennim ve tenkitlerimi de ilâve ederek sözlerimi bitireceğim. Programda, ağır mali sıkıntılar içinde bulunan mahallî idarenin hal ve âtisine temas olunmamıştır. Arazi Vergisinin kaldırılması halinde özel idarelerin nasıl bir hal alacağı programda işaret olunmamıştır. Bu idarenin fonksiyonu kalmamış bir haldedir. Bu günkü durumunu muhafaza etmektense ıslah edilmesi veya hattâ ilga edilmesi düşünülyorsa, şahsan buna iltihak ederim. Mahallî İdarelerin muhtariyeti ve mali meseleleri, umumi Devlet maliyesi kadar endişe verici ve âcil tedbirler bek -üyen bir durum arz etmektedir.

Programın, takdirle kaydedeceğim bir pasajı da, geri kalmış bölgelerin kalkınması için bütün imkânlar kullanılacağı kayıdır. Bunları takdirle kaydederim. Yalnız zamana muhtaç bu kalkınma tedbirleri yanında bu geri kalmış bölgelerin âcil tedbirler istiyen çok sıkışık durumları da vardır. İnsanları açlık tehlikesiyle, hayvanları telefata karşı karşıya bulunan bu bölge, acilen bir Hükümet tedbirine her zamandan ve her yerden daha fazla yardıma muhtaç durumdadır ki, Hükümetin bu, derde kısa zamanda bir deva bulmasını gönülden temenni etmekteyim. Programın millî eğitimde alâkalı kısmında bugünün çok âcil, çok mühim bir memleket meselesi halinde bulunan lise tahsilini bitirmiş gençlerin durumlarının nasıl ıslah edileceğine dair bir kayda rastlanmamıştır. İmtihan barajları yerinde ve zamanında tatbik edilmediği için ortaokulu bitirip liseye imtihansız giren ve liseyi bitirince de fakülteye alınacağı düşünülerek yetişmiş olan 18-20 yaşlarındaki gençler 20 yaşından sonra, çıkarılan engellerle karşı karşıyadır. Bu tedbirle, bunların, hayatlarına istikamet vermek mümkün olmayacağı için, Hükümetin bu karışık vaziyeti ıslah etmesi ve bugüne kadar devam edegelen bu akına doğru bir istikamet vermesi, onu kanallı etmesi lâzım gelir. İmtihan barajları ve talebenin kabiliyetine, göre istikametlendirilmesi ortaokullarda ele alınması lâzım gelen bir meseledir. Bugünün bu sıkışık durumu karşısında üniversitelerimizin, diğer okullarda tatbik edilegelen çifte tedrisata başvurusu, kanaatimce bu âcil meseleye bal çaresi olabilir.

Programın takdirle kaydedeceğim bir diğer noktası da Devlet zabıtasının itibarının iade edileceği meselesidir. Huzurun temelini teşkil eden ve bugün dikkatle üzerinde durulmaya değer bir hal alan asayiş meselesi yeni Hükümet Programında istikrar vâdeden esas hedeflere uygun bir düzene kavuşturulmalıdır. Bu itibarla her şeyin üstünde Devlet zabıtasının içine sızmış bulunan ehliyetsizlerin tasfiyesi yanında, vatandaşta itimat telkin eden tedbirlere de önem verilmelidir.

Kısaca temas ettiğim bu cihetleri Hükümetin nazara alacağını ümid ederek, sıkışık bir durumda olan ağır malî külfetlerin mevcut gelir kaynakları ile sağlanması mümkün olmıyan bir devirde iş başına gelen Hükümete halisane başarılar temenni eder, ömürlü olmasını dilerim. Hepinizi hürmetle selâmlarım, *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Celâl Tevfik Karasapan buyurun.

CELÂL TEVFİK KARASAPAN (Afyon Karahisar) — Muhterem ve değerli arkadaşlar,

İkinci Cumhuriyetin ilk Hükümetinin Programı hakkındaki fikirlerimi ve temennilerimi arza çalışacağım.

Her şeyden önce, İhtilâl devresinin ve milletimizin siyahi hayatında ilk defa tatbik edilen nispi seçimin bence hiç beklenmedik bir tarafı olmıyan neticelerinin doğurduğu oldukça nazik ve güç şartlar içinde Karma Hükümetin kurulmuş olmasını, milletimize hâs olan sağduyunun mesut tecellisi olarak selâmlamak isterim.

Bu itibarla Hükümetin Atatürk inkılapları ve demokratik esaslar üzerine dayanan Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına uygun olarak girişeceği faaliyetlerinde muvaffak olması ve normal idareyi bütün icaplarıyla kurabilmesi en halisane dileğimizdir.

Muhterem arkadaşlar, Hükümetin Programında vatandaşlar arasında huzur ve iyi münasebetlerin kurulmasına, vatandaşların jandarma karakolundan ve köy muhtarından en yüksek idare makamına ve banka kredilerine kadar eşil muamele görmelerine ve bunun yanında millî iradenin kanım dairesinde bütün nüfuzunu iadeye aynı derecede bir önem verildiği görülmektedir. Hükümeti bu görüşünde tamamiyle tasvibederken, muhtar seçimlerine gidilerek halkın demokratik haklarını kullanma imkânına bir an önce kavuşturulmasında geç kalmayacağından da emin bulunmaktayım. Bu suretle vatandaşlar arasındaki huzur da, köylerden başlamak suretiyle, gerçekleşmiş olacaktır,

Değerli arkadaşlar, Hükümetin, pek haklı olarak aslında her türlü huzursuzluğu kökünden kaldıracak ekonomik kalkınma işlerine ilk safta bir yer verdiğini memnunlukla müşahade etmekteyim.

Hükümetin Programında “hürriyet içinde hızlı bir kalkınma” olarak tarif ettiği ekonomik gelişmenin Devlet ve özel teşebbüs olarak mümkün olan en geniş ölçüde yatırımlarla gerçekleştirilebileceği ve bunun da isabetli bir plâna göre ayarlanacağı ve bu hususta Devlet, Plânlama Teşkilâtının çalışmaları adan faydalanılacağı anlaşılmaktadır. Buradaki “Hürriyet” kelimesinin ekonomik liberalizmden ziyade vatandaşın demokratik ve ferdi hakkını kismadan bir kalkınma mânasını taşıdığı kabul olduğu takdirde âmme sektörüyle özel sektörün gelişme imkânlarını, sağlayacak rasyonel bir plânlama ile memleketimizin ekonomik potansiyelinin tesisine gidileceğinin anlaşılması icabeder ki böyle bir anlayışı, partimin programına sadık olarak, bütün kalbimle tasvibederim.

Ancak programın ortaya koyduğu bu prensip yanında, Hükümetin hangi kaynaklara dayanarak hemen 1962 bütçesiyle geçmiş yıllara nazaran daha geniş bir yatırım hacmine ulaşabileceğini, bütün iyi niyetlerime rağmen şahsan anlıyama-maktayım. “Hızlı kalkınmanın istediği yatırımları” yapabilmek için milletin de, komşu milletlere nisbetle ve hatta mütevazı olan masraflarından ne şekilde bir in-

dirme yapılabileceği noktasında bir sarahat görülememektedir. Devlet bütçesinden sağlanacak tasarrufların geçmiş yıllara nazaran daha geniş yatırımlar yapılmasına imkân verecek bir yekûn tutacağını kabul etmek güç olsa gerektir. Nâçiz kanaatime göre, programın mûtat ekonomik kavramları tatmin etmeyen bu kısımları Hükümetin gereği gibi hazırlanmağa fırsat bulamamasının bir tecellisidir ve tatbikatta daha vazih bir görüşe varmak mümkün olacaktır.

Bununla beraber Hükümet programında denildiği gibi “hızlı kalkınmanın istediği yatırımı yapabilmek için israftan uzak bir hayattan kaçınmak, düşünmeyen veya hesabını bilmiyen bir millet halinde kalmamak” esaslarının iktidara gelecek bütün hükümetler için mûtat bir kaide olmasını tamamiyle tasvibetmekteyim. Bununla beraber Hükümetin programıyla Maliye ve Hazineye verdiği direktif esas itibariyle doğru olmakla beraber, bu direktifin tatbikinde bazı zorlukların da görüleceğine işaret etmek isteriz. Enflasyon tehlikesine düşmeden ekonomimizi durgunluktan kurtarmak, hızlı gelişme ile birlikte yüksek istihdam seviyesini, fiyat istikrarını ve âdil gelir tevziini gözönünde tutmak kolayca gerçekleştirilecek bir siyaset manzarasını aksettirmemektedir. Vatandaşların haklı olarak şikâyet ettikleri vergi sistemini toplu olarak gözden geçirerek gerekli ıslahatı yapmak, ziraat arazisinden Arazi Vergisi ve dar işçi kazançlarından tasarruf bonosunu kaldırmak gibi tedbirlerin isabeti aşikârdır. Dar gelirli memurların da tasarruf bonosundan istisna edildiklerini görmek isterdim.

Adalet Bakanlığında bir yandan âcil bir mahiyet arz eden bağımsız adaletin ihtiyaçlarını sağlamak, idari ve kanuni müesseseleri vücuda getirmek, Anayasa Mahkemesine, Yüksek Hâkimler Kuruluna ait kanun tasarıları için hazırlıklar yapılırken, öte yandan bütün bir hukuk sistemimizin gözden geçirilerek, çeşitli ecnebi kaynaklardan istifade edilerek alınmış olan adli mevzuatın, Cumhuriyet devrindeki tatbikat ve ihtiyaçlar göz önünde bulundurulmak suretiyle, ıslah ve hattâ tek bir hukuk kavramı içinde yeniden tedvinine gitmenin de millî bünyemiz için sosyal bir zaruret olduğuna inanmaktayım.

Programın memleketin bünyesinde ve Devletin bütün teşkilâtında devamlı huzurun temin edilmesiyle birlikte vatandaş münasebetlerinde geçmiş siyasi mücadelenin yaralarını tamamiyle tedavi etmek ve bu hususta çalışmaya başlamak hususundaki kararını büyük bir sempati ile karşılamaktayım. Hükümetin bu mevzuun en münasip bir zamanda ele alması memleketimizin içeride olduğu gibi dış âlemdeki siyasi itibarımız bakımından da müspet ve derin tesirleri olacağından şüphe etmemekteyim.

Zirai istihsalin artırılmasına ve her yıl artan sekiz yüz bin nüfusumuzu mutlak bir açlık tehlikesinden kurtarmaya matuf her türlü tedbiri desteklememiz icabeder kanaatindeyim.

Zirai kredi hususundaki tedbirlerin Anayasanın ruhuna ve memleketin ekonomik ve sosyal bünyesine uygun bir toprak reformunun gerçekleşmesi en asil gayelerdendir.

Hükümetin programda belirtildiği gibi hayvancılığın ve orman bölgelerinde yaşayan halkımızın gerçek ihtiyaçları göz önünde tutulmak üzere, ormancılığın, yerüstü ve yeraltı sulama işlerinin, köylerin içme su ihtiyaçlarının ıslahına ve geliştirilmesine ait icraatını büyük bir zevkle takibedeceğim. Bayındırlık, ulaştırma, posta ve telekomünikasyon sahalarında programda yer alan müspet düşüncelerin gerçekleşmesi hepimizi memnun eder düşüncesindeyim. İç ve dış ticaretin, programda işaret edildiği gibi suni ve zecri usuller yerine normal iktisadi tedbirlerle geliştirilebilmesini çok isabetli bir kalkınma hareketi sayarım. Bu vesile ile Hükümetin demokratik serbest rejimlerde mütadolmıyan ve memleketimizde tatbiki de, maalesef, ya sermayenin ürkerek memleketimizden kaçmasına, ya da saklanıp dondurulmasından başka bir netice vermiyen servet beyanı, doble imposition (muzaaf vergi) usulüne benzeyen Kurum ve Şirket vergileri, ticari faiz hadlerinin fahişliği gibi tedbirler üzerinde önemle ve müstaceliyetle durmasını da temenni ederim. Esnaf ve küçük sanat sahiplerinin meslekî dâvalarının ve ihtiyaçlarının yakından takibolunması hususundaki program fıkrasını özel bir ilgi ile karşıladım. Hükümetin bu sahadaki icraatı da alâka ile beklenecektir.

Kanaatime göre programda, millî ekonomimizin gelişmesindeki muhtemel rolüne işaret olunan yabancı sermaye teknik ve teşebbüs kabiliyeti inlen yeraltı servetlerimizin ve özellikle petrolün meydana çıkarılarak değerlendirilmesi hususunda da istifade edilmesi mümkündür. Hükümetimizin bu husustaki teşebbüslerini genişleterek kendileriyle iş birliği yapmakta siyasi bir sakınca olmıyan bütün memleketlerle temasa geçmesini temenni ederiz. Bir misal olarak Irak, Kuveyt ve Suudi Arabistan gibi bölge komşularımızın, büyük Amerikan ve İngiliz şirketleri yanında, pek kârlı şartlarla Japon firmalarıyla de anlaşmaya vararak bunlardan memleketlerindeki, hattâ kara sularındaki petrol rezervlerinin işletilmesi hususunda faydalandığına işaret etmek isterim.

İktisadi kalkınma özellikle sınaî gelişme sırasında işçi haklarının, sosyal nizamı ve muvazeneyi bozmamak ve adilâne ve insan haysiyetine uygun bir yaşama ve ücret ve sosyal güvenlik esaslarını sağlayacak şekilde korunması esaslı prensiplerden olduğuna göre, bu hususta programda yer alan her çeşit tedbiri ancak tasvip görür.

Şehircilik, şehirde ve köyde mesken ihtiyacı, bölge plânlaması, sağlık ve sosyal yardım işleri, sağlık hizmetlerini köylünün ayağına götürmek, sağlık teşkilâtının sosyalleştirilmesi, sağlık personelinin yetiştirilmesi, koruyucu hekimlik, ilâç politikası gibi sahalarda programın müspet valilerinin gerçekleşmesi büyük memnunklukla karşılanacak hususlardandır.

Basın ve yayında Anayasa teminatının titizlikle tatbiki ve gazeteciliğin seviyeli bir meslek halinde geliştirilmesi, üzerinde önemle durulması gereken meselelerdendir.

Programın Millî Eğitime ait bölümleri, hiç şüphesiz ki, millî kalkınmamızda hayati derecede rol oynayacak en önemli bir devamımızdır. Bu hususta kemiyet kadar keyfiyete de önem verilmesini, Devlet okulları ve kültür müesseseleri yanında özel

okulların ve müesseselerin de Devletten himaye görerek öğretim ve kültürün yayılması hususunda yardımcı hale getirilmeleri temenni olunur.

Halk eğitimi, bilhassa nükleer kudretin ve feza keşiflerinin medeniyete yeni istikametler hazırladığı bu ileri çağda, Hükümetimizin yüksek ve gerçek ilim ve fen adamları ve araştırmacılar yetiştirmeye son derece önem vermesi çok yerindedir. Ancak bu hususta Hükümetin, milletlerarası âlemle sıkı temasa ve karşılıklı burslar tesisi suretiyle öğrenci ve araştırmacı mübadelesine büyük önem verilmesi, ecnebi memleketlerde öğretim ve eğitim görenleri yakından kontrol ederek beyhude vakit ve nakit kaybına imkân bırakmaması da üzerinde önemle durulacak noktalardır.

Beden terbiyesi ve spor sahasında programın bazı mertebe kanaatkârlık gösterdiğini kaydetmeden kendimi alamıyacağım. Hükümetin gençliğin sıhhati kadar ahlakını da ilgilendiren bu iki konu ile esaslı bir şekilde meşgul olması temenniye şayandır.

Programın Diyanet İşleri Başkanlığının ihtiyaçlarına verilen önemi belirten cümlelerini memnuniyetle mütalâa etmemek mümkün değildir. Taassup ve gericiliğin halk kütleleri arasında tamamıyla silinmesi için vicdani ve ruhi ihtiyaçları karşılayacak tedbirlerin ihmal edilmemesi başlıca çaredir. Seviyeli ve uyanık din adamları yetiştirerek bunları köylere kadar yaymakla halkın ruh ve kültür seviyesine geleneklerimize uygun ve ilerlemeye müstait bir seviye vermek imkânını elde etmiş oluruz.

Programın dış politika, kısmına gelince:

Millî varlığımızın ebediyete kadar payidar olması için dış politikasının, zamanımızın bütün nezaket ve güçlüklerine uygun bir vukuf ve maharetle idare edilmesi gerektiği kanaatindeyim.

Hiç şüphesiz ki İkinci Dünya Harbinin yalnız fiilen sona ermiş olmasından sonra geçirdiğimiz ilk harb sonrası yıllarında dış güvenlik hususunda tek güvenimiz hakkımızdan emin olmamız ve bütün esir milletlere bir örnek olan istiklâl Mücadelemizden beri büyük Atatürk'ün çok uzakları gören derin nüfuzıyla millî benliğimiz üzerinde son derece kıskanç, sergüzeştlerden müçtenip, milletlerarası ahitlere sadık millî bir dış politika geleneğine sahip olmuş bulunmamızdır.

Bu esastan hareket etmek suretiyledir ki Hükümet programının dış siyasete dair hatlarını mütalâa etmek, “Birleşmiş Milletler Anayasasına uygun olarak bütün milletler için barış, hürriyet, adalet ve hak eşitliği esaslarına dayanan devamlı bir dünya nizamının kurulması”ndan ibaret olan esas hedefinin değerini takdir etmek gerekir.

Cumhuriyet Türkiye'si bu yüksek ideale bağlılığını göstermek için anavatandan binlerce mil uzakta, Uzak-Doğuda, Kore'de öz evlâtlarının asil kanlarını dökmekte tereddüt etmemiş ve bir medeniyet âlemi namına, yapılan bu jest başta müttefikimiz Birleşik Amerika olmak üzere bütün dünyanın hayranlığını kazanmıştır.

Gerçekte programda açıklandığı gibi Türkiye Cumhuriyetinin dış siyaset geleceği, kuruluşundan beri milletlerarası iş birliğine, ortaklaşa güvenlik prensibine,

taahhütlerini sadakatle yerine getirmek hasletine ve anlaşmazlıkların barışçı yollarla halli usulüne daima bağlı kalmak olmuştur. Anayurdun kurtuluşundan sonra boğazlar meselesinin Montreue'de millî Hatay dâvamızın Cenevre'de Milletler Cemiyetinin sinesinde hal olunması ve nihayet İkinci Dünya Harbinden sonraki devrede de Kıbrıs meselesinin bir yoluna konması millî siyasetimizin prensipleri dairesinde olmuştur.

Programda Hükümetin milletler arası alanda aynı esaslar dairesinde ve “faal” bir şekilde çalışmaya devam edeceğini bildirmesi bizleri bilhassa alâkadar ve memnun etmiştir. Şu kadar ki biz bu faal siyasetin, dünya ve bilhassa, içinde bulunduğumuz bölge, içinde derin bir şahsiyeti olması gerektiğine de inanmaktayız.

BAŞKAN — Sayın Karasaban, affedersiniz, müdahale etmek mecburiyetindeyim: 88'nci madde mucibince yazılı nutukların 20 dakikadan fazla sürmemesi icabeder. İrticalen devam edebilirsiniz.

CELÂL TEVKİK KARASABAN (Devamla) — Efendim, muayyen bir gaye ile hazırlandım. Uzunca olan bu izahatımı burada kesmek istemem, fakat elimden geldiği kadar mühim olan mevzulara kısaca temas edeyim.

Dış siyasette arz ettiğim gibi bağlı kaldığımız muayyen prensiplere sadık kalmakla beraber şahsiyete de çok önem verilmesi lâzım geldiği kanaatindeyim. Böyle bir politika bizi zayıflatmaz, bilâkis insanlık camiası içinde durumumuzu kuvvetlendirir. Orta - Doğu ve bilhassa komşularımızla olan münasebetlerimizde bu esaslardan mülhem olmamız yerinde olur.

Milletlerin hürriyet mücadelesinde kendilerine zahir olmamız lâzımdır. Bunların aralarının bulunmasının beklenmesi bize daima zarar vermiştir. Bu intizar siyaseti milletlerarası âlemde itibarımızı maalesef biraz sarsmıştır. Bilhassa Atatürk Türkiye'si gibi bu bölgede İstiklâl Mücadelesinin ilk misalini veren bir memleket olarak, milletlerin esaretten kurtulmasını evvelâ bizim alkışlamamız icabeder kanaatindeyim. Bu bakımdan 7 seneden beri devam etmekte olan Cezayir meselesinde Hükümetimizin daha faal bir rol alan bir vaziyete geçmesi lâzımdır. Hükümetimizin bizzat De Gaulle'nin kendisiyle müzakereye, giriştiği Cezayir Muvakkat Hükümetine daha yakın bir alâka göstermesi ve Birleşik Amerika gibi, mümkünse bir ajan göndermesi çok şayanı arzudur. (*Alkışlar*)

Bunun haricinde, dış siyasetin bütün esaslarının, parti ayrılığı gözetmeksizin, millî bir gelenek haline gelmiş olduğuna kaniim. Bunu burada, ifade etmek isterim.

Dış yardımlar hususunda Hükümetimizin, bilhassa Avrupa İktisadi İş Birliği Teşkilâtı ile yakından meşgul olmasını, bu teşkilâtın bize verdiği fırsatlardan âzami derecede faydalanmasını temenni ederim.

Malûmdur ki, bu teşkilât 1949 da kurulmuş ve evvelâ Başbakanlığa bağlanmış, sonra 1952 de Dışişleri Bakanlığına raptedilmiş, sonra da benim pek anlamadığım sebeplerle 1960'da, bir kanun ile Maliye Bakanlığına eklenmiştir.

Maliye Vekâletinin işleri pek çok bir vekâlet olduğu ve mahiyeti itibariyle de, iktisadi bir teşekkül olmadığı Yüksek Heyetinizin malûmudur. Bu itibarla bu teşkilâtın, mutlaka ya Hariciyeye veyahut eskiden olduğu gibi Başvekâlete bağlı bir müessese halinde canlandırılması her bakımdan faydalı olur.

Ordumuz hakkındaki temennimiz memleketimizin öz bir parçası olan, en küçük erinden en yüksek generaline kadar onu temsil eden bu aziz varlığını, memleketin en yüksek menfaatlerini koruyacak şekilde daima kuvvetli, mesut ve müreffeh olmasıdır. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım nazarı dikkatini celbetmeye mecburiyet hissediyorum, 37 arkadaşımız söz almıştır. Bugünkü şartlar içinde ve Hükümetin bulunduğu vazifeler karşısında müzakerelerimizi, eğer arkadaşlar tekrara giderlerse ve uzun konuşmalar yaparlarsa, zamanında bitirmek mümkün olmaz. Bu arada iki arkadaşımız konuşmaların onar dakika ile tahdidini teklif etmişlerdir. Fakat henüz konuşmanın başında olduğumuz için böyle bir tahdidi Başkanlık Divanı doğru görmüyor. Arkadaşlarımız konuşmalarında tekrara kaçmıyacak şekilde esaslı noktalara temas etmelerini rica edeceğim. Esasen Hükümet milletvekillerinin bu mevzular üzerinde yapacağı uzun mütalâalarıyla karşı karşıya bulunacaktır. Bunun da nazarı dikkate alınmasını bilhassa rica ediyorum.

Buyurun, Saim Sarıgöllü,

OSMAN SAİM SARIGÖLLÜ (Aydın) — Muhterem arkadaşlarım, söz sıramı başlangıç konuşmasını yapmak üzere, arkadaşımız Fikret Turhangil'e veriyorum. Ondan sonra maruzatta bulunacağımı hürmetlerimle arz ederim.

BAŞKAN — Buyurun, Fikret Turhangil.

FİKRET TURHANGİL (Aydın) — Sayın Başkan!

Muhterem Cumhuriyet Senatosu üyeleri! Sayın Hükümet Başkanı ve Hükümet üyeleri.

Cumhuriyetimizin ilk Koalisyon Hükümetinin Sayın Başkanı Hükümet programlarını 27.11.1961 tarihinde, Cumhuriyet tarihimizde ilk defa tesis edilmiş bulunan, Cumhuriyet Senatosu Meclisi önünde okudular.

Programın sonunda da Yüksek Senato Meclisinin irşatlarını beklediklerini belirtmek suretiyle C. Senatosunun ebediyen payidar olacağı ve olmasını en büyük arzu bildiğimiz Cumhuriyetin irşat edici bir toplumu olarak kabul ve tasrih buyurmalarından dolayı şükran hislerimizi arz ederiz.

Yeni Anayasamızın getirdiği yepyeni bir hüviyet, kuruluş ve ruh taşıyan C. Senatosu hakikaten renkli bir hükümetle karşı karşıyadır.

Dünya milletlerinin tecrübe ettikleri ve siyasi hayatımızda geçmişi olmıyan bu sebeple tecrübesi yapılmıyan koalisyon hükümetinin parlâmento hayatımıza mutlu günler getirmesini ve aziz Türk milleti için verimli, başarılı olmasını temenni etmek en büyük ve sarsılmaz arzumuzdur.

Siyasi partilerin gayeleri kendilerini doğuran ve besliyen aziz ve asil milletimize hizmet etmektir. Yeni Anayasamızın getirdiği nispî seçim sistemi Meclis içinde mutlaka hâkimiyeti temin edemeyecek şekilde tahakkuk etmiştir. Bu hal karşısında koalisyon zarureti doğmuş ve bunun neticesi olarak Koalisyon Hükümeti kurulmuştur.

Her şeyin önünde vatan ve milletin beklediği huzur, sükûn ve Anayasanın mutlak hâkimiyetini temin ve millî iradeyi neticelendirecek bir hükümetin tahakkuku ile mümkün olacağı sonuna bizleri getirmiş bulunmaktadır.

Her şey mazi yapılmış ve müstakbel Türkiye ve Aziz Türk Milletinin refah ve saadetini her şeyin önünde gören bir Adalet Partili olarak en büyük millet ve memleket hizmetini ifa etmenin gururu içinde koalisyon hükümetimin teşkili suretiyle bugüne erişmiş bulunduğumuz kanaatindeyim.

Cumhuriyet Hükümetinin bütün üyelerinin Atatürk ilkeleri üzerinde kararlı olmalarından başka bir şey esasen düşünülemez.

Yalnız Hükümet üyeleri değil, bütün C. Senatosu onun ilkelerine bağlıyız. Onun izindeyiz. Daima ondan ilham alacak ve Cumhuriyetimizi en yakın bir gelecekte büyük Ata'nın arzuladığı muasır medeniyet seviyesine ulaştıracğız.

Atatürk, Türk Milleti için bir varlık olmaktan çıkmış fikir manzumelerinin toplandığı bir kudret olmuştur.

Adalet Partisine mensup C. Senatosu üyesi olarak; Anayasanın mutlak hâkimiyetini temin etmek hususundaki Hükümet kararının programa alınmasını şükranla karşılarız!

Bütün halkların onun korunmasına ve hassasiyetle tatbik edilmesine bağlı bulunduğu münakaşa kabul etmez bir hakikattir. Millî iradenin üstünde bir kuvvet tanınmanın bir ifadesi olarak anlamaktayız. Hükümet programında iç politika mevzuundaki doktrinde yer alan hususlara ek olarak vatandaş - memur ve memur - vatandaş münasebetlerinin de dikkate alınmasını temenni ederiz. Hükümet fonksiyonlarının iyi işlemesi emin ve inkişaf edecek iyi yol alabilmesi için memur - vatandaş münasebetlerinde karşılıklı anlayışın tahakkukuna şiddetle lüzum olduğuna inandığımız bir sevgi ve hürmetin tesis edilmesi başta gelen ve gözden uzak bulundurulmaması lâzım gelen ana unsurdur.

Hakikat şudur ki, kanun, nizam ve emirler ancak, onu tatbik edenlerin elinde kıymetlenir ve değerlenir ve vatandaş Hükümet hizmetlerinin ölçüşünü bu münasebete göre takdir ve tâyin eder.

Hükümetçe lüzumlu bir kalkınmanın ana unsuru olan yatırımların yapılabilmesi için milletçe mutlaka bir israftan kaçınılması zarureti görülmüştür.

Ancak, Hükümetin de âzami tasarrufa riayet etmesi ve bilhassa Devlet ve Hükümet, emrinde çalışmış ve çalışmakta olanlar arasında hayat seviye ve yaşayış şartları bakımından farklı statüler doğuran ve adalet ve hizmet kaideleriyle bağ-

daşamıyan aykırılık ve tefriklerin giderilmesi hem tasarrufu temin, aynı zamanda Devletle ilgililer arasında bir inanış ve güvenin unsuru olacaktır.

Senato Meclisinin Sayın üyeleri:

Dünya tarihinde büyük mevki işgal eden Türk Milletline mensubiyet bizler için en büyük hazinedir.

Vatan topraklarımızın üç yanı sularla çevrili olduğu gibi muhtelif göllere ide sahip bulunmaktayız.

Bazı komşu devletlerin sık sık kara sularımıza sokularak bizim önem vermediğimiz büyük bir milli servet ve gıda membamız olabilecek balık ve sualtı senetlerimizle geçinmek istedikleri bir hakikattir.

Hükümet programında yer almayan ve ifadesini bulmayan ve bize muazzam döviz temin edebilecek ve iç bünyede de gıda kollarımızın bir kanadını teşkil edecek balıkçılık ve buna bağlı sanayiin kurulması ve ehemmiyetle inkişafının temini şayanı arzu bir mesele olduğu kanaatindeyiz.

Mesken ihtiyacı dâvasının büyük bir mesele olduğuna inanıyoruz. Bu arada Emekli Sandığı ve işçi Sigortaları gibi kurumların gayeleri dışındaki yatırımlardan uzaklaşarak kendi mensupları lehine hu dâvaya ehemmiyet vererek mensuplarını plânlı bir şekilde mesken sahibi etme sabasına gitmesi temenniye şayan bir husustur.

Bu arada yıllardan beri devam edip gelen ve bir türlü âdil bir sisteme bağlanamayan kiracı - ev sahibi münasebetlerinin halli de bugünkü cemiyetimiz için bir an evvel halli icabeden büyük iktisadi ve içtimai bir mevzu olduğu kanaatini taşımaktayız.

Milletimizin en büyük irfan ocağı olan ve muhtar bir hüviyet taşıyan üniversitelerimiz ile kurulmuş ve kurulması zaruri bulunan yeni müesseseler hakkında görüş ve düşüncülerine Hükümet programında rastlamak büyük arzumuzdur.

Atatürk ilkelerinin bariz bir umdesi ve vecizesi olmaktan çıkan ve dış politika-da takip edilecek siyasi yolun meşalesi olan; “Yurtta Sulh Cihanda Sulh” politikasının Hükümetimizce de kabulünü şükranla karşılarız.

Senato Meclisine takdim edilen programın sonunda: Teşekkül eden Hükümetin büyük hâdiselerden sonra gelen karma Hükümet olduğu beyan edilmekle; büyük bir hakikate işaret edilmiştir.

Karma Hükümetin en büyük amacı da millî huzuru temin ve bu huzur üzerinde plânlı kalkınma Hükümeti olmak arzusudur.

Millî huzur, tek kelime ile huzur fertlerin, toplumların başta gelen muvaffakiyet kaynaklarının kendisidir. Huzur, sükûn ve birlik olmanın cemiyetlerde muvaffakiyeti temin etmek gayri mümkündür.

Muvaffak olmuş zannedebilse dahi haklı ve emin ve toplumu ileriye götürücü bir muvaffakiyet olarak kabul edilmemelidir.

Hükümet programında her şeyin önünde kabul ettiğimiz bir noktayı belirtmek isterim.

Memleket bünyesinde ve Devletin bütün teşkilâtında devamlı huzurun temin edilmesinin unsurunu vatandaş münasebetlerinde yer almış bulunan geçmiş siyasi mücadelelerin yarattığı yaraların tamamıyla tedavi edilmek ve bu hususa dikkat ve ehemmiyetle üzerinde bulunmak ve gerekli çalışmalara başlamaktadır.

Millî tesanüt, millî huzur Türkün tarihlere geçen âdil hislerine uygun olan davranış ve tutumundan dolayı Hükümetin ifa edeceği ve millî varlığımızın ana unsuru olan bu hareket tarzından dolayı Hükümeti, Adalet Partisinin bir üyesi olarak şükranla selâmlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Buyurun, Âmil Artus.

ÂMİL ARTUS — Muhterem arkadaşlarım, Sayın Başkan, Sayın Kabine üyeleri;

Hükümet programı hakkındaki düşüncelerimi kısaca arz etmek üzere söz almış bulunuyorum. Bizzat Başbakan tarafından yüksek huzurunuzda okunmuş ve basılmış nüshaları Sayın üyelere dağıtılmış olan Hükümet programı, fazla tafsilâta girişmeden esaslı noktaları ve belli başlı konuları ihtiva etmektedir. Bendeniz şahsan programın bu hüviyetini yerinde buluyorum. Hükümet, programda ifade ettiğine göre, bir millî huzur ve plânlı kalkınma Hükümeti olmak amacındadır. Esas itibarıyla program bu amaca uygun şekilde kaleme alınmıştır. Bir ihtilâl sonrası Hükümetidir ve bütün ihtilâl sonrası hükümetleri gibi birçok sosyal ve ekonomik problemleri halletmek zorundadır. Piyasa durgundur, özel sermaye kısmen iş hayatını ve hattâ bankaları terk etmiş ve özel kasalara sığınmıştır. Memlekette işsizlik vardır. İşçiye dar gelirli vatandaşın, yapılan zamlara rağmen, seçim sıkıntısı azalmamıştır. Memleketin birçok bölgelerinde kuraklık hüküm sürmektedir. Bütün bunlara ilâveten programın diliyle (Vatandaş münasebetlerinde geçmiş siyasi mücadelelerin yaralarını tamamıyla tedavi etmek) görevi de bir Hükümete düşmektedir. Bu kadar büyük meselelerle karşı karşıya olan Hükümet bunların azamet ve ciddiyetine nüfuz ederek güzel bir program hazırlamıştır. Bazı konularda umumi ve hattâ müphem ifadeler kullanıldığı doğrudur. Birçok yerlerde tedbirlerden bahsedilmiş, bu tedbirlerin nelerden ibaret olacağı açıklanmamıştır. Bazı paragraflarda, (ehemmiyetle çalışılacaktır), (göz önünde bulundurulacaktır), (gerekli tedbirler alınacaktır) gibi sarîh olmıyan yuvarlak sözler kullanılmıştır. Fakat bunları ben şahsan programın za'fına değil, ciddiyetine bir delil sayıyorum. Çünkü Anayasaya göre bir hafta gibi kısa bir zaman içinde hazırlanan programın bütün memleket meselelerinin teferruatına inmesine ve ciddi incelemelere ihtiyaç gösteren konularda, bu incelemeleri uzmanlara yaptırmadan valilerde bulunmasına imkân yoktu. Programın başında Hükümetin Atatürk inkılâplarına, bağlılığı ve Anayasanın mutlak hâkimiyetini temin etmek amacıyla olduğunu belirtmesi çok isabetlidir.

Yine programın genel kısmında Hükümetin ilk hedefinin vatandaşlar sırasında huzur ve iyi münasebetlerin sağlanması olduğunu ifade edilmesini şükranla, karşılıyorum. Siyasi kanaatlerimiz veya mensubu olduğumuz siyasi partiler farklı

da olsa bu topraklar üzerinde hepimiz aynı vatanın ve aynı milletin evlâtları olarak beraber yaşamak zorundayız. Türk Milleti için yeni ve alışılmamış bir sistem olan demokratik sistem, arkamızda kayan on beş yıllık devrede ayırıcı ve husumet yaratan bir sistem gibi tatbik olunmuştur. Koalisyon Hükümeti bu yanlış tatbikatın izlerini silmek ve millî birliği ve bütünlüğü yeniden satha çıkarmak mevkiindedir. Hükümetin bu konuda kararlı olması bizi memnun etmiştir.

Programda vatandaşlar arasında siyasi kanaat ayrılığından dolayı hiçbir fark gözetilmeyeceği, vatandaşın hiçbir sebeple hiçbir yerde eşit olmayan muamele görmeyeceği temin edilmektedir. Tatbikatta, bunun yerleşmesi için zaman geçmesi ihtimali üzerinde durulmakta ve pek haklı olarak, bu neticenin ancak idari ve adlî büyük küçük mercilerin devamlı takipleriyle sağlanacağı ifade edilmektedir. Çok doğru olan bu görüş programın hayalden uzak ve realist bir karakter taşıdığının delilidir.

Vatandaşlar arasında, ahenk ve huzuru temin için partizanlığın tamamen ortadan kaldırılması zaruridir. Koalisyon Hükümetini bu konudaki azimli görünüşünden dolayı tebrik ederiz.

Hükümetin programında yer alan diğer bir ihtilâl sonrası problemi de geçmiş olayların tesiri altında, asker çekildikten sonra, polis ve jandarmanın kıymetini ve mânevi itibarını vatandaş güzünde sağlamak konusudur. Programda bu neticenin idare makamlarımızın ve vatandaşlarımızın salim anlayışı ile mümkün olacağı işaret edilmektedir. Biz bunun kâfi olmadığı kanaatindeyiz. Geçmiş hâdiselerin tesiriyle polis yılgın ve ürkektir. Onu bu yılgınlıktan ve ürkeklikten kurtarmak lâzımdır. Bunun için de polisin vazife ve salâhiyetlerini kanunla, açıkça tesbit etmek ve bunu polise öğretmek icabeder. Polisi sorumluluk endişesiyle hâdiselere müdahaleden çekinir durumdan kurtarmak lâzımdır. Bilhassa büyük şehirlerimizin asayiş bakımından buna şiddetle lüzum vardır.

Programda, Devlet Plânlama teşkilâtına önem verilmesi ve bütün yatırımların plân dâhilinde yapılacağının ifade olunması çok yerindedir ve Anayasa hükümlerine uygundur.

Yine programda israftan ve enflâsyondan uzak kalınacağının kabul edilmesini şükranla karşılarız. Enflâsyon konusunda bir mülâhazamızı arz etmemize müsaadenizi rica ederim: Geçmiş hâdiselerin tesiriyle özel sermayenin mühim bir kısmı piyasadan çekilmiştir. Önümüzdeki aylarda yeni Hükümetin sağlayacağını kuvvetle umduğumuz emniyet ve itimat havası içinde bu gizlenmiş olan özel sermaye yeniden piyasaya çıkacaktır. Bu suretle piyasada bir para bolluğu ve bunun neticesi olarak bir fiyat yükselmesi ve para değerinde bir düşme kaydedilebilir. Koalisyon Hükümetinin bu ihtimali den uzak bulundurmamasını ve buna karşı tedbirli olmasını temenni ederiz.

Programın Adalet Bakanlığına aidolan kısmında ifade edilen esaslarla tam anı on mutabakat halindeyiz. Ancak bu mevzuda bazı mülâhazalarımızı kaydetmemize yüksek müsaadelerinizi rica ederim.

Mahkemelerimiz hususiyle Yargıtay büyük bir iş kesafeti altında ezilmektedir. Yargı tayı biraz ferahlatmak için son senelerde geçici tedbirlere başvurulmuş ve daire sayısı artırılmıştır. Bu suretle halen Yargıtay 16 dairesi ve 112 hâkimi olan ve dünyada bir benzeri bulunmuyan bir yüksek mahkemedir. Bu mahkeme, iş çokluğu yüzünden içtihat ve hukuk yaratmak görevini ifa edememektedir. Yargıtay hâkimleri ancak insan takatinin üstünde bir mesai sarf etmek suretiyle bu ağır yükü taşıyabilmektedirler. Fakat bu duruma artık normal Hükümetin ol koyması ve çare bulması lâzımdır. Yargıtay'a daire ilâvesiyle bu işin halledilmesine imkân olmadığını son on yılın tecrübeleri göstermiştir. İşin esaslı şekilde halli gerekir.

Bundan başka hâkimlerin yardımcısı olan mesai saatlerinin dışında geç saatlere kadar çalışan zabıt kâtiplerine bir ödenek verilmesi için imkân araştırılmasını yeni Hükümetin dikkatinden beklemekteyiz.

Kurulacak olan Anayasa Mahkemesi ve Yüksek Hâkimler Kurulu gibi teşekkül- lere de ve Yargıtay dairelerinde yabancı Hukuk fakültelerinde ihtisas yapmış ele- manlara ihtiyaç vardır. Bu maksatla önümüzdeki bütçeye yeni Hükümetin gerekli tahsisatı koymasını ve önümüzdeki yıl hukuk mezunları arasından yabancı memle- ketlere mühimce bir sayıda öğrenci gönderilmesini temenni ederim.

Müstahsile sağlanacağı vadedilen zirai kredilerin köylü tarafından kendi özel ihtiyaçları için kullanılmasına mâni olacak tedbirlerin de Hükümetçe düşünülmesi yerinde olur. Programda orman varlığımızın titizlikle korunmasından bahsedilmiş, fakat yeni orman yetiştirmek konusuna temas edilmemiştir. Ormanlarımızın ko- runması kadar yeni orman yetiştirilmesi meselesi de ehemmiyet arz etmektedir. Hükümetin bunu ehemmiyetle ele alması icabeder.

Hükümet programında, her alanda kooperatifçiliğin geliştirileceği ifade edil- mektedir. Bu konuda 1958'den evvel kurulmuş ve kredilerin kesilmesi yüzünden inşaatı yarım kalmış veya hiç inşaatla başlayamamış olan yapı kooperatiflerinin du- rumunu da düşünmek lâzımdır. Bunların ekserisi dar gelirli vatandaşlar tarafından kurulmuştur. Bu kooperatifler arsalarını temin etmişler, plân ve projelerini beledi- yelere tasdik ettirmişlerdir. Fakat krediler kesildiği için arsalar kooperatifini elinde kalmış ve ortaklar da oldukları meskenlere kavuşamamışlardır. Bu üzücü duruma nihayet vermek ve bu kooperatifleri tasfiye etmiş olmak için bu kooperatiflere es- kiden olduğu gibi inşaat kredisi açılması yerinde olur.

Programın Diyanet İşlerinden bahseden satırlarını memnuniyetle okuduk. Diyanet işleri teşkilâtı yeni Anayasamızın 154'ncü maddesiyle genel idare içinde yer almıştır. Hepinizin malûmu olmakla beraber, burada şunu kaydetmek isterim: Sosyal bir olay olan dinden eğitim dâvamızın kökleşmesi ve halk tabakalarında inkılâpların yerleşmesi için faydalanmak yerinde olur. Hindin başka, gayelerle ve başka maksatların gerçekleşmesi için istifade edilmesine bu suretle daha kesin ola- rak mâni olabiliriz. Yeni Hükümetin Diyanet İşleri konusunda bu gerçeği gözden uzak tutmayacağını umarım.

Dış politika alanında milletin yeni Hükümetten beklediği şey memleketin ik- tisadi yaralarını saracak ve kalkınmamızı gerçekleştirecek mühim bir dış yardımın

sağlanmasıdır. Bunu temini için Koalisyon Hükümetinin elinden geleni yapacağına biz şahsen inanıyoruz.

Değerli arkadaşlarım,

Hükümet, programı hakkındaki bazı düşüncelerimi kısaca arz ettim. Bu program memleket dâvalarına ve İhtilâl sonrası problemlerine isabetle teşhis koymuş ve bunların çözülmesi için gayret sarf edeceğini vadedmiştir. Milletçe bu mühim gayeye ulaşılması için yeni Hükümete yardımcı olmak hepimize düşen bir borçtur. Getirdiği programdan dolayı Hükümeti tebrik eder ve çetin olan mesaisinde başarılar dilerim.

Saygılarımla. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sami Küçük; buyurun.

SAMİ KÜÇÜK (Tabii Üye) — Sayın Başkan, Muhterem Senato üyeleri, Başbakan ve Bakanlar Kurulu üyeleri:

B.M. Meclisinde en çok üye bulunduran iki büyük partinin millet ve memleket hizmetinde subjektif duygulara yer vermeksizin vazife ve mesuliyet deruhte etmede gösterdikleri anlayış ve. Hükümet kurmadaki azimlerini her türlü takdirin üstünde bir hisle karşılar ve bunun bir gelenek halinde devam etmesini samimi olarak temenni ederim.

Devlet idaresinde fazilet, feragat, ihtisasa hürmet, şerci ve mesuliyet duygularının değerine, söz ve fiillerin birbirine intibakının zaruretine ve faydalarına inanmaktayım.

En az yarım asra varan, çok partili demokrasi mücadelesinde, rejimimizi dejenere eden ve bu suretle de memleketi çıkmazlara ve ihtilâllere sürükleyen, parti menfaatlerini millet ve memleket menfaatlerinden üstün tutan menfaate, partizan zihniyet ve idarenin, kötülüklerini teşhis ederek bütün çıplaklığı ile ortaya atan, vatandaşlara eşit muamele vadeden ve bu vadini samimî olarak devam ettireceğini taahhüd eden Hükümetimizin bu tutumunu demokratik rejimimizin istikbali bakımından takdirle karşılar ve bunu memleketimizin yarını için büyük bir teminat telâkki etmekteyim. Hükümete bu samimî ve açık tutumundan ötürü şükranlarımı arz etmek isterim.

Milletini muasır medeniyet seviyesine ulaştırmada büyük gayretler sarf eden ve tarihi boyunca demokrasiye inanmış bulunan Türk Silâhlı Kuvvetlerimin, bu memlekette son defa yeniden demokrasiyi, bütün müesseseleri ite kurmada sarf etmiş bulunduğu büyük gayretleri burada şükranla anmayı bir borç bilirim.

Hükümet, programının, memleketimizin ve milletimizin halli gereken dâvalarını plân ve program fikri esas olmak üzere angro olarak kapsamakta olduğunu görmekteyim. Programın bu meseleleri zaman ve mekân ölçüsünde nasıl tahakkuk ettireceğini ifade etmesi uygun olurdu. Ancak Hükümetin bu şekilde detaylı bir program hazırlamasına zaman, ölçüsünün mâni olduğuna kaani bulunmaktayım.

Devlet hizmetinin istikrarlı ve devamlılığını sağlamak üzere, idarenin tarafsız ve müdahaleden uzak durmadan işliyen bir mekanizmaya sahip olması ve bunun daha da olgunlaştırılarak devam ettirilmesi zaruretiyle inanmaktayım. Bilhassa uygulamakta bulunduğumuz seçim sistemi muvacehesinde idarenin bu vasfının önemi çok daha büyüktür. Hükümetimizin bunu tahakkuk ettireceğine kuvvetle inanmaktayım.. Bu meyanda bakanlıkları mazın, iç çalışma düzeni erinin de modern idare prensiplerine uygun tarzda yeniden düzenleneceğine ve idare edileceğine kaani bulunmaktayım. Bilhassa plânlı bir kalkınma devresine girdiğimiz şu sırada bakanlıkların iç bünyelerinde Devlet Plânlama Teşkilâtına paralel çalışacak organların taazzuv ettirilmesi zarureti aşîkârdır.

Hükümet programında personel dâvasının halli hususunda neler düşünüldüğü müphem bulunmaktadır. Kurulmuş bulunan Personel Dairesinin verimli bir şekilde çalıştırılarak personel meselelerinin halli hususunda dikkatten ussak tutulmamalıdır. Bu arada bakanlıklar arası iş birliğinin ve idarede ve organizasyonun lüzumuna işaret etmekten kendimi alamayacağım.

Adalet Bakanlığı:

Mahkemelerdeki iş hacminin çokluğu, usullerin muğlâklığı ve personelin sayıca yetersizliği dâvaların süratle neticelenmesine engel teşkil etmektedir.

Programda teklif edilenlerden başka tek hâkimli belediye ve trafik mahkemelerinin teşkili, muhakeme usullerinin basite ırcı bugün artık kati bir zaruret halini alan Kat mülkiyeti Kanun unun Meclise sevki, İş mahkemeleri Kanununda görülen aksaklıkların giderilmesi için gerekli tedbirlerin alınması faydalı mülâhaza edilmektedir.

Çalışma Bakanlığı:

İşçinin iktisadi ve sosyal kurumlarını korumayı ve düzenlemeyi vadeden, toplu sözleşme ve grev hakkını düzenleyici kanunları Meclise sevk edeceğini bildiren Hükümete teşekkür ederim.

Hükümetin İşçi Sigortaları Kurumunu da bir şikâyet konusu olmaktan çıkarak lüks ve fantaziden âri işçinin refahını sağlayacak bir hale getireceğine inanmaktayım.

Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığı:

Hükümetin basın - yayın ve turizm mevzuunda, getireceğini vadettiği teklifleri samimiyetle desteklerim. Ancak her sahada geri kalmış bulunan memleketlerimizin radyo ve kısa zamanda kurulacağına inandığımız televizyon servislerinden de geniş halk kütlelerinin eğitim ve öğretiminde faydalanılacağını ümit ederim.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı:

Hükümetin sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi konusundaki hassasiyetini takdirle karşılar ve bunun bütçede lâıyk olacağı aksi bulacağına kuvvetle inanıyorum. Bu arada ilâçların ucuzlatılması mevzuundaki çalışmalara devam edileceğini,

kimsesiz çocukların yetiştirilmesinin ele alınacağına ve sağlık hizmetlerinin de bir yatırım olduğunun gözden uzak tutulmayacağına kaani bulunmaktayım.

Diyanet İşleri:

Din adamlarımıza cemiyette lâyük oldukları mevkii kazandıracak olan Diyanet İşleri Başkanlığı Teşkilât Kanununun da önemle ele alınacağına inanmaktayım.

Vakıflar Umum Müdürlüğü:

Ata yadigârı vakıfların korunma işlerinin önemle ele alınacağına ve vakıfların gelir kaynaklarının en azından kendilerini tamir ettirecek hale getirilmeleri için bunların kira nizamlarının da tekrar gözden geçirileceğine ve bu görüşüme Hükümetin de iştirak edeceğine kuvvetle ümidediyorum.

Tapu ve Kadastro Umum Müdürlüğü:

Arazi ihtilâflarına ve kan dâvalarına sebep olan tapulama nizamının günlük ihtiyaçlara göre düzenlenmesi için Tapulama Kanununun yeniden gözden geçirileceğine inanıyorum.

Dışişleri Bakanlığı:

Hükümetimizin anlaşmalara, anlaşmaların karşılıklı menfaatlere uygun bulunması hususuna ve umumi silâhsızlanmaya dair görüşlerini takdirle karşılarım.

Hükümet Programında Asya - Afrika devletler grubuna yeteri kadar Önem verilmediğini müşahede etmekteyim. Bunun sehven belirtilmediğine ve bu arada Balkan Yarımadasındaki diğer komşu devletlerle de samimî dostluk münasebetlerine devam edileceğine inanıyorum.

Ayrıca potansiyel güçleri itibariyle varlıkları inkâr edilemeyecek olan devletlerle ticari, iktisadi ve siyasi münasebetler tesis ve idamesinde gelecek için büyük menfaatler sağlanacağına inanmaktayım.

Hükümetin Kıbrıs Cumhuriyetine karşı gösterdiği yakın alâkayı takdirle karşılar ve “Hürriyet Mücadelesi” yapan milletlerin bu mücadelelerine Hükümetimizin müzahir olmakta devam edeceğine kaani bulunmaktayım.

Millî Savunma Bakanlığı:

Hükümetimizin, varlık ve bekamızın yegâne temeli olan Silâhlı Kuvvetlerimize karşı göstermiş olduğu yakın alâkayı takdirle karşılar ve bu konuda hiçbir fedakârlıktan çekinmeyeceğine inanıyorum. Anayasa ilkelerini ve bu arada, bilhassa sosyal adalet ilkesini ön plânda tutan Hükümetin kısa zamanda hazırladığı ve memleketin bütün ihtiyaçlarına cevap verecek mahiyetteki bu programının halk efkârında okluğu gibi Millet Meclisinde de umumi tasvip göreceğini ümideder, Hükümete başarılar diler, hepinizi saygı ile selâmlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Buyurun Kâzım Yurdakul.

KÂZIM YURDAKUL (Sakarya) — Sayın başkanım, Sayın Senato üyeleri ve Heyeti Vekile. Tarihimizde birçok hükümetler gelip geçmiştir. Bu hükümetlerin bir

kısının iktisadi tutumu dar bir iktisat anlayışı içinde cereyan etmiş ve külfetler ve hizmetler ondan sonraki nesillere intikal etmiştir. Bunun aksi olarak çok açık bir iktisadi tutum ile birçok külfetlerin ondan sonraki nesillere intikal ettiğine de şahidolduk. Hükümetimizin çok uzun olmıyan programında, birbirine uymıyan bu iki zıt tutumun yer almadığını gördük. Hükümetimizin en mâkul tutumu kendisine hedef ittihaz edeceğini kabul etmek mecburiyetindeyiz.

Koalisyon hükümetlerinde ekseriyetle programları birbirine uymıyan ve birbirine tezat teşkil eden programlarını tatbik ve teferruatıyla tanzim etmek itiyadı vardı. Ben Hükümetimizin bu yola gitmemiş olmasını ve karşılıklı olarak birbirlerine gösterdikleri hüsnüniyetin bu geniş müsamahamın bir eseri olarak telâkki etmekteyim. Bu geniş hüsnüniyetten dolayı hiçbir zaman ihtilâfa düşmeyecekleri kanaatini taşımaktayım.

Umumî, iktisadi hayatımızın gelişmesinde Hükümetimizin, programında muhtelif noktaların gösterildiği ve ele alınmış olduğu müşahade ediliyor. Yatırımlar büyük bir kıymet taşımaktadır. Yatırımların yapılmasında, Devlet Plânlama Teşkilâtına büyük ehemmiyet verileceği açıklanıyor. Yalnız, Devlet Plânlama Teşkilatımız umumiyetle, umumi plânlara yapmakta fakat, teferruat plânlarını hazırlamamaktadır. Devlet Plânlama Teşkilâtına mütenazır olarak vekâletlerde ve gerekli Devlet müesseselerinde tatbikat plânlarının hazırlanmasına da zaruret vardır. Bu itibarla bu tip müesseselerde plânlama teşkilâtına mütenazır olarak tatbikat plânlarının hazırlanması zarureti de güzden uzak tutmamak lâzımdır. Şimdiye kadar ihmal edilmiş olan bu tatbikat plânlarının kısa zamanda hazırlanması arzusundayız. Bu noktaya programda temas edilmemiş olduğunu görüyoruz. Tatbikat plânlarının yapılmamış olması maalesef bizi güç duruma sokmaktadır. Deflasyonist siyasetin muvaffak olduğu günlerde Beynelmilel Kalkınma Bankasının bize verdiği 20 milyon dolarlık bir krediyi maalesef kullanılacak yeri bulamamak gibi bir acayip dununa düştüğümüzü itiraf etmek mecburiyetindeyim. Bundan, sonraki yatırım işlerimizde daha dikkatli olmak ve organizasyonu daha ziyade kıymet vermek mecburiyetindeyiz.

Milletimizin nüfus artışı dolayısıyla ele alınacak birçok tedbirlerin mevcut olduğu muhakkaktır. Milletimizi iktisadi rahatlığa kavuşturmak için yapılan yatırımların yavaş yavaş artırılması zarureti vardır. Bugün millî gelirimizin yüzde onu nisbetinde bir yatırımı yapılmaktadır. Bu nisbeti asgari yüzde 17'ye çıkarmaya mecburuz. Bu nisbet Avrupa'nın en geri memleketlerinde bile yüzde 25'tir. Bütün bunlar nazarı itibara alınırsa, 17 veya 18 rakamı büyük bir artış demek değildir. Fakat bu artış, kısa bir zamanda ele alınmayı icabettirdiğine göre, plânların yapılması, en verimli veya kısa zamanda verim sağlayacak yatırımların mahiyetini tesbit etmedikçe bu rakama yükselmekte fayda değil zarar görülecektir. Eski plânlar ele alınacak veya yenilenecek ve belki de başka yollara gidilmek suretiyle, bu yatırımlarda, israfa, da gidilmiş olacaktır. Bu hususta dikkatli davranmak zaruretindeyiz. Bu yatırımlar daha ziyade Milli Eğitim işlerine sarf edilecektir. Diğerlerine ise mütenasip şekillerde sarf edilecektir. Programda yazılmıştır.

Arkadaşlar; ben zannediyorum ki en mühim bir konu bu yatırım mevzuunda unutulmuştur. Bizim, bugün bir maden mevzuumuz, bir toprakaltı mevzuumuz var. Buna yapılacak yardımdan bahsedilmemektedir. Hâlbuki on - on beş sene memleketimizde hiçbir arama yapılmamış olsa bile halen bulunmuş olan madenleri işletmek memleketimizi büyük bir refaha kavuşturacaktır. Bu nokta, her halde unutulmuş olacak. Bu çok yanlış bir harekettir. Bu meselenin derhal ele alınması ve yatırımların büyük bir kısmının bu cepheye sarf edilmesi zaruretiyle karşı karşıya bulunmaktayız. Bir arkadaşın söylediği gibi, yatırımların hangi membalardan temin edileceği hususu dikkatle ele alınacak bir mevzudur, geçen seneki iktisadi hayatımızın sıkıntıları hepinizin malûmudur. Bu sıkıntıların bu bütçeye akisleri de pek parlak olmayacaktır. Bu seneki bütçemizin mühim açıklarla karşı karşıya kalacağı muhakkaktır, yatırımların sahalarının ayarlanması, dikkatle ayarlanması lâzımdır.

Program içinde gelir membalarının sağlam esaslara bağlanacağı kaydı da vardır. Hükümetin bu husustaki vaidi bizi rahatlığa kavuşturmaktadır. Bunun için müsterihiz.

Vergi ıslahatımız, mevzuu ele alınmıştır. Fakat bu kısım sarîh değildir. Son zamanlarda, bundan evvelki Hükümet tarafından, hazırlanmış bir ıslahat rapora mevcuttur. Hakikaten memleketimiz için büyük ümitler vadeden ve büyük, faydalar sağlayacağına inandığımız bu hazırlık, son defa Türkiye'ye gelmiş olan ecnebi mütehassısların da tetkikinden geçirilmek suretiyle, son şeklini almıştır. Binaenaleyh, ıslahat programının en kısa zamanda ele alınması ve gerekli kanunların çıkarılması zarureti vardır. Bu suretle, birçok sahalarda istihsalin artırılması imkânları sağlanmış olacak ve bu suretle de, ileride belki de bir iki sene çok parlak olmayacak. Ama ileride malî bakımdan bundan çok iyi neticeler elde edileceği muhakkaktır. Bunun için bilhassa, malî ıslahat kanunlarının kısa zamanda Meclise getirilmesini istirham ediyorum.

Bütçe açığı ile karşı karşıya kalacağımızı zulmediyorum. Bir açık olursa bunun nasıl kapatılacağı hakkında, programda hiçbir satıra rastlamadım. Vasıtalı ve vasıtasız vergilere bazı zamlar yapılacağı belirtilmektedir. Bu zamların vatandaş üzerinde çok ağır tesirleri olacağını düşünmek mecburiyetindeyiz. Elbette ki Hükümetimiz bu mevzuda da, hassa, davranacaktır. Belki teferruat, telâkki edilebilir. Ama üzerinde durulması gerekir kanaatindeyim.

Hükümete bir ricam daha olacaktır; geçen sene vergi cezalarının affına dair bir kanun çıkmıştı. Fakat iktisadi sıkıntılar dolayısıyla bu cezalardan af mevzuunda tüccarın ve mükellefin istifade nisbeti maalesef pek az olmuştur.

Bu vergi cezalarından af zincirinin halkasını biraz daha genişletmek lâzımdır. Bu suretle tüccar ve mükellefler biraz daha rahatlığa kavuşmuş olacaklardır.

Bugün büyük bir mesele ile karşı karşıyayız arkadaşlar. Memur arkadaşlarımızın ne kadar büyük sıkıntılar geçirdiğini hepimiz bilmekteyiz. İktisadi hayatın zorlukları, hayat pahalılığının artışı, memurlarımız arasında büyük sıkıntılar ya-

ratmaktadır. Memurlar için geçen sene vadedilmiş olan zam farkı bugün şüpheli bir durum göstermektedir. Bu durum kulaklarımıza kadar gelmektedir. Memur, bu memleketin bütün hizmetlerini sırtında taşıyan ve en çok ıstırap çeken bir unsurdur.

Onlar hakkında düşünülen zammın mutlaka ve mutlaka verilmesi ve yaralarının biraz olsun sarılması lâzım ve bunda da zaruret vardır. Bunu Hükümetimiz biran evvel ele almalı ve mutlaka karar vererek gerçekleştirmelidir. Bu hususu bilhassa belirtmek isterim arkadaşlar. *(Alkışlar)*

Ticaret politikamızdaki aleniyet hakkında Hükümetimizin temenni ve kararlarını hakikaten tebrikle karşılamak lâzımdır. Kota sisteminin zarureti içindeyiz. Yalnız zaman zaman beyan ettiğimiz gibi maliyet unsurlarının yüksek seviyede bulunmaması kalitenin, düzeltilmesi için bazı kotaların hazır bulundurulmasına ihtiyaç vardır. Ticaret Bakanlığımızdan, bir miktar kota tefriki suretiyle piyasada, rekabet imkânlarını elde tutmasını bilhassa rica ediyorum.

İç piyasanın tanziminde suni usullere başvurulmaması, hakikaten alkışlanacak bir husustur. Çok ıstırap çekilmiştir, bu suni ve zecri tedbirlerden. Bunun bir ferahlık yaratacağı muhakkaktır. Bundan dolayı Hükümeti ayrıca tebrik ederiz.

Çok mühim bir meseleye programda maalesef temas edilmemiştir. Bu da: buğday meselesidir.

Muhterem arkadaşlarım; bu yıl dışardan külliyetli miktarda buğday ithal etmek zaruretinde kaldık. 700 hin ton buğday ithal ettik. Ve bunun bir yarısı kadarına da ihtiyacımız var. Ye bu henüz teinin edilmiş değildir. Günlük ihtiyaç, vapurlar temin edilerek fabrikalara sevk edilmektedir. O kadar sıkışığız. Bunu yalnız çiftçinin buğday ekmemesinde aramak doğru değildir. Biz, memlekette 63 kuruşa buğday alırken, hariçten ithal ettiğimiz buğdaylar 73 kuruşun üstündedir. Ayrıca bunlar yarı yarıya ecnebi ve Türk vapurlarıyla yurda gelmektedir. Ecnebi vapurlar için ayrıca döviz ödüyoruz. Binaenaleyh, yarınki gelecek mahsul devresi için bugünden çiftçiye bazı vaatkâr sözler söylemek ve normal fiyatların ele alınacağını bildirmek ve gelecek yıl ekim mevsiminden evvel bu politikayı çiftçiye bildirmek lâzımdır. Aksi halde, her zaman ve her zaman, Dünyada 4'ncü olarak buğday istihsal eden bu memleket, buğday ithal eden bir memleketin ıstırabını çekmeye mecbur olacaktır. *(Bravo, sesleri, alkışlar)*

Ticaret Bakanlığımızın hassasiyetle üzerinde durduğu kooperatiflere önem verilmelidir. Fakat, kooperatiflerin zirai sahaya intikal ettirilmemesini rica ederim. İstihsal ve istihlâk kooperatiflerine, kuvvetli sermaye kooperatiflerine ihtiyaç olduğu muhakkaktır.

İhracatı Teşvik Merkezi diye bir müessesemiz mevcuttur. Programda maalesef buna yer verilmemiştir. İhracatla ilgilenenler, Bakanlıkta genel müdür gibi arkadaşlardır. Bunlar esasen görevli arkadaşlarımız oldukları için elbette lâıyık derecede meşgul olamamışlardır.

Dış ticareti teşvik için hariçten mütehasşıs getirerek onların fikirlerinden istifade etmek zarureti âcil bir ihtiyaç olarak ortadadır. Bilhassa yeni senedeki mesai bu ihracatı teşvik için hariçten mütehasşıs getirilmesi zaruretiyle karşı karşıya bulunuyoruz. Bu teşkilât mutlak ıslah edilmelidir. Birçok mevzularımız vardır ki, ihracata, müsaittir. Misal vererek sizi yormayayım; fakat memlekette çürüyüp giden birçok mallar mevcuttur. İhracatın teşvik edileceği söyleniyor. Bu güzel bir şey. Ama nasıl yapılacaktır? Bunun hakkında programda bir şey yok. Bu, acaba faiz hadleri indirilerek mi temin edilecektir. Yalnız kredileri genişletmek normal neticeyi vermiyor. Bu bakımdan meçhulümüz kalıyor. Bilhassa bu noktaya, Ticaret Vekili Beyin programda temas etmesini arzu ederdim. Memleketimizde daima bir felâket; olmuş olan hususi, kontenjan, ve takas sistemine sureti katiyede gidilmiyeceğinin beyan edilmesini arzu ederdim. Çünkü duyduğumuza göre; takas mahiyetinde olan bazı yepyeni teşebbüslerle karşı karşıyayız. Hükümetimizin bu konuda dikkatli olmasını beyan etmek zorundayım.

Anlaşmalı memleketlerle uzun zamandan beri mücadele halindeyiz. İhracatın hedefini aramak bulmak istiyoruz. Fakat bu çalışmalarda fayda, vardır, devam ettirmek zorundayız.

Arkadaşlar, sanayiın kalkınması için yalnız yatırımlara lüzum yok. Bugün sanayiimizde, aşağı - yukarı 50 milyardan fazla, Devlet sektöründe yatırım var. Fakat bunların çoğu rantabl değildir. Binaenaleyh, bugün asıl iş, bunları rantabl hale sokmaktır. Bundan evvel bu sahada faaliyette bulunuldu, uzmanlar getirildi ve bunlar her branşta incelemeler yaptılar; reorganizasyon incelemeleri yaptılar. Bu uzmanların her branş için raporları hazır. Fakat, bunları maalesef ele alıp tatbik etmiyoruz. Bence, yatırımlardan evvel, sanayi programımızda bu çok değerli raporları inceleyip, bu raporları tatbik cihetine gitmek, ilk rahatlığı yaratacak vasıtalarından birisi olacaktır. Bu bakımdan etüdü takdirle karşılayacağımız gibi tatbikatına hemen geçilirse Hükümetin memlekete çok şeyler kazandıracağına kaniim. 125'den istihsal ettiğimiz kömürü 110'a satarken, bugün eğer Hükümet 135 e satabilecekse, bu yola gidelim. Aksi halde bu müesseseler kendi kendilerini besliyecekler. Enerji mevzuu da böyledir. 6, 7, 8, 9'a sattığı bu enerjinin yükünü biz maalesef madenin sırtından alamayız. Hakikat şudur ki; maden servetinin kârlarını enerji serveti yutuyor. Binaenaleyh Hükümetimizin bu mevzuda cesaret göstermesini ve kısa zaman için dahi olsa, bu yolda tedbirler alarak, daha rasyonel çalışmakla daha iyi neticeler elde edilecek bu yola girmek cesaretini göstererek, fiyat dengelerini, fiyat uygunluklarını yeni baştan gözden geçirmesi gerekmektedir.

Arkadaşlar, fabrikaların tam kapasite ile çalışması konusu üzerinde duruldu. Fabrikaların tam kapasite ile çalışması enflasyon faaliyetinin devam ettiği bir devrenin hesabıdır. Bugün maalesef deflasyonist bir devre içindeyiz. Nitekim, bundan evvelki Devlet muamelelerinde iç borçların konsolide edilmesi zorunda kalınmıştır. Fakat bugün de 30 milyon bir borç olmuştur.

Mali müesseselerin reorganizasyonunu yapmak, onları yeni yeni çalışmalara sokmak lâzımdır. Onun için, evvelâ reorganizasyon yapılmalı ve istihsalde kaliteye

dikkat etmelidir. İstihsalde bazı muafiyetler tanımalı ve ondan sonra tam kapasite yoluna gidilmelidir. Böyle olmadan tam kapasite yoluna gitmek yek işe yaramayacaktır. Bu bilâkis aksine bir netice verecektir.

Arkadaşlar; Hükümetin üzerinde dikkatle durması lâzım gelen daha evvel ifade ettiğim gibi - bir maden mevzuu vardır. Bu mevzuda elimizde eskimiş bir kanun var. Bunu artık atıp yerine yepyeni bir zihniyetle ve bugünün ihtiyaçlarını karşılayacak yepyeni bir kanunun hazırlanarak Meclise getirilmesinde zaruret var. Ve bunun da en kısa zamanda yapılması lâzımdı.

Bunun yarımında madencilerimizin kredi imkânlarının temini için bir maden bankasının kurulması - Hükümet tarafından bir fon temin edilmek suretiyle - zamanı gelmiş ve hattâ geçmiştir bile.

Arkadaşlar; iktisadi meselelerimizin halli için üç büyük teşvike ihtiyacımız vardır:

1. Ziraatta istihsalî teşvik etmek,
2. Sanayide istihsalî teşvik etmek,
3. İhracatı teşvik etmek.

Hükümetimizin, bu 3 teşvike bazı muafiyetler tanıyan yeni kanunları en kısa zamanda Meclise getirmesinde zorunluk vardır. Aksi halde istihsalî artırmaya, memleketi rahatlığa kavuşturmaya imkân yoktur. Bu itibarla, bir istihsal seferberliğine girmek, bütün Senatör arkadaşların, bütün memleketi gezerek bunu bütün çiftçilere, köylülere yayması zorunluğuy vardır. Bu, millî bir görev olarak ele alınmalıdır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Son olarak, arkadaşlar, memur meselesine rücu etmek zorunda kalıyorum. Her bakanlığın Teşkilât Kanununu dikkate almak, ihtiyaçlarını ele almak zorundayız. 45 sayılı Kanunun, memur vicdanında yarattığı tahribat için eğer bazı tedbirler alınmazsa, memur kaçacak ve mesuliyetten korkacaktır. (*Bravo sesleri*) Binaenaleyh, kalkmış olan bu kanunun bıraktığı hatıraların memur vicdanlarında yarattığı yaraları ebediyen devam ettirmek için tedbirler almak zorundayız. Eğer elimizde üç beş arkadaş, üç beş kıymetli arkadaş kaldı ise ve onları da kaçırmamak istiyorsak vazifesini gören memura kanuni teminat altına almak ve vazifesini görmeyeni tecziye etmek mecburiyetindeyiz. (*Alkışlar*) Bunu yaptığımız gün memleket meseleleri kolaylıkla gayretli memurun elinde müsbet sahaya girecek, ve memleketimiz refaha kolayca kavuşacaktır.

Hepinizi hürmetle selâmlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Kâmil Karavelioğlu, buyurun.

KÂMİL KARAVELİOĞLU (Tabii Üye) — Muhterem arkadaşlar; Muhterem Hükümet üyeleri:

Karma Hükümetin kurulmasını ve anlayış birliği içinde vazifeye başlamasını başarılı bir başlangıç saydığımı, hattâ içinde bulunduğumuz şartlar altında bu tip

bir Hükümetin millî birliğin teessüsüne yardım edeceği kanaatinde olduğumu sözlerime başlarken ifade etmekten zevk duyuyorum. Hükümetin teşkili ile başlayan huzur havasının müspet icraatla kökleşeceğine demokrasiye inanç fikri üzerinde hasıl olan endişelerin tamamen kaybolacağına inanıyorum. Hükümetimizin başarılı çalışmalarının nimetlerini milletçe asgari zaman içinde müşahade etmek temenimizdir.

Hükümet programını asıl meselelerimizi kavrayan ve bunlara cesur hal tarzları arayan yapıcı karakterde görüyoruz ve pek çok hususlarda iştirak halinde bulunuyoruz. Tatbikatta da aynı karakteri muhafaza etmesini dileriz.

Programdaki iktisadi hususlar için geçmişte kendisini problem olarak kabul ettiren ve bazılarına müspet hal şekilleri hazırlanan meseleler hakkında görüşlerimi arz etmeme müsaade ediniz.

Hükümetimizin özel ve Devlet sektörü için en geniş ölçüde yatırımı gaye edinmesi, Devlet sektörü için sıhhatli malî kaynakla beslenen plânlı kalkınma fikrini benimsemesi isabetlidir ve tecrübe ile teshil edilen neticelerdir.

Devlet Plânlama Teşkilâtının benimsenmesi sevindiricidir. Bu teşkilât asıl dâvamız olan sosyal ve ekonomik meselelerin sorumlu makamlarca öncelik almasında ve hal tarzlarını bulmasında, övgü değer ve verimli gayretler içindedir.

Burada hiç olmazsa başlangıçta mühimce sorumluluğu olan Devlet Personel Dairesinin faaliyetlerine de Hükümetimizin dikkatini çekmek isterim. Onun da personel dâvasını kavrayıp hal şekilleriyle beraber umumi efkâra benimsetmesini beklerdik. Bütçe tetkikinde personel dâvasının aşırı malî külfetiyle, ihtisas kifayetsizliği ve sayı bolluğu ile, verim azlığında müessir ölçüde olduğu tesbit edilecektir. Bu konuda bir gün evvel gayret sarfına zaruret vardır. Bu dâvanın hal tarzının Devlet Plânlama Teşkilâtının tetkik ve tavsiyelerinde yer alan idari reformla paralel yürütülmesi de uygun görülebilir.

Maliyemize Millî Birlik İdaresi boyunca hâkim olan iktisat fikrinin devamını ümit ederiz. Bürokratik sistem ve usul meseleleriyle iktisadi gelişmemizin kısılmasına razı olamayız. İstikrar içinde hızlı gelişme gayretinde olan Hükümetimiz gerekli yatırım payını ararken maliyemizin kullanacağı sıhhatli metodların milletimizce benimseneceğine güvenmek isteriz. Esasen genel vergi reformunu hazırlayan İhtisas Heyetinin tespit ettiğine göre millî gelirden en az Devlet hissesi alan Türkiye'dir. Millî gelirin yüzde 16-17'si bize en yakın durumda bulunan Yunanistan ve İtalya'da bu nisbet yüzde 26 ve 27'yi bulunmaktadır. Diğer devletler ise %31'den başlayarak yükselmektedir. Vergi Reform Komisyonunun Gelir ve Kurumlar vergilerinin tekâmülü için hazırladıkları tasarıların Meclise sevkini beklerken Hükümetimizin yeni gelirler sağlamak için gayretler sarf etmesini haklı buluruz.

Mahalli idareler geniş kütlelere zayıf kaynaklarıyla hizmet zarureti içindedirler. Bunlar Arazi Vergisinde yapılan düzeltme ile bünyelerine göre önemlice bir imkâna kavuşmuşlardı. Bu başlıca gelir kaynağından onları mahrum ederken benzeri imkânlar sağlanılabilecek mi?

Millî Birlik Hükümetinin belediyelerin feci durumunu ıslah için hazırladığı kanun tasarısının yeni Hükümetçe de benimsenmesini temenni ederiz. Tasarının belediyelere sağlayacağı fayda Hazineye yüklediği külfet yanında büyük olacaktır.

Zirai reform için büyük gayretler sarfına devamı pek isabetli ve zaruri bulmaktayız. Hazırlanmış bulunan Toprak Reformu kanun tasarısının uzun ve titiz bir gayretin mahsulü olduğunu biliyoruz. En kısa zamanda, kanunlaşmasını dileriz.

Sanayimiz içinde bulunduğu geniş ve karışık meselelerin teşhisinden sevinçliyiz. Kendilerine mahdut millî gelirimizin büyük kısmının harcandığı iktisadi Devlet teşebbüslerinin tatminkâr olmamakta devam ettiği herkesçe bilinmektedir. Artık uzun mazili sayılabilecek teşebbüslerin zarardan kurtulması ve kendi yatırımlarını karşılamaları tabii saymak lâzım gelir. Bu konuda da geçmiş Hükümetin, verimli bir çalışması olmuştur. Yerli ve yabancı büyük sayıda ihtisas heyetleri uzun süre içerisinde tetkikler yaparak raporlar neşrettiler ve bu raporlara, istinaden gerekli ıslahat kanun tasarısı hazırlanmıştı. Bunun da tetkik ve teklifini beklemekteyiz. Bu tasarının vereceği yeni şekille beraber tavsiye edilen diğer tedbirler de alınınca iktisadi Devlet teşebbüslerinin sıhhatli bir sonuca ulaştırılmaları yeni Hükümetimizin önemli bir başarısı olacaktır.

Ticaret politikasında tetkik edilegemekte olan alenilik ve umumilik, esasları Ticaret Vekâletini haklı, haksız isnatlardan da kurtarmıştır. Ticaret politikamızdan yerli ve sağlam bünyeli sanayimizi korumak için daha titiz gayretler sarfına ihtiyaç vardır. İhracatı genişletme merkezinin de ölü doğmuş bir müessese durumunda kalmış olmasına gönlümüz razı olmaz.

Artırma Eksiltme ve İhale Kanununun süratle ıslaha muntaç olduğunun Hükümetin gözünden kaçmıyacağını ümidederiz.

Sözlerimi tamamlarken Hükümetimizin ömürlü, kuvvetli ve başarıları zamanla artan bir kuruluş olmasını candan dileriz. İcraatına daima yardımcı olacağımızı tekrarlamamın zevkini duyuyorum. Hepinizi saygılarla selâmlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Hüseyin Otan, buyurun.

HÜSEYİN OTAN (Burdur) — Aziz arkadaşlarım; Karma Hükümeti Sayın Başkanı İnönü, programının sonunda, Yüksek Senatonun irşatlarına muhtacız ifadesiyle nazikâne bir şekilde Senato üyelerinin görüş ve fikirlerini açıklamaya imkân veren ve yeni çift Meclisli Parlâmento hayatımızda Cumhuriyetin ilk Senatosuna güzel bir gelenek getiren jestlerine teşekkürü bir borç bilirim.

Arkadaşlarımın uzun boylu program üzerindeki konuşmalarından sonra ben ancak iki noktaya temas ederek fikirlerimi söyleyeceğim. Hürriyet içinde kalkınma parolasını getiren Karma Hükümetin kalkınmayı temin edecek membaları düşünmesi kadar tabii bir şey olamaz. Kalkınmada, bilhassa programda zikredildiği veçhile, resmî sektörde bugüne kadar yapılmış olan ve en âzami şekilde propagandası, kalkınma edebiyatı yapılmış olan kalkınmanın ve yatırımın en azından iki misli tatbik edileceğinin mânasını sezmiş olmakla bahtiyarız. Resmî sektörün dışında

özel teşebbüse kıymet veren ve özel teşebbüsü yatırımla destekliyeceğini vadeden Hükümetin bu va'dini şükranla kaydederim. Memlekette huzur içinde, demokratik rejim içinde bir kalkınmayı esas tutan bugünkü Karma Hükümetin, muhakkak ki memleketi huzura kavuşturma ve geri kalmış memleketler safından medenî memleketler safına yükseltme yolunu bulmuş olması, dışta bizi seven, memleketleri bize yardıma teşvik edecektir. Bu bakımdan, dış yardımların esaslî şekilde artacağını ümid ediyoruz.

Benim temas etmek istediğim nokta; bu kalkınmada, programda bahsedilen Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununun 10 yıldan beri Türkiye'de tatbiki ilerlememiş ve kısır kalmıştır. İki defa kanunda değişiklik yapılmış olmasına, önce 5821 ve bunu tadil eden 6224 sayılı kanunlarla yabancı Sermayenin memleketimize gelmesi çareleri aranmış olmasına rağmen katî bir netice alınamamıştır. Ancak Türkiye'ye gelen yabancı sermaye avantüriye sermaye vaziyetinden ileri gidememiştir. Ve yüz binler değil, ancak birkaç yüz bin dolarlık yabancı sermaye girmiştir ki, bu da, yatırımını dâhilde piyasa kuran ve iç istihlâkle ilgili sanayi koluna yatırım yapmakla yetinmiştir. Komşu memleketlerden misal alalım; bu memleketlerin kalkınmasını bilhassa Yunanistan'ın yabancı sermayeyi teşvik Kanununu dikkate alarak bugünkü karma Hükümetten, bu katlanmayı birinci gaye edinen Karma Hükümetten şunu temenni ediyoruz ki, gelir getiren bir yabancı sermaye teşvik Kanunu ile artık bu memlekette avantüriye dış sermayeye değil, ancak memleketin ihracatını teşvik eden ve hariçte imalâtına müşteri bulan ve rekabet edebilecek vasıfta ve fiyatta maliyeti düşük imalât yapan bir yatırımı teşvik eden bir sermayenin girmesini kolaylaştıracak hükümleri getirmek lâzımdır.

Aziz arkadaşlarım, geçmiş hâdiseleri uzun boylu tahlil etmeye lüzum yok. Bir misal vereyim; bugüne kadar memleket içinde yabancı sermaye ile ihraç, konusu olarak ancak, Antalya'da kurulan Ferro - Krom tesisi var. Bu da, Türkiye'nin yeraltı servetlerinden olan kromu Ferro -Krom haline getirerek ihraç, etmek suretiyle döviz sağlamak için bir yatırım ifadesidir. Geçmiş devirde, memleketimizin, yeraltı kaynaklarından birini teşkil eden ve Akseki'de Boksit madeninden alüminyum yapmak isteyen yabancı sermaye formalite ve dolayısıyla anlayışsızlık sebebiyle elden kaçırılmıştır. Bugün bu iş Yunanistan'da 70 milyon dolarla, 40 bin ton alüminyum istihsal eden bir tesis kurulmakla sonuçlanmıştır. Bunu arz etmekten maksadım; Hükümetçe yabancı sermayenin dikkate alınarak, en az birkaç milyon dolar bir yekûna balığ olmasını ve onun dışında arz ettiğim gibi yapacağı imalâtın ihraç mevzuu olabilecek kalitede ve maliyette olmasını, her zaman dış piyasada rekabet imkânını bulmasını temini edecek bir şekilde kurulmasıdır.

Aziz arkadaşlar, bugün Karma Hükümet olarak karşınızda bize bu konuşma imkânını veren Hükümetin memlekette iç huzuru temin etmesini candan temenni eden bir arkadaşınız sıfatıyla, Hükümetin programında vatandaşlar arasında huzuru ve iyi münasebeti sağlamak olduğunu ve siyasi ayrılık esas itibarıyla siyasetin yukarı kademesini işgal eden idareciler ve hususiyle iktidarda olanlar tarafından beslenir hakikatimi ortaya koymakla karma Hükümet teşhise varmıştır. Hastalık

teşhis edildikten sonra tedavisi de mutlak ve mümkündür. On senelik ve zaman zaman nifak politikası haline gelen bu politikanın sona erdiğini ve ereceğini içten gelen bir arzu ile bunun gerçekleşmesini istiyoruz. Bu isteğimizin gerçekleşeceği ne inanıyoruz. Çünkü Karma Hükümetin başında 1945'te tek partiden çok partili hayata geçen, şeflikten demokrasiye geçen bir İnönü vardır. Çünkü 1946-1950 devresi içinde, bir tarafsızlıktan, o günün muhalefet partisine mensup bir milletvekili ve diğer tarafta, iktidara mensup milletvekiline tavsiyede bulunan, 12 Temmuz Beyannamesini gerçekleştiren bir Devlet adamı bulunduğu için buna inanıyoruz. Ve her şeyin üstünde, Karma Hükümet teşkil eden, Hükümet üyeleriyle ateşli bir şekilde ve senelerden beri karşılıklı mücadele etmiş olan iki büyük kütlenin bir arada bugün Hükümet idaresinde inanarak, sağduyusuyla, mantığı ile ve aklı ile birleşerek bir araya gelmiş olmasından ve vatansever duygulardan bu memlekette artık nifak tohumlarının ortadan kaldırılacağına hakikaten inanıyoruz. Memleket çapında bağdaşmamızı da temine çalışacağız. Ve nihayet Karma Hükümetin, eski devrin yaralarının tedavisini büyük bir ehemmiyetle hazırlamakta olduğunu size temin edebiliriz. Halk Partisi olarak bu ahengin esasen bizlerde mevcut olan ve içten gelen bir arzunun neticesi olduğunu belirtmek istiyorum. Büyük hâdiselerden sonra gelmiş Karma Hükümetin, iç huzur ve plânlı kalkınmada ve demokratik rejimin bekasını temin edecek çalışmalarda muvaffak olmasını candan temenni ederim. Hürmetlerimle. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Buyurun, Mehmet Özgüneş.

MEHMET ÖZGÜNEŞ (Tabî Üye) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun Sayın Üyeleri, Sayın Başbakan ve Bakanlar; vaktin darlığı dolayısıyla ben Hükümet programının yalnız Millî Eğitim bölümüne temas edeceğim. Programda Millî Eğitim dâvalarımızın ana unsurlarına vukufu temas edilmiştir. Bu dâvaları bir devrede değil, birkaç devrede dahi tahakkuk ettirmek, kanaatimce, bir Hükümet için büyük bir başarıdır. Bu problemlerin çözümünde Hükümete ve bilhassa Millî Eğitim Bakanlığına başarılar dilerim.

Muhterem arkadaşlarım, bu hususları böylece belirttikten sonra birkaç noktaya temas etmek istiyorum. Programda sadece meselelerin zikredilmiş, fakat bu meselelerin nasıl çözümleneceği cevabı ekseriya dercedilmemiştir. Çeşitli problemlerin, çeşitli çözüm yollarından hangisi veya hangilerini taşıdığının programda zikredilmesinin büyük faydaları olduğu kanaatindeyim. Muhterem arkadaşlarım, bugün Millî Eğitimimizin iki ana dâvası vardır. Bunlardan birincisi aded tazyikidir. İstiklâl Harbinden sonra devamlı olarak artan nüfusu ve bu arada halkımızın tahsile karşı günden güne artan alâkası okullarımızı hergün biraz daha artan bir ders tazyiki karşısında bırakmıştır. Bu aded tazyiki kaldırılmadıkça veya hafifletilmedikçe birçok Millî Eğitim problemlerinin hal yollarını aramak, ancak insanı başarısızlığa götürebilir. Ben programda bu aded tazyikini kaldırmak için ve hele henüz Millî Eğitimin ışığı hiç görülmemiş, hiç girmemiş, bölgeleri modern bir hale getirmek için ne gibi bir yol takibedilecektir? Bunların malî desteklerinin nasıl sağlanacağını görmek isterim.

Aziz arkadaşlarım, bu mevzu açılmış iken, adedi tazyiki kaldırmak için Millî Birlik Hükümetinin maarifimize getirmiş olduğu iki yenilikten bahsetmek isterim. Bu yeniliklerden birisi; 97 sayılı Kanunla getirilmiş olan Yedek Subay öğretmen kanunudur. Bu müessese yalnız memleketimiz içinde değil, dış matbuatta ve dış âlemde de büyük alâka görmüştür. Öyle zannediyorum ki okullarımız üzerinde, ilkokuldan üniversiteye kadar bütün okullarımız üzerindeki tazyiki bir an evvel kaldırıp, yedek subay öğretmenlerden, uzunca bir müddet faydalanmak zorundayız.

Millî Birlik Hükümetinin maarifimize getirmiş olduğu ikinci yenilik, uzun vadede bir ön plânlamadır. Zannediyorum ki, maarif talihimizde ilk defa olarak bir yaz boyunca devam eden ve uzun vâdeyi ihtiva eden bir ön plânlama yapılmıştır. Bu plânlamanın, masa başında yapılan bütün plânlamalar gibi, birçok eksikleri olabilir. Fakat on yıllık olan bu plânın her yıl biraz daha mükemmelleştirilmesi ve her yıl elde edilen tecrübelerden, faydalanılarak daha verimli bir hale getirilmesi mümkündür ve zaruridir sanıyorum. Bu ana plânda iki büyük eksiklikten bahsetmek isterim. Maalesef bütün gayretimize rağmen bu plânın malî plânı ile personel plânı yapılmamıştır. Bunların, tamamlanması bu ana plânın muvaffakiyet şansını artıracaktır. On yıllık olan bu plânın dörder yıllık devrelere ayrılması ve malî plânı personel plânlama da dörder yıllık devrelere ayrılması muvaffakiyet için şarttır.

Muhterem arkadaşlar, Maarifin ikinci ana dâvası verim düşüklüğüdür. Uzunca bir zamandan beri Millî Eğitim Bakanlarımız bu kürsüde okullardan mezun olanların çokluğu ile öğünmüşlerdir. Uzun zaman verimi kemiyette aramışlardır. Verimi sadece kemiyette aramanın acılarını bugün resmî ve hususi sektörde çekiyoruz. Zannediyorum ki, uzunca bir müddet daha bu acıyı çekmekte devam edeceğiz. İlkokullarda kemiyet ve keyfiyet mefhumları birlikte ele alınmalıdır. İlkokuldan üniversiteye doğru çıkıldıkça bu denge keyfiyetin lehinde gelişmelidir. Keyfiyet meselesi birinci dereceye, kemiyet meselesi, ikinci dereceye alınmalıdır. Öğretmenlerin moralinin verim üzerindeki tesirlerini zikretmemeye imkân yoktur. Moralin ön unsurlarından birisi iktisadi sıhhattir. Her vesile ile her fedakârlığa göğüs geren öğretmenlerimizin iktisadi durumlarının düzeltilmesi ve bilhassa müzmin bir hal almış olan İntibak Kanununun bu devrede Hükümet tarafından getirilmesi şayanı temennidir. Bu arada söz açılmışken fedakârlık cephesinin daima ön cephesini işgal etmiş olan, fakat mükâfat dağıtılırken büyük bir tevazu ile geride kalan Türk öğretmenlerini huzurunuzda, selâmlamaktan büyük bir zevk duyuyorum. *(Alkışlar)*

Muhterem arkadaşlarım, verim üzerinde büyük tesiri olan unsurlardan birisi de Maarif Vekâletinin merkez ve taşra teşkilâtıdır. Çok eski bir zamanda yapılan ve her bakan tarafından bir ilâve yapılmış olan Merkez ve Taşra Teşkilâtının reorganizasyonu bir zarurettir. Bunun için çeşitli kurumlar ve şahıslar tarafından Maarif Vekâletine çeşitli raporlar verilmiştir. Bu raporlar Şubatta açılacağını ümidettiğimiz Eğitim Şurasında görüşülmelidir. Bu raporların alâka ile izlenmesi Maarif Vekâleti için tavsiyeye şayandır. Verim hususunda, bir noktayı daha belirtmeden geçemeyeceğim. Bu da öğretim metodudur. Muasır cemiyetler tarafından asırlardan beri terk edilmiş metotlara sıkı sıkıya sarılmak, verimi artırmak şöyle dursun, günden

güne düşürmektedir. Türk ordusunda 1948 yılından beri denenen ve büyük başarı kazanan modern öğretim metotlarının, mutlak surette milli eğitime de getirilmesi artık bir zaruret haline gelmiştir.

Aziz arkadaşlarım, milli Eğitim konusunda belirtmeyi arzu ettiğim hususlardan birisi de halk eğitimidir. Kanaatimce halk eğitimi, sadece Millî Eğitim Bakanlığına ait bir görev değildir. Aksine bütün Bakanlıkların görev ve sorumluluk taşıması lâzım gelen bir sahadır. Milli Eğitim Bakanlığının halk eğitimindeki görevi sadece koordinatörlük olabilir. Diğer Bakanlıklar bu görevlerini iyice kavramalı ve mutlak surette Millî Eğitim Bakanlığına yardım etmelidir. Halk eğitiminde Millî Eğitim Bakanlığının büyük bir hatası bunu geniş bir memurlar teşkilâtı haline getirmesidir. Bu halk eğitiminin verimini günden güne azaltacaktır. Halk eğitimi mutlak surette mevcut Hükümet teşkilâtı ile yapılmalıdır. Hiçbir zaman yeni memurlarla ve yeni teşkilâtla bu işe girişilmemelidir. Halk eğitiminde nazardan uzak tutulmaması icabeden bir husus halka nazari bilgiler yerine halkın günlük hayatında faydalı olabilecek bilgilerin daha önce verilmesidir. Halkın hoşlandığı bir tâbirle halk eğitiminde nutuk çekmekten mutlaka sarfınazar edilmelidir.

Hepinizi hürmetle selâmlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Buyurun Sarıgöllü.

OSMAN SAİM SARIGÖLLÜ (Aydın) — Muhterem Başkan. Muhterem Senato üyeleri ve Muhterem Hükümet Başkanı ve üyeleri;

Senatomuzda okunmuş olan Hükümet programı üzerinde muhtelif arkadaşlarım görüşlerini etraflı olarak izah ettiler. Ben de gördüğüm bazı hususların Hükümet icraatında ve programının infazında yer almasını temenni edeceğim. Programın adalet paragrafında yalnız hâkimler mevzuu ile, infaz sistemi ve bir de icra iflâs ile Anayasaya muhalif kanunlara temas edildiğini gördüm. Bunlar gayet tabii ve yerindedir. Bunlarla beraber çok ehemmiyetli olan bir hususa infaz sistemi ve cemiyet hayatımızı ve bilhassa, adliyeyle ilgilendiren hususlardır. Bugünkü infaz ve terbiye sistemler ile, doğrudan doğruya Ceza Kanununun hedef tuttuğu ıslah veya hut terbiye sistemi yerine tatbik edilen sistem arasında, ceza usulü bakımından büyük fark vardır. Adliye Vekâletinde, bugüne kadar çocuklar mevzuu üzerinde birçok teklifler ve çalışmalarla karşılaşmış olmamıza rağmen, maalesef bu mevzuda ileri bir hattihareket tâyin edilmemiş olduğu kanaatindeyim. Bugün bu mevzu üzerinde Adliye Vekâletinde çalışmalar yapılarak, Çocuk mahkemeleri Kanuniyle, çocuk mevzuatının tedvini ve bu mahkemelerde sâdır olacak kararlar neticesinde, terbiye müesseselerinin göz önünde bulundurulacağını muhterem arkadaşım Adliye Vekilinden öğrenmiş olmakla memnunum. Ancak tasrihini bir vait olarak lüzumlu görmekteyim. Diğer husus; Anayasaya muhalif kanunlar gözden geçirilirken, memleketimizde 8 bine yaklaşan bir kanun mecmuasiyle karşı karşıya bulunduğumuzdur. Binaenaleyh, bizde bu mevzu ele alınırken, kodifikasyon müessesesinden istifade ile bunun bir mecmua haline getirilerek, gerek meslekte çalışanların, gerekse diğer vatandaşların hizmete arz dilmesi, herhalde adliye politikası bakımından mühim

bir husustur kanaatindeyim. Bunlar birçok memleketlerde 30 sene, 40 senede bir yapılan icraatdandır. Bizde ise Cumhuriyetten bugüne kadar yapılmamış olduğuna göre çok mühim bir mevzudur kanaatindeyim. Muhtelif anlaşmalarla insan hakları ile ilgili birçok kongrelere ve teşekküllere katılmış olmamıza rağmen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine katılmadık. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine katılma gibi bir hususun her halde gözden uzak tutulamıyacağını mütalâaten arz ederim.

Hâkimlerimizin yetişmesi hususunda şunu arz etmek isterim. Memleketimizde mademki, demokratik sisteme gidilmektedir. Demokratik sistemin esası halk idaresidir. Halk için kurulmuş bir müessesedir. Bu itibarla hâkimlerimizi yetiştirmek gibi bir külfeti Hükümete yüklemektense bundan sonra, memleketimizde kâfi miktarda hukuk mezunu ve bu mevzuda yetişmiş vatandaşlarımız olduğuna, göre bundan böyle intahap yolu ile hâkimlik müessesesinin işleminin - gayet tabii müktesep haklar göz önünde tutularak - faydalı olacağını mütalâaten dermeyan ederim.

Ne yazık ki, hukuk sistemini, mevzuatını Üçüncü Hanri zamanında İngiltere bizden aldığına göre ve yine bir maarifçimizin yazısından okuduğuma göre Amerika Maarifinde bizim sistemimizden ilham aldığını belirttiğine göre bu icraat mevzuunda, eski müesseselerimizin gözden uzak tutulmamasını esas itibarıyla faydalı görmekteyim.

Bir de mühim olan bir mevzu; bizde adli polisin de müstakil olarak ihdası lüzumludur. Turizm mevzuuna gelince, memleketimiz turistik sanayi bakımından fevkalâde zengin fakat bugüne kadar gereği şekilde el atılmamış bulunmaktadır. Hükümet Programında da oldukça kısa bir ifade görüyoruz. Turizm müesseseleriyle milyarları aşan gelir temin eden İtalya, Yunanistan, Fransa ve buna benzer birçok memleketlerin bu sınai müesseseler üzerinde ne şekilde çalıştıklarını tetkik etmek ve bunları yatırdığının tam karşılığını garanti edecek bir şekilde rantabl bir hale ifrağ etmek ve turizm müessesesinin esasını teşkil edecek oteller, moteller ve onunla ilgili her türlü hususatı sağlamak imkânını bulabiliriz. Turizm mevzuunda, bir şahsın yapacağı ilmî veya zevkî müşahedatta rahatlığın, temin edilmesi esastır. Yalnız bu mevzu sadece Turizm Bakanlığını ilgilendirmez. Koordine olarak Dâhiliye Vekâletinin, Münakalât Vekâletinin, Maarif Vekâletinin velhasıl bu mevzularda ilgili bakanlıkların gayet cesurane ve yerinde karar almalarıyla mümkündür kanaatindeyim. Ancak mühim hâdiselerden birisi de biliyorsunuz, Katolik dinine sâlik olanların hacılık müessesesi olarak İzmir'deki Meryem Ana mahallini kabul etmiş olmalarıdır. Bu husus Muhterem Papalık makamınca alınan bir kararla bütün dünyaya bildirilmiştir. Bu da turizmle çok yakından alâkalı bir mevzudur. Binaenaleyh, buna gereken ehemmiyetin verilmesi hem turistik bakımdan, hem de Katolik din sâliklerinin örf ve âdetleri bakımından çok lüzumludur.

Toprak reformu mevzuuna gelince: Burada kısaca söylenilir. Benim şahsi mütalâam şudur ki, toprak reformu çok ihtilaflı bir mevzudur. Amerika Birleşik Devletlerinin kuruluşunda “vatandaş Garba git” parola olmuştu. Biz de “vatandaş Şarka git” parolası ile ve oradaki büyük araziyi tevzi ve tahsis etmekle bu reformu

gerçekleştirebiliriz. Hattâ oraya götürmek istediğimiz ileriliği de bu suretle götürmüş oluruz kanaatindeyim.

Eczayı tıbbiye hususundaki müesseselere yardım edileceğini beyan etmelerini şükranla karşılamakla beraber yalnız müstahzarları değil bütün imalâtın kurulacak bir murakabe heyeti tarafından kontrol edilmesi lüzumuna kaniim. Bu suretle hem vatandaş parasının israf edilmemesine hem de kaliteli mal istihsalinin teminine imkân hâsıl olacaktır. Memleketimizin en mühim dertlerinden birisi de zannediyorum ki, Devlet Tiyatrosu, operası ve bale kısmıdır. Bunları tetkik ettiğimiz zaman maalesef bunların müstakil bir hüviyette çalışmadığını ve sanatkârların gereği şekilde istiklâlâ sahip bulunmadığı neticesine varıyoruz. Gerek terbiyesinde ve gerekse birçok hususlarda faydalı olan ve memleketimizde çok değerli salikleri bulunan bu müesseselerin müstakil hale ve fakat koordine bir şekilde çalışmasının Hükümetçe nazarı itibara alınacağından eminim.

Muhterem arkadaşlarım, kıymetli vakitlerinizi bir hayli aldım. Diğer arkadaşlarım da birçok mevzulara temas ettiler. Ancak bendeniz de bu hususlara temas ettikten sonra Karma Hükümetin bu mevzularda daha kararlı ve icraatkâr olarak memlekete faydalı olacağına inanarak huzurunuzdan ayrılıyorum.

Hürmetlerimle (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Bir arkadaşımıza daha söz verdikten sonra sabah oturumumuza ara vereceğim efendim, buyurun Fehmi Alpaslan.

FEHMİ ALPASLAN (Artvin) — Teşekkür ederim efendim, konuşmıyacağım.

BAŞKAN — Hüsnü Dikeçligil, buyurun.

HÜSNÜ DİKEÇLİGİL (Kayseri) — Efendim, hepinizi hürmetle selâmlarım. Arkadaşlarımız umumi olarak programlara temas ettiler. Hakikaten Hükümet programında bir samimiyet vardır. Kuruculuğu, yapıcılığı vardır. Memleket işlerine, dertlerine huzur getiricilik vasfı vardır. Bu bakımdan sevinç duymaktayım. Yapıcılık var dedim. 2 parti elele vererek burada parti mülâhazaları düşünmek-sizin, memleket dertlerine ve davalarına çare aramayı düşündüler. Bu bakımdan da sevinçliyiz, çünkü mevzuubahis olan memleketi onarma meselesi, memleket dâvalarını halletme meselesidir. Parti mülâhazaları arkada bırakılmıştır. Programda hakikaten gönlümüzü açıcı maddeler olduğunu belirttik. Yalnız bu hususta bazı temennilerim olacak ve bunları arz edeceğim.

Ticaret politikasında alenilik esası üzerinde duruluyor. Bu yerindedir. Fakat şuna temas etmek isterim ki, mal beyanı meselesi sermayeyi ürkütüyor. Halka korku veriyor, ticaretin gelişmesine engel oluyor. Hükümetin bu mesele üzerinde durmasını ve mal beyanı meselesini bir an evvel halletmesini temenni etmekle yetineceğim.

Kuruluştaki kaliteli ve bir taraf memur meselesi üzerinde duruluyor. Bu da çok mühimdir. Hakikaten memur ne kadar kaliteli ve bir tartaf ise memleket meseleleri o kadar çabuk ve iyi halledilir.

Kanuni Devrinin Viyana Sefiri Baron Busberk, Şark mektupları adlı eserinde diyor ki “Bu Kanunî’nin etrafındaki insanlar yani yüksek rütbeli zevat çobanlıktan bu mevkiye yükselmişlerdir. Padişah bunlara bu mevkileri verirken şahsî meziyet, kabiliyet, ahlâk, fazilet ve işinde muvaffak olmalarına bakar. Rica, minnete bakmaz. Fakat aziz dostum; bizde öylemi? Filân baronun falan kontun şusu, busu...”

Allah bizi Türk’lerin şerrinden korusun.

O halde muhterem beyefendiler, bir kuruluşta esas olan hakikaten Devlet memuru vazifeye tevzi edilirken ehliyet, kabiliyet, meziyet aranmalıdır, buna, değer verilmelidir. Bu kıymetlendirme tevziinde evet efendimciler değil, vazifesinde ehliyet göstermiş, bitaraf insanlara yer verilmelidir. Zamansız mekânsız bu değerli kıymetler harcanmamalıdır. İkinci bir mesele de Devlet bareminde ayrılık olmamalıdır. Bir bakıyoruz hususi sektör şu kadar alıyor, öteki Devlet hizmetinin muhtelif kademelerinde aynı işi gören başka alıyor. Şu halde aslolan adaleti, memuriyete eşit şekilde tevzi ederek, ücretlerin dağılışının aynı ölçüde olmasını temenni etmekle yetineceğim.

Diğer mühim bir mesele, sanayi meselesidir. Hakikaten memleketimizin dertlerinin giderilmesinde başlıca faktör; yerli sanayiimizin kalkınması meselesidir.

Ben, Koca Yavuz’un Venedik’ten getirtilen kristal bir bardak içinde kendisine verilen suyu içmediğini ve bunu alıp kırdığını tarihten hatırlıyorum. Bu, memleket mallarına değer vermek keyfiyetidir. O halde, mutlaka ve mutlaka sanayiimizin kalkınması meselesi, yerli mallarına değer vermekle mümkündür. Yerli mallarını baştan sona kullanmak fikri bizde hâkim olmalıdır. Bakınız Üçüncü Selim ne diyor. “Benim Lalam, bakıyorum ki, benim erkân İran’kâri, Hint’kâri kumaş giyiniyorlar. Ben ise Ankara’kâri, İstanbul’kâri kumaş giyiyorum. Söyleyin onlara onlar da Ankara’kâri, İstanbul’kâri kumaş giyinsinler.” Bu zihniyetlerdir ki, 17’nci asıra kadar Türk sanatının yükselişi vardır. Ondan sonra Avrupa hayranlığı başlıyor ve Türk sanatında da bir gerileme başlıyor.

Bilhassa Hükümet erkânından istirahat edeceğim bizler de dâhil yerli malı kullanmaya ehemmiyet verelim. Dedelerimizin kurmuş olduğu lonca teşkilâtını kalcındırmak lâzımdır.

Orman dâvasına gelince, yeşil Türkiye kurmak karar ve azmindeyiz. Orman dâvasını halledebilmek için orman köylerinde bulunan köylünün durumu ile yakından alâkadar olmak ve onların refahını temin edebilmek için orman köylerinin sanayileştirilmesini ele almak lâzımdır, öyle orman köylerimiz vardır ki, sıkıntı içindedirler. Onun için iç iskân meselesine önem vermek ve bu dâvaya parmak basmak vazifemizdir.

Gelelim maarif meselelerine; bence bir teşkilât kurulurken birçok şeylere dikkat etmek lâzımdır. Bizim maarifimize kopyacılık hâkim olmuştur. Bazan Alman, bazan Fransız, bazan İngiltere ve bazan da Amerika maarifini örnek almak suretiyle, mütemadiyen değişiklik yapılmaktadır. Bugün içerisine düştüğümüz gerçekler meydandadır.

Maarif programı bize ışıklar sunmaktadır, bu ışıkların ölçüleri elbette ilerde belirecektir.

Muhterem Hükümet Başkanı, Senato üyelerinin fikirlerini öğrenmek lûtfunu gösterdiler. Biz de samimiyetle fikirlerimizi açıklayacağız. O halde bize göre bir maarif sisteminin, bir terbiye sisteminin ne olacağı açıkça ifade edilmelidir. Şu hususu bilhassa itiraf etmek lâzımdır ki, aile ile okul, okul ile cemiyet arasında namütenahi kopukluklar vardır. Bu kopukluklar doğrudan doğruya terbiye sisteminden ileri gelmektedir. Eskiden aileye verilen sistem yavaş yavaş kaybolmaktadır. O halde Sayın Maarif Vekilinden istirhamım şu olacaktır. Maarif Vekâletinin bir sistem vekâleti olması için düşünen insanları, bilhassa Avrupa, terbiye sisteminde olduğu gibi, Türk çocuklarının kendi bünyelerine uygun bir terbiye sisteminin içine konulmasını memleket hayrına görmekteyim. Maarif konusunda ikinci bir mesele de bölge meselesidir. Biz Türkiye'yi rengine, havasına coğrafi faktörlerine göre nazarı itibara almak mecburiyetindeyiz. Yalnız maarif sahasında değil, bütün sahalarda bunu düşünmek lâzımdır. Her sahayı maarif sahası gibi düşünmek imkânsız olduğu gibi, her sahanın aynı olmasını da düşünmemiz imkânsızdır. Her bölgenin kendisine göre hususiyetleri vardır. O halde bölgenin hususiyetlerine göre maarif meselesini düşünmemiz lâzımdır. Hattâ her yerin öğretmeni dahi bir olmaz. Memleketin şartlarına ve meselelerine göre mefkûreci öğretmen yetiştirmek iktiza eder.

Genç kabiliyetlere yer verilmesi üzerinde durulmasından da memnun oluyoruz. Sayın Maarif Vekilinin samimiyetine güveniyoruz. Meselâ arz edeyim. Maarif Bakanlığı ile diğer Bakanlıklar arasında bir koordinasyon kurmak zaruridir. Bir kaç sene Bayındırlık Bakanlığının hangi elemana ihtiyacı olacaktır, bunu evvelden bilmek lâzımdır. Diğer Bakanlıkların durumu da aynı mahiyettedir. Bu memlekette bir münevver enflasyonu olduğunu kabul etmek lâzımdır. Meselâ bir kademedede üniversiteler fazla geliyor, diğer bir kademedede durgunluk hâsıl oluyor. Çinin 200 bin Jeolog yetiştirdiğini söylersem hayret etmeyiniz. Bu memlekette ne kadar teknik elemana ihtiyaç olduğunu takdir buyurursunuz. Bunu tesbit etmek lâzımdır. Bakıyorsunuz hukuk sahasında bir gelişme vardır, vaktiyle bir şehirde on avukat varken, bakıyorsunuz 100 avukata yükseliyor. Devlet babanın bu yüzden çok sıkıntı çekeceğini hepiniz biliyorsunuz. Devlet babanın üzerine düşecek ağırlığı düşünüyorum da doğrusu üzülüyorum. Memleket gençliğine istikamet verirken onları kendi istedikleri yönlerde değil, psikolojik ve teknik meseleler göz önüne alınmak suretiyle, onların istidat ve kabiliyetlerine göre bir istikamet verilmelidir. Üniversiteler ve Teknik okullar üzerinde durmak suretiyle memleketin havasına, rengine uygun olarak dağılmalıdırlar.

Selçuklar Anadoluya yerleştikleri zaman, plânlı bir hareketleri vardı. Onlar büyük merkezler meydana getirmişlerdi.

Diğer taraftan teftiş sistemimizde de bir ahenk olmalıdır. Özgüneş arkadaşımız, halk eğitimi meselesine temas ettiler. Bu mevzu Maarif Komisyonunda, etrafıca açıklanacağından bunun üzerinde durmaktan vazgeçiyorum.

Öğretmenin yetiştirilmesi ve değerlendirilmesi: İnsanoğlu her şeye kaadirdir. Arkadaşlar, her şeyden evvel kabiliyeti öğretmen, tatmin edilmiş öğretmen lâzımdır. Mesela öğretmenlerin en büyük ıstırapı, çocuklarını okutamamak meselesidir. Sosyal dâvalar mevzuuna diğer Bakanlıklar el basmış vaziyettedirler. Maarif Bakanlığının da sosyal dâvalara el basmasını gönül arzu eder. Öğretmen çocuklarının okutulabilmesi için yurtlar kurulabilir. Köy öğretmenlerinin çocuklarını binbir sıkıntı içinde okuttuklarını düşünüyorum. Lisesi olan yerlerde yurtlar açmak, üniversitesi olan yerde yurtlar açmak, öğretmen meselesinde sosyal sigortalar düşünülecek meselelerdir.

Mehmet Özgüneş arkadaşımızın temas ettiği gibi öğretmenlik inhisarcılıktan kurtarılmalıdır. Ben öğretmen okulundan yetişmiş, öğretmenliğin muhtelif kademelerinden geçmiş bir arkadaşınızım. Yedek subay olan öğretmenlerden muvaffak olanların miktarı çoktur. Öğretmen olmak isteyen gençlere pedagoji kursları açılarak öğretmen olmalarını sağlamak lazımdır.

Bir de öğretim sisteminde memleket çocuklarına kasıt yapılmaktadır. İmam - Hatip Okullarından çıkanlar İlahiyat Fakültesine, Sanat okullarından çıkanlar meslekleri ile ilgili teknik okullara gidemez. Yapı enstitüsünden çıkan ve teknik bilgilerle mücehhez insanların bu sahada istikballerini temin etmek için daha geniş okullar açılmaz mı? Bunları düşünmeyi gönlüm çok arzu ederdi. Hakikaten memleket yaralarını birlikte sarmak isteyen iki partinin ilim ışığı altında, bilhassa ilmin politikaya hâkim olacağına inanıyorum, bu işi yürüteceğine inanıyorum. Allah'tan hepinize başarılar diler, hürmetle selamlarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Efendim, daha 28 üye arkadaş söz almış bulunuyor. Saat 14'te de C.H.P. Grubunda Sayın Başbakanın izahları vardır, saat 15.30'da da Adalet Partisinde konuşacaklardır. bunları nazarı dikkate alarak oturumu saat 16.30'a tâlik ediyorum.

Kapanma saati: 12.50

İKİNCİ OTURUM

BAŞKAN — *Suad Hayri Ürgüblü*

KÂTİPLER: *Şevket Köksal (Ordu)*

Kudret Bayhan (Niğde)

Açılma saati: 16.30

BAŞKAN — Oturumu, açıyorum. Yoklama yapılacaktır.

(Cumhurbaşkanlığınca seçilen üyelere kadar yoklama yapıldı)

BAŞKAN — Çoğunluğumuz vardır, oturumu; açıyorum.

Başbakan İsmet İnönü tarafından teşkil olunan Bakanlar Kurulunun programının görüşülmesi.

BAŞKAN — Program üzerindeki görüşmelere devam ediyoruz. Söz Ahmet Yıldız'ındır. Buyurun efendim.

AHMET YILDIZ (Tabii üye) — Sayın senatörler ve Hükümetimizin, güzide üyeleri!

Ben, konuşmamda, alışılmış programı tenkitlerinden tamamen farklı olarak, içinde bulunduğumuz duruma, uygunluğu, hazırlanması takdimi ve ifadesindeki genel espiye değerek, Hükümet Programı üzerindeki düşünce ve görüşlerimi sunmaya etmek çalışacağım. Esasen her hangi bir olayı incelerken doğru kanılara ulaşmak için onu içinde geliştiği şartlarla birlikte ele almak gerekir.

Dünya tarihinde ilk defa, bir İhtilâlden çok kısa zamanda demokrasiye geçiyor ve kendi tarihimizde de ilk defa gerçek bir koalisyon Hükümetini kuruyoruz.

Çalkanan toplum düzenin yarattığı türlü güçlüklerle karşılıklı kabaaran ve her yönden tahrik edilen beşerî duygu ve zaafların, her türlü tepkilerini göğüslemek suretiyle, çok güç ve tarihî bir sorumluluğu yüklenmiş olan böyle bir Hükümetin Programını tenkid ederken de, arz ettiğim açıdan bakışın bizlere en yaraşan bir davranış olduğu inancındayım.

İhtilâlden normal düzene geçiş hususundaki vait ve taahhütlere inanmak da çok güçlük çekerler. Böyle bir Hükümetin kurulabilmesini tam bir hayal sayıyor ve bunu Nasreddin Hocanın gölü mayalamasını andıran tipik bir örnek olarak vasıflandırıyorlardı.

Fakat iki büyük olay da şimdi gerçekleşmiş bulunuyor.

Çünkü ikisini de başaranlar, aynı büyük milletin çocukları olarak, onun sağduyusuna karşı besledikleri sonsuz saygı ve güven sayesinde, karşılaştıkları bütün güçlükler karşısında aynı yurtsever davranışı yürekten benimsemişlerdir.

Siyasi partilerimizin gösterdiği bu paha biçilmez olgunluğun hayranı olduğumu ifade etmeyi bir borç bilirim. *(Alkışlar)* Bunu bütün bozguncu ceryanlara karşı sağduyunun en kesin zaferi diye selâmlarım.

Seçimlerden önce ve bütün partilerin katıldığı ve müeyyidesi sadece moral ve teminatı da âmmeye vicdanı karşısında verilen şeref sözü olan centilmen anlaşması-na sadakatin bir güzel örneğini vermiş bulunan siyaset adamlarının bundan sonra da, bütün hareketlerinde aynı saygı değer davranışın hâkim olacağı inancındayız.

Başta Sayın Başbakanımız olmak üzere, siyasi, partilerimizi ve yeni hükümet üyelerini, bu büyük başarılarından ötürü yürekten tebrik ederim.

Bir asra yaklaşan ömrü boyunca kazandığı engin tecrübeleriyle hepimizde büyük bir güven yaratan Sayın İnönü ve bütün Kabine arkadaşlarında gördüğümüz azim ve vazife severlik, önümüzdeki devrenin çok başarılı geçeceğine bizleri yürekten inandırmaktadır.

Bu mesut gelişme, iktidarı böyle seçkin bir heyete teslim etmiş olan biz eski M.B.K. üyesi arkadaşlarınız için en büyük bir mutluluk vesilesi teşkil etmektedir. *(Alkışlar)*

Muhterem arkadaşlar bir zihniyet inkılâbını esas umde olarak alan Hükümet programının genel karakterinde şu noktalar belirli şekilde yer almıştır.

1. Siyasi kutuplar halinde tarif edilen teşekküllerin samimî bir iş birliği arzusu (artık siyasi husumet yerine siyasi rekabetin esas alındığı bir anlayışın siyasi münasebetlerimizi düzenlemede hareket mihverimizi teşkil etmesinin taraflarca benimsenmesi) bu en mutlu bir gelişmedir.

2. Atatürk ilkelerine ve Anayasamızın mutlak hâkimiyetine bağlılık. Siyasi ve sosyal hayatımızı tanzim eden bu iki ana konuda tavsif kabul etmeyen görüşü yürekten alkışlarız.

3. Her türlü partizanca davranışın kesin olarak reddi. Bunu bir hastalık olarak tarif eden Sayın İnönü tedavisi için beslediği arzuyu ifade ederken çok inançlıydı.

Sayın İçişleri Bakanı da, “en başta gelen vazifem burada, başlıyan koalisyonu köye götürmektir.” diyerek aynı görüşü benimsediğini en veciz şekilde ifade etmiştir.

4. Siyasi huzur ve istikrar vatandaşlar arasında iyi münasebet ve geçmişe değil geleceğe bakmak Millî Birliğe kaynak olan temel davranıştır.

5. Plânlı ve programlı bir idare ve kalkınma.

Bunun tersi gidişten, o derece ıstıraplı idik ki, Devlet Plânlama Teşkilâtını Anayasaya bile koydurmak lüzumunu hissetmiştik. Fakat şayanı şükrandır ki, Hükümet programında buna gereken önem verilmiştir. Programda derpiş edilen büyük yatırımlar ancak bu sayede verimli olabilir.

6. Tarım Sanayi ve eğitim gibi temel dâvalara birinci önceliğin verilmesi, bu kalkınmamızın gerçek amacına ve yönüne yöneltmiş bulunduğu en güzel belirtilerindendir.

7. Kamu ve özel sektörlerin tam bir ahenk içinde ve muvazeneli şekilde ekonomik kalkınmamıza katılmasını sağlamak taahhüdü.

8. Enflasyon hastalığını bir daha hortlatmamak sosyal ve ekonomik alanda olduğu gibi ferdi ahlâkta da büyük tahribat yapan bu hastalığı tedavi arzusunu candan alkışlarım.

9. Devlet elinin köye kadar uzanması suretiyle tam bir halkçılık politikası güdüleceği vaadi. Sultan Süleyman'dan beri söylenen fakat bir türlü gerçekleşmeyen bu vaadi bu Hükümetin hal yoluna koyması bizleri mesut edecektir.

10. Sosyal Adalet ilkesine sadakat bugünkü dünyanın sosyal, ekonomik ve siyasi düzenlenmesinin gerek gelişmesi karşısında sosyal adalete yer vermiyen memleketleri büyük sosyal ve siyasi buhranlar beklemektedir. Sosyal dengenin bozulduğundan faydalanmak isteyen her türlü aşırı cereyan ve buhranların tedavi çaresi sosyal adalettir.

11. Başlanılan reform ve gelişme hareketlerine devam edileceği bu her gelen yeniden başlar şeklindeki doğulu davranışın reddiyle Devlet hayatında devamlılık ve istikrarı tesis eden ve vatandaşa geleceğe dair güven yaratan medeni bir davranıştır.

12. Dış politikaya geniş ve bugünkü dünya görüşü çerçevesi içinde yer verilmiş olmasını çok yerinde görmek gerekir.

Ben teferruata girmeden programın genel karakterini ana çizgileriyle belirtmek istedim. Teferruata girilince tenkid edilecek veya başka türlü olması temenni edilecek birçok hususlar mevcudolabilir. Fakat esasen birbirlerini dahi yeni tanımanın psikolojik çekingenliği içinde ve giriştikleri tarihi teşebbüsün, tasarlamakta dahi güçlük çektikleri, türlü tepkileri karşısında ve bir hafta kadar çok kısa bir zaman içinde hem programını ve hem bütçesini hazırlıyarak Büyük Millet Meclisine sunmak gibi çok muazzam işleri başaran hükümet üyeleri ilk ve en çetin imtihanı vermektedirler.

Bu bakımdan kendilerine üstün başarılar dilerken, onlara tam bir destek sağlamak hususundaki temennimin bütün arkadaşlarım tarafından da paylaşılabacağına inanıyorum. Hazırlama şartları bakımından bazı eksiklikleri bulunması normal karşılanması gereken Hükümet programının uygulanmasında hâkim olacak iyi niyet ve genel olarak, temsil ettiği esprini bütün eksikliklerinin gidereceğine biç şüphe yoktur.

Gerçekleşmesini bütün gücümüzle desteklemekte olduğumuz ve memleketimizin siyasi ekonomik ve sosyal kaderi yönünden hayati önem taşıdığına inandığımız amaçlara büyük bir yer veren programı ana hatları ile memleketimizin bugünkü realitelerine uygun olduğu inancındayım. Benim de birkaç teklif ve temennim olacaktır.

Tarihimizde ilk defa denenen ve çok büyük sorumluluğu kadar da başarı halinde hâtırası şerefle anılacak olan bu günkü kabinenin bütün güçlüklerimiz ve çözümemiz gereken meseleleri en realist bir şekilde halkımızın yüksek takdirlerine sunması ve ona göre alınacak tedbirleri ve milletçe katlanmamız gereken fedakârlıkları

cesaretle millettten istemesi en gerçekçi bir davranış olacağına inanıyorum. Memleketin büyük feragat ve fedakârlık istiyen istihsal, sosyal organizasyon ve eğitim alanında gerçek bir seferberlik ihtiyacı vardır. Devlet binamızın yeni baştan kurulmakta olduğu, sosyal ve ekonomik düzenimizin yeniden düzenlemekte bulunduğu ve derin özlemini çektiğimiz siyasi geleneklerimizin, tesisine çalışıldığı bu tarihî dönemde, bu büyük milletin her ferdi elinden gelen her şeyi yapmakta birbiriyle yarışa katılacağına inanıyorum. İçinde bulunduğumuz sosyal ve politik şartlar göz önünde bulunduracağına inandığımız Hükümet sosyal ve siyasi huzur ve istikrarı temin ve idame ettirmeyi başlıca vazifesi sayacağı kanısındayım. Başlıca, dâvamız toplum düzenimizi bir bütün olarak huzur ve istikrara ve rejimin yerleşmesi olduğu cihetle memleketin süratle çözüm istiyen meselelerine cevap teşkil etmiyen veya toplum düzeninde menfi tepkiler yaratacak olan her türlü davranıştan kaçmayacağına inanmaktayız.

Doğu kalkınmasına özel bir önem verilmelidir. Memleketimizin sosyal ve siyasi kaderi üzerinde gelecekte daha da büyük önemi olan Doğu kalkınmasına büyük önceliğin verilmesini Hükümetten bilhassa istirham ederim.

Teşvik ve örnek Hükümetten gelir ve Büyük Millet Meclisi de buna gönülden katılırsa tarihimizin açılan hu çok ümit verici devrimin hepimize şeref ve gurur verecek bir devir olacağına asla, şüphe edilmemelidir. Cumhuriyetimizin ilk kabinesine üstün başarılar diler hepinizi saygıyla selâmlarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, söz almış daha 25 hatip arkadaşımız var. Her bir arkadaşımız 10 dakika konuşacak olsa oturumun 4 saat 10 dakika devam etmesi icabediyor. Şayet tensib ederseniz, arkadaşlarımızın verdiği ve konuşmaların on dakika ile tahdid edilmesini ifade eden bir takrirleri var. Bu takriri reylerinize arz etmek istiyorum. Başka türlü müzakerelerin ikmâlîne imkân bulunamayacaktır. *(Beş dakika olsun; 15 dakika olsun sesleri)*

On dakika olması için takrir var, başka takrir yoktur. Müsaade ederseniz Riyaset Divanı elinde bulunan takriri okumağa mecburdur. Takriri okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

Hükümet programı hakkında konuşmak istiyen hatiplerin çokluğu sebebiyle muayyen olan zaman içinde söz alan arkadaşlarımızın fikirlerini beyan etmelerini teminen konuşma zamanının on dakika olarak tahdidini arz ve teklif ederiz.

Ali Aksoy (Çanakkale)

Vehbi Aksoy (Hatay)

BAŞKAN — Şimdi gelen bir takrir daha var, okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Konuşmaların 5 dakikaya hasrını arz ve teklif ederim.

R. Özdeş (Kocaeli)

BAŞKAN — İkinci takrir, müddetin daha az olmasını istediği için evvelâ bu takriri reylerinize arz edeceğim. Takriri tekrar okutuyorum.

(R. Özdeş'in önergesi tekrar okundu)

BAŞKAN — Takriri kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Buyurun Tevfik İnci.

TEVFİK İNCİ (Zonguldak) — Muhterem arkadaşlarım, Hükümet programını tetkik ettiğimiz zaman huzur duymamaya, güven hissetmemeye imkân yoktur. Böyle güven ifade eden bir muvaffak program hazırlayan Karma Hükümete huzurunuzda teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Program hakkındaki görüşümü apaçık bu ifade ile müspet şekilde belirttikten sonra, bir konuda yapacağım konuşmamın tenkit mahiyetinde telâkki edilmemesini, ancak Hükümetin Senato üyelerinin irşatlarına muhtacız şeklindeki nâzik isteğine cevap olarak kabul edilmesini bilhassa rica ediyorum.

Programa bir zaviyeden bakıldığı zaman her nasılsa unutulmuş olan ana bir dâvamıza temas edeceğim. Program sanki Türkiye Cumhuriyetinin denizlerle hiçbir alakası yokmuş, hattâ bir karış yalı boyuna dahi sahip değilmiş gibi garip bir his veriyor. Temas etmek istediğim mevzu şudur:

Eskiden, beri gelmiş geçmiş bütün Hükümetler tabii kaynaklarımızı, toprak altı ve toprak üstü servetlerimizi mütalaa etmiş oldukları halde, deniz altı servetlerimiz akıl ve mantığın kabul etmiyeceği şekilde nazara alınmamıştır.

Biz iki büyük parti, Adalet Partisi, C.H.P. olarak, programlarımızın icabı ve Adalet Partisinin seçim beyannamesinde esaslı bir şekilde yer verdiği bu hususa programda yer verileceğini ümid ediyorduk. Her halde bir eseri zühul olacak, buna programda yer verilmediğini gördük.

Deniz altı servetimizin bulunduğu gerçeği kabul edildiği takdirde buna gereken ehemmiyet verilmesi gerekir. Bakir vaziyetini muhafaza eden denizaltı etmek servetimizin işleyişi, balıkçı tekneleri ile iptidai bir şekilde olmaktadır. Bunu bu halinden kurtarmak bizim için büyük bir davadır. Komşularımız olan Devletler hem hudut sularda balıkçılığı modern usullerle yapmakdadırlar. Rusya, bu sahada muazzam bir balıkçı filosuna sahiptir. Aynı şekilde Yunanistan, Bulgaristan modern filolara sahiptir. Bizde ise orta çağdan kalma bir iptidailik hüküm sürmektedir. Komşularımızın bu modern ve teknik usulleri karşısında bizim balıkçılarımız "Heya, mola" sadaları ile büyük bir iptidailik içinde balık avlamaktadırlar.

Maksadım kısaca şudur arkadaşlar: 1948 senesinde Amerikan yardım tirajından ısmarladığımız malzeme 1950 senesinden sonra Türkiye'ye gelmiştir. Fakat, maalesef, eski devrin lüks bir teşekkülü, habis bir ur olan Et ve Balık Kurumu, gelen aletleri bugüne kadar bir hurda gibi terk etmiştir. Bugün etmek iktisadi ve malî vaziyetimizin arz ettiği durum dolayısıyla, ihtiyacımız olan modern tesisleri filoları hemen tedarike imkân yoktur. Ama, hiç olmazsa bu modern tekneleri faaliyete geçirmek, ama Devlet eliyle değil, hususi şahıslara devretmek suretiyle faaliyete geçirmek hususunu Hükümete teklif ederim.

BAŞKAN — Bir dakikanız kaldı, efendim.

TEVFİK İNCİ (Devamla) — Peki efendim. İkinci teklifim; bugüne kadar garip bir zihniyetle yalnız çiftçilere verilen zirai kredilerin balıkçılarımıza da onları deniz çiftçisi kabul ederek verilmelerini arz ve teklif ederim.

Hükümete başarılar temenni ediyorum. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Rasim Giray, buyurun.

RASİM GİRAY (Elazığ) — Muhterem Başkan, muhterem Senato ve Hükümet üyeleri; kısa bir zaman içinde hazırlanmış olmasına rağmen Hükümet programının birçok memleket meselelerine temas ettiği ve bir kısmına çare aradığı muhakkaktır.

Bendeniz programın maarifle ilgili bölümünde dikkatimizi çeken bir hususa temas etmek ihtiyacındayım. Programda aynen “Büyük meselemiz her sahada ehliyetli ve yeter sayıda öğretmen bulunmamasıdır.” denmektedir. Takdir buyurulur ki, kıymetli Öğretmen bulunamayacağına ve ithal de edilemeyeceğine göre bunun çaresi sükûtle karşılanıyor. Bu ifade otuz küsur sem evvelden beri zihnimizde yer alan bir hususun ihyasına vesile oldu. Evet otuz sene kadar evvel yapılan bir beyanda, aynen “Muallimlerimiz kemiyet ve keyfiyeten noksandır.” denmişti. Dikkat buyurulmuştur ki, kemiyet kelimesi bugün, yeter sayıda, keyfiyet kelimesi de ehliyet kelimesiyle aynen tekrar edilmiştir.

Bu dert; esaslı ve ehemmiyetli bir dert olarak maalesef 30 sene fâsılasız olarak tekrar edilmiş bulunmaktadır.

O halde verimizde mi sayıyoruz? Belki hayır. Ama aynı şekilde devam etmektedir. Aradan geçen zaman içerisinde esaslı şekilde bazı tedbirlerin alındığı meydana gelir. Okuryazar için halk eğitimi, müteakiben köy enstitüleri, hilâli ara da öğretmen okulları ile bu karşılanmak istenmiştir. Halen bu mevzu benden evvel konuşan arkadaşlar, beni mazur görsünler, yedek subay öğretmen istihdamı da bu mevzuu içinden çıkılmaz bir hale koydu. Zira müeyyidesiz olan bu öğretmen kendisini yedek subay, Bakanlık ise onu öğretmen saymaktadır. Teşkilât kanununa göre okulu açmayan öğretmen ecza görür. Fakat; müeyyidesi olmıyan bu öğretmene maarifin teşkilât kanunları tatbik edilememiş ve edilmediği içindir ki, netice malumdur. Teferruata girip zamanınızı daha fazla almayı istememekteyim. Kanaatimce mühim nokta şudur. Şimdiye kadar öğretmenlik, sadece okur - yazar yetiştirmekten ibaret, sayılmıştır. Öğretmene, cemiyet içinde lâıyk olduğu mevki verilmemiş olduğu için alınan tedbirler kati gelmemiştir. Bu itibarla durumu, yalnız büyük mesele, büyük dert olarak değil; feci kelimesiyle ifade etmek yerinde olur. Halen de iki bin köyde okul, öğretmen hatta müdür; 70 küsur orta dereceli okulda da müdür ve öğretmen ihtiyacı ile karşı karşıya bulunmaktayız. Aslolan, mesleğin esaslı rûknü bulunan öğretmenin cemiyetteki yerinin tâyin edilmesi ve meslekin cazip hale getirilmesidir. Bu lüzum; yılda liseden mezun olan on binlerce öğrenciden 100 tanesinin Yüksek Öğretmen Okuluna gitmemekte olmaları sebebiyle de kendisini göstermektedir.

BAŞKAN — Bir dakikanız kaldı.

RASİM GİRAY (Devamla) — Şimdi lûtfedilsin, teşhisi yapılan bu durumun çaresine ait ne gibi tedbirler alınacağı da ifade edilmek suretiyle inşiraha kavuşmamız imkânı bahşedilsin.

Yeni Hükümete bu bakımdan da başarılar diler, hürmetlerimi sunarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Cemal Tarlan, buyurun.

CEMAL TARLAN (Tekirdağ) — Muhterem Başkan, muhterem Cumhuriyet Senatosu üyeleri muhterem Hükümet Başkanı ve üyeler; Geçen Pazartesi günü Hükümet programının Cumhuriyet Senatosunda okunmasını müteakip program metninin sonunda “Yüksek Senatonun irşatlarına muhtacız” şeklinde nazigane temenni üzerinde verilen takrirler ve yapılan konuşma ve görüşmeler sonunda muhterem Heyetinizce bugün bir toplantı yapılarak program üzerinde müzakere açılmasına karar verilmiş ve bu karar gereğince bugün konuşmalar başlamış bulunuyor.

Hemen ifade edeyim ki, Yüksek Senatonun geçen toplantısında verilmiş olan karara hürmetkarız. Ayrıca bu karara uyularak burada yapılmış ve yapılmakta olan görüşmelerin neticeler sağlayacağını memnuniyetle müşahade etmekteyim.

Ancak Yüksek Heyetinizce geçen toplantıda verilmiş olan karar ve esasın müzakeresi sırasında muhtelif arkadaşlarımızca ileri sürülmüş olan mütalaalar istikametinde Yeni Türkiye Partisi Senato grubu olarak yapmış olduğumuz incelemelerden sonra, Hükümet programı üzerinde görüşmelerin Millet Meclisinde yapılmasının Anayasanın ruhuna daha uygun düşeceği netice sine varmış bulunmaktadır.

İkinci Cumhuriyetin, teşriî hayatımızda yer alması gereken ve bir gerçek olan; Millet Meclisinden çıkan kanun ve kararları, muahharan müzakere etmek esası başta gelmektedir. Kaldı ki geçen toplantıda burada cereyan eden görüşmeler sırasında Hükümet programının Senatoda müzakere edilmesi hususunda Anayasa bakımından tereddütler izhar edilmişti. Bu hususlara binaen, Hükümetten gelen teklifi nazara alan Y.T.P. Senato grubu olarak, program üzerindeki görüşlerimizin, prensip itibariyle Millet Meclisi müzakeratından sonraya bırakılması kifayetini Anayasa esprisine uygun bir teamül tesisi bakımından muvafık bulduğumuzu ve bu maksatla, program üzerinde konuşma, yapmıyacığımızı ifade etmek için yüksek huzurlarınıza çıkmış bulunuyorum. Hükümde muvaffakiyet dilerken hepimizi derin hürmetlerimle selâmlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Buyurun, Hıfzı Oğuz Bekata.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Ankara) — Muhterem Başkan, muhterem arkadaşlarım,

Hükümet programı üzerindeki görüşlerimi yüksek huzurunuzda ana hatlarıyla arz ediyorum.

Yeni seçim sisteminin, tabii görülmesi gereken bir neticesi olarak Türkiye’de ilk defa kurulan Karma Hükümeti memleket hesabına en iyi duygularla karşılıyorum.

Pek kısa zamanda, düşünüşte ve siyasi anlayışta ahenk ve mutabakat sağladıklarını müjdeleyen Karma Hükümet üyelerinin; Atatürk ıslahatının ilkeleri üzerinde birlik, Anayasanın mutlak, hâkimiyetini sağlamakta kararlı olduklarını ve demokratik rejimin temel prensiplerine sadık kalacaklarını müştereken izhar ve bunu programla taahhüd etmelerinden ise büyük ferahlık duyuyoruz.

Demek ki milleti temsil eden insanlar, hangi şartların ve siyasi mücadelelerin içinden gelirse gelsinler, bir masa etrafında toplanarak, memleket meselelerine millî sorumluluk duyguları içinde ve halisane niyetlerle konuşma idrâkine kavuştukları; vatan ve etmek millet menfaatlerini parti mülâhazalarının üstünde tutmasını bildikleri takdirde, buhranlar çözülecek, güçlükler yenilecek, yurda hayır gelecek ve vatansever düşünüşler siyasi kaderimize hâkim olacaktır.

Bu neticeyi, siyasi hayatımızın gelişmesinde mesut bir merhale sayarak övüyor ve takdir ediyorum.

Her şeyden önce şunu kabul etmeliyiz ki:

Bugün memleketimizin içinde bunaldığı siyasi, sosyal ve ekonomik şartların da zaruri kıldığı bir Karma Hükümetin kurulması, içerde ve dışarıda beklenilmeyen bir büyük başarı olarak, iyi karşılanmıştır.

Şimdi bu Hükümete düşen baş vazife: Geniş bir vatan ve millet hizmeti anlayışı ve ahenk içinde; için, dışın ve küçük siyasi hesapların tazyiklerini birlikte göğüslemesini bilerek, devamlı ve muvaffak olmanın yolunu bulmak ve kendisine milletçe bağladığımız ümitleri boşa çıkarmamaktır.

Şunu asla unutmamak gerektir ki: Yer yüzünde kimsesiz bir topluluk gibi çok geri bırakılan, malın ve canını vatan uğrunda esirgemedен harcıyan, buna rağmen, uzun yılların ihmali ve ıstırapı içinde çilesi bir türlü dolmayan bu aziz ve büyük milleti yeni bir hayal sukutuna uğratmaya artık hiç kimsenin hakkı yoktur.

İşte Hükümetin programını bu güzel ümitlere bel bağlayarak ve bu zihniyetle ele alıyorum.

Muhterem arkadaşlarım, bakanlıklarla alâkalı hizmet konularına muhtelif arkadaşlar temas ettikleri için bunlar üzerinde durmıyacağım.

Bugün Hükümetin karşı karşıya bulunduğu meseleleri, teferruattan kaçınarak, şöyle özetlemek mümkündür:

1. Her sınıf vatandaşın içinde yaşadığı mânevi buhranı bertaraf etmek, uzun zamandır hasretini çektiği mânevi huzuru ve güveni her sahada sağlamak ve bunun geçici olmayacağı, bugünler ve yarınlar devamlı ve emin olacağı itimadın yerleştirmek için gerekli bütün tedbirleri almak.

2. İktisadi, sınaî, ticari... Hülâsa bütün iş hayatını; içinde bocaladığı maddi ve müzmin buhrandan süratle çıkarmanın gerektirdiği her türlü çarelere başvurmak, halkımızı çekmekte olduğu ağır maddi sakıntılardan, bir an önce kurtarmak ve her işteki vatandaşın emin, teminatl, istikrarlı, insanca, normal bir hayatın devamlı huzuruna kavuşturmak.

3. Siyasi ve idari hataların, devlet ve millet olarak, millî bünyemizde yaptığı tahripler üzerinde hassasiyetle durmak, devletle millet arasındaki boşlukları doldurmak, devleti içte ve dışta itibarlı kılanın bütün şartlarını mutlaka gerçekleştirmek.

4. Ve nihayet bu âcil ve zaruri tedbirler yanında, dünyanın ileri milletleri ile aramızdaki mesafeyi iyi tesbit ederek; plânlı, programlı ve süratli kalkınmanın; yoluna ciddiyetle girmek, heba olmuş yıllarla heder edilmiş imkânları, da hızla telâfi edecek rasyonel bir yatırım ve kalkınma politikasını başarmak...

Muhterem arkadaşlar,

Bu suretle kısaca hülâsa ettiğim ana prensiplere uygunluğu bakımından, Hükümet programını müspet karşılıyorum.

Şu kadar ki, bütün bu meselelerin teşhisi ve hedeflerin ifade edilmiş olması kâfi değildir. Asıl dâva bunların hangi usul ve vasıtalarla ve hangi çarelerle, ne kadar zamanda halledileceğinin gösterilmesidir.

Diğer taraftan, bütün bu millî meselelerin yoluna girebilmesi için alınması zaruri tedbirlerin önüne, yarın gündelik politikanın cereyan ve çıkarları dikilirse, bu engellere de; geriliğe, arka düşüncelere ve küçük hesaplara tâviz vermeden, karma Hükümetin hep birlikte mütesanit bir mukavemetle karşı koymuşun, da diliyor ve millî menfaatlerin daima, her türlü dar siyasi mülâhazaların üstünde tutulacağına inanmak istiyorum.

Bu yolda, vatanseverliği bütün işlerinde hâkim kılarak çalışacak bir Hükümete güvenmek ve ona yardımcı olmak vazifedir.

Hükümete, Türk siyasi tarihinde, örnek bir zihniyetle çalışarak yepyeni bir devir açmasını ve başarılı hizmetlerin nasip olmasını yürekten, dilerim. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Esat Çağa, buyurun.

ESAT ÇAĞA — Muhterem arkadaşlarım; zaman tahdidi dolayısıyla program hakkındaki düşüncelerimi, yalnız satır başlarını vermek suretiyle iktifa edeceğim.

Zirai ekonomi Talihimizde zirai ihtiyaçların hiç de parlak olmıyan menabi ile karşılanmakta olduğu ve bunun çok yetersiz bulunduğu herkesin malûmudur. O halde bizim, bir taraftan tasarrufa ve bir taraftan da çalışma gücünü, sermaye ve tabîî servet olarak elimizde mevcut bütün imkânları kullanırken bunları her türlü israftan meneyliyecek hükümleri, memleket işlerinin ehemmi mühimme takdim ederek yapılmasını sağlayacak sıkı bir plâna ihtiyaç vardır. Hükümet programında, Devlet Plânlama Dairesinin mesaisinden ciddi şekilde istifade edileceği vadedilmektedir. Fakat bu; kalkınmamızda bir plân takibedileceği mânasına gelemmez. Benim şahsi kanaatime göre, siyasi iktidarlar, uzmanlar tarafından memleket realitelerine ve ilmin mütalâalarına göre yapılan kalkınma plânlariyle ekonomik plânların ancak icraatçısıdır. Bu suretledir ki, ekonomi politikamız partilerin oy hesaplarından ve kaprislerinden kurtulmuş olacaktır. Bendeniz Hükümet programında bu plân fikrinin daha bariz bir şekilde belirtilmiş olmasını çok arzu ederim.

İkinci nokta, ziraate, sanayie, maarife yatırım yapacağız ve diğer Devlet sektörlerine de hisselerini vereceğiz diyor. Bu, eldeki imkânların bütün ihtiyaçlara dağıtılması demektir ki, bizi bugün içinde bulunduğumuz çıkmazdan kurtaracak bir politika değildir. Biz ya ziraat ve maarif yahut sanayi ve maarif diye bir tercih yapmak mecburiyetindeyiz. Benim şahsi kanaatime göre nüfusumuzun %80'i ziraatle uğraştığına ve hepimizin doymasının bu membadan gelen gıdaya bağlı olduğuna göre, ziraatle maarifin tercih edilmesi ve sanayi meselesinde yalnızca eldeki mevcut tesislerin randımanının âzami şekilde artırılması suretiyle meşgul edilmesi, fakat diğer yeni sanayi tesislerinin millî hususi sermaye ile yabancı sermayeye bırakılması doğru olacaktır. Bu suretledir ki, bir noktadan önümüzdeki müşküle hücum etmek imkânını bulacağız. Bu tercihin yapılmaması noktasından bendeniz programı keza noksan bulmaktayım.

Hükümetin millî eğitim anlayışını istikbalin bir müjdecisi olarak sevinçle selâmlıyorum. İlk defadır ki, bu Karma Hükümet bize Millî Eğitimin bir yatırım meselesi olduğunu söylemiştir. Hakikaten Millî Eğitim bizim en çok yatırıma muhtaç olan bir meselemizdir. İnsanlarda fikrî olgunlaşma olmazsa, onların diğer taraflarda yapacağı yatırımların bir netice vermesi beklenemez. Şimdiye kadar yapılmış olan yatırımlardan aldığımız neticeler bu fikrî değerlenişi göstermektedir. Bendenizin bu mevzuda iki temennim olacaktır. Bunlardan birincisi; gençlerimizin yetiştirilmesini istihdaf eden muntazam tahsil, Avrupalı, ümanist düşünce, cemiye-timizin gelişmesini temin edecek usulün takibi, ikincisi de, halkın geçimini temin etmek hususunda uğradığı müşkülâta Devletin yardım etmesi mânasına gelen halk eğitimine icabeden ehemmiyetin verilmesi ve halk eğitiminde, bütün Devlet daireleri arasında bir koordinasyonu icabettirdiğinden, Başbakanlığa merbut bir halk eğitim dairesi kurularak bunun Devlet Bakanlıklarından birisinin idaresine verilmesi icabedeceği kanaatindeyim.

BAŞKAN — Bir dakikanız kaldı Esat Bey.

ESAT ÇAĞA (Devamla) — İkinci mesele; iş sahasına taallük eden buradaki vaatleridir. Bendeniz kifayetli bulmuyorum. Eldeki mevcut İş Kanunu, bütün sigorta kanunları, Sendika kanunları kadük hale gelmiştir.

Yeni Anayasamızda sosyal devlet, sosyal adalet ve emniyet ilkelerinin elbette tekrar tanzimi icabeder. Bir de Adalet Bakanlığına teveccüh eden bir temennim olacaktır. Garp demokrasileri yalnızca Devlet organları arasındaki muvazeneden ibaret değildir. Sermaye ile emek arasında da bir muvazene kurmak mecburiyetindeyiz. Bunun için de artık emeğin teşkilâtlanması, yani sol partilerin teşkilâtlanması ve gelişme imkânlarının kanunla hazırlanması icabeder. Anayasamız da bunu âmirdir. Çünkü Anayasamız demin bahsettiğim muvazeneyi bir hukuki vesika halinde temin etmiş bulunmaktadır. Bizde demokrasinin teessüs edememesinin sebeplerinden bir tanesi de daima kalkınma süratinin bir kısmını dondurmak suretiyle muvazene temin etmek gibi olmayacak bir işle uğraşmamızdan ileri gelmektedir. Bu bakımdan bendeniz Adalet Bakanından Ceza Kanununun 141 ve 142'nci maddeleri gibi Faşist İtalyan Ceza Kanunundan alınıp, bizde de...

BAŞKAN — Müddetiniz dolmuştur.

ESAT ÇAĞA (Devamla) — Bitiriyorum efendim. Bizde de gayri millî birtakım tadillere uğratmak suretiyle bugünkü perişan şeklini almış bir kanunu kaldırmalarını rica edeceğim.

Hükümete başarılar ve başındaki Başkanı ile birlikte uzun ömürler dilerim ve Hükümetimizi girmiş olduğumuz kalkınma devresinde hepinizin desteklemesini temenni eder, hürmetle selâmlarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın arkadaşlarım, müzakerelerin yeterliği hakkında bir önerge vardır.

NİYAZİ AĞIRNASLI (Ankara) — Aleyhinde konuşacağım.

BAŞKAN — Müzakereler başlayalı henüz bir saat olmuştur. Bu itibarla önerenin lehinde ve aleyhinde konuşmalar olacaktır endişesini duymaktayım. Arkadaşlarımızdan rica ediyorum ısrar etmiyorlarsa reye koymayacağım. Aksi halde büyük zaman kaybından başka bir netice vermiyecektir. Bu itibarla müzakerelere devamı tavsiye edeceğim arkadaşlarımıza. *(Devam devam sesleri)*

İbrahim Saffet Omay, buyurun.

İBRAHİM SAFFET OMay (Ankara) — Muhterem arkadaşlar; Hükümet programında da belirtildiği veçhile uzun bir ayrılık devri içinde bir araya gelmeleri ve bir dilden konuşmaları imkânsız sanılan siyasi partilerin anlaşarak bir hükümet kurabilmiş olmalarını dünya ve büyük milletimiz önünde bu kürsüden şükranlarla ifadeyi baş vazife sayıyorum.

Programın giriş kısmında açıklanan hususlardan Hükümet üyelerinin düşünüş-te ve siyasi anlayışta ahenk ve mutabakat içinde bulunmaları, Atatürk ıslâhatının ilkeleri üzerinde kararlı olmaları, Anayasanın mutlak hâkimiyetini temin etmenin her siyasetin üstünde hedef alınması ve kısa bir deyimle Hükümetin memleketle demokratik rejimin tam mânasıyla bir vasıtası olarak işliyecek durumda ve kudrette olduğunun tesbit ve ilânı bilhassa koalisyon Hükümetimizin espirisi bakımından cidden çok ferahlatıcı ve sevindirici olmuştur.

Programda gerçekleştirilmesine çalışılacağı vadolunan hususlar göz önüne alınınca koalisyon Hükümetimizin; her türlü didişmeyi bir tarafa bırakıp büyük memleket dâvalarıyla müştereken uğraşmayı tam bir yurtseverlik duygusu ile ve şuuru ile prensip olarak kabul ettiği kolayca anlaşılmaktadır.

Program, “memleketin iç politikasında karşıda bulunan meselenin vatandaşlar arasında huzuru ve iyi münasebeti sağlamak” olduğunu söylerken cemiyetimizde yıllardır işlemekte olan bir yaraya parmak basmış ve üzerine de eğilmiş olmak suretiyle milletçe öteden beri arzulanan ve istenen şeyleri getirmeyi vadediyor demektir.

Muhterem arkadaşlar; hükümetler veya iktidarlar bir şeyi umumiyetle kendiliklerinden yapivermezler. Onların gidişatlarına ve tutumlarına zaruretler istika-

met verirler, yeter ki, hükümetli hizmetlerine girdikleri milletin sesine kulak vermeyi ve dinlemeyi bilebilsinler. Ve samimiyeti rehber alsınlar.

Koalisyon Hükümetimizin tetkik etmekte olduğumuz programında vadedilen büyük ve ciddi işler milletimizin uzun yıllar idare edenlerce kulak verilmesini istediği meselelerin herhalde hallini gerektiren zaruretlerdir.

Şu halde geçmişin kötülüklerinden alınan, derslerin ışığında yeni demokratik rejimi bütün teminatlarıyla kurmak, partiler ve vatandaşlar arasında iyi münasebetler sağlamak suretiyle memleketi özlenen huzura kavuşturmak bu Hükümetin asıl vazifesi oluyor, demektir. Zira Büyük Türk milleti; sonu gelmeyen çekişmelerde, partilerin birbirlerini karşılıklı düşman karargâhları halinde görmelerinden çok üzülmüştür ve şikâyetleri çoğalmıştır.

Son ayların havası da ayrıca çok gergindir ve elektrikli. Bugün partilere mensubolan ve olmıyan tarafsızlar, velhâsıl bütün millet artık huzur istiyor, tam bir iç rahatlığı ile işinde, gücünde olmanın hasreti ile yanıyor. Öyle ki, büyük Türk milleti bu ulvi sakfın etrafında âdeta, bir ruh halinde halelenmiş olarak Meclislerimizden medet bekliyor.

Aziz arkadaşlarım; mevzuat neresinden bakılırsa bakılsın Komisyon Hükümetinin ilk işi insanların, içlerini kin, garaz, haset, nefret, partizanlık, düşmanlık gibi kötü duygulardan yıkamanın herhalde çarelerini bulmak ve her şeyin, üstünde vatanın ve milletin selâmeti, memleketin yüksek menfaatleri bulunduğunu umumi kanaat halinde hâkim kılmanın esbabını, sağlamak olacaktır.

BAŞKAN — Bir dakikanız kaldı efendim.

İBRAHİM SAFFET OMAV (Devamla) — Bitiriyorum.

Muhterem arkadaşlar; Kurucu Meclisin verimli çalışmalarıyla rejim meselelerimiz hukuki yönden umumiyetle halledilmiştir. Yani, rejimin dayanak müesseselerinin temelleri atılmıştır.

Şimdi, Koalisyon Hükümetimizin, bu yöndeki vazifeleri yeni Anayasamızın getirdiği müesseseleri kurmak, yerleştirmek ve gereği gibi çalıştırmak olacaktır. Memleketi huzur ve istikrara kavuşturacak yol; hiç şüphe yok ki rejim meselelerimiz tam bir dikkatle ıslahı yoludur.

Hükümete iyi niyet hâkim olduğuna göre Hukuk Devleti nizamının uzak telâkki edilmeyecek bir zamanda kurulacağına inanmak istiyorum.

Kanaatim odur ki, bu program kendisinden beklenen ferahlığı getirmiştir. Hükümeti tebrik eder muvaffakiyetler dilerim. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Vasfi Gerger, buyurun.

VASFİ GERGER (Urfa) — Muhterem arkadaşlar; Hükümet Programının Atatürk ıslahatının ilkeleri üzerinde kararlı olan ve memlekette demokratik rejimin tam mânasıyla bir vasıtası olarak işliyecek durumda ve kudrette olduğunu temin eden Hükümetin devamlı ve istikrarlı ve memlekete hayırlı olmasını candan dilerim.

Bendeniz, muvaffak bir eser halinde olan bu Programda noksan gördüğüm bazı hususata işaret etmek istiyorum.

Başbakanlığa bağlı müesseseler arasında bulunan Tapu ve Kadastro Umum Müdürlüğünün durumu hakkında Programda bir kayıt yoktur.

Muhterem arkadaşlar; kadastro bir memleketin kan damarıdır. Bizde toprak mülkiyetinin durumu her sene yüzlerce vatandaşın ölümünü intacedecek kadar acıdır. Dünya milletleri arasında en yüksek seviyeyi bulan İsviçre gibi bir Devletin: Hitam bulan kadastro su halka ölçsüz menfaat sağlamış ve İsviçre'nin yüksek teknik medeniyetine geniş ölçüde yardım etmiştir. Bu benim değil mütehassısların raporunda belirtilen bir keyfiyettir.

Gerçi, bizde kadastro çalışması büyük bir merhale almıştır. Ancak; maddi durum müesseseyi faydalı hale sokamamaktadır. Teknik elemanlar ihtiyaca cevap verebilmekte ise de, bilhassa kadastroda havadan alınan fotoğrafları kıymetlendirmekte eli ve kolu bağlıdır. Binaenaleyh, bunu Hükümetin mutlaka ele alması şarttır ve nihayet iki üç milyon liralık bir yardıma bağlıdır ki, memleketin kadastro su bu takdirde bile ancak 20 senede ikmâl edilebilecektir. Programda toprak reformuna işaret edilirken memleket topraklarının kadastro su tamamlamak en büyük bir ihtiyaçtır.

Yeni Anayasanın 115 ve 116'ncı maddelerinde ele alınan mülki teşkilât ile mahallî idareler hakkında da Programda bir görüşe rastlayamadım.

Muhterem arkadaşlar; memleketin coğrafi, iktisadi şartları ile âmmе hizmetlerinin tam mânasiyle ifası hususlarının mutlaka ele alınarak idare kuruluşun aksaksız işlemlerini temin zarureti vardır. Hükümetin bunu düşünmesi şarttır.

Mahallî idarelerin, gerek bünyeleri ve gerekse malî vaziyetleri gizli olmıyan esaslı buhranlar geçirmektedir, Hükümetin bu mevzuu hiçbir surette ihmal etmeden ele alması lüzumuna inanıyorum.

Muhterem arkadaşlar, bugün vatandaş hak ve hürriyeti bakımından büyük bir ıstırap kaynağı olan bir hal vardır. Bu da mahallî idarelerin yüzlerce milyonu aşan borçlarıdır. Programda bu mevzu üzerinde Hükümetin her hangi bir görüşü yoktur. Keyfi ve şahsi düşüncelerin yarattığı bu borçların tasfiyesi neye mal olursa olsun bu yeni Hükümetin başlı başına muvaffakiyetini sağlayacak mühim bir mevzuudur. Ve kanaatimce bir şeref borcudur.

Yüksek tahsile devam için memleket gençlerini tatmin edecek her hangi bir işaret de Programda yer almamıştır.

Kısaca ana hatlarıyla işaret eylediğim bu noksanların hiç olmazsa meclislere takdim edilecek bütçe esbabı mucibesinde tatmin edici bir şekilde yer almasını bilhassa arz ve ıstırham eder, Hükümete tekrar candan başarılar dilerim.

Hürmetlerimle. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Kâmil Coşkunoğlu, buyurun.

KÂMİL COŞKUNOĞLU (Uşak) — Muhterem Başkan, Sayın Senatörler, Sayın Başbakan ve Bakanlar; siyasi hayatımızda ilk defa karma bir Hükümet iş başına gelmekte ve programını Meclislere takdim etmiş bulunmaktadır. Hükümet programı; ayrı programları ve farklı siyasi kanaat sahibi bulunan partilerin memleket meseleleri üzerinde müşterek görüş ve anlayışlarını ifade etmesi bakımından memleketimiz hesabına öğrenülecek ve başarı sayılacak bir vesikadır.

Sayın etmek arkadaşlar; program, iki kısmı ihtiva etmektedir. Birinci kısım; Cumhuriyet Hükümetlerinin daima temel olarak kabul etmeleri gereken umumi prensip ve esasları, ikinci kısım ise; her bakanlığın kendi sahasındaki çalışmaları hakkında Hükümet düşüncesini ihtiva ediyor.

Birinci kısımda; Hükümeti kurmak görevini üzerine alan Sayın İnönü'nün, kanaatleri uzlaştırmak hususunda siyasi partilerimizle temasını ve Karma Hükümeti kurmak, etmek memleketi dâhilde huzura ve hariçte de itibara kavuşturmak için sarf ettiği samimi gayreti ve bunun yanında da siyasi partilerin vatansever düşüncelerle ve iyi niyetlerle bu gayreti desteklediklerini ve müşterek olarak memleket menfaatlerini, Atatürk ıslahatı ilkelerini ve Anayasa hâkimiyetini hedef tuttuklarını iftiharla görmekteyiz.

Programda; maddi konulara taallük eden hususlarda, noksanlıklar bulunabilir. Fakat bunların hepsi, memleket meselelerini iyi niyetle ve Anayasanın koyduğu temel prensiplerin ışığı altında halletmek hususunda birleşen partilerin ortadan kaldıracabilecekleri meselelerdir. Esas mesele, bu temel hedef üzerinde birleşilmesidir. Bunu programda memnuniyetle görüyoruz. Bu itibarla programın umumi prensip ve esaslar diyebileceğimiz kısmı kanaatimce mükemmel olarak tesbit edilmiş ve hazırlanmış bulunmaktadır. Bu bakımdan Sayın İnönü'yü ve Hükümetini candan tebrik etmeyi vicdani bir vazife saymaktayım.

Muhterem arkadaşlar; programın ikinci yani, her bakanlığın kendi sahasındaki çalışmaları hakkında Hükümetin beyanlarına gelince; benden evvel arkadaşlarım bu hususta etraflı bir şekilde konuştukları için ben tafsilâta girmeyi faydalı telâkki etmedim. Bakanlıklara ait çalışmalar kısmında da program esaslı fikirler ve prensipleri ihtiva etmektedir. Şüphesiz detaylara ve tâli noktalara bir Hükümet programında yer verilmemesi doğrudur. Bununla beraber programda gereği gibi yer almadığını gördüğüm hususlara temas etmeliğime müsaade buyrulmasını rica ederim. Meselâ; bunlar arasında Adalet Bakanlığına ait kısmı ele alacağım. Programda Adalet Bakanlığına ait kısımda Bakanlığın çalışma sahası gayet mahdut şekilde ifade edilmiştir. Anayasa ile tesbit edilen müesseseler daha da kısa bir şekilde ele alınmıştır. Bu müesseseleri hattâ biraz daha vuzuhtu olarak Anayasada bulmak mümkündür. Hükümetin bu meseleleri nasıl düzenleyeceğini programda kısaca göstermesi faydalı olurdu.

BAŞKAN — Müddetiniz dolmuştur, efendim.

KÂMİL COŞKUNOĞLU (Devamla) — Bitiriyorum efendim.

Temel fikirler üzerinde mutabakat, memleket meselelerini çözmek hususunda iyi niyet güçlükleri ortadan kaldıracaktır. Millet bunu bekliyor.

Hükümeti tekrar tebrik eder, kendisine milletimiz ve memleketimiz için hayırlı başarılar dilerim. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar, ikinci yeterlik takriri divana gelmiş bulunuyor, okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Hükümet programı üzerinde etraflı ve yeter derecede görüşülmüş olduğundan müzakerelerin kifayetini arz ve teklif ederiz.

24.11.1961

Galip Avşar (Adana)

Turgut Göle (Kars)

Enver Kök (Kontenjan)

Sabahattin Tanınan (İstanbul)

BAŞKAN — Niyazi Ağırnaslı, kifayet aleyhinde buyurun.

NİYAZİ AĞIRNASLI (Ankara) — Muhterem arkadaşlar, memleketin idaresiyle, yarınımızla ve topyekûn kaderimizle ilgili meseleler konuşulurken bir sabırsızlanma ve bir titizlenme havası esti. Evvelce 10 dakikaya, sonra da beş dakikaya indirilmesi ve sonra da müzakerelerin kifayeti teklifi ileri sürüldü. Neden endişe ediliyor? Programda olmıyan ve tamamen yepyeni fikirleri taşıyan fikirlerin ileri sürüldüğünü müşahade, ettik. Bunların hepsi Hükümet için faydalı ışıklar değil midir? Niçin söz tahdidi yoluna başvurulmak istenmiştir? Müsaade ederlerse beşer dakika ile geri kalan arkadaşlar da konuşsunlar.

Bu bakımdan, takriri kabul buyurmamanızı istirham ediyorum. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar; sözleri beşer dakika ile tahdit buyurmuştunuz. Kifayeti müzakere takriri verildiğine göre, oyunuzda arz edeceğim; karar Yüksek Heyetinizindir. Bu itibarla takriri tekrar okutup oyunuzda arz edeceğim.

(Galip Avşar ve arkadaşlarının kifayet takriri tekrar okundu)

BAŞKAN — Takrir yüksek oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir. Müzakereye devam ediyoruz. Buyurun Ali Aksoy.

ALİ AKSOY (Çanakkale) — Muhterem Hükümet üyeleri ve saygı değer arkadaşlarım, her iki Meclisin tetkikine arz edilmiş olan Hükümet programının muhteva bakımından realiteleri dile getirmiş ve memleketin ana dâvalarını belirtmiş olarak Türk milletinin nazarı ıttılana arz edilmiş bulunmaktadır.

Benden evvel konuşmuş olan kıymetli arkadaşlarım program hakkındaki görüşlerini, mütalâalarını ve kanaatlerini belirtmişlerdir. Ben de programın mühim bir noktasına temas etmekle iktifa edeceğim.

Saygı değer arkadaşlarım; Hükümetin bu programının tahakkuku yolundaki tatbikat ve çalışmaları sırasında meydana gelecek zorlukları görebilmesi ve bu suretle umumi efkârda Hükümet lehinde tam bir itimat havasının yaratılabilmesi için evveleminde her sınıf halk kütlesine memleketin içinde bulunduğu malî, iktisadi, sosyal ve kültürel şartların ağırlığını bütün samimiyetle ve tam açıklıkla anlatmak, duyurmak ve inandırmak için gerekli bütün tedbirleri almasını lüzumlu saymaktayım. Ancak bu sayededir ki, Hükümet faaliyetleri neticesinin her gün biraz daha iyiye, güzele, doğruya yöneldiğini müşahade imkânını bulacak olan vatandaşın Hükümete karşı olan itimat ve sevgisi artacaktır. Bu artış onu her gün biraz daha muhtacolduğu huzura ve nihayet refaha götürecektir.

Sayın üyeler; iç politikada acele olan bir ihtiyacımız, asayiş kuvvetlerinin kanun içinde başarılı bir surette çalışacak bir hale getirilmelidir Geçmiş olayların tesiri altında, asker çekildikten sonra, en ehemmiyetli mesele polis ve jandarmanın kıymetini ve mânevi itibarını vatandaş gözünde sağlamaktır. Bunun için de asayiş kuvvetlerimiz mensuplarının kanun çerçevesi içinde kıymetli ve başarılı olabilmeleri, sarsılan mânevi itibarlarına kavuşabilmeleri için, evveleminde bu kanuni vazifelerini ifaya muktedir, ehliyet, liyakat ve kifayette yetiştirilmiş olmalarına ve bu mümeyyiz vasıfları müktesep bulunmalarına, buna mukabil Polis vazife ve salâhiyet Kanunu ile, Jandarma Teşkilât ve Vazife Nizamnamesinin alâkalılarına tahmil ve tevdi ettiği hizmet, vazife ve salâhiyetlerinin bugünkü değişen şartlarına göre tadil, tebdil ve ıslahı ve bu meyanda salâhiyet hudutlarının genişletilmesine bağlıdır. Bunu temin şarttır ve elzemdir. Saniyen iktidar hükümetlerini murakabe etmekle mükellef olan diğer siyasi partilerin gerek Meclis içi ve gerekse Meclis dışı faaliyet ve davranışlarında Devletin zabıta kuvvetlerini itibardan düşürecek her türlü konuşmalardan, hareketlerden sakınmaları lâzımdır. Ancak bu suretle gerek idare makamlarının ve gerekse vatandaşlarımızın salim anlayışlarını elde etmek ve bu sayede asayiş kuvvetlerimizin arızî olan yılgınlık ve çekingenlikten kurtarılmasının ve kanun içinde, başarılı, nefsine güvenir, vazifelerine bağlı, itibarlı ve işler bir hale getirilmelerinin mümkün olabileceğine kaani bulunuyorum.

Memleketimizde kuruluşu ile itimat yaratmış olan Koalisyon Hükümetinin değerli üyelerinin uhdelere mevdu ağır, müşkül ve fakat çok şerefli olan hizmet ve vazifelerini azimle başaracaklarından emin olarak kendilerini tebrik ve başarılar diliyorum. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Osman Köksal, buyurun.

OSMAN KÖKSAL (Tabii Üye) — Muhterem Başkanım, kıymetli Senatörler, aziz Hükümet erkânı; sizleri dinledim, programı okudum, basını takibettim. Şimdi çok kısa olarak program üzerinde fikirlerimi açıklayacağım.

Programın baş tarafında Karma Hükümet yer almaktadır. Seçim neticelerinin doğurduğu zaruret ve memleketteki siyasi huzurun icabı olarak iki kuvvetli partinin Karma Hükümet teşkilinde gösterdiği cesaret ve vatanperverliği dolayısıyla,

her vatandaş gibi, ben de çok ferahladım ve çok memnun oldum. Bu bakımdan, bu iki partinin Sayın Genel Başkanları başta olmak üzere, bütün parti mensuplarına teşekkür ederim. Diğer iki partimizin de muhalefette kalma kararı takdirden uzak kalamaz.

Hükümet üyelerinin düşünüşte ve siyasi anlayışta, ahenk ve mutabakat içinde kalmalarının belirtilmesi halinin programa sıhhat verdiğine ve Hükümetin tatbikatta muvaffak olacağına işaret saymaktayım. Yine programın baş tarafında, Atatürk ilkelerine sadık kalınacağına dair vaatler bu programa asalet, zindelik ve kuvvet vermiştir. Yine aynı kısımda Anayasa hâkimiyetinin tam olarak sağlanacağını belirtilmesini rejim dâvasının kökleştirileceğine işaret saymaktayım. Bu bakımdan da Hükümeti alkışlarım.

Müteakiben iç politika hususunda bahis açılmaktadır. Burada siyasi huzur, millî huzur üzerinde ısrarla durulması icabeden bir mesele olarak kabul edilmekte, hattâ huzursuzluğun memlekette bir hastalık halinde olduğu belirtilmektedir. Teşhis doğrudur, burada gösterilen tedavi yolları yerindedir, yalnız kâfi değildir. Ben huzursuzluğu yalnız siyasi hâdiselerin değil, iktisadi, sosyal ve kültürel hâdiselerin de doğuracağına inananlardanım.

Bu bakımdan, şu elimizdeki Program bir zaman plânına dayanılarak tatbik edildiği takdirde, millî huzur sağlanabilecektir. Takdir buyurudur ki, zaman faktörünün dâvaları halletmede mühim rolü vardır. Bir dâvayı halletmede zaman faktörü iyi ayarlanmazsa, neticesi belki hüsrarla karşılanabilir.

Bu Hükümet Programının yine baş tarafında “Siyasi ayrılık, esas itibariyle, siyasetin yukarı kademesini işgal eden idareciler ve hususiyle iktidarda bulunanlar tarafından beslenir” demek suretiyle huzursuzluğun, baştan sona doğru bir kanal içerisinde akmakta olduğunu ifade etmektedir. Ve yine Hükümet ifade etmektedir ki: Hükümet asla bu kanala girmemektedir. Bunda da bizlerin her zaman için vazifeli olduğumuzu hatırlatmaktadır. Ben şuna kaniim ki, Ankara’da şu binada Hükümet, Millet Meclisinden fıskıran huzur şualarının bütün Türkiye sathında daima esmesini sağlayacaktır. O halde arkadaşlar huzurun sağlanmasında biz de vazifeliyiz ve mesulüz. Şunu anlıyorum ki, Hükümet huzuru sağlamakta kararlıdır ve azimlidir. Kendilerini şiddetle alkışlarım. *(Alkışlar)*

Muhterem arkadaşlar, Hükümet huzur hakkındaki düşüncelerini müteakip kalkınma hakkındaki fikirlerini beyan etmektedir. Kalkınma hususunda tesbit ettikleri siyasi hedef ve programları isabetlidir. Hükümet Devlet Plânlama Teşkilâtının çalışmalarına çok önem vereceğini belirtmektedir. Çok memnun oldum. Bu, Anayasanın maddei mahsusası demek olduğu gibi plâna önem verileceği belirtilmektedir. Takdir buyurursunuz ki, demokratik bir düzende hızlı, ısrarlı bir kalkınma mutlaka plâna dayanacaktır. Kendilerine binlerce defa teşekkür ederim. Yeni Hükümet israfın tamamen karşısındadır. Öyle karşısındadır ki, millettten de israftan kaçınmasını istediği gibi, siyasi partiler de tavsiye etmekte ve hattâ gelecek hükümetlere de hatırlatmaktadır. Bu bizi çok memnun edebilir.

Muhterem arkadaşlar; zaman darlığı dolayısıyla sizlere şunu söylemek istiyorum. Bu ahval ve şerait içinde Türk milletinin her ferdi üç dâvanın hallini istemektedir. Birincisi; seçimle birlikte giden İhtilâl idaresinden sonra Bâtı âleminde olduğu gibi demokratik rejime girmiş bulunuyoruz. Bu demokrasi rejiminin kökleşmesini, kuvvetlenmesini istemektedir.

İkincisi; millî huzur ve teminatı arz etmek, üçüncüsü de millî kalkınmanın sağlanmasını istemektedir. Şu elimizdeki Programda edebî sözler yoktur, gayet sade üslûp ve lisanla yazılmıştır. Görülüyor ki, bu Program üç büyük dâvayı halledecek durumdadır. İşte Programın ruh bakımından ana esası budur. Bütün bunlar iki, üç sözün üzerinde oturmaktadır. Efendim, şunu da arz edeceğim: Program tam mânasiyle memleket, imkânlarıyla bağdaşmaktadır. Program yapıcıdır ve çok tatmin edicidir. Program, tecrübe ile yapılmıştır. Program, halka sarîh fikir ve huzur verecek durumdadır. Program, Türk milletinin istediği millî kalkınmayı, millî huzuru ve rejim dâvasını içine almaktadır.

Binaenaleyh; bu kuvvetli Programı, iki kuvvetli parti tarafından kuvvetli bir lider tahtında teşkil edilen Hükümetin tatbik edeceğine ve muvaffakiyete ulaşacağına inanıyorum. Yalnız, Millet Meclisinin şans vermesini arzu ediyorum. Hürmetlerimle. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Çağlayangil. (*Yok sesleri*)

Celâl Ertuğ, buyurun.

CELÂL ERTUĞ (Elâzığ) — Muhterem Başkan, değerli Senatörler ve muhterem Hükümet üyeleri; bir ihtilâlin getirdiği sosyal, ekonomik ve moral plâtformu üzerinde çalışmaya namzet, nispî seçimden doğma bir Karma Hükümetin programı üzerinde, Senato olarak, eğilmiş bulunmaktayız.

Program, İkinci Cumhuriyetin ilk Hükümetinin gelecekteki icraatının bütün safhalarını göstermektedir. Bunun ötesinde yasama organlarının daimî murakabe ve denetlenmesi altında işliyecek olan icrai safha mevcuttur. O halde Hükümet, programı ile asla mukayyet değildir ve hiçbir zaman Hükümetin programının rijit kalıplar içine konmuş bir taahhütname olmadığını da kabul buyurursunuz. Normal şartlar içinde bulunmadığımız bir devirde ve Hükümetin işbaşına geçmek üzere olduğu sırada bu programın geleceğini tetkik ve tenkidde inşafî olmak ve yumuşak, müsamaha ile onları teşvik etmek, cesaretlendirmek zaruretiindeyiz. Tarihî olayları da bu noktadan göz önünde bulundurmamak mecburiyetindeyiz. Bugün heyetimizi teşkil eden üyelerimizin pek çoğu siyasette yıpranmamış taptaze şahsiyetlerdir. İleride riskli bir çalışmaya hazır vaziyettedir. Bendeniz Hükümet programım global bir mefhum olarak mütalâa ettiğim zaman, belli açılardan ana hatlarıyla uygun gördüğüm cihetleri şunlardır: Gaye ve doktrinler bakımından Anayasayı gerçekleştirecek, Anayasa müesseselerini gerçekleştirecek yeterliktedir. Atatürk ilkeleri teminat altına alınmıştır. Sosyal ve millî bünyemize uygundur. Malî porteleri ekonomik ölçüleri hesaba katmıştır. Nihayet muhtevastaki teferruat gelmektedir. Bu teferruat üzerinde çok kıymetli mütalâalar serd edildi. Ancak bunlar, Hükümetin icrai

safhasına ışık tutacak değerli mütalâalardır. O halde Hükümeti daima murakabe etmek ve daima istikâmet vermek yetkisini haiz olan meclislerimiz, şu devrede bu Hükümeti cesaretlendirmek; teşvik etmek gibi bir vazifeyle görevli bulunabilir kanaatindeyim. Bendeniz programda tek bir hususu aradım. Bu husus, eşitliğe, adalete, insan haklarına ve hukuk nizamına dayanan demokratik bir rejimin kurulması sağlanıyor mu sağlanmıyor mu, hususu idi. Bu mevcuttur. Benim bir vatandaş olarak, bir parlâmento üyesi olarak tek temennimi bu dileğimin tahakkukudur.

Ondan sonra, burada teker teker dile getirilen hususlar, temenniler kendiliğinden gerçekleşecektir. Bu Meclisin bir üyesi olarak ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin bir mensubu olarak temenni ediyorum; Hükümeti destekliyelim, teşvik edelim, cesaretlendirelim; bu bizim için millî bir vazifedir. Çünkü bir ihtilâl plâtformundan bir huzur ve bir refah plâtformuna ancak bu şekilde geçebiliriz.

Hükümete candan başarılar dileyerek hepinizi hürmetle selâmlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Buyurun Çağlayangil.

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Bursa) — Muhterem üyeleriyle beraber Yüce Heyetinizi hürmetle selâmlarım. İlk Koalisyon Kabinesi Hükümet programını getirdi ve Yüksek Heyetinizin görüşlerine irşatlarına ihtiyacı olduğunu belirtti. İsabetli bir kararla bu mevzuda görüşme, açılması kabul buyuruldu ve müzakereler başladı. Ancak bu müzakerelerden istihdaf edilmesi icabeden maksat üzerinde biraz durmak istiyorum. Benim kanaatimce Hükümet programı icraat ve hareket ifade eden bir hüviyet taşıyor. Hükümetin programına hâkim olan ana temayüller ve zihniyetler ancak Hükümetin açıklamasıyla değer kazanacaktır. Programlar bünyeleri icabı fazla tafsilâta girmezler. Tekliflerin, kararların mucip sebeplerini taşıyamazlar ama Hükümetle hali temasa gelince bu ana temayüllerin hangi mebdeden hareket ettiğini lâıkiyle anlamış oluruz ve Yüce Heyetinizin de müzakerelerden kazancı bu olacaktır kanaatindeyim. Diğer taraftan İcrada Yüksek Heyetinizin, memleketin ana dâvaları etrafında hangi noktalara ehemmiyet verdiği, temayüllerinin hangi istikamete müteveccih olduğu bu müzakereler sırasında nasıl olsa öğrenilecek ve müstakbel icraatlarda Senatonun sempatik bulduğu veya sempatik bulmadığı noktalarda kâfi derecede fikir sahibi olacaktır. Eğer bu konuşmalardan maksat bu ise ve esasen tasvip ve ademi tasvip gibi bir neticeye müncer olmak bahis mevzuu olmadığına göre, o halde konuşmaların tahdidinde veya kesilmesinde ne fayda olduğunu bendeniz pek kavriyamadım. Bu noktada Sayın Ağırnaslı arkadaşım ile ittifak halindeyim. Bence bir küçük hatamız oldu. Mademki, konuşmalarımızın gayesi ana temayüllerimizin, fikirlerimizin, zihniyetimizin mübadelesi idi. Öyle ise zamanı daraltmaya lüzum yoktu. Kabine güvenoyunu alırdı, sonra buraya gelirdi, rahatlıkla onun görüşlerine vukuf peyda edebilirdik. Kısa zamana sıkıştırmak, bu darlığı yarattı. Beş dakikalık zamanım olduğuna göre, sermayesini yiyen tüccar gibi, bu nokta üzerinde daha fazla durmadan fikirlerimi açıklamak istiyorum.

Bence, büyük bir vergi reformundan, malî işlerde reformdan bahsedilirken, hiç bir malî külfete ihtiyaç hissetmeyen idari reform üzerine Sayın Hükümetimizin bi-

raz eğilmesi icabeder. Bir Programda bazı şeylerin mevcudolmaması onların ihmal edilmesi unutulması veya terk edilmesi demek değildir. Ben bir tekrar veya tenkid gayreti içinde konuşmadım. Bu müzakerelerden maksat ne idi, bunu bidayette arza çalıştım. Ben fikirlerimi yüksek huzurunuzda Hükümete arz ederken, imkân nisbetinde bunların Hükümet icraatında yer alması temennisinden gayrı, ondan ileri bir maksat gütmüyorum. İdari reforma muhtacız. Bürokrasinin uzun zamandan beri ıstırabını çeken bir millet olduğumuzu, aynı zamanda idari reform derken bunun içinde bir personel dâvasının da gizli olduğunu açıklamak isterim. Bu memlekette memur vatandaşın memurla Hükümet arasındaki münasebetlerin ıslahının lüzumlu olduğuna kaniim. Bunu iki yönden mütalâa ediyorum. Bir kere personel moral bakımından ıslaha muhtaçtır. Bunun ile şunu arz etmek istiyorum. Geçirdiğimiz İhtilâlden sonra bazı memurlar hakkında yürütülen tahkikat ve takibat onu dejenere etmiş, memurları salâhiyetlerini kullanmakta mütereddit, isterseniz daha açık söyleyeyim, korkak bir hüviyete sokmuştur. Memura, salâhiyetini kullanmamanın da kötü kullanmak kadar mesuliyeti mucip bir hareket olduğunu anlatmak ve onu mesuliyet psikozundan kurtarmak ve ona bu huzur ve teminatı vermek mecburiyeti karşısında olduğumuza kaniiz. Memur, ancak salâhiyetini kötü kullanmaktan dolayı mesul olabilir. Memurun salâhiyetini kullanmamasının, salâhiyetini kötü kullanması kadar kötü bir hareket olduğunu unutmamak lâzımdır.

Personel, organizasyon bakımından da ıslaha muhtaçtır. Bazı dairelerimiz ihtiyacından az memurlar elinde esir iken, bazı dairelerimiz ihtiyacının fevkinde memurla beslenmektedir. O halde idari reform derken bunun bir tensikat mânasına alınmamasını, bilâkis memurlar arasında vazifelerine ve ihtiyaç mevkilerine göre ayarlama yapılması hususuna, reorganizasyonun lüzum ve zaruretiine işaret etmek istiyorum.

İktisadi problemler üzerinde, kredi meselesinin üzerinde önemle durulması lüzumuna kaniim. Tüccar ve sanayi kredilerinin yeter hale getirilmesi birinci şart olarak gözükmetedir.

Sanayi kredisini bugün pahalı bir kredidir. Yüzde 16-18 arasında faizle verilen sanayi kredisinin bilhassa ortak pazara girildiği zaman sanayiimizi himaye vasfını taşımadığı kanaatindeyim. Sanayi kredilerinin sanayicinin alıcı ile yaptığı vaitle denk olması lâzımdır. Alıcı ile uzun vadeli bir anlaşmaya giren sanayicinin 3 ay vadeli kredi ile bu işi çevirmesine imkân olmadığı kanaatindeyim.

BAŞKAN — Müddetiniz doldu, Çağlayangil.

SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Devamla) — Servet beyanının piyasada, yarattığı, buhran ve emniyetsizlik dolayısıyla ve her iki partinin seçim beyannamelerinde kaldırılması kaydı bulunduğu için süratle kaldırılması lâzım gelmekte olduğuna inanıyorum. Vaktim dolduğu için mâruzâtımın mütabaki kısmını yapamıyacağım. Yeni Hükümete başarılar temenni eder hepimizi hürmetle selâmlarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Karakurt, buyurun.

ESAT MAHMUT KARAKURT (Urfa) — Efendim, Hükümet Programı üzerinde arkadaşlarımızın etraflıca durmaları ve bu mevzu üzerinde söylenen bütün fikirlerin toplanmasından sonra vaktin müsaadesi nisbetinde bu mevzularda avdet etmek biraz kolay değil. Yalnız Adalet Partisine mensup Sakarya Senatörü Kâzım Beyin, memur statüsü ve mesken dâvası hakkındaki beyanlarına şiddetle taraftar olduğumuzu ve aynı şekilde bu mevzuda kendisini kuvvetle tasvib ettiğimizi beyan ederim. Hakikaten Muhterem Senatörün memurlar hakkında, memurların terfii hakkında söylediği hususlar bir hakikatin ifadesidir. Bilhassa ve bilhassa kanuni, müktesep bir hak olarak verilmiş olan bu %15 zammın memurlardan, her ne suretle olursa olsun, diriğ edilmesinin halk psikolojisi bakımından doğru olmayacağı noktai nazarına da aynen iştirak ederiz.

Beyefendiler, hakikaten memleketin %80'nin üstünde münevver sınıfı teşkil eden memur ve emekli dediğimiz bu sınıf, bu memlekette her türlü fedakârlığa, her türlü kahramanlığa daima mevzuu olmuş bir kütledir. İşittiğimize göre, gazetelerin neşriyatına, göre kanuni, müktesep bir hak olmasına rağmen maliye bu %15 zammı bir sene tehir etmek kararına doğru gidiyor muyuz? Bu, doğru bir hareket değildir, katiyen doğru hareket değildir. Bilhassa emekliler hakkında bunun tatbiki asla caiz olamaz. Eytam ve Eramil, yoksullar bu yüzde 15'leri alacaklarını hesaba katarak, bundan bir sene evvel bütçelerini buna göre tanzim etmişlerdir. Ama para yoktur, doğru. Hakikaten Hükümetin önümüzde halledeceği en müşkül dâva mali sahadaki dâvalardır. Ama tasarruf talebi, ama iktisada riayet talebi, ama kemerlerin sıkılması talebine memurların ve eytam ve eramilin kemerlerinden başlamak halk psikolojisi bakımından en kötü harekettir. Binaenaleyh 9 milyarlık bir bütçe içinde 300 küsur milyonu bulan bu zammın ne olursa olsun, müstakar bir hükümet manzarası arz eden, huzur ve sükûnu temin edeceğine inandığımız Karma Hükümetin ilk adımında bu hususu temin etmesi en birinci vazifesidir. Asla bu zam tehir edilmelidir. Kötü haleti ruhiye, daha işe başlarken, halk arasında kendisini gösterecektir. Bu bakımdan tekrar ediyorum, 9 milyar tutan bir bütçede 300 milyonu temin etmek üstat bir Maliye Vekili için her zaman kabil olan bir harekettir. Eğer bu kabil olmayacaksa, hiç olmazsa bu zammın yetimlere ve emeklilere ve maaşları elli liraya kadar olan memurlara yapılması günün şartları içinde bir zaruret olduğunu kabul etmek lâzımdır. Bu sene bunlara bu zam yapılırsa, müteakip sene de diğerlerine zammı yapmak imkânı belki hâsıl olur.

Mesken dâvasına gelince; kiracı, ev sahibi dâvası, hakikaten üzerinde durulmaya ve Hükümet programında yer almasına değer ehemmiyetli bir mevzudur. Böyle ehemmiyetli bir mevzuun birtakım suni kanunlar neşretmek suretiyle, halledilemeyeceğini geçen 20 sene bize göstermiştir. Hapis cezasından korkarak evini muayyen bir miktar üzerinden kiraya veren ev sahibi ile oturacak ev bulmak mecburiyeti karşısında olan kiracılar arasındaki münasebetler kanunlarla temin edilemez. Mesken dâvasına Hükümetin şiddetle el koyması zaruri olan bir keyfiyettir. Blok apartmanlar yapılmak icabeder. Bilhassa Şimal memleketlerinin tatbik ettiği sistem, İmar ve İskân Vekâleti tarafından tetkik edilip memleketimize getirilmelidir. İki odalı

küçük daireleri teşkil eden blok apartmanlar yapılmak suretiyle bu mesken dâvası halledilebilir. Kanunlarla halledilmez. Bu şekilde apartman yapmak suretiyle memleket ihtiyacına yarayacak mesken yapmakla dâva halledilir.

BAŞKAN — Bir dakikanız kaldı.

ESAT MAHMUT KAKAKURT (Devamla) — Bir de programda mühim ve muvaffak bir teşkilâtımızın daha müsait şartlarla çalışmasını temin edecek bazı hususların bulunmasını isterdim. Karayolları teşkilâtımız hakikaten, iftihar edilecek bir teşkilât halinde çalışmaktadır. Kurulan bu teşkilât memleketin yollarını zevk verecek bir şekilde, bizi tatmin edecek bir şekilde yapmaya devam etmektedir. Bu hususta Hükümetten Karayolları teşkilâtına daha fazla bir ehemmiyet atfetmelerini ve bu teşkilâtın daha fazla genişletilmesini temin eylemesini bilhassa rica ederim. Hürmetlerimle. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Şahingiray, buyurun.

ÖZEL ŞAHİNGİRAY (İstanbul) — Muhterem üyeler;

Kısa zamanda ele alınmış programı tetkik ettiğim zaman ilk dikkatimi çeken “Cumhuriyet Hükümeti, bütün üyeleriyle, Atatürk ıslahatının ilkeleri üzerinde kararlıdır”, cümlesi olmuştur. Bunun Atatürk İnkılâbı olması gerektiğine kaniim.

Muhterem üyeler,

Mesuliyeti ve tarihî önemi büyük olan bir intikâl devresi içine girmiş bulunuyoruz. Gelecek nesillerin mesut veya bedbaht olmaları bu intikal devresinde yapılacak işlere dayanmaktadır. Bunun için temennim şu ki, bu memlekette hakiki huzurun sağlanması için Atatürk’ün, Türk milletine bağışladığı Misakı Millînin getirdiği milliyetçilik ve diğer prensiplere hakikaten ve samimî olarak bağlanmak şarttır.

Bunun başında, millet kanun ışıǵı altında adaletin meşalesini gördüğü anda emniyet ve huzura kavuşabilir. Bunun için her şeyden evvel hukuk müesseselerimizin ve hukukçularımızın insanlığın ve ilmin ışıǵı altında kendilerini yetiştirmelerini şart görüyorum.

Muhterem üyeler,

Millî kalkınmayı bir memleket için yolda atbaşı giden iki problemde görmekteyim.

Ekonomi ve Millî Eğitim.

Bu iki problemi bir arabaya koş ve kamçıyı ikisine de aynı şiddetle vurursanız millî kalkınmanın sıhhatli olacağına inanırım. Ve aynı zamanda millî kudretimizin temel direğini de bu iki unsurda bulurum.

Fabrika, baraj, yol gibi vasıtaların her yükselişinde millî şuur ve eğitimin bunlarla beraber yükselmesini isterim.

Yine isterim ki, bu eğitim artık tekerleme haline gelen “Batı medeniyeti seviyesine” erişmek için hakiki yolu bulsun. Garp kültürüne ışık tutan fikirler ve prensipler bizim, eğitimimizde yer alsın. Ve hakiki mütefekkirler Batının bilgi ışıǵı altında

kendi benliklerini kaybetmeden yetişsinler. Ne olduğumuzu ve nasıl olmamız lâzım geldiğini iyice düşünmek şarttır.

Millî Eğitim ve Ekonomi Bakanlarına düşen vazifelerin büyük yüklerini görmekteyim; Tanrıdan dilerim ki, politik mülâhazalardan uzak bir zihniyetle çalışsınlar ve bu milletin, yeni yetişecek çocukları hiç olmazsa mesud olsunlar. Bizim çektiklerimizi bir daha hiçbir nesil çekmesin.

Sizi hürmetle selâmlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Buyurun Ağırnaslı.

NİYAZİ AĞIRNASLI (Ankara) — A.P. - C.H.P. Koalisyon Hükümetine bu aziz memlekete hizmet yolunda muvaffakiyet dileriz. Biz yapıcı murakabemizle Karma Hükümetin müsbet icraatına yardımcı olacağız.

Beş dakikalık zaman içinde, Hükümet programı hakkındaki bazı temel görüşlerimi, Cumhuriyet Senatosunun yüksek huzuruna arz etmek için söz aldım. Esas itibariyle programın, arzuya şayan olan açıklığı ihtiva etmediği meselelere, müphem bazı temaslarla iktifa olunduğu yolundaki mülâhazamı arzla sözlerime başlıyorum.

Anayasanın mutlak hâkimiyetini temin etmek hususunda Hükümet programında yer alan işareti, Anayasanın tatbikat kanunlarının, demokrasiyi engelleyici hükümleri kaldıran tekliflerin süratle meclislere sevk olunacağı mânasında anlıyoruz. Demokles'in kılıcı gibi vatandaşların omuzları üstünde sallanan antidemokratik hükümler ve kanunlar kaldırılmalı fikir hürriyetini dizgin altında tutan ve rejimi güdümlü halden bir türlü çıkarmıyan engeller süratle bertaraf edilmelidir.

İç politikada huzur sağlayıcı tedbirlerin süratle alınacağı yolundaki işaretleri sevinçle karşıladım. Jandarma karakolundan başlayarak yukarıya doğru birçok kademelerde parti gayretkeşliklerinden kendilerini kurtaramayan, birtakım vazifelileri - miktarları mahdud da olsa - ciddiyetle takibetmek, bundan kendilerini almayanları vazifeden uzaklaştırmak vatandaşları idarenin tarafsızlığına inandıracak ve idarede istikrarı sağlayacak en belli başlı âmillerden birisi olacaktır. İç huzuru getirecek âmillerin başında Karma Hükümetin, bizzat mensub oldukları siyasi partiye yaranma gayreti güdenleri ön plânda tutarak bu meseleye ciddiyetle el koymalarını ahlâka dayanan istikrarlı bir idare mekanizmasının teessüsünü kolaylaştırma bakımından bilhassa tavsiyeye değer görürüz.

Hükümet programının 4'ncü sayfasında "Hürriyet nizamı içinde hızlı bir kalkınma" ya ve bunun ameli çarelerine temas olunmaktadır. "Mümkün olan en geniş ölçüde yatırım yapılması" tâbirini biz daha ziyade istihsali artırma, maksadına elverişli yatırımlar mânasında anlıyoruz. Böyle olunca da daha kurulurken gümrük duvarlarının himayesi olmaksızın da barınabilecek rantabl işletmelerin meydana gelmesini temin ve teşvik etmek ve bunu da muvazene ölçülerinden hareket eden bir plân dâhilinde yapmak zaruretiyle karşı karşıya gelinir.

Hususi teşebbüsün kârı, daha fazla ve daha teminatlı kazançları hedef tuttuğunu Devlet işletmeciliğinde ise bürokrasiye fazla yer verilip israfa kaçıldığını göz önünde bulundurarak her iki sektöre dâhil yatırımların millî ekonomiye hizmet

edecek iktisadi kanallardan geçirilmesini sağlayacak tedbirlerin alınmasını tavsiyeye şayan görürüz. En kısa zamanda amortismanı hedef tutan yatırımların kontrol altına alınmasını, millî gelirin âdil surette taksim ve tevziin, vergide adaletin tesisi bakımlarından dikkatle takibetmeyi zaruri görüyoruz.

İçtimai bünyeyi sarsan gizli ve açık işsizliğin önlenmesi, âdil ücret politikasının tahakkuku, hep yatırım politikasıyla ilgili görülür. Geniş mahalleler halinde bilhassa büyük şehirleri saran sefalet manzaralarının üzerine, yatırımlar mevzuunun ışığı altında eğilmesini, ücret politikasını fiyatlarla ve geçinme endeksleriyle ayarlanan bir sisteme bağlayarak sosyal adalet esaslarını tahakkuk ettirme yoluna girmesini Hükümetten bihakkın temenni eyleriz.

Vergi dışı kalan büyük kazançlara maliyemizin dikkat nazarını çekerken asgari geçim indiriminden müteessir dar kazançların bu meyanda işçilerle küçük memurların vergi yönünden olsun hususi bir himayeye mazhar kılınmasını lüzumlu görürüz.

Hazineye varidatı artırma yolundaki gayretlerle millî geliri artırma yolunda alınacak tedbirlerin birbirine muvazi yürütülmesi, daha ziyade dar gelirli vatandaşların bütçesine yüklenen vasıtalı vergilerin azaltılması tavsiyeye şayan olur. Düşüncesindeyiz.

Dış politikada Hükümetin daha şahsiyetli bir yol takibetmesini, İstiklâl Savaşı ile hürriyetini ve benliğini idrâk etmiş bir millet olduğumuz için istiklâlleri için mücadele eden milletlerin ve bu meyanda Cezayir kurtuluş hareketlerinin daha anlayışla ve sempati ile takibetmesini bilhassa tavsiyeye değer görürüz.

Adetleri sekiz bine varan kanunların tatbikatçıları ve nazariyatçıları ne derece güçlüklerle karşı karşıya bulundurduğu hukuk müntesiplerinin malûmudur. Bu itibarla bir kodifikasyonu komitesi kurularak bütün kanunları tadil ve tefsirleriyle birlikte yeniden gözden geçirip antidemokratik hükümlerinden de ayıklamak suretiyle yeniden kanunlaştırma teşebbüsüne hemen geçilmesi ve ana kanunlara 10-15 sene gibi müddetler için tadil hususlarında dokunulmazlık prensibi tanınmalıdır.

Adliye Vekili arkadaşımızın adalet teşkilâtını ve bilhassa mahkemelerin perişan durum arz eden kalem kuruluşlarını, kâtiplerin ve mübaşirlerin geçim güçlükleri başta olarak ele alınmasını ve süratle ıslahı yoluna gidilmesini, infaz müesseselerindeki ağır hayat şartları üzerine titizlikle eğilmesini ehemmiyetle temenniye şayan görürüz.

Hükümet programında toprak reformu mevzuuna da temas olunmuştur. Topraksız veya az topraklı vatandaşlara toprağı işletecek vasıtalar, tohum ve işletme sermayesi de temin olunmadıkça sadece toprak tevziinin bir mâna taşımayacağını, bu toprakların tekrar muayyen mülkiyetlerde temerküzlerinin önüne geçilemeyeceğini tesbit etmekte fayda mütalâa ederiz. Zirai kalkınma ve toprak ürünleri mevzuunda istihsalı artırıcı tedbirlerin ciddi bir plân mevzuu olduğunu gözden uzak tutmamak icabeder kanaatindeyiz. Bürokrasi ile mücadele mevzuunda Hükümetin ciddi tedbirler almasını, salâhiyetleri yukarıya, mesuliyetleri alt kademelere doğru

çeken sakim sistemden süratle uzaklaşarak, salâhiyetlerle ölçülü mesuliyet sisteminin kurulmasını, Hükümet programında ehemmiyeti ile ölçülü yer almayan bu mevzu üzerinde ciddiyle durulmasını da tavsiyeye şayan görürüz.

Esat Çağa arkadaşımın, Ceza Kanununun antidemokratik hükümlerine dair söylediklerine tamamiyle iştirak ederim.

Karma Hükümetin yurda huzur, emniyet ve saadet getirmesini bütün kalbimle temenni eder, hepimizi hürmetlerimle selâmlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Rifat Öçten (Sivas), (*yok sesleri*), Ömer Bozcalı, buyurun.

ÖMER LÜTFİ BOZCALI (İzmir) — Muhterem arkadaşlarım; Hükümetin kısa zamanda, bütün partilerin taahhütlerini ve programlarını nazara almak suretiyle hazırlamış olduğu programını dinledik. Kendilerine tebriklerimi, takdirlerimi ve teşekkürlerimi arz etmek isterim.

Ancak, benim de muhterem Hükümetten temenni edeceğim bazı hususlar olacaktır; konuşmam bir iki noktaya inhisar edecektir.

Bunlardan birincisi, programda aynen, “Ticaret hayatımıza huzur ve güvenin hâkim olması mutlaka sağlanacaktır” ifadesidir. Böyle dendiğine göre, Gelir Vergisi erbabı tüccarların huzur ve güvenle ticaret hayatına katılmasının, çok kritik şartların hüküm sürdüğü bir devirde alınmış olan servet beyanlarının üzerine hiç el sürmeden aynen ve acilen tüccarlarımıza kredi verilmesine vabeste olduğu; muhterem Hükümetimizin bu vecibeyi biran evvel yerine getirmek suretiyle memlekette arzulanan huzurun sağlanmasını istirham ediyorum.

İkinci nokta tasarruf bonusu hususudur. Programda; işçilerden alınmakta olan tasarruf bonolarının durdurulacağı vaat edilmektedir. Programdaki bu vaadin, daha da genişletilerek önümüzdeki seneler için teminine yani tasarruf bonolarının tamamen kaldırılması için şimdiden gerekli hazırlıkların yapılmasının bir zaruret olduğunu arz etmek istiyorum. Bu bonolar, her gün Maliyemizi muazzam bir borç altında bırakacak ve bunun ilerde ödenmesi dahi maliyemizi müşkül bir duruma sokacaktır. Bu iki temennimin muhterem hükümetimizce nazara alınmasını arz eder, Cenabı Haktan muvaffakiyetler diliyerek, hepimizi hürmetle selamlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Buyurun Macit Zeren.

MACİT ZEREN (Amasya) — Çok Sayın Başkanım, kıymetli arkadaşlarım, muhterem Hükümet erkânı, hepimizi hürmetle selâmlarım.

Bir Hükümet programının müzakere edildiğini duyduğum zaman hatırıma gelen ilk mevzu güvenoyu olmuştur. Bu hissiyatımı diğer arkadaşlarımla olan görüşmelerde de müşahade ettim. Demek ki, bir programın müzakeresiyle güvenoyu arasında sıkı bir illiyet ve hattâ ayniyete yakın bir müşabehet vardır.

Bu böyle olmakla beraber, Hükümet programları mutlaka güvenoyunun yegâne kaynağı teşkil etmezler. Bunu birkaç, misalle izah etmek isterim.

Bir Hükümet en vaitkâr, en tatminkâr Programı ihzar ederek Meclisin huzuruna, Parlâmentonun huzuruna çıktığı halde, Hükümeti teşkil eden zevatın içinde, itibarı yıpranmış kimselerin bulunması noktasından veya başka sebeplerle, bu kıymetli program itimat almayabilir.

Aksi de varittir. Çok zayıf bir program, herkesi tatminden uzak bir program hazırlamış olan bir Hükümet, Hükümeti teşkil, eden zevatın memleket ölçüsünde, yurt ölçüsünde kazanmış bulunduğu şahsiyetinin itibarı sayesinde itimat oyu alabilir. Böylece itimat oyu alan bir Hükümet, yıllarca icrayı hükümet edebilir. Bu bakımdan, daha şimdiden Hükümet erkânımızı tebrike lâıyk görmekteyim. Mafih bu konuşmamla izah etmek istediğim bir cihet var; onu da açıklıyayım. Demek istediğim asi olan, iyi niyettir.

Programlar, tek başına ve mücerret olarak hiç bir şey ifade etmezler. Fakat onlara hayat veren, güç veren, kuvvet veren, eller ve yüreklerdir. İşte bunlar programları harekete getiren, bir itimat müessesesi olmasını sağlayan sebeplerdir. Bu sübjektif sebebin yanında birde objektif sebep ihmal edilmemiştir. Bu konuşmamla programın değerini noksanlaştırmak istemedim. Bilâkis programda üzerinde durulacak bir husustur. Bu itibarla programı dikkatle tetkik ettim. Bir gazetede okudum: Hükümet programında komünistlerle ve bunların zararlı ideolojileriyle mücadele edileceğine dair bir kayıt bulunmamaktadır, deniyor. Bu, doğrudur. Fakat arkadaşlar, ben bunu programın bir hatası veya kusuru olarak kabul etmiyorum. Çünkü bu memlekette komünistler ve onların zararlı inançları kanun dışıdır. Hattâ daha kuvvetli bir deyişle ahlâk dışı olmuştur. Bu itibarla bu kadar sarıh olan bir hükmü tekrar ilân etmek, Programda sadece bir tekrar meydana getirmiş olurdu.

BAŞKAN — Bir dakikanız kaldı, efendim.

MACİT ZEREN (Devamla) — Bu itibarla, ben bunu bir ihmal olarak kabul etmiyorum. İhmal bile olsa, basiretli bir ihmal olarak telâkki ediyorum.

Asıl ihmal edilen taraf bence mahallî idarelerin durumu üzerinde hiçbir mütalâa serd edilmemiş olmasıdır. Mahallî idareler, halkın en yakından ilgilendiği idarelerdir. Bunların yeni seçimleri yapılacak, statüleri tâyin edilecektir.

Şimdi akla geliyor: Seçimler ne zaman yapılacaktır? Eski nizamları aynen muhafaza edilecek mi? Halkın en çok beklemiş olduğu işler bunlardır. Çünkü bir mahallede muhtar ve bekçi yoksa bir şehirde belediye yoksa o şehirde Hükümet yok sayılır.

Bu bakımdan bu noktanın ihmal edilmiş olduğunu zannetmekteyim. Fakat iyi niyetin, bidayette de söylemiş olduğu gibi, her şeyi halledeceğine şimdiden kaniim.

Muhterem arkadaşlar, müddetimi dolduğu için hepinizi ve aynı zamanda Hükümetimizi de hürmetle selâmlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Buyurun Cahit Okurer.

CAHİT OKURER (İzmir) — Muhterem Başkan, Sayın Senatörler, ve Hükümet üyeleri! Hükümet programında yer alan bazı hususlar, günün şartları içinde,

giderilmesi gereken birtakım anormal durumları ifade ediyor. Memlekette partizanlığı ortadan kaldırmak, huzuru temin etmek... Bunlar istenilen şeylerdir. Gerek memurlar arasında partizanlığın kaldırılması, gerek memlekette huzurun tesisi, her şeyden evvel, memlekette objektif ve müspet zihniyetin hâkim bir hale gelmesini gerektirir. Bu itibarla objektif ve müspet zihniyet memlekette hâkim bir hale gelmedikçe alınacak tedbirlerin köklü sayılmaması lâzımdır. Objektif ve köklü zihniyetin hâkim hale gelmesi de memlekette ancak ilmin hakim hale gelmesiyle mümkündür. Bu itibarla mesele, dönüp dolaşıp, ilmin hakim olmasına dayanmaktadır.

Diğer taraftan programda yer almasını istediğim ve devamlı meselelerimiz arasında telâkki edilecek husus, Türkiye'nin bekası ile yakından ilgili, memleketimizin dilediğimiz medeni Batı memleketlerinin seviyesine ulaşması ile alâkalıdır.

Bunun için Türkiye'de her meselede, ilgilenilecek her sahada, geniş ölçüde, meselelerimizi istediğimiz şekilde halledebilecek ehliyetle, yeter sayıda, birinci sınıf ilim adamlarına, mütehassıslara ihtiyaç vardır. Görüyorsunuz ki, meseleyi neresinden ele alırsak alalım, dönüp dolaşıp gene memlekette ilmin hâkim kılınmasına dayanmaktadır. Lâik ve medenî Batı memleketlerinin seviyesine ulaşmayı ifade eden milliyetçilik de bu itibarla genç memlekette ilmin hâkim hale gelmesine dayanmaktadır. O halde bugün gerek muvakkat gerek Türkiye'nin istikbaline matuf, bekası ile alâkalı, bütün meselelerin başında, Türkiye'de ilmin hâkim hale gelmesi bulunmaktadır.

Bugün imrendiğimiz Batı memleketlerinin ve son defa kalkınmalarını tamamlamış olan, Japonya gibi memleketlerin tuttuğu yol, bu olmuştur. Bu itibarla Türkiye'nin içtimai, maddi, mânevi, kültürel ve ekonomik sahada ihtiyacı olan yeter sayı ve kapasitede birinci sınıf ilim adamlarıyla mütehassıslarını yetiştirmek, hükümetin her şeyden evvel ele alması lâzım gelen ana mesele olmalıdır. Biraz evvel arz ettiğim gibi bütün medenî Batı memleketleriyle Japonya ve Rusya ilmi memleketlerinde hâkim kılmakla bugünkü hale gelmişlerdir. Bugün Batı memleketleri ilim adamlarının yetiştirilmesine ve ilmî araştırma enstitülerine her şeyden fazla kıymet vermektedirler.

Çünkü bugün istatistikler göstermiştir ki, en neticeli yatırım, ilmî araştırmalara yapılan yatırımdır. İlmî araştırmalara yapılan yatırım, bire 500 den başlamak üzere, bire 2.000'e kadar yükselmektedir.

BAŞKAN — Bir dakikanız kalmıştır, efendim.

CAHİT OKURER (Devamla) — O halde en mühim dâvalarımızdan birisi, birinci sınıf ilim adamı yetiştirmektir. Diğer taraftan bu ilim adamlarının, mütehassısların, içinde çalışacağı, araştırmalar yapacağı ilmî araştırma merkezleri tesis etmek Hükümetin ana dâvası olmalıdır.

Aksi takdirde, bu ana dâvayı ele alıp, ilk hazırlıklarını yapmaya başlamadığımız takdirde, programda alınacağı söylenen tedbirler, tek başlarına birşey ifade etmezler. Bunlarsız program, ancak palyetik birtakım tedbirlerden ibaret kalır. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar, bir yeterlik takriri vardır.

Söz almış üç arkadaşımız kalmıştır, eğer tensibederseniz bu üç arkadaş da konuşsun.

CELİL CEVHERİOĞLU — Kifayet takriri var okunsun efendim.

BAŞKAN — Yeniden söz isteyen arkadaşımız yoktur, bu arkadaşları konuşmalarından mahrum etmeyelim, ondan sonra söz vermiyerek müzakereyi keselim.

BAŞKAN — Buyurun Turhan Kapanlı.

TURHAN KAPANLI (Sakarya) — Muhterem Başkan, Muhterem Hükümet ve Muhterem senatörler, Seçim Kanununun espirisi anlaşma ve Hükümette birleşme esasına dayanır. İlk tatbikatını verecek Hükümetimize gönülden muvaffakiyet dilerim.

Hükümetin Atatürk ıslahatının ilkeleri üzerinde kararlı oluşu bir teminattır. Ancak ifadenin bir yenilik getirmedigine işaret etmek isterim. Bu memlekette ilk Atatürkçü Hükümetin II'nci Cumhuriyetin I'nci Hükümeti olmadığının ifadesinde vefalı bir fayda umarım. Hükümetin vatandaşlar arasında huzur teminine mâtuf beyanını hürmetle karşılarım. Ancak 27 Mayıs 1960 tarihini takibeden günler içinde kendilerini bir siyasi kanaate yakın hisseden vatandaşlarımız hakkında alınan karardan rücu şartına bağlı bulunduğu, Devlet dairelerinin bu anlayış içinde ter-tiplenen son kadrolarının yeniden tetkika muhtaç bulunduğuna inanıyorum. Bir mânaya göre haysiyeti zedelediği için emniyet ve asayiş kuvvetlerimize mânevi kıymetlerini iade edecek tedbirleri getireceğini vâdeden Hükümete ve sempatik Dâhiliye Vekiline hudutsuz şükran.

“Memleketin bünyesinde ve Devletin bütün teşkilâtında devamlı huzurun temin edilmesiyle birlikte vatandaş münasebetlerinde geçmiş siyasi mücadelelerin yaralarını tamamiyle tedavi etmek, dikkat ve ehemmiyetle göz önünde bulundura-cağımız ve üzerinde çalışmaya başlayacağımız bir husus olacaktır” şeklinde ifadesi-ni bulan beyan bir affa delâlet ediyorsa; Hükümetin hangi sebeple affı bu şekilde ifade mecburiyetinde kaldığı hususunu öğrenmenin heyecanı içinde iken Hükümet Reisinin partimiz grubunda verdiği tatminkâr ifade karşısında ancak vazifem ken-dilerine teşekkürden ibaret olacaktır. Tetkik ettiğimiz ve münakaşasını yaptığımız Hükümet Programı umum çizgileri içinde huzur getirecek mahiyettedir. Bir itimat oyu müessesesi olmamakla beraber Hükümet Programının türlü müşküller içinde muvaffak bir eda taşıdığını arz etmek isterim. İyi niyetle icraatlarının muhafızı ol-manın süruru içinde huzurunuzdan ayrılıyorum. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Veysi Yardımcı, buyurun.

VEYSİ YARDIMCI (Ağrı) — Muhterem Senato üyeleri, Sayın Hükümet Baş-kanı ve kıymetli üyeleri; bütün arkadaşlarımın üzerinde ısrarla durduğu Hükümet Programının çerçevesi içinde zikri geçmiş olan maarif dâvamız hakkında birkaç ke-lime de ben konuşmak istiyorum. Konuşmak istediğim mevzuun birincisi şudur: İlk, orta, lise, üniversite ve sanat mekteplerimizdir.

İkinci mevzuum da bu mekteplerimizde hayatları boyunca çalışacak olan kaliteli öğretmenlerimizin yetişmesi mevzuudur. Dünya tarihine ışık salan, ta Orta Asya'dan beri devam edegelen, Türk milletinin medeniyetini yükseltmemiz lâzımdır. Dünya dev adımları ile ilerlerken, öğretmenlerimize kalitesiz diyemiyorum, Batı medeniyetinde hızla ilerliyen memleketlere ulaşabilmemiz için gerekli olan tedbirlerin alınması hususunda düşüncelerimizi söylerken daha açık konuşmalıyız.

Üçüncü mevzuum şu: Türk milletinin refahı için alınacak tedbirler arasında bulunan eğitim dâvası için Programda: "Uzun vadeli, esaslı bir plân ve programa maarifin bağlanması keyfiyetidir." denmektedir.

Evet, bu hiç şüphesizdir ki, müphem olmakla beraber, derinliğine, varmak istediğimiz ve aynı zamanda umumi ve güzel bir neticenin alınabileceğine bir işarettir. Ancak şu dakikalara kadar gelmiş ve geçmiş hükümetlerimizin programlarında bu vaatler yapılmış olmasına rağmen, tatbikat cihetine gidilmemesi üzüntüsü içindeyim. Temenni ederim ki, İkinci Cumhuriyet Hükümetimiz, bu dâvamızı lâıykı ile yürütecek, bize inşirah verecek bir eser ve vaziyetinde olsun.

Ancak vaktin kifayetsizliği karşısında, konuşmamı kısa kesmek mecburiyetindeyim. Hâlbuki ben evvelâ, öğretmen kaliteli öğretmen mevzuunu işlemek istiyordum. Fakat görüyorsunuz bunun için vaktim yok. Bu itibarla konuşmalarımı lâıykı ile veremeyeceğim. Bu mevzuda Hükümetimizi şimdiden tebrik eder, huzurunuzdan saygı ve selâmla ayrılıyorum. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Öztürkçine, buyurun.

RİFAT ÖZTÜRKÇİNE (İstanbul) - Sayın Başkan, Sayın Cumhuriyet Senatosu üyeleri ve Muhterem Bakanlar Kurulu. Hükümet Programında:

1. Hususi sektörde: kapital teminatının olduğuna kaniiz.
2. Sosyal Sigortanın ve İhtiyarlık Sigortasının, zaruri ve elzem olduğuna kaniiz.
3. İşçi Sigortaları; işçiye karşı başkalaşmış, işlemez bir durumda olduğu; işçinin, İşçi Sigortası ile olan hukuki durumunun nazarı itibara alınmaması, elem verici bir hakikattir.
4. Hekimliğin bir an önce sosyalleştirilmesi, 224 sayılı Kanunun bir an evvel yürürlüğe girmesi elzemdir.

Hekimlerin ve hekimliğin Garp medeniyetinin anlayış seviyesine çıkartılması hususunda, alınması icabeden tedbirlerden bahsedilmemiştir. 17 sene okumuş, bir sene yedek subaylığını yapmış bir hekimi yine 350 lira gibi bir maaşla çalıştırmak çok ve pek çok üzücüdür.

Nafia Bakanlığında bir mühendis, 150-200 lira gündelik ücret alırken, bir hekimin 350 lira ile bir ay gece ve gündüz çalıştırılması gibi bir sosyal adaletsizliğin devam etmemesini yürekten temenni ederim. Yeni Hükümet hekimliğe bir kıymet vermediği takdirde, on sene sonra Türkiye'de bir hekimin kalmıyacağını, bunların

hepsinin Amerika'ya ve Avrupa'ya göç edeceklerim bir üzüntü ile ifade ederek haki-ki durumu hatırlatmak isterim.

Nafia Bakanlığı, bir mühendise günde 100-150 lira ücreti hangi yollardan ve hangi kanunlara dayanarak veriyorsa Sağlık Bakanlığına da o kanunların derhal tatbikinin zaruri olduğunu, zamanın çoktan gelmiş ve geçmiş bulunduğunu bir üzüntü ile hatırlatırım. Hükümet Programında:

5. Ucuzluğun temini, alım ve satım kabiliyetinin artırılması için icabeden tedbirlerden bahsedilmemiştir.

6. Üniversiteden hele hiç bahsedilmemiştir. Bugün üniversite huzursuzluk içerisindedir. Son çıkan kanun hoca ve asistan arasındaki saygı ve sevgiyi kaldırmıştır. İlmî otorite tamamen yıkılmıştır... Bunun derhal ele alınması en başta gelen bir dâva olmasını beklerken üniversiteye ait bir satırın bulunmaması bu mevcut huzursuzluğu büsbütün artıracığından Hükümetimizin bu durumu nazarı itibara almasını ve üniversiteye gereken şahsiyetinin verilmesini yürekten temenni ederim.

Hariciye: Kore'den bahsedilmemiştir. Bir ideal uğruna şehit düşen bu vatan evlâtlarından bahsedilmemesi hataların en büyüğü olduğundan bunun da Programda yer almasını isterim.

Sayın Başbakan ve Bakanlar Kurulu;

Cumhuriyet Senatosunda sizlere hitabedilen bu hususların Hükümet Programını milletimiz için hayırlı ve uğurlu olmasını en derin hislerimin iştiahiyle dilerken hiç olmazsa bütçelerimizin hazırlanmasında bu dileklerimiz dikkate alınmasını saygı ile dilerim.

Netice itibariyi o Hükümetimizin Programı gayet yerindedir. Yeter ki, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri bir anlayış gösterebilirler ve toptan itimat oyu vermek suretiyle, gerek dâhilde ve gerekse hariçte itibarımızı daha da yükseltecek olan bu Programı desteklemiş olsunlar. Hepinizi saygı ile selâmlarım. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar; konuşmalar bitmiştir. Şimdi müzakerenin kifa-yetini reye koyacağım ve ondan sonra da Hükümete söz vereceğim.

Yüksek Başkanlığa

Hükümet programı, muhtelif yönlerden mütalâa edilmiş ve fikirler tebellür etmiştir.

Cereyan eden müzakereler, Hükümet programı hakkında müspet kanaat ve in-tibain tecellisine vesile teşkil etmiştir.

Bu itibarla müzakerenin yeterliğine karar verilmesini arz ve teklif ederim.

Celil Cevherioğlu (İstanbul)

BAŞKAN — Kifayeti reyinize arz ediyorum. Kabul edenler, kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Hükümet namına buyurun Akif Eyidoğan.

DEVLET BAKANI VE BAŞBAKAN YARDIMCISI AKİF EYİDOĞAN (Zonguldak) — Sayın Başkanım; muhterem arkadaşlar; nâçiz bir ferdi olmakla mefharet duyduğum Cumhuriyet Senatosu, kuruluşunun ilk günlerinde güzel bir anane başlangıcı tesis ederek, Hükümet programı üzerinde memleketin ihtiyaçları ve Devletin teşkilâtı üzerinde mükemmel bir siyasi seminer yapmıştır. Sayın arkadaşlarımı tebrik eder, kendilerinin irşatlarına ne derece muhtaç olduğumuzu arz etmiş olmaksaki isabetin teeyyüdünden memnuniyet duyduğumu gizleyemem, arz ederim efendim. (*Alkışlar*)

Hüviyetleri, şahsiyetleri, tüzükleri ve siyasi programları mahfuz olarak, iki ana partinin bir ana Karma Hükümet teşkil etmelerindeki muvaffakiyet, Türk milletinin kabul ettiği Anayasa ruhuna uygun olarak, yine memleketin nispî temsil esasını kabul ile ve Seçim Kanununun muhassalası olarak vücuda gelme neticesinde böyle bir teşekküle gitmenin esprisi içinde, millî iradenin bizi teyidettiğine kaani olarak Hükümet programında muhterem arkadaşların ilistikleri noktalara bu vesile ile arzı cevap etmek isterim.

Program üzerinde, Yüce Heyetinizin tamsayısının üçte birine yakın arkadaşın lütfedip konuşmaları göstermiştir ki, program esasları Muhterem Heyetinizce benimsenmiştir. Yarın da Millet Meclisi huzuruna bu programla çıkacağız. Orada da münakaşalar cereyan edecektir. Bu irşatların, tenkidlerin, münakaşaların sonunda programımız meclislerce benimsenirse ve nihayet milletçe benimsenirse Hükümetimiz için başlıca kuvvet kaynağı olacaktır.

Aziz arkadaşlarım; biz, katiyen, hikmetinden sual edilmez bir hükümet vaziyetinde bulunmak istemeyiz. Bütün işlerimizde Özü ve sözü mutabakat halinde bir hükümet olarak çalışmak emelindeyiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Bu hükümetin işine vatanın en uzak köyündeki vatandaşın dahi aklının ermesini isteriz. Milletın istediğini yerine getirmek isteriz ve istenmiyenin vücuda gelmesine katiyen meydan vermemek kararındayız. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Atatürk İnkılâplarının emanet edildiği tarihte, Yüksek Huzurunuzda bulunan arkadaşınız 30 yaşında idi.

Bugün Hükümeti terkibedenler arasında daha ve çok daha genç arkadaşlarınız vardır, Atatürk'ün yakın mesai arkadaşı ak saçlı zatın Başkanlığı altında toplanmışlardır, huzur ve kalkınma Hükümeti olarak karşınızda isbatı vücut etmektedirler. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Anayasanın hâkimiyeti başlıca nigezbani olduğumuz bir esastır.

Arkadaşlar; Anayasanın mühlete bağlı olan âmir hükümleri ile, yapılmasını iltizam ettiği kanunları mühleti içinde Yüksek Huzurunuzda getireceğiz. Mühlete bağlı olmıyan kanunların da huzurunuzda getirilmesine çalışacağız. Bütün bunlarla artık

ihtilâl devri de, intikal devri de tamam olmuştur. Bundan böyle, Anayasaya karşı fiil, söz ve hareketleri takibetmekle, kovalamakta ve Anayasanın tam hâkimiyetini temin etmekte Hükümetiniz azimli ve kararlıdır. *(Sürekli alkışlar)* Anayasamızın bize getirmiş olduğu demokratik, sosyal hukuk devleti anlayışına iki Meclis yasama organları ve huzurunuzda Hükümet icra organı olarak ruh vermek azmindedir. Bu bakımdan, programda ayrıca, hâsılı tahsil kabilinden, tasrih edilmeyen aşırı sağ ve aşırı sol cereyanlarla mücadele keyfiyeti bizim, Anayasa hâkimiyeti anlayışımızın içinde maksudumuzdur. Bu noktada da muhterem arkadaşlarımızın belirttikleri hususlarda da Hükümetiniz daima vazife başında olacaktır.

Yarın akşam saat 12'de nihayet bulacak olan örfi idareden sonra polis ve jandarma kendi başlarına memleket asayişini tutmakla başlıca vazifeli kuvvetlerimiz olacaktır. *(Bravo sesleri, alkışlar)*

Bizim emniyet anlayışımız namuslu, masum vatandaşın polis mevcudiyetini, emniyet teşkilâtı mevcudiyetini bir havayı nesimi gibi hissetmesinden ibarettir. Mütecasirlerin ensesinde hissettikleri bir pençe olacaktır. *(Bravo sesleri, alkışlar)* Emniyet ve jandarma teşkilâtımızın tensikinde hâkim fikrin bu olduğunu arz etmek suretiyle muhterem heyetinizi tatmin edeceğimize kaniiz.

Bunların haricinde umumi olarak Anayasamız hükmünce ruh bulunca hukuk devletinden yıllardan beri beklenen, arzulanan, ciddi, iyi bir idare, müşfik ve vatandaşın yanında bir idarenin teessüsüne gideceğiz arkadaşlar. Her türlü fevri, sürprizli kararlardan uzak kalacağız. Vatandaşlar, Karma Hükümetin vazifedar olduğu müddetçe ve bundan böyle gelecek Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinin temin ettiği huzur, emniyet ve hürriyet şartları içinde hal ve istikbalinden emin yaşayacaklardır.

Arkadaşlar; israftan uzaklaşacağız, dedik, tasarrufa gideceğiz, dedik. Dengeyi tesis edeceğiz, dedik. Bizim istediğimiz denge statik denge değildir. Bu, seyir halinde bulunan bir geminin, seyir halinde bulunan bir uçağın dinamik dengesidir. İktisadi çarkın harekete başlaması ve feyzini vermesi başlıca emelimizdir. Muhtelif sebeplerle muhtelif devrelerde çok adam harcanmış. Bu memlekette artık insan kıymetinin bilinmesini istiyoruz. *(Bravo sesleri, alkışlar)* ve insanlarımızı küçük yaştan itibaren değerlendirmeye ihtimam edilmesini istiyoruz. Zamana değer vermek başlıca şiarımız olacaktır.

Arkadaşlar, idari reformdan, idari ıslahattan bahsettiler. Hükümetimizin önemle üzerinde durduğu meselelerden biri de fikir ve ihtisasa, kıymet vermek konusudur. Şimdiye kadar elde edilmiş raporlar, plânlama teşkilâtının raporları, mütehassısların hazırladıkları raporlar daima işlerimizde, ihtiyaçlarımız karşısında objektif ölçülerle rehberimiz olacaktır. Mahallî idare, demokrasinin neşvüne bulduğu başlıca halkın en yakın çevreleridir. Bu bakımdan köylerden başlayarak belediyelerimizde, vilâyetlerimizde mahallî meclislerin seçimlerini kendi kuruluş kanunlarındaki zamanda yetiştirecek surette seçim kodlumuzu tamamlayacak kanunları, Adalet ve İçişleri Bakanlıkları hazırlamaktadırlar. Mülki Teşkilâtтан prog-

ramda bahsedilmemiştir. Fakat, bu, memleketin devamlı surette takip edilecek bir ihtiyacıdır ve İçişleri Bakanlığı öteden beri hazırladığı, tesbit ettiği birtakım projelerin üzerinde çalışmaktadır. Devre devre bu teşkilât getirilecek, fakat bütçeye aksi malî olmadan kendi bünyesi içinde bürokrasi ile mücadele edeceğiz. Sizlere bugün aldığımız bir tedbirin misalini arz edeyim. Bugün Kars'ta kuraklıktan mütevellit bazı muhtar vaziyetler vardır. Kızılay'ın yardım olarak temin ettiği yüz ton unun derhal sevkini, keza, aç kalan hayvanların beslenmesi için lâzım olan yemlerin Devlet Demiryolları vagonları ile sevkini, üç aya mahsus olmak üzere, yüzde doksan tenzilatlı tarife ile sevkini, hiçbir yazışmaya ihtiyaç kalmadan, temin etmiş bulunuyoruz. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

İdari reform bahsinde Personel Dairesi, âdeta iğne ile kuyu kazar gibi çalışmaktadır. Çalışmalarının bu sene içinde bitirilmesini, verimlenmesini ve bunun 1962 değil 1963 bütçesine kadar inikasını temine çalışmasını temenni ederiz. Hükümetiniz bu çalışmaları göz önünde bulunduracaktır.

Aziz ve muhterem arkadaşlarım, demin bir arkadaşımın temas ettiği husus, 113 sayılı Af Kanununa dâhil bulunmayan, 45 sayılı Kanuna tâbi olan memurların afta şümül ve afta eşitlik esasına aykırı olan durumlarını dikkate alarak 30 bin memuru zan altında bulunduran böyle bir durumu halletmek üzere Adalet Bakanlığınız çalışmaktadır.

Vergi bahsine gelince; her iki partinin programlarında ve seçim beyannamelerinde yer alan müşterek hususlar olarak vergi reformu ve bunun için de Arazi Vergisi işinin, aynı zamanda servet beyannamesi keyfiyetinin halli dâhil olmak üzere, vergi reformu ile alâkalı kanunlar etmek hazırlanmaktadır. Ticarete alenilik ve serbestlik esaslarını göze almış bulunuyoruz. Suni tedbirlerden uzaklaşmak kararındayız. Bunu programımızda ifade etmiş olmakla beraber, tekrarını zevkli bir iş bilirim, hususi sektöre güven vermek başlıca amacımızdır. Ecnebi sermayesinin teşviki ile ilgili teşebbüslerimizin ilk örneklerine yakında şahid olacaksınız ve bu yoldaki kanuni tadilleri de yüksek huzurunuzla getireceğiz.

İmar ve İskân bahsinde muhterem arkadaşlarımın temas ettikleri memur meskeni, emekli, dul ve yetimlere mesken temini ve gecekondular sakinlerinin barınacakları muntazam meskenlerin teinini ile, gecekondular işi ile mücadele edilmesi mevzuları, İmar ve İskân Bakanlığının ele aldığı başlıca mevzulardır. Bunun yanında bölge plânları memleket ihtiyaçlarına cevap verecek başlıca müspet ve objektif tedbirleri ihtiva etmektedir. Artık şahıstan şahısa, bakandan bakana, partiden partiye, iktidardan iktidara değişecek pek az pay kalmak üzere bütün memleketin uzunca bir istikbal için, görünür istikbal için plâna, programa dayalı icraat ile ilerlemesi başlıca emelimizdir arkadaşlar.

Söz alıp kıymetli mütalâalarını bizlere lütfetmiş olan Senatör arkadaşlarıma, Hükümetim adına teşekkürlerimi arz ederim. Turhan Feyzioğlu arkadaşım benim temas etmediğim hususlara, bilhassa maarif, plânlama ve yatırım konularına dair izahat verecektir. Sayın Başbakanım da âb-ü-tâblı üslubu içinde bir finiş konuşması

ile bu mevzuu tamamlamak lûtfunda bulunacaklardır. Cümlenize arzı şükran ederim. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Devlet Bakanı Turhan Feyzioğlu, buyurun.

DEVLET BAKANI TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun Muhterem üyeleri Senatonun Hükümet Programı üzerinde değerli görüşlerini, büyük istifade ve zevkle dinlemiş bulunuyoruz. Ben de sözlerime, Sayın Başbakan Yardımcısı gibi, Koalisyon Hükümetine katılan partilere mensup senatörlerin olduğu kadar, bu Hükümeti murakabe etmek gibi şerefli bir vazifeyi deruhde etmiş olan partilere mensup senatörlerin ve bağımsız üyelerin fikir ve tenkitlerine Hükümet adına yürekten şükranlarımı arz etmekle sözlerime başlamak istiyorum.

Aziz arkadaşlarım; gerek uyarıcı tenkitler, gerek teşvik edici sözler, bizim için bir kuvvet kaynağı olmuştur. Senato müzakerelerine, her türlü parti düşüncesi dışında, millî menfaati üstün tutma duygusu, vatanın dertlerine çare bulma kaygusu hâkim olmuştur. Nasıl olmasın ki, Karma Hükümetin kurulmasına saik olan, iki büyük ana partiyi birlikte Hükümet kurmaya sevk eden düşünce de, vatanın dertlerine çare bulmak düşüncesidir.

Karma Hükümetin kurulmasında harç vazifesi gören temel fikirler üzerinde bütün hatiplerin birleşmiş olduklarını bahtiyarlıkla müşahade ettik. Atatürk ıslahatına, başka deyimle ve bir hatibin belirttiği gibi, inkılâplarına yürekten bağlılık, Hükümetin Senatonun ve bütün milletimizin üzerinde birleştiği bir temel fikridir.

Anayasamızın mutlak hâkimiyetini gerçekleştirmek ve artık demokratik rejimi bütün icaplarıyla bu topraklarda hâkim kılmak ikinci temel fikirdir. Türk Milleti için artık vazgeçilmez bir hayat tarzı haline gelmiş olan, hava gibi, su gibi, vazgeçilmez ihtiyaç olan demokratik rejimi bütün şartlarıyla gerçekleştirmek, Hükümet Programında olduğu gibi, Senato müzakerelerinde de hâkim bir fikir olarak belirmiştir.

Hükümetin kuruluşunda âmil olan ve Senatodaki bütün konuşmalarda belirilmiş olan temel fikirlerinden biri de, hürriyet nizamı içinde, demokratik nizam içinde, totaliter usullere başvurmadan, hızlı iktisadi kalkınmayı başarma fikridir. Bu hususta da Hükümet azimli ve kararlı bulunmaktadır. Millî imkânlarımızın elverdiği ölçüde, bu büyük ideale doğru âzami hızla koşmak, milletimize malolmuş temel fikirlerden biridir.

Bu hedeflere ulaşmak için takibedilecek yollar ve usuller hakkında Hükümet Programında yeteri derecede açıklama bulunmadığı birçok arkadaşlarımız tarafından bahis konusu edildi. Bu yollar ve usuller üzerinde çok fazla teferruata girmemiş olmamızı, Hükümetin meseleleri ciddiyetle ele almış olması ve alelacele peşin hükümler vermekten kaçınması şeklinde vasıflandıran arkadaşlarımız da oldu.

Temel prensipler üzerinde birleştiğimize göre, takibedilecek yollar ve usuller hakkında, pek yakında sunulacak bütçe ile ve birbiri ardında Programda vâdedilen

hususları gerçekleştirmek için sunulacak kanunlarla, Hükümet görüşlerini arz edecek ve bu müzakerelerde olduğu gibi, çok değerli irşatlarınızdan, uyarılarınızdan, yol göstermelerinizden faydalanacaktır.

Muhterem arkadaşlarım, yine teferruata girmeden ve vaktinizi lüzumsuz yere almadan bazı noktalara kısaca temas etmek istiyorum. Yüksek huzurunuzda Doğu kalkınmasının ehemmiyetinden bahsedildi. Hükümet Programında, yurdun geri kalmış bölgelerinin kalkındırılması konusuna önemle yer verilmiş bulunmaktadır.

Bu arada Halk Eğitimi konusunda da bahsedilmiş bulunmaktadır. Halk Eğitimiyle ilgili kanun, en kısa zamanda, sevk edilecektir. Esasen bu konuda hazırlanmış ciddi bir tasarı da vardır. Bir defa gözden geçirildikten sonra, Meclise sevk edilecektir.

Sayın Okurer arkadaşımızın, ilim adamı yetiştirmek için ilmi hâkim kılmak konusundaki görüşlerine programda yer verildiği inancındayız. Yüksek vasıflı ilim adamları yetiştirmek için imkânlar ölçüsünde lüzumlu tedbirler alınacaktır.

İlmî araştırmalara yapılacak yatırımların en verimli yatırım olduğu hususundaki görüşe tamamen katılıyoruz.

Millî Eğitim konusunda, Sayın Özgüneş ve diğer hatipler tarafından belirtilmiş olan öğretmen konusu hakikaten bugün eğitim alanındaki büyük derdimizdir. Orta öğretim alanındaki 13.888 kadrodan 7 bin küsur dolu, 6.100 küsur öğretmen kadrosu boştur. Yani, orta öğretim kadrolarımızda öğretmen kadrolarının yarıya yakın denebilecek kısmı boştur. Ve hazırlanmış olan plânlara göre, önümüzdeki on yıl içinde 90 bin öğretmen yetiştirmek zaruretiyle karşı karşıya bulunuyoruz, öğretmen buhranı yalnız memleketimize has bir keyfiyet de değildir. Otuz yıl evvel nerede isek, gene oradayız mânasında bir beyanda bulundu bir arkadaşımız hakikaten otuz yıl evvel kemmiyet ve keyfiyet bakımından öğretmenlerimizden şikâyet edilmişti. Bugün de gönlümüz daha fazla miktarda ve kemmiyet bakımından daha vasıflı öğretmene kavuşmayı arzu ediyor. Dâvanın çığ gibi büyümesi, nüfusumuzun çok hızla artmasından ve eğitim hizmetinin çok mahdud merkezlere inhisar etmek yerine, yurt sathına git gide yayılmasından doğmaktadır, öğretmen buhranı bizim memleketimizde biraz daha hâd halde olmakla beraber, bütün dünyada kendisini hissettiren bir meseledir. Meslekîn cazip hale getirilmesi için, malî imkânlarımız nisbetinde tedbir almak ve öğretmen yetiştirmek Hükümetin başlıca vazifelerinden biri olacaktır. Bu işleri on yıllık eğitim plânı içinde yürütmek zarureti vardır. Devlet Plânlama Teşkilâtı insan gücü etütleri yapmaktadır. Türkiye'nin her alanda muhtaç olduğu ve iktisadi gelişme istikâmetlerine göre önümüzdeki yıllarda muhtacolacağı elemanları tesbit etmektedir. Millî eğitim plânı da umumi kalkınma plânının bir parçası olarak en kısa zamanda intacedilmeye çalışılacaktır.

Dış politika konusunda, Hükümet programının bu konuya ayrılmış kısmının genel olarak tasviple karşılanması hakikaten cesaret vericidir. Bu, Türk dış politikasının millî bir mahiyet aldığıнын yeni bir delilidir. Bu konuda, Hükümetin ta-kibedeceği yola ı ışık tutan çok kıymetli fikirler serd edilmiştir. Bilhassa, iktisadi iş

birliği ve kalkınma teşkilâtının yardım imkânlarından âzami derecede faydalanmak hususundaki fikirlere Hükümet bilhassa önem verecek ve dış yardım sağlanmaması için elinden geleni yapacaktır.

Genel olarak Afrika - Asya devletlerine ve Cezayir dâvasına daha fazla ilgi gösterilmesi temennisinde bulunuluyor. Programda yeni bağımsızlığa kavuşmuş olan memleketlere sempati ve yakınlık açık olarak ifade edilmiş bulunuyor. Hükümet olarak, izhar olunan temenniler istikâmetinde ve muvazi duygular içindeyiz. Bunu arz etmekle kıvanç duyuyorum. *(Alkışlar)*

Madencilik konusunda da temennilerde bulunuldu.

Sanayi Vekili arkadaşım, sanayi yatırımları tâbiri içinde maden yatırımlarının da önemli yer işgal ettiğini ve maden işinin asla ihmal edilmeyeceğini temin etmektedir. Elbette ki, önemli bir döviz kaynağı da olan madencilik ve üzerinde çok haklı olarak durulmuş bulunan deniz servetlerimizin daha iyi bir şekilde değerlendirilmesi konusu ele alınacaktır.

Vergi ıslahatı konusunda, birçok hatipler tarafından mevzu bahis edilen rapor şimdiden incelenmeye başlanmıştır. Toplu olarak vergi ıslahatını sağlayacak olan kanunî tedbirlerin Meclise sevki hususunda prensip kararı verilmiştir. Hükümet, güvenoyu alır ve vazife başında kalırsa, ıslahat tedbirlerini Meclise sunacaktır.

Islahat tedbirleri arasında vadetmekte güçlük çektiğimiz ve asla vadedemiyeceğimiz husus, tasarruf bonolarını tamamen kaldıracacağız, falan vergiyi indireceğiz kabilinden aşırı tedbirlerdir. Bu yola hafiflikle gitmek demek, yatırım imkânlarını ortadan kaldırmak demektir. Tasarruf bonolarının kaldırılıp kaldırılmaması hususunu daha evvel ve Hükümet programı hazırlanırken düşündük. Bu yıl bütçesinde 450 küsur milyon, 1962 yılı bütçesinde 500 küsur milyon yatırım imkânı sağlayan tasarruf bonolarını kaldırmak memleketimiz için büyük mahzur teşkil edeceğine kaani olduk. Kaldırılan bir gelir kaynağı yerine başka gelir kaynakları bulunmadan, tasarruf bonolarının tamamen kaldırılması hususunu vadetmeyi, sözünde mutlaka durmaya azimli bir Hükümetin ciddiyetiyle kaabili telif görmediğimiz için vadetmekten kaçındık arkadaşlarım.

Yalnız, ücretlerine zam yapılmamış olan işçi arkadaşlarımızın geçen yıl zarfında %3 tutarında munzam bir külfete tâbi tutulmalarının yarattığı şikâyetler göz önünde tutularak, dar işçi kazançlarından tasarruf bonolarının kaldırılmasını, yapılması mümkün bir fedakârlık gibi düşündük. Bu kadarını açıkça programda vadedtik. Bu demek değildir ki; vergi ıslahatı tedbirleri alınırken, arkadaşlarımızın şikâyet mevzuu yaptığı hususların telâfi edilmesi kabil ise ve hürriyet içinde hızlı gelişme imkânlarımızı, yatırım gücümüzü daraltmadan düzeltmeler yapabilirsek, bunlar ele alınmayacaktır.

Görünür bir gelecekte komşumuz Yunanistan'ın millî gelir seviyesine ve yine görünür bir gelecekte Batının seviyesine ulaşmak hedefinin zedelenmemesi, şarttır, arkadaşlarım. Vergi almadan yatırım ve yatırmışız gelişme olamaz. Vergide adalet ve hakkaniyet sağlanmalıdır. Fakat, kalkınma ve süratle kalkınma tehlikeye

düşürülmemelidir. Nitekim bir Senatör arkadaşımız, Türkiye'nin milli gelirden en az vergi payı alan bir memleket olduğunu vukufıyla ifade etmiştir.

Devlet Plânlama Teşkilâtına önem verilmesini birçok arkadaşlarımız şükranla karşıladılar. Bu müessesenin kuruluşunda emeği geçen arkadaşlarımız bilhassa bundan bahsettiler. Ben de burada, yalnız Devlet Plânlama Teşkilâtı kurulmasına değil, fakat bu memlekette hür, eşit ve tarafsız bir seçimin yapılmasına ve her harfine sahip çıkacağımız bir Anayasanın hazırlanmasına hizmeti geçen bu arkadaşlarımıza şükran borcumu ifade etmek isterim. Artık bundan sonra, her gelen iktidar bir- evvelki iktidarı kötülemek değil, başlamış güzel eserleri devam ettirmek çabası içinde çalışmalıdır, diyen arkadaşımızla tamamen beraberiz. Hükümet başlamış güzel işleri devam ettirmek kararındadır. Bu arada Devlet Plânlama Teşkilâtı, hakikaten faydalı bir teşkilât olarak, korunacaktır. Devlet Personel Dairesi de bu derecede gelişmiş olmamakla beraber faydalı ve inkişafına dikkat edeceğimiz bir kuruluştur.

Sayın arkadaşlar, daha birçok teferruatlı hususlar vardır. Fakat fazla vaktinizi almak istemiyorum. Senatonun olgun seviyeli müzakereleri işlerimizde bize kuvvet ve şevk verecektir. Tenkidlerinize minnettarız. Teşviklerinize minnettarız. Bu teşviklere lââyık olmaya çalışacağız.

Bir arkadaşımız, Koalisyon Hükümetinin kurulması sağduyunun zaferidir, demiştir. Tanrıdan dileriz ki, Hükümetin icraatı da, verilen sözün, sadakatin zaferi olsun etmek muhterem arkadaşlarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Başbakan, buyurun.

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Sayın. Başkanım, muhterem arkadaşlarım; Cumhuriyet Senatosunun tenkidlerini baştan sonuna kadar dikkatle dinledik. Not ettik, istifade ettik. Bütün mesuliyetimiz zamanında sizin yardımımız gibi sizin irşatlarınız, sözleriniz bizim için kılavuz olacaktır. Bundan emin olabilirsiniz. Hükümet güç şartlar içinde kurulmuştur. Müstesna tecrübelerden sonra hükümet kurulamayacak zannolunurken belki de şimdiye kadar kurulmuş olan hükümetlerin en kuvvetlisi meydana gelmiştir. *(Alkışlar)* Bir partinin ekseriyetle, çok ekseriyet kazanarak iktidara gelmesi halinde bugün memleketin muhtaç olduğu umumi ve derin huzuru temin etmek belki bu kadar kolay olmayacaktı. Bu kadar kaydını korken yani Kanma Hükümetin kurulması gibi işleminin de ümitleri tahakkuk ettireceğini kabul etmiş oluyorum. O şart ile bu hükümet devamlı, kudretli ve çok verimli olacaktır.

Muhterem arkadaşlarım; güç şartlardan bahsederken seçim neticesi olarak geldiğimiz müstesna şartlar, müstesna hallerin tesirini göz önüne aldığımız gibi, takibettiğimiz programla elimizde bulunan vasıtaların nispetsizliğini de dikkatinize arz etmek isterim. Vasıtalarımız hakikaten azdır. İçine girdikçe, teferruat arttıkça, çalışıldıkça geniş mikyasta tedbirlere ve yardımlara muhtaç olduğumuzu fark ediyoruz. Bu programın tatbikinde bize rehber olan fikir, bir defa, biz kendi milletimize, kendi meselelerimize hâkim ve sahibolmalıyız. Bizim elimizde bulunan imkânlar arttıkça, elimizde bulunan imkânları yerinde ve isabetle kullanacak bir

hale getirmeliyiz. Ancak, ondan sonra başka tedbirler, başka yardımlar aramak için hem cesaretimiz, hem yollarımız açılmış olur.

Esas itibariyle iki nokta üzerinde program hulâsa edilmiştir; millî huzuru sağlıyacağız ve bir kalkınma yatırımı yapacağız. Ondan sonra bunu muhtelif bakanlıkların ihtiyaçları arasına mâkul bir nisbette yayacağız, destekleyeceğiz. Bakanlıkların ihtiyaçları çoktur. Ve burada arkadaşlarımın her birisi çok isabetli olarak eksikler ve ikazlar göstermişlerdir. Bu şartlar altında bu kadar geniş ihtiyaçlar için de Hükümet bahsolunan münferit herhangi bir ihtiyacı tenkid etmeye ve reddetmeye haklı değildir. Böyle bir şey düşünmüyoruz yalnız Hükümet bir imkân mekanizmasıdır. Bütün ihtiyaçları mâkul, eldeki vasıtalarla mâkul bir tertip içinde vücutlandırarak tatbike geçecektir. Her şeyden evvel devamlı istikrarlı bir Hükümet manzarasıyle memleket karşısına çıkmaya mecburuz. Huzuru tesis ve temin edecek ilk temel taşı budur. Bunun şartlarını Karma Hükümette temin ettiğimizi sanıyoruz. Bunun tatbikatının da memlekete ümit verici olacağını ümid ediyoruz. İç âlem ve dış âlem; dâvasını bilen memlekette huzuru temin etmeye kudreti vardır, Meclisler kendisine müzahirdir, bu kanaati edinirlerse Hükümetin başarısı âzami nisbette olur ümid ediyim. Hükümetin bu anlattığım şekilde başarısı bugünkü şartlarda her Hükümet için böyledir. Fakat bugünkü şartlarda daha ziyade Meclislerin başarısı ve Meclislerin memleketin mukadderatına hâkim olması için, doğru istikâmet vermesi için, hem isabetli, hem azimli ve iradeli bir hüviyet göstermeleriyle mümkün olacaktır.

Senato konuşmalarımız ilk imtihanımızdır. Bu imtihandan güvenimiz, huzurumuz artmış olarak, başarı ümitlerimiz artmış olarak ayrılıyor.

Hürmetlerimi sunarım. (*Sürekli alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar, Hükümet Programı üzerinde 34 arkadaşımız değerli görüşmeler yapmış ve yapıcı tenkid ve temennilerde bulunmuşlardır. Bu nisbet, senatör sayısına göre cidden ümit verici ve bundan sonraki çalışmalarımız için bir teminattır. Hükümetin yakın ilgisini gördüğümüz bu güzel ananın müspet ve faydalı yolda devam edeceğine inanmaktayız. Yurdun geçirdiği uzun ve çetin yıllardan sonra bugün karşımızda, karma bir Hükümetin tam ahenk ve iş birliği içinde kurulmasını aziz vatanın bir tali i olarak sayabiliriz. Hepiniz adına Hükümete teşekkür ederken devamlı muvaffakiyetler dilerim. (*Alkışlar*)

Muhterem arkadaşlarım; gündemde başka madde bulunmadığından encümenlerin bir an evvel seçilmesi için arkadaşlara imkân vermek maksadiyle ve yardımlarınızı rica ederek toplantımızı 4 Aralık Pazartesi saat 15'e talik ediyorum.

Kapanma saati: 20.00

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
Dönem 1 Cilt 1 Birleşim 15
Sayfa 137-175
30.11.1961 Perşembe

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — *Fuad Sirmen*

KÂTİPLER: *Nurettin Ok (Çankırı)*

Nurettin Akyurt (Malatya)

Açılma Saati: 15.00

Hükümet Programının Görüşülmesi

BAŞKAN — Bugünkü gündem, yüksek malûmunuz olduğu üzere, Hükümet programının görüşülmesidir. İlk sözü Yeni Türkiye Partisi Meclis Grubu adına konuşacak olan Sayın Ekrem Alican'a veriyorum. *(Alkışlar)*

Y.T.P. GENEL BAŞKANI EKREM ALİCAN (Sakarya) — Muhterem arkadaşlarım,

27 Kasım 1961 Pazartesi günü, bu kürsüden, bizzat Sayın Başbakan tarafından okunan, ikinci Cumhuriyetimizin ilk Hükümet programını, dikkatle dinlemiş ve tetkik etmiş bulunmaktayız.

Program üzerindeki partimiz Meclis Grubu görüşlerinin izahına geçmeden önce, memleketimizde ilk defa yapılmış nispî temsil esasına müstenit bir umumi seçimden sonra, iki partinin koalisyon halinde kurmaya muvaffak oldukları yeni Türk Hükümetine, memleket ve millet hizmetlerinde başarılar dilediğimizi ve iyi niyetli çalışmalarında kendilerine her türlü müzaheretini yapmaktan geri kalmayacağım zevkli bir vazife olarak ifade etmek isterim. *(Alkışlar)*

1946 yılından bu yana, memleketimizde tatbika konulan ve millî hayatımızın bölünmez bir parçası haline getirilmeye çalışılan demokratik rejim gayretlerimizde, bugüne kadar temelli ilerlemeler kaydedememiş olmamızın başlıca sebepleri, siyasi bünyemizin demokratik anlayış ve zihniyet bakımından bir türlü verimli bir çalışma düzenine girememiş, partiler arası münasebetlerin partizan düşüncelerden sıyrılamamış, Devlet idaresinin siyasi tesirlerden uzak, ilmî ve tarafsız ölçülerle tespit edilmiş, sarîh, katî ve ciddi millî hedefler istikametine yönelememiş olmasıdır, öyle zannediyoruz ki; onbeş yıllık çeşitli tecrübelerden sonra ve yeni Anayasamızın siyasi partiler ve demokratik rejim mevzuundaki hükümlerinin tatbika girmesi ile, müşküller kısa zamanda bertaraf olunacak ve Türk siyasi hayatının kâmil manada millet iradesine dayanan hakiki hüviyeti meydana çıkacaktır.

Anayasamızın getirdiği yeni esasların bilhassa, dikkate şayan ve memnuniyeti mucip veçhesi, haklar ve salâhiyetlerin vazifeler ve mesuliyetlerle birlikte yürütülmesidir.

Nitekim Anayasamız, 56'ncı maddesinde, bir taraftan “siyasi partiler, ister iktidarda, ister muhalefette olsunlar, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır” hükmünü koyarken, diğer taraftan 57'nci maddeci ile siyasi partilerin uymak mecburiyetinde oldukları demokratik esasları tespit etmektedir.

Bu hükümleri Meclis Grubumuz, Devlet idadinde, demokratik rejim tatbikatında, iktidar ve muhalefet partilerinin eşit salâhiyetler ve eşit mesuliyetlerle faaliyetinde bulundukları, hangi hüviyeti taşırlarsa taşırsınlar bu salâhiyet ve bu mesuliyetlerini bir an dahi dikkatten uzak tutmayarak millet menfaatleri için gayret sarf etmek mecburiyetinde oldukları mânasında anlamaktadır.

Binaenaleyh, demokratik düzenin kurulabilmesi için vücutlarına mutlak surette ihtiyaç olan siyasi partilerin, kuruluş ve faaliyet imkânlarının her türlü serbesti içerisinde sağlanması ne derece demokratik bir esas ise, siyasi parti adı altında kurulmuş hükmi varlıkların da, faaliyetlerini demokratik düzenin tam ve kâmil bir şekilde sağlanması istikametinde tanzim etmeleri aynı derecede ehemmiyetli bir esas olmak icap eder.

Bu görüşümüzün tabii neticesi olarak, Devletin idaresinde işgal ettikleri mevki ve sıfat ne olursa olsun, siyasi partiler, temsil ettikleri zihniyet, tatbika koydukları icraat ile demokratik siyasi hayatın icaplarına uygun hareket ettikleri müddetçe, Türk Anayasasının benimsediği mânada siyasi parti hüviyetini muhafaza ederler. Aksine bir tutuma girdikleri anda bu hüviyetin dışına çıkmak gibi bir istikamete yönelmiş olurlar.

Biz o kanaatteyiz ki, iktidar partileri, Devletin işlerini bizzat ve bilfiil yürütmek suretiyle doğrudan doğruya, muhalefet partileri de onların icraatını murakabe ve kontrol altında tutmak suretiyle dolayısıyla, demokratik rejimin ve Devlet idaresinin birer vasıtasıdır.

Her iki tarafın çalışma metotlarında ayniyet ve benzerlik olması, birinin diğeri-ne nazaran her hangi bir şekilde üstünlük ve imtiyazlılık iddiasında bulunmaması, milletçe erişilmesi zaruri müspet neticeler bakımından başlıca şarttır. (*Alkışlar*)

Muhalefette bulunanlar tenkit etmesini bilecek, tenkitlerinde kırıcı, küçük düşürücü, istismarcı; olmayacak. (*Bravo sesleri ve alkışlar*) İktidarda bulunanlar da tenkide tahammül etmesini, tenkitlerden istifade etmesini, tenkitlere değer vermesini bilecektir. (*Alkışlar*) Ancak bu suretledir ki, demokratik idareler, bir küskünler rejimi olmaktan kurtulur ve bu idarelerin büyük muhassenatı olan üstün fikirlerin Devlet idaresine hâkimiyeti imkânı sağlanır.

Bu müşterek mesuliyet anlayışı içerisinde, bundan böyle, iktidar ve muhalefet partileri mesulleri Ve mensuplarının zaman zaman, ciddî memleket meselelerini, beraberce, bir masa etrafında mütalâa etmelerini, memleketin hayrına olacak kararlara beraberce varmalarını en tabii ve en medenî demokratik usul ve icaplar olarak kabul etmekteyiz. (*Bravo sesleri*)

Bu bakımdan Sayın Hükümet Başkanının Hükümetin kurulması safhasında, Hükümet dışı partiler başkanlarıyla de görüşme geleneğinin, siyasi hayatımıza

yerleştirilmesi hususundaki gayretlerini ve Hükümet programında ifadesini bulan partizan idareden kaçınılacağı taahhütlerini memnuniyetle karşılamış bulunmaktayız. (*Bravo sesleri ve alkışlar*)

Meclis Grubumuz, Devlet idaresinden ve millet hayatından partizan tutum ve zihniyeti mutlak surette tasfiye etmek lüzumunu, tarafsız idareyi memlekette tabii bir hayat tarzı haline getirmek mecburiyetini, demokratik siyasi rejimin asli unsuru, millî birlik, beraberlik ve huzurun ihmal edilmeyecek bir şartı telâkki etmektedir.

Şüphesiz bu mevzuda vazife, programlara ve beyannamelere böyle bir idareye taraftar olduğumuz şeklinde güzel cümleler geçirmekle bitmemekte, en küçük idare ve parti kademelerinden, en yüksek idare ve parti kademelerine kadar bu anlayışı benimsetmek, zihinlere ve icraata bu anlayışı yerleştirmek lâzım gelmektedir.

Şu hususu açıkça ve samimiyetle ifade edelim ki, mesul makamları işgal edenler, şahıslarına ve mensup oldukları siyasi teşekküllere hoş görünmek maksadıyla kanun ve nizamları bir yana itenleri, kendilerini bu istikamette harekete teşvik edenleri sevimli görmekte, bu gibilere müsamahakâr davranmakta ve hattâ bu gibilerin arzularına karşı koymak cesaretini nefislerinde bulamamakta devam ettikleri müddetçe, söylenen bütün sözlere kaleme alınan bütün beyanlara rağmen memlekette ne demokratik rejim tesis olunabilir, ne de millî huzur lâıykıyla sağlanabilir.

Bu itibarla büyük ehemmiyet verdiğimiz bu mevzuda, Hükümetimizin programına geçirdiği taahhütleri takdirle karşılamakla beraber, müspet ve inandırıcı tatbikatı görünceye kadar nihai sözümüzü söylememeyi tercih etmekteyiz.

Milletimizin modern dünyadaki yerinin Atatürk devrimlerine sadık kalmak ve onların yerleşmesi ve gerçekleşmesine çalışmak suretiyle temin edilebileceğine inanmış bir parti olarak, Hükümet programının, Atatürk ıslahatının ilkeleri üzerinde kararlılık ifade eden beyanlarını, Anayasa esaslarına mutlak hâkimiyet kazandırmak hedefini memnuniyetle karşılamaktayız. Bu istikametlerdeki çalışmaların muvaffakiyetinin, sağlam ve sıhhatli bir iktisadi politika ile mümkün olacağında şüphe yoktur.

İktisadi politikada muvaffakiyet demek, iktisadi hayatta huzur ve istikrar demektir. İktisadi hayatta elde edilecek huzur ve istikrar sayesinde de millî hayatın her sahasında huzur ve istikrarın sağlanması, her türlü ıslahatın yapılması imkân dâhiline girer. Yani lâfın değil işin hâkim kılınabilmesi için her şeyden önce sağlam ve sıhhatli bir iktisadi bünyeye sahip olmak şarttır.

Bu itibarla programın iktisadi politikaya müteallik mütalâaları üzerindeki görüşlerimizi fazla tafsilâta girmeden ortaya koymak isteriz.

Takip edilmesi düşünülen umumi iktisadi politikanın temel görüşleri, yatırımlarımıza verilmesi düşünülen ana istikametler üzerinde, Hükümet programında daha sarıh, daha katî mütalâalar bulmayı arzulardık.

Türkiye'miz iktisadi ve içtimai sahalarda az gelişmiş bir memlekettir.. Yıllık çok süratli nüfus artışı, plânlı, bir iktisadi kalkınma ve içtimai ıslahat hareketinin bir türlü tatbikata konulamamış olması dolayısıyla, az gelişmiş hüviyetimiz devam

etmekte, medenî âlem ile aramızdaki mesafe süratle kapanmak lâzım gelirken belki her gün biraz daha açılmaktadır.

Bunun yanında bir de, iç bünyemizde, çeşitli bölgelerin ekonomik ve sosyal durumları arasında mühim seviye farklılıkları mevcut bulunmaktadır. Vatanın bir kısım parçaları ileri denilebilecek hayat şartları içinde yaşarken, diğer bir kısım parçalarının her türlü iktisadi ve içtimai mahrumiyetlerle boğuşmak mecburiyetinde kalmaları, şüphesiz, millî huzur bakımından da üzerinde ehemmiyetle durulmayı icap ettiren bir mesele olmaktadır.

Bu itibarla yeni Hükümetten, 1962 bütçesinden başlayarak vatanın topyekûn gelişmesi mevzuuna vereceği ehemmiyet yanında, vatanın mahrumiyetleri nefsinde cemetmiş bölgelerinin en kısa zamanda bu mahrumiyetlerden kurtarılması mevzuuna da hususi bir alâka göstermesini temenni etmek isteriz. (*Bravo, sesleri ve alkışlar*)

Hükümet Programı, gelişmede takip edilecek yolu tespit ederken, hedefi, “hürriyet nizamı içinde hızlı bir kalkınma” olarak tarif etmekte ve bu kalkınmayı Devlet sektörü yatırımlarında plân fikrine istinat ettirmektedir. Hususi sektör için ise, Devlet sektöründe olduğu gibi bu sektörde de mümkün olan en geniş ölçüde yatırım, yapılması fikri üzerinde durulmaktadır.

Prensip olarak bu ana hedeflerin reddedilmesi tabiatıyla bahis mevzuu olamaz. Fakat bu umumi hedefler yanında bazı temel iktisadi gömüşlerin öğretilmesi ihtiyacı da aşîkârdır.

Hükümet, acaba Devlet sektörü ile hususi sektör arasında nasıl bir münasebet düşünmektedir? Umumi yatırım hacmimizle millî gelir arasında bir münasebet tesisine ihtiyaç görmekte midir? Böyle bir ihtiyaç görmekte ise bu nispet ne olmalıdır ve nasıl sağlanmalıdır. Umumi yatırım hacmi içinde ziraat ve sanayi kollarımızın işgal etmeleri gerekli mevkiiler nasıl mütalâa olmaktadır?

Kalkınma siyaseti; millî gelirimizdeki yıllık yükselme nispetinin, nüfus artışı ile birlikte, ileri memleketlerle aramızdaki mesafenin görünür bir gelecekte kapatılması esasına istinat ettirildiğine göre, bu neticelerin hangi kaynaklarımızın hangi nispetlerde geliştirilmesi suretiyle temin edilebileceği ümit olunmaktadır?

Hükümetin iktisadi politika anlayışının temel felsefesini ortaya çıkaracak olan bu suallere cevap verici mütalâaları programda bulmaya imkân yoktur.

Programın; “memleketimizin umumiyetle bilinmekte olan çeşitli ihtiyaçlarını süratle giderecek tedbirleri seçerken, Devlet Plânlama Teşkilâtının çalışmalarından ciddi olarak faydalanmak kararındayız.” şeklindeki beyanından, bu mevzuudaki görüşlerin tespitinin Devlet Plânlama Teşkilâtına bırakılacağı anlaşılmaktadır.

Şüphesiz, memleket kalkınmasında mütehasşis elemanların ilmî mütalâalarını temel sayan böyle bir görüşü hizmetle karşılamaya imkân yoktur. Fakat siyasi iktidarların, memleketin umumi iktisadi şartlarını dikkate alarak, varılmak istenen büyük hedefe memleketi en iyi şekilde götüreceğine inandıkları temel iktisadi gö-

rüşlerinin de mevcut olması icap eder. Parti programlarının kaleme alınış sebeplerinden biri de bu olsa gerektir. Hükümet programını bu mevzuda vuzuhtan mahrum bulduğumuzu ifade etmek isteriz.

Bugün mesul ve mütehasıs elemanlarımızın sarıh ve katı ifadelerinden anladığımıza göre; gerekli yatırımların yapılmaması, yanlış tatbikat ve icraat dolayısıyla, ziraat kolumuzda tabii kaynaklarımız israf ve tahrip edilmekte, zirai istihsal her gün biraz daha yetersiz ve düşük hale gelmektedir. Yine mütehasısların ve mesul elemanların ifadelerine göre, memleketimiz iklim şartları bakımından ziraatta büyük ihtiyaç hâlinde sulu ziraata geçmek mecburiyetinde olduğu halde yatırım kifayetsizliği, yanlış ve noksan sulama ve drenaj tesisleri dolayısıyla hem sulu ziraata geçmek imkânından mahrum kalmış, hem de çok cüzi miktarlarda yapılan sulamalar topraklarımızın çoraklaşmasına sebebiyet vermiştir.

O halde, bu vakıaların meydana çıkardığı bir hakikate Hükümet olarak el koymak, umumi yatırım politikasında bu işe çok ciddî yer vermek zamanı gelmiş demektir.

Hükümet Programı üzerindeki mütalâaları ortaya koyarken, fazla teferruata, girmenin doğru olmayacağı tabiidir. Kısaca ve bir iki cümle ile yukarıki hususlara temas etmekten maksadımız, yatırım politikasının çeşitli veçhelerine verilmesini gerekli gördüğümüz ehemmiyete işaretidir, öyle zannediyoruz ki, bu mevzuda, bundan böyle çok kararlı olmak ve yatırım siyasetimizi tâyin ederken memleket realitelerine en uygun istikametleri sarıh ve katı şekilde tespit etmek lâzımdır.

BAŞKAN — Sayın Ekrem Bey, bir dakika müsaadenizi rica edeceğim.

Muhterem arkadaşlar; İçtüzüğün 88'nci maddesi, tahrirî nutukların 20 dakikadan fazla olmayacağını âmirdir. (*Sağdan teamül vardır, sesleri*) Müsaade buyurursanız, grup sözcülerinin, Tüzüğün bu kaydıyla mukayyet olmayarak, yazılı nutuklarının hitamına kadar konuşmalarına devam buyurmalarını oylarınıza arz edeceğim. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurun Beyefendi.

Y.T.P. GENEL BAŞKANI EKREM ALİCAN (Devamla) — Teşekkür ederim.

Yeni Türkiye Partisinin Meclis Grubu olarak, muhterem Hükümetimizden, ziraat kolunda yapılması zaruri reformu tahakkuk ettirebilmek için bu kol yatırımlarına bugüne kadar alışılmış usuller dışında, çok daha ciddî bir ehemmiyet atfetmesini temenni etmekteyiz.

Bu mütalâalarımızla sanayimizin ihmal edilmesi mânasında bir görüşü elbet müdafaa etmemekteyiz. Fakat bu memlekette muvaffak bir yatırım politikasının, ziraat kolunda yatan tabii servetlerin âtil bırakılması ve hattâ israf edilmesi bahasına sağlanamayacağına da şüphe yoktur.

Senenin büyük kısmını, gizli veya açık işsiz geçiren Türk köylüsünün, boş zamanlarını değerlendirmek bakımından zirai meşgale yanında, birtakım el ve ev

sanatları ile müstahsil hale getirilmesi mevzuu da, zirai yatırım politikası içinde üzerinde ayrıca durulmaya değer bir mesele olsa gerektir.

Biz nüfusumuzun % 70 ini teşkil eden Türk köylüsünün kuvvetli bir müstehlik halinde Türk ekonomisine yararlı olma imkânından mahrum bulunduğu, müddetçe, hızlı bir kalkınma imkânının kolayca elde edilebileceğine inanmamaktayız. Bu neticeyi elde edebilmek için bir taraftan zirai reform ile zirai gelirlerin artırılması, bir taraftan bu nüfusun bir kısmının sanayie intikali, bir taraftan da bulundukları yerlerde yardımcı istihsal imkânlarına kavuşturulmaları gerektiği kanaatindeyiz.

Mevcut sanayimizin, bilhassa devlet sektörünün, çeşitli meseleleri bulunduğu şüphe yoktur. Bu meselelerden mühim kısmının, mali bünyelerin takviyesi, işletme faaliyetlerinin her türlü siyasi müdahaleden masun kılınması suretiyle halledilebileceği kanaatindeyiz.

Her halükârda, mevcut ve bundan sonra kurulacak sanayi her şeyden önce, yüksek maliyetlerden kurtarılması, dâhilî istihlâk hudutları dışına çıkacak istihsal kapasitelerinde, ihraç imkânlarının mutlaka dikkate alınması zaruridir. Aksi halde Türk ekonomisine hizmet gayesiyle kurulan bir kısım sanayi Türk Ekonomisine yük olması önlenememektedir.

Hükümet Programının; sanayi politikasında kaliteyi ıslâh etmek, istihsal maliyetlerini düşürmek şeklinde tarif edilen genel hedefini memnuniyetle karşılıyor, kredi, vergi ve gümrük politikaları yoluyla hususi sektör gelişmelerini teşvik kararını müspet bir görüş olarak kabul ediyoruz.

Hususi sektör yatırımlarını teşvik bakımından vergi politikasında yatırım indirimi müessesesinin ihdasını, sınaî tesislere işletme kredisi sağlayacak bir kredi müessesesinin kurulmasını süratle halli gereken mevzular telâkki etmekteyiz. Hususi sektör yatırım kredileri mevzuunda Türkiye Sınaî Kalkınma Bankasının daha verimli bir çalışma düzenine sokulabileceği kanaatindeyiz.

İç istihlâk hudutları dışında istihsal imkânlarına sahip olduğumuz sınaî maddelerimizin ihracı kolaylıklarının sağlanması yolundaki tedbirlerin de bir an önce alınması lüzumuna işaret etmek isteriz. Bu vesile ile Türk dış tediye muvazenesi mevzuunun, Türk ekonomisi bakımından taşıdığı fevkalâde mühim ve fevkalâde acil mahiyetini de burada bahis konusu etmeden geçemeyeceğiz. Yeni Hükümetimiz, programında, nedense bu mevzu temas ihtiyacını duymamıştır.

İCA yardımları hariç, bugünkü dış ticaret hacmi hudutları içerisinde dahi, yıllık 100 milyon dolara yakın tediye muvazenesi açıklarımız artık müzmin bir hal almış bulunmaktadır.

Her yıl uzun müzakerelerden sonra, milletlerarası teşekküllerden temin edilen kısa vadeli borçlanmalarla karşılanan bu açıkların devamının; Türk ekonomisi bakımından bizi ciddi surette düşündürmesi lâzım geldiğinde şüphe yoktur.

Yeni Türkiye Partisi Meclis Grubu olarak, Hükümetin uzun vadeli yatırım plânları yanında bir “orta ve kısa vadeli dış gelirleri geliştirme programı” içinde bu mevzu hal yoluna girmesinin zaruretiye işaret etmekte fayda mülâhaza ederiz.

Yine yatırım meselelerimiz içinde, üzerinde ehemmiyetle durulmaya değer gördüğümüz bir başka hususa da, yeni Hükümetin dikkatini çekmek isteriz. Malûm olduğu üzere 27 Mayıs 1960 tarihine kadar Türkiye’de başlanmış veya projeye bağlanmış yatırım mevzuları, 72 sayılı Kanunla yeni bir düzene tâbi tutulmuş ve mütehassıslarla millî ekonomimiz bakımından lüzumu tespit edilmiş bulunan yatırım projelerinin ikmalleri imkânlarının teminat altına alınması yoluna gidilmiştir.

Yekûn tutarları milyarları bulan ve tatbika konulmalarının millî ekonomimiz bakımından zarureti kararlaştırılmış olan yüzlerce projenin tatbik imkânından mahrum bir şekilde bırakılmasının isabetli olmayacağı kanaatindeyiz. Milletlerarası yatırım kredisi müesseselerinden dış finansman kredilerinin sağlanması mümkün olan bu projelerin, Devlet Plânlama Teşkilâtı ile varılacak mutabakat çerçevesi dâhilinde, gecikmelere meydan bırakılmadan tatbikleri hususunun sağlanmasını Hükümetten temenni ederiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Yatırım politikamızın muvaffakiyetinin, yatırımlarımıza bulunacak mali kaynakların verimlilik ve sıhhatlilik derecesine bağlı bulunduğunda şüphe yoktur. Bu bakımdan meselenin en büyük sorumluluğunun Maliye Bakanlığı tarafından yüklenilmiş olduğu meydandadır.

Kanaatimizce, memleketin mali politikasını ellerinde tutanlar; enflasyonist siyaseti reddettikleri nispette, her türlü genişleme hareketinin karşısına enflasyon korkusunun çıkarılması temayüllerini de önlemek mecburiyetindedirler. Bu itibarla, gerek Devlet bütçesinin tanziminde, gerek yatırım tahsislerinin tespitinde, gerekse kredi politikasının tayininde, az gelişmiş bir ekonomiye sahip olan memleketimizin, gelişme ihtiyaçlarının dar ve kısır görüşler içerisinde mütalâasından kaçınılması lüzumuna inanmaktayım. Ekonomimizi durgunluktan kurtarmanın ve hele istikrar içinde hızla gelişmenin yolu bu olsa gerektir.

Vergi sistemimizin, bilhassa vasıtasız vergiler manzumumuzun en büyük kifiyetsizliğin, kaçaklıkları önleyici teşkilâtının noksanlığında olduğu kanaatindeyiz. Her yıl vergi dairelerimize verilen 300 bin civarındaki Gelir Vergisi beyannamesinden sadece yüzde dördünün, beşinin kontrol edilebildiği bir memlekette vergi kaçakçılığının önlenmesi imkânı olamayacağına şüphe yoktur.

Türk vergi hukuku dünyanın hakikaten mazbut vergi hukuklarından biridir. Islaha muhtaç hususlar zaman içinde elbet ıslâh edileceklerdir. Gelir Vergisi sistemimizin yatırımları himaye, sosyal adaleti temin mevzularındaki ihtiyaçları bugünden tespit edilmiş bulunmaktadır.

Yukarda da ifade ettiğimiz gibi bu mevzuda asıl bir ihtiyacımız kaçaklıkları önleyecek ehliyetli, kifayetli ve lüzumlu genişlikte kontrol ve murakabe teşkilâtına malik olabilmektir.

Vergi sistemimizde getirileceği vadedilen toplu ıslahat tedbirlerinin, Devlet gelirlerinde azalmaya ve yatırım imkânlarımızda daralmaya meydan vermeden ziraat arazisinden Arazi Vergisinin, dar işçi kazançlarından tasarruf bonolarının kaldırılması esaslarını da ihtiva etmekte bulunmasını memnuniyetle karşılamaktayız.

Bu vesile ile Devlet borçlarından mahdud olan tasarruf bonolarının bir nevi vergi şeklinde mütalâasını da uygun bulmadığımızı ifade etmek isteriz.

Her ne kadar 223 sayılı Kanunun 16'ncı maddesi hükümlerinden istifade ile 1961 mali yılı Devlet bütçesine 448 küsur milyon liralık bono hâsılatı gelir kaydedilmek suretiyle bu bütçe denkleştirilmiş ise de, tasarruf bonoları hasılatının Devlet borçları olduğunda şüphe yoktur.

Tasarruf bonolarından temin olunan hâsılatın Devlet bütçesi gelirleri içerisine karıştırılmaksızın 223 sayılı Kanunun birinci maddesiyle ihdas ettiği Yatırımlar Finansman Fonu'nda biriktirilmesi ve yine aynı kanunun aynı maddesinde ifadesini bulan tarım, sanayi ve ulaştırma yatırımlarımıza ait müşahhas yatırım projelerinin finansmanında kullanılması daha isabet olur kanaatindeyiz.

Bugünkü tatbikat, bonolar hâsıllarının bir nevi vergi haline getirmekte, Devletin bütçe varidatı içerisinde bu hâsılat da sarf olunup gitmektedir. Bu suretle Devlet hazır bir imkâna sahip olduğundan bütçe gelirlerinin verimini artırma gayretinden uzak kalmaktadır.

Yatırım politikasında; memleketin umumi olarak bayındırlığını sağlayan ve dolayısıyla istihsal kudretini geliştiren temel tesisler yatırımlarının da müstahsil yatırımları kadar ehemmiyetli bir mevki işgal ettiğinde şüphe yoktur. Bu bakımdan, plânlı gelişme hamlemizde, Hükümetin, Devlet ulaştırma tesisleri, Devlet Su İşleri, barajlar, hidroelektrik tesisleri, köy yolları, köy içme suları, kültür ve sağlık tesisleri gibi hizmetlere büyük bir ehemmiyet verileceğini öğrenmiş bulunmaktayım.

Bir nevi envanter tanzimi şeklinde bu çeşit memleket hizmetlerinin listeler halinde sıralanması her zaman mümkün olan bir şeydir. Mesele bu listelerde adı geçen hizmetlerin muayyen Devlet görüşleri içerisinde ve muayyen millî hedefler istikametinde tahakkuku imkânlarının sağlanmasıdır. Bu itibarla Sayın Hükümet Başkânının bu yoldaki vait ve taahhütlerini de memnuniyetle kaydetmiş bulunmaktayız.

Yatırım politikasının muvaffakiyetinde emeğin diğer istihsal unsurları kadar ehemmiyetli bir unsur olduğu inancının yeni Türk Hükümetine hâkim bulunduğunu görmek takdirle karşıladığımız bir müşahede olmuştur. "İşçinin refahının her şeyden önce yeni iş alanlarının açılmasına, yani süratli bir iktisadi gelişme hareketinin tatbik halinde bulunmasına bağlıdır" şeklindeki anlayış ise aynı derecede isabetli bir görüştür.

Hükümetin tarafsız idare mevzuundaki taahhütlerinin bilhassa İktisadi Devlet Teşekküllerimizde çalışan işçilerimiz bakımından ehemmiyetli bir mâna taşıdığına işaret etmek isteriz. Bugüne kadar partizan idareler, partizanlığın köklerini, İktisadi Devlet Teşekküllerimizin işçi toplulukları ihtiva eden müesseselerine salmak imkânını daima bulmuşlardır. Bugün do, alışılmış usuller içerisinde yeni Hükümetin siyasi kanaatleri emrinde bir partizan tutum hortlatılmak istenebilir. Bu hususta Hükümetimizi şimdiden uyarmakta fayda mülâhaza ederiz.

Millî eğitim politikamızın, millî kalkınma politikamızla çok yakın münasebetinin dikkatten uzak tutulmayarak mütalâa edilmekte olmasını ileri ve yeni şartlara

uygun bir anlayış olarak kabul ediyoruz. Orta ve yüksek öğrenim kurumlarımızın kuruluş ve çalışma esaslarının tâyininde Devlet Plânlama Teşkilâtı ile yakın münasebet kurulacağı yolundaki beyanları takdirle karşılız.

İlköğrenim dâvamızın da 10 yıllık bir süre içinde sağlanacağı taahhüdünü, ciddi bir harekete girişmek arzusunun ifadesi olarak kabul etmekteyiz. Dünyanın en az okur - yazar nüfusa sahip memleketlerinden biri olan Türkiye'mizde millî eğitimin en büyük meselesinin, ilköğrenim dâvasını halletmek olduğunda şüphe yoktur.

Adalet cihazımızdan istediğimiz ucuz, çabuk ve emniyetli adalettir. Bu neticeyi sağlamakta yardımcı olacak her türlü tedbiri Yeni Türkiye Partisi Meclis Grubu şükranla karşılayacaktır.

İnfaz sistemimizi ıslah etmek, infaz müesseselerimizi bugünkü perişan durumdan kurtarmak, her hangi bir şekilde hapse düşmüş vatandaşlarımızı bir daha dürüst bir insan olarak cemiyete dönme imkânından mahrum bırakmamak Adalet Bakanlığımızın üzerinde hassasiyetle duracağı meselelerden olsa gerektir.

Yeni Hükümetin vatandaş münasebetlerinde geçmiş siyasi mücadelelerin yalarını, tamamıyla tedavi etmek hususunda dikkatle çalışacağı yolundaki beyanlarını, millî huzur ve sükûn bakımından anlayışlı bir görüş olarak kabul ediniz. (*Şiddetli alkışlar, bravo sesleri*)

Bu maksatla alınması düşünülen tedbirlerin, hasis, parti menfaatleri endişesiyle bir nevi pazarlık mevzuu yapılamamasına uygun mütalâa etmekteyiz. Bu memlekette millî huzurun bir an imce temini hepimizin müşterek kanaat ve arzusudur. (*Şiddetli alkışlar*) Bu kanaat ve arzusunun tatbika konulmasında küçük takaddüm hesaplarına kapılmanın, siyasi bayatımıza temel yapmaya çalıştığımız ahlâkîlik ve samimiyet ölçüleriyle bağdaşamayacağında şüphe yoktur. (*Alkışlar ve bravo sesler*)

Bu itibarla hu çeşit tedbirlerin partiler üstü meseleler halinde müştereken kararlaştırılmalarını en uygun, hal sureti olarak görmekteyiz. (*Alkışlar*)

Memleketin iç politikasında, vatandaşlar arasında huzur ve iyi münasebetlerin sağlanması lüzumu, muhalif - muvafık bütün siyasi- teşekküllerimizin ve Devlet idarecinde mesuliyet almış insanların başlıca kaygıları olmak icabeder. Hükümetin partizan idareye son vermek mevzuunda kararlı bir tutum içerisinde bulunacağı yolundaki taahhütlerimi yukarıda kaydetmiştik. Bütün idari personelin sadece kanunların emrinde ve her türlü siyasi endişeden uzak bir şekilde vazife görmeleri memleketim huzur, emniyet ve istikrarı için başlıca şarttır. (*Bravo sesleri*) Hürriyet anlayışının iç politikada anarşi mânasına gelmeyeceğimde şüphe yoktur. Bu itibarla asayiş kuvvetlerimizin kanunların kendilerini vazifeli kıldığı tedbirleri almalarında, milletçe bu vazifelerini kolaylaştırıcı gayretler göstermemiz gerektiğine inanmaktayız.

Hükümetin haklı Olarak üzerinde durduğunu mevzuun hayati ehemmiyetine biz de işaret etmek isteriz. Polis ve jandarmamın esas vazifesi emniyet ve asayişini, huzur ve sükûnun teminidir. Böyle ağır ve şerefli bir vazifenin mesuliyeti altında

bulunan bu kuvvetlerin, kıymetlerinin ve manevi itibarlarının zedelenmemesini, nefislerine güven ve vazifelerine bağlılık hislerinin, sarsılmamasını temim etmek başlıca kaygımız olmak icabeder. Yeni Türkiye Partisi Meclis Grubu, Hükümetin bu yoldu alacağı her türlü tedbirleri en iyi niyetlerle destekleyecektir.

Hükümet programında mahallî seçimler mevzuunda bir işaret görmeyi arzulardık. Fakat nedense bu husus dikkatten uzak kalmış bulunmaktadır. Yeni rejimim oturuşma ve yerleşme devresi içerisinde bulunduğumuza göre, mahallî seçimlerim bir an önce yapılacak vazifelerin millet reyî ile seçilmiş vazifelilere intikal ettirilmemesinde sayılamayacak kadar çok faydalar olduğu kanaatindeyiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Yeni Anayasamızın temsil ettiği zihniyet içerisinde sosyal adalet ve sosyal güvenlik mevzularının bundan sonraki hükümetleri yakından ilgilendirecek meseleler olduğu muhakkaktır. Hükümet programında çeşitli bakanlıklar icraatına verilmesi düşünülen istikametler arasında bu görüşlerin benimsendiği ifade olunmaktadır.

Bugünün refah Devleti anlayışında; bütün sosyal adalet fikirlerimin temelli, milletlerim maddi ve mânevi ihtiyaçlar bakımından, ihtiyaçlardan azade bir hale getirilmesi olduğuna göre, Hükümetim bu istikametteki çalışmalarını yakından izlemek, muvaffak neticeleri takdirle karşılamak, noksanları ikmal ettirmeye çalışmak bizim vazifemiz olacaktır. (*Alkışlar*)

Millî gelirimizi medenî Garp âlemi ile aramızdaki mesafeyi en kusa zamanda kapatacak şekilde yıldan yıla artırmamız ne kadar zaruri ise, artan gelirlerim vatandaşlar arasında muvazeneli bir şekilde dağılması imkânlarını sağlamak da aynı derecede zaruri olmak gerekir. Bu itibarla Hükümetin âdil temellere dayanan sosyal hizmet, sosyal sağlık, kültür çalışmalarını ümitle beklemekteyiz.

Basın ve haber alma hürriyetinin memlekette kemaliyle yerleşmesi yolunda Hükümetin sarf edeceği gayretleri Yeni Türkiye Partisi Meclis Grubu olarak memnuniyetle karşılayacağız. Bu mevzuda Anayasamızın 22'nci maddesiyle millî güvenliği, genel ahlâkı koruma, kişilerin haysiyet, şeref ve haklarına tecavüzü önleme hususlarında ortaya koyduğu esasların da aynı dikkat ve hassasiyetle takip edileceğinden emin bulunmak isteriz.

Anayasamızın 19'ncu maddesiyle vicdan ve din hürriyeti mevzuunda konulmuş esasların ciddiyetle takibi lüzumuna inanmaktayız.

Dinin siyasete alet edilmemesi hususundaki Anayasa hükmünün her türlü istismar imkânlarını ortadan kaldıracak şekilde tatbikinin millî bir zaruret olduğuna inanmaktayız. (*Alkışlar*) Bunun yanında din eğitim ve öğretiminin de yine Anayasamızın benimsediği esaslar içerisinde tanzimi hususunda ciddi gayretler "sarfının lüzumlu olduğu kanaatindeyiz.

Dış politikamızın ana hedefi olarak Büyük Atatürk tarafından tespit edilmiş bulunan "Yurtta sulh, Cihanda sulh!" ilkesinin Hükümet programında yer almış bulunması partimiz Meclis grubunu sadece memnun eden bir husustur.

Esasen dış politika mevzuunda partilerimizin görüşlerinde her hangi bir farklılık düşünmeye de imkân yoktur. Millet olarak hudutlarımız içerisinde millî gelişmemiz için çalışmakta, hür milletler camiasının, hürriyetler nizamına müstenit Dünya sulhunu sabama gayretlerine bütün mevcudiyetimizle iştirak etmekteyiz. Dış politikada bu ana hedefler istikametinde, şahsiyetini hissettiren ve millî hayatı her türlü gölgelenmeden koruyan çalışmalar partimiz Meclis Grubunca samimiyetle desteklenecektir. Varlığımızın, millî birlik ve beraberliğimizin büyük teminatı Ordumuzu her bakımdan vazifesini liyakatle yapacak kuvvet ve kudrette tutmak şeklindeki Hükümet anlayışını bir millî arzunun ifadesi olarak görüyoruz. *(Alkışlar)*

Muhterem arkadaşlarım; buraya kadar yeni Hükümetimizin programı üzerindeki görüşlerimizi fazla teferruata girmeden izaha çalıştım. İzahlarımızdan anlaşıldığı üzere, Hükümet programının tasvip ettiğimiz taraflarını açıkça beyan etmekten, noksan bulduğumuz taraflarını belirtmekten çekinmedik.

Program hakkındaki muhassala düşüncemizi hulasaten ifade etmek icap ederse şöyle bir neticeye varmak mümkündür.

Hükümetimiz, demokratik rejimimizin büyük hastalığı partizan idareyi yok etmek, tarafsız idare mefhumunu milletimiz hayatına yerleştirmek kararlılığı içerisinde gözükmemektedir. Hükümetin bu kararlılığının muvaffak tatbikat haline gelebilmesi için birtakım şartların tahakkukuna lüzum vardır. Bu şartların başında Hükümetin dayandığı siyasi teşkilâtın, en küçük kademedan en yüksek kademe kadar bu zihniyete aynı samimiyetle intibak edebilmesi, Hükümeti teşkil eden Sayın üyelerin müspet neticeyi istihsal hususunda tam bir kararlılık içinde bulunabilmeleri, idare mekanizmasında yer almış personelin mutlak tarafsız ölçülerle hareket etmenin şahsi kaderleri üzerinde menfi tesir yapmayacağı inancını umumi olarak benimseyebilmeleri gelmektedir. Bunun yanında muhalif partiler mensuplarının da tarafsız idare yolundaki gayretleri istismar etme temayüllerinden uzak, aynı tarafsızlık zihniyetine kendilerini alıştırabilmiş olmaları lüzumu aşîkârdır. *(Bravo sesleri)*

Yeni Türkiye Partisinin Meclis Grubu, Hükümetin kararlılık ifade eden bu beyanları karşısında ve kendisine düşen vazifenin mesuliyet idraki içinde, icraat ve tatbikat ile meydana çıkacak durumu takip etmek kararındadır.

Bu mevzuda, milletçe kaydedeceğimiz muvaffakiyet, Karma Hükümetin millî huzur Hükümeti olma yolundaki büyük hedefine ulaşma imkânlarını sağlayacak başlıca unsur olacaktır. *(Bravo sesleri)*

Hükümetimizin ikinci büyük hedefi, hürriyet nizamı içinde gelişen bir Türkiye meydana getirmektir. Bu neticenin elde edilebilmesi de, yatırım politikasına verilecek kat'î, sarîh ve azimli istikâmetle meydana çıkacaktır. Bu mevzuda da görüşlerimizi teferruatlı olarak izah etmiş bulunmaktayız.

Meclis grubumuzu teşkil eden arkadaşlarımız, bu görüşlerimizin ve program üzerinde cereyan edecek müzakerelerin ışığı altında yeni Hükümet hakkında varacakları kanaati oylarıyla ifade edeceklerdir.

Hükümetimize başarı dileklerimizi tekrar ederek hepinizi hürmetle selâmlarım.
(*Şiddetli alkışlar ve bravo sesleri*)

BAŞKAN — Arkadaşlar, şimdi söz, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Meclis Grubu adına. Sayın Ahmet Oğuz’undur. (*Alkışlar*)

CUMHURİYETÇİ KÖYLÜ MİLLET PARTİSİ MECLİS GRUBU ADINA AHMET OĞUZ (İstanbul) — Millet Meclisinin Sayın üyeleri. Hükümet Programı hakkında Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Meclis Grubunun görüşlerini ifade etmek üzere yüksek huzurunuzda çıkmış bulunuyoruz. Siyasi hayatımızda bir muvazene, itidal ve istikrar unsuru olarak vazife görmeyi gaye edinmiş bulunan bir partinin Meclis Grubu olarak büyük hâdiselerden sonra girmiş bulunduğumuz şu devrede bu gayeye daha büyük bir hassasiyetle sadık kalmaya gayret edeceğiz.

Ciddî bir muhalefetin içte ve dışta iktidarın en yakın ve müessir bir yardımcısı olduğuna kaniiz. İktidarın yanlış icraatından nemalanmayı fırsat bilen ve onun muvaffakiyetinden rahatsız olan sakîm bir muhalefet görüşünü reddeder ve bil-hassa memleketimizin bugün içinde bulunduğu şartlar muvacehesinde, yapıcı ve huzur getirici bir zihniyeye vazife gören bir muhalefet partisinin, iktidarların işini kolaylaştıracağına ve onların mânevi itibarlarını artıracığına inanıyoruz. (*Alkışlar*) Hükümet Programı hakkında yapacağımız bu tenkitlerde ve ileri süreceğimiz temennilerde aynı görüşe sadık kalacağımız şüphesizdir.

Muhterem arkadaşlar,

Program üzerindeki görüşlerimizin arzına başlarken, bu programın umumi karakteri itibariyle murakabeyi güçleştiren, seyyal ve vuzuhsuz bir hüviyet taşıdığını ifade etmek isteriz. Program, memleketin ana meselelerini derinliğine ve genişliğine içine almamakta ve eksik olarak temas ettiği mevzulara taallük eden tedbirlerin nelerden ibaret olduğunu da müşahhas bir şekilde gösterememiş bulunmamaktadır. Birçok mevzularda sadece arz ettikleri ehemmiyetler tebarüz ettirmekle yetinilmiş ve fakat bunların hal yolları gösterilmemiştir. Bu haliyle program memleket meselelerine ait bazı mütearifeleri umumi kelimelerle dile getirmekten ileri gidemeyen dağınık ve sarahatten mahrum bir siyasi nutuk manzarası arz etmektedir.

Sayın milletvekilleri,

Programda Karma Hükümet kendini bariz vasıflarıyla “büyük hâdiselerden sonra gelmiş bir millî huzur ve kalkınma Hükümeti” olarak takdim etmektedir. Hiç şüphesiz İhtilâl sonrası şartı içinde iş başına gelen bir Hükümetin ana vasıfları da bunlar olmak lâzımdır. Bu Hükümet siyasi, hukuki, ekonomik ve sosyal sahalarda huzuru tesis edebilmelidir. Bunun tesisi yolunda programın ortaya koyduğu dağınık meseleleri biz, bu tasnif içinde ele alacağız ve düşündüklerimizi söyleyeceğiz.

Programda ifade edildiği gibi, memleketin bugün karşısında bulunduğu baş meselelerden biri, vatandaşlar arasında iyi münasebetleri sağlamak, siyasi mücadelelerin vatandaş kütleleri arasında yarattığı uzaklık ve çekişmeyi huzura çevirmektir.

Geçen siyasi mücadelelerin vatandaş kütleleri arasında ektiği husumet tohumları hemen düne kadar yeşermiş ve boy atmış bir halde kendini göstermiştir. Kütleler arasındaki husumet hislerinin ne dereceye kadar korkunç ve gayri insani hareketlere sebep olabileceği, tarihin sergüzeştlerini hikâye ettiği birçok milletlerin hayatında görülmektedir...

Ne dünya ve ne vatan, husumet hisleriyle birbirlerini gözleyen ve izleyen insan kütlelerinin davranışlarıyla huzura kavuşamaz. Şiddetin şiddet davet ettiğini, intikam almak için müsait an gelince husumet hislerinin galeyanıyla ne gibi faciaların meydana geldiğini gösteren misaller birçok milletlerin tarihinde yer almıştır. Hâkim idareciler daima gerek millî, gerek milletlerarası anlarda, kütleler arasındaki husumet hislerini silmeye çalışmışlar, muvaffak oldukları nispette de insanları huzura kavuşturmuşlardır. Husumet hislerini zemin ve zamanın şartlarına uygun olarak şefkat ve atıfetle yok etmeye çalışmak, insanları kardeşlik hisleriyle birbirlerine bağlamaya gayret etmek, memleketleri idare etmek mesuliyetini üzerine almış olanların en başta gelen vazifelerindendir.

Siyasi ayrılıkların, esas itibarıyla, siyasetin yukarı kademesini işgal eden idareciler ve hususiyle iktidarda bulunanlar tarafından beslendiği hususunda programda konmuş bulunan teşhise de tamamen iştirak etmekteyiz. Bu bakımdan, biz C.H.P. ile A.P.'nin bir karma hükümet bünyesi içinde iş birliği yapmalarını iyi bir başlangıç saymaktayız. Bu hâdise, uzun siyasi mücadeleler sonunda birbirine karşı ayrılık duyan kütlelerin de yaklaşmasını temin ederse memleket bundan fayda görecektir ve bu halin huzurun teessüsünde mühim rol oynayacağını ummak yerindedir. (*Alkışlar*)

Diğer taraftan, programda yer alan “Geçmiş siyasi mücadelelerin yaralarını tamamıyla tedavi etmenin dikkat ve ehemmiyetle göz önünde bulundurulacağı ve üzerinde çalışmaya başlanacağı” hakkındaki görüşe de Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi olarak katılmaktayız. (*Alkışlar*) Programın meskût bıraktığı cihetlerden birisi, mahallî seçimler olmuştur. Siyasi huzur ve istikrarın tesisi için muhtar ve belediye seçimlerinin mümkün olan en kısa zamanda yapılmasında Hükümetin hassasiyet göstermesini istemekteyiz. Muhterem arkadaşlar;

Siyasi ve hukuki istikrarın tesisiyle paralel olarak rejimin tarsini, şüphesiz ki, bugün Meclisimizin ve onun Hükümetinin karşısında bulunan en başta gelen mevzudur. Fakat hemen ifade edelim ki, Karma Hükümet programının hazırlanışında ehemmiyetiyle mütenasip bir derli toplulukla ele alınmamıştır.

ihtilâl, uzun sürçen bir rejim mücadelesi sonunda tekevvün etmiştir. Kurucu Meclis eliyle bir Anayasa tedvin edilmiş ve halkoyundan geçmiştir. Şimdi içinde bulunduğumuz merhalede Yüksek Meclisin tarih önünde ilk vazifesi, bu Anayasaya göre hukuk devletini bütün icap ve müesseseleriyle kurmak, rejim mevzuundaki yıllar süren çabayı artık nihayete erdirmektir. Bu bakımdan Meclisimiz, diğer teşriî meclislere nazaran çok farklı ve çok önemli tarihî bir vazifeyi deruhte ettiğine inanmış bulunmaktadır.

İzahtan varestedir ki, mücerret bir Anayasanın yapılmasıyla, demokratik rejimin tamamen kurulmuş bulunduğu kabul edilemez. Bu Anayasanın ışıǵı altında bir hukuk reformu yapılmadıkça, Anayasanın emrettiǵı tatbikat kanunları - ki, kanaatimizce, bu kanunlar Anayasa, kadar mühimdir - bir an evvel çıkarılmadıkça ve bütün mevzuat Anayasanın ruh ve prensiplerinin ışıǵı altında bir tâdile tâbi tutulmadıkça demokratik Hukuk Devleti tekemmül ettirilmiş ve tesis olunmuş sayılamaz. İşte Meclisimiz, bu hukuk reformunu yaparak demokratik Hukuk Devleti Nizamın tekemmül ettirecek ve bilfiil tesis edecektir. Tabiidir ki, bu Meclisin karşısına çıkan ilk Hükümet olarak C.H.P. - A.P. Karma Hükümeti de programında ve icraatında her şeyden evvel bunun teminini göz önünde tutmak mecburiyetindedir.

Hükümet programında “Anayasanın mutlak hâkimiyetini temin etmek her siyasetin üstünde hedefimizdir.” Anayasa hâkimiyeti için mücadele yapmış bir partinin Meclis Grubu olarak bu görüşü tamamıyla desteklemekteyiz. Ancak, Hükümet programında rejimi ikmal ve tesis edecek teşebbüslerin nelerden ibaret bulunduğu, biraz evvel arz ettiğimiz gibi, bir sistem dâhilinde mütalâa olunmamıştır. Bu mevzuata dokunan izahat dağınık ve gayri kâfidir. Anayasanın hâkimiyetini sağlamak ve huzuru tesis için onun prensiplerine uymayan geçmiş tasarrufların da ıslahı icap ettiğine kaniiz. Bunlar meyanında, hiçbir suçlu olmayan vatandaşların 105 sayılı Kanuna dayanan idarî bir tasarrufla sürgüne tâbi tutulmalarını zikretmek isteriz.

Anayasa, hukuki mevzuatımız sisteminde birçok kanunların yeniden tedvinini ve bir çoğunun da tadilini emretmektedir. Programda, Anayasanın, kuruluşunu keşsin bir mühlete bağladığı Anayasa Mahkemesi Kanunu ve Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun getirileceğinden bahsedilmekte ve iktisadi sosyal haklar bölümüne taallük eden kanunlardan da söz edilmektedir. Buna karşılık, rejimin temel kanunları olan Basın Kanununun, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri. Kanununun, Cemiyetler Kanununun ne zaman ve ne suretle ele alınacağı hakkında program sâkittir. Basın rejiminin Anayasanın 22-27’nci maddelerindeki esaslar ve ispat hakkı da nazara alınarak süratle ıslahı lâzımdır.

Anayasa, özellikle, 57’nci maddesiyle bir, “Siyasi partiler kanunu” yapılmasını emretmektedir. Bunun da bir an evvel ele alınması gerekmektedir.

Adli ve idarî sahada da Karma Hükümet, demokratik rejimin icapları ve akışı içinde ıslahat yapmakla görevlidir. Hükümet bu sahada da detayları dahi ihtiva etmesi gayri kabili içtinap olan bir ıslahat planıyla karşımıza çıkmış değildir.

Hâkimler Kanunu ile kademe mahkemelerinin, Yargıtayın, Askerî Yargı cihazlarının, Danıştayın kuruluş kanunları Anayasanın getirdiği esaslar içinde ve ciddi surette ıslaha muhtaçtırlar. Hükümet Programında da ifade edildiği gibi, şikâyet, yalnız icra ve iflâs Kanunundan değildir. Bütün Muhakeme usulü kanunları çok geniş ölçüde yeniden düzenlenmelidir. Türkiye’de, Adalet mekanizması batı ve pahalı işlemektedir. Mahkemelerimiz, yıllar sürünmüş ve masrafı dâva kıymetini aşmış dosyalarla dolup taşmaktadır. Türk vatandaşının yıllardır şikâyetçi olduğu mevzuların başında bu gelmektedir. Usul kanunlarının ve mahkemelerin işleyişinin

behemehal süratli ve ucuz adaleti sağlayacak şekilde değiştirilmesi zamanı çoktan gelmiştir.

Hükümet Programında infaz sistemimizin ıslahı ve cezasını çekmiş olanların cemiyete intibaklarını kolaylaştırmak yolunda çalışmalara devanı edileceği hakkındaki ifadeyi, cemiyetimizin istikbali bakımından faydalı görmekte ve memnuniyet duymaktayız. Mahkûmların işlemiş oldukları suçlar ne derece ağır olursa olsun insanlık sıfatları ortadan kalkmaz. Mahkûmiyet müddetlerinin cemiyete düşman olmayı mucip olacak şartlar içinde geçirilmesi önlenmelidir. Mahkûmların hapishanelerde bir intikam hissinin mağdurları oldukları yollu bir kanaat sahibi olmalarına sebep olacak çok ağır ve gayri insani şartlara tâbi tutulmamalarının cemiyetin hali ve geleceği için lüzumlu okluğuna kaniiz.

Mevzuatı, zihniyeti ve işleri tutuş şekli itibariyle, memleketimizin idari sahada muhtaç olduğu ıslahat, yine, belli başlı bir konu olarak Karma Hükümet Programında yer almamıştır. Bu sahada, Anayasa, bazı yeni kanunların yapılmasını veya mevcutların değiştirilmesini derpiş etmiştir. Mahallî idareler mevzuatının, Memurin Kanununun, kamu kurumu niteliğindeki meslekî teşekküllerin statülerinin, olağanüstü hal ve sıkıyönetim bahislerinin yeni tanzimlere ihtiyaçları vardır. Diğer taraftan, mücerret bu tanzimlerin yapılmasıyla ve demokratik ıslahatın bu sahada, sırf mevzuat bakımından icra edilmesiyle bir idari reformun gerçekleşmeyeceği de bir hakikattir. İdarenin zihniyetinde, kavrayışında, sakît ananeleri bertaraf edici geniş bir yeniliğe ihtiyaç vardır ki, bu reform, ancak bu yenilik geldiği takdirde, tam anılanabilecektir.

Sayın arkadaşlar;

Hükümet Programında jandarma karakolundan ve köy muhtarından yüksek idare makamına ve banka kredilerine kadar hiçbir yerde vatandaşın hiçbir sebeple eşit olmayan muameleye tâbi olmayacağını, asayiş kuvvetlerini kanun içinde başarılı bir surette çalışacak bir hale getirmenin, polis ve jandarmanın kıymetini ve mânevi itibarını sağlamanın acele bir ihtiyaç olduğu ve partizanlığın imkânsız hale getirileceği ifade olunmaktadır.

Vatandaşın eşit şartlar ve emniyet içinde yaşamasını sağlamak Hükümetlerin esaslı vazifesi olduğunda şüphe yoktur. Emniyet içinde yaşamının vasıtası, olan asayiş kuvvetlerinin, polis ve jandarmanın kıymet ve itibarını sağlamakta elbette zaruridir. (*Alkışlar*) Ancak, polis ve jandarmanın vazifesini müdrük olarak hareket etmesi ve bu suretle kendilerine karşı eskiden beri mevcut olan fobinin vatandaşın içinden silinmesi icabeder. Şahsi temayüllere veya şahsi tesirlere tabi olarak kendilerine karşı, yahut iktidarda, bulunanların iktidarların devanı ettirmek veya iktidara gelmesini istediği partinin iktidarını teinin etmek, vazifesi imiş gibi hareket eden bazı gayretkeşlere karşı idareyi elinde tutanların derece derece uyanık bulunması da lâzımdır. İdarede tarafsızlığı sağlamak hususunda merkezden verilecek emir ve talimat esaslı müeyyidelere ve müteyakkız bir murakabeye bağlanmalıdır. İktidarın arzularına uygun hareket eden partizan memurların cezalandırılmalarını

fiilen imkânsız kılan bir imtiyaz vasıtası olduğu tecrübe ile sabit bulunan Memurin Muhakemat Kanunu mutlaka kaldırılmalıdır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

İdare ve zabita teşkilâtı, mevzuata ve hâdiselerin mahiyetine o derece uygun çalışmalıdır ki, bu kürsüye bir soru önergesi ve şikâyet getirmek hususunda, en küçük hâdiseler karşısında isyan eden en ateşli bir milletvekili dahi imkân bulamamalıdır. (*Alkışlar*)

Sayın üyeler,

Siyasi hayatımızda geçmiş misali bulunmayan bu Karma Hükümet teşekkülünde iki partinin, programlarında iktisadi yönden erişmek istedikleri gayeler için kullandıkları vasıtaları, ne dereceye kadar mezcedebildiklerini veyahut onları bir kenara bırakarak her hangi bir yeni fikir ve görüş sisteminde anlaştıklarını tespit de fayda mülâhaza etmekteyiz.

Yeni Anayasa ile istikametini bulan ve yukarda temas edilen hukuk devletinin icapları bir yana bırakılırsa, bu iki parti bünyesindeki sosyal devlet telâkkisinin birbiriyle bağdaşmasının mümkün olamayacağı da bir hakikattir. Filhakika, geniş anlamıyla iktisadi alanda,

CHP nin devletçiliği ve A.P. nin şahsi teşebbüse atfettikleri ehemmiyette bunun bariz bir misali addedilebilir. Belki de bu sebeptendir ki, Hükümet programının iktisadi hiçbir bahsinde, erişilmesi istenilen neticelerin ne şekilde, ne yollarla ve ne sistemle sağlanacağına temas edilmemektedir. Program, mevcut düzenin seyrini aynen tekabül etmekte ve her sistem için cari ve makbul olan bazı umumi fikirleri açıklamakla yetinmektedir. Şu hale göre, yüksek huzurunuzda sunulan Hükümet programı ilgili partilerin programları ve sosyal devlet telâkkileri haricinde bazı müşterek fikirler üzerine bina edilmiştir. Esasen program, bu zaviyeden tetkik edilirse, yakın geçmişin millet hayatında iz bırakan bazı şikâyetleri ve sıkıntıları bertaraf etmeye müteveccih bir ruh haleti içinde hazırlandığı görülür. Filhakika, vatandaşlar arasındaki huzuru tesis, plân fikrine yakın bir iktidar ve vatandaşların siyasi inanış veya parti ayrılıklarına göre muamele görmelerine mâni olma gibi hareket noktaları bu görüşü teyit etmektedir. Şu hale göre, program ilk sayfasında “Hükümetin üyeleri, düşünüşle ve siyasi anlayışta ahenk ve mutabakat içinde bulunduklarını görmüşlerdir” cümlesi, idare mesuliyetini üzerine alanların yalnız yukarda arz edilen ve normal idarelerde pek tabii ve basit olan hususlarda, anlaşız yüksek huzurunuzda çıktıklarının bir ifadesi sayılmak icap eder.

Muhterem arkadaşlar,

Memleketi huzursuzluğun sebeplerini, rejim ve idareye müteveccih cephe yarımında, iktisadi köklere de dayanmış görüyoruz. Bugün Türkiye’de huzursuzluğun mühim amillerinden biri de iktisadi kifayetsizlik ve düzensizlikten doğmaktadır. Her yıl artan nüfus yanında, istihsal azlığı, millî gelir kaynaklarından gayri âdil pay alanların mevcudiyeti, bilhassa ücret politikası yönünden âdil ve umumi esasların kaybedilmiş olması, mali mevzuatın muayyen bir iktisat politikası sağlayacak istikamette işletilememesi ve hedefin tâyin edilmemiş olması, her türlü iktisadi

teşebbüsün kâmil bir mahiyet iktisap edebilmesine imkân verecek şart ve vasatın yaratılamamış olması, iş hayatını aksatan ve huzursuzluk yaratan mevzuatın ayakta bulunması gibi benzer faktörler, Karma Hükümet programının derinliğine bu mevzulara el atmaktan uzak kaldığını göstermektedir.

Karma Hükümet programında yer alan, “Hükümet programının hedefi, hürriyet nizamı içinde hızlı bir kalkınmanın sağlanmasıdır” ve onu takibeden paragrafta da “Siyasi iktidarın plânlı kalkınma fikrine yatkın olması... şarttır.” Görüşleri, Karma Hükümet icraatının iktisadi hareket mebdeini teşkil etmektedir. Bir toplumda, hürriyet nizamı içinde plâna dayanan bir kalkınmayı benimsememek mümkün değildir. Esasen, yeni Anayasa da bu konuda Devlete direktif vermektedir. Yalnız bu hedefin sağlanmasında da muhtelif yolların ve metotların mevcut olduğu malûmdur. Nitekim Karma Hükümeti teşkil eden iki parti de, programları muvacehesinde, bu yönden ayrı inanışlara sahiptir.

Hal böyle olunca Programdaki hedeflere hangi usullerle erişilecektir? Bu suali aydınlatmak Karma Hükümet görüşünü vuzuha, kavuşturma yolunda faydalı olacaktır.

Bir bakıma hürriyeti geniş mânasıyla ele almak ve iktisadi kalkınmayı da yine iktisadi hürriyet içinde tahakkuk ettirmek istendiği neticesine varılabilir, iktisadi hürriyet mefhumu ise, ferdin teşebbüslerinde, köstekleyici Devlet tahditleri ve takyitlerinden azade olarak serbestçe ve kendisi için kârlı gördüğü sahalarda çalışabilmesini gerektirir. Hâlbuki plânlı iktisat, Devletin iktisadi ve sosyal hayata kendince uygun gördüğü ölçü ve nispette ve bir plân dâhilinde müdahalesini icap ettirir. Bu iki mefhumun, yani hem iktisadi hürriyetin ve hem de Devlet müdahalesine dayanan plân ekonomisinin memzuç, bir sistem olarak bir arada mütalâası son derece müşküldür. Çünkü, plân ekonomisi Devlet müdahalesini zaruri kılar. Bu müdahalenin hudut ve şümülü ne olacaktır? Fert, teşebbüslerinin her an bir müdahaleye uğrayacağı düşüncesiyle serbest hareket edemez. Binaenaleyh sırf bu düşünce saikasıyla de olsa hususi teşebbüs daha bidayette kısılr, hususi yatırımlar müşkülleşir. Hürriyet içinde kalkınma politikası ferdi mülkiyete ve hususi teşebbüse ön plânda yer vermek zorundadır. Hükümet hürriyet içinde kalkınmaktan bahsederken acaba bu zarureti kabul etmekte midir?

Şu açıklamalardan sonra görülüyor ki hürriyet nizamı içinde hızlı ve plâna dayanan bir kalkınmanın yolu, vasıtası Karma Hükümet Programında bir vuzuha bağlanamamıştır.

Türkiye, ekonomik takati, istihsal güç ve imkânları bakımından zayıf ve kifa-yetsiz bir memleket değildir. Beşeri ve tabii istihsal faktörleri bakımından memleketimiz bilâkis, bize nazaran çok daha ileri gitmiş memleketlere kıyasla rüçhanlı durumdadır. Bizim içeriğinde bulunduğumuz müşkülli doğuran esas âmil, bu faktörlerin sıhhatli bir ekonomi düzeni içerisinde ve belirli bir iktisadi sistem dâhilinde ve ilmî icaplara uyularak meze ve terkip edilmek suretiyle kullanılmalarından ileri gelmektedir.

Şayet, durumu bir motor misali ile izah etmek lâzım gelirse, Türkiye'nin ekonomik potansiyeli yüksektir. Yani motor haddizatında kuvvetlidir, düşük randıman vermesinin sebebi bidayette montaj hatası, zaman içinde şartların emrettiği revizyonun yapılmamasıdır. İşlerinin ehli montörler, motoru ilmin ve tekniğin icaplarına göre ve motor bünyesinin zaruri kıldığı sistem içerisinde yeni baştan monte edebilirler ve revizyona tâbi tutabilirlerse ehil ellerden motorun büyük randıman sağlamaması için hiçbir sebep yoktur. *(Alkışlar)* Bu misalle şu vakıaya işaret etmek istiyoruz. Türkiye'de tabiat unsuru ve iş gücü, bu imkânları yerinde ve en büyük faydayı sağlayacak şekilde kullanmayı başardığımız takdirde mevcut nüfusumuzun daha bir mislini refah içinde geçindirecek kadar zengindir. Bu itibarla, Türkiye'nin ihtiyaçlarına ve dertlerine eğilirken Hükümet Programındaki görüşlerin bu istikamete doğru yöneltilmesi kaçınılmaz bir zaruret olmak lâzım gelirdi.

Sayın üyeler;

Hükümet Programının birçok yerinde kalkınma ve buna muktezi yatırımlardan bahsedilmektedir. Hattâ Programın bir yerinde hızlı kalkınmamızın istediği yatırımı yapabilmek için milletçe mutlaka israftan uzak bir hayata girip gerekli yatırım payını sağlamak mecburiyeti olduğuna işaret edilmektedir.

Şüphesiz ki, her memleketin iktisadi gelişmesinde yatırımın mühim rolü olmaktadır. Ancak, yatırım iktisadi gaye değil, istihsal ve istihlâkin ve dolayısıyla millî refaha erişilmede kullanılan bir vasıta. Bir an önce karşılanacak ihtiyaçlarımızın çokluğu ve tenevvüü karşısında, daha büyük bir yatırıma gidilmek suretiyle hızlı bir kalkınma yoluna girileceğine Programda işaret edilirken, bu işlerin nasıl finanse edileceği hususuna temas edilmemiştir. *(Alkışlar)* Yatırımların enflasyon tehlikesine düşmeden yürütülebilmesi için gereken mali kaynaklar bütçe yönünden mahdud ve muayyendir. Vergiler bir zam yapılamayacağına ve hattâ bazı müteferrik vergilerde derpiş edilen fedakârlıklar muvacehesinde iç kaynaklar bakımından imkânlarımız ancak vergilerin ıslahatından doğacak netice ve tasarruflara bağlı kalmaktadır. Bunların ise, ne dereceye kadar tatminkâr olacağı da belli değildir. Şu hale göre, Karma Hükümetin programına aldığı bu yatırım ve hızlı kalkınma plânları nasıl tahakkuk ettirilecektir. Beklenen ve kayda değer bir dış yardım veya istikraz mı bahis mevzuudur? Bunların sükût ile geçiştirilmiş olması programda ele alınan meselelerin tahakkuk yoluna girip girmeyeceği hususunda bizleri haklı olarak bir tereddüde sevk etmektedir. Kaynakları emniyet altına almadan yapılacak yatırımların fayda yerine çok kere zarar tevhit ettiklerini hatırlatmak isteriz. Ayrıca, işçi, hammadde tedariki kadar istihsal olunan maddelerin iç ve dış piyasalara sürümü ile alakadar fiyat mevzuları halledilmeden yapılacak yatırımların gayri iktisadi kalmaya mahkûm olabileceğini daima göz önünde tutmak lâzımdır.

Bu tetkikler ve hesaplar ortada olmadıkça yalnız ve yalnız yatırımlardan bahsedilmesini tatminkâr bulmamaktayız.

Söz buraya intikal etmiş iken, şu noktayı da belirtmek isteriz ki, Türkiye, NATO ve Orta-Doğu Devletleri arasında muhtelif yönlerden hususiyet arz eden bir

devlettir. Son yıllarda geçirdiği iç ağırları, onun zaafından değil, geleceğe bakan, büyük vaidlerle dolu iktisadi potansiyelinin bir ifadesi olarak ele alınmalıdır. Bu itibarla Türkiye'ye 5-10 yıllık uzun vadeli ve büyük çaplı iktisadi yardımlarda bulunulması, ümitlerin üstünde neticeler sağlayacak bir bölgede emniyet ve sulhu hedef tutan NATO camiasının kudret ve kuvvetini çok artıracaktır. Bu inançla Hükümetin mümkün ilan teşebbüsleri yapacağına, bu talebin dostlarımız tarafından da anlayışla karşılanacağına inanıyoruz. (*Alkışlar, bravo sesleri*) Bu konuda bir muhalefet partisi olarak Hükümeti desteklemek kararındayız. (*Alkışlar*)

Muhterem milletvekilleri,

Programda iktisadi Devlet Teşekküllerinin politika mülâhazalarından masun bir ehliye kadrosuna ve idaresine kavuşturulması vardır. Devlet idaresinde olduğu kadar, İktisadi Devlet Teşekküllerinin en mühim dâvalarından birinin memurların iyi intihap edilmesi ve sık sık değiştirilmemeleri olduğu muhakkaktır.

İktisadi Devlet Teşekküllerinin kullandıkları öz ve yabancı kaynaklarının toplamı 1959 yılında yapılan Yüksek Murakabe Heyeti raporlarına nazaran 36,8 milyara ulaşmış bulunmaktadır. Aynı senede Devlet bütçesinin tutarı ise 7,2 milyardır. Bugün her iki yekûn da artmış bulunduğu nazaran, ziraat, sanayi, münakalât, ticaret ve sosyal hizmetlerde çalışan Devlet işletmelerinin faaliyetleri hakkında Hükümet programında daha fazla bilgiye rastlamak isterdik.

Eski rejimde bu teşebbüslerin sabit ve mütedavil sermayelerinin nasıl bir enflasyona yol açtıkları malûmunuzdur. Binaenaleyh, bunlardan hangilerinin Devlet elinde muhafaza edileceği, hangilerinin bir araya getirileceği ve aktüel bir mahiyet arz eden finansman ihtiyaçlarının halli mevzuunda bazı işaretler görmek isterdik. Gerek Yüksek Murakabe Heyeti ve gerekse 154 sayılı kanunun 17'nci maddesi gereğince bunların bünyelerinde yapılması gereken ıslahat hakkında bakanlıklar arası teşkil edilen komisyonların verdiği Raporları bir an önce tatbik mevkiine sokmak suretiyle İktisadi Devlet Teşekkül ve teşebbüslerine verilecek istikamet belli olacaktır.

Devlet bütçelerinin 3,5 mislini teşkil eden bu kurumlar hakkında Hükümetin daha sarih fikirlere sahip olmasını istemek gayet tabii hakkımızdı!.

Sayın arkadaşlar,

Hükümet programında iktisada müteallik meseleler toplu ve sistemli olarak gösterilmiş değildir. Birçok mühim mevzular, maalesef gayet umumi kelimelerle ifade edilmiştir. Ziraate ehemmiyet vereceğiz, ziraat ve hayvan mahsullerinin kıymetlendirilmesine önem vereceğiz demekle büyük bir şey ifade etmiş olmuyoruz. Şu nevi ziraat ve hayvan mahsullerimizin istihsal ve sürümlerini artırmakla hem yerli gıda ihtiyacını, hem de ihracat imkânlarını artırmış olacağız demek lâzımdı. Eski ziraat mahsullerimizden hangisinde ısrar edeceğiz, hangisini teşvik veya tahdit tedbirlerine başvuracağız, bunları umumi hatlarıyla dahi olsa belirtmiş olmamız gerekiyor.

Sanayide üzerinde duracağımız belli başlı mevzular, enerji ve maden politikamızın esas hatları bu arada belirtilecek noktalardandır.

Hele Avrupa Müşterek Pazarına katılmak istediğimiz şu sıralarda hangi ziraat ve sanayi mevzularında ısrar etmek istediğimizin şimdiden belirtilmiş olması gerekmektedir. Bir taraftan, milletlerarası münasebetlerin sağlayacağı menfaatleri özlerken, diğer taraftan birçok mevzuları dâhilde imal etmek sevdasından vazgeçmemekle tezatlara girmektediriz.

Şurasını bilhassa göz önünde tutmamız icabeder ki, kalkınmamızın mühim bir kısmını ihracatımızla karşılamaya mecburuz. Halen çok sıkıntılı bir vaziyet arz eden ihracatımız ancak terkinin değişmesiyle imkânlar kaydedebilir. Tütün, fındık, üzüm, incir gibi klâsik maddelerimizin yanında yaş meyve ve sebzelerimizin zamanında ihraç piyasalarına sevki ile ihracat artabilir. Bunlar arasında en fazla artması mümkün olan ve Türkiye için büyük bir istikbal vadeden turizm mevzunun ne şekilde ele alınacağına dair esaslı bir işaret yoktur.

Millî gelirin mühim bir kısmını teşkil eden zirai istihsalin ilk safta ve süratle artırılmasının varlığımızın bekası için kaçınılmaz bir zaruret olduğuna kaniiz. Bu hedefe müteveccih her türlü gayretin yerinde olacağına inanıyoruz. Hükümetin bu istikametteki fiilî çalışmalarını da destekleyeceğiz. (*Alkışlar*)

Ancak, Programın, daha yatırım işlerini ele alırken “Memleketimiz ekilebilir topraklarının sınırına varmıştır. Bundan sonra zirai istihsalı artırmanın yolu dekar başına, verimi yükseltmek olacaktır.” Şeklindeki şamil bir düşünce hatalıdır. Zira Türkiye gibi arazi teşekkülü ve iklim şartları yeknesaklık arz etmeyen bir ülkenin zirai istihsal çeşitleri, diğer bir deyimle, zirai istihsalı pek mütenevvidir. Binaenaleyh Türkiye için zirai istihsal kavramı, yalnız hububat ve emsiline tahsis edilen ekilebilir arazi mahsullerine münhasır değildir. Filhakika Türkiye’nin başlıca ürünlerinden olan zeytin, üzüm, incir, fındık, fıstık, narenciye, palamut, mazi, her türlü meyveler ve hattâ orman ve emsali gibi ürünleri de göz önünde tutmak gerekir.

İstihsalin artırılmasında bütün ürünlere şamil olarak verimlerin yükseltilmesinin payı elbette ki, pek mühimdir. Fakat bunun yanı sıra, memlekette mahsül çeşitlerine göre istifade edilebilir, ekilebilir büyük çapta arazinin mevcudiyetini de kabul etmek zaruridir. Ayrıca Türkiye’de zirai istihsalin hangi istikamette artırılması lâzım geldiği hususunun da ayrıca bir tetkik mevzuu olduğuna inanıyor ve yeni Hükümetin konuyu bu genişlik içerisinde ele almasını ve yeniden kazanılacak kabili istifade araziler üzerinde mesai sarfını lüzumlu ve faydalı buluyoruz.

Zirai istihsalin artırılmasında büyük rolü olan küçük - büyük su işlerinden ve yeraltı sularından geniş ölçüde faydalanılacağını belirten Programda, bu mühim ve büyük işlerin ne şekilde ele alınacağı ve nasıl başarılacağı açıklanmamıştır. Plânlama Dairesinin verdiği bilgilere göre, yılda en az 100-150 bin hektar ilâve arazinin sulanması gerekirken, halen ancak 25-30 bin hektar arazinin sulanabilmesi için ehemmiyetini bir kere daha ortaya koymaktadır. Bu meyanda az masrafla

büyük neticeler sağlayacak olan sondaj, derin kuyu pompaları üzerinde durmanın isabetine kaniiz.

Bugüne kadar tatbik edilen zirai kredi sisteminin miktar ve neticeleri bakımından kayda değer bir tesir icra ettiği söylenemez. 100 liralık bir zirai kredi sağlamak için 20 lira iştirak, payı ve 10 lira da faiz ödeyerek ele geçen 70 lira ile bir çiftçi ailesinin istihsalini nasıl artırabileceği cidden teemmüle muhtaçtır. Hal böyle iken, Hükümet Programında zirai kredinin elverişli şartlarla sağlanacağına kısaca temas edip geçilmesini tatmin edici bulmuyoruz. Bu itibarla da zirai kredilerin bir istihlâk vasıtası olmaktan çıkarılarak istihsalı artırıcı yeni bir şekle konmasında, icap ederse fakir çiftçi ailelerinin borç yüklerinin kısmen zayıflatılmasında isabet olduğuna kaniiz.

“Ekilebilir arazi sınırını bulmuştur” kanaatiyle ele alınan Programda bahis konusu edilen toprak reformunun tek cepheli yani yalnız sosyal yönden mütalâa edildiği anlaşılmaktadır. Bu görüşü geniş iktisadi cephesi ile mütalâada zaruret olduğuna bilhassa işaret etmek isteriz.

Hayvancılığımızın gelişmesi bahsinde programdaki yeni ürünlerin değerlendirilmesi için gerekli tedbirler alınacağı umumi ve kolay bir görüşün ifadesidir. Türkiye’de hayvancılıktan beklenen neticeler ancak, mevcut meralar muvacehesinde besi ve ahır hayvancılığı ile sağlanacaktır. Bunun için de hayvan yemi, yonca ve emsali yemler istihsalinin teşvik edilmesi gerekir.

Ormancılığımızın Anayasaya uygun olarak korunması hususuna işaretle yetinmek Hükümet Programı için kâfi değildir. Asıl olan ormanların muhafaza ve geliştirilmesi için gidilecek yolların belirtilmesi ve bilhassa uzun vadeli plânların hazırlanması ve tatbikinde güdülecek metodun tespitidir.

Sayın arkadaşlar,

Programda vergi sisteminde yapılacağı söylenen ıslahatın istikamet ve şümülünü belirtmek çok daha isabetli olurdu. Bu arada, câri vergilerle Kurumlar Vergisi gibi ve ödenen Bina vergileri arasındaki münasebet ve tekerrürler hakkında kısa da olsa bilgilere sahip olmamız gerekirdi. İş hayatını köstekleyen ve teşebbüs hızını kesen vergilerle Zirai Vergi konusu üzerinde Hükümetin görüşlerini bilmede fayda vardır.

Arazi Vergisinin ve işçi kazançlarından Tasarruf Bonosu keseneğinin kaldırılması hususundaki vaitleri memnuniyetle karşılarken, az gelirli memur maaşlarından da bono bedellerinin kesilmemesini temenniye şayan buluyoruz.

Yıllardan beri vatandaşları üzen ve onları büyük külfetlere sokan istimlâk borçlarının ne zaman ve ne şekilde ödeneceği hususunun programda açıkça belirtilmesi vatandaşa karşı olan vazifelerin asgari bir icabı idi. Bu konuya temas edilmemesini üzüntü ile karşılıyoruz.

İş hayatında huzuru sağlamaya matuf olarak, Muamele Vergisi gibi ilga edilen kanunlardan doğan müterakim vergi ihtilâf, borç ve cezalarının kısa zamanda vatan-
daş lehine halledilme yolunun bulunmasında isabet görüyoruz.

İş hayatı ve piyasayı rahatsız eden bir konu da faiz hadlerinin yüksekliğidir. Bugün piyasada çeşitli namlar altında bankalara yüzde 17-21 kadar faiz ödenmektedir. Para piyasasının bu kadar ağır şartlar altında bulunması ber türlü istihlal ve iş hayatını kösteklemekte ve maliyetleri yükseltmektedir. Bu noktaya Hükümetin dikkat nazarlarını çekmede fayda mülâhaza ediyoruz.

Muhterem Milletvekilleri,

Halen Devlet mekanizmasında İktisadi Devlet Teşekküllerinde tatbik edilen ücret şekilleri girift, belirsiz ve bazı kısımlarda hizmetleri muattal kılan büyük nis-petsizlikler içinde çalkalanmaktadır. İşçi ücretleri, işçi ve patron kazanç münasebetleri büyük düzensizlik arz etmektedir. Bu itibarla her şeyden evvel Hükümet Programının bu konuyu cesaretle ele alması gerekirdi. Mesele, memleket çapında halledilmedikçe hizmet arz edenlerin millî gelirden payları, memleketin ödeme gücüne göre ayarlanması yapılmadıkça bu yönden de bir huzur beklemenin yersiz olacağı aşikârdır.

Bu vesile ile şunu da kaydetmek isteriz, ki sayıları halen 60 bini aşan emekli, dul ve yetimin bağı bulunduğ Emekli Sandığının şimdiden 1 milyar 400 milyon lira açık verdiği, önümüzdeki 8 yıl zarfında bu açığın 6 milyara yükseleceği göz önünde tutulursa, Hükümetin karşılaştığı dâvanın ehemmiyeti meydana çıkar. Bu mevzu derhal ele alınarak gerekli tedbirlere süratle başvurulmazsa, Devletin altın-dan kalkamayacağı siyasi, malî ve içtimai gaileler pek büyük olacaktır. Programda İm nevi konulara yer verilmemiş olması meselelerin, önemi ile mütenasip ölçülerde ele alınmadığının bir delilidir.

Programda ulaştırma hizmetleri hakkında ileri sürülen tedbirler umumi ve sathidir, asıl yaraya dokunulmamıştır. Bilindiğine göre, yalnız Devlet Demiryolları-nın 200 milyon dolarlık borcu yanında, kapasitesinin ancak yarı imkânı ile işletil-diği ve gerekli kadronun da bir misli ile çalıştırıldığı bir vakıadır. Ulaştırmada kara ve demiryolları münasebetleri ve tarifeleri üzerinde neler düşünüldüğü de açıklan-mamıştır.

Sayın arkadaşlar,

Türkiye'nin bir idari reorganizasyona ihtiyacı bulunduğunda kimsenin tered-düdü yoktur. Birçok mühim hizmetlere eleman bulamayan memleketimizin bazı idarelerinde yığınak şeklinde elemana rastlandığı ve verimsiz bir kadro taşkınlığı içinde çalıştığı da hakikattir. Ayrıca her sahada kullanılan elemanların vasıflarının da tatmin edici seviyede olmadığı yüksek malûmunuzdur.

Bu tablo karşısında iş normlarına istinat ettirilen, rasyonel çalışma esaslarını sağlayan, kırtasiyecilikten uzak bir sistemin en kısa zamanda kurulmasının kaçınıl-maz bir zaruret olduğuna kaniiz. (*Alkışlar*) Esasen bu sahada yerli ve yabancı birçok mütehassısların yapmış oldukları tetkikler de mevcuttur. Konu buraya gelmişken, idarede reformun Türkiye için mutlaka bir tensikat mânasına gelmeyeceğini de be-lirtmek isteriz. Her yıl artan ve karşılanmayan hizmetlerin bu yolla da tanzim ve tatmin edilebileceğini kabul ediyoruz.

Karma Hükümete mensup partilerin bu alandaki görüşlerine seçim beyan-namelerinde yer verdikleri halde Hükümet programında temas etmemelerini ve iş mevzuları arasına almamalarını bir türlü izah edemedik. Kaldı ki, kurulmuş bir Personel Dairesinin mevcudiyeti de kendiliğinden Hükümette bu vazifeyi tahmil eder mahiyettedir.

Muhterem Milletvekilleri,

Hükümet programında “Büyük meselemiz” olarak her sahada ehliyetli ve yeter sayıda öğretmen bulunmadığından bahsedilmekte, fakat öğretmelerin ne şekilde yetiştirileceği, maddi ve mânevi ne gibi teminat altına alınacağı ifade edilmemektedir. Biz, esas itibarıyla öğretmenleri yetiştiren müesseselerim birleştirilmesi ve öğretmene üniversite tahsili vermenin zaruretine ve ilkokul öğretmenlerimizin de bu görüşle yetiştirilerek aynı seviyeye eriştirilmeleri lüzumunla inanmaktayız.

Öğretmenlik mesleği, bir taraftan bu şekilde mânevi, diğer taraftan esaslı surette maddi teminat altına alınmalıdır. Bu teminat sağlanmadığı ve Öğretmenin şerefi kadar da maddi cephesiyle cazip bir meslek haline getirilmediği takdirde gerek ilkokul ve gerekse ortaokul öğrenim ve öğretim kadrolarında bulunan ve daha da artacak olan boşluğun giderilmesi imkân dâhiline giremeyecektir.

Bir kısım okullarımızın öğretmensizlik ve müdürsüzlük yüzünden kapandıklarını, öğretmenlerin mesleklerini terk ederek hayatlarını başka iş sahalarında aradıklarını görmek, bu davaya bugüne kadar verilen ehemmiyetin yetersiz olduğuna başlıca delildir. Sayın arkadaşlar,

Program hakkındaki görüşlerimizin arzında bu noktaya gelmiş iken, millî varlığımızın koruyucusu ve bekçisi olan kahraman Ordumuzun, maddi ve mânevi ihtiyaçlarının karşılanması ve gücünün artırılması ve huzur içinde vazife görmesi konusundaki Hükümet noktai nazarına tamamen iştirak ettiğimizi ifade etmekten zevk duyarız. *(Alkışlar)*

Dünyanın içinde bulunduğu tehlikeli şartlar muvacehesinde yurdumuzun ve medeniyet aleninin korunmasında üzerine çok mühim bir vazife ve külfet almış bulunan Türk Ordusu bu ihtiyaçlarının karşılanmasında, kâfi olduğuna banmadığımız dış yardımların artırılması için vâki olacak Hükümet teşebbüslerini de candan destekleyeceğimizi belirtiriz. *(Alkışlar)*

Muhterem arkadaşlar,

Ana hatları itibarıyla dış politika prensiplerinde partimiz, Hükümet programındaki ana görüşlerde mutabakat halindedir. Şu kadar ki, milletlerarası münasebetlerin endişe verici son gelişmeleri karşısında Hükümetin daha müspet daha müşahhas bir programla Meclisin karşısına çıkacağı umulurdu.

Cumhuriyet Hükümetlerinin Birleşmiş Milletler Anayasasına, Milletlerarası İş Birliğine ortaklaşa güvenlik prensibine uygun olarak müşterek bir medeniyet telâkkisi içinde milletlerin ferdi ve sosyal hürriyetlerini muhafaza için dost milletlerle kader birliği halinde bir millî dış politika takip edilmekte olduğu malûmdur.

NATO ve CENTO gibi tedafüi teşekküller ve dostumuz Birleşik Amerika ile olduğu gibi ikili anlaşmalar bu gayeye matuftur. Programa memnuniyetle müşahade ettiğimiz bir yenilik Hükümetin bu politikayı faal bir çalışma ile takip edeceği hususundaki teminattır, “faal” vafına biz bir de “şahsiyetli” kelimesinin katılmış olmasını isterdik. (*Alkışlar*)

Programda belirtildiği gibi, bütün Orta ve Yakın - Doğu memleketlerinin, özellikle, uzun, müşterek bir mazinin tabii bir neticesi olarak Arap memleketlerinin hürriyet ve bağımsızlık içinde refah yolunda ilerlemekte devam etmelerini bütün kalbimizle temenni deriz. Bu itibarla, partimizin kanaatine göre, yıldan beri en güç ve eşit olmayan şartlar içinde mücadelesini takip ettiğimiz Cezayirli kardeşlerimize karşı daha faal ve daha şahsiyetli, istiklâl ve hürriyeti uğrunda yaptığı mücadeleyle mazlum milletlere örnek olan asil milletimizin tarih ve geleneklerine ve Akdeniz Bölgesindeki yüksek menfaatlerimize uygun bir ilgi göstermemizin zamanı geldiğine kaniiz. (*Alkışlar*) Dostumuz ve müttefikimiz Fransa’nın bile resmî bir muhatap sayarak kendisiyle müzakerelere giriştiği ve Birleşik Amerika’nın nezdinde siyasi bir temsilci gönderdiği Cezayir Geçici Hükümeti ile bir an önce münasebetlere girişmekte tereddüt etmememiz lâzımdır.

Kıbrıs Cumhuriyeti ile Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasındaki özel bağlar hususunda Hükümetin programına akseden kanaatlerin fazla bir iyimserlik taşıdığını, Anayurdun coğrafi bir temadisi olan Ada’da, cemaatler arasında huzursuzluğa doğru giden bazı hareketlerin saklanmaması gerektiğini kaydetmek isteriz. Komşumuz ve müttefikimiz Yunanistan’la aramızda artık bir anlaşmazlık değil, bilâkis kuvvetli bir ahenk plâtformu olmasını dilediğimiz Kıbrıs’taki olayların Hükümetimizce daha yakından takip olunarak umumi efkârımızın aydınlatılmasını zaruri saymaktayız. (*Alkışlar*)

Suriye ve Irak’la olan dostluk bağlarımız hakkında programda, yer alan sözler, hiç şüphesiz, büyük bir haz uyandırmaktadır. Bununla beraber bu komşularımızla münasebetlerimizin yalnız umumi siyasi formüllerden ibaret kalmaması, bilhassa Suriye ile 1926 yılı içinde akdedilen dostluk ve iyi komşuluk sözleşmelerine dayanan hudut münasebetlerimizin, Dışişleri Bakanlığımızın çok iyi bildiği, siyasi, iktisadi ve hukuki bütün cepheleriyle ele alınması memleketimiz için birinci derecede önemi haiz meselelerdendir. Ancak bu suretledir ki, Arap âlemi içinde en yakınlarımız olan bu memleketlerle esaslı ve devamlı bir dostluğun temelleri takviye edilmiş olur. Bilhassa 800 kilometrelik ve son derece anormal bir hudut üzerinde Suriye ile Türkiye arasında karşılıklı bir afet halinde devam eden kaçakçılık derdi, kanaatimize göre, hudut bölgelerinde alınan ve oralarındaki vatandaşlarımıza devamlı bir ıstırap konusu olan zecrî tedbirlerden ziyade, iyi niyet sahibi bir Suriye Hükümeti ile yapılacak ticari ve iktisadi anlaşmalarla kökünden kaldırılabilir.

Dış politika kısmının en önemli noktalarından birini de az gelişmiş memleketlere yapılan iktisadi yardım meselesi teşkil etmektedir. Hükümetin bu konudaki görüşüne iştirak etmekle beraber, bizim için ekonomik kalkınmamızın önemli bir desteği olması itibarıyla başta Birleşik Amerika olmak üzere Batılı müttefiklerimi-

zin bu husustaki temayül ve siyasetlerinin programda yer bulmamış olmasını bir noksanlık telâkki etmekteyiz.

“Memleketimiz Marshall plânı ile ortaya atılmış bulunan yardımdan 1948 yılından beri faydalanmaya başlamıştır. İkinci Dünya Harbinden sonra milletimiz siyasi varlığını tehdit eden tehlikelerle karşı karşıya bulunmuş ve sırf kendi imkânlarıyla kuvvetli bir orduyu 5 bin kilometre uzunluğundaki hudutlarının muhafazası için ayakta tutmak zorunda kalmıştır. Bu konudaki müşküller ufuklardaki büyük tehlikeleri sezen Birleşik Amerika’nın yardım elini uzatmasıyla ve NATO camiasına katılmamızla bir dereceye kadar azalmış sayılır ise de, Türk Milletinin bulunduğu bölgede ye dünyada barışın muhafazası için katlandığı maddi fedakârlık azalmamış, artmıştır. Bu bakımdan başta Birleşik Amerika olmak üzere NATO camiasındaki müttefiklerimizin daha etraflı bir anlayışla durumumuzu kavramalarını medeniyet dâvasına yaptığımız hizmet ve mâruz bulunduğumuz tehlikelerle mütenasip olarak bize düşen külfeti karşılamalarını istemek hakkımızdır.

Hükümet Programında pek sarih olmayan ifadelerle temas olunan ve NATO’nun müşterek emniyet alanında vücuda getirmiş olduğu kuvvetli dayanışmanın ekonomik ve kültürel alanda geliştirilmesi için tarafımızdan yapılan ve müttefiklerimiz tarafından anlayışla karşılandığı belirtilen tekliflerimizin nelerden ibaret olduğunun ve gösterilen anlayışın mahiyetinin açıklanmasında fayda mülâhaza etmekteyiz.

İktisadi işbirliğinin geçen 16 Kasım’da yaptığı toplantıya memleketimizde katılmıştır. Bu toplantı hakkında yuvarlak cümleli bir takım mütalaalar dışında davamızın orada ne şekilde fasledilmiş: olduğuna dair bir bilgiye de maalesef rastlayamadık.

Muhterem arkadaşlar,

Tenkit ve temennilerimizi böylece arz ettikten sonra, bugünkü şartlar içinde vazife deruhte eden Hükümetin muvaffakiyeti en halisane temennimizdir. (*Alkışlar*)

BURHAN APAYDIN (Ankara) — Millet Meclisinin değerli azaları, muhterem arkadaşlarım;

Hükümet programı üzerinde açılan müzakereler dolayısıyla söz aldığım şu anda, maruzatıma başlamadan evvel Yüksek Heyetinizi Adalet Partisi Meclis Grubu adına hürmetle selâmlarım. (*Sürekli alkışlar*)

Türkiye’mizin, millî ve siyasi istiklâl mücadelesinde ki muvaffakiyetinin, T.B.M.M. nin ifade, azim ve kudretine istinat ettiğini bilhassa kaydetmekte fayda görmekteyim. Türk Ordusunun Başkumandanlığına aziz Atatürk’ümüzü tâyin eden, Ordumuzun millî varlığımızı müdafaadaki cansiperane ve vatanperverane savaşının istikametini tâyin ve harp plânlarının tatbik kontrolünü dahi ifa eden T.B.M.M. kurulduğu andan itibaren, memleketin bütün görüşünü temsil kudretine sahip olmuştur. Türkiye’nin medenî âlemde lâayk olduğu mertebelere hızla ulaş-

bilmenin temin yolundaki çalışma ve gayretlerin ilham merkezi ve hükümetlerin faaliyet ve devamlarının yegâne istinatgahı daima Büyük Meclis olmuştur.

Bu sebeptedir ki; yüksek huzurunuzla güven oyu isteğiyle gelen Hükümet; hayatiyetini ancak Yüksek Meclisinizin varlığından alacak, devamlı iradenize bağlı kalacak, faaliyetlerinin inkişaf seyri ve serbestisini Anayasa muvacehesinde tezahür edecek kararlarınızdan başka hudut tanımayacaktır.

Hükümet programında yer alan, Atatürk ıslahatının prensipleri üzerinde kararlı olmayan ve Anayasa hâkimiyetini temin hedefini, bir bakıma, bu mânada anlıyoruz.

Muhterem arkadaşlarım;

Malûm olduğu üzere siyasi hayatımızda vukua gelen hâdiseler dalgalanması ve bünye çalkantıları sonunda yapılan serbest seçimler yoluyla Yüksek Meclisiniz teşekkül etmiştir. Seçimler icrasına kadar olan safhadaki çeşitli hareket ve vazifeler tarihe intikal etmiş ve âmme vicdanında hüküm ve değerini bulmuştur. Yeni safha, Türkiye'nin zinde bir kuvvet halinde dünya milletleri camiasında ileri ve hamleci bir duruma geçmesi ve bu maksatla da memleketimizin her yönden sarsıntılardan uzak bir hale getirilecek inkişaf ve terakkisini temini düşüncesine dayanmalarıdır.

İşte bu kuvvet tahtında hareket eden Adalet Partisi, memleketimizin içinde bulunduğu nazik ve ciddi şartları nazarı itibara alarak millet varlığını tehdit eden tehlikelerin bertarafını tenine matuf imkânların başında Hükümet teşkiline duyulan zarureti vatanperverine hisleri ön plâna, alarak takdir etmiş ve C.H.P. ile Karma bir Hükümet teşkiline karar vermiştir. (*Alkışlar*) Bu kararın ittihazında; memleketin partiler için var olmayıp, partilerin memleket için var olduğu esas başlıca rehberimiz olmuştur. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Binaenaleyh huzurunuzla güvenoyu için gelen Karma Hükümet parti mülâhazalarını ve partizanca anlayışlarının tamamıyla dışında olarak, memleket menfaatlerini koruma ve parlamenter hayatın tesis ve devamı inancının bir neticesi olarak teşekkül etmiştir. Bir hükümet buhranının memleketi vahim akıbetlere sürükleyeceği ihtimalini varit gören Adalet Partisi; Hükümet buhranının alelade bir mahiyet taşımaktan çok uzak olup parlamento buhranına müncer olabileceği hakikatini takdir etmekle tarihî vazifelerini hüsnüniyetle ifa ettiği kanaatindedir. (*Alkışlar*) Yüksek Meclisimizin bu hususu ayrıca nazarı itibara alarak Karma Hükümete itimat reyini esirgemeyeceğine inanıyoruz.

Muhterem Milletvekili arkadaşlarım nispi temsil sistemine istinaden bir Karma Hükümetin kurulabilmesinin, programda, siyasi hayatımızın geçmişte bir misali bulunmayan bir teşekkül olarak tavsifi münasebetiyle işaret etmek istediğim bir husus vardır. Nispi temsil, dünyanın demokratik memleketlerinin birçoğunda denenmiş ve halen benimsenmekte devam eden bir sistemdir. Bu müessesenin lehinde ve aleyhinde nazariyatta değişik noktai nazarlar serdedildikten başka; tatbikatta da lehe veya aleyhine bir istikameti takip ettiren vaziyetlere rastlanmış ve rastlanılmaktadır. Memleketimizde de, bu usul, evvelce, bir vatandaş en ileri demokratik bir usul şeklinde, diğer yandan da, bir memleketin hercümerç ve felâkete

sürükleyebilecek bir sistem olarak münakaşa mevzuu yapılmıştır. Münakaşa ve görüşler ne merkezde, olursa olsun, programda belirtildiği veçhile, milletimizin, siyahi olgunluğu ve güçlükleri yenebilme kudreti; nispi temsil sistemine, dayanan hükümetlerin en zor şartlar altında dahi sağlam bir şekilde kurulabileceği hakikatini dünya efkârına ispat etmiştir. Bu yolda varılan neticeyi, Türk milletinin demokrasiye karşı olan iman ve sevgisini, umumi kanaat ve hürriyet farkları ne olursa olsun Türkiye’de siyasi partilerin demokrasiyi halka hizmet mânasına almalarını muzaffer bir tezahürü olarak kabul etmek iktiza eder. Karma Hükümet, iktidar hıra ve endişelerin dışında vatana hizmet gayesiyle teşekkül etmiş olmakla ve bu gaye ister hükümete iştirak etsin ister etmesin Yüksek Mecliste bulunan partilerin tamamında mevcut bulunmakla devamlı ve istikrarlı karakter taşıyacaktır. Memleket ve dünya efkârına bilhassa ifade ve ilân etmek isteriz ki, kurulan bu Meclisin güvenine mazhar olacağına inandığımız Karma Hükümet nispi temsilin politika zaaf ve siyasi istismar hislerinden tamamıyla uzak kalabilmenin kuvvetini taşıyacaktır. Karakteri ile memleket içinde olduğu kadar bütün dünyada da inan ve güven kazanacak ve memleketimiz bundan dolayı çok büyük fayda ve kazançlara mazhar olacaktır.

Fakat Karma Hükümet de şu noktayı bilhassa göz önünde bulundurmalıdır ki; Hükümet teşkili ve devamlı zaruretine inanımız ne derece kuvvetli ise bu Hükümeti Meclisçe şiddetle murakabe etmek o derece katî kararımızdır.

Arkadaşlarımızı yenmek azminde olduğumuz siyasi güçlükler ile karşı karşıya bulunmanın memleket için ehemmiyetini takdir, Hükümet teşkilinde nasıl amil olmuş ise; memleketin huzur ve güvenini temin ile birlikte içinde bulunduğu ekonomik ve malî zorluklardan süratle kurtarılmasının âcil çarelerini tespit ve bu yolda harekete geçmek o nispette ehemmiyetli bir rol oynamıştır.

Bu bakımdan, programın bize inşirah ve emniyet, veren prensipleri ve müşahedeleriyle ihtiva ettiğin ve meselelerin hallinde kararlı bir Hükümet ile karşı karşıya bulunduğumuzu görmekle memnuniyetimizi ifade eylemek isteriz, inanıyoruz ki; farklı siyasi kanaat ve hüviyetlere sahip iki parti memlekete hizmet gayesi tahtında nasıl bir Hükümet teşkili cihetine gidebilmiş iseler; o suretle vatandaşlar arasında siyasi görüş ve kanaat ayrılıklarının farklı gruplarına tesirini önleyecek, varsa bertaraf edecek bir idare ve kanun tatbikatı içine girebileceğiz. Bu yola girebilmemizin esas şartları millî huzuru bozucu istidatlar gösterebilecek sebep ve âmillerin izalesi olarak da mütalâa edilebilmelidir. Maddi asayiş kadar, mânevi asayişinde zaruret görmekteyiz. Nitekim, Programda, yer alan şu kısım, Hükümetin mânevi huzur şartlarının en ehemmiyetlileri arasında bulunan hususlar üzerinde ehemmiyetle duracağını göstermektedir. Bahsi geçen kısmı aynen okuyorum...

Bunun istilzam ettiği ve delâlet ettiği mâna aşikârdır. Bu mânanın, süratli bir seyir takip ederek çalışmalarla realize edilmesi ve tatbikat ile neticeye varılacağına inanıyoruz. (*Soldan, bravo sesleri alkışlar*) Halli gereken meseleler zincirinin irtibatlı bir suretle çözümü ile ilgili gördüğümüz bu mevzuun neticeye bağlanmasında,

Hükümete Yüksek Meclisinizin temayülünü tespitte gösterdiği dikkat ve itinadan dolayı teşekkürlerimizi arz etmeyi bir vazife telâkki ederim. (*Soldan, alkışlar*)

Arkadaşlar; Hükümetin güç ve ciddî meseleler ile karşı karşıya olduğunu biliyoruz. Mali, iktisadi ve ticari tedbirler yanında içtimai bünyemize teveccüh eden sarsıntılara karşı koruma yolunda mühim kararlar ittihazı ve tatbikatı hususunun ehemmiyetini müdrükiz. Murakabeyi elden bırakmayacak olan Yüksek Meclisin, memleketin yapıcı ve müspet eser ve neticelere kavuşup, vatandaşın ferah ve huzurunu temine matuf çalışmalarda Hükümete müzahir olacağı muhakkaktır. Başka bir münasebetle de arz ettiğim gibi, murakabe vazifelerini de titizlikle ifa edeceği bir hakikattir. Bu itibarlardır ki, Program üzerindeki tenkidi, mülâhazalarımızı, bir nevi tâvize veya hatırlatma ve o suretle Programda mevcut olduğunu gördüğümüz boşlukların ilerideki çalışmalarda doldurulabilmesi maksadıyla şimdiden arz etmeyi de, murakabe vazifemizin tabii ve samimî icabatından telâkki ederiz.

Çalışma usulü Programdaki nüansı takip ile aşağıdaki hususları kısaca arz ve zikre müsaadelerinizi istirham ederim. Program üzerinde diğer parti sözcülerini, pek kıymetli arkadaşlarımı dikkatle dinledik. Bunlar arasında tenkit mütalâaları olduğu gibi tavsiye makamında., mütalâalar da bulunmaktadır.

Arkadaşlar, şuna, samimiyetle işaret etmek isterim ki, diğer muhterem partilerin, görüşlerini açıklarken yaptıkları bir kısım tenkit ve tavsiye mahiyetindeki sözlerine tamamıyla iştirak etmiş bulunuyoruz. Buna iştiraki, her şey den önce, politika ve gönül beraberliğimizin bir işareti ve delili saymakla beraber aynı zaman da mesuliyetlerde de müşterek olduğumuzu! bir işareti olarak telâkki ediyoruz ve bu mesuliyetlerde iştirak hisseleri bulunması meselesinde aynı fikir ve kanaatte oluşumuz, bizi vazifede ve gaye yolunda, aynı şekilde birlik olarak muvaffak ve muzaffer kılacaktır.

Program üzerindeki nokta nazarımız Programda yer alışı sırasına göre konular üzerinde duruyorum. Programdı bazı konulara sadece işaret edilmiştir. Bu hususta muhterem arkadaşlarla aynı görüşe sahibiz. Bunun için huzurunuzda bunların tekrarına lüzum kalmamış bulunmakla beraber bendeniz de bu hususlar üzerinde dikkat çekmenin faydalı olacağını mülâhaza ederek bir iki husus üzerinde de fikirlerimizi arz edeceğim

I. Müstakil adaletin ihtiyaçlarını sağlanmanın, hâkimlerimizin mesken dâvası üzerinde bir seyir takip etmekle beraber, geçim endişesinden tamamıyla uzak bir hayat yaşamaları suretiyle kürsüye çıkan hâkimin maddi gailelerinden uzak bir ruh haleti içinde karar verebilme hürriyetinin tahakkukunda zaruret görmektediriz.

İlmî neşriyatı ve kanunlar külliyyatını takip ve el altında bulundurabilmenin huzuruna ayrıca kavuşturulmalıdır.

Bu arada; her kademedeki adalet mensuplarının tahammülü aşan güç şartlarının maddi refahlarına itina gösterilerek hafifletilmesi gerekmektedir. Sağlam ve sıhhatli bir adalet sisteminin mânevi şartlarla beraber maddi şartların tahakkukuna da bağlı olduğunu hatırlatmak isteriz.

Anayasa ile mutabakat arz etmeyen kanunların düzenlenmesi yolundaki çalışmaların: Bilhassa faşist İtalyan Ceza Kanunundan tercüme ve hattâ bazı hükümetlerin daha da ağırlaştırılması suretiyle vücuda getirilen Türk Ceza Kanununun Devletin şahsiyeti aleyhindeki cürümler halinin demokratik zihniyete uygun olarak yeniden ele alındığı yolundaki istikamet taşıdığına delâlet eden bir kaydı programda bilhassa görmek isterdik.

Ayrıca 30 bine yakın memuru takibat ve zan altında bulunduran 45 sayılı Kanunun mahzurlarına ve meriyetten kaldırılması icap ettiğine dair bir görüşe programda tesadüf edememiş bulunmaktayız. Bu hususa ait hükümet kanaatini öğrenmek ihtiyacındayız.

Fevkalâde tedbirlerin ve bununla ilgili müesseselerin devamına zaruret kalmadığı bir hakikattir. Buna rağmen 1924 tarihli Teşkilâtı Esasiye Kanununu tâdil eden 1 numaralı Kanun ile kurulmuş olan Yüksek Adalet Divanının istinat ettiği kanlın mülga olduğuna göre; hukuken mevcudiyeti sonra eren ve normal bir rejime intikal ettiğimize nazaran bir fevkalâde mahkeme hüviyetini taşıyan bu mahkemenin faaliyetine devam etmesi mümkün değildir. Bu mahkemede vazife gören hâkim ve savcıların esas vazifelerine dönmeleri ve ellerindeki dosyaların normal mahkemelere tevdi edilmesi kanuni bir lâzımdır. *(Bir kısım alkışlar)*

Arkadaşlar, Yüksek Adalet Divanı Başkanı dün, “Yüksek Adalet Divanında mevcut dâva dosyaları hakkında, üzerlerinde duruşma açılmadan, dosyalar tetkik edilmek suretiyle kararlar verilecektir” tarzında bir beyanda bulunmuşlardır.

Hâlbuki Anayasamızın sarih hükmü icabıdır. Bir şahsın tevkifinden sonra, hâkimin huzuruna çıkarılması icabeder. Bu Anayasamızın sarih hükmü icabındandır. Dâva dosyaları ile ilgili şahısların müdafaaları alınmadan, ne suretle tahliye edildikleri hakkında, Hükümetin düşüncelerini öğrenmek ihtiyacındayız.

Şimdi tarım işlerimize geçiyorum:

II - Tarım sahasında; Toprak reformu cazip ve fakat cazip olduğu kadar da tatbikatı dikkat ve itina isteyen bir mevzudur. Türk köylüsünün toprak sahibi olması hepimizin idealidir. Bunun kadar ehemmiyetli bir mesele programda yer aldığı veçhile zirai istihsalin artırılmasıdır. Toprak mülkiyetinin parçalanmasının istihsal neticelerine inikâsını düşünmek lâzımdır.

III - Nafia sahasında köy ve il yollarının yapımı ve bakımına teknik eleman ve vasıta yardımı yapılması, ihtiyaçların süratle sağlanmasına asla kifayet etmeyeceği kanaatindeyiz. Köy ve il yollarının inşasının Nafia Vekâleti programına alınması gerekmektedir.

IV - Sanayi sahasında, Devlet sektöründe ve hususi sektörde mevcut teşekküllerin tam kapasiteyle çalıştırılmasından bahsedildiği halde imzası yarı kalmışsa faaliyeti durdurulmuş olan sinai teşebbüslerden bahsedilmemektedir.

V - Mahallî seçimlerin bir an önce yapılmasını memlekette Demokratik nizamın teessüsüne yardım edeceği kanaatindeyiz. Buna ait kanun tekliflerini bekliyoruz.

Anayasanın hükmü gereğince gerekli kanunda Hükümet tarafından Meclise sevk edileceğinin Programda keza, yer alması lâzım gelirdi. Diğer bir mesele de; yüksek vâsıfta ilim ve fen adamlarının yetiştirilmesi meselesidir. Bu sene üniversitelerin açılması sırasında rektörlerin, evvelce ayrılmış olan hocaların üniversiteye dönmüş olmalarını istedikleri hususundaki, arzularını izhar etmişlerdir. Diğer taraftan Programda vasıflı ilim ve fen adamlarına olan ihtiyaçtan bahsedilmektedir. Bunları yetiştirmek için bazı tedbirlerin alınması öne sürülmektedir. Böyle ehemmiyetli bir mevzu hakkında Hükümet görüşünün memleket efkârı muvacehesinde açıklanması lâzım geleceği kanaatindeyiz. Diğer taraftan üniversiteler tesisi hakkında Programda bir kayda tesadüf etmemekteyiz. Aynı gamanda talebe yurtları ve talebe meseleleri hakkında da Hükümet görüşü olarak bu meselelerin nasıl halledileceği hususunda bir beyana tesadüf edilmemiştir.

Muhterem arkadaşlar, Hükümet Programı üzerinde arz edeceğimiz mülâhaza bunlardan ibarettir. Yalnız bir hususu sarahatle ifade etmek isterim. Hükümet programları umumi prensipleri ihtiva ederler. Bu bakımdan Hükümetin takip edeceği siyasi hareketlerin ve bazı düşüncelerin prensipleri bakımından Meclis karşısında uzun ve büyük çalışma programları şeklinde takdim etmek lâzımdır.

Bu itibarla, biz sadece prensipler üzerinde, durduk. Yoksa bu prensipler şeklindeki Program bu kadarla kalmayacak, ebetteki bakanlıkların ayrı ayrı çalışma programlarında, prensiplerde işaret edilmek istenen hususlar daha sarîh olarak yer almıştır veya alınacaktır.

Bu münasebetle, Muhterem Ahmet Oğuz Bey

arkadaşımızın tenkitlerine de parti sözcüsü olarak cevap vermek isterim.. Yüksek müsaadelerinizle, kısaca arz etmek isterim ki, biz prensipler üzerinde durduk.

Esasen tenkitlerinin çoğu Hükümete ait olduğundan elbette onlara Hükümet cevap vermeyi bir vazife bilecektir.

Fakat arkadaşımız, her iki partinin prensiplerinin farklı olması üzerinde durdular. Cumhuriyet Halk Partisinin Devletçi görüşü ile, Adalet Partisinin Liberalist görüşüne temas ettiler.

Şunu belirteyim ki, iki partinin bu ayrı görüşü, Hükümet Programında telif edildiği gibi, teferruata ait hususlar da, Hükümetçe kararlaştırılacaktır.

Biz bu prensipler meselesinde Hükümetin teşekkül edebilmesini koalisyonun tahakkuk edebilmesini esas aldık.

Koalisyonlarda partiler bir araya gelmek suretiyle Hükümeti teşkil ederler, elbette ki programlarında fark olacaktır. Yalnız mesele surdadır ki; meseleler karşısında bunlar programlarında (her iki taraf) gereken ölçüde fedakârlık yapar. Bazı programlar muayyen noktaları telif etme cihetine gider. Nitekim Almanya'da son günlerde rastlamış olduğumuz koalisyon bunun sarîh ve açık bir delilidir. Bu itibarla, bizim prensip bakımından bağlı bulunduğumuz beyan edilen C.H.P. ile koalisyon teşkilimizde, hiçbir gayri tabilik bulunmamaktadır.

Muhterem arkadaşlarım, sözlerime nihayet verirken müsaadenizle iki husus hakkında noktai nazarımızı arz etmek isterim: Birisi, basın politikamızın esasını ve basının Anayasa ile teminat altına alınan haklarına riayeti teşkil edeceği hükmü ile, basın âlemimizin sosyal ihtiyaçlarının sağlanması hedefimizdir. Bu, demokrasi nizamının esas unsurlarıdır. Anayasamızda temin edilmiş olan haklara riayetin Hükümet tarafından beyan edilmesi ayrıca şayanı şükrandır. Bununla beraber arkadaşlar, tatbikatta görülüyor ki, matbuat hürriyeti sadece kanunda hakları tanımak suretiyle tahakkuk etmemektedir. Nasıl ki, basın âleminde çalışan fikir adamlarının sosyal ihtiyaçlarını temin etmek, fikir hürriyetinin temin edilmesi mânasına geliyorsa, bir gazetenin matbuat hürriyetinden istifadesi meselesi sadece hakların iadesi şeklinde kâfi geleceği tarzında ifade edilmemelidir. Bir gazetenin basılacağı kâğıt, mürekkep ve sair matbuat levazımının inhisar altında olması basın hürriyetini tam mânasıyla gerçekleştiremez. Bu hürriyet ancak inhisarın kaldırılması ile mümkün olabilir. Bugün biz Hükümetin bu noktada, matbuat hürriyetinin fiilen temini sadedinde, gazete ile müessesesini alâkadar eden ihtiyaçların gümrükten muaf olarak geçirilmesi hususunda grup olarak kararımız da vardır. *(Alkışlar)*

Bu hususu matbuat hürriyetinin tahakkuku bakımından samimiyetle arz ediyoruz, arkadaşlar. *(Alkışlar)*

Hükümet Programının son kısmındaki “Ordumuz, memleket savunması ve barışın korunması için başlıca teminat olarak şerefli vazifesini ifaya kudretli bir halde tutulacaktır.” şeklindeki cümleyi şükranla karşılıyoruz. Dünyanın en nazik noktasında bulunmaktayız. Bu sebeple, Milli İstiklâl ve bekamızın teminatını temsil eden kuvvetli ordumuzun, büyük bir teminat olarak kabul eylemekteyiz. Bu münasebetle, Adalet Partisi Meclis Grubu olarak, Ordumuza selâm ve güvenimizi bu Meclis kürsüsünden sunmakla ayrıca bahtiyarlığımızı ifade etmek isteriz. *(Alkışlar)*

Muhterem arkadaşlarım; Grubumuz Hükümet programını günlerce tetkik etmiştir. Bunun neticesinde Grubumuzca Hükümete itimat oyu, güven oyu verilmesine karar verilmiş bulunmaktadır.

Keyfiyeti sizlere arz ederken, Grubumuzun samimî vicdanlarından kopup gelecek reylerinin neticesi ne olursa olsun, hürmet edilmesini bilhassa arz ve istirham ederim.

Bu vesile ile Yüksek Huzurunuzda konuşmak zevk ve şerefini müdrik bir arkadaşınız olarak sizleri muhabbet ve hürmetle selâmlayarak huzurunuzdan ayrılıyorum. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Şimdi söz, C.H.P. Meclis Grubu adına Sayın İsmail Rüştü Aksal’ındır. Buyurun.

(İsmail Rüştü Aksal, C.H.P. Grubunun alkışları arasında kürsüye geldi)

C.H.P. MECLİS GRUBU ADINA İSMAİL RÜŞTÜ AKSAL (Ankara) — Muhterem arkadaşlarım. Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubu adına, karma Hükümetinin programı üzerindeki görüşlerimizi açıklarken her şeyden evvel, bu hüküme-

tin nasıl bir siyasi vasatta ve hangi şartlar altında kurulduğunu kısaca belirtmekte fayda ve hattâ zaruret olduğu kanaatindeyiz. Memnuniyetle ifade edebiliriz ki, bundan sadece bir ay önce bir hükümet kuramamanın tehlikeli ve zararlı ihtimal-leri kargısında bulunan memleketimizde, hükümet programının başında da açıkça ifade edildiği gibi, bir araya gelmeleri ve bir dilden konuşmaları imkânsız sayılan siyasi partilerin bir hükümet teşkiline muvaffak olmaları hiç şüphe yok ki siyasi tarihimizde yeni bir merhale ve siyasi hayatımızda müstesna bir hâdisedir.

Başlangıçta aşılması imkânsız gibi görülen engellere ve güçlüklerle rağmen, bu mesut neticenin gerçekleşmesinde, şüphesiz, büyük milletimizin siyasi olgunluğu ve her güçlüğü yenme hususunda denenmiş kudreti yanında, bugün ister iktidar-da, ister muhalefette yer almış olsun bütün siyasi partilerimizin ve sağduyu sahibi siyaset adamlarımızın, içinde bulunduğumuz çok nazik ve çetin şartlar karşısında Türk Parlâmentosuna ebedi şeref verecek bir mesuliyet duygusu ile hareket etme-lerinin de büyük hissesi vardır. (*Alkışlar*) İftiharla ifade edebiliriz ki, siyasi hayatı-mızdaki bu yeni gelişme, Türk demokrasisinin mânevi temellerinin sağlamlığını ve kuvvetini, reddedilmez bir kesinlikle ortaya koymuş bulunmaktadır. Yine memle-ket ve siyasi hayatımız hesabına memnuniyetle kaydetmeliyiz ki, bu neticeye vara-bilmek için daha çok hissi plânda karşılaştığımız güçlüklerin yenilmesinde bir diğer kıymetli unsur, siyasi partilerimiz arasında derin ideolojide uçurumların bulunma-masıdır. Memlekete hizmet yolunda takip edilecek usuller ve davranışlar bakımın-dan ne kadar farklı prensip ve fikirlerden mülhem olurlarsa olsunlar, aynı dünya görüşüne, aynı hayat anlayışının ve siyasi felsefeye sahip olan siyasi partilerimizin, kabul ettiğimiz seçim sisteminin tabii bir neticesi olarak, müstakil hüviyetlerini muhafaza etmek partiyle zaman zaman yan yana, zaman zaman karşı karşıya ve fa-kat daima medeni münasebetler çerçevesi içerisinde birlikte çalışmalarını kaçınılmaz bir zarurettir.

Bugün yan yana çalışmaların, yarın karşıya gelmeleri, buna mukabil bugün karşı karşıya olanların yarın yan yana gelmeleri mümkündür. Bu zaruret ve ihti-mallerin siyasi hayatımızın derin bir yarısı haline gelen vatandaşlar arasında ayrı-lıkların giderilmesi, husumetin tedavisi ve memlekette bundan böyle siyasi sulhun ve huzurun sağlanması bakımından ayrıca müstesna, bir fırsat teşkil ettiğine de bu vesile ile işaret etmek isterim. (*Bravo sesleri*)

Aziz arkadaşlarım,

Büyük hâdiselerin, içinden geliyoruz. Bir buçuk yıldan beri, en halis niyetlerle Batılı mânada hür ve demokratik bir rejimin kurulması çabası içindeyiz. Bu şartlar altında ve böyle bir zemin üzerinde bu kadar kısa bir zamanda, hür ve demokratik yeni bir düzen kurabilmek ve bunu emniyetle yürütebilmek milletlerin hayatında çok nadir görülen büyük başarılardandır. Bu mesut gelişme ve bugüne kadar kayde-dilen başarı; aslında Türk vatandaşının, genel oya ve serbest seçime dayanan hür ve demokratik düzenden başka hiçbir düzeni kabul etmeyeceğini ve bütün dertlerinin devasını da, ancak T.B.M.M. sinde gördüğünü bir defa daha ispat etmiştir. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Hemen ilâve etmeliyiz ki, bugün vasıl olduğumuz merhale ve elde

ettiğimiz neticeden, bütün güçlükleri arkada bıraktığımız mânası çıkarılmamalıdır. Demokratik rejimin vazgeçilmez unsurları olan siyasi partilerimizin ve hususiyle siyaset ve fikir adamlarımızın, bundan sonra çıkabilecek güçlükleri de, bugüne kadar olduğu gibi, aynı basiret, itidal ve temkini göstererek yetineceklerine samimî olarak inanmaktayız.

Muhterem arkadaşlarım,

Büyük siyasi hâdiselerden sonra gelen bir Hükümetin, memlekette siyasi huzurun tesisini, Programında başlı başına ve en ehemmiyetli bir mevzu olarak ele alması pek tabiidir. Bu bakımdan, yakın zamana kadar birbirinin tam karşısında bulunan iki büyük siyasi partinin teşkil ettiği Karma Hükümet üyelerinin, Programın başında, kısa çalışmaları süresince düşünüşte ve siyasi anlayışta ahenk ve mutabakat içinde bulunduklarını kesin bir şekilde ifade etmeleri, memlekette siyasi huzurun ve asayişin süratle gerçekleşmesi bakımından başlı başına bir değer taşımaktadır. Ve siyasi hayatımızın geleceği bakımından ehemmiyetle saydığımız bu mevzuda, Karma Hükümetçe konulan teşhis, girişilen taahhütleri ve düşünülen tedbirleri, C.H.P. Meclis Grubu olarak büyük bir memnuniyetle karşılıyoruz. (*Alkışlar*)

Bunun gibi, Karma Hükümetin bütün üyeleri ile Atatürk ıslahatının ilkeleri üzerindeki kararlılıklarını hususi bir dikkatle belirtmeleri ve Anayasanın mutlak hâkimiyetini temin etmeyi, her siyasetin üstünde bir hedef olarak benimsemeleri de bizim için pek değerlidir. (*Alkışlar*)

Memleketimizin şartları ve hususiyetleri bakımından hayati bir ehemmiyet arz eden bu noktalar dışında, Hükümet Programı, hürriyet nizamı içinde hızlı kalkınmayı başlıca hedef olarak almakta ve milletimizin çeşitli sahalarda karşılaştığı meseleler ve ihtiyaçlarla ilgili görüşlerini, takip edilecek politikayı, bazen umumi hatları ile, bazen da teferruata inerek açıklamaktadır.

Hemen ilâve edelim ki, bunca hâdiselerden sonra iş başına gelen Karma Hükümetin, mali ve iktisadi durumumuzun sıhhatli bir envanterini memleketin ve vatandaş huzuruna tam bir açıkla sermemiş bulunmasını, Hükümet Programının zikre değer bir noksanı olarak görmekteyiz. Bununla beraber birkaç gün sonra başlayacak olan bütçe tetkiklerinde ve tartışmalarında bu mevzular üzerine daha etraflı bir şekilde eğilme imkânının mevcut bulunması, Hükümet Programındaki bu noksanın, mâkul sayılabilecek bir mazereti olarak öne sürülebilir.

Muhterem arkadaşlarım, bugün malî ve iktisadi sahada karşılaştığımız ağır şartlar ve âmme hayatında acele hal çaresi bekleyen çeşitli meseleler göz önünde tutulunca, Hükümet Programının üzerimizde bıraktığı ilk intiba fazlaca iyimser olmasıdır. Mesul Hükümetin, bugün memleketin çeşitli sahalarda karşılaştığı dert ve meseleleri hafife aldığına, elbette ihtimal verilemez, bazılarına göre mübalâğalı sayılabilecek bu iyimserlik, bizim kanaatimizce, büyük bir iyi niyetin, azmin ve nefse itimadın bir neticesidir. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Şüphe yok ki, sadece iyi niyet, azim ve nefse itimat gibi mânevi unsurlar, hususiyle malî, iktisadi ve sosyal sahada

karşılaştığımız güçlükleri yenmek, hal çareleri bekleyen meseleleri çözmek için kâfi değildir. Bununla beraber şartlar ne kadar çetin olursa olsun, mesuliyet sahiplerindeki iyi niyet, azim ve nefse itimadın, başarıya ulaşmanın temel şartlarından biri olduğu gerçeği de unutulmamalıdır. Bu sebeple biz, Hükümet Programındaki bu iyimserliği bir kusur olarak değil, aksine, başarıya ulaşma bakımından Karma Hükümetin lehine kaydedilecek bir unsur olarak karşılıyoruz.

Muhterem arkadaşlarım; Hükümet Programının bütününü hakkında umumi mahiyetteki intiba ve mülâhazalarımızı belirttikten sonra, şimdi bizce ehemmiyetli görülen bazı konulardaki görüşlerimizi kısaca belirtmek isterim.

Topyekûn kalkınmanın süratli bir iktisadi gelişme ile mümkün olacağı göz önünde tutulur ve süratli iktisadi gelişmenin ancak, gerek Devlet sektöründe, gerek hususi sektörde yatırım hacmini artırmak suretiyle sağlanabileceği hesaba katılırsa, Hükümet programında bu konunun başlıca hedef olarak ele alınması ve üzerinde hususi bir itina ile durulması pek tabiidir. Âmme hizmetleri sahasındaki ihtiyaçların pek çeşitli ve geniş buna mukabil, mali imkânların çok dar ve şartların ağır olmasına rağmen, 1962 bütçesi ile geçmiş yıllara nazaran daha geniş bir yatırım hacmine ulaşılacağı yolunda hükümet programında belirtilen ümit, yapıcı bir bütçe zihniyetinin ifadesi olmak bakımından sevindiricidir.

Diğer taraftan, yatırımlar mevzuunda Hükümetimi plân fikrini ciddi olarak benimsemiş olmasını kalkınma gayretlerimizde esaslı bir merhale olarak kaydetmek isteriz. C.H.P. olarak bizim yıllardan beri plân fikrini savunduğumuz malûmdur. Plânsız gidişin memlekete ne kadar pahalıya mal olduğunu ise tekrara ihtiyaç yoktur. İktisatçı kâfi derecede gelişmemiş imkânları mahdud, binbir ihtiyaç içinde kıvranan memleketlerde, ekonomik sahada israfların önlenmesi, yatırım kaynaklarının artırılması ve yatırımların, ekonomi ve toplum için en uygun öncelikler dairesinde yürütülebilmesinin ancak plân fikrini benimsemiş bir zihniyetle mümkün olabileceğine inanmaktayız.

C.H.P. Meclis Grubu olarak, Karma Hükümetin bu konuda, yeni Anayasamızın da ışığı altında tam- bir anlayışa sahip olmasından ve hattâ daha bugünden, Devlet Plânlama Dairesi ile sıkı iş birliği halinde, 1962 bütçe yatırımlarını bu esasa uygun olarak ayarlamaya çalışmasından, memleket hesabına büyük bir memnuniyet duyduğumuzu belirtmek isterim. Bu münasebetle memleketimizin hususiyetleri bakımından ciddi bir ehemmiyet arz eden bir konuya da temas etmek yerinde olur. Memleketimiz nüfus başına düşen gelir bakımından, gelir seviyesi memleket ortalamasından çok düşük ve iktisadi gelişmeden ve Devlet hizmetlerinden diğer bölgeler kadar faydalanamamış bölgelere sahiptir. C.H.P. Meclis Grubu olarak bölgeler arasındaki bu eşitsizliği ortadan kaldıracak veya hiç olmazsa farkı azaltacak tedbirlere hususi bir ehemmiyet verilmesi lüzumuna kaniiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Hükümet programında, geri kalmış bölgelerimizi kalkındırma mevzuunda, bölge plânlama çalışmalarına ehemmiyet verileceği ve bu maksada uygun olarak yeni imkânlar tahsis edileceği taahhüdünü de memnuniyetle kaydettiğimizi ifade etmek isterim. (*Alkışlar*)

Muhterem arkadaşlarım; Devlet hayatında ve ekonomide israfı önlemenin, istihsalı ve yatırım hacmini artırmanın bir yolu da bilhassa âmme sektöründe rasyonel çalışma esasının, daima göz önünde tutulmasıdır. Âmme sektöründe gerek teşkilât ve gerek personel olarak büyük bir ıslahata ihtiyaç vardır. Âmme sektörünün Devlet dairelerinden İktisadi Devlet Teşekküllerine kadar yeniden gözden geçirilmesi, İktisadi Devlet Teşekküllerinde finansman metotlarının ve murakabe sistemlerinin ele alınması ve bu konu ile âmme sektörünün kalkınma plânlarının zaruri kıldığı şartlara uyabilmesinin, başlı başına muazzam bir dâva olduğunu, söylenmesi ne kadar kolaysa, gerçekleştirilmesinin o nispette güç ve zamana muhtaç bulunduğunu müdrikiz. Bununla beraber hızlı kalkınmanın zaruri kıldığı yatırımı yapabilmek için, milletçe mutlaka israftan uzak bir hayata girip gerekli yatırım payını sağlamak mecburiyetinde olduğumuza programında pek haklı ve yerinde olarak işaret eden hükümetin, programda temas edilmemiş olmasına rağmen, âmme sektörü ile ilgili bu konu üzerine hususi bir dikkatle eğileceği ümidini beslemekteyiz.

Yine bu konu ile ilgili olarak, Devlet Personel Dairesinin bir an önce gerekli şekilde faaliyetini hızlandırmasını zaruri saymaktayız.

Aziz arkadaşlarım memleketimizin iktisadi kalkınmasını başarı ile yürütmek konusunda, takip edilecek malî politikanın ehemmiyeti aşîkârdır. Hükümet Programında, bu politika ile ilgili olarak belirtilen temel görüşlere katılmamak mümkün değildir. Her halde C.H.P. olarak biz, ekonomimizi süratle durgunluktan kurtaracak ve hızlı gelişme ile birlikte yüksek istihdam seviyesini, fiyat istikrarını ve âdil gelir tevziini sağlayacak vasıta ve tedbirler hususunda ve daha fazla aydınlanmak ihtiyacında olduğumuzu belirtmek isteriz. Bu arada vergi sistemimizin toplu bir halde dikkate alan gerekli ıslahat tedbirleri üzerindeki çalışmaların süratlendirilmesi ve bir an önce ikmal edilmesi lüzumuna kaniiz. Biz, C.H.P. Meclis Grubu olarak, bu istikametteki çalışmalar sırasında, Zirai Gelir Vergisinin ıslahı, asgarî geçim indirimi ve Gelir Vergisi nispetlerinin sosyal adalete daha uygun bir şekilde ayarlanması, yatırım yapmak isteyen özel teşebbüsler için teşvik edici tedbirler alınması amortisman ve ihtiyatlar konusunda modern esaslara daha uygun kolaylıklar getirilmesi, Bina Vergisinin Gelir Vergisinden mahsubu sisteminin iadesi, esnaf muaflığı hududunun yeniden gözden geçirilmesi gibi konular üzerinde ehemmiyetle durulması gerektiğine inanmaktayız.

Muhterem arkadaşlarım,

İktisadi kalkınma dâvamız ve malî politika ile ilgili görüşlerimizi tamamlarken, dış iktisadi münasebetlerimize ve hususiyle dış yardım konusuna da bir nebze temas etmek isterim. Kalkınmamızın her şeyden evvel, kendi gayretlerimizle ve kaynaklarımızla gerçekleştirilebileceğine şüphe yoktur. Ancak az gelişmiş memleketlerin hızla kalkınabilmeleri ve enflasyon olmasa bile karşılaşmaları mukadder olan dış tediye tikanıklıkları ve güçlüklerini yenebilmeleri, kalkınma gayretlerinde dış yardımların ehemmiyetini artırmaktadır. C.H.P. Grubu olarak biz, bu yardımları bir atıfet değil bizim de dâhil olduğumuz Batı camiasının üyeleri arasında mevcut

karşılıklı dayanışma, iş birliği, savunma yüklerinin eşit olarak dağılması, bir kelime ile kader birliği anlayışının bir sonucu saymaktayız. (*Bravo sesleri. Alkışlar*) Bugün Batılı savunma sistemi içerisinde en ağır yükü taşıyan memleketlerden biri durumunda olduğumuz bir vakiadır. Bu durum, dış yardım mevzuunda bizi çok haklı bir mevkide bulundurmaktadır. Bu mülâhazalarla, Batı savunma sistemi içinde ittifaklarına bağlı, israftan ve enflâsyondan uzak, plânlı ve istikrarlı kalkınma fikrini ciddiyetle benimsemiş bir Hükümetin, dost ve müttefiklerimizden gereken yardımı sağlayabileceğine inanmaktayız. Karma Hükümetin bu mevzua gereken ehemmiyeti vermesini ve mümkün olan neticeyi süratle istihsal etmesini kendi başarısına yardımcı olması kadar, memleketin hızla kalkınması bakımından da üzerinde dikkat ve ısrarla durulması lâzım gelen mesele saymaktayız. Karma Hükümet programının temel hedef olarak gösterdiği siyasi huzurla hürriyet nizamı içinde hızla kalkınma ve bununla ilgili konular dışında, her mevzua ayrı ayrı, temas ederek vakitinizi ve sabrınızı suiistimal etmek istemiyorum. Yalnız şu kadarını belirtmeliyim ki, C.H.P. Meclis Grubu olarak, bu konularda esas itibarıyla Karma Hükümetin görüşlerine katılmaktayız. Kaldı ki program konusunda asıl ehemmiyetli ve umumi noktanın, icraat olduğuna da şüphe yoktur.

Muhterem arkadaşlarım,

Bilindiği gibi Karma Hükümetin bir kanadını, C.H.P. teşkil etmektedir bu münasebetle, Karma Hükümet karşısında C.H.P. Meclis Grubunun vazife anlayışının ve mesuliyet duygusunun huzurunda açıkça belirtmek isterim.

C.H.P. Meclis Grubu, yeni Anayasamızın da ışığı altında vazifesini ve mesuliyetini, sadece bir kanadını teşkil ettiği hükümetin desteklenmesi mânasına almamaktadır. Aksine, Karma Hükümete katılmış olmasının, Meclis Grubu olarak, bu Hükümeti, devamlı şekilde uyarma ve murakabe hususunda, ve kendilerine daha büyük ve ağır sorumluluk yüklediği kanaatindedir Bugünün nazik ve ağır şartları içinde Hükümetin başarısını parti mülâhazaları dışında ve üstünde, memleketin yüksek menfaatlerini açısından gören C.H.P. Meclis Grubu, Karma Hükümeti, ilân ettiği politikasına ve taahhütlerine bağlı ve onları gerçekleştirmeye hulûs ile çalıştığı müddetçe destekleyecek, aksi halde güven oyunu esirgemekte tereddüt etmeyecektir. Bu anlayış mahfuz kalmak şartıyla, Karma Hükümete, C.H.P. Meclis Grubu güvenoyu vermek kararındadır. (*Alkışlar*)

Grubumuz adına siyasi tarihimizde ilk defa vücuda getirdiğimiz Karma Hükümetin memleket için hayırlı, başarılı ve ömürlü olmasını diler, hepinizi hürmetle salamlarım. (*Bravo sesleri ve şiddetli alkışlar*)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım; Parti Meclis grupları adına söz almış arkadaşlarımızın konuşmaları burada bitmiştir. Ayrıca, 19 arkadaşımız söz almış bulunmaktadır. Kendilerine isimlerini yazdırma sırasına göre söz vereceğim.

Fahir Giritlioğlu, buyurun.

FAHİR GİRİTLİOĞLU (Edirne) — Sayın Başkan, Sayın üyeler ve Sayın hükümet mensupları;

Hükümet Programı hakkında konuşmak üzere söz aldığım şu sırada, bir buçuk yıldan beri ve her türlü olağanüstü şartların hâkim bulunduğu Türkiye’imizde, çetin şartlara rağmen Sirayet ve feragatle hükümet etmek vazifesini yerine getirmiş bulunan eski Hükümet mensuplarına Büyük Millet Meclisinin bir ferdi sıfatıyla şükranlarımı arz etmeyi bir borç bilirim.

Sayın İsmet İnönü’nün bir vesile olarak kullandığı çok veciz bir cümlesini bugünkü ahvâl karşısında aynen kullanmak istiyorum. (Tarihin bize hayranlıkla henüz muhafaza ettiği bir acaba ile ve her halde ibretle baktığı günler içerisindeyiz) Ve filhakika; memleketin en güç durumda kaldığı bir anda ve artık çıkar yolun kalmadığı ittifakına varıldığı bir sırada: Anlaşmaları imkânsız sayılan siyasi partiler birleşerek bir Hükümet kurmuşlardır. Memleketin güç meselelerini kendi evlâlarını müşterek anlayışları ve müşterek mesailerini ile halledilebilmek imkânına milletçe erişmenin bahtiyarlığını duyuyoruz.

Çok müşkül şartlar içinde Hükümet kurmak gibi çok çetin bir vazifeyi kabul eden Sayın İsmet İnönü’nün bu hareketi feragat ölçülerinin üstünü aşan çok müstesna bir vatanperverlik hizmetidir.

Sayın üyeler:

Okunan Hükümet Programı ve bu Program üzerinde tam bir anlayışa varan Hükümet erkânının durumları ve tutumları bize şunu telkin etmiştir ki:

Kendi deyimleri ile Hükümet, plânlı ve millî huzur getirici bir Hükümettir. Ciddi bir Hükümettir. İyi niyetli, açık kalpli, güler yüzlü ve vatansever bir karakter taşımaktadır.

Programı iki kısım altında mütalâa etmek kabildir. Birinci kısmı teşkil eden umumi prensipler kısmı, cidden büyük bir itina ile hazırlanmıştır ve muhteva, bakımından realiteleri dile getirmiştir.

Umumi prensipler kısmı ile Program cemiyetimize yepyeni karar, prensip ve taahhütleri getiriyor.

Çok yapıcı ve müspet karakter taşıyan Programın özellikle getirmiş olduğu prensiplerin başlıcalarını şöylece hülâsa edebiliriz.

1 — Yeni Hükümet, bütün mânasıyla ve mutlak surette Atatürk’lüdür. Onun ilkelerine sadık kalacak hüviyettedir.

2. Hükümet, partizanlığı ayıp ilân etmiştir. Devlet dairelerinin en küçük kapısından em büyük kapısına kadar, partizanlığın kovulacağı, çok kesin bir dille ifade edilmiştir.

3. Plân fikrinin Hükümet tasarruflarında tatbik edileceği fikrini telkin etmiştir.

4. İsrafın karşısında bulunduğu ilân edilmektedir. Siyasi sulh ilân etmiştir.

Buna mukabil Programın umumi prensiplerinde eksik gördüğümüz bazı hususların mevcudiyetini de belirtmek isteriz:

Şöyle ki:

1. Politikamızın ana hatlarını ve istikâmetini çizen Hükümet Programı bunu hangi suretle ve şekilde tahakkuk ettireceğini tatminkâr bir dille açıklayamamıştır.

2. Cemiyetimize musallat olan bürokrasi hastalığından ne suretle kurtulacağımıza dair en ufak bir noktaya temas edilmemiştir.

3. İktisadi alanda Devlet sektörü ile hususi sektör arasındaki münasebet tâyin edilmemiştir.

Programın ikinci kısmı, yani, bakanlıkların çalışmalarına ait kısmında bazı eksiklikleri müşahade etmekteyiz. Sırası ile arz edelim:

1. Rejim meseleleri hakkında: Tatbikat kanunlarının istikâmet ve esaslarını Program çizmemiştir.

Zabıta kuvvetlerinin itibarının iadesini sağlamakla dâvanın bitmeyeceği aşikârdır. Bilhassa Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun tatbikinden sarfı nazar edildiğine göre bu boşluğun ne suretle doldurulacağının açıklanması gerekirdi.

2. Masrafsız temin edilen adalet ve süratle dağıtılan adalet; adalet müessesesinin Programda toprak reformuna işaret edildiği halde toprak mülkiyetini birinci plânda ilgilendiren tapulama ve kadastro faaliyetlerine temas edilmemesini Programda bir noksan kabul ediyoruz. Cemiyetin müzmin ve amansız hastalıklarından birisi olan tapu ihtilâflarını süratle halletmek çaresini bulmasını yeni Hükümetimizden temenni ederiz.

3. Enflasyon tehlikesine düşmeden ekonomimizi durgunluktan kurtaracak tedbirlerin süratle alınacağını Programda açıklayan Hükümet, 4 Ağustos 1958 tarihli kararları almaya vesile veren tavsiye ve telkinlerden ve o tarihte alınan prensiplerden ne derece inhiraf edileceğini ve bu prensiplere ne kadar itibar edileceğini açıklamamıştır.

4. Hususi sektörün plânlama işine nasıl alınacağı, hangi iktisadi siyasetin takip edileceği gösterilmemiştir.

5. Mesken dâvası memleketimiz için bir hayat dâvası haline gelmiştir. Mesken dâvasına en fazla önem verilmesini temenni ederiz.

6. Programın millî eğitime temas eden noktalarını takdir ve şükranla karşılarız. Ancak sokaklarda dolaşan öğrenciler günün konusu iken üniversite öğretimine temas edilmemesini ciddi bir kusur sayarız.

7. Millî Hâkimiyetin tamamlanması için mahallî seçimlerin bir an evvel yapılması zaruridir. Programda mahallî seçimlere temas edilmemesini büyük bir noksanlık sayarız.

Ve nihayet Program hakkında belirteceğimiz en mühim nokta Programın tecrübe ile bağdaştırılmış olması keyfiyettir.

Sayın üyeler, yüksek huzurunuzda itimat bekleyen Hükümet demokrasinin kökleşmesi, millî huzurun temini ve millî kalkınmanın tahakkuk ettirilmesi amacındadır.

Bu gayeye Hükümetin ulaşabilmesi için devamlı karakter taşıyan reylere muhtaçtır. Siyaset alanımızda yeni bir zihniyetin ve geniş bir ihtiyacın unsuru olarak meydana gelen Karma Hükümet daha henüz teşekkülü ile beraber siyasi güçlükleri yenmiştir. Hayati güçlükleri yenmesi çok değerli oylarınızla itimat gösterilmesine bağlıdır.

Yüksek Meclisinize en derin hürmetlerimi arz ederken, Hükümetimize büyük bir ekseriyetle güvenoyu alıp memleket hizmetinde başarıya ulaşmasını dilerim Hürmetlerimle (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Oturumun yarın saat 10 a bırakılması hakkında bir takrir var. Okutuyorum.

Millet Meclisi Başkanlığına

Hükümet programının müzakeresi mevzuunda daha 18 arkadaşın konuşacağı anlaşılmıştır.

Vakit gecikmiş olduğundan yarın saat 10 da toplanılmasını arz ve teklif ederim.

30.11.1961

(Ordu) Ata Topaloğlu

BAŞKAN — Takriri reylerinize arz ediyorum. (*"Ekseriyet yok" sesleri*) Efendim, Meclisin teamülüne göre, arkadaşlarımız koridorda bulunurlarsa, ekseriyet var demektir.

Yarın saat 10 da toplanılmasını kabul buyuranlar lütfen işaret buyursunlar... Müzakereye devam edilmesini isteyenler... devam edilmesi kabul edilmiştir.

Malik Yolaç, buyurun.

MALİK YOLAÇ (İstanbul) — Sayın arkadaşlar,

Hükümet programını dinlemiş bulunuyoruz. Yüksek Meclisinin hiçbir partiye mensup olmayan, bağımsız bir üyesi olarak, naçiz görüşümü ve düşüncelerimi hulus ile arz etmek istiyorum. Şu anda tarihimizin, bir dönüm noktasında bulunduğumuz hususunda hiçbirimizin tereddüdü yoktur kanaatindeyim. Bir İhtilâl olmuştur. İhtilâller milletlerin hayatında tabiatları icabı bir gayrı tabiliktir. Bizim İhtilâlimiz, demokratik yolda devam kararını vermiş ve bir seçimi kendisine gaye bilmiştir. İtiraf etmemiz lâzımdır ki, bu da bir gayrı tabiliktir. Zira askerî darbeler, tarihin her devrinde kendilerine başka hedefler çizmiştir. Bu bizde de yollara sapmak isteyenler olmuşsa da bunlar milletin bünyesinde müsait bir ortam bulamamışlardır. 15 Ekim idrak olunmuştur. Ogün seçmen sandık başına gitmiş, oyunu

tam bir serbesti içinde kullanmıştır. O oylandı ki şu mensubu bulunmakla şeref duyduğumuz Türkiye Büyük Millet Meclisini kurmuş, millî iradenin temsilcisi olarak, memleket kaderine ol koymuştur.

İçimizden bir başkan çıkarmış bulunuyoruz. İçimizden güzide arkadaşlarımız İkinci Cumhuriyetin ilk iktidarını teşkil etmek üzere görev alınırlardır. Nihayet içimizden bazı parti grupları, demokratik rejimimizin muhalefetini teşkil etmişlerdir. Şimdi, demokrasi imtihanını muvaffakiyetle veren seçmenlerimizden sonra biz kullanacağımız oylarla bu sistemi ya yürüteceğiz veya bu sistemi mahkûm edeceğiz. Kanaatimce, karşı karşıya bulunduğumuz durum budur.

Sevgili arkadaşlarım.

Siyasetin, bir “imkânlar sanatı” olarak tarifi pek eski, âdeta klâsik bir tariftir. Mevcut olmayan imkânlar peşinde koşan, elindeki imkânları iyi kullanamayan pek çok siyaset adamı hüsrana uğramıştır. Biz, gayri tabiiîlikten doğan bir durumu, sağduyumuz ve basiretimizle, bir tabiiî durum haline sokmaya muvaffak olur, sonra da onu devam ettirebilirsek, şu anda gözlerini bize dikmiş olan her partiden ve çoğu partisiz vatandaşlarımızı tatmin etmiş oluruz. Gayri tabiiîlikten doğan bir durumun ideal bir şekilde, aklın, mantığın ve hislerin bütün icaplarına uygun olmasına İmkân yoktur. Bugünkü fiilî durumun bazılarımızı rencide etmesi ve ekserimiz tarafından yadırganması bu yüzdendir.

Yani ne istiyorduk arkadaşlar? Bir köprü dinamitle atılsın, sonra tren hiçbir şey olmamışçasına, ilk denemede raya girsin ve son sürat ilerlemeye koyulsun. Bunu beklemenin hayal olduğuna bütün kalbimle inandığımı belirtmek isterim. Zaten, eğer böyle olsaydı, bize hiçbir ödev düşmezdi ve her şey kendiliğinden halledilir, giderdi, Türk milleti, oyunu kullanma tarzıyla bize, temsilcilerine memleketi selâmete çıkarma yolunu kendi aramızda, hiçbir düşmanlık hissine kapılmaksızın, sadece sağduyumuzu kullanarak bulma mecburiyetini yüklemiştir, Demokrasiye, Türk milletinin değil onun temsilcilerinin lâayık olup olmadığını, içinde bulunduğumuz bu karışık durumdaki tutumumuz belli edecektir. Arkadaşlar, Türk milleti şu anda bizi en sıkı ve hayati imtihana tâbi tutmaktadırlar. Meseleye yürüklerimizde bu inançla bir çözüm arama zorunda bulunuyoruz.

Şimdi sizi elimizi Vicdanımıza koymaya ve düşünmeye davet ediyorum. Seçmenlerimiz bizi buraya niçin gönderdiler? Seçmen istiyor ki bir huzur ve sükûn devresi açılsın demokratik prensiplerin hâkim olacağı bu devre içinde geçmişin siyasi tartışma ve çekişmelerinin yaraları tamamıyla tedavi olunsun. Seçmen istiyor ki huzurla birlikte maddi sıkıntı ve darlıklar sona ersin, bir plânlı ekonomik kalkınma başlasın vatandaş can evinden vuran ve son zamanlarda tahammül edilmez hal alan iktisadi durgunluk sona ersin. Bu iç meselelerin yanında seçmen vakur, itibarlı, şerefli ve haysiyetli bir dış politikanın takip edilmesinin sağlanmasını bizden istiyor. Bunlar, Hükümet Programında bize yapılan vaatlerdir.

Bizim oylarımızda, göz önünde tutmamız gereken husus gayedir. Eğer arzula-
dığımız gayelere bizi götürecek bir yol önümüzde açılıyorsa sadece hislerimiz, sa-

dece kinlerimiz, sadece iptidai düşüncelerimiz dolayısıyla bu yolu, millete kapamak hakkına malik olduğumuza inanmıyorum. *(Alkışlar)* Arkadaşlar, biz üzerimizde bir vekâletle bu çatının altına geldik. Eğer, o vekâletimizin gerektirdiği hususların tatbik sahası bulmasına biz mani olursak, bizi buraya gönderenler bizi ebediyen affetmezler. *(Alkışlar)* Nazik konular üzerinde teferruata kaçacak sözler söylemek istemiyorum. Ama, bilmemiz lâzımdır ki, eğer biz bugün geçmişin yaralarını sarmak imkânını kaçırsak, o yaralar asla, başka hiç kimse tarafından sarılamayacağı gibi, yeni, çok daha derin, vahim, ıstıraplı yaraların açılmasına hiç kimse, mâni olmayacaktır.

Programını dinlediğimiz Hükümete kusur bulmak istersek, sıkıntı mı çekeriz? Ne münasebet... Bin kusuru bin objektifte büyüterek bin kere göz önüne sermek kabildir, Gönül isterdi ki, kabinenin içinde, para kazanmak zorunda olduğu için para kazanmanın, Devlet Hazinesini daha rahat doldurmanın yolunu bilen serbest meslek erbabı daha fazla bulunsun. Gönül isterdi ki, Hükümet, Programında, daha esaslı bilgiler versin ve bilhassa iktisadi sahada dertlerimizi halletmek için yeni kaynaklar bulma zorunda olduğunu belirtsin. Ve gönlümüz daha pek çok şeyler isteyebilirdi. Ama bunların hiç ehemmiyeti yoktur arkadaşlar.

Milletçe kaderimizin öyle bir noktasına gelmiş bulunuyoruz ki bunların hepsi artık teferruat mesabesinde, önümüze bir talih çıkmış bulunuyor. Ya bundan faydalanacağız ve bunun için bütün hislerimizi bir kenara iterek aklın mantığın basiretin yoluna sapacağız. Ya da bizi dönemecin ucunda bekleyen ve tarifinin dahi tüyleri ürperttiği hâdiselerle burun buruna geleceğiz. O gaflete düşersek bugün bizi kurtarabilecek tek çareyi yeniden ele geçirmek ihtimalimiz olmayacaktır. Bu gerçek ağızların en yetkilisi tarafından ifade olunmuştur.

Sayın arkadaşlar, politika tecrübeni yok. Yüksek Meclisinin kürsüsünden ilk defa konuşuyorum. Ve böylesine mümtaz bir heyete ilk defa olarak hitap ediyorum. Söyleyeceğim şudur: Sadece seçmenin emrinde, hizmetinde bir milletvekili olarak kabineye ve onun programına huzur ve gönül rahatlığı içinde güvenoyu vereceğiz. Zira bütün kalbimle inanıyorum ki beni, sizi, hepimizi seçmen buraya bunun için göndermiştir. Hürmetlerimle. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Turan Şahin *(Yok sesleri)*, Ahmet Gürkan *(Yok sesleri)*, Reşit Ülker

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Millet Meclisinin Sayın üyeleri; İkinci Cumhuriyetin ilk Karma Hükümetinin programı üzerinde birkaç ufak söz söylemek istiyorum.

Muhterem arkadaşlar; huzurunuza sunulmuş olan bu programın önde gelen en açık niteliği, Cumhuriyet tarihinde bir Koalisyon Hükümeti olarak getirilmekte olan ilk hükümet programı olmasıdır. Büyük milletimizin el birliği ve gönül birliği ile ne güzel eserler vereceğinin açık bir delili olarak kabul ediyoruz. Bu program dikkatle incelendiği zaman iki esas temel üzerine oturmuş olduğu müşahade olunur. Bunlardan bir tanesi felsefî bir temel, prensipler kısmı; ikincisi de milletimizin günlük işlerini içine alan bir kısımdır. Birinci kısmı ile Cumhuriyet tarihinin

Hükümet programları içinde müstesna bir mevki almak vasfındadır. Burada prensipler olarak “Cumhuriyet Hükümeti bütün üyeleriyle Atatürk ıslahatının ilkele-ri üzerinde karardır” demek suretiyle 2’nci Cumhuriyet Anayasasının, Atatürk devrimlerini benimseyen Türk milletinin, hiçbir kesinti vermeksizin, o ilkeler, o prensipler, o devrimler üzerinde durmadan geleceğe doğru yürüdüğünü anlamak-tayız, yine felsefî olarak “Anayasaya mutlaka hâkimiyeti sağlamamız her hususta hedefimizdir” denmektedir. Hükümet programları, esas itibariyle milletlerin gün-lük ihtiyaçlarını gidermeye çalışan programlardır. Bu programlar, aynı zamanda. Türk milletinin, Anayasa hâkimiyetinin, hukuk devleti fikrinin, Karma Hükümet tarafından tam olarak benimsendiğini ve büyük bir açık kalplilikle bu ilkelerin, bu prensiplerin muhafaza ve müdafaa edileceğini göstermektedir.

Bundan sonra bu program -bir prensip, bir felsefe olarak- “vatandaşlar arasın-daki iç huzurun” su, yol, okul, grev hakkı gibi ihtiyaçların üstünde bir mesele oldu-ğunu ortaya koymaktadır.

Türk ülkesinde, güzel vatanımızda kardeşlik bağları teessüs etmedikçe, ne yol, ne su, ne fabrikanın, ne şunun ne bunun ehemmiyeti olmadığı kesin bir şekilde ifade edilmiş bulunmaktadır.

Gene burada bir felsefî ilke olarak Hükümet programının hedefi, “hürriyet içinde hızla kalkınmadır”. Türkiye’de yapılacak her işin, Hükümet tarafından yapı-lacak her icraatın, hürriyet ışığı altında yapılacağı vaadini Karma Hükümetten al-mış bulunuyoruz. Bu bakımdan hükümet programının bu felsefî kısmı övünülecek bir niteliktedir.

Muhterem arkadaşlarım; diğer kısma gelince; bazı arkadaşlarımızın görüşle-rinin zıddına olarak bu program bütün memleket meselelerine ana hatları itiba-riyle teker teker temas etmiştir. Ve üstelik kullanılan cümleler ve ibareler bunların esas istikametlerini ve geniş sınırlarını göstermiş ve fakat muhtevasının derinli-ğine inmemek suretiyle Büyük Meclisin murakabesini ve bu işlere millet iradesine uygun şekli vermek imkânını sağlamıştır. Bendeniz huzurunuzda yaptığım görevi, yalnızca Hükümet programının nasıl tatbik edileceğinin, bizim tarafımızdan nasıl anlaşılmakta olduğunun bir ışık olarak size sunulması şeklinde anlıyorum. Yarın, bu konuşmaları Hükümet önüne koyacak, tutanakları okuyacak; birbirlerine zıt fi-kirler düşünmüş olsak bile, onların içinde Türk milletine yararlı noktaları tespit edecektir. Konuşmaları bu mânada anlamanızı istirham ediyorum.

Sayın arkadaşlar; milletimizin en büyü meselelerinden birisi de millî eğitim da-vamızıdır.. Millî Eğitim dâvamıza programda fazlaca yer verilmiştir. Yalnız son za-manlarda her gün gözlerimizin önünde cereyan eden, (Biz serseri olmak istemiyo-ruz, biz okumak istiyoruz) diye haykıran gençlerin okuma isteklerine çare bulmak yolunda hiç olmazsa bir cümlelerin bu Hükümet Programında yer almış olmasını canı gönülden arzu ederdik. Ve kanaatimizce bu meselenin hiçbir, malî külfete gir-mededen rasyonel bir tutumla halledilmesi de mümkündür ve Karma Hükümetimiz-den bunu istemek en tabii hakkımızdır.

Yine bir millî eğitim meselesi olarak, yedek subay öğretmen arkadaşlarımızın durumu var. Bunlar bugünün ve yarının kültür ordusunu hazırlayan insanlardır. Yurdun dört bir tarafına dağılmışlar, vatan hizmetini iki yönden ifa etmekte. Bunların da dertleri var. Dün, Sayın Senato Üyesi Özgüneş, yedek subay olan arkadaşlarımızın bu şekilde 10 yıl daha memlekete hizmet etmeleri lâzım geldiğini söylediler. Çok doğrudur, üzerinde durulması lâzımdır. Yalnız, yedek subay öğretmenlerin kendi dertleri de vardır. Onlar askerî bir giyim istiyorlar. Türk milleti asker bir milledir, yedek subay öğretmenin giyeceği şerefli üniformanın büyük mânevi değeri vardır. Bunun için, onlar, bu elbise meselesini bir şeref meselesi yapmaktadırlar ve bunda haklıdırlar.

Yine, yedek subay öğretmenlerin maaş meseleleri vardır. Kimisi kasaba içinde, kimisi derin mahrumiyet bölgelerinde hizmet görmektedirler. Ya, talim alaylarının durumu?

Yine kendilerinin asker mi, yoksa sivil mi oldukları meseleleri vardır. Birçok ahvalde askerdirler, birçok ahvalde sivilidirler. Askerlik ve sivillik yekdiğerine karışmıştır. Bu onların büyük derdidir. Biz bunlardan tam randıman almak istiyorsak Hükümet olarak bu dertleri üzerine eğilmek zorundayız.

Hükümet Programında maarifin takviye edileceği ve fikir ordusuna ihtiyaç olduğu belirtilmektedir. Bu arada öğrenim görevinden ayrılmış üniversite mensuplarını hatırlamamak mümkün değildir. Hükümetin bu mesele üzerine eğilmesi memleketin zorunlu bir meselesidir.

Yine Türk gençliğine bağışlanmış hakkı olan bir 351 sayılı Kanun var. Yüksek tahsil gençleri için yurt ve kredi fonu. Bu kanun halen işlemez bir durumdadır. Bunun da işletilmesini, üzerinde durulmasını büyük bir zaruret telâkki ediyoruz. Bugünün gençleri yarının büyükleri ve Atatürkleridir.

Muhterem arkadaşlarım; 2'nci bir mesele olarak, mesken meselesi üzerinde durmak isterim.

Sayın Karma Hükümet, mesken meselesi üzerinde durmuştur. Evet, Program şu anda büyük bir yara olarak kanamakta olan gecekondu hakkındaki kısmı bilhassa, şudur: "Gecekondu meselesi üzerine eğileceğiz" Evet, gecekondu meselesi üzerine eğileceğiz, bunu biliyoruz. Fakat gecekondu meselesinin derin bir tarafı vardır, kökleri vardır, önümüzde bir, köyden şehirlere hicret meselesi vardır. Bunun altında, bir, bölge plânlama meselesi vardır. Bunun altında bir mesken kredisi ve bunun kimlere verileceği meselesi vardır. Bunun altında inşaat meselesi vardır ve nihayet bunun altında, hepsinden önemli olarak, arazi değerlerinin çok yüksek olması dolayısıyla bu dâvanın dumura uğramış olması meselesi vardır. Burada, meselâ, bir arsa spekülasyonunun önlenmesi hakkında bir kanunun getirileceğinden bahsedilmesi her türlü geniş bir ferahlık yaratırdı ve önümüzdeki günlerde bunu işitmek isteriz. Aynı zamanda Hazine elinde iken belediyelere devredilmiş olan ve vatandaşa dağıtılmamasında hiçbir engel görülmeeyen arazilerin dağıtılması meselesinin de

kısa zamanda hiçbir malî külfeti olmayan bir mesele olması dolayısıyla yapıldığını görmek isteriz.

Gecekondu meselesine eğileceğiz; arkadaşlar; gecekondu meselesi üzerine eğildiğimiz zaman şunu görüyoruz: Her gecekondu içinde her an “benim evim ne zaman yıkılacak?” diye tirtir titreyen vatandaşlar vardır. Acaba Hükümet esaslı, ciddi etütlere dayanan kanunları hiç olmazsa altı ay veya bir seneden evvel getiremez. Sözlerimiz zapta geçiyor. Bu çilekeş vatandaşları huzura kavuşturalım arkadaşlar. Bir muvakkat kanunla esas kanun çıkıncaya kadar hiçbir gecekondu yıkılmayacağı hükmünü getirelim böyle bir kanun. Şimdiye kadar hükümetlerin başında bulunanlar daima, “sizin binalarınıza el dokundurmayacağız, kazma vurdurmayacağız” diye söz vermişlerdir. Bir defa söz verenlerin sözlerinde durmaları noktasına önem verelim.

Bir mülkiyet meselesi, bir mülkiyet anlayışı vardır, fakat getirilmek istenen şey, mülkiyetin ne lehinde, ne aleyhindedir, statükonun, belli bir müddet esaslı bir kanun çıkıncaya kadar, muhafazasından ibaret bir kanun olmalıdır.

Sayın arkadaşlar, son bir mesele olarak - bunu bir mesele olarak telâkki etmeye imkân yok, zira Hükümetin böyle bir beyanı yok - dedikodu ve şayia olarak kulaklarımıza gelen bir şey var. Memur maaşlarına % 35 olarak yapılan ve geçen yıl %20 si tahakkuk ettirilmiş olup, 1962 Mart ayında da %15 i tahakkuk ettirilecek olan zammın bu kısmının kaldırılacağı hakkında bir şayia vardır.

Değerli arkadaşlarım; biz Meclis olarak bir kanunu getirebiliriz. Mademki, mevcut bir kanun vardır, bu ancak Meclisiniz tarafından karar verildiği takdirde kalkar; bunu biliyoruz, bundan dolayı mutmainiz. Ama şunu da ifade edeyim ki; Karma Hükümet bize tarihimizin en çetin bir devrinde malî, idari büyük reformlar yapmayı vadediyor. Bunları kiminle yapacaktır? Türk Devletinin betonu içinde çelik gibi duran Türk memurlarıyla! Bu ıslahatı tahakkuk ettirmek için bu memlekete hizmet eden insanlara o bile azdır, ama ne yapalım ki; Türk Milletinin ekonomik vaziyeti bunu sınırlamaktadır. Bilhassa bu noktayı tebarüz ettirmekte zaruret gördüm. Türk memuru bu programı gerçekleştirecek beşerî unsurdur. Hepinizi hürmetle selâmlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar, Sayın Başbakan hatiplere cevap vermek istiyorlar. İhtüzük hükmüne göre, Hükümet söz istediğinde takdim edilmek durumu vardır. Ancak, Başbakanın, cevaplarını milletvekili arkadaşlarımızın toplu bir halde dinlemeleri faydalı olacağı için, arkadaşlarımızın toplanmalarına imkân vermek üzere, oturuma 10 dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati: 18.45

İKİNCİ OTURUM

BAŞKAN — *Fuad Sirmen*

KÂTİPLER: *Nurettin Ok (Çankırı)*

Nurettin Akyurt (Malatya)

Açılış Saati: 18.55

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, oturum açılmıştır.

Ekseriyet olup olmadığına tereddüt ediyoruz. Yoklama yapacağız.

(Yoklama yapıldı)

Ekseriyet vardır. Söz Başbakanın.

(Başbakan İsmet İnönü alkışlar arasında kürsüye geldi)

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Muhterem arkadaşlarım; Hükümet programı üzerinde siyasi partilerimizin ve hatiplerin mütalâa ve tenkitlerini dikkatle dinledim. Umumi olarak, siyasi partilerimiz Hükümet programına karşı nazik davranmışlar, teşvik etmişlerdir. Mütalâalarını istifadeli kılmak için esaslı bir çalışma yaptıklarını göstermişlerdir. Kendilerine teşekkür etmekle söze başlamayı vazife biliyorum. *(Alkışlar)*

Muhalefet partileriyle, iktidarda bulunan partiler bazı mütalâalarında tabii olarak birbirinden farklıdır. Murakabede bulunan arkadaşlarımız müşterek tenkit noktaları bulmuşlardır. Fakat her şeyden evvel Hükümet programında esas olan fikirleri tekrar belirtmek ve bu fikirler üzerinde muhalefet partilerinin ehemmiyet vererek durdukları noktaları izah etmek isterim:

Umumi olarak bir millî huzur tesis etmek fikrinin Hükümet programında esaslı bir nokta olduğu dikkati celbetmiştir. Buna memnun oldum. Programımızın birçok maksadı arasında en ehemmiyetli konusu baştan bahsettiğimiz millî huzur bahsidir. Büyük hâdiselerden sonra vatandaşlar arasında iyi münasebeti temin etmek için ciddi olarak çare aramaktayız. Bu konuda muhalefet partileri teşvik edici bir vaziyet almışlardır.

Haber vereyim ki, millî huzur, vatandaşlar arası huzur ve iyi münasebet meselesi, her şeyden evvel Millet Meclisinde ve Senatoda siyasi partilerimiz arasındaki münasebetlerin şekinden gıda alacaktır. Bizim münasebetlerimiz ne kadar yüksek seviyede, ne kadar medenî ölçüde ve yapıcı şekilde olursa, bunun memlekette inikası o kadar müspet ve verimli olacaktır. Memlekette bu suretle kuvvetlenecek olan unsur, Hükümet otoritesinden çok daha yüksek ve önemli olan başka bir unsurdur: Memlekette iç huzur ve istikrar unsuru olması, millet olarak bünyemizde salim karakter bulunduğunun ifadesi olacaktır.

Hatırdan çıkarmamalıyız ki, son zamanlarda geçirdiğimiz buhranlardan en mühimini rejim buhranı olmuştur. İhtilâlden beri rejim buhranı şu şekle girmiştir: Nispi temsil usulünün de verdiği alışılmamış seçim sonuçları arasında, vatandaşa

şu fikir gelmiştir: “Acaba biz bu nispî temsil usulünden ve demokratik rejimden yapıcı, kuvvetli, devamlı bir Hükümet sistemi kuramayacak mıyız?” İşte biz bu imtihanı veriyoruz.

Siyasi partilerin itibarı kurtuluyor, siyasi partileri idare edenler vatandaş gözünde itibar kazanıyorlar. Bu suretle demokratik rejimin sağlam zeminde sağlam istikbali vardır ve bu da memleketimizi selâmete, saadete götürebilir. Bu kanaat, son zamanlarda geçirdiğimiz buhrandan sonra, bugün ufukta görülen hayırlı bir işaret olarak siyasi hayatımıza girmektedir. Karma Hükümet bünyesi üzerinde muhalefet partileri de durmuşlardır. Karma Hükümet kolay olmamıştır; Aramalardan ve çalışmalardan sonra, hâdiselerin ve ihtiyaçların şevkiyle, seçimde en çok rey almış olan iki parti bir Karma Hükümet kurabilmişlerdir. Muhalefet partileri bu neticeyi iyi karşılamış olduklarını söylüyorlar. Bunu memnuniyetle kaydederiz. Yalnız Hükümet kanadını teşkil eden iki partinin programları arasında farklar olmasından, bu iki partinin devamlı olarak çalışıp çalışamayacağına dair tereddütler gösterilmiştir. Kanaatle cevap vereyim ki, programlarımız arasında olan bu farkların bizim verimli çalışmamız üzerinde menfi bir tesiri olmayacaktır. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Hükümet Programını teşkil eden partilerin programları arasındaki fark zannedildiği kadar çok değildir. Hatta bizde liberal bir sistem takip eden yahut devletçi bir sistem takip eden partilerim bile tatbikatı vakit vakit hangisinin liberal hangisinin devletçi olduğu fark edilmeyecek kadar birbirine tedahül etmektedir.

Memlekette huzuru tesis etmek için bizim çok ehemmiyet vererek üzerinde durduğumuz, tarafsız idare tesis etmek ve vatandaşları kanun önünde eşit muamele ile tatmin etmek kararı iyi karşılanmıştır. Bunun güçlüğü takdir edilmekte, bunun tatbikatının ehemmiyetle takip edileceği söylenmektedir.

Güçlüğün takdir edilmesi bize yalnız memnuniyet verir. Tecrübeler göstermiştir ki, hakikaten bu, zamana muhtaç olan bir mevzudur. Fakat Hükümet kanadını teşkil eden partiler bu konuda kati kararlıdır. Burada kendi aralarında hâsıl olan görüş birliğini vatanın her köşesine nakledeceklerdir. Ve bütün bu çalışmalardan muhalefette bulunan partiler ve mensupları her türlü emniyeti bulacaklardır. Biz memlekette muhalefet partilerinin, idare makamlarından iktidar partisine mensup olan vatandaşlardan her hangi bir surette güçlük gördükleri şikâyetlerini iletirsek bunları ehemmiyetle dikkat nazarına alacağız. Yalnız, Programımızda da belirttiğimiz gibi, bu konu ister istemez bir siyasi istismar vesilesi olabilir. Arkadaşlarımız buna dikkat edeceklerini söylediler. Sayın Alican bu hususta bilhassa sarahatle tefsirde bulundu. Karşılıklı böyle bir iş birliği halinde bu hastalığı memlekette tedavi edebilecek miyiz? Edebileceğimizi ümit ediyoruz. Muhalefet partilerinde, tabii olarak bütün bu tatbikat için bekleyici bir eda vardır. Esas itibarıyla memnuniyetlerini söylerken, tatbikatlarını da kuracaklarını, takip edeceklerini soyuyorlar. Ben bu ihtirazı kayıtları tabii olarak karşılıyorum.

Biz huzur meselesinden bahsederken, polis ve jandarmanın itibarını, kuvvetini iade etmek lüzumuna Programda işaret etmiştik.

Bunun mahiyeti takdir edilmiştir. C.K.M.P. bu itibarı temin etmek için geçmiş hâdiselerde olduğu gibi polisin ve jandarmamın bu itibarı temin edecek surette hareket etmesinin temin edilmesine işaret etmişlerdir. Biz, yalnız polis ve zabıta kuvvetlerine kalmış olan asayişin ve vatandaş emniyetinin muhafazası için polis ve jandarmanın başlı başına bir vasıta ve bir yardımcı olduğunu belirtmek için bunu söyledik. Bir an evvel kıymetini ve mânevi itibarını vatandaşın gözünde kazanmasına birinci derecede ehemmiyet veriyoruz.

Tabiatıyla temas ettikleri bütün tedbirleri alacağız. Yalnız ricamız şudur: Polisi umumi huzur ve asayiş için vatandaşın yardımcısı kılan bir müesseseyi, biz siyasi partiler olarak vatandaşlarımıza telkin etmeye çalışalım. Polis geçmiş hâdiselerden yalnız başına mesul olan bir unsur değildir. Daha ziyade umumi hâdiselerin tesiri altında onlar da muhtelif müşküllere gark olmuş bir vaziyettedir. Onları itibarlandırmak ve kıymetlendirmek için her şeyden önce vatandaşların onları iyi gözle görmelerini temin etmek lâzımdır. Bu suretle onların vazifelerini de kolaylaştırmış ve onları, her şeyden mühim olan memleketin asayişini temin etmek yeterliğine kavuşturmuş oluruz.

Kalkınma bahsinde arkadaşlar hem kıymetli tavsiyelerde bulunmuşlar, hem de geniş ölçüde tenkit etmişlerdir. Hürriyet nizamı içinde kalkınmamız, hızla kalkınmamız lâzımdır. Ancak Garp mânasında anladığımız demokratik nizam bütün icaplarıyla kullanıldığı halde kalkınma mümkündür ve plânlı kalkınma tatbik edilebilir. Daha çok tafsilât istiyorlar, daha geniş bilgi almak istiyorlardı. Biz bugün daha çok umumi hatları ile bir prensip vazedip bunun tatbik imkânını söyleyebiliriz. Gözünüzden kaçmamıştır ki, Hükümet teşkiline çalışılırken, Hükümet daha henüz güvenoyunu almamışken, bugün 30 Kasım'da Meclise bütçeyi vermek zorundadır. Birçok hâdiselerin birbirini takip edip sıkıştırdığı bir devrede bizim tarafımızdan hazırlanmamış plânların teferruatı üzerinde daha geniş bilgi vermek mümkün olmazdı. Fakat lâzım olan mikyasta lâzım olan hususlarda fikirlerimizin esasını anlatacak hatları ifade ettiğimizi zannediyorum.

Hangi konular kalkınmada nasıl bir sıraya konacak ve nasıl tedbirler sağlanacak? Bu, merak mevzuu olmuştur. Biz bunu, son senelerin büyük bir mesele olarak meydana çıkardığı bir sıraya koyduğumuzu zannediyoruz. Ziraati ön plâna aldık. Ziraati ön plâna, çünkü son zamanlarda bu yüzden gördüğümüz sıkıntı ve eksiklikler hakikaten endişe verecek bir hal almıştır. Hepinizin bildiğiniz bu eksiklikleri ve ihtiyaçları söyleyerek üzüntünüzü artırmak istemem. Ziraat son senelerde ilk önce geniş mikyasta ele alınması gereken bir kalkınma mevzuu olarak belirmiştir. Ziraatte öteden beri bilinen eksik: Toprak eksikidir. Güya müstahsile kâfi miktarda toprak verilirse ve pek çok topraklarımız boş bulunduğu için bunlar işletmeye açılırsa ziraat meselesi halledilecek zannı uzun müddetten beri bu memlekette cari olmuştur. Şimdi eğer varsa ekilmemiş topraklar tevzi edilecektir. Bu balkımdan toprak meselesi ehemmiyeti ikinci dereceye düşmüştür. Çünkü, bunların hemen hemen hududuna varmış durumdayız. Ziraatte kalkınmanın başlıca şartı, geniş ölçüde toprak tevzii değildir. Nasıl olacak bu? Cevabını veriyoruz. Ziraatte verimli

netice almak için zirai istihsale randımanı artırmanın çaresini bulmak lâzımdır. Ziraatımızın derdi işte budur.

Arkadaşlarımızın söyledikleri gibi biz bunların çaresini yalnız hububat ziraatinde aramıyoruz. Gerçi dekardan, topraktan bahsediyoruz ama, bunları yalnız mîsal olarak zikrediyoruz.

Umumi olarak ziraat mahsullerindeki istihsalimiz eksiktir, azdır. İlerlemiş memleketlerin ister topraktan deyiniz, ister ağaçtan deyiniz, aldığı mahsuller bize nazaran iki üç misli fazladır. Bunu temin etmek kolay bir mesele, değildir arkadaşlar. Bizim dört, beş cümle içinde söylediğimizin her birisi bir silsile tedbiri istemektedir. Bilgi ister diyoruz, araç ister diyoruz, toprağın beslenmesi ister diyoruz. Toprağın beslenmeden uzun müddet verimini devam ettirmesi imkânsızdır. Toprağı gübrelendirmek meselesi hem ithalât hem de sanayi meselesidir. Ziraatten sonra sulama meselesi vardır. Bunun üzerinde durdular. Birinci derecede ehemmiyet vereceğimiz sulama için elimizde plânları hazır olan konular vardır. Ama hazır olmayanlar da vardır. Hazır elan hemen tatbika konulabilecek olan plânları gerçekleştirmek dahi bugün bir büyük meseledir.

Hulâsa ziraat için, ziraatte kalkınma yapmak için çok esaslı şeyler söylediğimizi zannediyoruz, ön plâna alacağız, istihsalı artırmayı esas tutacağız. Bu, “geniş toprak işlenmemiş duruyor” nazariyesinin cevabıdır ve bunun vasıtaları da 4-5 maddeden ibarettir ki, bunları tahakkuk ettirmek için milyarlar sarf etmek ve çok zaman geçirmek lâzımdır.

Şimdi sanayi kısmında söylediklerimiz yine maksuda kifayet edecek, esaslı işaret olacak ehemmiyettedir. En başta biz mevcut tesisleri tam kapasite ile işletemiyoruz dedik. En başta, biz yarım kalmış tesislerin tamamlanması ihtiyacından bahsediyoruz. Sadece bunları yapmak bile az bir zamanda bizim için bir ferahlık vesilesi olacaktır.

İstihsal meselesi, ithalât ve ihracat muvazenemizdeki şikâyetlerin temelidir.

Dün Senatoda bir hatip, pek isabetli olarak, “Türkiye’de bugün mevcut olan ehemmiyetli mesele istihsal seferberliğine girmektir” dedi. Çok doğru bir söz. Ama bu bir kelimeyi, bu bir cümleyi söylerken de onun tatbikindeki girift birçok tedbirler ayrı bir âlem tutmaktadır.

Arkadaşlarımız haklı olarak, “Bütün bu yatırımların kaynakları için ne düşünüyorsunuz, kaynaklar hakkında bir şey söylemiyorsunuz” diye bizi tenkit ettiler. Çok temenni ederdik ki, bunların kaynakları dış yardımlardan şu kadar milyon falan yerde emrinizde hazır durmaktadır, içerde hazinelerimiz de dolu, faydalanılmaktır, şu kadar servet hazırdır diyebilelim, (*Alkışlar*) Ama vaziyet bu değildir. Bugünkü vaziyette güçlüklerden imkânlar çıkarmak mecburiyetiyle karşınızda bulunan bir Hükümet vardır. Hatırınıza gelen ve arzu ettiğiniz kaynakların hepsinden istifade etmeye çalışacağız. Sizin burada şikâyetiniz ve bizi tenkit ederken yardım için Türkiye’ye kâfi derecede alâka gösterilmediğinden şikâyetlerinizin millî hissiyatın bir tezahürü olarak bizim müracaatlarımızı, aramalarımıza faydalı bir tesir yapar-

çağını ümit eder ve bunu temenni ederim. Bu hususta muhalefet partileri Devlet sektörü ile hususi sektörün hudutlarını ve vazifelerini ayırmak için dikkat göstermişlerdir. Bu öteden beri kolayca münakaşa edilebilen bir konudur. Esas itibarıyla bizim, Devlet elinde bulunan müesseselerimiz vardır. Bunun yanında özel sektör serbest bırakılmıştır. Ne denirse densin, bizde Devlet işletmeciliğinde, özel sektörün geniş çapta çalışmasına mâni olunmayacak, ona müşkülât çıkarmayacak bir usul tutulmuştur. O kadar tutulmuştur ki, yan yana çalışan iki endüstriden Devlet sektörü işlerken ziyan eder, onun yanında hususi sektörde bulunan bir teşebbüs aynı mahiyettedir. Meselâ iki dokuma fabrikasından biri, o gelişir bu istifade eder, birbirine mâni olmazlar. Devlet sektöründe bulunana büyük sermayeler yatırılmıştır, bunların gelişme tarzını henüz temin edememiştir. Sebebi basit, arkadaşlar: Devlet elinde bulununca, muhtelif zamanlarda hükümetler çok karışmışlardır, ama her şeyine karışmışlardır. Ne vakit bir yardım almak icap ederse onlara müracaat etmişlerdir. Kazançlarını kendi gelişmelerinde kullanamazlar. Dahası var; Devlet kapisına sattıkları, verdikleri kömür olsun kumaş olsun, ne olursa olsun, bunlar alacaklarını da alamazlar. Hangisinin alacak hesabına bakarsanız bakınız Devlet Demiryollarından diğer bazı iktisadi teşebbüslerin alacağı yüz milyonlarca lira tutmaktadır. Bunlara; hesabı kaybolmuş Devlet bütçesi ve Devlet masrafları için bedava bir varidat gibi öteden beri kullanılmıştır. Hangi hükümetler başa geçmek istediye muazzam mesele karşısında bulunmaktadır. Bunlar önümüzdeki zamanlarda da bizim için en güç meselelerden olacaktır. Bunları salim bir işleyişe götürebilmek için Meclisten ve bütün arkadaşlardan irşat ve yardım bekleriz.

Bunu şunun için söylüyorum, nasıl bir seyir takip edileceğini, nasıl ehemmiyet verileceğini kâfi derecede söylemiş olduğumu zannediyorum.

Umumiyetle çok tafsilât vermeden, az tafsilâtla konuşmamızdan şikâyet etmişlerdir.

İsmail Rüştü Aksal'ın söylediği gibi, belki bir bakıma bu, programın meziyeti sayılabilir. Meselâ mütemadiyen millî eğitim, millî eğitim diyoruz. Biz bunu anlatırken, bu cümleyi canımız yanarak söylüyoruz. Millî eğitimin en büyük meselesi, her sahada ehliyetli ve yeter sayıda öğretmen bulunmamasıdır demişizdir. Bir hastalık doğru teşhisle ifade edildikten sonra Bakanlık tedbir istikametine sevk etmiş ve bunu sizlere karşı taahhüt etmiş oluyoruz. İlköğretimde hoca eksik, ortaöğretimde hoca eksik, yükseköğretimde hoca eksikse, nereden ve nasıl yetiştirilecek, hangi külfetlere katlanılarak yetiştirilecek, bu umumi olarak bellidir. Müstesna bir vaziyet almak icap ederse onu zikredebiliriz. Hastalıkları olduğu gibi söylemek, umumi olarak malûm olan vasıtaların teminini öne sürmek bunları taahhüt etmek demektir.

Sonra; yüksek maliyetten ve kalite bahsinden şikâyet olunmuştur. Biz de programımızda aynı esasları müdafaa ettik.

Bilhassa hususi görüşmelerimde de söylemişimdir, burada temas ettiler, Ekrem Alican Bey enflasyona gitmeden biraz daha geniş para tedavülü yapılabileceği

kanaatindedirler. Bu münasebetle de burada tekrar söylüyorlar, bu tılsımı bulabilirlerse Maliye Bakanı çok memnun olacaktır. Yalnız bir şey söyleyeyim ki; bu parayı temin için malî kısımdan enternasyonal sahada takarrür etmiş olan tedbirlere riayet etmek ve dikkat etmek kararındayız ve takip edeceğiz. Çalışma imkânı vardır, diyen arkadaşların istikrar tedbirlerini muhafaza etmek kaydı içinde daha darlıktan kurtulan bir usul bulmak mümkündür fikrini ileri sürdüklerini tahmin ediyorum.

Millî huzur bahsinde bütün partiler geçmiş hâdiselerin bıraktığı yaraları tedavi etmek için Hükümetin gösterdiği dikkate iştirak etmişlerdir. Bu husustaki fikirler hemen hemen aynı gibidir. Biz programımızda söylediğimizi, imkânlar içinde tahakkuk ettirmek ve memlekette millî huzuru tesis etmekle bütün yaraların tedavi olunacağı neticesine varabileceğimizi ümit ediyoruz. Bundan eminiz, bu neticeye varacağız. (*Alkışlar*)

Arkadaşlarımız, mahallî seçimler için arzu izhar etmişlerdir. Bunun kanuni hazırlıkları bitirilerek, yakında meclislere takdim olunacaktır. Bu arzuyu yerine getireceğim.

Biz programımızda, hemen ıslah edilmesi lâzım gelen daha birtakım konular vardır ki, onlardan ayrı ayrı bahsetmedik, hazırlık halindedirler, üzerinde çalışmak lâzımdır ve büyük meclislerde tam ölçüsünü bulmak için münakaşalar cereyan edecektir; bunlardan bahsetmedik.

Hukuki sahalar ve adalet sahaları mevzuunda muhtelif kanunlar için gösterilen arzulara, eğer müzakere devam edecekse, arkadaşlarımız cevap vereceklerdir.

Bütün partiler iki noktada mutabakat göstermişlerdir, bu, milletimizin kuvvetli tarafıdır: Ordumuzun kıymetini takdir etmekte, onu bu zamanın ihtiyaçlarına göre vazifelerini ifa edebilecek maddi ve mânevi kudrette bulundurmakta bütün partilerimiz aynı arzudadırlar, samimi karardadırlar. Bu hedefi hep birlikte tatbik etmekteyiz, tatbik edeceğiz.

Dış politikada bizim partilerimiz arasında bir ayrılık olmadığı bu müzakerelele de bir defa daha meydana çıkmaktadır. Dış politikamıza istikrar ve kuvvet verilecektir, bunu memnuniyetle kaydediyoruz. Temenni olarak zikredilen, ortaya sürülen konularda cevap vermediklerimi, sırası gelirse, Dışişleri Bakanı arkadaşımız cevap verecek ve anlatacaklardır. Cevap vermediğim nazarı dikkate almadığımızdan değil, bugün cevap vermeyi doğru bulmadığımızdandır.

Her iki muhalefet partisinin mülâhazalarını ayrı ayrı dikkatle dinledim. Her birisine ayrı ayrı cevap vermeye çalıştığımı zannediyorum. Anayasanın mutlak hâkimiyetini temin etmek kaydıyla Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinin bir başka yönden kullandıkları ifade dikkatimi celbetti. Bir tatbikat karşısında, Anayasa hâkimiyetini temin etmekten kastedilen mâna hakkında tafsilât istiyorlar gibi bir mâna çıkardım. Eğer böyle değilse, maksadı tasrih edeyim: Anayasa bu son zamanlarda başlıca mesele olmuştur. Belki beş on seneden beri hepimiz Anayasa dâvası, Anayasa esasları üzerinde mücadele etmekteyiz. Anayasaya uygun olmalıdır, Anayasaya aykırı olmamalıdır demek suretiyle muhalefette bulunduğumuz zaman mü-

cadelesini ettiğimiz gibi, İhtilâl devri esnasında da yine Anayasa meselesi muvakkat seldi ile hazırlanmakla ve her çeşit tatbikatı ile bizim daimî siyasi bir mevzuumuz olmuştur. Bunların teferruatına girmeksizin umumi olarak söylediğimiz şudur ki, milletin reyine iktiran etmiş bir Anayasamız mevcuttur. Bu Anayasa bütün milletçe kabul edilmiş ve riayeti mecburi hale gelmiştir. Hükümet bu mecburiyetin mesul bir bekçisi olarak meclisler karşısında mevzuu daima siyasi hedeflerin en önünde tutacaktır. Bu fikri ifade etmek Programımıza mevzu olmuştur. (*Alkışlar*)

Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi, Adalet Partisi ile C.H.P. nin programları arasındaki esaslı farklara rağmen beraber nasıl çalışabileceklerini merak etmektedirler. Ben zannediyorum birlikte ve gruplarımızı da iyi telif ettiğimiz bir ahenk içinde bulundurarak çalıştığımızı germekten memnun olacaklardır. (*Alkışlar*)

Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi yatırım ve kaynaklar için çok dikkatlidir ve bunları öğrenmek ister. Bu mevzuda daha evvel söylediğim gibi; daha geniş bilgiler elde ettiğimiz zaman hususi ve resmî olarak kendilerini haberdar edeceğimizi vadediyorum.

Zirai; kredi sistemi murakabe edilen bir konu olmuştur. Bu münasebetle şunu açıklayayım ki, bizim zirai kredimiz hemen hemen donmuş gibidir. Her sene yüz milyonları bulan zirai krediler yapıldığından bahs olunur. Bunun pek büyük kısmı sadece bir senet yenilemesinden ibaret hale gelmiştir. Bu haklı olarak ibaret edildiği gibi, zirai kredilerin bir istihlâk membaı olarak kullanılmasından ileri gelmiştir. Bugüne bunun verimli ve iktisadi sahada kullanılmasının lüzum ve ehemmiyeti dikkatimizi celbetmektedir.

Bütçede zirai kredilerin artırılması için hususî olarak tedbirler derpiş edilmiştir. Meselâ, Ziraat Bankasına 15-20 seneden beri verilmemiş olan hakları ve hisseleri, bu seneki bütçeden verilmeye çalışılacaktır. Fakat bunun hangi hususlar dâhilinde muvaffak olacağını söyleyecek durumda değilim. Ama Hükümet olarak bu konuyu ehemmiyetle nazarı dikkate aldık.

Eksik; kısımlar çok... İstimlâkten bahsedilmemiştir denilmekle ve Emekli Sandığının durumu, ulaştırma ve bunların yanında orman meselesinin nasıl hallolunabileceği sorulmaktadır.

Şimdi; orman meselesi, ilk ormanların zirai bünyede işletmecilikte, Devlet İşletmeciliği ile bir nizama bağlanması mevzubahis olduğu zaman, buraya gelen mütehassıslar, hatırlarım, çok partili hayata girmeden, belki 15 sene evvel, ilk söz olarak; "Siz bu orman meselesini, işletmeciliği, bütün tedbirleri ile ele almak istiyorsunuz; bunun siyasi bir istismar vasıtası olmasına nasıl mâni olacaksınız?" diye sorarlardı.

Bu sözlerin ehemmiyetini vaktiyle gereği kadar kavrayamazdım. Çok partili hayata girip siyasi partilerin elinde orman meselesinin nasıl ve kuvvetli propaganda ve istismar vasıtası olduğunu gördükten sonra bütün eskileri hatırladım. Orman meselesi büyük, zararlı devrelerden geçtikten sonra bir defa tahribatın durdurulması için Anayasada başlı başına bir kaide mevzuu olmuştur. Anayasaya hâkim olan

fikir bu mevzuu bir siyasi parti mevzuu olmaktan çıkarmak ve bütün partilerin üstünde bir konu haline getirmektir. Ancak bu tahribat ve fena istismar karşısında sadece koruyucu bir ibaredir.

Devlet işletmeciliği yanında, hususi orman işletmeciliği vardır. Ve bütün bu işletmeler içinde ormanda yaşayan insanlar ve hayvanlar vardır. Bunların geçimleri, bunların Devlet tarafından nasıl kolaylaştırıcı tedbirlere mazhar olacakları uzun bir tetkik mevzuudur. Bundan daha ziyade geniş imkân ve yardım mevzuudur. Orman ve insan münasebetlerinin tanzimi gibi bir işaretle bu mevzuu geçirmemiz, meselelerin büyük ehemmiyetini belirtmek için ve ona göre geniş tetkikler ve tedbirlerle işe girişileceğine işaret etmek için konulmuştur. Büyük bir mevzuumuz olduğuna şüphe yoktur.

Vergi ıslahatı toplu olarak tetkik edilecek ve huzurunuzla getirilecektir) diyoruz. Bu da Hükümet için çok ehemmiyetli ve çok muğlak konulardan birisidir. Şimdi biz bütçeyi verirken hemen hemen hiçbir vergi teklifi hazırlamış değiliz. Ama arkadaşlar, ihtiyaç mütemadiyen artar ve yatırım ihtiyacı kendisini gösterirken Bu adaletli vergi meselesi ile bunun icabı olan memleket hizmetlerinin telif edilmesi çok karışık bir dâvadır. Vatandaşların er geç fedakârlığı meselesidir. Vergi verme meselesi memleketimizde vatandaşlarımızın imkânlarıyla sınırlı olmakla beraber acaba biz millî gelirimize nispetle her memlekette alınan ölçüde vergileri tam olarak alıyor muyuz? Bu ehemmiyetli bir meseledir. Asıl konu gelirin adaletli taksim edilmemiş olması yüzünden vergi tarh etmekte güçlüğü mâruz kalmamızdır. Bunu, uzun tedbirlerle iktisadi bir mevzu olarak ele almaya mecbur olacağız.

Adalet Partisi sözcüsü ehemmiyetli bir mevzuu Meclisin huzurunda belirtmiştir. “A.P. ile C.H.P. nin meydana getirdiği karma Hükümet devamlı ve kuvvetli bir Hükümet olacaktır” kaydını koymakla Adalet Partisi ciddi bir hizmet ifa etmiştir. (*Alkışlar*)

Henüz Meclisten katî güvenoyu almadığımız, teşekkül halinde bulunduğumuz için; Hükümet kanaatlerini teşkil eden her iki partiye aynı derecede iktidarda bulunan her iki partiye henüz alışmamışlardır. Adalet Partisinin Hükümetin kurulmasında gösterdiği yakın alâkayı her bakımdan iyi bir işaret sayıyorum. Adalet Partisi hâkimlerin statüsünde ve muhtelif kanunlarda bir takım yeni mevzular beklemektedir. Bunları fırsat verirsiniz, Adalet Bakanı arkadaşımız, cevaplandıracaktır.

Hemen getirmediğimiz mevzular arasında, yine Adalet Partisinin bahsettiği, 147’ler dediğimiz hocalar meselesi vardır. (*Alkışlar*) Umumi olarak hepinizin bu meseleyi bildiğinizi biliyorum. Ama bunun gibi bir takım mevzular vardır ki, tetkik edilerek etraflı bir surette Meclisçe nazarı dikkate alınması için hazırlanacaktır.

Cumhuriyet Halk Partisinin tenkitleri; ehemmiyetli olarak, memleketin iç huzuruna ve Karma Hükümetin kuvvetine işaret ettikten sonra gelirin adaletle tevzi edilmesi ve iyi plânların tatbik edilmesi üzerinde durmuştur. Fakat iktidar partilerinin Meclis huzurunda dikkatle tebarüz ettirdikleri, belirttikleri nokta, Hükümete güvenoyu vereceklerini söylemeleri yanında, Hükümeti ciddi bir surette murakabe

edecekleri ve söylediklerini yapmadıklarını görürlerse hakkından gelecekleri hususudur. *(Gülüşmeler, alkışlar)*

Hükümet olarak ne yapacağımızı, nereye sığınacağımızı henüz bilmiyoruz. *(Gülüşmeler, alkışlar)*

Sevgili arkadaşlarım; bütün bu sözlerle beraber Meclisin umumi havasından kuvvet aldık. Muhalefet partilerinin gösterdikleri yapıcı vasıf iktidarda bulunan partilerin nefislerine güvenilir kuvvetli bir Hükümet kurmak hususundaki kararları, memlekete huzur ve istikrar getirecektir. Her şeyden evvel aradığımız hususlar memlekette büyük mikyasta huzurun ve emniyetin olmasıdır. Evvelce de söyledim gibi Meclisteki havadan gıda alıyoruz. Bugünkü müzakerelerden başarı ile çıktığımız ve memlekette bundan sonra yeni bir hayatın doğması için bütün şartların sizin elinizle hazırlanmakta olduğuna inanıyorum. Hepinizi hürmetle selâmlarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Arkadaşlar, söz alıp da henüz konuşmamış olan 15 arkadaşımız daha vardır. Buna rağmen bir kifayet takriri gelmiştir. Onu okutacağım.

Millet Meclisi Başkanlığına

Sayın Başvekilin konuşmasından sonra Hükümet Programı üzerindeki müzakerenin kâfi görülmesini arz ve teklif ederiz.

Bursa

İçel

İzmir

Sadrettin Çanga Yahya Dermancı Necip Mirkelâmoğlu

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, bu takriri şimdi reynize sunacağım. Kabul Duyurulduğu takdirde söz almış olan arkadaşlardan en başta olan bir arkadaşla söz vereceğim. Çünkü İttüzüğümüz son sözün milletvekiline ait olduğunu âmir bulunmaktadır.

Takriri reylerinize arz ediyorum. Kabul buyuranlar.. Kabul etmeyenler... İyi anlaşılmadı efendim, tekrar reynize arz edeceğim.

Program üzerindeki müzakerenin kifayetini, yani bundan sonra Hükümet âzalarının da artık cevap veremeyeceği esasını kabul.. *(“Lehte, aleyhte söz istedik” sesleri)* İstemediniz ki efendim, söz isteseydiniz verirdim. *(“Oylama sırasında olmaz” sesleri)* Arkadaşlar birinci oylamaya geçmeden evvel, kifayet takriri okunduktan sonra hiçbir arkadaşımız aleyhte söz istemedi. Oylamaya arz ettim. Oylamaya arz ettikten sonra tekrar söz vermekte mazurum. Esasen tüzükte bunu menetmektedir.

Evvelce arz ettiğim gibi kifayeti müzakereyi kabul buyuranlar lütfen işaret buyursunlar... Kabul etmeyenler işaret buyursunlar... Kifayeti müzakere kabul edilmiştir.

Şimdi son söz olarak, evvelce söz almış olup da kendisi burada bulunmadığı için konuşamamış olan Ahmet Gürkan arkadaşımıza söz veriyorum. *(Alkışlar)*

AHMET GÜRKAN (Konya) — Çok kıymetli arkadaşlarım; evvelâ şunu ifade edeyim ki, bendeniz konuşmalarım komprime fikirler halinde ifade etmeye çalışacağım, gayet kısa maruzatta bulunacağım.

Grubumuzun sözcüsü olan Burhan Bey arkadaşımız eğer benim tevcih edeceğim sualleri Hükümete tevcih etmiş olsaydı huzurunuzu hiç işgal etmeyecektim. Onun İçin evvelâ özür dilerim. Bundan başka; fasılai Cumhuriyetten sonra kurulan, ikinci Cumhuriyet demeyeyim, evvelki Cumhuriyetin devamı olan ve fakat muvazenei kuvva sistemiyle kabul edilmiş bulunan Anayasa gereğince nispi temsil sistemiyle vücuda gelen Hükümetin Programı üzerinde konuşma şerefini iktisap etmek için söz almış bulunduğumu da ilâve etmek isterim.

Sevgili arkadaşlarım; Hükümet Programının esasını teşkil eden ruh ve mâna millî huzurdur. Her sahada başlıca millî huzurun teminatının Anayasanın mutlak hâkimiyetiyle vücut bulacağına elbette şüphe yoktur. Memleketimizin siyasi tarihinde eğer zaman zaman huzursuzluklar doğmuşsa, bu kabul edilmiş bulunan Anayasaların hemen akabinde o Anayasalara aykırı kanunların çıkmasından doğmuştur ve bunun tek Meclis sistemi ile tek Meclis diktatoryası kuran Anayasaların eseri olduğunu unutmamak icap eder. O halde bugünkü Anayasamızın elbetteki daha müttekâmil olduğunu kabul etmekle beraber, memleketin iktisadi bünyesine uymayan ve daha doğrusu aykırı gelen bazı maddeleri de elbette vardır. Belki zaman bunların üzerinde yüksek meclisleri eğilmeye icbar edecektir.

Anayasanın hâkimiyetini tesis etmek Hükümetin başlıca vazifesi olduğundan dolayı, bu meselede Hükümetin taahhüde girdiğini görmekle bahtiyarlık duymaktayız. Bununla beraber şunu da ifade edeyim ki, Büyük Millet Meclisini çalışmaları esnasında, gerek reylerin kullanılması sırasında hariçten veya dâhilden, ima suretiyle dahi olsa, kimsenin her hangi bir beyan veya yazı ile tazyik altında tutmağa hakkı yoktur. *(A.P. milletvekillerinden alkışlar)*

Sevgili arkadaşlarım; bunu söylerken bilhassa matbuattan bazı gazetelerin sütunlarını göstermekle yetineceğim.

BAŞKAN — Ahmet Bey, Program üzerinde lütfen

AHMET GÜRKAN (Devamla) — Hükümet Programı üzerinde, yani millî huzur mevzuu üzerinde Hükümetin bilhassa bu gibi beyanlar dikkatle ve teyakkuzla üzerinde durmasını rica ediyorum.

Bundan başka piyasaya ferahlık temin edeceğini zannettiğim bazı hususlardan bahsedeceğim.

Bu memlekette biz, eğer hakikaten ticari bir huzur tesisine çalışıyorsak, evvelâ piyasaya teminat verici beyanlarım Hükümet programında yer alması gerekirdi.

Biliyorsunuz ki, bir servet beyanı meselesi vardır. Bu servet beyannameleri, sosyalizan beyanların ve yazıların fırtına ve kasırgalarının bütün memleket sema-

larını kapladığı bir zamanda verilmiştir. Bu beyanlara göre, tüccar kendi sermayesini gizlemiştir. Bugün bunlar her hangi bir korku veya kanun tazyiki karşısında paralarını plase etmezlerse, bu sermayeler dinmuş kalır veyahut bunlardan istifade edilemez. Bu hususu Hükümetten sual mahiyetinde istirham ediyorum; bu mevzu üzerinde ne düşünüyorlar?

İkincisi; programda, dış sermayenin celbi hususuna gayet hafif bir şekilde dokunulmakla yetinilmiş bulunuluyor. Halbuki geri kalmış memleketimizin dış sermayeye olan ihtiyacı, hattâ mübrem ihtiyacı aşikârdır. Bundan yalnız istifade edeceğimiz demekten ziyade, dış sermayenin celbi için icap eden bütün kolaylığın temin edileceğini bütün dünyaya bu programda Hükümetin ifade etmesini arzu ederim.

Bundan başka, millî eğitimle alâkalı kısmını tetkik ettim. Bu birkaç gün içinde gazete sütunlarında yer alan ve halkımızı üzen bazı neşriyat vardır. Bu hususta bana da bazı mektuplar geldi. Bu neşriyata göre İmam - Hatip okullarından bir kısmının kaldırılacağı ifade edilmektedir. Bu şekilde bir rapor verildiği söylenmektedir.

Ben Hükümetin bunun üzerinde titizlikle duracağını elbette biliyorum. Umumi kanaat de bu merkezdedir. (*"Programda yok" sesleri*) Çok arzu ederim ki, programda da dinî eğitime lâayık veçhile ehemmiyet verileceği ifade edilmiş olsun. (*"Programda var" sesleri*) Yalnız Diyanet işlerine ait kısım var beyefendiler, ama dinî eğitime ait bir şey yok. Terakkiyatını hayranlıkla temaşa ettiğimiz memleketlerin buna nasıl ulaştıklarını biliriz. Hepimiz aynı şeyi istiyoruz. Fakat aramızda metot farkı var. Memleket, yalnız materyal bakımdan değil, aynı zamanda o memleketler gibi moral bakımından da yükselmeye muhtaçtır. Bundan başka en, tehlikeli bir unsur olan aşırı cereyanlarla mücadele üzerinde Hükümetin durmasını ve buna ehemmiyetle yer vermesini arzu ediyoruz. Bu mevzuda Hükümetin ne tedbir düşüldüğünü öğrenmek istiyorum.

Hükümete muvaffakiyetler dileyerek huzurunuzdan ayrılıyorum. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Arkadaşlar, Anayasanın 103'ncü maddesi; güvenoyuna müracaat için program üzerindeki görüşmelerin bitiminden tam bir gün geçmesini âmir. Bu, itibarla önümüzdeki birleşimin Cumartesi günü saat onda yapılması uygun olacaktır.

Bu hususu tasvibinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

2 Aralık 1961 Cumartesi günü saat onda toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati: 20.15

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
Dönem 1 Cilt 1 Birleşim 16
Sayfa 179
02.12.1961 Cumartesi

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — *Fuad Sirmen*

KÂTİPLER: *Nurettin Ok (Çankırı)*

Nurettin Akyurt (Malatya)

Açılma Saati: 15.00

Güvenoylaması

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, bugünkü gündem Hükümet programı üzerinde güvenoyuna başvurmaktan ibarettir. Yüksek malûmlarınız olduğu üzere, beyaz oy güveni, kırmızı güvensizliği, yeşil de istinkâfi gösterir.

Şimdi, hangi intihap dairesinden oyların toplanacağını kur'a ile tespit edeceğiz: Edirne

(Edirne seçim çevresinden itibaren oylar toplandı)

BAŞKAN — Oyunu kullanmayan arkadaş var mı?

Oy toplama muamelesi bitmiştir, efendim.

Muhterem arkadaşlar; oy neticelerini arz ediyorum.

Malatya Milletvekili Sayın İsmet İnönü tarafından kurulan Bakanlar Kurulu hakkında, Anayasa'nın 103'ncü maddesi gereğince güven oylaması oy sayısı yani reye iştirak edenler sayısı (351), güvenoyu verenler (269), güvensizlik oyu verenler (4), çekinserler (78) dir. *(Şiddetli alkışlar ve bravo sesleri)*

Buyurun Sayın İsmet İnönü.

(Başbakan İsmet İnönü, şiddetli alkışlar ve bravo sesleri arasında kürsüye geldi)

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Muhterem arkadaşlar; Karma Hükümet teşebbüsünün istikrarlı bir neticeye varması Meclis için ehemmiyetli bir başarıdır ve memleketimiz için, demokrasi rejimimiz için kıymetli bir neticedir. Hükümet teveccühünüze lâyık olmaya çalışacaktır.

Hükümet bütün çalışmalarında muhalefet partilerinin ve iktidar mesuliyeti taşıyan partilerin daima yardımlarına muhtaçtır. Hürmetlerimi sunarım. *(Şiddetli alkışlar, bravo sesleri)*

BAŞKAN — Gündemde görüşülecek başka madde yoktur.

4 Aralık 1961 Pazartesi günü saat 15.00'te toplanılmak üzere Birleşime son veriyorum.

Kapanma Saati: 10.35

**Malatya Milletvekili İsmet İnönü'nün başkanlığı altındaki Bakanlar
Kuruluna verilen oyların sonucu**

(Güvenoyu verilmiştir)

<i>Program:</i>	27.11.1961
<i>Güvenoylaması:</i>	02.12.1961
<i>Üye sayısı:</i>	450
<i>Oy verenler:</i>	351
<i>Güvenoyu verenler:</i>	269
<i>Güvensizlik oyu verenler:</i>	4
<i>Çekinserler:</i>	78
<i>Oya katılmıyanlar:</i>	98
<i>Açık Milletvekilliği:</i>	1

(Kabul edenler)

ADANA

Ahmet Karamüftüoğlu, Ahmet Savrun, Ahmet Topaloğlu, Cavit Oral, Kasım Gülek, Kemal Sarıbrahimoğlu, Mehmet Geçioğlu, Yusuf Aktimur

ADİYAMAN

Mahmut Deniz, Mehmet Özbay

AFYON KARAHİSAR

Asım Tıknaz, Halûk Nur Baki, Şükrü Yüzbaşıoğlu

AMASYA

Mustafa Kemal Karan, Reşat Arpacıoğlu

ANKARA

Ahmet Üstün, Burhan Apaydın, Bülent Ecevit, Emin Paksüt, Ferhat Nuri Yıldırım, Fuat Börekçi, İbrahim İmirzalıoğlu, İbrahim Sıtkı Hatipoğlu, İlyas Seçkin, İhsan Köknel, İsmail Rüştü Aksal, Mehdi Mihçioğlu, Nihat Berkkan

ANTALYA

İhsan Ataöv, Nazmi Kerimoğlu, Nihat Su, Ömer Eken, Rafet Eker

ARTVİN

Nihat Ata, Sabit Osman Avcı, Saffet Eminağaoğlu

AYDIN

Hilmi Aydınçer, İsmet Sezgin, Mehmet Yavaş, Nedim Müren, Orhan Apaydın, Mustafa Şükrü Koç

BALIKESİR

Ahmet Aydın Bolak, Cevat Kanpulat, Cihat Turgut, Fennî İslimyeli, Mithat Şükrü Çavdaroglu, Mehmet Tiritioğlu, Süreyya Koç

BİLECİK

Orhan Tuğrul, Şadi Binay

BİTLİS

Müştak Okumuş

BOLU

Kâmil İnal, Kemal Demir, Zeki Baltacıoğlu

BURDUR

Fethi Çelikbaş, Nadir Yavuzkan

BURSA

Ahmet Türkel, Cevdet Perin, Edip Rüştü Akyürek, Ekrem Paksoy, Hikmet Akalın, İbrahim Öktem, İsmail Yılmaz, Sadrettin Çanga, Ziya Uğur

ÇANAKKALE

Şefik İnan

ÇORUM

Abdurrahman Güler, Hilmi İncesulu, İhsan Tombuş, Muzaffer Dünder, Necmi Ökten, Nuri Ahıskalıoğlu

DENİZLİ

Atıf Şohoğlu, Hüdai Oral, İbrahim Kocatürk, İsmail Ertan, Mehmet Çobanoğlu, Remzi Şenel

DİYARBAKIR

Hilmi Güldoğan, Şehmus Arslan, Vefik Pirinçcioğlu

EDİRNE

İlhamı Ertem, Süleyman Bilgen

ELAZIĞ

Hürrem Müftügil, Kemal Satır, Naci Güray, Ömer Faruk Sanaç

ERZİNCAN

Naci Yıldırım, Zeynel Gündoğdu

ERZURUM

Adnan Şenyurt, Cevat Dursunoğlu, Giyasettin Karaca

ESKİŞEHİR

Aziz Zeytinoğlu, Celâlettin Üzer, Ertuğrul Gazi Sakarya, İbrahim Cemalcılar, Şevket Asbuzoğlu

GAZİANTEP

Ali İhsan Göğüş, Hüseyin İncioğlu, Kudret Mavitan, Muzaffer Canbolat, Osman Orhan Bilen

GİRESUN

Mustafa Kemal Çilesiz, Naim Tirali

GÜMÜŞANE

Halis Bayramoğlu, Nureddin Özdemir, Sabahattin Savcı

HAKKÂRİ

Ahmet Zeydan

HATAY

Abdullah Cilli, Ahmet Sırrı Hocaoglu, Bahri Bahadır, İnayet Mursaloğlu, Sâki Zorlu

İÇEL

Burhan Bozdoğan, Celâl Kılıç, Mazhar Arıkan, Mehmet Ali Arslan, Sadık Kutlay, Yahya Dermancı

İSPARTA

Lokman Başaran

İSTANBUL

Abdurrahman Yazgan, Cihad Baban, Ali Coşkun Kırca, Hilmi Oben, İlhami Sancar, İsmail Hakkı Tekinel, Mahmut Rıza Bertan, Malik Yolaç, Muhiddin Güven, Nurettin Bulak, Oğuz Oran, Orhan Eyüboğlu, Ratip Tahir Burak, Reşit Ülker, Sabri Vardarlı, Selim Sarper, Suphi Baykam, Şahabettin Orhon, Vahyi Özarar, Zeki Zeren

İZMİR

Arif Ertunga, İhsan Gürsan, Kadri Özek, Lebit Yurdoğlu, Mustafa Uyar, Necip Mirkelâmoğlu, Nihat Kürşat, Osman Sabri Adal, Ragıp Gümüşpala, Şeref Bakşık, Şinasi Osma, Ziya Hanhan

KARS

Bahtiyar Vural, Hasan Erdoğan, Kemal Güven, Kemal Okyay, Lâtif Aküzüm, Necmettin Akan

KASTAMONU

Ali Özdikmenli, Avni Doğan, Fethi Doğançay

KAYSERİ

Bahri Yazır, Hüsamettin Gümüşpala, Mehmet Göker, Mehmet Yüceler, Mehmet Sağlam, Turhan Feyzioğlu

KIRKLARELİ

Abdurrahman Altuğ, Hasan Tahsin Uzun

KOCAELİ

Cemal Babaç, Hâldan Kısayol, Nihat Erim, Şahabettin Bilgisu

KONYA

Ahmet Gürkan, Fakih Özfakih, Fakih Özlen, İhsan Kabadayı, Rüştü Özal, Abdüssamet Kuzucu, Vefa Tanır

KÜTAHYA

Ahmet Bozbay, Ali Erbek, Rauf Kıray, Sezai Sarpaşar

MALATYA

Ahmet Fırat, Halit Ziya Özkan, İsmet İnönü, Mehmet Delikaya, Nurettin Akyurt

MANİSA

Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu, Hilmi Okçu, Hurrem Kubat, Muammer Erten, Nahit Yenişehirlioğlu, Şevket Raşit Hatipoğlu, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Yâkub Yakut

MARAŞ

Ali Hüdaioglu, Hasan Fehmi Evliya, Kemal Bağcıoğlu, Kemali Bayazıt

MARDİN

Mehmet Ali Arıkan, Şevki Aysan, Vahap Dizdaroğlu

MUĞLA

Adnan Akarca, Cevdet Oskay, Hilmi Baydur, Turan Şahin

NİĞDE

Asım Eren, Haydar Özalp, Ruhi Soyer

ORDU

Arif Hikmet Onat, Ata Topaloğlu, Ferda Güley, Yusuf İzzettin Ağaoğlu, Orhan Naim Hazinekar, Rafet Aksoy

RİZE

Erol Yılmaz Akçal

SAKARYA

Burhan Akdağ, Nuri Bayar, Yusuf Ulusoy

SAMSUN

Ali Fuat Alişan, Fevzi Geveci, Hâmit Kiper, İlyas Kılıç, Kâmrân Evliyaoğlu, Mehmet Başaran, Nurettin Ceritoğlu, Osman Şahinoğlu

SİİRT

Cevdet Aydın, Süreyya Öner

SİNOP

Haşim Tarı, Mahmut Alicanoğlu

SİVAS

Adil Altay, Ahmet Kangal, İbrahim Göker, Rahmi Çeltekli, Rahmi Günay

TEKİRDAĞ

Hayri Mumcuoğlu, Orhan Öztrak, Turhan Kut

TOKAT

Ali Rıza Ulusoy, Bekir Şeyhoğlu, Sabahattin Baybura

TRABZON

Ahmet Cemil Kara, Ahmet Şener, Ali Rıza Uzuner, Ali Şakir Ağanoğlu, Kâmurân Ural, Nazmi Ökten, Selâhattin Güven, Zeki Yağmurdereli

TUNCELİ

Fethi Ülkü

URFA

Atalay Akan, Bekir Sami Karahanlı, Osman Ağan, Sabri Kılıç

UŞAK

Ali Rıza Akbıyıkoglu, İbrahim Bulanalp

YOZGAT

Celâl Sungur, Veli Uyar

ZONGULDAK

Fevzi Fırat, Ahmet Fuat Ak, Kenan Esengin, Mehmet Ali Pestilci, Nuri Beşer, Suphi Konak Sadık Tekin Müftüoğlu

(Güvensizlik oyu verenler)

ERZURUM

Cevat Önder, Nihat Diler, Turhan Bilgin

KARS

Kemal Kaya

(Çekinserler)

ADIYAMAN

Ali Turanlı, Arif Atalay

AFYON KARAHİSAR

Hasan Dinçer, Şevki Güler

AĞRI

Kerem Özcan, Nevzat Güngör

ANKARA

Abdülhak Kemal Yörük, Muhlis Ete, Mustafa Kemal Erkovan, Raif Aybar, Osman Bölükbaşı, Zühtü Pehlivanlı

BİNGÖL

Halit Rıza Ünal

BİTLİS

Nafiz Giray

BOLU

Ahmet Çakmak, Fuat Ümit

ÇANKIRI

Kâzım Arar, Nurettin Ok, Rahmi İnceler, Şaban Keskin

ÇORUM

Faruk Küreli

DIYARBAKIR

Recai İskenderoğlu, Yusuf Azizoglu

EDİRNE

Talât Asal

ERZİNCAN

Hüsamettin Atabeyli, Sadık Perinçek

ERZURUM

Şerafettin Konuray, Tahsin Telli

ESKİŞEHİR

Seyfi Öztürk

GAZİANTEP

Mithat San

GİRESUN

Ali Cüceoglu

GÜMÜŞANE

Necmeddin Küçükler

HATAY

Ali Muhsin Bereketoglu, Şekip İnal

İSTANBUL

Ahmet Oğuz, Fahrettin Kerim Gökay

KARS

Sırrı Öktem

KASTAMONU

İsmail Hakkı Yılanlıoğlu, İhsan Şeref Dura, Osman Zeki Oktay

KIRKLARELİ

Mehmet Alâaddin Eriş

KIRŞEHİR

Ahmet Bilgin, Memduh Erdemir

KONYA

İrfan Baran, Kadircan Kafli, Kemal Ataman, Ömer Kart

MANİSA

Nusret Köklü

MARDİN

Esat Kemal Aybar, Seyfi Güneştan

MUŞ

Sait Mutlu, Sami Öztürk

NEVŞEHİR

Ali Baran Numanoğlu, Halit Fikret Aka, Ramazan Demirsoy

NİĞDE

Mehmet Altınsoy, Oğuzdemir Tüzün

SAKARYA

Ekrem Alican

SAMSUN

Bahri Cömert

SIİRT

Adil Yaşa

SİNOP

Cemil Karahan

SİVAS

Cevad Odyakmaz, Güner Sarısözen, Mehmet Vural, Reşat Turhan

TOKAT

H. Ali Dizman, Mehmet Kazova, Zeyyat Kocamemi

TUNCELİ

Vahap Kışoğlu

URFA

Celâl Öncel, Kemal Badıllı

UŞAK

Ahmet Tahtakılıç

VAN

İhsan Bedirhanoglu, Şükrü Kösereisoglu

YOZGAT

İsmail Hakkı Akdoğan, İsmet Kapısız, Turgut Nizamoğlu

ZONGULDAK

Yusuf Ziya Yücebilgin

(Oya katılmayanlar)

ADANA

Ali Bozdoğanoglu, Hasan Aksay, İbrahim Tekin, Melih Kemal Küçüktepepınar

AFYON KARAHIŞAR

Mehmet Turgut, Veli Başaran

AĞRI

Rıza Polat

AMASYA

İsmail Sarıgöz, Nevzat Şener

ANKARA

Hüseyin Ataman, İsmail Gence

ANTALYA

Etem Ağva, Hasan Fehmi Boztepe

AYDIN

Melâhat Gedik, Reşat Özarda

BALIKESİR

Ahmet İhsan Kırımlı, Cihat Bilgehan, Gökhan Evliyaoğlu, Kaya Bulut

BİNGÖL

M. Sıddık Aydar

BOLU

Turgut Çulha

BURDUR

Mehmet Özbey

BURSA

Baha Cemal Zağra, Mustafa Tayyar

ÇANAKKALE

Ahmet Nihat Akay, Burhan Arat, Refet Sezgin, Süreyya Endik

DENİZLİ

Sinan Bosna

DİYARBAKIR

Adnan Aral, Alp Doğan Şen

EDİRNE

Fahir Giritlioğlu, Nazmi Özoğul

ELÂZİĞ

Nurettin Ardıçoğlu,

ERZURUM

Ertuğrul Akça

GAZİANTEP

Süleyman Ünlü

GİRESUN

Ali Köymen, Ethem Kılıçoğlu, Nizamettin Erkmen

İÇEL

İhsan Önal

İSPARTA

Ali İhsan Balım, Mustafa Gülcügil, Sadettin Bilgiç

İSTANBUL

Ferruh Bozbeyli, Fuat Arna, Hüsamettin Tiyaşan, İbrahim Abak, Naci Öktem, Saadet Evren, Tahsin Demiray, Ömer Zekâi Dorman, Ziya Altınoglu

İZMİR

Ali Naili Erdem, Mehmet Ali Aytaş, Muzaffer Döşemeci, Saim Kaygan, Şükrü Akkan

KARS

Rıza Yalçın

KASTAMONU

Sabri Keskin

KAYSERİ

Abdülhalim Aras, Vedat Âli Özkan

KIRKLARELİ

Fikret Filiz

KIRŞEHİR

Halil Özmen

KOCAELİ

Süreyya Sofuoğlu

KONYA

Cahit Yılmaz, Faruk Sükan, Mekki Keskin, Sait Sına Yücesoy, Selçuk Aytan

KÜTAHYA

Mehmet Kesen, Sadrettin Tosbi

MALATYA

H. Avni Akşit

MANİSA

Neriman Ağaoğlu, Süleyman Çağlar

MARAŞ

Adnan Karaküçük, Enver Kaplan

MARDİN

Talât Oğuz

MUĞLA

İlhan Tekinalp

ORDU

Ata Bodur, Şadi Pehlivanoglu

RİZE

Arif Hikmet Güner, Cevat Yalçın, Fuad Sirmen

SAKARYA

Hami Tezkan, Muslihittin Gürer

SAMSUN

Fevzi Ceylân, Hüseyin Özalp

SIİRT

Hayrettin Özgen

SİNOP

Mustafa Kaptan

SİVAS

Sebati Hastaoğlu, Tahsin Türkay

TEKİRDAĞ

Fethi Mahramlı

TOKAT

Reşit Önder

TRABZON

Ekrem Dikmen

URFA

Kadri Eroğan

VAN

Muslih Görentaş

YOZGAT

Mustafa Kepir

ZONGULDAK

Ramiz Karakaşoğlu

(Açık üyelikler)

Muş: 1

IX. İnönü Hükümeti
25.06.1962-25.12.1963

Bakanlar Kurulu

Başbakan

Mustafa İsmet İNÖNÜ (CHP Malatya) 25.06.1962-25.12.1963

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı

Ekrem ALİCAN (YTP Sakarya) 25.06.1962-25.12.1963

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı

Hasan DİNÇER (CKMP A. Karahisar) 25.06.1962-25.12.1963

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı

Turhan FEYZİOĞLU (CHP Kayseri) 25.06.1962-25.12.1963

Devlet Bakanı

Hıfzı Oğuz BEKATA 25.06.1962-18.10.1962

(C.S. Ankara Üyesi, CHP)

Ali Şakir AĞANOĞLU (CHP Trabzon) 01.11.1962-17.06.1963

Vefik PİRİNÇÇİOĞLU (CHP Diyarbakır) 17.06.1963-25.12.1963

Devlet Bakanı

Raif AYBAR (YTP Ankara) 25.06.1962-25.12.1963

Devlet Bakanı

Necmi ÖKTEN (Çorum, Bağımsız) 25.06.1962-25.12.1963

Adalet Bakanı

Abdülhak Kemal YÖRÜK 25.06.1962-25.12.1963

(CKMP Ankara)

Milli Savunma Bakanı

Mehmet İlhami SANCAR 25.06.1962-25.12.1963

(CHP İstanbul)

İçişleri Bakanı

Kemal Sahir KURUTLUOĞLU 25.06.1962-10.10.1962

(C.S. Kontenjan Üyesi)

Hıfzı Oğuz BEKATA 18.10.1962-08.10.1963

(C.S. Ankara Üyesi, CHP)

İlyas SEÇKİN (CHP Ankara) 22.10.1963-25.12.1963

Dışişleri Bakanı

Feridun Cemal ERKİN 25.06.1962-25.12.1963

(TBMM dışından)

Maliye Bakanı

Ferit MELEN (TBMM dışından) 25.06.1962-25.12.1963

Milli Eğitim Bakanı

Şevket Raşit HATİPOĞLU 25.06.1962-12.06.1963

(CHP Manisa)

İbrahim Hulusi ÖKTEM (CHP Bursa) 12.06.1963-25.12.1963

Bayındırlık Bakanı

İlyas SEÇKİN (CHP Ankara)

25.06.1962-22.10.1963

Arif Hikmet ONAT (CHP Ordu)

22.10.1963-25.12.1963

Ticaret Bakanı

Mehmet Muhlis ETE (CHP Ankara)

25.06.1962-17.06.1963

Ahmet OĞUZ (CKMP İstanbul)

17.06.1963-25.12.1963

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı

Yusuf AZİZ OĞLU (YTP Diyarbakır)

25.06.1962-27.11.1963

Fahrettin Kerim GÖKAY (YTP İstanbul)

27.11.1963-25.12.1963

Gümrük ve Tekel Bakanı

Orhan ÖZTRAK (CHP Tekirdağ)

25.06.1962-25.12.1963

Tarım Bakanı

Mehmet İZMEN

25.06.1962-25.12.1963

(C.S. Giresun Üyesi, YTP)

Ulaştırma Bakanı

Rıfat ÖÇTEN (C.S. Sivas Üyesi, YTP)

25.06.1962-10.06.1963

İhsan Şeref DURA

13.06.1963-25.12.1963

(Kastamonu, Bağımsız)

Çalışma Bakanı

Bülent ECEVİT (CHP Ankara)

25.06.1962-25.12.1963

Sanayi Bakanı

Fethi ÇELİKBAŞ (CHP Burdur)

25.06.1962-25.12.1963

Basın - Yayın ve Turizm Bakanı

Celal Tevfik KARASAPAN

25.06.1962-17.06.1963

(C.S. Afyonkarahisar Üyesi, CKMP)

Nurettin ARDIÇOĞLU (CKMP Elazığ)

17.06.1963-19.07.1963

Turizm ve Tanıtma Bakanı

Nurettin ARDIÇOĞLU (CKMP Elazığ)

19.07.1963-25.12.1963

İmar ve İskân Bakanı

Fahrettin Kerim GÖKAY

25.06.1962-27.11.1963

(YTP İstanbul)

Mehmet Hayri MUMCUOĞLU

27.11.1963-25.12.1963

(Tekirdağ, Bağımsız)

Koalisyon Protokolü

(CHP-CKMP-YTP-Bağımsızlar)

Sayın Cumhurbaşkanı tarafından yeni Hükümetin teşkiline memur edilen Malatya Milletvekili Sayın İsmet İnönü'nün daveti üzerine toplanan ve CHP ve CKMP, YTP temsilcileri ile TBMM Bağımsız üyelerinin bir temsilcisinden meydana gelen heyetimiz 16 Haziran 1962 Cumartesi gününden başlayarak sürekli çalışmalar yapmış ve siyâsi durumu inceleyerek adı geçen üç parti ve bağımsızların katılacağı bir karma hükümet kurulması şartlarını ve imkânlarını araştırmıştır.

Memleketimiz bir inkılap sonrasında, yeni bir Anayasa nizamı içinde hür ve müstakil, mutlu bir geleceğe doğru yönelmiş olmakla beraber bir intikal devrinin güçlükleri ile karşı karşıya kalmış bulunmaktadır. Bu devrede kurulacak hükümetler bir yandan sarsılmış olan iktisâdi ve sosyal düzeni yoluna koymak, vatandaşın güven duygusunu, gelecek hakkındaki ümitlerini ve demokratik iradeye inancını kuvvetlendirmek zorundadırlar. Bir yandan da Anayasamızın gözönüne aldığı sosyal ve kültürel reformları gerçekleştirmekle ve demokratik nizam içinde planlı ve ciddi bir iktisâdi kalkınmayı başarmakla vazifelidirler.

Heyetimiz kaani olmuştur ki, bu vazifeleri başarmaya ehil ve devamlı bir Hükümet kurulabilmesi için partilerimiz arasında belirli esaslarda tam bir anlayış birliği ve sürekli bir davranış birliği şarttır. Bu olmadıkça hiçbir hükümet yeteri kadar cesur ve dinamik olamayacaktır. Bu itibarla partilerimizin ve gruplarımızın geniş ölçüde vatanseverlik ve fedakârlık duygularına başvurmak zorundayız.

Aramızda baş gösteren bazı fikir ayrılıklarını bu duygular içinde giderdik ve aşağıdaki işbirliği esaslarını böyle bir görüş birliği ile tesbit ettik.

I. PRENSİPLER

1 - Türkiye'de rejim Atatürk devrimleri üzerine kurulmuş bir demokrasi idaresidir. Anayasamızda tarifini bulan Atatürk milliyetçiliği ve laiklik devlet idaresi esastır. Partilerimiz aşırı sağcılık ve solculuk akımlarına karşı koyacaktır.

2 - 27 Mayıs ihtilali meşruluğunu kaybetmiş bir idareye karşı Türk milletinin direnme hakkını kullanmasıdır. Bu hareket amacına ulaşmış ve memlekette demokratik Cumhuriyet nizamının yeniden kurulmasını sağlamıştır. Partilerimiz 27 Mayıs devriminin meşruluğunu gölgeleyecek her türlü gayret ve fâaliyetlerin karşısında bulunacaktır.

3 - Yeni Anayasamız modern Türk Devletinin ana kuruluşunu şekillendirmiş olmakla beraber, Türk topluluğunun yeni dünya görüşünü ve gelişen iktisâdi, kültürel ve sosyal emellerini sinesinde toplamıştır. Anayasada belirtilen yeni müesseseleri tamamlamakla birlikte burada gösterilen milli hedefleri gerçekleştirmek başlıca vazifemiz olacaktır.

II. İKTİSADİ VE MALİ POLİTİKA

Türk toplumu için tek yaşayış şekli olan demokratik nizam içinde iktisadi kalkınmanın gerçekleştirilmesi başlıca hedeftir. Batılı demokrasi anlayışı içinde iktisâdi gelişmenin başarılması, milletçe en büyük davamızdır.

İktisâdi gelişme halinde memleketlerin meseleleri ile karşı karşıya memleketimizin iktisâdi ve sosyal davalarını süratle halletmek için gerekli bütün tedbirlerin kısa vadeli ve dar parti mülâhazaları dışında, memleketçi bir görüşle ele alınması lüzumuna inanıyoruz.

Türk ekonomisinin kalkınma hedefine özel teşebbüsün ve devlet sektörünün yan yana ve ahenkli şekilde çalışacağı bir ekonomik düzen içinde ulaşacağına ve özeltişebbüsün yaratıcı gücünden olduğu kadar, devletin kalkınma yolundaki vazgeçilmez gayretlerinden de ahenkli şekilde faydalanma lüzumuna kaaniyiz.

Özel mülkiyetin Anayasa himayesi altında bulunması ve özel teşebbüsün güven içinde çalışması, hürriyet içinde kalkınmanın şartıdır. Kalkınmanın, plan ve program içinde ve halen yürürlükte olan (plan hedefleri ve stratejisi) kararındaki esaslar dahilinde gerçekleştirilmesinde mutabıkız.

Bu temel kararda da açıkca belirtildiği gibi, özel teşebbüsün yatırımlarının artırılması, hızlı ve muvazeneli kalkınmanın gerektirdiği sahalara yöneltilmesi devletçe teşvik edilmelidir. Ancak, bu teşvik, kabul ettiğimiz siyâsi ve iktisâdi düzenle bağdaşamayacak olan doğrudan doğruya müdahale usûlleriyle değil, Maliye ve kredi politikası, sermaye piyasasının teşekkülü, yol gösterme, teknik bilgi sağlama gibi usûllerle yapılmalıdır.

Devlet, iktisâdi alandaki vazifelerini yaparken özel teşebbüsün yatırım şeklini veya güven ve istikrar içinde çalışma imkânlarını engelleyici kurtasiyeci ve frenleyici lüzumsuz müdahalelerden uzak kalmalıdır.

Devletin iktisâdi politikasında açıklık ve kararlılık esas olmalı, Maliye, para, fiyat, dış ticaret ve yatırım politikaları ve bunların tatbikatı, özel teşebbüse uzağı görme ve devamlı bir güven duygusu içinde çalışma imkânını sağlayacak şekilde tanzim edilmelidir.

Sadece özel sektörü iktisâdi ve sosyal gelişmenin vasıtası saymak davayı halle yetmiyeceği için, devlete de iktisâdi hayatta önemli bir mevki tanımak Türkiye'nin gerçeklerinden doğan bir zarurettir.

Devlet eliyle yapılacak işlerde esas prensip, stratejik yatırımları, uzun süreli gelişme için gerekli yatırımları ve özel teşebbüsün gerçekleştiremediği yatırımları yapmak olacaktır.

İktisaden gelişmiş memleketlerle aramızdaki büyük mesafenin gitgide genişlemesi yerine, daralmasını sağlayacak bir kalkınma hızını gerçekleştirecek, Türk toplumunu gerekli refah seviyesine ulaştırabilmek için, gayri safi milli hasıladan gerekli miktarın yatırımlara ayrılması zaruri olduğuna göre, umumi yatırım hacminin lüzumlu seviyeye ulaştırılması esastır.

Türk ekonomisinin yılda ortalama yüzde 7 civarında bir gelişme hızına kavuşabilmesi ve muvazeneli bir kalkınmanın sağlanabilmesi için, devlet yatırımları uzun vadeli plan ve programlara bağlanacaktır. Yüzde 7 gelişme hızından fedakarlık yapmamak karındayız.

1963-1967 devresine ait ilk beş yıllık planın hükümetçe kabulünden sonra, planın ilmi bütünlüğünü ve ahengini bozmaya imkân vermeyecek bir şekilde TBMM tarafından zamanında kabulü için işbirliği yapılacaktır.

Kamu harcamalarında yatırımlara öncelik verilecek, daha çok istihlâk mahiyeti arzeden harcamaların kalkınma hızını tehlikeye düşürecek şekilde artması önemle gözönünde tutulacaktır.

Kalkınmanın, istikrarlı bir mali siyâsetle mümkün olacağına inanıyoruz. İktisâdî gelişmeyi tahrik ve teşvik eden genişleyici bir iktisat politikası takip edilmekle beraber kaynakların israfına, istikrarsızlığa ve her türlü içtimai çalkantiya yol açması bakımından hatalı bir yol olduğu şüphesiz bulunan enflasyondan sakınılması lüzumuna inanıyoruz.

İktisâdî kalkınma politikasının sosyal adalet ilkesini gözönünde tutması lazımdır.

Muvazeneli gelişme ve sosyal adalet cihetinden ehemmiyetli gördüğümüz konulardan biri de, memleketimizin çeşitli coğrafi bölgeleri arasında iktisâdî fâaliyet hacmi ve gelir seviyesi bakımından mevcut olan büyük farkları ortadan kaldırmaya çalışmaktır. Bunun için plan hedefleri ve stratejisinde yer almış bulunan tedbirlerin ciddi bir şekilde tatbik konulmasını, karma hükümet, yurdumuzun geri kalmış bölgelerinde yaşayan vatandaşlara karşı önemli bir vazife olarak kabul edecektir. Gerek beş yıllık planda, gerek yıllık programlarda ve bölge planlaması çalışmalarında bu husus öncelikle gözönünde tutulacaktır.

Genel olarak, mevcut vergi sistemimizin islahı cihetine gidilecektir. Bu islahatta, tatbikat kolaylığı, vergi adaleti ve verim artırıcı tedbirler bilhassa göz önünde tutulacaktır.

Zirai kazançların ve küçük ticaret ve sanat erbabı kazançların vergilendirilmesi konusunda, haklı şikayetlere çare bulan mevzuat değişiklikleri bir an önce gerçekleştirilerek yeni hükümler uygulanacaktır.

Bu arada, 1961 ve 1962 yıllarında alınmış olan servet beyannâmelerinin iade edilmesi ve münâsip bir süre içinde 1962 başlangıcı itibarıyla yeni bir beyânname alınması, kararlaştırılmıştır.

Bu suretle, esasında vergi kontrolü bakımından lüzumlu bir müessese olmakla beraber, psikolojik sebeplerle iş hayatına menfi tesirler icra ettiği ileri sürülmüş olan servet beyannâmesi konusu, prensibi muhafaza ve şikayetleri izale eden bir hal şekline bağlanmış olacaktır.

Karma hükümete katılan partiler ve gruplar, Hükümetin istikrar içinde kalkınma politikasına aykırı olacak şekilde gider çoğaltıcı ve gelir azaltıcı davranışları önlemek üzere işbirliği yapacaklardır.

İktisâdi Devlet Teşekküllerini rasyonel çalışma imkânlarına kavuşturmak üzere şimdiye kadar yapılmış tetkikleri ve çalışmaları değerlendirmek, bu teşekküllerin reorganizasyonu işini bir an önce sonuçlandırmak, kararındayız. Bu teşekküllerin yatırım kaynağı yaratma fonksiyonunu başaracak hale getirilmesi hedeftir.

İktisâdi kalkınmanın zaruri şartı olan idari reform ve toprak reformu gibi temel ıslahat tedbirleri mümkün olan en kısa zamanda gerçekleştirilecektir.

İşçi ve işveren münâsebetlerini Anayasaya uygun olarak düzenleyen kanunlar çıkarılacak, işverenin ve işçinin karşılıklı güven içinde çalışmaları sağlanacaktır.

Bütün gelişme halindeki ülkelerde olduğu gibi, Türkiye’imizde küçük müstahsillerin çalışmalarını desteklemek ve daha verimli kılabilmek maksadiyle, başta ziraai saha gelmek üzere, kooperatifçiliği geliştirmeyi lüzumlu görüyoruz.

Memleketimizin dış ticaret münâsebetlerinde mühim bir yeri olan Avrupa İktisâdi Camiası (Müşterek Pazar) memleketleriyle Türkiye’nin iktisâdi gerçeklerini ve batı alemi ile kader birliğini gözönünde tutan bir ortaklık anlaşması akdini lüzumlu sayıyor.

III. BAZI KANUNLAR HAKKINDA SİYASİ SUÇLARIN AFFI

Siyâsi mahkumların affı aşağıdaki esaslara bağlanmıştır:

a) Evvelki hükümet zamanında yapılan görüşmeler sırasında tezekkür edildiği üzere, 4, 5, ve 6 seneye mahkum olanların mahkumiyet ilâmında yazılı cezaları bir atıfet olarak özel af yolu ile kaldırılacak ve bundan yukarı müddetle mahkum olanların cezalarından da 4 sene indirilecektir.

b) Bu özel aftan istifade edecek olanların amme hizmetlerinden mahrumiyet cezaları devam edecek ve bunlar her ne suretle olursa olsun siyasi fâaliyette bulunamayacaklardır.

c) Bu suretle aftan istifade edenlerden, hususi kanunların gereğince mesleki fâaliyetten mahrum kalmış olanların mesleklerini icra etmeleri mümkün hale getirilecektir.

d) Bu özel af kanunu 1962 yılı Ekim ayı içinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sevkedilecek ve bu ay içinde yürürlüğe girmesi gerçekleştirilecektir.

e) Karma hükümete dahil partiler tarafından affın istismar konusu yapılması için partilerimiz gerekli gayreti sarfedecektir.

IV. 113 SAYILI KANUN

134 sayılı kanunla değiştirilen 113 sayılı kanun konusunda:

a) Kanunun 3’ncü L bendinin kaldırılması

b) 45 sayılı kanun hükümlerine tabi memurlara bunların şeriklerinin sıfat ve vazifelerini suistimâl suretiyle işledikleri suçlardan: Kendilerine veya başkalarına menfaat teminine matuf veyahut Devlet veya İktisâdi Devlet Teşekkülleri mahalli idareler ile kuruluşunda Devlet hissesi bulunan her nevi ticari, sinai ve mali mü-

esseselerin maddi zararını mucip olan fiillerin dışında kalanların affını sağlayacak şekilde kanunun 3'ncü maddesinin (M) bendinin değiştirilmesi;

c) Bu maddenin (G) bendinin de yukarıdaki fıkra hükümlerine göre tadil edilmesi hususlarında mutabakata varılmıştır.

105 SAYILI KANUN

a) 2510 sayılı İskân Kanununa ek 105 sayılı kanunun kaldırılmasında mutabakata varılmıştır.

b) Bu kanun gereğince ve Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu hükümleri dairesinde muamele görmüş ve kamulaştırılmış olan gayrimenkullerin 4753 sayılı kanunun kamulaştırmadan istisna eylediği 5 bin dönüme kadar gayrimenkullerin sahiplerine iade edilecek ve bundan fazlası iadeye tabi olmayacaktır.

c) Kamulaştırılmış olan gayrimenkuller 5 bin dönümden aşağı ise, usûlü daire-sinde sahiplerine iade olunacaktır.

d) Kamulaştırılmış gayrimenkullerden tevzi edilmiş olan varsa, bunların iadesi bahis mevzuu olmayacaktır.

e) Tasfiye edilmesi gereken menkul mallardan mevcut olanları arsa bunlar da iade olunacaktır.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
Dönem 1 Cilt 6 Birleşim 108
Sayfa 150-162
02.07.1962 Pazartesi

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — *Fuad Sirmen*

KÂTİPLER: *Nurettin Ok, (Çankırı)*

Nurettin Akyurt (Malatya)

Açılma Saati: 15.00

Hükümet Programının Okunması

BAŞKAN — Arkadaşlar, şimdi Sayın Başbakanımız Hükümet Programını okuyacaklar. Söz Sayın Başbakanındır. *(Alkışlar)*

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Millet Meclisinin Sayın üyeleri,

Yüce huzurunuzda bulunmakla şeref duyan yeni Hükümetin programını sunuyorum.

Hükümet, siyasi tarihimizde yer alan karma Hükümet teşebbüslerinin bir yenisidir ve Büyük Mecliste temsil olunan üç siyasi partinin ve bağımsızların sorumlulukları ile kurulmuştur.

Türkiyemiz; sosyal ve ekonomik şartlar itibariyle gelişme halinde bir memleket. Bu gelişmenin istikrarlı ve süratli bir şekilde devam etmesi, gelişmiş ülkelerle aramızdaki mesafenin en kısa zamanda kapatılabilmesi için, millî hayatımızda ve Devlet idaresinin çeşitli dallarında sağlam esaslara dayanan ıslahat ihtiyaçları ile karşı karşıya bulunmaktayız.

Hükümetiniz, yüklendiği sorumluluğun bu yönlerden taşıdığı önemi kavramış olarak vazifeye başlamaktadır. Bu yüklü çalışmalarımız ve gayretlerimizde, Büyük Meclisin ciddî, samimî ve bilgili yardımları başarımızın teminatını teşkil edecektir.

Başlıca konularda takibedilecek Hükümet politikasının esasları üzerinde, koalisyona katılan grupların önceden açık mutabakatlara varmaları suretiyle kurulan Karma Hükümet, Anayasa rejimini kökleştirme ve demokratik nizam içinde kalkınmayı gerçekleştirme yolunda atılmış yeni bir adımdır.

Uzun yıllardan beri Türkiye'nin çok partili demokrasi hayatına hâkim olan başlıca konuları artık geride kalmıştır. 27 Mayıs'tan sonra kabul edilen yeni Anayasa ve bu Anayasaya uygun olarak seçimlerden önce ve sonra çıkarılan önemli kanunlarla, bu tartışma konularının çoğu, sağlam hâl şekillerine bağlanmış bulunmaktadır.

Bugün, Anayasaya aykırı olduğu iddia edilen kanunlar için kazai murakabe yolu açılmış, Anayasa Mahkemesi kurulmuş, üyeleri seçilerek yüksek görevlerine başlamışlardır.

Yıllarca mücadele konusu olan adaletin bağımsızlığı, Yüksek Hâkimler Kurulu teşkili hakkındaki Kanunla, tam teminata kavuşturulmuştur.

Basın Hürriyeti teminat altındadır. Demokratik esaslara uygun bir toplantılar rejimi getirmeyi hedef tutan yeni bir tasarı Yüce Meclistedir.

Seçim sisteminde adalet ve seçimlerin güven verici şekilde yürütülmesi dâvası halledilmiştir.

İdarenin tarafsızlığı ve haksız siyasi baskılardan masun olarak çalışması yolunda büyük mesafe alınmıştır.

Radyo, tek taraflı propaganda vasıtası değildir.

Üniversiteler ilim hürriyetine ve akademik teminata sahiptir.

Son 16 yılın tecrübelerine insafla bakılırsa görülecektir ki, Türkiye’de demokratik rejimin canlılığı ve yaşama gücü konusunda hiçbir tereddüde yer bırakmıyacak mesafeler alınmış; çetin imtihanlardan milletçe başarıyla çıkmış ve bugün, çok partili hayata girdiğimizden beri çekişme konusu olan başlıca şikâyet sebeplerinin ortadan kalktığı bir merhaleye ulaşılmıştır.

Sayın Milletvekilleri,

Demokratik rejim içinde plânlı ve hızlı kalkınmayı gerçekleştirme yolunda esaslı temeller atılmıştır. Karma Hükümet, Türkiye’nin iktisadi, sosyal ve kültürel alanlarda çetin meselelerle karşı karşıya bulunduğunu ve büyük hamlelere muhtaç olduğunu bilerek; bütün bu hamlelerin demokratik nizam içinde yapılabileceği ve Türk toplumu için başka bir yaşayış şeklinin düşünülmesiyle inancı ile görevine başlamaktadır. (*Ortadan ve Sağdan, bravo sesleri, alkışlar*).

Aziz Milletvekilleri,

Karma Hükümete katılan partiler ve bağımsızlar Devlet hizmetinde takibedecekleri siyaset yollar ve açık ilkeler üzerinde anlaşarak huzurunuza gelmişlerdir. Öyle zannediyoruz ki, bu suretle, karma Hükümeti teşkil eden partilerin Meclis Grupları arasındaki çalışmaların ahenk ve istikrar içinde yürütülmesi bakımından, ileri bir netice elde edilmiş bulunmaktadır.

Koalisyonu katılan siyasi partilerin bir müşterek protokol ile tesbit ettikleri ve Hükümet programına esas teşkil eden bu ilkeleri, bir kere daha arz etmekle şeref duyarım. (*Ortadan ve sağdan bravo sesleri alkışlar*)

Türkiye’de rejim Atatürk devrimleri üzerine kurulmuş bir demokrasi idaresidir. Anayasamızda tarifini bulan Atatürk milliyetçiliği ve lâik Devlet idaresi esastır. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Hükümetimiz aşırı sağcılık ve solculuk akımlarına karşı koyacaktır. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Karma Hükümet, memleketin kaderini demokratik rejimin payidar olmasıyla sıkı-sıkıya ilgili görmekte ve Anayasanın mutlak hâkimiyetini sağlamayı başta gelen vazifesi saymaktadır. (*Bravo sesleri, ortadan ve sağdan alkışlar*)

Bu görüşümüzün tabii sonucu olarak, demokratik rejmi tehlikeye düşürecek ve Anayasa hâkimiyetini zedeliyecek mahiyetteki hiç bir tahrike müsamaha etmiyeceğiz. (*Ortadan ve sağdan, bravo sesleri, alkışlar*)

27 Mayıs İhtilâli, meşruluğunu kaybetmiş bir idareye karşı Türk Milletinin direnme hakkını kullanmasıdır. (*Ortadan ve sağdan, bravo sesleri, sürekli alkışlar*) Bu hareket amacına ulaşmış ve memlekette demokratik Cumhuriyet nizamının yeniden kurulmasını sağlamıştır.

Hükümetin siyaseti, 27 Mayıs Devriminin meşruluğunu gölgeliyecek her türlü hareketlerin karşısında bulunacaktır. (*Ortadan ve çağdan, bravo sesleri, alkışlar*)

Yeni Anayasamız, Türk topluluğunun yenedünya görüşünü ve gelişen iktisadi, kültürel ve sosyal emellerini sinesinde toplamıştır. Anayasanın istediği yeni müesseseleri tamamlamak ve işaret ettiği millî hedefleri gerçekleştirmek, başlıca vazifemiz olacaktır.

Karma hükümetlerin vatandaşlar arasında siyasi münasebetleri zararlı bir çekişme haline gelmekten korumak istidadında oldukları tecrübe edilmiştir. Yeni Hükümetiniz zamanında da, memleketteki siyasi partilerimiz arasında münasebetlerin salim ölçülerde yürümesine önem vereceğiz (*Ortadan ve sağdan, bravo sesleri*)

Büyük Mecliste iktidar ve muhalefet münasebetlerinin vatanda ve vatandaşta huzuru ve güveni sağlayacak tabiatla olması için, Hükümet elinden gelen gayreti sarf edecektir. Bütün siyasi partilerimizin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin Büyük Meclisten memlekete güven, itibar ve kuvvet dağılmasındaki ehemmiyeti takdir ettiklerini bilen Hükümet, kendisine düşen vazifeyi ifada titiz bir dikkat gösterecektir. (*Ortadan ve sağdan, bravo sesleri*)

Millet Meclisinin Sayın Üyeleri,

Demokratik nizam içinde iktisadi gelişmenin başarılmasını milletçe büyük dâvamız sayıyoruz.

İktisadi gelişme halindeki memleketlerin meseleleri ile karşı karşıya bulunan memleketimizin iktisadi ve sosyal dâvalarını süratle halletmek için gerekli bütün tedbirlerin, kısa vadeli ve dar parti mülâhazaları dışında, memleketçi bir görüşle ele alınması lüzumuna inanıyoruz. (*Ortadan ve sağdan, bravo sesleri*)

Türk ekonomisinin, kalkınma hedefine, özel teşebbüsün ve Devlet sektörünün yanyana ve ahenkli şekilde çalışacağı bir ekonomik düzen içinde ulaşacağına ve özel teşebbüsün yaratıcı gücünden olduğu kadar, Devletin kalkınma yolundaki vazgeçilmez gayretlerinden de ahenkli şekilde faydalanma lüzumuna kaaniyiz.

Özel mülkiyetin Anayasa himayesi altında bulunması ve özel teşebbüsün güven içinde çalışması, hürriyet içinde kalkınmanın şartıdır.

Kalkınmanın, plân ve program içinde ve halen yürürlükte olan (Plân hedefleri ve stratejisi) kararındaki esaslar dâhilinde gerçekleştirilmesi lüzumuna inanıyoruz.

Bu temel kararda da açıkça belirtildiği gibi, Özel teşebbüsün yatırımlarının artırılması, hızlı ve muvazeneli kalkınmanın gerektirdiği sahalara yöneltilmesi Dev-

letçe teşvik edilecektir. Ancak, bu teşvik, kabul ettiğimiz siyasi ve iktisadi düzenle bağdaşmayacak olan doğrudan doğruya müdahale usulleriyle değil, maliye ve kredi politikası, sermaye piyasasının teşekkülü, yol gösterme, teknik bilgi sağlama gibi usullerle yapılacaktır.

Devlet, iktisadi alandaki vazifelerini yaparken, özel teşebbüsün yatırım şevkini veya güven ve istikrar içinde çalışma imkânlarını engelleyici, kırtasiyeci ve frenleyici lüzumsuz müdahalelerden uzak kalacaktır.

Devletin iktisadi politikasında açıklık ve kararlılık esas olacak, maliye, para, fiyat, dış ticaret ve yatırım politikaları ve bunların tatbikatı, özel teşebbüse, uzağı görme ve devamlı bir güven duygusu içinde çalışma imkânı sağlayacak şekilde tanzım edilecektir.

Sadece özel sektörü iktisadi ve sosyal gelişmenin vasıtası saymak dâvayı halle yetmiyeceği için, Devlete de iktisadi hayatta önemli bir mevki tanımak, memleketimizin gerçeklerinden doğan bir zarurettir.

Devlet eliyle yapılacak işlerde esas prensibimiz, stratejik yatırımları, uzun süreli gelişme için gerekli yatırımları ve özel teşebbüsün gerçekleştiremediği yatırımları yapmak olacaktır.

İktisaden gelişmiş memleketlerle aramızdaki büyük mesafenin gitgide genişlemesi yerine, daralmasını sağlayacak bir kalkınma hızını gerçekleştirerek, Türk toplumunu gerekli refah seviyesine ulaştırabilmek için, gayrisâfi millî hâsıladan gerekli miktarın yatırımlara ayrılması zaruri olduğuna göre, umumi yatırım hacminin lüzumlu seviyeye ulaştırılması esastır.

İktisadi kalkınma politikasının sosyal adalet ilkesini göz önünde tutması lâzımdır.

Muvazeneli gelişme ve sosyal adalet cihetinden ehemmiyetli gördüğümüz konulardan biri de, memleketimizin çeşitli bölgeleri arasında iktisadi faaliyet hacmi ve gelir seviyesi bakımından mevcudolan büyük farkları ortadan kaldırmaya çalışmaktır. (*Ortadan ve sağdan alkışlar*) Bunun için, Plân Hedefleri ve Stratejisinde yer almış bulunan tedbirlerin ciddî bir şekilde tatbika konulmasını, Karma Hükümet, yurdumuzun geri kalmış bölgelerinde yaşayan vatandaşlara karşı önemli bir vazife olarak kabul edecektir. (*Alkışlar*) Gerek beş yıllık plânda, gerek yıllık programlarda ve bölge plânlaması çalışmalarında, bu husus öncelikle göz önünde tutulacaktır. (*Ortadan ve sağdan alkışlar*)

Türk ekonomisinin yılda ortalama % 7 civarında bir gelişme hızına kavuşabilmesi ve muvazeneli bir kalkınmanın sağlanabilmesi için, Devlet yatırımları uzun vadeli plân ve programlara bağlanacaktır. % 7 gelişme hızından fedakârlık yapmamak kararındayız. (*Ortadan, bravo sesleri*)

Hazırlanmakta olan 1963-1967 devresine ait ilk beş yıllık plân, bu temel prensiplerin ışığı altında, Hükümetçe incelenip Yüksek Meclise sunulacaktır.

Kamu harcamalarında yatırımlara öncelik verilecek, daha çok istihlâk mahiyeti arz eden harcamaların kalkınma hızını tehlikeye düşürecek şekilde artmaması önemle göz önünde tutulacaktır.

Kalkınmanın, istikrarlı bir malî siyasetle mümkün olacağına inanıyoruz. İktisadi gelişmeyi tahrik ve teşvik eden genişleyici bir iktisat politikası takibedilmekle beraber, kaynakların israfına, istikrarsızlığa ve her türlü içtimai sarsıntıya yol açması bakımından, enfilâsyondan sakınılması lüzumuna inanıyoruz.

Genel olarak, mevcut vergi sistemimizin ıslahı cihetine gidilecektir. Bu ıslahatta, tatbikat kolaylığı, vergi adaleti ve verim artırıcı tedbirler bilhassa göz önünde tutulacaktır.

Zirai kazançların ve küçük ticaret ve sanat erbabı kazançlarının vergilendirilmesi konusunda, haklı şikâyetlere çare bulan mevzuat değişiklikleri bir an önce gerçekleştirilerek yeni hükümler uygulanacaktır.

Muhasebe-i Umumiye, Artırma ve Eksiltme kanunları gibi ana malî kanunların, plânlı kalkınma devresinin icaplarına göre yeniden tedvininde zaruret vardır. Bu konularda hazırlanacak yeni kanun tasarıları bu malî yıl içinde Yüksek Meclise sunulacaktır.

Bu arada, 1961 ve 1962 yıllarında alınmış olan servet beyannamelerinin iade edilmesi ve münasip bir süre içinde 1962 başlangıcı itibarıyla, yeni bir beyanname alınması yoluna gidilecektir.

Bu suretle, esasında vergi kontrolü bakımından lüzumlu bir müessese olmakla beraber, psikolojik sebeplerle iş hayatına menfi tesirler icra ettiği ileri sürülmüş olan servet beyannamesi konusu, prensibi muhafaza ve şikâyetleri izale eden bir hal şekline bağlanmış olacaktır.

İktisadi ve malî politikanın bu esaslar içinde yürütülmesini, özel sektör ve âmme yatırımlarının âzami şekilde artırılmasını ve kaynakların en müessir surette kullanılmasını, kalkınmamızın başlıca şartı olduğu kadar, dış finansman talebimizin de haklı ve mâkul izahı olarak telâkki etmekteyiz.

Bu suretle, iktisadi istikrar ve Batılı demokrasi anlayışı içinde, kalkınmamızın lüzumlu kıldığı dış yardım ihtiyacının, üyesi bulunduğumuz Milletlerarası teşekküller ile dost ve müttefik memleketlerden temin edebileceğine kaani bulunmaktayız.

Sayın milletvekilleri,

İktisadi Devlet Teşekküllerini rasyonel çalışma imkânlarına kavuşturmak üzere şimdiye kadar yapılmış tetkikleri ve çalışmaları değerlendirmek, bu teşekkülleri yeniden düzenleme işini bir an önce sonuçlandırmak kararındayız. Bu teşekküllerin yatırım kaynağı yaratma görevini başaracak hale getirilmesi hedeftir.

Yatırım, işletme ve ihracat kredileri mevzularında, ekonomimizin, plânlı ve hızlı kalkınmanın icaplarına uygun, teşvik edici, ölçülü ve müessir tedbirlere muhtaçtır.

Bu itibarla, bir taraftan sermaye piyasasının tesisi için gerekli ekonomik ve hukuki tedbirler süratle alınırken, diğer taraftan da kalkınma bankacılığı esaslarının tatbik edilmesini lüzumlu buluyoruz.

Bu hususların temini için, menkul kıymetler borsalarının faaliyetlerini tanzim etmek üzere hazırlanan kanun tasarısı, kısa zamanda, Yüksek Meclise sunulacaktır. Yüksek Meclise sunulmuş olan Kalkınma ve Yatırım Bankaları tasarısının kanunlaşması, sanayi, maden, turizm ve ulaştırma sektörlerinde, özel teşebbüse yatırım ve işletme sermayesi finansmanını tatminkâr ve gerekli şartlar ile sağlayacaktır.

Belirtmeyi lüzumlu buluyoruz ki, özel sektörün bu mevzularda çalışacak müesseseleri, geçmişte misalleri görüldüğü gibi, zayıf bünyeli ve anormal ekonomik şartlara göre kurulmamak; aksine, sağlam bünyeli, rasyonel ve rantabl esaslara göre çalışacak müesseseler şeklinde tesis edilmek zaruretindedir.

Yeraltı servetlerimizin aranıp bulunması ve işletilmesi hususunda kolaylık ve sürat temin etmek üzere, Maden Kanununda lüzumlu tadillerin yapılması için hazırlanan tasarı, Yüksek Meclise kısa zamanda sunulacaktır. Bir taraftan da Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü daha geniş ve verimli faaliyet gösterebilecek şekilde tevsi ve ıslah edilecektir.

Sanayimizi ihracata yöneltebilmek üzere, sınai mamullerimizin vasıflarının ıslahı ile birlikte, istihsal masraflarını azaltacak tedbirler üzerinde durmak lüzumuna inanıyoruz.

Mevcut tesislerimizi tam gücü ile çalıştırmak için alınması lâzımgelen tedbirler, bu alandaki çalışmalarımızda ilk hedefi teşkil etmektedir.

Enerji kaynaklarımızın en verimli tarzda ve ahenkli olarak kullanılması için gerekli idari ve teknik ıslahat süratle tamamlanacak; enerji politikamız, sanayi belli merkezlerde toplanmasından ziyade memleket sathına yayılmasını hedef tutacaktır.

Küçük sanayi ve el sanatları özellikle üzerine eğilmeye kararlı olduğumuz bir konudur. Bu alanda çalışanları desteklemek, eğitimleri ile meşgul olmak ve teşkilâtlandırmak için gerekli tedbirleri almak ve lüzumlu müesseseleri kurmak kararındayız.

Sayın arkadaşlarım,

İktisadi ve sosyal kalkınmamızda, millî ekonomimizin temeli olan tarıma büyük önem vermekteyiz. Tarım alanında sağlanacak gelişme, nüfusumuzun üçte ikisinin yaşama şartlarını iyileştirecek ve aynı zamanda diğer sektörlerdeki gelişmelere kaynak ve dayanak teşkil edecektir.

Zirai istihsalin artırılmasında, kolay olan, saha genişlemesi imkânlarının sınırına gelindiği için, birim başına verimi yükseltmek suretiyle istihsal artışını sağlamak zorundayız. Hazırlanmakta olan tarım plânı, bu amaca ulaşmak için gerekli bütün tedbirleri göz önünde tutmaktadır. Plânda da derpiş edildiği gibi, verimi ve dolayısıyla istihsalı artırıcı tedbirlerin başlıcaları olan sulama, iyi tohumluk, da-

mızlık, fidan, ve gübrelerin daha fazla miktarlarda kullanılması, nebati ve hayvani hastalık ve zararlarla mücadele, hayvanların daha iyi beslenmesi ve bakımı işlerine önem verilecektir.

Zirai kalkınmamızda ve zirai istihsalin artışında çok önemli rolü bulunan zirai kredi rejiminin daha tesirli bir hale getirilmesini, Hükümet, önemli bir konu olarak görmektedir.

Zirai ekonomi bakımından lüzumlu, fakat o nispette güç bir konu olan zirai sigorta alanında temel çalışmalara devam olunacaktır.

Toprak, orman ve mer'a gibi tabii kaynaklarımızın korunmasında ve istihsal güçlerinin artırılmasında, Anayasamızın koyduğu prensipler bütün çalışmalarımıza rehber olacaktır, özellikle, orman yetiştirme hizmetleri hızlandırılacak ve hazırlanan uzun vadeli plânlar gereğince yürütülecektir.

Orman konusunun önemli bir vechesi de, insan ve orman münasebetlerinin Milli menfaaflara uygun bir şekilde düzenlenmesi ve ormancı bölgeler halkının geçim ve çalışma durumlarının ıslahı olacaktır.

Sayın milletvekilleri,

Yurdumuzda zirai kalkınmayı gerçekleştirmek için sosyal ve ekonomik bünyede bazı reformlar yapılmasının zarureti inaniyoruz.

Bunların başında, Anayasa hükümlerine, yurt gerçeklerine ve zirai kalkınma dâvamızın icaplarına uygun bir toprak reformu gelmektedir. Bu maksatla hazırlanmış olan ön proje, Hükümetçe dikkat ve titizlikle incelenip nihai şeklini aldıktan sonra en kısa zamanda Yüksek Meclisin tetkik ve tasvibine sunulacaktır. *(Ortadan ve sağdan bravo sesleri)*

Tarım teşkilâtının, müstahsıla çok sıkı iş birliği yapmak suretiyle, tarım politikamızın uygulanmasında daha müessir hale getirilmesi, üzerinde önemle duracağımız bir konudur.

Sayın arkadaşlar,

Ticaret politikamızın yürütülmesinde, istikrar, açıklık, umumilik ve eşitlik temel prensiplerimiz olacaktır. *(Ortadan ve sağdan bravo sesleri)*

İş hayatımızı sıkı lüzumsuz formalite ve kayıtların kaldırılmasına ve sadeleştirilmesine gayret edeceğiz.

İş hayatının tanziminde, verimsiz neticeleri çok denenmiş suni ve zecri tedbirler yerine, normal ve iktisadi tedbir ve yollar esas alınacaktır.

İktisadi dâvalarımızın çözümünde iş hayatımızın salahiyetli meslek teşekkülüyle istişareye bilhassa önem vermekteyiz.

İktisadi kalkınmamızda, iktisadi ölçüler içinde gelecek yabancı sermaye, teknik bilgi ve teşebbüs kabiliyetinden faydalanmaya kıymet vermekteyiz. Bu konuda, tecrübelerin ilham ettiği tedbirleri alacağız.

Ticaret politikamız ve tediye muvazenemiz bakımından, ihracatımızın geliştirilmesi hayati önem taşıyan bir dâvadır. Bu dâvanın halli için, ilgili Bakanlıkların birlikte çalışmaları yolu ile gerekli bütün tedbirleri almak başlıca hedeflerimizden biri olacaktır.

Bütün gelişme halindeki ülkelerde olduğu gibi, Türkiye’imizde küçük müstahsılların çalışmalarını desteklemek ve daha verimli kılabilmek maksadiyle, başta zirai saha gelmek üzere, kooperatifçiliği geliştirmeyi lüzumlu görüyoruz.

Aziz milletvekilleri,

Bayındırlık işleri, plânlı ve hızlı kalkınma içinde önemli yer tutmaktadır. Karayolları, Devlet Su İşleri, Demiryolu ve liman inşaatı, hava meydanları ve akaryakıt tesisleri, Devlet yapı işleri alanlarında, 1962 yılına ait bütün işler sağlam programlara bağlanmıştır.

Bu yatırımların zamanında ve intizamla gerçekleşmesi için gerekli takip dikkatle yapılacaktır. Karayolları şebekemizin, hazırlanan program gereğince ve imkânlarımızın en iyi kullanılması suretiyle tamamlanması hedefimizdir. Mevcut yolların bakım ve idamesine de yeni inşaat kadar önem verilecektir.

Devlet yollarından ayrı olarak, il ve köy yolları bakımından karşı karşıya bulunduğumuz pek büyük ihtiyaçların mâkul bir süre içinde karşılanabilmesi, vatandaşlarımızın geniş çapta müzaheretini icabettirecek mahiyettedir Köy yollarının yapılmasında ve bakımında gönüllü olarak yardımcı olacak köylere, Hükümetçe öncelik tanımak suretiyle her türlü imkân sağlanacaktır. *(Ortadan ve sağdan bravo sesleri, alkışlar)*

Su işleri; zirai sulama, enerji istihsalı ve taşkından koruma amaçlarına göre ve program dairesinde faaliyetlerine devam edecektir. Toplum kalkınmasında önemli yeri olan küçük sulama işleri, Devletle vatandaşın elele çalışacağı verimli sahalar-dan biridir. Bu alanda vatandaş gayretlerini değerlendirmek ve tamamlamak suretiyle, zirai istihsalı artırma yolunda büyük sonuçlar alınabileceğine inanıyoruz.

Köylerimize içme suyu getirme dâvası da, plânlı şekilde, ekonomik ölçüler ve sosyal öncelikler göz önünde tutularak azimle yürütülecektir.

Devlet yapılarında, israf il gösteriş yerine, gayeye uygunluk ve sağlamlık esasında ısrar edeceğiz.

Bayındırlık işlerinde, tesirli kontrol usulleri tesisine çalışacağız.

Aziz arkadaşlar,

Ulaştırma hizmetlerinin, kalkınma plânına uygun olarak geliştirilmesi esastır. Bu alandaki İktisadi Devlet Teşebbüslerinin verimli çalışma usullerine kavuşturulması, tarife sisteminin iktisadi ölçülerle düzenlenmesi yolunda çalışmalara devam edilecektir. Ulaştırma şebekesi olarak iktisadi ve stratejik yönden önemli olduğu kadar, sınai teşekkül olarak da ekonomimizde büyük yeri olan Demiryollarımızın ihtiyaçları göz önünde tutulacaktır.

Deniz ticaret filomuzun, Devlet gayreti ve özel teşebbüsün teşviki suretiyle geliştirilmesi amacımızdır.

Devletin ulaştırma alanındaki çalışmaları ile özel teşebbüsün faaliyetleri arasında bir ahenk kurmaya çalışacağız.

Sayın arkadaşlar,

Milletlerarası ekonomik ve sosyal münasebetlerin gelişmekte olması dolayısıyla gümrüklerimizin ehemmiyeti günden güne artmaktadır.

Bu itibarla, Milletlerarası teşekküllerle olan irtibatımız da nazara alınarak mer'î Gümrük Kanunumuzun bu faaliyet ve münasebetlere muvazi ve günün icap ve ihtiyaçlarını karşılayacak hale getirilmesine çalışılacaktır.

Geniş ve çeşitli ekonomik ve sosyal faaliyetleri bulunan Tekel Genel Müdürlüğünün, çalışma alanında tütün en mühim yeri işgal etmektedir. Umumi ihracatımızda ehemmiyetli bir yeri olan tütünün, dış piyasalarda mevkiini muhafaza ve sürümünü artırmak yolundaki gayretlerimize devam edilecektir.

Geçen seneden beri tütünlerimize arız olan maviküf hastalığı ile mücadelede Tarım Bakanlığı ile sıkı bir işbirliği yapılmaktadır.

Günden güne artan istihsal seviyesine muvazi olarak, mevcut çay fabrika ve atelyelerimize, yatırım plânımız çerçevesi dâhilinde, yenileri ilâve edilecektir.

İmar ve İskân Bakanlığı sosyal bünyemizde yeni ve önemli hizmetler başarmak vazifesi ile karşı karşıya bulunmaktadır.

Özellikle, yıldan yıla ileri nisbette artan nüfusumuzun şehircilik ve mesken ihtiyacı konularında ortaya çıkardığı meselelere hal çareleri arayıp bulmak ödevi, bu bakanlığımızı yakından ilgilendirmektedir.

Şehir ve bölge plânlaması konularının her gün biraz daha ehemmiyet kazanan durumunu göz önünde tutarak gerekli dikkat ve titizliği göstereceğiz.

Mesken kredisi konusunda dar gelirli ailelerin ihtiyaçlarını ön plânda tutan sosyal mesken politikası güdülecektir. Gecekondu dâvasının da böyle bir politika ile ve Devletin kılavuz, örnek ve yardımcı olması suretiyle halledilmesi gerektiğine inanıyoruz.

Topraklandırma ve iskân alanlarındaki çalışmalar, ilgili bakanlıklarla sıkı iş birliği yapmak suretiyle, verimli bir hale getirilecektir.

Yapı malzemesinin standart hale getirilmesi için kurulmuş bulunan Araştırma Enstitüsü çalışmalarını titizlikle takibedeceğiz.

Sağlık politikamızın hedefi, sağlık hizmetlerini, yurdun her köşesine, bilhassa geri kalmış bölgelerine de yönelterek, hizmetlerin dağılışında, sosyal adalet prensiplerini gerçekleştirmektir.

Sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi alanındaki tecrübe dikkatle ve önemle takibettiğimiz bir konudur.

Memleket gerçeklerini göz önünde bulundurarak, bir taraftan tedavi edici müesseselerin ihtiyaca yeter bir seviyeye çıkarılmasına çalışılırken, diğer taraftan koruyucu hekimlik çalışmaları da hızlandırılacaktır.

Sağlık merkezlerinin yeterli malzeme ve elemanlarla donatılması hedefimizdir.

Sağlık personelinin mahrumiyet bölgelerinde istekle çalışmaları için gerekli imkânlar, genel personel rejimi ıslahatı içinde göz önünde bulundurulacaktır. Sağlık personeli yetiştiren kurumlar çoğaltılacak ve geliştirilecektir.

Sosyal hizmetler sistemli bir şekilde inkişaf ettirilecektir.

Özel teşebbüse ait sağlık müesseselerinin çoğalma ve büyümeleri ve ilâç sanayimizin gelişmesi için, teşvik edici tedbirler alınacaktır.

Aziz milletvekilleri,

İşçi ve işveren münasebetlerini Anayasaya uygun olarak düzenlemek, işverenin ve işçinin karşılıklı güven içinde çalışmalarını sağlamak hedefimizdir. Sosyal adalete ve sosyal güvenliğe bu suretle ulaşılabilceği inancındayız.

İşçinin refahını sağlamanın ve işsizliği yenmenin esas tedbiri, iş sahalarını ve iş verimini artırmak; istihsalı geliştirmek, mevcut tesisleri tam güç ile çalışır hale getirmektir. Kalkınma plânında, âtıl iş gücünü değerlendirme unsuruna büyük önem verilmesi fikrindeyiz.

Çalışma hayatımızı ileri demokratik ülkelerdeki verimli ve ahenkli düzene kavuşturmak üzere hazırlanan toplu sözleşme, grev ve lokavt kanunu tasarısı, Hükümetin Büyük Millet Meclisine kısa zamanda sunacağı tasarılarından biri olacaktır. (*Ortadan ve sağdan, bravo, sesleri*)

Günün ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelmiş bulunan İş Kanunu da, kısa zamanda, yeni bir metin halinde Büyük Millet Meclisi huzuruna getirilecektir.

İş kazalarını ve meslek hastalıklarını azaltabilmek için gerekli önleyici tedbir ve kontrolleri daha tesirli bir şekilde yürütme imkânını Çalışma Bakanlığına ve İşçi Sigortaları Kurumuna sağlayacak bir kanun tasarısı da, yakında Büyük Millet Meclisine sunulacaktır.

Çalışma Bakanlığı ve İşçi Sigortaları Kurumu Teşkilâtı, artmakta olan ve yeni kanunlarla daha da artacak olan ödevlerini gereği gibi yapabilecek şekilde ıslah edilecektir.

Bir kısım işçi ücretlerinin ödenmesindeki gecikmeleri kesin olarak önleyici tedbirler alınacaktır. Devlet sektöründe, işçilere ödenen ikramiyeler ücretlere eklenecektir.

Tarım işçilerinin haklarını koruyucu tedbirler üzerindeki çalışmalar hızlandırılacaktır.

Hür sendikacılığın gelişmesi için gerekli bütün imkânlar sağlanacaktır.

Sosyal ve ekonomik meselelerin çözümünde, sendikalar, Devlete yardımcı müesseseler olarak itibar göreceklendir.

Âmme sektöründeki işletmelerin yönetiminde, işçilerin tecrübe ve görüşlerinden faydalanmayı sağlayıcı bir danışma ve dayanışma düzeni kurulacak; işçiye verim artışına ve maliyet düşüşüne yapacağı hizmetin karşılığını elde edebilme imkânına kavuşturma çareleri üzerinde önemle durulacaktır.

İş ve İşçi Bulma Kurumunu daha sağlam gelir kaynaklarına kavuşturma imkânları aranacaktır. İşçilerin eğitimine önem verilecektir.

Türk işçisinin emeğinin karşılığını almak yolundaki samimî ve dürüst gayretlerini, millî menfaatlere aykırı, yıkıcı maksatlar için sömürmek istiyecek teşebbüslere karşı koyacağız, (*orta ve sağ sıralardan bravo sesleri alkışlar*) Bu davranışla, hem vatansever ve milliyetçi Türk işçisini, hem de yurdun yüksek menfaatlerini korumuş olacağımıza inanıyoruz. (*Ortadan bravo sesleri*)

Aziz Milletvekilleri,

Adaletin sürat, emniyet ve huzur içinde gerçekleşmesini sağlamak amacıyla, usul kanunları dâhil, ana kanunlarda gerekli değişiklikleri yapmak üzere girişilen hazırlıklar tamamlanacaktır.

Bu arada, yürürlükteki mevzuatın yeni Anayasaya uygunluğunu sağlama yolundaki çalışmalara hızla devam edilecektir.

Hâkimler Kanunu, Yargıtay ve mahkemeler teşkilâtı kanunları, Adalet Bakanlığı Merkez Teşkilâtı Kanunu, kabul buyurulan Yüksek Hâkimler Kurulu Teşkili hakkındaki Kanuna paralel olarak değiştirilecektir.

İcra ve İflâs Kanununun, toplumun sosyal ve iktisadi bünyesine uygunluğunu temin konusundaki çalışmalar sonuçlanmıştır. Hazırlanan tasan kısa zamanda Yüksek Meclise sunulacaktır.

İnfaz sistemimizi ıslah etmek ve mükerrer-liğini önliyecek usulleri geliştirmek, cezasını çekmiş suçluların cemiyete yeniden intibaklarını kolaylaştırmak; suçluluğun önlenmesinde büyük önemi olan çocuk suçluluğu ile mücadele etmek yolundaki çalışmalara hız vermektir.

Danıştay'ın, yeni Anayasaya uygun şekilde yeniden teşkilâtlanması ve ağır iş yükünü karşılayacak hale getirilmesi lüzumuna kaniyiz.

Son bir sene zarfında memleketin siyasi huzurunu zedelemiş olan siyasi af konusunun, sarîh hudutlar içinde halledilmesi kararlaştırılmıştır.

Kararlaştırılan esaslar, Hükûmete katılan siyasi partiler ve bağımsızlar tarafından müştereken hazırlanmış bulunan Koalisyon Protokolünde yer almıştır. Bu konuda ehemmiyetli olan husus, vatandaş huzurdan ve çalışmaktan alıkoyan siyasi istismarın durdurulmasıdır. (*Ortadan ve sağdan bravo sesleri*)

Büyük Meclisin Sayın Üyeleri,

İdarede tarafsızlığı, vatandaşa eşit muameleyi, halk işlerinde sürat ve kolaylığı sağlamak amacımızdır. Partizan idare acısını milletimize çektirmemeye azimliyiz. (*Ortadan alkışlar*)

Yurtta emniyet ve asayişin sağlanması, kanun ve nizamların vatandaşlara eşit olarak tatbiki ile mükellef olan emniyet ve jandarma, günün şartlarına uygun olarak, halk hizmetinde daha süratle ve daha müessir çalışan bir kuvvet haline getirilecektir.

Millî güvenliğin bir dalı olan sivil savunmayı yurt savunmasının tamamlayıcısı olarak kabul ediyoruz.

Mahallî idarelerimizin; Anayasasının ışığı altında bünyelerine uygun seçimlerinin bir an evvel yapılması; gelirlerinin hizmetleri karşılar hale getirilmesi; teşkilât, görev ve yetkilerinin yeniden düzenlenmesi ile ilgili mevzuatı en kısa zamanda tasvibinize sunacağız.

Âmme idaremizin her alanda daha verimli çalışmasını sağlayacak bir idari reformu, iktisadi kalkınmanın da zaruri şartı sayıyoruz. Bu konuda başlamış olan çalışmaların süratle tamamlanmasına önem veriyoruz.

Aziz Arkadaşlar,

Devlet Personel İdaresini düzenleyen mevzuatı plânlı bir çalışma ile ıslah yolundayız. Devlet personel politikasında ilk prensibimiz, memurun, kanunların emrinde ve milletin hizmetinde vazife ve sorumluluk duygusu içinde çalışmasını sağlamak olacaktır. Kifayetli ve verimli bir personel sistemi kurmak hususunda kararlıyız. Anayasamızın kamu hizmetlerine alınmada ödevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilmiyeceği esasına uyularak, bütün demokratik rejimlerde tatbik edilen açık müsabaka imtihanlarını geniş ölçüde uygulamak ve teşkilâtlandırmak hususunda, Devlet Personel Dairemiz çalışmaya başlamış bulunmaktadır.

Sayın milletvekilleri,

Millî eğitimde amacımız, her yaştaki yurttaşlarımızı eşit eğitim imkânları içinde, istidat ve kabiliyetlerine göre üstün seviyede yetiştirmek; milletimize ve insanlığa yararlı, iyi ve verimli yurttaşlar haline getirmek; sosyal ve ekonomik kalkınma programlarının uygulanması için gereken çeşitli vasıftaki insan gücünü hazırlamaktır.

Böylece, millî eğitimi sadece gençlerimizi yetiştirmenin ve halkımızı aydınlatmanın bir vasıtası değil, aynı zamanda ve özellikle memleketimizin sosyal ve ekonomik gelişmesini gerçekleştirecek ve hızlandıracak verimli bir yatırım olarak telâkki etmekteyiz.

Bu temel ilkelere dayanmak suretiyle, Türk eğitim sisteminin toptan gözden geçirilmesi ve millî eğitim gelişmesinin uzun süreli bir plâna bağlanması hususunda girişilmiş bulunan çalışmalara, bilhassa aşağıdaki hususlar göz önünde tutularak devam olunacaktır.

İlköğretimde, 1970 yılına kadar, okuma çağında bulunan bütün çocuklar okul içine alınacaktır.

İlkokuldan sonra öğrenime devam imkânını bulamıyan çocuklar ve yetişkinler için, okuma - yazma öğretimi ile birlikte, çevrenin ekonomik ve sosyal şartları göz önünde tutulmak suretiyle tarım ve el sanatları alanında, devamlı bir programa bağlanmış, tamamlayıcı ve yetiştirici müesseseler açılacaktır.

Her derece ve tipteki genel ve meslekî teknik öğretim kurumlarımızın, Devlet plânlamasına paralel bir anlayış ve düzen içinde, belli bir plâna göre gelişip yayılmaları sağlanacaktır.

Orta ve yüksek seviyede genel ve meslekî öğretim kurumlarımızın açılmasında, Devlet Plânlama Teşkilâtımızca belirtilen sektörlerin ihtiyaçları dikkate alınacak; böylece genel ve meslekî öğretim arasında memleket ihtiyaçlarına cevap verecek bir dengenin kurulmasına çalışılacaktır. Orta ve yüksek seviyede öğretim kurumlarımızda, âzami verimi sağlayıcı tedbirler süratle alınacak ve yeni öğretim kurumları, vazifelerini en iyi şekilde yapmalarını mümkün kılan bütün şartlar hazırlanmak suretiyle, açılacaktır.

Her kademe ve tipteki öğretim kurumlarımızın öğretmen ihtiyaçlarının karşılanması konusuna öncelik verilecektir.

Öğretmen yetiştirmek için yapılan büyük yatırımların ve harcanan emeklerin arzu edilen sonuca ulaşması için, öğretmenlik mesleğini cazip kılacak tedbirlerin alınması zaruretinin inanmaktayız. (*Ortadan ve sağdan bravo sesleri*)

Özel öğretim kurumlarının, resmî öğretim kurumlarının seviyesine uygun şekilde gelişip yayılması için teşvik edici ve destekleyici tedbirler alınacaktır.

Maddi imkânlardan yoksul öğrencilerimizin kabiliyetleri yönünde ve ölçüsünde öğrenim görebilmeleri için alınmış tedbirler genişletilecektir.

Sosyal ve ekonomik kalkınmamızın gerçekleşmesi için ihtiyaç duyulan alanlarda, yüksek seviyede ilim ve fen adamı araştırmacılar yetiştirmek işi bir plâna bağlanacaktır. Bu arada, tasarısı Meclise sunulmuş olan Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunun bir an önce faaliyete geçmesine çalışılacaktır.

Plânlı kalkınma içinde, yurttaşlarımızın çalışma gücünü artırmak, yaşayış seviyesini yükseltmek ve boş zamanlarını değerlendirmek için, okul eğitimi dışında ve yanında halk eğitimi çalışmalarına önem verilecektir.

Eğitim politikamızda, memleketimizin az gelişmiş bölgeleriyle diğer bölgeleri arasındaki farklılıkları ortadan kaldıracı tedbirler ehemmiyetle dikkate alınacaktır. (*Ortadan ve sağdan alkışlar*)

Aziz milletvekilleri,

Anayasamızın teminatı altında bulunan vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetini korumayı vazife sayıyoruz. (*Ortadan ve sağdan bravo sesleri, alkışlar*)

Diyanet işleri Başkanlığının çalışmalarını halkımızın bugünkü ve yarınki ihtiyaçlarını karşılayacak yeterliğe ve verimli bir gelişmeye kavuşturabilmek, aydın

din adamları yetiştirmek ve bunları lâıyk oldukları refah seviyesine ulaştırmak için gerekli tedbirler alınacaktır. *(Alkışlar)*

Ecdadımızın sosyal hizmet ve hayır sahasındaki örnek tarihî müessesesi olan vakıfların canlılığını muhafaza etmek, verimini ve faydasını artırarak devam ettirmek ve dünya çapında tarihî değer taşıyan eski eser ve âbidelerimizin gelecek nesillere intikalini sağlamak amacımızdır.

Bu suretle, vakıflar idaresi, plânlı bir çalışma ve ilerleme hayatına girerek, milletçe kalkınma ve yatırım politikamızda kendine düşen vazifeyi başaracaktır.

Tapu ve kadastro hizmetlerinin daha süratli ve düzenli bir şekilde yürütülmesi için gerekli tedbirler alınacaktır. Bu cümleden olarak, ihtiyaçlara göre yeniden hazırlanan ve Yüksek Meclise sunulan tapulama kanun tasarısının bir an evvel kanunlaşmasına ve Teşkilât Kanununun ihtiyaçlara uygun hale getirilmesine çalışılacaktır. Kadastro işlerinin hızlandırılması için gerekli vasıta ve malzeme sağlanacaktır.

Büyük Meclis tarafından kabul buyurulan yeni Kuruluş, görev ve yetki Kanunu ile hamuleli çalışma imkânlarına kavuşturulmuş olan istatistik teşkilâtımızı, maddi imkânlar ve yeterli personel bakımından takviye etmek karındayız.

Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığı gelişme yalımdadır.

Yüksek Meclise sunulmuş olan “Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Kanunu” nun müspet sonuçlar doğuracağına inanıyoruz.

Radyolarımızın aydınlatıcı, istifadeli ve iç siyaset yönünden tarafsız çalışmasını sağlam teminata bağliıyacak kanun tasarısı yakında Yüksek Meclise sevk olunacaktır. *(Bravo sesleri)*

Turizm mevzuu üzerinde lâıyk olduğu önemle durmak karındayız. Bu konuyu, memleketin ekonomik meselelerinin hallinde de yardımcı olabilecek ve gelişme ümitlerine sahip bir saha olarak görüyoruz. Turizmin yürütülmesinde, yabancı sermaye ve teknik imkânlarından faydalanmayı lüzumlu saymaktayız.

Sayın milletvekilleri,

Dış politikamız, esasları Büyük Millet Meclisindeki bütün siyasi partilerce benimsenmiş, milli politika hüviyetini muhafaza edecektir. *(Ortadan ve sağdan bravo sesleri ve alkışlar)*

Bilindiği gibi, dış politikamızın başlıca hedefi, Birleşmiş Milletler Yasasına uygun olarak, bütün milletler için barış, hürriyet, adalet ve hak eşitliği esaslarına dayanan devamlı bir dünya nizamının kurulmasıdır.

Geçen devredeki milletlerarası durumda, arzuladığımız dünya nizamının kurulması yolunda ümit verici yeni gelişmeler vukubulmadığını esefle müşahade ediyoruz. Benlin, Doğu - Batı münasebetleri, kontrollü silâhsızlanma, ilgililer arasında varılacak bir anlaşma dairesinde atom denemelerine son verilmesi gibi dünya barış ve güvenliğine birinci derecede müessir meselelerde müspet ve müşahhas terakki-ler elde edilmemiştir.

Bu durum ve genel güvensizliğin tahrik ettiği silâhlanma yüzünden milletlerarası münasebetler nezaketini muhafaza etmektedir. Bağımsızlık ve bütünlüklerine önem veren memleketler için bu durumun ortaya koyduğu gerçek, teyakkuz ve basiret ile hareket zaruretinin bir an dahi göz önünden uzak tutulamayacağıdır.

Türkiye Hükümeti âdil ve devamlı bir barış nizamının gerçekleşmesi uğrunda milletlerarası iş birliğinin kuvvetlendirilmesi ve ihtilâfların barışçı yollarla halledilmesi için, hep zaman olduğu gibi, bundan sonra da, elinden gelen gayreti esirgemeyecektir. (*Bravo sesleri*) Böyle bir nizamın ancak milletlerarası gerginliğin giderilmesi ve güvenlik ve istikrarın kurulması yolunda bütün milletler tarafından aynı samimilik ve aynı iyi niyetle sarf edilecek müşterek gayretler sayesinde gerçekleşebileceğine şüphe yoktur. Biz bu sahada uhdemize düşen vazifeleri yaparken, diğer taraftan da öteden beri bağlı olduğumuz ortak güvenlik prensibine uygun olarak, dâhil bulunduğumuz ittifaklar içerisinde, barış ve güvenliğin korunması ve hür dünyanın savunmasının takviyesi maksadiyle çalışma ve gayretlerimize devam edeceğiz. (*Ortadan ve sağdan alkışlar*)

Memleketimizin üyesi bulunduğu NATO ve CENTO'nun son mûtat toplantılarında yapılan görüşmeler ve alınan kararlar, gerek üye memleketlerin savunmaları, gerek barışın korunması bakımlarından müspet sonuçlar sağlamıştır. (*Sağdan bravo sesleri*)

Dünya barışının muhafazasında ve hür milletler camiasının müdafaasında makûs ihtimallere meydan bırakmıyacak en kuvvetli teminatı teşkil eden NATO ittifakının bu kudretini daha da artırmakta olduğunu müşahade etmekten büyük bir memnunluk duymaktayız. (*Ortadan ve sağdan alkışlar*)

Türkiye, Birleşmiş Milletler Yasasına uygun olarak kurulmuş savunma teşekkülleri ve üyelerinin refah yolunda gelişmesi amacını güden iktisadi milletlerarası kurullar çerçevesinde Batı ile ideal ve kader ortağıdır

Son NATO toplantısında alınmış olan ve memleketimiz ile Yunanistan'ın iktisadi kalkınmalarını süratlendirebilmelerini hedef tutan kararla bir kere daha sabit olduğu veçhile bu ideal ve kader birliğine diğer Batı devletleri de memleketimiz derecesinde kıymet ve ehemmiyet atfetmektedirler.

Hür Batı ideallerini paylaşan memleketler arasındaki bu yeni dayanışma göstergisi her bakımdan güven vericidir.

NATO ittifakı içindeki bağlarımıza ilâve olarak, Amerika Birleşik Devletleri, Federal Almanya Cumhuriyeti, İngiltere, Fransa, İtalya ve diğer bütün üye devletlerle iki taraflı münasebetlerimiz samimî ve ileri dostluk seviyesinde gelişmeye devam etmektedir, (*Alkışlar*)

CENTO'nun da kendisine ideal edindiği barış, güvenlik ve refah hedeflerinde başarılı olması için gayretlerimize devam edeceğiz.

CENTO Teşkilâtının bölge üyeleri İran ve Pakistan ile karşılıklı münasebetlerimiz mesut inkişaflar kaydetmektedir. Bu dostluk, Dışişleri Bakanımızın, vâki nazik

davete icabet ederek, komşumuz ve müttefikimiz İran'ın başşehrine pek yakında yapacağı resmî seyahat ile daha da artacaktır.

Kendisi ile özel bağlarımız malûm olan Kıbrıs Cumhuriyetinde, devamlı huzurun, gerek Kıbrıs Cumhuriyetinin iç gelişmesi, gerek kendisi ile özel bağlan olan Türkiye, Yunanistan ve İngiltere ile münasebetleri bakımından önemi açıktır. Biz, Kıbrıs'ın, bir bütün teşkil eden mevcut andlaşmalar dairesinde bütün vatandaşlarını refah ve saadete ulaştırmasını ve bölgemizin barış istikrarına yararlı olmasını samimiyetle temenni etmekteyiz (*Alkışlar*).

Komşumuz ve müttefikimiz Yunanistan ile münasebetlerimizdeki son gelişmeler arzu edilen seviyeye yönelme müjdesini taşımaktadır. Mevcut pürüzlerin giderilerek, münasebetlerimizin müşterek menfaatlerimize ve dostluk ve ittifak bağlarımıza uygun bir seviyeye getirilmesi hususunda duyduğumuz samimî ve kuvvetli arzusunun Yunan Hükümetince de aynı tarzda paylaşıldığını görmekle çok bahtıyarız. (*Bravo sesleri*) Bu yolda devam etmekte olan müşterek gayret ve çalışmalarımızın hem iki memleket, hem de mensubolduğumuz ittifak camiası menfaatleri bakımından çok verimli olacağına inanmaktayız.

Mensub olduğumuz ittifaklar manzumesi dışında kalan bütün memleketlerle, Birleşmiş Milletler prensipleri dairesinde münasebetlerimizi geliştirmeyi arzuladığımız malûmdur.

Kendilerine karşı özel bir yakınlık duyduğumuz bütün Orta ve Yakın - Doğu memleketlerinin hürriyet ve bağımsızlık içinde daha ileri bir refah seviyesine ulaşmaları samimî temennimizdir.

Afganistan ile ananevi dostluk münasebetlerimizin gelişmesine hususi bir itina gösterilmektedir.

Hindistan ile mevcut dostça münasebetlere devam olunacaktır.

Yeni bağımsızlığına kavuşarak, Birleşmiş Milletler Camiasına katılmakta olan milletlerin meşru haklarını elde etmelerinden büyük memnurluk duymakta ve bu milletlerin refah ve saadet yolunda ilerlemelerini gönülden dilemekteyiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Son yıllar zarfında bu suretle Birleşmiş Milletlere katılmış olan genç Afrika memleketlerine duyduğumuz yakın ilgiyi belirtmek ve çeşitli ticaret ve kültür münasebetleri kurmak veya geliştirmek maksadiyle, bu memleketlere gönderilen İyi Niyet Heyetleri vazifelerini başarı ile yerine getirerek avdet etmişlerdir. Temaslarımızdan memnunuz. Bu münasebetlerin karşılıklı olarak geliştirilmesine çalışacağız.

1 Temmuz referandumu ile mukadderatını bizzat tâyin etmiş olan Cezayir halkına karşı müşterek bir mazinin mahsulü olarak beslediğimiz samimî dostluk hisleri malûmdur. (*Alkışlar ve bravo sesleri*) Bu münasebetle, Türk milletinin ve Hükümetinin kardeş Cezayir milletine kalbî tebrik ve en iyi temennilerini ifade etmek isteriz. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Referandumun gerçekleşmesinde büyük ve cesur bir rol oynayan muhterem Fransız Devlet Başkanı General De Gaulle'ün üstün gayret-

lerini bu vesile ile takdirle anıyoruz. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Uzun seneler büyük ıstıraplara sebeb olan hâdiselerin, Fransız ve Cezayirli liderlerin basiretli tutumları sayesinde mutlu bir sonuca bağlanmış olmasından fevkalâde bahtiyarız.

Büyük Kuzey komşumuz Sovyetler Birliği ile münasebetlerimizi, mevcut milletlerarası taahhütlerimizle ahenkli olmak ve karşılıklı saygı esasına dayanmak üzere, iyi komşuluk münasebetleri çerçevesi içinde geliştirmek arzumuzdur.

Yugoslavya ile münasebetlerimizin müşterek menfaatlerimize uygun olarak gelişmesine önem vermekteyiz. Bağımsız benliğini muhafazaya azimli bulunduğunu gördüğümüz bu dost memleket ile karşılıklı münasebetlerimizin daimî gelişmeler kaydetmesi samimî temennimizdir.

Türkiye Cumhuriyeti diğer bütün komşu memleketlerle barış ve dostluk münasebetleri yürütmeyi arzu etmektedir. Bulgar Hükümetince aynı yolda izhar edilmiş olan arzuya uygun olarak, 1961 Eylül ayında, bu memleket ile karşılıklı münasebetlerimizi geliştirmeye faydalı olacağını düşündüğümüz bazı telkin ve tekliflerde bulunmuştuk. Bu tekliflere bir karşılık alınamamıştır. Buna mukabil, Bulgar basını ve Bulgar idarecileri son zamanlarda memleketimizin aleyhinde bir propaganda kampanyasına girişmişlerdir.

Hür dünya ideallerini paylaşmak yönünden kendilerine özel bir yakınlık duyduğumuz Japonya ve diğer Uzak - Doğu memleketleri ile dostluk münasebetlerimizin geliştirilmesine önem vermekteyiz.

Kendileri ile dostane münasebetler idame ettiğimiz Lâtin Amerika memleketleri ile de bu münasebetlerin kuvvetlendirilmesine çalışılacaktır.

Avrupa entegrasyon hareketlerinin, özellikle ekonomik alandakilerin gelişmesinde en önemli rolü ifa eden Avrupa İktisadi Camiasının üye adedinin çoğalması sonucunu verecek teşebbüsler gittikçe kesafet peyda etmektedir. Bu camia çerçevesinde yürütülmekte olan siyasi entegrasyonla ilgili temaslar da artmakta ve her iki amaçla en yüksek seviyede görüşmeler yapılmaktadır.

Biz, Avrupa İktisadi Camiası (Müşterek Pazar) memleketleri ile Türkiye'nin iktisadi gerçeklerini ve Batı âlemi ile kader birliğini göz önünde tutan bir ortaklık anlaşması akdini lüzumlu saymaktayız.

Avrupa İktisadi Camiasına ortak üye olarak katılmak üzere tarafımızdan yapılmış olan teşebbüsler neticesinde Müşterek Pazar Konseyi memleketimizle bu konuda müzakerelere girmeyi kabul etmiştir. Halen Camia ile aramızda müzakereler cereyan etmektedir. Müzakerelerin, ümidettiğimiz gibi tarafların menfaatlerini telif edecek bir anlaşma ile sonuçlanmasını temenni etmekteyiz.

Kurulduğu günden beri içinde bulunduğumuz Avrupa Konseyinin çalışmalarına yakın bir ilgi ile katılmaktayız.

Sayın Milletvekilleri,

Silâhlı Kuvvetlerimiz, vatanımızın ve milletimizin mâruz kalacağı tehlikelere karşı millî varlığımızı idame ettirecek en büyük güven kaynağımızdır. (*Umumi alkışlar ve bravo, sesleri*)

Türk Silâhlı Kuvvetleri, modern harb ihtiyaçlarına göre teçhiz ve teslihl edilme-ye devam edilerek, NATO Müşterek Savunma sisteminde, kendisine düşen görevle-ri en iyi şekilde yapacak hale getirilecektir.

Anayasanın Silâhlı Kuvvetlerle ilgili olarak getirdiği yenilikler üzerinde çalış-malar devam etmektedir. Bu meyanda Millî Savunma Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı Teşkilât ve Görev Kanunu tasarısı, Askerî yargı Teşkilâtı ile ilgili kanun tasarıları, Askerî Ceza ve örfi idare kanunlarında yapılması gerekli değişikliklere ait kanun tasarıları vardır. Bu tasarılar kısa zamanda Meclise sunulacaktır. Millî Gü-venlik Kurulunu yeni Anayasamıza uygun olarak teşkilâtlandıran bir tasarı, Yüksek Meclise sunulmuş bulunmaktadır.

Ayrıca Subay Terfi Kanunu tasarısı, Silâhlı Kuvvetler İaşe Kanunu tasarısı, İç Hizmet Kanununa göre Silâhlı Kuvvetler mensupları ile emeklilerinin faydalan-makta oldukları sağlık tesislerinden bunların dul ve yetimlerinin de faydalanmaları hususunda çalışmalar yapılmaktadır.

Silâhlı Kuvvetlerimizin garnizon, lojman ihtiyaçlarıyla çeşitli sosyal problemleri üzerinde plânlı çalışmalara devam olunacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Milletimizin en kıymetli vasıtalarla silâhlandırıp teçhiz ettiği, eğitimi ve ye-tiştirilmesi için hiçbir fedakârlıktan sakınmadığı Silâhlı Kuvvetlerimizin, bütün sınıfları ile yüksek vazife şuuru içinde, kendisine teveccüh edecek vazifeleri yerine getirecek maddi ve mânevi kuvvette olduğuna Büyük Meclis emin olabilir. (*Bravo sesleri, sürekli alkışlar*)

Sayın Milletvekilleri,

Hükümetimizin çeşitli memleket meseleleri hakkında Yüce Meclise, program olarak sunduğu esaslar burada sona ermektedir.

Yüce Meclisin güvenine mazhar olduğumuz takdirde, programımızı hulûs ile tatbik ederek, bu güvene lâyık olmaya çalışacağız. Çalışmalarımızda muhalefet par-tilerinin murakabelerini de değerli bir yardım sayacağız. (*Alkışlar*)

Karar Büyük Meclisindir. (*Ortadan ve sağdan bravo sesleri, sürekli alkışlar*)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, şimdi gündeme geçiyoruz. Hükümet, gün-demdeki sözlü sorular ve kanun tasarıları için hazır mı efendim? (*“Hayır, güvenoyu almadı” sesleri*) Bu hususta Hükümetin bir görüşü yok mu? Hazır mısınız, değil mi-siniz?

DEVLET BAKANI VE BAŞBAKAN YARDIMCISI EKREM ALİCAN (Sakar-ya) — (*Ortadan ve sağdan şiddetli alkışlar*) Sözlü soruların ve kanunların müza-keresi mevzuunda Hükümetiniz güvenoyu alıncaya kadar müsaadenizi istirham etmektedir. Bu hususu arz ederim. (*Şiddetli alkışlar*)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar; Anayasamızın 103’ncü maddesi mucibin-ce, Hükümet programı üzerinde görüşmeler ancak programın okunmasından tam

iki gün geçtikten sonra mümkündür. Bu itibarla, gündeme geçemiyeceğimize göre, önümüzdeki Millet Meclisi Birleşimini 5 Temmuz 1962 Perşembe gününe bırakalım. Çünkü, 5 parti sözcüsü konuşacaktır ve şimdiye kadar program üzerinde konuşmak için söz isteyen müstakil ve partili arkadaşların isimleri bir hayli kabarıktır; 20 ye yakındır. Bu itibarla, görüşmeleri bir günde bitirirsek iyi olur.

Onun için, 5 Temmuz 1962 Perşembe günü saat 10 da toplanılması hususunu oyunuza arz ediyorum. Kabul buyuranlar... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Arkadaşlar, birleşimi kapatmadan evvel bir hususu arz edeceğim.

Yarın saat 15'te Türkiye Büyük Millet Meclisi müşterek olarak toplanacaktır., Arkadaşların yarın bu saatte hazır bulunmalarını rica ederim.

5 Temmuz 1962 Perşembe günü saat 10 da toplanılmak üzere birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati: 16.40

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi
Toplantı Yılı 1 Cilt 4 Birleşim 75
Sayfa 341-353
02.07.1962 Pazartesi

BİRİNCİ OTURUM
BAŞKAN — *Suad Hayri Ürgüblü*
KÂTİPLER: *Ahmet Naci Arı (Kırklareli)*
Mehmet Ali Demir (Tunceli)
Açılma Saati: 17.00

Hükümet Programının Okunması

BAŞKAN — Birleşimi açıyorum.

Yoklama yapılacaktır. (Yoklama yapıldı)

BAŞKAN — Çoğunluğumuz vardır, gündeme başlıyoruz.

Başbakan İsmet İnönü tarafından teşkil teşkil olunan Bakanlar Kurulunun Programı

BAŞKAN — İttılınıza arz olunur.

Gündemin birinci maddesinde Sayın İnönü'nün başkanlığında kurulan yeni Hükümetin programı vardır. Hükümet programı Yüce Senatoya arz edilecektir. Buyurun Hükümet adına Başbakan Yardımcısı Sayın Alican.

BAŞBAKAN YARDIMCISI EKREM ALİCAN (Sakarya Milletvekili) — Cumhuriyet Senatosunun Sayın üyeleri;

Yüce huzurunuzda bulunmakla şeref duyan yeni Hükümetin programını sunuyorum.

Program metni Millet Meclisinde de okunduğundan tekrar alınmamıştır.

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi
Toplantı Yılı 1 Cilt 4 Birleşim 76
04.07.1962 Çarşamba
Sayfa 359-411

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN: *Suad Hayri Ürgüplü*

KÂTİPLER: *Ahmet Naci Arı (Kırklareli)*

Kudret Bayhan (Niğde)

Açılma Saati: 10.00

Hükümet Programının Görüşülmesi

BAŞKAN — Birleşimi açıyorum.

BAŞKAN — Yoklama yapılacaktır. (Soyadları (E) harfiyle başlayan Cumhuriyet Senatosu üyeliklerine kadar yoklama yapıldı)

BAŞKAN — Yeter sayımız vardır, gündeme geçiyoruz arkadaşlar.

Yalnız Hükümet programı üzerinde görüşmelere başlamadan evvel şu hususu arz edeyim: Bu hafta sonuna kadar intacetmek mecburiyetinde olduğumuz bazı lâyhalar, Bütçe Komisyonu, Anayasa, Adalet Komisyonu, Millî Eğitim Komisyonu, Sayıştay ve Cumhuriyet Senatosu Hesaplarını İnceleme Komisyonu ile Sosyal İşler komisyonlarındadır. Bu komisyonların bugün toplantıları vardır. Komisyon üyesi arkadaşlarımızın bu toplantılarda bulunup, bekliyen tasarılar intaç imkânı vermelerini rica ediyoruz. Yarın, öbür gün ve Cumartesi gününe kadar çıkacak olan tasarılar hemen gündeme alınıp görüşülecektir.

Başbakan İsmet İnönü tarafından teşkil olunan Bakanlar Kurulunun programının görüşülmesi.

BAŞKAN — Hükümet programını görüşmek için söz alan arkadaşların sayısı 38'dir.

Bu arkadaşların adlarını Genel Kurula arz ediyorum.

Osman Saim Sarıgöllü	(A.P.)
Fikret Kuytak	(Tabii Üye)
Niyazi Ağırnaslı	(C.K.M.P.)
İzzet Gener	(M.P.)
Mehmet Ali Demir	(Y.T.P.)
Ahmet Yıldız	(Tabii Üye)
İbrahim Saffet Omay	(C.H.P.)
Tarık Remzi Baltan	

Sadık Artukmaç	(C.K.M.P.)
Kâmil Karavelioğlu	(Tabii Üye)
İhsan Akpolat	(Y.T.P.)
Cevdet Geboloğlu	(Y.T.P.)
Mehmet özgüneş	(Tabii Üye)
Fikret Turhangil	(A.P.)
Hüsnü Dikeçligil	(A.P.)
Cavit Okyayuz	(A.P.)
Cahit Tokgöz	(A.P.)
İskender Cenap Ege	(A.P.)
Baki Güzey	(A.P.)
Berç Turan	(A.P.)
Muallâ Akarca	(A.P.)
Fethi Tevetoglu	(A.P.)
Gavsi Uçagök	(A.P.)
Kadri Oztaş	(A.P.)
Macit Zeren	(A.P.)
Celâl Ertuğ	(A.P.)
Fehmi Alpaslan	(C.H.P.)
Turhan Kananlı	(Müstakil)
Âdil Türkoğlu	(C.H.P.)
Sırrı Uzunhasanoğlu	(Y.T.P.)
Ahmet Naci Arı	(C.H.P.)
Rifat Öztürkciic	(A.P.)
Cahit Okurer	(A.P.)
Mansur Ulusoy	(M.P.)
Rasim Giray	(A.P.)
Cahit Ortaç	(A.P.)

Başbakan İsmet İnönü tarafından teşkil olunan Bakanlar Kurulunun programının görüşülmesi.

BAŞKAN — Hükümet programını görüşmek için söz alan arkadaşların sayısı 38'dir.

Bu arkadaşların adlarını Genel Kurula arz ediyorum.

Şimdi söz muhalefet partilerinden A.P. namına Saim Sarıgöllü arkadaşımızın-
dır. Buyurun.

OSMAN SAİM SARIGÖLLÜ (Aydın) — Çok Muhterem Başkan, Cumhuriyet Senatosunun kıymetli üyeleri, Muhterem Başvekil ve Kabine üyeleri; koalisyon zaruretini karşısında, bugün İkinci Koalisyon Hükümeti programının müzakeresi bahis mevzuu olmaktadır.

Takdir buyururlar ki, muhalefete geçmiş olan Adalet Partisinin umumi görüşü, güvenoyu sebebiyle, Millet Meclisinde Genel Başkan tarafından ifade edilecektir. Yüksek Senatoda güvenoyu olmadığı için, burada hâdiseleri prensip ve aynı zamanda doktrin itibarıyla müzakere etmek icabet inektedir. Hükümet programının getirdiği mevzular üzerinde bu yolda, görüşme yapmak suretiyle söze başlamak istiyorum.

Yalnız, bu konuşmaların parti adına olmaktan ziyade, bir muhalefet sözcüsü, bir muhalefet Senatörü olarak kabul buyurulmasını da ayrıca beyan ve arz ediyorum.

Hükümetin getirmiş olduğu program umumiyetle Birinci Koalisyon Hükümetinin programından pek fazla bir değişikliği ihtiva etmemekte ve o tarihte de söylediğimiz gibi kati ifadeleri ve çarelerini de muhtevi bulunmaması bakımından pek tatminkâr görülmemektedir.

Türkiye’de 27 Mayıs’tan sonra Anayasanın getirmiş olduğu çok partili sistemle bir zaruret haline gelen bu koalisyon hükümetlerinin teşkili çok tabiidir ki, memlekette, bilhassa halk arasında yaklaşıtrıcı tarafları olmakla beraber, koalisyondaki muvaffakiyet şartı, oldukça caba, oldukça anlayış, oldukça devamlı musir ve muhalefet partileri ile de her zaman bir anlayış içinde çalışmaya vabestedir.

Bu programın, ilk kısmında, Atatürk ilkeleri ile demokratik bir rejim kurulduğundan bahsedilmektedir. Ve hemen akabinde memleketteki aşırı sağcılık ve solculuk cereyanları ile mücadele edileceği de yazılı bulunuyor.

Takdir buyurursunuz ki, bir şeyin hududu, tarifi yapılmadıkça, onun nerede başlayıp nerede biteceği sarahatle anlaşılmaz. Programın hemen hemen en noksan kısımlarından bir kısmı da budur. Acaba aşırı sağcılık dendiği zaman, sağcılık nerede başlayıp nerede biter? Aşırı solculuk dendiği zaman, solculuk nedir ki, bunun nerede başlayıp nerede biteceği bahis konusu olsun. Binaenaleyh, bu hususlar kati olarak ifade edilmediği için hedef ve mevzu da bizim meçhulümüz bulunmaktadır. Aşırı solculuk takdir buyuracağınız gibi hukuk ve içtimai hukuk ve içtimai mezhepler edebiyatında komünizme verilen bir addır. Acaba, kanunla bugün hüküm altında bulunan bu mevzuun yeniden fecrimi, cihetine gidileceğini beyan, tekerrürden ibaret olmaz mı? Bu itibarla, biz bu kısmın daha vazih olmasını beklerdik.

Bir pasajda aynen şöyle deniyor: “Büyük Mecliste iktidar, muhalefet münasebetlerinin vatanda ve vatandaşta huzuru ve güveni, sağlayacak tabiatla olması için, Hükümet elinden gelen gayreti sarf edecektir. Bütün siyasi partilerimizin ve T.B.M.M. üyelerinin Büyük Mecliste memlekete güven, itibar ve kuvvet dağıtmasındaki ehemmiyeti takdir edeceklerini bilen Hükümet, kendisine düşen vazifeyi ifade titiz bir dikkat gösterecektir” ve devamla rejimin teminatı olarak Hükümet

kendisini görmekte olduğunu ifade ediyor. Takdir buyurursunuz ki, hiçbir memlekette ve bilhassa demokrasinin mevzu bahis olduğu yerde, rejimin teminatı Hükümet olamaz. Rejim, Atatürk tarafından Türk gençliğine ve milletine emanet edilmiştir. Bugün de Anayasa ile ve içtimai bir mücadele sonunda yine milleti' mal edilmiştir. Bu itibarla Hükümetin, milletten ve Türkiye Büyük Millet Meclisinden daha ileri bir bekçilik yapmasını, kanaatimizce demokratik zihniyetle bağdaştıramıyoruz.

Türk ekonomisinin, plânlı bir şekilde kalkınma üzerindeki programında yer almış olan hususları biz de anlayışla kabul ediyoruz.

Bu program ve plânlamanın detayları üzerindeki görüş ve anlayışımızı, ancak bu plânlar ve detay plânlarının elimize geldiği anda açıklamak üzere şimdilik mahfuz tutuyoruz.

İktisadi sistem bakımından memleketimizde Özel teşebbüs ve Devlet sektörüne icabı halinde her ikisine de yer verilmesi calibi memnuniyettir. Ancak hususi sektör ve Devlet sektörünün hudutları tâyin edilmemiştir. Binaenaleyh hususi sektörün, hususi mülkiyetin Anayasanın teminatı altında, bulunması muvacehesinde eğer memlekette devanı etmekte olan ve memleketin iktisadi politikasını teşkil eden tüccarlar, esnaf, iş adamları hâlâ, bir hırsızdır zihniyeti altında bir itham politikası devam ettirilirse, bu memlekette iktisadi kalkınmanın biraz da güç olacağını ve memlekette aynı zamanda servet düşmanlığının doğacağını bervechi peşin arzı vecibe bilirim. Binaenaleyh, Hükümet, tüccarı, iş adamını takiple mükelleftir. Kanun nazarında bir itham kesinleşmedikçe hiç kimseye “siz susunuz” elemeye hakkımız yoktur. Tüccar, bu memleketin iktisadi temelinde en mühim rol oynayan unsurlardan biridir. Bu itibarla tüccarı itham eden zihniyetin, bu yoldaki politikanın aleyhindeyiz. Buna müsamaha etmemek iktiza eder. Rejim meselesine gelince: Memlekette 27 Mayıs'tan sonra gelen, Anayasa ile kurulmuş çok partili sistem ve demokratik nizam, Anayasanın icapları ile kendi müessesesinin kurulmasına devam etmektedir. Anayasa Mahkemesi, Yüksek Hâkimler Kurulu v.s.

Yalnız, memlekette, Anayasa, millete mal olmakla beraber, hâlâ bir rejim buhranının arada bir zuhur ettiğini ve yaratılmak istendiğini de müşahade etmekteyiz. Binaenaleyh, memlekette eğer bir Anayasa mevcut ise (ki tatbik edilmektedir, referanduma arz edilmiştir) artık bu hususta rejim üzerindeki hareketlere hiçbir suretle müsamaha etmemek iktiza eder. Yalnız, müsamaha etmemeyi Hükümetten değil, aynı zamanda Parlâmentodan ve tefriki kuvvece izahına göre ayrıca tarafsız makamlardan ve adliyeden beklemek ve Anayasa rejimini himayesi bakımından, bu mesele üzerine eğilmelerinin lüzumuna da kaaniiz.

Programın kalkınmaya temas eden kısmında memleketi, geri kalmış bulunan bir memleket olarak kabul ile ileri iktisadiyata sahip memleketler seviyesine çıkabilmek ve millî gelir hâsılasında yüzde yediyi temin ve bunu düşürmemek için, bu nisbette millî gelir hâsılasının yatırımlara tahsisinin programda yer almasını çok yerinde buluyor ve Hükümeti vazifeli görüyoruz. Ancak millî gelir hâsılası dendiği zaman Devlet sektörü ile hususi sektörün de millî gelirimizde aynı toplam için-

de, bulunduğunu göz önünde tutarsak Hükümetin bu karar ve prensibinde hususi sektörün iştiraki hususunun daha vazıh ve daha açık prensiplere bağlı olarak yazılı bulunmasında fayda görüyoruz.

Programda kalkınma ve iktisadi politika bakımından, memleketimizde kurulması düşünülen Yatırım Bankası ve diğer bu yoldaki bankalarla sermaye piyasası ve sair çareler dermeyeran edilmiş olmakla beraber memleketin bugünkü millî kapasitesi itibarıyla bu mevzuubahis bankalara ve müesseselere enflasyonist bir siyaset takibetmeden ne suretle sermaye temin edileceği yazılı bulunmamaktadır. Gönül isterdi ki, bu hususlar etraflıca ve geniş bir şekilde yazılı bulunsun. Kalkınmak isteyen bütün memleketler, ana ve büyük sermayeye muhtaçtır. Hususi sektörün, programda yazılı olduğu gibi, yatırımlara iştiraki ve memleket vazifesinde gereken iktisadi hamleleri yapabilmesi için hususi sektörde sermaye terakümünün vücudu şarttır. Bu sermaye terakümü olmadıkça bu husus himaye ve teşvik edilmedikçe hususi sektörün millî gelir bakımından iştirak etmesini arzuladığımız ve bugün bir iktisadi doktrin halinde bulunan iştirak vasfı maalesef, denildiği gibi mümkün ve mükemmel olamayacaktır.

Muhterem arkadaşlarım; program, muhteva itibarıyla her hususa temas etmekte, fakat berveçhi peşin arz ettiğim gibi, ifadeler daima, yuvarlak, daima daydan ve tariften, vuzuhtan uzaktır. Meselâ, İktisadi Devlet Teşekkülleri mevzuu, keza aynı şekilde vuzuhtan ayrılmış durumdadır. İktisadi Devlet Teşekküllerinin zarureti yüksek malûmunuzdur ki memlekete, büyük sermayenin doğumu ve büyük işlerin yapılabilmesi için tek şahıs şirketi yolu ile girmiştir. Yani Devlet bir eliyle, bir müessese ve banka kurmuş, buna iktisadi bir vasıf vermek istemiş. Binaenaleyh, ticari hayatımızda kalkınma zorluğundan “tek şahıs şirketi” doğmuştur. İşte, İktisadi Devlet Teşebbüslerinin hukuki mahiyetini aradığımızda doğrudan doğruya, Devlete bağlı bir “tek şahıs şirketi” ile karşılaşırız ve bu “tek şahıs şirketi” yani İktisadi Devlet Teşekkülleri, muhtelif vekâletler kanalı ile Başbakanlığa bağlıdır, öyle zannediyoruz ki, dünyanın, hiçbir yerinde bu kadar geniş bir iktisadi teşebbüs ve sermayenin bağlandığı bir Hükümet kurulamaz kanaatindeyiz. Bu itibarla bağlandığı bir Hükümet kurulamaz kanaatindeyim. Bu itibarla bu İktisadi Devlet Teşebbüsleri ele alınarak o kadar üzerinde hassasiyetle durmak iktiza eder ki, bunlar Hükümet elinde bir baskı vasıtası olmasın ve aynı zamanda bu görüşü ve iktidarı destekleme bakımından bir israf ve ziyan vasıtası olmasın. Temenniler gayet güzel ve iyi olmakla beraber biz İktisadi Devlet Teşebbüslerinin yani ekserisi tek şahıs şirketlerinin inkişaf ve düzenlenmesinde, katî olarak ne gibi şeylerin düşünüldüğünün de yazılı bulunmasını istiyoruz. Memleketimizin en mühim meselelerinden bir tanesi tarım mevzuudur.

Program tarım mevzuunda kâfi miktarda yapılması gereken ve istenen şeyleri ihtiva etmekle beraber, muhteva noksanı olarak, tatbikatın şekli gösterilmemiştir. Yalnız gübreleme, sulama ve sair hususlar, bir nevi koruyucu tedbirler bizim tarım mevzuumuzun hâline kâfi değildir. Bir bakımdan esasın halli için lüzumlu mevzular maalesef meskût geçilmiştir.

Asırların ve medeniyetlerin akıp gittiği bu memlekette; toprak, bakımsızlık ve kültür noksanlığı ve gereken vecibelerin ifa edilmemesi sebebiyle fakirleşmiştir. Cinsleri bozulmuş hayvancılığımız ıslahı gibi, bu arada muazzam bir hayvancılık mevzuu ile karşı karşıyayız. Ona yalnız yem vermek veya yalnız sıhhi cephesini mütalâa etmek kâfi değildir, kanaatindeyiz.

Memleketimizde 70 milyona yakın bir varlığın cinslerinin ıslahı, bölgelerinin tâyini ve sahiplerinin onu değerlendirmesi bakımından iktiza eden esasların bilinmesi ve etinin değerlendirilmesi bakımından ele alınması lüzumludur, kanaatindeyiz. Bu itibarla, memleketimizde tarım bakımından hayvancılık ve aynı zamanda, çürük meyvelerden meselâ istihsal edilen alkolün dışarıya ihracı gibi hususlar kâfi miktarda yer almamış bulunmaktadır.

Memlekette yalnız Tarım Bakanlığı adı altındaki müessese kendisini takviye edecek iktisadi müesseselerden mahrumdur. Meselâ, tütün müstahsilinden yüzde beşler, yüzde üçler olarak kesilmiş meblâğlar Ziraat Bankasında birikmiş, yüz küsur milyon lira gibi bir meblâğ olmasına rağmen, 1950’de, o tarihteki Meclisten çıkmış olan bir kanunla, bir iktisadi teşebbüs, bir şirketin kurulması derpiş edilmiş 1950 den 1962 yılına kadar bu gerçekleştirilememiş, kendi paraları bankada ve inhisarlar Vekâletinin elinde bulunmasına rağmen, bugün tütün ekicileri kredisizlikten kıvranmakta, kendilerine kredi açmak mevzuunda en çok yardımda bulunan Ziraat Bankasının da, mevzuun çok geniş olması sebebiyle, gereken yardımı yapamadığını müşahade etmekteyiz. Bu mevzuda Yüksek Meclise sevk edilmiş bir “Tütün Ekicileri Bankası kanun tasarısı” aynı zamanda, inhisarlar mevzuundaki kanunun da bir kısmının tadili, fakat, Hükûmete ve Devlete sağladığı gelir nazarı itibara alınmak suretiyle, gereken birçok mevzuları muhtevi bir kanunla sevk edilmiş bulunmaktadır. Gönümüz isterdi ki, programa bu zaruretler de çareleriyle derpiş edilmiş bulunsun.

Ticaret alanında, iktisadi sahada ve hattâ her sahada, muhtacolduğumuz en mühim husus, aleniyet meselesidir. Kırtasiyecilik iyi bir şey değildir. Fakat iyi formalize edilmiş bir usul aleniyeti temin eder. Bugün memleketimize yabancı sermayenin girmesini istiyoruz. Bu sermaye kolay kolay gelmiyor. Sebebine gelince: Sermayedar; hangi usuller ve şekiller altında, müracaat ettiği takdirde Türkiye’de yatırım yapabileceğini katî olarak bilmiyor. Yalnız müracaat edilecek, bu müracaat muayyen vekâletlerden geçecek; sonra ne olacak, ya evet veya hayır denecek... Böyle bir iktisadi sistem olmaz. Ticarette katî, sarîh ve açık formalitelere ihtiyaç vardır. Şu şartlar tahakkuk ettiği takdirde (X) Türkiye’de şu kadar para yatırabilir, şeklinde olmalıdır. Bu evvelce tetkik edilip derpiş edilebilir. Bu yalnız bunda değil, memleketlerin imar plânlarında da böyle olmalıdır, İstanbul’da hâlâ birçok yerlerin hangi imar rejimine bitişik mi, ayrı mı olduğu bilinmemektedir.

İmar mevzuumuz, memleketin en mühim işlerinden birisidir. Çünkü, evvelâ memleketin kadastro yapılmamıştır. Şehir plânlarımız yeni ele alınmıştır. Bu şehir plânlarının zamanında teferruatıyla ve geniş olarak yapılmamış olması yüzünden, memlekette bir gecekondı buhranı doğmuştur. Gecekondı buhranını, bugün

yapılmakta olan plânlar kâfi derecede ve süratle önliyemeyecektir. Çünkü, bu yapılmakta olan plânlar nüfusun artması, zaruretler, bölge ihtiyaçları sebebiyle ihtiyaca cevap verememekte ve veremeyecektir. Yalnız plân yapmak kâfi değildi. Aynı zamanda iskân sahalarının hangi şartlar altında dar gelirliye, işçiye ve aynı zamanda esnafa tevzi edileceği şekillendirilmeli ve bunların malî porteleri tâyin ve tesbit edilmelidir. Bunlar koordine bir şekilde hazırlanıp, yine aleniyet, esasına göre rahatlıkla belirtilmedikçe, bu işlerin faydalı olmasına imkân yoktur, kanaatindeyiz.

Memleketimizin en büyük dertlerinden birisi de işsizliktir. Bu işsizliğin birisi bildiğimiz ve gördüğümüz işsizlik, birisi de malûmu saminiz, gizli işsizliktir. Birinci Koalisyon Hükümet kurulduğundan bugüne kadar yatırımı kâfi süratle yapılmadığı için, memleketimizdeki işsizlik zaman zaman gösteri haline gelmiştir. Binaenaleyh, bir taraftan Devlet sektörünün, bir taraftan da hususi teşebbüsün, yatırımlara gelebilmesi için, çok acele olarak harekete geçilmesi, bu işsizlik meselesinin ileride, bir içtimai dâva olmasını da önlemesi bakımından faydalı olur, kanaatindeyiz. Bundan evvel de bu mevzu müzakere edildiği için, üzerinde daha fazla durmıyacağım. Yalnız, dünya milletleri arasında işçi problemi o karlar mühim bir önem taşımaktadır ki, memleketimizde sanayileşmeye doğru gitmekte olduğundan, bu mevzuda sendikacılığın ve bilhassa, hür sendikacılığın Hükümet Programında yer almasını takdirle karşılıyor ve bu anlayışı da yerinde buluyoruz.

Anayasanın mecbur ettiği hükümlerden bir tanesi de. Toprak reformu ve Tapulandırma Kanunudur. Haber aldığımıza göre, Toprak Reformu Kanununun bazı noksanları, bulunduğunu da öğrenmiş durumdayız. Kanun yalnız olarak tevzii mevzuu ile meşgul olmuş fakat toprak tevzii ve iskân hususlariyle kredi hususlarının kâfi derecede yer almadığını ve memlekette çok az bulunan büyük arazi sahiplerine bir nevi yönetilmiş hususlar bulunduğunu da üzüntü ile müşahade etmiş bulunuyoruz

Sosyal adalet mevzuunu biz; birisinin zengin, birisinin fakir olmasında değil, aynen İsveç'te olduğu gibi, birisinin çok zengin olmasına hiçbir surette engel olmamak, fakat onun yanında, çalışanların ve onunla iş birliği yapanların da sosyal adalet, çerçevesi içinde asgari bir hayat seviyesine erişmiş olmasını da arıyoruz. Yoksa yalnız toprak tevzii, kanaatimizce ne çiftçiyi, ne şahsı, ne herhangi bir kimseyi refaha ve rahata kavuşturmaz.

Maliye bakımından, harçlar ve resimler kanunlarının tevhide mevzuu, vatan-daşı yeni bir mükellefiyet altına koyar, kanaatindeyiz. Hükümetin bu hususta gayet hassas davranıp, her hangi bir külfet tahmil, etmiyeceğini berveçhi peşin düşünmekteyiz. Ama böyle bir vaka ile de karşı karşıya bulunuyoruz. Köy Maliye Kanunu diye bir kanun hazırlandığını işitmiş bulunuyoruz. Eğer bu hakikaten köylünün Devlet masrafına, mesuliyetine para ile iştirak etsin zihniyeti ve esbabı mucibesiyle hazırlanır çıkarsa, bu fakir ve klâsik vatandaşımızı müşkül duruma sokar ve zedeler. Çünkü programda köy yolları, köy mevzuu yine çok eskiden olduğu gibi Devletin eliyle değil, köylüye yardımla yapılacağı esastan ele alınırsa, bu masraflara

iştirak, etmesini sağlamak için çıkması düşünülen bu kanun, kanunlaştığı zaman köylüye, halka fayda yerine zarar verir kanaatindeyiz.

Krediler mevzuunda çok geniş vaitlere, çok İyi niyetli ifadelere rastladık. Bunlar için müteşekkiz. Ancak, memlekette cari olan kredi usullerinin hakiki bankacılık zihniyetiyle ve gayet formalist olarak yapılması iktiza eder. Bunun dışında ayrı bir kredi mevzuu, kalıyor, bu kredi bir nevi yardım mânasında, Hükümetin tâyin ve tesbit edeceği şekilde, yapılması iktiza eder. Bugün memlekette Ziraat bankasının, çiftçiye yapmış olduğu yardım, bir bakıma, muayyen formalitelerin ikmaliyle mümkündür. Bir bakıma da, Devletin bir nevi yardım olarak temin ettiği krediler şeklindedir. Krediler mevzuunun çok daha sarıh ve çok daha vazıh olarak ele alınmasının faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Memleketimizin en mühim mevzularından bir tanesi de İşçilerimizdeki hizmetlerin ayrı ayrı ponksiyonlarla ayrı ayrı yerlerden idare edilmesi ve bunun yarattığı birtakım ihtilâtlardır. Bunların tek elden idare edilmesinin ve kendi güçlükleri muvacehesinde de gereken şekilde himaye edilmelerinin lüzumuna kaaniiz.

Maarif mevzuuna gelince: memleketimizde eğer bir daha rejim buhranının doğmamasını istiyorsak, eğer bu memlekette demokrasinin mânasının herkes tarafından anlaşılmasını istiyorsak, demokrasinin bir terbiye müessesesi olduğunu ve bunun da ancak mekteplerden başlayabileceğini kabul etmek ve maarifi de en ön plâna almak ve hattâ ana mektebinden itibaren bunların okutulmasını, öğretilmesini sağlamak zaruretindeyiz. Memleketle istediğimiz kadar mektep açalım. Eğer bu mekteplerin temelleri esaslı şekilde atılmamışsa, kâfi miktarda değerli hoca yoksa bu mektepler, memlekete fayda yerine, özür diliyerek arz edeyim ki, zarar getirir. Binaenaleyh, memlekette maarif dâvamızı yalnız bir bina ve içine toplanmış çocuklar ve gençlerden ibaret değil, bunu hakikaten bir dâva olarak ele alıp, bir prensip ve program içerisinde yürütmek ve geliştirmek zorundayız. Bilhassa hususi sektöre birinci plândaki beyan ettikleri gibi Hükümetin önem vermesi ve Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanıp Maliye Bakanlığına bâzı mevzuların sorulması için tezkeresi dahi yazılmış hususi mektepler kanun tasarısının bir an evvel Meclise getirilmesi hem maarifin Hükümet bakımından yükünü hafifletmek ve hem de maarif sistemimizde hususi sektörün alâkasını artırmak ve aynı zamanda da millî eğitim politikamızın esaslarından birisini tesbit etmenin faideli olacağına kaaniim.

Diyanet işleri; memleketimizde maarife gereken ehemmiyeti henüz vermemiştir. Memleketimizde münevver hakiki din adamları yetişmedikçe maalesef bu memlekette dinî müesseselerimiz, dinî terbiyemiz ve inançlarımız cevapsız kalmaya mahkûmdur. Her memlekette bu müesseseler bir bakıma müstakil, ancak iç politika bakımından bâzı kayıtlara tâbidir. Biz de gereken ehemmiyet ve önemi vermek zorundayız.

Tapu ve kadastro en mühim mevzularımızdan biridir. Bu mevzu gereken dikkatle ele alınıp memleketin kadastro sunun yapılması lâzımdır. Pek tabii olarak yıl-

larca sürecek olan bu işin masraflarını göze almak ve bu meseleyi en iyi şekilde organize etmek bir zarurettir.

Programda gayet kısa yer alan siyasi af mevzuu, temenni ederiz ki, hukuki anlamıyla hakiki bir af şeklinde tecelli ettirilebilsin. Her ne kadar Anayasada üç kuvvet, diye Meclis, yani yasama organı, yargılama ve Hükümet, diye bahsedilirse de memlekette çok mühim bir kuvvet daha vardır ki, bu, memleketin varlığının temelidir. Yeni Anayasanın Millî Güvenlik Konseyi namı altında bu meseleyi de organize etmiş olması yönünden icra organıyla koordineli bir çalışma temini derpiş edilmelidir.

Hükümet programında yer alan Türk Silâhlı Kuvvetlerine yapılması gereken gerek teçhizat, gerek ikmal, gerek içtimai sigortalar bugünkü hizmetliler ve hizmetten şu veya bu sebeple ayrılmışlar hakkında sevk ettiği veya getirilmesini vâdettiği, hususları çok yerinde, çok isabetli bulmaktayız. En büyük meşakkat içinde, en büyük sıkıntılar içinde, canını, malını, her şeyini, her zaman vermeye, en ücra hudut köşelerinde yıllarca gençliğini feda edecek kadar gayretli ve bize istiklâlimizi kavuşturmakta en mühim rolü oynayan ve yeni Anayasayı getiren Türk Silâhlı Kuvvetlerine yapılması vâdedilen şeyleri hattâ az gördüğümüzü ve bunun fazlaştırılması talebini zevkle beyan ederiz.

Muhterem arkadaşlarım, ikinci Koalisyon Hükümetinin muvaffak olmasını ve muhalefette kendilerini bir nevi murakabe suretiyle gayret göstereceğimizi, fakat hiçbir zaman yıkıcı, hiçbir surette zedeleyici ve hiçbir surette rahatsız edici bir harekette bulunmayacağımızı da bu arada söylemeyi vazife biliriz. Adalet Partisi muhalefette tam vazifesini yapacak ve bu devrede yapacağı muhalefet vazifesi bundan sonraki çok partili devrelere örnek olacaktır. Buna kaaniiz.

Hürmetlerimle. *(Şiddetli ve sürekli alkışlar)*

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, bu arada, üç önerge sunulmuştur. Bunları evvelâ okuyup, sonra teker teker oyunuza sunacağız.

Sayın Başkanlığa

Konuşmaların, lehte, aleyhte ve üstünde olmak üzere, sıraya konulmasını arz ve teklif ederiz.

Muammer Obuz (Konya)

Sedat Çumralı (Konya)

BAŞKAN — Yüksek malûmunuzdur ki, 85'nci madde mucibince, kayıt sırasına göre hatiplere söz vermek mecburiyeti vardır. Ancak Umumi Heyet tensip ve tasvi-bederse, lehte ve aleyhte ve üzerinde olarak konuşmalar sıralanabilir. Binaenaleyh, bu hususu reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir, ikinci önergeyi okutacağımı:

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Hükümet programı üzerinde yapılacak müzakereler, Hükümete ışık tutmak amacıyla yapılacağı ve sonunda itimat oyuna başvurulmayacağına göre parti grupları adına konuşulmaması gerekmektedir.

Yüksek Senato Umumi Heyetinde bu doğru görüşün bir teamül haline gelmesi için gruplar adına konuşmaların kaldırılmasını arz ve teklif ederiz.

Ethem Menemencioğlu
(İstanbul)

Nevzat Özerdendi
(İzmir)

Özel Şahingiray
(İstanbul)

Sabahattin Tanınan
(İstanbul)

Cahit Okurer
(İzmir)

BAŞKAN — Şimdi Sayın arkadaşlar, yüksek malûmunuzdur ki, 85'nci maddede parti ve gruplar adına konuşma imkânını tanımıştır. Kaldı ki, bundan evvelki Hükümet programı üzerinde, parti adına grup sözcüleri konuşmuşlardır ve kendilerine bu hak tanınmıştır. Fakat hâdisenin yeniden tetkik ve içtihadını arkadaşlar ısrarla arzu ederlerse işin ehemmiyetine binaen ve bugün parti adına başka söz almış hatip arkadaşımız da bulunmadığına göre. Başkanlık Divanı bu işi tezekkür ettikten sonra heyeti umumiye arz etmeyi faideli bulmaktadır. Bu şekilde teshilini uygun görüyoruz.

İki önerge vardır, onları da okutuyorum:

Yüksek Başkanlığa

Hükümet programı hakkında konuşmak isteyenlerin çokluğu karşısında, partileri adına yapılacak konuşmalardan sonra, hatiplerin konuşmalarının beşer dakikayı geçmiyecek şekilde tanzimini arz ve teklif ederim.

Cahit Ortaç (Bursa)

Yüksek Başkanlığa,

Hükümet programı üzerinde 40'a yakın arkadaşın söz aldığı ifade Duyurulduğuna göre konuşmaların muayyen bir müddetle takyidi zarureti aşıkârdır.

Bu itibarla; konuşmaların 15'er dakika ile hudutlandırılması hususunun Umumi Heyetin oyuna sunulmasını arz ve teklif ederim.

Nedim Evliya (Maraş)

FİKRET TURHANGİL (Aydın) — Efendim, takrirler aleyhinde konuşacağım.

BAŞKAN — Buyurun. Yalnız Turhangil arkadaşşımdan ve önergeler hakkında konuşacak diğer arkadaşlardan rica edeceğim, sözleri uzatmasınlar. Zira önergeler hakkındaki umumi düşünce oylama ile belli olacaktır.

FİKRET TURHANGİL (Aydın) — Efendim, takrirlerin mahiyeti, oturumumuzun mahiyet ve gayesine uygun değildir. Çünkü Hükümet, programı hakkında Senato tarafından yapılacak yapıcı ve tenkidedici konuşma ve fikirlere intizar etmektedir.

Hatıpler henüz konuşmadan, onların konuşma şekli ve müddeti tebellür etmeden daha oturumun ilk ânında böyle bir teklifin Senato Heyeti Umumiyesince kabul edilmemesini, gayenin aslı bakımından, istirham ediyorum.

Maruzatım bundan ibarettir, hürmetlerimle.

İSKENDER CENAP EGE (Aydın) — Söz istiyorum, efendim.

BAŞKAN — Buyurun.

İSKENDER CENAP EGE (Aydın) — Muhterem arkadaşlar, 40 arkadaşımız konuşmak üzere söz almışlardır. Konuşmalarımızın, Hükümete ışık tutucu birer konuşma olacağını düşünürsek ve konuşacaklar da maksatlarını ifadeyi esas alacak olursa beş dakikada arzu edilen birçok şey ifade edilmiş olur. Zaten şahıslar adına yapılacak konuşmalarda, hatiplerin, kendi branşları ve mevzularıyla ilgili konuşmalar yapacakları malûmdur. Bu beş dakikalık müddet de kimseyi sıkmaz. Konuşmaların beş dakikaya indirilmesi hakkındaki teklifi havi takririn Yüksek Heyetinizce kabulünü istirham edeceğim.

BAŞKAN — Arkadaşlar, üçüncü bir takrir daha vardır, onu da okuttuktan sonra reylerinize arz edeceğim.

Yüksek Başkanlığa

Sayın üyelerin konuşmalarının 10'ar dakika olarak tahdidini arz ve teklif ederim.

Esat Mahmut Karakurt (Urfa)

BAŞKAN — Evvelâ müddetin kısaltılmasını teklif eden takrirden başlayarak 15 dakikaya indirilmesine dair olan takrirleri okutacağım:

(Bursa Senatörü Cahit Ortaç'ın takriri tekrar okundu)

BAŞKAN — Takriri oyunuzda arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Reddedilmiştir.

İkinci takriri okutuyorum:

(Urfa Senatörü Esat Mahmut Karakurt'un önergesi tekrar okundu)

NEDİM EVLİYA (Maraş) — Takririmi geri alıyorum.

BAŞKAN — Okunan takriri oyunuza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Sayın Evliya takrirlerini geri almışlardır. Devam ediyoruz. Sayın Ağırnaslı.

C.K.M.P. SENATO GRUPU ADINA NİYAZİ AĞIRNASLI (Ankara) — Cumhuriyet Senatosunun muhterem üyeleri:

Güvenoyuna müncer bir netice tevhit eylememesi Cumhuriyet Senatosunun fonksiyonları itibarıyla bir noksanlık arz etmesine, diğer bâzı eksiklikleriyle birlikte bu bakımdan da Anayasamızın ikmalinde zaruret bulunmasına işaretle yetineceğimiz Hükümet programı müzakeresinde görüşlerimizi kısaca arza çalışacağım.

Nispi temsilin, parlamentoya verdiği hüviyet memleketimizin Koalisyon Hükümetleri tarafından idare edilmesini zaruri kıldığına ve yurdumuzun temel dâvaları himmet ve gayret beklediğine ve esasen Türkiye Büyük Millet Meclisinde temsil edilen siyasi partilerin programları arasında büyük farklar da bulunmadığına göre burada birbirimize anlayış göstererek, müsbet çalışmalarında Hükümeti destekliyerek hizmet yarışmasının güzel örneklerini vermemiz gerekiyor kanısındayız. İntikal devresinin sarsıntısızca idraki liberal, muhafazakâr ve sosyalist eğilimli doktrin partileri kurularak ve gelişerek bütün şartları ve icaplarıyla, Garp anlamında demokrasinin vücut bulması, ileride çoğunun belki de aynı saflarda, toplanacağı muhterem arkadaşlarımızın gösterecekleri uygun gayrete ve anlayışa bağlıdır. Programları birbirinden sadece nüanslarında farklı partilerimiz, gelecekte bu hüviyetleriyle memleket Kaderine hâkim olma iddia ve sevdasını terk ederlerse ve her birerlerimiz müteakip devrede buraya gelmemeyi peşinen kabul ve ince hesaplı siyasi yatırımlardan sakınırsa meselelerimizin halli çok kolaylaşmış olur zannederim. Programların doktrinci mânada aydınlığa kavuşması, siyasi teşekküllerin temel sınıflarını seçmeleri on altı yıldan beri süregelen çalışmalara nihayet verecek ve herkese kendi sınıfında, zihniyetine ve inançlarına uygun, huzurlu bir çalışma sistemi içine girebilme imkânını sağlayacaktır. Partilerin iç bünyelerindeki huzursuzluğun Hükümet programlarındaki vuzuhsuzluğun asıl sebebi budur, mütalâasındayız.

İkinci Koalisyon Hükümeti programında hâkim olan zihniyete böylece işaret ettikten ve birbirine karşı peşin hükümlere sahip görünüşte partilerin idareye iştiraklerindeki güçlükler, partizanca zihniyetten kendilerini kurtarmaları nisbetinde yenilebilir inancındayız. Garip ve zamansız bir parçalanışla adedi bakımdan eksilen partimize vatanperverlik şuurunun hâkim bulunduğu ve Koalisyon Hükümetinde vazife ve mesuliyet kabul ederken kuvvetimizi bu şuurdan ve hudutsuz hizmet iştiağından aldığımızı Yüce Senatonun ve aziz milletimizin kabul buyuracağından, hareketimizi takdirle ve anlayışla karşılayacağından eminiz.

Daha uzun ömürlü ve başarılı olmasını bütün kalbimizle istediğimiz ilk Koalisyon Hükümetinin devamı boyunca muhalefette gösterdiğimiz yapıcılığın hafızalardaki sıcak yeri, yeni Koalisyon Hükümetinde bizlere, şimdi muhalefete geçen

kıymetli arkadaşlarımızın müzaheretlerini sağlayacak bir kaynaktır. Bu aziz yurda hizmette muhalefetin, iktidarla yarışa gireceğinden, büyük halk çoğunluğumuzun hakları ve menfaatleri üzerine ciddiyetle eğileceğinden eminiz.

İkinci Koalisyon Hükümeti programında lüzumu kadar açıklıkla ifadesini bulmadığı mütalâasında olduğumuz bâzı hususlara kısa kısa işaret etmek isteriz. Hemmen şunu ifade edelim ki, millî geliri artırmaya matuf hamlelerin, hususi sektöre veya Devlet İktisadi Teşebbüslerine dâhil olmasından dolayı bir fark gözetmeksizin korumayı hedef tutan tedbirler takdire değer. Gerçekten, iptidai araçlar ve gayri mütekâmil bir teknikle yapılan istihsalimizi hızla artırmak ve millî gelir seviyesiyle mütenasip âdil gelir taksimi esasları dairesinde vatandaşların refah seviyelerini yükseltmek en yakın hedeflerimizden olmalıdır.

İstihsal artırıcı tedbirlerle millî hâsıla dağılışını hangi esaslar ve ölçüler içinde tahakkuk ettireceğinin Hükümetimiz programında daha vuzuhla belirtilmiş olması temenni edilirdi.

Gizli ve acık işsizliğin hangi yollardan, hangi ölçüler içinde ve ne kadar bir zaman zarfında bertaraf edileceğinin, işçi sınıfı ile az ücretli veya, aylıklı memur vatandaşların satınalma gücünü artırıcı ve bu gücü yitirmemelerini sağlayıcı bir fiyat politikasının nasıl tahakkuk ettirileceğinin kanat verici ve ferahlatıcı bir açıklıkla programda ifade edilmemesini de bir noksanlık saymak mümkündür.

Büyük şehirlerde vücut bulan kalın gecekondu çemberleri üzerine şefkatle ve yapıcı bir zihniyetle eğilmek, bu vatandaşlarımızı rahat birer yuvaya, istikrarlı birer işe, yarınlarından da emin huzurlu ve müreffeh bir hayata kavuşturmak vazifesini Hükümetimizin ciddiyetle ele alacağı inancındayız. Zirai istihsal dâvasının sadece topraksız vatandaşlara toprak dağıtmakla halledileceğine inanmadığımıza göre, istihsal birliklerine vücut veren koperatif veya kolektif işletmeler sisteminin prensibine programda cesaretle yer verilmiş olması da şayanı arzu idi. Parçalanma nisbetinde işletenlerini açlığa sürükliyen toprağın susuzluktan veya gayritabî bölünüşlerinden ihtilâfların, hattâ cinayetlerin meydana geldiğini Hükümetimizin nazardan uzak tutmamasını ehemmiyetle temenni ederiz. Orta halkın ve esnafın sıkıntıları üzerine ferahlatıcı ifadelerle programda yer verilmiş olmasından duyduğumuz memnuniyeti ifade etmek isteriz. Demokrasiye aykırı kanunların ayıklanacağını programda açıkça belirtmek yerine Anayasa Mahkemesine bir atıf yapılmakla yetinilmesinde isabet görülemez. Af mevzuunda, Hükümetimizin atıfet ve şefkat noktasından hareketle, mevzuu süratle ve içtimai menfaatlere ve icaplara en uygun şekilde halledileceğine inanıyoruz.

Programda açık ifade edilmeyen ana dâvalarda da Hükümetimizin halk kütleleri menfaatine tedbirler almaktan geri durmayacağını ve yoksul kütlelerin refah ve saadetinin teminini hedef tutacağını ümidetmek isteriz.

Aded itibarıyla küçülen partimizin idare mesuliyetlerine iştirakini vatanperverlik şuuru içinde anlıyacağınızdan ve değerlendireceğinizden eminiz.

Programda partizan idareye son verme istikametindeki ifadeleri memnuniyetle belirtmek isteriz. Bu beyanın samimiyetle tahakkuk ettirilmesini gördüğümüz nisbette huzur ve bahtiyarlık duyacağız. Nispi temsilin tabii icabı, birbirine görüş-nüşte değil, gerçekte zıt görüş ve zihniyet sahibi siyasi partilerin bile memleket idaresine ortak olmak zorunda bıraktığına göre siyasi partilerin ve şahsiyetlerin daimî bir otopratikle sivri noktalarını törpülemesi, karışık fikirleri soğukkanlılıkla ve anlayışla dinlemeyi bilmesi meseleleri çok kolaylaştırır kanaatindeyim.

Hükümete muvaffakiyet, aziz milletimize bahtiyarlık temenni ederiz. (*Alkış-lar*)

BAŞKAN — Sayın Gener.

İZZET GENER (Niğde) — Sayın Başkan Sayın Başbakan ve Kabine üyeleri, muhterem arkadaşlar:

İkinci Karma Hükümet programında memleket temel meseleleri izah edilmiş, bunların tesir sahaları açıklanmış. Ancak hangi yollar ve hangi usullerle bu meselelerin çözüleceğine temas ve işaret edilmemiştir.

Denilebilir ki, Hükümet programının karakteri vuzuhtan, sarahatten mahrum, müphem ve mücerret bir vaat ve temenni mahiyetinde bir manzara arz etmesidir. Bâzı konularda müphem ve umumi ifadeler kullanılmıştır. Birçok yerlerde ihtiyaçlardan, temel meselelerden bahsedilmiş, fakat alınacak tedbirlerin mahiyetleri belirtilmemiştir.

Toprak reformu, sosyal adalet, vergi reformu gibi ana dâvalarımızın ne suretle gerçekleştirileceği, hudutları, şümülü, gaye ve vasıtaları gösterilmemiştir.

Birinci Karma Hükümet tecrübesinden sonra, İkinci Karma Hükümet hemen hemen aynı üyeler tarafından teşkil edildiğine göre, temel meselelerimiz hakkında programda daha sarîh fikirler ve ifadelere yer verilmesi gerekirdi.

Hızlı bir kalkınma hareketini derpiş eden Hükümet, bunun için lüzumlu kaynakları dışardan sağlamak imkânını bulamamış ise, vatandaşlara ağır vergi yükleri tahmil etmesine beklemek kehanet sayılmamalıdır.

Programın daha realist bir açıdan hazırlanması, ihtiyaçların yanında tedbirlerin, hedeflerin, usullerin ve yolların nelerden ibaret bulunduğu da kısmen olsun temas edilmesi, yüreklerimize ferahlık vermesi lâzımdır.

Programda, Devlet Plânlama teşkilâtına önem verilmesi ve yatırımların plân dâhilinde tatbik edilmesi çok yerinde olmuştur. Ancak bu çalışmaların fiilî ve tatbiki neticelerinin kısa bir zamanda tahakkuk ettirilmesi şayanı arzudur.

Yeraltı servetlerimizin aranıp bulunması ve işletilmesi hususunda kolaylık ve sürat temin etmek üzere Maden Kanununda tâdiller yapılacağına, bir taraftan da Maden Tetkik ve Arama Enstitüsüne daha geniş ve verimli faaliyet gösterebilecek şekilde tevsi ve islah edileceği işaret edilmiştir.

Toprakaltı servetlerimizin rasyonel bir şekilde işletilmesi ve piyasalara arz edilmesi yolunda gerçek tedbirlerin derhal alınmasına lüzum vardır. Bunların perakende, kontrolsüz ve hesapsız ve hedefsiz bir şekilde yürütülmesinden milletçe edindiğimiz zararlar hesapsızdır. Bu konunun plânlaştırılması ve bölgelere ayrılması ve işletmenin verimli ve rasyonel esaslara bağlanması lâzımdır.

Zirai kredinin gerçekleşmesi ve bilhassa çok büyük bir geçim zorluğu içinde kıvranan köylü ve çiftçilerimizin kalkınmasını sağlayacak tedbirlerin ön plânda alınması yerinde olacaktır.

Programda yer alan zirai sigorta sisteminin yerleşmesini, zirai kalkınmamız için bir teminat olarak telâkki etmekteyiz. Memleketin ekonomik ve sosyal gerçeklerine uygun olarak her imkânları ve gelişmeleri kapsıyacak düzende bir toprak reformunun geciktirilmemesi lâzımdır.

Bayındırlık konuları arasında ele alınan küçük sulamaların yağışları, akar ve durgun suları zayıf olan ve kaderini tamamıyla toprağa ve buluta bağlayan Orta - Anadolu'da büyük ve geniş çapta tatbik edilmesi gerekmektedir. Büyük sulama ünitelerinin uzun zamana ve büyük masraflara muhtaç bulunması bakımından, neticelere kısa bir zamanda ulaşmak üzere küçük sulamalara yer verilmesi yerinde olacaktır.

Bayındırlık ve Tarım bakanlıklarının müşterek çalışmalarının daha verimli olacağını, son ayların tatbikatı göstermiştir. Zirai kredilerin, özel ihtiyaçlar için kullanılmasına mâni olacak tedbirler alınmalıdır.

Hayvancılığımızın geliştirilmesi hususunda gerekli tedbirlerin alınması ve millî servetimizin bir kaynağı olan bu dalın bugünkü acıklı durumdan kurtarılması yerinde olur.

Programda, Devlet yolları şebekemizin geliştirilmesi ve mevcutların bakımları ve noksanlarının tamamlanması yolunda alınması düşünülen tedbirler yerindedir.

Yalnız il ve köy yollarımızın, Devlet yolları faaliyetine muvazi bir şekilde geliştirilmemesi halinde beklenen ulaştırma ve hareketlerin tam bir şekilde temin edilmesine imkân yoktur.

Devlet yollarına ulanan ve bağlanan il ve köy yollarına lâyık olan önemi vermek zorundayız. Bu faaliyetlerimize hız vermek gerektir. Bilhassa köy yollarımızın yapılmasında ve bakımında daha verimli tedbirlere başvurulmalıdır. Yardımcı olamayan köylerin yoldan mahrum bırakılmaları sosyal adalete sığmaz. Programla, ifadesini bulan bu noktayı böyle telâkki etmemekteyiz.

Köy yolları faaliyetinin gelişigüzel ve günlük ihtiyaçlara, cevap verecek şekilde olmadan hakiki ihtiyaç ve kaidelere istinadettirilmesi ve programlaştırılması lâzımdır. Köy içme su işleri de bu şekilde yürütülmelidir.

Şehirlerin imar ve iskân işlerini kolaylaştırmak için, bilhassa büyük şehirlerimizde plân ve projelerin tetkik ve tasdik mercilerinin her türlü kırtasiyecilikten uzak köstekleyici mahiyette olan formalitelerin daha kolay ve normal şekillere bağ-

lanması bu sahaya yatırım yapacak teşebbüs erbabının baskı altında bulundurulmaması iktiza eder.

İşçilerin iktisadi ve sosyal kurumlara kavuşturulması yönünden alınacak tedbirlere dair programda yer alan hususların kısa bir zamanda tahakkuk ettirilmesi ve bunların bir vaat ve temenni olmaktan kurtarılması lâzımdır. Toplu sözleşme, grev ve lokavt haklarının düzenleyici kanun tasarılarının Meclise getirilmesini temenni ediyoruz.

Hükümetin İşçi Sigortaları Kurumunu bir şikâyet konusu halinden çıkarmasını, lüks ve fantaziye kaçmadan işçinin sağlığını ve sosyal ihtiyaçlarını temin eder bir hale getirmesi temenniye şayandır. Programda bilhassa tarım işçilerinin haklarını koruyucu tedbirler üzerinde çalışmaların hızlandırılacağına işaret edilmesini büyük bir davaya, el konulması bakımından çok önemli bulmaktayız.

Tarih boyunca en çok ihmal edilen tarım işçilerden derilerine, sosyal ihtiyaçlarına ve emeklerine bir düzen verilmesi ve bunların gelişigüzel İstismar edilen bir saha olmaktan kurtarılması zamanı çoktan gelmiştir. Orta - Anadolu'dan akın halinde Batı ve Güney illerimize, çalışmak üzere giden köylülerimizin çok ağır şartlar, mahrumiyetler ve tehlikelerle başbaşa bırakıldıkları bir gerçektir. Bunların iş ve emeklerinin verimli ve normal şartlar içinde işlenmesini sağlayıcı tedbirlere şiddetle ihtiyaç vardır.

Sağlık hizmetlerinin bütün yurt köşelerine ulaştırılacak şekilde genişletilmesi yolunda programda, yer alan hususlar memnuniyetimize mucip olmuştur. Köylülerimizin sağlık bakımından ne kadar güç bir durumda oldukları en kısa bir zamanda, köyleri programı içine alan bir sağlık faaliyetinin geniş ölçüde gerçekleştirilmesi lüzumlu ve zaruridir. Bugüne kadar bu bakımdan en çok ihmal edilen ve tabiatla başbaşa bırakılan vatandaşlar köylülerimizdir. Tedavi hekimliği yanında, koruyucu hekimliğin köylere kadar ulaştırılması konusunda önemle durulmalıdır. Sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi konusunda Hükümetin gösterdiği hassasiyet yerinde ve isabetlidir. Programda Millî Eğitimin sadece senelerimizi yetiştirmenin ve halkımızı aydınlatmanın bir vasıtası değil, aynı zamanda memleketimizin sosyal ve ekonomik gelişmesini gerçekleştirecek ve hızlandıracak bir yatırım olarak telâkki edildiği açıklanmıştır.

İlk ve ortaokullarda tatbik edilmekle olan eğitim sistemlerinin birbirini tamamlayıcı ve olgunlaştırıcı mahiyette olması lâzımdır. İlkokuldan ortaokula intikal eden gençlerimizin eğitim, sistemindeki farklardan dolayı geçirdikleri sarsıntı hepimizce malûmdur. Halk eğitimine geniş ölçüde devam edilmesi bilhassa köylerde buna daha, çok yer verilmesi isabetli olacaktır. İleri kademe öğretim müesseselerimizin yüksek vasıf ve kalitede öğretmen ihtiyacının giderilmesi yolunda, esaslı tedbirler şimdiye kadar ihmal edilmiştir. Bu hususa programda önemle yer verilmiş olması şayanı şükrandır. Gençliğin moral eğitime programda temas edilmemiştir. Çanakkale Abidesinin açılış töreni münasebetiyle cereyan eden Kadeş vapuru faciası meydandadır. Buna benzer örnekler gözlerimizin önündedir. Bu dâvanın hangi

yollarla çözüleceğine işaret edilmemiştir. Bilhassa köy öğretmenlerinin çok yüksek vasıflarda ve meziyetlerde olmasına dikkat edilmelidir. Bu milletin kaderini elinde tutanların lâıyk oldukları yaşama ve geçinme imkânlarıyla birlikte huzur ve emniyet içinde çalışmalarını temin edici vasıtalarla yer verilmesi gerektir. Köylerde geniş bölgeleri saplayacak şekilde; sanat okullarıyla zirai ve pratik bilgileri verecek ve geliştirecek ziraat meslek okullarının açılması uygun olacaktır. Eğitim politikamızda memleketimizin çok geri kalmış köyleriyle şehirleri arasındaki farkları ortadan kaldıracak tedbirler ve müesseselere yer verilmesini dikkate almak lâzımdır.

Birinci Koalisyon Hükümeti programında radyonun tarafsızlığına dikkat edileceği ve bunu bütün bir milletin yayın organı olacak şekilde çalıştırılacağı vademiştir. Bu programda, da “radyo taraflı propaganda vasıtası değildir” diye ifadesini bulan isteğimizin gerçek tatbikatını beklemekteyiz. Hâlbuki yedi aylık tatbikat zaman zaman bu isteği hedefinden uzaklaştırıcı mahiyette, tecelli etmiştir. Nitekim bu konu Millet Meclisinde bir sözlü soru konusu da olmuştur. Radyo haberlerinde iktidar parti hareketleri kadar muhalefet partilerinin, memleket hizmetinde hareket ve faaliyetlerine tarafsızca yer verilmelidir. İkinci Koalisyon Hükümetinin bu konuda daha dikkatli ve hassas olmasını temenni etmekteyiz. Hürriyet içinde kalkınma, politikası ferdi mülkiyete ve hususi teşebbüse ön plânda yer vermek zordur. İktisadi, faaliyetleri devletleştirmede fazla ileri giden bir rejimin insan haklarını ve ferdi hürriyetlerini tahdide mecbur kalmaması mümkün değildir. Bu itibarla Türk ekonomisinin ferdi mülkiyet ve hususi teşebbüsü temel olarak benimsemesi, hürriyetlerin muhafazası bakımından la lüzumludur. Kalkınmamız için muhtaç bulunduğumuz yıllık yatırımlardan mümkün mertebe büyük bir kısmını hususi teşebbüs tarafından yapılabilmesi için Devletin birçok sahalarda tesirli tedbirler alması icabeder. Bu tedbirlerin başında uzun vadeli emniyet ve itimat telkini gelir. Kredi kolaylıkları, çeşitli vergi muafırlıkları başlıca bu gayeye hizmet edecek şekilde ayarlanmak icabeder.

Muhterem arkadaşlar:

Türkiye’nin refahı her şeyden evvel sanayileşmesine bağlıdır. Başkalarına pazar vazifesi gören bir ziraat memleketi olmaktan süratle kurtulmalıyız. Bununla beraber sanayi kalkınmamızın temeli zirai sahadaki kalkınma olmalıdır. İktisadi kalkınmamızın muvaffakiyeti, diğer birtakım şartların da yerine getirilmesini zaruri kılar. Bu şartların başında emek sahiplerinin hayat şartlarının ıslahı gelir, çalışanların insanca bir hayat sürmesi imkânları sağlanmadıkça istenilen randımının alınması mümkün olamaz. İstismar edildiğine inanan ve yarınından endişeli bulunan bir insanın işine şevkle sarılması beklenemez. Emek ve sermaye arasında âdil münasebetler kurulmadıkça içtimai sulh ve sükun da sağlanamaz. Ferdi işsizlik açlık ve sefalet korkusundan kurtarmak, zayıfları korumak ve saadetlerini inşaada onlara yardımcı olmak Devletin başlıca vazifesi olmalıdır. Zamanımızda Devletin sosyal adalet ve sosyal güvenlik tedbirleriyle bu vazifeyi yüklenmesi, müfrit solcu cereyanlara, karşı en müayyerdir bir mücadele ve müdafaa vasıtası telâkki edilmektedir. Bütün bu tedbirlerin hedefi, herkesi, insanca yaşama şartlarına kavuştur-

mak, işsizlik ve sefalet korkusunu ortadan kaldırmaktır. Bu cemiyete hakiki sulh ve sükûn, ancak bu yoldan teinin olunabilir, Millî Devletin aynı zamanda sosyal olma vasfı, bu görüş ve zaruretin mahsulüdür.

Dünya milletleri arasında kimsesiz bir topluluk gibi geri bırakılan, malını, canını, bütün varlığını vatan uğrunda harcamaktan çekinmeyen, buna rağmen senelerin baskısı ve ağır şartları altında ihmal edilen, kendi dertleri ve ıstıraplarıyla başbaşa bırakılan aziz ve büyük milletimizi yeni bir hayal sükûtuna, uğratmıyacağımızı ümit etmekteyiz.

Yedi aylık tatbikat bizi gerçeklere eğilmeye fırsat ve imkân verememiş ve birinci Hükümet programında yer alan ihtiyaçlar ve meselelerin en önemlileri askıda bırakılmış ve tahakkuk ettirilememiştir.

Bu programda da temas edilen ve hayati önemi taşıyan temel memleket meselelerini her türlü çekişmeden ve partizan zihniyetlerden uzak bir davranışla ele alınmasını temenni ediyoruz.

Piyasa durgundur, özel sermaye iş hayatından uzaklaşmış ve hattâ bankalardan çekilmiştir. Memlekette geniş ölçüde işsizlik vardır. Geçimini buraya bağlayan büyük küteler çok zor ve ağır şartlar altındadır. Birinci Hükümet bu dâvayı çözememiş ve işsizliği önleyici tedbirleri alamamıştır. Memleketin birçok yerlerinde bilhassa Orta - Anadolu'da kuraklık, geçimini toprağa bağlayan köylümüzü tehdit etmektedir. Bu sene tohumunu dahi alamıyacak durumda binlerce çiftçi vardır. Yeni Hükümetin bilhassa, bu meselelere ön plânda yer vermesini, şimdiden tedbirler almasını zaruri görmektedir.

Görüşlerimiz ne olursa olsun, nazik şartlar içinde vazifeye başlayan Hükümetin muvaffak olmasını bütün samimiyetimizle temenni etmekteyiz. Hükümetin müspet icraatına bütün gücümüzle yardımcı olmak kararında ve azmindeyiz. Sabırsızlıkla müspet ve verimli tatbikatın beklediğimiz Hükümet programının büyük milletimize hayırlı olmasını diler, Yüksek Heyetinizi hürmetle selâmlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Mehmet Ali Demir,

MEHMET ALİ DEMİR (Tunceli) — Muhterem Başkan, muhterem Senato üyeleri, Sayın Hükümet Başkanı ve Sayın Hükümet erkânı, Memleketimizde İnkılâp Hükümetinden sonra ilk defa uygulanan yeni bir seçim sisteminin neticesi olarak iki parti arasında kurulan Hükümetin programında yer alan hususların tatbikatına geçilmeden çözülmesini üzüntü ile ifade etmek isterim.

Ortaklığın kısa zamanda bozulmasında, Hükümetin verimsiz çalışmasında partiler değil, millet, memleket zarar görmüştür.

Muhterem arkadaşlar,

Bu seçim sistemini uygulayan memleketler de her an Hükümet buhranı beklenildiği gibi buhranın 40 - 50 gün ve daha fazla devam ettiği görülmüştür. Fakat bizim gibi her yönden hamleler yapmak mecburiyetinde olan memleketlerde hü-

kümetlerin ömürlerinin kısa olması Hükümet buhranının sık sık tekerrür etmesi, uzaması, memleketin vatandaşın hayrına olmayacağı kanaatindeyim. (*Bravo*) 20-25 günlük Hükümet buhranının esasen durgun olan iktisadi hayatımıza indirdiği darbenin millî gelirimiz üzerindeki etkisi de az olmamıştır.

Muhalefet ve iktidar partisi mensupları olarak türlü partizan düşünce ve hareketlerden uzak, millet, memleket hizmetinde bulunmak vatanın ve vatandaşın hayrına olacağına kaaniim.

Karma Hükümette vazife alan partilerin, program ve tüzüklerinde az ve çok fedakârlık yaparak hazırladıkları Hükümet programında tam bir mutakabata varmalarını hayırlı ve başarılı bir netice telâkki ediyorum. (*Bravo*)

Arkadaşlar, Hükümetin programda demokratik rejimi tehlikeye düşürecek, Anayasa hâkimiyetini zedeleyecek mahiyetteki hiçbir tehlikeye müsamaha etmiyeceğiz şeklindeki beyanlarını genç demokrasimizin bekası için esaslı bir teminat kabul etmekte. Senatonun nâçiz bir uzvu olarak bu hareketi şükranla anmaktayım.

Karma. Hükümetin, vatandaşlar ve siyasi partiler arasındaki her türlü iyi münasebetleri kurma vadini müspet, yapım, yaşatıcı görmek hepimiz için büyük bir bahtiyarlık olacaktır. (*Bravo*)

Bilhassa iktisadi bir krizin sonucu olarak özel teşebbüsü geçirdiği buhrandan kurtarmak, huzur ve emniyet, içerisinde yatırımların artırılması, özel teşebbüsü engelleyen her türlü mânilerden uzak tutmak, Devlet Sektörü ile yan yana ve ahenkli olarak eşitlik şartları içinde çalışmalarının temininin Hükümet programında yer alması, Türk ekonomisinin gelişmesinde büyük rolü olduğuna inananlardayım. Ulaştırma, bayındırlık, sağlık, millî eğitim, imar ve iskân bunlar ve bunlara mümasil diğer bakanlıkların hizmetlerinden mahrum kalan, hiçbir devirde hakiki nasibini alamıyan az gelişmiş coğrafi bölgelerde yaşayanların, orta çağ hayat şartlarının ortadan kaldırılmasını, yalnız Hükümet programında yer almasını uzun vadedi olmasını değil en kısa zamanda tatbikata konmasını arzu etmekteyiz. Asırlardan beri maarif nimetlerinden mahrum bırakılan bölgelerde yaşayan vatandaşların resmî dilimiz olan Türkçeyi konuşmaktan mahrum oldukları, resmî makamlarda tercümanlar vasıtasıyla meramlarını ifade ettikleri bir an için düşünülürse maarif seferberliğine hangi bölgelerden başlanması kendiliğinden meydana çıkacaktır. (*Bravo*)

7-8 ay motorlu vasıttan, bir bardak menba suyundan, dikili bir ağaçtan mahrum bölgelere Hükümetimizin artık yardım elini uzatması zamanı çoktan gelip geçmiştir.

Arkadaşlar: Programda yer verilen ve verilmeyen bilûmum meselelerin müspet olarak halli, başarıya ulaşması ancak lüzumlu elemanların yetiştirilmesi ile mümkün olacağından programda millî eğitime verilen önemi yerinde bulmaktayım. Fakat programda yer alan hususların her yıl millî eğitim bütçesine konan tahsisatla mümkün olacağına şahsan kaani bulunmaktayım.

Millî eğitim dâvamızın ve sanayideki kalkınmamızın bel kemiğini teşkil eden meslekî teknik öğretime verilen önemi yerinde, fakat az bulmaktayım. Bu müesseselerin bugünün şartlarına göre eleman, avadanlık, makina ile takviye edilmesi istenilen tahsisat verilmesinde hasis davranılmaması hissî meselelerle teşkilatının baltalanılmaması, daha geniş kadrolarla ve salahiyetlerle çalışılmasının sağlanması, Sayın Hükümet Başkanımızın geçmiş tarihlerde bu müesseselere uzattığı elini, gösterdiği alâkayı bir kere daha uzatmasını ve göstermesini arzulamaktayız. İngiltere’de ve yabancı memleketlerde olduğu gibi bu müesseselere lâayık olduğu değeri bulmalıdır. *(Alkışlar)*

Muhterem arkadaşlar:

Programa da öğretmenlik mesleğini, cazip kılabacak tedbirlerin alınmasına zaruret olduğuna inanmakta denilmektedir.

Maarif ordusunun naçiz bir uzvu olarak programa böyle bir paragrafın yerleştirilmesini görmekten duyduğum sevinç sonsuzdur. *(Bravo)*

Zira hizmet ve deruhde edilen vazifeye göre bugüne kadar en az alâka gören meslek ve meslek mensupları, üzülererek ifade edeyim ki, öğretmenler olmuştur.

Af buyurunuz, mahkeme kapısında yalnız bir ismi çağırarak görevli kimselere tazminat verilmesi düşünülürken (ona verilmesi de bir haktır) Hazarda ve seferde memleket mukadderatında büyük rol oynayan, inkılâplarımızın koruyucusu, bekçisi, gençliğin ve hepimizin yetiştiricisi maarif ordusuna hiçbir hak tanınmamıştır. Hakkı dahi verilmemiş, bilâkis verilen haklardan bazıları da zamanla elinden alınmıştır, temennim, Hükümetin 100 bine yaklaşan maarif ordusu mensuplarının haklı dâvalarının üzerine eğilmeleridir. Her gün basında yer alan bu zümrenin feratlarına da kulak vermelidirler.

Muhterem arkadaşlar;

Bakanlıklar, İktisadi Devlet Teşekkülleri arasında da farklı bir ücret ödenmesinden dolayı bir göç manzarası arz eden, dolayısıyla müesseselerin çalışmalarının felce uğratan memur kaymalarını önliyecek, aralarındaki huzursuzluğu, husumeti, adaletsizliği giderecek Personel Kanununun dil programda yer almasını memnuniyetle karşılarken, personel kanunu çıkarılıncaya kadar bir ilâ 20 yıldan beri aynı kadrolarda, kadrosuzluk yüzünden bekliyen 9.850 memurun durumlarının ne olacağının programda yer almamasını üzüntü ile karşılamaktayım. *(Alkışlar ve bravo)*

Çok muhterem arkadaşlar;

Gecmişte en çok şikâyet konusu olan ve yedi aylık Koalisyon Hükümeti zamanında Meclis kürsüsünde şikâyet konusu teşkil eden, radyolarımızın iç siyaset yönünden tarafsız olarak çalışmasının teminata bağlanmasını görmek, partili, partisiz, bütün vatandaşların Hükümete olan güven ve bağlılığı artacağına kaaniim. *(Alkışlar, bravo)*

İktidar partisi mensuplarına tanınan haklar kadar muhalefet partisi mensuplarına da aynı hakların tanınmasını, tarafsızlığın yalnız programa konan kelimenin ve cümlelerin mânâsında bırakılmamasını görmek yalnız şahsımın değil, bütün vatandaşların arzusunun da olduğunu bilmek lâzımdır. (*Bravo*)

Muhterem arkadaşlar;

Basın ve mensuplarının şikâyet konusu olan problemlerinin üzerinde durulması, haklarının ve haklı isteklerinin teminatlara bağlanması, Anadolu basın mensuplarının feryatlarına artık kulak verilmesi, dâvalarının üzerine eğilme zamanı gelmiştir. (*Bravo*)

Muhterem arkadaşlar;

İktisadi ve sosyal bakımdan millî ekonomimizin temeli olan, memleketimizin ana gıda ve ihraç maddelerini bünyesinde toplıyan tarıma, programda verilen değeri yerinde görmekteyim. Yalnız malî mevzuatın yersiz müdahaleleri ve maddi imkânsızlıklar yüzünden yeteri kadar çeşitli haşerat ve hastalıklarla mücadele yapılmadığından yılda asgari iki ilâ iki buçuk milyar lira değerinde yok olup giden mahsullerimizin heba edilmemesi arzumuzdur.

Ormanlık bölgelerde yaşayan vatandaşlarımızın, geçimini ıslah etmek ve bu bölgelerde ziraat yapan vatandaşlarımızın mülkiyet haklarını zedeliyen kanunlarımızın mevcudolduğunu, bunların ıslah edilmesine zaruret bulunduğunu Hükümetimizin nazarı dikkatlerine arz etmek isterim.

Bilhassa köylü vatandaşlarımızın ölü iş mevsimlerinde 7-8 milyar lira değerinde âtil kalan işgücünün değerlendirilmeni Hükümetimizin en önde gelen bir problemi olmalıdır. (*Bravo*)

Memleketimize döviz getiren unsurlar arasında ver alan, 80 milyar lira değerinde olduğu tahmin edilen, yeraltı servetlerimizi kıymetlendirmek için, müteşebbisleri destekliyen, iktisadi gelişmemizin zararlarına çalışan, bir imzanın eksikliği, ruhsat bedellerinin zamanında yatırılmaması gibi çok basit formaliteler yüzünden dosyaların kenara atılmasını doğru bulmuyorum. Müspet hizmetlerine şahidi olduğum Muhterem Bakanımızdan bu aksaklıkların kısa zamanda giderilmesini beklemekteyiz.

Muhterem arkadaşlar;

Programın son paragraflarını ihtiva eden rejimimizin, istikbalimizin, varlığımızın ve bütünlüğümüzün idamesini koruyan, teminat altına alan Türk Silâhlı Kuvvetlerine verilen ve verilmesi arzu edilen önemi ve hakları şükranla karşılamaktayım.

Burada konuşmama son verirken, İkinci Koalisyonun memlekete huzur, refah getirmesini, uzun ömürlü olmasını candan diler, hepinizi hürmetle selâmlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Yıldız.

AHMET YILDIZ (Tabîi Üye) — Sayın Başkan, Sayın Başbakan, Hükümetin değerli üyeleri, Sayın senatörler hepinizi arkadaşlarım namına saygı ile selâmlarım.

Ben programda ve Hükümet icraatında önemli telakki ettiğimiz bâzı hususlar üzerindeki görüşlerimizi sunacak, programa hâkim olan temel politik espri ve ilkelere değinerek, bâzı müteferrik hususları arz ve özellikle dış politikamız üzerinde durarak görüşlerimizi sunacağım:

Yaşadığımız olağanüstü dönemin, gerçek mahiyetini gereği gibi kavranamamasından doğan uzun siyasi çekişmeleri esnasında sağlam bir parlamento desteğinden yoksun bulunuşu hissini ve vakıaları içinde ümit kırıcı bir tutumu hiç öncelik alamıyacak nitelikteki meselelerle zaman israfı ve kötümserlik yaratacak istidattaki türlü belirtilerle, Karma Hükümet işleyişinin belki de en garip örneklerinden birini siyasi tarihimize hediye ettikten sonra, şimdi bir de en iyi örneğini verebilmemizi yürekten temenni ederek görüşlerimizi sunacağız.

Gerçekten, son 8 ay, tecrübe kazanma ve ders alma dışında öğünülecek tarafı pek de bulunamayacak şekilde geçmiş ve özellikle siyasi tarihimizin en kritik bir döneminde ve yılın topluma hayat vermesi beklenen ayları esnasında, içerde ve dışardaki kayıplarımızın derin sarsıntılarının yarattığı üzüntüleri gidererek, büyük sorumluluğumuzun gereğini ifa edecek, bir davranışı ortaklaşa benimseyeceğimizi ümit etmek isteriz.

Geçen süre içinde Devlet otoritesinin duçar olduğu ve tarihimizde pek de örneği bulunmıyan zaıfını gidererek Cumhuriyete onun kurum ve ilkelerini tam bir saygının en kısa zamanda fert ve toplumumuzun bütün davranışlarını, hâkim kılınmasında İkinci Karma Hükümetin, her türlü çabayı harcıyarak üstün bir başarı kazanmasını temenni ederiz.

Rejim aleyhtarı akım ve hareketler karşısında Birinci Karma Hükümete hâkim olan davranışı Yeni Karma Hükümete de sirayet etmemesi temennisiyle, birkaç önemli nokta üzerinde durmayı yasama görevimizin tabîi bir gereği addetmekteyiz. Birinci olarak aşırı solcu hareket ve yayınlara dikkati çekmek isteriz.

Bugün memleketimizde “Humanitee le Combat” ve “Daily Warker” gibi tanınmış organları dahi geriye bırakacak derecede marksist yayınlar ve tahriklerle karşı, olumlu hiçbir tepki gösteremiyerek toplumumuzun kaderine yöneltilen tahripkârlıkların işlediği, cürümlere, Hükümetin bundan sonra da bigâne kalmıyacağına ümit etmek isteriz.

Her türlü yüksek kavramların ve temel ilkelerin arkasına sığınarak, millî varlığımıza yöneltilen bu tip yayınlara karşı mücadele elbirliği ile Hükümeti desteklemek hepimizin başlıca ödevlerimizdendir. Atatürk’ü dahi kalkan yaparak toplumumuzun mânevi yapısını tahribeyleten bu tip aşırıcilara karşı kesin tutumumuzu artık belli etmeliyiz. Kendilerine ilerici adı takıp körpe dimağlara ve memleketçi kalplere, zehir akıtmak istiyen bu en korkunç mürtecilere meydanı boş bırakamayız. *(Alkışlar)*

İkincisi, kendilerini sağcı ve memleketçi göstererek, memleketimizde artık çok eskimiş ve aşınmış metotlarla bu tip duyguların sömürülmesi suretiyle her türlü ilerici hamleleri kösteki iyen, gerici akımlarda meydanı boş bulmuş görünmektedirler. Geçirdiğimiz buhranların başlıca sebepleri arasında bulunan bu tip davranışlara ve ne istediği belirsiz sömürücü yayınlara büzün dahi tanık olmak çok üzücü olmaktadır. Bunlar karşısında bulunduklarını iddia ettikleri, komünist propogandalarına bölücü ayırıcı ve yıkıcı faaliyetleriyle en iyi gerekçelerini vererek onların etkilerinin de artmasına hizmet etmektedirler. Anayasamızca yasak olmasına ve Türk Ceza Kanununda, ağır cezalar bulunmasına rağmen, aşırı sol ve aşırı sağ savunarak, toplumda bir anarşi yaratmak isteyen maksatlılara karşı, Hükümetimizin bugüne kadarki tutumunu hayret ve üzüntü ile izlediğimizi itiraf etmeliyiz.

Türkiye’de ihtilâli sosyalizmin açıktan savunulduğu yegâne devir Birinci Karma Hükümetin iktidarda bulunduğu süreye rastlamaktadır. Bu gibi akımlara karşı Anayasamızın getirdiği sosyal Devlet ilkesini gerçekleştirmek ve Atatürk milliyetçiliği birleştirici umdesine tam bir sadakat, yegâne çaredir. Başta T.B.M.M. ve Hükümet olmak üzere bütün yetkililer ve gerçek aydınların yeter derecede uyarılmış bulunduğu ve gereken tepkiyi göstereceği inancı en büyük tesellimizdir. Bir ihtilâl sonrasının olağanüstü şartları içinde yaşadığımız intikâl devresinin güçlüklerini Birinci Karma Hükümetten daha iyi kavramasını ümidettiğimiz ve bu alandaki başarılı ortaklığın fikir ortamını hazırlamak maksadıyla imzalanarak millet karşısında kesin bir taahhülle çıkmasını arzu etmemize rağmen tam bir görüş birliğine varamadığımızı üzüntü ile belirtmeye mecbur olduğumuz koalisyon protokolünden ilham alan Hükümet programının politik esprisi ve dayandığı temel ilkeler hakkındaki görüşlerimizi kısaca belirtmek isteriz. Atatürkçülüğü ve Anayasamızın hukuki ve siyasi temelini teşkil ederek onun genel esprisine kaynak olan 27 Mayıs Devrimini ve bunun gerektirdiği sosyal Devlet kavramı içinde, toplumumuzun muhtacolduğu köklü reform ve reorganizasyonları gerçekleştirme arzusunu benimsiyen Hükümet programının siyasi veçhesini memnurlukla karşılamaktayız. Bu hususu açıkça belirterek ortak bir taahhüdü ifade eden koalisyon protokolünü de bir siyasi teminat saymaktayız.

Bu arada, 27 Mayıs amacına ulaşamadığı sloganı arkasına sığınarak, özel amaçlı proprogandalara da gerekli kısmi cevabın ortaklaşa, verilmiş olduğuna tanık olmaktadır.

Bu sloganın hiçbir gerçeğe uymadan ancak özel maksatlara gerekçe imal etme çabası ile yatırıldığı en açık bir ifade ile belirtmekte fayda olduğu inancındayız. (Alkışlar)

Gerçekten 27 Mayıs amacına ulaşamadı diyenlere onların ve bir bir kül halinde toplumumuzun bu amacı 27 Mayıs önce mi, sonra mı tesbit etmesi gerektiğini sormak isteriz. Eğer hasta olmıyan her mantığın ve yakın geçmişi hatırlıyan herkesin de kabul edebileceği gibi, böyle bir amacın harekâttan önce tesbitine inanıyorsa, ihtilâl idaresi devrinde bu amaca tamamen ulaşıldığını hiç tereddüt etmeden kabul etmeleri gerekir. Yok, eğer bu amacı kendileri ve toplumun 1961 veya 1962

de tesbit ettiğini kabul ediyorlarsa, bu illiyet ilkesinden tam bir habersizliği ifade eder.

Gerçekten 27 Mayıs'a kadar devam eden mücadelelere kaynaklık eden bütün fikir ve arzuların ulaşmayı hayal ettikleri siyasi ve hukuki tablo tamamen işlenmiş bulunmaktadır. Hattâ o devrin mücadelesinde ön safı işgal edenler için böyle bir tabloda söz açıldığı zaman gerçekleşmesi imkânsız "Ütopya" dan bahsedildiğini söz birliği halinde ifade ediyorlardı. İhtilâl idaresi birinci safha olarak plânladığı bu amacı, yanı hukuk devleti düzenini bütün gerekleri ile tamamlayan siyasi hedeflerine ulaşmakla yetinmedi.

İkinci safha olarak, sosyal ve ekonomik hedefler olarak toplumumuzun ihtiyaç olduğu birçok köklü ekonomik ve sosyal reformlara da girişmişti. Bu suretle, sosyal ve politik gelişmenin tabii seyri içinde toplumsal mantığın daha kolaylıkla benimsiyeceği ikinci safhanın amaçları milletin yüksek takdirlerine sunuldu. 27 Mayıs fikir dinamizminin kütleye benimsettiği bu amaçlara ulaşma bugünkü çabalarımızın esasını teşkil eder.

BAŞKAN — İki dakikanız kaldı.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Grup adına konuşuyorum.

BAŞKAN — Müsaadenizle arkadaşların reyine arz edeyim. Efendim, arkadaşımızın alâka çekici konulmasına verdiğiniz 10 dakikalık kararın dışında devam etmesi hususunu tasvibinize arz edeceğim. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Devam buyurun.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Böylece toplumsal gelişme ve tepkilere uygun olarak yeni hedeflerin kütleye arzı ve onlara ulanma vetiresi beşerî toplumun hayat seyrinin en belirli niteliklerindendir.

Eğer 27 Mayıs ikinci safha hedefleri olarak topluma sunduğu hususların henüz gerçekleşmediği iddia ediliyorsa bu doğrudur. Zira bu alanda, devam edecek gelişmede son hedefe ulaşma sadece ütöpik bir arzudur. İhtilâl devresinde kütleye sunulan bu amaçların gerektirdiği reformların bir kısmına hemen başlanmış, bir kısmının hazırlıkları tamamlanmış, diğerlerinin de hazırlıklarına girişilmiş ve hepsinin fikriyatı topluma mal edilmeye çalışılarak bunları Anayasa teminatına bağladıktan sonra çok uzun sürecek mahiyette olan bu hamlelere ilk safhanın getirdiği demokratik düzen içinde devam edileceği inancını beslenmekteydi. Birçok iktidar devresini kapsıyacak kadar çok zaman istiyecek bu reformları İkinci Karma Hükümetin de gerçekleştirmeyi taahhüdetmiş bulunması programın en ümit verici veçhesini teşkil etmektedir ve bu taahhüde sadık kalmak güçlüklerimizin gerçekçi çarelerini teşkil eder. İkinci Cumhuriyetin toplumsal bünyesine 27 Mayısın vermediği amaç güttüğü düzeni gerçekleştirecek olan bu köklü hamlelerin el birliği ile destekleneceği inancını T.B.M.M. üyeleri olarak paylaştığımız kanısındayız.

Bâzı münferit konular hakkındaki görüşlerimiz.

1. Siyasi af konusu: Şimdiye kadarki, siyasi huzursuzluğun başlıca sebebi toplumumuza devamlı surette rahatsız edegelen bu konunun Hükümet programında yer

almamasını temenni ederdik. Esasen bir af konusunun Hükümet programına dâhil edilmiş bulunmasını garip karşıladığımızı belirtmek isteriz.

2. 105 sayılı Kanun: Bu kanun millî iradenin tecellisini tam anlamı ile sağlamaktır, Demokratik rejimin nimetlerinden ferdin faydalanmasına, diğer bir ferdin engel olmasını önlemek amacını gütmekteydi. Âmme vicdanını rahatsız edegelen bu toplumsal hastalığın tedavisini sağlamak isteyen böyle bir kanun kaldırılmadan önce hastalığın tedavisinde en iyi çarelerden olan Toprak Reformu Kanunu çıkarılmış olmasını temenni ederiz. Ancak böyle bir tedbir alındığı ve 105 sayılı Kanunun gerekçesini doğuran âmiller ortadan kaldırıldığı takdirde böyle bir tasarrufun doğru olabileceğini belirtmek isteriz.

3. Servet beyannamesi; Servet beyannamesi kaldırılacaktır, kaldırılmıyacaktır tartışmalarının cesaret verdiği kimseler parlâmentoyu ve Hükümeti büyük bir tazyik altında bulundurmuştur. Bu tazyikin etkilerinden Hükümet programının da kurtulamadığına üzüntü ile tanık olmaktadır. Hükümetin belirttiği gibi yenileri ile değiştirmeyi düşündüğü tasarrufa gitmeden önce uzun süreli vergi kaçakçılığına fırsat verecek şekilde yanlış servet beyanlarına imkân vermiyecek ve bunun için kuvvetli müeyyidelerin ihtiva edecek tedbirlere girişilmesini temenni ederiz. Aksi halde zararları büyük bir teşebbüsü, girişilmiş olduğu hususundaki görüşümüzü belirtmek isteriz.

4. Ordu Yardımlaşma Kurumu: 202 sayılı Kanunla kurulan Ordu Yardımlaşma Kurumunun bir yıllık faaliyeti çok verimli olmuş ve ordu personeli için güven veren bir sosyal hizmet ifa etmektedir. Böyle bir kanunla bütün Devlet memurlarını içine alacak şekilde genel bir yardımlaşma kurumunun kurulmasını sosyal devlet kavramının da tabii bir gereği saymaktayız, memurların istikbali için büyük bir maddî imkân hazırlıyacağı gibi memuriyet hayatı süresince de güvenli bir yardımlaşma fonksiyonunu ifaya imkân verecek olan böyle bir kanunun Önümüzdeki bütçe yılı içinde yürürlüğe girmesinin sağlanmasını Hükümetten beklemekteyiz.

Fertlerinin vicdanlarından doğan ve uzun yılların besliyerek kuvvetlendirdiği imanla, mücadeleye atılıp bir doğum sancısı içinde bulunan milletlerin ümitlerini hiç de arzulamadığımız yönle çevirmemeleri için, biz devlet olarak, elimizden geleni yapmakla yetinenleyiz. Gerekli gördüğümüz dostların nezdinde de hayırlı teşebbüslerde bulunmalıyız. Yanımızda bulunması tabii olanları karşı tarafa iten faaliyetlere katılma günahı ve vebali büyük olup millî menfaatlerimize çok zarar verebilir,

5. Kıbrıs konusunda, her an çıkması muhtemel anlaşmazlığı, bugünkü Türk ve Yunan hükümetlerinin anlayışlı davranışı önlemektedir. Bu konudaki acı tecrübelerden ders almalıyız.

Senelerce, bir ölü sükûtu içinde olaylara seyirci kalan Hükümetimiz, kadere boyun eğerek, başkalarından atıfet beklerken, Yunanistan'ın da desteklediği Kıbrıs'taki mücadele son safhasına girdiği sırada ve mesele tamamen bir İngiliz - Yunan meselesi haline getirilip, "Türklerle ne ilgisi vardır, dedirtinceye kadar hiçbir olumlu harekete girişemiyen ve bundan sonra ela ne istediği bilinmez, her an fikir

değiştirir ve Devletimizin haysiyeti ile asla bağdaşamaz tertiplere başvuran bir politikanın acı hatırasını unutamayız.

Bizleri tam tatmin etmemesine rağmen, memleketlerimiz arasındaki çok önem taşıyan dostluğun hatırı ve ada halkının huzura olan ihtiyacı yönünden bugünkü statünün bozulmaması için uyanık ve yapıcı bir politika izlemeliyiz. Yunanistan'la aramızda çıkacak her ihtilâf her iki taraf için de zararlıdır.

Bizleri ayıran değil, birleştiren bir anılar beşiği ve ortak jeopolitik kaderin şah damarını teşkil eden, Ege Denizini bugünkü dostluğun sembolü saydığımız ve gerektiğini yaptığımızı açıkça belirtmeliyiz.

6. Hür dünya ile ideal ve kader- ortaklığımızın iki ana politik temelini teşkil eden NATO ve CENTO üzerinde önemle durmak gerekir.

Bugün kazandıkları önem ve şümül ile ilgili milletlerin kaderleri üzerinde derin etkileri olabilecek ve halen şikâyet konusu olan bâzı zaıflardan bu ittifakları kurtarabilmek için, Türkiye'miz çok aktif bir rol oynamalıdır. Başkan Kennedy'nin de ifade ettiği gibi; biz uhdemize düşeni yapıyoruz. Fakat, artık gün ışığına çıkmış bulunan bâzı zayıf, güçlük ve fikir aykırılıklarında da bize düşen tesirli rolü ifa etmeliyiz.

NATO Milletleri arasında, tam bir ahenk ve dolayısıyla birlik sağlayacak şekilde, politik, ekonomik ve kültürel münasebetlerin çok daha geliştirilmesi hür dünyanın kaderi ile yakından ilgili bir konudur. Diğer taraftan, bugün politik yönü ekonomik yönünden daha ağır basmakta olan, Ortak Pazar da, aynı yönde, çok ümitli bir teşebbüs olarak, sadece bugün düşünülen faydalarından değil, daha uzak bir perspektif içinde ele alınmalıdır.

Mensubu olduğumuz ve dünya medeniyet beşiği olan Avrupa camiası, tarihteki üstün mevkiinden bugün çok şeyler kaybettiği gibi, bu gidişle geleceği de pek parlak görülüyor.

Kutuplaşan dünya politik kuvvet zıtlaşması karşısında, tarihî ve jeopolitik önemine yaraşan şekilde, gerçek dengeyi kurmayı başaracak bir Avrupa, insanlığın geleceği için en güvenilir teminat olabilecek yegâne ümit kaynağı ve dayanaktır.

Bu alandaki başarı, Avrupa milletleri arasındaki iş ve anlayış birliği ve en iyi çözüm şekli de, gerçek ve samimî bir Avrupa entegrasyonudur.

NATO ve Ortak Pazar gibi teşebbüsler, ilgili milletleri bu ideale yükseltecek merdivenin basamakları ve bu mekanizmaların işleminde hâkim olacak iş ve anlayış birliğini ele, Avrupa entegrasyonunun moral temelini teşkil edecek, psikolojik ortamın yaratılması ümitlerine kuvvet veren unsurlar olarak girdiğimiz için bu tip anlaşmalara gerekli önemin verilmesi gerektiği inancındayız.

Henüz arzu edilen gelişmeyi gösterememiş olan CENTO alanında, Türkiye'nin rolü çok daha önemlidir.

Amerika ve İngiltere gibi, çok kuvvetli dostluk ve ittifak bağları ile bağlı bulunduğumuz iki büyük Devletle İran ve Pakistan gibi, coğrafi elemanlardan baş-

ka, önemli hiçbir ayrılığımız bulunmıyan, iki kardeş memleketle kurduğumuz, CENTO'nun çok daha fazla gelişmesi için gereken bütün, unsurlar mevcuttur.

Bölge memleketleri arasında politik, ekonomik ve kültürel münasebetler yanında, ulaştırma, İmkânlarını da artırarak “Bengal” den İstanbul’a gelmek isteyen bir Pakistanlı, kendi memleketinde yolculuk yapıyormuş gibi yola çıkabilmelidir.

Trabzon’a ulaşan tarihî transit yolu ile İskenderun’a ulaşmak üzere; yapılmakta olan yol gibi, İran’dan Avrupaya giden en ucuz ve kısa yollar memleketimizden geçerken, dostlarımız çok daha uzun ve ve daha pahalı yollar üzerinden ulaştırma ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Bunda Türkiye’nin payına da önemli bir teşebbüs yetersizliği düşmektedir.

İranlı dostlarımızın, müttefik Türkiye’den geçen yolların avantajlarından faydalanmalarını, sağlayacak mevzuat kolaylıkları ve her türlü teşebbüs yapılmalıdır.

7. Dış politikamızın yönü, Batı ile kader birliğimiz ve bu alandaki önemli rolümüze bütün gücümüzle devam etmekte olduğumuz tam bir kesinlikle bilinmektedir.

Bunun bizi ekonomik gücümüzü çok aşan, bir külfete katlanmaya zorladığı da, aynı derecede bilinmesi gerekir. NATO konferanslarında ve bizzat Başkan Kennedy’nin de açıkça ifade ettiği gibi ittifaklarımızın bütün vecibelerini yerine getirdiğimiz hususu söz birliği ile belirtilmektedir.

Bu kadir bilir beyanlara teşekkürü bir borç bilmekle beraber, takatimizi tüke-tecek derecede, büyük güçlükler karşısında bulunduğumuzu ve bunun bütün dostlarımız tarafından da gereği gibi anlaşılmasını temenni ederiz.

NATO ve CENTO’nun, jeopolitik bakımdan tabii olarak, çok ağır yükler yüklendiği, Türkiye’nin ekonomik gücünü iyi kavrayan her insaf sahibinin endişe duymaması imkânsızdı?

Gerçekten, 2’nci Dünya Savaşından beri 500.000 ilâ 1.000.000 insanı müstahsil durumdan alıp, müstehlik durumda silâh altında besliyen 1,5 milyar dolara yaklaşan dış ve 1 milyar dolarlık iç borçlarla, ekonomik bir çöküntüye itildikten sonra, 27 Mayısla daha açıkça yüze çıkan sayısız ciddi ekonomik ve sosyal problemler ve bunların süratle çözülmesini ıstıyakla beklediği için, Hükûmete yönelen ağır toplumsal baskı altında bulunan, bir memleketiz.

Sosyal ve ekonomik bünyesi bu derece ağır basyıklar altında olan bir memleketle kader birliği halinde bulunan çok daha kalkınmış memleketlerin ondan bekledikleri fedakârlıklara katlanabilecek bir güç kazanmasını sağlamaları, aynı zamanda, ortak dâvanınla bir gereği olmak lâzım gelir.

Bu açık gerçek karşısında, dış borçlarımızın toptan yeniden gözden geçirilerek tasfiyesini mümkün ölçülerde süratle sağlayacak mâkul bir anlaşma ile Türk ekonomisini ve Türk toplumunu taşıması çok ağır yükten bir an önce kurtarmayı istemek, bugünkü dünya politik konjonktürü içinde aşırı bir talep sayılmaması gerektiğini açıkça ifade etmeliyiz.

Durumumuzu yıllarca izleyen bugünkü alacaklılar borçlarımızı artırmada bir beis görmeden, batakcı bir gidişi desteklemenin sorumluluğunu yalnız bize yüklemeleri gerekir. Ayrıca, öyle borçlarımız vardır ki, alacaklıların bunların hâlâ istemeye devam etmelerine, hayret etmemek mümkün değildir. Meselâ; 22 yıl önce aldığımız ve ortak dâvada kullandıktan sonra, hurda haline gelmiş silâhlar için ödediğimiz milyonlara rağmen hâlâ borçlu durumdayız. Memleketimize gelen birçok yetkili yabancı ile yaptığım temaslara dayanarak şunu ifade edebilirim ki, bu durumların en üst seviyedeki yetkililerimiz tarafından, gereği gibi anlatılamayışının ve dâvanın savunulamayışının da bunda büyük payı olmuştur.

En yetkili ve sorumlu Devlet adamlarımızla, dost devletlerin aynı kademedeki temsilcileri, tarafından bir arada ve yüzyüze memleketimizin ciddi problemlerinin enine boyuna görüşülmesi ve artık kesin bir çözüm şeklinin bulunması için zaman kaybetmememiz gerekir.

Türkiye'nin zayıf, Avrupa Entegrasyonu ve Batı savunması sisteminde, onun giderme külfetinden çok daha ağır, fedakârlıklar bahasına dahi, telâfi edilemeyecek bir durum yaratacağı artık iyice bilinmek lâzım gelir.

Bugünkü realist politika ve açık diplomasi devrinde, böyle bir dâvada ortak çözüm bulunamazsa, tarihin sorumlu tutacağı memleket yalnız Türkiye olmayacaktır.

Program hakkındaki görüşlerimizi bitirirken İkinci Karma Hükümetin uzun ömürlü olmasını ve İkinci Cumhuriyete muhtacolduğu hayati dâvalarda memlekete başarılı hizmetlerde bulunmasını temenni ederiz.

Bugün kazandıkları önem ve şümül ile ilgili milletlerin kaderleri üzerinde derin etkileri olabilecek ve halen şikâyet konusu olan bâzı zayıflardan bu ittifakları kurtarabilmek için, Türkiye'miz çok aktif bir rol oynamalıdır. Başkan Kennedy'nin de ifade ettiği gibi; biz uhdemize düşeni yapıyoruz. Fakat, arık gün ışığına çıkmış bulunan bâzı zayıf, güçlük ve fikir aykırılıklarında da bize düşen tesirli rolü ifa etmeliyiz.

NATO milletleri arasında, tam bir ahenk ve dolayısı ile birlik sağlayacak şekilde, politik, ekonomik ve kültürel münasebetlerin çok daha geliştirilmesi hür dünyanın kaderi ile yakından ilgili bir konudur. Diğer taraftan, bugün politik yönü ekonomik yönünden daha ağır basmakta olan, Ortak Pazar da, aynı yönde, çok ümitli bir teşebbüs olarak, sadece bugün düşünülen faydalarından değil, daha uzak bir perspektif içinde ele alınmalıdır.

Mensubolduğumuz ve dünya medeniyet beşiği olan Avrupa camiası, tarihteki üstün mevkiinden bugün çok şeyler kaybettiği gibi, bu gidişle geleceği de pek parlak görülüyor.

Kutuplaşan dünya politik kuvvet zıtlaşması karşısında, tarihi ve jeopolitik önemine yaraşan şekilde, gerçek dengeyi kurmayı başaracak bir Avrupa, insanlığın geleceği için en güvenilir teminat olabilecek yegâne ümit kaynağı ve dayanaktır.

Bu alandaki başarı, Avrupa milletleri arasındaki iş ve anlayış birliği ve en iyi çözüm şekli de, gerçek ve samimî bir Avrupa entegrasyonudur.

NATO ve Ortak Pazar gibi teşebbüsler, ilgili milletleri bu ideale yükseltecek merdivenin basamakları ve bu mekanizmaların işleminde hâkim olacak iş ve anlayış birliğini de, Avrupa entegrasyonunun moral temelini teşkil edecek, psikolojik ortamın yaratılması ümitlerine kuvvet veren unsurlar olarak girdiğimiz için bu tip anlaşmalara gerekli önemin verilmesi gerektiği inancındayız.

Temel felsefesini Atatürk'ten alan ve o zamandan beri dünya olaylarının gelişimine göre, gerçekçi bir görüşle ilkeleri teshil edilerek, tamamen millî bir mahiyet kazanan dış politikamıza, Hükümet programında önemli bir yer verilmiş bulunmasını memnurlukla karşılamaktayım.

Yönü, ilkeleri ve amaçları ile tamamen belli olan dış politikamızın, yürütülmesindeki metotların, genel uygulanması ve bugünkü dünya politik konjonktürü içinde, üzerinde önemle durulmasını gerekli gördüğüm bâzı veçheleri hakkındaki görüşlerimi yüksek takdirlerinize sunmak isterim.

1. Çok kıymetli elemanları sinesinde bulunduran Dışişleri teşkilâtımızın, bazan gereği gibi faal olamıyarak hareketsiz kalışı yüzünden uğradığımız kayıpların, meslekten yetişme kıymetli bir diplomat olan Sayın Dışişleri Bakanımızın dirayeti sayesinde, telâfi edilmesini ve bunun gerektirdiği dinamizmin de, dış işlerimize hâkim olmasını görebilmek en samimî temennimdir.

Yabancı memleketlerde, gerçeklerle hiçbir ilgisi olmıyan ve sadece türlü politik akımlara hizmet maksadı ile yapılan birçok yayınlar karşısında, yerleşmiş diplomatik gelenekler çerçevesi içerisinde olumlu bir tepki gösteremeyişimizin verdiği derin üzüntülerden artık kurtulacağımızı ümid ederim.

Dost ve müttefiklerimi karşı gösterdiği say gıyı ve vefayı aynı ile beklemek, T.C. nin de tabîi hakkı olması en basit bir devletler hukuku ilkesi ve geleneği, gereği olduğunu unutmamanın ve gerekenlere de hatırlatmanın dış temsilcilerimizin temel ödevlerinden olduğunu katletme ihtiyacını duymamayı temenni ederdim.

2. Bâzı devletlerin bize karşı takındıkları çelişik davranışlara da değinmek isterim. Bunlar, bir taraftan, hararetle el sıkışıp, dostluk edebiyatını dillerinden eksik etmezken kontrolleri altında bulunan ve müsaade etmedikleri takdirde nefes alma inisiyatifinden dahi yoksun olan, yayın organlarının halk efkârımızı zehirlemek için devam ettirdikleri haince yayım kampanyalarına hiçbir an ara vermediklerine üzüntü ile tanık olmaktadır.

Bir elleri ile ellerimizi sıkarken, diğer ellerindeki hançeri sırtımıza saplamak istiyenlere gereken karşılığı vermeliyiz.

Sahte ve gerçek dostluklar arasında kesin bir tercih yaptığımızı açıkça belirtmeliyiz.

3. Orta - Doğu devletlerine karşı güdülegelen politikanın da, tarihî münasebetlerimize, ortak geleneklerimize ve bugünkü gerçek menfaatlerimize yarıyan şekilde düzenlenip, geliştirilmesi gerektiğine özellikle işaret etmek isterim.

Ecdadımızın attığı temeller üzerinde ve aramızda mevcut kuvvetli moral bağları sayesinde, herkesin gıpta edebileceği dostluklar kurmak için zuhur eden büyük fırsatlardan, yeter derecede faydalanmamıza engel olan tutumların gelecekte te-kerrür edemeyeceğini ümidetmek isteriz.

Diğer taraftan, hürriyet mücadelesi yapan milletleri destekleme prensibimizi de bütün dostlarımızın gereği gibi anlamakta olduğunu ve bu görüşün onlarca da paylaşıldığını belirten ve Hükümet programının da bunu yansıtan ifadeleri hepimizi memnun etmektedir.

Birleşmiş Milletlerce İtibar gören “Turistee Ship” müessesesinin bu alandaki faaliyetlerinin hak ve hürriyete saygı besliyen bütün milletler tarafından desteklenmesi zarureti işaret etmek isterim.

4. Yaşadığımız devrin genel niteliği karşısında, sadece hükümetlere dayanan dış politikalar, heran mahiyet değiştirebileceği cihetle milletten millete esası üzerinden yürütülerek, geniş bir bağa dayanan dış politika görüşünü Hükümetimizin de benimsemiş olduğunu memnurlukla karşılıyoruz. Bu görüşün tatbikatı bilhassa yeni bağımsızlık kazanan milletler için çok önemlidir.

Hükümet programı hakkındaki görüşlerimizi bu suretle bitirdikten sonra, hükümetimizi uzun ömürlü olmasını ve başarılı hizmetleriyle memleketimizde İkinci Cumhuriyetin arzuladığı bütün hususları gerçekleştirmesini temenni eder, hepimizi hürmetle selâmlarım. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

BAŞKAN — Söz sırası Sayın Gülay’dadır. Fakat, Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanı, grubu adına söz istemiş bulunuyor. Binaenaleyh, İçtüzüğün 85’nci maddesinin 4’ncü fıkrası mucibince size takaddüm ederek söz alması mümkündür.

Buyurun, efendim.

C.H.P. GRUP SÖZCÜSÜ TAHSİN BANGUOĞLU (Edirne) — Çok değerli senatör arkadaşlarım. Hükümet programında, Karma Hükümetin dayanacağı prensipler hakkında, bir söz işitilmiştir. Programın baş tarafında, memleketteki rejim meselesi bahis konusu olmuştur. Bu kürsüden söz alan değerli arkadaşlar, bu konulara temas ederek, Hükümeti kuran partilerin rejim anlayışı üzerindeki fikirlerinden takdirle bahsettiler. Bunu açıkladılar ve bunu genişlettiler. Bu açıklamalardan istifade ettik. Burada bu konu üzerinde kısaca durmak istiyorum.

Bir Hükümet programında rejim bahsinin bulunması mutlaka şart değildir. Pek çok Hükümet programlarında böyle bir fasıl açmaya mahal yoktur. Ama biz öyle bir tarihî devirde bulunuyoruz ki, Hükümet programlarında evvelâ rejim meselesi hakkındaki inançlarımız beyan edilmelidir. Hususîyle üç parti ve bağımsızlardan meydana gelen bir Hükümetin rejim anlayışı bu devirde iyice tesbit edilmeli ve

umumi efkâra bildirilmelidir. Nitekim bu partiler arasında hazırlanan protokolde ve Hükümet programında bu bahse yer verilmiştir.

Sayın arkadaşlar, çok önemli ve tarihî bir devirde bulunuyoruz. Büyük inkılâplar, içtimâî, siyâsî inkılâplar geçirdikten sonra, bir demokrasi nizamına girdik. Bu nizamın türlü bozuk cepheleriyle savaşıyor, hattâ bir de ihtilâl geçirerek bugünkü devre vardık. Bu devrin bize getirdiği anlayışlar üzerinde milletçe, fakat hususiyle parlâmento ve milletin mukadderatını idare edenlerce mutabık olmamız lazımdır.

Hükümet programında belirtildiği gibi, Türkiye’de rejim, Atatürk inkılâpları temeli üzeri ne kurulmuş bulunmaktadır. Bu hususta Hükümeti teşkil eden partilerin ve bağımsızların hiçbir fikir ayrılığı olmadığı tesbit edilmiştir. Böyle bir fikir ayrılığı, hattâ Hükümete iştirak etmemiş olan partiler arasında da yoktur. Nitekim, bu partiler adına konuşan arkadaşlarımız, bu noktalarda, fikir birliği olduğunu beyan etmektedirler... Geri bir ortaçağ nizamından ileri batılı ve modern bir yaşama nizamına geçtik.

Bunun temellerini Atatürk attı. Memlekette pek çok sosyal, kültürel ve idari reformlar meydana getirdi. Memleketin içinde bulunduğu hayat şartlarını değiştirerek, muasır hayat seviyesine yükseltti ve böylece ilerleme imkanlarını yarattı. Bugün. Hükümet programında da belirtildiği gibi, bu yaşayış tarzı üzerinde, politikacılar ve fikir adamları arasında bir ayrılık yoktur. Biz, milletçe böyle büyük bir istihale geçirmiş ve böyle bir programla değişik bir devir açmış bulunuyoruz. Bu da, bugünkü muasır Avrupa medeniyeti yaşayışıdır. Bütün millî ve dinî mukaddeslerimizi muhafaza etmekle beraber Türk Milleti olarak yeni, feyizli bir hayata geçmiş bulunuyoruz. Bir hazırlık devresinden sonra bu yeni hayatın gerektirdiği, bu yeni nizamın bulduğu en iyi idare tarzını benimsemiş ve gerçekleştirmiş bulunuyoruz, Bu benimsediğimiz idare, uzun gelişme ve merhaleler geçirmiş oları Demokrasi idaresidir, Demokrasi idaresi çok partili ve serbest seçime dayanan bir idaredir. Biz uzun zaman tek parti hayatı yaşadık ve bir parti tarafından idare edildikten sonra nihayet 17 yıl öncesinden başlayarak serbest seçime dayanan çok partili bir hayata girdik. O zaman bir nizamın, bu demokrasi idaresinin münakaşaları yapılmıştır. Bütün bir zaman boyunca bu münakaşalar yapılmıştır, zamanımızda da yapılmaktadır. Türk milleti böyle bir nizamı yürütebilir mi? Böyle bir idare tarzını hazmedebilir mi? Bütün bu münakaşalar arasında Türk milleti demokrasi nizamının gerektirdiği bütün disiplinlere intibak etmek kabiliyetini başarı ile göstermiştir. Hatırlarsak, çok müşkül safhalardan geçimsizdir. Çift dereceli seçim sisteminden, tek dereceli seçim sistemine, bir idare murakabesinden adli murakabeye geçmişiz ve bu geçişlerde seçimi sağlamlaştırmak ve kuvvetlendirmek, herkesin anlıyacağı bir seçim usulü meydana getirmek çabasını yapmışız ve muvaffak da olmuşuzdur. 1946 seçimlerine yapılan itirazları hatırlarsınız. 1950 de ilk defa iyi bir seçim geçirmişiz. 1954-1957 seçimlerinde geniş şikâyetler vukubuldu. Bugün Türkiye’de Yüksek Heyetinizden hiç kimsenin şikâyet edemeyeceği dürüst ve murakabeli bir seçimle buraya gelmiş ve milletin mukadderatını ele almışız.

Bir milletin hayatında güçlükleri yenmek, tecrübelerle bağlıdır. Arada bir talihsiz devir vardır. Her milletin tarihinde böyle talihsiz devirler olur. Fransız milletin tarihini tetkik edin, çok talihsiz devirleri vardır. Böyle bir devir bir milletin şerefine halel getirmez. Böyle müşkülli milletler yener ve ileriye doğru aydın bir devir açabilir. Böyle bir devir açabilen milletler muvaffak olur ve istiklallerini kazanır. Bizim milletimiz de böyle yeni bir devir açmıştır. Böyle bir devir ihtilâlle neticelenmiştir. Bu ihtilâli başaranların iradesiyle, arzusuyla ve idealizmi ile yeni bir demokratik devire, yeni bir demokratik nizamı kavuşulmuştur.

İşte Hükümet programında, bu bahislerde kurucu partiler arasında hiçbir fikir ayrılığı olmadığı belirtilmektedir. Buna göre.

Bir; bizim memleketimizde rejimi, Atatürk ilkeleri üzerine, Atatürk inkılâpları üzerine kurulmuş bir demokrasi rejimidir ve demokrasi idaresidir.

İkincisi; bu demokrasi, bir tecrübe devresi geçirmiştir; talihsizlik devirleri geçirmiştir; ihtilâl devirleri geçirmiştir. Fakat, yine Türkiye’de baki kalmış, yine Türkiye’de baki kalacağını ispat etmiştir. 27 Mayıs İhtilâli, meşruluğunu kaybetmiş bir idarenin değiştirilmesi için, millet tarafından yapılmış bir hamledir. Bunlar üzerinde partilerin mutabakatları tesbit edildikten sonra bilhassa şu noktaya işaret edilmiştir, 27 Mayıs İhtilâli bize yeni bir Anayasa getirmiştir. Yani, milletimiz bu değişiklikler arasında, bir Anayasa değişikliği yapmak ve daha ileri bir Anayasa meydana getirmek arzusunu duymuş ve bunu başarmıştır. Bu Anayasanın getirdiği yeni nizamı yürütmek, tatbik etmek hususunda da partiler arasında bir anlayış ve birlik vardır. Bir davranış birliği olacaktır. Yeni Türk Anayasası 20’nci yüzyılın, son yarısında, yeryüzünde insan hakları olarak tanınan bütün şeyleri, sinesinde toplamıştır. 1924 Anayasasına nazaran, çok ileri bir Anayasadır. Sadece demokrasi nizamını korumak hususundaki tedbirleri almak, müesseseleri kurmak cihetinde değil, aynı zamanda toplumu yeni bir yaşayış nizamına sokmak hususunda da en ileri hükümleri ihtiva etmektedir. Bu hususta mutabık kalan iktidar partileri, Anayasanın istediği nizamı, milletin arzusu ve emeli olan nizamı koymayı da üzerine almaktadır. Anayasanın emrettiği müesseseler kısmen kurulmuş ve kurulacaktır. Ayrıca, Anayasanın emrettiği sosyal nizam kurulacaktır. Anayasa, bugün kabul edilmiş olan insan haklarının en ileri ilkelerini ihtiva etmektedir, işsize iş, topraksıza toprak, insanlara çalışma hakkı ve bütün ileri Garp memleketlerinde olduğu gibi Türk milleti için de korkudan azade bir hayat... Her türlü korkudan azade bir hayat... İşsizlik korkusundan azade bir hayat sağlamak, meskensizlik korkusundan azade bir hayat temin etmek, açlık korkusundan azade bir hayat sağlamak... Anayasamızın koyduğu esaslar bunlardır.

Kurulan Hükümet, bütün bu esasları temin etmek ve yürütmek hususunda fikir birliğinde olduğunu, bize programında ifade etmektedir.

Umumi olarak arkadaşlar, prensipler cihetinden yeni Hükümetin getirdiği anlayış birliğini ileri bir fikir birliği olarak vasıflandırabiliriz. İki bahislerde Hükümetimizi muvaffak görmek isteriz ve muvaffak kılmak da vazifemizdir. Bu, Hükümeti

teşkil eden partilerin değil, sadece tarafsızların değil, bu Mecliste Milleti temsil eden bütün arkadaşların, iki Meclisteki bütün siyasi teşekküllerin vazifesidir. Biz ümit ve temenni ediyoruz ki, bunu desteklemek, bu davranış birliği bu defa Meclisimizde gerçekleşecektir.

Hükümet programının geri kalan kısmı geniş bir iş programı manzarası arz etmektedir. İzhar buyurduğunuz arzuya göre daha fazla vaktinizi almak istemiyorum. Bu iş programı üzerinde birçok, arkadaşlarımız zaten durmuşlardır. Bu fikir-lere iştirak ediyorum.

Yeni Hükümetin bu iş programını başarmasını, başarı ile bitirmesini temenni ediyoruz. Hürmetlerimle. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın Omay.

İBRAHİM SAFFET OMAV (Ankara) — Pek muhterem arkadaşlarım.

İkinci Koalisyon Hükümetinin; huzurlarınızdaki programıyla; Devlet idaresinin çeşitli dallarında sağlam esaslara dayanan ıslahat, ihtiyaçlariyle karşı karşıya bulunulduğunu esas mesele olarak ele almış oluşunu teşekkürle karşılarım. Filhalkika bugün yurttta en çok muhtaç bulunduğumuz cemiyet nizamını kurtarıcı ve koruyucu olabilmenin tek şartı; tam bir sorumluluk duygusu ile ve her halde cesaretle ve azimle âdetâ içtimai bir yara halini almış olan çeşitli konular da, ciddî ıslahat yapabilmektir.

Anayasa, rejimimiz ancak bu suretle kökleşebilecek ve demokratik nizam içinde kalkınma ancak bu sayede gerçekleştirebilecektir. Memleketimizin mali ve iktisadi durumunun akıllara durgunluk verecek kadar kötü halde; devralındığı reddi ve inkârı mümkün olmıyan bir gerçektir.

Gırtlâğına kadar borca batmış, içte ve dışta itibarı çok sarsılmış olan memleketimizde ayrıca büyük ölçüde huzursuzluk vardır.

Fitne ve fesat mevcut rahatsızlığı alabildiği ne besliyor ve cemiyet nizamının bozulması istikametinde her gün biraz daha yıkıcı olmaya istidatlı hale getirmeyi çalışıyor.

Şu halde evvelâ sosyal güçlükleri yenebilecek, yurttaş, ümitli, taze heyecanlar yaratabilecek, kısaca memleketi yeniden hayatıyet ve kuvvet kazandırabilecek cesur hamleler lâzımdır.

Sosyal ıslahat yolunun üzerindeki . . . sun'î olanlariyle de ayrıca çoğalmış engeller azim, irade, iman ve cesaretle bertaraf edilir ve aşılabılırsa meselelerimiz nefes aldirtıcı ve ferahlatıcı olmak yönlerinden kendiliğinden hal yoluna girmiş olacaktır.

O takdirde vatandaş arasında iyi münasebetler medeni mânada çok partili siyasi hayatın icaplarına uygun olarak gerçekleştirebilecektir.

Esasen bugün ilk merhale olarak istenilen de budur. Kısa bir deyimle partizanlık muhakkak giderilmeli, vatandaş eşit haklara sahibolduğuna mutlaka yürekten inanmalıdır.

İki münasebetle mâruzâtımı günün realitesi olan bir konuya intikal ettirmek isterim.

Bugün vatandaş Devlet dairelerinden ve memurlardan şikâyetçidir. Maalesef çark iyi çalışmadığı için ıstıraplar her gün biraz daha ağırlaşmaktadır. Bugün vatandaşlar arasında bir kısım devlet dairelerindeki keyfi muamelelerden hasis menfaatlerin nerede duracağı belli olmıyan üzücü bir zemin üzerinde işlediğinden yana yakıla şikâyet olunmaktadır.

Şu halde bu şikâyetler mutlaka samimi, dürüst ve açık icraatla bertaraf olunmalıdır.

Arkadaşlar;

Programda asayiş mevzuundaki ihtiyaca, temas olunmaktadır.

Filhakika, yurttta asayişin süratle temini baş meselemizdir. Çünkü kökü ve sâikleri geçmiş yıllara uzanan şekavet hâdiseleri artmıştır. Bâzı bölgelerde mal ve can emniyeti sarsılmıştır.

Bu münasebetle arz etmek isterim ki, birinci Koalisyon Hükümetinin programında polis ve jandarmanın kıymetini ve mânevi itibarını vatandaş gözünde sağlamamak kaydının yanında bu programda emniyet ve jandarmanın günün şartlarına uygun olarak halk hizmetinde daha süratle, daha müessir çalışan bir kuvvet haline getirileceğini ümit verici bir vait sayıyoruz.

Ancak itibar; bilgi ile şefkatle ve her halde kontrollü bir sevkü idare ile ancak sağlanabilir. Hükümetin bu mühim konuya dikkatini çekmek isterim.

Arkadaşlar: Toprak reformu; rahatlıkla öyle kolay, kolay başarılabilecek bir dâva değildir. Bu reformun yolu üzerinde büyük güçlükler yatmaktadır. Bunları itebilmek veya aşabilmek Tapu Kadastro, Sular İdaresi, İmar ve İskân, Harita Umum Müdürlüğü gibi daire ve müesseseler arasında tam bir koordinasyon sağlamakla ve her halde peşinen ve her halde arazinin tercüme-i halinin tesbit edilmesi ve bir arazi kadastro su yapılmak mümkündür. Çünkü, bu reforma göre aynı bölgede şahıslara ait ve dağınık halde bulunan parseller birleştirilecektir, normlar ayrılacak, toprak kabiliyetine göre sınıflandırılacak ayrıca yollar, kanallar açılacak ve büyük sulama tesisleri yapılacaktır. Aksi takdirde ciddi bir sonuç elde etmeyi ummak hayaldir.

Arkadaşlar: Hükümetlere hassasiyet gerekir. Hele bu kürsüden verilen sözlerde ayrıca titizlikle dikkatli olmak lâzımdır. Şimdi bir sitemde bulunmak isterim.

Bütçe müzakereleri sırasında yine şahsım adına konuşmuştum. Vasiyet müessesesi hususi bir kanunla hiçe sayılarak C.H.P. den ölmez Atatürk'ün şahsi eşyası meyanında alınan tarihî bâzı evrak ve dosyaların ne halde olduklarını Hükümet tarafından açıklanmasını ve bunların Türk tarihi bakımından kıymetlendirilmelelerini istemiştım.

O zaman Hükümet adına verilen cevapta gereken hassasiyetin gösterilerek bilginin verileceği vadolunmuş idi. Hal böyle iken bugüne kadar Hükümet bir nevi

aldırışsızlık tutumu halinde kalmıştır. Bunu münasip bulmadığımı ve üzüntümü açıklamak isterim.

Muhterem arkadaşlar, memleket dertleri ve dâvaları önümüzde yığınlar halinde, bu yığınlarla mücadele edecek Hükümetin şüphesiz ki, rahatlıkla çalışması da şarttır. Bu itibarla bir iki cümle ile konumuza dönmek isterim. Bugün Türkiye Büyük Millet Meclisi azalarına Hükümet nezdindeki taleplerinde insafı ve ölçülü olmak düşünüyor. Bakanların lüzumundan fazla meşgul olmaları Hükümet için âdeta bir dert ve çile halini almıştır. Buna her halde bir çare aranmalı ve neticede bakanların tesirli ve verimli çalışmalarına imkân ve zaman verebilecek bir sistem mutlaka bulunmalıdır. Böyle bir sistemi icabında beraberce bulmak; bizim için de bir vazifedir. Aksi takdirde işler bir türlü salim bir mecraya giremeyecek ve bakanlar âdeta canlarından bıkar hale gelecektir. Hal böyle olunca da keşmekeş artacak, resmî daireler ve müesseselerde halkla doğrudan doğruya temasta olan vazifelilerin bir nevi başı boşluk içindeki hareketleri ve vatandaşların güvensizliğini artırmada ayrıca âmil olacaktır.

Arkadaşlarım, Hükümette ve siyasi partilerimizde her türlü didişme bir tarafa bırakılıp yarının büyük memleket dâvaları ile müştereken uğraşmak tam yurtseverlik duygusu ve şuuriyle artık prensipleşmelidir. Bu memlekette insanların içleri kin, garez, haset, nefret, partizanlık ve düşmanlık gibi kötü duygulardan yıkanmadıkça büyük memleket meselelerinde başarıya ulaşmak gayretleri serap olur.

Ve bütün bunların ve neticesinde Vatandaşa bizim için yeni bir tarz olan koalisyon partilerinin ve hükümetlerinin rahat iş görme kudretinde oldukları ispat edilmelidir,

Muhterem arkadaşlar, maruzatımı bitirirken diyeceğim ki: Yıllardır devam edegelen bir türlü durmak ve dinlenmek bilmiyen ihtilâflar içinde büyük Türk Milleti çeşitli içtimai sancılarla kıvrınmaktadır. Ve şöyle sorar olmuştur. Devlet nereye gidiyor? Memleketin yarım ne halde olacaktır! Bu sualler; ancak, Hükümetin istikrarlı olması ile ve müstemir idaresi ile cevaplanabilir.

Hükümet olarak siz; doğruluğu, açıklığı ve tarafsızlığı tam bir samimiyetle beraber aldıkça (hiç şüphe etmeyiz) bizler vicdanlarımızı çalıştırarak sizi desteklemeyi vazife bileceğiz. İkinci Koalisyon Hükümetimize tanrıdan muvaffakiyetler diler yüce senatoyu saygı ile selamlarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın Tokgöz.

CAHİT TOKGÖZ (SAMSUN) — Sayın Başkan Sayın Senato üyeleri ve Hükümet erkânı:

Hükümet programında yer alması temennisiyle yara gibi kanayan bir mevzuu Yüksek meclisinize arz edeceğim

Konu, 27 Mayıs ihtilâlini o günkü hedeflerine inanarak bilfiil ordu saflarında vazife görmek suretiyle yapmış insanların uğradıkları büyük mağduriyettir.

Bu memleket için her türlü mahrumiyet ve fedakârlıkları yurt ve ordu hizmetinde, keza düşman karşısında ölümle pençeleşerek gözlerini kırpmadan feragatle

yapan 7.500 asil Türk çocuğundan, emekli, inkılâp subaylarından bahsedeceğim. Bu subayların ihtilâl tasarrufu olarak belki de ihtilâlin kolaylıkla hedefe ulaşılmasında bir mâni gibi görülerek mesleklerinden, ümit ve istikballerinden hiçbir ölçü, hiçbir tatminkâr sebep zikrolunmıyarak mahrum bırakılmışlardır. Nedir bunların suçları?

Ya memleketin büyük kayıpları Daha meslekinin baharında olanların yanında, ancak zamanın ve tecrübenin yaratabileceği, memleketin milyonlara mal olmuş kıymetleri bir kalemde heba edilmeleri ne kadar acıdır.

Bu arkadaşların memleket ve meslek sevgilerini, ümit ve istikballerini bağladıkları aziz gayelerinden uzaklaştırılmalarını karşılayacak dünyada hiçbir madde kıymet olamayacağı aşikârdır Eminim ki bütün memleket yerinde, memlekete hizmet enerjisiyle dolu bu büyük kütlenin çektiği ıstırapı bugün ordu saflarındaki arkadaşları da vicdanlarında yanan bir ateş olarak hissetmektedirler. Ve yine kabul etmek zorundadırlar ki hiçbir üstünlükleri, hiçbir aşırı fedakârlıkları olmadığı halde ulaştıkları mevkiler dünkü silâh arkadaşlarının hakları ıstırapları ve istikballeri üzerine kurulmuştur Yarın kendileri de aynı şartlarla vaktiyle omuz omuza çalıştıkları bu mağdur kardeşlerinin durumuna tabîi olarak gelecekler ve onların gözlerine bakabilmenin büyük acısını duyacaklardır...

Sayın Senato üyeleri; Hakiki demokrasinin memlekette kurulması için fedakârlıkların en büyüğüne katlanmış olan bu kütleye insan haklarının verdiği imkânları tanımayı medeniyetimiz namına kabul etmeye mecburuz. Büyük Meclisiniz bunun yakın bir misalini 147 öğretim üyesini vazifelerine iade suretiyle göstermiştir. Eminim ki, Parlâmentomuz emekli inkılâp subaylarını da uğradıkları haksızlığı telâfi adaletini göstermekle büyüklüğünü ve milletin kayıtsız, şartsız hâkimiyetini temsil vazifesini ispat edecektir.

Bu bakımdan emekli inkılâp subayları davasının Hükümet programına alınmasını şahsi teklifim olarak Yüce Meclisinize arzı bir vazife biliyorum. Meselenin halli kolay değildir. Fakat halledilmez bir mesele de değildir. Bu dâva içinde yurdu muzun, huzuru da yatmaktadır. Halledilirse memleket hesabına büyük kazancımız olacaktır: Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Artukmaç.

SADIK ARTUKMAÇ (Yozgat) — Sayın Başkan, muhterem senatörler, Sayın Hükümet erkânı; İkinci Karma Hükümet programında memleket gerçeklerinin ele alınmak istendiği görülmekte ve programda yer alan konuların tatbik ve tahakkuk safhasına konulacağının, yuvarlak cümlelerle değil, kesin ifadelerle belirtildiği de memnuniyetle müşahade olunmaktadır.

Şu kadar ki, programda, ehemmi mühimme tercih gibi bir hususun dikkat nazarına alınmadığı müşahade olunmaktadır. Bu cümleden olmak üzere, programda, bugün memleketin başta gelen dâvalarından birisi olan köy kalkınması mevzuuna esaslı bir şekilde temas edilmemiştir. Köylümüzün iktisadi, içtimai ve kültürel bakımından rûştün bir seviyeye gelmesini ve medeni camiaya girmesini istihdaf eden köy kalkınması hakkında, programda, en ufak bir işaret mevcut değildir. Hâlbuki

köy kalkınması, bizde, bizatihi memleket kalkınması demektir. Günkü, malûmları olduğu üzere, nüfusumuzun büyük bir kısmı %80'i köylüdür. Şu halde bu kadar önemli ve azametli bir dâvaya, her şeyden önce el konulması icabederdi. Gerçi Hükümet programının muhtelif pasajlarında köyü ve köylüyü ilgilendiren hususlar vardır. Fakat bunlar, benim anladığım mânada doğrudan doğruya köy kalkınmasını hedef tutan hususlar değildir.

Muhterem arkadaşlar,

Bugün, mahalle ve obalar dâhil olmak üzere,

60.000 (altmışbin küsur) köyümüz vardır. Bunların ekserisi, ufak parçalar halinde, yurdun muhtelif bölgelerine dağılmış bulunmaktadır. Köylerimizden pek çoğunun böyle küçük parçalar halinde âdeta kuş uçmaz, kervan geçmez yerlerde kurulmasının ve köylülerimizden ekserisinin köstebek yuvasından farksız evlere girmesinin iktisadi sebepleri kadar ve belki daha fazla., tarihî sebepleri de mevcuttur. Bu sebeplerin başında, Osmanlı İmparatorluğunun son devirlerindeki kötü idareden doğan asayişsizlik ve suiistimaller gelir. Bilhassa 17'nci asrın başlarından Cumhuriyet devrine kadar, köye; bir yardım ve şefkat eli uzatılmamış, bilâkis ondan her şey alınmış ve fakat ona hiçbir şey verilmemiştir. Köy, kendi halinde tabîî bir teşekkül ve taazzuv olarak, olduğu gibi bırakılmış ve köylü, daima himayesiz ve yalnız başına kalmıştır.

Asırlardır Sipahilerin, mültezimlerin, paşaların ve ağaların elinde idaresinde kalan ve haddizatında hakiki bir enerji ve kabiliyet kaynağı olan köylümüz; kazancından pek çoğunun vergi ve sair namlarla elinden alındığını, gaspedildiğini gördüğü ve bildiği için, aç kalmayacak derecede çalışmak yolunu tutmuş ve bu suretle atalete, tembelliğe, tevekküle ve hattâ sefalet, biraz da mecburi olarak alışmıştır.

Bugün, bunun izlerini görüyorsak, bunu, eski devirlerin kötü idaresine hamletmemiz doğru olur.

Muhterem arkadaşlarım;

Köylümüz, Cumhuriyet devrine kısaca bahsettiğimiz bu ruh haleti ve sefalet içinde girdi. Cumhuriyet idareci asayışı ve içtimai hayattaki istikrarı temin etti, herkese ve bilhassa köylüye rahat çalışma imkânını sağladı ve vergi sistemini ıslah eyledi, mütegalibenin ve mümkün olduğu derecede suiistimallerin yok edilmesine çalıştı ve bir hayli de muvaffak oldu. Dinle Devlet işleri birbirinden ayrıldığı için köylüyü, kara taassubun kurbanı olmaktan nisbeten kurtardı. Bu devirde köylü, medeni ve siyasi haklarına tam manasıyla sahiboldu, Hükümete ve Devlet memurlarına inanmaya başladı.

Cumhuriyet devrinde köylüyü kalkındıracak çarelere başvuruldu. Köy okullarına ve öğretimine ve netice olarak köylünün fikren kalkınmasına çok önem verildi. Köyün sağlık işlerine el atıldı ve köylünün hayatiyete kavuşması ilk plânda tutuldu, Zirai sahada köylünün kalkındırılmasına çalışıldı; istihsalı artıracak ve binnetice köylüyü refaha kavuşturacak tedbirler alındı. İdare mekanizmasının halkın yardım-

cısı olmasına önem verildi. Kısaca, Cumhuriyet devrinde, köylünün kalkınması için bir hayli emek sarf edildi ve tedbirler alındı.

Bahsettiğimiz bu tedbirler ve sarf edilen gayretler, şükranla anılmaya değer mahiyette olmakla beraber, ufak parçalar halinde memleket sathına yayılmış olan köylerimizi ve köylümüzü tam manasıyla kalkındırmaya kifayet etmedi. Bu tedbir ve gayretlerle köylümüz; tamamiyle kalkınmadı, iptidailikten kurtulamadı, normal bir medenî seviyeye ulaşamadı. Çünkü asırların ihmalini ve bu ihmalin yarattığı her sahadaki kötülükleri kısa bir zamanda bertaraf etmeye maddeten imkân yoktu ve olamazdı.

Diğer taraftan, alınan tedbirler noksandı Köylünün kalkındırılması umumi bir Devlet plânına ve bu plâna ayak uyduracak ve mahallî icapları da göz önünde tutacak tâlî plânlara istinadettirilmedi. Realitelere kıymet ve amelî hayattan alınmış tecrübelerle ehemmiyet verilmeksizin nazari mütalâaların tatbikine geçildi, âdetâ geliş güzel hareket olunarak aynı prensipler, memleketin çeşitli iklim ve karaktere sahip her bölgesine teşmil olundu.. Bâzı bölgelerde tesadüfen müspet netice veren bu tedbirler, diğer bölgelerde faydalı olmadı. Hulâsa nazari bakımdan tahakkuku mümkün görülen herhangi bir işin tatbikatta tahakkuk ettirilmesinin gayri mümkün oluşu aksaklığı tevliidetti.

Ayrıca, mesuliyet deruhde eden zevatın şahsî görüş ve kanaatleri ile kalkınma hareketine istikamet verilmek istendi. Bu ise, bir istikrarsızlık havası yarattı ekseriya, halef, selefin işini yarıda bıraktı ve şahsi mütalâasına göre, kendisine faaliyet sahası aradı.

Devlet daireleri arasında bir koordinasyon da tesis edilmedi. Bir daireden çıkan icrai kararı diğerinin nakzettığı çok defa görüldü.

Kısaca, bütün bu aksaklıklar ve gayeye ulaşma mayış, koordine edilmiş, bir köy, kalkınma ana plânının yapılmamış ve tatbik mevkiine konulmamış olmasından ileri geldi ve netice olarak köylümüz, bugüne kadar hakiki kalkınma imkânlarına bir türlü kavuşamadı.

Muhterem arkadaşlarım; safahatını kısaca arz ettiğim köy kalkınması dâvasının bugün de lâyıku veçhile ele alınmamış olmasını ve Hükümet programında bu konuya dokunulmamış bulunmasını bendeniz teessürle karşılamaktayım.

Kanaatimce, köy idaresine yeni bir veçhe vermek lâzımdır. Bu maksatla hükmi şahsiyeti haiz nahiye idaresi kurulmalı ve köy mânevi şahsiyeti, nahiye mânevi şahsiyeti içinde eritilmelidir. Yani köy hükmi şahsiyeti kaldırılmalıdır.

Bu durum muvacehesinde, köy muhtarları ile ihtiyar meclislerine, belediye idarelerindeki mahalle muhtarları ile ihtiyar heyetlerine müşabih vazife ve salâhiyetler verilmelidir. Nahiye mânevi şahsiyeti yeni gelir kaynakları ile ikdar edilmeli ve ayrıca, munzam kesir olarak, köy kalkınma vergisi ihdas edilmelidir. Bu değişiklikler yapıldıktan sonra Hükümet tarafından bir koy kalkınma ana plânı yapılmalı ve bu plân esasları dâhilinde, mahallî icap ve zaruretleri göz önünde tutan nahiye kalkınma programı da tânzim edilmelidir.

Maruzatımın dikkat nazarına alınmasını temenni eder ve yeni Hükümetimize başarılar dilerim. Hürmetlerimle. *(Alkışlar)*

MEHMET ÖZGÜNEŞ (Tabîi Üye) — Sayın Başkan, Sayın arkadaşlarım; Sayın Hükümet üyeleri, üç siyasi parti ve bağımsız bir grubun anlaşarak bir Hükümet kurması siyasi tarihimizde ilk defa vâki olmaktadır. Bu işin güçlüklerini takdir etmemeye imkân yoktur. Bu başarılarından dolayı Hükümete iştirak eden siyasi grupları tebrik eder ve Allahtan Karma Hükümete uzun ömürler dilerim. *(Soldan alkışlar)*

Arkadaşlarım; öteden beri bizde Hükümet programları imkânların sınırlarına pek iltifat etmezler. Bundan dolayı her hangi bir Hükümetin neleri yapıp neleri yapamayacağını anlamak için programlarına değil bütçelerine bakmak iktiza eder. Bu arz ettiğim hususta İkinci Cumhuriyetin ikinci kabinesi de bir istisna teşkil etmemektedir. Hükümet programlarında kelimelerin ve cümlelerin arasına kolayca sıkışabilen hayaller, bütçe rakamlarının sert ve realist duvarlarına çarptığı zaman yerlerini kolayca realiteye terk etmektedir.

Birinci Koalisyon Hükümetinin programı ve bütçesi üzerinde konuşurken, bütçe ve program arasındaki tezatları misaller vererek arz etmiştim. Şimdi de İkinci Hükümetin programı ile bütçesi arasındaki tezatları, burada bana tahsis edilen zaman içinde kalabilmek için, sadece madde madde arz edeceğim. İkinci Hükümetin programında, 16'ncı sayfada deniliyor ki, 1970 yılına kadar okuma çağında bulunan bütün çocuklar okul içine alınacaktır.

Efendim ben yakinen ilgili bulunduğum için örnekleri sadece millî eğitimden vereceğim, diğer sahalarda da aynı durumlar vardır.

Şimdi 1970 yılına, kadar bütün okuma çağına giren çocukların nasıl okula alılabileceğini bu işin maliye ve personel plânını görmeyi cidden çok arzu ederdim. Hükümet eğer sadece 222 sayılı Kanuna güveniyorsa, hesaplarını yeniden tetkik etmesini âcizane tavsiye ederim. Yine 16'ncı sayfada deniliyor ki; “orta ve yüksek seviyede öğretim kurumlarımızda âzami verimi sağlayıcı tedbirleri süratle alacağız”

Bugün orta ve yüksek seviyeli öğretimin millî eğitim zincirinin en zayıf halkalarını teşkil ettiği gayet açıktır. Bu husus daha evvelki Hükümet programında da vardır. Orta öğretimin içersinde bulunduğu aded tazyiki ve verim düşüklüğünü gidermek için bakanlık 224 milyon lira istemişti. Fakat Maliye Bakanından sadece 45 milyon lira koparabilmişti. Şu halde 224 milyon lira ile başarılabilecek bir işi, bu miktar 45 milyon liraya indiğine göre, acaba Hükümet hangi para ile yapacaktır? Bunu merak ettiğimi ifade etmek isterim.

Yine 16 ncı sayfada deniliyor ki; “her kademe ve tipteki öğretim kurumlarının öğretmen ihtiyaçlarını karşılama konusuna öncelik verilecektir” öğretmenlerin gerek sayı, gerekse kalite bakımından kifayetsiz olduğunu, birinci Hükümet kendi programında ifade etmiş, bunun için tedbir alınacağını vaadetmiş ve bunun içinde 47 milyon lira istemişti. Fakat sadece 4 milyon lira alabilmişti. Bunu da arz ederim.

Hükümet programında, daha ilk bakışta dikkate çarpan hususlardan biri de, programdaki ifadelerle icraat arasındaki tezattır. Bir misal de bunun için vereyim:

17'nci sayfada, “aydın din adamı yetiştirmek için gerekli tedbirler alınacaktır” deniliyor.

Son zamanlarda bu cümlelerin her Hükümet programına girmesi, fakat aksinin yapılması âdet haline gelmiş bulunmaktadır. (*Alkışlar*)

Bizim zamanımızda, yani Millî Birlik idaresi zamanında hükümetlerin programında aynı cümle vardır. Fakat bu cümle ne Yüksek İslâm Enstitüsünü bir ilkokulun, çatı katına sığınmaktan kurtarabildi ve ne de bir Maarif Vekilimizin el çabukluğuna getirerek İlahiyat Fakültesinin bütün kurslarını kesmesine mâni olabildi.

Şimdi, Hükümet programında bir taraftan “aydın din adamları yetiştirmek için gerekli tedbirler alınacaktır” denilirken, öbür taraftan yedi yıllık İmam Hatip okullarının dört yıllık orta kısımları lâğvedilerek üç yıla indirilmeye çalışılmaktadır. Üç yıllık İmam Hatip okullarında öğrenciler neler öğrenecek Arapçanın yanında bir Batı dilini de Öğrenecek, kültürünü lise seviyesine çıkaracak, bundan başka da aydın din adamı olarak yetişecek.

Arkadaşlarım, şimdi insaflarınıza sığınarak şu hususu arz edeyim:

Yüksek İslâm Enstitüsü bir ilkokulun çatı katına tıkmış, zavallı bir durumda. Bir kütüphanesi dahi yok. İlahiyat Fakültesinin bütün bursları kesilmiş, müsaadenizle çok sevdiğim bir halk tâbiri ile ifade edeyim. İmam Hatip okulları kuşa benzetilmek üzere. Şu halde, bu aydın din adamları nerede yetişecek? (*Alkışlar, bravo sesleri*)

Programın yine ilk bakışta göze çarpan hususiyetlerinden biri de vuzuhsuzluktur. Yuvarlak ifadeler hakikatte programı vuzuhtan çok uzaklaştırmıştır. Programda ricat hattını acık bırakan ifadeler vardır. Hükümetin kesin ifadeler kullanmasını tercih ederim.

Yine programda nazarı dikkati çeken bir hususiyet daha var, bu hususiyet programın hem bölümlerine hem de heyeti mecmuasına, şâmindir. Bu hususiyet güç yaygınlığı, mezkûr tabiriyle, sıklet merkezi noksanlığıdır. Hükümet her sahada her şeyi mükemmel yapacağım vadetmektedir. Arkadaşlarım, şayet imkânlar her şeyi yapmaya müsait değilse, her sahada kuvvetli olma hevesi her sahada zayıf kalmakla neticelenir. Şu halde elimizdeki gücü hayatî sahalara tevcih etmeliyiz.

Hükümetin elindeki güçleri çeşitli sahalara tercih ederken bir sıklet merkezi edasında hareket etmesi şayanı tercihtir. Biz öyle inanıyoruz ki, Hükümet programları seçim nutuklarından çok farklı olmalıdır. Hükümet programları bir vaatler mecmuası değil, bir fikri mudiller mecmuasıdır. Bir hareketler konseptidir. Bu vasfı ile Hükümet programları yalnız Devlet sektörüne değil, özel sektöre de bir plânlama faktörü olarak ışık tutar. Hükümet programında yapılacak işler gidilecek istikametler açık ve saçık olarak belirtilmelidir ki, yalnız Devlet sektörü değil özel sektör de hangi istikamette nasıl bir plânlama yapacağım kestirebilsin.

Bunu yapabilmek için, yani Hükümeti programı ile bütçeleri arasındaki tezaadı kaldırmak için, kanaatimce Hükümet programları yalnız politikacılar tarafından hazırlanmamalıdır. Bir program hazırlığına başlamadan önce Hükümet mutla-

ka ilgili mütehassıslardan bir (durum ve imkânlar tahlili) istemelidir. Politikacı mütehassıs münasebetlerinin ahenkli bir hale getirilmesi, politikacının çeşitli sahalara ait kararını vermeden önce mütehassısların (durum ve imkânla tahlilini) dinlemesi çok programla bütçe arasındaki ahenk bakımında, hem de plânlama ve icraat bakımından çok faydalıdır.

Hepinizi hürmetle selâmlarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Öğleden sonra saat onbeşte toplanılmak üzere oturumu kapatıyorum.

Kapanma Saati: 13.00

İKİNCİ OTURUM**BAŞKAN** — *Suad Hayri Ürgüplü***KÂTİPLER:** *Ahmet Naci Arı (Kırklareli)**Mehmet Ali Demir (Tunceli)***Açılma saati:** 15.00**BAŞKAN** — Oturumu açıyorum. Yoklama yapılacaktır,

(Soyadları “ö” harfi ile başlayan Senato üyelerinin sonuna kadar yoklama yapıldı)

BAŞKAN — Yeter sayı vardır, görüşmeye devam ediyoruz. Söz sırası Sayın Sırrı Uzunhasanoğlu’nundur. Fakat Yeni Türkiye Partisinin Grup Başkanvekili Sayın Osman Hacıbaloglu söz istemiş bulunduğundan İçtüzüğü’nün 85’nci maddesinin 4’ncü fıkrası uyarınca kendilerine söz veriyorum.

YENİ TÜRKİYE PARTİSİ CUMHURİYET SENATOSU GRUPU ADINA OSMAN HACIBALOĞLU (Tokat) — Muhterem arkadaşlar; 2 gün evvel bu kürsüde Sayın Ekrem Alican tarafından okunan İkinci Koalisyon Hükümetinin programı hakkındaki Yeni Türkiye Partisi Senato Grubunun görüş ve mütalaalarını arz etmek için söz almış ve huzurunuzu işgal etmiş bulunuyorum.

Bu vesile ile Sayın Senato üyelerini, mensup olduğum parti adına hürmetle selâmlarım.

Sayın Senatörler:

Programını müzakereye başladığımız bu Hükümet Birinci Koalisyon Hükümetinden farklı olarak siyasi parti ve müstakillerden teşekkül etmektedir. Bu hal çok partili rejim ve nispi temsil usulüne milletçe, kolayca, intibak eyleyebildiğimiz güzel bir örneğini teşkil eylemektedir.

Bu başlangıcın, mesut neticelere erişmesini cenabı haktan temenni eyleriz.

Birinci Hükümet programının baş kısmında ki:

Bu netice milletimizin siyasi olgunluğunun ve her güçlüğü yenme hususundaki denenmiş kudretinin yeni bir örneğidir, tarzındaki veciz mütalâaya iştirak ediyoruz.

Yeni programın: (Türkiye ekonomik ve sosyal şartlar itibarıyla gelişme halinde bir memlekettir. Bu gelişmenin süratle yapılabilmesi ve gelişmiş memleketlerle olan aradaki mesafenin kapatılması, Devlet hayatında sağlam esaslara dayanan bir ıslahat ihtiyacı ile karşı karşıyayız) şeklindeki beyanını takdirle karşılıyoruz. Bu ifadesiyle yeni Hükümet bugüne kadar üzerinde ciddi olarak durulmayan yeni ve farklı bir hususu gözlerimizin önüne sermektedir. Bu önemli noktaya Hükümet parmağını basar, basiret ve vukuf bu icraatını yapabilirse en büyük sıkıntı membalarından birisinin bertaraf edilmiş olacağına inanıyoruz.

Programda; esaslı meseleler üzerinde koalisyona iştirak eden partilerin mutabakata vardıkları beyan olunmaktadır.

Koalisyonu teşkil eden siyasi partiler, bu isabetli hareket tarzıyla hayatımıza yeni bir sistem getirmiş ve koalisyon kurmanın ananesini ve teamülünü tesbit etmişlerdir.

Esaslar üzerindeki evvelden temin edilen bir mutabakatın o ortaklığın uzun ömürlü olmasının ve tabii ve ciddi bir şartı olduğunu kabul ediyoruz.

Programda, mesut bir hâdise olarak mütalâa, olunan Anayasa Mahkemesinin kurulmuş ve işleyecek hale gelmiş, kazai murakabe yolunun açılmış olması keyfiyetini, aynı samimi duygularla mütalâa ediyor ve fakat yeni Hükümetten, bu kıymetli organın gereği gibi işi işleyerek anti demokratik ve Anayasaya aykırı kanunların en kısa zamanda bertaraf edilmesi yolunda aktif bir rol oynamasını ehemmiyetle rica ediyor, hakiki sevincimizin o zaman tahakkuk edeceğine işaret etmek istiyoruz.

Adaletin bağımsızlığı, Yüksek Hâkimler Kurulunun teşkili hakkındaki Kanunla tam teminata kavuşturulmuştur, yolundaki inşirah verici beyanın bu konudaki müspet tatbikat ve icraatı, Hükümetin teşvik ve tesri edici tutum ve edasını görmekle daha, fazla değerlendirilmesini ifade etmekte fayda, mülâhaza ediyoruz

Bir mütefekkir;

“Devlet idare edenler dürüst olmak gerektir. Devleti idare edenler dürüst olursa, Devleti kanunsuz da idare etmek mümkündür. Devleti idare edenler dürüst olmazsa kendilerinin tanımayacağı kanunu yapmak neye yarar”, diyor.

Biz, Muhterem Koalisyon Hükümetinin bu veciz ifadede yerini bulan dürüst olarak tavsif edilen idarecilerden olmasını canı gönülden istiyoruz. Bu vasıftaki Hükümet adamlarımızın değerli kurullar ve veciz kanunlarla hemahenk olarak verecekleri hizmet sonunda yarının mesut Türkiye’sine ümitle bakmak hayalperestlik olmayacaktır.

Yeni Türkiye Partisi olarak bu neticeyi bekliyor ve var kuvvetimizle bu mânadaki Hükümeti destekliyeceğimizi vaat ediyoruz.

Programda:

Seçim sisteminin adalet, seçmenlere güven verici şekilde yürütülmesi dâvasının halledildiği, idarenin tarafsız ve haksız siyasi baskılardan masun olarak çalışması yolunda büyük mesafe alındığı derpiş edilmektedir.

Bu mütalâayı en mesut bir müjde olarak kabul ediyor, milletin hasretle beklediği mahallî seçimlere ait kanunların en kısa zamanda ihzar, yüksek meclislere sevk ve tatbikatına geçilerek, hâkimlerin teminatı ve idarenin bitaraflığı altında dürüst bir seçim yapılmak suretiyle, programda yer alan bu veciz beyanın tatbikat ve tecelliyatını görmek bahtiyarlığımızı artıracaktır.

Basın ve vatandaş hürriyeti ile yakinen ilgili bulunan Tedbirler Kanununun bir tezvir vasıtası olarak çalışmasına mâni olunmasını Hükümetten hassaten istirham ediyoruz.

Son 16 yıl içindeki demokratik rejim tecrübelerinin Türk Milleti üzerinde, büyük bir ilerleme kaydettiğinde Muhterem Hükümetle hemfikiriz.

Rejimin yaşatılması hususunda Türk köylüsünden, Türk münevverine kadar, her ferdin kararlı olduğunda hiç şüphemiz yoktur.

Samimî ve inanarak veya kasdı mahsusla, bu memlekette demokrasiden gayrı şu sistem veya bu tarzın memleket idaresine tatbikini isteyenlerin, bu arzularının hiçbir zaman tahakkuk etmiyeceğine bir atı için tahakkuk etse dahi payidar ve uzun ömürlü olamayacağına mutlak inanıyoruz. Türk vatandaşının her gün müşahade ettiğimiz kâfi tutumunu bu beyanımızın en büyük mesnet ve teminatı olarak görmekteyiz.

Programın, Atatürk inkılâplarına sadâkat, demokratik rejime inanç, Anayasa hakîmiyetine ve iradei milliyeye hürmet babındaki fikir ve kanaatlerine aynen iştirak ediyor ve bu hususlarda Hükümetle beraber olduğumuzu iç huzuriyle ifade ediyoruz.

Demokratik rejimi tehlikeye düşürecek ve bu Anayasa hâkimiyetim zedeliyecek mahiyetteki hiçbir tahrik ve çıkışlara müsamaha etmiyeceğiz şeklindeki mütalâa ve beyanını takdirle karşılıyoruz. Siyasi partiler arasında iyi münasebetler tesisine mütedair arzu ve gayretlerin yanındayiz.

Hükümetin devamlı icraatında koalisyon partileriyle temas ve mutabakatlarını temin eylemek gayretini koalisyonun selâmet ve hayatıyeti için şart telâkki eylemekteyiz.

Programın şimdilik teferruata girmeden memleket meselelerini ana hatlarıyla ifade eylemesinde isabet mütalâa etmekteyiz:

Yeni Hükümetin demokratik rejimi en üstün siyasi akide olarak yerleştirmek hususundaki gayretlerini takdirle karşılayacağız.

Memleket bünyesini yıkıcı ve temelinden sarsıcı bir mahiyet taşıdığına hiç şüphe olmayan ileri sağ ve sol cereyanlarla mücadele azametinin yanında yer almaktayız.

İyi niyetle yapılacak tenkidlerin mutlaka, fayda temin edeceğine inanmaktayız.

Matbuatın bu alandaki yapıcı ve müspet rolünü ifade ve tekrar eyleminin lüzumuna kaniiz.

Bugün milletçe en büyük ıstırap vesilemiz olan iktisadi ve malî sıkıntılarımızın giderilmesi, memleketin refaha kavuşması hususunda Hükümet Programında yer alan ve partimizin inanış ve düşüncelerine umumiyetle mutabık bulunan tedbirler manzumesine aynen iştirak ediyor ve bu nokta üzerinde fazlaca tevakkuf etmek suretiyle kıymetli vaktinizi israf etmek istemiyoruz.

Bu meyanda bir iki noktaya da temas etmeğimizi müsaade ve müsamaha buyrulmasını da istirham ediyoruz.

Su ve yeraltı kıymetlerimizin süratle değerlendirilmesini lüzumlu görüyoruz. İşçi Sigortaları Kurumu ve Emekli Sandığı gibi bol para zengin ve devamlı gelir kaynağına sahip müesseselerin bu paralarını disiplinsiz ve dağınık surette kullanma-

larından ziyade, memleketin mühim bir ihtiyacını karşılayacak ve döviz tasarrufu yaptıracak bir istihsal alanında teksif olunması lüzumuna işaret etmek istiyoruz.

İhraç mallarımızın standart hale getirilmesi ve devamlı pazarlar bulunması istikametinde gayretler sarf olunması lüzumuna kaniiz.

En büyük ihraç malımız olan tütün ve Tütüncülük Bankası üzerinde tevakkuf edilmesindeki faydayı işaret etmek istiyoruz.

Milli sanayi in kurulma safhasında, himaye tedbirlerinin alınmasını zaruri görmektediriz.

Yabancı sermayenin memlekete gelmesi için gayret sarf etmeliyiz.

İktisadi Devlet Teşekküllerinin basiretli bir tüccar gibi serbest çalışması prensibini zedelemeyen, icraatının avakibini sıkı bir kontrol ve Murakabe sistemine tâbi tutmanın lüzumuna işaret etmek istiyoruz.

Bir ziraat memleketi olarak tanınan, yurdun mevcut topraklarından orman, ziraat ve hayvancılık alanında gerekli randımanı almak için ilmin ve tekniğin icaplarına hürmetkâr ve riayetkâr kalarak yeni bir çalışma programı takibetmenin zarureti inaniyoruz.

Dünyada eşi az bulunan ve her iklim şartını sinesinde toplıyan yurdumuzda memleketin her türlü asgari ihtiyaçlarını temin edecek bir istihsal seviyesine ulaşmanın lüzumuna kaaniiz.

Ormanla köylünün münasebetlerini yeniden düzenliyecek, arazi ihtilâflarında orman idaresinin keyfî ve indî hareketleriyle köylüyü bir anda bütün varlığından mahrum bırakacak mevzuatın ıslahı yoluna müstacelen gidilmesinin lüzumuna kaaniiz.

Koalisyon esaslarını tesbit eden protokolde ve Hükümet Programında tafsilen arz ve izah olunan şartlar dahilindeki zirai reforma taraftarız.

Dış politikamızda toprak bütünlüğümüze ve hükümrancılık hakkımıza iyi niyetle hürmetkâr kalınmasını istiyoruz.

Prensip olarak milletçe ve Hükümetçe diğer milletlerin hâkimiyet haklarına hürmetkâr, dostluklarına vefakâr, barışı hedef tutan ve karşılığını bekler bir görüş ve tutuma sahibiz.

Bu şartlar altında dış taahhütlerimize sadık ve vefalı kalmak istiyoruz.

Bu tutumumuzla Yakın Şarkın istikrarı ile de yakinen alâkalı bulunuyoruz.

Dış münasebetlerde devletlerarası bir ahenk, huzur ve istikrar unsuru olarak devam etmek ve öyle kalmak arzusundayız.

Uzak ve yakın zamanlarda kader birliği ettiğimiz insan topluluklarına bigâne değiliz.

İyi münasebetler tesis eylediğimiz komşu devletlerin terakki yolundaki gelişmelerini mesut birer hâdiseler olarak değerlendiriyoruz.

Kıbrıs konusu ile Hükümetin yakinen alâkasını istiyoruz.

Hulâsa Yurtta sulh, Cihanda sulh ana prensibine inanıyoruz.

Millî Müdafaa:

Millî Savunma alanında programda mâkesini bulan icraata şiddetle taraftarız. Bahis konusu olan kanunların en kısa zamanda çıkması en büyük arzumuzdur.

Cumhuriyet Ordusunun Devletin şerefini, milletin ve vatanın emniyetini iç ve dışta koruyabilmek için daima daha kuvvetli olması şarttır.

Mânevi gücü hiçbir suretle eksilmiyen Türk Ordusunun maddi, malzeme ve teçhizat kudretinin muasır memleket orduları seviyesinin daha üstüne çıkarılması millî menfaatlerimiz icabındandır.

Sağlık işlerimizin daha düzenli yürütülmesini ve bu hizmetlerin memleketin her tarafına yayılarak daha verimli bir hale gelmesinin lüzumuna şiddetle kaaniiz.

Bayındırlık Bakanlığını memleket hizmetinde devam edegelen vukufu ve randımanlı çalışmalarının günün teknik icaplarından da faydalanarak daha verimli ve süratli bir hale getirilmesinde millî menfaat mülâhaza etmekteyiz. Devlet Su İşleri ve Karayolları Umum Müdürlüğünün memlekete büyük imkânlar hazırlayan hayırlı mesaisinin hızlandırılması ve teşkilât olarak takviye edilmesi lüzumuna kaaniiz. Karayolları Umum Müdürlüğünün, karayollarının, yapım ve bakımının tevsii yolundaki beş senelik plânının Hükümetçe kabul edilerek bir an evvel vatan sathında tatbik mevkiine konulmasını görmekle bahtiyar olacağız.

Köy içme suyu faaliyetinin hızlandırılmasını ve bütün köylerimizin temiz içme suyuna kavuştuğu müjdesinin Büyük Meclise ne kadar zamanda verileceğinin bu vekâletçe vâdedilmesi zamanının geldiğini işaret etmekle haksız bir talepte bulunmadığımızı yüksek takdirlerinize arz ediyorum. Köy içme suyu ve köy yolları yapımının Hükümet alâka ve yardımına muhtacolduğunu işaret etmek istiyorum. Bu hizmetlerin ifasında köylünün unutmak üzere olduğu angarya zihniyetinin tekrar hortlatılmasını asla tecviz etmiyoruz.

Maarif alanında kalbi tahsil ve ilim aşkıyle yanan Türk çocuklarına yeteri kadar okul, okullara lüzumu kadar öğretmen ve ders levazımatının temini hususunun her branş ve kademede, müstakbel artış ve inkişafta göz önünde tutularak müddetli olarak plâna bağlanması ve taassupla, tatbiki lüzumuna işaret etmek istiyoruz.

Yüksek okullar ve üniversiteye girememeleri sebebiyle Kızılay'da Güven Parkında karargâh kuran talebe topluluğunun tekerrürüne önümüzdeki ders yılında Sayın Hükümetin meydan bırakmıyacağını ve tedbirlerini çok evvelden alacağını ümid ederek neticeye emniyetle intizar edeceğiz.

Mânevi mânada yurdun ve yurttaşın düzenini tembi ve muhafaza, vazifesini üzerine almış olan Adalet Teşkilâtımızın mevzuatı gözden geçirme bugüne kadar söylenegelen ve fakat bir türlü tatbik mevkiine konulamıyan, hâkimlerin mevcut bilgilerini takviyeye medar olacak adlî mevzuat ve neşriyatın, her yerde ve her ka-

demedeki hâkimlerimize temin ve tevzi olunması isinin bu Hükümet zamanında ele alınmasını temenniye şayan görmekteyiz.

Mevcut iş hacmi ve vüsati muvacehesinde ne kadar tevsi edilirse edilsin yine de kifayet edemeyecek olan Temyiz teşkilâtının takviye olunarak normal mesai yapmak imkânını bu kıymetli müesseseye ve mensuplarına temin edilmesi gayretlerini beklemekteyiz.

Mahkemelerin en büyük yükünü taşıyan ve esasında bir ihtisas işi olan zabıt kâtiplerinin yetiştirilmesi için bir meslek mektebi kurulması ve mesleğin, itibarlı ve vasıflı bir hale getirilmesi hususunu ıstirham eylemekteyiz.

Temenni ve arzularımızın Hükümet programında yer aldığını gördüğümüz Basın - Yayın ve Turizm, Gümrük ve Tekel Bakanlıkları ile ilgili hususatin bir an evvel tahakkuk eylemesini arzu etmekteyiz.

Çalışma sahasındaki mevzuatın işçinin ve işverenin hukukunun vikâyesi yolundaki tadil ve inkişaf teşebbüslerini arzu ile beklemekteyiz.

Yeni bir bakanlık olan ve fakat memleketin mühim dâvalarının sorumluluğunu üzerine yüklenmiş bulunan imar ve İskân Vekâletinden büyük işler beklemekteyiz. Nüfusu 20 bini bulan bir kasabada günün sıhhi şartlarına uygun on aded mesken bulmak mümkün değildir. Az gelirli vatandaşların ıstırap mevzuu olan gecekondu meselesini kökünden halletmenin zamanı gelmiş ve geçmiştir. Büyük şehirlerimizin etrafında arzı endam eylemiş bulunan gecekondu sarf olunan emek ve paranın yekûnu milyarlara balığ olmaktadır. Millî servetin israfının en canlı misalini buralarda görmekteyiz.

Büyük şehirlerimizin imarında, vatandaşlara mesken temininde büyük himmet ve gayreti sebk etmiş olan Emlâk Kredi Bankasını geçmiş hizmetlerinden dolayı takdirle anarken bu bankanın imkânlarının artırılması hususunda muhterem Hükümetin dikkatini çeker, badema bu bankadan lüzumu kadar faydalanamıyan bölgelere de bankanın yardım elinin bir plân ve program tahtında uzatmasının lüzumunu işaret etmek istiyoruz.

Belediyelerimizin ve belde hizmetlerimizin görülmesinde büyük himmetleri sevk eden İller Bankasının mesaisini de takdir ediyoruz.

Ulaştırma hizmetlerinin tanziminde, Millî Savunma, iktisat, refah, huzur, emniyet mülâhazasının göz önünde bulundurulmasında zaruret vardır. Süratle inkişaf eden turizmde ulaştırma hizmetleriyle yakinen ilgilidir.

Devlet Demir, Deniz ve Havayollarının hem memleket ihtiyacını ve müstakbel inkişafı kapsıyacak ve hem de diğer memleketlerdeki emsalleriyle boy ölçüşecek seviye ve kalitede bulunması emelindeyiz.

Akdeniz seferlerinde millî mevcudiyetimizi hissettiren ve iktisadi bir unsur olarak çalışan, memlekete döviz temin eden yolcu taşıma işine önem verilmesi lüzumunu işaret etmek isteriz. Birçok şehirlerimizde ve kazalarımızda şehirlerarası telefon zarar ediyorsa günün muayyen saatlerinden sonra telefon görüşme ve mu-

havere imkânlarının yine teşkilât ve personel yetersizliğinden ileri geldiğini kabule mecburuz, Zarar ettiği iddia ve mülâhazasıyla birçok posta şubeleri iptal olunmuştur. Devlet Demir, Deniz ve Hava Yollarının tarifelerinin pahalılığı yüzünden bu vasıtalarla, vatandaş iltifat, etmez veya az biner hale gelmiştir.

Sadece günün şartları değil, müstakbel inkişaf lar da göz önünde bulundurularak, tarifelerin tanzim ve tatbik edilmesi lüzumuna kaaniiz.

Geçen kış Şarkta vuku bulan hayvan yemi sıkıntısı şimendifer tarifesinde yapılan büyük çaptaki tenzilâtla önlenebilmiştir. Bu suretle millî büyük bir felâketin önüne geçilmiştir. Beş on gün evvel Ankara Ticaret Odasındaki bir toplantıda bir tüccar tarifelerinin pahalılığı yüzünden maden cevherlerinin nakil ve harice ihracı mümkün olmadığı hususunu yana yakıla anlatmıştır.

Bu yönden maruzatımızı hulâsa edecek olursak, ulaştırma teşekküllerinin, kendi imkânlarıyla idare edebilecek bir seviyeye gelinceye kadar, Devlet yardım ve desteğinden malının bırakılmaması lüzumuna işaret etmek istiyoruz.

Memleketçe ve milletçe yaşadığımız bu intikal ve kuruluş devrinde içişleri durumumuz önem ve hususiyet arz etmektedir. İdarenin bitarafılığı memlekette vatandaşın kanuna hürmet, Devlet ve Hükümetine muhabbet ve itimat havasını yaratacaktır. Muayyen bir zümre lehine ve biricisini insanların aleyhine gibi bir tutum vatandaşın memlekete olan bağlarını da zayıflatır.

İdare edenlerle idare edilenlerin mutlaka birbirine inanması, güvenmesi şarttır. Bu itimadın zail olduğu yerde otoriteye itimatsızlık doğar. Zorla tesis edilmek istenen otoritede bir şiddet ve zulüm mahiyeti mevcuttur.

Jandarma ve polisin memleket hizmetinde haysiyetli, Devlet otoritesini şerefle temsil eden bir kütle haline getirilmesi şarttır. Her gün vatandaşla karşı karşıya bulunan bu hizmet erbabının keyfiyet bakımından yükseltilmesi hem hizmetin iyi işlenmesini ve hem de vatandaşın kanuna hürmet, Devlete itaat fikir ve duygusunun kökleşmesini icabettirecektir.

İnsan haklarına, fert hürriyetine günden güne büyük kıymet ve ehemmiyet veren Türk vatandaşının kifayetsiz zabitanın icapsız, yersiz, haksız müdahale ve çıkışlarına karşı nahoş hadiselerle mâruz kalacak, her gün vatanın bir köşesinden feryatlar yükselsecektir.

Çok partili hayatın ve demokratik zihniyetin memlekette yerleştiği bu zamanda idare ile partilerin ve alelumum vatandaşların birbirleriyle ve idare mekanizmasıyla münasebetleri önem peyda etmiştir.

Aletderecat bütün idare amirliğimizin mutlak bir bitarafılık havası içinde ve kanunların ışığı altında bütün vatandaşlara sıyyanen muamele etmesi şarttır.

Bir filezof “büyüklerin fazileti rüzgâra, küçüklerin fazileti otlara benzer... Rüzgârın karşısında otlar eğilir” diyor.

Bu vecizede olduğu gibi rüzgâra benzetebileceğimiz faziletli idare âmirlerinin iş başında bulunmasını bu millet, canı gönülden arzu etmektedir.

Türk vatandaşı olarak dünyaya gelen bu toprak üzerinde yaşamaya hak kazanan herkesin cemiyetin nimetlerinden bir nisbet dâhilinde his sesini alması ve külfetlerine katlanması vatandaşlığın normal icaplarındanıdır.

Nimetlerin ve külfetlerin dağıtımında bitaraflık, sıyyanen muamele etmek taraf gütmemek, keyfî muameleden kaçınmak idari mekanizma için bir zaruret olduğu gibi, bütün Devlet teşkilâtı ve kademeleri için de lüzumludur. Bu tarz idaredir ki ancak vatandaşa, huzur verebilir.

Koalisyon Hükümeti bütün iyi niyetine rağmen temkin ve tedbirde de kusur etmezse o zaman memleket huzur ve sükûna kavuşur. Aksine gayretlerin hiçbir fayda temin etmiyeceğini söylemek abesle iştigal sayılmaz. Burada huzur konusu üzerinde bir nebze tevakkuf etmekte fayda mülâhaza ediyoruz. Huzuru maddi ve mânevi olarak mütalâa etmek mümkündür.

Mânevi manadaki huzurun gelebilmesi, kabarık bütçe rakamları, teknik imkân ve mütehasıs eleman istiyen bir şey değildir. Fert ve insan topluluğunun iç âlemiyle ilgili olan bu ruh haleti inanmak ile itimat ile sevmek ile beğenmekle husule gelir. Bunu Devlet ve millet hayatına teşmil ettiğimizde idare edilenlerin kendisini idare edenlerin iyi niyetine, temkin ve tedbirine, şefkatine itimat eylemesi gerekir. Bu tahakkuk ettiği zaman mânevi huzur gelmiş olur.

Efradı millet bizde bu iyi niyeti görür ve bize güvenirse birçok noksanlarımızı dahi müsamaha ile karşılayabilir ve kendisini mânevi mânada memnun ve mesut addeder.

Maddi huzura gelince: Bu biraz daha emek ve gayret ve imkân istiyen bir şeydir. Zaman mefhumu da bu vakıanın tahakkukuna yardım eder. Bozulmuş bir iktisadi düzenin avdeti ve kütleyi maddeten memnun eder hale gelmesi mahirane ve kuvvetli müdahaleler ve teşebbüslerle mümkün olacaktır. Bunda da itimat unsuru başlıca rol oynayan âmillerdendir. İyi niyetlerimizin devam ettiğine Muhterem Hükümetin bu müşkülâtı yenecek kudreti ve vukufu elemanlara sahibolduğuna inanıyoruz.

İyi bir organizasyon, lüzumlu tedbirleri almak bizleri salim neticeye ulaştırabilir. Şunu da hemen ilâve etmek isterim ki, maddi huzur kâfi değildir. Mânevi huzur mutlak şarttır. Aksi takdirde cebi dolu, midesi dolu mustaripler camiası olmaktan ileri gidilemez. Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu günden bugüne kadar geçen zaman içinde bâzı Meclis ve Hükümet tasarruflarında bulunulmuştur. Bu tasarruflar bugünün ihtiyaçlarına cevap vermemekte, Anayasa rejimi ile bağdaşamamaktadır.

Bunların adı ister kanun, ister tüzük, ister kararname olsun, ısdar olundukları zaman ve şartlara bakmadan, bugünün iktisadi ve içtimai şartlarına en uygun bir hale getirilmesi lüzumuna işaret etmek istiyorum.

Muhterem arkadaşlar; bu arada siyasi af, 105 ve 113 sayılı kanunlar konusuna da bir nebze teması lüzumlu buluyoruz.

Af her içtimai topluluk gibi bizim hayatımıza da karışmış bir içtimai müessese-dir. Hukuk edebiyatında her suçlu affa mazhar olmaya müstahaktır. Siyasi suçlular evleviyetle affolunurlar.

Siyasi suçlulara farklı muamele yapmak her memlekette cari bir usul haline gelmiştir. Affın memleketimizde büyük ölçüde bir huzur vesilesi olacağına inanıyoruz.

Koalisyon partileri arasında kararlaştırılan şartlar dâhilinde affın tahakkukuna başlanmasını şiddetle arzu ediyoruz. Ve bunun memleket sathında veya yurt dışında büyük bir ferahlık yaratacağına inanmanızı bilhassa rica ediyoruz.

Meri Anayasamızın teminatı altında bulunan fert mülkiyeti prensibini zedelemeyecek ve onunla bağdaşacak şekil ve şartlar dâhilinde 105 sayılı Kanunun ilgası zaruretiyle işaret etmek istiyoruz.

113 sayılı Kanunun üzerinde yapılacak tasarruflarda çok dikkatli olmanın lüzumuna temas etmek isterim. Devlet memuriyeti ve sıfatını ve vazifesini kötüye kullanmak suretiyle, hakkı olmıyan Devlet parasına veya malına, veya aharın emvaline tesahübetmek kasıt ve niyetiyle bilerek ve düşünerek tesahübetmek isteyenlere Yeni Türkiye Partisi olarak bizim de şefkat ve acıma duygularımız az harekete geçecektir. Fakat dar formüllere, elâstiki tâbirlere bağlı kalarak başkasının inalında gözü olmadığı anlaşılan ve fakat şeklen suçlu duruma düşmüş insanları da bu şefkat ve atıfetten mahrum bırakmayı doğru bulmuyoruz. Hakikaten hırsızlık yapmış olanların daima karşısında kalacağız.

İhtilâli müteakip vazifeden çıkarılan, mahkemeye verilerek beraat eden, isna-dolunan suçla hiçbir alâkası olmadığı tahkikat ve mahkeme ile sabit olan işçi, müstahdem ve memur vatandaşların aynı zamanda çoluk çocuklarının maişet kaynağı olan müktesep haklarının bütün şümülü ile iadesini Hükümetten bekliyoruz. Gereklî ve lüzumlu formalitenin bir an evvel alınmasını istirham ediyoruz.

Muhterem arkadaşlar, mâruzâtıma burada son verirken hepinizi tekrar hürmetle selâmlar. Yüksek Senatonun İkinci Koalisyon Kabinesinden her türlü müzaheretini esirgememesini dilerim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Uzunhasanoğlu.

SIRRI UZUNHASANOĞLU (Bolu) — Muhterem arkadaşlar;

Takdim olunan Hükümet programının umumiyet itibarıyla ümit verici olduğunu müphemiyet arz eden yerlerin yanında birçok kısımlarının mükemmeliyet derecesinde bulunduğunu peşinen söyledikten sonra diğer sahalara temas etmeden yalnız programın birkaç paragrafı üzerinde biraz durmak istiyorum: Programın 4, 5, 15 ve en son 22'nci sayfalarında serpiştirilmiş bulunan bâzı paragrafları okuyup hülâsa ettiğimiz zaman programın, ferahlandırıcı büyük bir gerçeğin ifadesi olduğu kanaati aynı zamanda bu gerçeği halâ anlamamış ve idrak edememiş veyahut anlamak ve idrak etmek istememiş olanlara da büyük bir cevap teşkil ettiğini görürüz.

Programda 27 Mayıs olayının mâna ve mahiyetine vuzuhla ve geniş mikyasta yer verildiğini memnuniyetle müşahade etmekteyiz. Hakikaten dayandığı sebep-

lerin vuzuh ve kuvveti karşısında meşruluğu kabul olunan 27 Mayıs İhtilâline ve onun getirdiği eserlere bugüne kadar kimse dil uzatmadı, varlığına gölge düşüren olmadı. Bu millet ve onun mümessili olan bizler; ihtilâlin maksat ve gayesine uygun şekilde hareket ederek çizdiği istikamette kolaylıkla mesafeler kat edebilmesi için ne mümkün ise hepsini büyük bir soğukkanlılık, feragat ve samimiyetle yapmaya çalıştık, hepimiz gereken anlayışı gösterdik. Topyekûn millet olarak artık şerefli tarihimize mal ettiğimiz, inkılâp ve demokrasi yolunda daha seri ve köklü merhaleler kat etmek için büyük bir hamle olarak kabul ve inkiyat eylediğimiz 27 Mayıs olayının yarattığı dünyada ender denilebilecek kadar hür ve demokratik bir seçimle gelen bizler, sunulan bu hürriyet ve demokrasi nimetlerini inkâr edecek kadar nankör olmadığımızı sanıyorum.

Hâl böyle iken, Meclis içinde ve dışında geldiğimiz günden bugüne kadar söz, yazı ve hareketle muhtelif vesilelerle tehdit ve hakaretimiz birtakım efal ile karşılaştık.

Hürriyet ve müsavat prensiplerine dayanan ideallere sarılarak, iktisadi ve içtimai gelişme ümitlerinin henüz ufuklarda gözüken belirtilerine bakarak ve her şeyden önce memleketin yüksek menfaatlerini düşünerek sabrın ve olgunluğun en güzel örneklerini verdik. Bunun mükâfatını hiç görmedik demek düpedüz insafsızlık olur, tam gördük demek de şimdilik biraz mübalâğalı olur, lâkin karşılığını beklemekte haklı olduğumuzu söylemek ise yerinde olur kanaatindeyim.

Milletçe kabul olunan yepyeni ve modern bir Anayasaya ve onun iç bünyesini aksettiren bir seçim kanununa dayanarak yapılmış bir seçimle tecelli eden millî iradeyi ve bu millî iradenin ifadesi olan mevzuatı ve ezcümle tedbirler Kanununu birkaç ağızdan çıkmış beyanatla dahi olsa rencide ve ihlâl edercesine pervasız görünmek elbette ki, 27 Mayıs İhtilâlinin ruh ve fikriyatıyla kabili telif olmıyan kanun ve hürriyet ve müspet bir durum yaratır ve elbette ki, bunun karşısında Hükümet erkânından kendilerine vazife düşenlerin ne gibi bir harekete tevessül etmiş olduklarını açıkça görememiş olmaklığımız da ayrıca teessür uyandırır.

Hükümetin, tenkid ve müzakere mevzuu olarak ele aldığım bu paragraflarda yapacağını bildirdiği hususların ve teessüs etmiş müesseselerin ve vikayesine ve bilhassa Anayasa hâkimiyetini sağlamaya matuf ve bunu zedeliyecek mahiyetteki hiçbir tahrike müsamaha etmiyeceği ve hedefine ulaşan 27 Mayısı gölgelendirecek her türlü hareket karşısında bulunacağı yolundaki vaatlerinin sözde kalmayıp fiiliyatta yer bulması zamanının çoktan gelip geçtiğini bu meyanda hatırlatmayı lüzumlu buluyorum.

Bilûmum kanun ahkâmının tamamiyle yerine getirilmesini, müsavat dairesinde ve bilaistisna hepsine zamanında ve titizlikle uygulanmasını temenniye şayan görüyorum. İnkılâp ve onun getirdiği eserlere ve bunlara vücut vererek gelişmesini temin eden kökleşmiş esaslara gölge düşürenlere karşı evvelki Hükümetin zecri ve müsmir bir işleme tevessül ettiğini veya gözle görünür bir tedbir aldığını müşahade edemedik, şimdiki karma Hükümetten bunu beklemekteyiz.

Daha evvel muhtelif vesilelerle cereyan etmiş ve hattâ senatomuza da intikal eylemiş olan demokratik esasları yıkıcı, Anayasanın getirdiği eser ve müesseselere meydan okuyucu, korku ve endişe yaratıcı, emniyet, asayiş ve huzur bozucu beyanat ve sözlerden sarfınazar son bir kulüpte konuşmalardan bir cümlesini zikretmek ve misal olarak önünüze sermek kâfidir, bakınız, 27 Mayıs Fikir Kulübünün açılışındaki konuşmalardan bir cümle alıyorum.

“Yapılacak bir ihtilâl 27 Mayıs taki gibi beyaz eldivenli, romantik bir ihtilâl olmayacak, hemoglobinli bir ihtilâl olacaktır. Bundan o gün Hükümetin başında bulunanlar mesuldür..” Gibi birtakım cümleler sarf olunduğunu 1 Temmuz tarihli Zafer Gazetesinden öğrendiğim bu kulübün taşıdığı haleti ruhiyenin ne olduğunu kesin olarak söylemeye maalesef imkân bulamıyorum.

Biz programda da açıklandığı gibi 27 Mayısın hedefine ulaştığını biliyorduk. Ve ihtilâlin beyaz oluşundan dolayı takdir ediyor ve o beyazlığa lâyık olmak için elimizden geldiği kadar çalışıyorduk. Acaba 27 Mayısın hedefine varması için ne olması ve ne yapmaklığımız lâzım? Şayet ortada bir Büyük Millet Meclisi ve bir Hükümet varsa o konuşmayı yapanların lâubaliliği nereden geliyor ve neden önlenmiyor? Şayet onlar Meclisten ve Hükümetten daha büyük bir kuvvet ise ve böyle kabul olunuyorsa bizim burada işimiz nedir? İşte anlayamadığım ve programdaki ele aldığım paragraflarla hemahenk ve kabili izah göremediğim hususlar bunlardır. Ben bil hâdiseyi paragrafları teyit değil tekzip ettiği için misal olarak alıyorum. Ben bu hâdiseyi 27 Mayıs inkılâbını ve onun getirdiği eserleri ve varmak istediği hedefine doğru yol almasına kimselerin mâni olmaya çalıştıklarını göstermek için alıyorum. Ben bu hâdiseyi, Hükümetin kimlerle ve nelerle mücadele etmek zorunda olduğunu hatırlatmak, ikaz etmek ve yol göstermek için alıyorum. Ben bu hâdiseyi, bütün huzursuzlukların menbâi nereden geldiğini ve ne gibi efal ve beyanatın cemiyette infial uyandırmaya, vesile olduğunu göstermek için alıyorum. Ben bu hâdiseyi, yazılı veya sözlü soru yapmaya lüzum görmeden Hükümet programı dolayısıyla ihbar, Dâhiliye Bakanı ile bilhassa Adliye Bakanının ıttılana arz etmek için alıyorum. Ben bu hâdiseyi, bilâhara bu husus hakkında ne gibi bir muamelenin yapıldığını sormak, yapılmamış ise neden yapılmadığını öğrenmek ve o zaman Karma Hükümeti asla affetmiyeceğim ve zira programdaki vaatlerini yerine getirmemekle itham edeceğimi şimdiden ve önceden belirtmek için alıyorum.

Bir kere okuyun ismi fikir olduktan sonra hemoglobinin burada işi ne? Mademki hemoglobinle bu kadar kafasını müşkül etmiş fikrin orada işi ne? (*Bravo sesleri ve alkışlar*) Hem de bu milletin yalnız cephede aklına gelen hemoglobin kelimesini bu kadar hatırlatmakta ne mâna var? İstikbalde bir daha huzur bozucu ve bu misillü hâdiselerin tekerrürünü intaçedecek hallerin zuhuruna imkân verilmesini ve bir daha hür ve demokratik çalışmayı sekteye uğratacak, vatandaşların kalbinde ve zihninde bu neviden heyecan ve endişe yaratacak söylentilerin dahi, değil Büyük Millet Meclisinin duvarlarına ve evlerimizin kapılarına, vatanın sınırlarına bile çarpmaması için Hükümetin geceli gündüzlü çalışmasını ve her hususta çok daha uyanık hareket etmesini temenniye değer görmekteyim. Huzursuzluk

yaratacak her türlü beyanat milletçe merduttur. İşaretin en yakın dostu olan korku ve endişenin, ezeli ve ebedi düşmanı bulunduğu hürriyet ve demokrasi ile asla imtizaç edemeyeceği hepimizce ve herkesçe malûmdur. Meclise geldiğimizden bu yana mevcut dertlere deva olabilmek şöyle dursun, her türlü elem ve ıstırapların gittikçe derinleşip yayıldığını büyük bir üzüntü ile müşahade etmekteyiz. Bunun sebebi nedir? Çok güzel bir seçimle içimize yerleştirdiğimiz hürriyet ve demokrasi rejiminin hazımsızlığından ve bu hazımsızlıktan ya partilerin yapılarında ve iç organlarındaki bir kusurdan veyahut hariçten esen soğuk rüzgârların partilerin bünyesini üşütmüş olmasından ileri geldiğini anlıyorum. Buna teşhis konduktan sonra, güven, samimiyet ve birlik gibi unsurlar üstünde tesis olunmuş mânevi bir huzurun mezkûr hazımsızlığa ilâç olacağına ve bin netice iktisadi sahada emniyet ve istikrar vücut bulacağına ve dolayısıyla ona bağlı içtimai huzursuzluğun da gidebileceğine inanıyorum.

Bugünün mâruz bulunduğu şartlar ve hususiyetler niçin göz önünde tutulmadı ve tutulmuyor? Artık işin bu ciheti ele alınmalıdır. Vatan sathı baştanbaşa dertler ve ıstıraplar içinde kaynamakta, sızlamakta ve inlemektedir, iktisadi yönden nereye parmak bassan yara gibidir. Demokratik ve bitaraf seçim esasına dayanan bir rejimin sahibi olan milletimizin, nereden ve ne gibi bir parti veya teşekkülünden veya hangi nam taşıyan bir şahsiyetten gelirse gelsin, huzur bozucu hiçbir beyanat ve maceraya artık zerre kadar tahammülü kalmadığını açık olarak beyan ve ifade etmeyi bir vazife ve borç telakki etmekteyim. Üzülerek işaret ettiğim bu noktalar üzerinde vatanperverane bir inançla eğilerek, hassasiyetle ve ehemmiyetle durulması hususunu bilhassa arz etmek isterim. Huzurun bel kemiğini kıran ve her türlü huzursuzluğun ihdasına sebebiyet veren, her şeyden evvel hüsnüniyet ve samimiyet fıkdanıdır. Sağdan ve bahusus gittikçe artan bir hızla, soldan gelen muhtelif ve soğuk fikir cereyanlarının, zıt zihniyet ihtilâflarının ve anlaşmazlıklarının memleketimizde yerleşmek istidadını gösterdiği bu zamanlarda bizlere düşen en büyük görev ve mutlaka kazanmamız gereken en asıl dâva, bugünün her türlü partizanlığını ve şahsi kaygıyı bertaraf ederek ve yarının şahsi seçim ve geçim endişesini bir kenara iterek memleketi, müesses rejim ve onun temeli olan demokratik prensipler ve esaslarla birlikte kurtarmaktır. Bunun için yapacağımız fedakârlığın ve mücade- lenin son hududunu çizmek güçtür. Vatan ve milletin selâmeti uğruna...

BAŞKAN — Müddetiniz dolmuştur efendim.

SIRRI UZUNHASANOĞLU (Devamla) — Peki efendim, maalesef “vicdanımız, akıl ve izanımız” kelimelerinde sözlerimi bitirmek zorundayım. Hepinizi hürmetle selâmlarım. Hoşçakalınız. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Buyurun Geboloğlu.

CEVDET GEBOLOĞLU (Bitlis) — Muhterem Başkan, sayın arkadaşlar ve muhterem Hükümet erkânı;

Birinci Karma Hükümet programından daha şümüllü ve bâzı noktaları vuzuha kavuşturmuş bulunan Yeni Hükümet programı üzerinde parti grupları ve şahıslar

adına yapılan geniş temennileri ve tenkidleri ihtiva eden konuşmaları tekiben kısaca bir iki noktada fikir ve temennilerde bulunacağım.

Tarihte Türk Milletinin en büyük kabiliyetlerinden biri de kolayca Devlet kurabilmeleridir.

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin gelmiş geçmiş Hükümetlerinin hizmet ve bâzı ihmallerinin muhasebesini tarih yapacaktır. Yalnız bir Hükümet işe başlarken evvelki Hükümetlerin noksanlarını görerek programlarını tanzim ederler. İşte bugünkü Hükümet programında gelmiş geçmiş Hükümetlerin üzerinden geçtikleri ve memleketin büyük bir dâvası olan bir gerçeği cesaretle ve plânlı bir şekilde ortaya atmalarını büyük bir sevinç ve ümitle izlemekteyiz.

Bu gerçek mahrumiyet diyarlarının iktisaden ve kültürel bakımdan kalkınması da sosyal adaleti ve millî beraberliği, yalnız bu bölgelerin değil bütün memleketin toptan kalkınmasını temin edecek bir hareketin muvaffak olması en büyük arzumuzdur.

Hükümet programının bir pasajını aynen okuyorum:

“Muvazeneli gelişme ve sosyal adalet cihetinden ehemmiyetli gördüğümüz konulardan biri de, memleketimizin çeşitli coğrafi bölgeleri arasında iktisadi faaliyet hacmi ve gelir seviyesi bakımından mevcut olan büyük farkları ortadan kaldırmaya çalışmaktır” Başka bölgelerde mahrumiyet bölgeleri bulunmasına rağmen mahrumiyet bölgesinin büyük parçası Doğuda olduğundan, Doğu bölgesi akla gelmektedir.

O Doğu ki, Büyük Atatürk Milli Mücadelenin temellerini orada atmış ve güzel bir tesadüfle dün yıldönümünü kutladığımız Erzurum Kongresi ve Sivas Kongreleri bu bölgelerin asil temsilcilerinin birlik ve beraberliği ile toplanmış ve topluca Türk Milleti istiklâl Mücadelesini yapmış, Batıda Yunan ve İtalyanlarla savaşırken Doğu ve Güney - Doğuda Ruslar ve Fransızlarla çarpışmıştır. Geçen kış büyük bir insan ve hayvan açlığı tehlikesi geçiren ve Hükümetimizin şükranla karşıladığımız yardımlarıyla geçici olarak bu krizi atlatan bu bölgelerin artık plânlı ve ciddi bir şekilde ele alınmasını millî bir vazife olarak saymaktayız.

Bu bölgelere yatırım yapacak olanlara vergi muafiyeti tanıyarak özel sektörleri teşvik etmek ve beş yıllık ve onbeş yıllık plânlamalarda gerekli yatırımların samimî ve ciddiyetle ele alınmasını büyük bir ümitle beklemekteyiz.

Muhterem arkadaşlar;

Karma Hükümet protokolünde kaldırılması yer alan yüzbeş sayılı Kanunun; Toprak reformu Kanunu çıkıncaya kadar durdurulmasını arzulayan Sayın Ahmet Yıldız'ın ben hissiyatına iştirak edemeyeceğim.

Cumhuriyet Senatosu Tabii üyelerini M.B.K. Hükümetlerinin bâzı tasarruflarının tadil veya kaldırılması bahis mevzuu olduğunda, çok alerjik bir tutum içinde görmekteyiz.

27 Mayıs İhtilâlinin hedefine vardığına inanıyoruz. Ben bu inancın bir neticesi olarak ta dürüst bir seçimle millî iradenin ve parlâmentonun ve onun Hükümetlerinin teşekkül ettiğine de inanıyoruz.

Bu itibarla Karına Hükümetin 105 sayılı Kanun hakkındaki görüşünü müspet olarak mütalâa etmek icabeder. 105 sayılı Kanuna tâbi olan ve mahkemelerce hiçbir suçu olmadığından beraat eden 22 kişinin hiçbir dikili ağacı olmadığı gibi, yalnız 3 kişinin 5.000 dönümden fazla toprağı tesbit edilmekle de esasen bir tedbir kanunu olan 105 sayılı Kanunun esbabı mucibesinin Toprak reformu Kanunu ile hiçbir ilgisi olmasa gerektir. Yeni Hükümetimizin, muvaffak olmasını Cenabı Haktan temenni eder, son olarak milletimizin mânevi yapısında hizmetleri olan ve uzun yıllardan beri sıkıntı çeken din adamlarımızın terfihini sağlayacak olan Diyanet işleri teşkilât Kanununun çıkarılmasını temenni eder ve Hükümetimizin muvaffak olmasını Cenabı Haktan niyaz ederim. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın Karavelioğlu yerini, Sayın Cevat Açıkalın'a bırakmıştır. Buyurun Sayın Açıkalın.

CEVAT AÇIKALIN — Muhterem senatör arkadaşlarım, Muhterem Hükümet erkânı ve Sayın Başbakan; Türk Milletinin iradesi ile mevkii meriyete giren Anayasanın kabulünden sonra doğan ikinci Cumhuriyetin teessüsünden itibaren, bugün ikinci defa olarak bir Karma Hükümetin teessüs etmiş olduğuna şahit oluyoruz. Saadetini memleketin mukadderatında gören her fert için, bu mesut neticenin ne kadar ehemmiyetli ve mucibi memnuniyet bir hâdise olduğunu söylemeye lüzum görmüyorum.

Eğer, 27 Mayıs İhtilâl ve İnkılâbının gayesi bu memlekette demokrasiyi ihdas etmek idi ise, muhakkak ki, mesut bir netice ile tam olarak tahakkuk etmiş bir ihtilâl ve inkılâptır ve bugünkü demokrasinin tezahürünün buna bağlı olduğuna ben âcizane kaniim. Memleketin karşılaşmış olduğu problemleri ve dâvaları bu Hükümetin halledeceğine inanmak elbetteki fazla bir hüsnüniyet beslemek demektir. Memleketin mevcut problemleri ve dâvalarının halli uzun zaman isteyen, dürüst ve huzur içinde bir mesaiyi icabettiren bir zamana mütevakkıftır.

Bugünkü Hükümetin getirmiş olduğu Hükümet programını, bu dâvaların hangi zâviyei niyetten mütalâa edileceğini gösteren bir mukaddime olarak telâkki ediyorum. Bu mukaddimedede, müstakbel devrin çalışmalarına ait gördüğümüz, esasları tamamen bizim memnuniyetle karşılamamız lâzım gelen müspet bir program olarak telâkki ediyorum. Zira tam mânasiyle, tâbiri hakikisi olarak. Kemalist bir zihniyetle hazırlanmış ve ayrı ayrı problemleri Kemalist bir zaviyeden mütalâa ederek bize arz etmiş bulunuyor. Teferruatına girmek benim için çok büyük külfettir, itiraf ederim. Yalnız, müsaade ederseniz bir iki nokta hakkında, bir iki söz söylemek isterim.

Birincisi: Özel sektörle Devlet sektörü meselelerinin telifi, bilhassa bunu ehemmiyetli olarak görmüş olması dolayısıyla, Hükümeti ayrıca tebrik ederim, *(Bravo, sesleri)*

Çünkü işte Kemalizm Telâkkisini tam mânasiyle gösteren budur. Çünkü istesek de, istemesek de dış yardımsız, şimendiferi yapmış, memlekette istikrarı kurmuş bir rejim vardır ki, bu Kemalist rejimin bir semeresidir. Bugün dahi o zamanki devletçilikle, hususi sektörün tefrikini yapmış ve tekrar bunu ifade ettiklerinden dolayı, çok isabetli ve muvaffakiyetli bir tedbiri tekrar almışlardır.

İkinci mesele: Biraz atlıyarak geçiyorum. Aydın din adamı yaratma meselesidir. Aydın din adamları yaratabilmek meselesi, günün en mühim problemidir. Çünkü memleketteki kara yobazlık, benim, çocukluğumdaki yobazlıktan çok daha ileri ve istismara müsaidolup istismar da edilmektedir. Ben şu kanaatteyim: İyi bir Müslüman olarak, Kuranı Türkçe okuyan adam yobaz olamaz. Kuranı anlıyarak okumak ve onu anlamak için gayret göstermek günah değil onu anlamamak günahdır. Bu, cihetten de Hükümetin bu cesaretli hareketi de ayrıca tebrike şayandır.

Bu Hükümetin önünde bulunan problemler, arz ettiğim gibi, çok büyüktür. Bu programların bertafsil arzı eda etmiş bulunuyorlar. Bunlar arasında, sosyal adalet elbette ki, çok mühim bir mevzudur. Sosyal adalet, birinin sırtından diğer bir kütlenin geçmesi demek olmadığı da izahtan varestedir. Sosyal adalet, büyük demokrasiyi, büyük çalışmayı ve büyük disiplinli bir hayatın kurulmasını intaceder. Zaten Anayasamızın teminatı altında olan bu meselenin, Hükümet tarafından muhakkak esaslı bir surette, program dâhilinde intikal ettireceğini arzu etmek isteriz.

Üçüncü meseleye saiki itiyatla temas edeyim, müsaade ederseniz; siyaseti hariciyemiz meselesidir. Teessüsünden beri Türkiye, siyaseti hariciyesini daima kendi inisiyatifi dâhilinde takibetmiş bir memlekettir. Türkiye, siyasetini haricin şuuru-na kapılarak takibetmemiş, Türkiye daima siyasetini kendisi yürütmüş, kendisi takibetmiş bir memlekettir. Nasıl İstiklâl mücadelesinde “Müdafaa hattı yoktur, müdafaa sathı vardır” kaidelerini Türk kumandanları ve Türk kumandanlarının en büyüğü ortaya attı ise, siyaseti hariciyesinde mıntakai siyaseti hiçbir zaman kabul etmeyip, dünya siyasetini, güden, bugünkü Hükümet Başkanı bulunan yine Sayın İsmet İnönü’dür. Binaenaleyh, bu bakımdan şüphe yoktur ki, bu sözlerim bâzı arkadaşların söylediklerine cevap da, teşkil edebilir. Memleketin siyaseti hariciyesinde takibedilecek yol, memleketin hayrına olan yolun takibedileceğidir. Siyaseti hariciyede memleketin hayrına olan kararların alınacağından katiyen şüphemiz yoktur. Bu mevzu, hem Hükümet Başkanının, hem de siyaseti hariciyenin kıymetli bir hariciyecimizi elinde olmasından tam bir itminan ile mütalâa edebileceğimiz bir mevzudur.

Hariçteki dostlarımızın durumuna gelince: Dostluk ittihaz etmiş olduğumuz memleketler arasında çok kuvvetli bir dostluğa sahib olduğumuzdan hiç şüphemiz yoktur.

Arkadaşlar, sözlerimi bitirirken, Karma Hükümetin kurulması için canla başla çalışan Hükümet Başkanı Sayın İnönü’yü, tarihe geçmiş büyük bir adam olarak değil, yine memleketin hayrına ve demokrasinin teessüsüne hayatını vakfetmiş bir insan olarak selamlamayı kendim için bir vazife bilirim. Bundan gayrı bu Hüküme-

tin kurulmasına çalışan ve kendi prensipleriyle, başka partilerin prensiplerini mezcetmek suretiyle, bugünkü Hükümet programını huzurunuza getirmiş olan diğer parti liderlerinden de teşekkürlerimi sunarım.

Ben şuna kaaniim ister Hükümet içinde, ister Hükümetin dışında bulunanlar, ister koalisyonu teşkil eden partilerden olsun, ister Hükümetin dışında olanlar olsun, hepsinin canla başla bu memlekete hizmet edeceklerine kaaniim.

Allah, memleketimize ve Hükümetimize muvaffakiyetler ihsan etsin. Teşekkür ederim. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Turhangil.

FİKRET TURHANGİL (Aydın) — Sayın Başkan, muhterem senatörler, Sayın Hükümet Üyeleri; benden evvel konuşan birçok hatipler, yeni Hükümet programının muvaffakiyetin temenni eder mahiyette konuşmalar yaptılar. Bendeniz, İkinci Hükümet programının, koalisyon Hükümet programının bu şekilde gelmiş olmasından mütevellit, Meclisin bir üyesi ve Türk milletinin bir vatandaşı olmanı dola-yısıyla, üzüntü duymakta olduğumu arz ederim. Birinci koalisyonun kısa bir ömür geçirmiş olmasında, demokrasimiz adına ve yeni kuruluş nizamı içinde üzüntü teşkil edebilecek bir olay olarak bakmaktayım. Bu sebeple, evvelâ bu programı bize tevdi eden ve henüz itimat oyu almamış bulunan Hükümet görüşüne atfı nazar ettiğimizle, yeni Koalisyonu maalesef kütlelere dayanan, mümessillerinin tamamını teşkil etmeyen bir koalisyon olarak müşahede etmekteyiz. Çünkü koalisyonun kurulduğu bir esnada C.K.M. Partisinin ikiye bölündüğünü teessürle müşahede etlik. C.K.M.P. ne rey veren kütlenin bugün Millet Partisi saflarında mı, yoksa koalisyona katılmış olan C.K.M. Partisi saflarında mı olduğu tereddüdü ifade eden bir noktadır.

Yine programda müstakillerden bahsedilmektedir. Hakikaten müstakil grupların parlamento içinde temsil edilmeleri arzu edilir. Fakat anormal şartlar içinde istiklâllerini ilân edenlerle kurulmakta olan koalisyonun zeminden mahrum olduğunu, Hükümeti teşkil eden Sayın büyük siyaset adamının çok iyi takdir ettiğini bilen bir arkadaşınızım.

Muhterem arkadaşlarım; bundan evvelki Hükümet programlarını ve bugün önümüzde bulunan Hükümet programını tetkik ettiğimizde, aynen sanki ondan alınmış ve tashih edilmekte olan bir kitap, bir broşür mahiyetinde olduğunu görmekteyiz. Nispi seçim sistemi üzerine kurulan bir koalisyon tesis eden hükümetlerde biz, dünün programlarını taklideden ve kati ifade ve neticeler göstermeyen bir program değil, bugünün şartlarını halleden kati ve kesin ifadeler ve ibareler taşıyan bir program olarak görmek isterdik. Bu program da geçmiş günlerin muhasebesidir. Yeni Hükümeti kurma yetkisiyle görevlenmiş olan hakanları salahiyyetli addetmiyorum. Çünkü yeni Hükümet, vazifesini deruhde ettiği andan itibaren, geçmiş günlerin muhasebesini programında bize bildirmekle değil, gelecek günlerde yapacağı işlerin mahiyetini ve hangi şekilde yapacağını bildirmekle mükelleftir.

Muhterem arkadaşlarım, eski bir başvekilin bir zarf içine koyduğu bir vasiyet-namenin açılması zamanı gelmiştir. Merhum Refik Saydam bundan 20 sene evvel Hükümet teşkilâtının A dan Z ye kadar değişmesi icabettiğini o günden söylediği halde; biz, maalesef, bunları ıslah edecek yeni tedbirleri koymaktan ziyade günlerimizi boş yere geçirmekteyiz. Bu güzel vatan, bu asil milletin yaşadığı topraklar üzerinde geçmiş bir başvekilin vasiyet halini alan ve cesaretle söylenmiş olan A dan Z ye kadar tanzim edilmesi lâzım gelen devlet idareleri ve personel hizmetleri halledilmediği takdirde, bir Hükümet ne kadar iyi niyet sahibi olursa olsun, kanunları en son bunlar tatbik edeceklerinden bu hükümetlerden muvaffakiyet beklemek asla mümkün olmayacaktır, arkadaşlar.

Muhterem arkadaşlar, hizmet beklediğimiz insanlar arasında bugün nifak vardır. Sebebinin açıklayayım; müteaddit defalar bu kürsüden bunu müdafaa ettim. Sekiz aylık Hükümet devresinde Maliye Vekâletinden birçok sualler sordum. Bugün memleket içerisinde bugünkü rejimimiz, bugünkü Anayasamız sosyal adaleti kapsıyor, fakat bundan 20 sene evvel emekli olmuş bir generalle, bugün emekli olmuş bir generalin maaşları arasında mühim farklar mevcuttur. Meselâ, İktisat Fakültesinden mezun olmuş bir insan, gider, şunun bunun yardımı ile bir iş bulur, ayda iki üç bin lira maaş alır, diğer taraftan aynı fakülteden mezun olmuş diğer bir kimse 800 lira maaş alır. Bu durum karşısında Devletten iş beklemek hayal peşinde koşmak olur. Evet tatmin edemiyoruz, onları üzen yama şeklindeki tahsisatlar, yevmiyeler, farklı yevmiyeler ihdasıdır, muhterem arkadaşlarım.

İşte Devlet nizamını yürütenler bakanlar değil, en küçüğünden, en büyüğüne kadar Devlet memurlarıdır. Polisinden müsteşarına kadar bunları Devlet hizmetine aşkla bağliyamadığımız takdirde âmme hizmetlerini yürütemeyeceğiz ve demokrasinin muvaffakiyetini baltalamış olacağız.

Muhterem arkadaşlarım, Sanayi Vekâletinin bütçesinin tetkiki sırasında İktisadi Devlet Teşekküllerinin reorganizasyona tâbi tutulacağından bahsedilmişti. Hayaldir, arkadaşlar. Biz, Personel Kanununun ıslahını istemiştik. Eski Maliye Bakanı bunun halledileceğini vadetmişti. Biz, Personel Kanununu ve İktisadi Devlet Teşekküllerinin reorganizasyonunu temin ettiğimiz anda da Devlet hizmetine aldığımız kişilerden, programda zikredildiği gibi, takdirle bahsetmek isterim. Ehliyeti sabit olan, müsabaka kazanmış insanların da muvaffak olamamaları mümkündür. Medeni devletlerde olduğu gibi rasyonel çalışma imkânlarını sağlamak üzere gerekli kanunların getirilmesi zaruridir.

Muhterem arkadaşlarım, son bir noktaya temas etmekten geçemeyeceğim. Bugüne kadar geçen müddet zarfında Hükümeti kuran ve bugün burada bulunan kabinenin programında, geçen zamanın siyasi huzursuzluğunun bir af mevzuu olduğunu kabul ve bunu kati bir neticeye bağladıklarını ve partiler arasında programda kesin bir neticeye bağlandığını duymuş ve okumuş olmakla büyük bir huzur içindeyim. Kendilerine bu huzursuzluğu giderecek olan tedbiri almış olmalarından dolayı teşekkür eder, bir Türk evlâdı olarak, vatanını seven ve binnetice bu mübarek vatanın muvaffak olmasını isteyen bir insan olarak medeniyete ulaşmasını,

dertlerin halli hususunda Hükümete büyük Allahın yardımcı olmasını diler, hepinizi hürmetle selâmlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Hüsnü Dikeçligil

HÜSNÜ DİKEÇLİGİL (Kayseri) — Muhterem Başkan, sayın senatörler ve sayın Hükümet erkanını hürmetle selâmlarım. Arkadaşlarımız bundan önceki Hükümet programı üzerinde durdular, fakat bendeniz arkadaşlarımızın temas ettikleri noktalar üzerinde durmayacağım. Biliyorsunuz bir şey kaleme alınır. Fakat bu yazışlar fiiliyatta kendisini göstermezse, o zaman, insanlar hüsrana uğrar. Hakikaten bu memlekette çok şeyler söylendi, çok şeyler vaadedildi. Bunların tatbikat safhasında neleri gördük, neleri görmedik, hepimizin hafızalarında.

Şuna eminim ki, hükümetler samimî olmalıdır. Ben Hükümet samimî değildir, demiyorum. Fakat Hükümet programları, Batı anlayışında bir kesinlik göstermelidir. Hükümetlerin, yapacaklarını kesin olarak millete bildirmeleri lâzımdır. Bu bakımdan bendeniz Hükümet programını biraz muğlâk bulmaktayım. Ancak bundan sonradır ki Hükümet programlarının kesinlik ihtiva, etmesi lâzımdır. Ve meselâ şu noktalar üzerinde durabiliriz; birinci paragrafında diyor ki: “Devlet idaresinin çeşitli dallarında sağlam esaslara dayanan ıslâhat ihtiyaçları ile karşı karşıya bulunmaktayız.” Bu karşı karşıya bulunduğumuz ıslâhat ihtiyaçları nelerdir? Hakikaten Hükümet, programını ele aldığı vakit milleti böyle kucaklamak. Ama memleketin içinde bir fikir buhranı, bir mânevi buhran, ahlâk buhranı var mıdır yok mudur? Devlet idaresinde kırtasiyecilik, adam kayırına yapılıyor mu yapılmıyor mu? Devlet idaresinde şahsi meziyetlere, kabiliyetlere yer veriliyor mu, yer verilmiyor mu? Bu memleketin ıstırabını duyan bir memleket evlâdı olarak şunu arz edebilirim ki bu memleketin tarafsız, ehliyeteye yer veren, mutlaka kabiliyetleri yükselten, karşısına çıkanların dertlerini dinleyen ve halleden insanlara ihtiyacı vardır. Diğer taraftan şunu da kabul etmek lâzımdır ki memleketlinizde bir ahlâk buhranı vardır. Kırk yıla yaklaşan bir zamandan beri birbirini seven ve sayan ve birbirine dayanışma halinde bağlı bulunan bir insan topluluğu olarak elele verilmiş ve çalışılmış mıdır? Meseleleri bu açıdan ele almak ve araştırmak lâzımdır. Hükümet meseleleri realist olarak ortaya atmak mecburiyetindedir. Bizim bir atasözümüz vardır: “Dost acı söyler” Ben acı söyleyen bir insanım.

Demokratik rejimi hepimiz istiyor ve onun sağlam olarak yerleşmesini temin için uğraşıyoruz. Fakat tanı mânası ile niçin muvaffak olamadığımız noktası üzerine gereği gibi eğilmiyoruz.

1908 tarihinde, Meşrutiyet Devrinde, bu memlekette üç tane parti vardı. Bunlardan birisi Prens Sabahattin Beyin kurduğu, Teşebbüsü Şahsi Ademi Merkeziyet Fırkası idi. Bu insanlar, memleketi fikren kucaklamaya çalışıyorlardı. İlk defa konferansa çıkmışlardır. Nihat Reşat Bey Edirne’de konferans vermiştir. Zannedirim bu konferansa Sayın İsmet İnönü’de katılmıştır. Şu halde arkadaşlar, partiler, bir fikir partisi, bir doktrin partisi olarak milletin karşısına, çıkmalıdır. Hükümet olsun, partiler olsun halkı kendilerine inandırabilmelidirler.

Demokratik nizamın Türkiye’de gelişmeme sinin yegâne sebebi, partilerin şahıs partisi haline gelmiş olmasıdır. Ben isterim ki, bundan sonra demokratik hayata intibak edebilmek için partiler, bir şahıs partisi olmaktan çıksın, fikir partisi olsun. Ayın zamanda partilerde şahıs rekabetlerine de son verilsin.

Bu memleketin bir çocuğu ve tarihini inceliyen bir insan olarak ıstırabını çekmekteyiz. Bundan sonra bu gibi şeylere son verilmelidir. Bizler vatandaşları birbirini sevdirmeye çalışmalıyız. Diğer taraftan ıslâhat meselesine de temas edeceğim. Bendeniz kültür buhranı vardır dedim. Eskiden bir millî terbiye vardı, millet gönülden birbirine bağlı idi. Bugün aşırı sağ ve sol diye bir şey vardır. Bunu bendeniz istediğim, gibi tefsir edebilirim. Bizim komşumuz Rusya alabildiğine damgalar vurmaktadır. Arkadaşlar, memleketi sevmek ve ona göre hareket etmek hakikaten bugünkü kalkınan Türkiye için elzemdir. O halde bu hususun bir tarifi de yapılmak lâzım gelir.

Bu programların hududunu, nasıl çizebiliriz? Benim kanaatime göre ve yapılan etütlere göre sosyalizm kisvesi altında dünyanın her tarafından komünizm perende; atmaktadır. Neşriyatları takib edelim. Bir servet düşmanlığı ve sınıf ayrılığı yaratılmak istenmektedir. Bu tamamen komimiz m in propagandasından, başka bir şey değildir. Hâlbuki sosyalist bir doktrin böyle sınıf mücadelesi ve servet düşmanlığı yaratan bir doktrin değildir. Bu bakımdan Hükümet bu fikirler ve bu meseleleri hudutlandırmalıdır. Bilhassa Maarif Bakanlığı bu işle uğraşmalıdır.

Bendeniz Maarif Bakanlığı meselelerine temas edeceğim.

Maarif meselelerimiz muğlâktır. Millî Eğitim Bakanlığı millî terbiyeyi nazarı itibara almamıştır.

Arkadaşımız temas ettiler, İmam Hatip okulları, İslâm Enstitüsü, münevver gençlik yetiştirilmesi... Türk çocuğunun nesi vardır? Türkiye’de sadece adam yetiştirmek... Fikrî terbiyesi olmıyan nesilden bana ne hayır gelir? Maarif Bakanlığının verdiği terbiye de Millî Eğitim terbiyesi değildir, boş hayallere kapılıymışalım.

Plânlama dairesi test tatbik ediyor. Bu testlere baktım durdum. Böyle test olmaz arkadaşlar.

Tekrar ifade edeyim; böyle masa başından plân olmaz. Bana göre her şeyde bölge usulü tatbik edilmelidir. Benim yetiştireceğim öğretmen memleketin şurası için başka, burası için daha başka şartları haiz olmalıdır. Bir işe oy kaygusu girerse o hükümetlerin muvaffak olmaları mümkün değildir. Ama Allah’tan bütün hükümetin muvaffak olmasıdır, vatan ve milletimize hayırlı olmasını temenni etmek her Türk çocuğunun vazifesidir. Hüretlerimi sunarım, başarılar dilerim efendim. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Buyurun Sayın Okyayuz.

CAVİT OKYAYUZ (İçel) — Sayın Başkan, Sayın Üyeler ve Sayın Hükümet Erkânı;

Senatomuza göre Hükümet programları, o Hükümetin iktisadi, sosyal ve hukuki alanlarda hangi ölçü ve hangi kanaat ve kararlar çalışacağını açıkça belirtmelidir.

İkinci koalisyon Hükümetinin programında idari sahadaki çalışma ve kararların tesbit eden kısmın bilhassa çok kısa ve hattâ müphem oluşu dikkati çekmektedir. Programlarda tafsilâta girilemeyeceği itirazı her zaman varit olmakla beraber, bilinen bir hakikattir ki, bu hizmet sahası Hükümet çalışmalarında; iç huzurumuzun ve millî iradenin tam ve bütün âmilleriyle yerleşmesinde ve gelişmesinde en müessir ve en çok hissedilir kanalıdır.

Beşikten mezara kadar bin ihtilâf ve ihtirasın çarpıştığı bir sahada alınacak tedbirleri, âmme hizmet ve mesuliyetlerini 19 kısa satırda yuvarlak lâflarla ifade eden bir programın Hükümetin ciddiyet ve samimiyetleridir ki alabileceği davranışı ile bağdaşamıyacağı mütalâasındayım. İdarenin meslek hayatına hükmeden mânevi âmilleri, hukuk ölçüleri, fikrimizce kütlelerin sevk ve idaresinde en mühim bir faktör olarak yer ve değer almaktadır. Milletlerin yalnızca maddi kuvvetlerle sevk ve idare edilemeyeceği, idarenin dehşet metodu yerine, şefkat metodunu, milletin hizmetinde olduğu fikir ve ihtilâfını daima birinci plânda değerlendirerek işletmeleri zaruri bir tatbikattır. İdarede muvaffakiyetin en büyük sırrı; şüphe yok ki; fikrî ve mânevi kifayet ölçüsünde kıymet olan idareci yetiştirmekle sağlanabilir. Millet Meclisinin sevk edeceği kanunların topyekun ve eşit bir ahlâk ölçüsünün huzur verici hükümleriyle tatbikatçısı olacak ve kalkınma plânlarının tatbikatında müessir ve mantiki bir işleyişi kıymetlendirip organize edecek idare adamlarının yetiştirilmelerine ait hükümleri Hükümetten beklemek ve istemek hakkımızdır. Bu ancak bâzı vekâletlerde tatbik edilen hükümlere muvazi ve muadil tatmin edici imkânlarla kazanılabilir. İdare kademelerindeki münhallerin en kısa zamanda alınacak müessir tedbirlerle doldurularak hizmetin lâıyk olduğu ellere tevdiinde milletin huzuru bütün ihtiyaç ve hizmetlerin çabuk ve âdil şekilde görülmesi bakımından fayda aşikâr olmakla, Hükümetin bu tedbirlerini takip ve beklediğimizi ifade etmek istiyorum.

Anayasamızın kesin hükümleri içinde değerlendirdiği ilkelerle bağdaşamıyacak tatbikattan süratle ayrılarak hukuk devleti nizamının tabîî neticesi olarak; iktisadi, sosyal ve siyasi bütün engellerin kaldırılması zaruri bulunduğu göre; mahallî idarelere ademi merkezîyet sistemi ve tam demokratik bir nizam içinde inkişaf ve ilerleme hakkı verilmesi kanuni bir neticedir. Bu tatbikat ile memleket bu ideal rejimin hürriyet içindeki verimli işleyişinden tam olarak faydalanabilecektir. Programda bu husus aydınlatılmamış, yalnızca, mahallî idarelerin Anayasanın ışığı altında bünyelerine uygun seçimlerinin bir an evvel yapılmasından bahsedilmiştir. Hükümet, halk iradesinin bütün hukuki usul ve icaplar içinde hâkimiyetine ve işleyişine imkân verecek ademi merkezîyet sisteminin getirilmesi bahsinde kararlı olduğunu ve bir an evvel bu mevzuda çalışmalara başlayacağını sarahatle tesbit ve ilân etse idi çok güven verici olurdu. Bu idarelerin; özel idareler, belediyeler ve köy idareleri olarak yeni müeyyide ve malî kaynaklarla teçhiz edilmesinde millete hayırlı ve yararlı olmak bakımından zaruret vardır. Bu idarelerin bugüne kadar umulan inkişafı ve müessir hizmetleri tam ve kâmil şekilde yapamamalarının sebebi; merkezîyetçilikten ve çalışmalarına demokratik nizamı ve plân fikrini hâkim kılamamalarından

ileri gelmiştir. Bu sistemi bu müesseseler için kazandığımız takdirde; bu idareler; salâhiyetin ve mesuliyetin bir ve beraber yürüdüğü hür bir nizam içinde memleketle müessir ve muzaffer bir hizmet yapmanın hukuki, maddi ve mânevi âmillerine sahibolacaklardır.

Bugün Anayasamızın tesbit ettiği ideal müesseseler olarak Anayasa Mahkemesi ve Yüksek Hâkimler Kurulu kurulmuş ve kurulmakta bulunmuş olmasına rağmen; bir zaruret neticesinde meydana gelmiş bir tatbikat olarak, valiliğin ve belediye reisliğinin aynı insan elinde toplanması, seçimle gelmiş bütün mahalle ve köy muhtarlarının işten ayrılması sebebiyle, emirle mühürlerin kendilerim; tevdi ve teslim edildiği insanların muhtarlık vazifelerine devam etmeleri; kanunlarımız ve içinde bulunduğumuz hukuk devleti ve demokratik nizam ile hiçbir şart içinde bağdaşamayan bir tatbikat olarak devam etmektedir. Programda yalnızca seçimlerin bir an evvel yapılmasından bahsedilmesi; bu ağır ve mutlak sebepler içinde hakikaten tatmin edici olmamıştır. Bu lüzumlu seçim mevzuatının tesbit edilecek kısa bir süre içinde Meclise sevk edilerek, hürriyete taallük eden haklarımızın gerçeğinde tahakkuk edecek, vazife ve mesuliyet sahibi insan ve meclislerin vazife başına getirilmelerinde ısrar ediyoruz.

Memleketimizin sosyal, iktisadi ve millî hayatında daima esas olan, esaslı bir kuvvet olan köylümüzün ve köylerimizin fikri, iktisadi ve mânevi cihazlanmasında alınacak tedbirlerden hemen, hemen hiç bahsedilmemesi de bu mevzuun lâyük olduğu ehemmiyetle ele alınmadığı zehabını yaratmaktadır. Tarih boyunca örnek mânevi meziyet feriyile bütün bir dünyaya hürmet ve muhabbet telkin eden köylerimizin ileri bir inkişaf içinde saadet getirici bir hüviyetle gidişmelerine âmil olacak Köy Kanununun, demokratik ideallere uygun, hak ve hürriyet rejimine imkân verir hükümlerle teçhiz edilmiş olarak kısa zamanda çıkarılacağından bahsedilmesini, haklı sebepler içinde bekler ve temenni ederdik... Hazırlanacak Köy Kanununun, Devlet Plânlama Dairesinin hazırladığı topyekun kalkınma hareketiyle tam bir koordinasyon temin ve tesis edici hükümlerle ileri bir hüviyette olmasından büyük faydalar bulunacağına inanmaktayız. Hesaplı, dikkatli ve plânlı bir çalışmanın maddi ve mânevi faktörlerinden faydalanarak kalkınacak Türk köyleri ve Türk köylüsü ile hakikatte Türk vatani, umduğu saadet ve selâmetine kavuşacaktır. İdarede teftiş usullerinde de esaslı değişiklik yapılması fikrini muhafaza ve müdafaa ediyorum. Vazife verdiği vatan parçasında kütle adam olmasını bilecek idare adamlarının yetişmesine tesir edecek bir tetkik ve teftiş usulü sevk edilirse, bundan memleketin geniş ölçüde faydalanacağı kanaat ve mütalâasındayım. Hükümet programında bu kati ve esaslı ve müspet hareketlere mütedair kararların bulunması bu sahadaki vazife ve mesuliyet sahibi insanlara, güven verici olurdu.

Muhterem arkadaşlarım, İdarede hakiki adalet ve fazilet ölçüleri içinde çalışabilmesinin ve gerçekleri objektif ölçülerle tesbit edebilmesinin ve bu istikametle her tesir ve tazyikimi uzak kalması ve mümkün olabileceğine inanıyorum. Bu sebeple bugün müfettişlerimizi; hukuki teminat tanınmasına zaruret bulunduğu kanaatindeyim. Programda, yapılacak ve emniyet hizmetleri çok kısa olarak ifade

edilmiş, polis ve jandarmanın halk hizmetinde daha hızlı çalışmasından bahsedilmiştir. Polisimiz ve jandarmalarımız ayrı kuvvetler ve ayrı teşkilât olarak, ayrı birer nizam ile sevk ve idare edilmektedir. Tecrübeler göstermiştir ki; bu tatbikat emniyeti tam olarak temin ve tesis etmekle müessir bir işleyiş ve tam mânasiyle verimli bir çalışma kuramamıştır. Zabıtamızı maddi ve mânevi kifayeti ve her türlü modern teçhizatıyla tek bir kuvvet halinde teşkilâtlandırmak vatanı huzur ve selâmetini bu istikamette tam olarak kazanmak bakımından çok dahi faydalı ve müessir bir tatbikat olacağı kanaat ve kararındayım. Fikrî ve mânevi kitabet ölçüsünün kıymet ve ehemmiyet ifade eder bir polis teşkilâtı kurulması için lüzumlu malî, maddi ve eğitime taallük eden tedbirlerin alınacağından bahsedilmesi, gerçeği görmek ve zaruretleri karşılamak bakımından güven ve huzur verici olurdu.

Sayın arkadaşlarım;

Programda Hükümetin aşırı sağcılık ve solculuk akımlarına karşı koyacağı ifade edilmektedir. Bugün bilinen bir gerçektir ki, mânevi kıymet hükümlerinin insanlığa haysiyet huzurdan değerlerini topyekun inkâr eden yabancı bir ideolojinin tahripkâr işleyişi, her fırsatı karanlık maksatları dışında kullanarak ve milletçe istinadettiğimiz millî inanış ve bağlanışımızın büyük temellerini yıkmaya çalışarak, millî huzurumuza, vatanımıza, aziz ve asil milletimize büyük ölçüde zarar vermeye uğraşmaktadır. Millî bağlılığımızın, hepimize ve tarihimize daima şeref ve zafer kazandıran o büyük kuvvetiyle mücehhez, Türkiye büyük Millet Meclisinin ve onun bağrından kayan ve kuvvet alan Hükümetin bu sinsî ve maksatlı tahriklere asla hiçbir şart içimle müsamaha ve müsaade etmiyeceğine inanıyoruz.

Sayın arkadaşlarım;

Programda af meselesinden bahsedilirken, memleketin siyasi huzurunu zedeleyen... tâbir ve beyaniyle bu mevzuun memleketin millî hayatındaki ehemmiyeti ifade edilmiş bulunuyor. Bilinen bir hakikattir ki, nefretlerin ve husumetlerin tarih boyunca insanlığın hiçbir meselesini hallettiği görülmemiştir. Bu mutlak hakikatin bize, hepimize telkin ettiği, hattâ öğrettiği gerçeğe uyarak, Hükümetin sevk ettiği bu af kararı, Türk milletinin büyük bir ekseriyetini memnun ve mesut edici olmuştur. Memleket idaresinde siyasi vazife ve mesuliyet almış insanların, hür bir vicdan ve hür bir irfan ölçüsüyle verecekleri kararlarla kurulacak ve tam kemaline ulaşacak demokratik nizam da bu karardan geniş ölçüde faydalanacaktır. Ancak af tasarrufunun protokol hükümleri içinde sıkıştırılarak şevki ve bunu evvelki konuşmalarında partilerüstü bir mesele olarak gören liderlerin bu kanaat ve kararlanma uygun olmayacak bir tatbikat için derhal çalışılması huzur verici bir neticenin kazanılmasına engel olabilir. Bu işin parti menfaati endişesiyle bir nevi pazarlık mevzuu yapılmasını isteyen ve bugün Hükümette vazifeli bir liderin kendi ifadesiyle Millî huzurun bir an önce teminini isteyen ve küçük tekaddüm hesaplarından vazgeçilerek siyasi hayatımıza temel yapmaya çalıştığımız ahlâkîlik ve samimiyet ölçüleriyle bu mevzuun bağdaşabilecek bir usul içinde tetkik ve tatbiki bu hususun partilerüstü hususiyet ve ehemmiyetine dikkat edilmesi lâzım geldiği fikrini müdafaa ve muhafaza ediyoruz.

Diğer arkadaşlar kendi sahalarına giren mevzularda tetkik ve tenkidlerini yaptıkları için aynı konuları tekrardan sakınarak, konuşmayı burada bitiriyor ve İkinci Koalisyon Hükümetine icraatında muvaffak olması temennisi ile Senatoyu ve Aziz Başkanını hürmetle selâmlıyorum. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Buyurun Sayın Ege

İSKENDER CENAP EGE (Aydın) — Sayın Başkan, C. Senatosunun Sayın Üyeleri, Sayın Hükümet Başkanı ve üyeleri; İkinci Koalisyon Hükümetinin programına ait görüşlerimi huzurunuzda arz edebilmek imkânına kavuştuğumdan dolayı memnuniyetimi beyanla sözlerime başlıyorum.

Efendim, Hükümet programını dikkatle okudum. Bende klâsik bir anlayışla kaleme alınmış olduğu intibainı uyandırdı. Baş kısımlarda rejim ve Anayasa müesseselerinin tadadına geniş yer ayrılmış. Meselâ: Anayasa Mahkemesinin kuruluşu, Yüksek Hâkimler Kurulunun teşekkülü, basın hürriyeti ve teminatı, radyoların tarafsızlığı, üniversitelerin hürriyet ve muhtariyeti Anayasanın ihlâl edilemeyeceği, 27 Mayıs İhtilâlinin meşruluğu gibi...

Aziz arkadaşlarım, programın bu kısımlarındaki üslûbu bir çeşit savunma edası taşıyor. Neden? Ve kime karşı?

Anayasanın teminatı altında, meşru seçimlerle Büyük Millet Meclisine gelmiş olan üyelerin, tadadolunan hususlar hakkında bir şüphe ve tereddütleri mi var? Yoksa vatandaşlar hak ve hürriyetlere veya Anayasaya ve onun müesseselerine karşı karanlıklar içerisinde midir?

Asla... Bu topraklar üzerinde yaşıyan insanlar demokratik rejime ve onun tabii neticesi olan Anayasa ve parlâmentoya karşı çok sıcak hislerle bağlıdırlar. Hattâ bu his duygu olmaktan çoktan çıkmış, şuurlara yerleşmiştir. Bu bakımdan uzun buldum baş kısmı. Buna karşılık vergi sistemi, resmî ve özel sektör, sınaî ve zirai kalkınma, orman dâvası, çok aktüel olan işsizlik konusu, eğitim dâvası, turizm sanayii, gümrük ve mevzuat meseleleri arz ettikleri ciddiyet nisbetinde vuzuha kavuşturulmamışlardır.

Savın Üyeler, zamandan tasarruf edebilmemiz düşüncesiyle konuşmalarımı âzami kısmaya çalışacağım. Hükümet programının tümü üzerindeki sözlerimi mecburen burada kesip turizm ve radyo gibi iki konuya kısaca temas edeceğim.

Programda, “Turizm mevzuu üzerinde lâıyk olduğu önemle durmak kararındayız. Bu konuyu memleketin ekonomik meselelerinin hallinde de yardımcı olabilecek ve gelişme ümitlerine sahip bir saha olarak görüyoruz.” deniliyor.

Bu mevzu yukarda zikrolunduğu gibi kabul edilirse bir vuzuhsuzluk içinde kılıyor demektir. Turizm, bugün bütün dünyada ikinci sanayi olarak isimlendirilmektedir. Yabancı memleketlerin turizmden kazançları bütçelerindeki açıkları kapatdığı gibi, o memleketleri refaha ve zenginliğe kavuşturmaktadır. Bizde de turizm gelirleri millî ekonomimize büyük destek olabilir. Fakat programda olduğu gibi, hâlâ, “gelişme ümitleri” şeklinde mütalâa edilirse, elbette tereddütlere düşeriz.

Elimizde, mevcut, yabancı uzman raporlarına göre, Türkiye'nin tediye muvazene açığı gittikçe artacaktır. Hattâ mevcut istihsal kaynaklarımız yüzde yüz nisbetinde artırılabilse dâhi süratle çoğalan nüfusumuz karşısında, on yıl içinde 300 milyon dolarlık bir tediye açığı meydana gelecektir. Bu açığın Turizmden sağlanacak gelirle kapatılabileceğine inanıyorum. Bu büyük dâvanın tahakkuku dinamik bir çalışmayı icabettirir.

Dünya çapında, turizm uzmanı olan İsviçre Turizm Dairesi Başkanı bulunan Mösyö Bittel ve Prof. Baade'nin vermiş oldukları raporlar gerektiği gibi kıymetlendirilebilseydi turizm sahasında, bugüne kadar büyük mesafe katetmiş olurduk.

Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığının garip bir talihi vardır. Bu teşkilâtın, kanun tasarısı defalarca B.M. Meclisine sevk olunduğu halde henüz kanunlaşmamıştır. İfade olunduğu gibi, B.M. Meclisi yakında tatile girecekse, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Teşkilât Kanunu bir uzun süre daha gerilere itilmiş olacaktır.

Bu tasarının, tatilden önce kanunlaşmasında memleketimiz için sayılamıyacak faydalar vardır.

Çok iyi niyetlerle kurulmuş bulunan T.C. Turizm Bankası, bugün müflis haldedir. Bu müesseseye vâdolunan yardımlar derhal yapılmalıdır. Banka, fonksiyonu icabı olan turizm sanayiine ait yatırımları süratle destekliyebilmelidir.

Radyolar:

Türk radyoculuğu çok geri kalmıştır. Orta -Doğu ve Balkan devletleri arasında Türkiye, radyo istasyonu ve kuvveti itibariyle en geridedir... Anayasaya, tarafsızlığına dair bir hüküm koymak ve radyoları muhtar hale getirmekle dâva halledilmiş olamaz.

Radyo, en müessir propaganda silâhıdır. O kadar ki, 2'nci Dünya Savaşı için radyo savaşı diyenler vardır.

Memleketimizi, halen, neşriyatıyla tehdideden kırkı mütecaviz yabancı radyo vardır. Bu istasyonlar, geceli gündüzlü halkımıza zehirli fikirler aşılamaya çalışıyorlar.

Bu neşriyattan nasıl korunacağını pekâlâ biliyoruz. Hükümet bu mevzu üzerine ehemmiyetle eğilmelidir.

İkinci mesele, radyo bir eğitim vasıtasıdır. Halkın bilgisini artırmak, kültürünü yükseltmek, zevklerini olgunlaştırmak hususlarında ehemmiyetli rol oynar.

Radyolarımızın neşriyatını, bu noktadan tetkik ettiğimiz zaman ne seviyede bulundukları hakkında söz söylemeyi zait addediyorum.

Televizyon fantezisinden evvel radyolarımızı ehemmiyetle ele alıp onlara müspet bir istikamet vermeniz gerekir.

Sözlerime son verirken Hükümete çalışmalarında başarılar dilerim. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Baki Güzey? Yok.

Sayın, Berç Turan, buyurun.

BERÇ TURAN (İstanbul) — Muhterem Başkan, muhterem arkadaşlar, muhterem Hükümet Başkanı ve onun erkânı:

Bütçenin en mühim bir kısmını masseden, Türkiye'mizin ekonomik hayatında en önemli rolü oynıyan bayındırlık işlerine ait Hükümet programı hakkındaki mütalâamız şudur:

Piyasada para darlığını giderecek, işsizliği önliyecek böylece inşaat sanayii, el emeği ile buna bağlı ticaret sahalarında büyük inkişaf lar temin edilebilecek yatırımlara, ait ihale formaliteleri, Birinci Koalisyon Hükümetince maalesef bugüne kadar tamamlanamadığından inşaat faaliyetine geçilememiştir.

Bu şartlar altında plânlı ve hızlı kalkınma sloganiyle ve sağlam programlara istinadettiği ileri sürülerek huzurunuz a arz edilen İkinci Koalisyon Hükümeti, bayındırlık programının da karayolları, Devlet su işleri, demiryolları ve liman inşaatı, hava meydanları ve akaryakıt tesisleri ve yapı İşleri sahalarında, gerek bütçenin tam tatbiki, gerekse neticesi itibariyle bizleri inandıracak bir açıklık ve katiyette olmadığını beyan etmek isteriz.

Vatandaşın âmine ihtiyaçlarının kesif bulunduğu Anadolu'da ve bilhassa Şark'ta, inşaat mevsiminin en çok 4 ay sonra sona ereceğini bilerek, Bayındırlık Bakanlığını ilgilendiren her saha ve mevzuda, plân, program, proje ve bütçeye göre âmme hizmetlerinin bir an evvel objektif sabaya intikalini temin etmek için Hükümetin derhal harekete geçmesini lüzumlu ve zaruri telâkki etmekteyiz.

İhtisaslaşmanın kaçınılmaz bir realite olarak kabul edildiği 20'nci asrın son yarısında kabine içindeki teknik ihtisası icabettiren bakanlıklarda diğer sebeplerle bu kritere riayet edilmemesinin, teknik elemanlarca üzüntüyle karşılandığını ifade etmeden geçemeyeceğiz.

Muhterem arkadaşlarım,

Bayındırlık camiasının en önemli yardımcı unsurları, şüphesiz müteahhitlerdir. Bu camiayı, idarelerine karşı giriştikleri taahhüt eşlerinde gerekli müzaheretin yapılması, girişilen eserlerin bir an evvel meydana gelmesi için zaruridir. Formaliteler dolayısıyla işlerin sürüncemede kalmamasını, ön plânda göz önünde tutulması icabeden bir husus olarak arz etmek isteriz.

Bayındırlık bütçesinin tek kuruluşuna kadar yerine sarfını kontrol eden tatbi katçı teknik elemanların, vazifelerini lâıykıyla yapabilmeleri için, teknik personel kanununun bir an evvel çıkarılmasını da zaruri görmekteyiz.

Ayrıca, idare ile müteahhit münasebetlerini düzenleyen ve tek taraflı tip mukavelelerle, bayındırlık genel şartnamesi ve yapı işleri fennî şartnamesinin, günün şartlarına uygun olarak kabul edilmesini de şayanı tavsiye bulmaktayız.

Yukarda mâruz nâmüsait şartlar tahtında dâhi Hükümetin muvaffakiyeti için yurdun yüksek menfaatlerini göz önünde bulundurarak, yardımlarımızı ve samimi

temenni ve tavsiyelerimizi esirgemiyeceğimizi ve her müspet alanda icracıları destekliyeceğimizi arz eder İkinci Koalisyon Hükümetine ulu Tanrıdan başarılar diler, saygılarımı sunarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Tevetoglu sırasını Sayın Ertuğ'a bırakmıştır. Buyurun Sayın Ertuğ.

CELÂL ERTUĞ (Elâzığ) — Sayın Başkan, değerli senatörler, muhterem Hükümet üyeleri, bugün, Yüksek Senatoda İkinci Koalisyon Hükümetinin programı üzerinde müzakere açılmış bulunmaktadır. Bundan önce, İkinci Koalisyon Hükümetinin işe başladığı ortama tekaddüm eden devreyi gözden geçirmek, demokratik gelişmemizin bir bilânçosunu, muhasebesini yapmak bakımından faydalı olacaktır.

Birinci Koalisyon Hükümetinin, partilerin iktidar mesuliyetini almaktan çekindiği bir sırada, iki büyük parti tarafından kurulmuş olduğu yüksek malumlarınızdır. Memleketimiz demokratik bir gelişim devresi içindedir. Bu devre, seçim öncesi ve seçim sonrası sosyal ortamı nazarı dikkate alırsak, bir kısım hususiyetler arz etmektedir. Bu hususiyetlerin başında memleketin birbirine küskün iki büyük kütleye ayrılmış olması ve bu iki kütle arasında âdeta bir psikolojik duvarın mevcudiyetidir. İşte bu psikolojik faktörler ve içinde bulunduğumuz intikal devri, Birinci Koalisyon Hükümetinin ömrünü muayyen bir hadde kadar devam ettirmiş ve bildiğimiz şekilde Birinci Koalisyon sona ermiştir. Fakat, bugün İkinci bir Koalisyon Hükümetinin kurulması mümkün ve kabil olduysa, bu evvelâ Türkiye Büyük Millet Meclisinin, ondan sonra da Birinci Koalisyonun kendine düşen vazifeyi bu intikal safhası içerisinde iyi yapabilmiş olmasıyla kabil olmuştur. O halde bugünkü zemin, bugünün temelini atmış olan eski hizmetlerin anılmasını kadirşinaslık vazifesi bilmeliyiz.

Memleketteki iktisadi, sosyal buhranın, işsizliğin, piyasa durgunluğunun gerçek sebebi, umumi efkârda parlamenter rejime karşı umumi itimadın teessüs edememesi ile izah edilebilir. Bu durum, Yüksek Meclise geldiğimiz günden bugüne kadar geçen mücadeleli safhalar içerisinde büyük bir ıslaha doğru götürülmüş, geçirdiğimiz acı tatlı tecrübeler bizi demokratik rejimde daha ileriye gitme imkânına kavuşturmuştur.

25 gün süren Hükümet krizi memleket için büyük bir risk teşkil ediyordu. Bu esnada yurt dışında, milletlerarası bir vazife ile bulunuyordum. Bir İngiliz mebusu bana telefon ile Hükümet Başkanının, Hükümeti kurmaktan istinkâf ettiğini endişe ile söyledi. Yarım saat sonra bir Hollanda mebusu aynı şeyi endişe ile tekrar etti. Bunu, yabancı parlamenterlerin, bizim meselelerimizi hassasiyetle takibettiklerine ve dış âlemde mukadderatımızın hassasiyetle takibedildiğine bir misal olarak arz ediyorum.

Bu güç bir imtihandı. Askerî bir darbe tehlikesini henüz geçirmiş bir millet olarak, bu üç haftalık tereddüt safhasından sonra Hükümet kurmak, parlamenter rejimin tereddütle karşılanmasından mevcut güçlüğü ancak takviye etmiş vaziyettedir. O halde, İkinci Koalisyon Hükümeti demokratik temelleri daha sağlam olan

müsait şartlar içerisinde vazifeye başlamış bulunmaktadır. Allah yardımcıları olsun, başarılar dileriz,

BAŞKAN — İki dakikanız kaldı.

CELÂL ERTUĞ (Devamla) — Şimdi, müsaade buyurursanız birkaç kelimeyle Hükümet programının ana hatları üzerinde global bir tenkidde bulunacağım.

Hükümet programının özelliği; geniş, hudutsuz vaatlerle iktisadi ve sosyal bün-yemizin değiştirilmesi gibi bir zihniyet içerisinde ortaya konulmasıdır. Sistemler bakımından kategorileri yoktur denilebilir. Dikkatli bir tasnif şekli görmemekteyiz. Bâzı yerlerde Devletçilikle özel teşebbüs arasında kaçamaklı farklar mevcuttur. Bâzı yerlerde Devletçilikle sosyalizasyon projelerini yanyana görüyoruz. Buna bir misal olmak üzere sağlık programımızda tahsis edilen kısımdan birkaç örnek alacağız:

Memleket gerçeklerini göz önünde bulundurarak, bir taraftan tedavi edici müesseselerin ihtiyaca yeter bir seviyeye çıkarılmasına çalışılırken, diğer taraftan ko-ruyucu hekimlik çalışmaları da hızlandırılacaktır.

Sağlık merkezlerinin yeterli malzeme ve elemanlarla donatılması da hedefi-mizdir.

Sağlık personelinin mahrumiyet bölgelerinde istekle çalışmaları için gerekli imkânlar genel personel reisliği ıslahatı içinde göz önünde bulundurulacaktır. Sağ-lık personeli yetiştiren kurumlar çoğaltılacak ve geliştirilecektir.

Bu, senelerden beri âdeti itiyat haline gelmiş, program yazma tekniğine uygun bir tahrir tarzıdır, denebilir. Fakat biz, daha reformist bir zihniyetle bu programın hazırlanmasını, imkânlarla yapılacak işlerin kesafetine göre denkleştirilmiş bir şe-kilde ortaya çıkarılmasını arzu ederdik.

Bugün bizim, Devletin çeşitli sektöründeki hizmetleri bu ihtiyaç seviyesine çı-karabilmemizin ne gibi bir malî külfete bağlı olduğunu hesaplamamız, bu vaatlerin, katiyen gayrikabili tahakkuk olduğunun hemen, ilk nazarda tasdik edilmesiyle ne-ticelenecektir.

Bugün bir kasabadan köye, yahut bir vilâyet merkezinden köylere gidecek bir vasıta bulamıyan hükümet tabiplerimiz, benim seçim bölgem olan Elâzığ'a 1,5 se-nedir bir sağlık müdürünün bulunamamış olması gibi, maddi imkânlar ve kalifiye eleman kısraklığı karşısında, bu kadar hudutsuz vaatlerde bulunulması belki politik sempatiyi çekmek için ilk nazarda cazip görülebilir. Ama bunların artık demode ad-dedilmesini ve bundan sonraki Hükümet programında daha realist ve daha hesaplı vaatlerde bulunulmasını temenni edeceğiz.

Ana hatlarıyla bu geniş ve hudutsuz vaatleri ve bu vaatlerle ekonomik karşılık-larının denkleştirilmemesi hususunu programın birçok yerlerinde görüyoruz. Bu husus programda böyle yazıldığı için bu şekilde konuşuyorum.

Gene çok iyi takdir etmek icabeder ki, bugüne kadar geçen intikal devri içeri-sinde, ihtilâl platosundan demokratik alana gitmek için birçok kayalı, taşlı yollar-

dan geçmek mecburiyetindeyiz. Bu realiteyi kabul ederdik, eğer Hükümet bu kadar teferruatlı, geniş vaitte bulunmasaydı. Bu çok çetin işler karşısında kendilerine murakabe organının bir uzvu olarak, elimizden gelen bütün yardımı yapacağımızı samimiyetle ifade eder, en büyük başarılar temenni ederiz.

Saygılarımla. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Gavsî Uçagök, yok. Sayın Kadri Öztaş, yok. Sayın Zeren, yok. Sayın Fehmi Alpaslan, yok. Sayın Turhan Kapanlı, yok. Sayın Âdil Türkoğlu, buyurun.

ÂDİL TÜRKOĞLU (Hakkâri) — Çok muhterem Başkan, muhterem Hükümet Erkânı arkadaşlarım, İkinci karma Hükümetimizin büyük bir itina ile hazırlanmış olan programını memnuniyetle karşıladım. Programın Savunma, Bakanlığı bölümündeki bâzı noktalar üzerinde fikirlerimi açıklayacağım.

Sivil savunmaya, ait bir hüküm mevcuttur. Bu önemli konunun maksadını ve istihdaf ettiği hedefi sizlere anlatmaya, çalışacağım.

Genel ve stratejik sevkü idarede; gelecek harblerin çok tahripkâr zararlarına karşı bir milletin topyekûn gücünü ayakta tutmak ve harb hedeflerine sevk edebilmek için sivil savunma idaresini ve teşkilâtını esaslı surette ele almasının zamanı gelmiştir.

Yaşamak isteyen ve savunmaya azmetmiş milletlerin sivil savunma teşkilât ve faaliyetinde gösterilecek ihmalin telafisi gayrı kabil çok ağır zayıatlara sebeb olacağını unutmamalıyız.

Muhterem arkadaşlarım,

Maddî ve manevî kuvvetlerin birleştirilmesi, harbin kazanılması için tek çaredir. İşte millî savunma politikasının çerçevesi içinde sivil savunma sisteminin iyi bir şekilde çalışması ile mümkündür. Bu sayededir ki ana Vatan ve Silahlı kuvvetlerimizi besleyen her türlü kaynakları tahrip ve tacizlerden kurtarmak ve esas hedefi olan zinde kuvvetlerimizin cephelerde her türlü ikmalini sağlamak kolaylıklarını İkinci Cihan harbinin tecrübeleri ispat etmiştir.

Muhterem arkadaşlarım,

Bugün bu teşkilât ayrı ayrı iki makama bağlı ve bakanlıklar ile umum müdürlerin emrinde dağılmış lir şekilde çalışmaktadır. Ve istenilen gaye de elde edilememiştir.

Bu teşkilâtın üzerinde Hükümetin eğilmesi ve müstakil bir bütçeli daire halinde Devlet Bakanlarından birinin emrinde de toplu çalıştırıldığı takdirde hizmete dâhil olacağı kanaatindeyim.

Başlarımızı NATO Devletlerine çevirdiğimiz zaman bu teşkilâtın önemine ve hedefine ulaştığını görebiliyoruz.

Bir Amerikan mecmuasında gördüğüm bir makalede Ekselans Kennedy'i Washington'da bir toplantıya çağıran halk; "karşımızdaki dev düşman Atom silah-

larına mâliktir, harbin ilânı ile bizler bir anda yok olacağız. Sen bizim hayatımızı ve cepheye gidecek evlatlarımızı besliyen her türlü kaynaklarımızın müdafaasını ihmâl ediyorsun, sivil savunma hizmetlerini tan etmenizi istiyoruz,” demişlerdir.

Ekselans Kennedy “1962 senesinde iki sivil savunma tümeni teşkil ettim ve sığmaklar da yaptıracığım, 1963 senesinde sivil savunma tümenlerini daha da fazlalaştıracığım ve sığınakları tekâmül ettireceğim” demiştir.

Atom harbini yapacak devletlerin sivil savunmaya ne kadar çok ehemmiyet verdikleri bu sözlerden anlaşılmaktadır. Hükümetin bu işe ehemmiyet vermesini bir an evvel bu husustaki kanunların Büyük Millet Meclisine sevkini temenni ederim.

Çok muhterem arkadaşlarım,

Hükümet Programının Millî Savunma bölümünde Türk Silâhlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 7’nci maddesine subay, askerî memur ve üst subay ve emeklileri yine ilâve olarak dul ve yetimlerinin de hastanelerde tedavilerinin mümkün olacağını işaret eden bu iyi haber büyük bir kütleyi memnuniyete sevk etmiştir. Hükümeti bu hususta tebrik ederim.

Memleket içersinde tedavisi gayrimümkün hastalıkların, dış memleketlerde tedavi edileceğine dair Kanunun 69’ncu maddesinin subay, askerî memur ve astsubaylara teşmil edildiği halde bunların ailelerine ve emsali subaylara, ait bir hükmü olmadığından kendi paraları ile tedavi olmak zarureti karşısındadırlar. Bu çok önemlidir. Hariçte tedavi için bir subay veya astsubayın altından kalkamayacağı parayı bulup Avrupa’ya gitmeleri imkânsızdır. Bunu Millî Savunma Bakanlığı başka yollarla halletmek cihetine gitmektedir ki bu da Devlete çok pahalıya mal olmaktadır. Bu hüküm ilâve edildiği takdirde subaylar daha çok huzura kavuşacaklar ve Devlet bütçesinden de tasarruf edilecektir.

Muhterem arkadaşlarım,

Bir önemli noktaya daha işaret etmek isterim. Anayasamızın 110’ncu maddesi gereğince Genel Kurmay Başkanı Başbakanlığa bağlıdır. Bu halde Millî Savunma Bakanı ile olan münasebetlerini gösteren Teşkilât Kanunu altı aydan beri geldi gelecek şeklinde söylenmektedir. Bu önemli bir iştir. Bu kanunun bir an evvel Meclise sevk edilmesini beklemekteyiz. Hürmetlerimle. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, bir yeterlik önergesi var, onu okutuyorum. Daha altı arkadaşımız yazılıdır, fakat yeterlik önergesi de gelmiştir.

Yüksek Başkanlığa

Hükümet Programı üzerindeki müzakereler vuzuh kesbetmiştir. Müzakerenin kifayetini arz ederim,

Nihat Pasinli (Erzurum)

BAŞKAN — Önergeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir, efendim.

Görüşmelere karşı Hükümet cevap verecek mi efendim?

Buyurunuz.

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ (Malatya Milletvekili) — Sayın Başkan, Sayın Senato üyeleri,

Hükümet Programı üzerinde, Yüce Senato üyelerinin lütfettikleri tenkidler Hükümetçe çok dikkatle dinlenmiştir. Senato üyelerimiz, genel olarak, Hükümete ilham verici ve istifade sağlayıcı açıklamalarda bulunmuşlardır.

Sayın Senato üyeleri; Hükümet Programının genel hatlarını iki üç esasta hulâsa etmek mümkündür. Bunların başında, uzunca süren bir buhrandan sonra sağlam bir Hükümetin kurulmuş olduğu kanaatidir. Bundan sonra memleketin siyasi idaresinde ve iktisadî durumunda iyilik vücuda getirmek için, birtakım ana prensiplerdir.

Evvelâ, siyasi bakımdan vaziyet mütalâa edilirse, en mühim unsur siyasi istikrarın mevcudolmasıdır. Her türlü asayişsizlik, gevşeklik umumi siyasi istikrarın bulunmadığı zehabından doğar. Arkadaşlarımın asayiş hususunda, muhtelif bölgeler için yaptıkları şikâyetler büyük ölçüde siyasi buhranın devam edeceğine ve siyasi istikrarın kurulup kurulamayacağına bağlanabilir, Aslında Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Muhterem Senato üyeleri emin olabilirler ki, memleketimizde asayiş en uzak köylere, en ücra noktalara, dağbaşına kadar götürme kudretini temin etmeye muktedir. *(Soldan alkışlar)* Gelip geçici vakaların ve henüz adalete teslim edilmemiş olan hâdiselerin akıbetlerini kanun içinde temin etmek çok yakın bir olay olacaktır. *(Alkışlar)*

Siyasi istikrar konusu, biraz da yeni alışmaya çalıştığımız siyasi düzenimizin tabiatından geliyor. Evvelce ikili bir koalisyon yapmıştık. Vücuda getirilen eserin kıymeti az gibi görüldü; güçlükler, yapılan münakaşalar biraz da mübalâğaya uğradı ve neticede ümitsizlik havası yayıldı. Zaman gösterecektir ki geçen Koalisyonda tarihi tekâmülümüzde kıymeti olan bir devir idi, başarısız geçmemiştir. Demokratik siyasi hayatımızda, geniş ölçüde ve lüzumlu derecede istikrar ve ilerleme getirmiştir.

İkinci Koalisyona gitmeye mecbur okluğumuz zaman siyaset adamlarımız tekrar birleştiler. Bu Karma Hükümeti kurmak için iyi niyetle tedbirler aramaya çalıştılar. Şüphesiz ki bu İkinci Karma Hükümetin hazırlanmasında ilk Karma Hükümetin tecrübelerinden istifade edilerek daha sağlam zeminler aranmış ve bir dereceye kadar bulunmuştur.

Bir defa; Koalisyona katılan partiler, liderleri ile beraber, mesuliyete iştirak etmişlerdir.

Ümidediyoruz ki, bu suretle Koalisyona katılan partilerin, merkezi teşkilâtları ve Hükümete katılanları ile hep beraber elele çalışmak imkânı birçok güçlükleri önliyecektir.

Hükümet programı ilk bakışta biraz fazla görülebilecek tafsilâtla başlamaktadır demokratik rejimi, 27 Mayıs İnkılâbı ve ondan sonraki işleri saymaktadır.

Her cemiyette yapıлып bitirilmiş olan iş kolay unutulur. Ve başka, türlü neticelenmesi esasen mümkün olmıyan sade işler zannedilir. Hakikatte, yapılmış olan işler, -Anayasa Mahkemesinin kurulması, adaletin bağımsızlığının temin edilmesi, idarede alışılmış amansız partizanlığın büyük ölçüde yenilmesi- büyük başarılarıdır. Bunu hatırlatmakla, biz lüzumsuz bir şey söylemiş olmuyoruz. Bizim memleketimizde demokratik rejimin yürütülmesi için lâzım olan zemin, müessese ve müeyyidelerin mevcudolmadığını hattâ olamıyacağını zannederek az çok karamsarlık içinde bulunanları ikna edici, bunlara sükûnet getirici birtakım deliller üzerinde düşünülmesini istiyoruz.

İdarenin tarafsız olması, vatandaşların Devlet kapılarında haklarını temin etmek için köy muhtarından banka kredilerine kadar her sahada eşit muamele görmeleri hususunda her Hükümet, azası ve Hükümete iştirak eden partiler esaslı olarak kararlılırlar. Bunu tatbik etmek için her türlü gayreti göstereceklerdir.

Muhterem bir arkadaşımızın, İktisadi Devlet Teşekküllerinde, muhtelif müesseselerde baskı yapılmasın, eşit muamele yürütülsün tarzındaki temennileri bizim de kararımızdır ve ümidederiz ki kolaylıkla tatbik olunacak ve kendilerini üzüntüden kurtaracaktır.

Siyasi bahisler içinde, siyasi af meselesine de temas edilmiştir.

Sayın arkadaşlarım; genel olarak, arkadaşlarımızın bu mevzuu, ölçüsünde ve kararında gördükleri intibamı aldık. Bunu minnetle kaydediyoruz. Bütün partiler, bu mevzuun bir siyasi istismar konusu olmaması üzerinde, uzun ve acı tecrübelerden sonra, müşterek karara varmış görünüyorlar. Her meselenin halli için onun üzerinde insafla, itidalle bir karara varılması başlangıçta esaslı bir tedbirdir. Bu münasebet ile Koalisyonu iştirak, eden partilerin, diğer konular üzerinde vardıkları mutabakatı da muhterem meclislere sevk edilecek kanunlarla tahakkuk ettirmek kesin kararımızdır.

Sayın arkadaşlarım, zannediyorum ki; siyasi kısımla ilgili başlıca esaslarda yüce senatörleri aydınlatabildim. Bundan sonra arkadaşlarım, memleketin büyük bir meselesi olan iktisadi kal kıtımaya konusuna geçiyorum. Hükümet programında, bu konudaki görüşlerimizi etraflı şekilde açıklamaya çalıştık.

Memleket dâvalarımızın büyüğü, Özü, “iktisadi kalkınma” halinde hulâsa, edilmiştir. Türlü hâdiselerden sonra, iktisadi kalkınma konusunda, umumi efkârda haklı bir sabırsızlık hâsıl olmuştur. Devlet idaresinde, iktisadi kalkınma mevzuunda, vatandaşlarımızın ümitlerini kuvvetlendirecek, istikbale emniyetle bakmalarını hazırlıyacak ve kolaylaştıracak tedbirleri süratle tatbik etmeye ehemmiyet veriyoruz. Amelî olarak bu konuda ne kadar başarı elde edilebilirse, memlekete her yönden fayda, huzur ve istikrar gelmiş olacaktır. Arkadaşlarını, kendilerinin Hükümete söyleyecekleri sözleri benim tekrar etmemi garip bulsalar da, memleketin büyük meselelerini anlamakta ve bunları tahakkuk ettirmekte Hükümetle sayın meclis-

ler ne kadar mutabakat gösterirlerse neticenin alınmasının o kadar kolay olacağını zannediyorum.

İktisadi kalkınmada görüşümüz birkaç esaslı prensipe bağlanıyor. Bunlardan biri plân fikridir. Plân fikri, denilebilir ki, 27 Mayıs İnkılâbiyle beraber öteden beri hissedilen bir ihtiyacın, birinci derecede ehemmiyetli olarak ön plâna geçmiş olması ile müesseselerimiz arasına girmiştir. Plân fikri, iktisadi sahada millî eğitimden turizme kadar her sahada yapılacak iş ve teşebbüslerin temeli olan bir unsur kıymetini almıştır. Bunu garipsememelidir. Bugünkü medeniyetin esaslı ihtiyaçlarından ve kudretlerinden birisi de budur. Hangi mesele halledilmek isteniyorsa, evvelâ onun nasıl halledileceğinin, mahiyetinin ne olduğunun araştırılıp birtakım plânlara, tedbirlere bağlanmasının lâzım geldiği kabul edilmiştir. Bu bir felsefe, bir prensip, bir hayat tarzıdır. Plân fikrine kavuşmuş olan memleketler, ifasından sonuna kadar, küçük büyük Devlet işlerinde plânı çalışmaya dikkat ederler. Hakikatte vazife sahipleri, mesul olan hükümetlerdir. Bu vazifeleri, ahenk içinde tutacak, onların hudutlarını tâyin edecek olan siyasi heyetlerdir. İşlerin hangi yollardan ifa ve idare edeceğini, teşkil edilecek hükümetler ve memleketteki seçimlerle, millet meclisleri tâyin edeceklerdir. Siyasi tercih ve mesuliyet kısmı bir tarafa, kalkınma gayretinin verimli olması için mutlaka araştırmalar yapılmasına ve plâna bağlanmasına bağlıdır.

Şimdi programda, bu fikri birinci derecede önde ve ilerde bulacaksınız. Plân fikri birçok arkadaşlarımızın; “Hükümetin çok vaitleri vardır, bunların hepsi aynı zamanda olamaz, nasıl halledilecektir?” tarzındaki endişelerine cevap vermektedir. Plânla bütün bu ihtiyaçlar araştırılarak sıraya girecek, plân içinde yerini alacak; teknik ve malî imkânlar ayrı ayrı tahlil edilecek ve tatbik etmek imkânı temin edilecektir. Büyük Meclislere arz edilmesi için dikkat gösterildiği şeklinde telâkki buyurulmalıdır. Bunların tatbiki ve netice alınması için takibedilecek sıralar, yine murakabeniz altında, feyizli ve verimli bir yola, plân sayesinde girecektir.

Program, günün meselesi olan başlıca ıslahat esaslarına da dokunmaktadır. İktisadi sahada bu ıslahat tarımda toprak reformu şeklinde, maliyede malî ıslahat şeklinde görülüyor. Her bakanlıkla ilgili olarak, kendisine göre esaslı bir ıslahat zemini, Büyük Meclisin dikkatine arz edilmiştir.

Tarımdaki toprak reformu projesi, bir ön proje olarak hazırlanmıştır. Geçen Hükümette tetkik edilmesi için vakit, bulunamamıştır. Yeni Hükümet de toprak reformu meselesini esaslı bir Devlet işi olarak ilk günden ele almaya çalışacak ve kısa zamanda Büyük Meclise arz edecektir.

Burada, gerek toprağın, tevzi edilmesi ve gerek zirai meselelerin hangi esaslar içinde halledilmesi gerektiği hususunda ileri sürülen birçok konular yer alacaktır. Tasarı, bir tedbirler silsilesi olarak huzurunuzda getirilecektir. O zaman etraflı olarak, enine - boyuna tetkik buyuracaksınız.

Yergi ıslahatı da mühim bir konudur. Bir cümle ile programda buna da temas ettik. Muhterem meclisler vergi ıslahatının ne kadar etraflı olduğunu ve bu yüzden

vatandaşların türlü şekilde mustaribolduklarını bilirler. Yine vergi ıslahatı, Zirai Gelir Vergisi ve Küçük ticaret ve sanat, erbabı vergilerinden mâruz kalan dertler ve ortaya çıkan şikâyetler sebebiyle bunların süratle ıslahını tazammun etmektedir. Bunları da yakında huzurunuzda âcil meselelerimiz olarak, takdim edeceğiz.

Elimde bulunan notlarda arkadaşlarımın temas ettikleri bâzı suallere kısaca cevap vermek istiyorum. Asayiş meselesine temas eden arkadaşlarıma ve Devlet dairelerinde eşit muamele görülmesine dair temennilerde bulunan arkadaşlarıma cevap verdiğimi zannediyorum,

Eski emeklilerle yeni emeklilerin maaşları arasındaki fark meselesi, cemiyetimizin daimî bir meselesidir. Hükümetler bunun üzerinde mütemadiyen çalışırlar, uğraşırlar ve zaman zaman, radikal bir çare bulamasalar bile ıstırapı hafifletici çarelerin bulunmasına çalışmaktadırlar.

Rahmetli Refik Saydam zamanında, idarenin A dan Z ye kadar ıslahata muhtaç olduğundan bahsedilmesi, samimî bir şikâyetin ifadesi olarak büyük yankılar yapmıştı. Görülüyor ki hâtırası hâlâ canlı olarak yaşamaktadır. Benim bildiğime göre milletler daha binlerce sene kendi işlerinin A dan Z ye kadar düzelmeye muhtaç olduğunu iddia edeceklerdir.

Bir arkadaşımız da turizmden vukufla ve heyecanla bahsetmiştir. Turizm meselesi, hepimizin her gün şikâyet ettiğimiz ve memlekette hepimizin bildiğimiz bir ihtiyaçtır. Kristof Kolomb'un yumurtası gibi basit görünen, fakat bugüne kadar çok sözü edildiği halde büyük neticeler elde edilemeyen bir sahadır. Bu sözlerimle meseleyi hafif gördüğümü değil bilâkis her gün bunun üzerinde, herkesle birlikte hükümetlerin de zihin yorduklarını belirtmek istiyorum.

Şimdi vaziyet daha ümitli olduğundan bahsediliyor. Son zamanlarda memleketimize birçok uzmanlar gelmişlerdir. Muhtelif meseleleri dairelerimizde görüşürler ve veda etmek için bana geldikleri zaman bir usulüm vardır. Dört beş gün dairelerde çok dolgun dosyalar içinde çalışıp işini bitirdikten sonra en büyük mütehassısı sorarım:

Şimdi gidiyorsunuz; burada çalıştıklarınızın hepsini daireler bana anlatacaklardır ve bunları öğreneceğim, çalışacağım. Şimdi, bu beş dakikalık görüşmem esnasında, siz bu işin mütehassısı olarak, benim hatırımda kalmasını faydalı göreceğiniz bir cümle söyleyebilir misiniz? Onu söyleyin, sizin yadigârınız olarak hatırımda kalsın, derim. Çoğu, bu beş dakikalık görüşme içinde, 10 dakika bu cümleyi bulmak için uğraşırlar. Fakat, size söyleyeyim ki, son zamanlarda, muhtelif vesilelerle bu çeşit kendilerinden akıl istediğim uzmanlar bir iki mesele üzerinde durdularsa, bunlardan birisi turizmdir. Her memleket, bundan fevkalâde istifade ediyor, Türkiye'nin Hazinesi geniştir, istifade edebilirsiniz, bunun çaresini bulunuz, derler.

Şimdi bu hikâyelerden sonra, size arz edeyim ki, Turizm Bakanlığına müracaatlar vardır. Yabancı sermaye iştirak etmek istiyor. Biz; her türlü kolaylığı göstermek içindeyiz. İyi neticeler alabileceğimizi ümidediyoruz. Hükümet olarak turiz-

min gelişmesi için aklımızın erdiği ve imkân bulduğumuz her çare ve vasıtayı tatbik etmek kararındayız.

Bir arkadaşımız sanal okullarının halinden şikâyet etti. Sonra kendisi ile konuştuğum vakit anladım ki yüksek bir sanat eğitimi mütehassıslarındandır. Teknik öğretim için, millî eğitim mevzuunda, programımızda söyledik. Arkadaşlarımız bunun her dalına geniş ölçüde temas ettiler.

Bir arkadaşımız, teknik öğretimden ayrıca bahsettiler, Cevap olsun diye söylüyorum, Teknik öğretimde şikâyet konusu olan hususlar: bir an evvel temin etmek ciddi arzumuzdur. Bunların vasıtalarını bu İstikamette toplamaya çalışacağız.

Sanayi kalkınmada, ilerleme her şeyden evvel teknik öğretimin geniş ölçüde yerleşmesine bağlıdır. Müsterih olabilirler.

Yine öğretmen olan bir arkadaşımız, kadroların eksik olmasından dolayı birçok öğretmenlerin terfi edemediklerinden bahsettiler. Öğrendiğimize göre, yakında meclislerden çıkmış olan bir kanun bu hususta oldukça bir İmkân ve genişlemeyi temin etmiştir.

Aşırı sağ ve aşırı solculuk meselesi üzerinde arkadaşlarım vukuf ile duruyorlar. Bu memleketimizin bir meselesi halindedir.

Muhterem arkadaşlarım; muhtelif inkılâplar geçirmiş olan memleketlerde bu inkılâpların aleyhtarları vardır. İlk günlerde mukavemet ederler. Ondan sonra, pasif bir kuvvet olarak, inkılâp aleyhtarı bir grup halinde kalır ve azalırlar. Fakat bunların büsbütün günahlarına girmek de doğru değildir. Bir defa böyle bir zan altına girmiş olan ve aslında inkılâp aleyhtarı olmayan birçok zavallılar, sonuna kadar inkılâp aleyhtarı gibi kalırlar. İnkılâp leyhtarlığı ile mücadele aslında inkılâp memleketlerinde, üzerinde hassasiyetle durulacak bir meseledir. Bir inkılâp, büyük ıslahat ilân edildiği gün, tamamıyla her türlü rüzgârdan masun hale gelmiş değildir. Bir inkılâp cemiyetin ihtiyacı olarak kabul edilir. Cemiyetin ihtiyacı olarak kabul edilen bu inkılâbın cemiyetin büyük kütlesine ne kadar yerleşmiş olduğu bir tek miyarla anlaşılır: Zamanla...

Atatürk İnkılâpları bu memlekette yerleşmiş midir, yerleşmemiş midir? Benim kanaatimce demokratik rejim gelinceye kadar Atatürk inkılâplarının yerleşmiş olup olmadığı konusunda şüpheler devam etti.

Demokratik inkılâp oldu, herkesin dili açıldı, her parti konuşmaya başladı, inkılâp aleyhtarı bulunmuş olanlar da ne söyleyebildilerse, söylediler. Meydana çıkan hakikat şudur ki, Atatürk inkılâpları bu memlekette geniş ölçüde yerleşmiştir. (*Umumi şiddetli alkışlar ve bravo sesleri*) Cemiyet, bu İnkılâpları savunmaktadır. Bir daha kadını zorla çarşafa sokmak, kadını cemiyetlerden, üniversitelerden, mekteplerden, iş yerlerinden çıkarıp atmak mümkün değildir. Dernek ki, köşede bucakta gördüğümüz kadın hürriyeti aleyhindeki manzara ürkütücü olmamalıdır. Anlayış içinde bunun kalıntıları giderilebilir.

Harf inkılâbı da böyle. Ciddi olarak söylüyorum, en çok korktuğum inkılâp, harf inkılâbı idi. Bunun yerleşmesi için zamandan başka bir miyar düşünülemezdi.

Şimdi birçok milletvekilleri eski harfi bilmiyor. Şimdi bu meclislerde eski harfleri bilenler azınlıktayız. Ben varım, benim yaşında 10 - 15 kişi varız. Yeni harf nesli Millet Meclisine kadar gelmiştir. Bunu artık geriye çevirmek mümkün değildir. Her inkılâp bir ihtiyaçtan doğar. Cemiyetin ciddi bir ihtiyacına mukabele ediyorsa, çoğunluk tarafından benimsenir. Aleyhtarlarına karşı uzun müddet müdafaa olunur, İnkılâp aleyhtarı nasıl çalışır. Son zamanın modası şudur: Arkadaşlarım isabetle teşhis etmişlerdir; bir inkılâpla mücadele etmenin, ona aleyhtar olmanın kolay geçen modası, o inkılâp prensiplerini kendisi aleyhine kullanmaktır. Atatürk İnkılâbı aleyhinde bulunan, 27 Mayıs İnkılâbı aleyhinde bulunan, her hangi bir inkılâp aleyhinde bulunan insan, bu inkılâp prensiplerini esas olarak alır. O inkılâbı koruyormuş gibi, ondan bahsediyormuş gibi yıkıcı faaliyette bulunur, yıkıcı işler yapar, ama bunlar, alışılmış olan usul ve metotlardır. Cemiyet bunlara karşı mâkul ölçülerde kendisini müdafaa edecek anlayıştadır, kudrettedir. İnkılâpların muhafazasında müşkülâtımız onun prensiplerini istediği gibi kullanarak, hakikatte onun aleyhinde bulunan marifetlilerin usullerini anlamaktadır. Bunu anlıyabildiğimiz nisbette, inkılâpların korunması kolay olacaktır.

Cemiyet içinde yapılmış olan ıslahatı sevmemiş ve benimsememiş olan köşeler, kütleler ve insanlar varsa, bunların siyasi teveccühünü kazanmak için, anlayış olarak yahut siyasi istismar olarak gayret gösterecekler bulunabilir. Siyasi bünyemizin hastalıklarından birisi budur. Ama bu istismar gittikçe kuvvetini kaybetmektedir ve zamanla ehemmiyetleri kalmıyacaktır.

Aydın din adamlarının yetişmesini temenni etmekte, Hükümet samimîdir. Elinden gelen tedbirleri alacaktır.

Din adamlarımızın geçimlerini, vazife görmelerini kolaylaştıracak tedbirleri almakta kusur etmiyeceğiz.

Arkadaşlarım, programda sıklet merkezlerini tâyin etmediğimizi Öne sürerek şikâyet etmişlerdir. Dikkat buyururlarsa, sıklet merkezî 2-3 ana mevzu üzerinde toplanmıştır.

Servet beyannamesi üzerinde birçok sözler söylendi. Hükümeti teşkil eden partiler bu mevzuu etraflı olarak tetkik etti. Şikâyetleri mâkul ölçüde tedavi etmeye çalışarak, servet beyannamesinin esasını muhafaza etmeye çalıştık.

Burada iki ayrı nokta vardır. Birisi, beyanname alma prensibidir. İkincisi, bu servet beyannamesinin verilmesinin bir an evvel başlamasıdır. Servet beyannamesi kontrol vazifesini, seneler biriktikçe, yapacak hale gelir. 1961'de başlıyan servet beyannamesi 1961-1962 de iki defa verilmiştir. Önümüzdeki, 1963 senesinde de verilecektir. 1961 yılına ait beyanname ile 1962 beyannamesi geri verilecek; 1961 yılındaki tekrar istenmiyecektir. 1962 senesi başlangıç olarak muhafaza edilecektir. Böylece, faydası zamanla anlaşılacak bir müessese kuruluyor. Bizim memleketimizin bünyesine göre, bu müesseseyi yerleştirmek için bidayette çıkan anlaşmazlıkları tabii görmeyi, Büyük Meclislerden bilhassa İstirham edeceğim. Ben, Gelir Vergisinin konulduğu zamanı hatırlarım. Çok şikâyet vardı. Bizim bünyemize uy-

mıyacağından bahsediliyordu. Bu şikâyetler senelerce devam etti. Fakat bâzı eksikliklerle bir Gelir Vergisi sistemi bünyemize girdi. Ama 8-10 senelik bir zaman içinde ne kadar tekâmül ettiğini ve memleketimizin malî bünyesinde çok sağlam bir direk olduğunu her gün görmekteyiz. Tabii eksikleri zamanla tamamlanmıştır, ıslah edilmiştir ve edilecektir.

Şimdi arkadaşlarım, bu vergi meselesi, yalnız bir iç meselemiz de değildir. Aynı zamanda Devletimizin medeni âlemle iş birliği içinde beraber çalışması, bir dâvaya iştirak etmesi bakımlarından milletler birbirlerinin idareleriyle ve medeni tedbirleriyle yakından alâkalı hale gelmişlerdir. Başka milletlerden kalkınma için yardım beklerken, kendi kaynağımızla temin etmeye mecbur olduğumuz ihtiyaçlar için kendimize düşeni yapmamayı başkalarına izah edemeyiz. Onun için, vergilerimiz, mükellefiyetlerimiz, usullerimiz, bağlı olduğumuz garp camiasının usulleri içinde tekâmül etmek mecburiyetindedir.

Kalkınma nasıl olacak?

İki üç basit esası belirtiyim. 1963'te beş senelik plân başlayacaktır. Kalkınma plânını Türkiye'ye yılda ortalama %7 gelişme temin edebilecek ölçüde tatbik edebilmeliyiz. Bu hıza ulaşmanın tedbirlerini almalıyız. Bunu yaparsak, derhal göz kamaştırıcı tesiri olmasa bile âti bakımından büyük ufuk açacak bir kıymet taşıyacaktır.

Başka bir suale geçiyorum:

27 Mayısın hedefine ulaştığı meselesinde Hükümetin görüşü ile büyük çoğunluğun mutabık olduğunu görmek bizi bahtiyar etmiştir. Ekonomik ve sosyal meselelerin halli, bu alandaki hedeflere varılması uzun bir çalışma işidir. Bu meseleler daha birçok hükümetleri bu vadiye etraflı olarak çalışmaya sevk edecek vüsattedir. Ama demokratik idare mevzuundaki hedefler temin edilmiştir. Memleketimiz yeni bir demokratik çıkış üzerinde ilerlemektedir.

Bu programda halletmeye çalıştığımız bir konu da, Devletçilik ve özel teşebbüs arasındaki münakaşaya, vuzuh vermektir. Bizim Devletçiliğimiz zaruretleri doğmuştur. Sermayesi olmıyan, harap olmuş bir memlekette en iptidai ihtiyacı temin edecek insan ve sermaye olarak mahrumiyet içerisinde bulunduğumuz bir devirde devletin müdahalesinden başka, Devletin işe başlamasından başka çare olmadığı için bu yola girilmiştir. Esasında özel teşebbüs daima emniyet altında tutulmuştur. Fakat tatbikat ve zaman bu ikisi arasında birtakım sürçmeler olduğu zannım vermiştir. Bütün şikâyetler, şurada burada tatbikattan doğan yanlış anlamalar üzerinde toplanmaktadır. Esasında özel teşebbüsle bizim devletçiliğimiz arasında hiçbir tartışma ve çelişme yoktur. Bununla beraber, ifadelerimizde, özel teşebbüsün emniyette bulunduğu hususunu, özel teşebbüsün memleketin kalkınmasında önemli bir rol olduğunu belirtmek için emek sarf etmekten geri kalmadık. Özel teşebbüsler umumi olarak siyasi istikrar ister, siyasi emniyet ister ve iktisadi emniyet ister. Bunları temin etmeye çalışıyoruz. Siyasi istikrarın temini yalnız Hükümetin elinde olmaz. Meclisler de bu mesele üzerinde durur, bu meseleyi memleketin başlıca me-

selelerinden biri olarak görürlerse, meselenin halli kolaylaşır. Onun için, Hükümet programında, Büyük Millet Meclisi kürsülerinden memlekete güven, itibar, emniyet dağılacağını bütün milletvekillerimizin, senatörlerimizin ve bütün partilerimizin bilmekte olduklarını belirtmekten kuvvet aldık. Bu konuda minnetle ifade ederim ki, Senatodaki arkadaşlarımızın konuşmaları, iktidarda ve muhalefette bulunan partilerin umumiyetle ifade tarzları, memlekete geniş ölçüde huzur verecek istidattadır.

Arkadaşlarım, bâzı arkadaşlarım Hükümetin teşekkül ediş tarzına göre yeler ve dayanağı olmadığına işaret ettiler. Benim kanaatimce Hükümet, bir koalisyon hükümetinde bulunması lâzım olan kuvvetin en üstününe sahiptir. *(Alkışlar)*

Koalisyon hükümetleri, onu teşkil eden partilerin nazari kuvvetleri yekûnuna göre hesaplanır. Bir koalisyon Hükümetinin 600 kişilik B.M.M.'nde 560 kişiye istinat etmesi beklenemez. Nisbi temsildeyiz, koalisyon Hükümeti kuruyoruz. Koalisyon hükümetleri, Mecliste 15 kişilik çoğunluk toplamışlarsa kuvvetlidirler. Bir şartla ki; bu çoğunluk istikrarlı olsun. Bugün var, yarın var olup olmadığı belli olmazsa o zaman istikrarsızlık ve o zaman zayıflık vardır. Böyle bir hale düşmemek için, bu Hükümeti teşkil eden partiler, bağımsızlar uzun boylu görüşmeler ve aralarında yakın bir ihtilaf çıkmaması için çalışmışlardır. Akıllarının erebildiği bütün tedbirleri almışlardır. Bunun yanında, dün koalisyonda beraber bulunduğumuz ve ayrıldığımız ve bugün muhalefette olan partinin bizi teveccühle karşılayıp destekler, teşvik eder, başarı diler sözleri bize ayrıca cesaret ve kuvvet vermiştir. *(Soldan, alkışlar)*

Sevgili arkadaşlarım, Büyük Mecliste bulunan partilerin hepsi, Milletvekillerinin ve Sayın senatörlerin hepsi, Türkiye'nin siyasi tekâmül hayatında, büyük bir dâvanın peşindedirler. Türkiye'yi medeni, Garplı usûllerle demokratik rejim içinde yürütmek, ilerletmek, kaldırmak ve selâmette bulundurmak iddiasındadırlar. Büyük Millet Meclisi üyelerine, siyasi partilerimize bu dâvalarında muvaffak olmaları başarıya ulaşmaları için Hükümet olarak her türlü hizmeti yapmaya ve emirlerinde bulunmaya çalışacağız.

Hükümetin icraatında sizlerin daima irşatlarınıza, ikazlarınıza ve murakabemize muhtacız *(Şiddetli ve sürekli alkışlar)*

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, Hükümet programı üzerindeki görüşmelerimizi bitirmiş bulunuyoruz. Bu mühim müzakerede arkadaşlarımızın Başkanlık Divanına göstermiş olduğu yardıma bilhassa teşekkür etmek isterim. Muhterem arkadaşlarımızın yapıcı tenkid ve mütalâalarının ikinci karma Hükümetimizin çalışmalarında onlara kuvvet kaynağı olacağına ve kendilerine başarılar sağlayacağına inanarak hepimiz adına Hükümetimizi tebrik ederim, *(Alkışlar)*

Gündemimizde bugün başka bir müzakere mevzuu olmadığı için yarın 5 Temmuz 1962 Perşembe günü saat 10'da toplanmak üzere Birleşime son veriyorum.

Kapanma Saati: 13.15

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
Dönem 1 Cilt 6 Birleşim 109
Sayfa 166-248
05.07.1962

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — *Fuad Sirmen*

KÂTİPLER: *Nurettin Ok (Çankırı)*

Nurettin Akyurt (Malatya)

Açılma Saati: 10.00

Hükümet Programının Görüşülmesi

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, Millet Meclisinde mevcut beş partinin sözcüsü Hükümet programı üzerinde söz istemişlerdir. Müsaade ederseniz, söz isteme sırasına göre değil de, evvelâ muhalefette bulunan parti sözcülerine ve ondan sonra iktidarda bulunan parti sözcülerine söz verelim. Bu hususu tasvibinize arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Muhalefet partilerinden talebe göre, söz sırası Millet Partisi sözcüsünün.

FERRUH BOZBEYLİ (İstanbul) — Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

FERRUH BOZBEYLİ (İstanbul) — Muhterem arkadaşlarım, usule müteallik olan bir meselenin arzı için söz almış bulunuyorum. Yüksek malûmunuzdur ki, eski Anayasamıza göre, Hükümet programının müzakeresi, programın okunmasını müteakip başlardı. Yeni Anayasamız bu mevzuda bir yenilik getirmiştir. Sayın üyelerin mevzuu daha etraflıca inceleme imkânlarına sahip olabilmelerini ve mevzu üzerinde düşünerek, daha derli toplu tenkit ve temenni içinde görüşlerini arz etmeyi temin için, yeni Anayasamızın 103'ncü maddesi şu yeniliği getirmiştir. (Millet Meclisinde güvenoyuna başvurulur. Güvenoyu için görüşmeler programın okunmasından iki tam gün geçtikten sonra başlar) denilmektedir. Bizim anladığımıza göre Anayasanın, getirdiği bu yenilik usule müteallik bir yeniliktir. Zira güvenoyunda Hükümet programının Mecliste okunması ayrı bir gündem mevzuu, okunan bu program üzerinde müzakerelerin açılması ayrı bir gündem mevzuudur. Meselenin bu şekilde ele alındığını iki ayrı hususta arz etmek istiyorum.

Birincisi; 2.7.1962 tarihli Riyaset Divanınca tab ve tevzi ettirilen tutanak özetinde, "Hükümetin programı okuduğu 5.7.1962 Perşembe günü saat 15,00 de toplanılmak üzere Birleşime son verildi" denmektedir. Bugünkü, Hükümet programı müzakeresi ayrı bir gündem konusudur. Ayrı bir, gündem konusu olduğuna göre, her gündem hakkında, o mevzuun gündeme girdiği andan itibaren söz alınabilir. Şu halde, Hükümet programının görüşülmesi" mevzuunun gündeme alındığı dünkü tarihten itibaren alınmış olan sözlerin muteber olması, ondan evvel, yani, Hükümet

programının okunmasının gündeme girdiği Pazar gününden evvel söz almış kimselerin söz alma haklarının muteber addedilmemesi icap etmektedir. Bu sebeple Riyaset Divanının tespit etmiş olduğu ve şahısları adına söz almış olan kimselerin, bu usule göre sıraya konması icap eder. İttüzüğün 84'ncü maddesinde, “Ruznamede bulunmayan maddeler hakkında kâtipler söz kaydedemezler” sarahati mevcuttur. Hükümetin programı hakkındaki müzakere ruznameye dün yani bu gündemin tab ve tevzi edildiği tarihte girdiğine göre, bu tarihten itibaren alınan sözlerin muteber olması lâzım gelir. Biz bu husustaki maruzatımızı bir takrirle Sayın Riyaset Divanına takdim ediyoruz. Karar Yüksek Heyetinizindir. Bu mevzuda verilecek olan karar müspet veya menfi şekilde tecelli edecektir.

Bu mevzuda ikinci bir maruzatımız daha vardır. O da şudur: Yüksek Heyetiniz bu takririm hakkında karar verdikten sonra, yine tensip buyurulursa İttüzüğün 85'nci maddesine göre, bir lehte bir aleyhte ve bir üzerinde olmak üzere, sıranın taayyünün daha uygun olacağı ve müzakerelerin selâmetini temin edeceği kanaatindeyiz. Bu husustaki ikinci takririmi de Riyasete takdim ediyorum. Maruzatım bundan ibarettir. Hürmetlerimle.

KÂZIM ARAR (Çankırı) — Efendim, benden evvel konuşan muhterem arkadaşım, müracaatların gündeme alındığı tarihten itibaren mer'ı olması iktiza ettiğini söylediler. Hâlbuki Mecliste böyle bir teamül yoktur. Gerek bütçe müzakeratında, gerekse diğer müzakeratta daha önce müracaat edenler sıraya konur der. Nitekim Riyaset Divanı da bu nokta üzerinde durmuş, Heyeti Umumiyenin oyuna arz etmiş ve kabul edilmiştir. Bunun üzerinde yeni bir mütearife kabul etmeye imkân yoktur kanaatindeyiz.

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar, Ferruh Bozbeyli arkadaşımızın görüşü şudur: Hükümet programının okunacağı güne ait gündem tab ve tevzi edildikten sonra alınmış olan sözler muteber değildir, program üzerinde görüşmeler için söz isteyenlerin sırasının, programın görüşüleceği güne ait gündem tab ve tevzi edildikten sonraki müracaat sırasına göre yapılmasına mütedairdir.

Riyaset Divanınız, Ferruh Bozbeyli arkadaşımızın bu görüşüne, şimdi arz edeceğim sebeplerden dolayı iştirak etmemektedir. Hükümet programı ve önündeki görüşmeler bir küldür, bir bütündür. Hükümet programının okunması gündeme girdiği anda bütün milletvekilleri program üzerinde hangi gün görüşme yapılacağını katî olarak zaten bilmektedir. Çünkü, Anayasamız sarahaten ve katîyetle demiştir ki: “Hükümet programının okunmasını takip eden günden itibaren iki tam gün geçtikten sonra görüşme yapılacaktır.” Bu itibarla, İttüzüğümüzün 84, 85, 86'ncı maddelerindeki hükümler, şimdi Riyaset Divanınızın tatbik etmekte olduğu usule aykırı değildir, tamamıyla onun ruhuna uygun olarak yapılmaktadır. Esasen Meclisimizin ilk hükümetin kuruluşu zamanındaki teamülü de budur. Bunun dışında zannediyorum, arkadaşımız Ferruh Bozbeyli bu mütalâasında, şimdi reynize arz ederek evvelâ muhalefet partileri grup sözcülerine söz verelim, diye aldığım karar ile karıştırdılar. Ferruh Bozbeyli arkadaşım, bu karara zaten itiraz etmiş değildirler. Şimdi, Ferruh Bozbeyli arkadaşımın izah ettiğim hususa dair olan takririni okutacağım ve reynize arz edeceğim.

Millet Meclisi Başkanlığına

Anayasanın 103'ncü maddesi gereğince; Hükümet programının okunması ayrı, görüşülmesi ayrı gündem mevzuudur.

Bu sebeple, İçtüzüğün 84'ncü maddesine uygun olarak, program hakkında görüşmelerin gündeme girdiği zamandan sonra söz alan milletvekillerine söz verilmesi hususunu arz ve teklif ederim.

5.6.1962

Ferruh Bozbeyli (İstanbul)

FERDA GÜLEY (Ordu) — Önerge hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

FERDA GÜLEY (Ordu) — Muhterem arkadaşlarım, Sayın Başkanlık bu önerge üzerinde mütalâalarını ifade buyurmuşlar ise de, bendeniz oya geçmeden evvel Ferruh Bozbeyli arkadaşımızın verdiği önergenin lehinde olduğumu ifade etmek için huzuruza geldim.

Her ne kadar, programın Hükümet tarafından okunması, bilâhare iki tam gün geçmesi, bilâhare müzakereye arz edilmesi, bilâhare bir tam gün geçtikten sonra oylanması bir kül ifade eder mahiyette ise de - böyle bir tefsire gitmek mümkün ise de - hattâ bundan evvelki yılların tatbikatı olarak böyle bir anlayış mümkün ise de 84'ncü maddenin son fıkrasının sarahati, açık ifadesi karşısında, şimdilik bu yola gidilmemesini, açık metne uyulmasını bendeniz daha uygun görmekteyim. Mademki, mer'i olan İçtüzüğün 84'ncü maddesinin son fıkrası; "her hangi bir konu ruznameye girmeden kâtipler söz kaydedemezler" demektedir ve programın müzakeresi de Sayın Başkanımızın ifadelerine rağmen, kendi başına müstakil bir hüviyet ifade etmektedir, bu açık, âmir tüzük hükmü gereğince, müzakereler için alınan sözlerin ancak ruznamenin onunla ilgili bölümünün tab ve tevzi edilmesinden sonra yapılmasının daha uygun ve mer'i Tüzüğe intibaklı bir keyfiyet olduğuna inanıyorum. İlerde yeni içtüzük tanzim edilirken, yeni içtüzüğün tanzimi esnasında pekâlâ, Anayasanın 103'ncü maddesi hükümleri, Hükümet programı için bu şekilde tedvin edilebilir, bu şekilde tüzük maddeleri tertip edilebilir. Fakat halihazırda bu yoktur. Mer'i tüzük (ruznamede bulunmayan maddeler hakkında kâtipler söz kaydedemezler) diyor. Mer'i âmir metin mevcutken böyle bir tefsire ihtiyaç yoktur, bu doğru değildir, kanaatindeyim. Bendeniz de 2-3 gün evvel söz almıştım, ruznameden evvel söz almış olduğum için, ismimi sildirdim. Ferruh Bozbeyli arkadaşımızın önergesinin iltifatınıza mazhar olmasını sevgi ve saygılarımla rica ederim.

KÂZIM ARAR (Çankırı) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

KÂZIM ARAR (Çankırı) — Efendim, Riyaset Divanı mevzuu gayet açık olarak izah ettiler. Bunu bir kül olarak mütalâa etmek iktiza eder. Ne zamanı, konuşulacağı belli olan bir mevzu için o mevzuun gündeme alındığı andan itibaren söz sırası mevzu esasen tüzüğün sâkit bıraktığı bir husustur.

Bu itibarla, biz müracaatımızı 3 Temmuz 1962 tarihinde yazılı olarak Meclis Başkanlığına verdik. Temasımız neticesinde anlaşılmıştır ki, bizden evvel hiçbir parti Meclis grubu adına söz alınmamıştır. Şu halde, bu sıra mevzuunda, tüzüğün âmir hükmüne ve Riyaset Divanının mütalâasına aynen iştirak ediyoruz. Bu takrire iltifat edilmemesini hassaten rica ediyoruz.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, takriri reyinize koymadan evvel, deminki mâruzâtımda görüşlerimizi tamamen izah edemedim kanaatine vardığımı söylemek, isterim. Çünkü biraz evvel söz almış olan Ferda Güley arkadaşımızın mütalâaları, Riyaset Divanında bu kanaati hâsıl ederek şu açıklamayı yapmaya zorlamıştır.

Riyaset Divanınızın görüşü şudur: Hükümet programının okunması, görüşülmesi, oylanması bir bütündür. Bunun bölünmesine, tıpkı gündeme giren müteaddit maddeler gibi, ayrı ayrı mütalâa edilmesine imkân yoktur. Program gündeme girdiği anda görüşülmesi ve neticede güvenoyuna müracaat edilmesi zaruridir. Bu, Anayasa emri iktizasındandır. Riyaset Divanınız bu görüşe istinaden tatbikatta olan bu şeklin ve şimdi arz ettiğimiz usulün gerek Anayasa hükmüne ve gerekse İçtüzüğün 84'ncü maddesine ve onun ruhuna tamamen uygun olduğu kanaatindeyim. Mesele zannediyorum ki, tavazzuh etmiştir. Başka söz isteyen arkadaşımız yoksa takriri reylerinize sunacağım.

AHMET TAHTAKILIÇ (Uşak) — Bir sözüm var efendim. Şimdi açıklamış olduğunuz başlangıç tarihi, okunmaya başlandığı andan itibaren ki, başlangıç tarihi midir? Bunun tasrihini rica ederim.

BAŞKAN — Bundan evvelki mâruzâtımda da arz etmiştim. Bu okumaya başlandığı tarih değil, programın görüşüleceğini gösteren gündemin tabı ve tevzi edilip arkadaşlarımıza dağıtıldığı tarihtir.

Takriri, oylarınıza sunuyorum (“*Kimin takriri?*” sesleri) Ferruh Bozbeyli arkadaşımızın takririni oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Takrir kabul edilmemiştir.

Efendim, ikinci takrir şudur: Söz alanlar çok olduğuna göre, söz alanlara sıra ile ve lehinde, aleyhinde, üzerinde olmak üzere münavebe ile söz verilmesi ve fakat münavebe ile söz verirken tabiatıyla söz sırasına riayet edilmesi... Bu takriri okutup oyunza sunacağım.

Millet Meclisi Başkanlığına

Program hakkında şahısları adına söz alan milletvekillerinin; içtüzüğün 85'nci maddesi gereğince lehte, aleyhte ve hakkında olmak üzere sıraya konulmasının ve konuşmaların bu sıraya göre yapılmasının daha faydalı olacağı kanaatindeyim.

Teklifimin oya konulmasını arz ederim.

5.6.1962

Ferruh Bozbeyli (İstanbul)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, yine, Yüce Heyetinizi tenvir bakımından İçtüzüğün, bu hususa ait maddesini okuyorum. 85’nci madde şöyle demektedir:

“Söz, talep ve kayıt sırasına göre verilir. Heyet isterse, müzakere olunan meselelerin lehinde, aleyhinde, hakkında münavebe ile söz söylemek takarrür eder”

Bu hükme göre, bu takrirde teklif edilen husus, Yüksek Heyetin takdirine kalmış bir keyfiyettir. Yüksek Heyetiniz nasıl tensip ederse, öyle hareket edilir.

Takriri oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Şimdi, arkadaşlar, bu şekilde hareket edebilmek için, söz almış olan arkadaşlar müracaatlarında “lehinde mi, aleyhinde mi, hakkında mı” konuşacaklarını bildir-mediklerine göre, grup sözcüleri dışında söz almış olan milletvekili arkadaşlarımızın isimlerini okutacağım. Söz almış olan arkadaşlar ne şekilde söz söyleyeceklerini ifade buyursunlar. Şimdi ittihaz buyuracağınız karara göre biz de vazifemizi yapabilelim.

BAŞKAN — Rauf Kıray?

RAUF KIRAY (Kütahya) — Lehinde efendim.

BAŞKAN — Arif Ertunga

ARİF ERTUNGA (İzmir) — Lehinde.

BAŞKAN — Şevki Güler?

ŞEVKİ GÜLER (Afyon) — Üzerinde.

BAŞKAN — İsmail Hakkı Yılanlıoğlu?

İSMAİL HAKKI YILANLIOĞLU (Kastamonu) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sami Öztürk?

SAMİ ÖZTÜRK (Muş) — Lehinde.

BAŞKAN — Nadir Yavuzkan?

NADİR YAVUZKAN (Burdur) — Lehinde efendim.

BAŞKAN — Halûk Nur Baki?

HALÛK NUR BÂKİ (Afyon Karahisar) — Hakkında.

BAŞKAN — Kadri Özek?

KADRİ ÖZEK (İzmir) — Hakkında.

BAŞKAN — Sıddık Aydar?

SİDDİK AYDAR (Bingöl) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Kadri Eroğan?

KADRİ EROĞAN (Urfa) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Yusuf Ziya Yücebilgin?

YUSUF ZİYA YÜCEBİLGİN (Zonguldak) — Üzerinde

BAŞKAN — Nihat Kürşat?

NİHAT KÜRŞAT (İzmir) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Kâmrân Evliyaoğlu?

KÂMRAN EVLİYAOĞLU (Samsun) — Üzerinde.

BAŞKAN — Turhan Bilgin ?

TURHAN BİLGİN (Erzurum) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Fahir Giritlioğlu?

FAHİR GİRİTLİOĞLU (Edirne) — Lehide.

BAŞKAN — Hilmi Baydur?

HİLMİ BAYDUR (Muğla) — Lehide.

BAŞKAN — Etem Kılıçoğlu?

ETEM KILIÇOĞLU (Giresun) Aleyhinde..

BAŞKAN — Ali Rıza Uzuner?

ALÎ RIZA UZUNER (Trabzon) — Üzerinde.

BAŞKAN — Zeyyat Kocamemi ?

ZEYYAT KOCAMEMİ (Tokat) — Üzerinde.

BAŞKAN — Abdurrahman Altuğ?

ABDURRAHMAN ALTUĞ (Kırklareli) — Üzerinde

BAŞKAN — Cahit Yılmaz?

CAHİT YILMAZ (Konya) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Ömer Eken?

ÖMER EKEN (Antalya) — Aleyhinde

BAŞKAN — Ruhi Soyer?

RUHİ SOYER (Niğde) — Lehide.

BAŞKAN — Nazmi Özoğul?

NAZMİ ÖZOĞUL (Edirne) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Ali İhsan Balım?

ALİ İHSAN BALIM (Isparta) — Üzerinde.

BAŞKAN — Kâmil İnal?

KÂMİL İNAL (Bolu) — Üzerinde

BAŞKAN — Mehmet Turgut?

MEHMET TURGUT (Afyon Karahisar) — Aleyhinde.

- BAŞKAN** — Tahsin Demiray?
- TAHSİN DEMİRAY (İstanbul)** — Aleyhinde.
- BAŞKAN** — Ahmet Tahtakılıç?
- AHMET TAHTAKILIÇ (Uşak)** — Üzerinde.
- BAŞKAN** — Mehmet Ali Arslan?
- MEHMET ALİ ARSLAN (İçel)** — Lehinde.
- BAŞKAN** — Şadi Binay?
- ŞADÎ BİNAY (Bilecik)** — Aleyhinde.
- BAŞKAN** — Faruk Sükan?
- FARUK SÜKAN (Konya)** — Aleyhinde.
- BAŞKAN** — Mehmet Kazova?
- MEHMET KAZOVA (Tokat)** — Üzerinde.
- BAŞKAN** — Hilmi Aydınçer?
- HİLMİ AYDINÇER (Aydın)** — Aleyhinde.
- BAŞKAN** — İhsan Ataöv?
- İHSAN ATAÖV (Antalya)** — Son söz.
- BAŞKAN** — Lâtif Aküzüm?
- LÂTİF AKÜZÜM (Kars)** — Aleyhinde.
- BAŞKAN** — Adnan Karaküçük?
- ADNAN KARAKÜÇÜK (Maraş)** — Aleyhinde.
- BAŞKAN** — Mehmet Alicanoğlu?
- MEHMET ALİCANOĞLU (Sinop)** — Üzerinde.
- BAŞKAN** — Burhan Arat?
- BURHAN ARAT (Çanakkale)** — Üzerinde.
- BAŞKAN** — Hasan Aksay?
- HASAN AKSAY (Adana)** — Aleyhinde.
- BAŞKAN** — Arif Hikmet Güner?
- ARİF HİKMET GÜNER (Rize)** — Aleyhinde.
- BAŞKAN** — Turgut Çulha?
- TURGUT ÇULHA (Bolu)** — Üzerinde
- BAŞKAN** — Ali Dizman?
- ALİ DİZMAN (Tokat)** — Üzerinde.
- BAŞKAN** — Esat Kemal Aybar?

ESAT KEMAL AYBAR (Mardin) — Üzerinde.

BAŞKAN — Veli Başaran?

VELİ BAŞARAN (Afyon Karahisar) — Üzerinde.

BAŞKAN — Mehmet Ali Aytaş?

MEHMET ALİ AYTAŞ (İzmir) — Aleyhinde

BAŞKAN — İbrahim Sıtkı Hatipoğlu?

İBRAHİM SITKI HATİPOĞLU (Ankara) — Lehinde.

BAŞKAN — Mustafa Uyar?

MUSTAFA UYAR (İzmir) — Lehinde.

BAŞKAN — Sadık Tekin Müftüoğlu?

SADIK TEKİN MÜFTÜOĞLU (Zonguldak) — Üzerinde.

BAŞKAN — Mustafa Kepir?

MUSTAFA KEPİR (Yozgat) — Üzerinde

BAŞKAN — Ali Cüceoğlu?

ALİ CÜCEOĞLU (Giresun) — Üzerinde.

BAŞKAN — Yahya Dermancı?

YAHYA DERMANCI (İçel) — Lehinde

BAŞKAN — Naim Tirali?

NAİM TİRALİ (Giresun) — Üzerinde.

BAŞKAN — Efendim, İhsan Ataöv arkadaşımız talebinin sonuna “Son söz benimdir” ifadesini koymuş. (*Gülüştürmeler*). Fakat İçtüzük buna müsait olmadığından bunu yapamayacağım. Sırası gelince söz vereceğim.

Şimdi Millet Partisi adına Sayın Osman Bölükbaşı’na söz veriyorum.

**MİLLET PARTİSİ MECLİS GRUBU ADINA PARTİ GENEL BAŞKANI OS-
MAN BÖLÜKBAŞI (Ankara)** — Muhterem Başkan muhterem arkadaşlar; Millet Partisi Meclis Grubu adına, İkinci Karma Hükümetin programı ile alâkalı görüş ve temennilerimizi arz etmeden evvel, memleketi bugünkü merhaleye getiren Birinci Karma Hükümet tecrübesinin verdiği neticeler üzerinde kısaca durmakta fayda mülâhaza ediyoruz. Bu neticeler tenkit ve temennilerimizi kıymetlendirilmeye ve yarın hakkındaki ümitlerimizin ne dereceye kadar tahakkuk edebileceğini tayine yarayacaktır. Görüşlerimiz ne olursa olsun nazik şartlar içinde vazife alan Karma Hükümetin muvaffakiyetini grubumuz bütün samimiyeti ile temenni etmektedir. (*Bravo sesleri, şiddetli alkışlar*)

Muhterem arkadaşlar;

Birinci Karma Hükümetin muvaffakiyeti, programında temas ettiği iki mânevi temelin kurulmasına sıkı sıkıya bağlı idi. Bu temellerden birincisi, İhtilâlden çıkmış

bir memlekette Anayasanın mutlak hâkimiyetini tesis etmek ve demokratik rejimi yerleştirmekti. İkincisi de, geçmiş hâdiselerin ve mücadelelerin birbirlerinden uzaklaştırdığı kitleleri yaklaştırmak ve huzuru sağlamaktır.

Memleket ekonomisini tahrip eden istikrarsızlık ve itimatsızlık, ancak bu temellerin teessüsü ile ortadan kalkabilirdi.

Üzülerek ifade edelim ki, Birinci Karma Hükümet, tarihimizin hiçbir devrinde görülmedik bir itidal, temkin ve vatanseverlik numunesi vermiş olan muhalefetin destek ve yardımına rağmen bu gayeleri gerçekleştirememiştir. (*Muhalefet sıralarından bravo sesleri, alkışlar*)

Hükümete vücut veren siyasi partiler ise, memlekette huzur bozan fiil ve hareketlerden dikkatle kaçınmak mevkiinde bulundukları halde, maalesef huzur bozucu hâdiseler ve tahriklerin başlıca kaynakları olmuşlardır. (*Muhalefet sıralarından bravo sesleri*) Kötü niyetlilerin, maceracıların ve dikta heveslilerinin cüret ve cesaretlerini artırmak ve varlığımızı imha için fırsat bekleyen yıkıcı sol cereyanlara zemin hazırlamaktan başka neticesi olmayan huzursuzluk havası karşısında Hükümetin enerji ve basiretle hareket ettiğini görmek mümkün olamamıştır.

Hükümet, hâdiselere takaddüm edip tedbir alacak yerde çok zaman hâdiselerin peşinden sürüklenmiş ve palyatif tedbirlerle işi oluruna bırakmıştır. Hattâ Hükümet Koalisyonu dâhil partiler arasında bile ahenk ve tesanütü sağlayamamıştır. Bu suretle zaman zaman vatandaş bu memlekette Hükümet var mıdır? Sualini kendine sormak mecburiyetinde kalmıştır.

Bizi bu hükümlere sevk eden hâdiseler üzerinde şimdilik durmak istemiyoruz. Lüzum hâsıl olursa mecbur olursak onları da bu kürsüden ifadeye amadeyiz.

Hulâsa; Birinci Karma Hükümet tecrübesinin devamı müddetince Türkiye’de demokratik rejimin yaşayıp yaşayamayacağı, içte ve dışta bir endişe ve münakaşa mevzuu olmakta devam etmiş, huzursuzluk ve güvensizlik her gün biraz daha artmış ve rejime taallük eden bazı kanunların çıkarılması hariç, memleketin acil hiçbir temel meselesini halletmek mümkün olmamıştır. Her türlü tahrike müsait bir zemin teşkil eden ekonomik ve sosyal düzensizlikler devam etmiştir.

Yeni Hükümet programında yer alan temel meseleler üzerinde durmadan bu programa hâkim olan ana karakteri tebarüz ettirmek isteriz. Bundan evvelki Hükümet programı ile bu program arasında vuzuh ve katiyet bakımından bir fark müşahade etmek maalesef mümkün değildir. Hattâ mahiyet bakımından da esaslı bir fark mevcut değildir.

Program, temas ettiği çeşitli meselelerin hal tarzlarını ana hatlarıyla bile ifadeden uzak bulunmaktadır. O kadar ki, mahiyetleri birbirinden tamamen ayrı icraat nevileri bu programa uygun düşebilir ve temas ettiği formüllerin içine girebilir. Meselâ, toprak reformu, vergi reformu gibi çok hayati meselelerin ne suretle gerçekleştirileceği, hudutları, şumulleri ve vasıtaları gösterilmemiştir.

Hâlbuki Birinci Hükümet programından bu yana geçen yedi aylık bir devre, bütün bu meseleler hakkında yeni Hükümetin sarîh bir görüş tarzına sahip olmasını sağlayacak hazırlıklar için fazlasıyla kâfi idi.

Program, bu karakteri ile bir tedbirler manzumesi olmaktan ziyade müphem teşhislerden, temennilerden ve mücerret vaatlerden ibaret bulunmaktadır. Program, tabir caizse, kesin bir teşhis konamayan, tedavi yolları tespit edilemeyen bir hastalık için yazılmış muvakkat bir reçete mahiyetindedir. Programın bu mahiyeti murakabeyi güçleştirdiği gibi, yarın Hükümeti teşkil eden partiler arasında ihtilâf ve buhranlara da sebebiyet verebilir. İleride ihtilâfa düşmemek için temel meselelerde sarîh anlaşmalara varmaları yolunda Hükümet kurulmadan evvel Başvekile yaptığımız tavsiyelerin nazara alınmadığını da burada üzüntü ile kaydetmek isteriz. (*Muhalefet sıralarından, bravo sesleri*)

Muhterem arkadaşlar;

Karma Hükümet programında Türkiye'nin siyasi gelişmesiyle alâkalı ve hepimizce malûm birtakım bilgiler verildikten sonra "demokratik rejimi tehlikeye düşürecek ve Anayasa hâkimiyetini zedeleyecek hiçbir tahrike müsaade etmeyeceğiz" denilmektedir.

Anayasa ile müesses meşru nizamı tahribe matuf tahrikler ile becamızı dahi tehlikeye düşürebilecek intikamcı cereyanlar karşısında bir Hükümetin hassas olması ve bu gibi hareketler karşısında Devletin mevcut müeyyidelerini ve kuvvetlerini derhal harekete geçirmesi en tabii vazifesidir. Hükümetin verdiği bu teminatı memnuniyetle karşılarken geçmiş hâdiselerin bize telkin ettiği endişe ve temennileri ifade etmekten de kendimizi men edemeyeceğiz.

Evvelce bu kürsüden bir kere daha ifade ettiğimiz gibi bu memlekette Anayasa mutlak mânada hâkim olacak ve bizler haysiyetli ve itibarlı bir müessesenin şerefli azaları olarak vazife görecektir isek, her şahıs, her makam ve her kuvvet Anayasa ve kanunların emrettiği hudut içinde kalmaya mecburdur. (*M.P. den alkışlar*) Birtakım indi mülâhazalarla kendini bu mütearifenin üstünde telâkki edenler karşısında Hükümet sükûtu ihtiyar ederse, onun bu taahhüdü, millet vicdanını yaralayan boş bir söz olmaktan öteye gidemeyecektir. (*Bravo sesleri*)

Bu memlekette Anayasa mutlak mânada hâkim olacaksa ve meşru nizam yürüyecekse, ordu filânı istiyor, filânı istemiyor şeklinde umumi efkârı ve Yüksek Meclisi baskı altında tutmaya matuf siyasi bidata artık katî olarak nihayet verilmelidir. Bu bidatin devamına davranışlarıyla ve sükûtu ile imkân veren eski Hükümetten yeni Hükümet hiç olmazsa bu noktadan farklı olmalıdır.

Son günlere ordu İnönü'yü istiyor şeklindeki neşriyat karşısında mesul Hükümetin, Başvekilin ve Genelkurmay Başkanının sükûtu ihtiyar etmeleri bu endişeli tenkitlerimizin reddedilmez ve en taze delilidir.

Bu tarz neşriyat ve telkinler, bir bütün olması icap eden Şerefli Ordumuzla milletimizin arasını açabilecek, meşru nizamı ve ordunun haysiyet ve itibarını zedeleyebilecek mahiyettedir.

Bugünkü nizamın kuruluşunda büyük şeref payı olan ordunun vazifesi, siyasetin içinde bulunmak değil, bu nizamı yıkmaya kalkışacak bedbahtlar çıkarsa onların karşısında meşru ve yetkili organların emrinde koruyucu bir kuvvet olarak kalmaktır. (*M.P. den bravo sesleri*) Onu, eserini yıkmak isteyen talihsiz bir kuvvet olarak göstermeye hiçbir politikacının ve hiçbir zümrenin hakkı yoktur. (*Alkışlar*)

Bu bidat ve tehditlerin devam ettiği bir memlekette, rejimin içte ve dışta itibar kazanmasına, maddi ve mânevi kalkınmamız için vücudu ilk şart olan huzur ve emniyet duygusunun teessüsüne imkân tasavvur olunamaz. Hiçbir devlet her gün bir ihtilâle namzet gösterilen istikrarsız bir memlekete güvenilir müttefik gözü ile bakamaz ve gönül rahatlığı ile ona yardım edemez.

Orduyu huzur ve emniyet içinde yaşatmak ve üzerine aldığı kutsi vatan vazifesini lâyıkıyla yapacak maddi ve mânevi şartlara kavuşturmak milleti temsil eden bizlere düşen en mühim vazifelerdendir. İhtilâlcı ve 27 Mayıs aleyhtarı intikamcı tahrikleri durdurmaya matuf tedbirler Kanununa işte bu mülâhazalarla, orduyu siyasete çeken sebepleri ortadan kaldırmak gayesiyle diğer liderler gibi biz de imza koyduk. Ordu filânı istiyor, filânı istemiyor terane ve tehditlerinin gölgesinde siyaset yapmak isteyenlere hizmet etmek için imza koymadık. (*Bravo sesleri, şiddetli alkışlar*)

Bu mevzuda son olarak şunu ifade edelim ki: Anayasayı ihlâl suçundan insanların asılmış olduğu bir memlekette, hâdiselerden ibret almayanların şahsi takdirlerine göre, meşru nizamı bertaraf etmek hususunda kendilerini yetkili görmeleri ve sabahtan akşama ihtilâlden bahsedilebilmesi bir cemiyet için ancak izmihlal işareti olabilir. (*Alkışlar*) Bu vesile ile bir temel kanaatimizi daha ifade etmek isteriz. Bize göre açık bir diktatörlük güdümlü bir demokrasiden çok daha az zararlıdır. Hiç olmazsa milletin ahlâkını yıkmaz ve rıyayı siyaset haline sokmaz. (*M.P. den bravo sesleri, alkışlar*) Türk Milleti açık diktatörlüğü de, güdümlü demokrasiyi de şiddetle reddetmektedir. (*M.P. den bravo sesleri, şiddetli alkışlar*) Muhterem arkadaşlar:

Dünkü Hükümetin olduğu kadar bugünkü Hükümetin de bizce en esaslı vazifesi demokratik rejimi yerleştirmek ve vatanda maddi ve mânevi huzuru sağlamaktır. Bu itibarla huzurla alâkalı bir diğer mesele üzerinde de durmak istiyoruz.

Hükümet programında bu meseleyle alâkalı olarak şu satırlar yer almaktadır.

“Son bir sene zarfında memleketin siyasi huzurunu zedelemiş olan siyasi af konusunun, sarıh hudutlar içinde halledilmesi kararlaştırılmıştır. Kararlaştırılan esaslar, Hükümete katılan siyasi partiler ve bağımsızlar tarafından müştereken hazırlanmış bulunan koalisyon protokolünde yer almıştır. Bu konu da ehemmiyetli olan husus, vatandaşı huzurdan ve çalışmaktan alıkoyan siyasi istismarın durdurulmasıdır.”

Muhterem arkadaşlar;

Hükümet programına göre, siyasi affın istismarı bugüne kadar vatandaşı huzurdan ve çalışmaktan alıkoymuştur. Bu teşhis doğrudur. Acaba buldukları formül,

iddiaları veçhile bu istismarı önleyecek ve vatandaşa huzur içinde çalışma imkânı hazırlayacak mıdır?

Koalisyon protokolü tetkik edildiği takdirde siyasi affın küllî olarak değil, kısmi olarak derpiş edildiği görülür. Bir kısım siyasi mahkûmların affı hakkında hiçbir anlaşma yapılmadığına göre, bunların durumu münakaşa edilebilecek ve bizzat Hükümetin koyduğu teşhise göre de, vatandaş huzurdan ve çalışmaktan alıkoyacak bir mesele olmakta devam edebilecektir. Şu hale göre bulunan formül, vatandaş huzur içinde çalışma imkânına kavuşturılmaktan uzaktır.

Muhterem arkadaşlar;

Afla alâkalı Hükümet görüşünün kifayetsizliğini ve bâzı karanlık noktaları belirtmek maksadıyla bu mevzu üzerinde biraz daha duracağız. Birinci Hükümet programında “memleket bünyesinde ve Devletin bütün teşkilâtında, devamlı huzurun temin edilmesi ile birlikte, vatandaş münasebetlerinde geçmiş siyasi mücadelelerin yaralarını tamamıyla tedavi etmek dikkat ve ehemmiyetle göz önünde bulunduracağımız ve üzerinde çalışmaya başlayacağımız bir husus olacaktır” denilmekte idi.

Bu yaraları tamamıyla tedavi etmek ifadesinin şümulüne siyasi mahkûmların affı mevzuunun da dâhil bulunduğu Başvekilin bir sual takririne Meclis kürsüsünden verdiği cevapta açıkça ifade edilmişti. Bu defa imzalanan koalisyon protokolünde yaraların tamamıyla tedavisinden ziyade, kısmen tedavisi derpiş olunmakta ve bu tedavi için de “memleket bünyesinde ve Devletin bütün teşkilâtında devamlı huzurun temin edilmesi” şartından vazgeçilmiş bulunmaktadır.

Birinci Hükümet programında siyasi mahkûmların affı için ileri sürülen devamlı huzurun tesisinden vazgeçildiğine göre, affın küllî olmamasının ve yalnız cezası az olanlara hasır ve tahsis edilmesinin sebebi bir türlü anlaşılamamaktadır.

Muhterem arkadaşlar;

Uzun bir tarihî tekâmülden alınan derslerle hak ve hürriyetleri koruyacak tedbir ve müesseseleri bünyesine alan yeni Anayasa muvacehesinde bir iktidarın meşruiyet dışına çıkabilmesi hiç de kolay değildir. Böyle bir yola sapmayı düşünebilecekler olursa, karşılarında Anayasa Mahkemesini, hürriyet nizamına bağlı bütün kuvvetleri, basını, gençliği, 27 Mayıs İhtilâlinin ibret dersini ve haklarına bağlı bütün bir milletin hudutsuz mukavemetini bulacaklardır. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın Bölükbaşı bir dakika.

Muhterem arkadaşlar, İçtüzüğün 88’nci maddesi mucibince yazılı nutuklar 20 dakikadan fazla olamaz. Müsaade buyurursanız yalnız grup sözcülerine mahsus olmak üzere bu kayıttan kendilerini varest e kılalım.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Teamül bu yoldadır, birçok kararlar bu yolda alınmıştır Reis Beyefendi.

BAŞKAN — Bu hususu reynize arz ediyorum. Kabul buyuranlar... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Ne olur ne olmaz sağlama bağladık.

BAŞKAN — O teamülü tesis eden Başkanınızdır efendim. Heyete arz edip. *(Alkışlar)*

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Bütün bu teminatlara, imzalanan Koalisyon protokolünde affedileceklerin siyasi faaliyetlerini yasak eden hükme rağmen, arta kalan bir avuç insanın milletin şefkat ve atıfetine bir tezahürü olarak yuvalarına dönmelerinden endişe etmenin mâkul bir izah tarzını bulmak kalay değildir. Nitekim koalisyona katılan partilerden ikisi liderler toplantısında affın küllî olmasını, bir an evvel gerçekleşmesini istemişlerdi. İleri sürdükleri bu samimî taleplerinden onları derhal vazgeçiren meşru ve mâkul sebeplerin neler olduğu bugün umumi efkârın ve bizim meçhulümüzdür. *(Muhalefet sıralarından alkışlar)* *(Orta sıralardan “Rey avcılığı” sesleri)* Rey avcılığından bahseden aziz arkadaşlarıma şunu söyleyeyim ki, burada Bölükbaşı’nın hissinden ziyade bir mantık konuşuyor. Tamları varsa mantığa karşı yapınlar. *(Gürültüler)* Bu cihetler açıklanırsa âmme vicdanı tereddütlerden kurtulur ve huzura kavuşur. Rey avcılığı yapmıyoruz arkadaşlar. *(Orta sıralardan rey avcılığı yapıyorsun sesleri)* Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinin Genel Başkanvekili Sayın Hasan Dinçer burada Başvekil Yardımcısı olarak bulunuyor. Kendisiyle görüştüğümüz zaman affın küllî olmasını ve en kısa zamanda gerçekleştirilmesini liderler toplantısında istemesini bir arkadaşı olarak kendilerine tavsiye etmiştim. Değişen bir kanaat yok, ister iştirak ediniz, ister etmeyiniz. *(Orta sıralardan müdahaleler, gürültüler)*

BAŞKAN — Müsaade buyurun efendim, karşılıklı konuşma olmasın. Devam edin efendim.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — *(C.H.P. sıralarına işaretle)* müsaade buyurursanız siz kanaatlere tahammül etmeme hastalığından kurtulmadıkça bin sene geçse iktidara gelemesiniz. *(Soldan ve sağdan, bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)* Bir fikir doğru olabilir, yanlış olabilir ama bir insanın samimî kanaatinin karşısına birtakım yersiz tarizlerle iftiralarla çıkmak her halde bu parlâmentoda milleti temsil etmek şerefine sahip olanlara yakışan bir hareket değildir. *(Soldan ve sağdan, alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın Bölükbaşı, *(Ortadan istismarcılık yapıyorsun sesleri)*

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Ben istismarı düşünseydim seçimlerden bu tarafa bu Mecliste nice fırtınalar hâsıl olurdu. *(Şiddetli gürültüler, ayağa kalkmalar)* *(“Neler söylüyor?” sesleri)*

BAŞKAN — Arkadaşlar karşılıklı konuşma olmasın.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Halkçı dostlarımızın bu kadar hücumuna mâruz kalmaktan hususi bir zevk duyuyorum. *(Ortadan, şiddetli gürültüler)* *(Sağdan ve soldan, şiddetli alkışlar)*

BAŞKAN — Devam edin efendim, devam edin. Hatibin sözünü kesmeyin rica ederim. *(Ortadan, gürültüler)*

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Benim dostlarım, kanaatlerim ve inanışlarımdır. Onun dışında hiçbir partiye hiçbir şahsa hayatımda köle olmuş insan değilim. (*Bravo sesleri, alkışlar*) İsmet Paşanızın yüzüne söylediğimi sizler gıyabında söylememişsinizdir. (*Sağdan ve soldan, bravo sesleri, alkışlar, ortadan, şiddetli gürültüler*)

BAŞKAN — Devam ediniz efendim, devam ediniz.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — O halde sabırlı olun, dinlemesini öğrenin. Dinlemesini lütfen öğrenin.

BAŞKAN — Bölükbaşı, rica ederim, devam ediniz efendim.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Mazide yaptığınız muhalefet örneğine devam etmeye çalışmayın. (*M.P. ve A. P. sıralarından bravo sesleri, şiddetli alkışlar*) (*A.P. lileri göstererek*) bunların alkışlarına bakıp da keyif duyduğumu mu zannediyorsunuz? Onların da zihniyetinin karşısındayım. (*M.P. ve A.P. sıralarından bravo, sesleri, şiddetli alkışlar*), (*Ortadan, gürültüler*)

BAŞKAN — Arkadaşlar, hatibin sözünü kesmeyiniz, efendim. Karşılıklı konuşma yapmayınız, çok rica ederim, efendim. Devam ediniz, efendim.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Hatip gayet sakinidir ama sizde tahammül yok, dostlarım. Hatip gayet sakin. Samimî insanlar dâvasına inanan insanlar, kuvvetli mevkide bulunanlar sinirlenmezler.

Af mevzuunun vatandaşı huzurdan ve çalışmaktan alıkoyan bir mesele haline getirildiği bizzat Hükümet tarafından ifade ve itiraf edildiğine göre bizce küllî bir affa gitmek, bu sahaya ait yaraları tam tedavi etmek ve bu mevzuu siyasi münakaşa konusu olmaktan çıkarmak daha yerinde bir hareket olurdu. (*Ortadan gürültüler, müdahaleler*) (*“İktidara gel de sen yap” sesleri*)

BAŞKAN — Arkadaşlar, rica ederim, hatibin sözünü kesmeyiniz, efendim. Söz sıranız geldiği zaman konuşursunuz. Buyurun efendim.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Bir arkadaş iktidara gel de sen yap, diyor. Nasip olursa elbette yapacağız. (*“Yapamazsın” sesleri*) Hiç şüphe etme.

BAŞKAN — Bölükbaşı, rica ediyorum, cevap vermeyin, efendim. Devam edin, efendim.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Biz halka güvenen insanlarız, silâhların gölgesinde Türk Milletini tehdit eden insanlar değiliz. (*M.P. ve A. P. sıralarından “bravo” sesleri, şiddetli alkışlar*) (*Ortadan şiddetli gürültüler, ayağa kalkmalar, kürsüye doğru yürümeler*), (*Riyaset çanı sesleri*) (*“Orduyu siyasete karıştıрма” sesleri*), (*“Sözünü geri al” sesleri*)

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — (Ortadan kürsüye doğru gelenlere işaretle) Buyurun bakalım, buyurun bakalım. Tahrike devam etmeyiniz, tahrike devam etmeyiniz, alacağınız cevaplar daha sert olacaktır. (*Ortadan şiddetli gürültüler, bağırımlar*)

BAŞKAN — Arkadaşlar, oturunuz efendim.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — *(Kürsünün etrafını saranlara işaretlerle)* Haydi, haydi çekiliniz.

İBRAHİM ÖKTEM (Bursa) — Silâhların gölgesinde gelmeye kim tenezzül ediyor?.

HASAN ERDOĞAN (Kars) — Tımarhaneye git, tımarhaneye! Muayeneye sevk edin, Reis Bey!

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — En masum kanaatlere tahammül etmeyen insanların haktan bahsetmeye, demokrasiden bahsetmeye hakları olmasa gerektir. *(Ortadan şiddetli gürültüler)*

BAŞKAN — Arkadaşlar, rica ederim, müdahale etmeyiniz. Bölükbaşı rica ediyorum, cevap vermeyiniz.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Gelirdiniz bu kürsüye, gelirdiniz bu kürsüye iştirak etmediğiniz kanaate, iştirak etmediğiniz kanaatlere cevap verirdiniz.

BAŞKAN — Yerlerinize oturunuz. *(Millî iradeyle geldik, sesleri)*

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Biz de millî iradeyle geldik. *(Ortadan gürültüler, ayakta müdahaleler, kürsüye yürümeler)*

BAŞKAN — Oturunuz efendim, oturunuz.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Pekâlâ, buyurun bakalım, buyurun! Halk Partisi demokrasisini görüyorsunuz, Halk Partisi demokrasisi buyurun buyuran buyurun, ben bir kişiyim. Buyurun. *(Şiddetli gürültüler, kürsüye doğru yürümeler)*

BAŞKAN — Arkadaşlar yerinize oturunuz, efendim.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Muhalefetiyle, iktidarıyla Türk Milletinin başına belâ olanlar, buyurun, buyurun sizin millî şeflik devrinizde sizinle mücadele etmiş adamım. Bu tehditleriniz tesir etmez. Buyurun istediğinizi yapınız. Haydi, haydi haydi haydi. *(Ortadan tımarhaneye, sesleri)*

BAŞKAN — Arkadaşlar, sükûnetinizi muhafaza ediniz.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Bu memleket sizin babanızın çiftliği değildir, herkes konuşacaktır. *(Ortadan gürültüler, bağırımlar)*

BAŞKAN — Bölükbaşı rica ediyorum, efendim, cevap vermeyiniz. Münakaşaya sebebiyet vermeyiniz. Celseyi tatil edeceğim. Arkadaşlar, oturunuz, yerinize.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Reis Bey bu tecavüzlerin karşısında onları susturacak yerde bana mı hitap ediyorsunuz? *(Gürültüler, müdahaleler)* Kanaatlere tahammül etmeyen eski devrin mümessilleri.

BAŞKAN — Arkadaşlar, yerinize oturun. *(Gürültüler), (“22 Şubatındaki yazdıklarımı unuttun mu?” sesleri)*

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — 22 Şubatındaki yazımı inkâr etmiyorum. Ben fikirlerime sonuna kadar sâdıkım. *(Şiddetli gürültüler, bağırımlar, müdahaleler)*

Arkadaşlar, bu kadar tahammülsüzseniz, tahammülünüz yoksa kudretiniz varsa şu Meclisi dağıtın da haysiyetlerimiz kurtulsun. (*Ortadan şiddetli gürültüler*)

BAŞKAN — Bölükbaşı, rica ederim, arkadaşlar rica ederim sükûtu muhafaza edin, efendim. (*Gürültüler*) Arkadaşlar oturunuz efendim.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — İşte 10 yıllık muhalefetten sonra ıslahı nefsedən parti... (*Ortadan şiddetli gürültüler*)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, sükûtu muhafaza ediniz efendim. Celseyi tatil edeceğim yoksa.

C.H.P. Lİ BİR MİLLETVEKİLİ — Orduyu siyasete sokuyorsun!

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Orduyu siyasete ben sokmuyorum, siz sokuyorsunuz. Ona dayanmak istiyorsunuz. (*Ortadan şiddetli gürültüler, müdahaleler*)

BAŞKAN — Bölükbaşı siz de cevap vermeyiniz efendim. Sükûnet avdet etsin, devam edersiniz. (*Ayakta müdahaleler, şiddetli ve devamlı gürültüler*)

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Hakaretiniz ancak sizleri hakir kılar.

BAŞKAN — Bölükbaşı, rica ediyorum efendim. Arkadaşlar, susunuz efendim, sükûtu muhafaza ediniz efendim. Celseyi talik etmek mecburiyetinde kalacağım. Rica ediyorum, ne oluyorsunuz. Hatip konuşur, çıkar cevap verirsiniz. Konuşurken müdahale etmeyiniz efendim. Müsaade edin efendim. (*Gürültüler, müdahaleler*)

BİR CHP Lİ MİLLETVEKİLİ — Bak Adaletçiler memnun oluyor, berabersiniz.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Ha onlar, benim müttefikim değil sizin çünkü ortaklarınız, çünkü sevgilileriniz. Benim verilmeyecek hesabım yoktur. Kürsüde her şeyin hesabını vermeye amadeyim. Tahammülsüzler, demokrasiyi kendi saltanatları için vasıta kılanlar ya susarsınız, ya millet sizi susturmasını bilecektir. (*Ortadan gürültüler, bağırma*)

BAŞKAN — Bölükbaşı rica ediyorum, sözünüzü keseceğim. Arkadaşları sükûta davet ediyorum, karşılıklı cevap vermeyiniz. Cevap verdiğiniz müddetçe...

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Millet Meclisinin muhterem azaları; bu kürsüde ne söyledik? Af mevzuunda her vatandaşın kanaatini söylemesi hakkı değil midir? Kanaatimizi söyledik, hâdiseleri konuşturduk, iki Hükümet programı arasındaki farkı tebarüz ettirdik. Neye tahammül edemiyorsunuz? (*Ortadan gürültüler*)

BAŞKAN — Bölükbaşı nutkunuza devam ediniz rica ediyorum efendim.

RUHİ SOYER (Niğde) — Türk Ordusunu tahrik ediyorsun.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Müsaade buyurun, Türk Ordusunu kimlerin tahrik ettiğini şimdi göstereceğim size. (*Orduyu karıştırma sesleri*)

BAŞKAN — Bölükbaşı rica ediyorum, nutkunuza devam ediniz efendim. Osman Bey, Bölükbaşı yoksa indireceğim kürsüden, celseyi talik edeceğim. (*Ortadan gürültüler*)

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Şerefli Türk Ordusunu siyasetin çamuruna çekmek isteyenlerin kimler olduğunu (*elindeki Hürriyet gazetesini göstererek*) şu manşetten anlıyabilirsiniz. “Ordu İnönü’yü istiyor” (*Ortadan “yazan gazetedir” sesleri*) Neye tekzip etmez Başvekil, neye tekzip etmez Hükümet, neye tekzip etmez Genelkurmay Başkanı, (*“gazeteye sor” sesleri*) Vazifelilere soruyorum, gazeteye değil. Neden tekzip etmez Başvekil, neden tekzip etmez Genelkurmay Başkanı, neden tekzip etmez Hükümet? Bunu söylüyorum. (*Gürültüler, “sözünü geri al” sesleri*) Arkadaşlar, ben geri alacak söz söylemem. Ben bir vakıaya temas ediyorum.

BAŞKAN — Bölükbaşı, arkadaşlar, müsaade buyurun, Riyaset içtüzük hükümlerini tatbika mecbur kalmaktadır. Eğer Bölükbaşı’ya sataşan olursa kendileri hakkında Tüzük hükmünü tatbik edeceğim. Eğer sataşana karşı Bölükbaşı ihtara rağmen cevap vermekte devam ederse kendisini bu mesele üzerinde konuşmaktan men edeceğim, ihtar ediyorum, devam buyurunuz.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Usulî bir noktayı hatırlatmak isterim: Tecavüze mâruz kalanın cevap verme hakkını men eden bir Tüzük hükmü varsa Reis açıklasın. Evvelâ o tecavüzü sustur, ondan sonra benim cevabımdan bahset Reis Bey.

BAŞKAN — Bölükbaşı sataşanlara cevap vermek için Riyasetten izin almanız lâzım gelir. Binaenaleyh siz cevap verdikçe heyetin sükûna avdetine imkân yoktur. Binaenaleyh arkadaşlarımdan rica ediyorum. Hatibin sözleri üzerine şahsî müdahalelerde bulunmasınlar bir. Hatip arkadaşımız da böyle müdahale bulunanlar olursa cevap vermesin iki. Buna devam ettiğiniz takdirde celseyi talik edeceğim efendim. Devam edin efendim. (*Gürültüler*) Müsaade buyurun. Devam edin efendim. (*Devamlı gürültüler*)

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Reis Bey bu Meclis Halk Partisi Meclisi ise lütfen açıklayın. Millet’in Meclisiyse susturun mütecavizleri. (*Şiddetli gürültüler, C.H.P. milletvekillerinden ayağa kalkmalar*)

BAŞKAN — Müsaade buyurun efendim, müdahale etmeyiniz. (*“Böyle konuşmaya devam edemez” sesleri*) Onu Riyaset takdir eder. Arkadaşlar sükûtu muhafaza ediniz, gürültüyle iş hallolmaz. Meseleyi karşılıklı münakaşa ile halledenleyiz. Çok rica ediyorum efendim. Buyurun efendim, (*“İn kürsüden” sesleri*)

ARİF ERTUNGA (İzmir) — Hasta, vallahi hasta

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Her hastalık tedavi olur ama sizin diktatörlük hastalığınız tedavi olmaz. (*Şiddetli gürültüler*)

RATİP TAHİR BURAK (İstanbul) — Senin de ukalâlığın tedavi olunmaz.

BAŞKAN — Bölükbaşı bir daha karşılıklı konuştuğunuz takdirde rica ediyorum, indireceğim kürsüden.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Evvelâ susturun mütecavizleri.

BAŞKAN — Susturulacaklar kalabalıktır. Ancak teker teker haklarında muamele yaparım.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Tecavüz karşısında konuşulur. Evvelâ onları susturun.

BAŞKAN — Efendim, siz cevap verdikçe sataşmalar devam edecektir.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Yani onlar tecavüz edecek, biz susacak mıyız?

BAŞKAN — Tecavüz eden arkadaşı siz bize söylersiniz. Biz sözlerdeki tecavüzün mahiyetini, (*gürültüden duyamıyoruz*) Kimin ne dediğini gürültüden duyamıyorum ki, herkes rica ederim sükûneti muhafaza etsin, karşılıklı atışma ile bunun önüne geçilemez ki. Buyurun efendim, nutkunuza devam edin.

FERDA GÜLEY (Ordu) — Tahrikten başka neyin var?

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Reis Bey neler söylüyorlar, “alet oluyor-sun” diyorlar cevap vermeyelim mi?

BAŞKAN — Ben duymadım efendim, hangi milletvekili söylüyor?

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Ferda Güley Bey söylüyor, alet oluyor-sun diyor. Alet olsak kudret sahiplerine ömrümüz boyunca alet olurduk. Ne kudretleri var ki, alet olacağız. (*Ortadan gürültüler*)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, Meclisin vakarına uymayan hareketten iştinabı bütün arkadaşlara tavsiye ederim. Çok rica ediyorum, hatibin sözünü kesmeyiniz, sözlerinde şahıslarınıza, Meclise, Devletin kuvvetlerine karşı müstehcen kelimeler varsa onlar hakkında icap eden muameleyi yaparız. Fakat gürültünüzden dolayı Bölükbaşı'nın ve milletvekili arkadaşlarımla ne dediğini ben dahi duyamıyorum. Riyaset bu bakımdan vazifesini yapamamaktadır. Çok rica ediyorum, Meclisin vakarını, itibarını muhafazaya hepimiz mecburuz. Dinleyeceğiz, sükûnla dinlerseniz, hatibin sözlerinde Meclis kürsüsünden ifadesi caiz olmayan lâkırdılar olursa Riyaset vazifesini yapar. Sükûnla dinlemenizi ve hatip arkadaşımın da sataşanlar dursa kürsüden cevap verip münakaşaya sebebiyet vermemesini rica ediyorum. Sussunlar, o vaziyette bulunan arkadaş hakkında Riyaset yapılacak muameleyi tâyin eder. Riyaset gürültüden bir şey anlayamıyor ki, kim ne diyor. Buyurun efendim.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, memlekette, huzurun tesisi bakımından idarenin tarafsızlığı başta gelen şartlardandır. Bunun tahakkuku ise her şeyden evvel

Devletin yukarı kademelerinde vazife görenlerin samimî olarak bu zarureti kabul etmelerine bağlıdır. Hükümet programında “İdarenin tarafsızlığı ve haksız bas-kılardan masun olarak çalışması yolunda büyük mesafe alınmıştır.” denilmektedir.

Bu iddiaya rağmen, yukarı kademelerin partizan zarflardan kurtulamadıklarını gösteren icraata da sık sık tesadüf edilmektedir. Bu cümleden olarak, idare meclisi âzalıkları yerine kaim olan makamlar, iktidar partileri emektarları için bir siyasi geçinme yeri olmakta devam etmektedir. (*Alkışlar, ortadan itirazlar*) Partizanlık ortadan kalkacaksa evvelâ bu görüşe baştakiler uymalıdır.

Muhterem arkadaşlar;

Radyonun tarafsızlığı yolundaki iddialar da tatmin edici olmaktan uzaktır. Mecliste yapılan ve rejimle alâkalı bulunan bâzı mühim konuşmaların radyodan millete duyurulmasından her nedense itina ile kaçınılmış olmasını, bu iddiamızı teyit eden misallerden biri olarak zikredebiliriz.

Merak ediyorsanız o misali de arz edelim. (*Merak etmiyoruz sesleri*)

BAŞKAN — Devam efendim, devam.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Ben arz edeceğim, siz merak etmeseniz bile.

Cumhurbaşkanı Sayın Gürsel'in Anayasanın hudutlarını taşan siyasi beyanları karşısında bu Mecliste yaptığım, matbuatta ve efkârı umumiyede geniş akisler yapan, konuşmadan radyo bir kelime ile dahi bahsetmemiştir. Tarafsız radyo bu mudur? Pek çoğunuz memnundunuz “Ne güzel bir hareket yaptınız, Anayasanın hâkimiyetini sağlamak mevzuunda güzel bir çıkış yaptınız” diye elimi sıkıyordunuz. Radyo bir kelime bahsetmiyor. Tarafsız radyo böyle mi olur? Türk milleti hakem olacaksa burada olup bitenleri bilmek mecburiyetindedir. Onu karanlık içinde tutmaya çalışanların niyetlerinin aydınlık olduğunu kabul etmeye imkân yoktur.

Sabık iktidar devrinde Hükümet programı ve bütçe üzerinde yapılan müzakerelerde Hükümet sözcülerinin beyanları Meclisten nakil suretiyle radyodan aynen millete duyurulurdu. Fakat muhalefetin cevabı duyurulmazdı. Eşitlik esasına uymayan ve milletin mukayeseli ve doğru bir hüküm vermesini imkânsız kılan bu nevi hareketlerden o zaman şikâyetçi olanlar ve aynı hakkı isteyenler şimdi iktidarda bulunuyorlar. Delilsiz söz kabul etmeyiz dersanız bir delili okuyalım, imza sahiplerini zikrederim. (*Müdahaleler, lüzum yok sesleri*) Var, var, hicap hissini tahrik etmek için lüzum var.

ARİF HİKMET ONAT (Ordu) — Gökten zembille mi indi bu zat?

BAŞKAN — Müsaade buyurun, efendim, müdahale etmeyiniz. Sayın Onat rica ediyorum, müdahale etmeyiniz. (*Müdahaleler*) Efendim her hatip serbesttir, istediği şekilde mütalâa beyan eder, rica ediyorum efendim. Buyurun, efendim.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — 20 Şubat 1957 tarihli Meclis zaptı sayfa 324:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Riyasetine;

Bütçenin heyeti umumiyesi üzerinde Maliye Vekilinin yapmış olduğu konuşmanın radyo vasıtasıyla yayınlanacağı radyonun sabah bülteninde ilân edilmiş bulunmaktadır. Meclis kürsüsünde bunun için bâzı tesisat yapıldığı görülmektedir. 1955 bütçe müzakereleri sırasında Hükümet Reisi müteakip bütçelerde Maliye Vekiline bu imkân verildiği takdirde muhalefetin de bundan istifade edeceğini taahhüt ve ifade etmişti. Bu itibarla muhalefet grup sözcülerinin bütçe hakkındaki görüşlerinin de aynı vasıta ile vatandaşla ulaştırılmasına karar verilmesini arz ve teklif ederiz.

C.H.P.Grup Başkanvekili
Malatya Mebusu
Nüvit Yetkin

Kars Mebusu
Mehmet Hazer

Yani “memleketin hayatiyle alâkalı mühim bir mevzuda iktidarın görüşünü radyo ile millete duyuran bir Hükümet, muhalefetin de cevabını duyurmak ki, millet mukayese edip doğru bir hükme varabilsin” diyor, sizin dünkü mücadelenizi temsil eden arkadaşlar. Osman Bölükbaşı da bir takrir vermiş: Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisliğine

Maliye Vekilinin bütçe hakkındaki konuşması radyo ile millete duyurulmuştur. Vatandaşların mukayeseli ve isabetli bir hükme varabilmesi için muhalefet grupları adına yapılacak konuşmaların da radyo ile millete duyurulması uygun olacaktır. Bu cihetin karar altına alınmasını arz ve teklif ederim.

Kırşehir
Osman Bölükbaşı

Bu görüşün müdafaasını da şimdi, Bakanlar Kurulu arasında bulunan Sayın Fethi Çelikbaş büyük bir liyakat, ve samimiyetle Meclis kürsüsünde yapmıştır. Şimdi ne oluyor? İkinci bir karma hükümet kuruluyor. Memleketi nasıl idare edeceğini bir programla millete ilân ediyor. O program radyodan ve buradan naklen millete duyuruluyor. Muhalefet ne söylüyor o duyulmuyor. Bunun duyurulması için dün grubumuz aldığı bir kararla Sayın Başvekile geçmiş mücadelelerini ve mânevi taahhütlerini hatırlatmış, aynı şekilde muhalefet sözcülerinin görüşlerinin de millete duyurulmasını istemiştir. Bugün görüyoruz bu tesisat kurulmamış, bu iş yapılmamış, Meclis Reisine de bildirmişiz. O halde maziye mahkûm edenler kendilerini mahkûm edecek durumda bulunmamaya mecburdurlar. *(Bravo sesleri, sağdan ve soldan alkışlar)*

Eşitlik esasına uymayan ve milletin mukayeseli ve doğru bir hüküm vermesini imkânsız kılan bu nevi hareketlerden o zaman şikâyetçi olanlar ve aynı hakkı isteyenler şimdi iktidarda bulunuyorlar. Bugünkü tatbikatlarıyla fikirlerine ve mücadelelerine ne dereceye kadar sadık kaldıklarını muhalefet sözcülerinin tenkitlerini radyo ile millete duyurup duyurmamalarıyla ölçmek imkânını bulacağız. Tarafsız idare iddiası da böylece bir imtihan geçirmiş olacaktır.

Muhterem arkadaşlar:

Seçimle iş başına gelmiş muhtar, belediye âzası ve genel meclis üyeleri yerine ihtilâlden sonra tâyin yolu ile getirilenler halen vazife başında bulunmaktadır. Daha çok muayyen bir zümreye itimat esasına dayanan bu tâyinler, bugün bir ıstırap konusu olmakta devam etmektedir. Mahallî seçimlerin bir an evvel yapılması suretiyle bu memnuniyetsizlik âmilinin de ortadan kaldırılması ve milletin itimadını kazanacak insanların vazife başına getirilmeleri, umumi huzurun teessüsüne hizmet edecek mühim bir unsur olacaktır. (*Alkışlar*)

Ayrıca ihtilâlden sonra meslek dışından idari vazifelere tâyin edilmiş bulunan kimselerin bu vazifelerde devamları umumiyetle bir memnuniyetsizlik konusu olmaktadır. Bu duruma da nihayet verilmelidir.

Muhterem arkadaşlar:

Hükümet Programında yer alan çeşitli vaatlerin bilhassa paraya mütevakıf olanlarının tahakkuk kabiliyeti, nihayet kabul edilmiş olan bütçedeki imkânlarla mukayyettir. Bu imkânları aşan vaatleri yeni tahsisat istenmeyecekse, ciddî ve samimî telâkki etmek elbetteki mümkün değildir. Bu itibarla bu nevi mevzular üzerinde fazla durmayacağız. Zamanın ve icraatın konuşmasına intizar etmeyi tercih edeceğiz.

Muhterem arkadaşlar:

Türkiye'nin maddi ve mânevi sahada yükselmesi şüphe yok ki cehalet ve sefaletle yapılacak mücadelenin vereceği neticelere bağlıdır. Bu mütearifeden hareket edildiği takdirde, Hükümet Programında çok mühim bir meseleye gereği gibi yer verilmediği görülmektedir. Mânevi sahada kalkınmanın en ehemmiyetli unsuru olan öğretim ailesinin maddi ve mânevi huzura kavuşturulması ve mesleğin cazip hale getirilmesi için, programda sarıh ve itminan verici hiçbir tedbir derpiş olunmamakta ve her sahada olduğu gibi sadece tedbirler alınacağı şeklinde müphem ifadelerle iktifa edilmektedir.

Muhterem arkadaşlar:

Türkiye'nin, içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal şartlar, bilcümle huzur bozucu tahrikler için müsait bir zemin teşkil etmektedir. Bilhassa son zamanlarda tehlikeli bir hal alan aşın sol cereyanların istismar ettiği bu zemin mutlaka ve süratle ıslah edilmelidir. Anayasamızda ver alan sosyal adalet, sosyal güvenlik, işçi haklarıyla, süratli iktisadi kalkınma bu ıslahın başlıca unsurlarıdır.

BİR C.H.P. MİLLETVEKİLİ — Ya sağcılar ne olacak?

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Bir arkadaş sual soruyor. Devletin Anayasa ile müesses nizamına aykırı olarak faaliyette bulunan her kim varsa Devletin onun başını ezmesi vazifesidir. İster solcu olsun, ister sağcı olsun. (*Alkışlar*) Tahammül buyursaydınız sonunda ona ait de bir kısım vardır.

Muhterem arkadaşlar:

Hükümet programında ifade edilen hürriyet içinde kalkınma politikası, ferdî mülkiyete ve hususi teşebbüse ön plânda yer vermek zorundadır. İktisadi faaliyet-

leri devletleştirmede fazla ileri giden bir rejimin, insan haklarını ve ferd hürriyetlerini tehdiye mecbur kalmaması mümkün değildir. Bu itibarla Türk ekonomisinin ferdî mülkiyet ve hususi teşebbüsü temel olarak benimsemesi, hürriyetlerin muhafazası bakımından da lüzumludur. Kalkınmamız için muhtaç bulunduğumuz yıllık yatırımlardan mühim bir kısmının hususi teşebbüs tarafından yapılabilmesi Devletin birçok sahalarda tesirli tedbirler almasını iktiza eder. Bu tedbirlerin başında uzun vadeli emniyet ve itimat telkini gelir. Kredi kolaylıkları, çeşitli vergi masrafları başlıca bu gayeye hizmet edecek şekilde ayarlanmak icap eder.

Yeri gelmişken bir hususu tebarüz ettirmek isteriz, iktisadi görüşleri birbirinden farklı olan üç partinin bir iktisadi politikayı nasıl yürütecekleri üzerinde durulacak mühim bir meseledir. Programdaki umumi ve mücerret formüller, temel görüşleri ayrı olan bu partiler arasında ciddî ve samimî bir anlaşmanın kanaatimizce ifadesi telâkki edilemez.

Muhterem arkadaşlar,

Türkiye'nin refahı her şeyden evvel sanayileşmesine bağlıdır. Başkalarına pazar vazifesi gören geri bir ziraat memleketi olmaktan süratle kurtulmalıyız. Bugün Ziraat Bankasına olan birkaç, yüz lira borcunu bile veremeyecek kadar acıklı bir durumda olan Türk çiftçisi, teknik bilgiler ve vasıtalar ile süratle teçhiz edilmeli ve lüzumlu krediye kavuşturulmalıdır, iktisadi kalkınmanın muvaffakiyeti diğer birtakım şartların da yerine getirilmesini zaruri kılar. Bunların başında emek sahiplerinin hayat şartlarının ıslahı gelir. Çalışanların insanca bir hayat sürmesi sağlanmadıkça istenilen randımanın alınması mümkün olamaz, istismar edildiğine inanan ve yarınından endişeli bulunan bir insanın işine şevkle sarılması beklenebilir. Emek ve sermaye arasında âdil münasebetler kurulmadıkça içtimai sulh ve sükûn da sağlanamaz.

Ferdî işsizlik, açlık ve sefalet korkusundan kurtarmak ve zayıfları korumak Devletin başlıca vazifesi olmalıdır. Zamanımızda Devletin sosyal adalet ve sosyal güvenlik tedbirleri ile bu vazifeyi yüklenmesi, müfrit solcu cereyanlara karşı en tesirli bir mücadele ve müdafaa vasıtası telâkki edilmektedir. Bir cemiyette hakiki sulh ve sükûn ancak bu yoldan temin edilebilir. Yeni Anayasamızın benimsediği sosyal Devlet telâkkisi iktisadi kalkınmada daima göz önünde bulundurulmalıdır.

Hükümet programında bu gayeleri sağlayacak müphem taahhütlerin değeri ancak tatbikatta kendini gösterecektir.

Muhterem arkadaşlar:

İktisadi kalkınma, yıllık millî gelirin hızla artırılmasını ve onun fertler arasında mümkün olduğu kadar âdil bir şekilde dağılmasını sağlamakla varılan bir hedeftir. Batının bugünkü refah seviyesine az çok yaklaşabilmemiz için uzun yıllar milletçe bir çalışma ve fedakârlık seferberliği içinde bulunmak mecburiyetindeyiz.

İktisadi kalkınma için geniş ölçüde yatırımlara ve bu yatırımların da en verimli sahalara tevcihine ihtiyaç vardır. Hükümet bu kalkınmayı bir plân ve program çerçevesi içinde gerçekleştirmeyi ve Türk ekonomisinin yılda ortalama %7 civarında

bir gelişme hızına kavuşturulmasını düşünmektedir. Bu kalkınmanın zaruri kıldığı iç ve dış harcamalar hangi kaynaklardan temin edilecektir? Program, iç kaynakların en müessir şekilde kullanılmasını, kalkınmamızın başlıca şartı olduğu kadar dış finansman talebimizin de haklı ve mâkul izahı olarak telâkki etmektedir, Hükümet bu suretle kalkınmamızın lüzumlu kıldığı dış yardım ihtiyaçlarının üyesi bulunduğumuz milletlerarası teşekküllerle dost ve müttefik devletlerden temin edileceğine kani bulunduğunu da ifade etmektedir.

Bu sözlerden anlaşıldığına göre, Hükümet kalkınma plânının gerçekleşmesi için Devlet gelirlerini artırmayı düşünmektedir. Yeni vergi ihdas etmeden veya mevcut vergilerin nispetini artırmadan geniş bir kalkınma plânının gerçekleşmesini sağlayacak gelir artışı hangi sihirli vasıta ile temin edilecektir? Böyle sihirli bir vasıtanın mevcudiyetini pek tahmin etmiyoruz. Demek ki, vatandaşlara yeni külfetler yükletilecektir. Yani vergilerin nispeti artırılacak ve yeni vergiler ihdas olunacaktır. Mahiyeti açıklanmayan vergi reformunun başlıca gayesinin bu olduğu da anlaşılmaktadır. Memleket ekonomisinin, içinde bulunduğu müşkül şartlar ve vatandaşın şiddetle hissettiği geçim sıkıntısı muvacehesinde bu yeni ve ağır yükün nasıl taşınabileceği de üzerinde durulacak bir mesele teşkil etmektedir. Bu yükün hangi saha ve zümrelere yükleneceği de malûm değildir.

Türkiye'nin ekonomik ve sosyal bakımdan çok müşkül şartlar altında, tehlikeli bir bölgede Garbın müşterek medeniyet anlayışının ve dünya sulhunun bekciliğini yaptığını ve bu uğurda imkânlarını aşan fedakârlıklarda bulunduğunu, dostlarımızın ve müttefiklerimizin nazara almalarını ve taşıyamayacağımız yükler altında bizi bırakmamalarını bu vesile ile bir kere daha temenni etmek isteriz.

Muhterem arkadaşlar;

Hükümet mümkün olduğu kadar süratli bir kalkınmayı, iktisadi istikrarı ve iktisadi mekanizmasının normal işlemlerini bozmadan gerçekleştirmeyi düşünmektedir.

Bilhassa uzun vadeli yatırımların enflasyonist bir tazyik yapması tabiidir. Ayrıca iade edilecek servet beyannameleriyle tedavülde uzaklaşmış bulunan yüz milyonlar piyasaya dökülecektir. Diğer taraftan Hükümet, millî gelirden yeni vergiler ihdası veya nispetleri artırmak suretiyle daha fazla bir pay almayı ve bunun tamamını harcamayı düşündüğüne göre, bu da enflasyonist bir tazyik yapabilecektir. Bu itibarla Hükümetin para, kredi ve ithalat politikasını bu iktisadi gerçeklere göre ayarlaması, fiyat artışlarını önlemesi girişeceği kalkınma hareketinin muvaffakiyeti için bir şarttır.

Muhterem arkadaşlar;

Hükümet programında psikolojik sebeplerle iş hayatında menfi tesirler icra ettiği ileri sürülen servet beyannamelerini tekrar almak üzere iadeyi derpiş etmektedir. Servet beyannamelerinin iade edilip derhal geri istenmesi bizce maksadı temine kâfi değildir. Bu beyannameler memlekette güven ve istikrar tamamıyla teessüs etmeden geri istenmemelidir. Zira hakiki servet miktarının beyannamelere yazılmasına mâni olan sebepler bugün tamamıyla ortadan kalkmış değildir.

Muhterem arkadaşlar;

Dış politika üzerinde de bâzı görüş ve temennilerimizi ifade etmek isteriz. Hükümet programında da belirtildiği üzere dış politikamızın gaye ve prensipleri bakımından partiler arasında bir fark mevcut değildir.

Devamlı bir dünya sulbü içinde mesut bir Türkiye görmek düşüncesinde hepimiz mutabıkız. Birleşmiş Milletler yasasına uygun olarak bütün milletler için barış, hürriyet, adalet ve hak eşitliği esaslarına dayanan bir dünya nizamı kurulması müşterek hedefimizdir.

NATO ve CENTO ittifaklarına ve başta dostumuz Birleşik Amerika olmak üzere diğer milletlerle yapılmış anlaşmalara samimî olarak bağlıyız. Bu taahhütlerimizin çerçevesi içinde diğer milletlerle de karşılıklı iyi niyete dayanan münasebetler tesis ve idame etmek azmindeyiz.

Mânevi ve tarihî bağlarla bağlı bulunduğumuz Orta ve Yakın - Doğu memleketleriyle münasebetlerimizin ıslâh ve takviyesi ve mazideki hataların tekrar edilmemesi en samimî temennimizdir. Bu vesile ile uzun ve kahramanca bir mücadeleden sonra, kanı ile istiklâl ve hürriyetini tescil ettiren Cezayir Milletini en samimî duygularla selâmlamak ve tebrik etmek isteriz. (*Alkışlar*) Mazlum milletlere Öncülük etmiş olan Türkiye'nin Cezayir'le münasebet kurmakta ve ona yardımcı olmakta çok geç kalmış olmasından doğan üşüntümüzü de bu vesile ile belirtmeden geçmeyeceğim.

Çok nazik bir bölgede, muayyen bir medeniyet anlayışını ve dünya sulhunun bekçiliğini yapan milletimize karşı, aynı idealleri paylaşan ve bizimle kader birliği halinde bulunan dostlarımızın ve müttefiklerimizin daha yakın alâka ve yardımlarını beklemek hakkımızdır sanırız.

Türkiye'nin iktisadi kalkınmasını süratlendirebilmesi maksadıyla son NATO toplantısında alındığı bildirilen kararların mahiyeti hakkında programda bir sarahat mevcut değildir. Hükümetin bu mevzuda aydınlatıcı ve ferahlatıcı bilgiler vermesini ehemmiyetle rica ederiz. Bu vesile ile şunu da belirtelim ki, Türkiye muhalifi ve muvafıkı ile NATO ittifakına samimiyetle bağlıdır. Bu mertebede bağlı başka bir memleket daha göstermek kolay değildir.

Muhterem arkadaşlar;

Hükümet programında yer alan meselelerden hususi bir önem atfettiğimiz kısımlar üzerinde görüş ve temennilerimizi arz etmiş bulunuyoruz. Şimdi memleketin ve rejimin kaderiyle alâkalı gördüğümüz diğer bir meseleye temas ederek maruzatımıza son vereceğiz.

Muhterem arkadaşlar;

Seçimlerden sonra Türk Milletini içinden yıkağa matuf çeşitli gayretler, hızını artırmış ve milleti yeis ve ümitsizliğe sevk etmek gayesi ile güvenilebilecek şahısları ve müesseseleri çürütmek taktiğini takip etmiştir. Güvenilebilecek şahıslardan ve müesseselerden ümidini kesen ve böylece yeise düşen milletlerin nasıl ve hangi

renkte bir felâketin pençesine düşeceğini ise dünya tecrübe etmiştir. Vasıtası yalan, iftira, tezyif ve tertip olan ve sureti haktan gözüken bu gayretlerin tecavüzlerine ilk hedef olarak seçtiği müessese de maalesef Büyük Millet Meclisi olmuştur. Rengi ne olursa olsun bir dikta rejimine zemin hazırlamak isteyen bu gayretlerin karşısında Büyük Millet Meclisine ve Hükümete düşen vazifeler olduğuna kaniyiz. Büyük Millet Meclisi çalışmalarıyla ve davranışlarıyla ve Hükümet de Meclise karşı göstereceği büyük saygı ile tahrikçileri hüsrana uğratmak ve bu müessesenin itibarını yükseltmek mevkiindedirler. (*M.P. den alkışlar*) Büyük Millet Meclisi kürsüsü, rejimi yıkmak isti-yenlere tahrik malzemesi veren bir yer olmaktan kesin olarak kurtarılmalıdır. Hükümet de mühim memleket meselelerini sık sık Meclis kürsüsüne getirmeli ve müzakerelere imkân vermelidir.

Dünyanın her yerinde, demokrasiye inanmış her memlekette, memleket meselelerinin konuşulacağı yer her şeyden evvel meclislerdir. Milletvekillerinin memleket meseleleri hakkında Hükümet görüşlerini gazetelerden ve radyodan öğrenmeleri bu müessesenin itibarını gölgeleyecek hatalı bir hareket sayılmalıdır.

Kıscacası: Büyük Millet Meclisi bütün nazarları ve ümitleri üstünde toplayan mukaddes bir müessese hüviyetinde olmalıdır. Hepimiz bunu sağlamak için çalışmalıyız.

Muhterem arkadaşlar;

Milletin Hükümetten beklediği her şeyden evvel huzur, güven, iş ve ekmektir. Karma Hükümetin bu gayelerini süratle gerçekleştirmesini temenni eder, başarı dileklerimizle maruzatımıza son veririz. (*Sağdan, soldan, alkışlar*)

ADALET PARTİSİ MECLİS GRUPU ADINA A. P. GENEL BAŞKANI RAGİP GÜMÜŞPALA. (İzmir) — Millet Meclisinin sayın üyeleri, muhterem arkadaşlar;

İkinci Koalisyon Hükümetinin programı hakkında Adalet Partisinin görüşünü açıklamak üzere huzurunuza çıkmış bulunuyorum. Geçen yedi aylık süre içinde, dâhil bulunduğumuz Birinci Koalisyon Hükümetinden henüz ayrılmış bir parti olarak İkinci Koalisyon Hükümetinin programını dikkatle inceledik.

Muhalefet cephesinde vazife aldığı bugünde Adalet Partisi yeni Hükümetin muvaffak olmasını en halisane duygularla temenni eder. Kritik bir dünyada, güç şartlar ve dar imkânlar içinde çetin meselelerle karşı karşıya bulunan büyük milletimizin hizmetine giren Karma Hükümete prensipler üzerinde durarak yapıcı bir muhalefetle müzahir olacağımızı sözlerimizin başında açıklamak isteriz.

Bizim bu şekil muhalefetten anlayışımıza göre Mecliste temsil edilen partiler millet ve Devlet işlerinin yürütülmesinde her an vazifeli olmaları dolayısıyla aralarında iktidar ve muhalefet diye bir tefrik yapılması dahi isabetli sayılamaz. Partiler tek veya müşterek olarak hizmetin ağır yükü altına girdikleri zaman diğerleri onların elinden tutarak yardımcı olmak ve muvazeneyi temine çalışmak; sıkıntılı, anlarda, bunaldıkları anlarda onlara doğru istikameti göstermek, hızlı ve kuvvetli yürüyüşlerinde de devamlı murakabe voliiyle her an bir emniyet freni olarak yanı

başlarında yer almak suretiyle hem Devletin selâmetini ve hem de milletin gönül rahatlığını sağlamaktır.

Bizler bu iki vazifeden hangisinin daha şerefli ve üstün olduğunun münakaşasını dahi yersiz bulmaktayız. Millete ve Devlete bir hizmet yapacağız, bu hizmet tam bir mesuliyet duygusu içinde ve kâmil kanaatlere, sağlam prensiplere dayandığı ölçüde şerefli dir.

Programda da ifade edildiği gibi memleketimiz sosyal ve ekonomik şartlar itibariyle durulma ve gelişme halindedir. Türk vatandaşının haysiyetli, medenî insan gibi yaşayan bir varlık haline gelmesi için Devlet idaresinin çeşitli dallarında sağlam esaslara dayanan ıslahat yapmak zarureti vardır. Hükümet bu ıslahata girişmek, sarsılmış olan içtimai ve idari nizamda birtakım reformlara başlamak durumundadır. Girişilecek hareketlerde başarı derecesi, memleketin realiteleri ve ananeleri göz önünde bulundurularak politik davranışlardan ziyade teknik ve ekonomik hal çareleri arayıp bulmakla olacaktır. Adalet Partisinin muhalefet tutumu işte bu ışık altında inkişaf edecektir.

Yeni Anayasa ve Seçim Kanunu ile T. B. M. Meclisine katılan Adalet Partisi Türk Milletinin büyük bir ekseriyetini temsil etmek itibariyle ifaya mecbur olduğu hizmetlerin ehemmiyetini müdriktir.

“Anayasa rejimini kökleştirmek ve demokratik nizam içinde kalkınmayı gerçekleştirmek gayesiyle kurulduğu; Türk toplumu için başka bir yaşayış şeklinin düşünülemeyeceği inancında olduğu” ifade edilen karma Hükümeti Adalet Partisi samimî duygularla selâmlar ve bu hususların gerçekleştirilmesini diler.

Muhterem arkadaşlar,

Huzurunuzda getirilen Hükümet programında; “Demokratik düzen içinde plânla kalkınma” çekirdeği etrafında üç partinin ve bağımsızların gayretleri uygun şekilde koordine edilmek istenmiştir. Buna mukabil hedefleri gerektiği derecede tarif, tavzih edilmemiş olan bu vesika cemiyet ve zaman unsurlarından da mahrum olarak kâmil bir icraat programı vasfını ihraz etmiş sayılamaz.

Yeri gelmişken şu hususu bilhassa belirtmek isteriz ki, yeni Anayasamızın getirdiği zihniyet ve müesseseler bütün manalarıyla gerçekleştirilmiş olmadığından dolayı karşılaşılan Hükümet buhranları, aslında devam edegelen bir rejim buhranı neticesidir.

Adalet Partisi, Hükümet buhranlarının rejim buhranları doğuracağı telâkkilerine karşıdır. Bilâkis rejim buhranı Hükümet, buhranlarına sebep olduğundan, bundan böyle bu türlü krizlere sürüklenmemek için karma Hükümetin esaslı bir derinliğine tedbirler alma lüzumunu hissetmediğini görüyoruz.

Aktüel memleket meselelerinin ve içinden çıkılmaz gibi görünen siyasi problemlerin, milletin sosyal ve psikolojik bünyesindeki sebepleri araştırılmadan demokrasinin bütün icapları taahhüt edilmeden müstakar bir Hükümet kurmanın imkânsız olduğuna kaniiz.

Antidemokratik kanunlar henüz kaldırılmadan demokratik vaitlerde bulunmak bir kısım gazeteciler hapislere girerken ve bir kısmı da girmek için ağır ceza mahkemelerinde sıra beklerken basın hürriyetinin teminat altında bulunduğundan bahsetmek kâfi değildir. Yeni Anayasamızın getirdiği hukuki ve siyasi müesseselerle, millî hâkimiyet müesseselerimiz ehemmiyet ve fonksiyon bakımından değerlendirilmemiştir. Bu konuda yanlış ve kasıtlı tefsirler, antiparlamenter cereyanlar vardır. Karma Hükümet programında bu inkişafı seyirci kalmış olduğu anlaşılmaktadır. Rejim sağlam teminatlara ve taahhütlere bağlanmadan hiçbir memleket meselesini demokratik yolla halledenleyiz. Hükümetin metodu belli değildir, sarih değildir.

“Türkiye’de rejimin Atatürk devrimleri üzerinde kurulmuş bir demokrasi” olduğunu bütün siyasi partilerimizin müşterek anlayışı olarak kabul etmeyi tabii buluyoruz.

Hükümetin aşırı sağcılık ve solculuk cereyanları ile mücadele programını da müphem ve noksan buluyoruz. Bu pek mühim konuda Hükümet, öteden beri devam edegelen şaşırtıcı bir taktiğin tesiri altında kalmıştır, ikinci Dünya Savaşından beri enternasyonal mahiyetini kaybeden sağcılık hareketleri bugünkü dünya için artık tarihe karışmış cereyanlar arasındadır. Fakat enternasyonal komünizm bugün her zamankinden daha fazla bir kuvvetle bütün dünyayı ve bu arada aziz vatanımızı tehdit etmektedir.

Hakikat şudur ki, Türkiye’de zabıta vakıaları mahiyetindeki küçük, hâdiselerden manalar dışında, bir sağcılık cereyanı olmamıştır. Bu konuda, muarızlarını daima ve her yerde sağcılıkla itham eden aşırı sol kampanyanın iddialarına iltifat etmek gerekir. Fakat Türkiye’de, Türkiye’nin varlığını tehdit edecek bir cesamette solculuk cereyanları vardır.

Karma Hükümet Programında iktisadi refahın, özel sektörle Devletçiliği muvazene haline getirmekle sağlanacağı belirtildiğine göre Türkiye’nin aktüle gerçeklerinin mutedil solculuğu bile fantezi haline getirdiği meydandadır. Bunun yani solculuğun bir de aşırı mahiyet alması hakikaten üzerinde önemle durulmaya değer cereyanlar karşısında bulunduğumuzu gösterir. Bu konuda daha esaslı ve katı bir mücadele programını rejimin selâmeti namına zaruri görmekteyiz. Buna muvazi olarak antiparlamenter cereyanların memleket içindeki yıkıcı faaliyetlerine karşı konulmasını da temenni ediyoruz. Kabul eylediğimiz İnsan Hakları Beyannamesi gereğince kurulan, Türk hâkiminin de dâhil bulunduğu Avrupa İnsan Hakları Divanına Türk vatandaşlarına re’sen müracaat hakkı tanınmasını derpiş eden kanun teklifinin bir an evvel kanunlaştırılmasını bekliyoruz. Karma Hükümetin Programında noksan olan bu hususu, dâhil bulunduğumuz demokratik Batı camiasına karşı da ifası lüzumlu bir teminat sayıyoruz.

Muhterem Milletvekilleri,

“Ekonomimizin kalkınma hedefine özel teşebbüsün ve Devlet sektörünün yan yana ve ahenkli şekilde çalışacağı bir ekonomik düzen içinde ulaşacağına ve özel

teşebbüsün yaratıcı gücünden faydalanacağı; özel mülkiyetin Anayasa himayesinde bulunması hürriyet içinde kalkınmanın, Özel teşebbüsün güven içinde çalışması-na bağlı olması” hakkındaki program maddesini Devletçilik telâkkisinde, esas olan özel sektöre Devletin yardımını ilâve etmek ve müspet bir merhale katedildiğinin işareti olarak anlıyoruz. Bu bizi milletçe kalkınmamızın umumi iktisadi psikolojisine de uygundur. Bu maddenin ışığında özel teşebbüsün esas, Devletin yardımcı olduğu hakikati teyit edilmiştir. Fakat bu hususun katı ölçülerle bir an önce tespiti ve her iki sahanın hudutlarının tâyini şarttır. Burada Hükümetin açık ve kararlı bir ekonomik politika güdeceği ve özel teşebbüsle rekabet halinde bulunmayacağı açıkça ifade edilmelidir. Aksi halde yukarıdaki beyanlar mücerret ifadeler olarak kalacaktır, özel teşebbüsün yapabileceği her sahada “Devletin maliye, para fiyat, dış ticaret ve yatırım politikaları; icabında teknik rehberlik, standartlar vaz’ederek ona devamlı bir güven duygusu içinde” çalışma imkânı sağlanmalıdır. Hattâ Devlet eliyle yapılmış veya yapılacak işlerde şartları hazırlayarak işletmelerin özel teşebbüse devri kapıları açık tutulmalıdır.

“Muvazeneli gelişme ve sosyal adalet cihetinden memleketimizin çeşitli coğrafi bölgeleri arasında iktisadi faaliyet hacmi ve gelir seviyesi bakımından mevcut büyük farkları ortadan kaldırmaya” matuf beyanı müspet karşılamakla beraber, bölgelerin işlenmesinde iktisadi potansiyelin karar unsuru olarak mütalâasını hızlı kalkınma ve genel memleket ekonomisi yönünden telifi gereken bir husus telâkki ediyoruz.

Hazırlanmakta olduğu bildirilen beş yıllık plân Yüksek Meclise sunulduğundan AP tarafından dikkatle incelenecektir. Şimdilik şu kadarını kaydedelim ki, ancak to-taliter unsurlardan âri, sosyal, ve köstekleyici olmayan memleket realite ve ananelerinden doğan ve teknik ve ekonomik esaslara dayanan demokratik bir kalkınma plânı partimizce desteklenecektir.

Programda “istihlâk mahiyeti arz eden harcamalarda” kaçınılacağı ifade edile-rek bürokratik israfa meydan verilmeyeceği beyan edilmektedir. Tatbikatta hiçbir değer ifade etmediğini göre geldiğimiz bu hususun nasıl gerçekleştirileceğini merak ediyoruz.

Vergi sistemimizin ıslahında “Tatbikat kolaylığı, vergi adaleti ve verim artırıcı tedbirler göz önünde tutulacak; zirai kazançlarla küçük ticaret ve sanat erbabının kazançlarının vergilendirilmesi mevzuatı değiştirilecektir” şeklindeki umumi be-yan kabule şayan olmakla beraber malî politikamızın belkemiğini teşkil eden bu konuda Hükümetin daha geniş ve açık ifadelerle neler yapmayı tasarladığını bildir-mesi icap ederdi. Türkiye’de vergilerin ağır olduğunu kabul etmek lâzımdır. Asgari geçim haddi de günün icaplarına uygun değildir. Şirketlerin çalışmasını engelleye-cek malî tedbirlerden kaçınılmalıdır. Yeni bir vergi haline getirilen tasarruf bono-ları, Devlet geliri olmak vasfından çıkarılarak, münhasıran ekonomik karakterli istihsal yatırımlarına tahsis edilmeli ve mâkûl bir zaman sonra da kaldırılmalıdır.

Servet beyannamelerinin bir daha alınmamak üzere iadesini istiyoruz.

Maden Kanununda yapılacağı bildirilen değişikliğin özel teşebbüsü baltalamayacak şekilde olmasını temenni ediyoruz.

Enerji kaynaklarımızın inkişaf ve işletilmesindeki politikayı vaz'edecek mevzuatın bir an önce tedvin ve koordinasyonun temin edilmesi gerektiğine kaniiz.

Yerli sanayiın kalkındırılmasında Devletçe takip edilecek norm ve standartlarla teknik yönden, memleket şartlarına uygun bir ithalât rejimi ile ticari yönden tedbirler düşünülmelidir.

Halen büyük bir buhran içinde bulunan sanayi müesseselerimizin ıstırabını kısmen olsun giderecek âcil tedbirlerden biri olarak vergi borçlarının Devlet sektöründe olduğu gibi konsolide edilmesini zaruri görmekteyiz. Buna ait kanunun en kısa zamanda getirilmesini temenni etmekteyiz.

"Zirai kalkınmayı gerçekleştirmek için sosyal ve ekonomik bünyede bâzı reformlara inan" Hükümet bunlar hakkında, hele toprak reformu hakkında bilgi vermemektedir. Türk toplumunu derinden uzun yıllar alâkadar edecek böyle çok hayati bir konu üzerinde sırası geldiğinde görüşümüzü açıklayacağız.

"Demokratik nizam içinde hızlı ve plânlı kalkınma" düsturunu millî politika haline getiren ve halkının %70 i çiftçi olan bir memlekette köylünün kalkındırılması başlıca kaygılarımızdan biridir.

Karma Hükümetin belli başlı dâvalarda çok umumi ve kapalı beyanlarla yentinmesi, program doneleri yönünden tamamen beş yıllık plâna bağlandığını gösteriyor. Bu durum ya önceden buna angaje olmasında veya müşterek sarih fikirlere sahip olmamasındandır. Bu durumda Hükümetin büyük dâvalarımızı lâyık olan dinamizm ile sarılıp sarılamayacağı hususunda endişeliyiz.

Programda hayvancılığa dokunulmamış olmasını büyük bir noksanlık addediyoruz.

Hükümet programında deniz ürünlerine hiç yer verilmemiştir. İktisadi kalkınmamıza kaynak olacak ve aynı zamanda zengin döviz membaı olan balıkçılığımızın kalkındırılması teşkilâtlandırılması ve modernize edilmesini zaruri görüyoruz.

Bir memlekette zirai kalkınmanın tahakkukunda en başta gelen faktörlerden birisi zirai mahsullerin fiyatı politikasıdır. Hükümet programında memleketimiz için senelerce sonra düşünülebilecek zirai sigortaya yer verilip fiyat politikasından bahsedilmemesini büyük bir noksan olarak görüyoruz. Son yapılan fiyat ayarlamasının çiftçilerimizi tatmin etmediğini ve burada işaret etmek isteriz.

Nüfusumuzun artışı ile istihsal artışıımız arasında hal ve istikbal için endişe doğurucu bir münasebet mevcuttur. Dâhil bulunduğumuz medeni milletler camiası memleketlerde aşırı istihsal ve fiyat düşmeleri sıkıntılarının başladığı bir sırada mümeyyiz vasfı ile tarım memleketi denen Türkiye, nüfusunu besleyememek gibi bir tehlike ile karşı karşıyadır.

Adalet Partisi vatandaşlarımızın hürriyet nizamı içinde iş ve ekmek sahibi olmasını bir var olmak ve olmamak dâvası kabul eder. Ve bu hedefe varıncaya kadar kendini millete karşı borçlu hisseder.

Erozyon konusuna da dokunmak istiyoruz. Çocuklarımıza vatan sevgisi öğretilirken erozyon tehlikesi de halledilmelidir. Ağaç sevgisini onlara bir ibadet olarak takdim etmeliyiz.

Ziraat Bankasının kredi imkânlarını çiftçinin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde ve gayesine uygun olarak genişletmesini ve umumi kredi politikamızı tarım politikamıza muvazi bir şekilde ayarlamamanın zaruretine inanıyoruz.

Ziraat alet ve makinelerinin imalâtında yerli sanayi teşvik için gerekli tedbirlerin derhal alınmasını lüzumlu buluyoruz.

Ticari hayatımızda “istikrar, açıklık, umumilik ve eşitlik” prensipleri esas alınırken yabancı sermaye ve iş gücüne hangi “iktisadi ölçüler” içinde müsaade edileceği karanlık kalmıştır.

İçtimai ve iktisadi bünyemiz “küçük müstahsili desteklemeyi” icap ettiriyor ve bunun için “başta zirai saha gelmek üzere kooperatifçiliğin geliştirilmesini” memnuniyetle karşılıyor, fakat bunun yanında sermaye şirketlerinin de aynı derecede teşvik edileceğinin açık ve kesin bir ifade ile belirtilmesini de görmek isterdik. Süratli devir, verimli sanayi hamleleri ve dolayısıyla geniş iş sahaları yaratmak için buna ihtiyacımız vardır. Müstekar ve açık politika takip edeceğimizi ilân eden Hükümetin sesi dışarıdan da duyulacaktır. Programı bu hususta tam bir anlayış birliği içinde görmüyoruz.

Aziz milletvekilleri;

Bayındırlık işlerimizi Devlet eliyle yapılan âmme yatırımları olarak kabul ediyoruz. Karayolları, Su İşleri, Demiryolları, limanlar, meydanlar, Devlet bina ve tesislerinin yapım ve idamesi Devlet tarafından politik mülâhazalar dışında tamamen memleket gerçeklerine uyan teknik, ekonomik, sosyal ve stratejik esaslar çerçevesinde yürütülmelidir.

Partimiz başlanmış ve kararlaştırılmış olan bütün bayındırlık hizmetlerinin aralıksız devam edilmesi zaruretine kanidir. Bu konuda kaybedecek zamanımız yoktur.

Ayrıca bitirilmiş işlere bağlı bulunan diğer işleri de ikmâl etmek suretiyle ekonomik ünitelerin meydana çıkarılmasına devam edilmelidir.

“1962 yılına ait bütün işlerin sağlam programlara bağlanmış” olmasını memnuniyetle karşılıyor ve inşaat mevsiminin ortasında iş olarak programının yüzde kaçının tahakkuk ettirilmiş olduğunu merak ediyoruz.

Devletin fonksiyonu âmme hizmeti görmek ve sosyal karakterli bayındırlık işlerini finanse etmek olduğuna göre “İl ve köy yolları ile ilgili Yönetmeliği” nüfusunun yüzde 70 i köylerde oturan bir memlekette, demokratik nizam içinde kalkınma

düsturu ile telif etmek mümkün değildir. Birinci Koalisyon Hükümeti tarafından kabul edilen bu yönetmelik yerine, köy yolları yapım ve bakım işleriyle, köy içme suyu meselesinin bir mükellefiyet şeklinde değil, yeni demokratik nizam içinde ve yıllardır beklenen Köy Kanunu Meclise kısa zamanda getirilerek mütalâa etmenin doğru olacağı kanaatindeyiz.

Türkiye ikliminin kurak olması dolayısıyla sulama suyu temini için barajlar yapmak zorundayız. Halkımızın aç ve işsiz kalmaması için ziraatın istediği suyu biriktirmek ve sanayiın istediği enerjiyi temin etmek için yeni barajlar plânlamaya zaruret vardır. Türkiye’yi binlerce yeşil noktalarla bezemek ve zirai istihsalı artırmak için küçük su işlerini teşvik etmek zorundayız.

Bayındırlık hizmetleri hem doğrudan doğruya istihsal faktörü olmak, hem de başka istihsal unsurlarına esas olmak ve geniş sahaları açmak bakımından millet hayatında mühim bir yer tutar.

Denizyolları işletmelerinde özel teşebbüse de eşit muamele yapılmasını, rekabet imkânı verilmesini lüzumlu buluyoruz.

Milletlerarası ekonomik ve sosyal münasebetlerin gelişmesine muvazi olarak gümrük teşkilât, zihniyet ve mevzuatımızda ve tatbik usullerinde de ıslahat yapmak gerektiğine kaniiz.

Aynı şekilde Tekel Genel Müdürlüğü faaliyetleri de gözden geçirilmeli; “Tekel” anlayışımız yeniden tespit edilmelidir. Tekelciliğin Devlet fabrikatör ve tacirliği anlayışından ayırmak lüzumuna kaniiz. Tekel maddelerinin ihracında özel teşebbüse imkânlar hazırlanmalıdır.

Tütün müstahsilini yakından ilgilendiren tütün ekicileri ile ilgili kanun tasarılarının kısa zamanda hazırlanarak Meclise getirilmesini istiyoruz.

Avrupa piyasasında Türk tütününün mevkii sarsılmaktadır.

Hükümet programında umumi ve uzun vadeli bir iskân politikası takip edilip edilmeyeceği hakkında bir kayıt yoktur. Kendi imkânları ile bir ev sahibi olamayan dar gelirli ve işçi vatandaşlarımızın gelirleri nispetinde rahatça oturabilecekleri bir meskene sahip olmalarını partimiz esas meselelerinden biri olarak kabul etmektedir. Nüfusumuzun süratle artması ve içinde bulunduğumuz ekonomik ve sosyal tekâmül dolayısıyla şehirleşmenin hâd safhaya girmiş olması meselenin ehemmiyetini bir kat daha artırmaktadır. Bu itibarla gerek özel sektör faaliyetlerinin bu yöne çevrilmesi, gerekse âmme sektörünün kendine düşen rolü yapması için lüzumlu tedbirler alınmalıdır.

Programda zikredilmeyişini bir eksiklik olarak gördüğümüz, Birinci Karma Hükümet tarafından hazırlanan Mesken kanunu tasarısının kısa zamanda Meclise sevkini zaruri görüyoruz.

Batı memleketlerinde, özellikle harpte tahrip görmüş şehirlerde başarı ile tatbik edilmekte olan sosyal mesken politikasının tahakkuk ettirilmesi zarureti kaniiz.

Yapı malzemesi sanayiinin teşviki, standartlara uygun, kaliteli ve ucuz imalât için özel sektörle iş birliği şarttır.

Hükümetin takip edeceği sağlık politikasını programda kesin olarak istihraç etmek mümkün değildir.

Sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesine ait tecrübenin sonu ne olacaktır? Bu tecrübenin muvaffak olmaması ihtimali var mıdır? Bu denemenin müşahhas bir örneği olması icabeden ve mali imkânları müemmen olan işçi sigortaları sağlık teşkilâtının hizmet görme hedefine varıp varmayacağı hakkında Hükümetin görüşü nedir?

Geniş yatırım imkânlarına ve personel gücüne ihtiyaç gösteren sağlık hizmetlerinde ve ilâç sanayinde özel teşebbüsün mâkul vergi ve kredi politikası ve Özel döviz imkânları ile teşvik ve himaye edilmesi gerektiğine kaaniiz. Ağırlık merkezi Devletin uhdesinde olması icabeden sağlık teşkilâtı personeli için işin icaplarına uygun tatminkâr bir ücret politikası takip edilmelidir.

Memleketimiz için mühim bir sosyal problem halinde bulunan kimsesiz çocuklar mevzuu üzerinde durulmasını ve patronaj müesseselerinin tesisini zaruri görmektediriz.

“İşsizliği yenmek için iş sahalarını artırmak ve iş verimini yükseltmek gerekir” bu çok mühim meselede program vazıh değildir. Bunun içinde 5 yıllık plânı beklemek gerektiği anlaşıyor. Toplu sözleşme, grev ve lokavt kanunları ile iş kanunu tadil tasarılarının kısa zamanda Meclise getirileceği, hür sendikacılığın geliştirileceğini memnuniyetle karşılıyoruz.

İşçi, işveren münasebetlerinin medeni ve âdil ölçüler içinde tavazzuh edebilmesi için Devlet işletmeciliğinin, Devlet tacirliğinin mümkün olan asgari sınırlar içine çekilmesi gerektiği hakkındaki inancımızı tekrar etmek isteriz.

İşçi sigortaları sağlık hizmetlerinin iyi işlemediğine bu müessesenin mevzuatında ve tatbikat usullerinde ıslahat yapmak gerektiğine, işçi ve işverenin, kurumu yönetimine daha geniş yetki ile katılması lüzumuna kaaniiz. İhtiyarlık, analık sigortaları ile iş kazalarına ait mevzuatın değiştirilmesini temenni ediyoruz.

Tarım işçilerinin haklarının korunması için Hükümet ne gibi tedbirler alacaktır?

Muhterem milletvekilleri,

Adaletin emniyet ve süratle, tahakkukunu teminat altına almak üzere ana kanunlarımızla usul kanunlarında yapılması zaruri değişikliklerin bir an evvel tamamlanmasını lüzumlu görüyoruz. Diğer taraftan mevzuatın Anayasaya uygunluğunu sağlamak ve Anayasanın getirdiği yeni prensipleri kanunlarımıza hâkim kılmak yolundaki çalışmalara hız verilmesini temenni ediyoruz. Hususi kanunlar üzerinde de durularak bu kanunlarda yer alan hükümlerin Anayasa ile tatbikatı kontrol edilmelidir. Bu hükümlerin ana kanunlarımızın umumi prensipleriyle de ahenkli bir hale getirilmesini arzu ediyoruz.

Her şeyden evvel antidemokratik kanun hükümlerinin süratle tasfiyesi ile bunların tatbikatından doğan haksızlıkların ve huzursuzlukların ortadan kaldırılması zaruretine Hükümetin dikkatini çekmek isteriz.

Sosyal ve iktisadi bünyemize uygun olarak hazırlandığı ve yakında Meclise sunulacağı bildirilen icra ve iflâs kanunu tasarısının kısa zamanda kanuniyet kesbederek ihtiyaçları karşılamasını ve cemiyete huzur getirmesini temenni ederiz.

Hâkimler Kanunu ile infaz sistemimizin ıslahını hedef tutan kanunun ve Yargıtay ve mahkemeler teşkilâtı ile Adalet Bakanlığı merkez teşkilâtını yeni baştan düzenleyecek kanunların daha evvel bu konularda yapılmış çalışmalardan da faydalanılarak kısa zamanda hazırlanması zaruretine inanıyoruz.

Ehemmiyetle ele alınması gerektiğine kani bulunduğumuz çocuk suçluluğu ile mücadele, çocuk mahkemesi teşkili konusunu da göz önünde bulundurmak lüzumuna işaret etmek isteriz.

Ehemmiyetle Hükümetin dikkatini çekmek istediğimiz bir husus da şudur: Kanunlarımızın sayısı o kadar artmıştır ki, bugün vatandaşların hattâ hukukçularımızın kanunları ve bunlarda sık sık yapılmakta olan değişiklikleri takip ve yürürlükte bulunanlarla tadil ve ilga edilmiş olanları tefrik etmeleri çok güçleşmiş, bâzı ahvalde de âdeta imkânsız hale gelmiştir.

Anayasaya uygunluklarını kontrol etmek bakımından hemen bütün kanunları gözden geçirmek zorunda bulunduğumuz bu devrede, mevzuatımızı ciddi bir revizyona tâbi tutmak zarureti vardır. Sarih veya zımnî olarak mülga addedilmesi gereken kanunlarla yürürlükteki kanunların ilga edilen hükümleri tespit edilmeli, yürürlükte olanlar bir araya getirilerek diğerleri tasfiye olunmalı ve böylece mevzuatımız kolaylıkla anlaşılabilir ve tefrik olunabilecek derli toplu bir hale konmalıdır.

Siyasi suçların affı konusundaki görüşümüzü de ilk defa olarak Yüksek Meclisin huzurunda ifade etmek istiyoruz. Peşinen arz etmek isteriz ki, bu konu şimdiye kadar yanlış bir şekilde anlatılmak istenmiş ve Adalet Partisinin aftan başka bir şeyle meşgul olmadığı fikri haksız olarak iddia edilmiştir. Kanaatimizce, programda ve 3 partinin koalisyon protokolünde yer alan siyasi af şekli bu konunun tarihi ehemmiyeti ile mütenasip olarak ele alınmadığını göstermektedir.

Adalet Partisi af konusunun birçoklarının ve muarızlarının iddialarının tamamen aksine bir düşünce ile takip etmektedir. Biz, 28 milyon içinde bir avuç demek olan insanı kurtarma peşinde değiliz, tarihimizde bir devri sabık yaratılmasını önlemek gibi halisane bir düşüncenin sahibiyiz. Memleketimizin siyasi sahada geçirdiği sarsıntının içtimai sahada yaptığı derin tesirlerin ihtilâtlarını önlemenin umumi bir af tesviyesi ile mümkün olacağı kanaatindeyiz. (*Soldan alkışlar*) Bu itibarla biz af meselesini tamamen partiler üstü bir dâva olarak mütalâa ve kabul etmekteyiz. Bununla beraber evvelce dâhi olduğumuz Karma Hükümet içerisinde uzlaşmazlık yaratmamak için 10 yıla kadar cezaların affı ile kalanlarının akıbetinin hükme bağlanmasını Grubumuz temenni etmiştir. O zamanki Hükümet görüşünden çok

farklı olmayan bu teklif Hükümetin istifasına sebep gösterilmek istendi. Biz bu kanaatte olmadığımız gibi efkârı umumiyenin de bunu takdir ettiğine kaaniiz.

Karma Hükümetin programında yer alan “idarede tarafsızlık; vatandaşlara eşit muamele; halk hizmetlerinde sürat ve kolaylık sağlanması; en geniş manasıyla partizan davranışlara son verilmesi” gayretlerini tasvip ederiz. 27 Mayıs’tan sonra işlerinden çıkartılan ve bilahare suçsuz oldukları sabit olan memur ve işçilerin vazifelerine, iadelerini temenni ederiz. (*Soldan, bravo sesleri, alkışlar*) Vatandaşın Devletten ürkemeyeceği bir idari sistem kurmalıyız. Son günlerde yurdun muhtelif bölgelerinde asayiş vakaları endişe uyandıracak şekilde artmıştır.

Mahallî idarelerin bünyeleri ile ilgili olarak kısa zamanda tahakkuk ettirileceği bildirilen hususları memnuniyetle karşılıyoruz. Mahallî idarelerin şartlarımıza uyacak tarzda malî ve hukuki muhtariyete kavuşturulması Türk demokrasisinin ileri bir adımı olacaktır. Ne kadar demokratik olursa olsun merkezî idarenin daima totaliter bir yanı mevcuttur. Halk topluluklarının özelliklerini de nazarı itibara alan mahallî idareler kadim devirlerden beri demokrasinin tipik örnekleri olmuştur. Adalet Partisinin program hedefleri arasında mahallî idarelerin bünyelerinin takviyesi, muhtariyet ve derecesinin geliştirilmesi bugün Avrupa’da “demokrasinin yeniden keşfi” şeklinde ifadesini bulmaktadır.

Demokratik idare tarzı bakımından çok mühim olan mahallî idare seçimlerinin bir an önce yapılacağı bildirilmektedir. Seçimlerin en geç önümüzdeki sonbaharda yapılmasını ve hazır olduğunu bildiğimiz Seçim Kanunu çıkmadan Meclisin tatile girmemesini istiyoruz. (*Soldan, bravo sesleri, alkışlar*)

Devlet Personel idaresini düzenleyen mevzuatın esaslı bir çalışma ile ıslahını zaruri görüyoruz. Verimli ve kifayetli bir personel politikası takip ederek milletin işini gören Devlet mekanizmasının ucuz ve süratli işlemesi esas olmalıdır. Büyük bir münevver kütlesini temsil eden Devlet personel kadrosunun demokratik ananelere uygun olarak eğitilmiş, bilgili, hür fikirli mesuliyetten korkmayan unsurlarla dolu olmasına itina edilmelidir.

Devlet memurluğunun rasyonel esaslara bağlanması ve memurların teminat altına alınmasını zaruri görüyoruz.

Genel müdürlük, reislik gibi yüksek mevkilere meslekinde ihtisas kazanmış, idare sanatına vâkıf dirayetli kimseler getirilmeli müteakıl mesuliyet ve salâhiyetlerle teçhiz edilmelidir. Yüksek idare âmirlerinin tâyininde kendini mesleğe vakfetmiş, kariyer yapmış memurlar tercih edilmelidir.

Müsteşarlık müessesesine gerçek hüviyeti verilmelidir.

Sayın milletvekilleri;

En büyük hazinemiz olan insan varlığımızın iyi vatandaşlar, üstün kaliteli insanlar olarak yetiştirilmesi başta gördüğümüz Millî Eğitim dâvamızın konusudur.

Millî Eğitim üzerindeki fikirlerimizin babında demokrasinin bir eğitim meselesi olduğunu belirtmek isteriz. Demokratik idarenin tatbik edilebilmesi, verimli olabilmesi için, genç nesillerin demokratik terbiyeye Önem veren bir sistem için-

de yetiştirilmeleri zaruretine inanıyoruz. Bu itibarla millî eğitim sistemimiz ve usullerimizin üstüne bu zihniyetle eğilmek zorundayız. Bundan sonra millî eğitim dâvasının geniş bir yatının meselesi olduğu meydandadır. Genel plânlama içinde millî eğitim yatırımlarının ne şekilde karşılanacağı objektif olarak tespit edilmedir. Bir şûranın temenni ve tavsiyeleri gibi vazedilmiş genel esaslarla Hükümet programının yetersizliğine işaret etmek isteriz.

“İlköğretimde, 1970 yılına kadar, okuma çağında bulunan bütün çocukların okul içine alınacağı” ifade edilmiştir. Bunu sevindirici bir husus olarak kabul etmek isteriz. Bununla birlikte bu işin nasıl tahakkuk ettirilebileceğini ve ilköğretimin ne zaman bir mesele olmaktan çıkacağını bilmek istiyoruz. Cemiyetimizin sağlam ve ileri bir hüviyet kazanması için orta ve yüksek derecedeki kültür ve meslek eğitimi ayrı ve önemli bir mesele olarak görüyoruz. Çocukluk çağı ile yetişkinlik çağı arasındaki gençliğin, cemiyette lâıyık olduğu ilgiyi görmediği hususundaki kanaatimizi de ifade ederken mahallî idarelerin özellikle bu sahada büyük hizmetler göreceğine inanıyoruz.

Programda üniversiteler konusuna gerekli yer verilmemiştir. Üstelik programda mevcut üniversiteler unutulmuş gibi yüksek seviyede ilim ve fen adamı araştırmacılar yetiştirmek işi bir plâna, bağlanacaktır denilmiştir.

Gençliğin yetiştirilmesinde, millî ve ahlaki bakımdan sarsılmaz esaslara dayanan bir sistemin tatbik edilmesini ısrarla temenni etmekteyiz. (*Soldan, alkışlar*)

Üniversite şehirlerimizde öğrencilerin pansiyoner kalması bugün için mümkün olmadığından bakanlığın talebe cemiyetleriyle ilgilenmesini ve kendi kendine yeten yurt işletmeleri vücuda getirmek için uzun vadeli kredi imkânları araştırılmasını lüzumlu buluyoruz.

Devlet personel politikası içinde Öğretmenliğin cazip bir meslek haline getirilmesi için maddi imkânlar sağlanmalıdır.

Talim ve Terbiye Dairesinin müessir bir fonksiyon ifa etmesi sağlanmalı, maa-riifçilerden dirayetli idareciler yetiştirilmelidir.

Yabancı memleketlerde tahsil imkânları tevsi edilirken seçme ve takip esasları üzerinde dikkatle durulmalıdır.

Sıkı murakabe ve teftiş metotları takip etmekle beraber özel okullar teşvik edilmelidir.

Genç nesillerin Batı camiası ile tanıştırılması ve “Batı anlayışı ile teçhiz edilmesi için Avrupa memleketleri ile mübadele teşvik edilmelidir.”

Diyanet işleri Başkanlığının daha geniş imkânlarla kavuşturulması gerektiğine ve bugünkü haliyle bu teşkilâtın kemiyet ve keyfiyet bakımından ihtiyaca yetmediğine kaaniiz. “Aydın din adamları yetiştirmek ve bunları lâıyık oldukları refah seviyesine ulaştırmak için” ne gibi tedbirler düşünülmektedir?

Din adamı yetiştiren müesseseler teknik ve malî bakımdan takviye edilmelidir. İmam-Hatip okullarının orta kısmının kaldırılması fikrini doğru bulmuyoruz. (*Soldan, alkışlar*)

Vakıf müessesesi mevzuatının gözden geçirilmesi; vakıflara daha geniş muhtariyet tanınması, vakfetmek duygularının köreltilmemesi ve vakıf veya hibe muamelelerini köstekleyici malî mevzuatın düzeltilmesi lüzumuna kaaniiz.

Medenî ve asil bir düşüncenin tezahürü ve Türk'ün icadı olan vakfetme müessesesinin Avrupa ve Amerika'daki örneklerine bugün imrenerek bakıyoruz.

Vakıfların maksadına hizmet etmesi düşüncesindeyiz.

Anadolu'daki basının meselelerinin gereği gibi ele alınmasını temenni ederiz.

Devlet elinde bulunan radyonun katî surette tarafsızlığı sağlanmalıdır. Müessir bir eğitim ve yayın vasıtası olan radyolar vatandaşların bir gün güvenebileceği demokratik bir haber alma vasıtası haline getirilmelidir. Verici istasyonlarımızın takatlarının yükseltilmesi ve cazip bir halk eğitimi vasıtası olarak kullanılması zaruretine kaaniiz.

Memleketimiz tabîi güzellikleri yanında, başka pek az memlekete nasip olan, geniş tarihî eserlere sahiptir. Sadece işletme ve organizasyon kolaylıkları sağlandığı takdirde bugün dahi büyük turistik değerler ifa edebilecek olan bu kaynaklarımız, maalesef layıkıyla işletilememektedir. Başlı başına bir sanayi kolu halini alan turizm sanayiinin süratle kalkındırılması lüzumuna kaaniiz. Yabancı sermaye ve turistlerin celbini zorlaştıran formalite ve mevzuatın basitleştirilmesini zaruri görmekteyiz.

Muhterem arkadaşlar,

Programda sözü geçen bütün devletlerle dostane münasebetlerin idamesini istihdaf eden dış politikamızın millî politika hüviyetini muhafaza edeceği keyfiyetini memnuniyetle karşılıyoruz.

Dâhil bulunduğumuz milletlerarası anlaşma ve ittifakları, insanlığın yükselmesi ve dünyada demokrasinin devamı için teminat kabul ediyoruz. Avrupa бүтүнлүгү fikrinin esasını Avrupa Konseyi teşkil etmektedir. Yıllardan beri bu teşekkülün üyesi bulunuyoruz. 16 memleketin hür seçimle teşekkül etmiş parlâmento temsilcilerinden müteşekkil istişarî assamble komisyonlarının, müzakere, tavsiye ve kararlarının üzerinde Hükümetin dikkatle eğilmesini temenni ederiz.

Kıbrıs konusunda mevcut anlaşmaların titizlikle yürütüleceği hususundaki inancımızı tekrar eder bu meselenin Yunanistan'la bizi dostluk içinde birleştiren bir bağ olmasını temenni ederiz (*Soldan alkışlar*)

Kardeş Cezayir milletinin 1 Temmuz referandumu ile vâsıl olduğu neticeden dolayı milletçe bahtiyarlığımızı tekrar etmek isteriz (*Soldan alkışlar*).

Batı ile ideal birliği ve kader ortaklığı yapan Türkiye'nin iktisadi gerçekleri göz önünde bulundurularak Avrupa İktisadi Camiası memleketleri ile bir anlaşmaya varılması yolundaki gayretlere devam edilmesini lüzumlu görüyoruz.

Aziz milletvekilleri,

27 Mayıs ihtilâli ile demokratik gelişmemize yeni bir vechе veren ordumuzun, vatanımızın mâruz kalacağı tehlikelere karşı vazifesini şerefle yapacağına dair gü-

venimizi teyit ederiz. (*Soldan alkışlar*) Ordumuzun günün icaplarına göre teçhiz ve teslihi ile NATO Savunma sistemindeki gerekli yerini muhafaza etmesi gayretlerini memnuniyetle karşılıyoruz.

Muhterem milletvekilleri,

Buraya kadar olan mâruzâtımla Karma Hükümetin programı hakkında partimizin görüşlerini ifadeye çalıştım. Bu açıklamalarımız dikkatle dinlendiği zaman kolayca görülecektir ki, A.P. olarak Karma Hükümet programının Türkiye'mizin içinde bulunduğu siyasi ve iktisadi buhranları önleme yolunda sarıh ve müspet tedbirleri ihtiva etmediği kanaatine varmış bulunuyoruz. Memleket meseleleri ilmî ölçüler içerisinde ve gerçek hüviyetleriyle değerlendirilememiş ve ortaya konamamış problemler ancak satıhtaki görünüşleriyle ele alınarak hal şekilleri düşünülmüştür. Bu itibarla böyle bir programın başarı sağlayamayacağı inancını taşıyoruz. Bu karakter ve zihniyetteki bir icraanın mesuliyetlerine iştirak edemeyeceğimiz için kırmızı oy kullanacağız. Ancak takdir yüce Meclisindir. Yüksek Meclisimiz Karma Hükümet programını tasvip ederse A. P. kendi görüş ve programı esaslarına göre başarı imkânları hazırlayıcı teşviklerine ve hataları tenkide devam edecektir.

Biz muhalefeti “Kolay ve zevkli” bir iş olmaktan ziyade bilgi, ehliyet ve yapıcı bir zihniyet ile ifası gereken şerefli bir vazife olarak kabul ediyoruz. (*Soldan şiddetli alkışlar*) Karma Hükümete başarılar diler, yüce heyetinizi saygı ile selâmlarım. (*Soldan; şiddetli alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar, söz sırası şimdi Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi adına Sayın Cevad Odyakmaz'ındır. (“Yemek vakti geldi, öğleden sonra” sesleri) İktidar partileri sözcülerinin konuşmalarını öğleden sonra yapmaları hakkında bir temenni var. Bu hususu oylarınızla tespit etmek istiyorum. Daha söz almış 50 milletvekili vardır. İktidar partisi sözcülerinin öğleden sonra konuşmalarını oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. O halde oturumu öğleden sonra saat 15'te toplanılmak üzere... (*Saat 14'de sesleri*) 14'de toplanılmasını kabul edenler işaret versinler... 15'de toplanılmasını isteyenler işaret versinler... Saat 14'te toplanmak üzere Oturumu kapatıyorum.

Kapanma saati: 12.45

İKİNCİ OTURUM

BAŞKAN — Fuad Sirmen

KÂTİPLER: Nurettin Akyurt (Malatya)

Ferruh Bozbeyli (İstanbul)

Açılma saati: 14.00

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar; Oturumu açıyorum.

Yoklama yapılacaktır.

Giresun Milletvekili İbrahim Etem Kılıçoğlu'nun, bağımsızlığa kavuşan kardeş Cezayir Milletine, Türk Milletinin takdir hisleriyle tebriklerinin ulaştırılması hakkındaki önergesi

BAŞKAN — Söz sırası gelmiş olan C.K.M.P. Sözcüsüne söz vermeden evvel, verilmiş olan bir takriri okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa 1 Temmuz'da yapılan bir referandumda, büyük Cezayir Milletinin istiklâline kavuştuğu yüksek malûmlarıdır.

8 yıl, maddi mahrumiyetler içerisinde fakat imanla ve bir milletin yapabileceği bütün fedakârlıkları, neticeyi alıcı şekilde başarmasını bilen kardeş Cezayir Milletinin bu büyük bayramında;

Milletimizin takdir ve tebrik hislerine tercüman olarak bu hususun Geçici Cezayir Hükümeti Başkanlığına ulaştırılmasının karar altına alınmasını arz ve teklif ederim.

Giresun Etem Kılıçoğlu

(Alkışlar)

BAŞKAN — Takrir hakkında söz mü istiyorsunuz efendim?

COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Evet efendim.

BAŞKAN — Buyurun.

COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Sayın Etem Kılıçoğlu arkadaşımın takririne tamamen iştirak etmekle beraber, hâlen Cezayir Cumhuriyeti Geçici Hükümetinin, yeni Cezayir Devletinin hâkimiyet hakkını Devletler Hukuku bakımından temsil etmediği ve binaenaleyh Yüksek Meclisin tebriklerinin, Geçici Cezayir Hükümetine değil, fakat Cezayir Geçici icra Organı Başkanlığına hitaben çekilmesi lüzumunu yüksek dikkatinize arz ederim.

BAŞKAN — Sayın Kılıçoğlu, Coşkun Kırca arkadaşımızın sözlerine iştirak ediyor musunuz?

İBRAHİM ETEM KILIÇOĞLU (Giresun) — İştirak ediyorum efendim.

BAŞKAN — Takriri bu kayıtla oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. *(Sürekli, alkışlar)*

Söz sırası şimdi C.K.M.P. Grubu adına Cevad Odyakmaz'ındır. Buyurun Sayın Odyakmaz. *(Sürekli, alkışlar)*

C. K. M. PARTİSİ MECLİS GRUPU ADINA CEVAD ODYAKMAZ (Sivas) —

Millet Meclisinin sayın üyeleri,

Üç siyasi parti ve bağımsızların vazife aldığı yeni Hükümetin, ne gibi çetin şartlar içinde ve gayretler sonunda kurulduğu yüksek malûmunuzdur. Bugün de bir ihtilâl sonrasının şartları içinde millî varlık ve vahdeti, demokratik nizam altında ayakta tutma çabasında olduğumuz bir hakikattir. Bu itibarla yüksek huzurunuzda sunulan ikinci Karma Hükümet programının, normal icapların dışında, bambaşka bir açıdan ele almayı ve tahlil etmeyi; hâdiselerin içyüzünü ortaya koyma bakımından, zaruri ve faydalı görmekteyiz. Ancak, bu metotla henüz neyin peşinde gittiğimizi ve nelere vâsıl olduğumuzu ve Türk Milletini bekleyen büyük işlerle, bu işleri karşılayacak imkânlarımızı gözden geçirmek mümkün olacaktır. Birinci Karma Hükümetin, “Büyük hâdiselerden sonra gelmiş bir millî huzur ve kalkınma Hükümeti” olabilme gayreti, yeni Anayasanın yüklediği temel kanunlar ve bunlarla ilgili bâzı mevzuat hududunu aşamamış ve cemiyet bünyesinde bir türlü sükûn ve huzuru istenilen ölçüye ulaştıramamıştır. Bunda politikacılarımızın maziden tevarüs ettikleri dar ve partizan görüşlerinin müessir olduğuna kaaniiz.

Bugün, memleketin ortada duran büyük ve mühim işlerinin, her türlü partililik ve zümre görüşleri dışında, millî ve vatanperver davranışlarla ele alınması lâzım geldiği inancındayız. Bu inanca ulaşmayanların ve fiiliyatta bu inanca hizmet etmeyenlerin memleket dertlerine deva bulamayacaklarını ve cemiyetin günden güne inhitata sürükleneceğini teessürle ifade etmek zorundayız.

Memleketin içinde bulunduğu siyasi, içtimai ve iktisadi güçlüklerin hal yoluna girebilmesi, her şeyden evvel bu dümeni ele alacak ve yürütecek bir hükümete sahip olma zarureti tahmil etmektedir.

Bunun sağlanamaması, tesisine çalışılan rejimin tehlikeye düşürülmesi istidadını da doğuracak bir mahiyettedir.

Diğer taraftan, sosyal alanda olduğu kadar iktisadi, ticari ve malî sahada da memleketin çok kritik bir devre içine girmiş bulunduğunu kabul etmemiz tabiidir. Bu şartlar altında memleketin kalkınabilmesi; iç ve dış imkânlardan bir an evvel istifade yoluna gidilmesini zaruri kılmaktadır. Bu karşı direnmek, bu imkânların sağlanmasına mâni olmak bugünkü şartlar muvacehesinde memleketin yüksek ve millî menfaatlerini düşünmek mânasına de gelebilir.

Sayın milletvekilleri,

Bir Hükümet programı, mâkesini, kısmen de olsa, tanzim edilen bütçesinde bulur. Hâlbuki birinci Karma Hükümet programının tahakkuku için hazırlanan bütçenin (4) aylık tatbikatı sağlanabilmiş ve fakat geriye kalan (8) aylık tatbikat süresi otomatik olarak yeni Hükümet programı devresine girmiştir. Bu itibarla yeni Hükümet programının bütçeye taallûk eden kısımlarında bir yenilik arz etmesi fiilen mümkün değildir.

Muhterem arkadaşlar,

Kısaca arz olunan bu hususlar göz önünde tutulursa sunulan yeni Hükümet programını normal zaman ve icapların gerektirdiği bir programdan farklı telâkki etmek ve ayrı bir açıdan ele alarak tetkik ve tenkit eylemek lâzım gelir.

İşte belirttiğimiz bu anlayış ve inanişla koalisiyona giren Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinin yeni Hükümet programı hakkındaki görüşlerini arz etmek istiyoruz.

Hükümet programında, Demokratik rejimi tehlikeye düşürecek ve Anayasa hâkimiyetini zedeleyecek mahiyetteki hiçbir tahrike müsamaha edilmeyeceği hususundaki görüşü destekler, hangi şartlar altında olursa olsun, bu davranışı ikinci Karma Hükümetin ana hareket noktası ve bekasının mesnedi olarak ele alırız.

Dün olduğu gibi bugün de memleketin karşısında bulunduğu baş meselelerden biri vatandaşlar arasında iyi münasebetleri sağlamak, siyasi mücadelelerin ve davranışların yarattığı soğukluk ve çekişmeyi sona erdirmek ve huzura çevirmektir. Birinci Karma Hükümet devresinde bu yolda maalesef bir başarı sağlanamamıştır.

Türk Milletini yeni bir anlayışa ve ufka yöneltmek için bütün parti idarecilerinin ve bilhassa mesuliyet makamını işgal edenlerin bir partili olmak hüviyet ve sıfatlarını unutarak, en ufak bir tereddüde mahal bırakmayacak şekilde insanları kardeşlik hisleri ile birbirlerine bağlamaya gayret sarf etmeleri, cemiyette sevgi ve saygıyı yerleştirmeleri en önemli vazifelerinden biridir. Bir hukuk devletinin ve organlarının kurulmuş olması, kanaatimizce, bu neticeleri sağlamaya kâfi gelmez.

Ancak hâkim ve asil idarecilerin Türk varlığını yeniden tahkim edebileceklerine inanıyoruz ve birbirlerini ilerici, gerici gibi çeşitli sıfatlarla tavsif edenlerin ayırıcı ve dağıtıcı faaliyetlerine artık son vermek zamanının geldiğine kaani bulunuyoruz.

Sayın milletvekilleri,

Hiç şüphesiz memleketin bir an evvel sükûn ve huzura, bilhassa iş hayatının hasletini çektiği emniyet ve itimada kavuşturulması, sosyal ve iktisadi kalkınma ve gelişme teşebbüslerinin ilk şartıdır.

Gayritabiî şartlar altında alınan servet beyannamelerinin iade edilmesini, özel teşebbüs ve Devlet sektörünün yan yana ve ahenkli bir şekilde çalışabilen bir ekonomik düzene ulaşmasını, özel teşebbüs yatırımlarının artırılmasını ve gerekli istikametlere yöneltilmesinin Devletçe teşvik olunmasını ve bunlarla ilgili teşebbüsleri memnuniyetle karşılarız.

Bu arada memleketin çeşitli coğrafi bölgeleri arasında iktisadi faaliyet hacmi ye gelir seviyesi bakımından mevcut olan büyük farkların ortadan kaldırılması hususundaki görüşlerin, ancak iktisadilik, verimlilik ve en uygun maliyetle istihsal yapma imkânları ile hızlandırılması lâzım geldiğini de belirtmek isteriz.

Türk ekonomisinin yılda ortalama yüzde 7 bir gelişme hızına kavuşabilmesi için yapılması gerekli yatırımların, iç ve dış finansman miktarları ve imkânlarının

belirtilmemiş ve bunların tedarik yollarının vuzuha kavuşturulamamış bulunması keyfiyeti, Yüksek Meclisi yakından ilgilendiren mevzular olmakta devam edecektir.

İktisadi gelişmeyi tahrik ve teşvik ederi genişletici bir iktisat politikasının takip edeceği vâdedilirken, enflasyondan sakınılması lüzumuna inanmış bulunan yeni Hükümetin bu konuda çok dikkatli ve titiz davranması gerektiğine ehemmiyetle işaret etmek isteriz.

Devletin bugünkü malî takati ve bilhassa vecibeleri karşısında yalnız yergi sisteminin ıslahım ve verimlerinin artırılması suretiyle istenilene erişmeye imkân olamayacağına göre, yeni Hükümet Programında alınacak tedbirlerin daha sarîh olarak dile getirilmesi uygun olurdu kanaatindeyiz.

Devlet Plânlama Teşkilâtının hususi sektörü daha yakından ve daha ciddî takip ve tetkik ederek Devlet sektörüne ona göre yön vermesini faydalı buluruz.

Muhterem arkadaşlar,

İktisadi Devlet Teşekküllerinin rasyonel çalışma imkânlarına kavuşturulması hususundaki teşebbüsü” bir an önce gerçekleştirilmesini beklemekteyiz. Sanayimizi ihracata yöneltecek, sınaî mamullerimizin vasıflarını ıslah edecek ve istihsal masraflarını azaltacak tedbirler yanında bilhassa tekstil sanayinin dış pazar imkânlarını araştırmak ve sağlamak, Afrika’da kurulmuş yeni devletlere tevcih etmek memleket ekonomisi yönünden çok faydalı olacaktır, inancındayız. İş hayatında istikrar, açıklık, umumilik ve eşitlik prensiplerinin fiilen yürütülmesi piyasayı ferahlatacak, suni ve zecri tedbirler yerine normal iktisadi yolların esas alınması memlekette iş güvenini artıracaktır.

İhracatın teşviki sırasında bir kısım sınaî mamullerin de dış pazarlarda yer alabilmesi için gerekli tedbirlerin süratle ittihazını tavsiye ederiz.

Programda yer almayan balıkçılık ve sanayinin ehemmiyetle göz önünde tutulmasını ve gereken ciddî teşebbüslere girişilmesini temenni ve tavsiyeye şayan görürüz.

Sermaye terakümü pek zayıf olan ekonomimizde tasarruf politikasına hususi bir kıymet atfı aile fert, aile ve Devlet hayatında israfla mücadelenin yeni Hükümetin belli başlı vazifelerinden biri olduğuna ve hayat pahalılığını önleyici her türlü tedbirler üzerine eğilmenin, zaruretime işaret etmek isteriz.

Sayın arkadaşlar;

Zirai istihsalı artırmaya müteveccih alınacağı söylenen tedbirlerin bugüne kadar yapılanların çok üstünde bir seviyeye ulaşmasının ve sulama, gübre, iyi tohumluk ve sair ihtiyaçlar için sağlanacak büyük dış kredilerden istifade yolunun düşünlmesinin, bir zaruret olduğuna kaniiz.

Bugüne kadar hakiki fonksiyonunu bir türlü göremeyen zirai kredi siyasetinin değiştirilerek istihsale müessir bir hale ifrağında, istihsal ve satış kooperatifleri kanallarıyla verimin artırılmasında ve ürünün değerlendirilmesinde bu arada pazar imkânlarının teminat altına alınmasında isabet bulunduğuna inanıyoruz.

Memleketin zirai sahada olduğu kadar her bakımdan kalkınmasının sağlanabilmesi için yurdun muhtelif bölgelerinin arz ettiği hususiyetler göz önünde tutulmak suretiyle, uzun vadeli bir plân dairesinde dağınık köylerin imkân ve istihsal güçlerini birleştirmeye matuf tetkik ve çalışmalara bir an evvel başlanılmasındaki zaruret ve faydaya işaret etmek isteriz.

Aziz milletvekilleri;

Orman konusunda, mevcut ormanları muhafaza, yenilerini yetiştirme ve halk ile orman münasebetlerini düzenleme dâvalarıyla karşı karşıyayız. Bu dâvaların her biri, üzerinde çok ciddi çalışmaları ve cezri tedbirlerin alınmasını gerektirir.

Bugünkü orman rejiminin ıslahı zaruridir. Orman içinde ve civarında oturan milyonlarca nüfusun kalkınmasını temin maksadıyla köy hükmi şahsiyetlerine orman intifaları verilmesi ve buralarda kooperatifler yolu ile her çeşit ağaç sanayiinin geliştirilmesinin teşvik ve himayesi lâzımdır.

Diğer taraftan gerek ormanların korunması ve gerek zirai gelirimizin büyük kısmını teşkil eden gübrenin gübre olarak kullanılmasını sağlamak için memleketimizin yakıt problemi, linyit işletmeciliğinin geliştirilmesi ve linyit sobalarının imalâtının teşvik yoluyla halledilmelidir.

Zirai gelirimizin temeli olan hayvancılığa dair programdaki kaydı kifayetsiz bulduğumuzu bilhassa belirtmek isteriz. Türkiye, bir taraftan mevcut halkın beslenmesi, öbür taraftan her yıl büyük bir hızla artan nüfusun gıda ihtiyacını karşılamak mecburiyetindedir. Bu ise hayvancılık endüstrisinin geliştirilmesine bağlıdır. Hükümetin; yüksek verimli hayvan popülasyonunun yetiştirilmesi, rasyonel yemleme metotlarının uygulanması, hayvan ziyamın önlenmesi, hayvanı gıda istihsalinin pazar isteklerine göre ayarlanması, fiyat politikasının izlenmesi ile pazar imkânlarının hazırlanması, çayır ve meraların muhafaza ve ıslahı, hayvan yetiştiriciler ile besleyicilerin teşvik ve zirai kredilerden istihsale müessir olacak nispette faydalandırılmaları hususlarında lüzumlu tedbirleri acilen alınmasında millî menfaat görüyoruz.

Millet Meclisinin sayın üyeleri;

Hükümet programında işçi ve işveren münasebetlerinin tanzimi hakkında izhar edilen niyet ve vaatler; bilhassa işçinin maddi ve mânevi refahını en üstün seviyede sağlamayı hedef tutan demokratik usul ve yollar memnuniyetimizi mucip olmuştur.

İşçilerin meşru haklarının müdafaası ve sağlanması amacıyla hür sendikacılığın geliştirilmesi, toplu sözleşme, grev ve lokavtın gerçekleştirilmesi yolundaki gayretleri, demokrasinin yerleşmesi bakımından atılmış çok müspet adımlar olarak telâkki etmekteyiz. İşçi Sigortaları Kurumunun ıslahı yoluna gidilirken bu kurumun yapmış olduğu sosyal yardımların kifayetini ve verimli bir seviyeye ulaştırılması gözden uzak tutulmamalı ve kurumun yakın bir gelecekte bütün vatandaşların istifade edebileceği sosyal “bir sigorta vasfını alması imkân ve şartları ihzar olunmalıdır.

Aziz arkadaşlar,

Hükümet programında işçi dâvaları hakkında müspet görüşlere rağmen işçinin medeni bir insan gibi yaşamasını sağlayacak asgari ücret sisteminden ve bu asgari ücretin içinde bulunduğumuz şartlar muvacehesinde memleketin her muntıkası için ne kadar olabileceğinin tespit edilmemiş olmamasını ehemmiyetli bir eksik sayarız.

İşçileri daha verimli bir şekilde çalışmaya teşvik edecek prim sistemlerinin bir an evvel ihdasını lüzumlu görmekteyiz.

Bütün demokratik memleketlerde olduğu gibi istihsali artırmak ve işçi ile işveren münasebetlerini her iki tarafın menfaatine uygun bir tarzda geliştirmek maksadıyla; işçilerin muayyen bir nispet dâhinde işletmenin kârına ve icabında idaresine iştiraklerini sağlamaya matuf çalışmalara başlanmalıdır.

Programda mevcut olmayan bu hususları, Karma Hükümetçe tatbikatta göz önünde bulundurularak gerçekleştirileceğini ümit etmekteyiz.

Sayın milletvekilleri,

Bugün memlekette büyük bir ıstırap mevzuu olan işsizliğin giderilmesi için, Hükümetin tekmil faaliyetlerinin ve özellikle iktisadi icraatının bu hedefe yöneltilmesi ve bilhassa bu yıl derpiş edilen Devlet yatırımlarının daha fazla geciktirilmekten yapılması zaruridir.

Sayın arkadaşlar, Adaletin sürat, emniyet ve huzur içinde gerçekleşmesini sağlamak amacıyla girilen hazırlıkları memnuniyetle karşıladığımızı belirtmek isteriz. Ancak Türkiye’de adaletin çok pahalı olduğu da bir gerçektir. Masrafı kıymetini aşmış ve vatandaşın devamlı şikâyetini mucibolmuş davalar karşısında ciddi tedbirler almak zamanının çoktan geçtiğine kaaniiz. Mahkemelerin fedakâr elemanları zabıt kâtiplerinin yetiştirilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.

Ana kanunların tamamında ve bilhassa Medenî Kanun ile Ceza Kanununda, bugüne kadar devam eden tatbikat ile memleketimizin şartları ve icapları göz önünde bulundurularak gerekli tadilâtın yapılmasını lüzumlu görmekteyiz. Medenî Kanunun yürürlüğe girdiği çeyrek yüz yıldan beri hâlâ çıkarılmamış bulunan tüzüklerin ufak bir himmet ve gayretle düzenlenerek tatbik sahasına konmaları ikinci Karma Hükümete nasip olması bizi sevindirecektir.

Vatandaş ve tatbikatçıyı kanun enflâsyonundan kurtarmak ve meriyetleri münakaşa konusu olan kanunlarla Osmanlı imparatorluğu zamanından kalma hayatiyetini ve tatbik kabiliyetini kaybetmiş bulunan mevzuatı ayıklamak maksadıyla bütün kanunları tek metin haline getirerek yeniden yürürlüğe koymak, bu memlekete yapılacak büyük hizmetlerden biri olacaktır inancındayız. Son bir sene zarfında memleketin siyasi huzurunu zedelemiş olan siyasi af konusunun sarîh hudutlar içinde halledilmesi ve Anayasa, insan haklarına, cezaların şahsiliği prensibine aykırı bulunan 105 sayılı Kanunun kaldırılmasının Hükümetçe benimsenmesi inşirah vericidir.

Muhterem arkadaşlar;

Partisi adına konuşan Sayın Osman Bölükbaşı kademesiz siyasi affa taraftar görünmekte ve tüm siyasi af istemektedir.

Kendisi düne kadar, affın şahıslar ve partiler tarafından siyasi istismar konusu yapılmamasını en hararetli savunucusu bulunmaktaydı. Eski partisinde bunun bir parti görüşü olarak kabulünde de âmil olmuş; nihayet bu yolda teşebbüs ve gayretlerinde de bulunmuştu. Bölükbaşı affı istismar konusu yapanlardan hep şikâyetçi idi. Tedbirler Kanununun bir numaralı ve en hararetli savunuculuğunu yapmasında da yine affın istismarını önleyici olacağı düşüncesi de rol oynamıştır. Yakın zamanda bir arkadaşımızın af kanunu teklifine katılmasını Bay Osman Bölükbaşı tehlikeli temayüllere taviz verme olarak tavsif etti. Ona göre af isteyenler, partiyi A. P. sinin şubesi haline getirmeye çalışmaktaydılar. Bütün bunları neşrettirdiği tebliğlerde öne sürüp partisinden de istifa sebebi olarak göstermişti. Affı şimdi siyasi istismar vasıtası yapmaya kalkışması; düne kadar takibettiği usulü terk ederek başkalarında af edilmez kusurlar telakki ettiği davranışları kendisi için mubah saymasını şayanı hayret bulmaktayız.

Düştüğü siyasi çıkmazdan kurtulabilmek için düne kadar aleyhtarı olduğu usullere başvurarak siyasi affı şahsi ve partisi için siyasi bir istismar vasıtası yapabileme çabası içindedir.

Merhamet hislerini istismar gayretlerinin geçmişte olduğu gibi bugün de Türk Milleti tarafından iltifat görmeyeceğine eminiz.

Aziz arkadaşlar,

Karma Hükümetin idarede tarafsızlığı, vatandaşa eşit muameleyi, halk işlerinde süratle kolaylığı sağlamak amacını ve partizan idare acısını milletimize çekirtmeme hususundaki gayretini şükranla karşılamaktayız.

Mahallî idareler mevzuatı ile Memurin Kanununun, Kamu Kurumu niteliğindeki meslekî teşekküller statülerinin, olağanüstü hal ve sıkıyönetim bahislerinin yeni tanzimlere ihtiyacı vardır.

İktidarın arzularına uygun hareket eden partizan memurların cezalandırılmasını fiilen imkânsız kılan ve bir imtiyaz vasıtası olduğu tecrübe ile sabit bulunan Memurin Muhakematı Kanunu mutlaka kaldırılmalıdır.

Cemiyetler Kanunu islâh edilmeli ve siyasi partiler Kanunu bir an evvel Yüksek Meclise getirilmelidir. Köyün kalkınması için nahiyelerin hükmi şahsiyete haiz idareler haline getirilmesi ve yayla ve mera hukukunun yeniden tanzimini lüzumlu görmekteyiz.

Sayın Milletvekilleri;

Karma Hükümetin Millî Eğitim alanındaki görüşlerini memnuniyetle karşılamaktayız. Yalnız (Millî Eğitim) de esas hedefin, sadece (Eğitim) olmayıp Anayasamızın derpiş ettiği mânada (Milliyetçilik) olduğunu gözden uzak tutmamak ve Millî Eğitimi, millî bir yüz tevcih etmek zaruretinin bilhassa hatırlatmak isteriz.

Sayın arkadaşlar;

Anayasamızın 19'ncu maddesiyle teminat altına alınmış bulunan ve insanlık tarihinin derinliklerinden kopup gelen vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetlerinin Karma Hükümet programında yer almış bulunmasını memnuniyetle karşılamaktayız.

Ancak Anayasamızın düşünceye inanç hak ve hürriyetleri kısmı altında toplanan hükümleri her türlü istismarcı görüş ve davranışlara imkân vermeyecek şekilde tatbik edilmelidir.

Bilhassa bâzı aydınların, kendilerini cemiyet içinde halktan ayrı bir sosyal grup gibi görerek; dinî inançlarını demokratik rejim içinde muhafaza ve bu inançların icaplarını ifa etmek isteyen kütleleri gericilikle veya irtica ile itham suretiyle bu hak ve hürriyetlerin zedelenmesi yolunda gayretlerine Karma Hükümetin dikkatini çekmek isteriz.

Programda yetiştirileceği bildirilen aydın din adamlarının hangi kaynaktan faydalanarak yetiştirilecekleri meskût geçilmiştir.

Halen istenilen seviyeye erişmemiş olmakla beraber kısmen ihtiyaca cevap vermekte bulunan İmam - Hatip okullarının kaldırılması teşebbüsü ile bu görüşü bağdaştıramıyoruz. Bununla beraber müspet ilimlerle birlikte din tedrisatı yapacak ilahiyat liselerinden yetiştirilecek ve bilhassa köy öğretmeni ve din adamı sıfatını taşıyacak elemanların her bakımdan yararlı olacağına kaaniiz. Böylece öğretmen - hoca ikiliği kalkacak ve büyük köylü kütlesi de benimseyeceği, seveceği, inanıp itimat edeceği bir aydına kavuşmuş olacaktır.

Aziz arkadaşlar;

Türkiye'mizde hudut ve şümul sahası bakımından büyük vatandaş topluluklarını yakından ilgilendiren içtimai, hukuki ve idari bakımdan birçok meselelerin çözüm noktası olan Tapu ve Kadastro hizmetlerinin fotogrametri gibi modern ve seri bir usulle bir an evvel halledilmesini temenni etmekteyiz.

Tapulama Kanunu, tapu ve kadastro işlerini ve kadastro mahkemelerini; Hükümet programında yer alan toprak reformu ile her bakımdan ilgili görmekte ve sosyal adaletin tahakkuk ve temini için hepsinin müştereken mütalâa edilmesi zaruretine inanmaktayız. Bu itibarla toprak reformu ile arzu edilen neticenin istihsali için tapu ve kadastro, toprak ve iskân gibi hizmetlerin bir elden yürütülmesinde fayda mülâhaza etmekteyiz.

Sayın milletvekilleri;

Hükümet programının Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığının müstakbel faaliyeti hakkındaki kısımlarına da kısaca temas etmek isteriz.

Hürriyeti Anayasanın teminatı altında bulunan basın üzerinde bu bakanlığın her hangi bir kontrol yetkisi olmadığı ve olamayacağı malûmdur. Ancak müesses Anayasa rejimini yıkmayı hedef tutan aşırı yayınlar üzerinde Hükümetin mevcut kanuni müeyyideleri titizlikle tatbik etmesini çok lüzumlu görürüz.

Basın ve radyo yayınlarının memlekette bir diktatorya tesis veya komünizmi teşvik edici neşriyata alet olmamasının çarelerinin araştırılmasını, bu bakımdan zaruri bulmaktayız.

Programda memleketimize büyük ekonomik gelişmeler sağlayacak en verimli bir kaynak olan iç ve dış turizm üzerinde daha fazla durulmuş olmasını temenni ederdik. Bizim için yeni ve bakir olan bu konu da yabancı sermayenin iş birliğinden ve en ileri Batı tekniğinden faydalanılmasını ve bu işin vakit geçirilmeden tatbik sahasına konmasını ve Devlet maliyeciliğinin dar çerçevelinden kurtarılmasını hâretle dileriz.

İç ve dış turizmden beklediğimiz verimin tahakkukunda Türk el sanatları ile hediyeelik turistik eşya konusunu süratle ele almak ve bu kollarda gelişme imkânlarının sağlanması için sürekli tedbirleri geciktirmeden ittihaz etmek lâzım geldiği kanaatindeyiz.

Muhterem arkadaşlar;

Dış siyasete dair Hükümet programında yer alan konuların, bugüne kadar olduğu gibi bütün siyasi partiler tarafından benimsenmiş millî ve müşterek bir politika mahiyetini arz ettiğini ifade etmek isteriz.

Birinci Karma Hükümet programı tenkidinde belirttiğimiz Cezayir'in bağımsızlık mücadelesinde Hükümet tarafından faal ve şahsiyetli bir siyaset güdülmesine matuf temennimizin 1 Temmuz referandumundan sonra bu devletin derhal tanınması suretiyle tahakkuk yoluna sermiş bulunduğunu görmekle kıvanç duymaktayız.

Esir milletlere bağımsızlık yolunda mücadele azmi ve örneği göstermiş olan büyük milletimizin Hükümeti, dünyanın neresinde olursa olsun bu uğurda mücadele eden milletlere her bakımdan müzahir olmalıdır.

Hükümetin dış ülkelerde yaşayan Türklerin hak ve hukuku ile mevcut antlaşmalar hükümleri ve insan hakları prensipleri çerçevesinde ilgilenmesini ve onların hak ve hukukunun ziyama meydan vermemesini kültür sahasında kendilerine gerekli her türlü yardımda bulunmasını kaçınılmaz bir zaruret ve insanlık borcu sayarız.

Aziz arkadaşlar;

Vatan ve milletimizin korunmasında millî varlığımızın devamında en büyük güven kaynağımız Türk Silâhlı Kuvvetlerinin aslî görevlerini yerine getirecek maddi ve moral güce tam mânasıyla sahip olduğuna inanıyoruz. Türk Silâhlı Kuvvetlerinin çeşitli yönlerdeki grevlerini daha, kolay daha iyi ve daha mükemmel ifa edebilmesini temin için Hükümet programında derpiş edilen teşriî, meslekî ve ekonomik tedbirlerin isabetine kaani bulunmaktayız.

Bunların bir an evvel tahakkuku, bize inşirah ve huzur verecektir.

Büyük Meclisin sayın üyeleri,

Hükümet programı hakkındaki görüş ve temennilerimizi böylece belirttikten sonra bugünkü şartlar içinde vazife ve mesuliyet deruhte eden Karma Hükümete

başarılar diler, bu yolda daima kendilerine yardımcı olacağımızı arz etmek isteriz. *(Ortadan ve sağdan, alkışlar)*

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Ankara) — Söz istiyorum, Şahsıma taarruz vuku bulmuştur.

BAŞKAN — Söz istiyorsunuz hangi sözleri hakkında şahsınıza taarruz vuku bulunduğunu beyan edin.

Dinleyin beni efendim, ondan sonra konuşun. Cevad Odyakmaz arkadaşımızın hangi sözleriyle size taarruz vuku bulunduğunu iddia ediyorsunuz yalnız bu hususu ifade edin. Riyaset takdir eder efendim.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Samimiyetsiz hareketlerde bulunduğu mu söylüyor hilafı hakikat isnatlarda bulunuyor.

BAŞKAN — Yalnız bu hususa münhasır olmak üzere söz veriyorum. Bu hususa münhasır olmak üzere.

OSMAN BÖLÜKBAŞI — Tecavüzlerine münhasır olmak üzere

BAŞKAN — Bu hususa tecavüzü tazammun eden husus yalnız bu dediğiniz kısımdan ibarettir.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Ankara) — Muhterem arkadaşlar, eski bir arkadaşın burada vakıalarla hiçbir alâka ve münasebeti olmayan birtakım yersiz ithamları şahsıma reva gördüğünü esefle dinledim. Kendilerine şimdi vakıaları dile getirmek suretiyle cevap vereceğim. Bir Hükümet programının müzakeresinde, affa taallük eden kısmı kifayetsiz bulmak, bunun başka türlü olmasını temenni etmek eğer istismar sayılacaksa bu takdirde bu kürsüde konuşmak imkânı ortadan kaldırılmış demektir. Affın nesini istismar etmişiz? Kendileri af mevzuunu bir protokolle tespit etmiştir. Böylelikle memleket için hayırlı hareket ettiklerini zannetmişler. Bir başka partinin lideri de tespit ettikleri bu formülün kifayetsiz olduğunu ve başka bir şekilde tespit edilmesi icap ettiğini burada söylemiş. Bunun neresinde istismar varsa kendilerini açıklamaya davet ediyorum. Evvelce bir partinin çatısı altında bulunduğumuz zaman geçmiş hâdiselere burada üstü kapalı temas etmek suretiyle şahsiyetimizi yanlayacaklarını zannediyorlarsa vereceğimiz cevaplar ve açıklayacağımız hakikatler hem kendisini yaralayacak hem kendisini bu kürsüye gönderenleri yaralayacaktır. *(Şiddetli alkışlar)* Osman Bölükbaşı affın siyasi istismar mevzu yapılmasına dün taraftar değildi, bugün de taraftar değildir. 13 Mart tarihinde Başvekile tevdi edilen muhtıra parti umumi idare heyeti ve grup idare heyeti tarafından kabul edilmekle beraber Bölükbaşı'nın düşündüğü ve teklif ettiği bir husustu, ne diyordu o, af partiler ve şahıslar tarafından istismar mevzu yapılmasın, zamanında Hükümet Başkanı ile dört parti lideri bunu müştereken ele alsınlar imzalarını ihtiva eden bir teklifle Meclisin huzuruna getirsinler, bu suretle hem af gayesine hizmet edilmiş olur, hem de memleketin huzuruna hizmet edilmiş olur diyordu. Nitekim Sayın İnönü dört gün sonra yaptığı davetle bu fikre iltihak ettiğini, Halk Partisinin de bu görüşü benimsediğini, bana bildirdi, söylediklerini yazdım. Şimdi kendilerini bu

kürsüye çıkarken arkadaşlara, vazifelilere götürdüm okudum. Ondan sonra araya hâdiseler girdi, af mevzuu görüşülmedi. Bölükbaşı'nın af mevzuu hakkında şimdiye kadar hiçbir kanaat izhar etmeyip de bugün kanaat izhar ettiği iddia ediliyorsa bu da tamamıyla hilafı hakikattir. Bunu huzurunuzda canlandıracak, bir Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Genel idare Kurulu üyesinin el yazısıyla yazılmış bir beyanatımı huzurunuzda okuyacağım. Bu beyanat tanzim edildiği zaman, Sayın Hasan Dinçer de mevcuttu Sayın Genel Sekreter de bu beyanatı müştereken kaleme aldık ve altında "ittifakla kabul edilmiştir" ifadesi Sayın Mustafa Kepir tarafından yazılmak suretiyle bu görüş tespit edilmiştir.

Bölükbaşı'nın bu mevzuda ne kadar samimi davrandığını ona samimiyetsizlik izafe etmek cüretini gösterenler şayet bugüne kadar anlamamışlarsa biraz sonra anlayacaklardır.

Okuyalım Sayın Mustafa Kepir'in el yazısını, Sayın Hasan Dinçer'in Genel Sekreterin, Celâl Tevfik Karasapan'ın v.s. hazır bulunduğu 11 Mayıs 1962 tarihinde yapılan toplantıda ittifakla kabul edilen metni okuyorum. Bu benim şahsi beyanatımdı, ben partinin başkanlığından çekilmiştim. Ama partiyle alâkalı, siyasetle alâkalı hiçbir mühim meselede arkadaşlarla istişare etmeden, konuşmak, beyanat, vermek karar vermek âdetim değildir. Bu âdet icabıdır ki, hususi olarak toplandık. Şu beyanat üzerinde mutabakata vardık, okuyalım. "13 Mart 1962 tarihinde partim adına sayın Başvekile tevdi ettiğim muhtıradaki, bugünkü liderler toplantısına müncer olan siyasi afla alâkalı bir madde mevcuttu. O günkü görüşmede Başvekil askerî ve siyasi af üzerinde geniş fikir teatisinde bulunduk. 27 Mayısın ikinci seneyi devriyesinde siyasi mahkûmların affını düşünüp düşünmediklerini sayın Başvekil-den sordum. Bunu mümkün görmediklerini müşahade ettim. Bilâhare 10 Nisan 1962 tarihinde sayın Genel Başkan vekilimiz Dinçer'in bu mevzu üzerinde tekrar durması muvacehesinde siyasi mahkûmların affını önümüzdeki sonbaharda ele alabileceğini Başvekil kendilerine ifade etmişlerdir. Aynı günün akşamı Sayın Genel Başkanvekilimiz Hasan Dinçer'in ve Sayın Genel Sekreterimiz Ordinaryüs Profesör Abdülhak Kemal Yörük'ün de huzurlarıyla Sayın Başvekil ile aramızda bir görüşme cereyan etti. Bu görüşme Hariciye Köşkünde oldu. Siyasi affı sonbaharda ele alacaklarına dair olan sözlerini bu mevzuda ilk defa bir tarih ifade etmesi bakımından ehemmiyetli görerek memnuniyetimi kendilerine bildirdim ve "bu sözlerinizi senet telâkki ediyorum, teminat telâkki ediyorum" dedim. (Başvekil de burada, şahitler de burada) Maksada zarar vermemek ve birtakım ihtilâflar yaratmamak gayesiyle de bu durumu bugüne kadar umumi efkâra açıklamadım. Siyasi affın en kısa zamanda tahakkuku için partimizin yetkili organları karar almış ve Genel Başkanvekilimiz Sayın Hasan Dinçer de bu kararlar çerçevesinde görüşmelere devam etmektedir. Liderler toplantısının henüz neticelenmediği bu merhalede, bu mevzuda daha fazla bir şey söylemeyi mevsimsiz telâkki ederim. Bu metnin tespitinde hazır bulunan, rey veren, eliyle yazanların hepsi buradadır. O halde Osman Bölükbaşı af mevzuunu, hem affın tahakkuku bakımından, hem memleketin huzuru bakımından en salim şekilde ele alınmasını daima düşünmüş, müdafaa etmiş bu mevzu da

Başvekil nezdinde teşebbüslerde bulunmuştur. Bölükbaşı affı istemiyordu da şimdi istiyordu, gibi eğer bir iftiranın gölgesine sığınmak isteyenler varsa, o gölge kendilerini ezecek bir enkaz gibi üzerlerine düşecektir. (*Şiddetli alkışlar*)

Arkadaşlar, bu beyanat gazetelerde çıkmıştır, sadece arkadaşlar arasında tespit edilmiş de cepte kalmış bir kâğıt değildir. Gazetelerde çıkmıştır, müsaade buyurunsanız gazeteyi de ibraz edelim. 11 Mayıs'ta tespit edilen ve partinin Genel Sekreterinin, Genel Başkanvekilinin ve diğer Genel Kurul üyelerinin rey verdiği bu beyanat 12 Mayıs tarihinde de Kudret Gazetesinde ve diğer gazetelerde aynen intişar etmiştir. Şu duruma göre Bölükbaşı siyasi affa taraftar değildi, birdenbire yeni bir parti kurup ayrılınca af mevzunda kendisine bir ilham geldi, gibi iddialar iftiradan başka bir şey değildir.

Bir milletvekili olarak, Hükümet programında yer alan her mevzuda fikirlerimizi, kanaatlerimizi burada söylemek en tabii hakkımızdır. İstismar ediyor, yatırım yapıyor, gibi yersiz ve mesnetsiz iddialar hiçbir zaman bizi teşriî vazife ifa etmekten alıkoyamayacaktır.

Arkadaşlar, burada konuşan Cevad Odyakmaz arkadaşımız, benim hakikaten şahsına muhabbet beslediğim bir insandı, fakat siyaset insanları çok değiştirmiş olacak ki, burada kendine yakışmayacak sözleri de söyledi.

BAŞKAN — Sayın Bölükbaşı meseleyi tavgiz buyurdunuz, şimdi tavgiz buyurduğunuz meseleden sonra kendilerine karşı sizin tarafınızdan da ikinci bir taarruzun vukuu bu takdirde bu görüşmelerin sonu gelmez.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Pekâlâ kendisinden bahsetmeyelim, mevzudan bahsedelim.

BAŞKAN — Evvelce söyledığım gibi, kısa kesiniz ve aynı mevzu içinde kalınız.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Şimdi Reis Beyefendi mevzuun kısası uzununu benim takdirime kalmıştır. Mevzu dâhilinde kalmak şartıyla konuşurum, kimse buna mâni olmaz. Af mevzuuna burada temas ettim diye (*Müdahaleler*) bana ta'an edenler bir de Tedbirler Kanununun hareketli müdafii olduğumdan bahsettiler, şimdi hepsi buradadır. Tedbirler Kanunun liderler toplantısında gece kabul ve imza edilmeden evvel partinin umumi idare heyetini, grup idare heyetini ve Profesör Faruk Erim'i toplantıya davet ettim. Orada evvelâ Anayasa bakımından herkesin mütalâasını söylemesini rica ettim. Umumi idare, heyeti de grup idare heyeti de profesörde ittifakla bu metnin Anayasaya aykırı olmadığını, hukukun ana prensiplerini zedelediğini ifade ettiler. O toplantıda Sayın Hasan Dinçer de sağ tarafımda oturuyordu, böyle bir kararı aldıktan sonradır ki, Bölükbaşı liderler toplantısına gitti ve yanında Hasan Dinçer, Fuat Arna ve Nurettin Arıçoğlu olduğu halde, sabaha kadar kılı kırk yararcasına kanunun metni üzerinde durdu. Ve iftira rejimine vesile olmasın diye bizzat "Osman Bölükbaşı hassasiyet gösterdi ve profesörler çağrılıp Anayasaya uygunluğu hakkında mütalâa alınmadıkça böyle bir kanun teklifinin altına imza koyamayacağım" dedi. Onun ısrarı karşısında, Hükümet üyelerinden bazıları abdestimizden şüphemiz mi var ki, profesör çağırıyorsunuz

gibi mütalâalar serd etmiş olmasına rağmen profesörler gelip mütalâalarını almadıkça bu kanunu imza etmem diyen Bölükbaşı oldu. (*Meclisin her tarafını gösterecek*) Şahitler orada var burada var inkâr edilemeyecek kadar bir hakikattir. Ondan sonra profesörler mütalâalarını serd ettiler. Anayasaya hukukun umumi esaslarına uygun bulduk, altına imza koyduk. Acaba “kendi attıkları imzadan verdikleri reyden pişman mıdır ki, Bölükbaşı Tedbirler Kanununu müdafaa etti diye bu Meclis kürsüsünde bir nevi jurnal ifade eden sözler söylüyorlar. Af mevzuunda Fuat Arna, Kanunun altına imza atmış da Bölükbaşı onu zararlı bilmem neler taviz veriyor demiş. Hayır, arkadaşlar, tamamen hilâfı hakikattir. Hâdise şudur. (*Müdahaleler*) Benim istifamın münakaşa yeri burası değil. Fuat Arna mevzuuna temas etti açıklayacağım.

Arkadaşlar, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi, Meclis Grubunun aldığı bir karar üzerine, umumi idare heyeti bir tebliğ neşretti.

Ve bu tebliğde o günün mevzuu haline gelen af hakkındaki görüşünü açıkladı. Ve orada dedi iki, biz her zaman prensip itibariyle affa taraftar olduk. Bu görüşümüzü Meclis kürsüsünde yaptığımız konuşmalarda, Devlet Reisiyle ve Başvekille yapılan temaslarda -ki o temaslari Bölükbaşı yapıyordu, ifade ettik-13 Martta da afla alâkalı bir muhtıra verdik, eğer siyasi partiler bu muhtıra çerçevesinde affı samimiyetle ele alırlarsa, hem af bir an evvel tahakkuk eder, hem de memleket için huzur bozucu bir tahrik vasıtası olmaktan çıkar dedik. Şayet partiler bu samimiyeti göstermezler, meseleyi ele almazlarsa o zaman parti olarak bu işi ele alıp kendimize düşeni yapacağız” dedi. Umumi idare heyetinin tebliği grubun kararına dayanan tebliği, partinin bütün mensuplarını Mecliste ve umumi idare heyetinde bağlayacak bir tebliğ idi. Bu, tebliğin mürekkebi kurumadan 3 Mayıs için liderler toplantıya çağırıldı. Tam parti liderinin müzakerede bulunduğu bir sırada bir arkadaşın başka bir partiye mensup bir zat tarafından hazırlanan bir kanun teklifinin altına imza koyduğunu bende şahsan hayretle gördüm. Hayretim affa aleyhtarlığımdan değil bir partinin umumi idare heyeti âzası ve mensubunun tâbi olması icabeden nizamın dışına çıkmasından ileri gelmiştir. Affın esasiyle mahiyetiyle alâkalı değildir. Nitekim bu mesele Sayın Hasan Dinçer’in de bulunduğu bir toplantıda arkadaşlar arasında görüşüldü. Bu hareketi hatalı bulduklarını herkes söylediler, hattâ bir arkadaş yazılı bir sual soralım nasıl bu hareketi yapıyor dedi. Benim cevabım fazla ileri götürmeyim, umumi idare heyeti toplantısında neden böyle yaptın diye sual sorarsanız bu suretle hâdisenin gruba sirayeti önlenir dedim. 29 Mayıs 1962 deyiz arkadaşlar, grupta bu mevzu görüşüldü, Sayın Hasan Dinçer umumi idare heyeti adına şu cevabı verdi. “Münferiden af teklifinin altına imza konmasını doğru bulmuyoruz. Bizim bu mevzuda neşrettiğimiz tebliğ yar, aldığımız kararlar var, münferiden hareket etmek doğru değildir” dedi. Şayet Bölükbaşı genel kurul adına Hasan Dinçer’in dediğini üç gün evvel söylemişse kusur da bu ise, ben bu kusuru şerefle kabul ederim.

BAŞKAN — Bölükbaşı, gündeme devam mecburuz efendim. Tavazzuh etti vaziyet, Bölükbaşı tamamdır.

KENAN ESENGİN (Zonguldak) — Bunlar bizi alâkadar etmez.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Sayın paşam, bunlar sizi alâkadar eder diye konuşulmuyor. Bir insan taarruza mâruz kalıyor, hakikatleri açıklıyor. Bunu Tüzük kabul etmiş. Ben bu hakkı kullanmaktayım. Sizi alâkadar etmez.

BAŞKAN — Karşılıklı konuşmayın. Tavazzuh etti mesele Bölükbaşı.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Zararlı tavizlere yol açılıyor demişim. Evet dedim.

Arkadaşlar, 29 Mayıs Grup toplantısında bir muhterem milletvekili çıkıyor, partinin umumi politikasına çok ağır hücumlar yapıyor. Partinin umumi politikasını aylarca yürütmüş onun eski başkanı sıfatıyla çıkıp cevap veriyorum. Beni takiben Hasan Dinçer çıkıyor “Bölükbaşı’nın partinin umumi politikasıyla alâkalı olarak verdiği izahata ilâve edecek hiçbir husus görmüyoruz, umumi idare heyeti olarak ittifakla katılıyoruz” diyor. Demek ki, şimdi Bölükbaşı için bir ayıp gibi hâdiseleri zikredenler, o zaman bu sözün söylendiğini unutmış oluyorlar.

BAŞKAN — Bölükbaşı tamam, sözünüzü kesmeye mecburum. Mesele tavazzuh etti, efendim.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Beyefendi bitmedi bir cümlem var. Hücumla bakınız arkadaşlar, bir zat çıkıyor “Gürsel’i siyasi nutuklarından dolayı tenkit ediyorsunuz da garnizonlar dolaşan İnönü’yü niçin tenkit etmiyorsunuz” arkadaşım,

BAŞKAN — Bölükbaşı!

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Müsaade buyurun, müsaade buyurun, anlayınız.

BAŞKAN — Bölükbaşı, Bölükbaşı;

OSMAN BÖLÜKBAŞI — Söylenmedi mi Reis Beyefendi bunlar? Cevapsız mı kalsın?

BAŞKAN — Bölükbaşı, şimdi burada söylenen hususlara cevap vermekle mukayyetsiniz.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Burada ne dendi? Zararlı temayüllere taviz veriliyor dediğimden bahsedildi. Bunu açıklayacağım.

BAŞKAN — Samimiyetsizlik iddia edildiği için söz verdim. Onun dışında veremem efendim. O hususları izah ettiniz.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — O kadar söylemeyeceğim, bir tek cümle söyleyeceğim

BAŞKAN — Söyleyeceğim diyorsunuz ama yarım saattir konuşuyorsunuz.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — “Ben lüzum görürsem hatalı gördüğüm hareketi tenkit ederim. Bir Başvekil garnizonları dolaşabilir. Başvekilidir bütün müesseseler emrindedir. Eğer dolaşmış memleket için orduya zararlı bir telkin yapmış

ise muhterem mebuslar muhterem senatörler bildiğiniz bir husus var ise bana o bilgiyi verin yarın Çarşamba'dır kürsüye çıkıp en ağır hücumu İnönü'ye yapayım" dedim. Binaenaleyh zararlı tavizler ve politikada samimiyetsizlikler bize bu nevi şeyleri izafe edenlerin, uhdesinde kalacaktır. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Söz sırası şimdi Y.T.P. adına Mahmut Vural'ındır. (*Ortadan ve sağdan şiddetli alkışlar*)

Y.T.P. GRUBU ADINA MAHMUT VURAL (Sivas) — Muhterem arkadaşlarım.

2 Temmuz 1962 Pazartesi günü Sayın Başbakan ismet İnönü'nün okuduğu Hükümet Programını tetkik etmiş bulunmaktayız.

Kuruluşundan bu yana Türk siyasi hayatında gerek muhalefette ve gerekse iktidarda memleketin yüksek menfaatlerini daima birinci plânda tutarak bir muvazene, itidal ve istikrar unsuru olarak ve siyasette ahlâkîlik prensibinden ayrılmamak amacıyla hareket eden Yeni Türkiye Partisi Meclis Grubu, bu tutumunu Birinci Koalisyon Hükümeti sırasında muhalefet saflarında gerçekleştirdiği gibi, bugün memleketimizin içinde bulunduğu şartların, seyri ve inkişafı karşısında Türkiye Cumhuriyetinin ikinci Koalisyon Hükümeti içinde yer alırken de Türk politika hayatında işgal ettiği mevkie ve taşıdığı tarihî sorumluluğa uygun olarak millî menfaatler muvacehesinde; hizmete hazır, aynı memleketçi görüş ve düşünceden hareket etmekteyiz.

Meclis Grubumuz ikinci Koalisyon Hükümetinde yer alırken, dar ve hasis partililik zaviyesinden hareket etmeyip, Hükümetin bir an evvel teşkilinde zarureti görmüş ve vatanperverlik hislerini günün politik yatırımlarının üstünde tutarak Kabineye iştirake ve memlekete iyi yolda hizmete karar vermiştir.

Grubumuz dün muhalefette Hükümeti murakabede kâmil mânada örnek verdiği gibi, bugün de iktidarda yine olgun mânada memleket meselelerinin halline ve dertlere deva olacak tedbirlerin alınmasına ve Türk ekonomik ve sosyal hayatının gelişmesine üzerine düşen mesuliyet payı içinde sonuna kadar azimle çalışacaktır.

Hükümette yer alırken, siyasî hayatın huzura kavuşmasını ve millet iradesine dayanan hakiki hüviyetli, parlamenter rejimin kökleşmesini esas hedeflerimizden biri telâkki etmekteyiz.

Birinci Karma Hükümetin dünkü ortaklarından Adalet Partisi bugün muhalefette yer almış bulunmaktadır. Biz iktidar ve muhalefet partilerinin eşit salâhiyetler ve eşit mesuliyetlerle faaliyette bulundukları kanaatindeyiz.

Demokratik nizamın normal bir şekilde, Türk toplum hayatına yerleşmesi hususunda milletimizin anlayışlı ve azimli gayretlerinin her gün yeni gelişmeler kaydettiği inancındayız. Bu itibarla demokratik nizamın kaidesine oturtulması sırasında, şurada burada, ortaya konulan, acelecilik ve kestirmecilik teşebbüslerini tasvipli karşılamaktayız.

Zaman zaman 27 Mayısın hedefine ulaşamadığı gerekli reformların yapılmadığı, tezini savunan kimselere rastlamaktayız. Muhterem arkadaşlarımız; 27 Mayısın hedefi, memlekette demokratik cumhuriyet rejimini kurmak, yeni Anayasanın kabulü ile demokratik nizamı tesis etmek olduğuna göre, bu hareket hedefine ulaşmış bulunmaktadır. Bundan sonraki iyi niyetli çalışmalarımız ekonomik, sosyal ve kültürel alanlardaki noksanlıklarımızın da ikmalî yolunda ciddi neticeler alınmasını sağlayacaktır.

Yeni Türkiye Partisi Meclis Grubu ister iktidarda, ister muhalefette olsun, Parlâmento fonksiyonunu; yapıcı ve yol gösterici istikamette yaparak, hükümetlerin istikrarlı ve verimli çalışmaları hususunda üzerine düşen millî vazifeyi yerine getirmek azim ve kararındadır.

Devlet idaresinden partizanca tutum ve zihniyeti tamamıyla çıkarmayı, tarafsız idareyi memleketimiz için tabii bir hayat tarzı haline getirmeyi başta gelen vazifelerimizden saymaktayız. Bu husus sağlandığı takdirde; millî birlik ve beraberliğin getireceği huzur içinde memleket meselelerinin kolaylıkla halledileceğinde şüphe yoktur.

Grubumuz; ortağı bulunduğu İkinci Koalisyon, Hükümetini yapıcı ve teşvik edici bir istikamette desteklerken, Hükümetten de “icraat korkaklığından uzak bir Devlet otoritesi” örneği vermesini beklemektedir. Biz; basını, teşriî, icrai ve kazai kuvvetlerin meydana getirdiği, kuvvetler manzumesinde ve onların yanında iyi niyetli ve uyarıcı taraflarıyla dördüncü bir kuvvet olarak kabul etmekteyiz.

Milletimizin medeni dünyadaki yerinin Atatürk devrimlerine sadık kalmakla, temin edileceğine ve onların demokratik rejimin temel unsurları olduğuna, inanmış bir parti olarak; Hükümet programında yer alan (Türkiye’de rejim Atatürk devrimleri üzerine kurulmuş bir demokrasi idaresidir) ibaresini İkinci Koalisyon Hükümetinin ileride karşılaşacağı türlü, siyasi, iktisadi, sosyal ve kültürel meselelere ışık tutacağına mutlak surette kani bulunmaktayız.

Aşırı sağ ve sol cereyanlara karşı kuvvetli ve otoriter olmasını candan temenni ettiğimiz, İkinci Koalisyon Hükümetinin, Anayasanın mutlak hâkimiyetini sağlamayı başta gelen bir vazife olarak benimsemesini takdirle karşılıyoruz.

Türk topluluğunun, yeni dünya görüşünü ve gelişen iktisadi, kültürel ve sosyal emellerini sinesinde toplayan yeni Anayasamızın; istediği yeni müesseselerden Anayasa Mahkemesi kurulmuş, Anayasaya aykırı olduğu iddia edilen kanunlar için kazai murakabe yolu açılmış, yıllarca mücadele konusu olan adaletin bağımsızlığı; Yüksek Hâkimler Kurulu teşkili hakkındaki Kanunla tam teminata bağlanmıştır.

Memlekette ki, siyasi partiler arasında, münasebetlerin salim ölçülerle yürütmesine önem vermesini iktidar muhalefet münasebetlerinin huzur ve güven verici şekle getirilmesini ve idamesini demokratik nizam içinde, iktisadi gelişmesinin başarılmaması için lüzumlu görmekteyiz.

Millî gelirimizdeki yıllık artma nispetinin nüfus artışıyla birlikte, ileri memleketlerle aramızdaki mesafenin yakın bir gelecekte kapatılması esasına istinat

ettirilmesi, memleket kalkınmasında mütehasşıs elemanların ilmî mütalâalarına dayanan iktisadi kalkınmanın plân ve program içinde (plân hedefleri ve stratejisi) esaslarına göre yapılması görüşünü benimsememeye imkân yoktur.

Siyasi iktidarların memleketin iktisadi şartlarını da göz önüne alarak varmak istedikleri temel hedeflere varabilmesi için, aynı zamanda iktisadi görüşlere de sahip olmaları iktiza eder.

Yeni Hükümet programının Yeni Türkiye Partisi Grubunca beğenilen ve takdir edilen taraflarından biri iktisadi politikamıza vuzuh verici esasları ehemmiyetle tespit etmiş olmasıdır.

Türk ekonomisinin kalkınma hedefine varabilmesi için özel teşebbüsün ve Devlet sektörünün yan yana yer alması ve Devlet sektörünün, özel sektöre yardımcı olması, Hükümetin kalkınma yolundaki azminin delilidir.

Karma Hükümeti teşkil eden, üç partinin, Türkiye'nin iktisadi politikasına istikamet verirken, Devletimizin kurucusu Atatürk'ün; Devletçiliğin müdahaleci olmadığı, özel sektörü teşvik edici bir siyaset olduğu şeklindeki tarifine uygun bir müşterek anlayış üzerinde birleşmiş olmalarını mesut bir hâdise olarak memnuniyetle müşahade etmiş bulunuyoruz.

Hürriyet içinde kalkınmanın şartım, özel mülkiyetin Anayasa teminatına bağlanması ve özel teşebbüsün güven içinde çalışmasında görmekteyiz. Yatırımların artırılması, hızlı ve muvazeneli kalkınmanın gerektirdiği sahalara yöneltilmesinin Devletçe de teşviki memleketimiz şartlarının doğurduğu zarurettir. Devlet müdahaleci olmayıp, teşvik edici olduğu müddetçe iktisadi güçlüklerin bertaraf edilmesi kolaylaşacaktır.

Yeni Hükümetin büyük bir anlayış göstererek programına aldığı, servet beyan-namelerinin geri iadesi ve münasip bir süre sonra tekrar geri alınması esası, piyasaya emniyet ve canlılık verecektir.

Memleketimizin çeşitli coğrafi bölgeleri arasında iktisadi faaliyet hacmi ve gelir seviyesi bakımından büyük farklar vardır. Memleketin iktisadi verimi az ve dar bölgelerinde kendilerine yurt tutmuş, tabiatın bütün mahrumiyetleriyle asırlardan beri karın tokluğu için mücadele eden iktisadi, içtimai ve kültürel bakımdan çok geri kalmış, mahrumiyet bölgelerinin dertlerine eğilmek, tırnağı ile taştan ekmek çıkaran yirminci asırda Ortaçağ Devrinin şartları içinde yaşayan bölgeler halkının dertlerini bugünkü Anayasamızda yer alan sosyal adalet düzeni içinde ele almamaya imkân var mıdır?

Muhterem Hükümetin içtimai dertlerimizin en büyüğünü teşkil eden böyle mühim bir meseleyi ele almasını ve bunu bu bölgelerde yaşayan vatandaşlara karşı önemli bir vazife kabul etmesini şükranla belirtmek isteriz.

Bu mahrumiyet bölgelerimizin kalkınması ve insanca yaşama imkânına kavuşması, iktisadi, içtimai ve kültürel kalkınmadan nasibini alması için gerek beş yıllık plânlamada ve gerekse yıllık programlarda ve bölge plânlamaları çalışmalarında

öncelikle nazara alınması hususuna teşekkürü bir borç biliriz. Geri kalmış mahrumiyet bölgelerine yapılacak özel sektör yatırımlarının muayyen bir süre vergiden muaf tutulmasını faydalı mütalâa etmekteyiz.

İlk müspet hareket olarak, Keban barajı projesinin beş yıllık plânlamaya dâhil edilmesini temenni ediyoruz. Bu suretle sadece etrafındaki bölgelerin değil, bütün Türkiye'nin iktisadi sahada gelişmesinde müessir neticeler alınacaktır.

Yeni Türkiye Partisi Meclis Grubu olarak Hükümet programında iktisadi meselelere bütün açıklığıyla yer verilmesini memleketin iktisadi durgunluğunun giderilmesi için âcil tedbirlerin belirtilmesi ve prensiplerinin vaazını takdir ettiğimizi işaret etmek isteriz.

İktisadi ve sosyal bakımdan, millî ekonomimizin temeli olan tarıma, Hükümetin büyük önem vermesi ve diğer sektörlerdeki gelişmelere kaynak ve dayanak kabul etmesi ileri ve hamlecı bir görüştür. Zirai istihsalın artırılmasında birim başına verimi yükseltme tedbirlerinin alınması ve zirai kredi rejiminin tesirli hale getirilmesi prensibini ziraatla iştigal eden vatandaşlarımızın iktisaden kalkınması için lüzumlu ve temel görüş olarak benimsemekteyiz.

Zirai kalkınmanın gerçekleşmesi için yapılacak sosyal ve ekonomik reformların başında gelen toprak reformunun; ikinci Koalisyon Hükümeti tarafından memleket gerçeklerine ve zirai kalkınma dâvamızın icaplarına uygun şekilde başarılmasını temenni etmekteyiz.

Ticaret politikamızın yürütülmesinde, iç istihlâk hudutları dışında, istihsal imkânlarına sahip olduğumuz sınai mamullerimizin ihracı kolaylıklarının sağlanması için lüzumlu tedbirlerin alınmasını zaruri görmekteyiz.

Türk dış tediye muvazenesi mevzuunun ekonomimiz bakımından taşıdığı fevkalâde mühim ve âcil mahiyetini belirtmek isteriz.

ICA yardımları hariç, bugünkü dış ticaret hacmi içinde dahi 100 milyon dolara yakın tediye muvazenesi açıklığı vardır ve bu hal müzminleşmiştir. Her yıl uzunca süren milletlerarası müzakerelerden sonra temin edebildiğimiz kısa vadeli borçlanmalarla tutulan yol, Türk ekonomisi bakımından ciddî ve düşündürücü bir hal iken Hükümet programında bu hususa kâfi ehemmiyet ve vuzuh verilmemesini doğru karşılamıyoruz.

Yatırım politikası heyeti umumiyesi içinde memleketin bayındırlığını sağlayan ve dolayısıyla istihsal gücünü geliştiren Devlet Su İşleri, hidroelektrik tesisleri, barajlar, ulaştırma tesisleri, köy yolları, köy içme suları, kültür ve sağlık tesisleri gibi temel tesisler yatırımlarının ehemmiyetlerine binaen bir an önce ele alınmasını ve yatırımların hızlandırılmasını bilhassa beklemekteyiz.

Son derece geniş yatırım sahası içinde randımansız çalışma gücü ve sistemi ile âdeta malûl bulunan ulaştırma işlerimiz tam mânasıyla feci durumdadır. Yılsonu bilançolarında milyonlara varan zarar bilançoları için gerekli tedbirleri almakta geç kalmamalıyız. Kısa zamanda müspet tesirler icra edecek tedbirleri Hükümet; meseleler üzerine eğildiği takdirde bulacak durumdadır.

Milletlerarası ekonomik ve sosyal münasebetlerin gelişmekte olması dolayısıyla, gümrüklerimizin ehemmiyetinin artışı takdirde çok geç kalmış bulunmaktayız. Milletçe halline çalıştığımız turizm dâvamızın anahtarları gümrük kapılarımızdadır. Medenî dünya anlayış ve ihtiyacına uygun koordine bir mevzuat manzumesi tedvininde zaruret görmektedir.

İmar ve iskân mevzuunda bölge planlanması üzerinde ehemmiyetle durulması zaruridir. Memleketin muhtelif bölgelerine yapılacak sanayileşme merkezlerinin kurulması muayyen bölgelere olan nüfus tazyikini azaltacaktır. Devlet yatırımlarının da; sanayileşmede bu plân içinde mütalâası isabetli olacaktır.

Dar gelirli vatandaşların sosyal mesken ihtiyaçlarını organize edici tedbirlerin acilen ele alınacağına güvenimiz vardır.

Sağlık işlerimizin birçok dertleri yanında koruyucu hekimliğin ön plânda mütalâasını isabetli görmektedir.

Yıllardır mahrumiyet bölgelerinin yüzlerini görmedikleri sağlık personelinin istekle gidip bu bölgelerde çalışmalarına gerekli imkân verilmesini ve bu hususun Hükümetçe ön plânda benimsenmesini memnuniyetle karşılamaktayız.

İşçinin refahını sağlamanın ve işsizliği yenmenin esas tedbiri iş sahalarını ve iş verimini artırmak olmakla beraber, emeğin diğer istihsal unsurları kadar ehemmiyetli bir unsur olduğu inancının benimsenmesine bağlıdır.

Memleketimizde iş yerlerinde çalışan işçilerin ücretleri arasındaki fahiş farkın sosyal düzen içinde açtığı yara derindir. Bilhassa İktisadi Devlet Teşekküllerine ait iş yerlerinde işçinin emeğinin istismarına derhal mâni olunmasının âcil en lüzumlu bir tedbir olacağı kanaatindeyiz.

İşçilerin mesken dâvalarının halli iktiza eden bir mesele olmalıdır. Ucuz, çabuk ve emniyetli adaletin sağlanması, ana kanunlarda yapılacak tadiller, infaz sisteminin ıslahı ve bugünkü perişan durumdan kurtarılması ve hangi şartlarla olursa olsun, hapishaneye düşmüş vatandaşları cemiyete küskün ve düşman insanlar haline getirilmesi, onların cemiyete dürüst ve iyi insan olarak dönmelerinin temin edilmesi Adalet Bakanlığının hassasiyetle üzerinde duracağı bir meseleler manzumesidir.

Memleketin huzurunu zedelemiş olan siyasi af konusunun sarîh hudutlar içinde halline karar verilmesi içtimai hayatımızda vatandaş huzurdan ve çalışmaktan alıkoyan siyasi istismarın önlenmesi bakımından mühimdir.

Yeni Türkiye Partisi seçimler esnasında ve seçimlerden sonraki devrede de olduğu gibi hiçbir zaman siyasi affı bir istismar konusu yapmamıştır ve yapmayacaktır. Bu mevzudaki tutumumuz daima memleket realitelerine ve günün şartlarına uygun olmuştur. Siyasi bir affın Yüksek Meclisin şahsında bütün Türk Milletinin bir atıfeti olduğuna inanmış bulunmaktayız. Koalisyon Hükümetinin tespit ettiği şartlar dâhilinde siyasi affın tahakkukunun memlekete huzur getireceğine inanmaktayız. Memleketin idari hayatında bütün vatandaşlar arasında iyi münasebetin sağlanması, partizanca tutumlara itibar edilmemesi en mühim temennimizdir.

İdari personelin A dan Z ye kadar siyasi endişelerden uzak bir şekilde gönül rahatlığı ile vazife görmesi huzur ve emniyet için başlıca şarttır.

Asayiş kuvvetlerinin kanunların kendilerine bahsettiği salâhiyetlerin çerçevesi içinde gerekli emniyet tedbirlerini alışında milletçe kanunlara itaat prensibine uymanın zaruretinin belirtmek isteriz.

Millî Eğitim politikamızın millî kalkınma politikasıyla olan yakın ilgisinin Hükümet programında belirtilmesini memnuniyetle karşılıyoruz. Ancak millî eğitim politikası hususunda bilhassa ilköğretim dâvasının hallinde Hükümetin aşırı derecede iyimserlik örneği gösterdiğini işaret etmek isteriz.

Vakıflar Türk sosyal hayatında asırlardan beri mümtaz bir mevki işgal etmiş, kuruluş kökleri çok derin birer millî yadigâr oldukları gibi, ekonomik ve sosyal hayatımızdaki rolleri de büyük olmuştur. Yıllardan beri ihmal edilen bu içtimai ve iktisadi müessese âdeta canlılığını kaybetmiş, ya bir tarafta yıkık duvarların süslediği harabeler yahut da tabiatın insafına terk edilmiş arazi parçaları hâline gelmişlerdir.

Değerleri milyonları aşan vakıfların bugünün içtimai ihtiyaçlarına uygun şekilde hazırlanacak bir mevzuat sistemine bağlanmasını ve yapılarak reformla asırların ataletini silkip bir tarafa atmanın zaruretinin inanıyoruz.

Hükümetin dış politika hakkında mufassal bilgi vermesine teşekkür ederiz.

Bugünkü siyasi ve iktisadi görüşler, maksat ve gaye itibarıyla tek Devlet fikrinin devletler topluluğu sistemine kaymaktadır. Bütün komşu ve dostlarımızla olan siyasi münasebetleri bilmekte fayda vardır.

Hükümetimizin yeni teşekkül eden Cezayir Hükümetini derhal tanımasından memnuniyet duymaktayız.

Ancak; birçok vatandaşlarımızın hukuken ilgili bulunduğu Mısır Hükümeti ile vatandaşların haklarının korunması bakımından, endirekt olarak münasebetimizin durumunu bilmekte fayda varken, bu hususa temas edilmemesini bir noksan olarak işaret etmek isteriz.

Bilhassa mukadderat birlimi yaptığımız dost memleketlerin birçoklarına yıllardır elçi gönderememenin doğru olmadığı kanaatindeyiz.

İktisadi ve siyasi kaderimiz üzerinde büyük rolü olacağına inandığımız müşterek pazar meselesinin müspet surette hallinde büyük faydalar mülâhaza etmekteyiz.

Muhterem arkadaşlar,

Türk Silâhlı Kuvvetlerinin; aslî vazifesi olan Türkiye Cumhuriyetinin siyasi bütünlüğünün sorumlusu, Anayasanın, demokratik rejimin, Cumhuriyetin ve devrimlerin korunması yanında Devletin üzerinde bina edildiği kuvvetler manzumesinin her türlü siyasi dalgalanmaları dışında tarafsız koruyucusu telâkki etmekteyiz.

Vatanımızın ve milletimizin mâruz kalacağı tehlikelere karşı; millî varlığımızı idame ettirecek en büyük güven kaynağı Türk Silâhlı kuvvetlerinin modern şekilde teçhizi ve sulhun bekçisi olarak şerefli mevkiini muhafazası millî gururumuzdur.

Anayasanın Türk Silâhlı Kuvvetleriyle ilgili olarak getirdiği yenilikler üzerinde çalışılmasını ihtiyaçların teminini ve Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yüksek vazife şuru içinde kendisine teveccüh edecek vazifeleri yerine getirecek maddi ve mânevi kuvvette olmasını memnuniyetle karşıladığımızı ifade etmek isteriz.

Muhterem arkadaşlar, Yeni Türkiye Partisi Meclis Grubu içinde vazife aldığı Hükümetin mesuliyetini paylaşarak ciddi ve müşterek bir çalışmanın en iyi örneğini vermeye inanmış bulunmaktadır.

Hükümete başarılar diler, hepinizi hürmetle selâmlanın. (*Alkışlar ve bravo sesleri*)

BAŞKAN — Söz sırası C.H.P. Meclis Grubu adına Sayın İbrahim Öktem'indir. (*Alkışlar*)

C.H.P. MECLİS GRUPU ADINA C.H.P. GRUP BAŞKANVEKİLİ İBRAHİM ÖKTEM (Bursa) — Yüce Meclisin Sayın Başkanı,

Sayın milletvekilleri;

Yeni Anayasamızın bütünü ile yürürlüğe girmiş olduğu 15 Ekim 1961 gününden bu yana Yüce Meclisin güvenini isteyen İkinci Karma Hükümetin programı üzerinde Cumhuriyet Halk Partisi Millet Meclisi Grubunun görüşlerini huzurunuzda arz etmek bahtiyarlığı içinde muhterem heyetinizi saygı ile selâmlarım.

Bu Hükümetin programını ve kendisinden beklenen görevleri gözden geçirmeden önce, memleketimizin bugün karşı karşıya bulunduğu belli başlı meseleleri ve bunların istikametlerini yakın tarihimiz içinde manalandırarak arz etmek istiyoruz.

Sayın milletvekilleri;

Bugün öyle sanıyoruz ki, Türkiye biri siyasi rejime taallük eden, diğeri vatandaşlarının insanlık haysiyetine yaraşır bir hayat seviyesine ve tarzına erişmeleriyle ilgili olan birbirine bağlı iki ana dâvanın karşısında bulunmaktadır. Diğer bir deyimle, iki çeşit meselemiz vardır: Biri siyasi, diğeri de iktisadidir.

Türkiye'nin yakın tarihi ve bu tarihin şeref sayfalarını yazarların bütün cehitleri, Türk milletinin siyasi sahada hür ve medeni bir toplum halinde yaşamasına müteveccih olmuştur. Türk Cumhuriyetinin kuruluşundan bugüne Türk toplumuna istikamet verenler, kendilerine siyasi bakımdan nihai hedef olarak demokratik düzeni almışlardır. Başarılan devrimler, kurulan bütün müesseseler ancak Batı medeniyetinin felsefi hedefine ulaşabilen demokratik düzeni gerçekleştirmek için yapılmıştır. Onun içindir ki, Atatürk devrimleri ve onların temel dayanağı olan lâiklik ilkesi Türkiye'de demokratik rejime doğru, adım adım, fakat emin surette gidilmesini sağlamıştır.

Huzurunuzda kuvvetle belirtmek isteriz ki, Atatürk'ün kurmuş olduğu parti şerefini taşıyan Cumhuriyet Partisi, demokrasinin bu memlekette ancak Atatürk ilkeleri kesin, olarak hâkim oldukça vaz olacağına inanmaktadır. (*Alkışlar*)

Muhterem arkadaşlar,

Cumhuriyet Halk Partisi demokratik düzenin en sadık ve yorulmaz bekçisi olarak, yıllardır bu düzeni savunurken, bu görüşünü şu felsefî temele dayamıştır: Biz, insanı bir nimet ve bir varlık sayıyoruz ve bu varlığını ancak hürriyet içinde geliştirebileceği inancını taşıyoruz. Siyasi hürriyetten mahrum bir düzende insanın bu mânevi varlığının inkâr edildiğini gördüğümüz için de, demokratik düzene karşı olan her cereyanın amansız düşmanı bulunuyoruz. (*Bravo sesleri*) Türk toplumunun, Cumhuriyetin kuruluşundan beri, Büyük Atatürk'ün gösterdiği yolda gelişmesi, bu hür insan tipini bugün bir gerçek haline getirmiştir. Bunun içindir ki, Türk milletinin demokratik olmayan yollarla idare edilebileceğini sananları sadece hüsrân beklemektedir. Yakın tarihimizin büyük ve ibret verici olayları bunun en büyük delilidir. Türkiye'nin demokratik düzen yolunda hür insan topluluğu olarak yürümesini engellemek isteyenler, 27 Mayıs'ta hukukun ve adaletin olduğu kadar, tarihin de kesin hükmünü giymişlerdir.

Sayın milletvekilleri,

27 Mayıs Devrimi yalnız hukuk bakımından meşru değildir; 27 Mayıs Devrimi, Türk tarihinin akış istikametini değiştirmek isteyenlerin bu bedbaht teşebbüslerini de yok ettiği içindir ki, tarihin de meşruiyet beratını almış bulunmaktadır.

İnsan haklarını inkâr etmeden, memleket mukadderatının tek hâkimi Türkiye Büyük Millet Menlisinin varlığını reddetmeden ve 27 Mayıs'ın yegâne amacı olan demokrasiyi yok etmeden bu devrimin karşısında olmaya imkân yoktur. Türkiye 27 Mayıs Devrimiyle ve onun getirdiği Anayasa ile tekrar Büyük Atanın çizdiği medeniyet ve hürriyet yoluna girmiştir.

Sayın milletvekilleri;

Şimdi, yer yer, bu rejim aleyhine yönelen bâzı cereyanlarla karşı karşıya bulunmaktayız.

Demokratik düzene karşı olan propagandaların sahipleri çok garip ve hayret verici bir halita teşkil etmektedirler. Bir yandan iktisadi ve sosyal reformların demokratik rejim içinde başarılamayacağını sanan bedbinler ve yabancı ideolojilerin temsilcileri ve hayranları; diğer yandan Türkiye'yi bir totaliter idarenin kamçısı altında idare etmek sevdasında olanlar, demokratik düzeni yıkmak hevesi içindedirler.

Kuvvetle ve bütün samimiyetimizle belirtelim ki, Türk milleti işçisi, çiftçisi zengini ve fakiriyle demokratik düzene gönülden bağlıdır. Biz, bu büyük milletin sağduyusuna ve oylarıyla memleket mukadderatına en sağlam istikameti vereceğine inanıyoruz. Demokratik rejimi beğenmeyenler, demokratik düzende toplum yararına hamleler yapılabileceğine inanmayanlar, aslında Türk milletiyle açık konuşma yapacak gücü kendilerinde görmeyenler, millete inanmayanlar ve onu hak sahibi değil, fakat onun dışında bir siyasi iktidarın sadece mevzuu telâkki edenlerdir.

Türk milletini iradesiz, taş, toprak gibi bir inşaatın sadece malzemesi sayma temayülüne, şiddet ve nefretle daima karşı koyacağız. (*Alkışlar*)

Sayın milletvekilleri;

Bir imanımızı daha huzurunuzda belirtmek isteriz. Biz, bahis konusu reformların ancak demokratik düzen içinde gerçekleştirilebileceğine ve böyle bir düzen içinde gerçekleştirilen reformların büyük kütlenin hasretini duyduğu refahı ve insanlık haysiyetine yaraşır hayatı getirebileceğine inanıyoruz. Halktan yana olanlar, halk için olanlar, ancak demokrasiden yana olanlardır. (*Alkışlar*)

Muhterem arkadaşlar,

İşte, bugün huzurunuzda bulunan Hükümetin belli başlı görevlerinden biri, Türk halkının gönülden bağlı bulunduğu demokratik düzen inancına gölge düşürülmesine asla müsaade etmemektir. Bu konuda bugün büyük merhaleler açılmış olmasına rağmen, Hükümetin çalışmalarıyla, tutumuyla halka vereceği güven ve şevkle daha büyük mesafeler alınacağı muhakkaktır.

Hükümetten, ümitsizlikleri yok edecek, gönüllere şevk verecek, kötü niyetlilerin kafasındaki karanlık düşünceleri iflâs ettirecek canlı bir tutum, imanlı bir davranış bekliyoruz.

Sayın Milletvekilleri,

Türkiye'nin iktisadi kalkınma dâvası, yukarda izah ettiğimiz demokratik düzen dâvasının ayrılmaz bir parçası ve onun nihai ve felsefi hedefidir.

İnsanlarının müreffeh yaşadığı; baskıdan, tehditten ve zorlamalardan olduğu kadar aklıktan, istismardan korkmadığı, medeni sıcak ve canlı bir toplum; işte, üzerinde yürüdüğümüz siyasi rejim yolunun varacağı iktisadi ve içtimai hayat merhalesi...

Bu merhaleye varmak için parti olarak uygun bulduğumuz usulleri Anayasanın ışığı altında nasıl gördüğümüzü birazdan arz ve izah edeceğiz.

Sayın Milletvekilleri,

Türkiye'mizin 25 Ekim'den beri bu yolda katettiği merhaleler nelerdir? Demokrasieye olan müşterek inancımızı pekleştirmek için, bunları kısaca özetlemekte fayda umuyoruz.

En büyük kazançlarımızdan biri, artık rejim münakaşalarını geride bırakmış olmamızdır. Bugün Türkiye'de hukuk tekniğinin tasavvur edebileceği bütün teminat müesseselerini getirmiş bir Anayasa yürürlüktedir. Seçim kanunları âdil ve dürüst bir seçimin bütün şartlarını toplamıştır. Tenkit hürriyetini tamamen saklı tutan bir Bakın Kanunu vardır. Toplantı hürriyetini bütün kemaliyle tesis edecek bir tasarı halen Yüce Meclisin komisyonlarında müzakere edilmektedir. Bu vesile ile Cemiyetler Kanununun da yeni esasların ışığı altında değiştirilmesi lüzumunu belirtmek isteriz. Hâkim bağımsızlığını ve teminatını tam mânasıyla kuran Yüksek Hâkimler Kurulu Kanunu yürürlüğe girmiştir. Anayasa Mahkemesini kuran kanun

da yürürlüğe girmiş ve bu Yüce Mahkemenin üyeleri seçilerek İçtüzüklerini yapmaya koyulmuşlardır.

Birinci Karma Hükümeti tenkit ederken kolaylıkla unutuluveren bir diğer başarı, bu Hükümetin bir ihtilâlden hemen sonra, birbirinden çok ayrı farz edilen iki cephenin temsilcileri tarafından kurulması ile beklenen her şeyi getirmemiş olsa bile hiç değilse, birikmiş hislerin, memleket menfaatlerini unutturacak şekilde patlamasını önlemiş olması ve beklenen siyasi barış henüz ruhlara tam olarak sinmemiş olsa bile siyasi hayatımızın normal mecrasına doğru sevk edilebilmiş bulunmasıdır.

Bu arada, partizan idarenin alışkanlıklarını gidermekte büyük adımlar atılmıştır.

Yine Birinci Karma Hükümet zamanında, memleketin koskoca bir bölgesine yerleşen açlık tehdidi, idari mekanizması sık sık haklı olarak tenkit edilen bu memlekette bir teşkilâtçılık örneği gösterilerek, idare mekanizmasının değişik unsurlarının hızlı ve ahenkli çalışmaları sonunda kısa zamanda yenilmiştir.

Birinci Karma Hükümet devrinde, başta kalkınma plânı olmak üzere, memleketin beklediği büyük iktisadi, sosyal, kültürel ve idari reformların 27 Mayıs 1960 tan beri devam edegelen hazırlıkları, birçok alanlarda son saflarına ulaştırılabilmiştir.

Yine aynı devirde, bir yandan, istikrar içinde azami yatırım yapabilmemizi sağlayacak bir bütçe yürürlüğe konmuş; öbür yandan, asla enflasyon tehlikesi yaratmaksızın köylümüz ve çiftçimiz hububat fiyatlarında, tütün fiyatlarında ve pancar bedellerinin ödenmemde şimdiye kadar görmediği kolaylıklara kavuşturulmuş ve nihayet aynı devirde, Cumhuriyet Hükümeti, kahraman Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yardımıyla, 22 Şubat 1962 de patlak veren ve sonu meş'um olabilecek bir hareketi en kısa bir zamanda bastırmış ve içerde ve dışarıda memleket istikrarını baltalamak isteyen bütün propagandaların gayretlerine rağmen, dış itibarımız artmış ve dost müttefik devletler, memleketimize tarihinde görmediği bir dış yardımın prensip vaadinde bulunabilmeleridir.

Sayın milletvekilleri,

Birinci Karma Hükümette, Cumhuriyet Halk Partili Bakanların yanında yer alan Adalet Partili Bakanlar, o Hükümetin hizmetlerine canı gönülden iştirak etmiş insanlar olarak, yarın daha iyi anlaşılacak olan bu başarıların mimarları arasında yer almışlardır. Onlara ve partilerinde Bakan arkadaşlarını desteklemesini ve anlamasını bilmiş olan milletvekillerine ne kadar ayrı siyasi çevrelerden gelirlerse gelsinler, Türk siyaset adamlarının vatan menfaatlerinin güdülmesinde ve yurt hizmetlerinin yürütülmesinde elele, tam bir ahenk içinde çalışabildiğini çok güzel bir örneğini vermiş olduklarından dolayı teşekkür borcumuzu burada açıkça eda etmek isteriz.

Aslında, birinci Karma Hükümete karşı yöneltilen tenkitlerin çoğu, zaman mefhumunu hiçe sayan bir insafsızlıktan ileri gelmiyorsa; türlü siyasi istismar kay-

gılarının memleket realitelerini bir yana istercesine yarattığı bulanık havanın, bu hükümetin müspet icraatını halk oyunun gözünde gölgelemiş olması yüzündendir.

Sayın milletvekilleri,

Cumhuriyet Halk Partisi Millet Meclisi Grubu bu gibi istismarın daima karşısında olacaktır.

Hükümet programında siyasi af konusunun bu gibi istismarların dışında tutulacağını belirtilmiş olmasını, bu bakımdan tasviple karşılıyoruz. Geçmiş siyasi mücadelelerin yaralarının sarılması, ancak, siyasi af konusunu sanki bu vatanın baş meseleymiş gibi takdim etmeye çalışan zihniyetin dışında mütalâa edilirse, mümkün olabilir. Ancak bu takdirdedir ki, bir nispet ve ölçü içinde kalmak şartıyla, siyasi af, milletin şefkat ve atıfeti olarak görülebilir. Aksi halde, siyasi af talepleri, ister istemez, 27 Mayıs Devrimine karşı bir hareket olarak görünür. Bu memlekette hiç kimsenin milletin bir lûtfunu siyasi istismar ve pazarlık konusu yapmaya ve onu bir haksızlığın telâfisiymiş gibi göstererek yürürlükteki Anayasa düzeninin meşru temelini teşkil eden bir devrimi zedelemeye kalkışmaya asla hakkı yoktur.

Cumhuriyet Halk Partisi Meclisi Grubunun nazarında, geçmiş siyasi mücadelelerin yaralarının sarılması, sadece, siyasi mahkûmların bir kısmının affı ile gerçekleştirilemez. 27 Mayıs Devriminin bu memlekette ilelebet sildiği hukuk dışı tasarruflardan zarar gören vatandaşların, bilhassa memurların, haklarının uygun şekilde telâfi edilmesini de, biz, zaruri sayıyor ve bunu Hükümetten istiyoruz.

Muhterem arkadaşlar,

Bu kısmı bitirmeden Sayın Bölükbaşı'ya zaruri bir cevap vereceğiz. Siyasi af konusunu istismar etmenin güya aleyhinde görünen Bölükbaşı'nın bu bakımdan hayli renkli sayılabilecek fikirlerine tevcih olunan itirazlara karşı olacağı yerde, Cumhuriyet Halk Partisinin mânevi şahsiyetini hedef tutan yersiz ve tarihi gerçeklere aykırı hücumlarını üzüntü ve esefle kaydetmiş bulunuyoruz. Biz, Genel Başkan sıfatını taşıyan bir zatın bu beyanlarını ve seçtiği üslubu itibara lâıyk görmüyoruz.

Yalnız, bu vesileyle bir defa daha ifade etmek isteriz ki, Cumhuriyet Halk Partisinin bu memleketi demokratik düzene emin adımlarla götürdüğü hususu, artık, milletlerarası siyaset ilminin benimsediği bir gerçek olmuştur. Cumhuriyet tarihi de, Cumhuriyet Halk Partisinin bu uğurda, sarf ettiği büyük gayretleri elbette ki, kaydedecektir. Bizzat Bölükbaşı'nın da bunu böylece bilecek mevkide olduğuna kanaatliiz.

Cumhuriyet Halk Partisinin demokrasi mücadelelerindeki gayret ve fedakârlıklarını hiçe sayan bir zihniyetin, gerçeklere asla itibar etmeyen inkârcı bir zihniyet olduğunda kimsenin şüphesi olamaz.

Kaldı ki, Bölükbaşı, bugünkü sözleriyle kendi kendisini de inkâr etmiştir. Daha bundan dört ay evvel 27 Mayıs ve demokrasiyi koruyucu Tedbirler Kanunu münasebetiyle gerek komisyonda, gerek bu kürsüden söylediği sözleri hatırlayanlar cidden hayret içinde kalmışlardır.

Cumhuriyet Halk Partisinin on yıllık muhalefetini ağır tabirlerle tavsif eden Bölükbaşı, bu müddet içinde Cumhuriyet Halk Partisi ile sık sık iş birliği içinde olduğunu ve hattâ onu, muhalefette çeşitli usullerle geçmeye çalıştığını unutmış görünerek, muhalefet sırasındaki tutumunu bizzat kendisi inkâr etmiş oldu.

Bu vesileyle, Bölükbaşı'ya da, yeni partisine de, Cumhuriyet Halk Partisinin hizmet kaderine benzer bir kaderin nasip olmasını dileriz.

Sayın milletvekilleri,

Geçmiş siyasi mücadelelerin hâtıralarını unutturmanın en iyi çaresi, şüphesiz, milletimize kalkınma yolunu açmaktır. Halen basınımızda ve halk efkârımızda kalkınma, meselelerimiz günün meselesi halindedir. Bir zamanlar demokratik rejimi kurmanın mücadeleleri içinde iken, siyaset adamlarının siyasi partilerin kalkınma dâvalarına yeter derecede yer vermedikleri bir açık hakikattir. İnsafla düşünürlerse, o mücadeleler sırasında bu memleketin mukadderatı üzerinde söz sahibi hangi müessese içinde, basın dâhil, kalkınma davalarımız Ön plânı işgal ediyordu!

O mücadeleler devrinde, Türk Milleti kalkınmanın ancak demokratik rejim içinde yapılabileceğine inanmış olarak, insan hak ve hürriyetleri için, demokrasi için mücadele ediyordu. Bu bakımdan, rejim meselelerimizin artık tasfiye edilmiş olduğu bugünkü devrede, aydınlarımızın, basınımızın ve halkımızın kalkınmanın iktisadi, sosyal ve kültürel meseleleri üzerine hızla atılmış olmasını ve bazen aşırı da olsa, sabırsızlık göstermesini, bir kazanç olarak memnuniyetle müşahade etmeliyiz.

Biraz önce kalkınma meselelerimizin halledilebilmesinin demokratik rejimi yaşatabilmenin temel şartlarından biri olduğunu ifade etmiştik. Şimdi, Cumhuriyet Halk Partisi Millet Meclisi Grubu adına bu konudaki temel görüşlerimizi de açıklamak isteriz.

Sayın milletvekilleri,

Halen bâzı çevreler halk efkârımızı kısır bir ideoloji münakaşasının içine atmak emelinde görünüyorlar. Şunu derhal belirtelim ki, bugün iktisat ilminin, siyasi ve sosyal ilimlerin ulaştığı ilerleme seviyesinde, artık XIX ncu asrın liberalizm ve sosyalizm münakaşaları çok geride kalmıştır. Türkiye için bugün, az gelişmiş bir memleket olmanın realiteleri ve bunları yenmek için ilmin gösterdiği çarelerden başka hiçbir şey yoktur.

Bu gerçekleri hangi çerçeve içinde yeneceğiz? Başvurulacak çareler nerede başlayacak, nerede bitecektir? Bunları Anayasamızın 1'nci maddesinden 62'nci maddesine kadar yer alan hükümlerde teker teker bütün teferruatıyla görüyoruz.

Bu Anayasa, özel teşebbüsü, kalkınmanın tek ve başlıca motörü telâkki eden ve her nevi Devlet müdahalesini reddeden bir anlayışa sahip değildir. Anayasamız 40'nci maddesinde; "özel teşebbüsler kurmak serbesttir" derken, son fıkrasında da "Devlet özel teşebbüslerin, millî iktisadın gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini sağlayacak tedbirleri alır" hükmünü ilâve etmektedir. Anayasanın 41'nci

maddesinin son fıkrasında, “iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı gerçekleştirmeyi; bu maksatla, millî tasarrufu artırmayı her sektördeki yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmeyi ve kalkınma plânlarını yapmayı” Devlete ödev olarak vermektedir. Görülüyor ki, Anayasamız açıkça, Devletin iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmada belli başlı rolü ve nâzım rolünü oynayacağını söylemektedir.

Ama, aynı Anayasa asla özel teşebbüsü ortadan kaldırııcı bir istikamet getirmemiş; yine 40’ncı maddesiyle Devlete; “özel teşebbüsün güvenlik ve istikrar içinde çalışmasını sağlayıcı tedbirleri almak” görevini de yüklemiştir. Görülüyor ki, Anayasamız Marksist bir anlayışın tamamıyla dışında olarak, kamu sektörüyle özel sektörün bir arada bulunacağı bir karma ekonomiyi esas almıştır. Yeni Anayasa elbetteki, kalkınmada kullanılacak usullerin insan hak ve hürriyetlerine aykırı usuller olmasını da reddetmektedir.

C.H.P. Millet Meclisi Grubunun kalkınma ve Devletçilik anlayışı, işte Anayasanın getirdiği sosyal devlet ilkesinin yine Anayasada yer alan bu icaplarına tamamen uygun olarak, kalkınmayı temel hürriyetler ve karma ekonomi düzeni içinde mütalâa eden ve her yönden gelen ideoloji taassuplarını reddeden pragmatik bir plancılıktır.

Karma Hükümetin, kalkınma politikasındaki anlayışının da, bu anlayışa uygun olduğunu görmekten büyük memnuniyet duymaktayız.

Karma Hükümet programında resmen yürürlükte olan plân hedefleri ve stratejisi hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararnamesinin benimsenmesi de, bu bakımdan son derece memnuniyet vericidir.

C.H.P. Millet Meclisi Grubu, kalkınmada özel teşebbüsün yaratıcı gücünden istifade etmenin ne kadar lehinde ise, Devlet yatırımlarının sadece özel teşebbüsün gerçekleştiremediği alanlara inhisar ettirilmemiş olmasının da o kadar lehindedir. Gerçekten, Hükümet programında özel teşebbüs tarafından gerçekleştirilmesi mümkün olsa bile meselâ, Demir - Çelik Sanayii gibi, stratejik yatırımların ve uzun süreli kalkınma için gerekli olan, ezcümle, sektörler arası ve bölgeler arası muvazeleneli kalkınmayı sağlayacak yatırımların Devlet eliyle yapılabilmesi esasının kabul edilmiş olmasından da büyük memnuniyet duyuyoruz.

Bunun gibi, Hükümet programında özel teşebbüsü teşvik etmenin, maliye ve kredi politikası, sermaye piyasasının teşekkülü, yol gösterme ve teknik yardım yollarıyla gerçekleştirilmesinin bir prensip olarak kabul edilmiş olmasını ne kadar tabîî karşılıyorsak; gerektiği takdirde, kabul ettiğimiz siyasi ve iktisadi düzenle bağdaşabilecek yeni Anayasanın cevaz verdiği doğrudan doğruya müdahale usullerine başvurabileceğinin de kabul edilmiş bulunmasını da o kadar memnuniyetle karşılıyoruz, özel sektörle ilgili dış ticaret ve bin netice yatırım siyasetimizde halen uygulanan kota sisteminin bu anlayışın bir sonucu olduğunu belirtmek isteriz.

Sayın milletvekilleri,

İşte, bu temel anlayışlar içerisinde, bu Hükümetin, huzurunuzda temel reformlara dair kanunları ve uzun vadeli kalkınma plânı kanunu en kısa zaman zarfında

getirilmesini bekliyorduk. C.H.P. Millet Meclisi Grubu, temel reform kanunlarının ve plânın bir an önce Meclise sunulmasının yorulmak bilmez takipçisi olmak azmindedir.

Bu temel reformların başında vergi reformu gelmektedir.

Memleketimizin özlenen yıllık ortalama %7 gelişme hızına kavuşabilmesi için reel milli gelirimizin %14 ünü yatırımlara ayırmak zorundayız. Bu gayretin başarı sağlayabilmesi, aynı zamanda, reel milli gelirimizin %4 üne balığ olacak bir dış yardımın sağlanmasına bağlıdır. Bu yatırım gayretinin yapılabilmesi ve dış yardımın elde edilebilmesi her şeyden önce, gereken iç tasarruf kaynaklarının sağlanabilmesine bağlıdır, özel sektörün gereken iç tasarruf kaynağını kendi başına sağlayacak kadar genişlememiş ve gelişmemiş bulunduğu ve az gelişmiş bir memleket olarak fertlerin istihlâk temayüllerinin büyük olduğu inkâr kabul etmez bir gerçektir. Bu durumda, hayati yatırımlar için gerekli kaynaklar, enflasyon gibi bizatihi bu kaynakları kurutan ve türlü tikanıklar ve toplumsal önceliklere uymayan temayüller yaratan bir yola başvurmamak azminde olduğumuza göre, ancak ve ancak kamu gelirlerinin artırılmasıyla mümkündür.

Bu ise ancak, programda belirtildiği gibi, tatbikat kolaylığını, verimi artırmayı ve vergi adaletini esas tutan bir vergi reformuyla mümkün olabilir.

Vergi reformunun, şimdiye kadar alışageldiğimiz kısır mefhumlar dışında, az gelişmiş bir memleket oluşumuzun realitelerine dayanan bir reform olması lâzımdır. Bu reformda dikkat nazarına alınacak husus, vergi kaçakçılığının vergi sistemimizin unsurlarını teşkil edecek olan muhtelif vergilerin birbirlerini kendiliğinden tamamlaması suretiyle zincirleme bir tarzda önlenmesi esasıdır. Vergi formaliteleri basit olmalıdır. Vergiler, mümkün mertebe, vergi yükü istihsalı artırabilmek suretiyle hafifletilebilecek tarzda tanzim edilmelidir. Büyük kütlelerin ödediği vergiler, mümkün mertebe, mahallî idarelere bırakılmak suretiyle, verginin psikolojik ağırlığı azaltılmalı ve bu gelirler mahallî kalkınma faaliyetlerinin finansmanında kullanılmalıdır. Böyle bir vergi reformunun, aslında memleketteki gelir dağılışındaki adaletsizliği gidermek şeklinde ve vatandaşın geliri nispetinde ve ödeme gücüne uygun şekilde mütalâa edilmesi lâzımdır.

Bu vesile ile Gelir Vergisi içerisinde zaruri bir kontrol sistemi olan servet beyanlarının programda ön görülen tarzda bir defalık iadesini, C.H.P. Millet Meclisi Grubunun, bu konuda bahis mevzuu kontrol usulünün olağanüstü bir devrede konmuş olmasından doğduğu ileri sürülen ruhi rahatsızlıklar delilinin bundan böyle ortaya atılmamasını sağlamak ve bu münakaşaları bitirmek için kabul etmiş olduğunu belirtmek isteriz.

Sayın milletvekilleri,

Tarım reformu ve onun bir parçası olan toprak reformu, Anayasamızın 37'nci maddesiyle emredilmektedir. Biz, tarım ve toprak reformunu çiftçiye sadece toprak sağlayan; ancak, o toprakta istihsalı artırıcı tedbirleri unutan bir reform olarak görmüyoruz. Bu reformdan beklediğimiz statüler, sosyal, iktisadi ve toptan teknik bir ıslahattır. Tarım reformunun başlıca gayesi, özel mülkiyet veya yarıcılık esasları

içinde cüce işletmeler halinde verimsizliğe terk edilmiş olan zirai işletmelerimizi, çiftçiye kendi toprağının sahibi yapmak ve özel mülkiyet esasını saklı tutmak suretiyle istihsal kooperatifleri halinde çalıştırmak olmalıdır. Tarım sektöründe verimi ve istihsalı artırmanın ve bu yoldan yeni yatırım kaynakları yaratmanın başka yolu yoktur. Ancak, bunun yanı sıra, tarım ve toprak reformunun bir diğer temel gayesinin de, tarım sektöründeki gelirin dağılışında mevcut adaletsizlikleri gidermek olduğuna, plân hedefleri ve stratejisi hakkındaki kararnamede belirtildiği üzere inanmaktayız. Bunun için, Anayasanın, 38'nci maddesinin 2 ve 3'ncü fıkralarında açılan bütün imkânların kullanılmasını ve toprağın asgari ve âzami genişliğinin, ailenin geçim ve iş kuvvetlerinin kıymetlendirilmesi esasına göre tespitini zaruri görürüz. C.H.P. Millet Meclisi Grubu olarak, tarım ve toprak reformunu kâğıt üzerinde bırakacak her türlü bahanenin ve geciktirmenin azimle karşısında olacağımızı da, bilhassa belirtmek isteriz.

Sayın milletvekilleri,

Ormanlarımızın korunması, bakımı ve orman halkının ormanla münasebetlerinin Anayasamız hükümleri dairesinde ve onların geçim ve çalışma durumlarını ıslâh etmek suretiyle tanzimi yolunda Hükümet programında mevcut vaade bütün kalbimizle katlıyoruz.

Toprak kaybıyla mücadelenin hayati önemine de bu vesile ile bilhassa işaret etmek isteriz.

Sayın milletvekilleri;

Küçük çiftçinin Ziraat Bankasından aldığı muhtelif kredilerin tasfiyesi ile konsolidasyonunda halen uygulanan bâzı esaslar, gerçeklere uygun değildir. Küçük ve muhtaç çiftçinin muacceliyet kesbeden borç taksitinin ödenmemesi halinde bütün borç miktarının muaccel olmasını, değiştirilmeye muhtaç çok ağır bir hüküm telâkki ederiz. Kanaatimiz odur ki, bu takdirde, icra tatbikatını muaccel olan taksit miktarına inhisar ettirmek, gerek, adalete, gerek küçük ve muhtaç çiftçinin fiilî ve hakiki borç ödeme kabiliyetine daha uygun düşecektir. Küçük çiftçiye verilmiş olan tohumluk kredisinde konsolidasyona tâbi tutulmuş olanlar için ayrıca bir konsolidasyon faizi alınması da değiştirilmesi gereken ağır bir hükümdür. Nihayet, her nevi zirai kredilerde muacceliyet halinde gecikme zamlarıyla faiz yekûnu aşağı - yukarı %39 a balığ olmaktadır ki, bu da bu çalışan sınıfın nefesini kesmeye sebep olmaktadır.

Geçen yıllarda memleketimize çok değişik tipte traktör girmiş olmasının, bunların bakımı ve idamesi hususlarında ne kadar büyük bir dert yarattığı bilinmektedir. Memleketimizdeki traktör tiplerinin belli birkaç kategoriye inhisar ettirilerek, bunların bakımhanelerinin ve yedek parça stoklarının yeteri kadar sağlanması yolunda yapılmakta olan çalışmaların hızlandırılmasını da önemli bir dâva olarak görmekteyiz.

Sayın milletvekilleri;

Hükümet programında kamu iktisadi teşebbüslerinin temel görevinin yatırım kaynağı sağlamak olarak tespit edilmiş olmasını büyük memnuniyetle karşılıyoruz.

Kamu iktisadi teşebbüsleri, bu bakımdan, az gelişmiş bir memlekette asla vazgeçilmez bir zarurettir. Kamu iktisadi teşebbüslerimizin bu görevi lâıyıkıyla yerine getirebilecek şekilde yeniden teşkilâtlandırılması hakkındaki reform tasarılarının bir an önce Meclise getirilmesi lâzımdır. Bu reorganizasyonun, bâzı yetersiz hukuki işletmecilik şekillerini kaldırmak; büyük holding teşekküllerin içinde yer alan teşebbüsleri daha rasyonel bir şekilde bir araya toplamak; bankacılık hizmetleriyle diğer hizmetleri birbirinden ayırarak finansman işlerini teli elde toplamak ve kamu iştiraklerinin de daha kontrollü bir tarzda tek elden yürütülmesini sağlamak esaslarına dayanması lâzımdır. İnancımız şudur ki, yatırım kaynağı yaratma görevini yerine getiremeyen birkaç istisnai teşebbüsün özel sektöre devri dışında, mevcut iktisadi Devlet Teşebbüslerimiz kamu malı olarak muhafaza edilecek ve kısa zamanda ıslah edilerek yenilerini kurmak mümkün olabilecektir.

Özel sektörün gereği gibi gelişebilmesi için bankacılık sistemimiz ve sermaye piyasalarının teşkilâtlandırılması konularında Hükümet programında yer alan hususlar tam tasvibimizle karşılanmıştır.

Sayın milletvekilleri;

Ticaret ve hizmetler sektöründe müstahsille müstehliki birbirine yaklaştıracak kooperatifçilik tedbirlerini, millî gelirimizin israf edilmemesi ve gerek müstahsilin emeğinin karşılığını bulabilmesi, gerek müstehlikin menfaatlerinin korunması bakımından zaruri saymaktayız.

Küçük sanatlar ve esnafılık sektöründe yeni ve sağlam bir düzen getiren kanunun en kısa zamanda komisyonlardan çıkması belli başlı temennilerimizdendir.

İthalât ve ihracatımızda, her nevi israfları önleyici bir teşkilâtlanma gayretini de zaruri sayarız.

Sayın milletvekilleri,

Kalkınma gayretlerinin ancak iyi bir idare ile mümkün olacağı açıktır. Bu bakımdan, idari teşkilâtımızın ve Devlet personeli ücret sisteminin bir an önce yeknesak esaslara bağlanarak ıslah edilmesi, yapılacak temel reformlardandır. Bu hususun önümüzdeki bütçe yılından önce gerçekleştirilmesini bekleriz.

Grubumuz, ayrıca, her alanda, Hükümetin muvafakati dışında masraf artırıcı ve gelir azaltıcı kanun tekliflerinden kaçınmaya kararlıdır.

Muhterem arkadaşlar,

Diğer bir reform alanı da, eğitim hizmetlerimizdir. Bu konuda Grubumuzun üzerinde durduğu en önemli konu, ilköğretim seferberliği, teknik öğretim ve halk eğitimidir.

İlköğretim seferberliğinde temel esas, köy Öğretmenlerinin köyde sadece ilkokul derslerini okutacak vasıfta olmamasıdır. Köy öğretmeni, aynı zamanda, Türk köyünü ortaçağ kalıntılarından kurtaracak bütün medeni hizmetlerin öncüsü olabilecek şekilde teçhiz edilmelidir.

Genel eğitim siyasetimiz bakımından bugünkü sistemimiz hakkında ileri sürülecek en büyük tenkit, ilkokul üzerindeki kademelerde klâsik eğitime, teknik öğretime nispetle çok fazla yer verilmekte olmasıdır. Kalkınma ve yatırım gayretlerimizin başarısı, bu, dengesizliğin giderilmesine bağlıdır.

Nihayet, Atatürk'ün büyük önem verdiği halk eğitim ve kültür kurumlarının Devlet eliyle bir an önce kurulmasını zaruri görmekteyiz.

Sayın milletvekilleri,

Halkın mahallî kalkınma programları çerçevesi içinde yatırım gayretlerine kendi gönül rızasıyla iştiraki prensibini Anayasamızın 42'nci maddesi muvacehesinde, Hükümet programında bulmakla sevinç duyduk. Bu konunun, birtakım gayri ilmî ve indi istismarlara vesile vermemesi en büyük temennimizdir.

Bu gayretler içerisinde, gençliğin yeter derecede kullanılmayan büyük şevk ve enerjisinin de teşkilâtlandırılması gerektiğine inanıyoruz.

Sayın, milletvekilleri,

Sosyal meselelerimiz, başta işçi davaları olmak üzere, Hükümet programında müstesna bir yer almıştır.

Toplu sözleşme, grev ve lokavt tasarısının bir an önce Yüce Meclise sunulmasını bekliyoruz.

Millet Meclisi Grubumuz, sendika hukukumuzun yeniden düzenlenmesi gayesiyle, naçiz bir yardım olmak üzere, birkaç gün içinde bir Sendikalar kanunu teklifini Yüksek Meclise sunmak kararındadır.

Sayın milletvekilleri,

Kalkınma halinde bulunan yurdumuzun sosyal dâvalarından bir önemlisi de sağlık hizmetleri davasıdır.

İnsan gücünün ekonomik değeri bizde yeni anlaşılmaktadır. Millî istihsalde büyük önemi olan bu gücün sahiplerinin sağlıklarının korunması modern devletin başlıca vazifelerinden biridir. Hükümet programında sağlık hizmetlerinin “yurdun her köşesine, bilhassa geri kalmış bölgelerine yöneltilerek, hizmetlerin dağılışı sosyal adalet prensiplerinin gerçekleştireceğiz” vaadinden büyük memnuniyet duyduk. Filhakika, bugünkü haliyle, sağlık hizmetlerinin, yurt bölgelerine dağılışı büyük bir adaletsizlik mevcuttur. Bu bakımdan, yurdu Batı bölgesi, Orta Anadolu bölgesi ve Doğu bölgesi birbirleriyle nispet kabul etmez bir manzara arz etmektedir. Sağlık teşkilâtının bilhassa Doğu bölgelerinde zaten mevcut olan zaafı, bir de kadrolarındaki korkunç boşluklar yüzünden bu yurt parçasının aslında son derece geri olan sosyal ve ekonomik bünyesi dolayısıyla duyulan sağlık hizmetleri ihtiyacını hiç karşılamayacak bir ölçüdedir.

Ciddî ve âcil tedbirlerle bu bölgenin ihtiyacına Devletin koşması lüzumuna inanıyoruz.

Sırası gelmişken burada, Hükümet programında eksik gördüğümüz bir gerçeğe işaret etmeden geçmeyeceğiz. Modern Devletin, sağlık sahasındaki hizmet rolü, her şeyden evvel koruyucu hizmetler sahasıdır. Geri kalmış bir memlekette Devlet bu ana hizmetin yanı sıra tedavi edici hizmetleri de yüklenmek mecburiyetindedir. Tedavi edici hekimlik ise çok masraflıdır. Devlet ilânihaye, normal gelir yolundan, bunun gerektirdiği külfetlere tahammül edemez veyahut şimdi bizdeki iptidai durumundan ileri görülemez. Binaenaleyh, medeni memleketlerin çok evvel başvurdukları en kestirme ve verimli yol olan sağlık sigortasını kurmak mecburiyetindeyiz. Bu konu üzerinde çok konuşulmuş ve yabancı mütehassıslar da bu hususta ısrarlı tavsiyelerde bulunmuşlardır. Sigorta sisteminin tekemmülü uzun zamana muhtaçtır. Diğer taraftan, Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Kanununun gerektirdiği hizmetlerin yurt ölçüsünde gerçekleştirilmesi de başka türlü mümkün değildir. Sorumluluğunu taşıdığımız bu Hükümetin bu konuda vakit kaybetmeden ciddi ve bilgili adımlar atması en halis temennimizdir.

Bir diğer temennimiz de, sağlık hizmetlerinin, bugünkü teşkilât durumunda dahi, alınacak ciddi ve rasyonel tedbirlerle verimlerini bir misli artırmanın mümkün olduğu ve dolayısıyla, bunun icaplarını yerine getirilmesi olacaktır.

Bundan başka, şehir kasaba ve bilhassa köylerimizin toplum ve iskân hijyeni konusu da bir an evvel ele alınmalıdır.

Bu arada, mesken politikası konusunu da programda yeterli bulmadığımızı hemen belirtmek isteriz. Mesken politikamız, millî gelirimizden mesken inşaatına daha fazla pay ayıramayacağımıza göre, lüks mesken inşaatına ayrılan kaynakların sosyal mesken inşaatına aktarılması şeklinde olmalıdır. Bu takdirde dahi, zirai sektörde artan nüfusun, gizli işsizliğin saklı problemlerini hızla ortaya çıkarmak suretiyle halkı köylerden şehirlere ister istemez aktarması karşısında, gecekondû dâvası, daha uzun zaman halledilemeyecek bir dâva halinde sürüncemede kalmamalıdır. Bunun çaresi, gecekondû vakıasını tanımak; onu esas itibarıyla gayri meşru saymamak; ancak, bu vakıayı, kanunla tanzim etmektir. Gecekondû bölgelerinin belediyelerce tespiti; bu bölgeler içindeki arazinin Devlet eliyle ve Anayasanın 38'nci maddesinin 2 ve 3'ncü fıkralarında tanınan imkânları kullanarak, mesken ihtiyacı olan ve bu ihtiyacı bizzat ve ucuza gidermek isteyen çalışan vatandaşlarımızın istifadesine tahsisi; gecekondû inşası, kiralınması ve devrinin kütlenin istismarına yol açmayacak esaslara bağlanması; bu bölgelere temel eğitim, belediye ve sağlık hizmetlerinin sağlanması ve bu gecekonduların yavaş yavaş eskilerinden başlayarak uzun vadeli ve düşük faizli krediler ve teknik yardım yoluyla peyderpey sosyal meskenlere tahvili zaruridir. Hükümetten hu konuda daha enerjik davranmasını istiyoruz.

Sayın Milletvekilleri,

Hükümet Programında yer verilmemiş olan bir ana gelir konusuna burada işaret etmeden geçmeyeceğiz.

Tarihi oluşlar sonucunda birçok medeniyetlerin kucaklaştığı güzel yurdumuz, dünya turizm endüstrisi için tamamen bakir bir sahadır. Hükümetten bu konuda ciddi çalışmalar beklemek hakkımızdır. Bu konuda Batı komşumuz Yunanistan'la Güney komşumuz Lübnan'dan ders almak zorundayız.

Ekonomik kalkınmamızdan gelir kaynağı olan turizm sabasına bilgili ve plânlı bir yatırımın en süratli bir şekilde ele alınmasında önem görmekteyiz.

Sayın Milletvekilleri,

İktisadi, sosyal, kültürel ve idari reformlar hakkında Grubumuzun görüşlerini kısaca arz etmiş bulunuyoruz. Bütün bu reformların, aslında, kamu sektörünü ve özel sektörü kapsayan plânlı bir kalkınmanın şartı olduğunu ve bu reformların da; plânlı bir kalkınma olmadan beklenen verimi veremeyeceğini, bu vesile ile bir defa daha belirtmek isteriz.

Sayın Milletvekilleri,

Programın dış politika konusundaki kısımlarına Grubumuz tamamıyla katılmaktadır. Bu vesile ile bu memlekette reform taraftarı olmanın, demokrasiyi inkâr etmek için sebep teşkil etmeyeceği gibi; Türkiye'yi Batı ittifakından ve onun temel unsuru NATO'dan ayırıp, jeopolitik gerçekler dışında nötralist bir politikaya sürüklemek demek olmadığını da bilhassa belirtmek isteriz.

Avrupa ekonomik camiasıyla ortaklık müzakerelerinin az gelişmiş bir memleket oluşumuzun icaplarıyla, plânlama için lüzumlu iktisat siyaseti vasıtalarını saklı tutan bir sonuca ulaşması candan temennimizdir.

Sayın Milletvekilleri,

Programda Silâhlı Kuvvetlerimiz için derpiş edilen hususları büyük sevinçle karşıladık. Belli başlı vazifemizin, demokrasiye ve hürriyete âşık, Anayasa düzenine sâdik ve her siyasi cereyanın dışında olmasını bilen kahraman Silâhlı Kuvvetlerimizi, her nevi tahriklerden mâsun tutmak olduğunu, C.H.P. Millet Meclisi Grubu tam mânasıyla müdriktir. Bu itibarla, Grubumuzun Silâhlı Kuvvetlerimize olan güveni, Yüksek Meclisin mustere güveninin içinde yer almaktadır.

Sayın Milletvekilleri,

C.H.P. Millet Meclisi Grubu, yeni Hükümetin Programını tasvip etmektedir.

Hiç şüphe yok ki, bu Hükümetin başarısı, onu kuran siyasi parti gruplarının yasama meclislerinde disiplinli bir iş birliği içinde bulunmalarına bağlıdır. Bu iş birliğinin temellerinin kısa zamanda atılmış olmasını görmek, ilerisi için ümit verici bir unsur olmaktadır. Hükümete katılan siyasi parti gruplarının, onu, Anayasa, bu program ve koalisyon protokolü içinde murakabe ederken, işte böyle bir anlayış içinde hareket edeceklerinden eminiz.

Bu vesile ile Hükümetin ve ona katılan siyasi parti gruplarının, muhalefet partilerinin ciddi ve kıymetli tenkitlerinden ancak istifade edeceklerini belirtmeyi de bir vazife sayarım. Şiarımız Hükümete katılan siyasi parti grupları arasında olduğu

kadar, iktidar grupları ile muhalefet grupları arasında da dostane ve medeni münasebetleri idame ettirmek olacaktır.

Muhterem arkadaşlarım,

Bu noktaya gelmişken, zihnimde ve kalbimde yer tutan bir düşünceyi sizlere duyurmaya müsaadelerinizi dilerim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, millet iradesinin tecelligâhı olan bir yüce varlıktır. Onu teşkil eden millet mümessillerinden mürekkep muhterem heyetlerin, bu yüce varlık içerisinde millet adına kullandıkları salâhiyetler nispetinde, sorumluluklarının da hududu engindir. Yüz yıllardır keyfî idarelerin tasarrufundan kurtulularak kendi kendine idare yolunu ariyan büyük Türk Milleti, tarihi bir özlem içinde, bütün ümidini bu yüce Meclise bağlamış bulunmaktadır ve Meclis, bu özleme cevap verdiği ölçüde gerçek itibarına ulaşacaktır. Binbir mihnet, meşakkat ve yokluk içinde kıvranan, refaha, medeniyete ve adalete susamış olan bir milletin mümessilleri oluşumuz, her birimizin parti ve program farkı ne olursa olsun, bizim için asıl olan şeyin, onun kaderini en kısa zaman içinde değiştirmekte, insan haysiyetinin her sahadaki icaplarını ona temin etmekte toplanan inancımızı kaybetmemek ve bunu gerçekleştirmek olduğunu unutmamamızı gerektirir.

Talihsiz olduğu kadar, öğretici olan geçmiş mücadelelerin kısırlığını ve büyük zararlarını göz önünde tutmak; hatalı parti münasebetleri alışkanlıklarından sıyrılarak objektif ve yapıcı bir istikamete yönelmek ve millete borçlu bulunduğumuz hizmetleri bütün imkânlarla yerine getirme heyecanını ve zevkini müşterek bir duygu haline sokmak başlıca hedefimiz olmalıdır. *(Alkışlar)*

Aziz arkadaşlarım,

Uzak ve yakın geçmişimizin tarihî zaruret ve gerçeklerinden doğan ve acilen halledilmeyi bekleyen binbir meselemiz vardır. Bu mukaddes vatan ve bu aziz millet, bu uğurda bizden büyük çaba ve feragat beklemektedir.

Bundan daha ulvi bir ülkü tasavvur edilebilir mi? içinde bulunduğumuz bu intikal devrinde, bizi birbirimize düşürerek yurdumuzu parçalamak isteyen düşmanlıkların yanı başında, maceracı ihtirasların alabildiğine at koşturmak istediği tehlikeli bir ortamda, akıllı - hem de çok akıllı, - sabırlı - hem de çok sabırlı, - feragatli - hem de çok feragatli - olmak ve bir ülküye inanan insanların, bir uzun süre, mümkün olan bütün gayretlerini birleştirmek mecburiyetinde olduğumuza inanıyoruz. *(Bravo sesleri, alkışlar)*

Aziz arkadaşlarım,

Müşterek olan bu inancı huzurunuzda bir defa daha dile getirmek mecburiyetini duyduğum için müsamahanıza sığmıyorum. Yürekten inanıyorum ki, Türkiye'mizi kalkındırma ülküsü, hepimizin ve bütün Türk Milletinin ülküsüdür. Bir tarihî vazife ve bir tarihî şeref sizleri beklemektedir.

Yüce Millet Meclisinin Sayın Başkanı, Sayın milletvekilleri,

Sözlerime, C.H.P. Millet Meclisi Grubunun Malatya Milletvekili İsmet İnönü'nün Başkanlığındaki ikinci Karma Hükümete güvenoyu vereceğini arz ederek son verir ve Yüce Meclisi en derin saygılarımla selâmlarım.

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar, grup adına söz isteyen arkadaşlarımız bitti. Şimdi şahısları adına söz istemiş olan arkadaşlara söz vereceğim.

Fakat bu kısma geçmeden evvel Başkanlık Divanınız Yüce Heyetin bilgisine sunmaya zaruret duyduğu bir hususu arz etmek istiyor.

Öğleden evvelki oturumda Başkanlığınızın eline saat 12 de gelmiş bulunan ve Millet Partisi tarafından Meclis Başkanlığına çekilmiş bir telgraf vardır. Bu telgraf Millet Partisi Grubu Başkanı arkadaşımız tarafından “Hükümet programı okunurken Meclisten naklen efkârı umumiye bu program intikal ettirildi. Muhalefet partilerinin tenkitlerinin de radyo ile efkârı umumiye intikal ettirilmesini isteriz” diye Başbakanlığa yazılmış ve bir örneği de Başkanlığa gönderilmiştir. Bu telgraf elimize geçmiş oldu. Millet Partisi Başkanı Sayın Osman Bölükbaşı, tenkit nutuklarında da bu hususa kısmen işaret etmişlerdi. Telgraf kendilerinin tenkitleri bittikten sonra elimize geçtiği için, bu arzularını Riyaset yapma imkânını bulamadı. Telgrafın tevdi tarihi dün akşam saat 8.20 dir. Bizim postaneye gelişi 11.50 dir ve Kâtibi Umumiliğe tevdi de bu saattir. Bu saatte Bölükbaşı arkadaşımız tenkitlerini yapmış idi. Gönül çok arzu ederdi ki, Hükümet programı okunurken efkârı umumiye intikal ettirilmesi üzerine kendi tenkitlerinin de efkârı umumiye intikalini istedikleri hususunda o gün müracaat etmiş olsalardı. Arada 48 saatlik bir müddet vardı. Riyaset tedbir alır ve grup sözcülerinin tenkitlerini de efkârı umumiye intikaline tevessül ederdi.

Şimdi, öğleden sonra Adalet Partisi Grup Başkanı arkadaşımız da bir tezkere ile Meclis Riyasetine ve Meclis Kâtibi Umumiliğine müracaat etmiştir.

A.P. Grubu Başkanı der ki, “Grubumuz Başkanının sözlerini Mecliste ifadesi esnasında, radyo vasıtasıyla efkârı umumiye intikalinin temin edilmediğini gördük. Bundan üzüldük. Fakat radyoda bu nutuk aynen okutulsun ve bunun icabını Riyaset istikmal etsin.” Bu hususta yine, eğer kendileri “Millet Partisi Başkanı için söylemiş olduğum gibi” Hükümet programının okunmasının akabinde Riyaseti ikaz etselerdi, bunun tedbirini alabilirdik. Şimdiki halde müracaat tekliflerini İçtüzüğümüzün 222’nci maddesine göre, maalesef oylarınıza sunmak mevkiinde değilim. Çünkü 222’nci madde aynen şöyledir:

“İcra hususlarına dair Heyeti Umumiye mebuslar tarafından temenni takrirleri verilemez.”

Bu bir temennidir. Hükümet muhalefet gruplarının bu arzusunu duymuştur. Kendi takdirine göre bunu yapar. Hükümetin hareketinde doğru olmayan bir husus varsa, bütün milletvekilleri bu kürsüden Hükümeti bu hareketinden dolayı tenkit ve icabeden muameleye tevessül edebilirler. Binaenaleyh, bu hususta da Riyasetin yapabileceği bir şey yoktur.

Bu vesile ile şunu arz edeyim ki, Hükümetin Meclis kürsüsündeki beyanlarının ve programlarının intikalinin yapıldığı anda; bundan sonra müsaade buyurursanız Meclisteki parti grupları adına söz isteyen arkadaşların beyan ve tenkitlerini de radyo ile ilân edelim. (“Güzel, güzel” sesleri) Riyaset, bunu bundan sonra usul ittihaz eder, bu şekilde hareket ederiz. Bu arada bunu arz etmeyi bir vazife bilirim.

Şimdi, şahısları adına söz istemiş olan arkadaşlara...

MEMDUH ERDEMİR (Kırşehir) — Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Ne usulü hakkında?.

MEMDUH ERDEMİR (Kırşehir) — Bu mevzu hakkında.

BAŞKAN — Buyurun.

MEMDUH ERDEMİR (Kırşehir) — Muhterem arkadaşlar,

Reis Beyin izah buyurduğu, bizim Genel Başkanımız Osman Bölükbaşı'nın tenkitleri meyanında yer almış bulunan muhalefet tenkitlerinin radyo ile umumi efkârâ intikal ettirilmesi keyfiyetini, dün grupta karara bağladığımız andan itibaren, tam hatırlayamıyorum, fakat saat 17,00 - 18,00 arasında, bizzat ben Meclis Postanesinden Sayın İnönü'ye Hükümet Reisine acele telgrafla durumu bildirmiş bulunuyorum. Bir müddet sonra, Sayın Reisin de izah buyurduğu saatte de Meclis Riyasetine bir telgraf çekmiş bulunuyoruz.

Burada Hükümet programının halka intikali bahis mevzuudur, icraatı Hükümet yapmış bulunmaktadır. Acele telgrafı Hükümet almıştır. Bu telgraf bültenlerde ve sabah gazetelerinde yer almıştır. Hükümet programı radyo tarafından halka intikal ettirilirken, muhalefet partilerinin konuşmalarını intikal ettirmeyi unutmak çok calibi dikkat bulunmaktadır. Bundan sonra

Riyaset bir usul ittihaz etmiş bulunmaktadır. Durumu tavzih etmek için arz ettim, hürmetlerimle.

BAŞKAN — Mesele tavazzuh etmiştir. Riyasetçe ayrıca bir beyanatta bulunmaya lüzum görülmemektedir.

Elimizdeki listeye göre, söz almış olan arkadaşlardan, evvelâ lehte, sonra aleyhte, sonra üzerinde söz almış olanları söz alma sırasına göre kürsüye davet edeceğim.

Bu vesile ile şunu arz edeyim ki, gerek hatip arkadaşlarımız konuşurlarken, gerek onu dinleyen sayın milletvekili arkadaşlardan, hatibin sözlerini kesmemelerini ve hatibi tahrik edici hareketlerde bulunmamalarını rica eder, hatiplerden de gerek şahısları ve gerekse muayyen parti grupları adına konuşurlarken, tahrik edici veya sataşmayı tazammun edici mahiyette konuşmamalarını rica ederim.

Şimdi, verilmiş olan 4-5 takrir vardır, bu takrirlerden beş tanesi kendi adlarına söz almış olan arkadaşların konuşma müddetlerinin 10 dakika olarak tahdidini istemektedir. Bir tanesi de 15 dakika olarak tahdidini istemektedir.

Bu takrirleri okutarak reylerinize sunacağım.

Başkanlığa

Hükümet programı üzerinde leh ve aleyhinde söz alan 50 yi mütecaviz sayın üye bulunduğundan konuşmaların onar dakikaya tahsisini arz ve teklif ederiz.

Mardin

Talât Oğuz

Ağrı

Nevzat Şener

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına Söz almış bulunan bütün milletvekillerinin konuşmalarını sağlamak maksadıyla, hatiplerin konuşmalarının 15 er dakika olarak tahdidini arz ve teklif ederim. Saygılarımla.

Erzurum

Cevat Önder

BAŞKAN — Takrirler aleyhinde söz isteyen var mı efendim? Bir kişiye söz vereceğim. Sayın Tahtakılıç buyurun.

Bu arada şunu arz edeyim ki, bu ana kadar şahısları adına söz isteyen arkadaşların adedi 54 dür.

Buyurun efendim.

AHMET TAHTAKILIÇ (Uşak) — Muhterem arkadaşlarım; söz tahdit etmek suretiyle, 7 ay zarfında kurulmuş Birinci Koalisyonun istifasından sonra kurulan ikinci Karma Hükümetin programı üzerinde şahısları namına söz söylemek üzere isimlerini yazdırmış arkadaşlara imkân verilmeyecek mi? 10 dakika diye tahdit yapacağımıza, her milletvekili arkadaş elbette burada şimdiye kadar söz konusu olan tenkitleri nazarı itibara alarak görüşlerini, mutlaka söylemek istediği noktalara toplamak suretiyle serbestçe söylemelidir.

Bizi her hangi bir şekilde zorlayan bir kuvvet yoktur. Hükümet kurulmuştur. Güvenoyunu bir gün sonra almakta hiçbir mahzur yoktur. Bu kadar çeşitli meseleler konuşuluyor, hele “reform” kelimesi ki, o da bu memleketin siyasi edebiyatında, devlet hayatında dejenere olmak üzeredir, o halde bu kadar çeşitli meselelerimizin derin bir şekilde konuşulduğu bir sırada, ve 7 ay zarfında meydana gelmiş olan Hükümet krizinden sonra yeni kurulmuş olan Hükümetin programında memleketin ayakta olan meselelerinin halledilmesine medar olacak tenkitleri yapmak imkânını vermek suretiyle Büyük Millet Meclisine hâkim olan zaman unsurundan biraz fedakârlık yapmanızı hepinizden istirham edeceğim.

Güvenoyunun bir gün sonra neticelenmesi bir şey yapmaz. Bu bahisle açılmış olan konuşmaların enine boyuna aydınlanmasından fayda geleceği kanaatindeyim. Hepinizden bunu istirham edeceğim. Hürmetlerimle. (Alkışlar).

BAŞKAN — Başka söz isteyen olmadığına göre takrirlerden en aykırısını oya koyacağım: Görüşmelerin 10 dakikaya indirilmesini tazammum eden takriri kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Görüşmelere 10 ar dakika olarak devam edilecektir. Listedeki sıraya göre davet edeceğim.

Rauf Kiray, lehte. Buyurun efendim.

RAUF KIRAY (Kütahya) — Muhterem arkadaşlar, ikinci Karma Hükümetin okunan programı münasebetiyle memleket menfaatini ve vatandaş hukukunu bağımsız olarak azimli bir arkadaşınız olarak söz almış bulunuyorum.

Yeni hükümet programının bundan evvelki programda olduğu gibi millet ve memleket menfaatlerini en iyi şekilde sağlamak gayesiyle hazırlanmış olduğuna asla şüphem yoktur.

Bu böyle olmakla beraber birçok zaman muhtelif sebeplerle bu iyi niyetin nazari ifade seviyesinden ileriye geçmemiş olduğu da görülmüştür.

Bugünün medeni devletlerinden zekâ ve çalışkanlık bakımından asla geri olmayan ve hattâ yaradılış itibariyle üstün vasma mazhar olan ve bu sayede tarihte büyük inkişaf, terakkiler ve başarılar sağlamış bulunan milletimiz tarih boyunca dünya milletlerine yardımlarda bulunmuş olmasına rağmen, fikir ve kabiliyet üstünlüğü ile dünyaya hükmetmiş iken bugün bu milletlerden yardım kabulüne düşmüştür.

Bu acı hakikati bu kürsüden içim sızlayarak arz ediyorum ve ecdadımızdan af diliyorum, inşallah bu ıstırap bize memleket dâvalarını her şeyin üstünde sağlar.

Muhterem Meclisin sayın üyelerine şunu arz ederim ki, Meclis azaları tarihte bugüne kadar emsali olmayan büyük mesuliyet taşımaktadırlar. Bizler normal bir devrin vazifelileri değil, bir rejim dâvasını halletme mecburiyetinde olan sorumlularız.

Muhterem arkadaşlar bu vazifemizi yerine getirdiğimiz gün bu mübarek yurdu, bu asil milleti muasır devletler seviyesinde yükseltmiş olacağız. Cumhuriyetimizin banisi büyük Atatürk'ün güvendiği asil millet olarak bu basanda muktedir ve azimli olduğumuza asla şüphem yoktur.

Hükümet programında her sahada yapılabilmesi icabeden hususlar nazarı dikkate alınmıştır. Bundan evvelki Koalisyon Hükümetinin okunan programını da alkışlamıştık Fakat birçok siyasi gayelerden dolayı, zamanında lâzım gelen iktisadi ve malî tedbirlerin iyi halledilmemesi yüzünden memleketin birçok yerinde meydana gelen işsizlik ıstırabının fiilî hareketi, birkaç, ay evvel Meclis kapılarına dayanmıştı.

Programda da bugünkü gibi işsizliğin ve iktisadi meselelerin halledileceğine işaret edilmişti.

Bendeniz yeni Hükümetin programından ümit var olmakla beraber bugün memleketi tehdit eden bir iki âcil tedbire işaret edeceğim.

Aziz arkadaşlarım,

İşçi vatandaşlar programsızlık ve koordinasyon yoksunluğu yüzünden emniyetli çalışmaya mazhar olamamışlar başı boş iş arama hareketleri sebebiyle korkunç duruma düşmüşlerdir.

Bir iki ay evvel Meclise kadar gelmiş bulunan işsizlere bir vilâyet kadrosu içinde harman zamanı yani iş mevsimine kadar bir vazife verilebilmesi imkânı var iken bu

yapılmamış ve yanlış propagandalara sebep olacak işsizlik ve ıstırapları ile baş başa bırakılmışlardır.

Bir başka vaka:

Bu sene büyük işçi kütlesini sinesinde vazifelendiren Adana bölgesine fazla yağmur yağması yüzünden mahsulde gecikme olmuştur. Zamanında lâzım gelen tedbirlerin alınmamış olduğu için işçi merkezlerine ihbar yapılamamış ve işçi kendi anlayış ve itiyadı ile iş sahasına gelmiştir.

İşin zamanında başlamamış olması yüzünden işsiz ve perişan kalmıştır. Hattâ o kadar ki, arkadaşlar bu mıntıkada yetişen ve gelinalı denen otu yiyerek korkunç açlıkla mücadele etmişlerdir.

İşçi vatandaş yalnız iş sahasında değil sosyal dâvalarında da ıstıraplıdır.

Hastaneler, dispanserler ve doktorlar gayri kâfidir.

Gazetelerde okudum veremden kurtulmak için hastane sırası bekleyen bir vatandaşın hakkın rahmetine kavuştuktan iki sene sonra hastane sırasının geldiği bildirilmiş bu suretle zavallı ailenin ıstırapı tekrar kamçılanmıştır.

Bu kötü propagandayı bu ıstırap çeken vatandaşlardan nasıl sileceğiz.

Programda grev ve lokavt Kanununun getirileceğini memnuniyetle, okudum. Çok sevindim. Hakikaten geç bile kalınmıştır.

İşçi vatandaşlarımız her şeyden evvel işinden, istikbalinden, sosyal durumundan emin olmak istiyor. Haklı isteği bundan başka bir şey değildir.

İşçi sigortalarına kesilmekte olan paraların işçi dâvalarına yatırım yapılması ehemmiyetle göz önünde bulundurulması icabeden mühim meseledir.

Sayın arkadaşlarım,

Köylü vatandaşlarımız refah içinde midir sanki: Hayır arkadaşlar her gittiğimiz yerde ve her zaman karşılaştığımız bu vatandaşların durumları ile alâkalanıyoruz.

Görüyoruz ki, yegâne istinatgâhı olan mahsulle bu vatandaşların evlerinin, tarlalarının ipotekten kurtulmasına ve borçlarından sıyrılmasına asla imkân yoktur.

Çünkü köylü birçok noksan sebepler dolayısıyla buğdayını 70 kuruştan aşağıya mal edemiyor. Hâlbuki alım bunun altındadır. Bu durum karşısında köylümüz borcundan kurtulamadığı gibi hava şartları müsait gitmediği anlarda günlük gıdasının bile yardım kanalı ile teminine muhtaç kalmaktadır.

Köylümüz yapılan münferit yardım ve makineli ziraat hevesi sebebiyle toprağı az ve çok olanın bu hevese kapılması yüzünden bugünkü elim duruma düşmüştür.

Eline geçirdiği aracı tam randımanla kullanamadığı için ödediği parayı amorti edememiş ve hâlâ yedek parça sıkıntısı yüzünden de işler vaziyette tutamadığı için araçların çoğu da bugün mefluç hale gelmiş ve köylüye ancak, istihsale medar olmayan bu araçların borcunu ödeme kalmıştır.

Tarlası kısır istihsalı yetersiz borcu ve ipoteği bol köylü, işte bu suretle perişan hale düşmüştür. Araçları tam randımanla çalıştırabilmek ve rasyonel istihsalı sağlamak için bunların gruplar halinde bir merkezden idare edilmesi faydalıdır. Bu suretle daima işler vaziyette bulundurma imkânı sağlanmış ve makineli ziraattan her vatandaş istifade etmiş olur.

Kıymetli arkadaşlarım; şimdi de bizi barındıran toprağımızın karşılaştığı feci akıbetten bahsedeceğim. Bu durum her şeyin üstünde bütün vatandaş alâkadar eden korkunç bir vaziyettir. Bâzı dış ve iç yayınlardan ve alâkahırlarla yaptığım temaslardan öğrendiğime göre çok kısa zamanda hattâ bir insan ömrü içinde vatanımızın bir çöle dönebileceği ve âcil tedbirler alınmadığı takdirde feci akıbetle karşı karşıya kalınacağıdır.

Bunun en yakın misali 20 gün evvel alâkalı bakanlık uzmanlarının mahalline gidip, tetkikat yaptıkları ve renkli resimlerini çektikleri Karaman topraklarının kumla örtülmekte olduğu feci akıbetidir.

Lâkayt kalındığı takdirde maalesef bir gün mesul de bulamayacağız. Ormansızlık yüzünden her sene sellerle denize akan topraklarımızın yekûnu dörtyüz milyon tonu geçmektedir.

İnsanların ve keçilerin tahribiyle perişan olan ormanlarımızın ömrü istatistiğe göre kırk seneyi geçemeyecektir. Orman bölgeleri civarında veya hududu içinde bulunan köylerimizin yekûnu 20,333, hane 1.587.597 nüfus 9.091.672 dir.

Her sene yakıt olarak yarısı kaçak olmak üzere 17 milyon metreküp kesim yapılmaktadır. Dikili ağaç servetimiz 661 milyon olduğuna göre 40 senelik müddeti bu tempo ile uzatmaya imkân yoktur.

Ormansızlıktan mesellerin tahribiyle kumla kaplanırken bir taraftan da erozyonunu kaybetmekte ve asırlarca beslenmeden bizi beslemeye çabalayan topraklarımız gübresizlik yüzünden her gün bir parça daha verimden düşmektedir.

Her sene kuru gübre olarak 14 milyon ton tezек yakıtta kullanılmaktadır. Bu (70 milyon yaş gübre) eder.

Suni gübrenin vasıflarından üstün olan ve toprağın muhtaç olduğu gıdayı temin eden bakterilerin husulüne sebebiyet veren gübreden bir dekar toprağa bir ton verildiği takdirde 20 kilogram buğday fazlasına sebep olur ki, bunun tutarı 1.340.000 ton buğday eder.

Bu durumun bizi hariçten buğday teminine mecbur bırakmadığı gibi depolarımızı da dolduracağına şüphe yoktur. Bu artışın para değeri 800 milyon lira gibi mühim bir tasarrufa balığ olabilir.

Bu kadar kati tehlike ve açık istatistik hesapları bizleri sükûnetle iş görmeye devam ettirebilir mi?

Toprak verimini artırmak için girişilen sulama işlerinde de esaslı etütler icap etmektedir.

Toprak haritası yapılmadan ve etütleri ikmal edilmeden yapılacak sulamalarda, hemen toprak altında bulunabilecek tuz tabakasının birkaç sulamada yüze çıkması- na sebep olur ki, bu da fayda yerine zarardan başka bir şey olamaz.

Görülüyor ki, arkadaşlar yegâne istinatgâhımız olan ve uğrunda canımızı ver- meye hazır olduğumuz ecdadımızın emaneti topraklarımız çok âcil tedbirlere baş- vurulmadığı takdirde bizleri müşkül ve mesul durumda bırakacaktır.

Hükümetimizin her şeyden evvel katî ve enerjik kararlarla bu âcil durumu ele almasını ve her zaman bu kürsüden alınmakta olan tedbirleri izah etmelerini bil- hassa istirham edeceğim.

Muhterem arkadaşlar;

İktisaden geri kalmış milletlerin, dış yardım, iç ve dış sermayenin iş sahasına emniyetle intikal etmesiyle yükselebildiği bir hakikattir.

Bunun en canlı misali 14 senelik İsrail Hükümetidir. Dış yardım ve yabancı sermayeden tam plânla istifade eden bu Hükümet bugün yardıma muhtaç milletler listesinden çıkarak kendi malî ve iktisadi istiklâline hâkim olmuştur.

Bir memleketin iktisadi bünyesi ne olursa dış sermaye celbine muvaffak ola- bilirse büyük başarılar sağlamış olur. Ancak dış sermaye çok ürkektir. Yüzde yüz emniyet görmediği yerlere asla uğramaz.

İstikrarlı tedbirlerin en kısa zamanda düşünülmesi lüzumu aşîkârdır. Yeni Hü- kümetimizden bu hususun tahakkukunu candan temenni ederim.

Muhterem arkadaşlarım;

Biraz evvel arz ettiğim gibi Hükümet halkın huzurunu emniyetini ve saadetini teminle mükelleftir. Bu muhterem parlâmento âzalarının omuzlarına yüklenen yük pek ağır ve mesuliyetlidir. O nispette de tarihîdir ve çok şereflidir.

Bu mesuliyetin zevki içinde yeni Hükümete uzun mesai temenni ederken, memleketin, âcil dertlerine temas ederek getireceği kanunlara hepimizin tam yar- dımcı olacağına asla şüphem yoktur.

Dinamik ve enerjik hareket etmek zamanındayız.

Muhterem Bakan arkadaşlarımızın memleket dertlerine eğilerek âcil çare ara- malarını ve tedbir getirmelerini bekliyoruz.

Bu şekilde devam ettikleri müddetçe kendilerine sonsuz itimat ve güvenimizi esirgemeyeceğiz. Bu tedbirlere her ne suretle olursa olsun bir çare bulamamak du- rumunda kaldıkları takdirde vazifelerini tedbir bulacak arkadaşta terk etmelerinin bir vatan borcu olduğunu hatırlatmak isterim.

Muhterem Meclisin kıymetli azalarından memleket dâvalarından başka hiçbir düşünceye sahip bulunmayan bağımsız arkadaşınızın hislerden uzak istirhamını bu âcil tedbirler karşısında parti politikasından sıyrılarak millî davalarımızın birinci plânda mütalâa etmelerinin zaruret olduğunu kabul buyurmalarını istirham eder, hepinizi saygı ve hürmetle selâmlarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın Kıray vaktiniz dolmuştur.

RAUF KIRAY (Kütahya) — Peki efendim. (*Orta sıralardan, alkışlar*)

BAŞKAN — Şimdi aleyhte söz almış arkadaşlardan en baştakine söz vereceğim.

Buyurun, Sıddık Aydar.

SİDDİK AYDAR (Bingöl) — Sayın Başkan, sayın arkadaşlar, milli irade ile iktidar için şu ana kadar hiç denenmemiş tertemiz iki siyasi parti ile çok partili hayat öncesi ve sonrası içinde iktidar için denen C.H.P. nin teşkil ettiği 2'nci Karma Hükümetin programı hakkında söz almış bulunuyorum.

2'nci Karma Hükümetin programı, parti liderleri ile partilerin yetkili organları tarafından imza altına alınan protokolün ruh ve esaslarını havidir.

Y. T. Partisinin birleşik grup toplantısında bu protokole menfi rey verdim. Huzurunuzla müzakeresi yapılan programa öz anlayışım ve ahlâkîlik prensibi içinde grup arkadaşlarımla kararına itibar edeceğim. Sevgili arkadaşlarım, birinci Karma Hükümetin büyük Türk milletini 50 yıl ileri götürmüş diyenlerin yanında diğer bir eda ile gruplardan soğan - kabak ve patlıcanı fiyat esprisinden de bahsedilmiştir. Büyük Türk milletinin arzu ve ihtiyaçlarını, saniyen ıstıraplarını keskin sirke inandığında dahi böylesine göremeyen hükümetlerin çabaları boşa gider.

Büyük ve beyzi vaitlerle düzenlenen programın tatbikatına ümide intizar etmekteyim. Sevgili arkadaşlarım; Birinci Karma Hükümetin programında da yer alan ve fakat evlâdı “Tedbirler Kanunu” olan “Basın hürriyeti teminat altındadır.” sloganı bu programda da yer almıştır. Oysaki “Basın hürriyeti teminat altındadır” ibaresi ve ifade kim bilir ne tedbirlerle hâmileler. Atatürk ilkeleri üzerinde kurulan demokratik rejimin politik, ekonomik, kültürel ve sosyal adalet felsefesini bilim anlamı içinde millî bünyeye seyyanen tatbikatını gördüğüm gün Sayın Hükümete müteşekkir kalacağım. Bu itibarla programda ibaresini ve esprisini gördüğüm az gelişmiş bölgeler ile gelişmiş coğrafi bölgeler arasındaki büyük farkların ortadan kaldırılması müjdesi ancak sevincimi mucip olmuştur. Tatbikatı görmekle bahtiyar olacağım. (Ayinesi lâftır, kişinin işe bakılmaz şeklinde tezahür ederse, bedbinliğim devam edecektir)

NURETTİN ÖZDEMİR (Gümüşane) — Ayinesi iştir kişinin lâfa bakılmaz, olacak.

M. SİDDİK AYDAR (Devamla) — Sayın Başkanım sataşılıyor.

BAŞKAN — Karşılıklı konuşmayın efendim.

M. SİDDİK AYDAR (Devamla) — Cevap vermeye mecburum.

BAŞKAN — Size söylemiyorum, müdahale eden arkadaşla söylüyorum, siz devam edin.

NURETTİN ÖZDEMİR (Gümüşane) — Sataşmıyorum, yanlışınızı düzeltiyorum.

M. SİDDİK AYDAR (Devamla) — Müsaade buyurun, sözlerimi tekrar, edeyim. Söz aslında, “âyinesi iştir kişinin, lâfa bakılmaz” dır. Fakat ben, “âyinesi lâftır kişinin, işe bakılmaz” denirse bedbin olacağımı size bildirmek istiyorum Beyefendi. Hükümetin tatbikatının ne olacağını merak ettiğimi anlatmak istiyorum.

BAŞKAN — Devam edin efendim.

M. SİDDİK AYDAR (Devamla) — Şu anda Karma Hükümetin karma fikir programını yadırgamıyorum. Tatbikatının istikametinin ne olabileceğini merak ediyorum.

Sevgili arkadaşlar, her vesile ile ifade edildiğine göre, kaderin, kıvancı ve tasarrufların kolektif ruhunu müşterek ideal olarak sancak yaptığımızı ifade ediyoruz. Bu doğru. O halde kabul edilen Anayasaya inanmak, onun getirdiği seçimle millî iradeye güvenmek lâzım. O Anayasa ki, kendisinin çelişik olan zihniyet, karar ve kanunların kalkmasını arzular. O halde nedir bu telâş? Toprak reformu kanununun çıkmasına kadar 105 sayılı Kanunun defini istemeyen tabîi senatörlerin, Hükümeti teşkil eden siyasi partilerin imza altına aldığı protokolün pasajına üzüldüklerini Senatoda dinledim. Hikâye şu: Bir kanun çıkar, adı 105. Genel olan bu kanunun tatbikatı özeldir. 55 kişi tehciye tâbi tutulur ve nihayet arazileri kamulaştırılır. Kamulaştırılmak istenen arazi 46 bin dönümdür, karşılığı ise 229 bin Türk lirasıdır. Aşağı - yukarı arazinin dönümü 5 liradır. Böylesine bir tatbikat nerede olmuştur? Toprak reformu ve içtimai adalet bu mudur? Millî vicdan bundan mı müteessir oluyor?

Sevgili arkadaşlarım; vatandaşların medeni haklar mücadelesini yapmak ve tabîi hakların iadesini istemek, millî vicdanı huzura kavuşturur. Hükümetler, vatandaşların medeni haklarını iade etmekten ketum davrandıkları takdirde ihtilal yemiş hükümetlerden daha geridirler. Bunu bilmek icabeder.

Sayın arkadaşlarım; ıslahat temenni ile olmaz; kuvveden fiile çıkarılması tasavvur edilen icraatı bir umde olarak kabul etmek ve ona dört elle sarılmakla olur. Fransa Kralı IV. Henri “Her Fransız haftada bir gün sofrasında bir tavuk bulundurabilmelidir” demiş ve buna da muvaffak olmuştur. Avcı Sultan Mehmed’in huzuruna getirilen tecrübeli ve ihtiyar Köprülü Mehmet Paşaya sorulmuş: “Nasıl Lala? Devleti; bulunduğu müşkül durumdan çıkarabilecek misin?” Cevap şu olmuştur: “Elden ne gelirse yaparız. Allah da tevfikini ihsan ederse inşallah muvaffak oluruz. Gördünüz mü programı. Bu Hükümetin birinci Karma Hükümet gibi olmasın değil, mutlaka muvaffak olmasını Allahtan dilerim. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Şimdi arkadaşlar, üzerinde söz isteyen arkadaşlardan birincisi Şevki Güler.

ŞEVKİ GÜLER (Afyon Karahisar) — Muhterem arkadaşlarım, İkinci Kocalısyon Hükümetinin memleketimiz ve milletimiz için hayırlı ve uğurlu olmasını temenni ederek sözlerime başlayacağım.

Hükümet programında, demokratik rejimi tehlikeye düşürecek ve Anayasanın hâkimiyetini zedeleyecek mahiyetteki hiçbir tahrike müsaade etmeyeceğiz, diye,

ifade edilen ve Anayasanın hâkimiyetini sağlama prensibini müdafaa eden ve Atatürk inkılâplarının demokratik esasları üzerinde yürümemizi hedef tutan kesin ifadeyi, bir Atatürk çocuğu olarak, bir Cumhuriyet çocuğu olarak bütün kalbimle tasvip ediyorum.

Muhterem arkadaşlarım; zaman kısa olduğu için ben de kısaltarak görüşlerimi arz edeceğim.

Arkadaşlar, bugün belediye reislerimiz ve köy muhtarlarımız tâyin ile gelmiş kimselerdir. Bunların bir an evvel seçimle iş başına gelecek kimselerden olmasını ve bilhassa âtil vaziyette kalan belediyelerimizin seçimle iş başına gelmiş olan belediye reisleri vasıtası ile işler hale getirilmesini temenni edeceğim.

Muhterem arkadaşlarım, Hükümet programında aydın din adamlarının yetiştirilmesinden bahsedilmektedir.

Eğer aydın din adamlarını ilahiyat liseleri açılmak suretiyle yapılacaksa kendilerine her bakımdan teşekkür etmeyi ve bu liselerin açılmasını temenni ederiz. Ama beri taraftan okuduklarımız var, alınan bâzı kararların tatbikinden bahsediliyor. İmam-Hatip okullarının orta kısımlarının kaldırılacağından bahsediliyor. Eğer böyle olursa bu, din adamı yetiştirmeyeceğiz, demek değil de nedir? Bu bakımdan Hükümetin bu mevzuda nazarı dikkatini celbetmek isterim.

Arkadaşlarım; memleketimizin iktisadi sahada kritik bir safhaya geldiği, işsizliğin arttığı, ticaretin tamamen durduğu, vatandaşın maalesef çok acıklı bir duruma düştüğü bugün de Hükümetin derhal yatırımlara başlamak ve enerjik tedbirlere başvurmak ve bizlerin de partilerimiz, programlarımız, görüşlerimiz ne olursa olsun, yokluk içinde çırpman bir milletin temsilcileri olduğumuza inanmamız, içerde ve dışarıda parçalayıcı birçok düşmanlıkların vâki olduğunu, ihtiras peşinde koşanların mevcut bulunduğunu düşünerek elele, gönül gönüle hep birlikte çalışmamız gerektiğine inanıyorum. Ama böyle oluyor mu arkadaşlar?

Türkiye'nin çekmiş olduğu ıstırap ve buhranların temelini teşkil eden bir konuya temas edeceğim. Bu, inandığını söylemeyen, söylediğine inanmayan siyasetçilerin yarattığı ahlâk buhranıdır.

Hazindir ki, masum milleti her gün başka bir istikamete sürükleyen de kim olduğu teşhis edilememiştir. Bence milleti aldatmak isteyen siyaset yatırımcılarının maskesini düşürmek ve bu tarz politika saltanatına son vermek ve rejimin kaderine ışık tutmak vatan için, millet için bir hayırdır, arkadaşlarım. (*Bravo, sesleri*)

Muhterem arkadaşlarım, kendi partisi içerisinde huzur ve ahengi sağlayamayan, şahsi ihtiraslarını tatmin edemeyen...

BAŞKAN — Şevki Bey şahsiyat yapmayın rica ederim.

ŞEVKİ GÜLER (Devamla) — Şahsiyat yapmıyorum, Reis Bey.

MEMDUH ERDEMİR (Kırşehir) — Afyon'a resmî otomobil ile seyahat edenler var, 237 sayılı Kanunun tatbikini rica ediyorum.

ŞEVKİ GÜLER (Devamla) — Buraya inandığımız dâvaları müdafaa için gelmiş kimseleriz, yoksa şunun veya bunun kurulmuş plâkları gibi konuşacak kimse-ler değiliz biz. (Sağdan: “bravo” sesleri)

Muhterem arkadaşlar, biz de yeri gelince bir şeyler konuşturabilirdik, ama va-kit çok kısadır. Ve mevzuumuz bu memleketin hayrınadır. Bu memleketin rejim buhranından, Hükümet buhranından kurtarılmasıdır. Benim temennim odur ki; inşallah İkinci Karma Hükümet muvaffak olur, rejim veya Hükümet buhranı, diye bir şeyi bir daha görmeyiz, şu sen - ben kavgasına düşmeyiz, memlekete hayırlı hiz-met etme çaresini ararız. Hepinizi hürmetle selâmlarım. (Orta sıralardan alkışlar)

BAŞKAN — Şimdi lehte söz istemiş olan arkadaşla söz vereceğim.

Sıra Arif Ertunga'da.

ARİF ERTUNGA (İzmir) — Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri;

İkinci Koalisyon Hükümetinin Programının müzakeresine ait konuşmamı bir tarafa bırakarak, ondan çok daha mühim gördüğüm, bugün bu Mecliste horlatıl-mak istenen bir zihniyetin tezahürüne cevap vermekle sözlerime başlayacağım.

Arkadaşlarım, 62'nci Birleşimde Tedbirler Kanununun konuşulması sırasında Millet Meclisinin tutanak dergisinde Bölükbaşı'nın yapmış olduğu konuşmadan birkaç pasajı sizlere okuyacağım: “Başkasının sırtından kurban kesmek bir mem-leketin yarınıyla oynamak hakkını başkalarına vermek, bizim müdafaa edeceğimiz bir hürriyet anlayışı değildir. İyilik mi oluyor onlara, hayır arkadaşlar. Bu alerji bir taraftan intikamcı cereyanların yarattığı alerji, bir taraftan ihtilâlcı cereyanların dayattığı alerji devam ettikçe, Kayseri'de bulunanlara hizmet edilmiyor, benim an-layışına göre kötülük yapılıyor. (Bravo sesleri, alkışlar) Bırakınız, bırakınız niyana, bu memleket bir an huzura kavuşsun, hisler bir yatışsın, bu memlekette vicdan sahipleri vardır. Geçmiş mücadelelerin yaralarını sarmayı samimiyetle isteyen in-sanlar vardır. Onların iş görmelerine imkân veriniz.”

İşte arkadaşlar, Osman Bölükbaşı af mevzuunda dört ay evvel dünya parlâmentolarının hiçbirinde görülmeyen siyasi bir karakter değişikliği içinde o gün bunları söylemiş, bugün ise neler söylemiş bulunduklarının sizler şahidi ol-muşsunuzdur. (Millet Partisi sıralarından gürültüler) Dinleyin. Hazmedemiyor mu-sunuz? Dinlemesini lütfen öğreniniz.

Osman Bölükbaşı bu milletin C.H.P. zihniyetinden çek çektiğini söylemiştir. C.H.P. nin yapıcı ve yaratıcı zihniyeti, millete sayısız eserler vermiştir. Eserlerimiz ortadadır.

Bölükbaşı'ya Meclis kürsüsünden ucuz kahramanlık yapmaya imkân veren demokratik gelişme de C.H.P. nin eseridir. (Alkışlar) Asıl bu milletin bunca çektiği çile ve belâ dün söylediğini bugün unutan ve inkâr eden samimiyetsiz politikacılar yüzündendir.

Bu kürsü ucuz kahramanlıklara, havaya pala sallama hareketlerine vasıta edil-memelidir. Eski devirden kalma bayatlamış edebiyatın millet vicdanında hiçbir te-siri olmayacaktır.

Orduyu tahrik etmeme mevzuunda bakın dört ay evvel neler söylemiş: “Fakat arkadaşlar haysiyetli olmak, şerefli olmak insanlara mesuliyetlerini, realiteleri unutturamaz.

Biz orduyu hareketlerimizle siyasete çekmezsek, üç beş muhteris, üç beş mace-racı Türk ordusunu siyasetin çamuruna sokamaz.”

Arkadaşlar, Bölükbaşı, C.H.P. yi silâhların gölgesinde seçim kazanmakla suçla-maktadır. Bu söz açık bir şekilde Türk Silâhlı Kuvvetlerini itham etmektir.

Çünkü Türk Silâhlı Kuvvetleri gayri meşru bir idareye son verdikleri gün, yap-tıkları şeref yeminine sadık kalarak 15 Ekimde dünyanın en namuslu ve berrak se-çimlerini Türk siyasi tarihine kazandırmıştır.

Bu büyük ve şanlı müesseseyi, bir siyasi partiyi korumuş ve gölgesine almış olmak töhmetinden tenzih ederiz, ayrıca şerefli C.H.P. yede gölgelere sığınmak ayı-bını yakıştırmamanın çok daha ayıp ve pek çok ayıp olduğunu söylemek isteriz.

Politikacılar kendilerini düştükleri aciz çukurundan kurtarmak için bu şerefli teşekkülü iftira batağına sürüklemeye çalışmasınlar. Çünkü bu gayret kendilerini batırmaktan başka netice vermez. Gerçi bir gölgeye sığınma müşahede ediliyor, ko-kusu seziliyor; fakat o silâhların gölgesine sığınma değil, küçülmek suretiyle rey toplamak için, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin süngüleriyle devrilmiş olan, Kayseri'deki iktidar kalıntılarının gölgesine sığınmadır. Hürmetlerimle (*Ortadan alkışlar*)

BAŞKAN — Arkadaşlar, şimdi aleyhte söz isteyenlerden sırası gelmiş olan Kadri Eroğan'a söz veriyorum.

İHSAN ATAÖV (Antalya) — Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Ne hakkında?

İHSAN ATAÖV (Devamla) — Herkes birbirleriyle münakaşa yapıyor, biz de bunları dinliyoruz.

BAŞKAN — Size söz veremeyeceğim. Çünkü usul Heyeti Umumiyenin kararı-na iktiran etmiştir.

İHSAN ATAÖV (Devamla) — Usulsüzlük yaptığınız hakkında konuşacaktım.

ARİF ERTUNGA (İzmir) — 10 dakikada bu kadar konuşulur, İhsan Bey. Vak-tim olsaydı daha da konuşacaktım.

BAŞKAN — Buyurun Kadri Bey.

KADRİ EROĞAN (Urfa) — Sayın Başkan, büyük milletimin hakiki mümessil-leri muhterem arkadaşlarım,

Aziz milletimizin içerisinde bulunduğu günlük ve gelecekte ihtiyaçlarını, birer birer ele alıp, ilmin tecrübenin ve imkânların müsaadesi nispetinde süratle gider-mek gayesini istihdaf etmesi lâzım gelen İkinci Koalisyon Hükümetinin programını inceliyoruz.

Bu mevzuda, Hükümet olarak, milletvekilleri olarak ne kadar çok bitaraflığa yer verir, politika oyunlarından kaçınırsak, memleket meselelerine ne kadar ciddi-

yetle eğilir ve hakikatleri ne kadar açıklığıyla vaz'eder, yaralara ne kadar cesaretle bıçak atmasını bilirsek, doğru bildiğimiz memleket işlerini ne kadar samimiyetle ve ciddiyetle serd ve müdafaa edersek dâvalarımızı o kadar çabuk ve emniyetle halletmiş oluruz.

İşte bendeniz görüşlerimi bu zaviyeden arz etmeye hazırlanırken Hükümet programında bu zihniyeti güdemediğimi tebarüz ettirerek sözlerime başlıyorum.

Bizi bu kanaate sevk eden husus; programın tamamıyla normal şartlar içerisinde kaleme alınmış olması hususuyla her çeşit münakaşaların geride bırakıldığı yolundaki sarahat ve daha mühim telâkki ettiğimiz bir cihet de, milletin maddi gücünün yanında ondan çok daha kıymetli olan mânevi kudretine hiç yer verilmemiş bulunması ve hele bugün, ekmekten sudan da evvel dense caiz, millî huzura, millî birliğe kardeşliğe hiç temas edilmemiş bulunması yalnız dikkatimizi değil hayretimizi ve üzüntümüzü mucip olmuştur.

Şayet Birinci ve İkinci Hükümet tamamıyla birebirinden ayrı olsaydı, belki bu kadar hayrete düşmeyecektik.

Aziz arkadaşlarım, bilirsiniz ki, Hükümetler, Hükümet reisinin ismiyle adlandırılır ve o nâma muvaffak olurdu olmazdı denir.

Birinci Koalisyon Hükümeti, İsmet Paşa Hükümetidir. İkinci Koalisyon Hükümeti de, İsmet Paşa Hükümetidir, programları aşağı -yukarı aynıdır. O halde değişen mühim bir şey yoktur. Zira baş aynı yalnız azalar değişmiş oluyor. Gerçi buradaki azalar da baş kadar mesuliyet taşımakta olup aynı kudrete sahip olabilirler. Şayet baştaki zihniyet değişirse, işte bütün iş buradadır.

Evet, aziz arkadaşlarım,

Birinci Koalisyon Hükümeti, milletçe bilinmektedir ki, büyük fedakârlıklarla ve vatanperverane düşüncelerle kuruldu. Bunun sebebi vatanın, milletin içinde bulunduğu müşküllerin birer birer giderilmesi idi.

Ne idi bu müşküller: Rejimi oturtmak. Yani, parlâmento hâkimiyeti kurmak, Anayasa hâkimiyetini tesis, bozulmuş olan iktisadi düzeni yerine getirmek, müstacel işsizliği ve açlığı önlemek, normal emniyet ve asayiş düzenini tesis, vatandaş iş ve gücü ile huzur içinde bırakmak, en mühimi olarak da yakın mazide geçmiş olan siyasi mücadelelerin yarattığı millî huzursuzluğu gidermek, yaraları sarmak.

“Bütün bu işleri yaparsa ancak İsmet Paşa yapar” telakkileriyle başlayan bir propaganda ve inandırış için Birinci Koalisyon Hükümeti kuruldu. Ve kurulduktan sonra muvafık muhalif hepsi, hattâ bu inanışta olmayanlar da, Devletin ve milletin menfaatini burada görerek bu fikri destekledi.

Ama muhterem arkadaşlarım, netice böyle çıkmadı. Çarşıda, pazarda açık açık konuşulmasına, herkes tarafından ifade edilmesine, hattâ şahsan grup ikinci başkanı ve başkan vekili olarak ikazlarımıza rağmen Hükümetin dirayetsizliği, kudretsizliği yüzünden bir 22 Şubat vakası zuhur etti. İşsizler ve açlar kapımızı sardı ve çevirdi. Normal asayiş bir mesele oldu. Dâhiliye ve Devlet vekilleri Mardin'de

taşlandı. Millî huzursuzluk ise, azalmak şöyle dursun, Birkaç misli arttı. İktisadi hayatta en küçük bir ferahlık olmadı.

İşte bu Hükümet Reisi geliyor huzura, Birinci Hükümetteki hatalarını itiraf şöyle dursun, bir cümle ile temasa dahi lüzum görmeden İkinci Hükümeti için güvenoyu istiyor. Ben evvelâ bu anlayışta samimiyet görmüyorum.

Muhterem Hükümet başkanından evvelâ Birinci Hükümetteki hatalarının İkinci Hükümette tekrar edilmeyeceğine dair sarih bir cevap bekliyorum.

Eğer bugünkü Türk Devletinin idare tarzı demokrasi ise, bu idare de asıl olan millet çoğunluğunun arzusunun yerine getirilmesi Hükümetin vazifesi ise, eğer demokraside her şeyin hakkı varsa ve millî irade üstünde bir kuvvet olamayacağı Anayasanın âmir hükmü ise, milletin isteklerine kulak vermeğe ve emirlerini yerine getirmeğe mecburuz. Bundan kaçınılamaz ve kaçınıldığı nispette hüsrarla, muvaffakiyetsizlikle karşı karşıya olduğumuzu bilmek lâzımdır. Hükümet ise “Ben ne istersem o olur” diyor, bu zihniyetle demokrasi ilerleyemez.

Aziz arkadaşlarım, bakınız büyük milletimiz ne diyor, neler istiyor:

1. Yeter, artık bu tehditler, bu tahrikler, bıktık bu kaba kuvvet göz korkutmalarıyla. Susturun bu baykuş seslerini, ey Meclis, Türk Parlâmentosunun hâkimiyetini tesis et, iradesini hâkim kıl, sana emanet ettiğim Anayasayı bütün gücünle koru.

2. Ey Hükümet işsizim, açım diyor. Tok insan açlığını ilândan şeref duymaz, derdime çare bul, ekmek isteyen yavrularıma el uzat diyor.

3. Ey Hükümet, bilesin ki, Türkiye işi bozulmayan, durumu, sarsılmayan kimse kalmadı. İktisadi hayat altüst oldu. Yüzlerce ve binlerce iflâslar, felâketleri ilân ediyor, sen hâlâ dediğini demekle vakit geçiriyorsun.

4. İlâve ediyor: Ey muhterem Hükümet günlük politika oyunlarından vazgeç. Partinin menfaatini benim menfaatimden üstün tutma. Sen hakka, halka hizmeti, adalet ve eşitliği şiar edin, ben senin kadrini kıymetini bilirim, hizmetini unutmam diyor.

5. Ey partiler birbirinize girmeyin, kardeş olun, birbirinizi sevin, sayın ikmal edin biz de sizlerden örnek alalım, siz aksini yaparsanız biz daha berbat oluruz. Bunun acısını biz çekiyoruz, bari çocuklarımız çekmesin.

6. Vatan sathında huzur yok. Kardeşler birbirine taraf değil düşman oldu, her kim ki bizi birbirimize yaklaştırsın, kucaklaştırırsa onun kölesi olacağız. Zira her çeşit kötülük bundan doğar. Düşman bundan faydalanyor.

7. Ey Hükümet, korkma, evvel Allah sonra bana dayan. Hiç mi tarih okumadın. Millî dâvalar milletle elele vererek giderilir. Bu her zaman böyle olagelmıştır. Demokrasilerde ise bu bir vazifedir.

8. Millî ahlâk, ananevi faziletlerimiz yok oluyor. Çökeriyoruz, buna mâni ol diyor.

BAŞKAN — Sayın Kadri Eroğan, iki dakikanız kaldı.

KADRİ EROĞAN (Devamla) — Senatoda, 37 arkadaş konuşur. Burada 10 dakikada Hükümet programı arz edilemez.

BAŞKAN — Yüce Heyetin kararıdır.

KADRİ EROĞAN (Devamla) — Yüce Heyetin kararına hürmet ederim. Hiç olmazsa, müsaade edin cümlemi tamamlayayım.

Aziz ve muhterem arkadaşlarım, bu isteklerin hangisini ret ve cerh etmek mümkün. İşte Hükümetin programında baş yeri alacak müstacel memleket meseleleri. Bunlar birer, birer bu kürsüden izah edilmeli. Yeni Hükümet bu problemleri nasıl vaz ve halledecektir?

Son on altı yılı çok partili rejim olmak üzere 40 yıldır ölmez Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyetle idare edilen bu mukaddes memlekette, daha iyi yer bulmak için bir de ihtilâl yapıldı. İhtilâli yapanlar ve onun en büyük mümessili Türk Silâhlı Kuvvetleri millet huzurunda verdiği şeref sözünü tutarak -ki, ne kadar övülse azdır- tekrar demokrasiyi yepyeni bir Anayasa ile büyük millete armağan etti. Tertemiz bir seçimle millî iradeyi temsil eden milletin vekillerine emaneti teslim ederek de "Ben artık "asli vazifeme dönüyorum, kışlaya çekiliyorum, Allah millet hizmetinde sizlere hayırlı hamleler nasip etsin" dedi.

Şimdiye kadar da, salâhiyetlilerinden bu anlayışın dışında bir anlayış demokratik nizamın muhafaza babında gösterdiği hassasiyetten başka bir şey görmedik.

Bu yeni rejimi milletine armağan edenler ve kuvvetler elbette ki muhafazasın-da herkesten çok hissesi olmak lâzımdır.

Ama şu cihet de bilinmelidir ki, Anayasa oylamaya sokulduktan sonra artık biç kimsenin inhisarında değildir ve yalnız Türk Milletinin malı olmuştur. Türk Ordusu, hattâ milletin emrinde olarak onun bekçisi ve en sadık muhafızıdır ve böyle olmaktadır.

O halde aziz arkadaşlarım,

Millet ve ordu olarak durum böyle olduğuna göre bundan sonra hükümetler işe başlarken bu tereddüdü yüzde yüz ret değil, ispat ederek vazifeye başlamalıdır. Bütün düğümler burada toplanmaktadır.

Denecek ki, bu memlekette erken kalkanın dilinde teşbih ettiği ikinci bir ihtilâl olmayacaktır. Çünkü bunu millet istemiyor. Çünkü ortada meşru bir nizam, çiçeği burnunda bir Anayasa, henüz vazifeye başlamış bir Anayasa Mahkemesi var.

Millet olarak herkesin huzurunda hürmetle eğileceği ve severek itaat edeceği bir Anayasa rejimi onu muhafaza ve tatbikle mükellef bir parlamento ve Hükümet var dedirtmeye mecburuz. Ve milletin bütün mukadderatını bu anlayışa bağlamış bulunduğunu, bunun dışında her çeşit düşünce ve kaba kuvvetin milletçe karşısında olduğumuzu bağıra bağıra duyuracağız.

Kurtuluşumuz buradadır. Hükümet evvelâ normal rejimi getirmekle mükelleftir. Her düğüm burada çözülecektir. *(Soldan alkışlar)*

BAŞKAN — Üzerinde söz isteyenlerden sıra İsmail Hakkı Yılanlıoğlu'nda.

İSMAİL HAKKI YILANLIOĞLU (Kastamonu) — Muhterem arkadaşlarım, yüksek huzurunuzda sunulan ikinci Koalisyon Hükümetinin programı hakkındaki görüşlerimi arz etmeden önce birkaç hususu hüsnüniyet ve samimiyet çerçevesi içinde açıkça belirtmek isterim. Bir kere Birinci Koalisyonun bozulması sebepleri arasında ciddi ve mühim sebepler mevcut olup olmadığı malûm değildir. Kabine Reisinin efkârı umumiyei tenvir ve tatmin etmeden çekilmesi ve buhran yaratmasını hiç doğru bulmadım.

Muhterem arkadaşlarım, bugün Hükümetiyle, Meclisiyle topyekûn milletçe sıkıntı ve huzursuzluk içinde bulunduğumuzu açıkça ifade etmek isterim. Bu durum karşısında milleti sevdiğini iddia edenlerin ve en pasta milletin vekâlet şerefini taşıyanların çok hassas davranmaları namus ve şeref borcudur. Bu milleti sıkıntıdan ve huzursuzluktan kim kurtaracak arkadaşlar? Millet sıkıntı içinde ise bunun mesuliyeti kimin üzerindedir? Düşünmeye lüzum yok: Bu milletin vebali de, vekâleti de her türlü mesuliyeti de milletvekillerinin üzerindedir. Mesuliyetini müdrîk olan her arkadaşın her şeyin üstünde parti menfaatini değil, milletin menfaatini düşünmesi gerekir. Artık millet siyaset simsarlarından bıkmıştır. Her hangi bir meseleyi istismar ederek şu veya bu şekilde şahıs ve zümre menfaati sağlamaya kalkışmak millete acımamak olur. Şerefli Türk Ordusu vazifesini müdrîk bir şekilde kışlasına çekilmiş vazifesiyle meşguldür. Türk subayı artık siyasi şahısların dilinde ve elinde istismar edilmek istemiyor, Bir taraftan orduyu siyasetten uzak tutmak memleketteki tahriklere son vermek için Tedbirler Kanununun müdafaasını yapanların sözleriyle fiilleri arasındaki tenakuzları görmekle üzüntü duymaktayız. Milletin yükselmesini, huzur ve refaha kavuşmasını istiyorsak evvelâ birbirimizi sevmesini bilmeliyiz, icra organı olan ve bu Meclisin bünyesinden çıkan Hükümete rahat bir şekilde çalışma imkânı verelim ki, Meclisin de milletin de yüzü gülsün her hakikati dürüst ve samimî bir şekilde açıklamak, derdi teşhis etmek, derdi ortadan kaldırmak demektir. Birinci Koalisyon Hükümeti iktisadi ıstırapı dindirilmekle hiçbir müspet icraatta bulunamamış, bilâkis günden güne memleketi daha fazla bir itimatsızlık ve endişe içinde bırakarak sükût etmiş gitmiştir. Yeni Hükümetin kurulmasına ve ekseriyetle yeni simalarla karşılaşmamıza rağmen bizi eski Hükümeti âciz ve zaaflarıyla hatırlatmaya sevk eden âmil sadece aynı kaynağın mevcudiyeti değil, bilhassa onun programı olmuştur. Muvaffak olamayan bir Hükümetin yeni programında âdeta muvaffak olmuş bir Hükümet gibi gösterilmek istenmesi, yerinde bir hareket olmasa gerek, ikinci Koalisyon Hükümetinin programının milletin ıstıraplarına deva olacak şekilde çok kuvvetli olması iktiza ederdi. Yalnız kuvvetli değil, samimî, açık ve realiteye uygun ifadelerin bulunması zarurî idi. Hâlbuki programda yer alan halledilmiş gibi gösterilmek istenen bâzı hususlar üzerinde duracak olursak bu programın realiteye uygun olmadığı neticesine varabiliriz.

Meselâ; (seçim sisteminde adalet ve seçimlerin güven içinde yürütülmesi dâvası halledilmiştir) (idarenin tarafsızlığı ve haksız siyasi baskılardan masun olarak çalışması yolunda büyük mesafe alınmıştır) (Radyo tek taraflı, propaganda va-

sıtası değildir) (Türkiye’de demokratik rejimin canlılığı ve yaşama gücü konusunda hiçbir tereddüde yer bırakmayacak mesafeler alınmıştır) işte benim bu mesafeye aklım ermedi. Ne ölçebildim ne görebildim. Bu mesele üzerinde biraz duracak olursak; Birinci Koalisyon Hükümeti zamanında bu mukaddes varlık ve müesseseler birçok neşriyat ve hareketlerle tecavüzlere uğramış ve bu ağır fiiller karşısında Hükümetin hiçbir kanuni müeyyideye başvurmamış olması cidden hayret ve ıstırapla müşahade edilmiştir. Böyle bir durumda iktisadi hayatın canlanmasını beklemek huzur ve istikrardan bahsetmek tabiatıyla gülünç olurdu.

Programda “Hükümetimiz aşırı sağcılık ve solculuk akınlarına karşı koyacaktır.” denilmekte ise de, Birinci Koalisyon Hükümeti zamanında komünizmi kanun dışı sayan memleketlerde dahi yıkıcı faaliyetlerin bu derece arttığı görülmemiştir. Her varlık gibi Devletin de kendisine karşı girişilen bu tecavüzler muvacehesinde kayıtsız kaldığına dair tek misali her halde geçen Hükümetin idaresi teşkil eder. Her memlekette olduğu gibi Türkiye’de de hüsnüniyetle anarşinin hudutları kanunla çizilmiş olduğu halde Hükümetin bu tecavüzlere kayıtsız kalması bir türlü anlaşılamamıştır. Hükümetin aşın sol neşriyat ve tahrikler karşısındaki müsahasına mukabil bâzı milliyetçi veya siyasi tenkitçi gazeteler üzerinde mikroskopla tetkik yaparak suç aradığına dair dâvalar ise Hükümetin demokrasi anlayışında bir ölçsüzlüğün içinde bulunduğu delâlet eder. Bu ölçsüzlük bizde programda aşın sağ ve sol hakkındaki maddenin aynı mânada tatbik edileceği endişesini uyandırmaktadır. Böylece kanunların sarahatine ve memleketin mâruz kaldığı komünist tehlikesine rağmen aşın sol karşısında sıkı bir şekilde aşırı bir sağ tehlikesi var sayılmıştır. Komünizmin daima bir avuç çeteler tarafından milletleri esarete sürüklediği hakikati karşısında yeni Hükümetin çok ciddi ve uyanık davranmasını temenni etmek vazifemiz olacaktır.

Koalisyona iştirak eden partilerin evvelâ Hükümetin dışta ve içte kuvvetli olması için partizan zihniyetten uzak bulunmaları şayanı arzudur. Bütün temennimiz Hükümetimizin uzun ömürlü olması ve memlekette mevcut huzursuzluğu gidermesi ve rejimi yerleştirip kökleştirmesidir. Millî iradeye samimî olarak, uyarak ve memleketin ıstırapları karşısında her türlü fedakârlığı göze alarak katıldığıımız ikinci Koalisyon Hükümetine (şahsan partimiz İnönü Başkanlığında teşekkül edecek kabineye girmesine muhalif olduğum halde) samimiyetlerinden emin bulunduğum C.K.M.P. Meclis Grubunca verilen karara uyarak güvenoyu vereceğimi arz ederken aynı şekilde hüsnüniyet ve vatanperverliklerinden emin bulunduğum Adalet Partili arkadaşlarımın da beyaz oy vereceklerini kuvvetle ümit etmekteyim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar, şimdi söz sırası lehte konuşmak için söz isteyenlerden Nadir Yavuzkan’ındır.

(Okundu)

NADİR YAVUZKAN (Burdur) — Muhterem arkadaşlarım,

2’nci Karma Hükümet programı, memleketin karşısında bulunduğu meseleleri teker teker ele alarak samimiyetle kaleme alınmış, çalışma arzusu taşıyan iyi niyet mahsulü bir vesika mahiyetindedir.

Bilhassa iktisadi ve sosyal gelişmenin demokratik nizam içinde başarılacağını belirten hükümet görüşü, yürekten desteklediğimiz bizimde arzumuzdur.

Nazari bakımından beğendiğimiz programın bizim için mühim tarafı tatbikatı olacaktır.

Zira milletimizin ekonomik ve sosyal dertler yüzünden şiddetli ıstırap çekmekte olduğu devrimizde yeni Hükümeti birçok zorluklar beklemektedir.

Ezcümle, vatandaşlarımızın %65'i cahil, millî istihsal düşük, tarım verimsiz, sanayi kendini kurtarmış değil, gizli ve aşikâr işsizlik mevcut, buna mukabil nüfus süratle çoğalmakta, medeni ihtiyaçlar artmakta, yıllık 560 milyon dolar ithalât mecburiyetine ilâveten yılda 125 milyon dolar civarındaki dış borç taksidine mukabil ihracatımız ancak 325 milyon dolar raddesindedir. Yani millî ihtiyaçlardaki artış, millî gelirdeki artıştan daha süratli olmaktadır.

Hulâsa dış yardım ve borçlarla yaşar durumdayız. Bunların yanında sosyal cereyanlar da hızlanmaktadır.

Bu kadar çetin problemlerin mevcut olduğu memleketimizde siyasi huzurun da tam teessüs etmediği nazari itibara alınırsa yeni Hükümetin omuzladığı ağır yükü tahayyül etmek mümkün olur.

Çok samimî arzularla işe başladığına inandığım ikinci Karma Hükümetten benim dileğim, memleketin dertlerinin temellerine inerek akıl ve ilim yoluyla iyi teşhise kıymet vermeleri doğru tedavi ve kurtuluş yolunu sarîh olarak göstermeleri, milletimizi topyekûn çalışmaya sevk edecek millî mücadele ruhunu doğurmalarıdır.

Memleketimizi istediğimiz vasıfta bir kalkınmaya götürecek en salim yolun, gerçekçi bir hayat görüşünü birinci plânda tutan, sağlam bir eğitim olduğunda hem fikir bulunmaktayız.

Bu bakımdan programda eğitim dâvasının sosyal ve ekonomik gelişmeyi gerçekleştirecek verimli bir yatırım telâkki edilmesinden memnunluk duymaktayım.

Eğitimin programdaki esaslar dâhilinde ele alınması yanında, milletimizin büyük kütlesi olan köylümüzün çocuklarına, ilkokulda tarım bilgileri verilmesini ve daha çok tarım okulları açılmasını zirai istihsalın artırılması yönünden ehemmiyetli görmekteyim,

Köylü ile en çok temasta olan köy öğretmeninin köyün şartlarını, dertlerini ve ihtiyaçlarını bilecek vasıfta köye bağlı olması içinde tercihen köy çocuklarından yetiştirilmesini, köyde bulunduğu müddetçe de maddi ve mânevi tatmin edilmesini beklemekteyim.

Programda, maddi imkânlardan yoksun öğrencilerimizin kabiliyetleri yönünde ve ölçüsünde öğrenim görmeleri için alınmış tedbirlerin genişletileceği ifade edilmektedir.

Bu işin bir sosyal fonksiyonun süratle yerine getirilmesi yönünden, imkânları zorlayarak hemen bu seneden tatbikini bekliyorum.

Zirai sahada, yeni Hükümetin, millî istihsalı artırmak için, dekar başına verimi artırmak fikrini gayet yerinde buluyoruz. Geçmişte takip edilmiş olan daha çok sahanın tarıma açılması fikri, meraların tarla haline getirilmesi ile hayvancılığın gerilemesine ve geniş ölçüde toprak aşınmana sebebiyet vermişti.

1'nci Karma Hükümetin zirai istihsalı artırmak için suni, gübre fiyatlarını düşürmesi buna mukabil tahıl fiyatlarında teşvik edici fiyat artışına gitmesi, köylünün yüzünü güldürecek yerinde bir tedbir olmuştur.

Sulama, iyi tohumluk, damızlık fidan, gübre ve zirai araçların mâkûl fiyatlarla zamanında remîn edilmesini, zirai kredilerin istihsale matuf organizasyonunu, eski zirai kredilerin, müsait taksite bağlanılmasını zirai mahsullerin değerlendirilmesini, ihraç pazarları bulunmasını, ziraat teşkilâtının ataletten kurtarılmasını yeni Hükümetten eklemektedirim.

Hayvancılığın, balıkçılık, arıcılık ve kümes hayvancılığının, ıslah ve veriminin artırılmasıyla, milletimize iyi ve bol besi maddeleri teminini bu sahada veteriner teşkilâtının çalışır hale getirilmesini, iyi bir ihraç malı olan hayvanın canlı şekilde ihracındaki iptidailiği bırakıp et, kemik, kan, deri, tırnak, kıl olarak ayrı ayrı kıymetlendirilmesini bekliyoruz.

Orman tahribatının önlenmesi için köylünün büyük sıkıntısı olan yakıt meselemiz acele ele alınmalı, geniş sahalar halindeki linyitlerimizden istifade yolu sağlanmalıdır.

Halen yakıtlarımızın % 48 ini teşkil eden tezeğin yakılmaktan kurtarılıp tarlaya atılma çaresi de linyitlerden istifade ile mümkün olacaktır.

Köy kalkınması, köylüye, boş geçen zamanlarını değerlendirecek el sanatları öğretilmesi diğer iş ve çalışma sahaları temin edilerek köylünün munzam gelire kavuşması sağlınırsa, hem köyden şehre doğru geçim kaynakları aramak için yapılan akın durdurulmuş olacak, hem de geçim sıkıntısı yüzünden yapılan orman katliamı önlenmiş olacaktır. Memleketin bu ehemmiyetli meselesi hal çarelerine kavuşturulmalıdır.

Türkiye ziraatın faaliyete geçen her makineli araç kargılığında açıkta kalacak insan gücüne geçimini sağlayacak iş yeri hazırlanması mecburiyeti Hükümetin gözünden kaçmamalıdır. Ticari krediler mevzunda, tüccarın, maddi varlığının tetkiki ve banka genel müdürlüğünün tasdiki ile açılmış kredisini, kendi imzası ile veya gayrimenkul ipotegi mukabili kefilsiz kullanması sağlanarak, hem tüccar, tefecilerden kurtarılmalı, hem de piyasada hareket sağlanmalıdır.

Küçük esnaf ve sanatkârların yetiştirilmesi, kredi ve satış meseleleri organize edilmelidir, işçi ve işveren münasebetlerini istismara meydan vermeyecek muvazeneli tedbirlere kavuşturmak, bir kutupta patronu velinimet kabul eden anlayışla diğer kutupta patronu sırtta geçinen tufeyli kabul eden iki zıt zihniyet arasında, memleketimizin yüksek menfaatlerine ve demokratik Anayasamız nizamına uygun sosyal dengemizi kurmak, böylece memleketimizi çeşitli sosyal cereyanların tesirinden korumak yeni Hükümetin müstacel vazifelerinden birisidir.

Biz, memleketimizin sosyal ve ekonomik kalkınmasının birbirine destek bir çalışma düzeni içindeki özel teşebbüsle onun yetişemediği yerde Devlet teşebbüsü tarafından bir karma ekonomi ile elele sağlanacağına inanıyor, yeni Hükümetin programında da bu görüşlere sahip olmasından memnurluk duyuyoruz. Bugün, Devlet sektörü ve özel sektörde dağınık birçok imkânlar, memleket çapında serpilmiş bulunmaktadır. İyi bir sanayi sayımı yapılarak bu bölük pürçük millî servetlerin koordinasyonu temin edilmelidir.

Hükümet programında bulunmamakla beraber, yerini yurdunu bırakarak Anavata gelmiş göçmenlerin haklı şikâyet konuları ile de alâkalanılacağı inancındayım. Bu sebeple özel teşebbüsün gereken teşvik ve desteğe kavuşturulmasıyla, Devletin büyük görevlerinin yanındaki, teferruatlı birçok memleket iş ve ihtiyaçlarını gidermeyi düşünür ve vazife görür hale getirilmesini, özel teşebbüsün hamlesinden istifade prensibinin yerleştirilmesini, Devlete destek bir çalışma havasının doğurulmasını, yeni vergi reformunda özel yatırımları teşvik edici tedbirler getirilmesini, alınacak vergi tedbirleriyle özel yatırımların geri kalmış bölgelere doğru kaymasının temin edilmesini bekliyoruz.

Muhtelif zamanlarda kurulmuş bu sanayi teşekkülleri arasında iş birliği yapılsa halen ithal edilen birtakım sanayi mamulleri ve ihtiyaç maddelerinin memleket içinde karşılanacağına, hattâ tam randımanla çalıştırılabilirse ihracat yapılabilirliğine inanıyorum.

Milletçe medeni yaşayış çevresine ulaşabilmek için halen el sürülmemiş birçok tabîî servetlerin işletilmesi yönünde bir seri ıslahat ve inkişaf tedbirleri alınması, bunun için de evvelemlerde israfı katiyetle önleyip, geçmiş devrelerdeki hatalardan ders alarak plânlı çalışmaya sarılmak, dar olan imkânlarımızı yerinde ve çok dikkatli kullanmak icap etmektedir.

Devlet sektörünü yürütmek durumunda olan idare kadrosuna halen tatbik edilen ücret sistemi, bu kadroyu daha verimli çalışmaya, düşünce mahsullerini artırmaya, yaratıcı olmaya teşvik edici istikamette değildir.

Bu kadroyu çalışması ve çıkardığı iş ile mütenasip ücret ve imkânlara kavuşturmak suretiyle, Devlet sektöründe verimi artıracak bir sistemin tatbik edilmesini yeni Hükümetten bekliyoruz.

İdari reform ve uzun zamandır lâfi edilen personel meselelerini bir an evvel ele alarak Devlet mekanizmasına süratli çalışma temin edilmesini, idarecilere, görevlerinin, görüşlerinin ve kararlarının icap ettirdiği mesuliyeti taşımak cesaretinin kazandırılmasını, kırtasiyecilik ve bürokrasinin azaltılmasını istiyoruz.

Vatandaşlarımıza, imkânlarımız ve ihtiyaçlarımızla iktisadi durumumuzun nerede olduğu, fedakârlık ve kazançlarımızın ne olacağı, samimiyetle anlatılmalı, faaliyetimizin nasıl olması icap ettiği ilmî olarak ortaya konulmalı, böylece imkânların kalmadığı sanılan zamanlarda mucizeler yaratmakta büyük kabiliyetler göstermiş olan aziz Türk Milletine millî birlik içinde çalışma ruh ve heyecan gösterme fırsatı verilmelidir.

Zira Devletin içinde bulunduğu zemini bilmeyen bir millet veya milletin içinde bulunduğu şartları göremeyen bir Devlet olarak çalışmalarından müspet çıktığı şimdide kadar görülmemiştir.

Tarihî tecrübeleri ile İsmet İnönü'nün başında bulunduğu 2'nci Karma Hükümetten millet ve Devlet olarak karşılıklı bağların kuvvetlendirilmesini, Devletin adalet ölçüleri içerisinde vatandaşları birbirine bağlayıcı olmasını vicdanlarda tereddüt uyandıracak tasarruflardan kaçınılmasını, partizanlıktan şiddetle sakınılmasını, hizmetlerin adalet ve ihtiyaç ölçüleri içinde tevziini, vatandaşlara siyasi görüşleri dışında eşit şans ile imkânlar karşısında bulunma hakkı verilmesini, hülâsa Devlet ve millet olarak iş birliğini yaratacak mânevi zeminin yaratılmasını istiyoruz. İsmet Paşayı, Hükümeti ile birlikte ileri bir örnek verme bir usul koyma, iyi ve düzenli bir teamül yerleştirme vazifesi ile karşı karşıya görmekteyim. Bunun başarılacağına da inanıyorum.

Memleketin içerisinde bulunduğu ekonomik ve sosyal meselelerin azametini buna mukabil imkânlarımızın darlığını biraz evvel ifade ettim. Fakat bazen öyle hizmetler görülmüştür ki, hizmeti meydana getirenler, hizmetin yapılması imkânsız sanıldığı zamanda başarıya ulaşacak çalışma seyri ve yaratıcı kabiliyet göstermişlerdir. Biz, yeni Hükümetten zor, hattâ imkânsız kabul edilmekte bulunan birçok meseleyi, böyle bir çalışma seyri ile 27 Mayısın getirdiği demokratik rejimin serbest düşünce ve geniş hürriyet havası içinde halletmelerini bekliyoruz. Başka ümitlere bel bağlayanlara demokratik rejimin en büyük imkân ve en iyi yol olduğunu göstermelidirler. İşçi alımı ve memur tayinlerinde iş ve işçi Bulma Kurumu ile imtihan açma usullerinden istifade yolunun dışına katıyetle çıkılmamalı, umumi ahlâkı bozma istidadı gösteren tavassutsuz ve torpilsiz adam almıyor havasının kalkması temin edilmelidir.

Nispî sistem içerisinde, iktidarda bulunmak için çok müsait fırsatlar bulan siyasi partilerin de, bugün iktidarda bulunanın yarın muhalefette, bugün muhalefette bulunanın yarın iktidarda olabileceğini hesaba katarak, bulundukları iktidar veya muhalefet sandalyelerinin icap ettirdiği ciddiyet içinde aralarında medeni temas vasatı kurarak iyi niyetle vazife göreceklerine olan inancımızı muhafaza edebilmek arzusu içerisindeyim.

Ayrıca nispî sistemin, ekseriyet sisteminde olduğu gibi uzun süreli iktidarlara meydan vermemesi, uzun iktidar ve muhalefet yılları içinde partiler, dolayısıyla partililer arasında doğan derin siyasi küskünlüklerin gittikçe azalmasına böylece siyasi huzurun teessüs etmesine yardım etmekte olduğu da bir hakikattir.

Bu arada nispî sistemin birçok faydaları yanında bünyesi icabı olan Hükümet buhranlarının normal görülmesi yeterliğinin Devlet teşkilâtı ve vatandaşlara kazandırılmasını, buhran esnasında Devlet mekanizmasının normal işleyişine devam etmesi alışkanlığının yerleştirilmesini yeni Hükümetten bekliyoruz.

Dört ortaklı koalisyon Hükümetinde hizmet yerlerinde bulmak fırsatını elde etmiş siyasiler; çok şikâyet ettiğimiz çok acısını çektiğimiz, siyasi görüşlerle adam

almak veya atmak yerine, kanun ve millet emrinde kalacak ehil ve lâıyk elemanları vazifeye çağırarak, ihtisasa kıymet vermek memleket severliğini teşkilâtlarında göstermelidirler.

Karakter ve faziletli oluşun değeri bilinmeli, karakter ve fazilet imtihanı verenler aranmalı, akıl ve vicdanının sesine uyduğı için zulüm ve kahra uğramış, adaletsizlik görmüş olanlar haklarına sahip kılınmalıdırlar. Sırası gelmişken müsamahanıza güvenerek ifade edeceğim siyasi partiler, bir partiye girişin dar, şahsi menfaat ölçüleri içinde olmayacağını; fikir yapılarında millî menfaatler görülerek, tüzük ve programa inanılarak girilmesi lâzım geldiğini bunu bilmeyen vatandaşlara kazandıracak istikamette davranmalıdırlar.

Demokrasilerde büyük bir kuvvet olan basın, bu büyük kuvvet oluşun asaletine ve basın ahlâk yasasına uygun faaliyetler içinde kalmalarını beklemeyi demokrasimizin ve millî menfaatlerimizin istikbali için lüzumlu telâkki ediyorum.

İsmet İnönü başkanlığındaki İkinci Koalisyon Hükümetinin milletimiz için mutlu olmasını yürekten temenni eder hayırlı başarılar diler. Yüksek Meclise en derin hürmetlerimi sunarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Müzakerenin kifayeti hakkında bir takrir gelmiştir, okutuyorum.

Millet Meclisi Sayın Reisliğine Yeni Hükümet programı hakkında parti grupları, sözcüleri görüşlerini açıklamışlar, şahıslar adına söz alan milletvekilleri de gerekli hususla temas etmişler ve durum aydınlanmıştır. Müzakerelerin kifayetini saygılarımla arz ederim.

Kastamonu Sabri Keskin

CİHAT BİLGEHAN (Balıkesir) — Takrir aleyhinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Aleyhte Cihat Bilgehan *(Aleyhte söz istiyoruz, sesleri)* Efendim, aleyhte ancak bir kişiye söz verilebilir.

CİHAT BİLGEHAN (Balıkesir) — Çok muhterem arkadaşlarım, bendeniz kifayeti müzakerenin aleyhinde konuşmak istiyorum.

İlk Karma Hükümet kurulduğı zaman Sayın Başbakan İsmet İnönü, Hükümet programı Anayasa mucibince Senatoda okunduğı zaman, “Ben sizin irşatlarınıza muhtacım” demekle bu arkadaşlarımızın da, Anayasamızda böyle bir hüküm olmasına rağmen fikirlerini almak gibi iyi bir yola girmişti.

Bu İkinci Hükümet de aynı yola tevessül etmiş ve günlerce bu husus Senatoda görüşülmüştür.

Öyle tahmin ederim ki, bir müddet sonra, Meclis tatile girmek durumunda olacaktır. Hükümet tahmin ederim ki, kıymetli arkadaşlarımızın tenvir edici, ikaz edici irşatlarına muhtaçtır. Binaenaleyh, her arkadaşına on dakikalık bir mehil vermek suretiyle bâzı arkadaşlarımızın yazılı konuşmalarını komik bir hale sokan bir durum kabul edildikten sonra, bir de kifayeti müzakere takririnin kabul edilmesi, zannederim ki, Yüksek Meclisin müteamel âdetlerine, ananelerine aykırı olacak-

tır. Binaenaleyh, müzakereler müsaade buyurun, devam etsin. Böylece, memleket meseleleri ayrı ayrı dile gelmek suretiyle hem biz, hem de ihtiyacı varsa Hükümet tenevvür eder. Aynı zamanda, bir müddet sonra tatile gireceğimize göre, Meclisin murakabesinden bir müddet için azade kalacak olan Hükümete bâzı telmihlerde ve bâzı ikazlarda bulunulması memleketin lehinde olur?

Bu itibarla, kifayeti müzakere aleyhinde oy kullanmanızı rica eder, hepinizi hürmetle selâmlarım.

BAŞKAN — Kifayeti müzakereyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir efendim.

Şimdi sıra aleyhte söz alanlardan Nihat Kürşat'ındır.

NIHAT KÜRŞAT (İzmir) — Millet Meclisinin değerli azaları, muhterem arkadaşlarım;

Hükümet programı üzerinde açılan müzakereler dolayısıyla bendenizi söz almaya sevk eden başlıca âmil, programda müşahede ettiğim bir noksanlığa işaret etmektir. Bu vesileyle duyduğum üzüntüyü de ifade edeceğim.

Muhterem arkadaşlar, İkinci Koalisyon Hükümetinin programını birinci satırından son kelimesine kadar okuyup tetkik ettikten sonra bir nokta üzerindeki kanaatimi şu şekilde ifade etmekten kendimi alamıyorum: Türk parlâmentolarına arz edilmiş, gelmiş, geçmiş Hükümet programı bakımından hiçbirisi bugünkü Koalisyon Hükümetinin beyannamesi kadar matbuatın dert ve meselelerine lakayt kalmamış, onlara bigâne davranmamıştır.

Filhakika müzakere edilmekte bulunan mezkûr programda basından sadece dört kelime ile bahsedilmektedir. Bu dört kelimelik ibare şudur: “Basın hürriyeti teminat altındadır.”

Aziz arkadaşlarım, Anayasamızda temin edilmiş bir hakkın Hükümet tarafından bu şekilde beyanı şayanı şükran ise de; tatbıkatta kanun metinlerinde yazılı hakları tanımak suretiyle matbuat hürriyetinin tahakkuk ettirilemeyeceği aşikâr bulunmaktadır.

Bu itibarla Anayasamızın bir tek maddesini zikretmek suretiyle bir Hükümetin basın hürriyetini temin edeceğine ve matbuatın dertlerine çare bulacağına inanmak biraz güçtür.

Demokratik bir nizam içinde işbaşına gelerek icraatta bulunacak bir iktidarın aynı nizamın vazgeçilmez unsuru olan ve kendi çalışma ve gayretlerinin hem destekleyicisi, hem de denetleyicisi hüviyetinde bulunan bir müessesenin dert ve ihtiyaçları üzerine eğilmemiş bulunmasında hazin bir tenakuz vardır.

Muhterem arkadaşlarım, matbuat müessesesi gerek teşkilât, teknik ve fikir gerekse kadroları itibarıyla bizim iftihar edeceğimiz bir seviyeye ulaşmıştır. Ancak, bu inkişafın süratle bir nizama bağlanması gereken dert ve meseleleri de beraberinde getirmiştir.

Maddi ve hukuki esaslar ihtiva eden bu meselelerin halli için son zamanlarda ortaya konulan mevzuat ve tatbikat işleri karıştırmaktan ileriye gidememiştir.

Basın âleminde çalışan fikir adamlarına sosyal haklarını korumak için çıkarılmış olan kanunlar ve kararnameler işverene adilâne olmayan mükellefiyetler yüklediği gibi bizatihi fikir işçilerinin menfaatlerini köstekleyici anormal durumlar yaratmıştır. Bu mevzudaki şikâyetler basın camiasını şiddetli bir surette rahatsız eder ve son toplanan Çalışma Meclisi buna ait tedbir ve kararlar düşünmüş iken Hükümetin bunlardan habersiz görülmesi hoş görülür bir hata değildir.

Millî Birlik Komitesi İdaresi tarafından Kurucu Mecliste tetkik ve müzakere edilmeden alelacele çıkarılan 212 sayılı Kanun gibi Basın İlân Kurumu Kanunu şikâyetleri mucip olmaktadır. Basını sosyal ve malî bakımdan yakinen alâkadar eden bu kanunla kurulu müessese iyi işlememekte, Anayasaya aykırı hüküm ve tasarruflarla bir kısım matbuat üzerinde baskı yapmakta, kaza organı gibi hareket ederek gazetecileri para cezalarına çarptırmaktadır.

Aynı Kuruma tanınan inhisar hakları iç ve dış ilân piyasasını baltalamakta, böylelikle gazetelerimizi ilândan mahrum etmekle kalmayarak memleketimizi döviz kaybına uğratmaktadır. Hükümetin bu gibi mevzuat ve tatbikatı hakkında görüşlerini programda bulmak isterdik.

Muhterem arkadaşlarım, basın müesseselerinin bugün büyük sıkıntılar içinde bulundukları ve yıkıntıya müncer olabilecek malî krizler geçirdikleri bir vakiadır. Her hangi bir sanayi kolunda doğan buhranı bütün vahametiyile sütunlarında dile getirebilen matbuat kendi sıkıntılarına ait meseleleri pek tabii yapamamakta umumi efkârda durumu muhkem ve kârlı olduğu zehabı uyanmaktadır. Böyledir diye Hükümetin de buna bigâne davranması icap etmez.

Bugün matbuatın belli başlı iptidai maddesi olan kâğıt mubayaa edilmesi şöyle dursun, dünyanın hiçbir memleketiyle mukayese edilemeyecek derecede Devlet inhisarı neticesi pahalıya mal olmaktadır. Yıllar yılı gazetelerin sırtından kâr sağlayan Devlet, bugün dünya fiyatlarının artması karşısında ithalâtı serbest bıraktırmak istemekle mürekkep ve diğer malzeme yabancı memleketlerin aksine gümrük ve diğer resim muafiyetlerinden mahrum olduğu cihetle yüksek fiyatla ithal edilmekte ve gazetelere ağır mükellefiyetler yüklemektedir.

Muhterem arkadaşlarım, matbuatın müsamahanıza güvenerek kısaca temas ettiğim bu ağır maddi sıkıntıların yanında ve belki bunlardan daha mühim olarak Matbuat Kanunundan ve hususiyle Tedbirler Kanunundan doğan dert ve ıstıraplarının üzerine edilmemiş bulunan yeni Hükümet beyannamesini kifayetsiz bulmakta haklı olduğumuzu düşünmekteyiz. Bizim bu düşüncemi, şu bakımdan da haklı görülmelidir.

Bugünkü koalisyon uzun süren bir iktidar karşısında yıllar yılı mücadele etmiş bir muhalefetler topluluğudur. Bu itibarla bu eski ve yillanmış muhalefetlerin iktidara gelir gelmez Yüksek Meclise sunacakları programlarında muhalefet yıllarında

matbuata va'dettikleri tahakkuk ettirecek bir ruhun işareti ve teminatına yer vermeleri beklenirdi.

Matbuat hakkında ki düşünce ve tasavvurları muhalefette ve iktidarda iken başka başka kalıplara dökülen politikacıların matbuata Plan samimiyetlerine inanmak kolay olmayacaktır. Bugünlerin hâdisesi olması dolayısıyla şunu ifade edebiliriz:

Bir iktidar gazetesinin neşriyat müdürü Avrupa ve Paris'te resmen gezintiye çıkmışken bir muhalif gazetenin mesul müdürleri hapishanede yatmaktadırlar. Tesadüfî de olsa bu iki hâdisenin yanyana gelmesi muhalefette yürütülmekte bulunan basın politikası için menfi bir not olarak tezahür etmektedir.

Muhterem arkadaşlarım, müsaadenizle sözlerime kısa bir hulâsa ile son vermek istiyorum. Matbuatı türlü dert ve sıkıntılar içinde bulunan bir memlekette icrayı hükümet edecek olan bir iktidarın kendisi de rahat çalışamayacak ve hele programlarda görüleceği gibi basma sırt çevirmekle en mühim istinatlarından birincisini farkında olmadan çökertecektir. Benim bu bakımdan bir milletvekili olarak kısaca arz ettiğim mülâhazaların doğurduğu vicdani kanaatle Hükümet programına karşı reyimi menfi olarak kullanacağımı beyan ederek Yüksek Huzurunuzdan ayrılıyorum. *(Soldan, alkışlar)*

BAŞKAN — Söz sırası, üzerinde konuşmak üzere söz isteyen arkadaşlarımızdan Sami Öztürk'ündür. *(Gürültüler)*

Nihat Bey, karşılıklı konuşmayalım lütfen...

SAMİ ÖZTÜRK (Muş) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar,

Hükümet Programında geniş yer bulmuş olan davaların bazıları hakkında, fikirlerimi, temenni ve ikaz mahiyetinde arz etmekte, fayda olur düşüncesi ile huzurunuzu işgal etmiş bulunuyorum.

Programda tebarüz ettirildiği gibi, tahakkuk ettirilmek çabasında bulunan husus, rejimin istikrara kavuşturulması ile Türkiye'yi ağır gelişme durumundan kurtaracak iktisadi, içtimai ve kültürel problemlerin, hür nizam içerisinde süratle ve plânlı olarak gerçekleştirilmesi keyfiyetidir.

Demokratik düzenle ilgili tartışma mevzularının geride kaldığı ve birçok ana müesseselerin gerçekleştiği bir hakikattir. Bugün ise demokratik düzenle ilgili tartışma ve müesseselerin teşekkülü esnasında, ikinci plânda kalmak talihsizliğine uğramış, iktisadi, içtimai ve kültürel meseleler, memleketteki çeşitli istihaleler neticesi, rejimin kaderi ile alâkalı bir durum arz eder istidatta görülmektedir.

Demokratik düzen içerisinde plânlı ve süratli kalkınma dâvası karşısında, Türkiye'yi içinde bulunduğu güç gelişme durumundan kurtarıp, muasır medeniyet seviyesine ulaştıracak hızı temin edecek reformların, kısa vadeli ve dar görüşlü kısır parti mülâhazaları ile tahakkuk ettirilemeyeceği iddiaları varittir.

İkinci fikre temayül istidadında olanlar arasında, samimî olarak memleketin kalkınması arzusunda bulunanlar olabileceği gibi, içinde bulunan ağır şartlar mu-

vacehesinde, hassasiyet arz eden meseleleri tahrik vasıtası yapmak suretiyle memlekette yıkıcı gayretler sarf eden karanlık emellilerin bulunduğu da, nazarı dikkatten uzak tutulmayacak bir husus olsa gerektir.

Bu fikrin demokratik düzenin vazgeçilmez unsurları olduğu, halkoyu ile kabul edilen yeni Anayasamızda yer almış, siyasi partilerimizin, memleketi hizmet yolunda aynı vatanın ve milletin evlâtları olarak, seviyeli bir rekabet zihniyetine, tam mânasıyla ulaşamamış, iktidara gelmek düşüncesi ile oy temini hususunda yıpratıcı, ayırıcı, zararlı çekişmelere yol açıcı taktikleri kullanma anlayışına istinat ettirilmekte olduğu söylenebilir.

Siyasi partilerimiz arasındaki münasebetlerin salim ölçülerde yürümesine önem verilmesi, vatandaşa huzur ve güven sağlayıcı tabiatı olması için gayret sarfı hususunun, programda vuzuhla yer almış olmasını memnunlukla karşılamaktayım. Memlekette, sükûn ve istikrarın teessüs edip, hayırlı bir geleceğe emniyetle ilerlemesini önleyici, Devlet otoritesini zaafa düşürücü, istilâcı zihniyetin, tuzak yemi olarak kullanılan, bir ideoloji taraftarlarınca bölücü, ayırıcı, yıkıcı kardeşi kardeşe düşman edici milletin ve Devletin var olma dayanağı olan içtimai düzen ile müesseseleri yıpratıcı ve tahrik edici, hulâsa memleketi anarşiye götürücü istikametlerde tevali eden menfi faaliyetlerini, bertaraf etmek hususunda, Hükümetten olumlu ve enerjik gayretler ümit ve temenni etmek lüzumuna inanıyorum.

Muhterem arkadaşlar, demokratik rejim içerisinde süratli ve plânlı kalkınma dâvasının gerekli önemle Hükümet Programında yer almasını memnuniyetle karşılarken; hızlı kalkınmanın ıslahat kanunlarının süratle Meclise getirilip çıkarılmasına ve tatbik sahasına konmasına bağlı olduğunu ve bilhassa sürat faktörüne de plân faktörü kadar önem verilmesi lâzım geldiğini işaretle zaruret hissetmekteyim.

Memlekette gelişme ve yerleşme yoluna girmiş bulunan plânlı ve hızlı kalkınma mevzuunda, pilot bölge olarak intihap edilen vilâyette yapılması lâzım gelen hususların ağır gitme temayülünde olduğu kanaatiyle bir iki noktaya temas etmek mecburiyetindeyim. 222 sayılı ilköğretim ve eğitim, 224 sayılı sağlık hizmetlerinin sosyalizasyonu, 4481 sayılı Ziraat öğretmeninin köylere teşmili kanunları, 1961 yılında çıkmış, gerekli tahsisat ayrılmış, plânlar hazırlanmış bulunmasına, kılavuz veya pilot bölge tespit edilerek, faaliyete başlama ve tatbikattan elde edilecek neticelere göre yurdun diğer kısımlarına teşmili tarihleri kanunla tespit etmiş bulunmasına, gerek basında ve gerek efkârı umumiyede yaygın yer bulmuş olmasına rağmen bugüne kadar yapılan faaliyetlerin 22 Mayıs 1962 de yer tespiti ve rapor hazırlamak maksadıyla bir heyetin gidip gelmesi ve birkaç gün evvel bir miktar hemşirenin gönderilmesinden ibaret kaldığını, 1962 senesinde yalnız istimlâklerin yapılması ile iktifa edileceğinin ifade edildiğini, ilk tespit edilen ücret ve tazminatlarla istekli personel miktarı yüksek olduğu halde, bilâhare ihtisas, seyyar hizmet ve mahrumiyet tazminatlarından sarfınazar edilmesi üzerine hemen, hemen hiç denecek kadar az istekli kaldığını, bölgenin iklim şartları nazarı itibara alındığı takdirde bu senenin boş geçme istidadında olduğunu ve bu tutumun memleketin içinde bulunduğu şartların icabı olan süratli kalkınma zihniyeti ile kabili telif ola-

mayacağım bir misal olur düşüncesiyle işaret etmek isterim. Programda geniş yer bulan ıslahat kanunlarının gecikmeye meydan vermeden Meclise şevki, çıkarılıp tatbik sahasına konarak müspet neticelere yöneltilmesinin büyük millî faydaları yanında bilhassa demokratik düzen içinde kalkınmanın tahakkuk ettirilemeyeceği fikrine mütemayıl zihinlerdeki endişeyi bertaraf edeceğini, memleketi anarşiye götürücü istikamette tahrik ve istismar vasıtası yapanları da sermayesiz bırakacağını belirtirken, memleket menfaatleri istikametindeki gayretlerin arzu edilen plân gereğince ve zamanında müspet neticeye vasıl olabilmesinin her şeyden evvel, vatan ve milletin içinde bulunduğu şartları müdrik kırtasiyeci ve idarei maslahatçı zihniyetten uzak, idealist dinamik, vatanperver bir idareci kadrosu ile kabil olacağını işarette de, fayda mülâhaza etmekteyim.

Reformlar, sağlık hizmetlerini sosyalizasyonu, pilot bölge, hızlı kalkınma sloganlarının azameti yanında yavaş hareket ve gecikmenin plânlı kalkınma zihniyetini dejenere etme tehlikesini doğurabileceğini Hükümetin nazarı dikkatine arz etmeyi, ifası önemli bir vazife telâkki ediyorum.

Memleketin istikrar içinde mesut bir istikbale yönelmesi hususunda büyük önemi haiz faktörlere geniş yer verilen Hükümet programının, memleketin hayrına başarıya ulaşmasını kalben temenni ederken, muhterem Heyetinizi saygı ile selâmlarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Şimdi söz sırası, lehte söz istemiş olan arkadaşlardan Fahir Giritlioğlu'nundur. Buyurun, Fahir Bey.

FAHİR GİRİTLİOĞLU (Edirne) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri. 15 Ekim seçimlerinden sonra demokratik hedefe ulaşmak uğrunda oldukça ehemmiyetli mesafeleri geçerek ve ihtilâl sonrası rejimin çeşitli güçlüklerini yenerek bugün 5 Temmuz 1962 tarihinde 2 nolu Koalisyon Hükümetinin programının mesut müzakeresini idrak etmiş bulunuyoruz.

Müzakeresini yaptığımız Hükümet programı; memleketin siyasi, hukuki ve iktisadi tablosunu gözlerimizin önüne en ince teferruatına kadar sermiş bulunmaktadır.

2'nci koalisyon denemesinin başarı kazanması, bir mânada demokrasi rejimimizin zafere erişmesi demektir.

Üç parti grubu ve bağımsız grup arasında 2'nci koalisyonun sağlanabilmiş olmasıyla memleketimiz sahipsiz olmaktan ve âdeta mukadderatı sokağa terk edilmiş bulunmaktan kurtarılmıştır.

İkinci Koalisyon Hükümetinin programında getirilen büyük yenilikleri zaman tahdidi dolayısıyla etraflıca inceleyemeyeceğim.

Grubumuz adına konuşan Sayın Öktem'in beyanları benimsediğim fikirlerdir.

Bâzı temas edilmeyen noktalara kısaca işaretle yetineceğim.

Devletçilik ve özel teşebbüs, programın çok önem taşıyan bir noktası olmuştur.

Devletçilik prensibi ve özel teşebbüs fikri ayrı ayrı olarak hem savunulmuş ve hem de birbirine zıt gibi gözüken bu iki iktisadi görüşün mükemmel bir teklifi yapılmıştır.

Karma Hükümetin bir kanadını teşkil eden C.H.P. Devletçiliği temsil etmektedir.

C.H.P. nin devletçiliği: Doktrinci, dogmatik bir sosyalizm değildir. Yıllarca devam eden harbler ve asırlarca süren kötü idare neticesinde sermayesi harap olan memleketimize sermaye bulmak, sanattan mahrum olan milletimize sanatkâr yetiştirmek ve teknik mahrumiyetimizi gidermek için gereken fabrikaları tesis etmek için önce Devletin işe başlaması icap ediyordu.

Bizim devletçiliğimiz böyle bir zarurettten doğmuştur.

İktisadi gelişme halindeki bir memleketin gerçeklerinden doğan devletçiliğimiz, özel teşebbüsün yaratıcı gücünü ve Devletin iktisadi kalkınmadaki zaruri rolünü telif eden bir görüştür.

Programda özel teşebbüs ve devletçilik prensipleri birbirini reddetmeyecek hudutlarla sınırlandırılmış ve bu iki müessese Hükümet programında, mükemmelce telif edilmiştir.

Sayın milletvekilleri,

Biz; Meclis ve partiler olarak, Büyük Meclisin her sahada üstün kudretini hâkim kılsak Anayasamızın ilkelerini ve hükümlerini muhafazada titizlik gösterirsek.

Hulâsa: Memleket hizmetinde partiler olarak medeni münasebetler ananesini süratle yerleştirebilirsek:

Hükümet icraatının o nispette verimi artırılmış bulunacaktır.

Bugüne kadar olan kısır politik çekişmelerin geniş vatandaş kütlesi üzerinde çok menfi tesirleri olmuştur.

Türkiye’de çok partili rejimin işleyemeyeceği yolundaki menfi ve yıkıcı telkinleri birbirimize yaptıkça: Geniş vatandaş kütlesi ve hususi ile iş hayatı kararsızlık içinde kalmaktadır.

Bugün saat gibi işleyen bir bütçemiz olduğu ve bütçe istikrarı ile muvazenesi en mükemmel şekilde sağlandığı halde: Maalesef menfi telkinler marazı ve arızı etkiler siyaset ve iş hayatımızda tesirini göstermiştir.

Bunun neticesi olarak bugün vatandaş işsizdir, parasızdır, alış veriş durmuş. Küçük sanayicinin iki eli yakasında kalmış. Çiftçi, seçim kampanyasında va’dedilenlere teşebbüs dahi edilmediğini görmekte, âcil tedbirler beklemektedir.

Sayın İnönü: Millet adına senelerce ötesi için kalkınma yatırımı yapıyor. Rejimi garantilemek, kalkınmayı plânlamak, bedavacılığı önlemek, sosyal adaleti kökleştirmek istiyor, ileriye matuf olan bu çalışmaların icap ettirdiği sabır içindedirler.

Vatandaş ise: Günlük yokluk ve yoksullukların sabırsızlığı içindedir. Hükümet Başkanı ile millet heyeti umumiyesi arasında bu yönden bir, muvazene noksanlığı vardır.

Partizan idare ve parti baskısı alışkanlığı, vatandaşın zihninden yavaş yavaş silinmektedir. Hükümet programında partizanlığı ayıp telâkki edenler, bir siyasi ahlâk anlayışının hâkim olduğunu memnuniyetle görmekteyiz. Şu kadar ki, partizanca baskıdan sıyrılan resmî merciler, keyfî muameleyi artırmışlardır. Vatandaşın resmî makamlardan şikâyeti artmıştır. Fert ile Devlet, bugün tekrar karşı karşıya getirilmiş olduğu için sıkı teftiş ve kontrol müesseselerinin kurulmasının zamanı ve zarureti gelmiştir. Zabıta makamlarının mezalimi artmış ve bunlardan basma aksedenler hakkında; Hükümetçe bir açıklama yapılmaması, âmme vicdanını rencide etmektedir.

Vatandaş; Hükümet organları üzerinde parti baskısının zararlarını idrakten umumiyetle acizdir. Bu itibarla memur suiistimali arttıkça; mağdur vatandaş kütlerinin adeta eski devrim partizanlığının özlemini çekeceği muhakkaktır.

İdareimizdeki, bürokrasi ve kırtasiyecilik, cemiyetimizin kangrenleşmiş meseleleri haline gelmiştir. Bu hastalık en mükemmel ve en hüsnüniyetli unsurlardan kurulacak hükümleri bile zaafa uğratacak bir vahamet taşır. Bu vesile; ortaya samimiyetle bir iddiamı atmak isterim. İrtikâp ve rüşvet yaygın hale gelmiştir. Ve daha fenası; rüşvet vermek âdet ve rüşvet almakta, mahzur görülmeğe başlanmış meslek alışkanlığı haline gelmiştir, yeni Hükümetin 1609 sayılı Kanunu işler hale getirmesini, rüşvet ve irtikâba karşı amansız bir mücadele unsuru olan 1609 sayılı Kanunun kütüphanelerin unutulmuş raflarından indirtip tatbikatçıların masası başına getirilmesinin teminini temenni ederim.

Muhterem arkadaşlarım, Hükümetçe geçmiş devrin, mirası açığa vurulmuş bulunuyor. Kapalı rejimden açık rejime geçişimizin tabii bir sonucu olarak meselelerimiz ve noksanlarımız çıplaklığı ile gözler önüne serilmiştir.

Kalkınma rüyalarından hep beraber dehşetle uyandık. Lâkin bu sefer de umumi efkâr olarak yoksulluğun, işsizliğin, borçluluğun acı bedbinliğine düştük. Yeni kurulan Hükümetimizin cemiyetimizi bu bedbinlikten kurtarmak gibi bir vazifesi olmalıdır. Halkımız 40 seneden beri bugünkü kadar karamsar hale düşmemiştir.

Bugün Hükümetimiz, memleketimizi yeni başarı hedeflerine ulaştırabilmesi için tekml mali ve iktisadi imkânlarla sahip bulunuyor.

Hükümetin başında bulunan Sayın Hükümet Başkanı İsmet İnönü ise bir fâninin erişebileceği mânevi kredilerin en yüksek seviyesine erişmiş bulunmaktadır.

Büyük Meclisinizin teşkil eden muvafık cephede ve muhalif cephede bulunan bütün partiler teşvik edici ve teveccüh gösterici vatanperverane örnekler vermektedirler.

Bugünkü şartlar altında siyasi istikrarı sağlamak ve iktisadi kalkınma hedeflerine süratle ulaşmak kabildir.

İktisadi sahaya katacağı imkânlarla vatandaş Hükümeti değerlendirmiş olacaktır. Zor devir yenilmiş ve yenilmiştir.

BAŞKAN — Vaktiniz tamamdır.

FAHİR GİRİTLİOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, muhterem Reisin emirlerine uyarak sözlerimi burada bitirirken, Cenabı Allahtan 2'nci Koalisyon Hükümetinin çok uzun olmasını ve demokratik vasat içerisinde memleket dâvalarını muvaffakiyetle halletmesini diler, saygılarımı sunarım. (*Alkışlar, bravo sesleri*)

BAŞKAN — Aleyhte söz isteyenlerden sıra Sayın Turhan Bilgin'in.

TURHAN BİLGİN (Erzurum) — Pek muhterem arkadaşlar, konuşmama Hükümet programının ikinci paragrafına itiraz etmekle başlayacağım. İtiraz tabirini bilerek kullanıyorum. Müsaadenizle ikinci paragrafı okuyacağım: “Hükümet siyasi tarihimizde yer alan Karma Hükümet teşebbüslerinin bir yenisidir ve Büyük Mecliste temsil olunan üç siyasi partinin ve bağımsızların ortak sorumluluklarıyla kurulmuştur.” Bağımsızların ortak sorumluluğu tabirine bir bağımsız olarak itiraz ediyorum. Ve benim gibi itiraz eden arkadaşlarımın mevcudiyetini de burada işaret ediyorum. Asla Hükümetin sorumluluğuna iştirak etmiyorum. Anayasanın açık hükmü bağımsızların bir grup olamayacağını âmirdir. Şu halde saygıdeğer Hükümetin programın bu paragrafını bâzı bağımsızlar olarak tashihini kendilerinden istirham ediyorum. Eğer Hükümet lütfeder de, bu program radyo ile okunduğuna ve bütün vatan sathına yayıldığına göre, bu tavzihi de radyo ile yaparlarsa kendilerine huzurunuzda teşekkürü de şimdiden bir vazife bileyim.

Muhterem arkadaşlar, programında “Basın hürriyeti teminat altındadır” denilmektedir. Basın hürriyeti yeni Anayasanın 22, 23, 24, 25 ve 26'nci maddelerinde en güzel ifadesini bulmuştur. Bu Anayasa hükümlerini tam ve kâmil mânasıyla tahakkuk ettirmek lâzım gelir. Ancak bu suretle basın hürriyeti teminat altına alınmış olur.

Basın ahlâk yasası maalesef iyi işlememektedir. Basın Şeref Divanı objektif ölçüler içinde çalışmamaktadır. Basın Şeref Divanının ve Basın İlân Kurulunun tutumu ve davranışı basın hürriyetini zedelemek istidadındadır. Meşhur Tedbirler Kanunu basın hürriyetini zedelemiştir. Basın hürriyetini zedeleyen mevzuat ilga olunmamıştır. Hükümetin bu yolda da dikkatini çekmek bizim için ayrı bir vecibedir.

Muhterem arkadaşlarım, yüksek malûmunuz olduğu üzere, muasır parlamenter rejimin siyasi bakımdan ifade ettiği mâna, Bakanlar Kurulunun parlâmentonun itimadına haiz olması değil, ekseriyetin Hükümeti teşkil etmesidir. Ekseriyetin Hükümeti prensibi parlâmentoda adedi ekseriyet mânasında anlaşılamaz. Bu ekseriyet millet ekseriyetidir. İktidar partileri millet ekseriyetini süratle kaybetmektedirler ve hattâ samimiyetle ifade edebilirim ki, kaybetmişlerdir. Bunu ara seçimlerinde göreceğiz.

Pek muhterem arkadaşlar, menşeyini hakikatten ve faziletten alan demokrasi-nin gayesi, bir nebat gibi yalnız yaşamak için yaşayanları da insan payesine ulaştırmaktır. Hükümet programının toplumcu görüşü maalesef çok kısırdır. İşçi me-

selelerinde Hükümet ürkeklik içindedir. Anayasamızın sosyal devlet ilkelerine bu tutumla değil erişmek, yaklaşabileceğine dahi kani değilim. İnsanca yaşamak isteyenlerin hakkı verilmelidir. Servet beyannamelerinin iadesi ve tekrar geri alınması toplumcu görüş sahiplerinin haklı mücadelesini davet edecektir.

Bizde tabu addedilen iki mevzudan biri de dış politikadır. Dış politika meseleleri lâfı edilir, çekiştirilir hale getirilmelidir. Hattâ bâzı olayların iç yüzleri ve arka düşünceleri Mecliste araştırılmalıdır. Dış politikamızın felsefesi, prensipleri hakkında milletçe belirli kanaatlara varmalıyız. Karşılıklı münasebetlerde inkişafların başşehirlerle yapılan ziyaretlerle artacağını iddia etmek kanaatimizce fazla iyimserlik olur.

Muhterem arkadaşlarım, üzerinde en fazla bâzı çevrelerin alerjisini çeken bir mevzua, yüksek müsamahanıza sığınarak, temas etmek istiyorum. Af mevzuuna... ki, bu mevzu birinci koalisyonun yıkılmasına sebebiyet vermiştir. Bu yıkılmaya zemin teşkil eden toplantıda parlâmentoda temsil edilen partilerin “af partiler üstü bir mesele addedilmelidir” prensibi üstüne yapılan toplantıdan sonra istifa vuku bulmuştur.

Şimdi pek muhterem arkadaşlarımıza sormak isterim: Af mademki partiler üstü bir meseledir, şu hale göre bu meselenin geçen defaki şekil üzerine yani tekrar bütün partilerin toplanmaları ve meseleye şekli hal bulmaları icabederdi. Bundan geriye dönülmüştür. Bunun prensibine de itiraz etmekteyim. Muhterem arkadaşlar, 1662 de yani bundan tam 300 yıl önce Marki Beccaria aynen şöyle söylemiştir: “Af icrai organın bir fazileti değil, fakat teşrii organın bir faziletidir.” Şefkat ve atıfet müessesesi olan af, hukukta unutmak olarak da vasıflandırılır. Biz unutmak için af istiyoruz. Unutmak ve yeni ufukların arkasına gizlenen mutluluğa milletçe ulaşmak için af istiyoruz. (C.H.P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Müdahale etmeyin, müsaade buyurun efendim. İki dakikanız kaldı Bilgin.

TURHAN BİLGİN (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, arkadaşımızın müdahalesine bir şey söylemeyeceğim. Yalnız Sayın Başkan müsaade ederlerse pek Muhterem Başkan müsaade ederlerse...

BAŞKAN — Devam buyurun efendim.

TURHAN BİLGİN (Devamla) — Pek Muhterem Başkan, müsaade ederlerse Sayın Hükümet Başkanına hitap etmek isterim. Sayın İsmet İnönü'nün 16 Nisan 1954 tarihli Manisa söylevi:

“İktidara geldiğimiz gün ilk imtihanımızı muhalefete, yani bugün bize türlü haksızlıklar yapan iktidara ve iktidar mensuplarına eşit muamele ederek vereceğiz. Onların sözlerini kesmeyeceğiz.”

Evet, Manisa Söylevi “16 Nisan 1954.” Muhterem arkadaşlar, bu ilk imtihandır. Bana müdahale eden arkadaş bu ilk imtihanda muvaffak olamadığını da hatırlatmak istiyorum. (Sağdan ve soldan alkışlar)

Muhterem arkadaşlar, yüksek müsamahanıza sığınarak sözlerimi bitireceğim, geçirdiğimiz acı tecrübeler ve tarihin bütün dersleri fani şahsiyetlere ve tek parti hegemonyasına değil, çok partili bir demokrasinin temeli olan Anayasa hâkimiyetine ve millî irade prensibine dayanmamızı bize emrediyor. Bu itibarla 1920 yılından beri şanlı bir mücadele mazisi olan ve nice üstün kıymetleri sinelerinden çıkaran Büyük Meclisin Anayasadan aldığı salâhiyet ve mesuliyetlerine tam sahip olarak bütün buhranları, gerçek ve suni buhranları, atlatacağına, bağrından yeni simalar, yeni başvekiller çıkaracağına bütün kalbimle inanıyor ve hepinizi hürmetle selâmlıyorum. *(Sağdan ve soldan şiddetli ve sürekli alkışlar)*

BAŞKAN — Şimdi söz sırası, üzerinde konuşacaklardan Halûk Nur Bâkî'nindir.

HALÛK NUR BÂKÎ (Afyon Karahisar) — Çok muhterem arkadaşlarım, Hükümet programının konuşulmasının kısa bir zamana hasredilmesi dolay isiyle, bendeniz de hazırlamış olduğum konuşmalardan ziyade umumi noktalara temas edeceğim.

Şimdiye kadar konuşan bütün arkadaşların konuşmalarından çıkan vasati bir sonuç var: Bu sonuç da, memleketimizin içinde bulunduğu siyasi ve iktisadi ortamın ümit verici olmadığı, aksine elbirliğiyle düzeltilmesi lâzım gelen hasta bir manzara arz ettiğidir.

Bu gerçek o kadar ciddî bir şeydir ki arkadaşlar, Osmanlı İmparatorluğunun izmihlal devresinde sosyal bünyesinde büyük krizler geçiren ve iktisadi bünyesinde büyük çöküntüler bulunan bir memleket için yapıldığı ölçüde şu geçirdiğimiz ihtilâl sonunda memleketi iyi bir demokrasiye kavuşturmak, bunu gerçekleştirmek üzere buraya toplanmış çeşitli parti elemanlarının teşkil ettiği parlâmentomuzda, rejimin ciddi bir buhran devresinden sıyrılması için lâzım gelen titizlik gösterilmemektedir.

Arkadaşlar; Hükümet programını. eleştirirken, her Hükümetin takmaya mecbur olduğu iki kanattan, yani iktisadi kanat ile siyasi kanattan bahsedilir. Dikkat edersek, büyük bir iktisadi nizam, çare ve imkânlarına sahip olmamız, konuşan arkadaşlarımızın konuşmalarının merkezi sıkletini bu noktaya teksif etmeleri lâzım geldiği halde herkes daha ziyade siyasi kanat üzerinde durdu. O halde arkadaşlar, memleketimizin rejim mevzuu ciddî olarak her parlâmento üyesinin üzerinde titizlikle duracağı, tamamlanmasına çalışacağı, itmam edilmemiş bir problemidir. Bu mesele halledilmezse herkes çıkar, “Ordu siyasetin dışında olsun” diye orduyu, bu hoparlörlerin içine çeker. Buna son vermek lâzımdır.

Bâzı arkadaşlar zannediyorlar ki, kendi davranışları ordunun dışındadır; başkalarının ki ordunun içindedir. Bu böyle değil arkadaşlar. Orduyu siyasetten uzaklaştırmanın tek metodu, parlâmentonun kendi mevzuuna eğilmesi ve orduyu, memlekette demokrasiyi, cumhuriyeti koruyucu vasfıyla haşhaşa bırakmasıdır. *(Bravo sesleri)*

Arkadaşlar, unutmayalım ki Türk Ordusu cidden dürüst bir seçimle demokrasiyi süngülerinin himayesinde bize vermiştir. Bu, kendileriyle iftihar edilecek bir

şeydir! (*Bravo sesleri*) Arkadaşlar hal böyle iken parti taassupları içinde rejim buhranına gitmeye göz yummak, rejim buhranına doğru bir milimetre daha kaymaya sebep olmak, her halde mebusluk vazifesiyle kabili telif olmasa gerektir.

Muhterem arkadaşlarım, bugünkü kabinenin programı olsun, bünyesi olsun çok kolay tenkit edilebilir. Dünyada hiçbir Hükümet programı yoktur ki ele alınıp ilmi surette tenkit edilmesin, her zaman tenkit edilebilir. Sonra biz henüz rejim köprüsünü geçmiş değiliz. Bunun böyle olduğu bir realitedir. Hükümeti tenkit etmek çok kolay şeydir, fakat tatbikatını yapmak zor şeydir. Hükümet iyimser olarak programını takdim etmiştir. Gönül isterdi ki realiteleri açıkça ortaya koysun ve realitelerin ışığı altında da Parlamento Hükümete yardım etsin. Memleketimizdeki, rejim buhranı, memleketimizin kritik durumu dolayısıyla lalettayın bir buhran olmaz. Türkiye'deki hükümetlerin var veya yok olması öyle bir safhaya gelmiştir ki, Türkiye'nin var veya yok olmasıyla birleşmek üzeredir. Bu bakımdan bunu elbirliği ile birbirinden ayırmak zorundadır.

Arkadaşlar, mebus olmak, siyasi, iktisadi yatırım yapmak gayet tabiidir. Ama arkadaşlar, bu köprüden geçmeden, bu rejimi buhrandan kurtarmadan hiç kimse- nin, hiçbir şekilde yatırım yapmaya hakkı yoktur.

1961 seçimlerinde gayet rahat olarak hepimiz yatırım yaptık. (*"Biz yapmadık" sesleri*) Hattâ arkadaşlar, yatırımın ötesinde bir davranış gösteren bir Parlâmento üyemiz, en güzel yatırımları yaptı, öyle yatırımlar yaptı ki, ben, listenin başında olduğum halde neredeyse mebus çıkamıyordum. (*Soldan "keşke çıkmasaydın" sesleri*) Evet, keşke ben çıkmasaydım, sizler daha beter olurdunuz. (*Orta sıralardan, gülüşmeler*)

Muhterem arkadaşlarım, bunu söylemekteki kastım şudur. Yani herkes yatırım yapar. Çünkü yatırımlardan dolayı hiç kimseyi telmih etmeye hakkımız yoktur. Ben çok arzu ederim, yatırım noktası gelsin de hakikaten öyle yatırımlar yapayım ki, beni en çok sempatik bulanlar dahi "sen bu muydun?" desinler. Ama henüz bu noktada değiliz arkadaşlar.

Hükümetin iktisadi kanadı zayıftır, buna rağmen Hükümeti destekleyeceğim. Buradaki noktai nazarım, her ne şekilde olursa olsun rejimin buhrana gitmesine mâni olmak için kendi sistemimize bir hizmet etmektir.

Muhterem arkadaşlarını, şimdiye kadar geçirdiğimiz rejim krizleri malûmdur. Bendenize göre bu Türkiye'nin çok şanslı bir Devlet olduğunu ispat eder. Bizim geçirdiğimiz rejim krizlerini dünyanın hiçbir devleti geçirmemiştir. Allah'ın yardımı ile bu krizler atlatılmıştır. Rejim buhranı yaratmak için birtakım oyunlar oynamaya hiç kimsenin hakkı yoktur. Onun için bugünkü rejimi elimizden çıkarmamaya gayret etmeliyiz. Yerine hangi rejim gelirse gelsin, ben polis rejimine bağlanmanın zarureti hissetmiyorum. Bu rejimin var veya yok olmasını yaratmamaya gayret etmemiz lâzımdı. Bunu hepimiz bildiğimiz halde yine itiyatlarımızdan vazgeçmiyoruz. Hükümet programı üzerine tenkitlerimizi yapıcı olarak yapmak ve bu şartı muhafaza etmek şartıyla, rejimi kurtarırız inşallah.

Hepinizi hürmetle ve sevgiyle selâmlarım. (*Ortadan ve en sağdan, alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar, şimdi söz sırası, lehte konuşacak olanlardan Hilmi Baydur'undur.

HİLMİ BAYDUR (Muğla) — Çok Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım, yeni kabinenin değerli üyeleri;

Tarihî mukadderatımız, siyasi icaplar ve bilhassa memleketimizin yüksek menfaatleri bir kısım partilerimizi yeni bir Koalisyon Hükümetini kurmaya doğru teşvik etti. Bu vazifenin, her husustan evvel memleketimiz için uğurlu, politik tekâmül yolunda esaslı bir merhale olmasını dilerim. Çünkü, programları, düşünce tarzları ayrı partilerin milletimizin hayır ve selâmeti için zıt ve menfi fikirleri ve hisleri bir tarafa bırakarak karşılıklı müsamaha ve hoşgörülükle uyuşmaları ve birleşmeleri demokrasinin bütün icaplarıyla tahakkuku yolunda mühim bir adımdır. Kısa bir girişle aziz milletimiz ve onun işlerini görecektir olan yeni Koalisyon Hükümetimiz hakkında iyi dilek ve temennilerimizi ifade ettikten sonra programın bâzı hususları hakkındaki mütalâalarımı arz etmeye çalışacağım.

Aziz arkadaşlarım,

Tenkit ve münakaşasını yaptığımız yeni Hükümet programında memleketimizin bütün meseleleri ve hal çareleri kısa veya uzun olarak ifade ve tebarüz ettirmeye çalışılmıştır. Her husustan evvel devrimlerimizin ve hattâ devletimizin esası olan Atatürk ilkeleri ve onun çok samimî ve fedakâr müdafaası olan 27 Mayıs, yeni Anayasa ve bunlara dayanan demokrasimizin mahfuziyeti hakkında verilen teminat yeni Hükümete güven için en mühim bir âmildir.

Sevgili arkadaşlarım,

Memleketimizin kültürel, içtimai, iktisadi, siyasi ve teknik meselelerimizin halli hususunun bir ilerleme temin edebilmek için her şeyden evvel programda ifade ve taahhüt edildiği gibi âmme idareimizin her alanında daha verimli çalışmasını sağlayacak idari reformu tahakkuk ettirmeliğimiz lâzımdır. Devlet teşkilâtımızın, bugünkü gerçeklerin istediği bir şekilde süratle çalıştığını ve yeni zamanın iş felsefesi zihniyetiyle hareket ettiğini iddia edemeyiz ve evvelâ bu fabrikayı iyi monte edip çalışanlara modern ve halka hizmet düşüncesini ve sorumluluk anlayışını telkin etmek lâzımdır. Halk Devlet kapılarında işlerini güçlülük ve normalin üstünde zaman zarfında görebilmektedir. Bilhassa büyük şehirlerde bu hakikat kendisini daha kuvvetli göstermektedir. Milletvekili arkadaşlarımın her gün bu gerçeğin içinde bulunduklarını tahmin ederim. Demokrasi denilen halk idaresinde artık halkın işleri güler yüzle ve içten gelen vazife duygusu ile bitirilmelidir. Yeni Hükümet bu noktaya daha şâmil bir ehemmiyet vererek, bu hususun teminini kalkınmanın da zaruri bir şartı olarak saymaktayız. Devlet personel idaresini düzenleyen ıslahatın tahakkuku ilk temennimizdir. Garpta bu mevzuda (Technique de l'Etat) Devlet ve Hükümet idare tekniği namı altında ilmî bir ilerlemenin olduğunu Meclisimizin kıymetli kütüphanesine gelen eserlerden öğreniyoruz. Netice olarak deriz ki: Devlet makinemizi daha süratli, isabetli ve rasyonel bir şekilde döndürmek imkânı

olmadıkça medeni dünya ile aramızdaki mesafeyi gidermenin, hiç olmazsa azaltmanın imkânı olamayacaktır. Aziz arkadaşlarım,

Programda, içinde bulunduğumuz iktisadi ve sosyal problemleri halletmek için gerekli bütün tedbirlerin alınmak azminde bulunulduğu ifade edilmektedir. Memleketimizin bugün başlıca ihtiyacı düzensiz ve kifayetsiz bir halde bulunan iktisadi hayatımıza canlılık vererek herkese refah teminidir. Bu refah, yalnız her hangi bir zümrenin değil Alman İktisatçısı Erhard'ın dediği gibi; "Herkes bu nimetten payını alabilmelidir." bugün bütün Türk Milletinin askerinin, sivilin, köylüsünün kentlilerinin, çiftçisinin, işçisinin isteği ve ihtiyacı budur. Bunun için de ilk şart istihsalı çoğaltmak, istihlâki geliştirmek ve mahsulü değerlendirmektir. Bugün az olan istihsalimizin dahi gereği gibi değerlendirilmediği bir vakiydir. İyi idare ile ve umumi refahı temin etmek suretiyle fakir zengin münafaretine meydan vermemek lâzımdır. Ne yapıp yapıp, kalkınan memleketlerde olduğu gibi gittikçe artan insan koluna ve kafasına tam çalışma imkânını vermek ve yüksek seviyeli ve standartlı bir hayat temin etmek ilk hedefimiz olmalıdır.

Muhterem arkadaşlarım,

Yukarda arz ettiğim iktisadi ve sosyal kalkınmamızın memleketimiz için en mühim dayanağının tarım olduğu hepinizin takdir buyurduğu bir gerçektir. Çıkarılacak toprak reformu Kanununun realitelere uyması, birtakım yanlış anlamlara sebebiyet vermemesi ve çiftçimizin, köylümüzün hayat seviyesini yükseltmesi yegâne dileğimizdir. Kalkınan köylü demek, kalkınan Türkiye demektir. Çünkü nüfusumuzun %80 i köylüdür.

Topraksız köylü ve çiftçi çoktur. Evvelâ maliye, belediye, özel idare elindeki araziye, daha verimli kılacak şekilde çiftçiye devretmek lâzımdır. Bu hususta isabetli kararlar alabilmek için toprak reformu yapan milletleri iyice tetkik etmek suretiyle gerçeklerimize uydurmak gerekmektedir. Son senelerde gördüğümüz köylü ve Devlet arazisi hududu ihtilâflarına son vermek suretiyle çiftçinin ıstırabını dindirmek lâzımdır. Senelerden beri dedelerinden, babalarından kalan tarlalar kadastro hesabı dışındadır, diye ellerinden alınmaktadır. Bu ihtilâflı tarlaları, süratle, ücretsiz veya mâkul bir ücretle köylüye iade etmek köylümüzün ve çiftçimizin huzuru noktasından icap etmektedir.

Memleket bütçesinde temin ettiği döviz dolayısıyla tütün üzerinde ehemmiyetle durmak, tütün hastalığına karşı daha kuvvetle mücadele etmek ve tütüncülere verilen krediyi zamanında ve yeteri kadar temin etmeye çalışmak lâzımdır. Vatandaşlarımızdan aldığımız mektuplarda ve çıkan mahallî gazetelerde kredi işlerinden şikâyet okumaktayız. Tütüncülerden kesilen % 5 lerle Tütüncüler Bankası kurmak zamanı gelmiş ve geçmiş tir bile...

Aziz arkadaşlarım,

Yine iktisadi vaziyetimiz ve bütçemizde mühim rol oynayacak olan turizm üzerinde daha kuvvetle dikkatimizi teksif etmek lâzımdır. Eski eserler ve tabiat güzelliği itibarıyla hiçbir memlekete nasip olmayan bir hazineye malikiz. Maalesef

bugünlere kadar esaslı bir şekilde istifade edilememiştir. Komşumuz Yunanistan'ın bu hususta ne kadar faydalar temin ettiği düşünülecek olursa bizim için hüznü ve-ricidir. Bu hususta mühim rol oynayacak olan Cenup sahil yolunun acele bitirilmesi lâzımdır. İki üç sene evvel uğradığım Rodos adasında bir gecede üç bin turist bu- lunduğunu belediye reisinden öğrendim. Mütemadiyen oteller yapılmakta dünya- nın her tarafından turist celbine çalışmaktadır.

Muhterem arkadaşlarım,

Halkımızın ve köylümüzün en mühim dertlerinin birisi de sağlık işidir. Tedavi işi fakire ve köylüye çok yıkım olmaktadır. Bu sebeple sağlık işlerini daha çok geniş- letmek, köye kadar daha kuvvetle götürmek lâzımdır.

Muhterem arkadaşlarım,

Programda mevcut ve yukarıda bahsettiğim ve edemediğim hususların hepsi- nin hedefi, memleketimizin süratle maddi ve mânevi kalkınma ve medenî bir cemi- yet olma davasıdır. Kültür işlerine verilecek olan ehemmiyetle mânevi kalkınma, iktisadi ve teknik meselelere gösterilecek ilgi ve itina ile de maddi kalkınma yolunu tutmuş olacağız, memleketimizin kültürel, sosyal ve iktisadi realiteleri, milletimi- zin muhtelif zümrelerinin problemlerinin aynı ehemmiyetle ve ahenkli bir şekil- de ele alınmasını icap ettirmektedir. Bu sebeple, Cumhuriyet idaremi, kurulduğu günden beri bu açıdan memleket meselelerini ele almıştır. Memleketimizin kalkın- masında Devlet gücü ve şahsi teşebbüs kudretinin isabetli ve itidalli birleşmesinden ve teklifinden meydana gelen büyük kuvvet ancak memleketimizi kalkındıracaktır. Bununla beraber içtimai adalet ölçümüne hakiki yardım prensibimiz olmalıdır. Bu muazzam işleri başarmak için her zamandan fazla milletçe birlik ve beraberliğe ih- tiyacımız vardır. Almanya'nın veya Japonya'nın mucizeyi andıran kalkınmaları, yal- nız idarecilerin dirayeti değil, mensup oldukları milletlerinin de yüksek anlayışları, çalışkanlıkları, telâkkileri isabetli yolu tutmuş olan devlete destek ve zahir olma- larıdır. İyi numuneler, iyi rehberler gören Türk milleti pek mükemmel bir şekilde büyük eserler meydana getirecek enerjiye ve zekâyâ bol bol sahiptir.

Sözlerime son verirken, İkinci Koalisyon Hükümetine başarılar diler hepinizi hürmetlerimle selâmlarım efendim. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın arkadaşlarım, müzakerelerin kifayeti hakkında yeni bir tak- rir gelmiştir, okutacağım.

Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına Hükümet programı üzerinde lehte ve aleyhte konuşmalar yapılmıştır. Yüksek Meclisin büyük bir vukufî duruma mutta- li olduğu anlaşılmıştır. Hükümetin tenkitlere cevap vermesine imkân vermek için müzakerelerin kâfi olduğuna kaniim. Kifayeti müzakere teklifini oya sunulmasını arz ve teklif eylerim.

Ordu Ata Topaloğlu

BAŞKAN — Aleyhte Ethem Kılıçoğlu.

ETHEM KILIÇOĞLU (Giresun) — Çok muhterem arkadaşlar, var kuvvetiyle hangi kaynaktan cüret ve fikir aldığı belli olmayan kimseler mütemadiyen Büyük Meclisinizin çalışmadığını, hiçbir işle meşgul olmadığını türlü ifadelerle türlü yerlerde, türlü fırsatlardan istifade ederek ileri sürerler. Bugün ikinci Koalisyon Hükümetinin programı üzerinde, kabul buyurduğunuz bir usul üzerine, lehte, aleyhte ve üzerinde olarak konuşan arkadaşlar fikirlerini serd ediyorlar ve bu şekilde Meclisinizin fikri tebellür etmiş oluyor. Eğer muayyen insanları konuşturmamak için şunun bunun taktiği bu Mecliste hâkim olursa, artık bizim için yapılacak hiçbir şey kalmamış olur. Kaldı ki, muhterem arkadaşlarım, şimdi Hükümet programından aynen okuyorum: “Hükümetiniz yüklendiği sorumluluğun bu yönlerden taşıdığı önemi kavramış olarak vazifeye başlamaktadır. Bu yüklü çalışmalarımız ve gayretlerimizde, Büyük Meclisin ciddi, samimî ve bilgili yardımları başarılarımızın teminatını teşkil edecektir.”

Hükümet böyle istiyor. Diyor ki, “Milletvekilleri, düşündüklerinizi söyleviniz, belki, muvaffakiyetimizi temin edecek fikirler serd edeceksiniz.” bir memlekette milletvekilinin ne düşündüğü meydana çıkmazsa orada demokrasiden bahsetmek imkânı kalmaz.

Biz arkadaşlarımızı sabırla dinledik. Bizim de kendimize göre görüşlerimiz vardır. Bunu baltalamak için ikide birde kifayeti müzakere tavrini vermeyi doğru bulmuyorum.

Arkadaşlarımızın, parlâmento usulüdür, hakkıdır, önerge verebilirler, ama kalıp konuşmak içimizi dökmek mümkün iken, ikide birde kifayeti müzakere tavrini ile gelinmesin. Zaten söz müddeti on dakikaya indirilmiştir. Hiçbir şeyi ortaya koymadan, su gibi kıraat okuyarak buradan inme hakkını olsun kısmamak üzere bu kifayeti müzakere tavrini aleyhine rey vermenizi rica ve istirham ederim.

BAŞKAN — Kifayet tavrini oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler,.. Kabul etmeyenler...

Belli olmadı. Lütfen ayağa kalkınız. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kifayet kabul edilmemiştir.

Şimdi sıra, aleyhte konuşacak olan Ethem Kılıçoğlu’nundur. Buyurun.

İ. ETEM KILIÇOĞLU (Giresun) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarını. İkinci Karma Hükümete başarılar dileyerek sözlerime başlamak isterim.

Muhterem arkadaşlar;

Hükümet Programı, memleketin bütün dert ve ıstıraplarına; partilerin seçim beyannamelerindeki üslûp ile edebî, politik ve psikolojik terimleri maharetle bir araya getirerek temas etmiş bulunmaktadır. Bu telifçi ve prensipleri muğlâk, müphem programın milletimizin dert ve ıstıraplarına deva olamayacağı kanaatindeyim. Esasen, Programın hakiki hüviyeti 34 ana kanunun Yüksek Meclisinizce kabulü ile ortaya çıkacaktır.

Muhterem arkadaşlar, hakiki durum şudur:

Rejim düşmanları, Atatürk ilkelerini büyük milletimizin de tasvibiyle bir yeni Anayasa ile vatanımızın kaderini tâyin eden sağlam ve ebedî bir yapı haline getiren Türk Silâhlı Kuvvetlerin kurduğu düzeni bozacak yıkıcı bir kuvvet olarak umumi efkâra göstermeye çalışmakta ve bu hal istikrarsızlığın hakiki âmili olmaktadır.

Siyasi istikrarın bu vatandaşlar tarafından bozulduğu şu kritik günlerde demokratik, anlamda sağlam bir Hükümetin vazife başına gelmesi hakiki arzusu iken, mevcut Hükümeti devam ettirmeyen bir muhterem ve tarihî şahsiyetin, iki küçük partinin vatanseverlik duygularını zorlayarak ve bir büyük partiyi parçalamak için sözde bağımsızların da iştirakiyle İkinci Karma Hükümeti kurmasını demokratik saymıyor ve bunu büyük milletimizin talihsizliğinin yeni bir tezahürü olarak mütalâa ediyorum. Bu hareketler partizanlığın devam edeceğinin yeni işaretleri olsa gerektir.

Muhterem arkadaşlar,

Hükümet Programı, kısa ve uzun vadeli birçok tedbirlerin alınacağını ifade etmektedir. Kısa vadeli tedbirlerin neler olduğu

1962 yılı bütçesiyle tatbikata konmuş bulunmaktadır. İstirapların dinmesine yardım etmediği görülen bu tedbirlere kırmızı rey vermiş Y.T.P. nin Karma Hükümete hangi düşüncelerle katıldığını anlamak mümkün değildir. Bunu vatanseverliğin son zorlaması olarak kabul edenlerin haklı çıkmasını temenni ederim.

Muhterem arkadaşlarım, uzun vadeli vaatlerin başka bir deyimle hızlı ve plânlı kalkınmalım halen yürürlükte olan “plân hedefleri ve stratejisi” kararındaki esaslar dairesinde gerçekleştirileceği ifade edildiğine ve enflasyonist bir iktisadi ve mali politika takip edilmeyeceği katî olarak beyan buyurulduğuna göre hangi sihirli elin gayrisâfi millî hâsılayı artırarak, bunun gerekli kısmını yatırımlara ayrılmasını temin edeceğini ve Türk ekonomisinin yılda ortalama %7 civarında bir geliştirme hızına kavuşturulmasının temin edilebileceğini haklı olarak düşünmek zorundayız. Fakirliğin belini büktüğü sabırlı, temkinli, cefakâr büyük milletimizi, yeni Hükümetin (ömrü vefa ederse) yeni isimler altında mükellefiyetlerle karşı karşıya getirmesinden endişeliyim.

Muhterem arkadaşlarım, özel teşebbüsü kalkınmasının önemli bir unsuru kabul buyuran Hükümetin, (Garplı mânasıyla) vergi mükellefiyetinin şumulünü geniş tutmadan ve beyannameye tâbi gelirlerin artırılmasını temin etmeden ve asıl önemlisi siyasi istikran sağlamadan ve Varlık Vergisi facialarının hatıralarını unutturmadan servet beyannamesinin alınmasında ısrar etmesini anlayamamaktayım. Her şahıs ve müessese kazancının ve servetinin hesabını normal düzen içinde verdiğini şuurlunda hissetmelidir. Hakiki demokrasi ve malî islahat budur.

Muhterem arkadaşlar, Hükümet Programının üzerinde önemle durduğu bir konu da, sosyal adalettir. Ciddî, samimî ve lâik Cumhuriyet esaslarına riayetkâr olarak; dinimizin ve gerçek milliyetçiliğimizin de esaslarından biri olan sosyal adalet anlamının kültürel sosyal ve iktisadi gelişmeden mahrum memleketimizde malûm ve meşhur kimse, teşkilât ve dış tahriklerle mukadderat ve mukaddesatımı-

zın düşmanı komünist emellerine yardımcı olmalarını önlemek yeni hükümetlerin dikkatlerinden kaçmamalıdır. Sosyal adaletin her şahıs ve müessesenin kabiliyet ve gayreti nispetinde emeğinin karşılığını alabileceği ve Devletin fertler ve müesseseler arasında bir üstünlük tanımayacağını ve refah seviyesi meşru sebeplerle yükselmiş olanların geriye götürülmesi şekliyle değil sefalet içinde olanların millî servet ve külfetleri âdil ve eşit ölçüler içinde dağıtılmasıyla refah seviyelerinin artırılmasından ibaret olduğu hususu milletimize ısrarla anlatılmalıdır.

Muhterem arkadaşlarım, açısı sağ ve sol cereyanlarla mücadelesi (bu mefhumların hudutları sarıh olarak tespit olunmadan) yapılacağını ifade etmek, keyfilığe gidişin yeni tezahürleri olsa gerektir. Bu kötümser düşünceden uzaklaşmanın tek yolu Hükümetten sarıh icraatları davranışları olacaktır.

Muhterem arkadaşlarım, partizan idare mevzuu memleketin en esaslı dertleri arasındadır.

Bu derdi kökünden kazımağa karar verdiğini ifade eden Hükümetin kabineye aldığı şahısların tutum ve davranışlarını millete güven verecek hale getireceklerini icraatlarıyla temin etmelidirler.

Muhterem arkadaşlarım, başta Türk Silâhlı Kuvvetleri mensupları, öğretmenler ve bütün memurların âmme sektörünün tahmil ettiği külfetleri omuzlayacak bir güce erişmesini temin edecek tedbirleri alacağını vadeden Yeni Hükümetin Devlet personel dairelerinin çalışmalarıyla yakinen alâkadar olmadığı anlaşılmaktadır.

Personel dairesi salâhiyetlilerinden aldığımız izahatta bu iyilik yollarının prensiplerinin dahi tespit olunmadığını açıklamış bulunmaktadır. Bu nevi teşekküllerin iktidar partilerine mensup olan kimselerin maişet yuvaları haline gelmemesini temenni ederim.

BAŞKAN — 2 dakikanız kaldı ona göre toparlayınız.

ETEM KILIÇOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım memleketin ekseriyetini teşkil eden cefakeş Türk köylüsünün köy içme suları ve yolları çalışmalarına gönüllü olarak katılması kararının malûm alışılmış usuller ve belli idareciler elinde siyasi baskı vasıtası olması ve Anayasamıza rağmen angarya usulünün yeniden ihdası mânasına gelmesinden endişeli bulunduğumu beyan etmek isterim.

Muhterem arkadaşlarım, programda millî eğitim hizmetlerinde medeni ölçüler seviyesine çıkarmak ve din adamlarının yetiştirilmesi için her türlü tedbirleri alacağını vadeden Hükümetin, bunların malî portesini unutturmak için sevindirici ifadeler kullanırken diğer huzursuzluk konuları büyük siyasi af 105'nci ve 113'ncü sayılı kanun gibi önemli konuları Meclisten ve dâvaların hakiki sahibi büyük Türk Milletinden sakladığı koalisyon protokolün Karma Hükümete katılan partiler ve gruplar, Hükümetin istikrar içinde kalkınma politikasına aykırı olacak şekilde gider çoğaltıcı ve gelir azaltıcı...

BAŞKAN — Vaktiniz bitmiştir, Sayın Kılıçoğlu.

ETEM KILIÇOĞLU (Devamla) — Bir cümle söyleyebilir miyim Sayın Başkan.

BAŞKAN — Bir cümle olabilir.

ITEM KILIÇOĞLU (Devamla) — Çok muhterem arkadaşlarım, Birinci Koralisyona bir Halk Partili, Başbakana girmeme kararını veren ve bütçeye kırmızı oy kullanan Yeni Türkiye Partisinin siyasi ahlâk kaidelerine riayetkâr bir ferdi olarak kırmızı oy vereceğimi beyan eder, hepinizi hürmetle selâmlarım. *(Soldan alkışlar)*

BAŞKAN — Şimdi söz sırası, üzerinde konuşacak olanlardan Sayın Kadri Özek'indir.

KADRİ ÖZEK (İzmir) — Millet Meclisinin muhterem üyeleri;

Umumiyet itibariyle, meselelerin halli birden fazla fertlerin veya teşekküllerin çalışmada iştiraklerinin zaruri bulunduğu ahvalde, tarafların karşılıklı olarak hüsnüniyet ve samimiyet prensiplerine mutlak riayetleri şartına burada işaret etmenin zait olduğuna kaani bulunmaktayım.

Filhakika Devlet hizmetlerini ifa durumunda bulunan Hükümetin kurulması, nispi seçim usulünün zaruri bir neticesi olarak birden fazla partilerin iştiraki ile mümkün olabilmektedir. Şu halde Hükümet bir icra organı olduğuna göre, icranın da büyük kuvvetin tahassülü ile mümkün olacağı hakikati kendiliğinden doğmaktadır.

Kanaatimce dünyada mevcut kuvvetlerin yenilmeyeni hüsnüniyete dayanan davranış ve hareketlerdir.

Bu itibarlardır ki, şu veya bu sivil veya askerî cunta bir kuvvetin ifadesi ise, hukukun bünyesine sokmadığı ve dışına attığı bu kuvvete karşı koymanın tek yolu mukabil kuvveti hüsnüniyete dayanan telifçi bir politikanın, Devlet idaresinde esas tutulmasıdır.

Esasen, nispi seçim esasının kabul edildiği memleketlerde telifçi bir politikanın takibi, bilhassa politikacıların ve mensup bulundukları siyasi teşekkülün memleket severliğinin en bariz bir tezahürü olarak kabul edilmelidir. Çünkü nispi seçimlerin tatbik edildiği memleketlerde, memleket ve millet nef'ine büyük faydalar kabul edilerek, tek partilerin hükümranlılığının doğurduğu mahzurları bertaraf etmek maksadına mâtufen, iktidar ve binnetice icra kudretinin bir parti tarafından yürütülmesi mümkün değildir.

Bu sebeple daima icra kuvveti olan Hükümet, birden fazla partiler tarafından teşkil olunabilmektedir.

Devlet hizmetini icra organı durumunda olan Hükümete iştirak edecek, koalisyona vücut veren partiler önceden ve icrai hükümet ettikleri müddetçe, anlaşabilmek için de peşinen telifçi bir politika yolunu tutmak durumundadırlar. Telifçi bir politikanın kabulü, partilerin bir slogan haline getirdikleri, memleket, millet hizmetleri, vatanperverlik, memleket severlik iddialarının, tahakkukuna imkân veren tek yoldur.

Telifçi politikayı kabul etmek, asla bir politikacının mensup bulunduğu siyasi bir teşekkülden, memleket pahasına anlaştığı diğer bir partiye angaje olması demek olmayacaktır.

Memleket ve millet hizmetine hadim olan bu telifçi politika yolunu tutanlara, hangi ideoloji ile ve hangi maksada hizmet ettikleri, artık bütün efkârı umumiye- nin malûmu olan ve sırası geldikçe bu maksatları sarahatle açıklanacak olan, mem- leket menfaatleri ile tutumlarının telifine imkân olmayan, en hafif tâbiri ile basit politikacıların, C.H.P. li İnönist gibi tâbirleri kullanmaları ne siyasi ve ne de umumi ahlâk kaideleri ile kabili izah değildir. (*Alkışlar*)

Muhterem arkadaşlarım, benim gibi birçok arkadaşlarım da az önce arz ettiğim “İnönist, Cumhuriyet Halk Partili” gibi birtakım ağır, belki de mensup bulunduğu parti itibariyle, ağır ithamlarla karşı karşıya kalmıştır. (*Gülüşmeler*) Yalnız, burada şunu arz edeyim ki, sözlerimde gülünecek bir şey olmasa gerek. Lütfen dinlerseniz, söylenenden sonra söyleneceğin ne olduğunu, söylendikten sonra anlayabilirsiniz.

Muhterem arkadaşlarım, demin de arz ettiğim gibi, nispi temsil sistemi telifçi bir politika takip edebilmeyi mümkün kılmaktadır. Binaenaleyh ben, bir parti men- subu olarak, farzımuhal Cumhuriyet Halk Partisi, farzımuhal Yeni Türkiye Partisi veya Millet Partisi ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ile anlaşmak mecburiyetin- de kalmışsam, bu, memleket severliğinin en bariz bir tezahürü sayılmalıdır.

Muhterem arkadaşlar, hüsnüniyet ve samimiyetin neticesi, insanları ileride birtakım tenakuzlardan muhakkak ki, kurtaracaktır.

Muhterem arkadaşlar, okutulan Hükümet programında dikkat nazarıma çar- pan bir hususu ben izah etmek imkânını bulamadım. Benden önce konuşan Muhte- rem Ethem Kılıçoğlu arkadaşımın temas ettiği nokta hakkında ben de temas etmek zaruretiyle karşı karşıyayım. Bundan önceki koalisyon Hükümetinin hazırlamış ol- duğu bütçe, kısa bir müddet evvel henüz yalnız câri masraflara mütedair olan fasıl- larda ki, paralar hariç, yatırıma mütedair olan masraflara ait her hangi bir sarfiyat ve tatbikat yapılmamıştır.

Muhterem arkadaşlarım, vaktiyle koalisyonun dışında kalarak bugün de İkinci Koalisyona giren bâzı partilerin, bütçe müzakerelerinde daima aleyhte rey kullan- maları ve hazırlanan bütçe hakkında da enflasyonist bir bütçe olduğu hususunu kabul etmeleri bir vakia olarak karşımızdadır. O bütçeye kırmızı oy kullanan bu iki partinin bugün koalisyona iştirak etme neticesinde bu bütçenin tatbikini mümkün kılan bir programa nasıl beyaz oy verecekleri cidden düşünölmeye değer. (*Soldan, gülüşmeler*) Kanaatimce, hükümetlerin hazırlamış oldukları programa o Hükümeti kuran partilerin beyaz oy kullanmaları mantiki ve normal bir hâdisedir ama bu- nunla önceki hareketlerini nasıl izah edeceklerini çözmek imkânını ben bir türlü bulamadım. Bu itibarla muhterem arkadaşlarımın, koalisyon Hükümetinin daima değişmesi ve Hükümeti teşkil eden partilerin değişik partiler olması ihtimallerini nazarı itibara alarak yapılan tenkitlerin samimî ve hüsnüniyete müstenit olmaları canı gönölden arzulanan bir husus olmalıdır.

Yeni Hükümete muvaffakiyet temennisiyle hepinizi hürmetle selâmlarım. (*Al- kışlar*)

BAŞKAN — Söz sırası lehte konuşacak olanlardan Ruhi Soyer'de.

RUHİ SOYER (Niğde) — Aziz arkadaşlarım, İkinci Cumhuriyetin İkinci Karma Hükümetinin programı üzerinde gerek parti temsilcisi arkadaşlarımız ve gerekse milletvekilleri uzun uzun konuştular.

Ben umumi hatları ve tedbirleri bakımından içinde bulunduğumuz siyasal, sosyal ve ekonomik şartlara tamamen uygun bulduğum bu program üzerinde bâzı temennilerde bulunmak üzere söz almış bulunuyorum.

Muhterem arkadaşlarım,

İhtilâl sonrası bir intikal devrinin ilk Karma Hükümetinin içinde bulunduğu şartlara nazaran hakikaten iyi çalıştığını ve şartların müsait olduğu nispette de esaslı işler gördüğünü söylemek bir vicdan borcudur. Bilhassa kurulamayacağı iddia olunan bir koalisyonu kurmuş ve 7 ay yürütmüştür.

Nispî temsil sisteminin aşikâr bir icabı olarak kurulmuş bulunan dörtlü Karma Hükümetin ise, daha geniş imkânlarla mazhar olarak daha büyük muvaffakiyetler kazanmasını dilemek ve yardım etmek millî vazifemizdir.

Muhterem arkadaşlarım,

30 yılı aşan meslek hayatına sahip bir hekim olarak en başta temennim sağlık mevzularımıza ve Türk Milletinin ekseriyetini teşkil eden Türk köylüsünün beslenme ve iskân mevzuları üzerinde olacaktır.

Aziz arkadaşlarım,

Türk köylüsünün, gerek içinde bulunduğu sağlık şartları, gerek geçmişte ve gerekse 1962 bütçesinde sağlık mevzularımıza atfedilen ehemmiyet; Anayasamızla sağlığa ait bütün tedbirleri almayı taahhüt etmiş bulunduğumuz milletimizin hakiki ihtiyaçları karşısında çok kifayetsizdir.

Medeniyet ve refah seviyeleri bizden çok üstün bulunan Avrupa memleketlerinde sağlık tahsisatı umumi bütçenin % 12 sini teşkil ettiği halde sağlık bakımından perişan bir halde bulunan memleketimizde bu nispetin, bütçemizin ancak %4,7 sinden ibaret olması elem vericidir. Böyle bir sağlık tahsisatı ile istenilen hizmeti göremeyeceği aşikâr olan Karma Hükümetin hazırlayacağı 1963 bütçesinde olsun bu mühim, ihtiyacı göz önünde bulundurmasını temenni ederim.

Bugün, her köyde değil, her kaza merkezinde bile bir hasta arabamız, hattâ hastasını haber verecek bir telefon teşkilâtımız bile yoktur.

Hastanelerimiz ve hasta yataklarının yetersizliği yüzünden millet hastane kapılarında (seni sıraya koyduk, sıran gelince çağırırız) cevaplarıyla geri çevrilmekte ve bu suretle kaderine terk edilmektedir.

Hekimlere verilmekte olan maaş bareminin diğer fen mensuplarına nazaran çok düşük bir seviyede olması yüzünden bugün 4 000 kadar meslektaşımız yurt dışında çalışmaktadır. 1956 ya kadar 8 senelik operatörünü 800 mark ücretle kullanan Almanya'nın bugün bir yıllık genç ve tecrübesiz Türk cerrahlarını 1.300 mark ücretle alıp çalıştırmaya mecbur kaldığını hatırlatır, Hükümeti ve Büyük Meclisi ikaz ederim.

Sağlık Vekâletimizin köy sağlığı ile daha yakından meşgul olmasını ve köylülerimizin sıhhi iskân durumu ile sıhhi beslenme durumları üzerinde çalışmalar yapılarak içinde bulunduğumuz feci sağlık realitelerimizi Büyük Meclisin gözleri önüne sermesini temenni ederim. Bütün dünyada verem hastalığına tutulma nispeti, modern anti tüberküloz ilâçların kullanılması ile büyük nispette gerilediği halde, ıstırapla arz ederim ki, bu nispet memleketimizde artmaktadır. Tarihin muhtelif devirlerinin tahripkâr tesirleri altında nevama çölleşmiş ve verimsiz bir hale gelmiş bulunan Orta Anadolu'nun asırlardan beri devam edegelen ihmaline son verilecek bu bölgede yaşayan vatandaşlarımızın fakrû zaruretine son verecek istikamette çalışılmasını dilerim.

Memlekette ilmî bir toprak tetkik ve tasnifi yapılarak pek çoğu 25 ile 150 hane-den ibaret ve her türlü medeni ve sıhhi imkândan mahrum bulunan 40 bine yakın köyümüzün verimli topraklar üzerinde beşer yüz haneli her türlü medeni şarta sahip sosyal bir ünite haline getirilecek bir iç iskân mevzuunun ele alınması ve toprak reformunun bu çalışmaya paralel olarak tatbik edilmesi milletimizin kalkınmasında mühim âmil olacağı kanaatindeyim.

Aziz milletvekilleri,

Memleketimizin içinde bulunduğu iktisadi, siyasal ve sosyal şartlar tarihimizin hiçbir devresinde bu kadar ağır ve ezici olmamıştır.

Bizleri seçen vatandaşlarımızın, her gün artmakta bulunan ıstıraplarına bir an evvel çare bulacağımız ümidi içinde sabırsızlıkla beklemekte oldukları malûmdur.

Bu acı hakikatler karşısında Büyük Meclisin ilk vazifesi: Her türlü parti mülâhaza ve düşüncelerinden sıyrılarak dert ve ıstıraplarımıza el birliği ile çare bulmak ve memlekette demokratik rejimle çalışma ve kalkınmamızın mümkün olduğu inancını tam olarak yerleştirmektir.

Türk Milletine, Büyük Meclise ve çok iyi niyetlerle kurulan ikinci Karma Hükümetimize büyük başarılar dilerim, hepinizi hürmetle selâmlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar, şimdi söz sırası aleyhte konuşacak olanlardan Cahit Yılmaz'dadır. (*Yok sesleri*) Ondan sonra gene aleyhte konuşacakların sırasında bulunan Ömer Eken. (*Yok sesleri*) Ondan sonra sıra aleyhte konuşacak olanlardan Nazmi Özoğul'undur. Buyurun.

NAZMÎ ÖZOĞUL (Edirne) — Sayın milletvekilleri, Hükümetin 22 sayfalık programını aldık ve okuduk. Hükümet programının içinde birçok temenniler olduğunu görüyoruz. Arkadaşlar, bir memlekette bir hükümetin, bir icra organı olarak vazife yapması icabeder. Halbuki bu program içinde tamamıyla temennilerle, yuvarlak lâflarla karşımıza çıkmış bulunuyor.

Burada arkadaşlarınızın programın muhtelif cihetlerini tenkit ettiler. 10 dakikalık zaman zarfında, hazırladığım konuşmamı burada okumak imkânını bulamıyorum. Yalnız, arkadaşlarımin temas etmedikleri birkaç noktaya temas edeceğim.

Birinci Koalisyon Hükümeti kurulduğundan bugüne kadar devamlı olarak rejim davasından bahsedilir. Gazetelerde muhtelif şekillerde tefsirlerle karşılaşırsınız.

Arkadaşlar, Türk Ordusu, Türk Milletinin özüdür. Türk Milleti de Türk ordusunun özüdür. Bâzı muhteris politikacılar, siyasi hedeflerini temin etmek için ikide bir Meclis koridorlarında hepinizin duyduğu tomson sözlerini kullanmışlardır.

Arkadaşlar, Türk kumandanını iyi tanımamız lâzım. Türk kumandanı 15 Ekim-de bir seçim yaptı ve bize seçimden sonra Büyük Millet Meclisindeki teşri vazifemizi verdi. Biz o günden bugüne kadar halen köylerde bulunan muhtarların, şehirlerde bulunan belediye âzalarının, reislerinin ve vilâyet encümen âzalarının seçim kanununu buraya getirmede. Birinci Koalisyon Hükümeti zamanında Başbakan İsmet Paşa şöyle buyuruyorlardı: Şu, şu kanunları çıkartmadan tatile gitmeyelim. Şimdi duyuyoruz ki, bu toplantıdan sonra hemen tatile gidecekmişiz. Arkadaşlar, seçim kanununu çıkartmadan tatile asla gitmememiz lâzımdır ve gitmeyeceğiz. (*Alkışlar*).

Arkadaşlar, biraz da mühim davalarımız olan iktisadi durumumuzdan bahsetmek isterim. Geçenlerde Büyük Millet Meclisinin kapısına kadar işsiz, aç vatan-daşlarımız gelmişti. Program tetkik ediyoruz, bu hususa yer verilmemiştir. Burada sorulmuş olan bir soruya karşı Çalışma Bakanı, köylerde 3,5 milyon gizli işsizin bulunduğunu ifade ettiler.

Programda ziraatımızı sulama, iyi tohumluk, fındıklık tesisi ve gübreme esasına göre kalkındıracaklarını ifade ediyorlar. Bugün Türk köylüsü bize hakikati haykırıyor ve diyor ki; bu memlekette bereket kalmamıştır. Arkadaşlar bâzı edebiyatçılar ve tahrikçiler, Atatürk'ün ifade ettiği memleketin hakiki efendisi olan Türk köylüsünü gericilikle itham etmektedirler. Hayır arkadaşlar. Memleketin efendisi olan Türk köylüsü hakikati öğrenmiştir. Bereket kalmamıştır. Asırlardan beri bu topraklar ekile ekile ihtiyacımızı karşılayamaz hale gelmiş bulunmaktadır.

Arkadaşlar, gittiğim il ve ilçelerdeki ziraat memurları ve müdürlerine, ne kadar gübreye ihtiyacınız var diye soruyorum. Cevap vermiyorlar. Ziraat Vekâletine gidiyorum, ilgili müdürlerle konuşuyorum, yine bize bir rakam veremiyorlar.

Arkadaşlar, Türk köylüsünün emeğinin karşılığını ancak ve ancak 67 ilimizde kuracağımız toprak tahlil laboratuvarlarıyla temin etmek mümkündür. Bu tahlil laboratuvarları kurulduktan ve topraklarımızın tahlili yapıldıktan sonra Türk köylüsü altın devrini yaşayacaktır. (*Yaşa sesleri*) Bir arkadaşımız yaşa dedi. Size bu hususta bir misal vermek isterim: 1954 den bugüne kadar Edirne'den geçen Meriç nehrinin sacında ve solunda geçen sene kurutulan bataklıklarda ve İpsala Ovasında eken köylü bire 35 almıştır. Bunun 1,5 kilometre kuzeyinde bulunan yüksek arazideki verim bire dört buçuktur.

Edirne'de, büyük arazisi olan bir doktor arkadaşım, topraklarını tahlil ettirdi. Neticede yüzde 12 kirece ihtiyacı olduğu ortaya çıktı. Bu kireci kullandı. O zaman verim bire onaltıya çıktı. O halde Hükümet programında yazıldığı şekilde topraklarımızın yalnız suni gübreye değil, birçok maddelere ihtiyacı olduğu meydana çıkar.

BAŞKAN — Sayın Özöğül, iki dakikanız kaldı.

NAZMİ ÖZOĞUL (Devamla) — Arkadaşlar, programda üniversite dâvasının ele alınmadığını görüyoruz. Geçen sene üniversiteli arkadaşlarımızın Meclisin kapısına kadar geldiğini gördük. Bu dâvanın mutlaka ele alınması ve Atatürk'ün ifade ettiği “Hakiki mürşit ilimdir” ibaresinin bu memlekette gerçekleşmesi icabeder.

Arkadaşlar, bir noktaya daha temas etmek isterim, ihtilâlden sonra 7.200 subay emekli oldular. Bilâhare o zamanın Devlet Başkanı ve şimdiki Cumhurbaşkanı Orgeneral Cemal Gürsel; “Türk Ordusunun kolunu kanadını kırdık” dediler. Arkadaşlar, demokrasi devresine girdiği, Sayın Devlet Başkanının ifade ettikleri bu kol, kanat kırılma meselesinin halledilmesi lâzımdır, İnkılâp emeklileri arasında, Kore muharebelerinde komünistlere karşı süngü muharebesi yapmış, Bayrağımızı dalgalandırmış ve Amerika Hava Kuvvetlerine kumanda etmiş subaylar mevcuttur.

Şunu da belirtmek isterim ki, 7.200 subay fakir Türk milletine 6 milyar liraya mal olmuştur. Bunlardan istifade etmek için Hükümetin Programına konulması icabederdi.

BAŞKAN — Vaktiniz tamamdır.

NAZMİ ÖZOĞUL (Devamla) — Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar, kifayeti müzakere hakkında iki takrir gelmiştir, okutuyorum.

Millet Meclisi Başkanlığına

Hükümet Programını lehinde, aleyhinde ve üzerinde olmak üzere haylice üye konuşmuş bulunmaktadır. Müzakere kâfidir, konuşmalara karşı Hükümetin cevap verme hakkı mahfuz kalmak şartıyla, kifayetini oya vaz'ını arz ve teklif ederiz.

Konya

Sivas

Bursa

Fakih Özfakih

Cevad Odyakmaz

Cevdet Perin

Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Konu aydınlanmıştır. Görüşmelerin yeterliğini arz ve teklif ederim.

Mardin

Şevki Aysan

HİLMİ AYDINGER (Aydın) — Kifayet aleyhinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurunuz efendim.

HİLMİ AYDINGER (Aydın) — Pek muhterem arkadaşlarım, kifayeti müzakere aleyhinde konuşmak üzere huzurunuzda çıkmış bulunuyorum. Yeni Hükümetin takip edeceği politika hakkındaki programda çok mühim ve binlerce insanı alâkadar eden bir nokta yer almıştır. O da Silâhlı Kuvvetlerimiz hakkındadır; yurdumuzun bekası ve korunması hakkında Türk efkârı umumiyesini pek yakından alâkadar eden bu mevzua hiç de temas edilmemiştir.

BAŞKAN — Efendim, program üzerinde konuşacak değilsiniz, kifayet aleyhinde konuşacaksınız.

HİLMİ AYDINÇER (Devamla) — Evet efendim. Bu mevzuu burada konuşmak mecburiyetindeyiz. Bu itibarla konuşmalar tamam değildir. Bu hayati mevzuu temas etmek lâzımdır. Bu hususta Riyaset Makamına bir önerge takdim ediyorum. Oya konulmasını ve tasvip buyurmanızı istirham ederim. Hürmetlerimle...

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, Tüzük mucibince kifayet aleyhinde bir kişiye söz verilir. Ben de Tüzük hükmüne ittibaen bu arkadaşımıza söz verdim. Arkadaşımız şimdi vermiş olduğu takrirden kifayeti müzakerenin reddini istiyor. Bu olmadığı takdirde bir dakika için konuşma imkânı verilmesini istiyor.

Böyle bir talebe Tüzük hükmü mânidir. Bu bakımdan verdikleri takriri oyunuza sunmuyorum, kifayet takrirlerini oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Söz Başbakanındır,

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Muhterem arkadaşlarım, Hükümet programı üzerinde hatipler birbirinden daha kıymetli daha istifadeli sözler söylediler. Hepsini yakın bir ilgi ile takip ettim. Evvelâ sayın muhalefet partilerinin bahis konusu ettikleri mevzulara temas etmek istiyorum.

Millet Partisi adına konuşan Sayın Bölükbaşı, Birinci Koalisyon Hükümetinin çalışmasını teşrih ettikten sonra, İkinci Koalisyon Hükümetine aynı gözle bakarak onu da zayıf bulduğunu belirtmek istedi. Birinci Koalisyon Hükümetin Yüce Senatoda bahsini ettiğim zaman onun hakkında biraz malûmat vermiştim. Ben çalıştığım müesseselerin ve temasta bulunduğum insanların daima müspet taraflarını ön plânda hatırımda tutmayı ve dile getirmeyi severim. Onun için, Birinci Koalisyon Hükümetinde, ortak partiden bahsettiğim zaman başarılı işlerin yapıldığını söylemişimdir. Benim bu tarzda Birinci Koalisyon Hükümetinin başarılı işler yaptığı hakkındaki sözlerim samimîdir. Garip bir tecellidir ki, muhalefet partilerinden yalnız Sayın Osman Bölükbaşı değil, bizzat Sayın A.P. Başkanı, 1'nci Koalisyon. Hükümetini başarısız bir Hükümet olarak burada tavsif etmişlerdir. Bu sözlerimde ısrar ediyorum.

Evvelâ Sayın Osman Bölükbaşı'ya cevap vereyim.

1'nci Koalisyon Hükümetinin kurulduğunda şartların çok güç olduğunu hatırlayacaklardır. 1'nci Koalisyon Hükümetinin kurulması âdetâ imkânsız sanılıyordu. Senatoda da söylediğim gibi, orada bir talihsizliğimiz; A.P. Sayın Genel Başkanının, seçmenlerine söz vermiş olduğunu ileriye sürerek, Hükümete iştirak etmemeleridir. Bu suretle o zamanki Hükümetle ortak A.P. Merkez Teşkilâtı arasında daima bir ayrılık olmuş ayrı bir Hükümeti kontrol eder gibi davranmışlardır.

Sayın Bölükbaşı 1'nci Hükümette gördüğü müsamahaların 2'nci Hükümette görülmemesini temenni ediyor. Biz yeni Hükümette vazifeleri ciddi, bir ortaklık yapmaya kararlıyız. Partiler arasındaki münasebetleri ise geniş yürekli ve müsamahalı olmasına ehemmiyet vererek yürüteceğiz.

Ordunun siyasete karışmasından Bölükbaşı, Ordu ve siyasetten” şikâyet ettiler. Ordunun siyasete karıştırılması gibi bir hareket, Birinci Hükümette de, şimdi de vâki olmamıştır. Ordunun bizzat yüksek seviyeli idaresi siyasetten uzak, vazifesine bütün gücü ile girişmeye, onun içinde kalmaya ciddî olarak kararlı bir durumdadır. Bölükbaşı; misal olarak bir gazetede benden, “Ordu İnönü’yü istiyor” sözünü zikretmiştir. Bunu ne benim, ne ordu mensuplarının tekzip etmemiş olmasını kusur addetmektedir. Kusurum bu ise, kusurumu bağışlamasını temenni ederim. Bu mevzuda, “Ordu İnönü’yü istiyor” sözüne karşı, tekzip tarzında, izah tarzında bir cevap vermek, hakikaten güçtür. Tekzip etmek için “Ordu İnönü’yü istemiyor” mu demek lâzım, “Ordu böyle bir şeyle alâkadar değildir” demek mi lâzım, bunu tâyin etmekte güçlük vardır.

Benim hakkımda türlü şekilde muhtelif gazetelerde her gün yazılmakta olan sözlere çok bağlı olarak, vesvese ile cevap yetiştirmek âdetinde değilim. Kusurum belki bundadır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Siyasi af konusunda bizim aradığımız; bu konu, siyasi istismara zemin teşkil etmemelidir. .

Millet Partisi Sayın Genel Başkanı; evvelce bu konuda takdir edilecek bir ölçüde çok hassas bulunuyorlardı. Ümit ederim, bundan sonra da af konusunun siyasi istismar sebebi olarak kalmaması hususunu takip edecektir.

Arkadaşlarım, her iki muhalefet lideri ile Hükümet teşkilinden sonra da görüş-tüğümüz zaman, gerek Sayın Bölükbaşı ile gerek A.P. Genel Başkanı Sayın Gümüş-pala ile Meclisteki münasebetlerimizin vatandaşa huzur telkin edecek bir istika-mette olması için gayret göstereceğimizi vadettik.

Arkadaşlarım, bugünkü müzakerelere Bölükbaşı daha sert olmak üzere tartışmalı bir mizaçla başladılar. Kendilerini bu yolda takip etmek niyetinde değilim. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Ümit ediyorum ki, iyi münasebetler kurmak için bize düşen, Hükümete düşen vazifeleri sabırla ve kendi teveccühlerimi celbetmeye gayret ederek yürütmeye çalışacağım. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Sayın Gümüşpala beyanatında muhtelif konulara temas etmektedir. Kendi partisinin de iştiraki ile kurulan Hükümet, tamamen gönüllü olarak kendi işlerine yardım etmek isteyen köylere Hükümetin de öncelikle yardıma koşması hakkında bir karar vermişti.

Sayın Gümüşpala, o zaman olduğu gibi, şimdiki beyanatında da bunun yanlış tatbikata müncer olmasından endişe etmektedir. Hiçbir zaman bu tarzda yardımların ve köylülerin çalışmalarını kolaylaştırmanın, bir angaryaya, ve vatandaşlarımızın rızaları, arzulan hilâfında bir teşebbüse mahal vermeyeceğini kendilerine temin ederim.”

İşçiler meselesinde de çok hassasiyet gösteriyorlar. İşçiler mevzuu, bugünkü Hükümet tarafından önemli bir konu olarak ciddî ilgi ile ele alınmaktadır. Evvelce, işçiler grev hakkının adından dahi serbestçe bahsedemezdi. Şimdi bu konu her gün

konuşuluyor ve toplu sözleşme, grev hakkı gibi konularla ilgili kanunlar yakında Meclise takdim edilecek durumdadır. Sendikalar, türlü baskılar altında, türlü vesilelerle idari kararlarla kapatılmamakta; itibarlı müesseseler olarak her gün Hükümetle karşılıklı, iyi münasebetler halinde temaslarına devam etmektedirler.

Eskiden işçi teşekkülleri, hiçbir suretle beynelmilel teşekküllerle temas edemezlerdi. Şimdi ise, serbestçe, milletlerarası âlemde Türk işçileri, mevcudiyetlerini hissettirmektedirler. İşçi mevzuu, Hükümetçe, sosyal bünyemize uygun, millî ihtiyaçlara uygun ve işçi vatandaşlarımıza geniş itibar ve güven besleyen bir zihniyet içinde ele alınmıştır. İşveren ve işçi münasebetlerinin karşılıklı salim ölçüler içinde işlenmesini, Hükümet, ciddi olarak, iktisadi ve karşılıklı sosyal gelişmemizin unsuru saymaktadır.

Umumi olarak tenkitler, siyasi, konularda ve iktisadi konularda toplanmaktadır. Siyasi konularda başlıca meselelerimiz bellidir Partizanlık olmasın, eşit muamele yapılsın, vatandaşlar arasında iyi münasebetler olsun... Bunlar, yeni programımızın da siyasi bakımdan esasını, teşkil etmektedir. Cemiyetimizde esefle kaydedilecek partizanlık hareketlerini, memur olarak ve vatandaş olarak düzeltmek için, seçimden sonra kurulan birinci Hükümet gibi şimdiki Hükümet de ciddi gayretler sarf edecektir. Bunda bütün Hükümet erkânı kararlıdır.

Akşamdan sabaha, bir cemiyetin bu konudaki bütün şikâyetlerden kurtulacağını tahmin etmek kolay değildir. Ama zamanla, ısrarla, demokratik bünyemize arız olan bu gibi hâdiseleri, olayları vatandaşın hoş görmediği bir kusur haline getireceğiz; bu zihniyeti yerleştirmeye çalışacağız, hastalığı yeneceğiz.

İmam - Hatip okullarının orta sınıflarının kaldırılacağına dair çıkan haber, Millî Eğitim Bakanı tarafından kesinlikle asılsız olarak vasıflandırılmıştır. Sınıfların lâğvedilmesi şöyle dursun, bilâkis genel kültürlerinin genişletilmesi ve bunların daha aydın yetiştirilmesi için gerekli tedbirleri almak kararındayız.

Mahallî seçimler ile ilgili kanun vaktinde yetiştirilerek bu sene seçimlere gidelecektir.

Anayasa nizâmının bekçisi olmayı ve Anayasanın, vatandaşa hakikaten huzur ve emniyet verecek sağlam bir zemin üzerinde işlenmesini temin etmeyi Meclisle beraber, Hükümet de kendi aslı vazifelerinden saymaktadır.

İktisadi vaziyet hakkında programda geniş ölçüde tafsilat verilmiştir, özel teşebbüsle Devlet sektöründeki çalışmaların, ahenkli bir surette memleket kalkınmasına hizmet etmesini temin etmeye, çalışıyoruz.. Esaslı hazırlanmış bir plân üzerinde iktisadi kalkınmanın tanzim edilmesini, yürütülmesini Hükümet, programının temeli olarak ele almıştır.

Şayet Meclis güven gösterir ve Hükümet programına oy verirse, uzunca bir müddet, Hükümet kalkınma plânının tetkiki ve bunun Büyük Meclise sunulacak bir hale getirilmesi için çalışacağız. Bu uzun ve yorucu bir dikkatle yapılması lâzım olan bir iştir. Ondan sonra Büyük Meclis plânı münakaşa edecek; Mecliste kabul

edildikten sonra kesin şeklini almış olacaktır. Bu sene 1962 programını teferruatıyla tanzim eden vesikalar, plânlar yarıdır. Bunların malî imkânları da temin edilmiştir. Bütçemizdeki açıktan memleket idaresini müteessir etmeyecek surette karşılıklar bulunacak Hazinesin kudreti sağlanmışdır. Onun için, yatırımları elinde ne kadarı bulunuyorsa, değerlendirebilmek için, Hükümet bütün kuvvetiyle çalışacak, 1962 programındaki işleri takip edecektir.

Muhterem arkadaşlarım; siyasi af konusunda fikirler muhtelif şekilde... Bildiğimiz fikirlerde bir değişiklik görülmüyor. Yalnız bu meselenin bir siyasi istismar konusu olmaması için mutabakat halinde bulunanlar, şimdi çoğunluğu teşkil etmektedirler. Ümit ediyorum ki, sağduyu herkese hâkim olacak ve siyasi af, tâyin ettiğimiz sarîh hudutlar içinde, bu Sonbaharda tatbik edilecektir.

Bir muhterem arkadaşımız, 1954 yılında, Manisa’da verdiğim bir nutukta, “Biz iktidara gelince muhalefete, muhaliflerimize iyi muamele yapacağız, söz haklarına hürmet edeceğiz” dediğimi, galiba benim bugün yaptıklarını beğendiğini göstermek için zikretmiştir. (*Bravo sesleri ve alkışlar*).

Söylediklerimi fazlasıyla tuttuğumu ve takip ettiğimi zannediyorum. Ümit ederim ki, bundan sonra biraz daha dikkat sarf ederse, benden daha çok memnun olacaktır.

Muhterem arkadaşlarım, basınımız her zamandan ziyade, memleketin siyasi kaderine tesir edecek ve iyi yollar gösterecek bir iktidarda ve vazifededir.

Hükümet olarak, bilhassa şahıslarımız olarak, muhtelif cereyanların karşısında olduğumuz için, bizim için yapılanları ve memleket meseleleri için söylenen birbirine zıt fikirleri serinkanlılıkla takip ediyoruz. Ancak, memleketin huzuru, selâmeti ve iyi yollardan gelişme hamlelerinde müspet neticeler alması için, basınımıza büyük hizmetler düştüğünü her gün bir defa daha tecrübe etmekteyiz.

Basındaki cereyanlar, hasın mensuplarımızın hususi dikkatlerini celbedecek kadar ehemmiyetli bir hal almaktadır. Bilhassa ordu ile çok teklifsiz şekilde ve ordu erkânını müteessir eden bir genişlikte meşgul olma temayülü vardır.

Bir memleketin ordusunu, bütün ricali ile o memleketin kıymetli varlığı, desteği ve Hazinesi addetmek, her millet için bir gelenektir. Türk milleti için ise bu, eski bir maziye dayanan çok kıymetli bir gelenektir.

Bugün, bâzı gazetelerde “ıfsat” namı altında birçok şeyler yazılmaktadır ki, bunların devam etmesinden memleket yalnız zarar görecektir. Basınımızın, ordu meseleleriyle iştigal ederken, kendi vazifelerinin icap ettirdiği doğru ölçülerle hareket etmesini; tahrik edici ve kırıcı usulleri salim usullerden ayırmakta dikkatli olmalarını, bilhassa sizin huzurlarınızda, rica etmek istiyorum.

Ordudan siyaseti kaldırmak ve birçok hâdiselere zaruri olarak karışmış olan ordumuzu siyasetten tamamen sıyrıp, vazifesi içinde kalmasını kolaylaştırmak, hepimiz için bir vazife olsa gerektir. (*Bravo Paşam sesleri*)

Bu maksatla, bu siyasi olaylara bir set çekip, bir sınır çekip, bundan sonra ordunun tamamıyla kendi vazifesi içinde çalışmasını kolaylaştırmak maksadıyla çıkardığımı” afların, tamamıyla aksi bir hareket için teşvik manasını taşır gibi bir inal göstermesinden cidden müteessir oluyorum. Arkadaşlar dikkat ederlerse ve hep beraber bu mesele ile alâkadar olursak, bu tarz taşkınlıkları önleyecek tesirler bulabileceğimizi ümit ederim.

Muhterem arkadaşlar, Hükümet Programı ve muhtelif meseleler hakkında fikirlerimi arz ettim. Bundan sonra, muhterem milletvekilleri güvenoyu için oy vermeye davet olunacaklardır.

Vereceğiniz karar ne olursa olsun, bizim için muhteremdir. Ondan sonra münasebetlerimizde de, daima bu Büyük Meclis kürsüsünden memlekete kuvvet, itibar ve güven sağlamayı, birlik ve beraberlikle, iktidar ve muhalefet olarak, temin etmeye çalışacağız.

Derin saygılarımla şimdilik huzurunuzdan ayrılıyorum. *(C.H.P. sıralarından şiddetli alkışlar)*

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Ankara) — Sayın Başkan, son söz milletvekilinindir. Grubum adına söz istiyorum.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar; Hükümetin konuşmasından sonra, “grubum adına söz istiyorum” diye Başkanlığımıza, Millet partisi Grubu Başkanvekili Kazım Arar imzasıyla bir takrir gelmiştir. Bundan maada, Sayın Tahtakılıç tarafından da bir söz talebinde bulunulmuştur. İctüzük hükümleri malûmunuzdur. İctüzüğe göre, son söz milletvekilinindir. Şüphesiz ki, bundan evvelki tatbikatımızda olduğu gibi; bir milletvekili arkadaşla söz vereceğiz. Şu noktayı Yüce Heyete arz etmek isterim ki, biraz evvel kabul buyurduğunuz kifayet takririn deki kayıt şöyledir: “Hükümet Programının lehinde, aleyhinde ve üzerinde olmak üzere haylice üye konuşmuş bulunmaktadır. Müzakere kâfidir. Konuşmalara karşı Hükümetin cevap verme hakkı mahfuz kalmak şartıyla, kifayetin oya vaz’ını arz ve teklif ederim.”

Bu takriri Yüce Heyetiniz kabul buyurdu. Şimdi bu takrir kabul edildiğine göre, Hükümet görüşmeler üzerindeki mütalâasını serd ettikten sonra yeni bir görüşme açılmaz. Yalnız İctüzüğün hükmünü yerine getirmek ve son sözü milletvekiline vermek icap ediyor. Çünkü, İctüzüğün 85’nci maddesi sarîh olarak bunu âmirdir. Birinci Koalisyon Hükümetinin Programının kabulündeki teamül ve bütçenin kabulündeki teamül şudur: (Hükümet konuştuktan sonra, söz almış olan arkadaşlardan söz sırası gelip de kifayet takririnin kabulü dolayısıyla konuşamamış olan arkadaşla söz verildiği ve bu arkadaş da konuştuktan sonra müzakerelerin bittiği sarîh olarak görülmüştür)

Şimdi, önümüzde grup adına söz isteyen Bölükbaşı, şahsı adına söz isteyen Tahtakılıç ve sırası gelmiş olan arkadaşımız Yusuf Ziya Yücebilgin’dir.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Ankara) — Grup için sıra olmaz.

BAŞKAN — Sayın Bölükbaşı'ya şu noktayı hatırlatmak isterim. Grup adına sözde tekaddüm Söz istenen mevzular için bir keredir. Bir mevzu üzerinde bir grup konuştuğu, tekaddüm hakkını kullandığı halde mütemadiyen diğer milletvekillerine tekaddüm hakkı verilirse bunun altından kalkılmaz zannediyorum.

Bu itibarla Riyasetin görüşü şudur: Eski teamüllere uyarak söz sırası gelmiş olan Yusuf Ziya Yücebیلgin'e söz vereceğim.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Ankara) — Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Ankara) — Arkadaşlar, Muhterem Riyasetin iza-hatı Tüzük hükümlerinden ziyade indî mütalâalara dayanmaktadır. Konuşan bir milletvekili bir müddet sonra tekrar söz istemek hakkına nasıl sahipse bir grubun sözcüsü de müteaddit defalar söz istemek hakkına sahiptir. Ve İçtüzük (gereğince grup sözcüsü bir defa tercih hakkına sahiptir sıraya tâbi değildir, İkinci de sıraya girer) diye bir hüküm ihtiva etmediği gibi, burada çok eski arkadaşlar vardır, bunun hilâfına da bir teamül de bahis mevzuu değildir. Tüzüğün sarih hükmü karşısında esasen teamülün bir kıymeti olmaz arkadaşlar. Müzakereler devam ederken bir tezkere göndererek “Hükümetten sonra söz milletvekilinindir, söz istiyoruz grup adına” dedik. Şimdi bize bu söz hakkı verilmezse Tüzük açıkça ihlâl edilmiş olur, ve biz de cevap vermek imkânımızdan bir parti olarak mahrum edilmiş bulunuruz. Böyle bir karara varacağınızı ve Riyaseti tasvip edeceğinizi katiiyen ümit etmiyoruz.

COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Muhterem arkadaşlarım; çok muhterem Bölükbaşı'ya bir noktada hak vermemek imkânsızdır. Tıpkı komisyon başkan ve sözcüleri ile Hükümet adına konuşan bakanlar gibi grup başkanlarının, başkanvekillerinin ve sözcülerinin de müzakerenin devamı sırasında istedikleri zaman söz almalarına ve aldıkları takdirde sıra ne olursa olsun, diğer milletvekillerine takaddüm etmek hakkına sahip bulunduklarına şüphe yoktur. Ancak, (*Gülüşmeler*) Bu hak müzakerelerin devamı sırasında mevcuttur. Şayet sayın Bölükbaşı'nın mütalâalarını kabul edecek olursak, “son söz milletvekilinindir” kaydı hiçbir kıymet ifade etmez hale gelir.

Niçin? Bir kifayeti müzakere tavrı verilmiştir. Şu anda kifayet kabul edilmiştir. Bundan sonra artık müzakere cereyan edemez. Ama son söz milletvekilinindir. Bundan maksat, özel sıfatı dolayısıyla takaddüm hakkını kullanan milletvekili değildir. Çünkü son sözü haiz olan milletvekilinin de konuştuğunu kabul edelim. Acaba İçtüzük bu milletvekili konuştuktan sonra Hükümete bu milletvekiline cevap verme hakkını tanıyor mu? Tanımıyor, arkadaşlar. (*Bravo, sesleri*) Bu itibarla, İçtüzüğün doğru olarak, tefsiri zannederim ki, Hükümete, gruplara ve komisyonlara takaddüm hakkını müzakerenin devam ettiği müddetçe tanıdığı yolunda olmalıdır. Aksi halde zaten, milletvekili, olan bir” bakan Hükümet adına söz alarak,

tıpkı sayın Bölükbaşı gibi, sıradaki milletvekilinin yerini alı verir ve Hükümetin takaddüm hakkı diğer takaddüm haklarından üstün olduğundan, böylelikle kimseye söz bırakmaz. Kaldı ki, kabul ettiğiniz kifayeti müzakere takriri ile müzakere sona ermiştir. Bundan sonra sıradaki milletvekiline, ne komisyonun, ne Hükümetin, ve ne de grupların takaddüm hakkı vardır. Bu takaddüm hakkı tanınırsa, kifayeti müzakerenin de hiç kıymeti kalmaz. O zaman müzakere yeniden açılacak demektir. Bu imkân tanınırsa, milletvekiline komisyon, komisyona Hükümet, Hükümete grup cevap verir ve müzakere devam eder, gider. *(Gülüşmeler)* Bu suretle kifayeti müzakerenin kıymeti kalmaz ve Yüksek Heyetinizin de arzusu yerine gelmemiş olur. *(Alkışlar)*

MEMDUH ERDEMİR (Kırşehir) — Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

MEMDUH ERDEMİR (Kırşehir) — Muhterem arkadaşlarım, grup sözcüsü de tıpkı bir milletvekili gibidir. Tüzükte hiçbir surette Coşkun Kırca arkadaşımızın bahsettiği husus mevcut değildir. Biraz önce Sayın Reisin kendi görüşü nasıl şahsi ve indi ise Sayın Coşkun Kırca'nın da grup sözcülerini bir milletvekili telâkki etmemeleri o kadar indidir. Grup sözcüleri de milletvekili olduğuna göre takaddüm hakkı her zaman için mevcuttur. Tüzükte bunun aksine bir hüküm mevcut değildir, Arz ederim.

BAŞKAN — Mesele tavazzuh etmiştir. Ne Riyasetin görüşü, ne sayın milletvekillerinin görüşü, indî tabiriyle ifade edilemez. Herkes, kanaatini ifade edebilir. Bu kanaatler şüphesiz ki, birbirlerine uymayabilir de. Binaenaleyh, Sayın Bölükbaşı'ya şunu hatırlatmak isterim ki, Riyasetin görüşü, İttüzük hükümlerine uygundur ve Yüce Meclisin kabul ettiği esasa da uygundur. Bu şekilde muameleleri Yüce Meclis, müteaddit defalar kabul etmiştir.

Riyasetin görüşü, İttüzük hükümlerine tamamen uygundur.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Ankara) — Katiyen, katiyen!

BAŞKAN — Ve Yüce Meclisin kabul ettiği esasa da uygundur. Bu şekilde teammüller de mevcuttur.

Mesele esasen tavazzuh etmiştir. Mamafih, Bölükbaşı, evvelâ kendilerine söz verilmesi hususunda ısrar ediyorlarsa, bu hususu oyunuza arz edeceğim.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Ankara) — Elbette, elbette.

BAŞKAN — Bölükbaşı'nın arzusu şudur: "Son söz olarak kendi partim adına söz istediğim için takaddüm hakkı vardır, bana söz veriniz" demektedir. Bölükbaşı'nın bu mütalâasını kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir. Buyurun Sayın Yücebilgin.

YUSUF ZİYA YÜCEBİLGİN (Zonguldak) — Muhterem Başkan, muhterem arkadaşlarım, birçok hatipler partileri ve şahısları adına ikinci Koalisyon Hükümetinin programı üzerinde kıymetli fikirlerini beyan ettiler. Ve çok muhterem Hükümet Başkanı da onlara cevap vermiş bulunmaktadır.

Bu Hükümete niçin beyaz oy vermek lâzımdır? Bunun sebeplerini burada tahlil etmek icap ederse, iki mühim sebep vardır. Birisi; memleketin içinde bulunduğu iktisadi ve sosyal krizin ağırlığıdır.

İkincisi, bilhassa dışarıdan gelecek yardımları yapacak hükümetler bilhassa yardım edecekleri memlekette istikrarlı bir Hükümetin mevcudiyetini şart koşmaktadır. Memleketin âli menfaatleri için bu koalisyonu desteklemek bizler için vicdani bir borçtur. “Bugünkü Hükümette bulunan arkadaşlar ağır yük altındadırlar. Bütün arkadaşlar bunu bu şekilde telâkki ederek, fedakârlık yapmak mecburiyetindedirler. Şu halde bugün Hükümette bulunmak bir nimet değildir, büyük bir külfettir. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Onun için bunlara gerek icraatlarında ve gerekse oy verirken müşkülât göstermek memleketin harabesini istemek olur. Ben Hükümet programı üzerinde fazla fikir beyan etmeden sözlerimi burada keser, hepinizi hürmetle selâmlarım ve yeni Hükümete başarılar dilerim. (*Alkışlar*)”

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, Sayın Kılıçoğlu’nun, Hükümet programı hakkındaki konuşmasında, “ahlâk kaidelerine uyan bir insan sıfatıyla kırmızı oy vereceğim.” demesini, Yeni Türkiye Partisi Grup Başkanı, partilerinin şahsiyeti mâneviyesine bir hakaret telâkki etmekte ve kendilerine bu şekilde sataşıldığından dolayı cevap vermek için söz istemektedirler.

Muhterem arkadaşlar, Kılıçoğlu kendi ifadelerinde “ahlâk kaidelerine riayetkar bir insan olmak sıfatıyla” diyor. Fakat, bunda ne Yeni Türkiye Partisinin şahsiyeti mâneviyesine tecavüz, ne de muayyen bir isim zikrederek onlara bir ahlâksızlık izafe etme mânası yoktur. Yalnız, bunun mefhumu muhalifinden şu çıkabilir diye söz istemek, Riyaset olarak da bu yolda konuşan arkadaşların bütün taleplerini kabul etmek, uygun olmasa gerektir. Bendeniz zannediyorum, Kılıçoğlu’nun maksadı kendi telâkkisine göre bu şekilde hareketin ahlâka uygun olduğu merkezindedir. Yoksa, partinin tutumu umumi ahlâk kaidelerine aykırıdır diye bir mütalâada bulunmuş değillerdir. Onun için Başkanlığımız burada Y.T.P.’nin mânevi şahsiyetine bir tecavüz mahiyeti görmemiştir. Bu itibarla söz vermiyorum.

Anayasanın maddei mahsusasına göre program üzerindeki görüşmelerin bitiminden tam 24 saat geçtikten sonra güvenoyu alınması lazım geldiğine göre, 7 Temmuz Cumartesi günü saat 10’da toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati: 20.20

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
Dönem 1 Cilt 6 Birleşim 110
Sayfa 251-260
07.07.1962 Cumartesi

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — *Fuad Sirmen*

KÂTİPLER: *Nurettin Ok (Çankırı)*

Nurettin Akyurt (Malatya)

Açılma Saati: 10.00

Güvenoylaması

BAŞKAN — Bugünkü gündemimiz, Bakanlar Kurulu hakkında güvenoyuna başvurmaktan ibarettir.

Şimdi, oy toplama muamelesine hangi intihap dairesinden başlayacağımızı tespit etmek için kur'a çekiyorum: Çorum.

Muhterem arkadaşlarım, bir noktayı aydınlatmak lüzumunu hissetmekteyim:

Oylamada: Üzerinde isimlerinizin yazılı bulunduğu matbu oy pusulaları kullanılacaktır. Bildiğiniz gibi beyaz pusula güveni, kırmızı pusula güvensizliği ve yeşil pusula da istinkâfı ifade etmektedir. Şayet üzerinde ismi yazılı matbu pusulası yanında bulunmayan arkadaşlarımız varsa, bu arkadaşlarımız oylamadan evvel isimlerini Başkanlık Divanı Kâtipliğine yazdıracaklar ve diğer arkadaşlarının oy pusulalarına değil, düz beyaz kâğıt üzerine isimlerini, intihap dairelerini yazacaklar ve reyin mahiyetini yani, kabul, ret ve müstenkif kayıtlarını ilâve edeceklerdir. Bu bildirdiğim şekilde olmayan oy pusulaları muteber addedilmeyecektir. Şimdi Çorum'dan itibaren isimleri okumak suretiyle oy toplama muamelesine başlıyoruz.

(Oylar toplandı)

(Malatya seçim bölgesi milletvekillerinden İsmet İnönü'nün oy vermesi sırasında; C.H.P. ve Y.T.P. milletvekillerinin alkışlarına dinleyicilerin de katılması üzerine bir kısım A.P. milletvekillerinin ayağa kalkması ve alkışlayan dinleyicileri protesto etmeleri), (C.H.P. milletvekillerinden bir kısmının ayağa kalkmaları) (yer yer tartışmalar, gürültüler, kavgalar)

BAŞKAN — Arkadaşlar, rica ederim, yerinize oturunuz. Lazım gelen ihtarı yapacağım. Dinleyicilerin vaziyet almamasını, alkış veya sair surette tezahürat yapmamasını rica ederim. Grup idarecilerinin de arkadaşlarını teskin etmelerini rica ederim. *(Gürültüler, tartışmalar)* Arkadaşlar, tekrar rica ediyorum. Yerinize oturunuz.

Kapısız, Özgün. Bozbeyli, lütfen yerinize oturunuz, efendim. *(Gürültüler, devamlı tartışmalar)* Arkadaşlar, karşılıklı söz atışları yapmayınız. Çok rica ediyorum.

Bütün milletvekilleri serbestçe reylerini kullansınlar. Meclisin vakarına yakışır bir şekilde hareket etmek hepimizin vazifesidir.

ADNAN KARAKÜÇÜK (Maraş) — Dinleyicilerin alkışa katılmaması lâzımdır, bunu Başkanlık Divanı temin etmekle mükelleftir.

BAŞKAN — Bunu söyledim efendim, dinleyicilerden de rica ediyorum, tarafgirane hareket etmesinler. (*Gürültüler, tartışmalar*) Arkadaşlar, müsaade buyurun, ilk söz atanı tespit etmek imkânını bulamıyoruz. Tombuş, Arıkan, rica ediyorum, karşılıklı konuşma yapmayınız efendim. Dinleyicilerden alkışa katılanlar vazifeliler tarafından dışarı çıkarılacaktır. (*Milletvekilleri yerlerine oturdular, sükûnet avdet etti*)

BAŞKAN — Oylamaya devam ediyoruz, efendim.

(Oylamaya devam edildi)

BAŞKAN — Oylarını kullanmayan arkadaşlar lütfen kullansınlar... Oylama muamelesi bitmiştir.

FERRUH BOZBEYLİ (İstanbul) — Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

FERRUH BOZBEYLİ (İstanbul) — Türkiye Büyük Millet Meclisinin aziz üyeleri... İhtüzüğün sarıh hükümleri, samiin locasında bulunan kimselerin her hangi bir vesile ile. (*Ortadan, gürültüler*)

Beyler, öfkeleriniz geçinceye kadar burada bekleyeceğim. Öfkeniz geçtikten sonra konuşmaya başlayacağım. (*Soldan, alkışlar*) (*devam sesleri*)

BAŞKAN — Bütün arkadaşlardan rica ediyorum; hatibin sözünü kesmeyiniz...

FERRUH BOZBEYLİ (Devamla) — İhtüzüğün sarıh hükümleri, samiin locasında bulunan kimselerin şu veya bu şekilde kanaatlerini izhar etmelerini men etmiştir. (*“Başkanlık vazifesini yaptı” sesleri*)

Bu hususta Sayın Riyaset Divanının, bir arkadaşın yerinden söylediği gibi, hakikaten vazifesini yapmış olduğunu ben de söyleyeceğim. Fakat her nedense Sayın Riyaset Divanı üç-dört günden beri hâdiseleri ancak geriden takip etmekte, bazan da yetişememektedir.

Nitekim bundan üç - dört gün evvel, Pazartesi günü, Hükümet programının Mecliste okunması, radyo ile halka duyurulduğu halde maalesef radyo bundan sonrakı konuşmaları efkârı umumiyeeye intikal ettirmemiştir. Bunun esbabı mucibesi olarak da bir gün evvel saat 18,00 de Meclis Postanesinden çekilen telgrafın, bir gün sonra saat 11,50 de Meclise geldiği dermeyan edilmiştir. (*Ortadan, gürültüler*)

BAŞKAN — Efendim, hatibin sözünü lütfen kesmeyin, müsaade buyurursanız lâzım gelen cevabı Başkanlık verecektir.

FERRUH BOZBEYLİ (Devamla) — Efendim, Sayın Riyaset, şayet hu telgraf vaktinde gelmiş olsaydı muhalefetin konuşmalarının da radyodan halka duyurulacağını beyan etmişti.

Muhterem arkadaşlar, Anayasada radyonun milli bir müessese olduğu yolunda tasrihat vardır. Keza on senelik muhalefet yıllarında radyonun tek taraflı çalıştığı yolunda devamlı feryatları vardır. Bunun kâfi bir ikaz olamadığı aşîkârdır. Ayrıca yeni bir ikaz durumunda olan Riyasetin bu tutumunu, onun tarafsızlığı ile kabili telif bulmuyorum (*Soldan, alkışlar*) Bugün, filhakika Riyaset, İctüzüğü ihlâl eden seyircilerin bu durumu karşısında bir ikazda bulunmuştur, fakat her nedense yine bu ikaz, hâdiselere yetişememiş, onların arkasından koşmuştur. Biz, alkışlardan gocunarak bu sözleri söylemek lüzumunu hissetmiş değiliz. Biz, bir milletin alkışına mazhar olmanın, hakiki mazhariyet olduğunu bilmekteyiz. Bunu, herkes de böyle bilmektedir. (*Soldan, alkışlar*)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar; Ferruh Bozbeyli arkadaşımızın ileri sürdüğü hususlara Başkanlığın cevabı şudur:

Hangi partiye mensup olursa olsun, Meclis müzakereleri devam ederken, bâzı arkadaşlarımız maalesef hislerine hâkim olamayarak birbirlerini tahrik edici sözler sarf etmektedirler. Bunu, kendisinin grup başkanvekili olduğu parti mensupları da yapmaktadırlar.

Radyo için bahsettikleri hususu, geçen celsede Riyaset izah etmişti. O izahatı iyi dinlemedikleri anlaşılıyor. Başkanlığa gönderilen telgraf, şimdi burada bahsettikleri gibi, Meclis Postanesinden verilmiş demi, Bakanlıklar telgrafhanesinden verilmiştir. Bu postaneye verilen telgraflar, PTT İdaresinin usulü mucibince; son yaptırımız tahkikattan da anlaşıldığına göre, evvelâ Ankara merkezine gidermiş, ondan sonra buraya gelirmiş ve Başkanlığa, Genel Sekreterliğe tevzii saati 11,50 dir. Tam o anda Sayın Osman Bölükbaşı konuşmasını bitirmişti. Riyasetin tarafsız hareketi hakkında, kendisi de Riyaset Divanı mensubu olması itibariyle, herkesten ziyade fikir sahibi olmalı, tarafsızlığını takdir etmeli idi. (*Ortadan, bravo sesleri*)

Hâdiselere gelince: Riyaset, evvelden vatandaşlara bir ikaz yapmaya lüzum görmemiştir. Çünkü şimdiye kadar böyle bir hareket olmamıştır. Olduktan sonradır ki, Riyaset bu ikazını yapmış ve vazifeli olanlara emir vermiştir. Ben, bu tenkitlerde bulunan arkadaşımdan, kendisi grup başkanvekili olduğu için, bu Meclisin sine-sinde onun itibarına zarar verebilecek bir hareket yapan, kendi parti mensupları üzerinde de yetkisini kullanmasını bu vesile ile rica eder ve bütün arkadaşların da, Riyaset vazifesini görürken yardımcı olmalarını dilerim.

Riyasetin söyleyeceği bundan ibarettir arkadaşlar. (*Alkışlar, Adalet Partisi saf-larından "tarafsız başkan, yaşa!" sesleri*) (*C.H.P. Milletvekillerinin mukabil protestoları, gürültüleri*)

KÂZIM ARAR (Çankırı) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

KÂZIM ARAR (Çankırı) — Muhterem arkadaşlarım, Hükümet Programının okunması, Türkiye Büyük Millet Meclisinden naklen intişar etmiştir. Biz keyfiyeti, grup olarak toplandık bir karara bağladık ve dedik ki; muhalefet zamanlarında bun-

dan acı acı şikâyet edenlerin bu kaziyeye hürmet etmesi ve muhalefet zamanında söylediği sözlere sadakat göstermesi bakımından bugün iktidarda bulunan zevatın bunu tatbik etmesi lâzımdır. Bunu tatbik edip etmediğine misal telgraf hadisesidir. Telgraf Sayın Başvekil İsmet İnönü'ye ve bir sureti de Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderilmişti. Bu telgrafın gönderilip gönderilmemesi keyfiyetinden önce farz ediniz ki telgraf gitmemiştir. Muhalefette iken bu derece üzerinde durdukları, acı acı şikâyet ettikleri halde bu defa, Hükümetin konuşmasını naklen iştirar ettiren T.B.M.M. Sayın Başkanının, bu mevzuu bu yönden ele alarak, telgraf çekilmese dahi yerine getirmesi iktiza eder.

Telgrafın geç geldiği iddiasıyla bunu, başka bir yönde imaleye hakları yoktur.

Muhterem arkadaşlarım, radyo mevzuu, dün olduğu gibi bugün de partizan bir zihniyetle idare edilmekte ve bu halin idamesine kararlı görünmektedir. Grubumuzda bu mevzu üzerinde zamanı geldiği vakit temas edilmek üzere müzakereler cereyan etmiştir. Fakat şunu katıyetle belirtelim ki, bu duruma bir son verilmelidir. Bu verilmede dünkü verdikleri sözün, en belîğ bir misali olacaktır hürmetlerimle.

BAŞKAN — Buyurun sayın Bilgehan.

CİHAT BİLGEHAN (Balıkesir) — Çok muhterem arkadaşlarım, Türkiye Büyük Millet Meclisinin açıldığı günden bugüne kadar bütün milletin enzarı sizlerin üzerindedir. Evvelâ bu milletin hakiki mümessilleri olarak, bu milletin fikir ve kanaatlerine uymaya mecburuz. Binaenaleyh hangi partiye mensup olursa olsun, arkadaşlarımızın burada konuşmaları sükûnetle dinlemeleri mecburiyetini, bir kaideyi asliye olarak vaz'etmek mecburiyetindeyiz.

Bunu böylece işaret ettikten sonra Sayın Riyaset Divanının, arkadaşım Feruh Bozbeyli'nin konuşması üzerine vâki cevabında, "Adalet Partisinin bu Meclisin vakarını korumakla itham ettiği" yolundaki sözlerini kabul etmediğimizi bir kere daha burada teyit ederiz. (C.H.P. sıralarından "böyle bir şey yok" sesleri) Çok istirham ediyorum, burası forumdur. Burası bir forumdur, ama burada aslanlar parçalamaz; burada fikirler konuşur. Başkalarının fikirlerine tahammül edemeyenler, başkaları tarafından sevillemez... Başkalarını seviniz ki, siz de sevilesiniz... Başkalarına hürmet ediniz ki, onlar da size hürmetle mukabele etsin. (A.P. sıralarından alkışlar, bravo sesleri) (C.H.P. sıralarından gürültüler) Eğer müsaade ederseniz konuşayım, hoşunuza gitmiyorsa ineyim.

Binaenaleyh, Riyaset Divanının bu husustaki beyanatını bir kere daha sarahatle ifade etmesini, eğer biz yanlış anlamışsak, bunun böyle olmadığını ifade etmesini istirham edeceğim. Saniyen arkadaşımızın İttüzük hükümlerine göre dinleyicilerin her hangi bir tezahüratta bulunmaması talebinin ehemmiyet ve dikkatle üzerinde durulması Riyaset makamının bir vecibesi olduğu kanaatindeyiz. Burada bugün alkışlayanların, tedbir alınmadığı takdirde, bir gün sizlere küfür etmeleri de mümkündür.

Binaenaleyh Riyaset Makamının bu hususta hassas davranmasını grubumuz adına bilhassa istirham eder, hepinizi saygıyla selâmlarım. (Soldan, alkışlar)

BAŞKAN — Melih Kemal Küçüktepepınar.

MELİH KEMAL KÜÇÜKTEPEPINAR (Adana) — Pek muhterem milletvekilleri ve pek muhterem hâzırûn! (*Soldan “Aaaa!” sesleri*) Tabii...

Sayın İnönü'nün oyunu kullanması vesilesiyle Adalet Partili hatipler tarafından ittihaz edilen usul meselesi hakkında bendeniz de bir nebze noktai nazarımı arz etmek istiyorum.

Sayın arkadaşlar, samiinin, Dâhili Nizamnamemize göre, Mecliste vuku bulan hâdiselere iştiraki ve her nevi tezahürata katılmaları men edilmiştir. Bunun aksine hareket vâki olduğu zaman, Riyaset Divanının Dâhilî Nizamnameyi tatbik etmek suretiyle, tezahüratı menetmesi, Riyaset Divanının en tabii vazifesidir. Ancak, bu hâdisi dolayısıyla vuku bulan davranışların, henüz Riyasetin insiyatifini kullanmasına ve müdahalesine de imkân kalmadan, Yine A. P. sine mensup milletvekilleri tarafından, nasıl istismar edildiğini, esef ve elemle müşahade ettik. (*A.P. Sıralarından “Ooo” sesleri*)

BAŞKAN — Müsaade buyurunuz efendim.

MELİH KEMAL KÜÇÜKTEPEPINAR (Devamla) — Bugün, Riyaset divanının tarafsız olmadığını iddia eden hatip milletvekili arkadaşlarımız, acaba, hakikaten Riyaset Divanının tarafgirane hareket ettiğine samimiyetle emin midirler?

Arkadaşlar, bu vesile ile bir hakikat daha ortaya çıkıyor. Asıl bu hâdisi dolayısıyla, hareket eden arkadaşlarımızın sahip oldukları zihniyetin T.B.M.M. inde bir kere daha anlaşılmış olmasıdır. (*C.H.P. milletvekillerinden bravo sesleri*)

Şimdi, kimler Riyaset Divanının tarafsızlığından şikâyet ediyor! (“*Tarafgirliğinden*” sesleri) Evet, tarafgirliğinden kimler şikâyet ediyor? Daha dün, Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu kürsüsünden ve mikrofonundan mebusları, sadece fikirlerini söylediklerinden dolayı kulağından, bir mektep talebesi gibi tutup Meclis dışına atan ve maaşlarını kesen, mebusların üzerine polisleri saldırtan bir zihniyetin mürevviçleri! Onlar, bugünkü Riyaset Divanının tarafgirliğinden şikâyet edemezler. (*C.H.P. sıralarından şiddetli alkışlar, bravo, sesleri*), (*A.P. sıralarından gürültüler*)

Memlekette; Meclisinden, Riyaset Divanından, Riyaset Divanı Başkanından itibaren bütün demokratik müesseseleri teker teker imha edilirken, memlekette söz hürriyeti, basın hürriyeti ve her nevi demokratik hürriyetler imha edilirken, geçmiş bir zalim idarenin yanında yer alan insanların hasbelkader burada bulunmalarına imkân yoktur. (*A.P. sıralarından şiddetli gürültüler*; “*Biz buraya hasbelkader gelmedik*” serleri), (*C.H.P. sıralarından alkışlar, bravo, sesleri*)

BAŞKAN — Çok rica ederim efendim, gürültüye meydan vermeyiniz. Oturunuz, lütfen.

MELİH KEMAL KÜÇÜKTEPEPINAR (Devamla) — Biz, burada sekiz aydan beri susan, fakat içleri dolu, buna rağmen azimli ve imanlı insanlarız; burada sizinle her türlü mücadeleyi yapacak pek çok insan vardır. (*Ortadan, alkışlar*), (*Soldan, gürültüler*)

Beyefendi, hasbelkader diyorum. Çünkü dünün cürümlerine iştirak etmiş olan insanları siyasi haklardan mahrum etmek suretiyle buraya gelmelerini önlemek mümkündü. (*C.H.P. sıralarından alkışlar*), (*Soldan, gürültüler*) Bu yapılmadı. O zaman bu Meclise kocasının müdafaasını yapacak mebus gelmezdi. (*Soldan, gürültüler, C.H.P. sıralarından alkışlar*)

Sözlerimi bitireceğim. (*Soldan, gürültüler*) Her zaman siz konuşuyorsunuz, dinleyiniz. (*Ortadan “devam, devam” sesleri*)

BAŞKAN — Melih Bey, sözlerinizi usule bağlayın. Şahıslara teşmil etmeyiniz. Arkadaşlar, Riyasetin tutumu hakkında söz istediler ve konuştular. Siz de bu hususta konuşun.

MELİH KEMAL KÜÇÜKTEPEPINAR (Devamla) — Şimdi, bugünkü Riyaset Divanına, Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaset Divanına tarafgirlik isnat etmeye kimsenin hakkı yoktur. (*Sağ arka sıralardan gürültüler, ayağa kalkmalar*)

Bu Meclisin... (*Gürültüler*)

BAŞKAN — Arkadaşlar, sükûnetinizi muhafaza ediniz. Karşılıklı konuşmayınız, birbirinize sataşmayınız.

Lâtif Bey, Kılıçoğlu rica ederim, sükûneti muhafaza ediniz. Küçüktepepinar siz devam buyurun, efendim. (*Gürültüler*)

Rica ederim Kılıçoğlu, müsaade buyurun. Necip Mirkelâmoğlu, lütfen sükûtu muhafaza ediniz. (*Gürültüler ve arka sıralarda ayağa kalkmalar*)

Tahtakılıç, müsaade buyurunuz arkadaşlar... Sükûneti muhafaza ediniz. Riyasetin bir mâruzâtı olacaktır.

KADRİ EROĞAN (Urfa) — Reis Bey, söz rica ediyorum.

HASAN ERDOĞAN (Kars) — Hükümet programı konuşuluyor, oylanıyor. Hakikaten Riyaset Divanı vazifesini yapmıyor. Şimdi bu duamda oylamadan başka hiçbir şey yapılamaz, kimseye söz verilemez.

AHMET TAHTAKILIÇ (Uşak) — Muhterem milletvekilleri, Riyaset Divanının tutumu mevzuu üzerindeki hassasiyeti dikkatle takip etmezsek Büyük Millet Meclisi vazife yapamaz.

Riyaset Divanından ben şu kemali bekliyordum: Hükümet programının okunması mademki radyo ile neşredildi; muhalefetin konuşmalarını da radyo ile neşrettirebilirlerdi.

Sayın milletvekilleri, Kurucu Meclisi bir çizgi kabul ederek, Kurucu Meclisten evvel cereyan etmiş olan hâdiseleri milletin menfaati namına tamamen tarihe intikal etmiş bir ibret dersi olarak telâkki etmezsek bu devrede muvaffak olamayız.

Şimdi size açık bir misal vereceğim. Riyaset Divanının üzerindeki hassasiyetimizi beyhude görmeyin: Dün, “son söz milletvekilinindir” müessesesini Riyaset yanlış bir karara bağladı. Son söz niçin milletvekilinindir? Hükümetin konuşması-

na karşı bir konuşması olan milletvekilinindir. Yoksa Hükümetin sözlerini tasvip edecek insana son sözü vermenin burada hiçbir alâkası yoktur. Bu millî iradenin, Hükümetin sözlerini Meclise dinleyici halinde bırakmamak için ihdas ettiği bir usuldür. Onun için Riyaset Divanından şu kemali bekliyoruz; Riyaset Divanının niyetinden şüphemiz yoktur. Esasen hiç kimse de birbirinden şüphe etmemelidir. Riyaset Divanı celselerin idaresi mevzuunda hassas davranmamaktadır. Bu sözleri mi teyit edebilmek için size taze bir misal vereyim. Bugün oy sayısını milletvekilleri öğrenmeden Hükümet öğrenmiştir. Bir hademe vasıtasıyla Devlet Bakanına gönderilmiş ve oy sayısı bildirilmiştir...

SADRETTİN ÇANGA (Bursa) — Bu sözlerin usulle ne ilgisi vardır, usul hakkında konuşacağım diye söz aldınız, usul üzerinde konuşsanıza...

AHMET TAHTAKILIÇ (Devamla) — Arkadaşlar, mesele ciddiyet meselesidir. Devletin bütün meselelerinde ciddi hareket etmezsek evvelden âdil hareket etmezsek, sonradan şikâyet yoluyla adalet tesis edilemez. Onun için evvelâ Riyasetten ve sizlerden rica ediyorum, bugünkü hatalarımızın çoğu, Mecliste bâzı prensipleri yaşıtamadığımız içindir; Mecliste konuşan arkadaşların, konuşmalarında yalnız birbirine cevap verme müessesesini yaşatmamayı temin edemediğimiz içindir. Onun için Riyaset Divanından rica ediyorum, evvelâ radyo hakkında bir prensip kararı alarak bize tebliğ etsin. Hükümetin her hangi bir müzakeredeki konuşması radyoya verildiği andan itibaren, yani Meclisten yayın yapıldığı andan itibaren hiçbir parti veya milletvekilinin müracaatına intizar etmeden muhalefetteki ve Hükümetteki bütün arkadaşların konuşmalarının radyodan vatandaşa aynen intikal ettirilmesi, bir prensip kararı olarak vaz'edilmelidir. Müracaat vaktinde gelseydi Riyaset tedbirini alırdı dediler. Böyle şey olmaz. Onun için sizlerden rica ediyorum, Kurucu Meclis çizgidir, Kurucu Meclisten sonra biz Devleti, Devlet yapmaya mecburuz. Riyasetin yalnız Meclisin âdil bir idarecisi halinde tecelli ettiğini görmek mecburiyetindeyiz. Onun için Riyaset Divanından rica ediyorum, hata yapmak da olabilir, geç kalmak da olabilir, işi prensip kararlarına bağlasın ve Mecliste bu gibi hâdiselere meydan vermesin. Hepinizi hürmetle selâmlarım, (*Ortadan, gürültüler*)

BAŞKAN — Arkadaşlar, içtüzük hükümlerine göre sayın milletvekillerinin Riyasetten sual sorması, icraatı denetlemesi haklarıdır, bu haklarının her zaman mevcut bulunduğu da aşikârdır. Radyo meselesi için görüşmeler yapılırken program üzerine bâzı arkadaşlarımız mütalâalarını serd ettiler, Riyaset de buna icabeden cevabı verdi. Bundan sonra Hükümet programı radyo ile ilân edildiği takdirde yalnız muhaliflerin değil, Meclis içindeki bütün parti sözcülerinin okudukları nutukların da radyo ile ilân edileceği ifade edildi. Ve bu suretle bu iş kapandı gitti. Kapanan bir hâdis, bugün hâsıl olan başka bir hâdis dolayısıyla tekrar ele alınır ve bu hususta müzakere açılırsa Riyaset Divanının vazifelerinin ve Meclis çalışmalarının ne kadar güçleşeceğini takdirlerinize arz ederim.

Şu noktayı da arkadaşlara bildirmek isterim ki, Meclis içinden radyo ile konuşmaların efkârı umumiyyeye verilebilmesi halinde, radyo tesislerinin Meclis salonuna yerleştirilmesi için, şüphesiz Riyasetten izin almak lâzımdı.

Ancak, radyo neşriyatına, Büyük Millet Meclisi ve Millet Meclisi Reislerinin bu hususta her hangi bir yetkileri yoktur, icraya taallûk eden bir husustur. Bu hususun temini için teşebbüse geçip netice almak lâzım gelir.

Bu vesile ile bir noktaya daha temas edeyim: Programın okunduğu gün bunun dışarıya verileceğinden Reisiniz hu kürsüyü işgal ettiği ana kadar haberdar değildi. Bunun niçin böyle olduğunu Reisiniz tahkik ettirmiştir. Bu tahkikat neticesinde Basın - Yayının bu tertibi alması için Daire Müdürlüğüne ve Emniyet Amirliğine müracaat ettiğini ve Emniyet Âmirinin idareci üyelerden birisiyle telefon ile görüşerek izin alması üzerine yapıldığını öğrenmiştim. Bu idareci üyenin kim olduğunu ve Riyasete niçin malûmat vermediğini tetkik ettirmekteyim. Telefonla görüştüğü için bu emrin hangi idareci üye tarafından verildiği, Emniyet Âmiri tarafından bildirilememiştir. Şimdi insaf ile size soruyorum: Vaziyet böyle olunca ve demin de arz ettiğim gibi, Millet Partisi Sözcüsünün nutkunun radyo ile ilân edilmesi için vâki talebi arz ettiğim sebepler dolayısıyla elimize bu nutuk geddikten sonra geldiğine göre, Riyasetçe yapılacak bir iş yoktu. Bu mesele söylendi. Bundan sonra bu şekilde bir müracaat olduğu zaman idareci üyelerden emir telâkki edilse dahi, Kâtibi Umumiye haber verilip, onun da Reise haber vermesi esas, ilgililere tamimen bildirilmiştir.

Bütün bu açıklamalardan ve yapılan konuşmalardan sonra bu mevzii üzerinde uzun boylu konuşmanın mânası kalmamıştır, zannediyorum.

Arkadaşlar, şimdi de bir noktayı tavzih etmek isterim: Cihat Bilgehan, “Grubumuzun tutumuna, dair, bizim içtüzüğü ihlâl ettiğimiz iddiasıyla Reis bizi itham etti” dedi. Yanlış anlamadımsa böyle dediler. Benim sözlerimi dikkatle dinledikleri anlaşılıyor. Ben dedim ki; her partiye mensup milletvekilleri, oturdukları yerden birbirlerine sataşıyorlar. Sataşanlar, birbirine cevap verdiğinden bâzı ateşli arkadaşlarımız yerlerinden kalkarak birbirlerinin üzerine saldırıyor. Ben dedim ki, milletvekili arkadaşlarımız bilhassa dikkatli olsunlar. Bu hareketler Meclisin vakarını, itibarını sarsacak mahiyettedir.

Adalet Partisi Grubunun bunu niçin üzerine aldığını ben anlamadım. Sözlerim aynen böyle idi. Efendim, ben dedim ki, “tezahürat yaparken ve karşılıklı birbirine atışma olurken eğer kendi arkadaşlarını da Grup Başkanvekili Ferruh Bozbeyli arkadaşımız yatıştırmış olsaydı bu gibi işlerin hiçbiri olmayacaktı” dedim. Bu izahatımın da Mecliste vukua gelen hâdiselere uygun olduğu kanaatindeyim. Şimdi bu hususta bu kadar izahatı kâfi addetmekteyim.

Tahtakılıç arkadaşımız, İchtüzük hükmünün “son söz milletvekilinindir” fıkrasının tatbikinde bizim görüşümüze ve Meclisin teamülüne aykırı bir kanaattedirler. Bu fikirlerini bu kürsüden müteaddit defalar izhar etmişlerdir. Ye bunun aksine Meclis yine teamülüne devam etmiştir. Hattâ evvelki günkü celsede bu husus reylerinize arz edilmiş ve reylerinizle halledilmiştir. Binaenaleyh Meclis ekseriyetinin reyleriyle halledilmiş bir hususta, Meclisin kararına uygun hareket eden Riyaset Divanının tutumunu, başka türlü anlayan bir zihniyeti Başkanlığınız kabulde mazurdur.

İçtüzüğün ne olduğu ve onun mânalandırılması hususunu evvelâ sizler namına Başkanlık Divanı yapar. Bunun aksine bir fikir ve teklif izhar edildiği zaman, Başkanlık meseleyi hakem olarak reylerinize sunar. Reylerinizle ne kabul edilirse, Başkanlık onu tatbik eder. Bu itibarla Ahmet Tahtakılıç'ın sözlerinden de Riyaseti tenkit edecek bir nokta olmadığı kanaatindeyim.

Bu vesileyle sözlerimi bitirirken şunu da arz edeyim ki, bugün Başkanlık Divanında Anayasa hükümlerine göre her parti temsil edilmektedir. Ve benim bilebildiğim, Başkanlık Divanı vazifesini görürken bugüne kadar ahenk içinde çalışmıştır. Bunlardan birisi de Ferruh Bozbeyli arkadaşımızdır. Şüphesiz ki, bizim aramızda bâzı hususlarda görüş ayrılıkları oluyor, fakat biz bunu kendi bünyemiz içinde hallediyor, ekseriyetimizin görüşüne göre tatbik ediyoruz. Vaziyet böyle olunca şunu söyleyerek sözlerimi bitireceğim: Başkanınız ve Başkanlık Divanınız bu Meclis Heyetinin itimadı ile bu vazifeye gelmiş ve itimadınız devam ettiği müddetçe vazifesini yapacaktır. Hangi partiye mensup olursa olsun tek tük arkadaşların mütalâalarının bizim tutumumuz ve hattıhareketimiz üzerinde tesiri olmayacaktır. Müsaade ederseniz bu izahatı kâfi görelim.

Şimdi yapılmış olan güvenoyu neticesini arz edeceğim.

HASAN ERDOĞAN (Kars) — Usul hakkında söz istiyorum, Riyasetin tutumu hakkında söz istemiştım

BAŞKAN — Riyasetin tutumu hakkında gündeme giren bir hususta yazılı önerge verilmediği zaman Riyaset bunun cevabını verir. Eğer bu cevabı, Heyeti Umumiye tatminkâr görürse mesele kapanır.

HASAN ERDOĞAN (Kars) — Efendim, gündem tatbik olunmuyor ve lüzumsuz hâdiseler oluyor, usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Müsaade buyurun efendim; arkadaşlar, şimdi gündemimiz tek bir maddedir. Bu tek madde, ikmâl edilmiştir. Müsaade buyurun, bunun neticesini arz ediyorum. Bundan sonra verilmiş iki takrir vardır, okunmasına geçmeden evvel Riyasetin tutumu hakkında söz söylemiş olan arkadaşlara verdiğim izahatın, Heyeti Umumiyece kâfi olup olmadığını oylarınıza sunacağım. Kâfi görülmemişse diğer söz istemiş olan arkadaşlarımıza da söz vereceğim.

KADRİ EROĞAN (Urfa) — Reis Beyefendi söz vermiyor musunuz?

BAŞKAN — Arz ettim efendim, dinlemediniz mi?

Muhterem arkadaşlar; Malatya Milletvekili İsmet İnönü'nün Başkanlığında kurulmuş olan Bakanlar Kurulu hakkındaki oylamanın neticesini arz ediyorum:

Oylamaya, 397 arkadaş iştirak etmiştir: 259 arkadaş güvenoyu vermiş 134 arkadaşımız güvensizlik oyu vermiş, 4 arkadaşımız da çekinse kalmışlardır.

(Koalisyon partilerinden alkışlar, bravo sesleri)

Başbakan söz istiyorlar mı, efendim?

Buyurun, Başvekil İsmet İnönü.

(Başvekil İsmet İnönü orta sıralardan ve sağdan alkışlar ve bravo sesleri arasında kürsüye geldi)

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Muhterem arkadaşlar, Hükümeti güvenoyu ile teyit ettiniz. Verdiğiniz oylar Hükümet için çok kıymetlidir, çalışmasında başlıca desteği ve başarı mesnedi olacaktır. Hükümet Büyük Meclisin güvenoyuna lâyık olmak için bütün gücünü sarf edecektir. Daima irşadınıza, yardımınıza muhtacız.

Pek muhterem milletvekilleri; belki yakında Meclis çalışmalarına bir aralık vermeği düşüneceksiniz. Memleketin huzuru ve rejim istikrarı, emniyeti bakımından Büyük Meclisin şimdiye kadar çalışmasının mühim başarılarla geçmiş olduğu şüphesizdir. Bu devrin büyük olayları askerî bir ihtilâlden demokratik rejime bütün icapları ve fedakârlığı ile geçiş ameliyesinin tatbiki ve bunun tabiatından olan tezahürleridir. Millet olarak büyük bir imtihan vermişizdir. Mesele, askerî idarenin kendi rızasıyla, ihtilâlcilerin her türlü rizikoları fedakârlıkla üzerlerine alarak demokratik rejime geçip geçmeyeceklerinin meçhul olması idi. İlk günden beri ihtilâl idaresi bir an önce demokratik rejime geçeceğini ilân etmişti. Bu asil düşünce tatbik olununcaya kadar içerde tereddüt vardı, dışarıda büyük ölçüde şüphe hüküm sürüyordu. Türlü güçlükler atlatılarak, sivil ve asker arasında endişeler ve tereddütler yenilerek 25 Ekimde Büyük Meclisin toplanması tahakkuk ettirilmiştir. (Alkışlar)

Buna rağmen, ondan sonra da demokratik rejimin Türkiye'ye uygun olmayacağı ve Hükümet kurulamayacağı iddia olunmuştur. Bu iddiayı bâzı mahdut çevreler beslemeğe çalışmışlardır. Ordu içinde bir avuç demokratik nizam aleyhtarı 22 Şubatta vahim bir tecrübeye teşebbüs etmişlerdir. Ordunun kendisi, hemen bütünlüğü ile sergüzeştçileri reddetmiştir. Kesin olarak sabit olmuştur ki, ordu memleketin idaresini ve selâmetini demokratik rejimde ve Anayasa nizamında görmektedir. (Alkışlar) Sergüzeştçilerin hareketleri millet pazarında ve ordu içinde tam bir tatbiki uğramıştır. Büyük Millet Meclisi rejimi o kadar kuvvetli görmüştür ki, orduya olan güvenin delili olarak ve ordunun siyasetten kurtulmak için gösterdiği gayreti kolaylaştırmak üzere ağır suçluları affetmeyi bile düşünmüştür.

İhtilâlden bugüne kadar Riyasetin türlü hâdiselerinden geçmiş bir ordunun, milletle bu kadar yakın bir beraberlik içinde siyasetten uzaklaşmaya çalışması tarihte emsali güç bulunan büyük vasıflardandır. (Bravo, sesleri) Memleketin selâmeti Anayasa nizamının işlemesinde, Büyük Millet Meclisinin mutlak itibarında ve hâkimiyetinde ve Büyük Millet Meclisinin ordusuna güveninin, sevgisinin tamamıyla bilinmesindedir. (Şiddetli alkışlar)

Bu mukaddemeden sonra dikkatinizi soğukkanlılıkla bugünkü bazı hâdiseler üzerine çekmek istiyorum. Memlekete hesapsız zararlar vermiş olan 22-23 Şubat itaatsizliği şimdi ordu içinde bir nifak yaratmak ve Büyük Millet Meclisinin orduya olan güvenini sarsmak için bir vesile olarak istismar edilmek isteniyor. Buna alet olanlar iyi niyetten mahrum olanlardır. Vesika, diye neşrolunan yazılar, Büyük Millet Meclisinin bildiği, tahmin ettiği ve nihayet bir ihtilâl rejiminin demokratik

rejime intikali esnasında tedavi tedbirlerine bağladığı hâdiselerdir. (*Alkışlar*) Büyük Meclisin açılıp açılmayacağını münakaşa edildiği günlerde ordu ile bütün siyasi partiler arasında vuku bulan temaslar, neticeleri ve demokratik rejimin nihayet kurulmasının başlangıç devresi Yüksek Heyetinizin meçhulü değildir. Bugün vesika, diye neşrolunan yazılar dikkatle okunursa ordunun emir ve kumandasını elinde bulunduran geniş şevki idare kadrosunun ordunun siyasete karışmasının bütün mahzurlarına nihayet vererek memleketi demokratik rejime kavuşturmak için ne kadar büyük güçlükleri yenmeye çalıştığını isafra görecektir. (*Alkışlar*)

Millet ve Büyük Meclis ile onun aziz evlâdı olan ordusu arasında bir itimatsızlık yaratmak maksadı asla muvaffak olamayacaklardır. (*Şiddetli alkışlar*) Asil hissiyatınıza tercüman olduğumu bilerek söylüyorum ki, T.B.M.M. ve onun mesul Hükümeti ordunun şerefine ve itibarına ve en yüksek kumandanından erine kadar bu ordu mensuplarının millet nazarındaki yüksek kıymetlerine asla toz kondurmayacaktır. (*Şiddetli alkışlar*) Ordu aleyhine olan bütün tezvirleri ve fesatları kesin olarak men edecektir. Bu mülâhazaları şunun için söylüyorum.

Hiç kimse, ordu ile Büyük Meclis arasında ayrılık yaratmaya muvaffak olamayacaktır. (*Şiddetli alkışlar*)

Aksine, şimdiye kadar itaatsizlik ve memleketi anarşiye götürmek teşebbüslerine girişenler nasıl perişan olarak çıkmışlarsa, bundan sonra orduya dil uzatmak teşebbüslerinden daha da pişman olarak çıkacaklardır. (*Sürekli alkışlar*)

Hürmetlerimle. (*Şiddetli alkışlar*)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, Riyasetin tutumu hakkındaki müzakerelerin kifayetine dair takrirler vardır, okutacağım.

Yüksek Başkanlığa

Usul hakkındaki müzakerelerin kifayetini arz ve teklif ederim.

Coşkun Kırca (İstanbul)

Yüksek Başkanlığa

Başkanlık Divanının tutumu hakkındaki müzakereler kâfidir. Oya konulmasını arz ederiz.

Asım Yılmaz (Afyon)

Yahya Dermancı (İçel)

BAŞKAN — Aleyhte konuşmak üzere Mehmet Ali Arıkan, buyurun.

MEHMET ALİ ARIKAN (Mardin) — Muhterem arkadaşlarım, Riyasetin tutumu hakkında yapılmakta olan görüşmelerin, bendeniz, kâfi olmadığı kanaatindeyim.

Sebebi, naçiz kanaatime göre, usulsüz konuşma yapanlara Riyasetin söz vermek suretiyle, Tüzük hükümlerine aykırı harekette bulunmasıdır. Riyasetin tutu-

mu hakkındaki konuşmalar devam edecek olursa, bendeniz, bu kürsüyü muallâyı haksız yere, ve tamamen usulsüz olarak konuşmalar yapmak suretiyle, bâzı arkadaşlarımızın nasıl işgal ettiğini ispat edeceğim. Bu itibarla Riyasetin mi usulsüz hareket ettiğini, yoksa bâzı arkadaşların mı tüzük hükümlerini çiğnediklerini ispat etmek sadedinde müzakereye devam edilebilmesi için oy vermenizi istirham ederim. (*Ortadan alkışlar*) (*Soldan gürültüler*)

BAŞKAN — Arkadaşlar, müsaade buyurunuz, takrir okundu ve sizler bunu dinlediniz. Bu husustaki müzakerelerin kifayetini kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Muhterem arkadaşlar, Cihat Bilgehan, “Grubumuza sataşma olmuştur, buna cevap vermek üzere söz istiyorum” diyor. Kendilerine burada gereken izahat verilmıştır, sataşma mahiyetinde bir söz yoktur efendim. Bütün milletvekillerinden, 4 parti grubuna mensup arkadaşlardan ricada bulunmuştum (*“Dört parti değil beş parti” sesleri*) Binaenaleyh kendilerine bu bakımdan söz vermeyeceğim (*Şahıslar tarafından sataşma olmamıştır. “Reye konulsun” sesleri*).

Eski devrin bâzı tatbikatından bahsedilmiştir. Binaenaleyh... (*Soldan, gürültüler*) Arkadaşlar, müsaade buyurun, sizin grubunuzun mânevi şahsiyetine karşı taarruzu tazammun eden bir söz sarf ettiler mi ki... (*“Evet, evet” sesleri*) Efendim, umumi tabir kullanarak, eski bir partinin tutumunu mevzuubahsettiler... (*“Hayır” sesleri*) (*Soldan gürültüler*)

KADRİ EROĞAN (Urfa) — 220 kişi hasbelkader gelmemiştir!..

BAŞKAN — Doğrudan doğruya sizin partinin ismini ifade etmediği gibi... (*“Evet, etti” sesleri*) (*tavzih etsin” sesleri*) (*Gürültüler*)

BAŞKAN — Bir dakika efendim, sükûneti muhafaza edin lütfen. Melih Bey!.. Ben buradan tamamen duyamadım, ifadeleriniz eski bir tutuma mı ait idi; yoksa “Eski devrin tutumu gibi hareket eden muayyen bir parti grubu Meclis içinde var” mı dediniz? Bunu tavzih buyurunuz.

MELİH KEMAL KÜÇÜKTEPEPINAR (Adana) — Aziz arkadaşlarım, görüyorsunuz ki, biraz önce yüksek huzurunuzda arz ettiğim fikirlerim; bir grup nezdinde tenkitler yaratmıştır. (*“3 grup nezdinde” sesleri*) Ben üç gruptan bahsetmedim, eğer üç grup içinde de benim bu sözlerimden alınanlar varsa elbette ki, sözlerimin onlara da raci olacağı pek tabii olarak ortaya çıkar.

Sayın arkadaşlarım, ben arz ettim ki, eski Dahilî Nizamname yürürlükte olmasına ve bu nizamnamenin pek çok hükümleri rijit olmasına rağmen, nizamnamenin hükümleri bu Mecliste tam olarak tatbik edildiği zaman, kürsüde konuşma hürriyetini, söz hürriyetini ve hattâ teşriî masuniyeti haleldar edebilmesi mümkün olabilir düşüncesiyle, Riyaset Divanının hakikaten hukuk ve hürriyet anlayışı ile hareket etmiş olduğunda şüphe yoktur. Türkiye Büyük Millet Meclisi çok rahat ve çok demokratik usullerle çalışmaktadır. Buna rağmen bir alkış hâdisesini, tarihi bir şahsiyetin, buraya gelmiş olan vatandaşlar tarafından alkışlanmasını, geçmiş dev-

rin hasretini çeken bâzı mebusların - ki maalesef vardır - vesile ittihaz ederek, asıl saklı olan zihniyetlerini açıkça ortaya koymaları şayanı teessürdür, elim olan taraf budur, dedim. (*Gürültüler*)

Şimdi niçin “hasbelkader” dedim, onu da izah edeyim.

Arkadaşlar, Türkiye Büyük Millet Meclisinin bir türlü normal usullerle çalışmamasına, demin Sayın İnönü’nün söylediği ihtilâtların meydana çıkmasına, hattâ Türkiye Büyük Millet Meclisinin kapılarına kadar gelen tankların davet edilmesine sebebiyet veren acaba kimlerdir? Sizsiniz, sizin zihniyetinizdir. (*Gürültüler ve “sözünü geri al” sesleri*) (“in aşağı” sesleri, soldan, gürültüler)

Görüyor musunuz arkadaşlar, hem tutumlarıyla buna sebep oluyorlar, hem de tanklar buraya geldiği zaman kaçacak yer arıyorlar. (*Soldan, gürültüler, “in aşağıya” sesleri*) (“Burası senin değil milletin mahdır” sesleri)

BAŞKAN — Müsaade ediniz arkadaşlar... Melih Bey izahatınızı bitirdiniz mi? (*Kâfi sesleri*) (*Soldan, şiddetli gürültüler*)

BAŞKAN — Melih Bey, “Hasbelkader” kelimesini ne maksatla söylediğinizi izah ettiniz. Kâfidir, buyurun.

İBRAHİM TEKİN (Adana) — Kemal Bey, bir Adanalı olarak hasbelkader gelip gelmediğimizi hesaplaşabilir miyiz? (*Gürültüler*)

İBRAHİM ÖKTEM (Bursa) — C.H.P. Meclis Grubu adına söz istiyorum.

BAŞKAN — Efendim, kifayet takriri var, mesele kapandı. Yeniden müzakere açmayalım. (*Gürültüler*)

Arkadaşlar, Melih Kemal Küçüktepepınar arkadaşımız izahatta bulundu. Sataşma vardır diyen bâzı arkadaşlarımız da vardır. (*Gürültüler*)

(*A. P. Milletvekilleri salonu terk ettiler*)

İSMAİL HAKKI YILANLIOĞLU (Kastamonu) — Ben de söz istiyorum.

BAŞKAN — Arkadaşlar, karşılıklı konuşmayınız, burada iş göreceğiz. Riyaset Divanının tutumu hakkındaki müzakere bitti. Bu arada Riyasetin tutumu hakkında söz almış olan Melih Kemal Küçüktepepınar arkadaşımızın sözlerinde kendi gruplarına bir sataşma olduğunu iddia eden bâzı arkadaşlarımız söz istedi. Ben bu sözlerde grubun mânevi şahsiyetini tahkir eder bir mahiyet görmüyorum dedim. Tavzih etmek ürere Melih Kemal Küçüktepepınar’a söz verdim. Kürsüye geldi, tavzihte bulundu. Şimdi bu tavzihin neticesinde kendilerine sataşıldığını iddia eden arkadaş eğer söz istemekte direniyorsa, İltüzük hükümleri gereğince reye koyacağım.

İSMAİL HAKKI YILANLIOĞLU (Kastamonu) — Ben de söz istemişim, Sayın Başkan!

BAŞKAN — Size ne münasebetle söz vereyim, efendim? Söz alan arkadaşlar konuştu, kifayet takriri geldikten sonra, söz veremem. İltüzük hükümleri sarihtir. Takrir gelir gelmez aleyhinde bir kişiye söz verildi, reyle de halledildi. Binaenaleyh, size söz vermeyişimin sebebi budur. Bunu sizin de bilmeniz icabeder.

Şimdi arkadaşlar, grubuna tecavüz ve taarruz vuku bulduğuna dair Cihat Bilgehan söz istemişti. Bu husustaki görüşünde ısrar edip etmediğini kendisine soracağım. Ancak kendisi burada yok. A.P. Grubu adına bu hususta söz söyleyecek bir arkadaş var mı?

MUSLİHİTTİN GÜLER (Sakarya) — Cihat Bilgehan'ın yerine tekabül ediyorum. (*Vazgeç sesleri*) Vazgeçtim.

BAŞKAN — Arkadaşlar müzakereye devam ediyoruz.

Kapanma Saati: 13.30

IX. İnönü Kabinesine Verilen Güvenoylarının Sonucu**(Kabul edilmiştir)**

<i>Program:</i>	02.07.1962
<i>Güvenoylaması:</i>	07.07.1962
<i>Üye sayısı:</i>	450
<i>Oy verenler:</i>	397
<i>Kabul edenler:</i>	259
<i>Reddedenler:</i>	134
<i>Çekinserler:</i>	4
<i>Oya katılmıyanlar:</i>	50
<i>Açık üyelikler:</i>	3

(Kabul edenler)**ADANA**

Mehmet Geçioğlu, Melih Kemal Küçüktepepınar, Kemal Sarıibrahimoğlu

ADİYAMAN

Arif Atalay, Mahmut Deniz, Mehmet Özbay, Ali Turanlı

AFYON KARAHİSAR

Halûk Nur Baki, Veli Başaran, Hasan Dinçer, Şevki Güler, Asım Yılmaz, Şükrü Yüzbaşıoğlu

AMASYA

Reşat Arpacıoğlu, Mustafa Kemal Karan

ANKARA

İsmail Rüştü Aksal, Raif Aybar, Nihat Berkkan, Fuat Börekçi, Bülent Ecevit, Muhlis Ete, İsmail Gence, İbrahim Sıtkı Hatipoğlu, İbrahim İmirzalıoğlu, Emin Paksüt, Zühtü Pehlivanlı, İlyas Seçkin, Ahmet Üstün, Abdülhak Kemal Yörük

ANTALYA

Etem Ağva, Rafet Eker

ARTVİN

Saffet Eminağaoğlu

AYDIN

Mustafa Şükrü Koç, Nedim Müren

BALIKESİR

Ahmet Aydın Bolak, Fennî İslimyeli, Süreyya Koç, Mehmet Tiritoğlu

BİNGÖL

M. Sıddık Aydar, Halit Rıza Ünal

BİTLİS

Nafiz Giray, Müştak Okumuş

BOLU

Zeki Baltacıoğlu, Ahmet Çakmak, Kemal Demir, Fuat Ümit

BURDUR

Fethi Çelikbaş, Nadir Yavuzkan

BURSA

Edip Rüştü Akyürek, Sadrettin Çanga, İbrahim Öktem, Cevdet Perin

ÇANAKKALE

Burhan Arat, Süreyya Endik, Şefik İnan

ÇANKIRI

Rahmi İnceler, Şaban Keskin, Nurettin Ok

ÇORUM

Nuri Alhiskaloğlu, Hilmi İncesulu, Faruk Küreli, Necmi Ökten

DENİZLİ

İsmail Ertan, Hüdai Oral, Atıf Şohoğlu

DIYARBAKIR

Adnan Aral, Şehmus Arslan, Yusuf Azizoğlu, Hilmi Güldoğan, Recai İskenderoğlu, Vefik Pirinçcioğlu

EDİRNE

Süleyman Bilgen, Fahir Giritlioğlu

ELAZIĞ

Nurettin Ardıçoğlu, Hürrem Müftügil, Kemal Satır

ERZİNCAN

Hüsamettin Atabeyli, Zeynel Gündoğdu, Sadık Perinçek, Naci Yıldırım

ERZURUM

Nihat Diler, Cevat Dursunoğlu, Gıyasettin Karaca, Şerafettin Konuray, Adnan Şenyurt, Tahsin Telli

ESKİŞEHİR

Şevket Asbuzoğlu, İbrahim Cemalcılar, Seyfi Öztürk, Celâlettin Üzer

GAZİANTEP

Osman Orhan Bilen, Muzaffer Canbolat, Ali İhsan Göğüş, Hüseyin İncioğlu, Mithat San

GİRESUN

Ali Cüceoğlu, Mustafa Kemal Çilesiz, Ali Köymen, Naim Tirali

GÜMÜŞANE

Halis Bayramoğlu, Necmeddin Küçükler, Nureddin Özdemir

HAKKÂRİ

Ahmet Zeydan

HATAY

Bahri Bahadır, Abdullah Çilli, Ahmet Sırrı Hocaoglu, Şekip İnal, Sâki Zorlu

İÇEL

Mehmet Ali Arslan, Yahya Dermancı, Sadık Kutlay

İSPARTA

Lokman Başaran

İSTANBUL

Cihad Baban, Suphi Baykam, Ratip Tahir Burak, Saadet Evren, Orhan Eyüboğlu, Fahrettin Kerim Gökay, Ali Coşkun Kırca, Hilmi Oben, Ahmet Oğuz, Oğuz Oran, Vahyi Özarar, İlhami Sancar, Selim Sarper, Reşit Ülker, Sabri Vardarlı, Malik Yolaç, Zeki Zeren

İZMİR

Osman Sabri Adal, Şeref Bakşık, Arif Ertunga, İhsan Gürsan, Ziya Hanhan, Necip Mirkelâmoğlu, Kadri Özek, Mustafa Uyar, Lebit Yurdoğlu

KARS

Hasan Erdoğan, Kemal Güven, Kemal Kaya, Kemal Okyay, Sırrı Öktem, Bahtiyar Vural, Rıza Yalçın

KASTAMONU

Fethi Doğançay, Sabri Keskin, Osman Zeki Oktay, Ali Özdikmenli, İsmail Hakkı Yılanlıoğlu

KAYSERİ

Turhan Feyzioğlu, Mehmet Göker, Mehmet Sağlam, Bahri Yazır

KIRKLARELİ

Abdurrahman Altuğ, Mehmet Alâaddin Eriş, Hasan Tahsin Uzun

KOCAELİ

Sahabettin Bilgisu, Nihat Erim

KONYA

Selçuk Aytan, İrfan Baran, İhsan Kabadayı, Kadircan Kafı, Mekki Keskin, Abdüssamet Kuzucu, Rüştü Özal, Fakih Özfakih, Fakih Özlen, Vefa Tanır

KÜTAHYA

Ahmet Bozbay, Ali Erbek, Mehmet Kesen, Rauf Kıray, Sadrettin Tosbi

MALATYA

H. Avni Akşit, Nurettin Akyurt, Mehmet Delikaya, Ahmet Fırat, İsmet İnönü, Halit Ziya Özkan

MANİSA

Muammer Erten, Şevket Raşit Hatipoğlu, Yakup Kadri Karaosmanoğlu

MARAŞ

Kemali Bayazıt, Hasan Fehmi Evliya

MARDİN

Mehmet Ali Arıkan, Esat Kemal Aybar, Şevki Aysan, Vahap Dizdaroğlu, Seyfi Güneşan

MUĞLA

Hilmi Baydur, Turan Şahin

MUŞ

Sait Mutlu, Sami Öztürk

NEVŞEHİR

Ramazan Demirsoy

NİĞDE

Ruhi Soyer

ORDU

Yusuf İzzettin Ağaoğlu, Ata Bodur, Ferda Güley, Orhan Naim Hazinedar, Arif Hikmet Onat, Ata Topaloğlu

SAKARYA

Burhan Akdağ, Ekrem Alican, Yusuf Ulusoy

SAMSUN

Nurettin Ceritoğlu, Fevzi Ceylân, Kâmran Evliyaoğlu, Fevzi Geveci, İlyas Kılıç

SİİRT

Cevdet Aydın, Süreyya Öner, Hayrettin Özgen, Adil Yaşa

SİNOP

Mahmut Alicanoğlu, Haşim Tarı

SİVAS

Adil Altay, Rahmi Çeltekli, İbrahim Göker, Rahmi Günay, Sebati Hastaoğlu, Ahmet Kangel, Cevad Odyakmaz, Güner Sarısözen, Reşat Turhan, Tahsin Türkay, Mahmut Vural

TEKİRDAĞ

Turhan Kut, Fethi Mahramlı, Hayri Mumcuoğlu, Orhan Öztrak

TOKAT

Mehmet Kazova, Zeyyat Kocamemi, Reşit Önder, Bekir Şeyhoğlu, Ali Rıza Ulusoy

TRABZON

Ali Şakir Ağanoğlu, Ahmet Şener, Kâmuran Ural, Ali Rıza Uzuner

TUNCELİ

Vahap Kışoğlu, Fethi Ülkü

URFA

Osman Ağan, Atalay Akan, Kemal Badıllı, Bekir Sami Karahanlı, Sabri Kılıç, Celâl Öncel

UŞAK

İbrahim Bulanalp

VAN

İhsan Bedirhanoglu, Muslih Görentaş, Şükrü Kösereisoglu

YOZGAT

Mustafa Kepir, Celâl Sungur, Veli Uyar

ZONGULDAK

Kenan Esengin, Suphi Konak, Mehmet Ali Pestilci, Yusuf Ziya Yücebilgin

(Reddedenler)**ADANA**

Hasan Aksay, Yusuf Aktimur, Ali Bozdoğanoglu, Ahmet Savrun, İbrahim Tekin

AFYON KARAHİSAR

Mehmet Turgut

AĞRI

Rıza Polat

AMASYA

İsmail Sarıgöz, Nevzat Şener

ANKARA

Burhan Apaydın, Osman Bölükbaşı, İhsan Köknel, Mehdi Mıhçıoğlu

ANTALYA

İhsan Ataöv, Ömer Eken, Hasan Fehmi Boztepe, Nazmi Kerimoğlu, Nihat Su

ARTVİN

Sabit Osman Avcı

AYDIN

Orhan Apaydın, Hilmi Aydınçer, Melâhat Gedik, Reşat Özarda İsmet Sezgin, Mehmet Yavaş

BALIKESİR

Cihat Bilgehan, Mithat Şükrü Çavdaroglu, Gökhan Evliyaoğlu, Cevat Kanpulat, Cihat Turgut

BİLECİK

Şadi Binay, Orhan Tuğrul

BOLU

Turgut Çulha, Kâmil İnal

BURSA

Hikmet Akalın, Mustafa Tayyar, Ahmet Türkel, Ziya Uğur, İsmail Yılmaz,
Baha Cemal Zağra

ÇANAKKALE

Ahmet Nihat Akay

ÇANKIRI

Kâzım Arar

ÇORUM

Muzaffer Dünder, İhsan Tombuş

DENİZLİ

Sinan Bosna, Mehmet Çobanoğlu, Remzi Şenel

DIYARBAKIR

Alp Doğan Şen

EDİRNE

Nazmi Özoğul

ELAZIĞ

Naci Güray, Ömer Faruk Sanaç

ERZURUM

Turhan Bilgin, Cevat Önder

ESKİŞEHİR

Ertuğrul Gazi Sakarya

GAZİANTEP

Kudret Mavitan, Süleyman Ünlü

GİRESUN

İ. Etem Kılıçoğlu

GÜMÜŞANE

Sabahattin Savacı

İÇEL

Mazhar Arıkan, Burhan Bozdoğan, Celâl Kılıç, İhsan Önal

İSPARTA

Ali İhsan Balım, Sadettin Bilgiç

İSTANBUL

İbrahim Abak, Ziya Altınoğlu, Fuat Arna, Mahmut Rıza Bertan, Ferruh
Bozbeyli, Nurettin Bulak, Tahsin Demiray, Ömer Zekâi Dorman, Şahabettin
Orhon, Naci Öktem, İsmail Hakkı Tekinel, Hüsamettin Tıyanşan

İZMİR

Şükrü Akkan, Mehmet Ali Aytaş, Ragıp Gümüşpala, Saim Kaygan, Nihat Kürşat, Şinasi Osma

KARS

Necmettin Akan

KAYSERİ

Abdülhalim Aras, Hüsamettin Gümüşpala, Vedat Âli Özkan, Mehmet Yüceler

KIRKLARELİ

Fikret Filiz

KIRŞEHİR

Ahmet Bilgin, Memduh Erdemir, Halil Özmen

KOCAELİ

Hâldan Kısayol, Süreyya Sofuoğlu

KONYA

Kemal Ataman, Ahmet Gürkan, Ömer Kart, Faruk Sükan, Cahit Yılmaz, Sait Sina Yücesoy

KÜTAHYA

Sezai Sarpaşar

MANİSA

Nusret Köklü, Hürrem Kubat, Hilmi Okçu, Yakup Yakut, Nahit Yenişehirlioğlu

MARAŞ

Kemal Bağcıoğlu, Ali Hüdayioğlu, Enver Kaplan, Adnan Karaküçük

MUĞLA

Adnan Akarca, İlhan Tekinalp

NEVŞEHİR

Halit Fikret Aka

NİĞDE

Haydar Özalp, Oğuzdemir Tüzün

RİZE

Erol Yılmaz Akçal, Arif Hikmet Güner, Cevat Yalçın

SAKARYA

Muslihittin Gürer, Hami Tezkan

SAMSUN

Ali Fuat Alişan, Mehmet Başaran, Bahri Cömert, Hüseyin Özalp

TRABZON

Ekrem Dikmen, Nazmi Ökten, Zeki Yağmurdereli

URFA

Kadri Eroğan

YOZGAT

İsmail Hakkı Akdoğan, İsmet Kapısız, Turgut Nizamoğlu

ZONGULDAK

Ahmet Fuat Ak, Fevzi Fırat, Ramiz Karakaşoğlu Sadık Tekin Müftüoğlu

(Çekinserler)

AĞRI

Nevzat Güngör, Kerem Özcan

MARDİN

Talat Oğuz

UŞAK

Ahmet Tahtakılıç,

(Oya katılmayanlar)

ADANA

Kasım Gülek, Ahmet Karamüftüoğlu, Cavit Oral, Ahmet Topaloğlu

ANKARA

Hüseyin Ataman, Mustafa Kemal Erkovan, Ferhat Nuri Yıldırım

ARTVİN

Nihat Ata

BALIKESİR

Kaya Bulut, Ahmet İhsan Kırımlı

BURDUR

Mehmet Özbey

BURSA

Ekrem Paksoy

ÇANAKKALE

Refet Sezgin

ÇORUM

Abdurrahman Güler

DENİZLİ

İbrahim Kocatürk

EDİRNE

Talât Asal, İlhami Ertem

ERZURUM

Ertuğrul Akça

ESKİŞEHİR

Aziz Zeytinoglu

GİRESUN

Nizamettin Erkmen

HATAY

Ali Muhsin Bereketoglu

İSPARTA

Mustafa Gülcügil

İSTANBUL

Muhiddin Güven, Abdurrahman Yazgan

İZMİR

Muzaffer Döşemeci, Ali Naili Erdem

KARS

Lâtif Aküzüm

KASTAMONU

Avni Doğan, İhsan Şeref Dura

KOCAELİ

Cemal Babaç

MANİSA

Neriman Ağaoğlu, Süleyman Çağlar

MUĞLA

Cevdet Oskay

NEVŞEHİR

Ali Baran Numanoglu

NİĞDE

Mehmet Altınsoy, Asım Eren

ORDU

Refet Aksoy (Başkan v.), Şadi Pehlivanoglu

RİZE

Fuad Sirmen (Başkan)

SAKARYA

Nuri Bayar

SAMSUN

Hâmit Kiper, Osman Şahinoğlu

SİNOP

Mustafa Kaptan, Cemil Karahan

TOKAT

Sabahattin Baybura, H. Ali Dizman

TRABZON

Selâhattin Güven, Ahmet Cemil Kara

UŞAK

Ali Rıza Akbıyıkoglu (İ.)

ZONGULDAK

Nuri Beşer

(Açık üyelikler)

Hatay 1

Manisa 1

Muş 1

Yekûn 3

X. İnönü Hükümeti
25.12.1963-20.02.1965

Bakanlar Kurulu

Başbakan

Mustafa İsmet İNÖNÜ (Malatya) 25.12.1963-20.02.1965

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı

Kemal SATIR (Elazığ) 25.12.1963-20.02.1965

Devlet Bakanı

Malik YOLAÇ (İstanbul, Bağımsız) 25.12.1963-20.02.1965

Devlet Bakanı

İbrahim Saffet OMAV 25.12.1963-20.02.1965
(C.S. Ankara Üyesi)

Devlet Bakanı

Vefik PİRİNÇÇİOĞLU (Diyarbakır) 25.12.1963-17.03.1964
Nüvit YETKİN (C.S. Malatya Üyesi) 17.03.1964-20.02.1965

Adalet Bakanı

Mehmet Sedat ÇUMRALI 25.12.1963-15.12.1964
(C.S. Konya Üyesi)
Sırrı ATALAY (C.S. Kars Üyesi) 15.12.1964-20.02.1965

Milli Savunma Bakanı

Mehmet İlhami SANCAR (İstanbul) 25.12.1963-20.02.1965

İçişleri Bakanı

Orhan ÖZTRAK (Tekirdağ) 25.12.1963-20.02.1965

Dışişleri Bakanı

Feridun Cemal ERKİN 25.12.1963-20.02.1965
(TBMM Dışından)

Milli Eğitim Bakanı

İbrahim Hulusi ÖKTEM (Bursa) 25.12.1963-20.02.1965

Ulaştırma Bakanı

A. Ferit ALPİSKENDER 25.12.1963-15.12.1964
(C.S. Manisa Üyesi,) 15.12.1964-20.02.1965
Mahmut VURAL (Sivas)

Tekel Bakanı

Mehmet YÜCELER (Kayseri) 25.12.1963-20.02.1965

Sanayi Bakanı

Muammer ERTEN (Manisa) 25.12.1963-20.02.1965

Tarım Bakanı

Mehmet Turan ŞAHİN (Muğla) 25.12.1963-20.02.1965

Ticaret Bakanı

Mehmet Fenni İSLİMYELİ (Balıkesir)

25.12.1963-20.02.1965

Turizm ve Tanıtma Bakanı

Ali İhsan GÖĞÜŞ (Gaziantep)

25.12.1963-20.02.1965

İmar ve İskân Bakanı

Celalettin UZER (Eskişehir)

25.12.1963 -15.12.1964

Cafer Sadık KUTLAY (İçel)

15.12.1964-20.02.1965

Maliye Bakanı

Ferit MELEN

25.12.1963-20.02.1965

(TBMM dışından, C.S. Van Üyesi)

Köyışleri Bakanı

Lebit YURDOĞLU (İzmir)

25.12.1963-20.02.1965

Bayındırlık Bakanı

Arif Hikmet ONAT (Ordu)

25.12.1963-20.02.1965

Çalışma Bakanı

Bülent ECEVİT (Ankara)

25.12.1963-20.02.1965

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı

Kemal DEMİR (Bolu)

25.12.1963-20.02.1965

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı

Arif Hüdai ORAL (Denizli)

25.12.1963-20.02.1965

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
Dönem 1 Cilt 24 Birleşim 20
Sayfa 35-46
30.12.1963 Pazartesi

BİRİNCİ OTURUM
BAŞKAN — *Fuad Sirmen*
KÂTİPLER: *Nurettin Akyurt (Malatya)*
Mithat Şükrü Çavdaroglu (Balıkesir)
Açılma Saati: 15.00

Hükümet Programının Okunması

BAŞKAN — Sayın Başbakan, buyurunuz. (*Orta sıralardan Alkışlar*)

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Sayın Milletvekilleri, Yeni Hükümet programını Yüksek Meclise sunmak için huzurunuzda bulunuyorum.

İkinci karma hükümetin çekilişinden sonra, Türk Milleti ve onu temsil eden Türkiye Büyük Millet Meclisi, demokrasi alanında yeni bir sınavı da başarı ile verdi. Bütün çevreler, yeni hükümet kuruluncaya kadar geçen zamanda, köklü devlet geleneğine sahip bir büyük millete yaraşan sükûneti, ağır başlılığı gösterdiler. Türkiye'yi bir hükümet buhranının olağan güçlükleri içinde iken bazı olupbittilerle karşı karşıya bırakabileceklerini umanları derin hayal kırıklığına uğrattılar.

Türk Milletinin bu gibi güç zamanlarda daha iyi beliren ve her türlü düşünce veya parti ayrılığını örtebilen birliği, dayanışması, azim ve iradesi, en çetin meseleleri bile demokratik düzen içinde çözebileceğimizin teminatıdır.

Eski hükümetin çeşitli partilerden üyeleri, yeni hükümetin kuruluş anına kadar, övünülecek bir sorumluluk duygusuyla görev başında kaldılar. Muhalefet partileri, güçlüklerin başarı ve sükûnetle açılmasına, olgun davranışları ile yardımcı oldular.

Sayın Milletvekilleri, 1961 seçimlerinden sonra işbaşına gelen iki karma hükümet zamanında, iki yıllık bir süre içinde, Türkiye'nin siyâsi sosyal ve ekonomik hayatında önemli merhaleler aşıldı.

Genç Türk Demokrasisi, başlangıç yıllarının sarsıntılarından sonra, bu iki yıl içinde, 9 Temmuz 1961 Anayasasının çizdiği yolda, demokrasinin bütün hukuki teminat müesseselerine kavuştu.

Adalet bağımsızlığı sağlam temellere yerleşti. Anayasa Mahkemesi kuruldu; kuruluşundan beri geçen kısa zamanda, hukuk düzeni için demokrasi için, Atatürk Devrimleri için, 27 Mayıs 1960 Devriminin ilke ve ülküleri için ne kadar yeterli ve değerli bir koruyucu müessese olduğunu türlü örnekleriyle gösterdi.

1961 Genel seçimlerinden sonra 1963 mali seçimleri de Türkiye’de en geniş anlamı ile seçim serbestliğinin kökleştiği inancını doğruladı.

Devlet radyolarımızın artık demokrasilerdeki sayılı örneklerden geri kalmayan tarafsız tutumu hukuki teminâta da kavuştu.

Basın iktidarları ve idareyi tenkit ve denetleme bakımından en geniş hüviyete kavuştu. Basın hürriyeti için artık Türkiye’de Anayasa Düzeninin ve yurttaş onurunu koruyucu sınırlardan başka sınır kalmadı. Toplantı ve gösteri yürüyüşleri hürriyeti eksiksiz olarak gerçekleşti. Tam bir tarafsızlık anlayışı, herkese eşit davranma alışkanlığı idareye hâkim oldu.

Planlı kalkınmanın hazırlık dönemi ve ilk uygulanış yılı başarıyla geçti. Plan düşüncesi, Türkiye’nin plansız kalkınamayacağı inancı, çok geniş bir yurttaş çoğunluğunun zihniyetine yerleşti.

27 Mayıs devriminin ve 9 Temmuz Anayasasının sağladığı ileri hak ve hürriyetler düzeninden, bu devrimi kötölemek, bu Anayasayı tahrip etmek için yararlanmaya kalkışmanın hüsrana mahkûm olduğunu, anlayışlı kimseler arasında anlamayan artık hemen hemen kalmadı.

Herhalde takdir buyurulacağı gibi, en köklü demokrasilerde bile, demokrasi, vatandaşa, geniş hak ve hürriyetlerle beraber ağır sorumluluklarda yükleyen bir düzendir. Türkiye’de ise, saydığımız hak ve hürriyetlerin en geniş ölçüde sağlanması, rejim alanında, sosyal ve ekonomik alanda, dış münâsebetler alanında, tehlikeli geçitlerden geçmekte olduğumuz bir döneme rastlamıştır. Bu hak ve hürriyetlerle kurulan demokratik düzenin memlekete yararlı olması, onları kullanacak olanların gösterecekleri sağduyuya, sorumluluk duygusuna ve Türkiye’nin bugünkü özel durumunu dikkate alan bir davranış benimsemelerine bağlıdır.

Atatürk Devrimlerinden geri dönülemeyeceği ve Türk milletinin ancak bu devrimler yönünde giderek ilerleyebileceği şuuru 27 Mayıs devriminden bu yana daha çok kökleşti.

Parlamentolu demokratik düzen içinde, sosyal adalete uygun olarak planlı ve hızlı kalkınmanın güçlüğünden ürkenler, veya böyle bir kalkınma yolunu benimsemeyenler son iki yılda, Türkiye’nin kalkınması için başka yola sapılamayacağını artık görmüş olmalıdırlar.

İki yıldır, telkinde veya zorla Türk halkını başka yollara çekme teşebbüsleri oldu. Fakat bağımsızlık ve hürriyet uğrunda, ulusal kalkınma uğrunda, gerekirse her türlü maddi fedakârlığa katlanabilen Türk halkının insanlık onurundan fedakârlığı gerektirebilecek kalkınma yollarına sapmağa ne telkinle ne de zor kullanarak razı edilemeyeceği çeşitli örnekleriyle görüldü.

Son iki yılın geniş siyasal faaliyet ve propaganda serbestliği içinde Türk halkı kendisine kabul ettirilmek istenen bütün aşırı ve eskimiş doktrinleri iterek, Atatürk’ün deneyici, gerçekçi ve halkçı sosyal ve ekonomik tutumuna sarsılmaz bağlılığını ve inancısını yeniden gösterdi.

İki yıl içinde alınan ileri ve demokratik sosyal adalet tedbirleriyle çalışma hayatımız ve genel olarak sosyal hayatımız hızlı kalkınma ve sanayileşme dönemlerinde kaçınılması güç olan huzursuzluk, çatışma tehlikelerini başarı ile atlatma imkânına kavuştu. Atatürk'ün "imtiyazsız sınıfsız kütle" ülküsünü bir hızlı ekonomik yapı değişikliği sırasına da sosyal barış içinde gerçekleştirme şartları memlekette yerleşmeye başladı.

Sayın Milletvekilleri, Programı ile huzurunuzda bulunan yeni Hükümet iki yıldır, rejim alanında, ekonomik alanda, sosyal alanda, bu demokrasi ve sosyal adalet anlayışına uygun olarak kurulanları korumak, başlananları tamamlamak ve daha yapılması gerekenleri de süratle yapmak azmindedir.

Hükümet, bunun için muhtaç bulunduğu desteği yalnız halkta ve halk egemenliğinin tek temsilcisi olan Türkiye Büyük Millet Meclisinde arayacaktır. Meclisten destek ve halktan yardım gördüğü sürece işbaşında kalacaktır. Bu destek veya yardımdan yoksun kaldığını hissettiği anda kutsal emaneti, her güçlüğü ve her derde demokratik yollardan çare bulabileceğine inandığı, Türkiye Büyük Millet Meclisine geri verecektir.

Görev başında kaldığı sürece, Hükümet yalnız Cumhuriyet Halk Partisi Grubu ile ve kuruluşunda büyük yardım ve değerli destekleri olan bağımsız üyelerle değil muhalefet grupları ile de her konuda bir anlayış ve davranış beraberliği aramak için kendisine düşen hiç bir gayretten kaçınmayacak, hele Türk Milletinin kaderini ilgilendiren önemli konularda iktidarla muhalefetin danışma ve dayanışma geleneğini Türk Siyâsi hayatına yerleştirmek için her vesileden yararlanmayı ödev bilecektir.

Yüksek meclise sunulmuş bulunan Siyâsi Partiler Kanunu tasarısının kabulü ile de partiler arası münasebetlere yeni bir anlayışın hâkim olacağına güveniyoruz.

Sayın Milletvekilleri, Anayasa rejiminin bütün unsurları ile yerleştirilmesi ve geliştirilmesi yanında, Millet ve memleket olarak en büyük meselemiz, hiç şüphe yok ki, iktisâdî kalkınma davasıdır. Bu iki davanın aslında birbiriyle olan yakın ilgisi açıktır. Biz şuna inanıyoruz ki, iktisâdî kalkınma çabalarının olumlu bir şekilde yürütülmesi ancak istikrarlı bir Anayasa rejimi içinde mümkündür; Anayasa rejiminin yerleşmesi ve gelişmesi de iktisâdî kalkınmanın gerçekleşmesine bağlıdır.

İktisâdî kalkınma alanında son iki yıl içinde küçümsenmeyecek adımlar atılmıştır. 1962 ve 1963 yılları ile ilgili iktisâdî göstergeler bunu açıkça ortaya koyacak niteliktedir. Milli gelirimiz 1962 yılında sabit fiyatlarla %6 oranında yükselmiştir. 1963 yılında ise, ilk tahminlere göre, milli gelirimizdeki artışın geçen yılki oranı da aşması ve kalkınma hızının % 6,5 ile 7 arasında gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu sonucun ekonominin genel dengesi bozulmadan ve istikrar içinde gerçekleştirilmiş olması ayrıca önem taşımaktadır.

Planlı kalkınma döneminin başında elde edilen bu sonuçları başarı saymamağa imkân yoktur. Ancak bu sonuçlar ekonomimizin içinde bulunduğu ciddi durumu ve çözülmesi gereken köklü meseleleri unutturmamalıdır. Hızla artan nüfusumuzun ihtiyaçlarının karşılanması; halkımızın hayat seviyesinin yükseltilmesi; ortak

üyelik anlaşması imzaladığımız Ortak Pazar milletleri ile aramızdaki büyük gelişme farklarının kapatılması; kalkınmamızın dış kaynaklarının bulunması yatırımları finanse edecek iç kaynakların artırılması ve kamu sektörünün finansmanı için lüzumlu fonların adaletli ve sıhhatli vergi kaynaklarından tam olarak sağlanması; bölgeler ve fertler arasındaki büyük gelir farklarının giderilmesi; milletçe karşısında bulunduğumuz büyük meseleler olarak ortadadır. Bu meseleleri kısa yoldan hal için yapılacak zorlamalar, ekonominin denge ve istikrarını bozabileceği gibi, bunların gecikmeden ve cesaretle ele alınmaması da yarın yeni ve çözümü güç meseleler doğurabilecektir.

Biz bütün bu meselelerin çözüm yolunu, Büyük Meclisçe kabul buyrulan Kalkınma Planının her alanda, bütün gerekleriyle ve tam olarak uygulanmasında görmekteyiz.

Planın uygulanmasında Anayasamızda ifadesini bulan karma ekonominin kollarına uyarak, özel sektöre ve kamu sektörüne aynı önemi ve imkânları vermek ve özel teşebbüsün yaratıcı gücünü desteklemek kararındayız. 1963 yılı içinde özel sektör yatırımlarını teşvik için alınan kanuni tedbirleri olumlu bir şekilde uygulamak ve bunu özel sektör yatırımlarını planda öngörülen üretken alanlara yöneltecek iktisâdi tedbirlerle desteklemek istiyoruz. Böylelikle, özel sektör yatırımlarının, hala en çok ilgi gösterdiği bina yapımından, özellikle lüks konut yapımından ve arsadan çok, tarım, sanayi ve turizm gibi alanlara yöneltilmesi de sağlanacaktır. Bu konudaki çalışmalarımızda direk müdahaleden kaçınılacak ve özel sektörün piyasa ekonomisi içinde gelişmesi esas kabul edilecektir. Aynı anlayış içinde kamu yatırımlarında da üretken sektörlerle öncelik verilecektir.

Bir yandan lüks konut yapımının azalmasını sağlayıcı tedbirler alınırken, bir yandan da dar gelirlilerin konut ihtiyacına öncelik verilerek, sosyal konut yapımının plandaki çerçeve içinde hızlandırılmasına ve kendi evini kendi yapana yardım sisteminin şehir ve köylerde geniş ölçüde uygulanmasına çalışılacaktır.

Konut ve gecekondü davası plandaki esaslar içinde ele alınacak; arsa spekülasyonunu önleyici tedbirler üzerinde önemle durulacaktır. Hükümet, kiralara adil ölçüler içinde düzenlenmesi gerektiğine inanmaktadır.

Sayın Milletvekilleri, Kalkınmanın finansmanını enflasyon yaratmayan sağlam kaynaklara dayanması şarttır. Bu bakımdan kamu sektöründe bütçe denkliliğini, ekonominin genel dengesinin ve istikrar içinde gelişmenin ilk şartı olarak görüyoruz.

Para ve kredi politikamız, iktisâdi gelişmeye imkân verecek, üretimi teşvik edecek yönde olacaktır. Para ve kredi hacminin ekonominin normal ihtiyaçlarının üstünde artarak enflasyona yol açmasına müsamaha edilmeyecektir.

Kalkınmamız açısından büyük önem taşıyan yatırım ve işletme kredisi kaynaklarının geliştirilerek genel kredi hacmi içindeki paylarının artırılması yolunda çalışmalara devam edilecek; tarım kredileri ile küçük sanayici ve esnaf kredileri alanındaki yetersizliği giderici tedbirler alınacaktır. Bu amaçla, yatırım ve kalkınma

bankacılığımızın geliştirilmesine çalışılacak ve bu arada madencilik ve turizm alanlarında özel sektöre yatırım kredileri verecek müesseselerin kurulması en kısa zamanda gerçekleştirilecektir. Tasarruf hacminin genişlemesine ve sermayenin geniş halk topluluğuna yayılmasına imkân veren bir sermaye piyasası kurulmasını teşvik edici tedbirler üzerinde önemle durulacaktır.

Planlı kalkınma hedeflerine ulaşılması ancak istikrarlı bir fiyat politikası ile mümkündür. Kalkınma süresince fiyat istikrarının devam ettirilmesi ve bunu sağlayacak iktisâdi tedbirlerin zamanında alınması hükümetin başlıca görevlerinden olacaktır. Paramızın iç ve dış değerini muhafaza ve satın alma gücünü takviye edici tedbirler almak ve bu arada, kambiyo sınırlamaları konusunda son zamanlarda alınan yumuşatma tedbirlerini daha da geliştirmek kararındayız.

Dış ticaret alanında, kısa vadede kalkınmamızın zorunlu kıldığı yatırım malları ithalâtının ve sanayimizin ham madde ihtiyaçlarının karşılanmasını; uzun vadede dış ödemeler dengesi açığının kapatılmasını en önemli mesele olarak görüyoruz. İthalât ve ihracatta açıklık, objektiflik ve istikrar dış ticaret rejimimizin esası olacaktır. İhracattan ve turizmden elde edilen döviz gelirlerinin artırılması için başlamış olan çalışmaları süratle sonuçlandıracağız. Bu konulardaki çalışmalarda, Ortak Pazar'ın sağladığı imkânlardan faydalanırken, ekonomimizin ortaklık anlaşmasının bize ileride yükleyeceği vecibeleri taşıyabilecek bir bünyeye kavuşturulmasını da gözönünde bulunduracağız. Bu yönden, Türk sanayiinin dış rekabete dayanabilmesi için her gayret sarf edilecektir.

Aynı anlayış içinde, yabancı sermaye yatırımlarını da teşvik etmek ve artan ilgiyi geliştirmek kararındayız.

İktisâdi kalkınmamız içinde istihdam ve üretim yönlerinden, küçük sanayi ve el sanatlarının büyük rolü ve payı olduğuna inanıyoruz. Bu sektörün teşkilâtlanma, yer kredi ve eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasına önem vereceğiz.

Su ürünleri kaynaklarımızın korunmasını ve rasyonel bir şekilde üretilmesini sağlamak amacıyla Su Ürünleri Kanununun süratle çıkması lüzumuna inanıyoruz.

Kalkınma Planının, gerek toplum kalkınmasında, gerek çeşitli üretim sektörlerinde öngörülen amaçlarına ulaşılması için kooperatifçilik anlayışının gelişmesini sağlayacak tedbirler de alınacaktır.

Sayın Milletvekilleri, Kalkınma Planında yer almış olan bütün bu meselelerin çözümü ve plan hedeflerine ulaşması bakımından, kamu idaresinin yeni bir anlayışa kavuşturulmasını, İktisâdi Devlet Teşekküllerinin Plan gereklerine uydurulmasını, vergi, tarım, toprak ve personel reformlarının gerçekleştirilmesini en önemli şartlar olarak görmekteyiz.

Bu çalışmalarımızda ana gaye, devam etmekte olan görevleri aksatmadan kamu hizmetinde verim ve etkenliğin artırılması ve kamu cari harcamalarında tasarruf sağlanması olacaktır.

Ekonomimizin büyük bir sektörünü temsil eden İktisâdi Devlet Teşekküllerinin yeniden düzenlenmesi ile ilgili olarak Büyük Meclis'te son görüşmeleri yapılan

“İktisâdi Devlet Teşekkülleri ve İştirakleri Hakkında Kanun Tasarısı” ile “Devlet Yatırım Bankası Kanun Tasarısı’nın, yüksek Meclisin tasvibine mazhar olduğu takdirde, süratli ve etkili şekilde uygulanmasına önem vereceğiz. Bu teşekküller karma ekonomi anlayışı içinde modern işletme kurallarına uygun, verimli çalışır kurumlar haline getirilecektir. İktisâdi Devlet Teşekküllerinin Hazineye yük olmayan, iç ve dış pazarlarda rekabet imkânlarına sahip ve gelecekteki yatırımları için fon yaratabilen işletmeler olması sağlanacaktır. İktisâdi Devlet Teşekkülleri yeniden teşkilâtlandırılırken bu teşekküllerdeki işçilerin yönetime ve kara katılmaları ile hem verimin artacağına hem de demokratik çalışma düzeni alanında ileri bir adım atılmış olacağına inanıyoruz.

Vergi reformunda ana hedeflerden biri kalkınma gayretlerimizin artırdığı finansman ihtiyacının yeter derecede ve sosyal adalet ilkesi çerçevesinde sağlanmasıdır. Vergi sistemimizi milli gelirdeki artışları kendiliğinden takip edebilecek hale getirmek; vergi yükünün dağılışını yükümlülerin ödeme güçlerine göre ayarlamak ve bu suretle vergi adaletini sağlamak, vergilerimize ekonomimizin gelişmesine hizmet edebilecek bir karakter kazandırmak, vergi kanunlarımızın basitliğini ve kolayca anlaşılıp uygulanmasını temin etmek, bu alandaki çalışmaların başlıca amacı olacaktır.

Bu amaçlar her şeyden önce yürürlükteki vergilerin randımanının artırılması ve genişlemek istidadını gösteren vergi ziyanının önlenmesi konusu üzerinde ısrarla duracağız. Vergi müessesesini dürüst vergi ödeyicisi aleyhine işleyen bir mekanizma olmaktan çıkarmak mecburiyetindeyiz.

Halen yüksek Mecliste bulunan Vergi, Resim ve Harçlar Kanun tasarıları gibi, hükümet tekliflerinin bir an önce kanunlaşması; yasama organının hükümete pek değerli yardımı olarak tezahür edecektir.

Mahalli idarelerimizi, kanuni ödevlerini kalkınma planları ile kendilerine yüklenen görevleri gerçekleştirebilecek ve aynı zamanda demokratik bağımsızlıklarını sağlayacak mali kaynaklara kavuşturmak maksadı ile bu idarelere ait vergiler de ıslah edilecek ve buna ilişkin tasarılar pek yakında Yüksek Meclise sunulacaktır.

1964 yılı için öngörülen ek finansman ihtiyacı, Gelir Vergisi Kanununda tarım kazançları ile ilgili istisna ve muafiyet ölçülerinin daraltılması ve bu verginin sahasının genişletilmesi; bina Vergisi ile alınan Milli Savunma mükellefiyetinin bir miktar artırılması; gümrük tarifemizde ekonomimizin gerçeklerine uygun bazı düzeltmeler yapılması; Gider Vergileri Kanununda ve diğer vergi kanunlarında gerekli ıslahatın gerçekleştirilmesi ile temin olunacaktır.

Bu değişikliklere ait tasarılar en kısa zamanda huzuruza getirilecektir.

Tasarruf bonoları sistemini daha pratik hale getirme çarelerini arayacağız.

Uzun yıllardan beri üzerinde durulan tarım ve toprak reformunun gerçekleştirilmesi, en önemli ve süratle ele alınması gereken başlıca meselelerimizden biri haline gelmiştir. Bu konunun şimdi cesaretle ele alınmamasının yakın gelecekte

iktisâdi ve sosyal alanda meselenin çözümünü daha da güçleştirecek gelişmelere yol açabileceği kanısındayız.

Tarımsal faaliyetlerin ekonomik ve sosyal bakımlardan en elverişli şartlar içerisinde cereyan etmesini sağlayacak olan bu reformu Anayasamızda yer alan ilkelere uygun olarak, topraksız köylünün toprak sahibi yapılması, yoksul çiftçinin toprağı işleyecek imkânlarla teçhiz edilmesi, çok bölünmüş tarlaların iktisâdi işletmeye elverişli üniteler halinde toplanması olarak anlıyor, tarımsal üretimin bir unsuru olması dolayısıyla de aslolan tarım reformunun temeli kabul ediyoruz. Bu anlayış içinde tarımda üretkenliğin artmasına hız verilmiş, çoğalan nüfusumuzun beslenmesi teminât altına alınmış, iktisadi kalkınma gücümüzün geliştirilmesi ve sosyal adalet ilkelerinin en önemlilerinden birinin gerçekleşmesi sağlanmış olacaktır inancındayız.

Öte yandan, Türkiye'nin iktisâdi gücünde önemli yer tutan hayvancılığı geliştirmek için tedbirler alınacak; tarımda üretkenliğin artırılması amacıyla sulama işleri hızlandırılacak; bu arada küçük sulama ve yeraltı sularından yararlanma alanlarındaki çalışmalar için bunlardan istifade edecek vatandaşlarla işbirliğine değeri verecektir.

Arazi ihtilaflarının azaltılmasında olduğu kadar, toprak reformunun adil ve başarılı uygulamasında da büyük etkisi olan kadastro fâaliyeti geliştirilecektir.

İdari reform çalışmaları içinde önemli bir unsur teşkil eden yeni personel rejimi ile çalışmaları süratle sonuçlandırmak ve bununla ilgili tasarımızı yakında Büyük Meclise sunmak karındayız. Elimizdeki kıt kaynakların her şeyden önce kalkınmaya ayrılması zorunluğu karşısında, yeni personel sisteminin memurlarımızın geçim şartları ile ilgili olarak getireceği ıslahatın uygulanabilmesi, ancak daha çok ve daha etkili çalışarak kamu hizmetlerinin verimliliğinin artırılması ve kamu cari harcamalarında tasarruf sağlanması ile mümkün görülmektedir.

Bu şekilde fazla işgücü bulunan bölge ve kuruluşlardan ihtiyaç duyulan ve gelişen alanlara iş gücünün kaydırılması ile sağlanacak imkân ve tasarruflarla yeni personel sistemimizin mali tedbirlerini kademeli olarak karşılayabileceğimizi düşünüyoruz. İdarecilerimizin ve memurlarımızın bu gerçeği gözönünde tutarak, çalışmalarının verimini artıracak tedbirlerin uygulanmasına yardımcı olacaklarına inanıyoruz.

Sayın Milletvekilleri, İktisâdi kalkınma çabamızı plan içinde yürütürken, nüfusumuzun üçte ikisinin yaşadığı köy, toplumumuz açısından özel bir önem taşıyan konu olarak karşımıza çıkmaktadır. İktisâdi ve sosyal kalkınmamızın tüm olarak ancak köy ve köylümüzün kalkınması ile mümkün olabileceğine inanıyoruz. Bu bakımdan köy kalkınması ile ilgili olarak başlamış olan toplum kalkınması çalışmalarının hızlandırılması ve Devletin çeşitli organlarının köye doğru hizmet ve gayretlerinin birleştirilmek suretiyle etkili bir hale getirilmesi Hükümetimizin en önemli görevi olacaktır. Bu hizmetlerin bütün köylülere kısa zamanda ulaşmasını kolaylaştırmak için hizmetleri elverişli merkezlerde toplama imkânları üzerinde durulacak

ve kendi başlarına yaşayamayacak durumda olan köylülerin yeterli imkânlarla sahip topluluklar haline getirilmesi çareleri araştırılacaktır.

Köy kalkınmasında üretim imkânları çok sınırlı olan orman köylerinin özel bir durumu vardır. Orman içi köylerde yaşayan vatandaşlarımızın memleketimiz için hayati, önemi olan orman varlığınıza zarar vermeden, yaşamaları ve kalkınmaları konusunda özel bir dikkat gösterilecektir.

Köylerin ekonomik ve sosyal kalkınmasında önemli yer tutan köy yolları yapımı hızlandırılacaktır. Devlet gücünü destekleyen köylere yol yapımı için yapılmakta olan yardımlar artırılacaktır. Yeni getirilen makinaların illere dağıtımı ve bu alan-daki çalışmalar 1964 yılında % 100 artırılmış olacaktır.

Ayrıca il yollarının yapım ve onarımının daha süratli ve yeterli bir şekilde yürütülmesi imkânları da geniş ölçüde sağlanmış bulunmaktadır.

İktisâdi kalkınma ile ilgili fâaliyetimiz içinde konunun sosyal yönünü de ele almak niyetindeyiz. Büyük Meclisçe kabul buyurulan kanunlarla iş hayatımız, işçi ve işveren ilişkileri memleketimizde yeni bir merhaleye ulaşmıştır. Toplu sözleşme, grev ve lokavt hakkı ile kurulan yeni çalışma düzeninin verimli ve barışçı bir yolda işlemlerini kolaylaştıran tedbirler alınmaya devam olunacaktır. Sosyal ve ekonomik sorunların çözülmesinde, çalışma hayatına karşılıklı anlayış ve barışın hâkim olmasında, işçi ve işveren teşekkülleriyle sıkı işbirliğinin olumlu sonuçlarını gören Hükümet, bu işbirliğini geliştirecektir. Hazırlanmış ve hazırlanmakta olan kanunlarla, Hükümet, Planın öngördüğü sosyal güvenlik hedeflerine süratle ulaşılmasını sağlamağa çalışacaktır.

Yurt içindeki işçilerimizin haklarında büyük ilerlemeler sağlanırken, sayıları günden güne artan yurt dışındaki işçilerimizin de hak ve ihtiyaçlarıyla ilgilenerek ve muzır akımları yeterli bir şekilde karşılayıcı fâaliyet gösterecek bir dış teşkilat süratle kurulacaktır. Yurt dışındaki işçilerimizin manevi ihtiyaçlarını karşılamak; artırdıkları paraların memleket menfâatlerine ve kendi menfâatlerine daha uygun bir şekilde yurt içinde değerlendirilmesini kolaylaştırmak üzere tedbirler alınacaktır.

Kalkınma Planında yer alan sosyal politikamız gelir dağılımındaki ve bölgele-rarası kalkınmadaki aşırı ve adaletsiz farkların giderilmesine dayanır. Bu amaçla milli gelirin hızla artırılması ve artan milli gelirin, vergi politikası, kamu harcamaları, yatırımların teşviki suretiyle dar gelirli vatandaşlarımıza az gelişmiş bölgele-rimize ve bu arada Doğu bölgelerimize öncelikle yönetilmesine böylelikle bölgeler arasındaki dengesizliğin giderilmesine çalışacağız. (*Bravo sesleri*)

İktisâdi durumumuz ve kalkınma çabalarımız konusundaki görüşmelerimizi şu şekilde özetlemek mümkündür: Dünyanın hızla gelişen ve değişen siyâsi, iktisâdi ve sosyal şartları altında kalkınma davamızı yürütebilmemiz, ekonomimizdeki gelişmeleri devamlı ve sistemli olarak yakından izleyerek meselelerimizi şümüllü ve köklü tedbirlerle çözme yoluna gitmekle kabildir. Meselelerimizin güçlüğünü ve ciddiliğini küçümsemekte, bu güçlükler karşısında umutsuzluğa kapılmakta doğru

değil. Geçmişte daha umutsuz anlarda milletçe gösterdiğimiz başarıları hatırlamak; hatalarımızı tahlil ederek onları tekrarlamamak ve nihayet bugünkü meseleler ve güçlükler ile ilgili tedbirleri ısrarlı, sabırlı ve cesaretli bir tutumla takip ederek, iktisâdi ve sosyal kalkınmamızı gerçekleştirmek tek kurtuluş ve yaşama yoludur. Bu yolda hareket etmekle, kalkınmamız için gerekli olan dış kaynakları da sağlamakta büyük güçlüklerle karşılaşmayacağımıza inanıyoruz. Planımızın dış finansmanını sağlamak üzere, dostlarımızın katılmasıyla kurulmuş olan Konsorsiyum içinde ve dışında uzun vadeli ve düşük faizli dış krediler temin etmek hususundaki gayretlerimizi artıracğız.

Aynı amaçla, Milletlerarası Para Fonu, Dünya Bankası ve ona bağlı teşekküller ve Avrupa Yatırımlar Bankası ile olumlu bir şekilde gelişmekte olan münasebetlerimize önem vereceğiz.

İktisâdi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtının milletlerarası ticaret ve gelişme alanındaki verimli çalışmalarına da yapıcı bir anlayışla katılacağız.

Sayın Milletvekilleri, İktisâdi kalkınma ve özlemi duyulan batılı hayat seviyesine erişme her şeyden önce batılı düşünce ve çalışma sisteminin milletçe benimsenmesine bağlıdır. Bu benimsemede önderlik edecek organ da her şeyden önce devlettir. Devlet hizmetlerinin geliştirilmesinin, Plan hedeflerinin gerçekleştirilmesi ve vatandaşlara sağlanan hizmetlerin ıslahı yönlerinden büyük önem taşıdığı kanısındayız.

Kalkınma yolunda katlanılacak fedakârlıkların gerçek karşılığını bulması, yatırımların gereken süratle ve verimli alanlarda yapılabilmesi ve kalkınmaya vatandaşların daha geniş ölçüde katılmalarının sağlanması bütün Devlet organlarının etkili işlemesine bağlıdır.

İdarenin ve İktisâdi Devlet Teşekküllerinin yeniden düzenlenmesinde personel sisteminin ıslahı konularına bu yönlerden de önem verilecektir.

Kamu hizmetleri içinde, kültürel ve sosyal kalkınmanın olduğu kadar iktisâdi kalkınmanın da hem ortamı, hem de aracı olarak milli eğitime öncelik tanımaktayız.

Çağımızın kalkınma anlayışı içinde daha da önem kazanan milli eğitim konularımız, Kalkınma Planının gerektirdiği sayı ve nitelikte personeli yetiştirme gücüne sahip olacak şekilde de alınacaktır. Özellikle mesleki ve teknik öğretim kurumlarımız, gerek öğrenci kapasitesi bakımından, gerek çeşitleri ve kaliteleri bakımından büyük ölçüde geliştirilecektir.

Bunun yanında milli eğitime, Anayasamızda en güzel ifâdesini bulan Atatürk ilkelerine ve Batı uygarlıklarının temel ilkelerine dayalı bir sosyal düzeni ve milli kültürel değerleri yaratacak ve geliştirecek ve hüviyet verilecektir.

Yurtta yüksek ve üniversiteler eğitiminin gelişmesi için her gayreti göstereceğiz.

Eğitim davamızın başarısında temel unsur olan fedakâr ve ülkücü öğretmen topluluğunu maddi ve manevi huzur imkânlarına kavuşturmak emelimizdir.

Sayın Milletvekilleri, Vatandaşın Devletle olan münâsebetlerinde, mevzuat-tan, müesseselerden ve bir kısım görevlilerin hizmet anlayışından doğan zaman zaman haklı şikâyetlerle karşılaşmaktadır. Mevzuat ve müesseseden doğan şikâyet konularını devamlı ve ısrarlı takiple ve alınacak tedbirlerle gidermek kararındayız. Vatandaşın devlet teşkilâtına her zaman güven ve huzurla başvurabilmesinde bütün idare adamlarının ve görevlilerin gayret göstermelerine önem vereceğiz. (*Bravo sesleri*)

Vatandaşın kanunlar dâhilindeki müracaatının en kısa yoldan yerine getirilmesi ve bu münasebetlerde medeni hizmet anlayışının belirtisi olan güler yüz ve karşılıklı saygının hakim kılınması ilkesinin idareye yerleşmesi için gerekli tedbirleri alacağız.

Memleketin iktisâdi gerçekleri gözönünde tutularak idarede azami tasarrufa dikkat edilecektir.

İdaredeki bu ıslahat arasında, Anayasamıza göre genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Kuruluşu da yeterli ve verimli imkânlarla kavuşturulacaktır. Bunu gerçekleştirmek amacı ile hazırlanan kanun tasarısı yakında tasvibinize sunulacaktır.

Adaletin tam bağımsızlığı hukuki teminâta bağlandıktan sonra, şimdi, adalet cihazının daha iyi işlemlerini, davaların süratle sonuçlanmasını, hak aramada usul ve formalitelerden doğan güçlüklerin mümkün olduğu kadar azaltılmasını sağlayıcı ıslahata ihtiyaç vardır; bu arada arazi ve iş davalarında sür'at sağlayıcı tedbirler de geniş halk kitlelerini ilgilendirmek bakımından önemle ele alınacaktır.

Hükümet, bu ıslahatı, vatandaşta adalete ve Devlete karşı güven duygusunu sağlamlaştırmanın ve toplumda huzuru geliştirmenin başlıca şartlarından biri olarak görmektedir.

Vatandaşın haklı bir sabırsızlıkla beklediği İcra ve İflas ve Kat Mülkiyeti kanunlarının Büyük Millet Meclisinden süratle çıkarılmasını temenni ediyoruz.

Büyük Millet Meclisine sunulmuş bulunan tasarılarından başka gerek hukuki yönden gerek sosyal açıdan büyük önem taşıyan çeşitli kanun hazırlıkları da Adalet Bakanlığı tarafından süratle tamamlanacaktır. Bunlar arasında Türk Ceza Kanunu değişikliği, Çocuk Mahkemeleri Kanunu, uyuşmazlık Mahkemeleri Kanunu önemli yer tutmaktadır.

Ayrıca eğitim ve ıslah esasına dayanan bir infaz sisteminin uygulanması için gerekli çalışmalara da devam olunacaktır.

Yine vatandaş huzuru için şart olan emniyet ve asayişin tam olarak yerleşmesini sağlamak üzere gerekli bilgi ile ve teknik araçlarla donatılmış zabita personeli yetiştirilmesine önem verilecek ve demokratik hürriyet düzenini ve yeni sosyal oluşların isteklerine uygun olarak batıda başarılı örnekleri bulunan toplum zabıtası konusu da ele alınacaktır.

Sayın Milletvekilleri, Kamu hizmeti anlayışımız ve bu hizmetlerin daha verimli ve olumlu bir şekilde yürütülmesi hakkındaki bu açıklamamızla aynı zamanda çeşitli Bakanlıkların yetki ve sorumluluk alanına giren konulardaki fâaliyetlerinin genel çerçevesini belirtmiş oluyoruz.

Bunun dışında geçmiş yıllarda alışıldığı üzere, bütün Bakanlıkların yapacakları fâaliyeti teferruatı ile anlatarak vaktinizi almak istemiyorum. Çünkü girmiş bulunduğumuz planlı kalkınma döneminde, bu fâaliyetler esasen yıllık programlara bağlanılmakta ve 1964 yılının programı da bastırıp dağıtılmış bulunmaktadır. 1964 programında öngörülen hususları, yeni hükümet tamamen benimsemekte ve bu programı gerçekleştirmek için her gayreti sarf etmeyi taahhüt etmektedir.

Planı her alandaki Hükümet fâaliyetinin genel çerçevesi olarak kabul ediyoruz. Büyük Meclisçe kabul buyrulmuş olan Kalkınma Planında yer alan ilkeler her alandaki hükümet fâaliyetinde rehberimiz olacaktır. Plana uygun olarak hazırlanacak yıllık programlarla, planın iktisâdi ve sosyal kalkınma ve hizmet alanlarındaki hedeflerini eksiksiz olarak gerçekleştirmek azim ve kararındayız.

Bu hususu bir kere daha belirttikten sonra, özellik gösteren birkaç noktaya kısaca dokunmak istiyoruz.

Sağlık politikamızın temel konusu sağlık hizmetlerini, bu hizmetlerden daha az faydalanan köylü vatandaşın ayağına kadar götürmek olacaktır. Bu en iyi şekilde sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi programını yürütmekle başarılabilecektir. Bu programı yürütürken sağlık hizmetlerinin henüz sosyalleştirilmediği illerde de sağlık teşkilâtını yeniden düzenleyerek, köy hizmetlerinde verimi artıracacağız. Sağlık personelinin yoksunluk bölgelerinde görev kabul etmelerini sağlamak için gerekli tedbirleri de alarak hizmetlerin dağılışıda sosyal adalet gerçekleştirmeye çalışacağız.

Bu arada kademeli bir sağlık sigortasının gerçekleştirilmesi imkânlarını da araştıracağız.

Memleketin sağlık seviyesinin yükseltilmesi ve tedavi hizmetlerinin maliyetinin düşürülmesi için koruyucu sağlık hizmetlerine öncelik vereceğiz. Bu hizmetlerin gelişmesini engelleyen faktörleri ortadan kaldıracak ve bu sahada iyi nitelikte ve yeter sayıda eleman yetiştirmeye önem vereceğiz.

Özel teşebbüsün sağlık hizmetleri alanındaki gayretlerini destekleyeceğiz.

Atom enerjisi çalışmalarına, önümüzdeki yıl radyo kimya, sağlık fiziği, nükleer elektronik ve radyoizotop üretim laboratuvarları kurmak suretiyle hız verilecektir. Atom Enerjisi Komisyonu ile hastane ve üniversiteler arasında verimli işbirliği kurularak atomdan yararlanma ve nükleer patlamaların doğurduğu radyoaktif serpintilerden korunma hususunda gerekli eğitim ve çalışmalar desteklenecektir.

Her alandaki çalışmalarımıza bilimsel ve teknik araştırmalar temel olacaktır.

Beden eğitimi alanında daha yeterli teşkilâtlanma çalışmaları hızlandırılacak ve yurdun bütün il ve ilçelerinde gençliğin yararlanabileceği spor alan ve tesislerini süratle tamamlamağa çalışılacaktır.

Dış ödeme açığımız azaltılmasında ve ekonomik ve sosyal gelişmemizin hızlanmasında büyük etkileri olacağına inandığımız turizme gereken önem verilecek; Devletin yanı sıra özel teşebbüsün de bu alana daha çok yönelmesi ve yabancı sermayenin ilgisi sağlanmaya çalışılacaktır. Türkiye’de turizmin gelişmesini köstekleyen kanunların değiştirilmesi ve mevzuat eksikliklerinin giderilmesi yolundaki çalışmalar süratlendirilecektir.

Milletimiz için taşıdığı manevi değer yanında turizm bakımından da önem taşıyan eski eser ve anıtların onarımı için Vakıflar Genel Müdürlüğü özel bir gayret sarf edecek ve Vakıflar daha verimli hale getirilmesine çalışılacaktır.

Mali güçlükler içinde bulunan devlet ulaştırma müesseselerinin giderlerini azaltıcı ve gelirlerini artırıcı öncelik verilecek: Devlet ve özel ulaştırma faaliyetleri arasında daha ahenkli bir çalışma düzeni kurulmasına çalışılacaktır.

Toprak ürünlerimiz özellikle bir ihraç maddesi olarak büyük önem taşıyan tütün yetiştiricilerinin kazancında son zamanlarda büyük artışlar sağlanmıştır. Buna muvazi olarak tütünün kalitesini yükseltmek için de tedbirler alınacaktır. Ayrıca tüketim ihtiyacımızı aşan çayın kalitesini yükseltmek ve bu ürünün de ihraç imkânlarını artırmak ümidindeyiz.

Bir yandan bira fabrikalarımızın kapasitesi artırılırken öte yandan Yozgat Bira Fabrikasının süratle tamamlanmasına ve Türk şarabının bir ihraç malı olarak dünya piyasalarında daha geniş ölçüde yer almasını sağlamaya çalışacağız.

Sayın milletvekilleri, Köy kalkınmamızın genel kalkınma içindeki önemini yukarıda belirtmiştik.

Bu önemi gözönünde tutan hükümet köylünün kalkındırılması yolundaki çalışmalara öncelik ve hız verecektir. Genel olarak köylünün, özel olarak da orman köylüsünün davalarını yeni bir anlayışla ele alacaktır.

Tarım ürünlerini ve tarımla uğraşanların emeğini değerlendirmek için gereken tedbirler alınacaktır.

Hem köylüyü, hakkı olan daha iyi yaşama şartlarına kavuşturabilme hem de onu memleket kalkınmasında daha çok yardım edebilir duruma getirebilme yolundaki çalışmaları ahenkli ve süratli bir şekilde yürütebilmek için, bir Köy İşleri Bakanlığı kurulmuştur.

Köy İşleri Bakanlığı, köye yönelen çeşitli devlet hizmetleri arasında bağlantı kuracak, bu hizmetlerin Kalkınma Planına ve yıllık programlara uygun bir ahenk içinde verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamaya çalışacaktır.

Yine Köy İşleri Bakanlığı, Devlet gücüne halkın ve gençliğin gönüllü gayretinin katılması yoluyla, köy kalkınmasını, yeni bir ruh ve heyecan içinde hızlandırma hamlesine önderlik edecektir.

Çeşitli alanlarda en önemlilerinden bir kısmının re’sen Köy İşleri Bakanlığına bağlanmasının lüzum ve imkânları da ayrıca incelenmektedir.

Planın enerji kaynaklarımızı süratle geliştirmeye verdiği önem ve tabii kaynaklarımızın daha iyi değerlendirilmesi ihtiyacı karşısında bu işlerle ilgili bir Bakanlık da kurulması uygun görülmüştür.

Her iki yeni Bakanlığın kuruluş tasarıları kısa zamanda hazırlanarak Yüksek Meclise sunulacaktır.

Bu vesileyle, Yüksek Meclise sunulmuş bulunan Türkiye Elektrik Enerjisi Kurumu kanunu tasarısına da hükümetin büyük önem verdiğini arz etmek isterim.

Öte yandan Memleketin içinde bulunduğu şartlar, güçlükler ve hızlı kalkınma ihtiyacı, hükümet üyelerinin görevlerini çok ağırlaştırmaktadır. Cumhuriyet Senatosunun kuruluşu, Bakanların Meclis içi çalışmalarını iki kat artırmıştır. Devlet Planlama Teşkilâtı ile yapılan müşterek çalışmalar Bakanlara yeni görevler yüklemiştir. Devlet düzeninin çeşitli kesimlerinde yapılmakta olan ve yapılması gereken reformlar da olağanüstü gayret gerektirmektedir.

Bu durumda birçok Batı ülkelerinde olduğu gibi, Bakanların, Mecliste de kendileri ile beraber çalışabilecekleri yardımcılara ihtiyacı günden güne daha çok duyulmuştur. Bunun en iyi bir şekilde sağlanması imkânları araştırılacaktır.

Sayın Milletvekilleri, Milli hüviyeti bütün partilerimizce benimsenmiş dış politikamız ilhamını, dün olduğu gibi bugün de, büyük Atatürk'ün "Yurtta sulh, cihanda sulh" ilkesinden almaktadır.

İstiklâlimizin ve milli menfaatlerimizin en büyük teminâtı saydığımız barış, hürriyet, adalet ve hak eşitliğine dayanan bir dünya nizamının kurulması dış politikamızın değişmez hedefidir. Milletçe benimsediğimiz bu hedefin gerçekleşmesi yolunda Hükümetimiz elinden gelen bütün gayreti sarf etmeye devam edecektir.

Sayın Milletvekilleri, Milletlerarası durum, son bir yıl içerisinde şahit olduğumuz ümit verici gelişmelere rağmen, kararsızlığını muhafaza etmektedir. Özlenen adil ve devamlı bir barış nizamı kurulmasının, bütün dünya milletleri tarafından sarf edilecek ortak gayretlere bağlı olduğu açıktır. Hükümetimiz böyle bir nizamın gerçekleşmesi için uhdesine düşen vazifeyi samimiyetle yaparken, basiretle hareket etmek zarureti de gözönünde bulunduracaktır.

Memleketimiz dâhil olduğu ittifaklar içerisinde barış ve güvenliğin korunması yolundaki kendisine düşen gayretleri sarf ederken savunma gücü müessiriyetinin muhafazası için de gerekli tedbirler üzerinde dikkatle durmak kararındadır. NATO ve CENTO ittifakları bu vadideki çalışmalarımız içerisinde en önemlilerini teşkil etmiş ve edecektir.

Hür dünyanın bekası için birlik ve dayanışmanın hayati zarureti inanan Hükümetimiz, dünya barışının en kuvvetli teminâtı saydığı NATO ittifakı içinde, müttefik ve dost memleketlerle her alanda kurmuş olduğu yakın bağların daha da geliştirilmesine devam edecektir.

Hükümetimizin bu yoldaki çalışmalarında ittifak içindeki bu bağlar başta ABD olmak üzere bütün üye dost ve müttefik devletlerle mevcut samimi ve dostane iki taraflı münâsebetlerin gelişmesinde de değerli bir rol oynamaktadır.

Dâhil olduğumuz diğer bir ittifak CENTO adı altında anılan Merkezi Andlaşma Teşkilâtıdır. Bu teşkilâtın bölge üyeleri olan İran ve Pakistan'la münâsebetlerimiz pek yakın ve dostanedir. CENTO'nun bütün üyeleri arasında çeşitli alanlarda mevcut işbirliğinin daimi gelişmeler kaydetmesi hususuna Hükümetçe itina göstereceğiz.

Sayın milletvekilleri, Türkiye Cumhuriyeti dış politikasının devamlı umdeleri arasında ahitlere sadakat başta gelir. Bildiğiniz gibi, Kıbrıs Cumhuriyeti ile aramızda özel bağlar kurulmuştur. Bu Cumhuriyetin, imzalamış olduğu andlaşmaları iyi niyetle tatbik ederek bütün vatandaşlarını refah ve saadete ulaştırmasını daima temenni etmişizdir. Fakat bir bütün teşkil eden Londra ve Zürih Anlaşmaları yersiz ve mesnetsiz teşebbüslerle ortadan kaldırmaya çalışılmış bu konuda tarafımızdan yapılan birçok uyarmalar Kıbrıslı Rum idarecilerce kaale alınmamış ve son günlerde bildiğimiz kanlı maceraya girilmiştir. Adada cereyan etmiş olan kanlı facia bize büyük elem vermiştir. Birkaç gün evvel arz ettiğim gibi, Türkiye kendisinin ahitlere gösterdiği sadakati ve riayeti başkalarından da aynı şekilde bekler. *(Alkışlar)* Sorumsuzlukla girilen hareket karşısına memleketimiz bir bütün olarak Kıbrıslı kardeşlerimizin hukukunun korunması ve ahitlere riayet olunması hususundaki iradesini katıyetle izhar etmiştir. *(Bravo sesleri alkışlar)*

Bu cümleden olarak, bütün barışçı yolları sonuna kadar iyi niyetle, sabırla fakat azmimizden zerre kadar inhiraf etmeksizin denedikten sonra, son çare olarak Garanti Andlaşmasının bize verdiği, münferit müdahale hakkımızı kullanmak üzere harekete geçeceğimizi bildirdik. Bu kat'î tutumumuz sonucunda Türkiye, İngiltere ve Yunanistan adada ateş kesilmesini ve nizamın iadesini temin için müştereken teklifte bulundular ve teklif malum olduğu üzere Kıbrıs Hükümetince kabul edildi. Şimdi, teminatçı üç Devletin askeri birlikleri bir İngiliz generalin idaresi altında vazifeye başlamış bulunmaktadır.

Hükümetimiz bu milli tutumun her türlü icaplarını da ahdi vazifeye ve ahdi haklara uygun olarak yerine getirmeye aynı azimle devam edecektir. *(Bravo sesleri alkışlar)*

Sayın Milletvekilleri, Komşularımızla münâsebetlerimizi daima geliştirmek emelimizdir. Müşterek menfaatlerimize uygun olarak Türk-Yunan münâsebetlerinin gerek ikili, gerek NATO ittifakı içerisinde devamlı suretle kuvvetlenmesi arzumuzdur. Karşılıklı temennilerin ve arzuların Kıbrıs buhranından da iyi bir imtihanla geçmesi şüphesiz ki, istikbale ait çalışmalarımızda bizi teşvik edecektir.

Orta ve Yakın Doğu memleketlerine karşı yakın bir ilgi duymaktayız. Bölge-mizde huzur ve sükûnun kurulmasını bu memleketlerin istikrar, hürriyet ve bağımsızlık içinde refaha doğru ilerlemelerinde görmekteyiz.

Kuzey komşumuz Sovyetler Birliği ile münâsebetlerimiz mevcut milletlerarası taahhütlerimiz çerçevesinde karşılıklı saygı ve iyi komşuluk esasları dairesinde tedricen geliştiğini müşahade etmekteyiz. Hükümetimiz bu yolda kendine düşen gayreti gösterecektir.

Komşularımızdan Bulgar Hükümetinin iki memleket arasındaki münâsebetlerini iyi komşuluk münâsebetleri seviyesine getirilmesi hususunda arzu ifade eden beyanları vardır. Bu arzuların tahakkuk edebilmesi için aramızdaki pürüzlü meselelerin görüşülerek hallinde Bulgar Hükümetinin kendisine düşeni yapması gerekmektedir.

Uzun bir tarihi olan Afganistan'la dostluk münâsebetlerimizin daha da geliştirilmesi samimi arzumuzdur.

Latin Amerika memleketleri ile olan münâsebetlerimizi, mevcut dostluk çerçevesi içinde geliştirmeye çalışacağız. Keza, başta Japonya olmak üzere, Uzak Doğu memleketleri ile olan dostane münâsebetlerimizin kuvvetlendirilmesine de önem verilecektir.

Bağımsızlığına kavuşarak Birleşmiş Milletler ailesine katılan genç Afrika memleketlerinin, meşru haklarını elde etmiş olmalarından büyük memnunluk duymaktayız. Bu memleketlerle siyâsi, ticari ve kültürel alanlarda gittikçe artan münâsebetler tesisi Hükümetimizin çalışmaları arasında önemli yer alacaktır. Bu memleketlerin, milletlerarası münâsebetlerin ahenkli bir şekilde gelişmesinde yararlı hizmetler ifa etmeleri temennimizdir.

Sayın Milletvekilleri, Türkiye'nin Batı Camiası ile ve bu arada Avrupa Konseyi ile işbirliğinin her sahada kuvvetlendirilmesi dış politikamızın temel hedeflerinden biridir. 12 Eylül 1963 de Ankara'da Ortak Pazarla Türkiye arasında imzalanan Ortaklık Anlaşmasını bu bakımdan pek önemli bir gelişme olarak kaydetmek isterim. Bu, anlaşma, memleketimizi batı âlemi ile kader birliğine götürecek olan tarihi bir belge mahiyetindedir. Dileğimiz, Anlaşmanın biran evvel yürürlüğe girerek fiiliyata intikal etmesidir. Hükümetimiz bu yolda gereken çalışmaları yapacaktır.

Sayın milletvekilleri, Dış politikamızla ilgili sözlerimi bitirirken bu alandaki gayret ve fâaliyetlerimizin milletlerle verimli ve yapıcı dostane münasebetler üzerinde teksif edilmiş olduğuna bilhassa işaret etmek isterim. Dış siyasette milletçe benimsediğimiz bu esas, bütün siyâsi partiler ve umumi efkârımızın müşterek amacını teşkil etmektedir. Böylece sözlerimin başında zikrettiğim gibi, dış politikamızın millilik vasfı, tatbikattaki tezahürleri ile de teyid ve devamlılık ifade etmektedir. Hükümetimiz bu istikamette aralıksız çalışacaktır.

Sayın Milletvekilleri, Anayasanın Silahlı Kuvvetler ile ilgili yenilikleri üzerindeki çalışmalarımız büyük kısmı ile sonuçlanmış ve ez cümle Askeri Yargı yeniden düzenlenmiş ve Milli Güvenlik Kurulu Kanunu kabul edilerek bu organlar Anayasanın emrettiği şekilde faaliyetlerine başlamışlardır. Ancak, Genelkurmay Başkanlığının görev ve yetkilerini düzenleyen kanun ile buna mütenazır Milli Savunma Bakanlığı Teşkilât Kanunu üzerinde çalışmalar devam etmekte olup, kısa zamanda Yüksek Meclise getirilmesine çalışılacaktır.

Sıkıyönetim, Ordu Personel ve Askeri Ceza Kanunu tasarıları üzerinde de çalışmalar son safhaya gelmiştir. Yakın bir gelecekte bu tasarılarında daha önce Meclise

sevk edilmiş bulunan Silahlı Kuvvetler Beslenme Kanun tasarısı ile birlikte kanunlaşacağı ümit edilmektedir.

Harb silah ve araçlarındaki teknik ilerlemeler ve dünya politikasındaki gelişmeler sonucu olarak stratejik ve taktik anlayışlarda meydana gelen gelişmelerle milli güvenlik ihtiyaçlarımız ve imkânlarımız gözönünde tutularak Silahlı Kuvvetlerimizin teşkilatlanmasına dokunan konularda çalışmalara önem verilecektir.

Silahlı Kuvvetlerimiz, bugüne kadar olduğu gibi, gelecekte de NATO ve CENTO müşterek savunma sistemleri içinde vatanımızın ve milletimizin içte ve dışta karşılaşılabileceği her türlü tehlikelere karşı milli varlığımızı koruyacak maddi ve manevi gücü temin ve idame yolunda gayret ve feragat ile çalışmaktadır.

Ordumuz en iyi silahlarla teçhiz edilmektedir. Eğitiminin nazari ve ameli olarak, en yüksek seviyede bulunması için bütün emekler harcanmaktadır. Silahlı Kuvvetlerimize vatani vazifeleri teveccüh ettiği zaman, ordularımızın, Büyük Meclisin takdirine ve güvenine layık bir seviyede ödevlerini yapacaklarından emin olabilirsiniz.

Sayın Milletvekilleri, Hükümet programını sunmuş bulunuyorum.

Müşahade etmiş olacağınız gibi, bu program, temel noktalarda, Birinci ve İkinci Karma Hükümetler Programlarından ayrılmamakta ve Büyük Meclisin kabul etmiş olduğu Beş Yıllık Kalkınma Planının tam uygulanması amacını gütmektedir. Birinci ve İkinci Karma Hükümetler Programlarında yer almış olan birçok hususlar gerçekleştirildiği için, tabiatıyla, bunlara yeni Hükümet Programında yer verilmemiş; ancak, Karma Hükümetler Programlarında yer almakla beraber gerçekleştirilmesine imkân ve fırsat bulunamamış olan tarım ve toprak reformu ve köylünün toplu olarak kalkındırılması, vergi reformunda eksik kalan hususların, sosyal adalet çerçevesinde planın tam finansmanını sağlayacak ölçüde tamamlanması ve kamu hizmetlerinde gerekli ıslahatın bir an önce yapılması gibi hususlara özel bir önem ve öncelik verilmiştir.

Takdir Yüce Kurulunuzundur. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar; Hükümet programı üzerindeki görüşmeler; Anayasanın 103'ncü maddesi gereğince 2 Ocak Perşembe günü Birleşimde yapılacaktır.

Kapanma Saati: 17.45

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi
Toplantı Yılı 3 Cilt 17 Birleşim 22
Sayfa 161-172
30.12.1963 Pazartesi

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — Enver Aka

KÂTİPLER: Nevzat Sengel (Cumhurbaşkanınca S.Ü.)

Ahmet Naci Arı (Kırklareli)

Açılma Saati: 17.05

Hükümet Programının Okunması

BAŞKAN — Sayın Başbakan, buyurun efendim.

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun muhterem üyeleri, Hükümet programını sunmak için huzurunuzda bulunuyoruz. Yüce senatörler; sesimin kısıklığı dolayısıyla, Hükümet programını yüksek sesle takdim edebilmesi için Başbakan Yardımcısının benim yerime programı takdim etmesini sizden istirham ediyorum, müsaade eder misiniz efendim? (Muvafık sesleri)

BAŞKAN — Sayın Satır, buyurun efendim.

BAŞBAKAN YARDIMCISI KEMAL SATIR (Elazığ) — Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri, Yeni Hükümet Programını Yüce Kurulunuza sunmak için huzurunuzda bulunuyorum.

Program metni Millet Meclisinde de okunduğundan tekrar alınmamıştır.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
Dönem 1 Cilt 24 Birleşim 23
Sayfa 99-172
02.01.1964 Perşembe

BİRİNCİ OTURUM
BAŞKAN — *Fuad Sirmen*
KÂTİPLER: *Nurettin Akyurt (Malatya)*
Nevzat Şener (Amasya)
Açılma Saati: 10.00

Hükümet Programının Görüşülmesi

BAŞKAN — Hükümet programı üzerinde söz almak için Başkanlığa müracaat edip isimlerini yazdıranların listesini okutacağım. Başka söz almak isteyen arkadaşlar varsa isimlerini Başkanlığa yazdırsınlar.

“Siyasi parti grupları adına Hükümet programı üzerinde söz alanlar: Millet Partisi adına Zekâi Dorman.

Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi adına Cevad Odyakmaz.

Şahısları adına Hükümet programı üzerinde söz alanlar:

1. Ahmet Tahtakılıç
2. Rauf Kıray
3. Nihat Diler
4. Reşat Özarda
5. İlhami Ertem
6. Saadet Evren
7. İ. Etem Kılıçoğlu
8. Halûk Nur Baki
9. Fahir Giritlioğlu
10. Halil Özmen
11. Hilmi Aydınçer
12. Nurettin Ardıçoğlu
13. Kadircan Kafıl
14. Şinasi Osma
15. Kemal Bağcıoğlu
16. Adnan Karaküçük
17. Adnan Şenyurt

18. Şadi Binay
19. Sait Sına Yüecsoy
20. İlyas Kılıç
21. Nadir Yavuzkan
22. Sabahattin Savacı
23. Neriman Ağaoğlu
24. Muhiddin Güven
25. Gökhan Evliyaoglu
26. Nihat Erım

BAŞKAN — Başka söz istiyen arkadaşımız var mı?

MEHMET SAĞLAM (Kayseri) — C.H.P. Meclis Grubu adına söz istiyorum.

BAŞKAN — Şahsı adına başka söz istiyen arkadaşımız var mı?

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Şahsım adına söz istiyorum.

BAŞKAN — Söz sırası Sayın Zekâi Dorman'ındır. Buyurun Sayın Dorman.

M.P. GRUBU ADINA ÖMER ZEKÂİ DORMAN (İstanbul) — Muhterem Başkan, muhterem arkadaşlar;

Hükümet programının müzakeresi vesilesiyle Millet Partisi Meclis Grubunun dış politika ile alâkalı görüşlerini Yüksek Heyetinize arz edeceğiz. Grubumuzun, programın diğer kısımları ile alâkalı görüşleri de başka, bir arkadaşımız tarafından ifade edilecektir.

Aziz milletvekilleri, Hükümet programının dış politikaya taallûk eden kısmı üzerinde hususi bir önemle durmaya, görüş ve kanaatlerimizin istikametini açıkça belirtmeye bizi mecbur eder şartlar içinde bulunduğumuz cümlemizce malûmdur.

Üzerinde duracağımız mevzu, Türk Devleti için bir emniyet, bir hak, bir haysiyet, bir vazife ve ıstırap meselesi olan Kıbrıs mevzuudur. Temas edeceğimiz gerçekler, aynı zamanda dış politikamıza ışık tutacak ve istikamet verecek mahiyettedir.

Türkiye Cumhuriyeti hiçbir zaman, haksız emeller peşinde bir macera politikası takibetmemiştir. Bu ne kadar bir gerçekse, onun hak ve haysiyeti uğruna hiçbir fedakârlıktan ve neticeden çekinmiyeceği de o kadar bir gerçektir. Bu düsturdan neye mal olursa olsun ayrılmamak, kanaatimizce Türk Devleti için her şeyden evvel bir beka meselesidir.

Bu esasların ışığı altında Kıbrıs mevzuunu ve dolayısıyla dış politikamızı bir tahlile tabi tutacağız.

Muhterem arkadaşlar;

Kıbrıs mevzuunun hal ve âtisi hakkında isabetli bir hükme varabilmek için geçmişi hatırlamakta fayda olduğu kanaatindeyiz. Kıbrıs mevzuunda muhalif ve muvafık, bütün partilerin politikası, başlangıçta şu olmuştur:

Kıbrıs üzerinde İngiliz hâkimiyeti nihayet bulacaksa, Ada, sahibi asliyesi Türkiye'ye iade edilmelidir, Ada'nın İngiliz idaresine geçiş sebepleri bir tarafa bırakılarak İngiltere'nin, Ada'nın mukadderatı üzerinde tasarrufta bulunması bahis mevzuu olamaz. Ada'da, mukadderatını kendisi tâyin edecek bir topluluk değil, milliyeti, ırkı, dili, dini ve kültürü ayrı iki topluluk vardır.

1955 Ağustosunda Kıbrıs meselesini müzakere etmek üzere tertibedilen Londra Konferansı arifesinde, muhalefet partilerinin iç politika mücadelelerine bir beyanatla ara vermeleri, bütün dikkat ve hassasiyetlerini millî dâvamız olan Kıbrıs mevzuu üzerinde toplamaları, bu vatansever görüş birliğinin tezahürü olmuştur.

Londra Konferansında o zamanın Türk Hariciye Vekili, Kıbrıs'ın tamamının Türkiye'ye verilmesine müncer olacak tezin, bütün muhalefet partileri tarafından da benimsenen millî bir görüş olduğunu ifade etmek imkân ve kudretini bulmuştu.

Sonradan, 16 Haziran 1958 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Kıbrıs mevzuunda nihai bir hal tarzını derpiş eden bir karara varmıştı.

Kıbrıs'ın tamamının Türkiye'ye verilmesi yolundaki görüşü değiştirmiyen liderimizin müstenkif kaldığı bu kararda, T.B.M.M. taksim fikrini büyük bir fedakârlık olarak kabul ve bunun Dünya Parlâmentolarına duyurulmasını tespit etmişti.

T.B.M.M. tarafından, liderimizin müstenkif oyuna karşı ittifakla kabul edilen 16 Haziran 1958 tarihli takrirden mucip sebebolarak bilhassa şunlar ileri sürülmekteydi:

Kıbrıs'taki son hâdiseler göstermektedir ki bu vahim meselenin nihai hal şeklinde bir an evvel bağlanması katî bir zaruret haline gelmiş olup, bunun için de yegâne âdil, haklı, mutedil hal tarzı olan taksimi vakit geçirmeden kabul etmek icabetmektedir. Adadaki iki cemaatin yekdiğerine karşı hissettikleri itimatsızlık ve düşmanlık, bu cemaatlerin artık bir arada yaşamalarına ve bir idare altında işbirliği yapmalarına imkân vermemektedir. Muhterem arkadaşlar, Bu kesin ve gerçeklere uygun hükme rağmen o zamanın iktidarı, T.B.M.M. nin muvafakatini almaya lüzum dahi hissetmeden, Zürih ve Londra Anlaşmalarını imza ederek bir emrivaki ihdas etmişti. Bu emrivakiin tescili için eski iktidar, Kıbrıs mevzuunda Hükümetin takibettiği politikanın tasvibi hakkında bir tezkere ile T.B.M.M. huzuruna gelmişti.

T.B.M.M. nin, taksimnin nihai hal tarzı ve fedakârlık olduğu yolundaki kararını hiçe sayan o zamanki Hükümetin takibettiği hareket tarzı, muhalefet partileri tarafından tasvibedilmemiş ve Kıbrıs Anayasasının ihlâli halinde garanti veren devletlerin müdahalesini mecburi değil, ihtiyari kılan hüküm şiddetle tenkid edilmişti.

Muhalefetin bütün itirazlarına rağmen, emrivakiler yürümüş ve Kıbrıs mevzuu pamuk ipliğine bağlanmıştı. Kısacası, bugünkü facialar daha o zaman görülmüş ve fakat zamanın iktidar sahiplerine bu gerçeği anlatmak mümkün olmamıştı.

Muhterem arkadaşlar.

Her türlü feci ihtimalleri ve Türk Devleti için büyük gaileleri bünyesinde saklayan Kıbrıs Anlaşmaları işte böylece Büyük Millet Meclisince tescil edilmişti.

Hâdiseler tahminlere uygun cereyan etmiş ve müstakil Kıbrıs Devleti, kendisini teşkil eden cemaatlerin bile inanmadığı bir Anlaşmanın gölgesinde zoraki bir şekilde Dünyaya gelmişti.

Gönülden ayrı olanları birleştirmek gibi tahakkuku muhal olan bir mucizeye bel bağlanmıştı. Kıbrıslı Rumlar ve onlarla fikir ve gönül birliği halinde olanlar için müstakil Kıbrıs Devleti, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı yolundaki değişmez ideallerinin bir merhalesi olarak karşılanmıştı.

İhtilâflar, bu değişmiyen gayeye uygun olarak ele alınmış ve ihdas edilmiştir.

İlk ihtilâf, müstakil Türk belediyeleri mevzuunda zuhur etmiştir. Makarios idaresi için bu ihtilâf ve ileri sürülen sebepler, sadece gayeyi örtmeye matuf bahanelerden ibaretti. Müstakil Türk belediyesini kabul etmek istemiyen Makarios idaresinin, belediyeler mevzuundaki kararının karşısına Türk Cemaati çıkmış ve meseleyi Anayasa Mahkemesine götürmüştür.

Bir Alman Profesörünün başkanlık ettiği Anayasa Mahkemesi, belediyeler mevzuundaki kararın Anayasaya aykırı olduğunu kesin bir hükme bağlamıştır.

Makarios idaresi, Anayasa Mahkemesi kararının icabını yerine getirmemekle Anayasayı açıkça ihlâl etmiştir. Bununla da iktifa etmemiş, çeşitli baskı metotları ile emellerine alet olmayacağını anladığı Anayasa Mahkemesi Başkanı Ada'dan ayrılmaya mecbur bırakmıştır.

Türk Devleti için, Üçlü Garanti Anlaşmasını harekete getirmek ve dostlarla istişarede bulunmak vazife ve salâhiyeti o anda doğmuştu.

Bunun için, bugünkü kanlı hâdiseleri beklememek lâzımdı. Mesele o anda ele alınmalı, garanti veren devletlerin ve dostlarımızın durumu o anda tesbit edilmeli ve Türkiye'nin emniyeti, ırkdaşlarının hak ve hayatı ve Devlet olarak haysiyeti için neler yapabileceği onlara ifade ve kendileri vazifeye davet edilmeli idi.

Bu zamanında yapılmadığı gibi Kıbrıs hâdiselerinin Türk Devletine tahmil edebileceği vazifelerin icabı ve hazırlığı da derpiş edilmemiştir. Son kanlı hâdiselerden sonra girilen kifayetsiz, mütereddid teşebbüsler ve müşahade edilen rûcular, bu gerçeğin reddedilmez bir delilidir.

Hristiyan âleminin mukaddes bir gecesi olan Noel Gecesinde Türklere karşı girilen katliam karşısında, Türk Hükümetinin ve onun dost ve müttetiklerinin davranışları ibretle üzerinde durulacak mahiyettedir.

Şimdi bu davranışları ve gerçekleri, 20'nci asrın insan haklarının telâkkisinin ve anlaşmaların ışığı altında, vicdanlarınızın takdirine sunacağız. Hükümet programında Kıbrıs hakkında yer alan müphem ve kapalı ifadelerin kâfi olup olmadığını o zaman kolaylıkla bir hükme bağlıyacaksınız.

Muhterem arkadaşlar:

Makarios idaresinin Kıbrıs Anayasasını çiğniyen kararlar aldığını tesbit eden Anayasa Mahkemesinin hükmünden ve Kıbrıs Anayasası hükümlerinin mahfuzi-

yeti mevzuunda anlaşmalar gereğince söz sahibi bulunan Türkiye'nin, Makarios'un tadil talepleri karşısında verdiği cevabın, beynelmilel münasebet ve âdapta yeri olmayan küstahça bir şekilde iadesinden sonra, Türk Hükümeti için her şeyi derpiş etmek ve ihtimallere göre tedbir almak ve müdahaleye hazır olmak kaçınılmaz bir vazife haline gelmişti.

Hükümet maalesef hadiselerin zarurî kıldığı tedbirlerden ve teşebbüslerden uzak kalmıştır. Gönderilen bir kaç jet uçağının, yıllardan beri takibedilen kanlı bir idealin yolcularını dize getiremeyeceğini ve kangren haline gelmiş bir meseleyi halledemeyeceğini takdir etmek lâzımdı. Ada'daki güvenlik bozulmuş, Anayasa ayaklar altına alınmış, Enosis faaliyeti, Türk Irkının imhasını hedef tutarı bir mertebeye ulaşmış ve katliam bağlamıştı.

25 Aralık 1963 de Büyük Meclis huzurunda konuşan Başbakan İnönü şöyle söylemişti:

“Büyük Meclis emin olabilir ki, orada, Kıbrıs'ta dökülen kanlar, milletimizi ne kadar teessüre gark ediyorsa, buna karşı hissettiğimiz infial ve hiddet de o kadar şiddetli ve kesindir. Türk Milleti, tarihinde çok zaman haksız tecavüzlere uğramıştır. Bütün Meclis ve bütün millet yekpare olarak vazifemizi yapacağız. Vatandaşlarımıza karşı, Kıbrıs'ta yaşayan ırkdaşlarımıza karşı mükellef olduğumuz vecibeleri yerine getireceğiz. Bugün Türk uçakları Kıbrıs'taki mücadele meydanlarına gitmişler, görülmüşler ve ilk ihtarı yapmışlardır”.

Başbakanın bu sözlerine muvazi olarak Devletimizin Dışişleri Bakanı da, Donanmamızın Akdeniz'e hareket ettiğini basın mensupları açıklamıştı. Büyük Meclis ve Türk Milletince heyecanla tasvibedilen bu beyan ve davranışlar, alınacak tedbirlerin ve yapılacak müdahalenin, zaruretlerin miktarına uygun olacağı kanaatini uyandırmıştı. Türk donanmasının Kıbrıs'taki katliamı durdurmak için yapılacak müdahalede kullanılmak üzere yola çıktığı düşüncesi herkese ferahlık vermişti.

Sonradan Hükümetçe neşredilen bir tebliğle, Donanmanın bir limanımızdan diğer bir limanımıza gittiğinin beyan edilmesinin ortaya koyduğu rücu ve tereddüt, bütün vatandaşlara ıstırap ve mütecavizlere ve destekçilerine de cüret ve cesaret vermiştir, işlenen bir günah mı vardı ki, açıklamalarla teminat vermek lüzumu hissedilmiştir? Donanmamızın ve uçaklarımızın hareketi üzerinde hassasiyetle duranlar, boğazlanan Türk kadınlarından ve çocuklarından habersiz mi idiler?

Türkiye'nin yapabileceği hareketin bir gösterişten ve gözdağından ileri gide-meyeceği yolunda tehlikeli ve yanlış bir kanaat uyandırılmıştır. Bunun, ileride daha korkunç facialara yol açmasından haklı olarak endişe etmekteyiz.

Katliamı durdurmak, ırkdaşlarımızı korumak ve ahdî mükellefiyetlerimizi yerine getirmek mevzuunda zaruretlere mütenasip hareketimizin karşısına hangi medeni prensiplerin ve kuvvetin çıkacağından çekinilmektedir?

Bugüne kadar, insan haklarının en samimî müdafii olarak bildiğimiz ve bağlandığımız dostlarımızın, bu katliam karşısındaki haklı müdahalemizin karşısına çıkacaklardan mı çekinilmektedir?

Biraz sonra temas edeceğimiz ve Büyük Devletleri geçmişte yola getirmiş olan bazı dostlarımızın, Kıbrıs katliamı karşısında Türkiye'ye atalet tavsiyeleri mi vardır? Binlerce kilometre uzakta Kore Milletinin hak ve hürriyeti ve dünya sulhu için evlâtlarının kanını dökmüş olan Türk Milletine, Kıbrıs faciasına nihayet vermek ve kendi evlâtlarını ölümden kurtarmak için yapacağı haklı müdahaleyi çok gören Birleşmiş Milletler âzası devletler mi vardır? (*Alkışlar, bravo sesleri*)

Şayet böyleleri varsa bunların Birleşmiş Milletler idealleri ile alâkası nedir? O Birleşmiş Milletler ki, bir ırkın, bir milletin toptan imhasını insanlığa karşı işlenmiş bir suç saymış ve böyle cinayetlerin önlenmesi ve cezalandırılması için karar almıştır. Türkiye'de bu anlaşmaya katılmıştır.

BAŞKAN — Bir dakika Sayın Dorman.

Sayın arkadaşlar, yazılı nutuklar 20 dakikadan fazla olamaz. Müsaade ederse-
niz, grup sözcüleri için bu kaydı bugün tatbik etmiyelim. Grup sözcülerinin yazılı
nutukları 20 dakikayı da aşsa devam etsin. Bu hususu oyunuzda sunuyorum. Kabul
edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurun.

M.P. GRUBU ADINA ZEKÂÎ DORMAN (Devamla) — “Kıbrıs'taki katliamı
ya durdurunuz veya muahedelerin bana tanıdığı hakkı kullanarak ırkdaşlarımı
ölümden kurtaracağım.” diyecek bir Türkiye'nin karşısına hiçbir insanlık prensip
hukuk kaidesi ve bunlara bağlı olduğunu iddia eden bir devlet çıkamaz. (*Alkışlar*)
Çıkmayı düşünenler veya seyirci kalmayı tavsiye edenler varsa, onların dostlukla-
rına ittifaklarının mahiyetini ve samimiyet derecelerini tesbit etmek ve kendimizi
buna göre hazırlamak vazifemiz olmalıdır.

Muhterem arkadaşlar;

Sayın Dışişleri Bakanı 26 Aralık 1963 de Cumhuriyet Senatosunda yaptığı ko-
nuşmada aynen şunları söylemiştir.

“Durumun çok ciddi inkişaflar göstermesi üzerine 23 Aralıkta Yunanistan, İn-
giltere ve Amerika Birleşik Devletleri Büyük Elçilerini davet ederek Kıbrıs'taki olay-
ları Türk Milletinin ve Hükümetinin son derecede ciddi addettiğini ve büyük bir
hassasiyetle izlediğini ifade ile, Kıbrıslı Rumların tecavüz ve tahriklerinin derhal
durdurulması için Hükümetlerinin ellerindeki bütün imkânları seferber etmelerini
talep ettim. İngiltere ve Yunanistan Büyük Elçilerine aynı zamanda bu teşebbüs-
müzün garanti anlaşmalarını tahrike matuf bir başlangıç sayılabileceğini belirttim”

Dışişleri Bakanının Senatodaki bu beyanatı, Garanti Anlaşmasını tahrik için ne
kadar geç kalındığının açık bir itirafıdır.

Bu teşebbüs karşısında dostlarımız ve müttefiklerimiz ne yapmıştır? Bunları
ayrı ayrı bir tahlile tabi tutacağız ve çıkacak acı neticeleri Yüksek Meclise arz ede-
ceğiz:

Başta dostumuz ve müttefikimiz Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere, di-
ğer dost ve müttefiklerimizin son Kıbrıs olaylarındaki tutumunu kıymetlendirmek
bakımından biraz geriye dönmekte ve geçmişî hatırlamakta fayda vardır.

Bilindiği üzere, Mısır Hükümeti 1956 da Süveyş Kanalı Şirketini millileştirmiş ve hissedarlara tazminat vereceğini açıklamıştı. Mısır'ın bu hareketini ona çok gören İngiltere ve Fransa, kendi anlayışlarına göre ihkakı hak yoluna gitmişler ve kanal bölgesini işgale teşebbüs etmişlerdir. Bu bölgede taraflar arasında kanlı çarpışmalar cereyan etmişti.

Bu hâdise üzerine Amerika 6'ncı Filosunu kanal sahasına göndermiş ve (Ayzenhov) idaresi, şiddetli protesto ve baskılarla İngiltere ve Fransa'yı kanaldan çekilmeye mecbur etmişti. İngiltere Başvekili (Eden) nin siyasi hayatı da bu suretle nihayet bulmuştu. Kanal hâdisesinde sadece İngiltere ve Fransa tarafından ihkakı hakkı yasak eden bir Devletler Hukuku umumi kaidesi çiğnenmişti.

İngilizler ve Fransızlar, Mısırlılar tarafından bir katliama tabi tutulmamışlardır. Böyle bir dunun karşısında, hiçbir muahede kendisini mecbur etmediği halde bu derecede enerjik bir müdahaleyi yapan dostumuz ve müttefikimiz Amerika Birleşik Devletlerinin, Türklerin Kıbrıs'ta katliam edilmesi karşısında, müracaatımıza rağmen, kendisinden bu faciayı durduracak bir sıfat bulamaması ibret ve elem vericidir. (*Bravo sesleri*)

İrkdaşları böyle bir faciaya maruz kalmadığı halde, kanal bölgesini işgal için kendisinde bak gören İngiltere, bugün Kıbrıs'ta Türkler canavarca öldürülürken, kendisinin de imzası bulunan bir muahedeye dayanarak bu faciayı durdurmak isteyen Türkiye'nin karşısına hangi hak prensibine dayanarak çıkabilir? (*Alkışlar*)

Kıbrıs Garanti Anlaşması ve Kıbrıs Anayasasında Türklere tanınan, haklar her şeyden evvel onların Ada'da huzur içinde yaşamalarını temin için düşünülmüştü. Türklere hayat hakkı tanımayan tertipli bir katliam karşısında bu Garanti Anlaşmasının derhal harekete geçirilmesi icabederdi. Buna rağmen, İngiltere ve Yunanistan oyalayıcı hareketlerden öteye gitmemişler ve maalesef faciaların devamındaki ve doğuracağı neticeleri mesuliyet hisselerini tarih önünde yüklenmişlerdir.

Kıbrıs hâdiselerinin tekevvününde Makarios'un ve idaresinin mesuliyeti cümlece malûm olduğu halde, İngiltere ve Yunanistan'ı Makarios'a yani suçluya müracaat yolunu göstermeleri de ayrıca dikkate şayandır. Herkes bilir ki, Kıbrıs meseleleri zahirde Lefkoşa'da hakikatte ise Atina'da halledilebilir, şekle sığınmak bu gerçeği değiştiremez. Yunanistan ve İngiltere'nin davranışları, bir emrivakiye peşinen rıza ve intizar mânasına gelen hareketlerdir.

Muhterem arkadaşlar, "Kıbrıs'a üçlü müdahale" şeklinde gösterilen hâdisenin mahiyeti ve neticeleri üzerinde de durmak lâzımdır.

Türkiye'nin müracaatı üzerine harekete geçmeyen ve onun tek başına vâki olacak zaruri müdahalesini haklı gördüklerini bir türlü beyan etmek istemiyen İngiltere ve Yunanistan'ı, Üçlü Müdahale adı verilen harekette de samimî bulmak maalesef mümkün değildir. Son anda bu yola gitmeleri, Türkiye'nin garanti anlaşmasının 4'ncü maddesindeki sarih hakkına dayanarak ırkdaşlarımızı korumak gayesiyle Kıbrıs'ı işgali ihtimalini veya alabileceği diğer tedbirleri önlemek içindir.

Üçlü denilen müdahalenin vâki olduğu günden bu güne kadar, Ada'da cereyan eden hâdiseler, İngiliz'lerin bir idari maslahat politikası içinde bulunduklarını açıkça göstermektedir. Ada'da huzur ve sükûn avdet etmemiştir. Yüzlerce Türk köyünden hâlâ haber yoktur. Çarpışmalar ve hâdiseler yor yer devam etmektedir. Üstelik Makarios'un pervasızlığını artırarak, Garanti Anlaşmasını ortadan kaldırmak isteğini ilân etmiş bulunması, üçlü müdahalenin tesir derecesini göstermeye kâfidir.

Üçlü müdahale adı verilen teşebbüsün mahiyeti ve oluş şekli üzerinde durulduğu zaman, bu neticenin başka türlü olamayacağı kolaylıkla kestirilebilir. Sayın Dışişleri Bakanı 24 Aralık 1963 de Millet Meclisinde yaptığı konuşmada Kıbrıs hâdiselerinin sebeplerine temasla şu hakikati açıklamıştır:

"Cumhurbaşkanı Makarios, haiz bulunduğu devlet reisi sıfatının icaplarını ve bitaraflığını unutarak Rum cemaatini anlaşmalara cephe almaya ve Türk cemaatine karşı tahrik etmeye devamlı surette gayret göstermiştir. Kıbrıs'taki güçlüklerin asıl sebepleri bunlardır."

Muhterem arkadaşlar, Kıbrıs'tan ayrılmaya mecbur edilen Anayasa Mahkemesi Başkanı Alman profesörünün son kanlı hâdiseler üzerine verdiği beyanatta, Makarios'un rolünü ve mesuliyetini aynı şekilde tebâruz ettirmektedir. Türk Hükümetinin Makarios ve idaresi hakkındaki bu görüşü ile üçlü adı verilen müdahalenin mahiyetini şimdi karşılaştıralım:

Dışişleri Bakanı, 26 Aralık 1963 de Cumhuriyet Senatosunda yaptığı açıklamada ateş kesilmesi hususunda vâki müşterek çağrının tesirsiz kaldığının açıkça belli olması üzerinde, garanti veren üç devletin müşterek müdahalesinden başka çare kalmadığını, İngiltere Hükümetinin Türkiye ve Yunanistan'a bildirildiğini ifade etmiştir.

Yalnız bu müdahalenin Kıbrıs Hükümetinin daveti üzerine vâki olacağını da ilâve etmiştir. Nitekim garanti veren üç Devlet, neşrettikleri müşterek tebliğde, Kıbrıs Hükümetinin (Ateşkese) riayeti sağlanması ve barış düzeninin iadesi hususundaki gayretlerine yardım için vâki olan teklifi kabul ettiğini bildirmektedir.

Bu duruma göre, Türk Hükümetince hâdiselerin hakiki mesulü olarak ilân edilmiş olan Makarios bu defa, asayişin iadesi için gayret gösteren, hâdiselerde suçlu olmayan muhterem bir muhatap olarak kabul edilmektedir.

Bu kabule katılan Türk Hükümetinin, Makarios ve idaresini ilerde nasıl ittâham edeceği, üzerinde durulacak bir keyfiyettir. Gerçek suçlunun muvafakati ile vâki elan bu harekete müdahale değil, arzı hizmet demek daha münasip olur. Böyle bir hareketin garanti anlaşmasına uygun bir müdahale sayılması asla mümkün değildir.

Bu garip müdahalede veya hizmet arzında fiilen hâkim olan unsur İngiltere'dir. Bizim fiili ve esaslı bir rolümüzün bulunmadığı anlaşılmaktadır. Türkiye'nin Kıbrıs'ta ve müessir bir rol oynayacak ve ağır basacak bir kuvveti mevcut değildir. Her şey bugün için İngilizlerin niyet ve teşebbüslerine kalmıştır. Günlerden beri Ada'da sükûnun tesis ve gerçek durumu tesbit edilememesinin sebebi de budur.

Muhterem arkadaşlar, Gerçekleri olduğu gibi görmeliyiz ve göstermeliyiz. Sözde üçlü müdahale ile her şey hal yoluna girmiştir diye bir uyuşukluk havasına kendimizi kaptırmamalıyız ve meseleyi bir diplomasi çarkı içinde çürütmemeliyiz.

“30 Milyon Türk, Kıbrıslı kardeşlerimizle beraberdir.” sözünün ve radyoda çalınan askerî marşların verdiği ümitle bugüne kadar yaşıyan ve çırpınan ırkdaşlarımızı tesirsiz ve mütereddit teşebbüslerle kendi acıklı kaderlerine terk edemeyiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi, daha 1958 de Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kıbrıs’daki Türk ve Rum cemaatinin birbirlerine karşı hissettikleri itimatsızlık ve düşmanlık yüzünden bir arada yaşamalarının ve bir idare altında işbirliği yapmalarının imkânsızlığını dünyaya ilân etmişti. O günden bugüne cereyan eden hâdiseler ve insanlık için yüz karası olan son katliam, evvelce mevcut düşmanlığı bir kat daha artırmıştır.

Masum ve müdafaasız kadınları ve çocukları bir banyo küvetinde kurşuna dizecek kadar vahşi ve gaddar insanlarla Kıbrıs Türklerinin bir arada yaşamalarını düşünmek bile mümkün değildir. Bu gerçeği kabul edip icabını yapmıyanlar, ilerde vukuu bulacak daha büyük faciaların mesuliyetini bugünden yüklenmiş olurlar. Biz ne düşünürsek düşünelim, Kıbrıs Türkleri bugünkü statü altında her an bir katliam tehdidinin işkencesini hissedecekler ve belki de hicrete mecbur olacaklardır. Makarios’un ve onun gibi düşünenlerin de zaten istediği budur. Böyle bir neticeye Türkiye’nin razı olmasına imkân tasavvur olunamaz.

Diğer taraftan Kıbrıs bizim için, yüz yirmi bin Türkün hak ve hayatı meselesi olduğu kadar bir millî emniyet ve haysiyet meselesidir. Temas ettiğimiz bu gerçeklerin ışığı altında Kıbrıs meselesini nihai hal tarzına bağliayacak bir millî politika tesbit olunmasını ve bunun enerjik bir şekilde yürütölmesini teklif ediyoruz. Millet Partisi Meclis Grubu olarak hal ve âtideki hükümetleri, haksız emelleri uğrunda bir maceraya teşvik etmiyor, sadece onlardan millî menfaatlerimiz ırkdaşlarımızın hayatı ve Devletimizin haysiyeti için cesur ve kararlı olmalarını istiyoruz.

Bu gayretler uğrunda her şeyi göze alabileceğimizi başta dostlarımız ve mütefiklerimiz olmak üzere dünya bilmelidir. Türkiye’de Kuvayi - Millîye ruhunun ölmediği, onu unutanlar varsa hatırlatılmalıdır. (*Bravo sesleri alkışlar*) emrivakilere boyun eğen milletlerin akıbetlerinin ne olduğunu bilen insanların şuuru, uyanıklığı ve cesareti içinde bulunmalıyız.

Ayrıca şu hususu herkes bilmeli ve kabul etmelidir ki, Türk Ordusunun elindeki silâh, her şeyden evvel Türk Milletinin hak ve haysiyeti ve evlâtlarının hayatını korumak için kullanılır. (*Bravo sesleri, alkışlar*) hiçbir iddia ve vecibe bu tabîi ve hayatî kaidenin tatbikine mâni değildir ve olamaz.

Muhterem arkadaşlar, Buraya kadar verdiğimiz izahat, dünkü ve bugünkü hükümetlerin Kıbrıs mevzuunda takibettikleri politikanın hatalı ve kifayetsiz olduğunu ve son faciaların doğuşunda bu politikanın büyük bir mesuliyet hissesi bulunduğunu açıkça ortaya koymuştur. Artık hatalardan ders alınmalı, Kıbrıs mevzuunda

teklif ettiğimiz millî politika tesbit ve azim ve kudretle tatbik olunmalıdır. Muhterem arkadaşlar, Kıbrıs hâdiselerinden alacağımız çeşitli dersler bulunduğuna kaniiz. İlk alacağımız ders dış politikamızla alâkalı olmalıdır.

Kıbrıs'ta Türklere tatbik edilen katliam karşısında bile, işliyemediği sabit olan dostluklar ve muahedeler sistemini, acı gerçeklerin ışığı altında yeniden gözden geçirmenin zamanı geldiğine ve hini hacette kimlere güvenebileceğimizi şimdiden tesbit etmemizin hayati bir zaruret olduğuna kaniiz. (*Bravo sesleri*) Sayın milletvekilleri:

Dış politika ile alâkalı mâruzâtımıza nihayet verirken, Kıbrıs'taki millî menfaatlerimizi ve ırktaşlarımızın hak ve hayatını korumak üzere, hükümetlerce alınacak haklı ve müessir tedbirleri, Millet Partisi Meclis Grubunun her zaman hararetle destekliyeceklerini bir kere daha ifade eder ve Kıbrıs'ta şehit düşen soydaşlarımızın aziz hatıraları önünde hürmetle eğiliriz. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Söz sırası C.K.M.P. Meclis Grubu adına Sayın Odyakmaz'ındır. Buyurun.

C.K.M.P. GRUBU ADINA CEVAD ODYAKMAZ (Sivas) — Sayın, Başkan, Millet Meclisinin sayın üyeleri:

Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Meclis Grubunun huzurunuzda bulunan C.H. Partisi Hükümetinin programı hakkındaki görüşlerini açıklayabilmek için halen Türkiye'mizin içinde bulunduğu rejim ile iç ve dış siyasi durumunu tesbit, tetkik ve tahlil etmek mecburiyetinde olduğumuz kanısındayız.

Demokrasi yalnız “halk için” idare değil, “halk tarafından” idaredir. Bu bakımdan demokratik rejimlerde hükümetler diğer rejimlerden daha çok halk desteğine ve halkın temayül ve temenniyatını göz önünde bulundurmaya mecburdurlar. Halkın ekseriyetini temsil etmeyen veya bu ekseriyetin düşünüş ve isteklerini aksettirmeyen, icraatına esas alamıyan hükümetlerin başarıya ulaşması düşünülemez.

Bu noktai nazardan hareket eden C.K.M.P., İkinci Karma Hükümet içinde mevcut huzursuzluğa inzımmamen mahallî seçimlerde tezahür eden temayülâtı da dikkatle tesbit ettikten sonra, asil Türk Milletine karşı beslediği sonsuz saygı ve inancın asgari icabı olarak, Türkiye'nin politik, ekonomik ve sosyal meselelerini halle kadir, millet çoğunluğunun desteğine sahip kuvvetli bir Hükümetin kurulmasını sağlamak imkânını vermek maksadiyle ikinci Karma Hükümetten çekilmek kararını almıştı. Bu karar üzerine, İkinci Karma Hükümetin istifasından sonra geçen zaman zarfında yeni bir Hükümetin kurulması yolundaki çalışmalarda da aynı görüşü savunmuş ve hattâ memleketi kuvvetli bir Hükümete kavuşturabilmek için, müşterek bir Hükümet kurmakta ısrar eden C.H.P. ile A.P. arasında arabuluculuk yapmaya dahi teşebbüs etmişti.

C.K.M. Partisi, Adalet Partisi Genel Başkanı Sayın Gümüşpala'nın, Hükümet kurmaktan sarfınazar etmesi üzerine yeni Hükümeti kurmakla vazifelendirilen C.H.P. Genel Başkanı Sayın İnönü'nün, bazı bağımsızların destekliyeceği bir C.H.P.

- C.K.M.P. Karma Hükümeti teşkili yolundaki tekliflerini de yine aynı suretle bir azınlık Hükümetinin bütün zarflarını taşıyacağı esbabı mucibesiyle kabul eylememiştir.

Aziz arkadaşlar;

Bu sebeple, Yüce Meclisten, okuduğu Hükümet programına göre güvenoyu talebinde bulunan C.H.P. Hükümetinin kudretini programında yapmayı vadettiği işlerin mahiyeti bakımından değil, bu işleri yürütebilmek ve başarabilmek için muhtacolduğu millî desteği haiz bulunup bulunmadığı bakımından değerlendirmek mevkiindeyiz.

Filhakika Hükümet, Programda “muhtaç bulunduğu desteği yalnız halkta ve halk egemenliğinin tek temsilcisi olan T.B.M. Meclisinde arıyacaktır.” demek suretiyle Millet Meclisinden güvenoyu aldığı takdirde millî desteği sağlayacağı inancını taşıdığı kanaatini vermeye çalışmaktadır.

Hâlbuki bir Hükümetin sadece bir isimler manzumesinden ibaret ve bilâhare geleceğin ümidettiği bir desteğe müstenidolması düşünülemez. Bu destek kuruluşta ve önceden sağlanmak gerekir. Şu veya bu suretle bir güvenoyu almak veya almayı tasarlamak yahut güvenoyu almayı tesadüfe bırakarak millet huzuruna çıkmak âmme efkârında. Hükümet kurma teşebbüsünün ciddiyeti hakkında haklı şüphe ve endişeler doğurur ve o Hükümeti, daha işe başlamadan büsbütün zayıfa uğratar. Sayın milletvekilleri;

Hükümetler desteğini her şeyden evvel, halk ekseriyetinden ve bu ekseriyeti temsil eden kuvvetlerden almak zorundadırlar. Çünkü muvaffakiyet, ancak bu suretle kabil olur.

Sayın İnönü’nün çoğunluğun desteğine mazhar har böyle bir Hükümeti kuramaması takdirinde başvuracağı demokratik yol, her ne olursa olsun lideri bulunduğu partiyi müstakillen iktidara getirmek çabası değil, kendisine tevdi olunan Hükümet kurma emanetini iade etmek olmalıydı kanısındayız. (C.K.M.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar.*)

Kaldı ki, Kıbrıs olayları dolayisiyle içine düştüğümüz durum içte ve dışta Türkiye’nin gerçek temsilcisi bulunan çok kuvvetli bir hükümetle meselelerin ele alınmasını icabettirmektedir.

Dış siyasi münasebetlerin kesif ve ağır bir mahiyet aldığı 5 Yıllık Plânın tatbiki için büyük mikyasta iç ve dış finansmana ihtiyaç, bulunduğu bu zamanda, bir azınlık Hükümetinin ne dereceye kadar müessir teşebbüsata girişmek gücünü kendinde bulabileceği ve itibar göreceği keyfiyeti üzerinde, ehemmiyetle durulması iktiza eden çok düşündürücü bir meseledir.

Bizce Kıbrıs olayları, Türkiye’yi; ne suretle olursa olsun; mutlaka bir Hükümete kavuşturma sebebi olarak gösterilmekten ziyade, bu olayların gerek mânasını isabetle teşhis ve cesaretle halledebilecek kudretli bir Hükümetin kurulması sebep ve zarureti olarak kabul edilmeliydi. Nitekim yeni Hükümet, Kıbrıs meselesinin pat-

lak verdiği 21 Aralık 1963 tarihinden 5 gün sonra 26 Aralıkta kurulmuş ve fakat bu iki tarih arasında değişen ve ağırlaşan, yeni şartlar altında geçen müddet zarfında, bir azınlık Hükümeti yerine, bir çoğunluk Hükümeti kurulmasını teminen hiçbir gayret ve teşebbüste bulunulmadığı gibi her hangi çıkar bir yol da maalesef düşünülüp aranmamıştır.

Burada ehemmiyetle ve bilhassa belirtmek istediğimiz bir nokta da, bugünkü gibi yeni bir Hükümet kurulma mecburiyetinde bulunmasaydık dahi, Kıbrıs katliamı gibi çok hayati ve büyük millî meselelerin tahaddüsü halinde mevcut Hükümetin, hâdiselerin önemi ile mütenasip ve süratle başarıya ulaşabilecek daha kuvvetli bir Hükümetin kurulmasına imkân vermeyi düşünmesini; millî menfaatlerin, vatanseverliğin ve demokratik nizamın en tabii icaplarından Saymamız gerektiği hakikatından tegafül etmemiz lâzım gelmiştir.

Muhterem arkadaşlar, Bütün bu mülâhazat yanında halkoyu ile kabul olunmuş T. Cumhuriyeti Anayasanın prensipleri altında 2 yıldan beri yerleştirmeye ve teammüllerini kurmaya milletçe gayret ettiğimiz ve uğrunda şehitler verdiğimiz demokratik rejim icaplarının da yerine getirilmemiş olduğu inancındayız. Zira çok partili demokratik rejim ve nispî usulle seçilmiş Millet Meclisinin tereküp tarzı, bir çoğunluk Hükümetinin kurulabilmesi için bütün formüllerin denenmesi zarureti ile bizi karşı - karşıya getirdiği halde, Sayın İnönü bir azınlık Hükümetini kurmakla, bu yolları kapamış ve demokratik rejimin icaplarının yerine getirilmesi imkânını ciddiyetle aramamıştır.

Sayın milletvekilleri, Halk çoğunluğunun desteğinden mahrum C.H.P. azınlık hükümetinin, hukukî ve fiilî durumunu bu suretle tesbit ettikten sonra, programı hakkındaki görüşlerimizi de açıklamak isteriz. C.H.P. azınlık hükümetinin programını birinci ve ikinci Karma Hükümetler programlarında olduğu gibi geniş bir açıdan ele alıp incelemek gerektiği kanaatini taşımaktayız. Çünkü bu program, kendilerinin de kabul ettikleri gibi, esasları itibariyle, eski programların tekrarından ibarettir.

Kaldı ki, Hükümetin yapmayı vadettiği işlerin tahakkukunun 5 yıllık plân, bir yıllık icra plânı ve nihayet mesuliyetine bizim de iştirak ettiğimiz kısır bütçe imkânları ile mahdud bulunduğu bir gerçektir.

Binaenaleyh bu imkânlar dışında vaadedilen hususâtı, bazı çevrelerin tatmini gayretine mâtuf politik edebiyatın semeresiz örnekleri olarak kabul ve kaydetmekle iktifa ediyoruz.

Evvelce reformist bir hareket taşıyacağı ilân olunan Hükümetin, bu karakteri ni belirtecek reformları programında görmedik.

Eğer bir Hükümete reformist karakteri kazandıracak unsurlar, toprak reformu ile vergi re formları ve köylü dert ve dâvalarının ele alınacağı gibi umumi ve yuvarlak temenniyat ise bunlar yeni hükümet tarafından ilk defa ortaya atılmış ve dile getirilmiş bakir konular olmayıp aslında bilhassa ikinci Karma Hükümet programında geniş mikyasta yer almış ve tahakkuk ettirebilmeleri, için de müşterek ciddi çalışmalara saha olmuş konulardır.

Aziz arkadaşlar, Toprak reformunun ve köy dâvalarının C.K.M.P. bakımından arz ettiği ehemmiyet çok büyüktür. Çünkü C.K.M.P. siyasi hayatına başladığı günden itibaren halk içinde ve Kurucu Meclisten beri parlâmentoda, bu reform ve dâvaların savunucusu olmuş ve parti programında bunları tahsisan maddeleştirmek suretiyle siyasi varlık ve mücadelesinin mesnedi yapmıştır.

Bugün bu reform ve dâvaların benimsenmesinden duyduğumuz büyük mânevi haz yanında, inhisarcı tesahüpten duyduğumuz üzüntüyü, millet huzurunda tescil etmeyi, politik karakterimizin kemâline hizmet bakımından zaruri görmektediriz.

Sayın milletvekilleri, Türkiye'nin dış politikası bakımından; memleketimizin dâhil bulunduğu ittifaklar manzumesine bağlılığımız ve Milletlerarası barış ve güvenliğin sağlanması için giriştiğimiz taahhütlere sadakatimiz ve mevcut dostluk münasebetlerinin idame ve inkişâfı yolundaki gayretlerimiz hususunda hükümet programında yer alan düşünüş ve görüşlere tamamen iştirak etmekteyiz.

Programda zühulen yer almadığı kanaatinde olduğumuz Birleşmiş Milletler şartının esaslarına milletçe bağlılığımızı da bu vesile ile tekrarlamakta zaruret bulunduğu inancındayız.

Millet Meclisinin Sayın Üyeleri, Tarihî, coğrafi, kültürel ve millî bağlarla bağlı olduğumuz ve Anavatanın bir parçası saydığımız Kıbrıs'ın ve Kıbrıslı kardeşlerimizin içinde bulunduğu son vahim durumun Hükümet programında lâıyk olduğu yeri almasının, bizim olduğu kadar, bütün Türk milletini de müteessir ettiğine kaniiz.

Filhakika programda yalnız Kıbrıs'ta cereyan eden olayların çok basit bir icmalî yapılmakta ve Hükümetin "Ahdî vazifeye ve ahdî haklara uygun olarak" hareketine devam edeceği gibi müphem, mütereddit ve kararsız ifadeler derciyle, iktifa olunmaktadır. Şimdiye kadar vâki hukukî, idari, siyasi ve fiilî ihlâl ve teaddiler karşısında Hükümetçe ne yapılmasının düşünüldüğü veya yeni Hükümetin müstakbel Kıbrıs politikasının ne olduğu; ana hatlarıyla bile olsa maalesef açıklanmamıştır.

Atalar yadigârı Kıbrıs'ı ve şehit evlâtları asil soydaşlarımızı bekliyen aşikâr akıbet için Hükümetin almayı düşündüğü tedbirler, bulduğu çareler nelerdir bilmiyoruz.

Ahdî vecibelerin ifası hususunda teminatçı Devletlerin ve büyük müttfikimiz Birleşik Amerikanın bizden âdeta desteklerini esirger mahiyetteki, teessüfle müşahede ettiğimiz davranışları karşısında Hükümetimizin ne yapmak istediğinden haberdar değiliz.

Zahirî bir anlaşmanın gerisinde gizli gayeler güden ve EOKA ile birlikte ENOSİS'in tahakkuku için her türlü cinayet ve denaeti irtikâbetmekten çekinmeyen Kıbrıslı Rum idarecilerle onların emniyet kuvvetleri; Atina, Kıbrıs ve Londra radyolarından bütün dünyaya haksız tecavüze mâruz meşru Hükümet kuvvetleri olarak gösterilirken, gözlerinin önünde masum yavruları ve mazlum kadınları boğazlanan, arkadan alçakça kurşunlanan can kaygısına düşmüş öz kardeşlerimiz, bu

sözde meşru kuvvetlere karşı ayaklanmış “Âsi ve barbar Türkler” olarak ilân edilmektedir.

Hükümetimiz hâlâ bunca fecayii, bunca tertip ve düzen karşısında geniş bir rahatlık ve rehavetle, çoktan çiğnenmiş ve bundan evvel işlemediği defaatle ifade olunmuş ahdî vazife ve ahdî haklardan medet umarak imha tehlikesi ile karşı karşıya bulunan Kıbrıslı Türklerin kaderini hangi görüşün savunucusu ve hangi sorumluluğun sahibi bulunduğu meçhul bir İngiliz Generalinin eline tevdi etmekle vazifesini yaptığı inancını taşıyanların vicdan huzuru içindedir.

Bugün Kıbrıs’ta gönlümüze inşirah veren tek teminat, Türk’e has vakarla vazifesi başında kan kardeşlerini şeref ve metanetle koruyan Kahraman Ordumuzun bir parçası olan Kıbrıs Türk Alayıdır. (*Alkışlar*) Bu alayın en küçük erinden en büyük komutanına kadar bütün mensubinine huzurunuzda Grubumuzun minnet ve şükran duygularını sunar, kendilerine hak yolunda hak uğruna yaptıkları mücadelede başarılar dileriz.

Değerli arkadaşlarım, yıllardır Dış Türklerin çeşitli memleketlerde uğradıkları çeşitli baskılara, inanç ve düşünce hürriyetlerinin yok edilmelerine, topyekûn sürülmelerine ve katlolanmalarına kılları dahi kıpırdamadan seyirci kalanlar yanında son Kıbrıs olaylarındaki ilk tutumu ile olumlu davranışlar yolunda gördüğümüz Hükümetin yarattığı sevinç ve ümit kısa zamanda sönmüş ve yerini hüsrana ve nevmidiye terk etmiştir.

İlk gün ahdî vazife ve ahdî hakların işlemediğini tesbit ile tek taraflı müdahale hakkını kullanmak karar ve azminde olan Hükümetini, bugün bir tereddüt ve tevekkül politikası içinde kıvranan âdeti yaptığından pişman, özür diler bir halele, çaresiz, hâdiseleri dahi takip kudretinden mahrum, ihlaller tufanında tekrar ahdî vazife ve haklar sandalına atılarak selâmete ulaşacağını zanneden, hareket, istiklâl ve inisiyatifini kaybetmiş bir Hükümet olarak görmek cidden acıdır.

Yüce Meclis huzurunda bu konuda ilk defa Grubumuz adına konuşurken Hükümeti desteklemek vadinde bulundu isek bu desteğimizin hudut ve şumulüne elbette aciz ve tevekkül girmemektedir.

Bu konuda daha birçok hakikatleri dile getirmeyi, şimdilik millî menfaatlere aykırı bulmaktayız.

Muhterem milletvekilleri, Kuruluşu ve programı itibariyle yeni Hükümeti tasvibetmediğimizi arz eder, Türkiye’mizin bugün içinde bulunduğu ağır siyasi, ekonomik ve sosyal meselelerini halle muktedir, çoğunluğun destek ve itimadına mazhar, kuvvetli bir Hükümetin bir an evvel kurulması temennisi ile hepinizi Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Millet Meclisi Grubu adına saygılarımla selamlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — C.H.P. Meclis Grubu adına Sayın Sağlam.

C.H.P. GRUBU ADINA MEHMET SAĞLAM (Kayseri) — Sayın Başkan, Millet Meclisinin Sayın üyeleri;

Yeni Hükümetin programı üzerinde C.H.P. Grubunun görüşlerini arz etmek üzere Yüce huzurunuzda gelmiş bulunuyorum.

Demokratik rejimin bu safhasında C.H.P. Grubu, çoğunluğu ile kendi bünyesinden çıkmış yeni Hükümetin neden ve hangi sebeplerle böylece teşekkül ettiğine değinmekle tarihî bir vazife yaptığına inanmaktadır.

Derhal arz edelim ki; demokratik rejimde, teamüller ve usuller içinde anlayışla cereyan etmiş, her türlü siyasi ve medeni parti münasebetleri hangi şekilde neticelenirse neticelensin C.H.P. Grubunun demokratik bünyede kaçınılmaz hizmetleri bulunan her resmî ve siyasi teşekküle sadece şükran ve teşekkür borcu vardır.

Bir hususu tarih ve millet önünde bir kere daha açıkça belirtmek isteriz ki, Anayasa ve kanunlar içinde çalışan bütün siyasi partilerimizi millete hizmet yarışında aynı derecede eşit hak ve vazifeye sahip telâkki etmekteyiz. Ve C.H.P. Büyük Türk Milletinin birer parçası olan siyasi partileri birbirlerinin fonksiyonlarını iyi niyet ve kardeşçe tamamlayan birbirlerine yardımcı olmayı vatan ve millet için kaçınılmaz bir vazifeye sayan inancını Yüce Mecliste tekrar etmekten ancak şeref duymaktadır.

Muhterem milletvekilleri, 1961 seçimlerinden bu yana Cumhuriyet hükümetlerinin üçüncüsüne ait programı konuşmaktayız. İki senelik geçmişe şöylece bir baktığımızda, demokratik rejim ve yeni Anayasa tatbikatında alınan mesafenin hiç de küçümsenmeyecek olduğunu vicdanlarımızdaki sıcak ve samimî sese uyarak teslim etmekteyiz Filhakika, Anayasa Mahkemesi, adalet bağımsızlığı gibi demokratik müesseseler 27 Mayıs Devriminin amaç ve ilkelerine uygun olarak gerçekleşmiştir. Devlet radyolarının hür ve bağımsız olması, Türk basınının yalnızca Anayasa ve vatandaş şerefine sınırlı içinde başkaca müeyyidelere tabîi olmadan faaliyet göstermesi, idarede eşitlik ve tarafsız anlayışın yerleştirilmesi, parlamento çalışmalarında kısır ve verimsiz çekişmelerin yerini, sorumluluk duygusuna ve memleket hizmetlerine terk etmesi, demokrasimiz hesabına açtığımız mutlu merhalelerdir. Mahallî idarelerin seçimle kurulmasından sonra demokratik rejim teminatının müessese ve hukuk olarak nihai şeklini bulmuş olmasını sevinç açısından değerlendirmek icabeder. Bu mesafenin alınmasında Birinci ve İkinci Karma hükümetlerde C.H.P. ile vazife deruhte etmiş siyasi partilerin, mesuliyette olduğu kadar, şerefte de hakları C.H.P. ile eşit ve müsterektir. Bu arada Millet Partisi ile Bağımsızların Mecliste ve muhalefetteki tutumlarını iyi niyet açısından tebarüz ettirmek bizim ilcin zevkli bir vazifedir. Demokratik rejimde nispî temsil sisteminin tabîi bir sonucu olan Karma Hükümet şekli, siyasi hayat ve zihniyetimizde fevkalâde önemli ve yeni bir tecrübenin örneğini vermiş olmakla milletlinize çok büyük faydalar kazandırmıştır. Türkiye’de demokratik rejimin yürüyemeyeceğini zannedenler dahi, iki senelik bir tatbikatla, toplumumuzun ve siyasi partilerin olgun ve ileri seviyelerini bazı zaman hayret bazı zaman da hüsrarla, takibetmek durumunda kalmışlardır.

Muhterem milletvekilleri.

Demokratik rejimde; siyasi partilerin birbirleriyle ortak Hükümet etme arzu ve neticesi ne kadar normal bir hâdise ise, birbirleriyle ortak Hükümet etmeme arzusu da o kadar normal bir hâdisedir. Yine demokratik rejimde siyasi parti gruplarının bir mesele veya birçok meselede telâkki edilmekte ise, birbirleriyle bir me-

selede veya birçok meselede anlaşılamayıp müşterek hareket ve müşterek politika takibetmemekte aynı derecede normal ve zaruri bir hâdisе sayılmalıdır.

Temelleri; sosyal ve siyasi haklı ve ölçülü görüş ayrılıklarına dayanan bütün bu hâdisе ve tablolar memleketimizde; aslanan ve aslanması gerektireni hiçbir zaman kaybettirmemiştir. Aslanan, memleketin yüksek menfaatlerini mevcut nizam ve meşruiyet sınırları içinde düşünmek ve tahakkuk ettirmektir. Bunu şu veya bu siyasi teşekkülün yapmasının hiçbir önemi yoktur, önemli olanı, mühim olanı yapmak önemlidir. Şartlar ve zaruretler tarihin bu safhasında C.H.P. ne bir görev düşürmüştür.

Ve C.H.P. si de bu görevini bağımsızlarla teşkil ettiği bir hükümetle, belli bir nizam ve belli bir programla yapmak arzusundadır.

İşte, muhterem arkadaşlar, hâdisemiz bu kadardır.

Esas olan Yüce Meclisin hâdiseyi bu açıdan ele alması ve hükmünü tarih ve millet önünde mesut bir neticeye bağlamasıdır. Mühim netice; demokratik anlayışa, böylece memleketimizde de; demokratik rejimin bütün müşküllerini yine demokratik rejim içinde yenilebildiğinin bir Örneğini daha vererek azınlık hükümetinin de, ekseriyet hükümetleri gibi aynı derecede mâkul ve muteber olması gerektiği fikrini kazandırmaktır.

Batıda zaman zaman örneklerine rastladığımız azınlığa dayanan hükümetler; demokrasinin çıkmaz rejim olduğunu sananlara, demokrasinin her türlü şart ve şerait içinde dahi çıkışı olan çareyi bulan bir rejim olduğunu gösterir. Hükümet buhranlarını, genel hayata özellikle iç ve dış menfaatlere zararlı sayan fırsatçı ve istismarcı cereyanları yenmek, millî menfaatleri asıl zedeliyen siyasi rejimlerin; demokrasiden başka rejimler olduğunu bir kere daha tescil ve ilân etmek Yüce Meclisin tarihî vazifesidir.

C.H.P. Grubu sadece bu noktayı esas alarak Yüce Meclisin sayın üyelerinin yeni hükümete destek olacaklarını ümitetmekte olduğunu samimiyetle tebarüz ettirmek ister. Aynı hayat anlayışının aynı siyasi felsefesine sahibolan ve aralarında ideolojik uçurumların bulunmadığı siyasi partilerimizin aynı derecede sorumluluk duygusuna sahibolmaları bu ümidimizin haklı sebeplerini teşkil eder.

Muhterem milletvekilleri, C.H.P. nin bağımsızlarla teşkil ettiği yeni Hükümetin programında sosyal, ekonomik hamleleri görmekle milletimiz hesabına duyduğumuz sevinç sonsuzdur. Halkın medenî ve müreffeh yaşadığı, ferdinin baskıdan ve tehдitten uzak, açıklıktan azade, sıcak ve sıhhatli ileri Türk toplumunu yaratmak siyasi rejimlerin, siyasi iktidarların ve iktisadi sistemlerin tek hedefi, tek amacıdır.

Muhterem milletvekilleri, Yeni Hükümet programı genellikle birinci ve ikinci karma hükümetlerin tesbit ve tatbik eylediği esaslardan mühlhemdir. Yüce Meclisin itimadına mazhar olan birinci ve ikinci karma hükümetler kendi programlarını tatbik etmede başarı kazanmışlardır. Buradan şu neticeyi elde etmek istiyoruz ki; sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda iki senede ulaşılan merhaleler bu yolun de-

vamında, Büyük Milletimize fayda sağladığı inancını taşır. Hızla değişen bir dünyada yaşıyoruz. Dört yüz yıl evvel Türk Milleti yalnız askerî bakımdan değil başka yönlerden de diğer milletlere örnek olmaktaydı, fakat gün gelmiş aynı milletin hükümdarı bir Üçüncü Selim (Devletimin hali nicedir, bana hakikati söyleyiniz) diye feryad etmiştir. Tanzimat, Genç Osmanlılar, Birinci ve İkinci Meşrutiyetler Osmanlı Devletine can veremedi. Çünkü bir zihnî uyuşukluk içinde düşünüp sathî meselelerle gerçekleri şişlemek cemiyetin itiyatları haline getirilmişti. Tarihimizi ters gidişini durdurup bu milletin kaderini değiştiren Millî Mücadele ve Türk İnkılâpları, toplumda yeni bir çığır açarak yeni bir dünya görüşü getirmiştir. Yürekleri vatan sevgisi ve millete güvenle dolu olan liderler ters gidişi durdurabilmekte ve ona olumlu yön verebilmektedirler. Atatürk'ün realizmi; ilme ve akla verdiği değer ile başarıyı gerçeklere ulaştırmasındaki cesaretli davranışıdır. Bizi millet olarak gerçek saadete götürececek ruh bu olmalıdır. Hızla gelişen bir dünyada Türkiye'nin bir iktisadi kalkınma dâvası vardır. Buna ulaşabilmek için de bir vergi reformu dâvası vardır. Bir Tarım ve Toprak reformu dâvası ve bir orman dâvası vardır. Türkiye'nin maddî ve manevî eğitim dâvası vardır. Türkiye bunları çözmek zorunluğundadır.

Bu dâvaların hal yolunun ancak başlangıcını Büyük Meclisçe kabul edilmiş, Kalkınma. Plânının her alanda ciddi surette tatbik edilmesinde bulmaktayız.

Temel reformların başında vergi reformu önde bulun maktadır. Millî geliri artırmak, nüfusu barındırabilmek için yatırıma ihtiyaç vardır. Plân hesaplarına göre reel millî gelirin yüzde 18'ini yatırımlara ayırmak zorundayız. Bu nisbete ulaşabilmek için dışarıdan bir miktar mecburi yardıma ihtiyacımız vardır. Dış yardımın sağlanmasında en lüzumlu faktör iç tasarruf kaynaklarının sıhhatli ve yeterli olmasıdır. Bu durum karşısında, hayati derecede önemli yatırımlar için kamu gelirlerinin artırılması şarttır. Sıhhatli gelir kaynaklarını kurutan, sun'î ve hayali kaynaklara başvurmadan, sosyal, adalet ilkesine uygun, kudretli olandan vergi almayı cesaretle ele alacak Hükümet, bizden dâima destek görecektir.

Vergi hukukumuz esas itibarıyla sağlam temellere dayanır. 300 bine yaklaşan Gelir Vergisi mükellefinden sadece dört veya beşinin kontrol edildiği bir memlekette, elbette ki vergi kaçakçılığını önlemek mümkün değildir. Vergi ziyânı önlemek birinci derecede vergi ahlâkının teessüsüne bağlıdır. İdare ile mükellef arasındaki itimat bu anlayışın temel esaslarından biridir. Vergi mevzuatında yapılması gereken ıslahatı kati müeyyideler halinde düşünmek şüphesiz ki doğru bir görüş olmaz. Yeni sistemler aramak ve yeni müesseseler ihdas etmek gerekmektedir.

Tarım ve toprak reformu Anayasamızın 37'nci maddesiyle emredilmiştir. Bu reformdan beklediğimiz. İkinci Karma Hükümet programında da söylediğimiz gibi, sosyal iktisadi ve teknik ıslahattır. Artık, Anadolu toprağına Türklerin sahib oldukları ilk samanlardan kalına geleneksel tarım işletmeciliğine son vermek ve onun yerine çiftçiyi kendi toprağının sahibi yapmak, özel mülkiyet esasını saklı tutarak istihsal kooperatifleri halinde çalıştırmak olmalıdır. Türk çiftçisinin kaderini değiştirmek, tarım sektöründeki âdil olmıyan gelir dağılımlarını gidermek millî bir ih-

tiyaçtır. Bu ihtiyaca en kısa zamanda cevap verecek meclisler ve hükümetler Aziz Türk Milletinin gönlünde şükranla anılmaya hak kazanacaklardır.

Hükümet programında, ormanlarımızın korunması, bakımı ve orman bölgelerinde yaşayan halkımızın geçim ve çalışma durumlarını ıslah etmek amacıyla küçük ve el sanatlarını buralara kadar götürme gayretini memnuniyetle karşılamaktayız.

Muhterem milletvekilleri, Yeni Hükümet Köy İşleri Bakanlığı altında bir yeni kuruluş talebi ile Yüce Meclise geldi. Toplum kalkınması Türkiye’de köy kalkınmasının ağırlığı noktasını teşkil eder. Nüfusunun yüzde 70 ini köyde oturan vatandaşın teşkil ettiği bir memlekette gerçekçi eğilim bu topluluğun hem daha çok müstahsil ve hem daha çok kamu hizmetine kavuşmasını emreder. Aynı zamanda, bu gayretin hedefi; Devlete gelecekte bu büyük kütlenin her ölçüde iştirakini de hazırlar. Böylece Türkiye’de de Devlet ve millet anlayışının ideal şekli gerçekleşme yoluna girer.

Köy kalkınmamızın iktisadi faydaları kadar sosyal ve kültürel faydalarını izaha lüzum görmemekteyiz. Türkiye için en mesul hâdiselerden biri Batıdaki benzerleri gibi köylerimizin de ve oralarda yaşayan kaderi bir türlü değişmemiş milyonlarca vatandaşımızın, Yirmi birinci asra dönerken Yirminci Asrın medeni ve insani her türlü imkân ve nimetlerinden istifade edebilmiş olması olacaktır.

Köy İşleri Bakanlığının anladığımız mânada bir diğer fonksiyonu yalnızca köylerimize ait işleri koordine etmek değil, köydeki milyonlara bir yeni ruh, bir yeni dünya görüşü ve bir yeni hamle getirmesi olacaktır. Asırların ihmaline uğramış, bu vattın Ve toprak için kan yengisi, can vergisi esirgememiş çilekeş Türk köylüsünün yeknesak hayat tarzını kendisi Ve vatanı için daha verimli bir hale getirmek yetti bir ruh ve hizmet aşkıyla; Köy İşleri Bakanlığı’nın prensibi olmalıdır.

Yeni Hükümet, enerji kaynaklarımızı süratle geliştirmek için plânın önemle ele aldığı ve tabii kaynaklarımızı daha iyi değerlendirmek ihtiyacı karşısında, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı kurulmasını uygun görmekte ve bunu Yüce Meclisten talebetmektedir. Devlet ve millet işlerinin daha süratli görülmesi bakımından bu gibi kuruluşları faydalı bulmaktayız. Eğitim hizmetlerinde de plâna uygun hamleleri süratlendirmek Grubumuzu sevindirmektedir. Kalkınmamızda temel meselemiz eğitimle başlamaktadır. Bu konuda, halk eğitimi, ilköğretim seferberliği ve teknik öğretim gibi yurdun muhtelif yerlerine de yeni üniversitelerin âbideleştiğini görmek plânın ve bizim ciddi temennilerimizdendir.

Bilhassa, köyde vazife gören öğretmenin görevini kolaylaştırmak ve onu daha çok onore yolundaki gayretler eksik olmamalıdır. Köy öğretmenine köyü sevdirmek, öğretmeni köye sevdirmek maddi ölçüde olduğu kadar psikolojik ölçüde de bir meseledir, öğretmenin liderliğinde köyde sağlanacak işbirliği ileri Türk toplumunun yaratılmasına pratik bir çare olarak ele alınması kanısını, eksiklikleriyle birlikte taşımaktayız. Halkın mânevi eğitimini vicdan hürriyeti hududu içinde, en süratli ve en faydalı realist bir görüşle hal çarelerine bağlamak Türkiye’nin büyük meselelerinden biri halinde görülmektedir.

Aşırı sağ ve aşırı sol cereyanları fikrî ölçüde yenmenin ancak Atatürk Milliyetçiliği ile mümkün olacağı elbette unutulmayacaktır.

Sayın milletvekilleri, Sosyal meselelerimizin işçi dâvalarına ait büyük bir kısmının halledilmiş olduğu Yüce Heyetinizce malûmdur. Diğer hür memleket işçilerinin senelerce kanlı mücadelelerden sonra elde ettiği bu hakların kısa zamanda Türk işçisine mutlulukla ulaştığını görmek, Türk işçisinin bu hakları istismar etmeyeceği, sosyal ve ekonomik düzene saygı duyacağı inancına dayanmaktadır.

Yeni Hükümet programında, işçiye, çalıştığı işletmede kârdan pay verme ve işletmelerin yönetimine katılma imkânlarının bahsedilmesini bir hakkın daha teslimi açısından sevinçle karşılıyoruz. Türk işçisinin, millî ekonomideki yeri ve önemini maddi ve mânevi sahada değerlendirmek öteden beri inandığımız bir husustur. Emek hakkını almalıdır ve alacaktır. Sermayede hakkını alacaktır ve almalıdır. Mühim olan cihet âdil olacak dengeyi bozmamaktır. Bu sahadaki kanunlar; emekle sermayenin barış ilânıdır.

Sağlık hizmetlerinde insan gücünün ekonomik değeri tamamiyle benimsenmelidir. Koruyucu hekimlik sahası ciddi surette ele alınmalı ve Sağlık Sigortası Müessesesi bir an evvel ihdas edilmelidir. Üretimde büyük önemi olan insan gücünün sağlığının korunması Devletin belli başlı görevlerinden olduğu gibi bu amaca müteveccih, isabetli yatırımların teşvikçisi olmakta devam edeceğiz.

Mesken politikasında, lüks mesken inşaatına ayrılan kaynakların sosyal mesken inşaatına aktarılması yolundaki gayretler artırılmalıdır.

Turizm dâvası Türkiye'nin gerçek ve hayati dâvalarından biridir. Kalkınmamıza giden yollardan birisi de buradan geçmektedir. Gümrük kapılarının turizm dâvasını verimli bir hale getirmedeki rolü ile turist emniyetini temin etme unsurları ihmal edilmemelidir.

Para ve fiyat politikasının kalkınmada devamlılık unsuru olduğu bilinen bir hakikattir. Paranın iştira gücünü koruma, fiyatlarda istikrar sağlama Hükümetin en çok dikkat ettiği husus olmakta, devam etmelidir.

Her iki Karma Hükümetin para ve fiyat politikası memleket ekonomisine güven getirmiş, Türk parasının dışarıdaki değerini yükseltmiştir. Kredi hacmini adım adım takibetmek iş ve ekonomik hareketlere uygun devlerde kredi darlığı yaratmakla birlikte, kredi enflasyonunu izliyecek önleyici tedbirleri ihmal etmemek esas olmalıdır.

Zirai kredi politikası ile tohumluk kredileri zamanında uygulanmalı, esnafın da kredi ihtiyacı daha ciddi surette tedbirlere bağlanarak Esnaf Kanunu bir an evvel getirilmelidir.

Ticaret politikamızın yürütülmesinde ihracat gelirlerimizi artırmak şüphesiz yeni Hükümetin, de önemle üzerinde duracağı bir husus olacaktır. Yeni ihraç pazarları aramak ve yeni teşkilâtlanma ihtiyaçları süratle tamamlanmalıdır.

İkinci Karma Hükümetin Konsorsiyum ve Ortak Pazar konularında almış olduğu başarılı neticeler, Türk ekonomisi hesabına ortak kanat olarak haklı ögüncümüzü teşkil etmektedir, ithalât ve ihracatımız arasındaki dengesizlik 5 Yıllık Plân çerçevesinde yenmek ümidimizi inanarak devam ettirmekteyiz.

Plânlı kalkınma fikrinin milletçe benimsenmiş olması bir gerçeğin ve bir azmin tescili mânasını taşımak yönünden sevinç getirmektedir.

Yabancı sermaye yatırım taleplerinin formalitelerini basitleştirmek, talepleri kısa zamanda neticelendirmek, plân hedeflerine ulaştıracak basit çareler olarak düşünölmelidir.

Özel sektör yatırımlarına da, karma ekonomi anlayışı içinde güven ve sürat getirmek başlıca temennimizdir, özel sektöre Plânlama Teşkilâtı bünyesi içinde proje ve öğrenme gibi imkânların sağlanmasının tetkik ve sonucu ekonomimiz için ciddi faydalar sağlayacaktır. Yatırım Bankasının kendi sahasındaki müspet faaliyetini güvenle beklemekteyiz.

Sayın Milletvekilleri, Kalkınma gayretlerimiz şüphesiz iyi bir idare ile asayiş ve Devlet personeli vatandaş münasebetlerinin ahenkli bir anlayışla yürütölmesiyle mümkün olacaktır. Binaenaleyh idari teşkilâtın ciddi surette ıslahı, Devlet personeli ücret sisteminin bir an önce yeknesaklığını temin etmek bu konuda samimî arzumuzdur.

Yeni Hükümet Programında Sıkıyönetim, Ordu Personel ve Askerî Ceza kanunu tasarılarının üzerindeki çalışmalara hız verileceğini, ayrıca millî güvenlik ihtiyaçlarına ait yeni görüşler ve teknik araçlar konusundaki çalışmaların devam etmesini mutlulukla karşılamaktayız.

Sayın Milletvekilleri, Dış politika hakkında söyleyeceklerimiz milletçe tabî bir inanışımız haline gelmiş Büyük Atatürk'ün (Yurtta Sulh, Cihanda Sulh) düsturudur. Bu inanıştan hareket eden Grubumuz, yeni Hükümetin de dış politikaya ait programına tamamiyle katılmaktadır. Yalnızca, dış politika alanında son günlerde cereyan etmiş ve hâlâ türlü ihtilâtlarıyla devam etmek istidadını taşıyan Kıbrıs konusunda, milletçe müşterek azim ve heyecanımızı buradan belirtmek isteriz. Türk Milleti, medeni ve sulhçu bir toplum olarak her türlü kanun ve nizamla bağlıdır. Andlaşmalarına sadakat Türk Milletinin değişmez geleneğidir. Ancak, kendisine yapılan haksız tecavüzleri de asla affetmez, 30 milyon Türkün bir hadde kadar sabrının bulunabileceğini bize haksızlık edenler unutmamalıdır. Aksi halde, hışmımızın çok çetin olacağını tarih kürsüsünden ilân ederiz. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Sayın Milletvekilleri, Kıbrıs konusunda, yeni Hükümetin andlaşmalara ve millî heyecanımıza uygun surette devam eden, sabırlı ve basiretli davranışını yüce huzurunuzda takdirle belirtmeyi bir vazife sayarız. Bu vesileyle içte ve dışta güvenliğimizin bekçisi Şanlı Ordumuzu, Yüksek Meclisin haklı güveninin içinde Grubumuz takdir ve iftihar duygularıyla bir kere daha anmak ister. (*Ortadan, alkışlar*)

Millet Meclisinin sayın üyeleri, C.H.P. Grubunun yeni Hükümet programı üzerinde söyleyeceklerinin sonuna gelmiş bulunmaktayız. Biz C.H.P. Grubu yeni Hükümeti destekliyoruz.

Haklı bir felsefi inanışa göre; “Doğruya iştiraki olan şeyler doğrudur, güzele iştiraki olan şeyler güzeldir. Fikirler birer semboller gibidir. Her şey fikirlerin sadık bir hayali oldukları vakit, fikirlere benzerler. Bütün beşerî düşüncelerin kulpu iyisini seçmektir. Doğruyu hasmı dahi söylese saygılı olmak hasma değil iyiyedir, doğrudur.”

Yine bir diğer görüşe göre; “İnkâr edilmeyen hiçbir prensip yoktur. Ama inkâr edilmemesi gereken tek prensip siyasi ahlâktır. Siyasi ahlâk samimiyet, sorumluluk ve görev unsurlarından teşekkül eder. Beşerî faaliyetin, hayatın amacı saadeti aramaktır. Siyaset için saadet de fazileti işlemekten ibarettir, öyle ise saadet; faziletin ve siyasetin amacıdır.”

Biz buna bir şey daha ilâve etmek istiyoruz; siyasi iktidarları da asıl hedefe ulaşmak için bir araç olarak kullanmayı bilmedikçe güzel aksiyonlar yapılamaz.

Muhterem arkadaşlar, Evet, kıyıdan başkalarının sıkıntısını seyretmek, tehlikeye atılmaksızın ovalardan genişliyen bir savaş karşısında bulunmak belki haklı, belki kolaydır. Bizim sıkıntımız bir azınlık Hükümeti olmamız, savaşımızda güçlükleri yenme savaşıdır. Bu sıkıntıda ye bu savaşta yalnız olmadığımıza Yüce Meclisin muhterem üyelerinin de bizimle beraber olduğuna inanmaktayız.

Çocuklarımızı, her gün yüzyüze geldiğimiz vatandaşlarımızı, sevgili vatanımızı ve sevgili milletimizi, iç ve dış zorlukları hep beraber düşündüğümüze eminiz. Hep beraber sevmek, hep beraber saymak yarının güçlü ve mutlu Türkiye’sini yapmak şerefine, Büyük Milletimize ve onun muhterem temsilcilerine aid olduğunu samimiyetti bir inanç olarak ifade ediyoruz.

Biz ayrıca zaferine sunulacak sadece gözyaşlarımız vardır, başkaca bir borcumuz yoktur zihniyetinin ne bizde ve ne de başkalarında bulunduğunu asla hissetmiyor ve düşünmüyoruz.

Şayet şeref veya hizmet için güçlükleri yenme uğruna katlanmak istediğimiz zor vazife, meşru kuvvetin haklı gururu ve haklı hayalin zevki içinde, muhteşem bir netice ile biterse bu bizim için; bahtiyarlıkların en büyüğü olacaktır.

Yüce Meclise Grubumuz saygılarını arz eder. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Y.T.P. Meclis Grubu adına Sayın Ali Dizman.

Y.T.P. GRUBU ADINA H. ALİ DİZMAN (Tokat) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri, Yeni yılın ilk günlerinin ümit ve iyimserlik temennileri ile Y.T.P. Meclis Grubunun yeni Hükümetin programı üzerindeki görüşlerini arz edeceğim:

1961 Genel seçimlerinden sonra teşekkül etmiş bulunan koalisyon hükümetlerinin faaliyetlerine topluca ve kuşbakışı bir açıdan bakılınca; zamanın imkânlarının mâkul ölçülerde kıymetlendirilebilmiş olduğunu görmekteyiz.

Demokratik rejimimizin yerleşmesi, bir intikal devresinin güçlüklerinin bir nisbet dâhlinde atlatılması, Anayasa gereğince tesisi gereken münasebetlerin teşkili ve kalkınmanın bir plân dâhilinde yürütülmesi meselelerini bu arada saymak mümkündür.

İktisadi hayatımızda 1962 yılı ikinci yarısında başlayan ve bu zamana kadar devam eden hareketlenme, diğer bir ifade ile iktisadi durgunluğun canlanma istikametine yönelmesi bilhassa anılmaya değer olaydır.

Bu kısımdaki mütalâalarımızı tamamlamadan bir noktada bilhassa durmak lüzumunu hissetmekteyiz. Programda yapılan işlerden bahsedilirken “tam bir tarafsızlık anlayışı, herkese eşit davranma alışkanlığı idareye hâkim oldu.” denmektedir.

Bu görüşe iltihak etmeye imkân bulamamaktayız. Y.T.P. tarafsız idare konusunu daima ön plânda mütalâayı müsamaha kabul etmez bir dâva olarak benimsemiştir, özlediği gün böyle bir idarenin bütün icaplarıyla gerçekleşmesidir. Bugün için değil kesin olarak böyle bir durumun tahakkuk etmiş bulunduğu hattâ tahakkukunda uzun süre ciddi gayretlere ihtiyaç bulunacağı kanaatindeyiz.

Özellikle Hükümetin tarafsızlık anlayış ve davranışının idareye hâkim olduğu kanaatini tanınmasını çok tehlikeli bir görüş olarak kabul etmekteyiz. Bu görüşte ısrarın yukarda arz edilen neticeleri doğurabilmek ihtimalini en ciddi bir ikaz olarak Sayın Hükümete şimdiden açıkça beyan etmek isteriz.

Sayın milletvekilleri;

“İktisadi kalkınma çabalarının olumlu bir şekilde yürütülmesi ancak istikrarlı bir Anayasa rejimi içinde mümkündür; Anayasa rejiminin yerleşmesi ve gelişmesi de iktisadi kalkınmanın gerçekleşmesine bağlıdır.” tarzında ifade edilen görüşle tam bir mutabakat halindeyiz.

Ancak, iktisadi kalkınmada, programdaki taahhütlerin gerçekleşebilme ümidi üzerinde derin endişeler içerisinde bulunduğumuzu da kaydetmek isteriz.

Artık iyice anlaşılmıştır ki, her sahada birden, aynı ölçülerde gayret sarf etmek, bütün ihtiyaçları aynı anda aynı tempo içerisinde karşılamayı düşünmek; ölçüsü, sahası, usulü belirtilmiyen sadece “üretken sektörlerle öncelik verilecektir” şeklinde ifade edilen yaygın görüş, imkân ve gayretleri her sahaya serpiştirme usulü, neticeye ulaşmada kâfi teminat teşkil etmesi bir tarafa, belki aksine başarı ihtimallerinin zayıflığına bir delil teşkil etmektedir.

İmkân ve gayretlerimizi en verimli, önceden katiyetle teshil edilmiş sahalara teksif etmemiz gerekmektedir.

“Anayasamızda ifadesini bulan karma ekonominin kurallarına uyarak özel sektöre ve kamu sektörüne aynı önemi ve imkânları vermek ve özel teşebbüsün yaratıcı gücünü desteklemek” kararının ne suretle gerçekleştirilebileceğinin açık olarak programdan öğrenilmesi itiraf etmeliyiz ki, güçlük arz etmektedir.

Aynı şekilde “özel sektör yatırımlarının bina yapımından özellikle lüks konut yapımından ve arsadan çok tarım, sanayi ve turizm gibi, plânda ön görülen üretken

alanlara” hangi iktisadi tedbirlerle yöneltilmesinin sağlanacağını da açıkça ortaya konmuş bulunması lâzım geldiği kanaatindeyiz. Şimdiye kadar alınmış tedbirlerin kastedildiği mânasını anlamak doğru ise, bu tedbirlerin gayrikâfi olduğunu beyan etmek mecburiyetindeyiz.

Özel sektörün bilhassa ihtiyacını hissettiği sermaye, idari ve teknik bilgi noksanlığının ne suretle giderilebileceği ve en rantabl sahalarda hakkındaki ön bilgilere nasıl sahip olabileceği, imalatçılığın ithalatçılıktan daha cazip bir hale nasıl getirilebileceği hakkındaki düşünceler açıkça orta ya konmadıkça özel sektörün yaratıcı gücünü desteklemek kararının alınacak tedbirlerin kısır kalmıyacağı ve bu sektörün kendi haline terk edilmekten daha ileri bir mâna taşımayacağı hususunda ciddi endişeler duymamak imkânsızdır.

Sayın milletvekilleri;

Kalkınmada parolamız daha çok yatırım değil, daha çok verimli yatırım olmasıdır. Park ve bahçe yapmak da yatırımdır. Hem de refah yatırımı gibi cazip bir adı da vardır. Fakat yukarıda arz ettiğimiz gibi, biz verimli yatırımları gaye edinmeye mecburuz.

Ancak hangi yatırım olursa olsun ilk şartı sağlam finansman kaynağına mâlik olabilmektir. Bu bahiste program vergi mevzuunda önemle durmuş olmakla, biz de bu kaynak hakkındaki görüşlerimizi öne alacağız.

Vergi reformunda “sistemimizi millî gelirdeki artışları kendiliğinden takibedecek hale getirmek, vergi yükünün dağılışını yükümlülerin ödeme güçlerine göre ayarlamak ve bu suretle vergi adaletini sağlamak, vergilerimize ekonomimizin gelişmesine hizmet edebilecek bir karakter kazandırmak, vergi kanunlarımızın basitliğini ve kolayca anlaşılıp uygulanmasını temin etmek, vergi müessesesini dürüst vergi ödeyicisi aleyhi ne işliyen bir mekanizma olmaktan çıkarmak” olarak ifade edilen amaca katılmaktayız.

Ancak, bu reformda ana hedeflerden birinin kalkınma gayretlerimizin artırdığı finansman ihtiyacının yeter derecede sağlanması olarak beyan edilmesi, bu mevzu (daha mühim imkânlarla nisbeten) geniş şekilde yer verilmiş bulunması hali ile birlikte mütalâa edilince açıkça beyan edelim ki, endişe verici bulmaktayız.

Programda plânın tahakkuku ve yatırımların finansmanının şartı sadece vergi imiş gibi, umumi hava sezilmektedir.

Burada şu noktada vuzuha kavuşmak ihtiyacındayız. Hükümet cari gider harcamalarını istimlâki tahrik edici, piyasayı açıcı bir tedbir mi olarak mütalâa etmektedir; yoksa imkân nisbetinde asgari hadde tutulması gereken zaruri ihtiyaçlar harcaması olarak mı?

Eğer birinci görüş hâkimse vergi kaynaklarını mütemadi geliştirme çabası o görüşle bağdaşmaz. Yok, ikinci görüş hâkimse ki programdan bu anlam çıkmaktadır; o zaman cari gider harcamalarında yapılacak tasarruf mevzuunu programın umumi ifade ötesinde ve vergiden daha, çok işlemesi gerekirdi.

Bu mevzuda şu iki noktada Hükümeti ikaz etmek isteriz:

1. Vergi verme gücünü gelirden ziyade verginin sarf mahalli tâyin eder. Evinde kilimi zor bulunan âdi bir sandalye olmayı aklına getiremeyen bir vatandaşın, bu vergi parasından en yüksek kaliteli halı veya en lüks koltuk alınırsa, geliri artsa bile, velev vasıtalı olsun, vergi verme gücü artmaz.

2. Vergi gelirini artırmak gayretleri bir noktayı aşarsa, aksine sonuçlar doğurur.

Finansman kaynaklarından vergi mevzuuna bu kadarla temas ettikten sonra; tasarruf hacminin genişlemesi ve sermayenin geniş halk topluluğuna yayılması konusuna geçmek istiyoruz.

Bu konudaki tedbirlerin neler olabileceği yolunda bir görüş programda yer almamıştır.

Vatandaşlarımızın büyük çoğunluğunun dinî inanışlarına göre faiz haramdır. Bankalarımız ise mevduata faiz vermektedir. Bu hal bir nisbet tahtında tasarruf hacminin genişlemesine daha doğru bir ifade ile tasarrufun yatırıma tahsisine engel olmaktadır. Buna bir çare olmak üzere faiz yerine kâr veren banka tipinin ihdasının bu tedbirler meyanında düşünülüp düşünülmediğinin ve diğer tedbirlerin neler olduğunun peşinen bilinmesinde fayda görmekteyiz.

Sermayenin geniş halk topluluğuna yayılmasına imkân verecek tedbirlerin neler olduğunu öğrenmeye de, hiç kullanılmıyan bu büyük kaynağın ehemmiyetiyle mütenasip derecede önem verdiğimizizi belirtmek isterim.

Finansman kaynakları mevzuunu bitirmeden önce enflasyon konusuna da temas etmek istiyoruz.

Kesin olarak belirtmek isteriz ki, enflasyona diğer bir deyimle para değerinin düşmesine müsamaha etmemek görüşünü takdirle karşılarız.

Paraya değer veren, muayyen bir birim ile mal ve hizmet mübadelesinin mümkün olabildiği inancıdır. Bu itibarla mal ve hizmet yaratabilme yolundaki gayretler de, enflasyon endişesinden doğan çekingenlik neticesi kısır bir iktisadi politikayı gelişmemizde bir engel olarak mütalâa ederiz.

Sayın milletvekilleri;

Dış ticaret mevzuunda programın yeterli olmadığı kanaatindeyiz. En ziyade ıslâha muhtaç, yarınımızın garantisi, yatırım gayretlerimizin endişeden uzak bir yolda, olabilmesi bu konuda ciddî tedbirlere ihtiyaç; hissettirmektedir. Dış ödemeler dengesi açığının bugün ve yarın için kapatılması yolundaki programda ön görülen tedbirler gayrikâfidir.

Bu konuda daha açık ve geniş bilgiler edinmedikçe yatırım gayretlerimizin geleceği hakkında kında ümit verici bir duruma giremeyeceğimizi belirtmek ve Hükümeti şimdiden uyarmak isteriz.

Yabancı sermaye yatırımlarını teşvik etmek ve artan ilgiyi geliştirmek kararını memnuniyetle karşılamaktayız. Bu kararın kısa zamanda müessir neticelere ulaşabilmesi için teşvik tedbirlerinin neler olduğunun da programda yer almasını isabetli bir hareket olarak mütâlâa ederdik.

Tasarruf bono sisteminin daha pratik hale getirme çarelerinin aranması ile birlikte, bu varidatın daha belirli bir şekilde yatırımlara nasıl tahsis edilebileceği yolunda çalışmalarda da bulunacağı vadini programda görmek isterdik.

Muhterem arkadaşlar;

Köklü ıslahat tedbirleri her sahada memleketimizin en ziyade lüzumunu hissettği bir konudur.

Bu arada toprak reformu, tarım reformunun bir bölümü olarak gerçekleştirilmesini arzu ettiğimiz bir mevzudur. Zaten ikinci koalisyon zamanında çalışmalar hemen son safhaya ulaşmış bir durumda idi. Bu itibarla Yeni Türkiye Partisi bida-yetinde hizmet ettiği bir konunun neticeye ulaştırılacağı taahhüdünü, muhtevası hakkındaki görüşleri saklı kalmak üzere, memnuniyetle karşılamaktadır.

İdari reform çalışmalarının süratle ikmali ve bunun için de önemli bir unsur olan yeni personel rejiminin hallini takdirle karşılarız. Bu konunun ihtiyaç hissettirdiği malî meselelerin hallinde “Fazla iş gücü bulunan bölge ve kuruluşlardan ihtiyaç duyulan ve gelişen alanlara iş gücünün kaydırılması.” tedbirini tatbikatında huzursuzluk yaratacak istikametlere imkân vermemek kaydı ile yerinde bir tedbir olarak mütâlâa ederiz. Ne var ki, sadece bu tedbirin kifayet edemeyeceğini de belirtmek isteriz.

Bu konuya ileride tekrar avdet edeceğimiz için şimdilik bu kadarla iktifa ediyoruz.

Sayın Milletvekilleri;

Orman dâvasına programda yer verilmemiş olmasını büyük bir eksiklik olarak düşünmekteyiz. Bu dâvanın bir zabıta meselesi olmaktan çok, yakacak ve yapacak ihtiyacının ikame maddeleriyle giderilmesi meselesi olarak geniş çapta ele almanın gerektiği kanaatindeyiz.

Köy ve il yollarındaki gayretlerin (İkinci Koalisyon zamanında tahakkuk ettirilmiş bulunan imkânlarla) yüzde yüz oranında artırılması ve geri kalmış bölgelere öncelik tanınması prensibine sadakati memnuniyetle kaydetmekteyiz.

Millî Eğitim meselelerimizde zaman zaman günün konusu olmakta devam eden ve büyük bir vatandaş topluluğunun yakından ilgisini çeken din öğretimi mevzuuna temas edilmemiş olmasını büyük bir noksanlık olarak görmekteyiz.

İktisadi kalkınmaya paralel bir ahlâki yükselmeyi temin edemiyen cemiyetler saadete erişemezler. Eğitim politikamızın bu istikametteki gayretleri ana hedef olarak kabul ve açıkça programda teyidedilmesini faydalı mütâlâa ederdik.

“Adalet cihazının daha iyi işlemesini, dâvaların süratle sonuçlanmasını, hak aramada usul ve formalitelerden doğan güçlüklerin mümkün olduğu kadar azaltıl-

masını sağlayıcı ıslahata ihtiyaç” olduğunun kayıt ve önemle ele alınacağını beyan edilmesini çok yerinde bir karar olarak takdirle karşılarız.

Bu mevzuda Yüksek Hâkimler Kurulunun fonksiyonunu tam ve kâmil mânada, ifa edebilmesine engel olan meselelerin halli lüzumunu da belirtmek isteriz.

Sağlık konusunda ikinci koalisyon zamanında başlamış bulunan müspet çalışmaların, ezcümle yoksunluk bölgelerinde hekimlerin görev kabul etmelerine imkân sağlayacak tedbirlerin alınmasına devam olunacağını memnuniyetle karşıladık. Hastane hekiminin serbest çalışma lüzumunu hissetmiyeceği, fulltime çalışma prensiplerinin tahakkuku yolundaki başlamış bulunan gayretlere de devam edileceğini ümit etmek isteriz.

Sayın milletvekilleri;

Yeni iki kuruluş üzerindeki görüşlerimizi de, arz etmek istiyoruz:

Asırların ihmaline uğramış köylerimizin dertleri ile daha yakın ilgi ve kalkınmamızda en kuvvetli dayanağımız enerji ve tabii kaynakların geliştirilmesi fikri ile tam bir mutabakat halindeyiz.

Bu arada çift meclis sisteminin tabii bir sonucu olarak bakanların meclislerle ilgilerinin arttığı da doğrudur.

Ancak prensibimizi kesin olarak vazetmek mecburiyetindeyiz:

Çalışan hizmetleri genişliyen kadrolarla mı, yoksa çalışma usullerimizi basitleştirmek, kırtasiyeciliğe son vermek suretiyle geniş çapta tasarruf edebileceğimiz iş gücünü kullanmak suretiyle mi bu hizmetleri karşılayacağız?

Bir taraftan yukarda arz ettiğimiz şekilde Hükümet programı, “Fazla iş gücü bulunan bölge ve kuruluşlardan ihtiyaç duyulan ve gelişen alanlara iş gücünün kaydırılmasından, merkezi idare kuruluşu ve idari reform” dan bahsederken, diğer taraftan, bu reformu beklemeden yeni kuruluşları tahakkuk ettirmesi; alışılmış, kolay usullere devam edileceği endişesinin ciddi surette devam etmesini sağlamıştır.

Bugüne kadarki hizmet kadrolarının genişlemesi tatbikatı işlerimizi kolaylaştırma yerine güçleştirmiş, tabii sonucu olarak artan cari giderler yatırım imkânlarımızı daimî surette baskı altına almıştır.

Kaldı ki, her artan bakanlık koltuğunun halk üzerinde yarattığı psikolojik etki ise daha çok dikkat nazara alınması gereken bir konu olmuştur..

Muhterem arkadaşlarım;

Y.T.P. iç ve dış güvenliğimiz ve bekamızın teminatı şanlı ordumuzun maddi ve mânevi gücünün artırılması yolundaki gayretleri takdirle karşılar.

Dış politikada Türk Milleti iktidarı ile muhalefeti ile büyük Atatürk’ün, “yurtta sulh, cihanda sulh” ilkesine mutlak bağlı olarak el ele ve gönül birliği içindedir.

Taahhüt ve ittifaklarına sadık ve dostluğunda samimi bir milletin temsilcileri olarak birlik ve beraberliğimizi tekrar tesbit ve teyitten ayrı bir kıvanç duymaktayız.

Hükümet Programının Kıbrıs Cumhuriyetine taallük eden beyanlarını Grubumuz dikkatle incelemiş bulunmaktadır. Bu konuda Hükümetimizin ahitlere ciddiyetle sadakat prensibini savunan görüşünü medeni bir devlet anlayışının temel ilkelerinden biri olarak benimsemeye elbet imkân yoktur. Türk Devletinin, iktidar farkı gözetmeksizin, bütün hükümetlerinin dış politikamızın her safhasında bugüne kadar bu medeni anlayış içerisinde hareket etmiş olmalarının içte ve dışta itibarımızın sağlanmasında ehemmiyetli bir unsur olduğunda şüphe yoktur. Kıbrıs konusunda da Hükümetimizin tarihimize yaraşır bir devlet görüşü ile hareket etmesini, her zaman destekliyeceğimizi hararetle ifade etmekten zevk duyarız. Yalnız bu mevzuda bizim iyi niyetli gayretlerimizin, bu adada çetecilik zihniyetiyle hareket eden Rum Cemaati ve onun başındaki kimseler tarafından ırkdaşlarımız aleyhine bir istismar konusu haline getirilmemesini de aynı derecede önemle takibedilmesi gerekli bir anlayış olarak kabul etmekteyiz. Son Kıbrıs olayları çok ehemmiyetli telâkki ettiğimiz bazı gerçekleri artık tam mânasiyle gün ışığına çıkarmış bulunmaktadır. Anlaşılmıştır ki; Kıbrıs Devletinin idaresine hâkim olan Rum Cemaati ve onun başındaki devlet reisi sindirme, tedhiş, yurttaşlarımıza hunharca tecavüz olayları tertibetmek suretiyle adadaki Türk nüfusunu usandırmak, adadan uzaklaştırmak kararındadır. Bu suretle elde edilecek sonuçların adayı kendi idareleri altına almalarını sağlayacağına ve (ENOSİS) hayallerinin kati surette tahakkuk edeceğine inanmış bulunmaktadırlar. Bu defa girişmiş oldukları teşebbüs netice vermemiş ve insanlığa utanç veren hareketleri bütün dünya efkârı önünde bir meşhut cürüm halinde tescil edilmiştir. Fakat biz o kanaatteyiz ki, bu suçları pervasızca işlemekten çekinmemiş olanlar, bundan böyle de esas hedeflerinden vazgeçmiyecekler, yeni fırsatlar yaratarak önümüzdeki günlerde aynı hareketleri tekrar etmekten kaçınmayacaklardır. Bu itibarla Hükümetimizin, adada sağlanacak huzur ve sükûnu takiben, bu meselenin arkasını bırakmamasını, Garanti Andlaşmasını tatbikatta müessiriyetini azaltan noksanlarını ikmal için her türlü teşebbüse şimdiden girişmesini ehemmiyetle tavsiyeye değer bulmaktayız. Garanti Andlaşmasının altına şeref sözü halinde imzalarını atmış olan dost devletin; meselenin esası üzerindeki bu hassasiyetimizi takdirle karşılayacaklarından ve Hükümetimizin çalışmalarına yardımcı olacaklarından emin olmak isteriz. Garanti Andlaşması tatbikiyle İngiliz Milletler Camiası Müdafaa Anlaşması tatbikatı arasında doğması muhtemel tedahülleri önleyici tedbirler de bu arada ciddi surette düşünülmesi icabeden bir husustur. İki cemaat arasında yaratılmış olan huzursuzluğu ortadan kaldırmak ve mevcut anlaşmalar ve Anayasa düzeni içinde faaliyet imkânlarını sağlamak maksadiyle bugün adada kurulmuş olan üçlü idarenin başarılı neticeler almasını temenni etmekteyiz. Bu itibarla son buhran sırasında Hükümetçe ittihaz edilmiş kararların olayların henüz gelişme halinde olmalarını da dikkate alarak burada münakaşa konusu yapılmasında fayda mülâhaza etmekteyiz. Her halükârda adadaki Rum Cemaatine ve onun başındakilere emrivaki politikası ile bir netice almalarımın imkânsız bulunduğunu, ırkdaşlarımızın hukukunu garanti altına almak maksadiyle Zürih, Londra Anlaşmalarında ve Kıbrıs Anayasasında kabul edilmiş olan esasları. Türk Cemaatinin menfaatleri aleyhine değiştiremeyeceklerini kati surette anlatmak lâzımdır.

Böyle bir politika peşinde devlet olma haysiyetinin icaplarını ret ve inkâr ederek koşanlar bilmelidirler ki, mevcut statü dışında Türk Hükümetinin kabul edebilecekleri değişiklikler tek suretilal, adanın iki cemaat arasında taksiminden ibaretti.

Sayın milletvekilleri;

Program üzerindeki görüşlerimizi kısaca arz ettikten sonra, Hükümet kuruluşu ile ilgili ciddi endişelerimizi de izhar etmeden geçemeyeceğiz.

Birinci Koalisyon Hükümetini, kuruluş itibarıyla memnuniyetle karşılamıştık. Meclis içi ve Meclis dışı bir çoğunluğa dayanan kuvvetli bir hükümetin nispî seram sisteminin bütün faydalarını temin edip, sistemin zayıf hükümetler kurulabilmesinden doğan sakıncalarını bertaraf edeceğini bu itibarla demokratik rejimin yerleşmesinde büyük garanti olacağım mütalâa etmiştik.

Arzumuz hilâfına bu hükümet kısa ömürlü oldu.

İkinci koalisyon Meclis içi bir çoğunluğa dayanması bakımından nisbeten gene arzuya şayan bir durum arz etmekte idi.

Bugün programını tetkik ettiğimiz Hükümet ise, bir azınlık hükümeti manzarası göstermektedir, itiraf etmeye mecburuz ki, demokrasimiz bakımından bu seyir ümit artırıcı olmamıştır.

Daha mühimi tek parti hâkimiyeti görünüşü ile partizan idare zemini müsait bir hale gelmiştir. Bu itibarla bu noktada hükümeti tekrar ve ciddi olarak şimdiden ikazı bir vazife biliriz.

Sayın milletvekilleri;

Y.T.P. Meclis Grubunun, Hükümetin kuruluşu ve programı üzerindeki görüşlerini özet olarak arz etmiş bulunmaktayım. Grubumuz bu görüşlerimize verilecek cevapları da dikkate alarak, Hükümetin vazifede kalmasında memleket menfaatleri bulunup bulunmadığını güven oylamasında, oyları ile ifade edecektir.

Saygılarımı sunarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — A. P. Meclis Grubu adına Sayın Bilgehan.

A.P. GRUBU ADINA CİHAT BİLGEHAN (Balıkesir) — Büyük Meclisin sayın üyeleri, Adalet Partisi Millet Meclisi Grubu adına, Hükümet programı üzerindeki düşüncelerimizi arz etmek üzere, huzurunuzda bulunuyoruz.

1901 seçimlerinden bu yana demokratik parlamenter rejimin yerleşip kökleşmesi yolunda aziz milletimizin büyük merhaleler katettiği en güç anlarda, övünülecek dayanışma azim ve iradesini izhar ettiği bir vakiadır. Ancak, yalnız halkımıza mahsus hasletlerin ve asil duyguların yenmeye muvaffak olduğu müşkülât henüz bitmiş değildir. Bugün içinde bulunduğumuz memleket ve dünya şartları; ekonomik, sosyal ve politik durum kuvvetli ve müstakar hükümetlere şiddetle muhtacolduğumuzu bütün vuzuhu ile ortaya koymuştur. Bahis konusu olan elbette sadece bir hükümet krizi değildir. Bunun ötesinde içinde bulunduğumuz vasat siyasi, iktisadi ve içtimai bir buhranın bütün tezahürlerini sarahatle ifade etmektedir, öyle

sanıyoruz ki, konulan bu teşhis şahsi değil ama umumi bir kanaatin tescilinden ibarettir.

Hal böyle iken, mevcut durumu ıslah, meseleleri cesaretle ele alıp hal ve ekonomik nizamı bütün kemaliyle tesis zımnında kurulacak bir azınlık hükümetinin gücünün ne olabileceği kamuoyunda münakaşa konusudur. Biz o inançtayız ki, eldeki problemin çözüm yolu her halde bu değildir. Halk çoğunluğu yanında parlâmentonun mutlak ekseriyetine dayanmayan istikrarlı ve kuvvetli bir hükümetin vücudu ve hele bekası asla mümkün olamaz.

Programını müzakere ettiğimiz Hükümet bu vasıflardan mahrumdur. Son mahallî seçimlerden sonra tezahür eden netice muvacehesinde ikinci koalisyon Hükümetinin diğer kanaatleri milletin beliren oylarına göre iktidar; muhalefet e. nazaran ekalliyette kaldığı ve binnetice ekseriyetin itimadından mahrum bulunduğu gerekçesiyle istifa etmişlerdi. Bu gerçek muvacehesinde huzurunuzda bulunan Hükümetin milletçe samimiyetle arzulanan kuvvetli ve müstakar bir Hükümet olduğunu iddia etmek mümkün müdür? Nitekim yeni iktidar partisi ve onun Sayın Başkanının yıllarında millet ekseriyetine dayanmayan hükümetlerin parlâmentoda çoğunluğu sağlasalar bile milletin dileklerine tercüman olacak Hükümet olamıyacağını açıkça ilân etmiş ve bütün yurttta bunun savunmasını yapmış olduğu bir vakıadır. Mâruz vakıaya rağmen bugün hem Millet, hem Parlâmento çoğunluğundan mahrum bir Hükümetle karşı karşıya bulunuşumuz cidden izahı mümkün olmıyan bir durumdur. Kaldı ki, kabinede üç sandalye ile temsil edilen bazı bağımsızları Parlâmento hukukunun kabul ettiği mânada bağımsız olarak telakkiye de imkân görmüyoruz. Zira bu zevat seçim sırasında nispî temsil esasının esprisi içinde muayyen partilere olan itimat ve sempati dolayısıyla o parti listesinden seçilmişlerdir. Bu yönden bugün kabinede bulunan bağımsızlar muayyen bir seçmen kütlesini temsil etmemektedir. Maruz sebepler muvacehesinde derhal tesbit etmek isteriz ki programını okuyan Hükümet galip vasfı ile tek partinin ekalliyet Hükümetidir.

Buraya gelmişken bizce mühim olan bir noktaya temas etmek isteriz: Hükümet kurma vazifesi verilmiş bulunan Sayın Hükümet Başkanı henüz Hükümeti kurmadan önce Kıbrıs hâdiselerinin zuhur ettiği malûmdur. Memleketimiz için hayati ehemmiyeti haiz milli bir mesele ortaya çıktığı anda namzet başbakanın parti liderleri ile tekrar temasa geçerek bütün partilerin iştirak edeceği bir Hükümetin kurulması yolunda gayret göstermesi, Kıbrıs meselesinin Türkler lehine halline medar olacağı gibi, genel seçimle istikrarlı ve kuvvetli bir Hükümete de imkân vermesi bakımından tek çıkar yol iken bu yola gidilmemiştir.

Hal böyle olunca yeni Hükümetin millet hayatında köklü tesirleri olan, esaslı meseleleri ve birtakım ekonomik, sosyal ve malî reformları ele alması ve bunları icra vaadiyle ortaya çıkması gerçekten izahı müşkül bir tasarruf olarak gözükmemektedir. Zira azınlık hükümetleri mesnetten mahrum bulundukları cihetle, temel millî dâvaların köklü meselelerini halle muktedir değildir, özlediğimiz batı demokrasilerinde bu kabil hükümetler sağlam ve istikrarlı iktidarlara vasat hazırlıyan seçimleri temine medar olabilir. Aksini iddia etmenin samimiyetle kabili telif olacağı ümit edilemez.

Muhterem arkadaşlar, Hükümet programında ifadesini bulan plânın her alanında Hükümet faaliyetlerinin genel çerçevesi olarak, kabulü esasen Anayasa hükmü icabıdır. Kalkınma mevzuunda program meselelerimizin önemli olanlarını saymaktan ileri bir yenilikte getirmemiş, bu konuda sadece 1964 programını tekrar etmiştir. Diğer taraftan gerçek gibi takdim edilen yıllık kalkınma hızları ise tahminlerin ötesine geçmemektedir.

Nitekim Devlet İstatistik Enstitüsünün bir hafta önce neşretmiş olduğu bülten 1962 yılı kalkınma hızını %5,4 olarak tesbit etmiş olmasına rağmen, programda bu nispetin %6 olarak gösterilmesi iddiamızın bir delilidir.

Ayrıca Hükümet programı plân ve karma ekonomi hakkında bundan önceki düşüncelerin dışında bir yenilik getirmekten de uzaktır. Plânın uygulanmasında vâki aksaklıkların nasıl düzenleneceği, her yıl azalan özel sektör yatırımlarının hangi müspet tedbirlerle artırılabilceği hakkında aydınlatıcı bilgiden mahrum kalmıştır. Karma ekonominin ana hatları ve hudutları ile prensipleri kesinlikle belirtilmemiştir. “Özel sektörü ve kamu sektörüne aynı önem ve imkânları verme arzu ve kararında olmak” özel teşebbüs için yeni bir mefhum olmadığı gibi artık mânasını da kaybetmiştir. Karma ekonominin kaideleri nelerdir? Bu ekonomi içinde fiyat mekanizması ve kâr saikine sektörler itibarıyla düşen vazifeler nasıl tahdit ve tesbit edilecektir? Bilindiği üzere karma ekonomi içinde hem liberalizm ve hem de sosyalizmden gelme unsurlar mevcuttur. Diğer tâbirle hususi teşebbüs ile piyasa mekanizmasının, Devlet teşebbüsü ile merkezî otoritenin kendilerine mahsus kanunları ve felsefesi bulunmaktadır. Bu farklı unsurlar hangi esaslar dâhilinde mezcedlecektir? Bilfarz fiyat mekanizması her iki sektöre eşit olarak uygulanabilecek midir? Öyle olduğu takdirde Devlet teşebbüsleri böylesine sert bir disipline ne derece tahammül edebilir? Hemen akla gelebilen bu problemlerin hiçbirisine programda sarıh ve kesin bir cevap bulmak mümkün olmamaktadır, özel teşebbüs yatırımlarının bilhassa lüks konut yapımında ve arsadan çok tarım, sanayi ve turizm gibi alanlara yöneltildiği iddiası Türkiye’nin bugünkü gerçekleri ile uygunluk göstermemektedir. Özellikle bütün bunların yanında ve C.H.P. nin malûm görüşleri içinde (Tarım kredisi ile küçük sanayici ve esnaf kredileri alanındaki yetersizliği giderici tedbirlerin alınacağı) yolundaki beyanları bugüne kadar rastlamadığımız ileri bir adım telâkki ediyoruz.

Muhterem arkadaşlar, Dış ticaret açıkları, her kalkınan memlekette normal olarak görülen ahvaldendir. Bahse konu açığın muayyen ölçüler içinde tutulması ve özellikle kotaların bu ölçülere göre tanzimi şarttır. Fakat ne bundan evvelki, ne de yeni Hükümetin bu konuda müspet tedbirlerini görmek mümkün olmamıştır.

Muhterem milletvekilleri, Programını okuyan Hükümet vergi reformu adı altında yeni vergiler ve yeni zamlar ihdas etmek niyetindedir. Anlaşıldığına göre Hükümet kalkınmayı ağır vergilerle temin olunacak cebrî tasarruf sayesinde Devlet eliyle gerçekleştirmeyi düşünmektedir. Belki bu bazı çevrelerce ifade edilmekte olan ve Türkiye’de vergi yükünün hafif olduğu hakkındaki yanlış kanaatin bir kaziye olarak kabulünden ileri gelmektedir. İddiaya göre Türkiye’de vergi geliri-

nin millî gelire nisbetle %18 kadardır. Halbuki İngiltere, Fransa hattâ Yunanistan gibi memleketlerde bu nisbet %25'tir, denilebilir. Malûm olduğu üzere vergi yükü o memlekette alınan vergiler toplamının millî gelire nisbeti ile ilgili bir husustur. Türkiye'de fert başına millî gelir ikiyüz dolar civarındadır. İngiltere ise bu miktar 1.100 dolara çıkmaktadır. Şimdi İngiltere'de vergi nisbeti %80 olurken Türkiye'de 200 dolarlık bir millî gelire nazaran %18 vergi yükü ağır demektir. Kanaatimizce vasıtasız vergiler manzumesinin kifayetsiz oluşu vergi ziyamı önleyici teşkilât ve mevzuatın eksikliği ve istisna ve muafiyetlerin aşırı dereceye varmış olmasındandır. Bu bakımdan Türkiye'de yapılacak vergi reformu vergi adaletinin, vergi ziyamı önliyecek kesin tedbirlerin alınması ve vergi verimlerinin artırılması istikametinde olmalıdır. Vergi nisbetlerinin artırılması; Bina, Arazi, Üretim, Karayolları, Tarımsal gibi yeni vergilerin ihdası ümidedilen gelirleri sağlıyamıyacağına kaniiz.

Yatırımların tahakkuku için gerekli iç finansmanın yukarda izah ettiğimiz prensipler dâhilinde ve vergilerin verimlerinin artırılması istikametinde yapılacak reformla karşılanabileceğine inanıyoruz.

Bilhassa dar gelirli vatandaşlara, işçilere ve fakir çiftçiler ile küçük esnafa inikâs edecek vergi mükellefiyetlerinin karşısında bulunduğumuzu açıkça beyan ederiz. Bu arada Hükümetin tasarruf bonoları sistemini daha pratik hale getirme çareleri aramasını iktidarın partimiz görüşünü benimsemiş olması bakımından şayanı dikkat buluruz, önemli olan nokta tasarruf bonolarının bir vergi mahiyetinden çıkarılması ve 223 sayılı Kanunun 1'inci maddesi ile ihdas edilen (Yatırımların finansmanı) fonunda, biriktirilmesi ve tedricen vazgeçilmesidir. Bilhassa Birinci Koalisyon protokolünde kaydettiğimiz gibi işçilerden alınan tasarruf bonolarının büsbütün kaldırılması lâzımdır, öbür yan dam asgari geçim indiriminin bugünkü gerçeklere uygun olarak yeniden teshiri zaruretine inanıyoruz.

Sayın milletvekilleri, Mahallî idarelerin Anayasa hükmüne uygun olarak geniş muhtariyete kavuşturulması başlıca arzularımızdandır. Bunun sağlanması için malî görüşlerinin artırılmasına taraftarız. Ancak bunun yeni vergiler suretiyle ihdasına değil, fakat bazı kamu gelirlerinin paylaşılması hakkındaki kanunla imkân dâhilinde olduğunu düşünüyoruz. Bu yol aynı zamanda partizan tutumların da freni olacaktır.

Muhterem arkadaşlar, Dış yardım ve yabancı sermaye mevzuunda Hükümetin teşvik edici çalışmalarda bulunacağı yolundaki vaadlerinin tahakkuku elbette şayanı arzudur. Ancak gerek dış yardım, gerekse yabancı sermayenin ihtiyacımız nisbetinde alınabilmesi her şeyden önce plânlı ve istikrarlı kalkınma gayretlerimiz yolunda sosyal ve politik nizamın içerde, dışarıda sağlam ve emniyet verici olması ile çok yakından alâkalıdır. Bu gerçeğe ve kurulan Hükümetin terkip ve tertip tarzına ve memleketin içinde bulunduğu şartlara göre gerek dış yardım, gerekse yabancı sermayenin ihtiyacımız nisbetinde ve zamanında temin edilebileceğini kabul etmekten maalesef güçlük çekmekteyiz.

Aziz arkadaşlar, Hükümet programındaki, Anayasamızda yer alan ilkelere uygun olarak, topraksız köylünün toprak sahihi yapılması, fakir çiftçinin toprağı

işliyecek imkânlarla teçhiz edilmesi yolundaki vaatlerin samimiyetle tahakkukunu içten gelen arzularımıza rağmen mümkün görmemekteyiz. Filhakika, plân ve 1964 yılının programında da sarahaten ifade edildiği gibi bu husustaki çalışmaları güçleştiren sebeplerden biri temel verilerin noksan oluşudur. Plân ilkelerine uygun olarak yapılması öngörülen toprak reformunun 1903 yılında gerçekleştirilmesi gerekli kısımları zamanında bitirilememiştir. Özellikle reformu uygulayacak teşkilât dahi kurulmamıştır. Program bu hususta 1904 yılı için sadece organizasyon ve mevzuatla ilgili tedbirleri öngörmüştür. Plâna bağlı bulunduğunu sık sık ifade etmekte hususi bir itina gösteren Hükümetin bu program dışına çıkıp 1964 yılı programında tahakkuku derpiş edilmeyen toprak reformunun nasıl ve Anayasaya göre lüzumlu olan hangi malî kaynaklarla tahakkuk ettireceği cidden cayi sualdir. İşte bu noktadan Hükümet programının toprak reformuna taallük eden kısmı bir fanteziden ibarettir. Esasen yukarda arz ettiğimiz veçhile ekseriyete dayanmayan bir akalliyet Hükümetinin böylesine köklü bir konuyu ele alıp çözmesi de gayrimümkündür. Memleketin çalışkan dürüst ve verimli zirai istihsal yapan müstahsil kitlesinin huzur ve rahatını kaçırmayan kredi ve imkânlarla destekliyerek istihsalı artırıcı bir zirai reformu memleketimiz için zaruri görmekteyiz.

Muhterem arkadaşlar.

Aynı düşüncelere dayanarak idari, reform çalışmalarının müspet bir netice ve-receğine hiçte ümitli olmadığımızı açıklamak zorundayız. Kaldı ki, programın buna müteallik kısmı hem gayrivazih hem de tezatlarla doludur. Filhakika bir taraftan idari reformdan bahsederken diğer yünden idari reformun bir neticesi olan personel rejimi ile ilgili çalışmaların elimizdeki kıt kaynakların her şeyden önce kalkınmaya ayrılması zorunluğu karşısında gecikeceği hususu bizzat programda yer almış; bulunmaktadır ki, iddiamızın haklılığı sarahatle vuzuhla meydana çıkmaktadır.

Sayın Milletvekilleri, Demokratik idarenin devamlı ve verimli olabilmesi için genç nesillerin bu yolda yetiştirilmesine önem veren bir sistemin zarureti in-
anıyoruz. Bunun yanısıra millî ve ahlâki bakımdan sarsılmaz esaslara müstenit bir eğitimin tatbikini ısrarla arzu ediyoruz.

Üniversitesi bulunan şehirlerimizde kendi kendine yeten yurt işletmeleri vü-cuda getirilmesi için mutlaka uzun vadeli kredi imkânları yaratılmalıdır. Üniversi-
teden bahsederken bu yıl binlerce genç öğrencinin üniversiteye kabul edilmemiş olmasını derin bir üzüntü ile karşıladığımızı da söylemeye mecburuz. Bu hususta gerekli ciddi tedbirlerin alınması geleceğin teminatı olacaktır. Gaye olarak ve kal-
kınmamızın tahakkuku için yüksek seviyede ilim ve fen adamı ile araştırmacıların yetiştirilmesi ve araştırma enstitüleri kurmak suretiyle bunlara imkân bahsedilmesi son derecede lüzumludur. Yetişkinlere okuma yazma Öğretilmesi de önemli bir ko-
nudur. Eğitim davasında öğretmenliğin cazip bir meslek hale getirilmesi için maddi ve mânevi imkânların sağlanması zarureti in-
anıyoruz. Ancak programda bunun nasıl gerçekleştirileceği hususunda vuzuha rastlanamamaktadır. Bu arada din ada-
mı yetiştiren müesseseler teknik ve malî yönlerden takviye edilmeye muhtaçtır.

Programda sağlık mevzuunda da vazıh ve realist bir görüşün izahını bulmak mümkün değildir. Korumacı tababete mi, tedavi müesseselerine mi öncelik verileceği belli değildir.

Aziz arkadaşlarım, Hükümet programının başlıca orijinalitesi yeni bakanlıkların kurulmasıdır. Köylüyü daha iyi yaşama şartlarına kavuşturmak, memleket kalkınmasında daha çok yardım edebilir hale getirmek en halisane arzumuzdur. Ancak kurulan Köy İşleri Bakanlığının bu işleri ve gayeyi gerçekleştirmesi mümkün olacak mıdır? Her şeyden önce 40 sene evvelki ve buna müteallik diğer mevzuat ile bugünkü şartlar ve gerçekleri karşılamak imkânsızdır. Böylece mevcut kanunların hemen hemen bütün bakanlıklara yüklediği vazifeleri yetki ve görev çatışmaları yüzünden hiçbirisinin yerine getiremeyeceği ve cari masrafları artıracığı yolundaki endişelerimiz mevcuttur. Meseleleri detaylarına kadar tesbit edilmeden ve kuruluş kanunları hazırlanmadan bir yenilik olsun iddiasıyla kurulmasına çalışılan bu bakanlık, bugünkü memleket realiteleri karşısında bir fanteziden ibarettir. Yukarda izah ettiğimiz gibi meseleleri ihtisas erbabı tarafından dikkatlice tetkik edildikten sonra kurulacak bir köy bakanlığının memleketimize faydalı olacağına inanmaktayız.

Bunun gibi Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının da hangi mevzularda faaliyet göstereceği tasrih edilmemiş ve kuruluş kanunu hazırlanmamıştır. Bunlar hizmetin ifasından çok atalete mahkûm ve ağır masrafları müeddi kuruluşlar olmaktadır.

Bu bakanlıkla Türkiye Enerji Kurulu Kanununun nasıl bağdaşacağı ayrıca mucibi münakaşadır.

Sayın Milletvekilleri, Devlet radyolarımızın tarafsız tutumu hakkındaki iddiayı son defa basın iş tarafından yayınlanan tebliğin tekzibetmiş olmasına işaretle iktifa ediyoruz. İktidar ile muhalefetin radyoda aynı ölçülerle yer aldığını kabule de imkân yoktur.

Turizm konusunda esaslı gayretlerin gösterilmesi zaruretine inanıyoruz. Memleketimiz için başlıca döviz kaynağı kabul edildiğine göre faaliyetlerin müspet mâkul ve yapıcı olması gerekmektedir. Turizm Danışma Kurullarının tavsiyeleri nazara alınmalı, turizm propagandamız için yeni bir kuruluş yapılmalı, bilhassa Orta - Doğu memleketlerine turist celbine gayret sarf edilmelidir.

Sayın milletvekilleri;

Bölgelerarası dengesizlik başlıca ıstırap kaynaklarımızdan birisidir. Bunun mümkün olduğu kadar kısa bir süre içinde giderilmesi şarttır.

Muhterem arkadaşlar, Milletlerarası diplomasi alanında, takip ve tatbik edilmekte olan Türkiye dış politikasının, istikrarsızlığı ve vuzuhsuzluğu sebebiyle lâayık olduğumuz yeri alamadığımız acık ve acı bir hakikattir. Hükümet programında Türkiye için hayati ve millî bir dâva halinde bulunan Kıbrıs meselesi hakkında Hükümetin sarîh tedbirleri ve kararı maalesef mevcut bulunmamaktadır. Kıbrıs bizim bütün Türklerin müşterek davasıdır. O sebeple partiler üstü bir konu olarak bu

dâvaya hizmet edecek ve Türklerin haklarını samimiyet ve cesaretle koruyacak olan hükümetler Adalet Partisinden ancak yardım ve candan destek görecektir. Hal böyle iken beynelmilel Zürih ve Londra Andlaşmaları ile Kıbrıs Anayasasının Adadaki Rum idareciler tarafından ihlâl ve Türkler aleyhine geniş bir katliama girişilmesi karşısında Hükümetin hukukî yetkilerini kullanmak suretiyle münferit müdahaleye karar vermiş olmasına rağmen bu kararın tatbikatındaki aksama ve gecikmeler yüzünden Kıbrıs'daki elim facialar maalesef hâlâ devam etmektedir. Bütün Meclisçe gönülden tasvibedilen karar zamanında süratle ve dirayetle tatbik edilmemiştir. Bu konuda yeni Hükümet Başkanı 1959 yılında Londra ve Zürih anlaşmalarının müzakeresi sırasında 4'ncü maddenin son fıkrasında bulunan tek taraflı müdahale ancak çok çabuk hareket edildiği takdirde müessir olur, aksi halde tesiri gayrimümkündür, hükmünü vermişti. Muhalefette iken verilen bu hükmün icra ve mesuliyet mevkiinde vâki rücuun hangi sebeplere dayandığı hususu hâlâ Yüksek Meclisin meçhulü olarak kalmaktadır. (*Bravo sesleri, soldan alkışlar*)

Maalesef bugün resmî beyan ve taahhütlerle Kıbrıs'ta cereyan eden elim hâdiseler arasında büyük farklar müşahade edilmektedir.

Basın işin yayınladığı bir bildiride "Türk radyolarının Kıbrıs'taki olaylar hakkında kamuoyunu yanıltıcı yalan ve kasıtlı haberler yayımlandığı ifade olunarak bu arada silâhlı tecavüzlerin durdurulduğu hakkındaki yalanı zikretmektedir. O övülüyor ki, Hükümet bu millî dâvada mütereddit, kararsız, olumsuz bir politika takibetmek suretiyle hukuken kuvvetli olmasına rağmen dâvayı hemen hemen za'fa uğratmış görünmektedir.

Kanaatimizce Kıbrıs meselesinin birdenbire bu hâd ve elim safhaya gelmesinin asli sebebi, daha andlaşmaların ve Anayasasının meriyete girmesinden itibaren Kıbrıs Rum idarecilerince sistematik ve plânlı şekilde andlaşmaları tanımama ve ihlâl karşısında Hükümetin - ikazlarımıza rağmen gerekli diplomatik faaliyetleri ve hukukî müdahaleleri zamanında yapmamış olmasıdır. Nitekim aylarca evvel Kıbrıs Anayasa Mahkemesi Başkanının Makarios'un Anayasayı tatbik etmemesi ve ihlâli karşısında istifa ederek ayrılmak mecburiyetinde kalması üzerine Hükümet gereken alâkayı göstermemiş ve hâdiseyi hafife almıştır.

Kıbrıs mevzuunda, Hükümet politikasını sarîh ve kati olarak Türk ve dünya umumi efkârına açıklamak mecburiyetindedir. Hükümet tarih karşısında büyük vebal, mesuliyet taşımaktadır. Her şeyin açıkça konuşulması, Büyük Meclisin ve milletin gözü önüne serilmesi lâzımdır. Meçhuller ve müphemiyetler içerisinde büyük dâvalar halledilemez.

Türk cemaatine karşı girişilen katliam ve barbarca hareketler içerisinde Kıbrıs'ın iç durumuna ve bünyesine ait şu gerçekleri de bilmekte fayda vardır:

I - Enosis hareketleri ve elim hâdiseler devam ededururken Kıbrıslı Rumlar Yunanistan m da yardımıyle esaslı şekilde mücadele hazırlıklarını yapmışlardır. Kıbrıs'ta en yaygın ve silâhlı teşkilât olan EOK bütün gücüyle faaliyet halindedir.

II - Grivas'ın desteklediği ve 1959 yılından beri Londra - Zürih Anlaşmalarına karşı mücadele bayrağı açmış olan Dr. Derviş idaresindeki (Demokrat Birlik Partisi) Türkleri ve Türkiye'yi Adadan atmak için çalışmaktadır.

III - Adanın en teşkilâtlı partilerinden birisi olan ve 80.000 e yakın âzası bulunan Komünist AKEL Partisi Kıbrıs'ta (Müstakil Halk Cumhuriyeti) kurmak ve Türkleri kökünden kazımak için bütün gücüyle faaliyet göstermektedir AKEL Komünist Teşkilâtı alenen Kıbrıs'ı Moskova'nın bir üssü haline getirmek için uğraşmak tadır. Türkiye, Yunanistan, İngiltere ve NATO camiası Devletleri yönünden bu teşkilâtın üzerinde ciddiyetle durulması şart olmalıdır.

IV - Yunanistan'ın Pireden Kıbrıs'a feribot servisi kurmuş ve Yunan Alayının ve EOK Teşkilâtının bütün ihtiyaçlarını da bu şekilde sağlamanın yolunu bulmuştur.

V - Adada yabancı petrol şirketleri merkezlerini kurmuşlardır. Yunan sermayesi ile Yunanistan'da kurulmuş petrol şirketleri de 1960 yılından itibaren Adaya gelip yerleşmişlerdir. Fakat Türkiye petrol merkezi yoluna gitmemiştir. Adadaki Türk Alayı ve Türklere ait vasıtalar akaryakıt ihtiyaçlarını Amerikan ve İngiliz şirketlerinden almaktadır. Halbuki bunların ana dağıtım merkezleri Rum işçilerin elindedir. Bu sebeple bu kritik günlerde Alayımızın akaryakıt temini her an sabotajlara mâruz bırakılabilir.

VI - Anayasaya göre bir buçuk yıl sonra Makarios'un Cumhurbaşkanlık devresi sona erecek, seçime gidilecektir. Kaldı ki, Makarios, ne Anayasayı ve ne de anlaşmaları tanımadığını resmen ilân etmiştir.

İşte bütün bu vaziyetler karşısında Türkiye ne yapacaktır? Tedbirlerimiz ne olacaktır? Meçhul...

Hükümet hakikatleri, tedbir ve kararlarını açıkça ortaya koymalıdır. Türk Milleti üzüntü, heyecan ve endişeler içerisinde Hükümetin sarih karar ve hareketlerini beklemektedir.

Türk Silâhlı Kuvvetlerinin harb kudretinin artırılması ve kahraman mensuplarının hayat seviyelerini daha mükemmel bir hale getirilmesi uğrunda bütün gayretleri A. P. olarak samimiyetle destekleriz.

İkinci İnönü Kabinesinin programında yer aldığı halde Sıkıyönetim Kanununun değişikliğini sağlayan tasarının bugüne kadar Yüksek Meclise sevk edilmemiş olmasını tasvibe imkân yoktur Bu durum, yeni Hükümetin aynı mahiyetteki va'dini tamamen zaafa uğratmakta ve bize asla ümit vermemektedir. Türk basınına mensup bazı gazetelerin 3832 sayılı örfi İdare Kanunu ile Anayasanın açık hükümlerine aykırı olarak ve hâkim kararı olmaksızın kapatılmakta devam edilmesi Türk umumi efkârını müteessir eden olayların başında gelmektedir.

Tedbirler Kanunundaki "Matufiyet" gibi hukuk felsefesine ve tekniğine aykırı birtakım mel kumlarla basma yapılan baskının yanında ayrıca bu konuda ısrar edilmesi keyfiyetinin basının geniş hürriyete kavuştuğu iddiası ile bağdaştırmak asla mümkün değildir.

Muhterem milletvekilleri, Buraya kadar olan mevzuatımızla program üzerindeki görüşlerimizi ifadeye çalıştık. Netice olarak programın Türkiye'mizin bugün içinde bulunduğu siyasi, iktisadi ve içtimai buhranları önleme yolunda gerekli açık, müspet ve gerçek tedbirleri ihtiva, etmediği kanaatindeyiz. Meseleleri satıhtaki görüşleriyle ele alan ve bilhassa ne halk ne de Parlâmento çoğunluğuna dayanmadığı cihetle mesnetten mahrum olan ve binnetice zayıf bir azınlık Hükümeti bulunan yeni Bakanlar Kurulunun mesuliyetine iştirake imkân göremediğimiz için Grubumuzun kırmızı oy kullanacağını, arz eder, hepinizi Grup adına saygı ile selâmlarız. (A.P. ve C.K.M.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Muhterem arkadaşlar, Siyasi partilerimizin Hükümet programı üzerindeki görüşlerini dikkatle dinledik. Sırasıyle ve kısa kısa cevap arz edeceğim.

Millet Partisi konuşmasını ilk önce yalnız dış politikaya hasretmiştir. Tarihçesini yaptıktan sonra bir mülâhaza ile beyanatını bitiriyor. Hükümetin tutumunu uzun boylu tenkid ettikten sonra millî politikanın ne olacağının esaslı olarak ele alınıp tesbit edilmesini istiyor. Millî politikamız bellidir. Esaslı olarak ele alınmıştır. Bir değişiklik bahis konusu değildir.

C.K.M.P. bütün beyanatını müşkülâtтан çıkmak için kuvvetli bir hükümetin kurulması lüzumuna hasretmiştir. Bugünkü hükümetin C.K.M.P. nin bütün arzularına, arabuluculuğuna ve gayretlerine rağmen bir azınlık hükümeti olduğunu ve müşkülleri halledemeyecek durumda bulunduğunu söylüyor. Biraz insaf ile düşündükten sonra mevcut hükümeti bir an önce hitama erdirmek için birbirleriyle yarış ederek gayret gösterdikten sonra yeni bir hükümet teşkili için bütün gayretler sarf olunup neticesiz kaldıktan sonra memleketi hükümete bırakmamak gayreti ile bütün mesuliyeti üzerine alarak çalışan insanlara yardım etmenin bir vazife olduğunu takdir etmek icabederdi. (Ortadan, bravo, sesleri, alkışlar)

C.H.P. programda Büyük Meclise arz etmiş olduğumuz esasları tafsil ve teşrih etmiştir. Mülâhazalarını eğer Mecliste bir iltifat görmesi mümkün olursa biz bundan yalnız memnun oluruz.

Y.T.P. umumi olarak birçok noktalarda hükümetin vaatlerini, beyanlarını destekliyor, vazıh bulmadığı eksiklerinin tamamlanmasını istiyor. Bunları tatbik ederken tamamladığımızı, kendi takdirlerine arz ettiğimiz zaman göreceklerdir.

"Reform meselesinde gerek birinci ve ikinci karma hükümetlerde arkadaşlarımızın reform meselesine, toprak reformu olsun, diğer reformlar olsun tatbikinde bizinde mutabık olduklarını programımızda zikrettik. Yalnız bir vakiadır ki, beraber yaptığımız birçok işler arasında en sonra reformlar geri kalmıştır. Yeni hükümetin başlıca de aldığı meseleler, reform meseleleridir. Bunların şimdiye kadar geç kalmış olmasından dolayı beraber çalıştığımız arkadaşlara bir hitap tevcih etmedik, yalnız kaldığımız zaman bunları daha iyi yapabileceğimizi zannederek Meclise arz

ediyoruz. Bu mevzua taraftar olanların ve gayretli olanların hizmetlerini millete arz etmek için bütün vesile ve fırsatlar önümüzdedir. İyi kullanacaklarını ümid ederiz.

Yalnız, tarafsız idarenin tek parti idaresiyle nasıl bağdaşabileceği soruluyor. Y.T.P. ile beraber, çalıştığımız zaman da, tarafsız idare takip edilmediğinden dolayı C.H.P. ni itham etmek onların bir alışkanlıkları ve zevkleridir. (*Gülüşmeler*) Bu çok tecrübe edilmiştir. Hükümet içinde C.H.P. li bakanların tarafsız olmadıklarına dair en son ki buhranda ciddi şikâyetler oldu ve bütün şikâyetler bu noktaya inhisar etti, C.H.P. li bakanların tarafsız idare takibetmedikleri ittihamı bahis konusu edildi. Ben hulûs ile teklif ettim: İkinci koalisyonda C.H.P. bakanlarının tahkikat neticesinde çıkacak taraflı tutumları ne mesuliyet verirse kabul etmeye razı olduk. Elverir ki, hepsi bunu da kabul etsin. Kimin kusuru var, daha iyi anlaşılın. Uzun boylu konuştuktan sonra beraber görüştüğümüz arkadaşlar, tarafsız idareyi kim yaptı, kim yapmadı, konusunun tahkikatına devam edilmesinde fayda mülâhaza buyu ramdılar. Bundan dolayı bu mesele onların arzusu ile kapandı. Şimdi de Adalet Partisi ve Millet Partisi, hepsi de C.H.P. nin tarafsız idare takibetmediği yolundaki bütün ithamlarına mazi içinde cevap vermeye hazırım "istikbal içinde her türlü hesabını tetkikinize samimiyetle razı olacağımızı beyan ederim. (*Bravo, sesleri, alkışlar*)

Y.T.P. nin Kıbrıs meselesindeki tutumu, umumi olarak Hükümetin beyanını destekliyor, tabii eksik görüyor. Mahrem olarak Büyük Meclise arz edeyim ki, ben bu toplantıya gelmeden önce, bütün parti liderlerini topladım, Kıbrıs meselesi hakkında cereyan eden hâdiseleri takibettiğimiz politika ve istikbal için ihtimalleri hulûsla ve tafsilâtıyla arz ettim. Umumi efkâr önünde sorumlu bir adamın ve sorumlu parti liderlerinin, açıkça münakaşa edemeyecekleri her meseleyi görüştük.

Söyledim ki, takibedeceğimiz politikanın teferruatını, seyrini iyice kavrayıp anlayabilmeniz için, benim bildiklerimin hep] sini söylüyorum. Arzu buyurduğunuz gibi değerlendirebilirsiniz. Görüştük ve dört parti lideri ayrı ayrı benim beyanımdan memnun olmadıklarını söylediler, böyle ayrıldılar.

Şimdi bütün hâdiseleri tafsilâtı ile bildikten sonra burada muhtelif farklarla Kıbrıs meselesini tenkid etmektedirler. Sonunda bu mesele üzerinde itham olduğumuz noktalarda cevap arz edeceğim. Şimdi bir hulûsa ile geçiyorum.

Muhterem arkadaşlarım, Adalet Partisinin tenkidleri iç politika olarak teferruata temas ettikten sonra temel bir mevzu olarak azınlık hükümetini esas alıyor, böyle bir hükümete itimad edemeyeceklerini söylüyor ve benim muhalefet zamanlarımda mevcut hükümeti azınlık hükümeti olarak itham ettiğimden bahsediliyor. Beni muhalefet zamanlarımda seçim sistemi ekseriyet usulü idi. Biz muhalefet olarak iki parti halinde bulunuyorduk. Çokluk sisteminde umumi reylerin yekûnu 1957 senesinde iki muhalefet partisinden aldığı oydan azdı. Ve Mecliste bu sayede çokluk temin etmişler, hükümet sürüyorlardı. Azlıkta bulunan bir hükümet, vatandaşın reylerinin çoğuna sahibolan Meclis çoğunluğu ile vatandaşın reylerinin çoğunluğuna sahibolan partilere ve onların istinadettiği seçmenlere şikâyet edilecek muamelelerde bulunuyordu. Bunu yapamazsınız, diyordum, ekseriyet sisteminin

m arif eti eriyle demokratik rejime alışmış memleketlerde kolayca tatbik edilebilen marifeti eriyle Mecliste çoğunluğu temin ettikten sonra vatandaşın ekseriyetine kötü muamele etmeye hakkınız yoktur diyordum. Şimdi farkını söyleyeceğim:

Nispî temsil usulü ile buradayız. Ve vatandaşlardan aldığımız oyların neticesi olarak Mecliste çoğunluğu temin etmiş değiliz. Aldığımız rey kadar mecliste temsil ediliyoruz. Bu mecliste itimat kazanan bir hükümet, milletin iradesine, itimadına istinadeden bir hükümettir. (*Alkışlar*) Böyle olmasa, hu Mecliste bulunan mebusların, milletin iradesine istinadetmediklerini iddia etmek lâzımdır. Azınlık hükümetinin müşkülâtı büyüktür. Ama Meclisten itimat reyî aldıktan sonra onun meşruiyeti üzerinde söz söylemek, sadece haksızlık ıve sadece şantajdır. (*Ortadan Bravo sesleri, alkışlar*)

Müşkülât çoktur. Bütün kanunların ve işlerin yürütülmesi için Meclis itimat oyu verir ve ondan sonra işlerin yürümesi için verdiği güvenoyuna lâıyk olarak desteklemezse, bir gün yardımcı görünüp ertesi gün onu iptal etmek gibi bir hilekârlık ortaya çıkar. Böyle bir vaziyette, eğer bugün, yarın güvenoyu verirseniz, bu güvenoyundan sonra Mecliste programımızın, işlerimizin yürütülmesi için lütfedip daimî yardımcı olmazsanız o gün emanetinizi iade ederim. (*Ortadan bravo sesleri, alkışlar*)

Bir noktayı arz edeyim: Bugün Adalet Partisinin muhterem hatibi mahallî seçimlerden bahsederken; mahallî seçimler neticesinde Hükümetin azınlıkta kaldığına ve bunun neticesi olarak da Koalisyon partilerinin istifa ettiklerine temas ederek mahallî seçimlerde Hükümetin azınlıkta olduğu meydana çıkmış gibi bir netice çıkardı ve bunu Meclise söyledi.

Şimdi, bu koalisyon müzakereleri esnasında Sayın Gümüşpala'nın hu mahallî seçimler için söylediğini size arz edeceğim.

“Mahallî seçimler üzerine koalisyonda bulunan partiler, daha azlıkta bulunan partiler vatandaş reyini kaybettiklerini görerek istifa ettiler. Bu buhranı vücuda getirdiler, bunun sebebi yok idi. Mahallî seçimler; Meclisteki siyasi faaliyetlere tesir eden ve ona istikamet veren seçimler değildir.” Not ettim, “Sayın lider, bu söylediklerinizi not edeyim” dedim; not ettim bunları.

“Mahallî seçimler; mahallî ihtiyaçlar için vatandaşın mahdud ve muayyen maksat için verdiği oylardır. Bunlar büyük Mecliste siyasî vazifeleri ifa etmek için temel olamazlar” buyurdular ve istifa eden hükümetlerin, istifa edip buhran yaratmalarından çok üzüntü duyduklarını ifade ettiler. Şimdi görüyorum ki; mahallî seçimler Adalet Partisinin başlıca mesnedi olmuştur. (*C.H.P. sıralarından Bravo sesleri*) (*A.P. sıralarından öyle söylemedik paşam sesleri*)

BAŞKAN — Arkadaşlar, lütfen müdahale etmeyin.

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Yanlış anlamadı isem, (Siz de bunları söylediniz. Hep azınlık Hükümetinden bahsediyorsunuz) Meclis, her partiden gelmiş ve bu partilerin tutacağı hükümet bütün kudretlere sahip hükümettir bu kayıtlı güvenoyu vereceksiniz, istediğiniz zaman murakabe edersiniz, istediğiniz

gün hükümeti düşürebilirsiniz. Azınlık hükümetinin zaafı buradadır. Adalet Partisi tenkidinde, kalkınmanın istatistikte yüzde beş söylendiği halde programda yüzde altı bahsettiğimizi tenakuz olarak ifade etti. İstatistik'in bir senelik kalkınma hakkındaki rakamları, üç ayda, altı ayda muhtelif müesseseler tarafından tahmin olunuyor ve sonraki tahminler, ondan evvelki tahminleri tashihi ederler. 1962 geçeli çok olmuştur. En son plânlamanın tesbit ettiği rakama göre, 1962 de %6 kalkınma olmuştur.

Diş ticaret konusu mühim bir konudur. İktisadi vaziyetimizdeki zayıflığın başlıca işareti ve miyarıdır. Bunu bazı hatipler kalkınma zamanında normal buldular, bazıları tedbir noksanına atfettiler. Bunların hepsi, söylenmesi mümkün olan sözlerdir.

Vergilerin dar gelirliyle şâmil olmaması v.s. bildiğimiz ve her Hükümetin tatbik edeceği daima dikkatte bulundurulacak mevzulardır.

Yeni bakanlıkların teşkili için, bunların vazifeleri belli değildir gibi münakaşalar günün ağırlığı ile münasebeti az olan fazla tenkidler sayılabilir. Enerji Bakanlığı ne yapacak? Hiç olmazsa, adı üstündedir, yapacağı bellidir. Sayın milletvekilleri bilirler ki. Sanayi Bakanlığının vazifesinin çok olduğu Mecliste, komisyonlarda çok tenkid edilmiş bir konudur. Bunun ikiye ayrılması, ilim heyetleri tarafından tetkik edilmiş ve bu tetkiklerin neticesini tatbik etmek üzere, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı şeklinde bir müessese kurulmuştur. Köy İşleri Bakanlığı da böyledir. Köy işlerinin yeni Hükümette en önde bulunan bir mesele olduğunu kabul ederek, köy işlerini ve ihtiyaçlarını temin edecek bir müessesenin mevcudiyetini faydalı görüyoruz.

Kıbrıs meselesine geliyoruz, ne yaptık ne yapıyoruz?

Yaptığımız şeyler basittir, istediğimiz şeyler basittir.

Kıbrıs'ta vatandaşlarımız tehlikeye mâruz kalmışlardır. Kıbrıs'ta öteden beri Zürih ve Londra anlaşmalarının kabili tatbik olmadığını iddia eden bir idare vardır. Kıbrıs Cumhuriyeti teessüs ettiğinden kısa bir müddet sonra bu arzular meydana çıkmıştır. Bu arzulara karşı Hükümet hiçbir zaman kayıtsız kalmamıştır. Bu arzuların vahim neticeleri olacağını, karanlık akıbetleri olacağını, Kıbrıs Cumhuriyeti idaresinin kendi kendisine Anayasayı gayrimevcut ve Kıbrıs Cumhuriyetine vücut veren milletlerarası anlaşmaların müeyyidelerini işlemez zannetmesi yanlıştır, hatalıdır, tehlikelidir. Bunu müttetiklerimize, dostlarımıza ve Kıbrıs'ta ahden vazife almış bütün devletlere bütün ciddiyetiyle söyleyip nakletmekten geri kalmadık.

Kıbrıs hâdiseleri patladığı zaman, biz yine Kıbrıs'ta vazifesi olan devletlerin müştereken hareket etmesi, Ahde uygun tesiri en çabuk tedbir olacağını düşündük, derhal teşebbüs ettik, Bizim verdiğimiz ehemmiyetle vazifeli devletler davranmadılar. Hâdiseleri müzakerelerle, daha uzun müzakerelerle halletmek imkânı olacağını sandılar. Bizim vakıa üzerine yaptığımız teşebbüslere ayın 25 ine kadar cevap vermediler. Zaten hâdiseler o kadar süratle cereyan etti ve zaman o kadar ağır geçti ki, 20-21 Aralık gecesinde bir basit zabıta vakası gibi patlıyan mesele,

süratle inkişaf ederek ayın 21, 25 inde büyük gaile tabiatını gösterdi. Ayın 25'inde bütün müracaatlerimizden sonra garanti anlaşmalarındaki münferit müdahale hakkına müracaat edeceğimizi kararlaştırdık ve tebliğ ettik. O gece sabaha kadar geçen hâdiselerden sonra 25'inci günü başlıca teminatçı hükümetler, Yunanistan ve İngiltere, müşterek mesele olarak Kıbrıs olayları ile meşgul olacaklarını cevap olarak bize söylediler. Bu müddet esnasında, vazife ifa etmemizin gerektiğini bütün tedbirleri almaya karar verdik ve almaya başladık. Bunların hiçbirisi gizli olmamıştır. Gerek Kıbrıs Hükümetine, gerek beraber teminatçı olduğumuz devletlerin haberdar olmadıkları hiçbir tedbir almadık. Yarın bunu yapacağız dedik, yaptık, öbür gün bunu yapacağız dedik, yaptık. Müşterek idare kurulduktan sonra, emniyetin huzurun, bir an evvel teessüs etmesi için bir kanuni idare kurulmuş olduğu kanaatiyle beraber çalıştık. Hâdiseleri takibediyoruz. Takibettiğimiz politika budur. Münferit müdahale tedbiri alınıp, üçlü idare kurulduktan sonra bütün dünyada aleyhimizde sistemli bir kampanya başladı. Türkler taarruz ettiler. Türkler bütün bu hareketlerden mesuldür diyerek Güvenlik Konseyine giden bütün teşebbüsler yapıldı. Büyük Meclis emin olabilir ki, hâdiselere derhal el koymuş, en isabetli tedbirler derhal bulunmuş, bunları yürürlüğe sokmak için bütün Avrupa'nın tamamıyla dinî merasim içinde bulunduğu günlerde dileklerimizi, talebelerimizi her payitahta ulaştırmaya ve münferit bir müdahalenin icabettirdiği bütün tedbirlere karar verip onları tatbikata geçirmeye muvaffak olduk. (*Alkışlar*)

Arkadaşlarım, Hükümet buhranını çıkarmış olan, bir aydan beri devam eden ve kendilerinin bir Hükümet kurup bütün bu buhranları halletmesi için kendilerine her desteği yapmış olduğumuz siyasi partilerin insafla vaziyeti muhakeme etmelerini isterim. (*Ortadan Bravo sesleri, alkışlar*)

Bundan sonra ne istiyoruz: Bundan sonraki politikamız, evvelâ Kıbrıs'ta bir emniyet nizamı kurulsun. Büyük kârgaşıklar başlamıştır. Telefon açılmaz, polis işlemez, posta işlemez. Tam bir karışıklık içinde, böyle bir vaziyete İngiliz generali, mütteliklerin müşterek kanaatiyle el koymuştur. İngiliz kuvvetleri orada değildir, getirmeye çalışıyorlar. Türk kuvveti var Yunan kuvveti var, bunlara istinaden evvelâ emniyeti tesis etmeye çalışıyor. Bizim istediğimiz, Kıbrıs için her münakaşadan evvel, bugün üçlü idarenin bir emniyet tesis etmesidir. Bir kere emniyet tesis etsin. Bu emniyetin teessüs etmesi için verilmiş kararlar Türkiye'de istifa etmiş bir Hükümetin son günlerinde ve yeni Hükümetin daha kurulmadığı günlerde alınmıştır. Karşınızda bulunan adam tek başına bütün mesuliyetleri taşımaktadır. (*Ortadan Bravo sesleri, şiddetli alkışlar*)

Muhterem arkadaşlarım, bu şartlar altında memleketi hükümete bırakmak için bilhassa dış gaileler, iç huzursuzluk ihtimalleri karşısında bütün çarelere başvurduktan sonra karşımda bulunan muhterem siyasi partiler, ellerinden gelen bütün gayretleri sarf edip acz gösterdikten sonra memleketi hükümete, anarşiye bırakmamak için vazife alıyoruz. (*Ortadan Bravo sesleri, şiddetli alkışlar*)

Siyasi parti bir gösteriş ve çalım müessesesi değildir. (*Orta sıralardan Bravo sesleri ve sürekli alkışlar*) Siyasi parti demek vatandaşın kaderiyle muayyen kanaatleriyle alâkalı olmak iddiasıdır. Bunun başında bulunanlar murakabe yapacak, murakabeyi hizmet fikriyle yapacak, vazife teveccüh ettiği zaman her tehlikeyi ve her riski göze alacak cesaret sahibi olacaktır. (*Orta sıralardan Bravo sesleri, sürekli alkışlar*) Bir siyasi parti vazife almaz, vazife almak isteyenleri çalıştırmaz onun mânası yoktur. (*Ortadan Bravo sesleri, şiddetli alkışlar*)

Sayın arkadaşlarım, tenkidlere iyi niyetle ve herkesin sorumluluğunu vicdanımda iyi hissetmesini temin etmek maksadiyle vaziyeti açık olarak tahlil ettim, mâruzâtım bundan ibarettir. Sizin güvenoyunuzla, çoklukla vereceğiniz güvenoyunuzla ve ekseriyet sisteminin temin ettiği çokluk gibi değil, bütün icablariyle serbest ve nispî temsil ile kurulmuş bir Meclisin çoğunluğu ile güvenoyu alırsam, millî iradeye, milletin ekseriyetine istinadetmiş bir Hükümet gibi vazife yapacağım, Bu vazifeyi desteklediğiniz müddetçe onu yerine getirmeye çalışacağım. Bu vazifeyi aşikâr murakabe neticesinde veya güçlüğü uğratmak suretiyle içinden iptal etmek usulleriyle karşı karşıya kaldığım zaman derhal emanetinizi sizin sorumlu ellerinize tevdi edeceğim.

Hürmetlerimle (*Ortadan Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar*)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, vakit geçtiği için müzakerelere devam etmek üzere Birleşime ara veriyorum 2'nci toplantı bugün saat 15'te olacaktır.

Kapanma Saati: 13.20

İKİNCİ OTURUM

BAŞKAN — *Fuad Sirmen*

KÂTİPLER: *Nevzat Şener (Amasya)*

Nurettin Akyurt (Malatya)

Açılma saati: 15.00

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, oturumu açıyorum; çoğunluğumuz vardır, müzakerelere devam edeceğiz.

Müzakerelerin cereyan tarzı hakkında iki takrir vardır, okutuyorum.

Sayın Millet Meclisi Başkanlığına

Müzakerelerin cereyanında kolaylık ve söz alan üyelerin programın lehlerinde ve üzerindeki fikirlerini beyana imkân vermeyi teminen bu gibi müzakerelerde söz alanların bir lehte, bir aleyhte ve üzerinde olmak üzere sıralanmasına müsaadelerinizi saygı ile arz olunur.

Ali İhsan Balım (İsparta)

Millet Meclisi Başkanlığına

Şahısları adına söz alanlara (lehinde, aleyhinde, üzerinde) sıralarına göre, söz verilmesini rica ederim.

Fahir Giritlioğlu (Edirne)

BAŞKAN — Aynı mahiyette bir üçüncü takrir daha gelmiştir.

Sayın Başkanlığa

Hükümet programının tenkidi için şahısları adına söz alanların çokluğu sebebiyle müzakerenin İctüzüğün 85'nci maddesinin 2'nci fıkrası gereğince (lehinde, aleyhinde, hakkında) olarak münavebe ile icrasını arz ve talep ederiz.

Kemal Bağcıoğlu (Maraş)

İ. Etem Kılıçoğlu (Giresun)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, şahısları adına söz almış olan arkadaşlara söz verme sırasına dair okunan üç takrir de aynı mahiyettedir. Bu takrirlerde ileri sürülen hususu kabul edenler lütfen işaret buyuranlar... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Şimdi arkadaşlar, şahısları adına söz almış olan arkadaşların isimlerini birer birer okuyacak ve kendilerine lehte mi, aleyhte mi, üzerinde mi konuşmak istediklerini soracağım ve şimdi ittihaz buyurduğunuz karara göre o sıra dâhilinde kendilerine söz vereceğim.

Şahısları adına Hükümet programı hakkında söz alanlar:

1. Ahmet Tahtakılıç (Uşak) Aleyhinde
2. Rauf Kıray (Kütahya) Lehinde,
3. Nihat Diler (Erzurum) Üzerinde,
4. Reşat özarda. (Aydın) Aleyhinde,
5. İlhami Ertem (Edirne) Aleyhinde,
6. Saadet Evren (İstanhul) Aleyhinde,
7. İ. Etem Kılıçoğlu (Giresun) Aleyhinde,
8. Haluk Nur Baki (Afyon K) Lehinde,
9. Fahir Giritlioğlu (Edirne) Lehinde,
10. Halil Özmen (Kırşehir) Üzerinde,
11. Hilmi Aydınçer (Aydın) Aleyhinde,
12. Nurettin Ardıçoğlu (Elâzığ) Vazgeçti,
13. Kadircan Kafıl (Konya) Aleyhinde,
14. Şinasi Osma (İzmir) Aleyhinde,
15. Kemal Bağcıoğlu (Maraş) Üzerinde,
16. Adnan Karaküçük (Maraş) Aleyhinde,
17. Adnan Şenyurt (Erzurum) Lehinde,
18. Şadi Binay (Bilecik) Aleyhinde,
19. S. Sinan Yücesoy (Konya) Üzerinde,
20. İlyas Kılıç (Samsun) Lehinde,
21. Nadir Yavuzkan (Burdur) Lehinde,
22. Sabahattin Savacı (Gümüşane) Üzerinde,
23. Neriman Ağaoğlu (Manisa) üzerinde,
24. Muhiddin Güven (İstanbul) Üzerinde,
25. Gökhan Evliyaoğlu (Balıkesir) Aleyhinde,
26. Nihat Erim (Kocaeli) Üzerinde,
27. Reşit Ülker (İstanbul) Lehinde,
28. Ahmet Oğuz (İstanbul) Üzerinde,
29. Asım Eren (Niğde) Lehinde,
30. Fethi Ülkü (Tunceli) Lehinde,
31. Necmettin Akan (Kars) Aleyhinde,
32. Kadri Eroğan (Urfa) Aleyhinde,
33. Kasım Gülek (Adana) Üzerinde,

RAGIP GÜMÜŞPALA (İzmir) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Sayın Gümüşpala, grup adına tabii değil mi?

RAGIP GÜMÜŞPALA (İzmir) — Grup adına.

BAŞKAN — Buyurun efendim. *(Soldan alkışlar)*

A.P. GRUBU ADINA RAGIP GÜMÜŞPALA (İzmir) — Kıymetli arkadaşlarım, grup sözcülerinin görüşmesinden sonra Sayın Hükümet Başkanının Yüksek huzurunuzdaki görüşmeleri bizde üzüntü yaratmıştır. Sayın Hükümet Başkanının söylediği, bilhassa, Hükümet teşkili hakkında vazife alanların aczile yerlerini bırakmaları ve şimdi de çelme takmaya çalışmaları şeklindeki ağır ithamların, huzurunuzda söylenmemesi lâzım gelirdi.

Kıymetli arkadaşlarım, Adalet Partisi Genel Başkanı, Sayın Devlet Başkanından şartlı olarak Hükümet teşkili vazifesi almıştır: Kuvvetli ve istikrarlı bir Hükümet kurmak... Bu vazifeyi aldıktan sonra buna büyük ehemmiyet ve kıymet vermiş ve sayın liderlerimizle temas başlamıştır. Bu arada Sayın İsmet İnönü ile de temas ettik. Kendileri koalisyon dışı kalacaklarını açıkça ifade buyurdular. Diğer parti liderleri ile yaptığımız görüşmeleri burada tekrar edecek değilim. Biz Hükümet kurmayı şartlı olarak ve bir millî vazife olarak kabul etmiştik. Esasen parti olarak görüşümüz de bu idi. Kuvvetli istikrarlı bir Hükümet kurmak... Yaptığımız temaslara buna muvaffak olamayacağımızı görünce Devlet Başkanına “Ben kuvvetli bir Hükümet kuracağım, istikrarlı bir Hükümet kurabileceğim” tarzında bir görüşme yapamaz ve Devlet Başkanına karşı hakikatler haricinde bir görüş ifade edemezdim. Aksi takdirde kendimi Türk milletine karşı ve Yüksek huzurunuzda Meclisimize karşı suçlu addederdim. Onun için Hükümeti kuramayacağımızı ve kurmayacağımızı arz ettim.

Azınlık Hükümeti üzerinde partimiz ve Temsilciler Meclisimiz uzun münaakaşalar yapmış ve bunun uygun olmayacağı üzerinde durmuştur. Diğer partilerimizden de lüzumu kadar, arz ettiğimiz nisbette destek ve müzaheret görmeyince, yalnız 147 milletvekili ile burada bir Hükümet kurmak teşebbüsü memleket için, memleketin âtisi için büyük hata olurdu ve ben bunu memlekete ihanet telâkki ettim, onun için kabul etmedim. *(Soldan, Bravo sesleri alkışlar)* Bunu bu şekilde Yüksek huzurunuzda açıklıyorum.

Partimizin diğer görüşleri hakkında Sayın Hükümet Başkanına lâzım gelen cevap verilecektir; bu ayrı. Yalnız niçin Hükümet kurmadık ve niye kurmadık, bunu ifade ettim. Hepinize hürmetler ederim arkadaşlarım. *(Soldan şiddetli alkışlar)*

HASAN DİNÇER (Afyon Karahisar) — Grup adına söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun Dinçer. *(Başbakan söz istiyor sesleri)* Sayın Başbakan, Sayın Dinçer’den evvel mi konuşmak istiyorsunuz, sonra mı?

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Sonra konuşayım.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Dinçer.

C.K.M.P. GRUBU ADINA HASAN DİNÇER (Afyon Karahisar) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar; Hükümet Başkanının öğleden evvelki konuşmalarını dinlerken samimiyetle itiraf edeyim ki, denin bir hüznün duyduk hüznü duyduk. Çünkü tarihî şahsiyeti, tecrübesi ve tekrar Hükümet kurmaya memur edilmiş olmasının mümtaz vaziyeti karşısında Başbakanın tehdidimiz, hakaretimiz ve kendisinden, olgunluğundan ve tecrübesinden beklenmeyecek şekilde “hilekârlık, şantajcılık ve aciz” gibi kelimelerin telâffuz edilmiş olmasını bu kürsüden duymak hakikaten hazindi de onun için hüznü duyduk arkadaşlar. *(Sağdan alkışlar)* Konuşmaları sırasında C.K.M. Partisini ve yine kendileriyle ortaklık etmiş olan diğer partiyi Hükümet buhranını tevlidetmek için birbiriyle yarış eder vaziyette tavsif ettiler. *(Sol taraftan yalan sesleri)*

Arkadaşlar meselesinin aslı bu mudur? Meselenin iç yüzü bu mudur? Bunu huzurunuzda ifade etmek artık kaçınılmaz bir zaruret haline gelmiştir.

İkinci koalisyon çalıştığı sıralarda içinde bir huzursuzluk vardı, bir ahenksizlik vardı; bu huzursuzluk nihayet dışa vurdu, Meclis kürsüsüne kadar geldi, gazetelere kadar aksetti ve artık kapanmaz, örtbas edilemez hale geldi. Biz bu huzursuzluğun devamı halinde memlekete faydalı olamayacağımız kanaatine vardık. Huzursuzluğu biz söylemiyoruz. Sayın Başbakan muhtelif beyanlarında, “Hükümet buhranı aslında aylardan beri devam eden bir buhrandır.” demek suretiyle bu hakikati ifade ettiler. Aylardan beri devam eden bir buhran içerisinde Hükümette kalmak... Eğer bizden bunu istiyorlarsa, bu, memleketin menfaatlerine değildir. Memleketin menfaatleri, artık huzursuz olan, çalışamaz olan Hükümetin yerini huzur içerisinde çalışan, ahenk içerisinde çalışan kuvvetli bir Hükümete devir ve teslim etmektir. İşte biz bunu yaptık. Vazifeden kaçmadık; vazifenin kemali ile yürütülmesi imkânlarını hazırladık. Demek ki, hakikatte yarış yapmış isek yaptığımız yarış daha iyiyi, demokratik rejim içerisinde daha kuvvetliyi, daha kemalliyi kurma imkânını bahsetmenin yarısını yaptık, arkadaşlar. *(Sağdan, Bravo sesleri alkışlar)* Vatanseverlik, memleket hizmeti hiç kimsenin inhisarı, imtiyazı altında değildir. *(Sağdan, Bravo sesleri)* Ne Sayın İnönü’nün, ne C.H. Partisinin burada bir inhisarı, imtiyazı olamaz. Bu memleketin seçilmek suretiyle buraya gönderilmiş olan milletvekillerinde ve bu memleketin hizmetinde vazife almış olan partilerinde bu şerefli duygu yaşamaktadır, vardır, yaşayacaktır, arkadaşlar. *(Sağdan, soldan Bravo sesleri alkışlar)*

Ne oldu? Hükümet çekildi, Hükümet buhranı oldu. Demokrasilerde vazife almak ne kadar tabii ise, vazifeden bir gün ayrılmak da o kadar tabiidir. Bunu niçin yadırgıyoruz? Vazifeye gelen insanları alkışlamak, vazifeden çekilenleri kötülemek... Hayır. Bu, demokrasiye uygun bir zihniyet değildir. Vazifeden çekilişin sebebi daha iyiyi temine matuf olduğu zaman takdir edilmek lâzımdır. Yeni Hükümetin kuruluşunda bize tekrar vazife teklif edildi. Yani, “C.H. Partisi ile C.K.M.P. bağımsızların da desteklemesi suretiyle bir Hükümet kuracak, burada vazife alınız”, dedi. Ama bize teklif edilen Hükümetin şekli, tebliğimizde de açıkladığımız gibi, bir ekalliyet Hükümeti idi. Hükümetlerin muvaffakiyeti, Millet’in ve Meclis’in ekseriyetine dayandığı müddetçe mümkün olduğu kanısında olduğumuz içindir ki, bu Hükümete girmekten çekindik. Yoksa bir vazifeden kaçmak için değil, arkadaşlar.

Eğer bize teklif edilen Hükümet şekli hakikaten istifamızda düşündüğümüz gibi kemalli, istikrarlı ve kuvvetli bir Hükümet şekli olsaydı tereddütsüz bu vazifeyi kabul ederdik. Demek ki, meseleler başka açılardan mütalâa edilmek suretiyle hakikatler burada başka bir istikametle, başka bir maske ile başka bir hüviyetle örtülmek isteniyor.

Muhterem arkadaşlarım; bu memleketin dertleri hepimizin derdi, bu memleketin meseleleri hepimizin meselesi, bu memleketin ıstırabı hepimizin ıstırabı neşesi hepimizin neşesidir. Hepimiz bir milletin kanından gelmiş, soyundan gelmiş, kalpleri o millet için çarpan insanlarız. Birbirimizi, vazife alırken, vazifeden ayrılırken rencide etmeye, damgalamaya ve parçalamaya hakkımız yok. (*Sağdan, soldan Bravo sesleri alkışlar*) Biz ne dedik tenkidimizde. “Tekrar Hükümeti kurmaya memur edilen Sayın İnönü’nün Hükümet kurma çabası sırasında bir Kıbrıs buhranı baş gösterdi. Bir buhran ki, bu memleketi yarın bir harbe kadar götürebilecek bir buhrandır. O halde Hükümetin kuruluşunda, normal şartlar yanında nazik şartlar ve vahîm hâdiselerle karşı karşıyadır. O takdirde bütün hissi meselelerden tecerrüdetmek suretiyle daha kuvvetli bir kuruluşa gitmek, millî bir Hükümete doğru gitmek gerekirken bu lâzıme riayet edilmemiş, bir ekseriyet Hükümeti ile meselelerin ciddiyetiyle mütenasip bir davranış gösterilmemiştir.” dedik.

Bu bir hakikattir ve tarih önünde bunu bir kere daha ifade etmekte ve tescil etmekte zaruret görüyoruz. Demokrasilerde bir Hükümet buhranı olmasa dahi, memleket fevkalâde, ahval içine girdiği zaman, hükümetlerin daha kuvvetli bir Hükümet kuruluşuna imkân vermek için yerlerini bıraktıkları görülmüştür. Vatanperverlik, bunu icap ettirir. Ama bizde bir Hükümetin kuruluşunda, böyle bir Millî Hükümet kurmaya, böyle bir kuvvetli Hükümet kurmaya meydan varken, imkân varken bunun yapılmamış olması hatadır, diyoruz. Günah mı işlemiş oluyoruz? (*C.K.M.P. sıralarından Bravo sesleri ve alkışlar*)

Sayın İnönü burada dediler ki, “Kıbrıs buhranı karşısında karşınızdaki adam tek başına bütün mesuliyeti üzerine almıştır.” Arkadaşlar; elimizde bir Anayasa var, bir demokratik teamül var ve dünya kurulalıdan beri hükümetlerin mesuliyetlerine ait konmuş kaideler var. Sayın İnönü tek başına tek adam değildir. Yeni Hükümet ayın 26’sında kurulmuştur. 26’sında yeni Hükümetin, bu kürsüden ilân edildiği âna kadar mesuliyette kendileriyle beraberiz. Tek başına kalmamıştır. Anayasanın koyduğu kaide budur. Hükümet mefhumunun ifade ettiği mâna budur. Bu kürsüde okunduktan sonra da yine tek başına kalmamıştır, arkadaşları vardır. O halde bu beyanı sadece demokrasiye aykırı bir beyan olarak kaydetmek isterim. Beraber mesuliyet aldığımız devrenin mesuliyetine, şerefle iştirake hazırız. Ama şereflerinde de hissemiz olduğunu lütfen kabul etsinler. Ama tek adamlık iddiasının ifadesi, bu rejimin ifade ettiği mâna ile bağdaşamaz. (*Sağ taraftan alkışlar*)

Sayın İnönü, kendisine güvenoyu vereceklerin ilânihaye kendisini desteklemelerinin lâzım geldiğini de ifade ettiler. Ve böyle olmazsa bu bir sahtekârlık ve hilekârlıktır, dediler. (*Ortadan gürültüler, “Yanlıs anlamışsın” sesleri*)

Bir kere, bu söze biz alınmıyoruz. Çünkü güvenoyu vermek niyetinde değiliz. Ama... (C.K.M.P. ve A.P. sıralarından alkışlar ve Bravo sesleri) Ama oy verecek kimse-leri ilânihaye kendisini takibetmeye sevk eden bir ifadeyi burada beyana zannediyoruz mezun değillerdir.

Muhterem arkadaşlarım; bu Meclisten güvenoyu isteyen ve bu suretle de memleketin idaresinde bir fedakârlık numunesi vereceğini ilân eden bir Başbakanın hakikatte konuşmasının böyle olmaması icabeder. Hakikatte konuşmanın ifade ettiği bir mânâ vardır. O da bana oy vermeyin mânâsıdır. Böyle bir neticeye götürmenin edası içinde konuşmuşlardır. (Sağdan, Bravo sesleri)

BAŞKAN — Arkadaşlar sükûtnunuzu lütfen muhafaza ediniz.

HASAN DİNÇER (Devamla) — Partileri acz içinde göstermek, bütün partileri hu şekilde tasvir etmek hem bir Başbakana yakışmaz, hem de memleketin menfaatlerine uymaz arkadaşlar. Partiler acz içinde değildir. Bu partiler bu memleketin hizmetinde icabederse kellelerini verecek kadar yüreği pek insanların topluluğudur. Bunu Sayın İnönü daha iyi bilirler. Hürmetlerimle. (Sağdan bravo sesleri, alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Alican Y.T.P. Grubu adına. (Alkışlar)

Y.T.P. GRUBU ADINA EKREM ALİCAN (Sakarya) — Çok muhterem arkadaşlarım, sabah toplantıyı saat 12 de terk etmek mecburiyetinde kalmıştım, bir cenazem vardı.

Arkadaşlarım Sayın Başbakanın grup sözcülerinden sonra yaptığı konuşma hakkında bana izahlarda bulundular. Henüz konuşmasının tam metnini de okumak imkânını bulamadım. Yalnız Sayın Başbakanın, bir buçuk yıl beraber çalıştığım, Hükümette iyi kötü icraatı beraber yürüttüğümüz Sayın Başbakanın, bu konuşmasında partimizi ve bu arada benim şahsımı ilgilendiren hakikaten arzulamadığım istikamette bazı tenkidlerde bulunduğunu öğrendim, şüphesiz üzüldüm. Yalnız, bu vesile ile bazı konular üzerinde bana da konuşma imkânını verdiği için kendilerine üzüntülerimin yanında ayrıca teşekkürlerimi de ifade etmek isterim.

Sevgili arkadaşlarım, Türkiye’de yeni Anayasamızın esaslarına göre demokratik rejimin temellerini atma yolunda gayretler sarf etmekteyiz. Bu gayretlerimiz bilhassa nispî temsilin zaruri kıldığı koalisyon sistemi içinde yürütülmektedir. Koalisyon sistemine müstenit hükümetler A.P., C.H.P. koalisyonu ile başlamış, bugün takviyeli C.H.P. iktidarı haline gelmiş bulunmaktadır. Biz, peşinen ifade edeyim ki, 1961 yılından bu yana demokratik rejimimiz bakımından bu inkişafı müspet istikamette mütalâa etmekteyiz ve bu inkişafın bu istikamete yöneltilmesinde, Sayın Başbakan İnönü’nün kendisine düşen gayretleri kâfi derece sarf ettiğine inanıyoruz. (Y.T.P. sıralarından alkışlar)

Bizim ikinci koalisyondaki mücadelelerimiz, Sayın İnönü’yü bu istikametteki gayretleri biraz daha olumlu bir şekilde desteklemek yönüne tevcih için olmuştur. Belki onların, Sayın İnönü’nün görüşü bizim görüşümüzle bağdaşamamaktadır. Ama biz bir takım hareketler yapmak suretiyle demokratik rejimin memlekette

kemâliyle yerleşmesi, koalisyon sisteminin kemâle ermesi bakımından, müspet istikamette olduğumuza kendilerini iknaa çalıştık, muvaffak olmadık, 2'nci Karma Hükümet bozuldu. Bu sebeple bu Hükümetin bozulmasında muhterem Başbakanın bizi, "Hükümeti bozmakta yarışa çıktılar." şeklindeki tenkidlerini hiçbir suretle isabetli mütalâa etmedim. Sayın Dinçerin söylediği gibi, hükümetleri kurmak da vardır, hükümetlerden ayrılmak da tabîi bir demokratik icaptır. Niçin bunu yadırgıyorlar Sayın İnönü, bunu anlamama imkân yoktur. Lütfetsinler; bu yadırgamanın sebebini izah etsinler.

Biz niçin Hükümetin içerisinde vazife aldık, koalisyon sistemi içinde çalıştık, "müşterek müessiriyet, müşterek mesuliyet prensibi tatbiki konulmalıdır." dedik. Kendileri "tatbiki koyuyoruz" dediler. Biz "hayır" bu istikamette devlet idaresi, müşterek müessiriyet, müşterek mesuliyet esasına dayanamaz" dedik ve bu görüşümüzü bilhassa plânlama konusunda müşahhas misâlini ortaya koyduk. Ama Sayın İnönü'yü bir türlü ikna etmek imkânını bulamadık. Bakın, son koalisyon müzakereleri sırasındaki bir beyanları, İkinci Koalisyon Hükümetinde vazife gördüğümüz sıradaki tereddütlerimizin yerinde olduğunu ve Üçüncü Koalisyon Hükümetine iştirak etmememizin isabetli olduğunu nasıl isbat etmektedir. Sayın İnönü, Üçüncü Koalisyon müzakereleri yapılırken müzakere heyetlerinin karşısına geldi, "plân benim hayatımın idealidir, plâna ortak tanımam." dedi.

Şimdi istirham ediyorum; plân, sizin hayatınızın ideali ise ve Türk Milleti size tek başınıza Hükümet kurma imkânını vermişse o idealinizi ortak tanımaksızın tahakkuk ettirebilirsiniz. Ama Türkiye'de nispî temsil sistemi mevcut bulunduğu, Türkiye'de koalisyon Hükümetleri kurulması zarureti mevcud olduğu müddetçe, koalisyon Hükümetlerinde diğer partilerle ortak olmaya mecbursunuz. Devletin idaresinde diğer partiler de muayyen görüşlere sahiptirler. Sizin karşınıza çıkacak; "Benim de şu görüşlerim tahakkuk imkânı bulacak olursa, koalisyon Hükümetlerine girerim veya Koalisyon Hükümetlerinde çalışmaya devam ederim." diyeceklerdir. Siz belki maziden bazı alışkanlıklar dolayısıyla... (*Sağdan ve soldan alkışlar, Bravo sesleri*) Ortak tanımazsınız; ama ortak tanımamanın ortamını sağlamak mecburiyetindediniz. Yani, kendi partinize, tek başına iktidarı sağlarsanız, ortak tanımazsınız.

Sevgili arkadaşlarım, eğer bu memlekette Koalisyon sistemi içinde Hükümet kuracaksak ve biz bu Hükümete davet edileceksek, ben burada bir defa daha tekrar ediyorum, o Hükümette vazife alabilmemiz için Devlet idaresinde ortak olacağız, plânda da ortak olacağız, diğer reformlarda da ortak olacağız. (*Y.T.P. sıralarından, alkışlar*) Aksi halde Hükümette vazife almamız tabiatıyla imkânsız olacaktır; Sayın İnönü'nün hayatının idealini, takdir ediyorum. Elbet plânlı ekonomi fikrini benimsemiş olmalarını, biraz geç kalmış olsa dahi (*Y.T.P. sıralarından*) *gülüştürmeler* hakikaten takdirle karşıladığım ve bu istikâmetteki gayretlerini daima takdirle andığım muhakkak. Ama bizini de hayatımızın ideali var, biz de siyasi hayatımız boyunca muayyen fikirlerin müdafaasını yaptık. Biz siyasi hayatımıza girdiğimiz günden beri plân fikrinin müdafaacılığını ettik. O halde Devletin idaresinde vazife almamı-

zı, Koalisyon Hükümetinin devamını arzulamakta idiyseler, bu çeşit inhisar fikrin-den vazgeçmek lüzumunu hissederler. Muhterem Millet Meclisimizin muhterem üyeleri, asıl aradaki ihtilâf işte bu inhisar zihniyetini terk edememiş olmalarından doğmuştur. Bundan sonra da bu zihniyeti terk edemezlerse, bu çeşit ekalliyet Hükümetleri kurmak durumundan daha ileri gidemiyeceklerdir. Hâdisenin esası budur. Ama bizi niçin tenkid ederler? Bize; “Benim her şeye aklım erer, ben Devleti idare ederim, siz de gelin siyasi bakımdan, Mecliste ekseriyet temini bakımından noksanımızı tamamlayın.” derlerse, şüphesiz bizim böyle bir figüranlık vazifesini kabul etmemiz bahis konusu olamaz. (*Soldan ve Sağdan, Bravo sesleri, alkışlar*) Bizim bütün gayretlerimiz bu istikamette olmuştur. Hattâ pek çok kıymetli arkadaşımın muhtemelen bana yöneltmiş oldukları tenkidlerin mesnedi olan, ikinci Koalisyon zamanındaki muhtıra hikâyesi de bu gayretlerin bir merhalesi haline tatbika konmuştur.

Bir Koalisyon düzeni kurduk. Bu koalisyon düzenini kurduğumuz zaman, Hükümetleri kurarken bir Koalisyon Protokolü yapıyoruz. Başlangıçta her tarafı düşünememe ihtimali vardı. Zaman zaman, bu Koalisyon Protokollerinde ıslahat yapalım, noksan olan tarafları ıslah edelim, dedik. Sadece biz haklıyız iddiasında değildik, bizim haklı taraflarımız olduğu gibi, diğer ortaklarımızın da haklı tarafları olabilir, aslolan memleketin menfaati, şu Koalisyon sisteminin en ileri bir neticeye ulaştırılmasıdır? O halde lütfedin, bunun üzerinde gerekli ıslahatı yapalım, dedik. Olmadı, Muvaffak olmadık. Arkasından mahallî seçimler geldi. Bu arada, hep bildiğiniz gibi Hükümeti zaafa düşürücü, Hükümet içi çatışmalar Meclisinize kadar intikal etti. Artık yıpranmış olan bu Hükümeti yenilemek şarttı. Daha kuvvetlisini kurmak imkânını başarabildiğimiz nisbette, daha kuvvetli bir Hükümet kuralım ve bu memleketin meseleleri daha ciddi bir şekilde bu Hükümet tarafından ele alınsın, dedik.

Sayın Başbakan bizim bu sözümüzü, sadece memleket endişelerinden neşet eden bu samimî düşüncemizi niçin değerlendirmezler de, ortak Hükümeti bozmak için yarışa çıktılar, şeklinde, bizi hak etmediğimiz bir itham altında bırakmak isterler; bunu ben hakikaten anlıyamadım ve arkadaşlarımı hayretle dinledim.

Sayın Başbakanın yeni Hükümeti kurmak konusunda da bu Hükümeti mümkün olan kuvvetli zemin üzerine oturtmak hususunda kâfi gayret gösterdiğine de inanmamaktayım. Öyle zannediyorum ki, Hükümet için istikrar fikrini Sayın Başbakan, Hükümetin oturacağı zeminin kuvvetine tercih etmektedirler. Bu şekilde takviyeli bir C.H.P. Hükümetinde, şüphesiz Hükümet için istikrar, Koalisyon Hükümetlerine nazaran daha ileri nisbette olacak ve arzuları yerine gelecektir. Bu suretle Hükümette ortak tanımamak fikirleri daha güzel tatbik sahası bulmuş olacaktır. Ama demokratik rejim bu çeşit istikrarlarla sağlanamaz. Demokratik rejimin esası, Hükümetin oturduğu zeminin kuvveti meselesidir. Bu zemin, Meclis içinde, Meclis dışında âzami kuvvet halinde sağlanacak olursa, öyle zannediyorum ki, Hükümet içi istikrar meselesi kendiliğinden halledilmiş olacaktır. Bu itibarla bendeniz 3'ncü Hükümeti kurmak konusunda Sayın Başbakan'ın daha kuvvetli bir zemin üzeri-

ne bir Hükümet oturabileceği kanaatinde idim. Ama arz ettiğim gibi Hükümet içi istikrarı tercih etmiş bulunmaktadırlar. Şimdi bu mânadaki Hükümet içi istikrarı arzusunu izhar etmekte ve Meclis içi istikrar haline getirebilmek “Hükümetime güvenoyu verenlerden bilâhare getireceğim kanunlara dahi bugünden güvenoyu verme taahhüdünü isterim.” demektedirler. *(Ortadan, öyle bir şey yok, nereden çıkardın sesleri) (Gürültüler)*

BAŞKAN — Müdahale etmeyin arkadaşlar; sükûtu muhafaza edin, rica ediyorum.

Y.T.P. GRUBU ADINA EKREM ALİCAN (Devamla) — Sevgili arkadaşlarım, konuşma metnini okuyamadığımı peşinen söyledim, yalnız dinliyen arkadaşım Hasan Dinçer, bunu dinlediği halde bu ifadeyi kullandı. Eğer ben yanlış anlamışsam arkadaşlarımızın bu şekilde sert ihtarlarına lüzum yok. “Cümleyi yanlış anlamışsınız Sayın Başbakan çıkıp tavzih ederler” dersiniz, çıkarlar tavzih ederler, o zaman benim mütalâam da mesnetsiz kalır. Kendilerinden istirham ediyorum, çıksınlar tavzih etsinler. Biz...

BAŞKAN — Sayın Alican, devam buyurun, cevap vermeyin. Arkadaşlar siz de müdahale etmeyiniz, sükûnetle dinleyiniz efendim.

Y.T.P. GRUBU ADINA EKREM ALİCAN (Devamla) — Aziz arkadaşlarım, biz, konuşmamızda vereceğimiz oyun rengini dahi ifade etmedik. Hattâ dedik ki, Sayın Hükümet, tabiatıyla bu konuşmalara cevaplar da verecek, bunların cevaplarını da dikkate aldıktan sonra grubumuz oylarıyla görüşünü değerlendirecektir.

Bana öyle geliyor ki, biraz evvel Dinçer arkadaşımın da temas ettiği gibi, Sayın Başbakan, bizim bu şekilde kendisine bir miktar veyahut ta tamamen itimat oyunu vermemiz ihtimalini dahi bertaraf etmenin bir nevi tedbirini alan duruma girmiş bulunmaktadırlar. Kendi kendime, acaba diye düşündüm, Sayın Başbakan Hükümetin kurulması vazifesi Sayın Gümüşpala'ya verildiği zaman Orman Çiftliğinde hepsi benim karşımda toplansınlar” buyurmuşlardı, bugün de Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsünden “hepiniz karşımda toplanmalısınız” demek mi istemektedirler. *(Ortadan, hayır, öyle bir şey yok, sesleri)*

Sevgili arkadaşlarım, şimdi esasa gelemim. Sayın Başbakan Hükümetin kurulmasına takaddüm eden günlerde bağımsız arkadaşlarımızdan birtakım taahhütler almış. Duyduğumuza göre bu taahhütler Başbakanlıkta imza edilmiştir. “Her türlü reformlarınızı sonuna kadar desteklemeyi taahhüd ediyorum” şeklinde... *(Ortadan, yok öyle şey sesleri, nereden çıkarıyorsun, sesleri, gürültüler)*

CAVİT ORAL (Adana) — Yok öyle bir şey, yanlış anlamışsınız. Müsaade edisin, izah edeceğim... *(Gürültüler)*

BAŞKAN — Rica ediyorum, Sayın Oral, oturunuz efendim.

Y.T.P. GRUBU ADINA EKREM ALİCAN (Devamla) — Ben Meclis kürsüsünde hararetle celseler olduğu zaman çok memnun kalırım.

“Yok öyle bir şey” diyenlere karşı Sayın Başbakanı işhadediyorum, iki taraf halletsin, *(Sağdan, soldan, alkışlar)* Halledin, bakalım. Cavit Bey, Sayın Başbakanla.

BAŞKAN — Sayın Alican lütfen siz karşılıklı konuşmayınız.

Y.T.P. GRUBU ADINA EKREM ALİCAN (Devamla) — Sayın Başbakanı bir konuşmamızda Başbakanlıkta şöyle tenkid ettim. “Sayın Paşam” dedim, “Ben, bir hususta, zatı alinizi de tenkid ediyorum” dedim. “Ne demektir bu, bağımsızların gelip de size taahhütte bulunmaları?” kendilerine söyledim, unutmamışlarsa ifade etsinler. Bu olmaz. Bir nevi partili mebusları bağımsızlığa sevk edici bir tutum. (*Gülüşmeler*) Hükümet kuruyorum, bir an evvel bağımsızlığınızı tesbit edin, gelin taahhüdünüzü yapın. Hükümete girmek ihtimaliniz artacaktır demek... (*Sağdan, soldan, şiddetli alkışlar*) demek siyasi ahlâka uygun bir hareket olamaz. (*A.P. ve Y.T.P. sıralarından Bravo, sesleri, alkışlar*) Yıllarca bu kürsülerde siyasi ahlâk müdafaası yapmış olanların bu hareketleri yapmamaları lâzım gelir dedim. Olmaz böyle şey, sizi tenkid ediyorum, dedim. Bu hareketlere ön vermemek lâzım gelir, dedim. “Ben her türlü reformu sonuna kadar destekliyeceğim, taahhüt ediyorum.” demek, ne demek? Ya o reform adı altında Meclise getirilmiş olan kanun, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin rejimini değiştirecek bir kanun ise, gene mi destekliyeceklerdir? (*Y.T.P. sıralarından alkışlar*), (*C.H.P. sıralarından şiddetli gürültüler, “partiye hakaret ediyor-sun”, sesleri*)

BAŞKAN — Arkadaşlar, sükûtu muhafaza ediniz. (*Gürültüler*)

OĞUZ ORAN (İstanbul) — Alican, senin evveliyatını biliyoruz...

Y.T.P. GRUBU ADINA EKREM ALİCAN (Devamla) — Bu çeşit sahnelere çok alışığım, yeniden başlıyoruz. (*Ortadan, şiddetli gürültüler*) Kürsüye kadar yürüyenler çok oldu, buna alıştık biz, alıştık (*Gürültüler*)

OĞUZ ORAN (İstanbul) — C.H.P. den bu nevi kanun, gelmez!

Y.T.P. GRUBU ADINA EKREM ALİCAN (Devamla) — Bu, demogoji bu.

İSMAİL ERTAN (Denizli) — Senin evveliyatını biliyoruz. (*Gürültüler*)

BAŞKAN — Arkadaşlar, Oran!.. Sükûtu muhafaza ediniz, yoksa ihtar cezasını tatbik etmeye mecbur kalacağım. Arkadaşlar... (*Gürültüler*) Müsaade buyurun, hatip Başbakanla arasında, cereyan eden bir görüşmeden bahsetmektedir, oturduğunuz yerden müdahale edip hatibin sözünü keserseniz diğer gruplardan da müdahale vâki olacak, müzakerenin selâmetle cereyanına imkân kalmıyacaktır. Arkadaşlarımdan rica ediyorum, sükûtu muhafaza ediniz. Söz alan arkadaşlar sırası geldikçe cevap verir. Başbakan icabeden cevabı esasen verecektir. Kendileri söz istemiştir. Rica ediyorum, sükûtu muhafaza ediniz, efendim.

Y.T.P. GRUBU ADINA EKREM ALİCAN (Devamla) — Muhterem arkadaşlar.

ASIM EREN (Niğde) — Haydi oradan palavracı adam.

BAŞKAN — Sayın Eren, rica ediyorum (*Gürültüler*) Sayın Eren.

Y.T.P. GRUBU ADINA EKREM ALİCAN (Devamla) — Biraz yakına gelir söyler misiniz ne söylediğinizi.

ASIM EREN (Niğde) — Palavracı! (*Gürültüler*)

BAŞKAN — Sayın Eren hatibi tahkir etmeye hakkınız yoktur, efendim. Grup idarecileri, arkadaşları teskin etmeye gayret ediniz. Sayın Alican, lütfen karşılıklı konuşmayınız, devam ediniz, buyurunuz.

Y.T.P. GRUBU ADINA EKREM ALİCAN (Devamla) — Yalnız Sayın Başkan-dan benim de ricam var. Mebusluk seviyesiyle kabili telif olmıyan şekilde hitaplarda bulunmaktadırlar. Onlara da ikaz edilmesi lâzımdır.

BAŞKAN — Müsaade buyurunuz. Sözlerini geri aldirmek istiyorsanız, çağırırız, o muameleye tevessül ederiz. Karşılıklı konuşma olduğu takdirde müzakere-nin devamına imkân kalmıyacaktır. Rica ediyorum, sükûnetle dinleyiniz, buyurun efendim.

Y.T.P. GRUBU ADINA EKREM ALİCAN (Devamla) — Arkadaşlarım ifadele-rimi dikkatle dinlemeden birden heyecana kapılmaktadırlar. Ne dedim? Bahis bu-yurduğunuz şekilde kanun, gelecektir, mânasında bir şey mi söyledim? 1957 bütçe müzakerelerinde de başımdan böyle bir şey geçmişti. Ben meselenin esası üzerinde duruyorum. Arkadaşlarım vicdanlarını ellerine koysunlar, dinlesinler. Diyorum ki, bu şekilde, gelecek her türlü reform kanununu destekliyeceğiz, diye taahhüt almak isabetli bir hareket midir? Bu bir. İkincisi; meselâ diyorum, “Reform adı altında Türkiye Cumhuriyeti Devletinin rejimini değiştirici bir kanun gelse de”, Sayın Baş-bakan, “getirecek”, demiyorum. (*Gürültüler*)

BAŞKAN — Arkadaşlar, müdahale etmeyiniz efendim, izah ediyor, gürültüyle iş hallolmaz ki. Sükûneti muhafaza ediniz.

Y.T.P. GRUBU ADINA EKREM ALİCAN (Devamla) — Böyle bir ihtimal üze-rinde düşünmeye lüzum yoktur, diyorsunuz öyle mi arkadaşlar? (*Ortadan, “evet evet” sesleri*) Pekâlâ, müsaade edin, farz edelim ki, bu ihtimal yok.

YAHYA DERMANCI (İçel) — Anayasa yok mu, Anayasa Mahkemesi yok mu?

Y.T.P. GRUBU ADINA EKREM ALİCAN (Devamla) — Müsaade buyurun dostum, müsaade buyurun hiç telâş etmeyin.

Reform kanunları adı altında gelecek kanunların her cephesini bu sayın ar-kadaşlarımız peşinen, Sayın Başbakanla muvazi düşündüklerini nereden bilmek-tedirler acaba? (*C.H.P. sıralarından, “prensibi” sesleri*) Efendim, prensip denir de o prensiplerin içerisine neler girebilir? Bunun için meselenin esası sakattır.

Şimdi, Sayın Başbakan, aynı taahhüdü bugün kendilerine güvenoyu verecek milletvekilleri tarafından da yapılmasını istiyen duruma girmektedir, eğer o cümle-leri doğru ise... Eğer, çıkarlar cümle yanlış anlaşılırmıştır derlerse, o takdirde mesele yoktur; mütalâalarım o zaman mesnetsiz kalmış olur. Bu itibarla açıkça hatırlatırım ki, burada Grubumuza mensup arkadaşımız şu veya bu milletvekili arkadaşımız be-yaz oy, kırmızı oy verir, bilemem. Verilen beyaz oyların böyle bir anlayışa müsait olmadıklarını, böyle bir mâna taşımadığını peşinen ifade etmek icabeder. Böyle bir anlayışı hattâ kendi gruplarının dahi kabul etmemesi lâzım geldiği kanaatindeyim.

Aziz arkadaşlarım, benim sabahki toplantıda Sayın Başbakanın Grubumuza tevcih ettikleri tenkidler konusunda şu anda cevap vermek ihtiyacını duyduğum hususlar bunlardır.

Başbakanın cümlesini arkadaşlarımla, şimdi gönderdikleri zabıttan okuyarak huzurunuzdan ayırayım; “Müşkülât çoktur. Bütün kanunların ve işlerin yürütülmesi için Meclis itimat oyu verir. Ve ondan sonra işlerin yürümesi için verdiği güvenoyuna lâıyk olarak desteklemezse, bir gün yardımcı görünüp ertesi gün bunu iptal etmek gibi bir hilekârlık ortaya çıkar.” Cümle bu. *(Orta sıralardan, gürültüler)*

BAŞKAN — Arkadaşlar gürültü etmeyin lütfen.

Y.T.P. MECLİS GRUBU ADINA EKREM ALİCAN (Devamla) — Sayın Başbakanın, açık bono isteme teklifine, şu ifadeleri. ile Sayın C.H.P. Grubunun da işti-
rak ettiğini öğrenmiş bulunmaktayım.

Netice meseleleri vuzuha kavuşturmaktır. Ben de birtakım meseleleri vuzuha kavuşturdum zannediyorum. Hürmetlerimle. *(Sağdan şiddetli alkışlar, soldan alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın Başbakan söz istiyorlar mı?

CAVİT ORAL (Adana) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Ne hakkında?

CAVİT ORAL (Adana) — Sataşma vardır, o hususta söz istiyorum.

BAŞKAN — Size sataşma yok. *(Orta sıralardan şiddetli gürültüler, var, var sesleri)* Şahsınızdan bahsetmedi efendim.

CAVİT ORAL (Adana) — Müsaade buyurur musunuz, vaziyeti izah etmem lâzım Sayın Başkanım. *(C.H.P. sıralarından şiddetli gürültüler)*

BAŞKAN — Müsaade buyurun efendim. Ne şekilde sizden bahsetti? *(Gürültüler)*

CAVİT ORAL (Adana) — Efendim, imzaların alındığından, imza aldıklarından v. s.

BAŞKAN — Siz imza verenlerden misiniz?.. *(Sağdan ve soldan gürültüler, alkışlar)* *(Ortadan, gürültüler)*

CAVİT ORAL (Adana) — Evet.

BAŞKAN — İmza verenlerden... Hangi sözlerinden sataşma olduğunu çıkarıyorsunuz?

CAVİT ORAL (Adana) — İzah edeceğim tenevvür etsin Meclis.

BAŞKAN — Hayır sataşma için söz verebilmem için hangi sözleriyle size sataştığını ifade buyurun.

CAVİT ORAL (Adana) — Zatiâliniz dinlediniz. Müstakillerden kayıtsız şart-sız imza alınmış dediler. Bunun izahını yapacağım.

BAŞKAN — Buyurunuz, yalnız bu hususa münhasır kalmak üzere.

CAVİT ORAL (Adana) — Çok muhterem arkadaşlarım, Y.T.P. nin Sayın Başkanı Ekrem Alican, Sayın Başbakanın konuşmasından duyduğu üzüntüyü ifade ederken, kendilerine çatmış olmalarını söylerken, burada bir politika takdığı içinde bağımsızlara da hüznün verecek bir şekilde haksız yere çatmış bulunuyor. Kendi partisini derleyip toplamak maksadıyla yapmış olduğu bu taktiğin (*Orta sıralardan, “Bravo”, sesleri, alkışlar*) hakikatteki mânası şudur: Çok sevdiğim ve saydığım Alican’dan bu tarzda, bu Meclisin içinde bulunan bağımsızlara karşı konuşmasını beklemez ve arzu etmezdim. Fakat mademki, bu şekilde konuştular, onu elbetteki cevaplandırmak mecburiyetindeyim. (*Sağdan, “İmza verdin mi, onu açıkla”, sesleri*) Müsaade buyurun, biz sizi dinledik, lütfen siz de dinlemek nezaketinde bulunun.

BAŞKAN — Sayın Oral karşılıklı cevap vermeyiniz, devam ediniz.

CAVİT ORAL (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım; bu Meclisin içinde bir kısım arkadaşlarımız bağımsız durumdadırlar. Bu hakikattir; bunun saklı gizli hiçbir tarafı yoktur. Biz memleketin iç politikasının ve dış politikasının içinde bulunduğu, bugünkü şartları göz önünde tutarak, memleket çocukları olarak, daha koalisyon bozulduğu zaman, bize düşecek vazifeyi yerine getirmek durumunda olduğumuzu ifade ettik. Bu ifadede bulunurken, ne Halk Partisinin ne Adalet Partisinin kuracağı koalisyonu asla düşünmedik. Yalnız kendi gücümüz nisbetinde bu kurulacak koalisyona yardımda bulunmayı arzu ettik. Adalet Partisinden bize bir davet vâki olmadı, bizimle görüşülmek istenmedi. Biz de zorla böyle bir teklifte bulunamazdık. Ama C.H.P. Koalisyonu kurmak istediği zaman Sayın Başbakan İnönü bizimle görüşmek arzusunda bulundu ve bizi toplu olarak odasına davet etti ve bizde gittik. Arkadaşlar, orada bağımsız arkadaşlar adına bendeniz şu ifadelerde bulundum: “Memleketin bugün içinde bulunduğu kritik şartlar içinde biz bağımsızlar Hükümeti desteklemek istiyoruz.” bunun üzerinde başka hiçbir konuşma olmadı. Sayın İnönü’de bize grupta yapmış olduğu konuşmanın bir özetini yaptı ve ondan sonra beni destekliyecek, bana rey verecek arkadaşların kimler olduğunu bilmek isterim, dedi ve üzerinde hiçbir ifade bulunmayan bir kâğıda isimler yazıldı ve imza edildi.

Şunu arz edeyim ki, arkadaşlarım, bu Meclise gelmiş senelerce memleketin siyasi hayatında kendi çapında vazife almış bizler, biliniz ki, herkes gibi, siz muhterem arkadaşlarımız gibi, siyasi hayatta memleket hizmetinde fikri ve kanaati olan insanlarız. (*Orta sıralardan “Bravo” sesleri*) biz hiçbir kimsenin oyuncağı olacak, hiçbir kimsenin arzusunda ve emrinde yürüyecek insanlar asla değiliz. (*Ortadan “Bravo” sesleri*) Eğer bugün biz bu imzayı vermiş bulunuyorsak, memleketi bugün içinde bulunduğu buhrandan kurtarmak içindir ve bir memleket vazifesidir. Ama biz bugün bu imzayı verdik diye, yarın Sayın Başbakan her hangi bir hususta varacağı bir karara beni icbar edecek olursa, her hangi bir tasarıyı getirip bunu muhakkak imza edeceksin derse ki, bunu asla, beklemem ki, bu asla olmayacak şeydir elbette böyle bir şeye ne reyimi kullanırım, ne de imzamı atarım. Bizim gayemiz ve maksadımız, memleketin bugün bilhassa şu Kıbrıs hâdisesi çıktıktan sonra çok muhtacolduğu

bir Hükümetin bir an evvel kurulması ve icraatın, devamını temin etmektir. Bunun dışında hiçbir şey düşünmedik. Bizler kanaatimize ve fikrimize hâkim olan insanlarız. Bunu muhterem arkadaşlarımızın bilhassa bilmesini ve politika taktığı ile zaman zaman bağımsızlara taş atılmamasını, yersiz tarizlerde bulunulmamasını muhterem arkadaşlarımdan rica ederim. Hürmetlerimle. *(Ortadan alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Müsaade buyurursanız bağımsızlarla ilgili olan münakaşalara içimizdeki bağımsız Bakan, sual ve münakaşanın bu kısmına, benim adıma umumi olarak cevap verecek.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

DEVLET BAKANI MALİK YOLAÇ (İstanbul) — Muhterem arkadaşlarım, ben hakikaten Meclise girdiğimiz günden beri tek müstakil olan arkadaşınızım. Bu bakımdan bazı hakikatleri açıklamak isterim.

Sayın Alican'ın bugünkü konuşması beni çok üzdü. Bir polemik meseledir. Polemiğe de girecek değilim. Ancak bir karakter meselesi olduğu için bunu açıklamak mecburiyetinde kaldım.

Şimdi görüyoruz ki, Sayın Alican, Sayın İnönü Hükümet kuracağı zaman daima müstakillere müracaat eder, partilerden istifalar bekler ve bundan fayda bekler, buyurdular; bunu da kötü bir hareket olarak vasıflandırdılar.

Şimdi Sayın Hasan Dinçer'in ve Sayın Ekrem Alican çok iyi bildiği bir vakıayı üzümlere huzurunuzla getirmek mecburiyetindeyim.

Sayın Turhan Kapanlı ve Kâmrân Evliyaoğlu Beyler partiye girmeden evvel bütün müstakil arkadaşlar bendenizi vazifelendirdiler; Yeni Türkiye Partisi, C.K. Millet Partisi birleşmek suretiyle büyük bir parti kurulmasını arzu ettiklerini söylediler ve temaslar yapmak üzere bendenizi vazifelendirdiler.

İlk teması Sayın Hasan Dinçer Beyle yaptım. Son derece mütevazı, son derece açık konuşan Hasan Dinçer şunları söyledi: Böyle bir birleşmenin lehindeyim, liderlik düşünmüyorum, isim düşünmüyorum. Kuvvetli bir parti halinde birleşmemiz faydalı olur, buyurdular.

Aynı şekilde Sayın Ekrem Alican arkadaşımız ile de görüştüm. Başlangıçta Ekrem Alican, buna taraftar olduğunu söyledi. Hasan Dinçer Beyle tekrar görüştüm, vaziyeti bildirdim. Neticede iş meydana geldiği zaman ve olacağı zaman Sayın Ekrem Alican bana şu ifadede bulundular: Malik Bey, bu iş olabilir ama C.K.M.P., Y.T.P. ve bağımsızlar çok az bize 30 tane de Adalet Partili getirirseniz olur bu iş buyurdular. *(Ortadan gülüşmeler)* Ben bunu hatırlatıyorum; yanlışım varsa gelsinler söylesinler. *(Ortadan Bravo sesleri, sürekli alkışlar)*

EKREM ALİCAN (Sakarya) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurunuz Sayın Alican Arkadaşlar, gürültüyü keselim.

EKREM ALİCAN (Sakarya) — Aziz arkadaşlar, bir üçüncü parti kurulmak fikri, bağımsızların şu veya bu partiye iltihak etmeleri fikri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin her halde bu kürsüsünde görüşülecek, münakaşa edilecek hususlar değil. (*Ortadan gürültüler; “siyasi ahlâk meselesi” sesi*) Şimdi bunun cevabını vereceğim, müsaade buyurun.

Bağımsızlar konusunda biraz evvelki maruzatım, bağımsızların Hükümete iştirakleri konusu ve bağımsızlık müessesesini yaratabilmek için Sayın C.H. Partisi Genel Başkanının benim kanaatimce isabetli görmediğim bazı tutumları üzerinde. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı sıfatıyla şüphesiz tutumunu istediği gibi tanzim eder; ama Hükümet Başkanı sıfatıyla tutumunu bu istikamete götürmek arzularını devamlı olarak, tekrar tekrar gördüğümüz için, bendeniz biraz evvelki maruzatımda bunu isabetli mütalâa etmediğimi ifade ettim.

Şimdi arkadaşım Sayın Malik Yolaç ile bir iki defa görüşmelerimiz oldu. İki defa zannediyorum. Akşam Gazetem emrinizdedir, diye bana geldi. (*Sağdan gülüşmeler*) Çok rica ediyorum, benimle partinizden birisini temas için tavzif edin, gazete emrinizdedir dedi. Kabul etmedim arkadaşlar temas da yapmadım.

DEVLET BAKANI MALİK YOLAÇ (İstanbul) — Emrinizde değildir, dedim. Yalan söylüyor, ispat etsin.

BAŞKAN — Sayın Yolaç müsaade edin, kullandığınız kelimeleri dikkatli seçin.

DEVLET BAKANI MALİK YOLAÇ (İstanbul) — Yalan söylüyor, isbat etsin.

BAŞKAN — Söyliyemezsiniz böyle kelimeleri, söz istersiniz, çıkarsınız. Oturunuz yerinize efendim. Sırası gelince de konuşursunuz efendim.

EKREM ALİCAN (Devamla) — Bakanlar daha sakin olurlar.

BAŞKAN — Sayın Alican siz de tahrik edici şekilde konuşmayınız.

EKREM ALİCAN (Devamla) — Şimdi arkadaşlar, kabul etmedim derken, arkadaşım birden bire zannettiler ki, kendisinin yüzüne kabul etmedim, dedim. Hayır. Zımnen hareketlerimi ona göre tanzim ederek, kabul etmediğimi ifade ettim. (*Gürültüler, ortadan hayret sesleri*) Neye hayret ediyorsunuz, arkadaşlar? (*Gürültüler*)

ZEKİ BALTACIOĞLU (Bolu) — Şimdi şu 30 mebus işini anlat.

EKREM ALİCAN (Devamla) — Bu arkadaşım ısrarla “Ben Y.T.P. liyim, gazetem emrinizdedir” dedi. Hakikaten, kabul etmediğimi, hareketlerimle belirttim ve Türk siyasi hayatında gazetelerin şu veya bu partiye mal edilmesi fikrini benimsemediğimi kendilerine anlatmak istedim. (*Ortadan “zımnen olur mu?” sesleri, gürültüler*)

BAŞKAN — Sayın Baltacıoğlu, Sayın Tirali müdahale etmeyin. İcabederse Sayın Malik Yolaç cevap verir.

EKREM ALİCAN (Devamla) — Beyefendi, bir kimse size gelir, şu emrinizdedir derse, kendisiyle güzel güzel sohbet edersiniz, gider. Ondan sonra da siz hare-

ketlerinize ne kanaatte olduğunuzu ifade edersiniz. Zannediyorum ki, arkadaşım kanaatimi anladılar. (*Ortadan zımnen sesleri*)

Üçüncü parti hikâyesine gelince: Zannediyorum ki, arkadaşımın buradaki hikâyesinde bir hatalı taraf var. Bana üçüncü parti konusunda devamlı olarak müracaatlar yapılmıştır. Daima verdiğim cevap; “Bu teklifler Yeni Türkiye Partisinin isminin değiştirilmesi neticesine inkılâbedecekse, kabul edemeyeceği” şeklinde olmuştur.

Arkadaşım benimle görüşmesini biraz takdim - tehirlî ifade ediyor. Zannediyorum, bana getirdiği teklifte, biz Adalet Partisinden 30 kişi, 40 kişi alacağız, kendimiz de şu kadarız, şu partiden bu kadarız, 120 kişi, 130 kişi, 150 kişi olacağız. Hattâ Mecliste ekseriyeti sağlayacak bir 3’ncü parti kurabileceğiz, diyordu. Kendisine cevabım; evvelâ bu söylediklerinizi tahakkuk ettirirsiniz, o zaman bu mesele üzerinde, memleketin siyasi meselesi olarak durmaya ihtiyaç varsa, durunuz, demişim. Sayın arkadaşım, Ekrem Alican’ın bir sırrını ifşa edecekmiş gibi, Bakanlık sırasından fırlayıp, burada göğsünü gererek bu olayı anlatışının mânasını anlamadım. Her halde Hükümet içi istikrarın bir ifadesi olacak, sevgili arkadaşlarım. (*Sağdan ve soldan alkışlar*)

Sayın Cavit Oral arkadaşına ve bu vesile ile diğer bağımsız arkadaşlarıma bir hususu arz edeyim: Sureti kafiye de arkadaşlarımı kırmak istemem. Hareketi, eğer yapılmışsa, tasvibetmediğimi ifade ettim. Arkadaşlar diyorlar ki; böyle bir taahhüt mevzuubahis değildir. Tabiatıyla mademki mevzuubahis değildir, arkadaşları tenkid de bahis konusu olamaz. Yalnız biraz evvel ifade ettiğim gibi, Sayın Başbakan bana, demin galiba sözlerimin içinde sonunu getiremedim, kendisini tenkid ettiğim zaman, gülerek dediler ki; “Ne yapayım; Alican, geliyorlar, imzalıyorlar.” (*Gülüşmeler*) Arkadaşım da bir imzalamadan bahsetti. O halde imza edilen kâğıdın muhtevasını halletmek icabetmektedir. Bunu da onlar aralarında halletsinler. (*Orta sıralardan, aferin, büyük vazife yaptın sesleri*) Teşekkür ederim. (*Sağdan alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Başbakan

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ ((Malatya) — Muhterem arkadaşlar, Hükümetin güvenoyu alma meselesi halden ve maziden bahsetmek suretiyle biraz da geçmiş hesapları hatırlatma mahiyetini aldı. Mümkün olduğu kadar toparlamaya çalışacağım ve kısa keseceğim.

Partilerin sayın liderlerine sıra ile cevap arz ediyorum:

Adalet Partisi Genel Başkanı, konuşmaları esnasında Hükümet kurmakta acizden bahsettiğimi dile getirdiler. Zaten sabahleyin konuşmam bittikten sonra, bu Meclis önünde, kürsü önündeki milletvekillerinin toplantısında, Adalet Partili arkadaşlarımızın, kullandığım aciz kelimesinden alındıklarını anlamıştır. Sayın Gümüşpala, bu tâbiri şiddetle tavsiflerle, mübalâğalı mâna ile üzüntü mevzuu yaptı. Sözlerimde tabii olmıyan bir şey yoktur. Adalet Partisinin yalnız başına Hükümet kurmaya teşebbüs ettiği doğru mudur, değil midir? Doğrudur (*A.P. sıralarından, doğru değildir, sesleri*) Bu hükümet kurma teşebbüsü bir müspet neticeye iktiran

etti mi, etmedi mi? Etmediği bir vakıadır. Adalet Partisi bu teşebbüsünde muvaffak olmamıştır mânasında “Hükümet kurmaktan âciz kaldı” demiştim; bunun tecavüz mânasını ifade eden nesi var? Bir hâdiseyi tabii mânasıyla naklediyorum. Nitekim ben de iki defa Koalisyon Hükümeti kurdum ve iki Koalisyon Hükümetini yürütmekten âciz kaldım. Ne var bunda? (*Ortadan alkışlar ve gülüşmeler*)

Sayın Gümüşpala’nın Hükümet kurması mümkün olmadığı halde kurarım, kuracağım diye Devlet Başkanımıza başka türlü söylemesinin doğru olmayacağı, şiddetli sıfatlarla izah edilmiştir. Ben Hükümet kurulmadığı zaman da, kuramadığı zaman da bir siyasi parti liderinin gidip Devlet Başkanına aksini söyleyeceğini ne düşündüm, ne söyledim.

Sayın Gümüşpala’dan ilk beyanatımda bir başka vesile ile bahsettim. Buna işaret etmediler. Dedim ki, Adalet Partisinin bugünkü sözcüsü, mahalli seçimlerde alınan neticeler üzerine kendilerinin çoğunlukta olduğu mânasını çıkararak ithamlarda bulundular. Adalet Partisi sözcüsüne hatırlattım ki, Sayın Gümüşpala bu fikirde değildir. Bana söylediğine göre, mahalli seçimler mahalli ihtiyaçlar için yapılan seçimlerdir, siyasi karakteri haiz değildir. Mahalli seçimlerde alınan neticelerin millet meclislerindeki siyasi faaliyetler üzerinde bir tesirini düşünmek yanlıştır, dediler. Bu doğru mudur, değil midir? Böyle söylediler, kendisine bu sözlerini not edeceğimi söyledim ve not ettim.

Geçiyorum; bilhassa C.K.M.P. nin Sayın Genel Başkanı aziz arkadaşımın üzüntülü sözlerine. Beyanatımı mübalâğa ile ve üzüntü verecek şekilde benimsiyerek cevap vermeye çalıştılar. Kendi kendime, yalnız başıma hükümet ettiğim, yalnız başıma mesuliyet aldığım, kimsenin iştirakini kabul etmediğim, daha bilmem, tamamiyle hatırlıyamadığım, hatırlamak istemediğim şiddetli kelimelerle beni itham etmeye çalıştılar. Bu sözlerin zannediyorum ki, eski tutumlarında haksızlık olmuşsa o haksızlıklar kadar yeni bir haksızlık olduğunu anlıyacaktılar, düşündükleri zaman mübalâğa etmiş olduklarını görecektirler. Bugün Hükümet buhranının kaçınıcı günündeyiz? Bu buhran beraber Hükümet ettiğimiz ikinci koalisyonun kendi kendine inhilâl etmesiyle meydana gelmedi mi, oradan başlamadı mı? Bu inhilâlin başlamasının birinci müteşebbisi Sayın Hasan Dinçer değil midir? Hatta Y.T.P. den evvel.

Ne istiyor? Bir Hükümet buhranına girildi, hâlâ içinden çıkamıyoruz. Hâdiselerin her gün devam eden seyri ve her gün devamı aksi ihtimalleri kendisine yine bir üzüntü vermektedir. Bunda benim taksirim nedir? Kendileri yaptılar, hâdiseler buraya kadar geldi, daha nereye kadar gideceğini de bilmiyoruz. Demişim ki, karşınızda bulunan adam hâdiselerin mesuliyetini yalnız taşımaktadır. Maksadım nedir, şimdi anlatayım size: Beraber çalışıyorduk diyorlar ve bugün de yine Hükümette beraber çalışıyoruz.

Arkadaşlarım, vaziyetin ciddiyetini kendi aramızdaki bu ileri geri konuşmalarla gözümüzden uzaklaşıyor. Bir çeşit muharebe meydanı ile yakından temastayız. Geçen günler daha buhranlı, daha sert idi. Muharebe meydanında ıstıraplar ve türlü katliamlar içinde bulunan zavallı vatandaşlarımız her saat, her dakika bir

şey yazarlar, bir vaziyet haber ve cevap isterler. Ve bu talepler yarım saatten yarım saate, bir saatten, bir saate mütemadiyen devreder. Askeri makamlara gelir, Dışişleri Bakanlığına gelir, bunlar tabiatıyla Hükümete intikal eder ve Hükümetten cevap ister. Hükümet yoktur. Geçmiş bir Hükümet vardır, her biri bir yerdedir ve bunların, gelen işlerin her biri için çekilmiş olan vekilleri toplayıp bir ciddi mesele üzerinde münakaşa ederek onlara mesuliyetin ne surette teveccüh edeceğini izah etmek ve göze aldirmek maddeten mümkün değildir, imkânı olmıyan bir şeydir. Başbakan olarak size gelirler, onların her biri için bir fikir söylemeğe ve tedbir söylemeğe mecbursunuz. Söylediğim bundan ibarettir. Devam eden buhran, Hükümetsizlik buhranı dışarıda devam eden faciaların şevki idaresi için insanı, saatine 24 saat katsa, bu gördüğünüz dermanın 10 misli olsa yalnız başına aciz bırakacak ve mesuliyetten kurtaramıyacak olan bir hengâmedir. Bunu belirtmek istiyorum size. Mesuliyeti yalnız başıma deruhde ediyorum dediğim zaman, demek ki bana ilk mesuliyet tevcih edecek olan Hasan Dinçer’miş; gerisini kıyas edin. Bunların hepsini göze alıyorum; içinde bulunduğumuz vaziyetin güçlüğü, darlığını ve muğlâk mahiyetini Büyük Meclis önünde canlandırmaya çalışıyorum.

Şimdi arkadaşlarım, partilerle olan münakaşam esas itibariyle bu teferruatta değil asıl azınlık Hükümeti mefhumunda toplanıyor. Ben bununla mücadele ediyorum. Fakat buraya girmeden evvel Sayın Alican’ın bağımsızlar meselesinde bana atfettiği bir sözü söyleyeceğim. Aramızda, bu Hükümetin inhilâli günlerinde ve yeni Hükümetin teşekkülü için kendilerine teklif yaptığım zamanlarda bağımsızlık meselesi geçti. Alican bunu bana söyledi. Bağımsızlarla Hükümet kuracak mısınız? Kuracağım dedim. Bunlara nasıl istinat edilir mealinde sözler söyledi. Bunlar bir teşekkül değildir, her biri müstakildir dediler, doğru. Bunların desteğinin devamlılığına nasıl güveniyorsunuz? Bunlarla toplandık, konuştuk; vaziyeti mütalâa ettik, destekliyeceklerini söylediler, hattâ imza verdiler. Bu işin hakikati böyle. Ondan sonra Mecliste şimdi bana güvenoyu vererseniz, bundan sonra da yapacağım işleri kabul edeceksiniz, diye taahhüt altına almak, istiyorum mânasını çıkarmak istiyorlar. Böyle bir mânanın yeri yok. Her defasında, iki satırda bir Meclisin huzurunda tekrar ediyorum ki; murakabe edersiniz, hakkınızdır, istediğiniz anda düşürebilirsiniz, emaneti size iade ederim. Bu sözlerin yanında bana verdiğiniz sözü nihayete kadar tutacaksınız mânası nasıl çıkarılabilir? Pek güzel söyledikleri gibi, kendi partimin arkadaşları da nihayet reylerini vermekte bir hadde kadar bağlıdılar. Partileri bir manastır gibi kapalı bir şey addetmiyoruz. Bir partide parti disiplini denilen, partilerin müşterek anlayışı denilen rıza ile kabul edilmiş usuller vardır. O partinin içinde kaldığımız müddetçe rıza ile kabul ettiğiniz bu usullere riayet etmeye mecbursunuz. Parti içindeki hüküm budur. Ben artık size inanmıyorum deyip de çekildiği zaman serbest vatandaş, Anayasaya göre hür vatandaşın bütün haklarına maliktir, istediğini yapar. Benim sözlerimden “Burada bana rey verdikten sonra nihayete kadar bana bağlısınız, ne istersem onu yaparım.” mânasını çıkarmak aklın almayacağı bir mübalâğadır.

Bağımsızlar için Sayın Alican’ın söylediği başka bir şeydir. O diyor ki, “Bağımsızlardan Hükümete âza alacak mısınız?” Alacağım, dedim. O zaman kendilerinin

de Hükümete girmesi bahis konusu idi. “Nasıl olacak?” Dediler. Niçin nasıl olacak dedim. Kendisi “Bağımsızların çoğu bizden çıkmıştır, aramızda türlü hâdiseler geçmiştir, bizim için türlü şeyler yazmışlardır. Şimdi, onlarla nasıl karşı karşıya oturacağız.” dediler. Bunlar koalisyon komisyonlarında da konuşuldu, ikinci defa konuşurken. Onlardan ayrılmış bağımsızlar Hükümete alınacak mı? Alacağız. Eee nasıl alacaksınız? Hattâ bizim arkadaşlar cevap vermişlerdir ki, yarı şaka yarı ciddi olarak, bugün karşımızda bulunan parti âzalarının çoğu vaktiyle C.H. Partisinde idiler, çekildiler, şimdi karşımıza geçtiler. Bunda yadırganacak ne var? Yeni siyasi partilerimiz de -kendilerine çok uzun ömür ve başarılar dilerim- kendi içinden çıkanların karşılarında parti kurduklarına alışacaklardır. Bu normal bir şeydir. (*Doğru sesleri, gülüşmeler*)

Şimdi arkadaşlarım, işin ciddiyetle halledilmesi lâzım gelen noktası; güvenoyu verilecek.

Hükümetin, “azınlık Hükümetidir” ithamı altında zayıf görülmemesi, zayıf gösterilmemesidir. Böyle bir yol tuttunuz mu o Hükümete güvenoyu vermiş sayılamazsınız. Bilâkis her gün eziyet edeceğiniz birtakım insanları vazife görmekte güçsüz, kuvvetsiz bırakmak demektir. Bunu belirtmek istiyorum. Azınlık Hükümeti değildir. Millet Meclisinin nispi temsille gelmiş olan hür milletvekilleri bir Hükümeti çoğunlukla tuttukları vakit o Hükümet milli iradeye istinadeden bir Hükümettir. Bunun güçlüğü programını yürütmek için hepsi aynı parti disiplinine, aynı fikir kararına bağlı olmadıkları için vazifeleri yürütmekteki güçlüktür. Şimdi buna bir de siyasi hayatta marifet zannolunan oyunlar girerse, o Hükümetin çalışması mümkün olmaz. Biz güvenoyu verelim, öyle görünelim; ama içinde çalıştırmıyalım... Böyle bir tasmini partilerden birine veya arkadaşlardan her hangi bir gruba mal ederek söylemiyorum, bir tehlike olarak söylüyorum. Bu bir hilekârlıktır ki, Hükümeti kurtaramamaktan daha fenadır. Hükümeti her zaman murakabe eder ve her an düşürebilirsiniz. Derhal emanetinizi iade ederim. Bunu söyledikten sonra meydana, gelecek Hükümetin “Azınlık Hükümeti” ithamı altında bulundurulmasını kabul etmem. Ne kadar kuvvetle, yaygın olarak ittiham eden bulunursa o kadar kuvvetle ve şiddetle karşılarım. Benim üzerinde durduğum nokta; bu memleket uzun bir buhran içindedir, iç ve dış bütün dertler hortlamaktadır. Bu, göze görünmiyerek gelmiş bir kaza değildir, uzun müddetten beri sürüp gelen bir sakat anlayışın, yanlış tutumun, beraber çalışmaktaki aczin tabii bir neticesidir. Bundan kurtulmak lâzımdır. Üzerinde ısrarla durduğum nokta budur.

Şimdi bugün karşımızdaki partiler benim tarizim karşısında müşterek müdafaa ihtiyacını duyarak âdeta bize karşı birleşmiş gibidirler... Alican’ın işaret ettiği gibi bundan bir fayda çıkması muhtemeldir. Güvenoyu vermezsiniz, tekrar bir araya gelirsiniz, Hükümeti kurarsınız, ben size yardımcı olurum. (*Ortadan şiddetli ve sürekli alkışlar, Bravo sesleri*) Muhterem arkadaşlar; bütün bu konuşmalarımızın vazife şuura içinde ciddi bir noktaya bağlanması lâzımdır. Vaktin uzamasına işlerin tahammülü yoktur. Bugün bunu bitireceğiz; 24 saat sonra gönlünüzden, vicdanınızdan - muhakeme neticesinde - nasıl koparsa, onu kıymetli reylerinizi izhar edebilirsiniz. Size müteşekkîr olarak ayrılacağım. (*Ortadan sürekli alkışlar*)

BAŞKAN — Adalet Partisi Grubu adına Sayın Bilgehan.

A.P. GRUBU ADINA CİHAT BİLGEHAN (Balıkesir) — Muhterem arkadaşlar. Sayın İsmet İnönü'nün sabahleyin vâki konuşmalarına cevap vermek lüzumunu hissediyoruz.

Biraz evvel konuşan Sayın Genel Başkanımız mücerret, kendisine taallük eden hususları cevaplandırılmış ve diğer konular hakkında bizim cevap vermemiz kararlaştırılmıştır.

Sayın İnönü'nün sabahleyin yaptığı konuşma ile şimdiki konuşması arasındaki fark calibi dikkattir. Sabahleyin büyük bir şiddetle söylenmemiş sözleri söylenmiş gibi göstermek veyahut bizim, muradetmediğimiz mânaları o şekilde kendisine mesnet ittihaz etmek ve yanlış kaziyeye hüküm bina etmek suretiyle bize ağır ithamlarda bulundular Biz ne demişiz; biz diyoruz ki, "kurulan Hükümet bir azınlık Hükümetidir" Anayasa hukukuna göre bu böyledir, kimsenin aksini iddia etmesine imkân yoktur. Çünkü C.H.P. nin Parlâmento içinde oy verecek durumda olan 178 âzası vardır. 450 kişilik Mecliste 178 âza azınlıktır. Azınlık Hükümeti tâbiri hiçbir, suretle mahalli seçimler neticesine bağlanarak ifade edilmemiştir. Sayın İnönü dediler ki; Genel Başkanları bana geldiler ve mahalli seçimler sadece mahalli mevzu-lara münhasır olup umumi seçimlere ait değildir, dediler... Ben de bunu not edeyim mi dedim, edin dediler. Böylece Sayın İnönü bizim iddiamızla, Genel Balkanımızın fikrinin ayrı olduğuna işaret etmek istediler.

Bizim Gümüşpala'dan ayrı bir iddiamız yok, sözler meydandadır. Biz diyoruz ki, kurulan Hükümet azınlık Hükümetidir ve yine diyoruz ki, mahalli seçimler neticesinde Hükümetten istifa eden diğer partiler esbabı mucibe olarak mahalli seçimleri gösterdiler. Tarafımızdan mahalli seçimlere atıf yapılmamıştır. Hattâ Sayın Ali İhsan Göğüş bilirler, kendilerine radyoda yapılan acık oturumda da açıkça ifade ettim, hatırlarlar zannedirim.

Azınlık Hükümeti demek, ekseriyete sahibolmıyan bir partinin Hükümet kurması demektir. Bunda gocunacak hiç bir şey, yok. Bu hususun Hükümetin meşruiyeti ile alâkalı bir tarafını da görmüyorum. Çünkü konuşmamızda yeni kurulan Hükümetin meşruiyeti üzerinde tek kelime geçmemiştir...

Sayın İnönü sanki biz Hükümetin meşruiyeti veya âdemi meşruiyeti üzerinde beyanda bulunmuşuz gibi kalkıp Hükümetin meşru olmadığını iddia etmek şantajdır dediler. Biz de kendilerime diyoruz ki, bu şekilde, söylenmemiş bir söz ifade etmekte aynı mahiyettedir. (*Soldan alkışlar*) (*Orta sıralardan "çadır münakaşalarına benziyor" sesi*) Evet çadır münakaşalarına maalesef biz girmedik. Bizim tenkidimiz gayet ağırbaşlı idi. Sayın İnönü ilk konuşmasıyla böyle bir yolu açtılar. (*C.H.P. sıralarından gürültüler*)

BAŞKAN — Siz devam edin Sayın Bilgehan.

CİHAT BİLGEHAN (Devamla) — Biz ne diyoruz? Azınlık hükümetlerine itimat etmiyoruz, diyoruz. Neden? Çünkü azınlık hükümetinin tabiatı da bunu getir-

mektedir. Filhakika kendileri de, “Bugün bana itimat oyu vereceksiniz, ama yarın getirdiğim kanunlara oy vermezseniz, bu yaptığınız hilekârlık olur” buyuruyorlar.

Bizde, Yüksek Meclisin dikkatini bu noktaya tevcih ediyor ve diyoruz ki, belki bugün sayın Hükümet Meclisten itimat oyu alacaktır fakat yarın getirmiş olduğu kanunların aynı itimat oyları ile çıkarılması mümkün değildir.

Bu bakımdan böyle reformlara girmesi, büyük iddialarla ortaya çıkması doğru değildir. Kendilerini siyanet bakımından ifade ediyoruz. (*Ortadan gülüşmeler*)

Biz tenkidimizde kalkınma hızının istatistik Enstitüsünün raporuna göre yüzde beş onda dört olduğunu ifade ettik ve Hükümet programında yüzde altı olduğunu söylemek suretiyle bu ifade edilen kalkınma hızının tahminlere müstenidolduğunu söyledik bu sözlerimiz doğrudur. Devlet istatistik Enstitüsünün bir hafta evvel çıkan bülteninde yapılmış tahminlere göre; “1961 yılı milli geliri, 1948 sabit fiyatlarına göre, 18 milyar 465 milyon TL sidir. Ve 1962 yılı için de 19 milyar 477 milyon TL sidir. Aynı yıllar için gayri safi milli hâsıla için verilen rakamlar 1961 de 19 milyar 239 milyon TL ve 1962 de de 20 milyar 293 milyon TL dir. Bu rakamlara göre milli gelirde yıllık artış bilhesap %5,4 eder.” Bunun yanlış bir tarafı yoktur. Bize bu rakamları veren, Devlet İstatistik Enstitüsüdür. Eğer yanlış ise, bu yanlış onlara aittir.

Bugünkü Hükümetin 1961 seçimleriyle tezahür eden neticeyi ve parlâmento mevcuduna göre bir ekalliyet Hükümeti olduğunda, ısrar ediyoruz. Bize Hükümet kurma vazifesi, biraz evvel Sayın Genel Başkanımız tarafından da ifade edildiği gibi, kuvvetli ve istikrarlı Hükümet kurmak şartıyla verilmiştir. Biz bu maksatla bütün siyasi partileri müşterek hükümete davet ettik. Millet Partisi, C.K.M. Partisi ve Y.T.P. liderleri kuvvetli hükümetin ancak, Adalet Partisi ile C.H.P. koalisyonu ile mümkün olduğu fikrini samimi bir kanaat olarak izhar ettiler. Fakat Sayın Genel Başkanımızın davetine icabet eden Sayın İnönü sureti kafiye hükümete iştirak etmiyeceklerini ve hükümeti de kurmayacaklarını ifade ettiler. Bunun üzerine partimiz, M. Partisi, C.K.M.P. ve Y.T. Partisi koalisyonunun kuvvetli ve istikrarlı bir hükümet kurmaya imkân vermemesi sebebiyle hükümet karmaktan vazgeçmiştir. Ve bugünkü durumda bir parti hükümeti kurulması, ise, kuvvetli hükümet kurma gerçeği karşısında, asla düşünülmemiştir. Bu, vazifeden kaçma veya aciz içerisinde olma mânasında hiçbir zaman vasıflandırılmaz. Sadece gerçekler hesaba alınmıştır. Memleketin realiteleri göz önünde bulundurulmuştur, kendi gücümüz hesaplanmıştır, Anayasa hükümleri tetkik edilmiştir ve denilmiştir ki, biz şu mevcudumuzla tek başına bir hükümet kuramayız.

Muhterem arkadaşlar, bizim açıklayacağımız hususlar bunlardır. Adalet Partisi olarak, samimiyetle kanaatlerimizi ifade etmişizdir. Bunda, şunu veya bunu itham etmek gibi bir arka düşüncemiz yoktur. Temenni ederiz ki, yeni hükümet itimat oyu alır, kanunları getirir, geçirir. Biz, ona sadece muvaffakiyet dileklerinde bulunuruz. Yoksa şu vaziyet dahi kendilerini azınlık hükümeti olmaktan hiçbir zaman kurtaramaz arkadaşlar. (*Soldan, alkışlar*)

BAŞKAN — Millet Partisi Grubu adına Sayın Ataman.

M.P. GRUBU ADINA HÜSEYİN ATAMAN (Ankara) — Muhterem Başkan, aziz arkadaşlar, Millet Partisi Meclis Grubunun, dış politika ve Kıbrıs mevzuu üzerindeki görüşleri teklif ve temennileri daha evvel başka bir arkadaşımız tarafından ifade edilmiştir. Şimdi biz, bu mevzular dışında kalan meselelere temas edeceğiz ve Yüksek Heyetinizden itimat istiyen Hükümet hakkında görüş ve kanaatlerimizi açıklayacağız.

Grubumuzun görüş ve kararı ne olursa olsun, sizlerden itimat oyu alacak her hükümet için en halisane temennimizin muvaffakiyet ve Türk Milletine hayırlı hizmet olduğunu ifade etmekten hususi bir, bahtiyarlık duyduğumuzu arz etmek isteriz. Bir hükümet hakkında hüküm, takdir buyurursunuz ki, onu teşkil edenlerin siyasi hüviyetine, telkin edebilecekleri itimadın derecesine ve taahhüddettiği hususları gerçekleştirmekteki liyakatine ve programına göre verilir. Mâruzâtımız bu mütearifelerin ışığı altında olacaktır.

Muhterem arkadaşlar, Yeni Hükümet, programında, birinci ve ikmal koalisyon tecrübeleri ve icraatı üzerinde durmaktadır. Biz de bu esasa uygun olarak birinci ve ikinci koalisyon tecrübeleri üzerinde duracağız ve gerçek olduğuna inandığımız bazı hususları açıklayacağız. Hükümet programındaki iddiaları gerçek değerlerine irca etmeye çalışacağız. Dünü aydınlatan gerçeklerin ışığı böylece yarına da tutulmuş olacaktır.

Muhterem arkadaşlar;

Çeşitli vesilelerle ifade ettiğimiz üzere, birinci ve ikinci koalisyon tecrübesi maalesef hiç de muvaffakiyetli olmamıştır. Muvaffakiyetli bir netice her şeyden evvel iki mânevi temelin kurulmasına bağlı idi. Bunlardan birincisi ihtilâlden çıkmış bir memlekette Anayasanın mutlak hâkimiyetini tesis etmek ve demokratik rejimi yerleştirmektir, ikincisi de geçmiş hâdiselerin birbirinden uzaklaştırdığı kütleleri yaklaştırmak ve bu yollarla huzuru sağlamaktır. Memleket ekonomisindeki menfi tesirlerini müşahade ettiğimiz istikrarsızlık ve itimatsızlık ancak bu temellerin tesisiyle ortadan kalkabilirdi. Üzülerik ifade edelim ki, bir birinci karma hükümet, tarihimizin hiçbir devrinde görülmedik bir itidal, temkin ve vatanseverlik numunesi vermiş olan muhalefetin destek ve yardımına rağmen bu gayeyi gerçekleştirememiştir. Bu devrede muhalefetin vatansever hareket tarzını en takdîrkâr cümlelerle ifade ettiğini bugünkü Hükümet Başkanının unutmadığını ümidetmek isteriz.

Bu devrede, Hükümete vücut veren siyasi partiler ise memlekette huzur bozan fiil ve hareketlerinden dikkatle kaçınmak mevkiinde bulundukları halde, herkes biliyor ki, huzur bozucu hâdiselerin başlıca kaynakları olmuşlardır. Tahrikler memleketi 22 Şubat hâdisesi gibi dar geçitlerden geçmeye sürüklemiştir.

Bütün bu hâdiseler karşısında Hükümetin enerji ve basiretle hareket ettiğini görmek mümkün olamamıştır. Hükümet hâdiselere takaddüm edip tedbir alacak yerde çok zaman palyatif tedbirlerle işi oluruna bırakmıştır. O kadar ki, Hükümet, koalisyona dâhil partiler arasında bile ahenk ve tesanüdü sağlayamamıştır. Birin-

ci karma hükümet tecrübesinin devamı müddetince İnönü'nün demokratik rejimin yaşayıp yaşıyamıyacağı içte ve dışta bir endişe mevzuu olmakta devam etmiş, huzursuzluk ve güvensizlik her gün biraz daha artmış ve rejime taallük eden bazı kanunların çıkarılması hariç, memleketin âcil hiçbir temel meselesini halletmek mümkün olmamıştır. Her türlü tahrike müsait bir zemin teşkil eden ekonomik ve sosyal düzensizlikler devam etmiştir.

Hâdiselerin tazyikiyle kurulan bu zoraki birleşme nihayet mukadder akıbetine ulaşmış, malûm ve zahiri sebeplerle nihayet bulmuştur. Bu hâdiseyi takiben, ikinci koalisyon hükümeti kurulmuştur. Bu hükümete dâhil bulunan bazı partiler, Hükümete katılışlarını, rejimi ve memleketi büyük bir felâketten kurtarmak gibi bir mucip sebeple izaha kalkışmışlardır. Bunlar içinde koalisyondan çekilmeleri halinde yeni bir koalisyonun kurulmasını imkânsız görenler, bu sebeple fedakârlıklarının devam ettiğini iddia edenler olmuştur. Bütün bu iddialara rağmen aynı partilerin, mahalli seçimleri takiben ve Başvekil Amerika'da temaslar yaparken onun dönmesini dahi beklemeden koalisyondan çekilmek kararı verdikleri de ibretle görülmüştür. Bu suretle iddialarının ciddiyet ve samimiyet derecesi hâdiselerin mihenk taşına vurulmuştur.

Ayrıca, ikinci koalisyona vücut veren partiler arasındaki karşılıklı itimatsızlıklar ve ithamlar devam etmiş ve Hükümet bünyesinde müşterek mesuliyetin en basit icapları gerçekleştirilememiştir. Müşterek mesuliyetler taşıdıkları halde umumi efkâr önünde birbirlerini itham eden partilerin ve bakanların teşkil ettikleri hazin manzaraya sık sık tesadüf edilmiştir.

Hükümet bünyesindeki istikrarsızlık ve tesanütsüzlük dolayisiyle bir programda yer alan reformların gerçekleştirilemediği Sayın Başbakan tarafından ifade edilmek suretiyle ikinci koalisyonun zaıfları onun lisaniyle terviç edilmiştir.

İthamlı, muhataralı bir hükümet olarak siyasi tarihimizde yer alacak Hükümet mahalli seçimlerden sonra nihayet istifa etmiştir.

Reformcu, müstakar, mütesanit ve kuvvetli bir Hükümet kurmak ihtiyacında olduğunu açıkça ifade eden Başbakan, ne gariptir ki, bu gayelere engel saydığı eski ortaklarıyla tekrar Hükümet kurmak teşebbüsünde bulunmuştur. Bu suretle ortaya atılan büyük ve cazip fikirlerin bir oyalama siyasetinin sloganları olduğu anlaşılmıştır. Eski ortaklarla tekrar birleşme teşebbüslerinin prensiplere değil, teferruata taallük eden meseleler yüzünden akamete uğradığının ilân edilmesi üzerine bugünkü ekalliyet hükümeti vücut bulmuştur. Bu tezat ve garabetlerin mesuliyetini taşıyanlardan biri olan Sayın İnönü'nün kendisinde hiçbir mesuliyet yokmuş gibi eski ortaklarını ve bazı partileri bugünkü konuşmasında itham etmesini kaydetmek isteriz. Demokrasiyi kalbleriyle değil sadece dilleriyle benimsiyenlerin hâlâ söz sahibi olduğu bir memlekette bu garabet ve tezatları bir dereceye kadar tabii bulmak lâzımdır.

Temas ettiğimiz bu gerçeklerin ortaya koyduğu garabet, iddia edilen muvaffakiyetler hakkında toplu bir hüküm vermeye kâfidir.

Muhterem arkadaşlar;

Birinci ve ikinci koalisyon tecrübelerine kısaca temas ettikten sonra, şimdi de yeni hükümet ve programı üzerinde duracağız. İç ve dış şartların ağırlaştığı bir merhalede, büyük reformları gerçekleştireceği iddiasıyla ortaya çıkan hükümet, hem Mecliste ve hem de millet içinde bir ekalliyete dayanmaktadır. Bu şartlar altında ve malûm bir zihniyeti temsil eden kimselerin hâkim olduğu bir hükümetin muvaffakiyet derecesini ve Türkiye'nin iç ve dış hayati meselelerini ne dereceye kadar muvaffakiyetle halledebileceğini kestirmek hiç de güç değildir.

Muhterem arkadaşlar;

Yeni Hükümetin programında açıkça ifade edildiği üzere bu program, temel noktalarda birinci ve ikinci karma hükümet programlarından farklı değildir. Bu bakımdan evvelce söylediklerimizi tekrarda fayda görmüyoruz.

Kısaca ifade edelim ki, yeni program da bundan evvelkiler gibi temas ettiği çeşitli meselelerin hal tarzlarını ana hatlariyle bile ifadeden uzak bulunmaktadır. O kadar ki, mahiyetleri birbirinden tamamen ayrı icraat nevileri bu programa da uygun düşebilir ve temas ettiği formüllerin içine girebilir. Meselâ: Toprak reformu, vergi reformu gibi çok hayati meselelerin ne suretle gerçekleştirileceği, hudutları, şümulleri ve vasıtaları gösterilmemiştir. Halbuki birinci ve ikinci koalisyon hükümetlerinden bu tarafa geçen zaman bu meseleler hakkında yeni hükümetin sarıh bir görüş tarzına sahibolması için kâfi idi.

Toprak reformu gibi, mustarip kütleleri cezbedecek dâvaları ortaya atan Başvekil, kendisinin bu mevzuda neticesiz bir teşebbüsün daha tek parti devrinde öncüsü olduğunu vatandaşların hatırlıyacaklarını ve fazla hayale kapılmıyacaklarını unutmamak mevkiindedir. Nasıl bir toprak reformu düşünülmektedir. Çeşitli renkteki ve temayüldeki rejimlerde birbirinden farklı toprak reformları yapıldığını hatırlıyanlar, bu reformun mahiyetini elbette merak edecekler ve hattâ tereddüt ve endişe duyacaklardır. Programda bu endişeleri dağıtacak bir sarahate tesadüf olunmamaktadır. Bu reform da, istihsalı artırmak gayesi mi hâkim olacaktır; yoksa sosyal düşünceler mi hâkim olacaktır? Bu dahi belli değildir.

Yapılacak vergi reformunda sosyal adaletin gözetileceği iddialarını bundan evvel reform adı altında yapılan vergi ihdas ve zamlarını sosyal adaletin hemen hiç de gözetilmediğini hatırlıyanlar bu mevzuda da sanırsınız ki, hayale kapılmıyacaklardır.

Bu tereddüt ve endişelerimize rağmen Millet Partisi Meclis Grubu sosyal adalete uygun vergi reformuna ve işletilmeyen veya randıman alınamıyan büyük arazinin âzami istihsal üniteleri haline ifrağıyla bunların verimliliğini sağlamaya müteveccih gayretler sarfı, artan büyük toprakların Devletçe satın alınarak çiftçiye dağıtılması ve bunların verimli birer işletme haline getirilmesi için tedbir alınması mânasında bir toprak reformuna samimiyetle taraftarız.

Muhterem arkadaşlar;

Hükümet programı, biraz evvel temas ettiğimiz karakteriyle bir tedbirler manzumesi olmaktan ziyade müphem teşhislerden, temennilerden ve mücerret vaitler-

den ibaret bulunmaktadır. Program bu mahiyeti ile şüphesiz murakabeyi güçleştirecek bir hüviyet taşımaktadır.

Hükümet programında yer alan çeşitli vaatlerin ve bilhassa paraya mütevakıf olanlarının tahakkuk kabiliyeti, nihayet hazırlanmış bulunan bütçedeki ve 1964 yılına ait programdaki imkânlarla mukayyettir. Bu imkânları aşan vaatleri, yeni tahsisat istenmiyecekse ve plânda bir değişiklik yapılmıyacaksa ciddi ve samimi telâkki etmek, elbette mümkün değildir.

Muhterem arkadaşlar;

Programda bundan evvelkilerde yer alan bazı meseleler görülmemekte, yer almamış bulunanlara da taşlanmaktadır. Programın sonunda, “Birinci ve ikinci karma hükümet programlarında yer almış olan birçok hususlar gerçekleştirildiği için, tabiatıyla bunlara yer verilmemiştir” denilmektedir.

Evvelki programlarda geçmiş mücadelelerin vatandaşlar arasında yarattığı ayrılıkların ve kırgınlıkların izalesine gayret sarf edileceği yer almakta itli. Yeni programda, buna temas edilmediğine göre demek ki, kırgınlıklar ve dargınlıklar ortadan kalkmış ve mânevi huzur sağlanmıştır.

İkinci Hükümet programında şöyle denmekte idi “İdarede tarafsızlığı, vatan-daşa eşit muameleyi, halk işlerinde sürat ve kolaylığı sağlamak amacımızdır. Partizan idare acısını milletimize çektirmemeye azimliyiz.” Yeni programda ise tam bir tarafsızlık anlayışı, herkese eşit davranma alışkanlığı idareye hâkim oldu denilmek suretiyle kökleri derinlerde olan partizan hastalığının tedavi edildiği iddia edilmektedir. Sayın Başvekil bu iddiaya bizleri inandırırca bile zaman zaman partizanlıktan şikâyet eden dünkü ortaklarını inandıramaz. Bize göre partizanlık illeti gövde ve ayaktan ziyade başta bulunmaktadır. Bu gerçeğin tezahürlerinin bizzat Hükümetin ve Bakanların dayanışlarında bulunduğunu bin kere ifade etmiş bulunuyoruz.

Vakıalara ve delillere dayanan bu şikâyetlerimizden bir tanesini dahi tahkik etmek lüzumunu hissetmiyen Sayın Başvekilin partizanlık ortadan kalkmıştır diyen bir programla Meclisin huzuruna gelmesi demokrasiye değil, başka rejimlere yakışan bir cesaret örneğidir.

Muhterem arkadaşlar;

Bir Hükümet hakkında verilecek hükmün onu teşkil edenlerin telkin edecekleri itimat derecesine bağlı olduğunu yukarda ifade etmiştik. Şimdi programda yer alan bazı taahhütlerle geçmişi kar sıkıştıracağız.

Siyasi geçmişi olanların sözünden ziyade mazarine bakmanın tabii bir kaide olduğunu kabul edeceğinizi umarız. Yeni Hükümet programında şöyle denmektedir:

“Hükümet, muhalefet grupları ile de her konuda bir anlayış ve davranış beraberliği aramak için kendisine düşen hiçbir gayretten kaçınmıyacak, hele Türk Milletinin kaderini ilgilendiren önemli konularda iktidarla muhalefetin danışma ve dayanışma geleneğini Türk siyasi hayatında yerleştirmek için her vesilede yararlanmayı ödev bilecektir.”

Bu taahhütte bulunan Hükümetin başı olan Sayın İnönü ikinci Koalisyonun kurulduğu günden bugüne kadar bir tek memleket meselesi hakkında muhalefete bilgi vermek ve onunla istişarede bulunmak lüzum ve zarureti hissetmemiştir. (Her şey olup bittikten sonra Kıbrıs mevzuunda liderlere yapmak istediği telkinler hariç)

Bu gerçeğin ışığı altında yeni Hükümetin muhalefetle münasebetlerine ait söyledikleri, şartların telkin ettiği bir suni hareket, bir yasak sayma olduğu endişesinden maalesef kendimizi kurtaramıyoruz. Bize göre demokrasi bir inanış rejimidir, zevahiri korumak ve yasak savma rejimi değildir. Bu endişelerimize rağmen tatbikatın bizi tekzibetmesini ve temel alışkanlıklarda bir değişiklik olabileceğini ortaya koymasını bütün kalbimizle temenni ederiz.

Esaslı noktalarda bir yenilik arz etmediği bizzat Hükümetçe ifade edilen program hakkında bu kısa mâruzâtımızla iktifa edeceğiz. Hükümet hakkında vereceğimiz oyu şu ana kadar söylediklerimiz tâyin edecektir. Hükümetin güvenoyu almasını rejim ve memleket için bir felâket saymadığımızı ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin her derde demokratik yollardan çare bulabileceğine inandığını programında açıklıyan Hükümetin bu görüşüne huzurla katıldığımızı ifade etmek isteriz.

Yüksek Heyetinizin itimadına mazhar olacak her Hükümetin muvaffak olmasını temenni ettiğimizi bir kere daha ifade eder hepinizi saygı ile selâmlarız. (*Sol-dan, alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Maliye Bakanı.

MALİYE BAKANI FERİD MELEN — Muhterem arkadaşlar, sadece iki noktayı tavzih için huzurunuzda geldim. Sayın Adalet Partisi Sözcüsü Hükümet programında gelişme hızının 1962 yılı için 6 olduğunu buna mukabil İstatistik Enstitüsü'nün neşrettiği bir istatistikte bunun 5,4 olduğunu söylediler ve bu farkın nereden doğduğunun izahını istediler.

Muhterem arkadaşlarım, İstatistik Enstitüsü henüz böyle bir rakam neşretmemiştir. Yaptığı hazırlık çalışmalarında, filhakika arkadaşlarımızın söylediği gibi, 5,4 bir hesaba göre de 5,6 olarak hesabetmiştir. Plânlama ise 6 olarak hesabetmektedir. Bu iki nispet arasındaki fark, birinin 1948 fiyatlarını baz olarak alması, ötekini 1961 fiyatlarını baz olarak alması ve 1948 de ele alınan rakamların 1961 de ele alınan rakamlarla bazı farklar irae etmesi yüzünden doğmuştur. Ve Plânlama Dairemizle İstatistik Umum Müdürlüğü veya Enstitüsü bu farkın nereden geldiğini araştırmaktadır. Henüz kesin bir rakam halinde değildir. Bu fark tesbit edilecektir, ya biri ya öbürü doğru olur. Muvakkat bir rakamdır ve henüz neşredilmemiştir.

İkincisi: Sayın arkadaşlarımız vergiler üzerinde durdular. Hükümet programında yapılacak vergi reformlarının daha doğrusu devam edecek vergi reformunun vasıflarının ne olacağını açıkça beyan etmiş durumdayız. Binaenaleyh, huzurunuzda getirilecek kanunlar bu vasıflara uygun olduğu takdirde, programa uygun olacak ve kabulünüze mazhar olacaktır. Bu vasıfları haiz olmadığı takdirde de bunları kabul buyurmıyacaksınız.

Yalnız şunu arz edeyim, yeni bir vergi ihdas etmek niyetinde değiliz. Sadece mevcut vergiler ıslâh edeceğiz. 1964 ek finansman ihtiyaçlarını hangi kaynaklardan sağlayacağımızı programda birer, birer saymış bulunuyoruz. Gelir Vergisi, Gümrük vergileri, Gider vergileri ve bunların üzerinde yapılacak ıslahatlarla sağlanacaktır. Bu sebeple, belki umumi efkârda bir endişe hâsıl olur diye arz ediyorum. Nitekim çeşitli dedikodular yayılmıştır, şu veya bu vergi alınacak şeklinde. Arz ettiğim gibi yeni bir vergi gelmiyecektir veya programda tesbit edilen esaslara uygun olarak gelecektir.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, şimdi şahısları adına söz almış arkadaşlara sırasıyla söz vereceğim.

Şahısları adına konuşacak arkadaşlarının konuşmalarının 10 dakikaya indirilmesine dair 2 takrir vardır; okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Grup sözcülerinin uzun konuşmalarından sonra, milletvekillerine de konuşma imkânı verilmesi ve daha fazla üyenin konuşmasını temin için şahısları adına konuşmaların 10'ar dakika olarak teshilinin oylanmasını arz ederim.

Neriman Ağaoğlu (Manisa)

Sayın Başkanlığa

Grup sözcülerinin sıkça söz almaları hasebiyle, şahsı adına söz alan milletvekillerine pek az zaman kalmaktadır. Söz alanların, mümkün mertebe konuşmalarını teminen 10 dakika olarak tesbitinin karar altına alınmasını arz ve talebederiz.

İlhami Ertem (Edirne)

İ. Etem Kılıçoğlu (Giresun)

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar her iki takrir de şahsı adına konuşacak arkadaşların konuşma, müddetinin 10 dakika ile tahdit edilmesini teklif etmektedir. Bu takrirleri oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Şimdi, lehte, aleyhte ve üzerinde olarak söz alına sırasına göre arkadaşlara söz vereceğim. Bulunmayan arkadaşlarımızın sırası mevcut listenin en sonuna geçecektir. İlk söz sırası Rauf Kıray'ındır. Buyurun Sayın Kıray.

RAUF KIRAY (Kütahya) — Sayın Başkan sayın arkadaşlarım, Milli iradenin sayın temsilcileri huzurunda okunmuş olan Üçüncü Karma Hükümet programı vatanımızın muasır medeniyet seviyesine ulaşmasına, vatandaşlarımızın refaha, saadete kavuşmasına matuf ana prensipleri bünyesine almış olmakla hepimizi ferahlatmıştır.

Dinamik şahsiyetlerden teşekkül etmiş olan genç Hükümetin bu programı tatbikinde muvaffak olacağına inanıyoruz.

Hükümet dışındaki partilerin de ana prensiplerini ihtiva eden bu programın tahakkukunda milletimizin refaha kavuştuğunu görmekle bahtiyar olacağına asla şüphe olmadığından bu maksatla Hükümete yardımcı olacaklarına inancımız vardır.

Memleket sathında partilere mensup bulunmayan ve çoğunluğu teşkil eden bağımsız vatandaşların Mecliste mânevi ve tabii temsilci olarak biz bağımsız milletvekilleri ikinci Karma Hükümetin istifası ile başvuru bir çok temaslardan sonra nihayet iç ve dış emniyetimiz ve iktisadi buhranın daha fazla huzursuzluğa tahammülü olamayacağına inanarak bu büyük kütlenin de desteğinden hız alarak Hükümetin teşkilinde destek olacağımızı bildirdik. Bilhassa programda zikri geçen reformlara inandık. Bu inancın Hükümet programının tatbik safhalarında bütün partilerce de destekleneceğine ve ferahı neticelere varıldıkça iftihar duyacaklarına, inanıyoruz.

Bu suretle Hükümetin muvaffakiyeti hepimizin yakından murakabesiyle huzura kavuşacaktır.

Memleketimizin içte ve dışta karşılaştığı huzursuzluğun başlıca sebebi iktisadi hâkimiyete malik olamayışımızdır. Bu zorlukları yenmek, rantabilite hesaplarına göre ayarlanmış plânlı kalkınmanın tahakkuku ile ancak mümkün olabilecektir.

Bugün için karşılaştığımız iç ve dış sıkıntı ve teknik eleman azlığı ilk seneler için plânımızın tatbikatında belki az da olsa bir noksanlık arz edebilir. Bundan endişe duymadan gelecek seneler için imkânları yaratmak gayretini göstermeliyiz. Bu hususta anlayış ve müsamaha göstermek bir memleket vazifesidir. Plânsız kalkınma olamayacağına göre bidayette az noksan da olsa bir muvaffakiyettir. Cesaretle huzurumuzda bulunan Hükümetin muvaffakiyeti bizlerin yardımları ile tahakkuk edecektir.

Programda 1964 ek finansman ihtiyacının vergilerle tahakkuk edeceği bildirilmektedir. Bunun tanı bir vergi adaleti sistemi ile uygulanmasını temenni ederiz.

Anayasamızda yer alan ilkelere uygun olarak toprak reformu ve zirai reformun tahakkukunu görmek hepimizi sevindirecektir. Bugüne kadar yapılamamasından ancak üzüntümüz vardır.

Yeni bir anlayış ve teşkilâtı ile huzurunuzda gelen Hükümet bu dâvayı tahakkuk ettirirken bütün partileri yanında ve yardımcı göreceğine asla şüphe etmesin.

İktisadi kalkınmamızın bel kemiğini teşkil edecek olan dış sermayenin memleketimize serbestçe akabilmesi için de hiçbir suretle müteessir olmıyan ve yüzde yüz emniyet veren kanunların çıkarılması bir zarurettir.

İç ve dış emniyetini sağlamak ve bunda çok hassas davranmak bize tarihi şerefimizi sağlar.

Bugünlerde karşılaştığımız ana vatanımızın bir parçası olan yeşil Kıbrıs'ın karşılaştığı durum Hıristiyanlık âlemine bir yüz karası olarak geçecektir.

En mukaddes günlerinde başvurdıkları kanlı, hunhar ve caniyane olaylar, silâhsız vatandaşlarımızı insanlıkla alâkası olmıyan tarzda ve kahpece katletmeleri asla unutulamayacak ve ergeç hesabını soracağımız derin yaralar açmıştır.

Dünya medeni milletleri muvacehesinde tarihimize ve ırkımıza has bir vakarla ve azimle hâdiseleri yakından izliyoruz. Hükümete inanıyoruz ve destekliyoruz; neticeden eminiz.

Güvendiğimiz kahraman ordumuzla ve kararımızla hakkımızın mutlak surette teslim edileceğine inanıyoruz. En ufak bir müsamaha yapamayız. Dostluğumuz ve menfaatimiz, her şey, hakkımızın iadesine ve himayesine bağlıdır.

Türk milleti namus ve vakarı ve haysiyeti ile yaşamıştır. Tâviz zelillerin ve şerefsizlerin yoludur.

Çok muhterem arkadaşlarım;

Mevcut partilerin ana dâvalarının tahakkukunu amaç alan Hükümetin programının tatbikinde bir millî koalisyon hükümeti gibi Meclisten yardım göreceğine asla şüphem yoktur.

Bu programın tahakkuku halkımızın yüzünü güldürecek ve bizleri de sevindirecektir.

Dinamik ve enerjik Hükümete yorucu olan bu çetin yolda azimli olmasını ve Meclisin sağduyusunun daima kendisine destekçi bizlerin yardımcı olacağına güvenmesini temenni eder hayırlı muvaffakiyetler dilerim. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın Ahmet Tahtakılıç.

AHMET TAHTAKILIÇ (Uşak) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım, parlâmentoların, Millet Meclislerinin en mühim ödevi, yürütme yetkisi verilecek, Hükümetin kuruluş ve programı hakkında derin incelemeler yapıp, kanaate vardıktan sonra güven veya güvensizlik oyu vermek suretiyle vazife yapmaktır. Buna rağmen müzakerelerin kısılması sebebiyle düşüncelerimi muayyen noktalar üzerinde toplamak mecburiyetinde kalmış bulunuyorum. Bu takrirlerin inşallah bir daha verilmemesini temenni ederim.

Arkadaşlar, parti sözcülerine mütemadiyen söz verilmesi suretiyle Hükümet program ve kuruluşunun ihtiva ettiği siyasi, sosyal esaslarından ayrıldı, Meclis âdeta kapalı odalarda geçirilen müzakerelerin, münakaşaların açıklanması gibi bir sahne haline geldi. Bu noktalara bir tarafa bırakırsak Başbakana evvelâ iki noktayı arz etmek isterim.

Arkadaşlar, azınlık Hükümeti tâbirini iki noktadan mütalâa etmek lâzımdır. Biri Türk Anayasası partileri Meclisin vazgeçilmez unsurları saymıştır. Parlâmento için Hükümetler dayandığı partilerin sayısı ile ve şimdiki halde de bağımsızların da içine alındığının ifade edilmesine rağmen Parlâmento içinde bir çoğunluğun evvelden desteğini haiz olmak üzere kurulup kurulmadığı noktasından “azınlık Hükümeti” diye anılır. Bu Hükümetin bu bakımdan vasfı budur.

İkincisi: Türk siyasi tarihinin gelişimi bakımından ehemmiyetlidir. Türk siyasi tarihinin gelişiminde bilhassa Sayın Başbakana, o yıllarda muhalefette olduğum için beraberce müdafaa ettiğimiz bir noktayı bizzat hatırlatmak isterim. 1957 seçimlerinin halkoyu neticelerinin muhalefette tecelli etmesi üzerine, o zamanki Anayasa ve kanunlar, bu oylara göre teşekkül eden Hükümetin tabîi ve meşru bir Hükümet olduğunu tesbit etmiş olmasına rağmen, mücadelemizin mihverini hep bu noktaya istinad ettirmek suretiyle halkı ikaz ettik. Bu da bir vakıadır. Bu felsefeden gelen ve reaksiyon esası üzerine kurulan bir Anayasada, “ekalliyet hükümeti”, tâbirini, hakikaten halkoyu bakımından da vasıflandırmakta hiçbir mahzur yoktur ve bu, gerçeğe de uygundur. Kaldı ki, açıklandı ve dendi ki, “Sayın Gümüşpala’ya Hükümet kurma vazifesi verilirken istikrarlı, kuvvetli Hükümet...” arkadaşlar, kuvvetli Hükümet tâbiri, bakanların şahsan enerjik olup olmamalarıyla alâkalı olmaktan ziyade, istinadettiği ekseriyetin, istinadettiği partilerin programlarının, dayandığı partilerin, o Hükümeti destekleyip icraatına daima ön vermesi noktasından mütalâa edilir. Bu itibarla, Sayın İnönü Hükümet kurarken, memleketin içinde bulunduğu şartlar göz önünde tutulmak icabeder. Bu şartları ikiye ayırıyorum, Birincisi; yeni Türk Anayasasının 3 ncü yılında olmamıza rağmen, 3 üncü Hükümet buhranı ile karşılaşmamızın sebepleri tahlile şayandır.

İkincisi; ekonomik ve dış siyasetimiz bakımından hakikaten dikkate değer hâdiselerle karşı karşıyayız. Hükümet buhranlarından sonra yeniden Hükümet kurulurken iki hususa bakılır. Buhrana sebeb olan âmiller nelerdir ve bunlar nasıl izale edilecektir? İkincisi; o buhranın bir defa daha nasıl olmamasının çareleri nelerdir; onun üzerinde durulur.

Binaenaleyh, biz Sayın İsmet İnönü’ye yeni Hükümeti kurarken başka noktalar üzerinde durmak fikrini telkin ederken aldığını cevap, bana ilk defa hüsrana vermiştir. Sayın İsmet İnönü diyor ki, “Buyurun, birleşiniz, kurunuz.” Hayır arkadaşlar, ben Sayın İnönü’den 25 yıldır Cumhuriyet Halk Partisinin Genel Başkanı ve Türk siyasi hayatında demokratik prensipleri - geç kalsa, dahi - daima benimsemiş bir lider sıfatıyla ve tarihi hüviyeti ile “beraber kurarız” fikrini bekliyordum. İcabederse İnönü’den beklenilecek mütalâa şu idi: “Arkadaşlar, bu Hükümet desteğinize mâruz kalmazsa bir araya geliriz, lâzım olan Hükümeti kurarız. Çünkü memleketin şartları bunu icabettiriyor.” Halbuki, duyduğumuz söz şu; “Bir araya, geliniz, kurunuz.” Hayır arkadaşlar, İnönü’nün bugün dinlediğim konuşmalarında müteessir olduğum nokta; “Bir araya geliriz” diyeceği yerde, “bir araya gelirsiniz” diye karşı partileri yalnız başına bırakmak suretiyle, milli müşkülâtın başka bir şekilde halledilmesi tarzını kabul etmemeyi Mecliste beyan, etmesi olmuştur. O halde, azınlık Hükümeti tâbirinden, arkadaşlar, hiç hassasiyet duymamak lâzımdır. Bu Hükümet kuruluşunda, parlamento içinde bir ekseriyete dayanmamış olması bakımından, azınlık Hükümetidir. Memleketin şartları da, azınlık Hükümetiyle ortaya çıkmaya müsait değildir. Azınlık hükümetleri de kurulur arkadaşlar. Şartlar öyle cereyan eder ki, bir azınlık çıkar, “Ben şu hâdiseleri, şu işleri yapacağım, Hükümet kurmak mesuliyetini üzerime alıyorum.” der. Hattâ bazan bu hükümetler azınlık değil, parlâmentoda hiç

hüviyeti olmıyan kimselerden kurulabilir. İtalya’da bundan evvelki Hükümet buhranı sırasında, acele olarak, Parlâmento Reisinin Başkanlığı altında bir Hükümet kuruldu, azınlığa çoğunluğa bakılmadı o gün Hükümetin yürümesi lâzımdı. Ondan sonra kurulan Hükümet çoğunluğu temin ettikten sonra merkez sol bir Hükümet ekseriyeti olarak kuruldu. Tabiisi budur. “Azınlık Hükümeti kurulmaz”, mânasında konuşmuyorum. Memleketin siyasi tarihinin gelişimi, memleketin içerisinde bulunduğu şartlar, bundan evvelki koalisyon tecrübeleri, memleketin azınlık Hükümetiyle ortaya çıkmaya müsait bir ahvalde olmadığını gösteriyor. Şartlar buna müsait değildir. Kaldı ki, büyük iddialarla ortaya çıkıyor, Devlet Teşkilâtında yenilik yapıyor, iki bakanlık ihdas ederek geliyor; “Reformlar şimdiye kadar tahakkuk etmedi, ettireceğim” diyor. Bütün ıslahatı vad ediyor ve ondan sonra da, “Bunları ben bir azınlık Hükümeti ile yapacağım”, diyor.

Arkadaşlar, ne şartlar bakımından, ne Türk Anayasasının siyasi mücadele felsefesi bakımından su sırada bir azınlık Hükümetinin kurulmasına, teşebbüs etmek isabetli bir hareket değildir.

İkinci mesele; sayın arkadaşlar, Anayasa Kurucu Meclis tarafından yapılmıştır. Kurucu Meclislerin özelliği şuradadır. Kurucu Meclisler toplandıktan sonra rejimi mücadelelerinin artık tarihe karışmasını beklemek lâzım gelir. Hâlbuki dikkat ederseniz Anayasamızın üçüncü tatbik yılında üçüncü İnönü Hükümeti kuruluyor. Birinci Hükümet de geliyor. Sayın Başbakan bize diyor ki; “Bir araya gelmesi mukadder olmıyan, birbirinin dilinden anlamıyanları bir araya getirdim. Hükümet kurdum”. Hep beraber tasvibettik. İkinci Hükümet de geliyor; “O olmadı, şimdi başka kanatlar buldum” diyor. Şimdi de kanatsız ortaya çıkıyorum, diyor. Bu, dikkat buyurursanız, siyasi tarihimizdeki gelişme uygun bir davranış değildir. Siyaset de; davranışların heyeti mecmuasıdır. Binaenaleyh, biz mütalâalarımızı serd ederken, müsamaha etsinler. Kurucu Meclisten sonra Amerika 187 seneden beri huzur içindedir. Hitler rejiminin üzerine

Kurucu Meclis tarafından yapılan Anayasa Almanya’da artık siyasi meseleleri bertaraf etmiş, bütün devlet ve millet gücünün ekonomik ve sosyal meselelere harcanmasına imkân vermiştir. İtalya’da Nazi rejiminin üzerine davet edilen Kurucu Meclis yeni İtalyan Anayasasını yapmış bugün İtalya siyasi bünyesindeki bütün güçlüklerle rağmen ki orada biliyorsunuz, solcu partilerin kendilerine mahsus bir hüviyetiyle, hattâ Moskova’ya bağlı olarak çalışmak gibi bir durumda oldukları halde- İtalyan Parlâmentosu bugün daha ziyade buhranları süratle hallederek, kendi bünyesi içinde bütün gücünü ekonomik ve sosyal meselelerin halline tevcih etmiştir.

BAŞKAN — Sayın Tahtakılıç, vaktiniz tamam, toparlayınız. (*Devam etsin, sesleri*) 10 dakika oldu, not ediyorum. (*Sağ sıralardan “devam etsin” sesleri*)

Devamını teklif ediyorsanız, oylarınıza sunacağım. (*C.H.P. si sıralarından “Sunamazsınız, olmaz Beyefendi, herkes için aynı usulü tatbik ediniz” sesleri*)

Şimdi bir karar aldınız, konuşmaları 10 dakika ile tahdidettiniz. Tahtakılıç'ın istisnaen 10 dakikadan fazla konuşmasını teklif eden varsa o zaman bunu oylarınıza sunacağını.

SEYFİ ÖZTÜRK (Eskişehir) — 10 dakikadan fazla konuşmasını teklif ediyorum.

BAŞKAN — Sayın Tahtakılıç'ın 10 dakikadan fazla konuşmasını teklif ediyorlar. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir. Buyurunuz efendim.

AHMET TAHTAKILIÇ (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, merak etmeyiniz konuşmamı kısa keseceğim, bu müsamahanızı kötüye kullanmıyacağım. Anlaşıldı ki, fikirlerimizi izah etmeye vakit olmuyor. Parlâmentonun yanlış tesis edilen ananeleri ki bu parti sözcüleri davasıdır, sen bunu bana dedin, ben bunu dedim; ondan sonra bize vakit kalmıyor. Size şu hakikati haber veriyorum. Bu Parlâmentonun üzerinde durması lâzım gelen bir hastalık da parti fikri ile asıl milletin mümessili olan ve yemini yalnız millete müteveccih olan milletvekillerinin söz haklarına imkân vermemek yolunda bir anane tesis etmiş olmaktadır. (*Sağdan Bravo sesleri*)

Muhterem arkadaşlarım; şimdi müsaade ederseniz, Hükümet programına geliyorum. Hükümet programı arkadaşlarım, üşenmeden 1946 yılından beri kurulan hükümetlerin hepsinin programını tetkik ettim, özetledim; hepsi edebiyattan ibaret. Bu Hükümet ne söyledi ise 1947 de kurulan Hasan Saka Hükümeti de aynı şeyleri söylemiştir: “Programlı çalışacağız, bütün iktisadi güçlerimizi yatırımlara vereceğiz...” Ondan sonra gelen Hasan Saka kabinesi; “mesken dâvasını halledeceğiz, gecekondu dâvasını halledeceğiz” demiştir.

Arkadaşlar; görüyorsunuz ki, problemlerimize radikal ve ilmi olarak el koymuyoruz. Bakınız size bugün açıkça soyuyorum; Köy Bakanlığı ne yapacaktır? Bunu eğer İnönü'nün bilen varsa gelsin karşıma. Sayın Başbakan bunu gayet güzel izah ettiler, “canım, adı var ya” dediler. Arkadaşlar, Üç Hükümet programını yan yana getirdim, birincisinde dört defa köyden ve köylüden bahsediliyor, ikincisinde iki defa köylüden, üçüncü programda ise, 26 yerde köy ve köylüden bahsedilmektedir. Köy ve köylüden bahsedilmekle köylü dâvası halledilmez. Bir kongre toplanacaktı, köy kongresi, hepimiz davetiye aldık. Beklesinler, hiç olmazsa o kongre toplansın, fikirler tebellür etsin, ilim adamları söz söylesin, bu Bakanlığın fonksiyonunun ne olacağı belli olsun. Evvelâ sizin hatırıma şu geliyorsa; köyün kaderiyle doğmuş olan muhtar ve ihtiyar heyeti müessesesinden başka bir müessese icat edecekseniz bu iş yürümez. Mazideki “subaşı” tecrübesini sizlere hatırlatırım, idare taksimatının otorite ve imkânlarını genişletmek suretiyle köyde hakikaten valinin, kaymakamın aşklı, şevkli bir şekilde çalışmasını sağlamak istiyorsanız ve köyde bu şekilde bir şey yapacağım zannediyorsanız, köyde hiçbir şey yapamazsınız. Köyün yegâne dostu olan öğretmenden başka şahsiyete istinadeden bir şey yapmak istiyorsanız yine köyde hiçbir şey yapamazsınız.

O halde bu Köy işleri Bakanlığı ne yapacak? Meçhul! Teşkilât kanunu sonradan gelecek...

Arkadaşlar, Başbakana bu salâhiyet verilmiş. Fakat Başbakan günün şartlarını düşünerek ve bir kongre tertibedilmiş olması düşünüldükçe Köy Bakanlığını teşkil etmekte 3 gün geç kalabilirdi. Bu zaman zarfında köyde hiçbir şey değişmezdi.

Arkadaşlar, iç ve dış politika hakkında verdiğim takrirde, köyün teşkilatlanmasından bahsettim. Köy diye bir vakıa var, köylü diye bir vakıa var. Fakat bunlar kırk bin ünite kaderlerini yaşıyan ve ne yapmak lâzım geldiği meçhul olan insanlardır. Köylü diye teşkilâtlanmış, meseleleri tasnif edilmiş bir varlık yoktur. Ben imar ve iskân Bakanlığının Toprak İmar Müdürünün bir makalesini okudum. Yeni iki köy teşkil etmek için, zannedirim birisi Kâzım Özalp kazasında, biri de Van'ın bir kazasında, dört milyon lira tahsisat 1964 senesine konmuş.

İkincisi; anketler, envanterler yapılmakta, daha 300 köyün anketi yapılmış, henüz anketler dillendirilmemiş, köy mevzuunun realiteleri üzerinde durulmuş değil. Ben 1947 senesinde Millet Meclisi kürsüsünden demiştim ki; "Köye tahsildarla, jandarmadan başka hiçbir kuvvet göndermediniz. Onlar da aldılar, bir şey vermediler. Şimdi, köye Bakanlık yapıyoruz; ama bu Bakanlığının masrafının ağırlığı yine köyün üstünden çıkacaktır. Bu Bakanlığın fonksiyonu belli değil, rolü belli değil ne iş yapacağı belli değil böyle devam ediyor.

Gelelim şu Enerji Bakanlığına; arkadaşlar Türkiye'nin iki problemi vardır; elemanı az, imkânı az. Elemanı az, imkânı az olan memleketlerde yeni teşkilâtlar kurulmaz, koordine çalışmaları şartı halledilir. Hâlbuki bizdeki bakanlar personel gibi çalışırlar. Birbiriyle koordinasyon yapamazlar. Sanayi Bakanlığının içerisindeki Enerji Dairesini idare eden mühendislerden mühendis mi icat edeceğiz, Allah gökten mühendis mi gönderecek? Tortum Şelâlesini 1961 senesinde iki elektrikçi teknisyen idare ediyordu. Ne yapacak bu Enerji Bakanlığı? Klişeler basılacak, teşkilât yapılacak, müsteşarlar tâyin edilecek. Kimin vasıtasıyla vilâyetlerde iş görecektir? Türk il idaresinde valinin yanında şube müdürü olmıyan teşkilâtın bu memlekette muvaffak olduğu görülmemiştir. Onun için Türkiye'nin sosyal ve idari hayatında yeni bir teşkilât kurarken, Sayın Başbakan bunu benden çok daha iyi bilirler, bunun üzerinde çok düşünmesi lâzımdır. Balkan olan arkadaşlarımla şeref ve onurlarını şimdiden temin ediyorum, kendileri hakkında hiçbir sözüm yoktur. İnönü'nün Mebus seçilme şartını haiz olan her vatandaş Bakan olabilir. Milletvekilleri evveliyetle olur. Onun için şu yeni bakanlıklar ihdası tecrübesinden vazgeçelim. Hele bir kültür bakanlığı havadisi vardı. Bereket versin ki o gelmedi. Kültür Bakanlığı yapacaksınız da ne yapacaksınız? Yine öğretmene gideceksiniz. Hani şu bizim köyde yalnız başına bütün vazifeleri üzerine verdiğimiz öğretmene. O öğretmen ne yapacak? Bir gün kültür bakanlığının memuru olacak, bir gün Milli Eğitim Bakanlığının memuru olacak. Bunlara ne hacet arkadaşlar. Halk eğitimimiz ona istinadedir, nüfus sayımımız ona istinadedir, köy heyeti âzalığımız ona istinadedir. Bu kültür bakanlığı dâvasını akla getirmiyelim. Ben size sert bir misal vereyim. Bizim, Avrupada kültür müfettişlerimiz vardır. Bu müfettişlerin fonksiyonu kültür temsilciliği, ataşeliği

değildir. Bunlar talebe kovalarlar. Çünkü bizim vaziyetimiz şu; hariçte insan okutmaya mecburuz.

İmkânsız dar. Meselâ Almanya'daki talebe müfettişimiz 1.700 talebenin iyi yetiştirilmesi şartlarından mesuldür. Kültür ataşeliği tabirini biz 2'nci Dünya Harbinin şartları içerisinde onlara vermişiz. Demek ki, arkadaşlarım, böyle yeni teşkilâtlar kurmakla memlekette ıslâhat yapılacağı fikri beyhudedir. Bir umum müdürlük halinde iken, İmar - İskân Bakanlığına vücut verildi. Fakat biz arkadaşlar, değil ormanda yaşayan köylünün başka yerde münasip yerde iskânı, daha, hariçten gelen göçmenlerimize doğru dürüst bir iskân sistemi tatbik edemedik. Şu halde, sabah-tan akşama bakanlık kurulmakla bu memlekette işlerin yürütüleceğini sanıyorsak, bunda aldanıyoruz.

Bu bahsi kısa olarak geçtikten sonra, müsaade ederseniz, ehemmiyetli gördüğüm bir noktaya daha temas edeceğim. Arkadaşlar, size bir gerçeği haber vereyim: Partilerin programlarını okuyunuz; ben hepsinin orman mevzuu ile ilgili maddelerini okudum, ya yön edebiyatla başlıyor, ya ters edebiyatla... Meselâ, "Ormansız bir memleket bozuktur." "Orman bir milletin servetidir." Edebiyat haricinde dış dokunur bir tedbir göremedim. Nitekim bu programda da: "Ormanla insan münasebetini idare edeceğiz.." Eş mâna. Bu felsefi tabir arkadaşlar. Felsefi bu tabir felsefi.. Ne yapacaksınız meçhul. Onun için sizden rica ediyorum, artık programları değiştiriniz. Meselâ bu programda enerji santralından, reaktörlerden bilmem ne yapılacaktı.. Arkadaşlar, dünyada bu işler yapılmış ve biz bu işleri yapmada geç kalınız. Kurduğumuz bir teşkilâtın elinde doküman var; Avrupa'nın çalışmaları var, biz onlara yetişmek zorundayız. O halde bunları programa yazmak, geçirmek suretiyle program sayfalarını kabartmaya lüzum yok.

Şu halde arkadaşlar, görüyoruz ki, bu program ayakta olan meselelerin nasıl halledileceğin gösteren bir program değil, mazide alındığı gibi; meselâ size Anayasadan bir madde göstereyim, kooperatifçiliği esas tutulan madde. Üç programa da baktım; "kooperatifçiliği bilmem ne yapacağız, kooperatifçiliği.." ne yapacaksınız kooperatifçiliği?.. Tarım satış kooperatifleri teessüs etmedi; Ziraat Bankasının başında bir felâket olarak duruyor, bir zarar müessesesi olarak duruyor. Tarım Kredi Kooperatiflerini besliyoruz, Ziraat Bankasının yatırım sermayesini artırıyoruz. Öteki kooperatifler; hatır kooperatifi kurmazsak mesken dâvasında bir şey halledilmiyor. Hangi meseleyi ne suretle halledeceksiniz de İnönü'nün kooperatifçiliği yürüteceksiniz? Bundan geçtik, bugün reformdan bahsedilirken, Hükümet adına Cumhuriyet Halk Partisi sözcüsü "istihsalî kooperatifleştireceğiz, falan" dedi. Arkadaşlar, artık ezberden konuşmak huyundan vazgeçelim. Ben size acı bir gerçeği söyleyeyim: Bana Yozgat valisi "Deli galip" diye anılan bir adam dedi ki, "Ahmet, Ahmet, Türk köylüsünü tanımıyoruz. Münevverler zannederler ki, Türk köylüsü çocuğunu nüfusa küçük yazdırıyor, askerden kaçırıyor; böyle değildir. Çocuk esnanında giderse, Yemen'de 13 sene, Temeşvar'da, 8 sene, Kafkaslara gidenden haber yok; çocuğu alıyor, evlendiriyor, "ey gaziler" türküsüyle harbe gönderiyor. Türk köylüsü Türk Devletinin hatasını tashih etmek suretiyle bu millet ayakta kalmıştır," dedi.

Bu sözü dinlediğim zaman epey düşündüm, üzerinde dikkatle durdum. Hakikaten hakikat payı var. Sosyologların tetkik etmesi lâzım; ne derece hakikat payı var, ne dereceye kadar alışkanlık haline gelmiştir. Ama Türk köyü realiteleri üzerine ezberden bakarak, “Biz Köy Bakanlığını kurduk, işte bu köy çalışmalarını derliyeceğiz, toplayacağız...” Arkadaşlar, köy bürosunu valiler kurmuştur, köy kâtipleri ihdas edilmiştir, lağvedilmiştir. Dahiliye Vekâletinde bir köy bürosu vardır falan; ama köy hâlâ şudur: Milyonerlerin oturduğu mahallede mektep yapılır, Devlet bu mektebi yapar, kanun böyledir.

Köye mektep yapmak lâzım geldi mi, malzemesini tetkik et, işini, demirlerini hazırla, kerpiç kes, taş taşı... (C.H.P. sıralarından gürültüler, ne alâkası var, sesleri.)

O halde arkadaşlar, biz köy gerçeği üzerine, sosyal adalet prensipleri üzerine evvelâ bir eğilelim, ilmi etütleri yaptırılmalı sonra bakanlık teşkil edelim.

Arkadaşlar, bugün Sayın Neriman Ağaoglu bu takririni vermemiş olsa İdi Hükümet programı üzerinde iki gün münakaşa edilebilirdi, sizlere bu gerçekleri birer birer arz edecektim. (Gürültüler)

Artık program üzerinde bu şekilde görüşlerden vazgeçelim.

Bakınız arkadaşlar, Enerji Bakanlığı üzerinde de aynı şekilde durmak gerekir. Programa baktım; “Enerji kaynakları üzerinde ehemmiyetle duracağız.” deniyor. Bundan da bir Enerji Bakanlığı doğuyor. Çünkü Başbakan diyor ki, “Adından belli Bakanlığın ne iş yapacağı.” Onun için bu program 20 nci asır Hükümet telâkkisine göre, buhrana sebeb olan müesseseleri ortadan kaldıran, dertleri halleden ve bunun yolunu gösteren, ayakta olan sosyal ve ekonomik meselelerin çözümü yolunu gösteren bir program değil, alışılagelmiş siyasi edebiyatın bir örneğidir; program olarak bir değeri yoktur.

Diğer taraftan. Anayasanın üçüncü yılında azınlık Hükümetini kurmaya mecbur bırakılmak memleket için hatalıdır. Sayın İnönü’den rica ediyorum; kürsüye çıksın, itimat oyunu istesin veren versin, vermiyen vermesin; şu ümidi millet kürsüsünden dünyaya ilân etsin, millet de duysun. “Bu olmazsa memleketin menfaatine olanı yapmazı” desin. Teşvikçi olur. Girer, girmez; fakat “yaparız” derse İnönü, nasıl şimdi azınlık Hükümetini kurmaya çalışıyorsa çoğunluk Hükümetini kolaylıkla basarız. Hepinizi hürmetle selâmlarım.

BAŞKAN — Sayın Diler.

NİHAT DİLER (Erzurum) — Muhterem Başkan, muhterem milletvekilleri, Hükümetin programını kemali dikkatle, ciddiyetle tetkik ettim. Muhtevası itibarıyla 1 nci, 2 nci Koalisyon Hükümetlerinin programlarından farksızdır. Ancak bu defa tarım ve toprak reformu, köylünün toplu olarak kalkındırılması, vergi reformunda eksik kalan kısımların sosyal adalet çerçevesinde plânın tam finansmanını sağlayacak ölçüde tamamlanması, âmme hizmetlerinde gerekli islahatın bir an önce yapılması gibi hususlara özel bir önem ve ivedilik verilmesi, buna paralel olarak bir Köy bir de Enerji Bakanlığının ihdası, kendi değişlerine göre bu suretle Reform Ka-

binesi hüviyetini taşıyan asiyle evvelki Hükümetlerin programlarına nazaran farklı bir mahiyet arz etmektedir. Ayrıca, Hükümet demokratik düzene bağlılığından, kurulması ile de bir demokrasi imtihanını muvaffakiyetle kazandığından bahsederek demokratik düzen içinde sosyal adalete uygun %7 süratle plânlı kalkınmayı tahakkuk ettirmek azminde olduğunu, Meclisin ve halkın kendisine destek olacağına inandığını ifade etmektedir.

Muhterem arkadaşlar; hürriyet ve demokrasi rejimine 150 senelik bir mücadele neticesinde ulaşmış bulunmaktayız. Millet olarak demokrasi rejiminin haysiyet ve şerefimizin, maddi ve mânevi yükselmemizin, esaret ve kölelikten uzak olarak yaşamamızın, hayat ve becamızın bir teminatı olduğuna inanmış bulunmaktayız. Bu sebeple refahımızdan, hattâ icabederse ekmeğimizden fedakârlık ederiz; demokratik rejimden asla feragat edemeyiz. (*Bravo sesleri*)

Demokratik rejim fevkalbeşer insanların, dahilerin idare ettiği bir rejim değildir. Tam tersine halkın seçtiği dürüst, orta kabiliyetteki kimselere idare etmek imkânını bahşeden bir rejimdir. Bu itibarla eğer halkın seçtiği orta kabiliyetteki fakat dürüst kimseler korkusuzca bu idarede vazife almaktan çekinmezlerse bunların başa geçmesinden de nizamın bozulacağından endişe duyulmazsa, demokratik rejim sıhhatlidir tam ve kâmil. Binaenaleyh, memleketimizde de demokrasi rejiminde erişilen muvaffakiyet merhalelerini bu kıstaslara göre ölçmek lâzımdır. Demokrasi halk tarafından halk için halk hükümetidir. Kurulan Hükümetler geniş çapta halk kütlelerinin itimadını almak mecburiyetindedirler. Bu suretledir ki, tahmil ettikleri mükellefiyetler halk tarafından benimsenir ve seve seve yerine getirilir. Hükümet kurulurken bu fikre yer vermediği anlaşılmaktadır.

Şerefli memleket hizmetinde kendisinden başkalarını hesaba katmayan; veya siyasi parti olarak mahvolma pahasına Hükümet kurmak için samimi olarak uzatılan eli reddeden bir siyasi teşekkülün Hükümeti (Kıbrıs meselesi dış tehlikeler hariç) ilânihiye plâtonik olarak diğer siyasi teşekküller tarafından destekleneceğine inanmak realiteye aykırıdır.

Muhterem arkadaşlar, Bozulan siyasi muvazeneyi kurmak içte ve dışta beliren güçlükleri yenmek, rejimi teminata kavuşturmak hususunda particilik fikrinden âzami fedakârlık yaparak her iki büyük siyasi teşekkülün bir Hükümet kurmaları beklenirdi. Fakat her iki tarafta da particilik fikri galip geldiğinden buna yanaşmadılar.

Muhterem arkadaşlar, Mahalli idarelere ait seçim kanun tasardan Mecliste müzakere edilirken şimdiki Hükümeti iş başına getiren siyasi teşekkülün sözcüleri belediye il genel meclisi gibi dar seçim çevresine dayanan ekseriyet usulünün bütün mahsurlarını varit olmadığı bir halde nispi usulün müdafaasını yapmışlardı. Ezcümle nispi seçimin 27 Mayısın bir ilkesi olduğunun nispi seçimle birbirine zıt kanaat besleyen siyasi teşekküllerin memleket hizmetinde bir araya gelip sulh içinde birlikte çalışacaklarını particilik dolayısıyla vâki ayrılığın bertaraf edileceğini ifade etmişlerdi. O gün bu fikri müdafaa edenler bu Hükümetin kurulmasında bu fikri

unutmuş görünmektedirler. Gerçekten 27 Mayıs İhtilâlinin idealitesi particilik dolayısıyla beliren kardeş kavgasının önüne set çekmek, demokratik rejimi kayıtsız, şartsız bütün teminat ve müesseleriyle kurmaya matuf hareketlerdir. Bu idealite, bu fikir 30 milyon halkımız tarafından benimsenmiştir. Yoksa bazı lüzumsuz münakaşaları, önlemekten başka bir şeye yaramıyan bir bakıma da basın hürriyetini tahdideden Türk Ceza Kanununun 146 nci maddesine rağmen mükerrer müeyyide mahiyetinde ceza tekniğine aykırı tedbirler kanununun saydığı hususlar 27 Mayısın idealitesi değildir. Şayet Tedbirler Kanununun saydığı hususlar 27 Mayısın idealitesi olarak kabul edilirse, bu takdirde 27 Mayısın idealitesi dar kalıplara sokulup maddesi mânasına hâkim kılınarak boğulmuş vaziyete getirilmiş olur. 27 Mayıs kanunla gelmediğine göre kanunla himayesi de düşünülemez. Hükümetin teşekkül tarzı 27 Mayısın, kendi beyanlarına nazaran idealitesine de aykırıdır. Bu bakımdan da birinci, ikinci Koalisyon Hükümetlerine nazaran demokratik rejim imtihanında muvaffakiyet kazanamamıştır.

Plânlı kalkınma fikrinin mühim bir ekseriyet tarafından benimsendiği doğrudur. Fakat plânın muhtevasının ana hatlarının her kes tarafından bilinip anlaşıldığı fikri varit değildir. Zira, Beş Yıllık Plân ikibin mütehassıs eleman tarafından meydana getirilmiş sistematik bir eserdir. Eserin hazırlanırken aleni olarak neden ve niçinleri âmme efkârının önünde izah edilmemiştir. Meydana getirilmesi tam bir gizlilik içinde cereyan etmiş, aleniyete intikal ettirilmemiştir. Bu suretle meydana getirilen bir eser üzerinde Meclisteki müzakerelere dayanarak o müddet zarfında isabetli, müspet veya menfi mütalâa yürütmek iktisat ve maliye sahasında mâruf bir profesör için dahi mümkün olamayacağı kanaatindeyim.

Bu itibarla Plânın Parlâmento Heyetinin bütün azaları tarafından pürüzsüz bilinmesi varit değildir. Parlâmento azalarınca de bilinmeyince halka benimsetilmesi çok zordur. Muayyen bir siyasi teşekkül plânın müellifi olduğunu iddia eder, diğer siyasi teşekküllere havale kılmaz veya plâna karşı göstermeye çalışırsa plânın benimsetilmesi daha da güçleşir. Hâlbuki bir ecnebi mütehassıs plânın muvaffak olmasını ancak halkın günlüden desteklemesine bağlı olduğunu ifade etmişti. Hükümetin teşekkül tarzı bu fikre de yer vermemiştir. Sosyal adalet mefhumu, gerek plânda, gerekse bu Hükümetin programında terim (istilâh) olarak içlem ve kaplamı (tazammun ve şümulü) açık olarak ifade edilmemiştir.

Bu hal, çeşitli zihniyet sahiplerince kendi maksatlarına uygun tefsir yapmalarına sebeb olmuştur.

İlmi mânada sosyal adalet, hiçbir geliri olmıyanla geliri ancak canını tende tutabilecek derecede olandan vergi almamak; gelirleri çok olanlardan, şahsi ailevi durumları, masrafları nazara alınarak, gelir mesnetlerini öldürmeden çok vergi almaktır. Bu suretle alınan vergilerle âmme hizmetleri yapılır, iş sahaları açılır, fakir kimseler çalışırlar aynı zamanda âmme hizmetlerinden istifade ederler. İktisadi hayatlarını emniyet altına almak için sigorta olurlar. Bu suretle insan haysiyet ve şerefine yakışır bir şekilde hayatlarını idame ettirirler. Sosyal adalet budur. Hâlbuki T. Ceza Kanununun 141, 142 nci maddeleri meriyette olmasına rağmen sosyalizm

nikâhı altında komünizm propagandası yapanlar, sosyal adaleti iktisadi müsavat mânasına almaktadırlar. Kolektivizmi müdafaa etmektedirler. İktisadi müsavat dünyada bugüne kadar mümkün olmamıştır. Bu fikrin şampiyonluğunu yapan Rusya'da iktisadi müsavat yoktur.

Kanunların tatbiki bakımından istismarların önüne geçmek için Hükümetin bizleri vuzuha kavuşturması ve hal çaresi göstermesi lâzımdır.

BAŞKAN — Sayın Diler, vaktiniz dolmak üzere, bir dakikanız kaldı, toparlayınız.

NIHAT DİLER (Devamla) — Konuşmamın devamını oynayın efendim.

BAŞKAN — Her hatibin on dakikadan fazla konulabilmesi için oya müracaat edersek, kararı geri almak lâzım.

NIHAT DİLER (Devamla) — Yazılı ve mazbut konuşuyorum, bitmek üzeredir, lütfen oynayın efendim.

BAŞKAN — Bir dakikanız var, toparlayınız Sayın Diler. (*Sağdan konuşsun sesleri*) Teklif eden var mı efendim? (*Sağdan teklif ediyorum, oynayın sesleri*) Sayın Diler'in on dakikadan fazla konuşmasını kabul edenler lütfen işaret buyursun... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir. Devam edin efendim.

NIHAT DİLER (Devamla) — Sosyal adaletin geri kalmış bölgelere de teşmil edileceği ifade edilmektedir. Bunu memnuniyetle karşılarım. Ancak, Erzurum'un Karayazı, Tekman, Çat kazalarında ve İspir'in Hunut nahiyesinde yaşayan halk ve memurlar yolsuzluktan dolayı tabiatın bir esiri olarak kalmaktadırlar. Yatırımların seçim endişesine göre değil ilmi kıtas ve esaslara göre yapılmasını temenni ederim.

İç finansmanı temin etmek için vergilerin matrahının şümülünü genişletmek, yeniden vergiler ihdas etmek, Meclis dâhilinde birlik ve beraberlikle olacak bir mevzudur. Hükümetin teşkil tarzı itibarıyla yukardan beri arz ettiğim sebeplerle mali meselelerin psikolojik tarafına da ehemmiyet vermediği anlaşılmaktadır.

İdari reform:

Hükümetin idari reform fikrini memnuniyetle karşılarım.

Halk, Devlet mekanizmasının rasyonel ve âdil kıtas ve esaslara göre çalıştığına inanmamaktadır. Âmme hizmetlerinin ifa şekline mağdur, mustarip, şikâyetçidir. Mekanizmadaki memurlar, öğretmenler geçim zorluğu içinde bulunmaktadırlar. Hallerinden memnun değildirler. Bu hal ise adam değil, adama iş bulmak fikrinden neşet etmektedir. Büyük iddialarla kurulmuş Köy ve Enerji Bakanlıkları da korkarım ki, bürokrasi hastalığının malûlü olsunlar, mevcut kamburlara kambur eklesinler.

Muhterem arkadaşlar, iktisadi, içtimai hamleler yapmak için sağlam bir Devlet mekanizmasına ihtiyaç vardır. Kuraklık sebebi ile Doğu Anadolu'nun bir kısım çiftçi ailelerine yapılan buğday yardımında, muhtaç olanlara ya hiç buğday verilmemiş veya verilen buğday kredili olarak verilmiştir. Hibe olarak verilen buğdaylar muhtaç ve müstahak olmıyanlara verilmiştir.

Hibe olarak verilen buğdayları lâyük olanlara tevzi edemiyen bir Devlet teşkilâtı büyük hamlelerin yapılmasına tahammül edebilir mi? Devlet personel rejiminin tesisi için gerekli personel kanunu vadedildiği gibi çıkarılmasını memnuniyetle karşılarım.

Toprak reformu:

İktisadi, içtimai hamleler yapmak isteyen her topluluk en başta toprak hukukunu değışmez, sağlam, pürüzsüz esaslara bağlamak mecburiyetindedir. Zira toprak, hayatın, istihsalin en mühim unsurlarındandır. Temel dâva ve mesele halinde görünen bütün dâva ve meselelerin esası toprak dâvasına dayanmaktadır. Hassaten memleketimizin hiçbir dâva ve meselesi yoktur ki, toprakla ilgili olmasın, orada düğümlenip kalmasın. Bu sebeple memleket olarak toprak hukukunu sağlam değışmez esaslara bağladığımız gün, dinmiyecekmiş gibi görünen ıstıraplarımız dınecek, çözülmıyecek zannedilen meselelerimiz kolayca çözülecektir. Toprak reformu için sağlam bir kadastro lâzımdır. Kadastro yapmak sosyal Devletin asli vazifelerındendir. Medeni Kanun iktisadi sahada ziraat mensuplarına banka kredilerine ihtiyaç göstermeden ihtiyaçlarını karşılayan hükümler vazetmiştir. Fakat Medeni Kanunun bu hükümleri kadastrısuzluk yüzünden ölü kalmıştır.

4753 sayılı Kanun gereğince faaliyete geçen Toprak Tevzi Komisyonları hak ve hukuk esaslarına göre çalışmamaktadırlar. Her hangi bir köye girdiklerinde, muhtaç bir çiftçinin uzun bir müddet elinde bulundurmakla üzerinde mânevi bir irtibat kurduğu tarlasını elinden alıp diğeri bir şahsa veya tapulu bir araziye sahibinin elinden alarak başka bir şahsa vermektedirler. Bu hal vatandaşları fiili bir mücadeleye sevk etmekte, katil hâdiselerine sebeb olmakta, mücadele edenlerden birinin hapis-haneye, diğeri mezara gitmesini intacetmektedir. Meşru yollardan hakkını arıyanlar ise ellerine, avuçlarına geçirdikleri paraları, çoluk çocuklarının nafakalarını keserek dâva vekillerine, avukatlara ödemekte, tarlada çalışmakla geçirmeleri lâzım gelen saatlerini mahkeme koridorlarında geçirmektedirler. Bir netice elde edemeyip büsbütün perişan bir hale gelince, köylerini terk edip şehirlere akın etmektedirler. Masa başında oturup Devleti idare edenler öyle zannediyorlar ki, her şehre akın eden köylü topraksızlıktan şehre kaçmaktadır. Hâlbuki hadızatında elinde bulundurduğu toprağı emin olarak çalıştıramadığından, bunun mülkiyeti üzerinde yapılan mücadeleden huzursuz olarak bırakıp kaçmaktadır.

Muhterem arkadaşlar, bu duruma son vermek lâzımdır. Bunun için toprağın kadastrısının yapılması lâzımdır. Ferdin, Hazinenin, ormanın arazilerinin ayrılması da ancak bu suretle mümkün olur. Toprak reformunun ilk ve en mühim merhalesi süratli kadastro yapmakla mümkündür. İkinci merhalesi, ilmi kıstaslara göre toprağı sınıflandırmak, her sınıf toprağı göre modern âlet ve vasıtaların kullanılabileceğı işletme büyüklüklerim tesbit etmektir. Bundan sonra, üçüncü kademe olarak, dağıtma ve birleştirme işlemine başvurmak lâzımdır. Bütün bu merhaleler katedilmeden toprak reformunu mevzii olarak getirmek hem hukukun umumi esaslarına ve hem de memleketin umumi menfaatlerine ve Anayasanın 38'inci maddesinde derpiş edilen hükümlerine aykırı olur.

Aksi halde, cemiyetimizin temeline bir dinamit koymuşçasına fiili bir anarşi meydana gelir. İstihsal daha da düşer, o zaman bugünkü nizam ve bugünkü duruma hasret çekilir. Ne demokrasiden, ne de adaletten, ne de sosyal adaletten bahsedilebilir. Sosyalizm nikabı altında komünizm propagandası yapanlar gayelerine erişir ve seslerini yükselterek “görüyorsunuz ya topraklar hususi şahısların ellerinde kalınca iyi işletilmemektedir. Bu itibarla, kolektif hale sokulsun” diyeceklerdir. Hükümet, bu hususta acık rejimin icaplarına göre toprak reformuna ne suretle gidecektir? Kadastro yapılmadan mı, mevzii yerlerden mi gidecektir. Bu hal siyasi maksatlar için kullanılmasına sebep olmaz mı? Nihayet hukukun umumilik prensibine Anayasanın 38 nci maddesine aykırı olmayacak mı? Bu hususta Hükümet bizleri tenvir ederse minnettar oluruz.

Diyanet işleri:

Demokrasi, ahlâk ve fazilet rejimidir. Siyasette haktan ve hakikatten fedakârlık etmeden, memleket meselelerini isabetli şekilde halletmek, isabetli tedbirler almak sanatıdır. Bugün memleketimizde böyle bir demokrasi, böyle bir siyaset hüküm sürmüyorsa bunun sebeplerini maddi ve iktisadi sebeplerde aramak yanlıştır. Bunun sebebi bence mânevidir, ahlâkidir. Demokrasi rejimi, karşılıklı hak ve salâhiyetler, mükellefiyetler ve mesuliyetler isteyen bir rejimdir. Bu rejimin mükemmel bir şekilde işliyebilmesi için her ferdin vazife ve mesuliyet duygularıyla meşbu olması lâzımdır. Vazife ve mesuliyet duygularının kökü de fertlerin vicdanlarında yatmaktadır. Üstün bir vicdan sahibi olmak, ancak kaynağı din olan ahlâk terbiyesiyle mümkündür. İşte bu vazifeyi deruhde eden Diyanet İşleri Teşkilâtının mükemmel çalışması sadedinde, burada vazife alan din adamlarının imkânlarının düzeltilmesi yolunda programda bir kayda rastlanmamaktadır. Yalnız, Diyanet İşleri Teşkilâtı kuruluş ve görevleri hakkındaki kanun tasarısının Meclise sevk edileceğinden bahsedilmektedir. Kıbrıs hâdisesi de göstermiştir ki, millet olarak birbirimizi her günden daha çok sevmek mecburiyetindeyiz. Sevmek, karşılıklı menfaat temini suretiyle değil, karşılıklı fedakârlığı yapmakla mümkün olur. Hakiki sevmek ve ahlâki hareket, feragat ve fedakârlığı kendi düşmanlarına bile şâmil kılma yolunda sarf edilen bir gayretle mümkündür. Bu duyguyu telkin eden maddi menfaatler ve ölçüler değildir. Bu itibarla, din ve ahlâk eğitime de yer verilmesi lâzımdır. Bir ve beraber olarak güçlükleri yenmek karşılıklı fedakârlıklarla olabilir. Bütün bu sebeplerden ihtiyaca cevap verecek Diyanet İşleri Teşkilâtı kuruluş ve görevleri hakkındaki kanun tasarısını Meclise süratli olarak şevkinden başka, Anayasanın 19’ncu maddesinin hudutları içinde ilkokuldan üniversiteye kadar din ve ahlâk terbiyesine yer verilmesini temenni ederim.

Dış politika ve Kıbrıs meselesi:

Kıbrıs meselesinde Hükümetin enerjik ve isabetli müdahalesini takdir ve şükranla kaydederim. Bu hususta Hükümete yardımcı olmak milli bir vazifedir. Atatürk’ün “Yurtta sulh, cihanda sulh” parolasına sadıkız. Kıbrıs meselesinde de buna sadık kalmakla beraber Rumların soydaşlarımıza, din kardeşlerimize reva gör-dükleri vahşiyane, hunhar mezalimi Devletler Hukuku ile bağdaştırmamıza imkân

yoktur. Bu hal, Devletler Hukukunun âdemi mevcudiyetinin bir neticesi olan siyasi muvazenesinin bir tezahürüdür.

Bu durum karşısında bir taraftan Birleşmiş Milletlerde soydaşlarımızın, din kardeşlerimizin hukukunu gereği gibi ararken, diğer taraftan da bir Divan Edebiyatı şairimizin dediği gibi “Hazır ol cenge, eğer istersen sulhü salâh” tedbirini elden bırakmamamız lâzımdır.

Bütün bu tenkid ve temennilerden sonra yeni yılın yeni kabinesine başta Sayın Başbakana, sonra da genç, dinamik, olgun bakanlarına hayırlı muvaffakiyetler temenni eder, beni dinlemek lûtfunda bulunduğunuzdan dolayı hepinize ayrı ayrı teşekkür eder, hürmetlerimi arz ederim. (*Alkışlar*)

İLYAS KILIÇ (Samsun) — Usul hakkında söz istiyorum, efendim.

BAŞKAN — Ne usûlü hakkında, efendim?

İLYAS KILIÇ (Samsun) — Müzakerelerin devamı hakkında

BAŞKAN — Müzakerelerin devamı hakkında söz veremem, efendim. Müzakerelerin idaresi hakkında Meclisin reyî ile hareket edilmiştir. Bu itibarla size söz veremem.

Arkadaşlar konuşmaların 5 dakikaya indirilmesi hakkında bir takrir geldi. Şimdi bu takriri okutacağım. Yalnız Yüce Meclisten istirhamım; kabul edilen takrirlerin aleyhine ısrar halinde arkadaşların daha fazla konuşmalarına imkân verilmemesi lâzım gelir. Aksi takdirde, Yüce Meclisin kararı tatbik mevkiinde bulunamıyor.

Takriri okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Konuşmaların 5 dakikaya indirilmesi, fakat söz alanların konuşmalarına imkân verilmesini arz ve teklif ederim.

Hilmi Aydınçer (Aydın)

İLYAS KILIÇ (Samsun) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Takrir hakkında mı? Buyurun.

İLYAS KILIÇ (Samsun) — Muhterem arkadaşlar, üzerinden yirmi dakika geçmeden, Büyük Meclisin almış olduğu bir kararı değiştirme zımında, Sayın Başkanın Büyük Meclisi emrivakilerle karşı karşıya bırakmasının neticesinde, arkadaş konuşma sıralarını bekliyen arkadaşların konuşmalarını bir defa daha kısarı yeni bir takrirle karşılaşıyoruz. Reis Beyden şu hususu istirham ediyorum; konuşmalar mademki 10 dakikaya bağlanmıştır ve her çıkan arkadaşımıza prensipten bahsetmektedir, o halde 10 dakika dolduktan sonra hatibin kürsüden sükûnetle inmesini sağlaması lâzımdır. Aksi hakle, biraz sonra da bu 5 dakika 3 dakikaya inecek ve konuşmak için hazırlanmış olan arkadaşların hakları bu şekilde katmedilmiş olacaktır. Saygılarımla.

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar, Meclisin eskiden beri mevcut teamülü, aldığı prensip kararına rağmen, bazı hatiplerin bu kararla bağlı olmaksızın konuşmasına imkân verme merkezindedir. Riyasetin tutumu Yüce Meclisin kararına ve şimdiye kadarki tatbikata uygundur. Şimdi görüşmelerin beş dakikaya indirilmesi hakkındaki takriri tekrar okutuyorum.

(*Aydın Milletvekili Hilmi Aydınçer'in önergesi tekrar okundu*)

BAŞKAN — Takriri oyunuza, sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenter... Reddedildi.

Sayın Halûk Nur Baki.

HALÛK NUR BÂKİ (Afyon Karahisar) — Çok muhterem arkadaşlarım; şimdiye kadar konuşulanların ışığı altında Hükümet programı üzerine âcizane fikirlerimi arz edeceğim. Yalnız şimdiye kadar konuşulanları bir potaya dökmek icabederse, insana şöyle bir intiba gelmektedir. Burada, konuşan sözcüler, sanki Parlâmento evvelki gün açılmış, Hükümet ilk defa kuruluyor ve Hükümetin de sanki zorla kurulması hali varmış gibi bir hava içindeler.

Tam iki senedir, Hükümet kurmak, Hükümet çözmekle meşgulüz ve bugün hakikaten Anayasanın üçüncü yılına geldiğimiz bir günde, daha kuvvetli, daha istikrarlı, daha çok partilerin iştirak edeceği bir Hükümet beklemek parlamenter rejimin belli bir hakkı iken daha az kaidesi olan bir Hükümet statükosuna doğru gelmiş bulunmamızdan çoğumuz dert yandı. Mademki, dert yandık, dert yananın hakkı da derdin aslını teşhis etmektir. Kuru kuru, herkesin dert yanması ne bu Hükümetin kuruluşunda, ne bundan sonraki tecrübelerde hiçbir fayda sağlamıyacaktır. İlk defa kurulan Hükümet neden çözüldü? İktisadi doktrin münakaşalarından mı? Köylere sen daha iyi hizmet edeceksin, ben daha iyi hizmet edeceğim mücadele-sinden mi?. Memleket iktisadi kriz içinde, nasıl kurtaracağız düşüncesinden mi?. Enflasyon gelirse ne olur, deflasyon gelirse ne olur; bundan mı? Hayır, tamamen hissi. Bu memleketin 30 milyon nüfusu iktisadi ıstırap içinde iken, Ahmet Efendi ile Mehmet efendinin iki sene fazla hapisshanede yatmaması itin bir memleketi batırmak pahasına Hükümeti bozduk. Bunu yapan biziz. Evvelâ bunu teshil edelim. Ondan sonra kurulacak hükümetlerin istikbali hakkında ileri geri büyük lâflar edelim... (*Orta sıralardan Bravo sesleri*)

Arkadaşlar, şimdiye kadar parti menfaatinin ikinci plâna atıldığı yalnız memleketin iktisadi konularıyla ön plânda, meşgul olunması lâzım geldiği fikri ne zaman tebellür etmiştir? Etmediğini ispat mı istiyorsunuz? Sabahdan beri bu kürsüden konuşuluyor. Kim hangi reformun temelinden, doktrininden tenkidini yaptı? Kim memleketin iktisadi şartlarını en iyi amaca götürmek için eleştirme yaptı? Hayır... Yalnız hissi sebepler... Açıktır, İkinci Koalisyonun çözülmesinde hissi sebebe dayanır. Neymiş, Halk Partisinin dümen suyunda olursa seçmeni rey vermiyormuş, altından kaidesi kayıyormuş. Memleketin kaidesi kayıyor, ne seçmeni? (*Ortadan Bravo sesleri*) (*Sağdan sen de kayıyorsun, sesleri*)

BAŞKAN — Müdahale etmeyin efendim.

HALÛK NUR BÂKÎ (Devamla) — Aklı, cesareti, vicdanı, haysiyeti olan mânâsız ataklar yazmaz, gelir buraya konuşur.

Efendim, Hükümet kuruluşunun statükosu içinde acayip karşılanan bir de müstakiller silsilesi var. Bütün partiler dökülmüş, hamur olmak için, Hükümet kurmak için seferberlik yapmışlar. Hepsinden menfi neticeler çıkmış. Sorumlusu, sorumsuzu yanlış düşünmüş doğru ve iyi düşünmüş bunlar bir tarafa. Ama memlekette bir ay dm Hükümet kurulamıyor. Nasıl bir memlekette? Harble burun buruna gelmiş bir memlekette. Nasıl bir memlekette? 30 milyonun harbden daha çetin Kıbrıs'tan en az 20 milyon daha çetin iktisadi vahamete mahkûm olduğu bir memlekette bir aydır Hükümet kurulamayışının ıstırabını müstakiller duydu, diyen kabahatli oluyorlar. Ben böyle bir kabahati şerefle hayatımın sonuna kadar taşıyacağım. (*Orta sıralardan, Bravo sesleri*)

Müstakiller ne Halk Partisinin dümen suyunda ne şu gayede ne bu gayededir. Memleket yüksek menfaatlerinin ebediyen dümen suyundadır. Eğer bu şimdi, programı ile inandığımız Hükümetin yaşamasında ise sonuna kadar başabaş, dışı dış bu Hükümetin kanunlarının mücadelesini yapacağız. Verdiğimiz oyun hesabını sorarcasına, diktiğimiz ağacın suyunu verircesine her noktasında beraber olacağız. Bunun dışındaki bir oluşa inanmak istemiyoruz. Eğer böyle bir oluş, ters bir oluş hatırlardan zihinlerden geçiyorsa, onları zihinlerinden geçirenlerden çok da havatanperverce, çok daha erkekçe karşı durmasını biliriz. Bugünkü medeni dünyanın anladığı mânadaki cesaret "Ahmet'ten korkmak, Mehmet'ten korkmak" meselesi değildir. Bir parlamento üyesinin en cesuru reyden korkmıyandır. İşte karşınızda reyden korkmıyan bir arkadaşınız duruyor. Ne söylerlerse söylesinler, şerefle bunu hayatımın sonuna kadar taşıyacağım. (*Ortadan Bravo, sesleri*)

ŞADİ PEHLİVANOĞLU (Ordu) — Ama vilayete gidemiyorsun.

HALÛK NUR BÂKÎ (Devamla) — "Vilâyete gidemiyorsun" diyor. Gayet iyi bilirler ki, vilâyetin çıkar da afakında sekiz satır lâf edersen partileri dahi oraya giremez. Fakat şimdilik bunu uygun görmüyorum. (*Orta sıralardan Bravo sesleri, alkışlar*)

Ben öyle haysiyetli bir insanım ki, Afyonda Adalet Partisi ile mücadele etmem. Ama başka yerde edeceğim. Ama böyle söylerseniz, bir gün gider orada çok şeyler söylerim. Bu sefer kapısından da giremezsiniz.

Muhterem arkadaşlar, vakti uzatmamak gayreti içerisindeyim. Şayet sözlerimi uzatırsam, zorla kesmenizi taleb ederim. Çünkü Parlâmentonun usullerine riayet etmek gerekir.

Bir nokta içime hicran kaldı. Kıbrıs meselesinde burada konuşan parti sözcülerine kadar müttetiklerinizin dostluğundan şüphe edecek bir husumet tavrı takındılar. Mesele öyle değil arkadaşlar.

ŞADİ PEHLİVANOĞLU (Ordu) — Yok öyle şey...

HALÛK NUR BÂKÎ (Devamla) — Hemen her şeyi üstünüze çekmeyin. Bunu da başkası söyledi.

Arkadaşlarım, Kıbrıs meselesinde bilinmesi lâzım gelen şudur: Bugün dünyada siyaset muvazenesi fevkalâde rakık, dakik işliyen bir elektro beyin gibidir. Oraya hamal kıyafetiyle girilip nutuk çekilmez. O ilimle, büyük politikayla halledilen, çok ince hesaplara dayanan olumla meydana gelebilir. Kıbrıs olayında olsun, başka dış meselelerde olsun, oldum olasıya hoyratça atacağınız her adını hem dünyanın başına bir felâket, hem memlekete sonunda tekrar dönüp de, “zaten onlardan öyle beklenirdi” diye yapacağınız istismarın temeli olur. Fakat bu temelin oyununa ismet Paşanın gelmiyeceği açık bir hakikattir. Kıbrıs dâvasında Türk Milletinin, dünya efkârında haysiyetli bir millet, kanından vazgeçmediği gibi anlaşmalarına bağlı, dünya politikasının hür dünyanın emniyetini ve istikbalini kendi sıhhati kadar düşünen bir millet olduğunu evvelâ kabul ettireceğiz, dâvayı öyle yürüteceğiz. Kıbrıs’ı hoyratça 20 defa işgal edebilirsiniz, ama hiçbir şey kazanmazsınız. Kazanç o değildir. Artık bu kadar iptidai usullerle dönüp bugünkü büyük dünya muvazenesini elektro beyin gibi çalışan büyük diplomatik ahengi parazitlerle bozmıyalım.

Hepinizi hürmetle selâmlarım. Ve Hükümeti sonuna kadar destekleyeceğimi ve büyük bir kıvançla beyaz oy vereceğimi ilân ederim. (*Ortadan, Bravo sesleri, alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar, kifayet tavrı gelmiştir. Daha 32 arkadaş söz istemiştir. Dört arkadaşımız konuşmuştur. (*Oya konamaz, geri alsın, sesleri*)

Kifayet tavrını okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Hükümet programı üzerindeki müzakerelerin kifayetini arz ve teklif ederim.

Esat Kemal Aybar (Mardin)

BAŞKAN — Kifayet aleyhinde söz isteyen var mı?

Buyurun Hilmi Aydınçer.

HİLMİ AYDINÇER (Aydın) — Muhterem arkadaşlarım, Hükümet programını Hükümet yaptı. Bunun tenkidini milletvekilleri, bizler yapacağız. Parlâmento üyelerinin, milleti temsil eden bu üyelerin faydalı tenkidlerinden neye mahrum bırakılıyor? Şimdiye kadar, saat tuttum, vaktin büyük kısmını Sayın Başbakan, eski ve yeni Hükümet mensupları, sayın parti liderleri ve parti sözcüleri aldılar. Fakat asıl fayda, asıl tenkit, asıl istifade, milletvekillerinin şahsi, ferdi görüşlerini ihtiva eden tenkitlerdir. Çok istirham ediyorum, söz alan 30’a yakın arkadaşımız vardır. İcabında bir yemek paydosu verelim, ama söz alan arkadaşlarımızın tenkidlerine imkân verelim. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Tavrı oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Tavrı reddedilmiştir.

Sayın Reşat Özarda.

REŞAT ÖZARDA (Aydın) — Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri.

Yeni Hükümetin Programı, bundan evvelki Hükümetin programı ve icraatı ile müşterek vasıfları haizdir. Bu müşterek hususiyetler, programların gayrisarih, gayrivazıh ve vatandaşa istikbalde endişesiz bakma hissi vermekten uzak olmasında toplanır.

Bir azınlık Hükümetinin vatandaşı ekseriyetince desteklenmeyeceği ve bu sebeple istenilen ve beklenen huzuru getiremeyeceği vakiasına ilâveten, Hükümet programının da arz ettiği mahiyet, üçüncü İnönü Hükümetinin de bundan evvelki-ler gibi başarılı, uzun ömürlü olmayacağına işaret addedilmelidir.

Hükümet programının, vatandaşın günlük ıstırapı olan geçim sıkıntısını hafifletici, işsizliği önleyici mahiyeti yoktur. Yine vatandaş günlük hayatın baskısından şikâyetçi olmaya devam edecek, yine vatandaş ekmek parası kazanmak için kapı kapı dolaşmaya devam edecek veya İnönü'nün bu kadar yapılacak iş dururken, yabancılara akmaya devam edecektir.

Programdaki plân ve kalkınma hızı öğünmeleri vakıalarla kabili telif değildir. Esasen kalkınma hızı için verilen rakamların ve yapılan tahminlerin çok optimistik olduğu kanaatindeyim.

Hükümet programı bir yandan mesken yapımını tenkid ederken, diğer yandan plânlı kalkınmada Hükümetin bizzat kendisinin pek çok bina yaptığını ve bundan başka da mühim bir şey yapmadığı vakiasını bir kenara bırakmaktadır.

Plânın muvaffakiyeti geniş nisbette dış kaynakların teminine bağlı olduğu halde, dış kaynakların temin edildiğine dair Hükümet programında hiçbir kaydın bulunmaması calibi dikkattir.

Hâlihazırda ekonomimiz yatırımdan daha çok dış tediye gücünü istihlâk mallarına vermiş bulunmaktadır. Bu durum, vatandaşa yeni iş sahaları açılması ve dış tediye muvazenemizin ıslahı gayretleriyle kabili telif değildir.

Sözlerimizin tahdit edilmiş olması karşısında programın, ana hatları üzerinde bu kadarcık durduktan sonra şimdi gelelim günümüzün en mühim konusunu teşkil eden Kıbrıs meselesine:

Türk milletinin milli bir haysiyet ve şeref meselesi olarak kabul, ettiği bu konuda şayet Başbakanın tutumu müspet, enerjik ve verimli olsaydı, uzun senelerden beri ilk defa olarak, hiç olmazsa bu konuda topyekûn Türk Milletinin ve bütün siyasi partilerin desteğini kazanmış olacağına hiç şüphe yoktu. Fakat maalesef bu mesele de diğer konularımız gibi iyi kullanılmamış ve millet için yeni bir ıstırap kaynağı haline getirilmiştir.

Daha bundan bir sene evvel 10.1.1963 tarihinde Millet Meclisinde dış siyasetimiz üzerinde açılan müzakereler sırasında yaptığım uzun bir konuşmada, Kıbrıs dâvasının hakiki mahiyetini bütün açıklığı ile izaha çalışmış, Anayasanın Türklerle tanıdığı haklardan hiçbirisinin verilemediğini, daha doğrusu Anayasanın tatbik edilmediğini bildirmiş, Hükümetimizce alınması gereken tedbirler üzerinde önem-

le durmuştum. Yine o konuşmamda Makarios'un söz ve imzasına itimat caiz olmadığını delilleriyle ispat etmiş ve onun sözüne ve imzasına inanan hüsnüniyet sahibi kimselerin sonunda, hüsrarla karşılaştıklarının misallerini vermiştir. O zaman patlak veren belediyeler meselesinde Türk Hükümeti enerjik hareket etmez ve yetkilerini tam olarak kullanmazsa veya bu mevzuda Rumlara en küçük bir taviz verilecek olursa, Kıbrıs dâvasının Türkler bakımından ileride arz edeceği tehlikelere işaret etmiş ve Kıbrıs Cumhuriyeti ana nizamı içinde Türklerin beka ve geleceklerinin garantisi olmak üzere Hükümetimizin Kıbrıs'ta bulundurduğu askeri birliğimizi ve Garanti Andlaşmasının Türk Hükümetine tanıdığı geniş yetkileri göstermiştir.

O gün yaptığım konuşmamdan bugün üzerinde ibretle durulması gereken iki cümleyi aynen naklediyorum:

“Kıbrıs'ta, yıllarca devam eden kanlı boğuşmanın hâtıralarını henüz unutamadığımız bir zamanda, bugünlerde tekrar Yeşilada'da yeni bir mücadelenin başlayacağını işaretlerini görmek, hepimizin yüreklerinde derin bir endişenin yer etmesine sebeb olmuştur.”

“Zürih ve Londra Andlaşmalarının bir parçası olan Garanti Andlaşmasının Türk Hükümetine verdiği hakları Hükümetin kullanıp kullanmayacağını sarih olarak bu kürsüden beyan, edilmesini ısrarla istiyoruz, çünkü Hükümet şimdiye kadar haklarını kullanmamıştır.”

İşte muhterem arkadaşlar, bundan tam bir sene evvel bu kürsüden yaptığım konuşmada, Kıbrıs'ta kanlı mücadelelerin yeniden başlayacağına, işaret etmiş ve Hükümetten böyle bir hâdisе karşısında müdahale hakkını kullanıp kullanılmıyacağını daha o zaman ifade etmesini ısrarla istemiştım.

Fakat netice ne oldu? Böyle bir teminat, hâdiselerin başlangıcında verilmediği gibi o günden bu güne kadar tam bir gaflet içinde. Adada cereyan eden hâdiselere bigâne kalındı.

Yine bundan üç ay evvel 1.10.1963 tarihinde bu kürsüden gündem dışı yaptığım bir konuşmada, Cumhuriyetin ilânından beri maalesef Anayasa hükümlerinin yerine getirilmediğini ve Türklerin bu bakımdan yegâne, ilticagâhı olan Anayasa Mahkemesinin ise ağır baskı ve tertipler neticesinde faaliyetten menedildiğini, Makarios'un Anayasaya muhalif tasarruflarını iptale kalkışan Mahkeme Reisi Mr. Forstof'un ölüm tehdidi altında canını kurtarabilmek için geçen Nisan ayında muavini ile birlikte Almanya'ya firar ettiğini ve istifasını oradan gönderdiğini. Adaletе indirilen bu ağır darbenin ne yazık ki, cihan efkârına lâıyık veçhile duyurulamadığını ve gereken mukabeleyi göremediğini ifade etmiştim.

Bu elim hâdisе karşısında Hükümetimiz ne yaptı? Hiç...

Muhterem kardeşlerim, Anayasa mahkemesi işlemez hale getirilmek suretiyle geçen Nisandan beri Kıbrıs'ta Anayasa düzeni ihlâl edilmiş bulunmaktadır. Şayet Hükümetimiz bu konuya lâıyık olduğu önemi verse ve Garanti Andlaşmasının ahkâmı mahsusu gereğince ilgili devletleri toplantıya çağırsa, beynelmilel tarafsız

devletlerden teşekkül edecek bir heyeti Kıbrıs'a davet edip bu olayı tesbit ettirmiş olsaydı, Makarios cüretini bu kadar ileriye götüremezdi.

Kıbrıs'taki Türk cemaatinin yegâne dayanağı Anayasa Mahkemesi işlemez hale getirilir ve biz 8 aydan beri bu konu üzerinde Hükümet olarak durmaz ve Anayasa işler hale getirmek için daha enerjik hareket, etmezsek böyle bir netice çıktığı zaman elbette şaşırır bu duruma düşeriz.

Tedbirler alınmasını çok evvelden bu kürsüden ifade etmiştik. Sözümüzü dinletemedik. Yine bundan üç ay evvel kürsüde yaptığım konuşmada Kıbrıs'ta Rum polis kadrolarının birçok cinayetlerin faili olan E.O.K. acılarıyla doldurulmuş olduğunu ifade etmiştim. Son hâdiseler resmi polis kisvesi altında tethişçi eşkıyaların Türklere karşı giriştiği zalim, alçakça tecavüzü ortaya koymuştur. Üç ay evvel söylediğim bu sözlerin hakikat olduğu bugün meydana çıkmıştır. O zamandan bugüne kadar bunu önleyici tedbirleri neden almadık?

BAŞKAN — Sayın Özarda, iki dakikanız kaldı. Ona göre konuşun.

REŞAT ÖZARDA (Devamla) — Biliyorum, efendim, saatimi önüme koydum.

BAŞKAN — Biz de saat var, sizinki değil, bizimki muteber.

REŞAT ÖZARDA (Devamla) — Kendimi ayarlamak için, efendim.

Muhterem arkadaşlar, vaktimizin çok tahdidedilmiş olması sebebiyle, mesele üzerinde esaslı duramayacağım. Yalnız, bundan üç ay evvel Hükümetin almasını istediğim ve maalesef yerine getirilmemiş olan bazı tedbirlere o üç ay evvelki zabıtlardan işaret etmekle iktifa edeceğim:

Tedbirlerden birisi; Amerikan Hükümeti tarafından Kıbrıs'a yapılan sosyal ve ekonomik yardımın Kıbrıs halkının ihtiyaçlarına sarf edilmeyip politik gayelerle Makarios'un inhisarında bulunduğunu ve bu yardımın Türkler aleyhine kullanıldığını Amerikalı dostlarımıza izah ederek bu yardımın her iki cemaat meclisine hisse-leri nisbetinde verilmesinin teminini istemiştik. Evvelce "Belediyeler" meselesinde ortaya çıkan ihtilâflar dolayısıyla Makarios Türk cemaatini açlıkla tehdit etmişti. Buna binaen yeni bir kargaşalık halinde Türk cemaatinin açlık tehlikesi ile başbaşa kalacağını üç ay evvel bu kürsüden izah ederek tedbirlerin alınmasını rica etmiştim. Bu hususta hiçbir şey yapılmadığını ve son hâdiseler karşısında Türk cemaatinin Kıbrıs'ta açlığa mahkûm edilmiş olduğunu ve gıda maddeleri stokunu elinde bulunduran Makarios'un Türkleri açlıkla başbaşa bıraktığını üzülerken müşahade etmiş bulunmaktayız.

BAŞKAN — Sayın Özarda, vaktiniz tamamdır.

KESAT ÖZARDA (Devamla) — Riayetkâriz.

Muhterem arkadaşlarım, ne yapalım, dertlerimiz yine içimizde kalsın. Allah Türk milletine zeval vermesin. İnşallah bu yaptığımız konuşmadan ve efkârı umumiyenin heyecan ve reaksiyonundan cesaret alan Hükümet daha enerjik davranmak suretiyle Kıbrıs'ta akıtılan kanlara son verdirir ve haklarımızı alır bir istika-

mette hareket ederse bundan büyük bir memnuniyet duyacağımızı iftiharla arz etmek isterim. Hürmetlerimle. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Halil Özmen... Yok mu efendim?

Sayın Bağcıoğlu.

KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş) — Sayın Başkan, kıymetli arkadaşlarım, yeni Hükümet dış politika olaylarının en buhranlı bir devresinde kurulmuştur. Aslında dış politikadaki en mühim buhran yani Kıbrıs faciasını körükleyenler Türkiye'deki kabine buhranından istifade etmek istemişlerdir. Durum bu sebeple gittikçe nazikleşmiş ve hattâ ciddileşmiştir.

İşte yeni Hükümet bu şartlar altında ve böyle bir ciddi ortamda kurulmuştur. Koalisyon olmaktan uzak, adeta birkaç bağımsız ile desteklenmiş bir C.H.P. Hükümeti manzarası arz eden yeni Hükümet Millet Meclisi huzuruna bu buhranlı ve hengâmeli dış olayların cereyan ettiği bir zamanda çıkmış bulunmaktadır. Bu sebeple, iç politika bakımından düşüncelerimiz ne olursa olsun, politik kanaatlerimiz ne derece birbirinin aksi olursa olsun, dış politika sebebiyle hâsıl olan ortamda yeni Hükümeti desteklemek hepimizin vazifesi olmak lâzım gelir denebilir. Fakat Kıbrıs olayları konusunda yeni Hükümet o derece çekingen, o derece mütereddit ve o derece soydaşlarımızın katline bigâne kalmıştır ki; Türk Milletinin bir temsilcisi olarak, bir milletvekili olarak bu Hükümete güvenoyu vermek mümkün müdür?

Kıbrıs'ta; haince tertip ve emellerle işlenen cinayetler Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak etmeye çalışan bir zihniyetin mevcut olduğunu ortaya çıkarmış ve Kıbrıs'ta, Türk kanının bunun için aktığını her izan sahibi anlamış iken hâlâ yeni Hükümetin programında 2'nci sayfa, "Türkiye Cumhuriyeti dış politikasının devamlı umdeleleri arasında akidlere sadakat başta gelir" denmesi ve Kıbrıs'a ait pasajın sonunun, "Hükümetimiz bu milli tutumun her türlü icaplarını da akdi vazife ve akdi haklara uygun olarak yerine getirmeye aynı azimle devam edecektir." şeklinde bağlanıp; Kıbrıs'ta akan Türk kanının sebil olmadığıнын, Türk Hükümetinin buna ilgisiz kalamıyacağının söylenmemiş olmasından teessür ve hattâ üzüntü duymaktayız. Bu sebeple acaba bu Hükümete müspet oy verebilecek miyiz?

Evet; bir devletin, bir hükümetin dış politika bakımından akidlere sadakati prensip olarak benimsemesi lâzım geldiğini; ciddi bir hükümetin her türlü icapları akdi vazife ve akdi haklara uygun olarak yerine getirmeye çalışması icabettiğini biz de kabul ediyor ve bunun medeni bir icap; gayrikabili içtinap bir devletler hukuku kaidesi olduğunu biliyoruz.

— Fakat sulhu muhafaza gayreti; Hükümeti enerjik hareketlerden geri bırakmamalı idi?... Kıbrıs'ta kanlı facialara sebeb olan E.O.K.A. çetecileri ve Enosis hareketi sel gibi Türk kanını akıtırken hâlâ sulhu muhafaza gayretinden bahsetmek abesle iştigal etmek demektir. Çok çabuk hareket edildiği takdirde kıymet ifade edeceği evvelce ifade olunan tek taraflı müdahaleyi bu kere mesuliyet mevkiinde iken neden sürüncemede bıraktığı ve zaafa uğrattığı hususunu yeni Hükümet Başkanından sormak en tabii hakkımızdır sanırım.

— Sayın Başvekil İnönü Parti grupları adına yapılan konuşmalara verdiği cevapta M.P. Sözcüsünün milli politika güdelim ikazına karşı (Milli politikamız bellidir) demiş fakat bu milli politikanın nasıl bir politika olduğunu tasrih ve teşrih etmemiştir. “Milli politika; Türk kanının akmasına bigâne kalmak” mütereddit ve zaaf içinde bulunmak demek değildir.

Saniyen Sayın İnönü’nün beyanatı sırasında kullanmış olduğu hilekârlık, çalım atmak, çamur atmak şantaj ve âcz kelimelerini kendisine yakıştıramadığımı beyan etmek isterim.

Gayet asabi bir eda ile ve (sorumluluğu tek başına yüklediğini) yeni Hükümetin bakanlarını hiçe sayarcasına, ifade ettikten sonra yukarda beyan etmiş olduğum; kelime, tabir ve cümleleri İnönü bu kürsüden söylememeliydi.

Bu mevzudaki sözlerimi; beyanatının bir yerinde cesarettten bahseden Sayın Başbakanın; bu cesareti iç politikada, muarızlarına karşı değil dış politikada (bilhassa Kıbrıs katliamında) Türk kanını akıtanlara karşı göstermesi lâzım geldiğini ifade ile bitiriyorum.

Arkadaşlar, Hükümet programı, Kıbrıs meselesi dışında birçok hatip arkadaşın temas ettiği gibi, edebi bir vesika olmaktan ileri bir merhale teşkil etmemektedir. Realist, memleket gerçeklerine uygun tarzda dert ve dâvaların ne şekilde halledilebileceği hususunu programda bulmak güçtür.

Orman dâvası şöylece geçirilmiş ve bu dâvanın nasıl ve ne şekilde halledileceği açıklanmamıştır.

Yeni kurulan Köy ve Enerji bakanlıklarının mahiyeti anlatılmamış ve Ahmet Tahtakılıç arkadaşımızın söylemiş olduğu gibi tetkik ve inceleme sonuçları alınmadan kurulması da ne derece fayda sağlayacağı hususunda bizi tereddüde sevk etmiş bulunmaktadır.

Muhterem arkadaşlarım, bütün bunların dışında, gönlüm, bu dış politika hengâmesinde, bu Hükümete müspet oy vermek, fakat arz etmiş bulunduğum hususlar muvacehesinde de bunun mümkün olmadığını bildirmeyi kendime bir vazife addetmekle yetiniyor ve huzurunuzdan hürmetle ayrılıyorum.

BAŞKAN — Sayın Giritlioğlu.

SADRETTİN ÇANGA (Bursa) — Söz hakkını Sayın Erim’e verdi.

BAŞKAN — Efendim, bize resmi bir beyanda bulunulmadı. Hiç kimse onun adına konuşamaz. Bu hususu kendisinin bize ifade etmesi lâzım gelirdi. Sayın Adnan Şenyurt.

ADNAN ŞENYURT (Erzurum) — Muhterem arkadaşlar; bu programda yer almış olup Devlet ve millet hayatına keza onun selâmetine istikâmet veren bir cümleyi ele almak suretiyle mâruzâtıma başlamak istiyorum.

Programda denilmektedir ki, her halde takdir buyrulacağı gibi en köklü demokrasilerde bile, demokrasi vatandaşla geniş hak ve hürriyetlerle beraber ağır sorumluluklar da yükliyen bir düzendir.”

Bendenizce bu demektir ki, hulasaten demokrasi asgari derecede bir kanun hâkimiyeti ve onun rejimidir. O takdirde herkesçe bilinen veya bilinmesi lâzım gelen bu anlayışa muvazi olarak Sayın Hükümetin her yerde her vatandaşla karşı ister Devlet idaresinde mesuliyet deruhte etmiş olsun, ister olmasın böyle bir tatbikat içerisinde bulunması ve bilhassa bu suretle Devlet ve millet hayatı kadar onun nizamı bakımından da her vatandaşın bir takım kaidelerle mükellef olduğu ve bunu yapmadığı takdirde sorumlu olacağının zihinlere iyice yerleştirilmesi iktiza etmektedir.

Elbetteki, bu icraat keyfi olmayacağı gibi kanun hudutlarını da aşmıyacak ve aşmıyacaktır. Zira, programda da ifade edilmiş olduğu gibi, gerek idarecilerin ve gerekse idare edilenlerin her türlü hak, vazife ve mesuliyetlerini gösteren çeşitli demokratik müesseseler esasları ile birlikte vücuda getirilmiş ve bu yolda büyük mesafeler katedilmiştir. Muhterem arkadaşlar, Sayın Hükümet haklı olarak programda “bugün için en mühim dâvalarımızdan birisi de iktisadi kalkınmamızdır” demekte ve bu husustaki görüşlerini sıralamaktadır.

Şahsan inanıyorum ki, son iki yılda bir taraftan bir intikal devrinin havasından süratle uzaklaşmaya çalışılırken, bir diğer taraftan da yeni yeni demokratik müesseseler işletilmiş, iktisadi sahada da büyük bir mesafe alınarak plân fikri kadar onun tatbikatı da birçok faydalar sağlamıştır. Elbetteki, millet olarak birçok müşküllerimiz vardır. Ama çok şükür imkânlarımız da mevcuttur. Biz yeter ki, millet olarak bu imkânlarımızı kıymetlendirmeye daha çok gayret edelim ve birliğin dirlik getireceği sözünü elden geldiği kadar ispata çalışalım.

Şimdi, bu husustaki âcizane kanaatlerimi hulasaten arz ediyorum. Sayın Hükümet, küçük sanayici ve esnaf kredileri alanındaki yetersizliği giderici tedbirleri programında vait buyurmaktadır. Bu cidden şayanı temenni ve arzu edilen bir keyfiyettir. Zira içtimai bünyemizde küçük sanat erbabı ve esnafın yeri ve ödevi mühimdir ve bu bakımdan da desteklenmesi gerekmektedir. Şu kadar ki, bu husus geçen yıllarda ve arzu edilen bir seviyede kuvveden fiile çıkmadığı gibi, bu yıl da tahakkuku müşkül görülmektedir. Filhakika, lüzumlu meblâğın 1964 bütçesinde yer almadığı öğrenilmiş bulunmaktayız. Bütçenin Yüksek Meclisçe kabulünden önce, biz bu hali dile getirmeye çalışacağız; muhterem Hükümetin de ilgi ve gayretini rica edeceğiz. Programda “vergi müessesesinin dürüst vergi ödeyicisi aleyhine işliyen bir mekanizma olmaktan çıkarmak mecburiyetindeyiz” denilmektedir. Bütün kalbimizle iştirak ettiğimiz bu görüşte Hükümetin netice almasını diliyor, testiği kıranın su getirenden ayrılmasını ve bu suretle dürüst kimselerin taltif edilmesini veya diğer bir deyimle doğru hesap vermeyi maddi bir suç olmaktan çıkarılmasını biz de temenni ediyoruz. Şu kadar ki, bu hususun tahakkukunda her şeyden önce asgari geçim indiriminde mutlak surette gerçeklere uygun olarak tesbit edilmesini bir muvaffakiyet unsuru olarak görüyor ve bunun yerine getirilmesini rica

ediyoruz. Yine programda yer alan “sosyal politikamız gelir dağılımındaki bölgeler arasındaki aşırı ve adaletsiz farkların giderilmesine dayanır” mütalâası üzerinde de mâruzâtta bulunmak isterim. Bu mevzuda bizim iddiamız odur ki, aziz vatanımızın acilen ilgi bekleyen yerleri memleketin her köşesine serpilmiş bulunmakla beraber, bunlardan Doğu - Anadolu bilhassa ciddi ve süratli bir alâka beklemektedir. Zira bu hususta kesafet Doğu - Anadolu'dadır. İfade etmek gerekirse, denilebilir ki, bu halin meydana gelişinde birçok sebepler yanında bölgede hüküm süren sert iklim de rol oynamakta ve bu sebeple Doğu - Anadolu âdeta gayrimüsvi şartlarla müsabakaya iştirak eden taraflardan birine benzemektedir. Tâbir caizse, şu anda ve bu mevsimde Doğu - Anadolu'nun birçok yer ve vilâyetlerinde âdeta kuş uçmaz denilebilecek kadar bir kış büküm sürmekte ve bu yerin insanları işte böyle bir iklim ve hava içerisinde geçim temin etmektedirler. İşte, bu dengesizlik âmili yanında, onun sair sebeplerden dolayı karşı karşıya bulunduğu durumu gerçeklerde bütün vuzuhiyle ve kolaylıkla teyidirmektedir. Bu hususta mâruzâtımı bir misalle izah ederek, sözü bir nebze plân tatbikatına getirmekte fayda mülâhaza etmekteyim.

Muhterem arkadaşlar, yanılmıyorsam, bugün İnönü'nün 18 çimento fabrikası vardır. Bunlardan 12 tanesi Sinop-Hatay hattının Batısında diğer 6 sı da bu hat ile Elâzığ arasındaki bölgede bulunmaktadır. 12 ye 6 daha eklersek 18 edeceğine göre, Elâzığ'ın Doğusunda kalan ve birçok vilâyetleri içerisine alan bu bölgede çimento fabrikası yok demektir ve durum da budur. Bunun aksi yalnız Türkiye Ansiklopedisi isimli bir ansiklopedide ifadesini bulur ki, bu ansiklopedinin 284 ncü sayfasında ve “Erzurum Çimento Fabrikası” başlığı altında aynen şöyle yazılmaktadır: “Erzurum civarında 1955 de kurulmuş olan bu çimento fabrikasının günlük istihsal kapasitesi portland tipi 250 ton çimentodur” der ve devam eder. Bunu bu vesile ile arz etmekteki maksadım, nesillere hitabeden bu gibi eserleri vücuda getirenlerin dikkatsizliğinin hiç olmazsa ilgililer tarafından telâfi ve ikaz edilmesidir. Buna böylece işaret ettikten sonra asıl mevzua geçiyorum.

Muhterem milletvekilleri; asrımızın icabı aziz vatanımızın her köşesinin olduğu kadar Doğu - Anadolu'nun da her zaman şiddetle ihtiyacını hissettiği bu çimento sıkıntısı ile daha fazla başbaşa bırakılmasının realitelerle bağdaşır tarafı yoktur.

Nitekim Çimento Sanayii Şirketinin Sanayi Bakanlığına takdim kılınmak üzere tanzim ettiği 31.5.1963 tarihli çimento sanayii hakkındaki raporun (B) bendinde aynen “müstehlikin alım gücünü artırmak iş hacmi yaratmak ve halen bu mıntakalarda 50 Kg.lık torbası 20 TL na satılan çimentonun istihlâkını teşvik için torbasını vasatı 10 TL dan verebilmek üzere Doğuda Aşkale - Kars yolu üzerindeki sahada” (C) bendinde ise yine “Doğuda Bitlis, Siirt, Tatvan mıntakasinda ve muhtemelen Van demiryolu güzergâhında yeni fabrikalar kurmak lâzımdır.” Denmiş olmasına ve buna ilâveten yıllık programı icra plânının 46 ncı sayfasında da “Doğu Anadolu'da kurulacak fabrika çalışmaları üretime en geç 1964 sonunda başlanacağı” da ifade edilmiş bulunmasına rağmen bu hususta 1963 de bir şey yapılmamış ve dolayısıyla değil 1964 de üretime girmesi 1964 de işe başlanıp başlanmayacağı dahi belli edilmemiştir. İşte biz, bunu, Türkiye'nin gerçekleri Doğu Anadolu'nun ihtiyaçları

kadar plân fikrini zaafa uğratabileceği ihtimaline binaen doğru bulmuyoruz. Zira plân ne derece derpiş ettiği hususları, bir mücbir sebep hariç, yerine getirse, onun mânevi sermayesi olan halka intikali ve halk nezdinde benimsenmesi kadar başarı ihtimali de o nisbette fazla olur. Bu husustaki mâruzâtımı, Sayın Hükümetin bu mesafeyi arz ettiğim sebepler dolayısıyla süratle kapatmasını rica ederek bitirirken, bir hususu daha ifade etmek isterim ki; bugünkü Türkiye ve dünya demiryolu politikası ve güzergâhı ne olursa o olsun, Erzurum ile Van arasında bir demiryolu inşası, Doğu - Anadolu'nun her türlü kalkınmasında en müessir tedbirlerden birisi olacaktır. Bu işin kısa vadeli bir iş olmadığı elbette ki, muhakkaktır. Fakat ilk adımı atmak demek, tahakkukuna biraz daha yaklaşmak demek olacağından, bu hususu da ehemmiyetle Bayın Hükümetin dikkatine arz etmek isterim.

BAŞKAN — Sayın Şenyurt vaktiniz tamam.

ADNAN ŞENYURT (Devamlı) — Teşekkür ederim, hürmetlerimle. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın İlhami Ertem.

İLHAMİ ERTEM (Edirne) — Muhterem Milletvekilleri; yeni Hükümet Programı, umumiyetle arzulanen neticeleri sıralamakta, fakat bu neticelere götürecek yollarla tedbir ve çareleri açıklamamaktadır.

Meselâ: Altıncı sayfada, “özel teşebbüsün yaratıcı gücünden faydalanmak için özel teşebbüsün destekleneceği” bildirilmekte, lâkin bunların neler oldukları açıklanmamaktadır.

Sekizinci sayfada “Tarım kredileriyle küçük sanayici ve esnafın kredileri arasındaki yetersizliği giderici tedbirler alınacaktır.” deniliyor. Ama bu tedbirlerin neler olduğundan bahsolunmuyor.

Onuncu sayfada, toprak reformundan söz edilirken “Topraksız köylünün toprak sahibi yapılacağı” ifade ediliyor. Lâkin topraksızın nasıl, hangi yolla ve imkânla toprak sahibi edilmeye çalışılacağına, programda temas edilmemektedir. Misalleri çoğaltmak zamanınızı almak olur. Bu kadarı da anlatıyor ki, program müphemdir, yetersizdir, mahiyetleri belli olmıyan ve bu sebeple ne netice getirecekleri kestirilemeyen vaatlerden ibarettir.

Programda, kıt kaynaklardan tasarruftan, imkânların önce kalkınmaya ayrılmasından bahsedilmesine rağmen; lüzumsuz, icapsız, gösteriş olsun diye Bakanlıklar kurularak kalkınmaya tahsisi gereken kıt kaynaklar israf olunmaktadır.

Ben, bunlardan yalnız Köy Bakanlığının hiçbir köy meselesini halletmiyen bir gösteriş teşekkül olacağını izahla yetineceğim. Programa göre, çalışmaları ahenkli ve süratli yürütebilmek, hizmetler arasında bağlantı kurmak, Devlet gücüne halkın ve gençliğin gönüllü gayretini katmak gayesi ile Köy İşleri Bakanlığı kurulmuştur.

Tatbikatta hiçbir olumlu sonuç vermiyecek bu gerekçeyi çürütmek için, köyün ne olduğuna, nelere muhtaç bulunduğu kısaca temas etmek zaruridir.

Muhterem arkadaşlarım, köyün dört cephesi vardır:

1. Köy, bir kamu tüzel kişiliğidir. Kendisinin seçtiği organlar tarafından idare olunur. İdari vesayet, vali, kaymakam ve bucak müdürleri vasıtasıyla uygulanır.

Tecrübe ve kültür seviyesi yükseldikçe idari vesayetin azalmasını arzu ediyoruz.

2. Köy, bir meskûn yerdir. Medeni insanların hiç olmazsa asgari imkânlar içinde yaşayabileceği bir yer haline getirilebilmelidir.

Yolu, içme suyu, okulu yapılmalı; sağlık hizmetleri düzene konmalı; elektrikleendirilmesi, daha elverişli mesken yapımı ele alınmalıdır.

3. Köy, zirai bir üretim ünitesidir. Köyde üretimin artması için, toprak veya tarım reformunun, arazi kadastrounun, tarım kredisinin, makinalaşmanın, sulamanın, zirai bilginin, hayvancılık, meselesinin halledilmesi lâzımdır.

4. Köy, nüfusumuzun kaynağıdır. İstihdam mevzuu müspet neticeye ulaştırılmalıdır.

Şimdi soruyorum:

Köy Bakanlığı bu meseleleri hangi elemanlarla, hangi mali kaynak ile halledecektir?

Bu Bakanlığın elemanları hangi fakülte mezunu ve hangi ihtisas mensubu olacaklardır?

İhtisasın ve iş bölümünün bu kadar inceldiği bir devirde, ağızdan dolma insanlarla tarım kredisi, yer altı ve yer üstü imkânlarıyla sulama, fenni ziraat, zirai mücadele vesaire arzulanan başarıya götürülemez. Bu hizmetleri ihtisaslarına göre ancak bankaca, su mühendisi, ziraat mühendisi ve diğerleri başarabilir.

Köy İşleri Bakanlığı kurulurken, İçişleri Bakanlığı, onun Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, vali, kaymakam ve bucak müdürlerinin vazifeleriyle tarih boyunca gördükleri hizmetler hiç gözden geçirilmiş midir? Yeni teşkilâta gidilirken, köy kalkınmasına gençliklerini, sıhhatlerini harcıyan idareciler ile binbir imkânsızlık ve güçlük içinde köylünün el ve gönül birliği ile yaptıkları yollar, okullar, çeşmeler, kuruttukları bataklıklar, açtıkları sulama kanalları düşünülmüş müdür?

Böylesine köycü ve idealist bir tarihi müessese varken, köylü tarafından inanılıp saygı görürken, başlıca vazifesi hizmetler arasında bağlantı kurmak iken yeni bir teşkilâta neden lüzum görülmüştür?

Yeni teşkilât mensupları, kamu hizmetlerini ahenkli ve süratli yürütmek vazifesi İl İdaresi Kanunu gereğince kendilerine verilen vali ve kaymakamların emrine gireceklerse, onlara hangi bilgileri ve ihtisaslarıyla faydalı olacaklardır? Girmiyceklerse, idarenin, veçhesi ne olacaktır?

İdareci, lâfçı değil, teknik yardımcı istiyor, köylü de nutukçuyu değil, hakiki ziraatçıyı, nafiacıyı bekliyor.

Köyün dertlerini hal için para lâzım, teknik eleman lâzım. Köy İşleri Bakanlığı kurulunca para mı yaratılacaktır? Yoksa kırk yıllık “imece” adını “toplum kalkınma-

sına” çevirmek gibi büyük buluşlarla mı hizmet edilecektir? Bizce Köy İşleri Bakanlığı yeni Genel Müdürler, şefler, yeni binalar, bol ödeneklerle yalnızca kıt kaynakları israf edecektir.

Daha teferruata girerek, muhtemel cevapları tahlil ederek kıymetli zamanınızı almıyayım. Biz, köy kalkınmasının gerçekleştirilmesini, halli gereken birinci mesele sayıyoruz. Fakat Köy İşleri Bakanlığı kurulmakla hiçbir boşluk doldurulmuyor, hiçbir derde çare bulunmuyor. Sadece köylü avutulmak isteniyor.

Aziz arkadaşlarım; samimiyetsizliği, kaprisleri bırakalım.

İlgili Bakanlıklar bütçelerine köy için yeter ödenek koyalım, mevcut teşkilâtları işletmek ve vazifelerini çalıştırabilmek kudretini gösterelim; böylece köyü ve köylüyü mesut, müreffeh ve mamur kılacağımıza inanalım. Aksi halde, köye hizmet etmiyeceğimizi, köy adına yeni yeni saltanat sürecekler yaratacağımızı bilelim.

Hürmetlerimle. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sait Sina Yücesoy... Yok mu efendim?

Sabahattin Savacı...

SABAHATTİN SAVACI (Gümüşane) — Muhterem arkadaşlarını, takdim edilen Hükümet programı kanaatimce alelacele hazırlanmıştır. Siyasi, iktisadi, içtimai, mühim hal çareleri bekliyen milli dâvalarımızın nasıl ve ne istikamette hedefine tevcih edileceği bu programdan sarahaten anlaşılanlara anıktadır. Mütereddit, fikir ve aksiyon unsurlarından mahrum, vuzuhsuz bir muhtıra, karakterini aşmamaktadır.

Türkiye siyasi hayatı istikrar istemektedir. Siyasi huzursuzluğun, reperküsyonları ekonomik olmakta kalkınmamızı geciktirmektedir. Seçim sistemi de dâhil radikal tedbirlere ihtiyaç bulunduğu cümlelerin malûmu olduğu halde, bu siyasi ve hukuki tedbirlere yer verilmemiş olması programın en mühim eksikliği teşkil etmektedir. Türk Parlamenter demokrasisini başarıya, götürececek cesur tedbirlerin ihzarında şeref payı bu Hükümetin olabilirirdi. Kuvvetli ve istikrarlı Hükümetin münaakaşasını ve tedbirlerini bu programda görmek isterdim, maalesef göremedim.

Siyasi huzursuzluğun haleldar ettiği ekonomik hayatımızın muhtacolduğu ekonomik karakterdeki tedbirlerin neler olacağına dair bünyevi tahlillere yer verilmediği gibi, cesur tedbirlere de rastlamak mümkün değildir. Türk ekonomisi beyanın hilâfına durgun korkak, teşebbüs imkânından mahrum, bütün aktivitesini Devlet teşebbüslerine terk etmiş, gerçek bir atalet içerisinde bulunmaktadır.

Bu kronik atalete son verecek, arz ve talep mekanizmasını işletecek, istihsal potansiyelini süratlendirecek hiçbir tedbire tesadüf edemedim. Para ve kredi politikası, ekonomik verilere uygun tedbirler beklemektedir, istihsale doğrudan tesir edecek kredi politikasının hâlâ tatbik mevkiine konamamış olmasını, yanlış ve noksan ekonomik görüşlerin hâkimiyetinin devamında görmekteyim.

İstihsal gücünü harekete getirecek ekonominin diğer sahalarında müspet sonuçlar doğuracak bu kördüğümün çözülmesi güç değildir; cesaret ve bilgi kâfidir. Programda böyle bilgili cesarete rastlıyamadım.

Karma ekonomi politikasına bağlı Hükümet programının temayülü bu noktayı nazardan Devletçi, bürokratik, müdahaleci olarak görünmektedir. Bu hal ise şahsan bağlı olduğum serbest piyasa ekonomisinin taazzuv ve inkişafına mânidir. Sosyal gayeyi de ihtiva eden serbest bir piyasa ekonomisi nizamını, rekabet şartları içerisinde, plânlı veya plânsız, gaye edinmiyen bir ekonomik ve sosyal çabanın başarıya varacağına inanmıyorum. Bilâkis bunun hilâfına unsurları ihzar eden bir görüşün programa hâkim olması ümitsizliğimin hâkim sebebini teşkil etmektedir.

Program bürokrasiyi, cari giderleri teşvik etmektedir. Bu davranış bizim plân felsefemizi inkâr mahiyetindedir. Türkiye, mahdut imkânlarını kalkınmasına tek-sif, vâki olacak israfı önlemek maksadiyle plânlı kalkınmaya gitmiştir.

Hâlbuki şimdi bir taraftan zaruri olmayan Devletçiliği artıracak, diğer taraftan yeni kadrolar, yeni masraf kapıları açarak kaynakları isabetsiz ve zamansız harcamaya temayül etmiş bulunmaktadır. Bu itibarla, bizim anladığımız plânlı kalkınmanın ret ve inkârı istikametinde bir çaba olduğu inancım taşımaktayım. Bu yönde hızını artıracak masraf teşebbüslerinin plânlı kalkınmanın tahribini intacedeceği izahtan vareste bulunmaktadır.

Plânlı kalkınmanın ağırlık noktasını tasarruf, rasyonalizasyon, prodüktivite teşkil etmektedir. Bugüne değin bunların sözü edilmekte, aksine tatbikat hızla devam etmektedir. Program da bunları böylece satırlarına aktarmış ve yeni masraflarla aynı yolu tutmuş bulunmaktadır.

Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Arkadaşlar, iki yeterlik önergesi gelmiştir, okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

Müzakerenin yeterliğinin oya vaz'ını arz ederiz.

Kemâl Kaya (Kars)

Ahmet Çakmak (Bolu)

Başkanlığa

Müzakerelerin kifayetinın oya arz edilmesini istirham ederiz.

Bekir Şeyhoğlu (Tokat)

Hasan Fehmi Evliya (Maraş)

ŞADİ BİNAY (Bilecik) — Önerge aleyhinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Binay.

ŞADİ BİNAY (Bilecik) — Muhterem arkadaşlar, burada teker teker konuşan milletvekili arkadaşlarımızın konuşmalarının gayet faydalı ve istifadeli olduğunu şahsan müşahede etmekteyim. Aynı zamanda, gerek Hükümet programında temas edilmemiş olan gerekse sözcülerin ve konuşan Milletvekili arkadaşlarımızın temas etmedikleri konular vardır. Eğer lütfederseniz; hattâ konuşmaların müddeti biraz

daha kısalabilir, beş dakikaya indirilebilir; sadece temas edilmeyen konulara kısaca temas etmek suretiyle, şurada nihayet bir saat içinde söz almış arkadaşlar konuşmalarını yapabilirler. Bu bakımdan, bu önergelerin reddini istirham ediyorum. Hepinizi hürmetle selâmlarım.

BAŞKAN — Kifayet önergesini oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Sayın Kılıç.

İLYAS KILIÇ (Samsun) — Sıramı Nihat Beye veriyorum.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Nihat Erim.

NİHAT ERİM (Kocaeli) — Muhterem arkadaşlar, yeni kurulan Hükümetin programı üzerinde, sabahdan beri, gerek parti sözcülerinden, gerek milletvekili arkadaşlarımızdan ve gerekse Hükümetin Sayın Başkanından çok değerli mütalâalar dinledik. Ben de bir milletvekili olarak, bu kürsüden Hükümete yöneltilen, daha ziyade geçmiş Hükümete yöneltilen tenkidlerin çoğuna iştirak ettiğimi söylemekte mahzur görmem.

Bilhassa Kıbrıs mevzuunda, geçmiş Hükümette dışişlerimizin lâzım gelen dikkat ve uyanıklığı göstermediği kanaati bende, hatırlarsınız, geçen umumi müzakereden beri, yani 9 Ocak 1963 ten beri devam etmektedir. Eğer, bugünkü dış durum, memleketimizin mâruz bulunduğu nazık ve o nisbette tehlikeli durum müsait olsaydı, ben de söyleyecek çok söz bulurdum. Fakat bugün dış gailemiz bakımından öyle bir hal içine girmiş bulunuyoruz ki, memleketimizin diğer bütün meseleleri, bu gaile çıktığından beri, ikinci plânda kalmıştır. Hükümetin Sayın Başkanına, onun tutumuna, Hükümetin Sayın üyelerine karşı her birinizin olduğu gibi, takdir edersiniz ki, benim de birtakım aykırı düşüncelerim ve duygularım vardır. Ama ben bu gaile çıktığı andan itibaren, bütün bunları artık arka plânlara atmak lâzım geldiği inancı içindeyim.

Arkadaşlar, gaileyi küçümsemyelim, gaile büyüktür. Bu Kıbrıs gailyesinden, Devletimiz haysiyetini kaybederek çıkmak tehlikesine mâruzdur. Eğer iş iyi idare edilemezse, memleketimiz bir harb tehlikesine mâruzdur. Tehlike bu kadar ağırdır. Zaten yorulmuş olan Yüksek Heyetinizi teferruata girerek yormak istemem. Fakat Kıbrıs dâvasında durumun nezaketini artıran bir noktaya daha temas etmek isterim. Arkadaşlar, Kıbrıs'ta Rum cemaati içinde Komünistler bugün ekseriyettedir. Belediye seçimlerinde %43 aldılar, 5 büyük şehrin belediye reisleri komünisttir. Komünist Akel Partisi, bir ticari teşekkül vasıtasıyla dışarıdan büyük para yardımları görmektedir. Takdir buyuracaksınız ki, bir kısım Devletler, Adanın Rum ahalisinin bu durumu, yani komünist olma durumu dolayısıyla elbette onu destekliyeceklerdir. Bu kuvvetlerin karşısında olan kilise ve onun başında bulunan Makarios ise bu durumdan bizim mensubolduğumuz camianın lideri vaziyetindeki devletler nezdinde faydalanmaktadır; “Ben gidersem komünistler gelecektir”, diye... Lâakal iki seneden beri Makarios Yunanistan Kralı ile Kraliçesi ile Başbakanı ile Dışişleri bakanları ile muhtelif devlet merkezlerini dolaşarak Kıbrıs propagandası yapmakla

meşguldür. Yani bu, şu anda çıkmış bir dâva değildir, bir mevzu değildir; uzun vadeli bir plânın sistemli tatbiki karşısında bulunmaktayız. Onlar, önceden hepsini kâğıt üzerinde tesbit etmiş olarak adım adım ilerlemektedirler. Dünkü son hâdisede, Garanti Anlaşmasını evvelâ (feshettiğini) beyan etti; sonra İngiltere'den gördüğü şiddetli tepki karşısında; (feshetmek arzusunda bulunduğu) şeklinde tashih etti. Bu hâdise gösteriyor ki, önümüzde karşılaşacağımız yeni durum "Garanti Anlaşmasını istemiyorum", demek olacaktır. Makarios bunun için de Kıbrıs'ın hakiki durumunu bilmiyenlere şu propagandayı yapıyor: "Efendim", diyor; "Cumhuriyet güya istiklâl aldı... Ama yabancı devletlerin tasallutundan kendimizi kurtaramadık ki... Şu yabancı devletler; İngiltere, Yunanistan, Türkiye elini buradan bir çekseler Kıbrıs, güllük, gülistanlık olacak. Zaten İngiltere ile Communwelt dolayısıyla bağlarımız var. Bu bağlar devam eder." Bu, Kıbrıs'ın iç durumunu iyi bilmiyen cihan efkârını (Devlet adamları bilir ama halk efkârı bilmez, gazetelerden okur) aldatıcı bir iddia aldatıcı bir formüldür.

Arkadaşlar, ilâve edeceğim bir nokta daha var: Bu dâvada Hristiyanlık ve Müslümanlık ayrılığı da Batının bazı çevrelerinde rol oynuyor. Bundan dolayı hayal yapmayalım hakikati bilelim. Binaenaleyh arkadaşlar, kendi mensubolduğumuz camia bakımından, bizim karşımızda bulunan camia bakımından, din duyguları bakımından biz çok nazik bir durumdayız.

Bu gaile karşısında Devletimizin iç ve dış politikasının çok dikkatle sevk edilmesi iktiza eder. İçeride mutlaka barış halinde olmalıyız, arkadaşlar. Son mahalli seçimler bir bakıma kötü bir manzara gösterdi; iki zıt parti arasındaki partilerin reyleri az oldu ve reyler iki zıt partide kümelendi.

Arkadaşlar, açık konuşuyorum: A.P. ile C.H.P. arasındaki uçurumu doldurmanız lâzımdır. Bu uçurum bugün doldurulmıyacaksa ne zaman doldurulacak? Bu uçurumu doldurmak için biz de, siz de ne yapmak lâzım ise el birliği ile yapmalıyız. Dikkat buyurunuz, ben, "Kusurlar yalnız bu taraftadır, bizim tarafta hiç yok." diyen insan değilim; bu iddiada asla olmadım, bugün de değilim. Kusurları yarı yarıya paylaşmaya amadeyim. Ama bunları bir yana bırakıp, memleketin iç politikasında milli barış neye mütevakkıf ise onu vakit geçirmeden temin etmek ve o istikamete gitmek lâzımdır.

Bunun yanında dış gaile bertaraf edilinceye kadar diğer bütün duyguları, düşünceleri ikinci plâna atmak gerekir. Bu gaile karşısında bizi tecrübesiyle, aklıyla ve tarihi şahsiyetiyle - bakın bunu ben söylüyorum arkadaşlar - tarihi şahsiyetiyle en az kusurla götürebilecek olan şahıs bugünkü Sayın Başbakanıdır. (*Ortadan alkışlar, Bravo sesleri*)

Arkadaşlar, yeni Alman Anayasasında bir madde vardır. Bir Hükümet düşürülürken yeni Başbakanın tesbit edilmesini şart koşar. Yeni Başbakan üzerinde anlaştıktan sonra güvensizlik kabul edilir. Bizim Anayasamızda bu yok. Ama şimdi her birimizin teker teker vicdanlarına soruyorum: Bu Hükümete oy vermediniz, Hükümet gitti. Kıbrıs meselesi şu halde duruyor! Karşımızda yarın yeni bir Hükü-

met buhranı olursa Kıbrıs işinde Makarios bundan ne türlü istifadeler sağlar, bunu düşündünüz mü? Bu yeni Hükümet buhranının kolaylıkla halledileceği ümidi var mıdır arkadaşlar? Bu da yok. Onun için, büyük gayretlerle yokuştan çıkıp düz yola girinceye kadar dokunmayın...

Bugün sabahtan beri yapılan tenkidlere bir an için ben de iştirak ederek doğru olduğunu farz etsem dahi, bunları tehir edelim ve dışarıya ve içeriye karşı bir bütün olarak hareket edelim. Efkârı umumiye de, millet de bunu bekliyor, bizden. Bir vücut olduğumuzu, beraber olduğumuzu, ama samimiyetle, gösteriş diye değil, beraber olduğumuzu gösterelim ve büyük milletimize yakışan bir tarzda bu buhranın içinden çıkalım. Benim bu sözlerim müessir olur olmaz, dinlenir dinlenmez, zerre kadar ehemmiyet vermiyorum, ama bu sözlerimi Meclis zabıtlarına geçirmekle, milletimizin tarihinde bir dönüm noktası teşkil eden şu anda, vicdanıma rahatlık vermiş, içimi boşaltmış oluyorum.

Beni dinlemek lûtfunda bulunduğunuz için sonsuz teşekkürlerimi arz ederim. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Arkadaşlar, yeniden bir kifayet takriri gelmiştir, okutuyorum.

Başkanlığa

Gruplar adına konuşulmuş, birçok arkadaşlar söz alıp konuşmuştur. Kifayeti müzakere teklif ediyorum.

Fethi Doğançay (Kastamonu)

BAŞKAN — Kifayet takririnin aleyhinde Sayın Ağaoğlu, buyurunuz.

NERİMAN AĞAOĞLU (Manisa) — Muhterem arkadaşlar, daima kifayet önergesi veren kıymetli arkadaşımız halen Heyeti Vekileye intikal etmiş bulunuyor. Fakat görüyorum ki, onun kadar aceleci ve telâşlı arkadaşlarımız var, durmadan kifayet önergeleri veriyorlar. Çok rica ediyorum, bizim de söyleyecek bir iki sözümüz var. Hepinizden rica ediyorum; bu önergeyi reddedin ve konuşmamızı temin edin. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Kifayet takririni oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kifayet takriri reddedilmiştir.

Buyurun Sayın Kılıçoğlu.

İBRAHİM ETEM KILIÇOĞLU (Giresun) — Muhterem arkadaşlarım, programını müzakere ettiğimiz yeni Hükümetin ne şartlar altında kurulduğunu en salâhiyetli ağızlardan bir kere daha dinlemiş olduk. Bu Hükümetin de bundan önceki iki Koalisyon Hükümetlerinin yaptığı işleri korumaya azimli olduğu, tamamlıyamadıklarını tamamlamaya çalışacağı ve yapılması lâzım gelenleri de yapmak azminde olduğu programda ifade edilmektedir. Şimdiye kadar yapılan konuşma ve görüşmelerde, itimat oyu almak istiyen Hükümetin bir azınlık Hükümeti olduğu nok-

tasında hemen hemen ittifak hâsıl olmuştur. Böylece, içinde bulunduğumuz gerek dış siyaset, gerek iç siyaset bakımından mühim hâdiselerin memleketi belki de iktisadi bir çöküntüye, belki de harici bir çatışmaya götürebilmesi ihtimali bulunduğu bir devrede, millet çoğunluğunun itimadını demokratik mânada kazanamıyan bir Hükümetin, bu dâvaları milletimizin arzu ettiği şekilde bir neticeye bağlayacağını bendeniz kabul etmiyorum.

Muhterem arkadaşlarım, Hükümet programı bize, hemen hemen hiçbir yenilik getirmemiş durumdadır. İki bakanlık kurulmasından başka, Hükümet programı diye bu kürsüden okunan metin, aşağı yukarı beş yıllık kalkınma programının başlıklarının tekrarı ile 1964 yılı programının yine ehemmiyetli görülen bazı konularını sıralamaktan öteye bir durum arz etmemektedir.

Muhterem arkadaşlarım, Büyük Meclisin malûmu olan ve hepimizin her gün elinden düşürmediği bu programlardaki önemli konuların tekrar sıralanmış olmasının derde deva bir hal çaresi bulunduğu mânasında telakki edilemeyeceğini kabul buyuracağınızdan eminim. Memleket dâvalarının halli, hükümetlerin azimli ve gayretli olmaları yanında bu konuları sonuçlandıracak sosyal, ekonomik ve siyasi ortamın mevcudolup olmamasına da bağlıdır. 1964 yılı kalkınma Programında yer alan meselelerin zamanında tahakkuk ettirilmeleri her şeyden önce mali imkânların temin ve tedarik edilmelerine bağlıdır. Plânın finansmanında lüzumlu iç ve dış kaynakların arzu edilen zaman ve miktarlarda bağlanması hükümetlerin kararlarına bağlı bulunmamaktadır, konsorsiyuma dâhil ve onun haricindeki devletlerin bize yapacakları yardımın zaman ve miktarının tesbitinde, Hükümetimizin plânlı ve istikrarlı bir kalkınma çabası gösterip göstermediğine baktıkları gibi, memleketimizin içte ve dışta politik ve sosyal düzeninin güven verici olup olmadığına dikkat etmemektedirler. Şu halde, bizim yaptığımız programların, plânların dış finansman ihtiyacının temini sadece programların yapılmış olmasına veya bizim Hükümetimizin yardım yapacak devletlerin ne derece yardım yapacakları hususunda müracaat etmelerine bağlı değildir. Onlar, bizim siyasi ve sosyal düzenimizin istikrarı içinde bulunup bulunmadığına, içte ve dışta güven ve huzuru sağlayıp sağlamadığımıza da bakacaklardır. Bendenizin kanaati odur ki, Kıbrıs meselesinin şu andaki durumu, iç politikamızın, sosyal ve ekonomik meselelerimizin seyri bizim içte ve dışta arzu edilen bir güveni sağladığımız merkezinde değildir. Böyle olunca, bize yardım yapacak devletler, bu yardımların miktarını ve zamanını tâyininde bizim arzularımıza tabi olmayacakları için, yaptığımız programları zamanı içinde neticelendirememiş gibi bir duruma düşecek, bu yüzden de vatandaşın plân ve program hakkındaki görüşünü, fikrini zayıflatmış olacağız. Bana öyle geliyor ki, dış yardımı temin etmeden programlaşan işlerin hangi yıllarda biteceğini ifade etmiş olmak, vatandaşın ağzına, tâbiri mazur görünüz, bir parmak bal çalmaktan ileri gidemez. Nitekim bu yıl başlayacak olan 1 600 küsur, irili ufaklı eserin çoğunun mali kaynağı içte değil, dıştadır. Bu kaynaklar zamanında temin edilmediği takdirde, hiç şüphe yok ki, bu eserlere ya başlanılamayacak veya başlandığı takdirde ikmal edilemeyecektir. Yapılamıyacağı, başarılamıyacağı peşinen bilindiği halde, bunları senelere taksim etmek

suretiyle sanki hepsi tahakkuk edecekmiş gibi bir davranışın içine girmek, bendenizin kanaatine göre, plân ve programın hakiki mânasını anlamamak olur.

Muhterem arkadaşlarım, programın tahakkuk edebilmesi için iç finansman kaynaklarımızın da ne şekilde temin edileceği plân ve programda sarahatle tesbit olunmuştur. Bunun isminin “vergi reformu” olduğu da ayrıca tebarüz ettirilmiştir.

İsrarla söylüyorum ki, Bütçe Komisyonunda da aynı noktai nazarı ileri sürmüştüm, bizim vergi reformundan anladığımız mâna ile bugün geçmiş iki Hükümetin tatbik ettiği ve halen vazife başında bulunan yeni Hükümetin tatbik edeceği “Vergi reformu” anlayışı arasında büyük farklar vardır. Eğer, vergi reformundan maksat, mevcut vergi mevzuatımızın tesbit etmiş olduğu vergilerin ziyana sebebiyet vermiyecek tedbirleri almak ise, vergi adaletini temin edecek tedbirleri almak ise, sosyal adalet ilkelerine doğru bir yol almak ise, mükellefin vergisini verebilme imkânlarını kolaylaştırmak ve Devletin alacağı vergileri daha kolay alabilmesi ise, bugün tatbik edilen husus bu anlamda bir vergi reformu değil, tamamiyle yeni vergiler ihdası ve mevcut vergilere zam yapmak suretiyle yine vatandaşın karşısına Devletin, Hükümetin çıkmasından ibarettir. Eğer, programda böyle bir yeni vergi ihdası veya mevcut vergilere zam yapılması diye bir kısım, bir husus olmadığı ifade olunacak olursa, hemen cevap vermek isterim ki, hükümetler, bütçelerden evvel yaptıkları bu programlara uymak ve 5 Yıllık Plânın 1964 yılına isabet eden dilimindeki işleri de yapmak mecburiyetinde olduğuna göre; 1964 yılı programında hangi vergilerin ihdas olunacağı, yahut mevcut vergilerin hangilerine zam yapılacağı veya hangi vergilerin isimlerinin değiştirilmek suretiyle bir vergi zammı ile karşı karşıya geleceğimiz ifade olunmuştur. Bunları vaktin darlığı sebebiyle saymak istemiyorum.

BAŞKAN — Bir dakikanız kaldı Sayın Kılıçoğlu; toparlayın.

İBRAHİM ETEM KILIÇOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım; kısa zaman içinde hakikaten düşüncelerimizi ifade etmek imkânını bulamıyoruz. Bundan sonra toprak reformu üzerinde durmak istiyordum. Sadece zikretmekle iktifa etmek mecburiyetinde kaldım. Bir de Köy Bakanlığı ihdası meselesi vardı. Ben eski bir idareci olan yeni İçişleri Bakanından, böyle bir teklif, yeni Hükümetçe görüşüldüğü sırada, bunun mümkün olmadığını, olamayacağını köy muhtarının bile Devleti temsil eden bir adam olduğu bir yerde, bir Köy Bakanlığının ona ne gibi işlerde nasıl faydalı olacağını ısrarla belirtmesini beklerdim. Bu noktada Muhterem Heyetinizin dikkatini çekmek isterim.

Arkadaşlarım, itimat buyurunuz ki, bu Bakanlığın kurulmasının hakiki sebebi, köye Devlet eliyle partizanlık sokmaktan ibarettir. Bir misal vereyim: Ne yapacakmış? Devlet köylünün yol yapım gayretlerine vasıta ve para yardımıyla iştirak edecekmiş. Kimlere yapacak bu yardımı? Köylü bunu duyar duymaz - hepimiz bunu biliriz - kazmayı alır, yola başlar. Sonra da valinin, kaymakamın karşısına dikilir, “Başladım efendim.” der. Kime yapılacak şimdi yardım? Siz takdir edersiniz ki, salâhiyet, emri kumanda kimin elinde ise, onun istediği köye yapılacaktır. Takdir de onda olacaktır.

BAŞKAN — Tamam Kılıçoğlu.

İBRAHİM ETEM KILIÇOĞLU (Devamla) — Teşekkür ederim, hürmetlerimi arz ederim.

BAŞKAN — Sayın Ağaoğlu.

NADİR YAVUZKAN (Burdur) — Lehte konuşmalar ne oldu.

BAŞKAN — Sıra ile konuşuyoruz efendim. Bir lehte, bir aleyhte, bir üzerinde konuşuyoruz. Şimdi üzerinde konuşuyoruz efendim.

NERİMAN AĞAOĞLU (Manisa) — Muhterem arkadaşlar; Hükümet programını dikkatle inceledim. Yeni Hükümetin mali, iktisadi, içtimai sahalarda yapmayı tasarladığı işler üzerinde fikir yürütecek değilim. Memleketi selâmete çıkaracak en hayırlı yolun, Büyük Meclisçe gereği gibi tâyin ve takdir edileceğinden asla şüphe edilemez.

Beni huzurunuzda çıkaran ayrı bir sebep vardır. Yüksek malûmunuzdur ki, sağlam bir iktisadi düzene dayanmayan demokratik rejimlerin, selâmetle işliyebilmesi mümkün olamaz.

Memleket ekonomisinin sıhhatli kalabilmesinin temel şartı ise; anlaşmak, birbirleri ile kaynaşmak, sosyal bir bünyeye mâlik olmaktır. Kardeşliğe, millî beraberliğe dayanan, huzur ve sükûn içinde yaşayan bir topluluk, her türlü icraat için en uygun bir vasattır.

Hükümetlerin başarıya ulaşabilmelerinin ilk şartı, vatandaşların karşılıklı güven ve inanç içinde yaşayabilmelerine engel olan durumların giderilmesini sağlamaktır. Bu bakımdan, Hükümet programında bir eksiklik olduğu açıkça görülmektedir.

Birinci ve ikinci koalisyon hükümetlerinde bugünkü Sayın Hükümet Başkanının üslubuna uygun ifadelerle yer almış bulunan “geçmişin yaralarını sarmak” meselesine yeni Hükümetin programında hiç yer verilmemiştir.

İster istemez, akla şu soru geliyor. Acaba geçmişin yaraları tamamiyle sarılmış mıdır?.. Buna kimsenin evet diyebileceğine inanıyorum. Açık gerçek şudur ki, vaktiyle Sayın Başvekilin bir vesile ile veciz bir şekilde ifade buyurduğu gibi, siyasi mahkûmiyetlerde daima bir hak tereddüdü vardır. Siyasi mahkûmiyetler hiçbir zaman, hiçbir yerde katiyet ifade etmez. Bu kabil suçlara karşı millet vicdanında varılan hükümlerde her zaman farklar bulunabilir. Böyle olmasa bile, siyasi suçların rengi, kesin ve değişmez kararlarla belirtildikten sonra, cezaların cismani bir eza halinde ebediyen muhafaza edilmesinde kati zaruret yoktur. İyi, aydınlık, ferah günlerin kapısına buhranların arasından girilir. Memleketin kaderini ellerinde bulunduranlarda bu kapıyı açacak mânevi kuvvet her zaman mevcuttur. Yüce Meclisin bu kuvvetten mahrum olduğuna asla ihtimal verilemez. Bu bakımdan, zor günler Devlet adamlarının önünde fırsat yaratırlar.

Tarihte olduğu gibi, bugün de, devletler büyük sarsıntılara karşı korunma tedbirleri alırlarken, içerde milletlerini, dışarıda dünya halkını birleştirmeye çalışmışlardır.

Bu düşüncenin doğruluğunu ispatlayan misaller pek çoktur. İşte, “Yurtta sulh, cihanda sulh” prensibini değişmez politika olarak bize miras bırakan Büyük Atatürk... İşte, Amerika’da ve Dünyada birliği, kardeşliği sağlamak uğruna hayatını veren Kennedy... İşte, ağır şartlar altında vazifeye başlarken milletinden her şeyden evvel beraberlik isteyen Amerikanın muhterem Başkanı Johnson. İşte, 1964 yılının eşğinde bütün Dünya liderlerinin yayınladıkları kardeşlik mesajları... İşte, Papa’nın iki bin yıllık ayrılığa son vermek için aldığı Kudüs’e gitmek kararı...

Bu büyük misaller yanında, işte, civarımızda ve uzakta, Kore’den, Fransa’ya kadar birçok devletlerin ilân ettikleri aflar. Türk milleti, tarihteki ananelerine yaraşan bir hareketin büyük Meclisten sâdır olacağına inanmış bulunmaktadır. Bu tasarrufun iç ve dış meselelerimiz bakımından hayırlı neticelere ulaşacağında şüphe yoktur.

Sayın Başvekil, karşımıza fiilen, yalnız bir partinin kurduğu Hükümet olarak çıkıyorsunuz. Bu bakımdan güvenoyu isterken, programınızın gerçekleştirilmesi kadar ve en azından o kadar milli birliği sağlayacak, samimiyetle, yürekten sağlayacak kararların da alınması zarureti aşikârdır.

Bir milletin beraberlik ve kardeşliği ortak acılar, ortak mutluluklarla belirir. Milletin bir kısmı dertli ve acıklı bir halde yaşarken, mutlulukların ömrü uzun ve tam olamaz.

Af konusu, her hangi bir partinin istismar vesilesi değildir. O, bugün millet beraberliğinin zaruri bir tedbiri haline gelmiştir.

Dost ve düşman karşısına, birbirini affeden, birbirini affetmesini bilen ve affedecek kadar da kendisine güvenen insanlar olarak çıkmalıyız.

İşte bu sebeplerle, yeni Hükümetten uzak ve yakın, bütün geçmişin yaralarının toptan ve gecikmeden sarılması tedbirlerinin ele alınmasını, yalnız kendimin değil, beni milletvekili seçmiş vatandaşlarımın da arzusu olarak istemek, bana düşen vazifedir.

Ben bu vazifeyi tam bir vicdan huzuriyle yapıyorum ve aynı vicdan huzuriyle verileceğine inandığım cevabı bekliyorum. (*Soldan alkışlar*)

BAŞKAN — Nadir Yavuzkan.

NADİR YAVUZKAN (Burdur) — Muhterem arkadaşlarım; memleketin içerde ve dışarda çetin meseleleri olduğu bugünlerde bir Hükümet programını müzakerede ediyoruz. Dağılan iki Koalisyonundan sonra bir yenisini kurmakta zorluklar ortaya çıkmış, nihayet C.H.P. ile bağımsızların kurdukları bir Hükümet, Meclisin huzuruna gelmiş bulunuyor. Yeni Hükümetin getirdiği program, genel anlamı ile plânın hedefi olan reformların gerçekleştirilmesine önem vermektedir.

Kalkınmamızın sosyal, ekonomik ve kültürel hedeflerine ulaşmak için, gerçekleştirilmesi lüzumuna inanılan, fakat zorluğundan ürkün reformları göğüsliyerek programına olan Hükümeti, bunlar zordur diye tenkidden çok, takdir etmek ve desteklemek lâzımdır.

İdare, tarım ve toprak, vergi, personel reformlarının Hükümet programındaki ifadesiyle tahakkuk ettirilmesini çok faydalı buluyor ve bunları milletimiz çoğunluğunun heyecanla beklediğine inanıyorum.

Aziz arkadaşlarım, vatandaşları canından bezdiren bürokrasinin sadeleştirilmesini, hizmetlerin görülmesinde lüzumsuz geciktirmelerin önlenmesini, süratin sağlanmasını istiyorum.

Kim olursa olsun, vatandaşa hükmetmekten marazi zevk alanlar Devlet hizmetinde tutulmamalıdır.

Hükümet icraatını sevimsiz hale getiren tembel elemanların temizlenmesi, dü-rüst çalışkan elemanların ise takdir ve tatmin edilmesini sağlayacak personel kanu-nunun bir an evvel Meclise sevkini bekliyorum.

Kanun emrinde, vatandaş hizmetinde olan ve memuriyetinin Devlete ifade etti-ği mânaya göre, hakkı olan parayı alan çalışkan memurlar Türkiye'yi dertlerinden kurtaracak, kalkınmada kendilerine düşeni yapacaklardır. Bu behemehâl sağlan-malıdır.

Her memur masasına gelen işe ve gördüğü hizmete göre randıman primi almalı görmediğinin ve göremediğinin hesabını vermelidir.

Vatandaşlarımızdan şikâyetlerine cevap alamadıklarını dinliyoruz. Şikâyetler süratle berraklığa kavuşturulmalı, vatandaşlar ümitsizlik içerisinde bırakılmama-lıdır.

Devlet ve köy münasebetlerinde geniş yeri olan jandarmanın vatandaş bak ve hukukuna, insan haklarına saygılı hale gelmesi, getirilmesi lâzımdır. Bunun için özel olarak yetiştirilmiş insanların bu sahada değerlendirilmesi ve jandarmalığın bir meslek haline getirilmesi iyi olacaktır, inancındayım.

Orman politikasına berraklık getirilmelidir.

Tayyare ile çekilecek fotoğraflarla orman varlığı bir an evvel tesbit edilmeli, ormanın sınırları asgari yüz metrelik düz hatlar halinde beton direklerle nirengi-lenmelidir.

Neyin orman, neyin orman olmadığı, erozyon yönünden açıklanması mah-zurlu olan yerler ilmi olarak belirtilmeli, erozyon yönünden mahzur görülmiyen ve müsaidolan yerlerde Devlet eliyle narenciye, zeytin ve saire gibi mevvalı ağaçlar yetiştirilmeli, milli istihsali artıracak çalışma yapılmalıdır. Ormanın korunması, Orman İdaresinin nezareti baki kalmak üzere, orman içindeki köyler ihtiyar heyet-lerine teslim edilmeli, ormanı korumaktan çok, tahribatına imkân veren bugünkü bakım memurları saltanatına son verilmelidir.

Orman köylüsüne, geçimini sağlayacak el sanatları süratle öğretilmelidir. Milli eğitimde öğretmen sayısını süratle artıracak tedbirler alınmalıdır.

Milletimizin büyük çoğunluğunu teşkil eden köylümüz çocuklarına ilkokulda tarım bilgileri verilmesini ve daha çok tarım okulları açılmasını, zirai istihsalin artırılması yönünden faydalı telâkki etmekteyim.

Asırlık ihmalin ardından geri kalmış olmaktan bizim neslin çektiğimiz ıstırapı, bizden sonraki nesle aktarmamak için teknik ve mesleki öğrenime ehemmiyet verilmesini doğru bir hareket olarak görüyorum. Ortaokul ve liseler Devlete kâtip yetiştiren, müesseseler olmaktan kurtarılmalıdır. Tarım ve toprak reformu, programdaki ifadesiyle bir an evvel Meclise getirilmelidir.

Dışarıya giden işçilerimiz için, Sanayi Komisyonundan bir heyetle Almanya'ya gittiğimizde, büyük sanayi müesseselerinde ilgililerden dinlediklerimiz göğsümüzü kabarttı.

Türk işçilerinin saygılı ve çalışkan olduklarını ve daha çok Türk işçisi istediklerini söylediler. Oradan çok işçi istendiğine, bizden de gitmek isteyen çok olduğuna göre, işçi gidişindeki tıkanıklık önlenmelidir.

Yalnız Almanya'da 600 bin İtalyan 300 bin İspanyol, 150.000 Yunan işçisi olduğunu öğrendik. Bizden de istenildiğine göre, bir iki yüz bin vasıfsız Türk işçisinin oralara gitmesinde çeşitli menfaatlerimiz vardır.

İşçilerimiz medeni dünyayı görüyor, nasıl çalıştıklarını öğreniyor, vasıfsız işçilerimiz kısa zamanda vasıflı hale geliyor. Ayrıca, işçilerin kazandığı döviz, orada birer banka şubesi açarak, oradaki değeriyle Türk parası verilebilir veya Türkiye'ye getirilmesinde oradaki ölçüleri karşılamak üzere prim verilmesi sağlanırsa dış tediye açığımızı kapatmada geniş faydası olacaktır.

Muhterem arkadaşlarım, Türkiye'nin en geniş kütlesini teşkil eden köylülerimizi her yönü ile kalkındırmadan Türkiye'mizin kalkınmış sayılamıyacağı hakikatini kabul ederek, Devlet faaliyetlerinde köy dâvalarını, Hükümet içinde bir bakanın takibetmesini imkân dâhiline sokan Köy Bakanlığı kuruluşunu tasviple karşılıyorum. Umumi karakteri zirai ve geniş ölçüde nüfusu köylü olan memleketimizde, köye lâayık olduğu ehemmiyeti vermek, köye ait meseleleri bir elden idare etmekle tatminkâr neticeye ulaşılacağı inancındayım.

Sayın arkadaşlarım.

Küçük sanayii köy çevrelerinde kurarak zirai istihsale köylü vatandaşın emeğini katarak, ilk işçiliğin köyde kalmasını temin suretiyle, ziraat mevsimi dışında boş geçen zamanı değerlendirmeyi, böylece köy kalkınmasının sağlanmasını bekliyorum.

Kıbrıs politikamızı da hukuki sağlamlığımıza zarar vermeden, haklarımızın ve soydaşlarımızın dikkatle korunmasını, bundan sonrası için yeni bir katliam imkânını ortadan kaldıracak şekilde, kuvvetimizin kabul ettirilmesini bekliyoruz.

Netice olarak ifade etmeliyim ki, yeni Hükümet Programı dâvalara çare olacak niteliktedir.

Ayrıca başlangıçta da söylediğimiz gibi, koalisyonların kurulmasına parti menfaatleri açısından imkân olmadığının belirlediği bir ortamda, bütün mesuliyeti üzerine alan C.H.P. sine ve bağımsızlara bu imkânın verilmesinde isabet olacaktır. Kötü

çalıştığında düşürülmesi her zaman mümkün olduğuna göre, hizmet etmek istiyene kolaylık gösterilmesi lâzımdır.

Şahsan bir C.H.P. li milletvekili olarak, iktidarın yıpratıcılığını, muhalefette olmanın ise benim partimin de menfaatine olduğunu biliyorum. Fakat diğer büyük partinin Hükümeti kuramaması, C.H.P. nin de kuvvetli bir Koalisyonu teşkil edememesi karşısında, tek başına C.H.P. nin bağımsızlarla birlikte Hükümet etmesini, milli menfaatlerimiz yönünden zaruri görüyorum. Güç zamanda hizmet arz eden Hükümete itimat oyu vereceğimi arz ederim.

En büyük temennim 3 ncü Hükümetin Meclis çoğunluğuna sırtını vermemiş olmasına rağmen, uzun ömürlü olması, millet hizmetinde muvaffak olmasıdır. Saygılarımla.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, gelmiş olan kifayet takrirleri vardır, okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

Program üzerindeki konuşmalarla konu aydınlanmıştır. Müzakerenin kifayetini arz ve teklif ederiz.

Abdurrahman Altuğ (Kırklareli)

Süleyman Bilgen (Edirne)

M. Meclisi Başkanlığına

Müzakerelerin yeterliğini arz ve teklif ederim.

Yahya Dermancı (İçel)

Yüksek Başkanlığa

Bu konu etraflıca konuşulmak suretiyle aydınlanmıştır. Konuşmaların yeterliğinin oya arzını teklif ederim.

Ahmet Zeydan (Hakkâri)

BAŞKAN — Kifayet takrirlerini oyunuzda sunuyorum, Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Arkadaşlar, bugünkü gündemimiz yalnız Hükümet programı üzerinde görüşme idi. Gündem bitmiştir. Yarın saat 15,00'te toplanılmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati: 19.50

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi
Toplantı Yılı 3 Cilt 17 Birleşim 23
Sayfa 177-217
03.01.1964 Cuma

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — *Enver Aka*

KÂTİPLER: *Nevzat Sengel (Cumhurbaşkanınca S.Ü.)*

Neşet Çetintaş (Yozgat)

Açılma Saati: 10.00

Hükümet Programının Görüşülmesi

BAŞKAN — 15 üye söz almıştır, ilk defa partileri adına söz alanlara söz vereceğim. Millet Partisi adına Sayın İzzet Gener buyurun.

MİLLET PARTİSİ ADINA İZZET GENER (Niğde) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar, Millet Partisi Senato Topluluğu adına Üçüncü Karma Hükümetinin programı ile ilgili görüş ve dilekleri arz etmek üzere huzurunuza çıkmış bulunuyorum.

Asıl konuya girmeden önce, memleketi bugünkü merhaleye ulaştıran Birinci ve İkinci Karma Hükümet tecrübelerimin verdiği sonuçlar üzerinde kısaca durmayı faydalı ve lüzumlu görmekteyiz. Bu sonuçlar, tenkid ve dileklerimizi değerlendirmeye ve istikbale matuf ümitlerimizin ne derecede tahakkuk edebileceğini tesbite yarıyacak ve yolumuza ışık tutacaktır.

Birinci Karma Hükümetin muvaffakiyeti, ihtilâlden çıkmış bir memlekette Anayasanın mutlak hâkimiyetini tesis etmek ve demokratik rejimi yerleştirmek, aynı zamanda da, geçmiş hâdiselerin ve mücadelelerin birbirinden ayırdığı ve uzaklaştırdığı kütleleri birbirine yaklaştırmak ve kaynaştırmak gibi önemli mânevi temellerin kurulmasına bağlı idi. Ekonomimizi tahrip ve gelişmemizi köstekliyen istikrarsızlık ve itimatsızlık, ancak bu temellerin tesis ve takviyesiyle bertaraf edilebilirdi. Birinci Karma Hükümet; itidal, temkin ve vatanseverlik örneğini vermiş olan muhalefetin gayret, destek ve yardımına rağmen, bu hedeflere ulaşmayı mümkün kılamamıştır. Hükümete vücut veren siyasi partiler maalesef huzur bozucu hâdiseler ve tahriklerin belli başlı kaynakları olmuştur. Bu davranışlar karşısında Hükümetin dinamik, enerjik ve basiretle hareket ettiğini görmek de mümkün olamamıştır. Hükümet, hâdiselere takaddüm edip tedbir alması yerine çoğu zaman hâdiselerin peşinden sürüklemiş ve işi oluruna bırakmıştır. Hattâ Koalisyonu katılan partiler arasında bile bir ahenk ve tesanüt sağlanamamıştır.

Hulâsa bu tecrübe devresinde, Türkiye’imizde demokratik rejimin yaşayıp yaşamayacağı, içte ve dışta bir endişe ve münakaşa konusu olmakta devam etmiş, huzur

ve güven her gün biraz daha bozulmuş, rejime taalluk eden bir kısım kanunlar müstesna, memleketin hiçbir temel meselesine el atılamamıştır.

İkinci Karma Hükümet tecrübesine gelince; bu Hükümetin programı ile Birinci Karma Hükümet programı arasında açıklık ve kesinlik bakımından bir fark müşahade edilememiştir. Programın muhteva ve mahiyeti bakımından da esaslı bir fark görülememiştir. Bu programda yer alan toprak reformu, vergi reformu gibi hayati meselelerin ne suretle gerçekleştirileceği, hudut ve şumulleri ve vasıtaları hakkında programda tek bir işarete bile rastlanmamıştır. Sadece bu reformların yapılacağı va'di ile iktifa edilmiştir.

Program bu karakteri ile müphem teşhisler, dilekler ve mücerret vaatlerden ibaret bulunuyordu. Bu hususlar o zaman partimiz grupları tarafından her iki Mecliste tenkid edilmiş, programların politik, ekonomik, sosyal ve kültürel yaraların tedavisi ve gelişmemizin sağlanması için lüzumlu tedbirlerin neler olduğunu ve bunların işleyiş ve tahakkuk ettirilişlerinin nasıl olacağını gösterilmesi ve tesbit edilmesi gerektiğini belirtmiştik.

Bu Hükümet tecrübesi de, bize beklediklerimizi getirememiş ve zaman zaman Kabineye dâhil partilerin bakanları arasında Kabinede huzuru bozan hâdiselerin vücut bulmasına yol açılmıştı. Koalisyona giren partilerin müşterek bir hedefe yönelmeleri ve bu hedeflere ulaşılmasında da müşterek bir ruh havası içinde çalışmaları gerekirken zaman zaman patlak veren anlaşmazlıklar, huzur ve güvenimizi sağlayamamış, gelişmemizi de frenlemiştir. Kendi iç bünyesi içinde ahengi, birlik ve beraberliği tesis edemiyen bir kabinenin ana dâvaların tahakkuku yolunda başarısız kalması tabiidir.

Bilhassa bu koalisyonun sona erışı, siyasi hayatımızda bir eşi görülmemiş hislerin ve kötü şartların etkisi altında cereyan etmiş bir zaif örneği olarak gösterebilir. Kabine Başkanının Amerika'da memleket meseleleri ile ilgili temaslarda bulunduğu sırada, ona kuvvet kaynağı olarak ayakta durması gereken kabineye dâhil partilerin sabırsız, itidal ve temkinsiz davranışları içte ve dışta büyük tepkiler yaratmıştır. Başbakanın dönüşünden sonra sükûn ve itidal ile karar verilmesi yerine küçük hesapların etkisi altında acele ve fevri kararlar alınmıştır.

Aziz arkadaşlar;

Dünkü Hükümetlerin olduğu kadar bugünkü Hükümetin de esaslı vazifesi; demokratik rejimi yerleştirmek ve yurttaki maddî ve mânevî huzuru sağlamak olmalıdır.

Tarafsız bir iktidarın ana şartlarından biri. Devletin yukarı kademelerinde vazife görenlerin samimi olarak bu zarureti kabul etmeleridir. Hükümet, programında idarenin tarafsız işleyeceğini sarahaten belirtmelidir. Birinci ve İkinci Karma Hükümet devirlerinde, yukarı kademenin partizan zaıfların etkisinden kurtulamadıklarını gösteren icraata sık sık tesadüf edilmiştir. Partizanlığın ortadan kaldırılmasının ilk şartı baştakilerin bu görüşe uymamalarıdır.

Hükümet programında yer alan çeşitli vaatlerin, bilhassa finansmanla ilgili olanlarının yerlerine getirilebilmesi, Meclise sunulmuş olan 1964 yılı Bütçe tasarısındaki imkânlarla bağlıdır. Bu imkânların sınırını aşan vaatlerin ciddi ve samimî telâkki edilmesi mümkün olamaz. Bu sebeple bu çeşit konular üzerinde fazla durmayacak ve görüşlerimizi 1964 yılı Bütçe tasarısının müzakeresinde tafsîlâtıyla arz edeceğiz. Memleketimizin maddî ve mânevî sahada yükselmesi, sosyal ve ekonomik gelişmeler şüphesizdir ki, cehalet sefaletle yapılacak mücadeleden elde edilecek sonuçlara bağlıdır. Her ne kadar Hükümet programında bu mühim meseleye temas edilmiş ve bu alanda yapılması öngörülen işler sıralanmış ise de, bunların hangi yollarla ve usullerle ve ne gibi imkânlarla başarılabacağı yolunda hiçbir işarete ve kayda rastlanmamıştır.

Muhterem arkadaşlar;

Memleketimizin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal şartlar, huzur bozucu tahrik ve propagandalar için çok müsait bir zemin hazırlamış bulunmaktadır. Bilhassa son zamanlarda tehlikeli bir hal alan sol cereyanların yerleşmesine ve kökleşmesine müsait olan bu zemin mutlaka ve süratle ıslah edilmelidir. Beş Yıllık Kalkınma Plânında hedef aldığımız sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmelerin tahakkuk ettirilmesi ön plânda yer almalıdır. Hürriyet için kalkınma politikası, ferdi mülkiyete ve özel teşebbüse ön plandan yer vermek zorundadır. İktisadi faaliyetleri devletleştirmede ileri giden bir rejimin insan haklarını ve fert hürriyetini tahdide mecbur kalmaması mümkün değildir. Türk ekonomisinin ferdi mülkiyet ve özel teşebbüsü temel olarak benimsemesi lüzumludur. Kalkınmamız için muhtaç bulunduğumuz yıllık yatırımlardan mühim bir kısmının özel teşebbüse bırakılması; Devletin birçok sahalarda tesirli tedbirler almasını iktiza ettirmektedir. Bugüne kadar alınan tedbirler bu boşluğu dolduramamıştır.

Muhterem arkadaşlar:

Programdaki genel formüller, görüşlerde birlik beraberliği kuramıyanlar arasında ciddi ve samimî bir anlaşma havası içinde çalışmanın ifadesi telakki edilemez.

Bugün bankaya olan birkaç yüz lira borcunu bile ödiyemeyecek kadar acıklı bir durumda olan çiftçilerimizin eğitilerek teknik bilgiler ve vasıtalar ile cihazlandırılması daha fazla geciktirilmemelidir. Tarım sahasındaki reformlar masa başında değil, tarlaya intikal ettirilecek şekilde düzenlenmelidir. İktisadi kalkınmanın tahakkuk ettirilebilmesi, diğer birtakım şartların yerine getirilmesini zaruri kılmaktadır. Bunların başında ve önünde emek sahiplerinin hayat şartlarının ıslah edilmesi gelmektedir. Çiftçi ve işçiler insanca bir hayata kavuşturulmadıkça istenilen randımanın alınması mümkün olamaz. İstismar edildiğine inanan ve yarınından güveni olmıyan bir insanın işine dört el ile ve istekle sarılması beklenemez. Emekle sermaye arasında adil münasebetler kurulması sosyal güvenliğin ilk şartıdır.

Vatandaşları açlık, işsizlik ve sefaletten korumak devletin en önde gelen vazifelerindendir. Zamanında Devletin sosyal adalet sosyal güvenlik tedbirleri ile harekete geçmesi, müfrit sol cereyanlara karşı en tesirli bir mücadele vasıtası telakki edilmelidir.

Muhterem arkadaşlar;

Türkiye'nin ekonomik ve sosyal bakımından çok müşkül şartlar altında ve tehlikeli bir bölgede dünya sulhunun bekçiliğini yaptığını ve bu uğurda imkânlarının çok üstünde fedakârlıklara katlandığını dostlarımızın ve müttefiklerimiz nazara alması lâzımdır. Hükümet programında belirtildiği gibi, dış politikamızın gaye ve prensipleri bakımından partiler arasında bir ayrılık yoktur. Milli bütünlük ve güvenliğimizin korunması hususunda partilerin birlik ve beraberlik havası içinde oldukları bir gerçektir. Bunu bir defa daha bu kürsüden teyidetmeyi bir borç ve vazife addetmekteyiz.

Atatürk'ün Yurtta sulh, Cihanda sulh prensibine dayanan politikanın gerçekleşmesi yolunda bütün gücümüzün sarf edilmesi gerektiğine inanmaktayız.

Hükümet programında yer alan meseleler üzerinde görüş ve dileklerimizi belirtmiş bulunuyoruz. Şimdi memleketin ve rejimin kaderiyle ilgili gördüğümüz önemli birkaç meseleye temas ederek konuşmamızı tamamlayacağız.

Yapısı, şekli ve rengi ne olursa olsun bir dikta rejimine zemin hazırlamak isteyen gayretler karşısında Büyük Millet Meclisine ve Hükümete düşen vazifeler olduğu şüphesizdir. Büyük Millet Meclisi çalışmaları ile ve davranışları ile Hükümet de basiretli tedbirleri ve Meclise karşı takınacağı saygı ile tahrikleri, yıkıcı, bölücü ve tahribedici propagandaları hüsrana uğratmak ve bu müesseselerin şeref ve itibarını yükseltmek mevkiindedirler.

Büyük Millet Meclisi, rejimi yıkmak isteyenlere tahrik malzemesi veren bir yer olmaktan uzak kalmalıdır. Hükümet de, mühim memleket meselelerini sık sık Meclisin huzuruna getirmeli ve müzakerelere imkân vermelidir, ikinci Karma Hükümetin bu hususta gösterdiği gayret yeteri kadar tatmin edici olamamıştır.

Aziz arkadaşlar;

Önemli ve hayati iç ve dış memleket meseleleri üzerinde kararlar alınmadan önce, muhalefetin bu husustaki görüşlerinin sorulması ve bu meselelerin ilk önce bir münakaşa ve tetkike tabi tutulması demokratik nizamın gerektirdiği parlamento teamüllerinden olduğu halde, Birinci ve İkinci Karma Hükümet devirlerinde buna hiç dikkat ve itibar edilmemiş; muhalefet, icra kuvvetinin karar ve tatbikatından sonra ancak bunlara muttali olabilmıştır. Hükümet programında bu hususa dikkat edileceği yolunda vaatlerde bulunması, bu vaatlerin yerine getirilmesi ile değerlendirilmesini mümkün kılacaktır.

Kıbrıs meselesine gelince;

Andlaşmanın birinci maddesinin ihlâli dolayısıyla, dördüncü maddedeki müdahale hakkımızın kullanılacağı yolunda Hükümetin ilk merhalede almış olduğu karar, Büyük Meclisçe ve Milletçe tasvibedilmiş Hükümetin gerekli bütün imkanlara başvurarak harekete geçmesi sabırsızlıkla beklenmiştir. Adada güvenliğin, Anayasanın ihlâl edilmesi ve ilhak faaliyeti şeklinde hâdiselerin tekerrür etmesi yüzünden, Andlaşmanın dördüncü maddesindeki müdahale hakkımızın kullanıl-

masına imkân hâsıl olduğu halde, Hükümetimizin bu hakkı kullanmakta gösterdiği tereddüt, ihmal ve zaîf Adada olayların ırkdaşlarımızın aleyhine teveccüh ve inkişaf etmesine yol açmıştır.

Andlaşmanın haklı ve münferit müdahaleye karar veren Hükümete tanıdığı hak ve yetkiler çok geniştir. Bunlar maalesef vakit ve zamanında kullanılmamıştır. Bilhassa Adadaki güvenliğin bozulması, Anayasanın ayaklar altına alınması, Enosis faaliyet ve hareketleri bir tedhiş havasının ötesine geçmiş ve âdetâ bir milletin bir diğer ırkı yok etmeye çalışması gibi bir hedefe yönelmiş bulunmaktadır. Bu ortamda münferit müdahale yolu ile alınması gerekli tedbirlerin bu ölçü ve oranda tedbirler olması mümkündür.

Bilhassa Makarios'un muhtırasına verdiğimiz cevabı reddetmesi ile Adadaki durumun ne olacağı belli olmuş ve lüzumlu tedbirlerin alınması ve hazırlıkların yapılması gerekirken, hiçbir şey yapılmamış ve hâdiselerin inkişafı beyhude yere beklenmiş ve çok kıymetli zamanların kaybolmasına sebebiyet verilmiştir.

Hükümet, dördüncü maddenin tatbiki için enerjik olarak müdahaleye karar vermiş ve bunu dünyaya ilân etmiş iken, her nedense, sonradan bundan rücu edilmiş ve tevil yoluna sapılmıştır.

Klâsik usul, beyan ve metotlarla ve bu eksik tedbirlerle hak istihsal edilebileceğini ummak hayal peşinde koşmak olur. Arkadaşlarımızın güvenliğini tam olarak sağlanması ve Anayasa ile teminat altına alınmış bulunan hak ve hürriyetlerin korunması bu davranışlar altında mümkün olamayacaktır. Bunların gerçekleşebilmesi Türk Hükümetinin enerjik ve dinamik hareket etmesini ve yapılacak müdahale sınırlarının andlaşmalar çerçevesi içinde genişletilmesini icabettirmektedir. Halen üç Devletin Kıbrıs'taki kuvvetlerinin bir İngiliz komutanının emrine verilerek işlere el konulduğuna göre, Türkiye'nin daha geniş ölçüde müdahale imkânları zorlaşmıştır. Bu kesin müdahalenin hâdiselerin patlak verdiği anlarda yapılması bugünkü stratejiyi lehimize çevirebilirdi. Bütün hâdiselerin mesulü olan ve Zürih ve Londra andlaşmalarını tek taraflı olarak feshettiğini bütün dünyaya ilan edecek cüreti gösteren Makarios'un, hiçbir suçu olmıyan muhterem bir muhatap gibi kabul edilerek ona hizmet arz edilmiş ve muvafakati alınarak yardımına koşulmuştur. Aynı zamanda İngiltere Devleti, Kıbrıs'ın "Common Welth" devletlerinden biri olduğunu beyan ederek bize zımni bir imada bulunmuştur. Hâlbuki bu Devletin bundan evvel imza koyduğu Zürih ve Londra andlaşmalarına sadık kalması lâzım gelirdi. Bu Devlet, bu tutumu ile andlaşmalar dışında Kıbrıs'a karşı bir hâmi Devlet sıfatını taşımaktadır.

Muhterem arkadaşlar;

Büyük müttefikimiz Amerika Birleşik Devletinin bu facialar karşısındaki tutumu çok acı ve cidden Türk Milletinin toptan güvenini kırıcı şekilde tecelli etmiştir. Müdafaasız, desteksiz ve yardımsız bir halde Adada E.O.K.'cılar tarafından muhasara edilen ırkdaşlarımız boğazlanırken, hareketsiz kalması, cidden toptan Türk Milletini rencide eden ve en sıkışık ve haklı bir durumda bile yalnız bırakılacağımızı

gösteren bir diplomasi olayı olarak siyasi hayatımızda daima bizi incitecektir. Aynı Devlet, hiçbir ahdi mecburiyeti olmadığı halde, Süveyş kanalı buhranında donanmalarıyla ve ordularıyla harekete geçen ve bu bölgenin bir kısmını işgal eden İngiltere ve Fransa'ya ihtarını yapmış ve bu hareketi durdurmuş ve kanalın tahliyesini ve serbestisini sağlamıştır. Hâlbuki o zaman müdahale edilen mesele Süveyş kanalının millileştirilmesi konusu idi. O zaman işe derhal müdahale etmeyi bir borç ve vazife telâkki eden ve insan haklarının en büyük hâmisî olduğuna inandığımız büyük dostumuz, 120 bin Türk'ün hayat ve kaderinin bahis konusu olduğu bir dâvada pasif kalması, milletlerarası her dâvada ahdi vecibe ve vazifesini şerefle ve vekarla yapmış olan milletimize karşı esefle karşılanan ve 30 milyon Türk'ün kalbini zedeleyen bir hareket ve elim bir davranış olarak hâtıralarımızda ebediyen yaşıyacaktır.

Yine Birleşik Amerika Devleti enerjik tutumu ile Küba işine el koymuş Üçüncü Cihan Harbi tehlikesine rağmen, Rus silâhlarını Küba'dan uzaklaştırmıştır.

Birinci Cihan Harbi mağlûbiyetinden sonra vatani en ücra yerlerine kadar işgal edilmiş, ordusu ve silâhı kalmamış Türk Milleti, dünyanın yegâne hâkimi olan ve karşılarında başka hiçbir mukavemet ve muvazene unsuru bulunmayan itilâf zümresine karşı kükremiş, onlarla mücadele etmiş ve bugünkü 800 bin kilometre karelik bir vatan toprağı üzerinde istiklâlini sağlamıştır.

Bugünkü kudretli Türk Milletinin başında bulunan Hükümet ise, 120 bin ırkdaşımız Kıbrıs'ta boğazlanırken ve bunların hayatını garanti eden bir muahedenin altına da imza koymuş iken Ve bu muahede bir müdahale hakkını tanıdığı halde, Kurtuluş Savaşındaki ruhu maalesef gösterememiş ve muhalefetin tam desteğine rağmen hâdiseler karşısında pasif kalmıştır. İş başına geçen yeni Hükümetin bu konuda daha dinamik ve enerjik hareket etmesini temenni etmekteyiz.

Vaktimiz dolmak üzeredir; Çok nazik bir devrede ağır şartlar altında iş başına geçmiş ve mesuliyet yüklenmiş olan yeni Hükümete başarılar diler, Yüce Heyetinizi saygı ile selâmlarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın Karasapan, C. K. M. Partisi Grubu adına.

C. K. M. PARTİSİ GRUPU ADINA CELÂL TEVFİK KARASAPAN (Afyon Karahisar) — Muhterem Başkan, Cumhuriyet Senatosunun muhterem üyeleri; 3'üncü İnönü Hükümetinin programı dolayısıyla Senatoda bir gelenek haline gelen görüşmelere biz de kendi partimiz hesabına kısa bir izahla katılacağız,

Sözlerime başlarken, evvelâ, benden önce konuşan hatip arkadaşımızın partimizi itham eden ve burada hiç de yeri olmayan sözlerime dokunmak mecburiyetini hissettim. Liderleri C.K.M.P'sini İkinci Koalisyona girmekle sandalye ve ikbal peşinde koşar göstermiş ve kendi tâbirleri veçhile Halk Partisinin dümen suyuna girmiş, şeklinde tarif etmiş, propagandasını bu şekilde yapmıştır. Şimdi de Hükümetten ayrılış şeklimiz üzerine de en acı tenkidlerde bulunmakta, en ufak bir beis görmemektedirler. Kendilerine buradan hayret ve teessüflerimi arz etmekle yetineceğim. Bunun esaslarına girmekte bir, fayda görmediğim gibi, bunun yerinin de burası olmadığını zannediyorum. Kaldı ki, Senatonun bu kürsüsünde yeni bir

Hükümet programı dolayısıyla görüşme yapılırken şu veya bu partiye ithamda bulunmamın da yeri olmayacağı kanaatindeyim.

Muhterem arkadaşlarım; Hükümet; şüphesiz ki, çok nazik bir zamanda ve faaliyet bakımından çok yüklü birçok işler önde dururken gelmiş ve bu şartlar altında teşekkül etmiş bulunuyor, Millet Meclisinde dün uzun uzadıya partimizin bu husustaki mülâhazaları arz edilmişti. Burada bunları tekrara lüzum görmüyoruz. Yalnız şunu ilâve etmek isteriz ki; biz Hükümetten çekilirken yalnız mahallî seçimlerin neticesinden müteessir olarak değil; fakat, bir buçuk senelik tecrübemizin memleketin karşısında bulunduğu sosyal, ekonomik ve politik mevzuların haline muktedir olacak bir Hükümetin bünyesine sahibolamamasından ve bu Hükümet bünyesi içerisinde arzu ettiğimiz ahengin ve çalışma imkânlarının bulunamamasından dolayı terk etmek mecburiyetinde kalmıştır. Mahallî seçimler her medeni memlekette olduğu gibi muhakkak ki, umumi siyasi seçimler değildir. Fakat her memlekette; meselâ İngiltere’de ve meselâ Fransa’da mahallî seçimler daima gelecek umumi seçim için bir işaret teşkil eder ve Hükümetlere kendi vaziyetlerini ona göre ayarlamak ihtarı mahiyetini taşır. Buna uymak medeni bir anlayış meselesidir. Biz buna uymakla bir vazifeden kaçmadık; daha kuvvetli bir teşekküle imkân vermek için yerimizi terk ettik. Ve herkes de biliyor ki, buna son dakikaya kadar âzami gayret sarfı ile çalıştık. Şimdi önümüzdeki Hükümet programının bizzat kendisinde de haklı olarak söylendiği gibi. Birinci ve İkinci Koalisyon Hükümetlerinin programlarına tamamiyle değilse bile çok muvazi bir mahiyet arz etmektedir. Bunun içerisinde reformlar mevzuu vardır; reformlar da yeni değildir. İkinci Koalisyon Hükümeti zamanındaki programda bunlara yer verilmiştir. Ancak meselâ; zirai reformların yahut toprak reformunun önümüze hangi şekilde geleceğini bilmiyoruz. Tatbiki bahis konusu olunca evvelâ akla gelen husus nitekim programda da işaret edilmiştir kadastronun ikmalî meselesidir. Bunun ne kadar güç bir iş olduğu ve bunun ne kadar gecikeceği de hepimizin malûmudur. Kadastronun yapılmadan arazi reformuna gitmek bittabi çok yanlış bir hareket olur ve o takdirde bir iyilik yapalım derken memleketi içinden çıkılmaz bir zorluğa da sokmuş oluruz. Kaldı ki; zirai reform yahut toprak reformu hangi şekilde yapılacaktır? Hiç şüphesiz ki, Anayasanın tayin ettiği çerçeve dahilinde yapılacaktır. Bunu böyle kabul etmek icabeder. O takdirde bunun yapılabilmesi için karşılığı nedir, nerelerden, hangi menbalardan bu reformu tahakkuk ettirilebilmek için para bulabileceğiz? Bunlar izah edilmiş değildir. Ve yeni bütçe bir milyar liraya yakın bir açıklıkla huzurunuzda geleceğine göre, yeniden bir açıklık meydana getirmek veya başka yerlerden tasarruf etmek suretiyle bu muazzam işin başarılmasının mümkün olup olmadığını düşünmek de sizlere terettübeden bir vazifedir. Naçiz mütalâamıza göre bunlar söylenmiştir. Güzel prensiplerdir ve biz parti olarak kendi programımızdaki umdelere dayanarak bu gibi reformları bütün kuvvetimizle tasvibetmeye ve desteklemeye âmadeyiz. Fakat, biz temenni ederdik ki, programda bunların hiç olmazsa bazı esasları hakkında bize birçok ip ucu verilsin. Bu yapılmamıştır. Malî ve iktisadi vaziyetimiz hepimizce malumdur. Bunların bugünden yarına halline imkân yoktur. Kaldı ki; bu şekilde, kanaatimize

göre, bize göre, milletin çoğunluğunu temsilden uzak olan bir Hükümetin de bu işleri başarmasına maddeten imkân yoktur.

Muhterem arkadaşlarım, huzurunuzu fazla işgal etmek istemiyorum. Yalnız, hepimiz için muazzaz olan Kıbrıs meselesine de kısa bir temasta bulunmayı vazife addediyorum.

Muhterem arkadaşlarım, Kıbrıs meselesi hakkında Hükümeti muaheze etmek kolaydır. Şunu yaptı, bunu yaptı demek herkesin hakkıdır. Belki yapmadığı, bazı şeyler vardır; yaptığı bazı şeyler bizi tatmin etmemiş görülebilir. Fakat eski bir hariciye müntesibi sıfatıyla ve bilhassa Hatay dâvasında tıpkı şimdiki hâdiseler gibi, hadiselerin içerisinde bulunmuş bir arkadaşınız sıfatıyla, bu gibi, millî meselelere, “surenchere” vatanperverlik yarışı millî meselelerde gayet kolaydır, fakat neticelelerine katlanmak çok güçtür. Memleketimiz Kıbrıs meselesinden dolayı çok müteellimdir. Hükümetimizin enerjik hareket etmiş olmasını nasıl tasvibetmişsek daha da enerjik hareket etmesini daima isteriz. Haklarımızın müdafaası için, bütün milletçe hiçbir fedakârlıktan çekinmiyeceğimizin bütün dünyaya duyurulmasını elbette biz de isteriz. Fakat, “vaktiyle şöyle yapıldı, böyle yapıldı, şöyle yapılabilirdi, böyle yapılabilirdi” demek çok ucuz birtakım söylenen sözlerdir. İş başına gelindiği zaman bunların yapılıp yapılamıyacağı derhal anlaşılır. Ve zaten de iş başına gelmesi bahis konusu olmıyan birtakım insanların bu gibi şeyleri ucuz bir meta hâline getirmeleri de ne Meclisin, ne de Senatonun şerefine ve haysiyetine yakışır. (*Alkışlar ve “bravo” sesleri*)

Muhterem arkadaşlar; vaziyet böyle olmakla beraber; yine, aynı konuya avdetle bu kadar mühim bir dâvanın da belirdiği şu sırada biz çok arzu ederdik ki; Sayın İnönü, tek bildiğimiz ve benim şahsan takdir ettiğim büyük devlet adamlığı sıfatına bir daha müracaat ederek, bize daha kuvvetli ve daha temsili bir Hükümet takdim etsinler. Kendilerinin müşkülâtını takdir ediyoruz. Fakat, birçok müşkülleri halletmiş bir insan sıfatıyla bunu da halledebileceklerine inandığımız içindir ki; sonuna kadar ısrar ettik ve bir azınlık Hükümeti teşkiline yardımcı olmadık.

Bu itibarla temennimiz, Hükümetin bu mesuliyetini müdrik olarak, daha büyük bir dikkatle çalışması ve itimat reyî aldığı takdirde bünyesinde zaman zaman lâzım gelen takviyeleri yapmasıdır. Bu hususta daha fazla bir şeyler söylemek şimdilik yerinde değildir. Hürmetlerimi arz ederim. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Ağırnaslı.

(“Şahsı adına konuşması için sıraya geçmesi lâzımdır.” sesleri)

Peki efendim. Sayın Ağırnaslı sonra konuşursunuz. Buyurun Sayın Kapanlı, Y.T.P. Grubu adına.

Y.T.P. GRUPO ADINA TURHAN KAPANLI (Sakarya) — Muhterem Başkan, muhterem Senatörler ve muhterem Hükümet erkânı; Hükümet programının Kıbrıs Cumhuriyetine taallûk eden kısımlarını grubumuz dikkatle incelemiş, ahitlere sadakat prensibini ve tutumunu, medenî Devlet anlayışının temel ilkelerinden biri

olarak benimsemiştir. Milli dâvalarda bir ve beraber olmanın lüzum ve zarureti inanan Y.T.P.'si, Hükümetinim bu ölçüde alacağı kararların yanında ve mesuliyetini paylaşmasının huzuru içindedir. Kıbrıs dâvasını ön söz olarak ele almamızın delâlet ettiği ilk mâna; bu dâvaya verdiğimiz ehemmiyetten dolayıdır. Parti farkı gözetmeksizin bütün Hükümetlerimizin dış politikalarını her safhasında destekliyen Türk Parlâmentosunun içte ve dışta itibarlılığının sağlanmasında ehemmiyetli bir unsur olduğuna inanmaktayız. Hükümetten vâki temennilerimize dün Millet Meclisinde, partimiz adına konuşan değerli arkadaşım Ali Dizman salâhiyetle temas ettiği cihetle huzurunuzu söylenenler ile işgal etmek istemiyoruz. Ancak hâdiselerde Hükümetimizin müdahalesini yeter bulmıyanlar ve Adaya çıkartma yapmamız gerektiği fikrini müdafaa edenleri haklı görmüyoruz.

Hükümetin müessir tedbir aldığına ve ciddi müracaatler içinde dâvayı takibettiğine kaani bulunuyoruz.

Türkiye'mizin, Kıbrıslı soydaşlarımızın istikbâli fevri kararlar ile değil, serinkanlı ve gerçekçi bir politika ile temin olunacağına dâvamızın haklılığı ölçüsü içerisinde inanıyoruz.

Muhterem Senatörler, vatandaşların serbest düşünce ve hareketlerine imkân veren (demokratik hayat tarzını) ve insanlığın şerefini koruyan; vatandaşın refah ve saadetini en muvaffak tarzda tahakkuk ettiren bir düzen olarak kabul ediyor; medeni millet vasfına lâyık olmanın ancak hür bir cemiyet içinde yaşama ile mümkün olduğunu arz ve ifade ediyoruz. İnsan şahsiyetinin, fert hürriyetinin kutsallığına inanıyor ve insanı bir alet, bir vasıta gören totaliter siyasi felsefeyi Y.T.P.'si olarak ret ettiğimiz cihetle Hükümet programında yer alan bu tarifler üzerinde mutabakatımızı beyan ediyoruz.

Muhterem Senatörler, iktisadi kalkınmaya esas olmak üzere, Ortak Pazar milletleriyle aramızdaki büyük gelişme farklarının kapatılmasını, kalkınma finansmanının sağlam kaynaklara istinadetmesini, Türk sanayiinin dış rekabetine dayanabilmesi için gayret sarfını düşünen Hükümet aynı anlayış içinde yabancı sermaye yatırımlarını da teşvik etmek ve artan ilgiyi geliştirmek kararında olduğunu ifade eylemiştir. Mutabıkız, doğrudur. Ancak; programı tetkika aldığımız şu sırada istesekte, istemesekte maziye dönmeye ve sayın Hükümet Başkanının muhalefet yıllarında söyledikleriyle bu kere Hükümetinin programındaki kalkınmayı tahakkuk ettirmek için çarelerden biri olarak kabul buyurdıkları yabancı sermaye ve yatırım mevzuunda o tarihte ne düşündüklerini hatırlamakta programın tahakkuku ve samimiyeti bakımından fayda umuyoruz.

Sayın Başbakan 1954 senesinin seçim propagandaları sırasında, İstanbul'da geniş halk kitlelerine hitabettiği sırada; "İşte hukuk âlemi, işte profesörler. Hepsinin önünde söylüyorum. Petrol Kanununu karşılıklı taahhüt şeklinde görmek bir kapitülasyon devrini açmaktadır. Biz bunu asla kabul edemeyiz.

İktidar bu kanunların yabancı sermayeye ve hususi teşebbüse büyük inkişaf verdiğini dünyaya propaganda etmek istiyor." Devamla.

“Şimdi çiftçi için yeni bir tehlike belirmiştir. Yabancı sermaye ziraata davet edilmiştir. Yabancı sermaye gelip işletecek, toprağı nereden bulacak? Şüphesiz birçok çiftçimizin en çok 20 dönüm olan arazisinden alacaktır. Yabancı sermaye gelip; mesela, Orta Anadolu’da buğdayı Çukurova’da, pamuk; Karadeniz’de, fındık; İzmir ve Samsun’da tütün yetiştirilmesinden bizim ne istifademiz olacaktır. Yabancı sermaye eşit olmıyan şartlarla yerli çiftçiye kati olarak hakim olacaktır. Bu tamamiyle imtiyazlı bir ziraattir. Çiftçiye mutlaka tehlikeden koruyacağız.

İktidar iktisadi olarak o kadar dardır ki dış krediyi tedarik edebilmek için gözü kapalı yabancı sermaye arıyor, hiç ürkmeden onu şimdiye kadar girmedığı sahalara davet ediyor. Petrol kanunundan medet umuyor. Petrol Kanunu kapitülasyon hükümleri ile hazırlanmış, gönüllü bir kapitülasyon lâiyhası olarak takdim edilmiştir. Ne kadar uğraştık, ne kadar çalıştıksa ancak dış yüzünde görülen bir iki kusurunun gözden saklanmasından başka bir netice elde edemedik.”

Sayın İnönü, Balıkesir’de irat buyurdukları nutkundan “Ticari hayat, ticaret, Cumhuriyet devrinden beri bizim elimize geçmiştir. Ondan evvel böyle değildi. Kendi memleketimizde serbest ticaret yapamıyorduk. Yabancı sermaye ticari sahama girmiştir. Petrol, bizim gibi fakir milletimizin büyük bir servet kaynağı olacak bir maddeyi yabancılara verecek bir kanun, seçimlere yakın bir günde çıkarıldı. Dünyanın hiçbir yerinde izan sahibi bir iktidar böyle bir kanun çıkaramaz. Bu kanun, bir kapitülasyon kanunudur.” Sivas’ta...

“İktidar, gül gibi toprağımıza Afrika kabilelerinin koyduğu yabancı sermayeyi getirmek istiyor.” buyurmuşlardı.

Muhterem Senatörler,

Sayın Hükümet Başkanından grubum adına sormak istiyoruz. Yabancı Sermaye Kanunu hakkındaki görüşleri devam ediyor mu? Ediyorsa tashihi için ne gibi tedbir düşünülmektedirler?

2 senelik kısmi ve şimdi de güvenoyu alırlarsa, fiili iktidarlarında Yabancı Sermaye Kanununu değiştirmeyi düşünürler mi? Petrol Kanunu, bir kapitülasyon kanunu ise, devamında fayda umarlar mı? Bu suallerin cevabı programlarının samimiyetinin işareti olacaktır.

Muhterem Senatörler,

Hükümeti bir an önce hitama erdirmek için C.K.M.P. ile yarış halinde gayret sarf ettiğimizi ifade eden Sayın Başbakanın bu mütalâasını üzüntü ile karşılıyor-
ruz. Demokrasinin yerleşip kökleşmesi konusunda parti menfaatlerini daima ikinci plânda tetkike alan Yeni Türkiye Partisinin, kuvvetli bir Hükümet kurmanın imkânını hazırlamak gibi tamamen demokratik bir icaba uyarak Hükümetten çekilmesi, bu kadar ağır bir muameleye mâruz bırakılmamalıydı. Kaldı ki, Koalisyon Hükümetlerinin dayandığı temel fikir, “tabiyet” değildir. Temel felsefe; müşterek mesuliyet, müşterek salâhiyet, müşterek müessiriyet’tir. Müşterek müessiriyet prensibinin partimiz aleyhine zarfa uğratılması demokrasinin geleceğı bakımından

partimizi cidden endişeye sevk etmiş, mahallî seçimlerin neticesine intizaren Hükümetten çekilmeye Grupça karar verilmiştir.

Nispî seçimin tabii icabı Koalisyon Hükümetlerinin kurulmasıdır. Özlenilen Hükümet; müstakar, kuvvetli ve tabanı olan devamlı Hükümetlerdir. Sayın İnönü böyle bir Hükümetin kurulması için lüzumlu gayreti sarf etmemiştir. Nitekim dünkü konuşmalarında “Yeni Hükümetin başlıca ele aldığı meseleler, reform meseleleridir. Bunların şimdiye kadar geç kalmış olmasından dolayı beraber çalıştığımız arkadaşlara hitap tevcih etmedik. Yalnız kaldığımız zaman bunları daha iyi yapabileceğimizi zannederek Meclise arz ediyoruz” demişlerdir. Yalnız Hükümet, yani ekalliyet Hükümeti kurdukları takdirde, reformları daha iyi yapabileceklerine inanan Sayın İnönü namına müzakerelerin idare edildiği sırada ekalliyet Hükümeti kurma fikrini Sayın İnönü’nün benimsemiş olduğu, gözükmektedirler.

Muhterem Senatörler,

Vatandaşları iktidar ve muhalefet grupları olarak karşılıklı muhafazada Devletçe menfaatimiz bulunmadığı, geçirdiğimiz acı hâdiseler dolayısıyla sabittir. Bundan dolayı Koalisyon Hükümetlerinin kurulması için kâfi gayret sarf edilmemiştir, diyor ve bu fikrimizde demokrasinin geleceği bakımından ısrar ediyoruz.

3’üncü İnönü Hükümetine davet edildiğimiz sırada masum şartlarımız neler idi? Bu mevzuda çok konuşuldu. Şurasını samimiyet ve cesaretle ifade etmek isteriz ki, partimiz 2 nci Başbakan Yardımcısının lüzumsuzluğunu ileri sürmüş; Hükümet, parti ve grup münasebetlerini tesis için Devlet Bakanlığı mevzuunda muhataplarına itirazda bulunmuştur. Diğer taraftan plânın başı olan Sayın Başbakan’ın, kanunen haiz bulunduğu salâhiyetlerine sureti katiyede müdahale etmeksizin; kaldı ki, bu kanun icabıdır, 91 sayılı Kanunda yazılı hususların yerine getirilmesi için partimiz Başvekil Muavinine bu vazifenin verilmesinin talebinden ibaretti. Ancak Sayın Başbakan, büyük gayesinin tahakkukuna yardımcı kabul ve plâna ortak kabul etmiyeceklerini sarahatle beyan buyurmaları üzerine cevabın, müşterek mesuliyet, müşterek Salâhiyet ve müşterek müessiriyet esaslarına aykırı düşeceği mütalâasıyla Hükümete iştirakte demokratik nizam bakımından bir fayda ummadık.

Muhterem Senatörler,

Siyasi hayatlarının büyük bir kısmını başka bir gidişin alışkanlıkları içerisinde geçirmiş siyasilerin birden bire kendilerini demokratik rejimin icaplarına uydurmuş gözükmeleri, umumiyetle muhalefet devrinin kütlelere hoş görünme arzusundan doğmaktadır. Siyesi şahsiyetlerin olduğu gibi, siyasi teşekküllerin de bazı itiyatları vardır. Bunlar zaman içinde geçecek, demokrasi mutlaka tarifine uygun tatbik olunacaktır. İhtilâl sonrası Parlâmentosunda ve yeni Anayasamıza muvazi demokratik rejimin kurulması yolunda Y.T. Partisinin kendisini feda edercesine gayret sarf ettiği, insaf sahiplerinin kabulüne mazhar olmuştur. Türlü müşkülât ile geçen 2 senelik gayesinde yeniden bir ekalliyet Hükümetine yani nispî seçime rağmen parti Hükümetine dönmek; demokrasinin geleceği bakımından sevindirici olmamıştır. Hürmetlerimle. (Alkışlar)

BAŞKAN — A. P. Grubu adına Sayın Çağlayangil.

A. P. GRUPU ADINA İHSAN SABKİ ÇAĞLAYANGİL (Bursa) — Sayın Başkan, üçüncü Hükümetin muhterem azaları, değerli arkadaşlarım;

Yeni Hükümetin durumu ve programı üzerinde, Adalet Partisi Senato Grubunun görüşlerini açıklamak için yükselt huzurunuzda çıkmış bulunuyorum.

Son mahalli seçimler neticesinde ortaya çıkan Hükümet buhranı, şimdi karşınızda kaderini bekliyen iktidara inkılâbetmeden evvel birçok istihaleler geçirmiştir.

Hükümet kurma görevi evvelâ Cumhuriyet Halk Partisine tevdi edildi. Bu partinin grubu teklifi müsait karşılamadı. Ondan sonra vazife Adalet Partisine tevaccüh etti.

Sayın Devlet Başkanı; kuvvetli, istikrarlı bir Hükümet teşkilini arzu buyuyorlardı. Çok haklıdılar. Türkiye'nin iç ve dış meseleleri, başarmağa muhtaç ve mecbur olduğumuz reformlar, plân tatbikatı, iktisadi güçlükler gibi köklü ve halli oldukça zor problemler, ancak güçlü ve kudretli bir Hükümetin iş başına gelmesiyle tahakkuk sahasına çıkabilecekti. O zamana kadar vazife almış olan iki Koalisyon Hükümeti de iyi işleyememişlerdi. Hâlbuki nispî temsil sisteminin 1961 seçimlerine göre tezahür eden neticeleri, koalisyon idaresini zaruri kılıyordu. Koalisyon, bizim alışık olduğumuz bir Hükümet tarzı değildi. Menşei, formasyonu, programları farklı olan partilerin birlikte çalışmaları kolay olmuyordu. Hükümet bünyesinde Türk idari tarihinde görmeğe alışık olmadığımız bir sürü çatışmalar başarısızlık doğuruyordu. Hele İkinci Koalisyonun son günleri yakışıksız mücadeleler içinde geçmişti. Bu Hükümet, bünyesindeki ihtilâflarla uğraşmaktan, millet işlerini yürütmeğe zaman ayıramamış, adeta kendi vücudunu kemirerek geçinen canlılar gibi, nefsiyle taayyüş ederek ayakta durmağa çalışmıştı.

Bu hal karşısında yetkili organlarımızı toplayarak durumu uzun uzadıya tartıştık.

Kuvvetli, istikrarlı bir iktidar yaratabilmek için Hükümetin evvelâ sağlam ve zemini geniş bir oy çoğunluğuna oturması lâzımdı. Sonra, Hükümeti teşkil edecek üyeler arasında samimî, ciddi bir ahenk kurulabilmeliydi ve nihayet gaye ve hedefte tam bir birlik mevcut olması icabediyordu.

Bu şartların ışığında gözümüzü Millet Meclisine çevirdik. Parlâmentonun bugünkü terekküp tarzına göre, kuvvetli bir Hükümetin sağlam ve geniş bir oy çoğunluğuna sahip olmak vasfı ancak Adalet ve Cumhuriyet Halk Partileri birleşimiyle mümkün olabilecekti. Fakat bu koalisyonda kuvvetli Hükümetin diğer iki unsuru, yani üyeler arasında ciddi ve samimi bir iş birliğiyle gayede iştirak şartlarının tahakkukunu şüpheli gördük. İlk koalisyon tecrübesi ve o güne kadar cereyan eden ve şimdi tekrar hatırlatılmasında fayda görmediğimiz pek çok acıklı hâdiseler ümit verici değildi.

Buna rağmen iyi yürekle çalıştık. Mevcut partilerin sayın liderlerini teşriki mesai imkânları araştırılmak üzere dâvet ettik. Cumhuriyet Halk Partisi sayın Genel

Başkanı, bizim kuracağımız Hükümetin dışında kalacağını katıyetle ifade etti. Diğer partilerle kurulabilecek bir Hükümetin de, arzu edildiği gibi kuvvetli ve istikrarlı olamayacağı anlaşıldı.

Bize göre, buhrandan kurtulmanın ve kuvvetli bir Hükümete kavuşabilmenin tek çıkar yolu, yeni bir seçimdi. Bu görüşlerimizi belirterek Sayın Devlet Başkanına Hükümeti kurmaya imkân göremediğimizi arz ettik. Bundan sonra görev, tekrar Cumhuriyet Halk Partisinin sayın liderine tevdi buyruldu.

Derigne Başbakanın, Hükümet kurma görevini yerine getirmeye çalışırken, kuvvetli Hükümet şartıyla ne dereceye kadar ilgilendiğini bilemeyiz. Bildiğimiz şey Sayın İnönü'nün Adalet Partisi sayın Genel Başkanıyla bu sırada vâki olan temasında, müstakbel Kabinenin icraatını muhalefet olarak destekleyip desteklemeyeceklerini sormak suretiyle Hükümeti ne şekilde kuracaklarını ihsas etmiş olmalarıdır.

Netice tahminlere uygun olarak çıktı.

Bugün karşımızda duran Hükümetin kuvvetli ve istikrarlı olmak vasfına ne dereceye kadar yakın olduğunun tayinini Yüce Senatonun takdirlerine terk ederiz.

Evvelâ şunu arz etmek isteriz ki; biz bu neticeyi yadırgamıyoruz. Bilhassa nispî temsil sisteminin uygulandığı çok partili memleketlerde, partilerarası bir anlaşmaya varılamaması halinde, sağlam ve geniş bir oy çoğunluğuna oturamamasına rağmen, ekseriyet oyu ile destekleneceğini uman herhangi bir partinin, bir azınlık Hükümeti kurması vâki ve mümkün dür. Bu bir cüret değil, belki de cesurane ve vatanperverane bir hareket sayılır. Ama bizim bu Hükümette yadırgadığımız, izahına imkân bulamadığımız taraflar vardır.

Sayın Başbakan, dün Millet Meclisindeki beyanlarında aynen şöyle buyurdular:

Bu mecliste itimat kazanan bir Hükümet, milletin iradesine itimatına istinat eden bir Hükümettir. Böyle olmasa bu mecliste bulunan mebusların milletin iradesine istinadetmediklerini iddia etmek lâzımdır. Onun meşruiyeti üzerinde söz söylemek sadece haksızlık, sadece şantajdır.

Bugün kanunların ve işlerin yürütülmesi için itimat oyu verir, ondan sonra işlerin yürümesi için verilen güven oyuna lâyık olarak desteklenmezse, bir gün yarıdımçı görünüp, ertesi gün onu iptal etmek gibi bir hilekârlık ortaya çıkar. Bu beyanlar üzerinde biraz durmak icabediyor:

Bu Mecliste itimat kazanan Hükümetin meşruiyeti üzerinde elbette söz söylenemez. Bu, lapalis hakikati kadar açık bir keyfiyettir. Bunda beraberiz. Ama yukarıda da arz ettik, nispî temsil sisteminde, çözümü uzayan ve zorlaşan Hükümet buhranlarında cesaretle ortaya çıkan bir azınlık Hükümetine verilecek güvenoyu, o Hükümetin bütün icraat ve tatbikatını peşinen kabul ve taahhüdeden bir mâna taşımaz.

İtimat oyu alan bir azınlık Hükümeti, aslında zaruretlerin, imkânsızlıkların doğurduğu zorlama bir Hükümettir. Vakitsiz veya sakat doğanlara benzer. Nesebi sahîh fakat, fonksiyonları mahduttur, sayın Başbakanın da kabul ve ifade buyurdu-

ğu gibi, bu çeşit Hükümetlerin güçlükleri çoktur. Ayakta kalmaları zordur. Her an tehlikeye maruz kalabilirler. Onun içindir ki bu şekilde kurulmuş kabineler, büyük reformlara, radikal ıslahat tedbirlerine müstakillen girişmezler. Çünkü sosyal bün-yede köklü değişiklikler yaratacak icraatta millet çoğunluğunun hattâ milletin tümünün sözü ve hakkı vardır. Bütün milleti ilgilendiren meseleler, her kanadı temsil eden fikirlerin ortak neticelerine göre çözülür.” Ama Başbakan o fikirde değil ki... Bakın ne buyurdular! “Yeni Hükümetin ele aldığı meseleler, reform meseleleridir. Bunların şimdiye kadar geç kalmış olmasından dolayı beraber çalıştığımız arkadaş-lara bir itap tevcih etmedik. Yalnız kaldığımız zaman bunları daha iyi yapabileceği-mizi zannederek Meclise arz ediyoruz.”

İşte bizim yadırgadığımız, şaşakaldığımız cihetler bunlardır. Demek ki sayın Başbakan reformlarda muhalefetin fikrini almak şöyle dursun, evvelce, iktidar ortaklığı yaptıkları partilerle bile mutabık kalamamış, onlara görüşlerini kabul ettirememiş, şimdi yalnız kaldığına göre bunları arzu ettiği şekilde hazırlayıp Meclise sunacak ve aldığı itimat oyuna dayanarak tasvibini istiyecek...

Hayır Sayın Başbakan, bir toprak reformunu, bir vergi reformunu yalnız kaldığınız zaman daha iyi değil, işte o zaman asla yapamazsınız. Çünkü bunlar topyekûn Türk milletinin ilgilendiği meselelerdir. Bunlar ancak, bütün partilerin iş ve görüş birliği sağlanarak düzenlenebilirler.

Azınlık Hükümetine verilen güvenoylarında, bu konulardaki icraatın da görüşünüze terk edildiğine dair bir taahhüt yoktur.

Hele itimat oyu verildikten sonra işlerin yürümesi için desteklenmediği takdirde ortaya hilekârlık çıkacağı iddiasını; hu Parlâmentoda konuşulması caiz olmıyan bir beyan şeklinde telâkki ediyoruz. Sayın Başbakan bu konuda yapılan tenkidleri cevaplandırırken “elbetteki beğenmediğiniz icraatı itimat oyu verdim diye tasvibetmek mecburiyetinde değilsiniz. İsterseniz Hükümeti de düşürebilirsiniz” diyor. O halde itimat oyu verirken yardımcı, kanunları getirdiğim zaman bozguncu olmazsınız derken neyi kastediyorlar?.

Başbakan dünkü beyanlarında, siyasi partilerin Hükümet kurmaya veya kurulacak Hükümete katılmaya, yanaşmıyarak aciz gösterdiklerini sert bir ifade ile tenkidten sonra:

“Siyasi parti çalım müessesesi değildir; siyasi parti demek, vatandaşın kade-riyle muayyen kanaatlerle ilgili olmak iddiasıdır. Siyasi parti başında bulunanlar ya hizmet fikriyle murakabe edecek ya da vazife teveccüh ettiği zaman her riski göze alacak cesaretin sahibi olmalıdırlar.” buyurdular. Çok doğru.. Hangi hâdiseyi, hangi partiyi kasederek söylediklerini bilmiyoruz ama bu kanaatleriyle tamamen mutabıkız. İşte biz Türk milletinin kuvvetli bir Hükümete olan ihtiyaç ve iştiağını tam bir kanaat halinde taşıdığımız için bunu sağlamaya imkân göremeyince iktidar değil, murakabeyi tercih ettik. Bu hareketimizin siyasi bir çalım diye telâkki edileceğini asla inanmıyoruz. Çünkü, kendileri de biz Hükümet kurmaya çalışırken muhalefeti tercih buyurmuşlardı. Biz Sayın Başbakanla beraber düşünüyör ve diyo-

ruz ki: Siyasi parti be bir çalım müessesesi, ne de bir iktidar tekeldir. Demokrasiye bağlı olanlar bu zihniyetle sonuna kadar mücadele etmeye mecburdurlar.

Muhterem arkadaşlar, milletlerin buhranlı ve nazik zamanlarında iş başındaki Hükümetin çok kuvvetli ve sağlam olması lazımdır. Sayın Başbakan, Hükümet kurma göreviyle uğraşırken, birden bire had bir safhaya giren Kıbrıs meselesi ortaya çıkmıştır. Vaziyetin ne kadar ciddî olduğunu en iyi şekilde dün yine kendileri tasvir buyurdular. Böyle bir anda millet birliği ve beraberliğinin normal zamanlardan çok önem kazandığını düşünerek iş başına gelecek Hükümetin muhtacolduğu yegâne vasfı, kuvvetli ve güçlü olmak vasfını, kuracakları Hükümetin temel şartı sayısalardı ve mesailerini bu noktada teksif buyursalardı, şimdi karşımızda bulunacak Hükümetin manzarası dostun gönlünü dolduran, düşmanın gözünü yıldırان bir hüviyet taşırdı.

Biz yeni Hükümetin teşekkül tarzında bu vasfı bulamadığımız için başarıya da ulaşacağına da inanamıyoruz.

Yüce senatonun sayın üyeleri;

Hükümetin bünyesini ilgilendiren mâruzatımızı bu şekilde belirttikten sonra: şimdi de, programının muhtevası üzerindeki görüşlerimizi açıklamaklığımıza müsaadelerinizi istirham edeceğiz.

Ancak, her şeyden evvel belirtmek istediğimiz cihet, bu sahadaki görüşlerimizi açıklarken, çok konuşulması itiyat haline gelen teferruata ait meselelere hiç değinmiyerek ele alacağımız konuların özürünü tamamen objektif bir açıdan tetkik tahlil ile yetineceğimizi ifadesi olacaktır.

Bu bakımdan, programın en önemli konusu elbetteki iktisadi kalkınma davasıdır.

Hükümet, bu vâdide başarıya ulaşmanın çözüm yolunu, planın her alanda gereği gibi uygulanmasında buluyor. Bize göre ise hiç vakit kaybetmeden alınması icabeden önemli tedbirler vardır:

Türkiye bugün demokrasi blokunun, Nato'nun, Ortak Pazarın içinde bulunuyor. Bu hale göre biz her şeyden evvel içinde yaşadığımız gelecekte de içinde yaşamaya niyetli ve azimli bulunduğumuz bu camianın şartlarına uymaya mecburuz.

Bir taraftan halen dışarıdan görebildiğimiz yardımların ilânihaye devam etmeyeceğini; diğer taraftan, gerek Ortak Pazarın gerekse buna benzer kurulmuş ve kurulacak teşekküllerin içinde gittikçe genişlemek istidadını gösteren bir sahada serbest rekabete mâruz bulunduğumuzu dikkatten uzak tutamayız.

İstihsal sahalarımızı, istihsale yardımcı dallarımızı, sanayiimizi, içinde yaşadığımız Garb camiasının bütün şartlarıyla mukayeseye ve hayırhah bile olsa bunların rekabetlerine mukavemete mecburuz.

Kendileriyle kader ve iş birliği ettiğimiz memleketlerde sanayi sahasında kredi faizi %4 ve 5 civarında ve normal vade pek uzun iken, memleketimiz sanayicileri-

nin kısa vadeli kredilere büyük faizler ödemeye mecbur kalmaları, sanayiimizi inkişaf ettirmek hususundaki gayretlerimizin aşılmaz barajı haline gelmektedir.

Yabancı memleketlerin vergi mevzuatı en rasyonel bir şekilde işler, en âdil kısıtlarla yapılırken bizim tutumumuz bunun aksine oluyorsa, ekonomi sahasına konulmuş ağır ve isabetsiz tahditler, sanayici ve tüccarın çalışma imkânlarını zorlaştırıyorsa bu vâdide müspet neticelere ulaşabilmemize imkân kaim kalmıyacaktır.

Yine bu gayelerle bankacılığımızı, bütün iddialara rağmen mevcudiyetinden şüphe ettiğimiz sermaye ve para piyasalarımızı, vergiciliğimizi, bütçelerimizi, malî tutumumuzu bir kelime ile zihniyetimizi bu açıdan düzeltmemiz, düzenlememiz ve mütevassıl kaplar gibi kendilerine siyasi ve iktisadi bağlarla merbut bulunduğumuz memleketlere göre ayarlamamız lazımdır.

Sosyal adalet prensiplerini aktüel bir mücadele, bir politik istismar vesile ve vasıtası olmaktan çıkarak, isabetli bir ekonominin sıhhatli neticeleri haline getirmek zorundayız.

Alacağımız ters kararlar milli gelirlerimizi dondurur veya tasarlanan inkişaf seviyesine çıkmaktan yoksun bir hale getirirsek; ortada sosyal adalet ilkeleriyle tevzie tâbi tutulacak bir varlık kalmaması tehlikesiyle karşılaşmamız mümkündür.

Plân ve programın rasyonel bir şekilde uygulanması için hususi sektörün, özel teşebbüsün ürküp çekinmeyeceği bir iktisadi iklimin süratle yaratılması mutlaka sağlanmalıdır. Plân ve programı, Devlet kadar belki ondan muvaffak bir şekilde uygulamanın bütün yolları özel teşebbüse açık olmalıdır.

Devletin kendi iktisadi teşekküllerine bahşedilen bütün imkânlardan özel sektörün, bilhassa küçük tasarruf erbabı tarafından kurulacak büyük teşekküllerin enveliyetle faydalanması imkânları hazırlanmalıdır.

Muhterem arkadaşlarım,

Bu konu ile ilgili maruzatımızı şu mülâhazalarla tamamlamak mümkündür:

Bir memlekette vergi reformu, sanayi, ihracat, ticaret ve bunlara benzer ekonomik faaliyetlerin rahatça gelişmesi için bütün pürüzleri ortadan kaldırmak gayesiyle yapıldığı taktirdedir ki, reform telâkki olunabilir. Bu gaye ile yapılan vergi reformları, mükellefleri tazyik etmeden, mükellefiyetleri dar gelirliyle sıçratmadan tatbik olunursa verimli neticeler alınır.

Mücerret (Devlet tarafından girişilecek teşebbüslere kaynak bulmak) temelinden hareket eden bir zihniyetle yapılmaya kalkışılan bir vergi reformunun, memleket ekonomisindeki ağır zararlarını görmek için uzun bir intizara lüzum kalmıyacaktır.

Sevgili arkadaşlarım;

Biraz da toprak reformu üzerinde durmak istiyoruz;

Toprak reformu çok eski bir problemdir. Her devrimde ortaya çıkar. Fikri muhtevası yoktur. Memleket muhitine uyar. Bir de artan sanayi mamullerine pazar bul-

mak ihtiyacı, köyden çıkıp şehre gelen nüfusun zirai sahada bırakacağı boşluğun giderilmesi, dış ticaret dengesi için ihracat imkânlarının çoğaltılması, istikrarlı bir köylü sınıfı yaratılabilmesi gibi sebepler toprak reformunu zaruri kılar. Toprak reformu çok yönlü bir problemdir, toprağı kime dağıtacağız? Ne kadar dağıtacağız? Kimin toprağını dağıtacağız?

Zirai düzeni ıslah için kredi ihtiyacını nasıl karşılayacağız? Pazarlamayı ne şekilde sağlayacağız? Optimal işletmeyi hangi esaslara göre tesbit edeceğiz? Optimal bir kere ayarlandıktan sonra miras ve sair sebeplerle onun parçalanmamasını ne yolda sağlayacağız? Çiftçiye rasyonel bir ziraat sistemine sokabilmek için kredi müessesesini ne yolda işleteceğiz? Köy yerleşmesini ne yolda kullanacağız? Köy birleşmesini hangi esaslar dâhilinde ayarlayacağız? Toprak reformu yapıldıktan sonra nasıl bir ortam ortaya çıkacak? Bu toplumda liderlik hangi gruba teveccüh edecek? Toprak kamulaştırma yoluyla dağıtılacaksa, toprağı elinden alınanın hakkı nasıl ödenecek? Gayrimenkulün Anayasada yazılı gerçek değeri, piyasa değeri midir, kanunla bilhesap tâyin edilecek bir değer midir?

Bu meselelerin halli uzun mesai, ince bir dikkat ve görüş beraberliği ister. Bunlar sağlanmadıkça toprak reformundan fayda değil zarar hâsıl olur. Toprak reformunu bir ziraat reformunun temeli yapmadıkça mücerret toprak dağıtmaya teşebbüs etmek, bugünkü durumu biraz daha ağırlaştırmaktan başka netice vermez.

Sevgili arkadaşlarım;

Şimdi de Kıbrıs meselesi üzerindeki görüşlerimizi arz etmek istiyorum:

Kıbrıs, bu milletin ortak dâvasıdır. Bu meselenin millî vasfı her yönüne galiptir. Kıbrıs'ta Londra ve Zürih Andlaşması hükümlerini ihlâl hattâ iptal için pusuda fırsat kollayan bir idarenin kurulduğu ilk gününden beri mevcudiyeti malum olduğu halde, hâdiselerin bugünkü safhasına girmesini önliyecek tedbirlerin gereği gibi alındığına kail değiliz.

Filhakika; 1959 yılında Londra ve Zürih anlaşmalarının müzakeresi sırasında bugünkü Başbakanın o günkü kanaatlerini incelemek çok enteresan neticeler verir.

Bu müzakerelerde o zamanın muhalefet lideri Millet Meclisi kürsüsünde şöyle konuşmuşlardır:

“Kıbrıs dâvasında iki tez vardı. Biri, ilhak, öbürü taksim. Biz Meclis olarak taksime karar verdik. Hükümet gitti, Londra ve Zürih anlaşmalarında yepyeni bir hal şekli ile geldi. Bunu niçin Mecliste istişare etmedi? Bu ayrı bir meseledir. Bundaki zorluğu anlıyorum. Dostlarımız tavsiye etmiş olabilir.

Bir müzakere masasına insan her zaman istediğini istihsal için oturamaz. Hâdiseler bu yola itmiş olabilir. Bunu kabul edelim. Fakat biz bu anlaşmalara kırmızı oy vereceğiz. Sebebi de şudur.” buyuruyorlar. “Bu anlaşmalarda Kıbrıs Cumhuriyetinin başka bir Devlete ilhakını ve taksimini de meneden hükümler vardır. Binaenaleyh, taksim de, ilhak da hukuken kapanmıştır, reddedilmiştir.

Kabul edelim. Ama fiilen öyle midir? “Fiilen öyle değildir.” buyuruyorlar. Fiilen taksim tezi kapalıdır, ama ilhak tezi daima açık kalmıştır. Çünkü buyuruyorlar “müdahale ancak Kıbrıs Hükümetinin Anayasayı ihlâli karşısında bahis mevzuu olabilir. Kıbrıs’ta kurulacak bir Hükümetin de günün birinde oturup taksime imkânı maddi ve manevi yoktur.” diyorlar. Haklı... Ama, ilhak, göreceksiniz buyuruyorlar, büyük bir uzak görüşle, bugünkü hâdiseleri aynen tasvir ederek, “bu olacaktır, bu kapı açık, vâkıa” diyorlar, “Bir madde var, evvela istişare edilerek üçlü müdahale olur, olmazsa tek başına müdahale” ama diyorlar, “Açık kapı, ilhak kapısı... O yola tevessül edemeyince Yunanistan’a gideceğiz”.

İlhaka müsaade eder mi? Etmez... İngiltere? Onun Akdeniz siyaseti malûm.. Menfaatıyla ilgili değil... Etmez.. Kala kala münferit bir Türk müdahalesi kalıyor, Buraya dikkat buyurun arkadaşlarım; “Bu müdahale ancak; emrivaki şeklinde âni yapılırsa kıymet ifade eder, bu yapılmadı mı bu elden gider. Başka türlü bu işlemez” diyor. Yolunu da gösteriyorlar... Bu kapanabilirdi, diyorlar. Şöyle, kapanabilirdi... Üç devlet de münferit müdahale hakkına malik olduğuna göre, biz İngiltere’yi ilhak ortaya çıkarsa Türklerle ortak müdahaleye mecbur tutucu bir kayıt koysaydık” diyorlar. İlhak bahis konusu olursa, İngiltere de, Türkiye de, “Müdahaleye mecburdur.” kaydını koysaydık, o zaman o taraf da kapalı kalacak idi. Daha vakit var, onu yaparsanız biz bu andlaşmayı da tasvibederiz. O zamanın Hariciye Vekili merhum kürsüye çıkıyor, meselenin Sayın Başbakan tarafından pek güzel tetkik edildiğine ait şükranlarını belirttikten sonra diyor ki, yalnız bir noktada hata ediyorlar. Onların zayıf dediği şey, bu muahedenin kuvvetidir. Çünkü diyorlar, “Eğer biz buyurdukları gibi, İngiltere’yi de bu müdahalenin yanına almak şartını, bu muahedeye dercetseydik, o zaman İngiltere ile beraber müdahaleye mecbur olacaktık. Bunda İngiltere şikan çıkarabilirdi. İlhak vardır, yoktur, nazaridir, değildir, diyebilirdi. Ve o zaman inisiyatif bende olmazdı, tek başına müdahale edemezdi, Türkiye.” O zayıf değil kuvvet. Şimdi, İngiltere böyle bir yola sapsa dahi biz re’sen müdahale etmek imkânını kazanmakla bu kızıyı kapattık, diyor. Ve derhal iştirak ediyorlar, “Sayın muhalefet liderinin beyanları çok yerindedir, âni müdahale ve emri vâki bu işin şartıdır, bundan da niçin korkuyorlar” buyuruyorlar. “Yunanistan’a 600 mil mesafede, Türkiye’ye 40 mil mesafede... Türkiye 28 milyon, Yunanistan 5,5 milyon neden korkuyorlar? Bizim tarafta bu iş”, buyuruyorlar. Ben düşünüyorum, bundan senelerce evvel her zaman itimat eylediğimiz uzak görüşlülüğü, tecrübesi ve politika bilgisi ile bugünkü hâdiselerin vukuunu aynen hikâye eden zabıtlar var, dikkat buyurunuz, okuyunuz, bugün cereyan eden şeyleri Sayın İnönü o zaman tasvir buyurmuşlardır. Ve tedavisini de, teşhisini de, kendisi koyan bugünkü Sayın Başbakan, hâdiseler o mecraya sokulduğu zaman, o yola niçin gitmediğinin izahına imkân bulamıyorum.

Sevgili arkadaşlarım,

Zor günler yaşıyoruz. Memleket içinde birliğin, kardeşliğin kurulmasını sağlayacak bir içtimai ve siyasi iklimin kurulup yaşamasına yardımcı olmak kaçınılmaz bir memleket borcu haline gelmiştir. Geriye bakmıyalım. Kusurun kimde olduğunu

araştırmaya çalışmakla vakit geçirmiyelim. İçine düştüğümüz her buhrandan ancak millî iradeye olan inkiyat ve itimadımızla kurtulacağımıza inanıyoruz. Bu inancımızı teyiden Birinci Millet Meclisinin Birinci Toplantısında Büyük Atatürk'ün millî irade hakkındaki sözlerini tekrarlıyarak huzurunuzdan ayrılacağız:

Efendiler,

Millet önünde, onun istihkakı istiklâli önünde, onun liyakati terâkki ve teced-düdü önünde her kuvvet ancak milletin irade ve emeline uymak suretiyle yaşayabilir.

Milletin irade ve emeline uymayanların talihi hüsrandır, izmihilâldir.”

Bu muazzam iradenin önünde huzurunda kemali hürmet ve inkiyat ile eğilelim. Atatürk ilkeleri üzerinde pek çok konuşulan bu zamanlarda büyük Atatürk'ün millî iradeyi nasıl tanıdı ğı ve nasıl tanıttığının da unutulmaması dileğiyle yüksek huzurunuzdan ayrılıyor, cümlenizi hürmetle selamlıyorum. (*Alkış*)

BAŞKAN — C.H.P. Grubu adına Sayın Betil.

C.H.P. GRUPU ADINA ZİHNİ BETİL (Tokat) — Yüce Cumhuriyet Senatosunun Sayın Başkanı ve sayın üyeleri; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının bütünüyle yürürlüğe girdiği 15 Ekim 1961 tarihinde yapılan Cumhuriyet Senatosu üyeleri ve milletvekilleri seçiminden sonra üç defa Karma Hükümet kurulmuştur.

C.H.P. ile bağımsızlar tarafından kurulan Üçüncü Karma Hükümet Programını 30.12.1963 tarihinde yüksek huzurunuzda okudu. Biz bugün yüksek huzuruza C.H.P. Cumhuriyet Senatosu Grubunun bu program hakkındaki görüşünü arz etmek üzere gelmiş bulunuyoruz.

Sayın arkadaşlar, bilindiği üzere bütün gayretlerimizin bütün çabalarımızın bir tek hedefi vardır: Türkiye’de bütün Türkiye’nin insanca yaşamalarını sağlamak. Yine bilindiği üzere, Yeni Anayasamız bu hedefe demokratik hukuk devleti rejimini kurmak ve bu rejimi her çeşit sarsıntıdan koruyarak yaşatmak iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmamızı bu rejim içinde ve plana bağliyerek gerçekleştirmekle varabileceğimizi tesbit etmiştir. Hemen belirtmek isteriz ki, Üçüncü Karma Hükümet Programı da, Birinci ve İkinci Karma Hükümet Programları gibi, bu hedefin takipçisi olma karakterini taşımaktadır. Bu programın Birinci ve İkinci Karma Hükümet Programlarına, nazaran gösterdiği fark, 1 nci ve 2’nci Karma Hükümetler programlarında yer almış olan birçok hususlar gerçekleştirildiği için, tabiatıyla bunlara yeni Hükümet Programında yer verilmemiş: ancak Karma Hükümet Programlarında yer almakla beraber, gerçekleştirilmesine imkan ve fırsat bulunamamış olan “Toprak Reformu” ve köylünün toplu olarak kalkındırılması “Vergi Reformu”nda eksik olan hususların sosyal adalet çerçevesinde ve planın tam finansmanını sağlayacak tarzda tamamlanması ve kamu hizmetlerinde gerekli ıslahatın bir an önce yapılması gibi hususlar olarak belirtilmiştir.

Bu programa göre biri köye yönelen çeşitli devlet hizmetleri arasında bağlantı kurma, bu hizmetlerin Kalkınma Plânına ve yıllık programlara uygun bir ahenk

içinde, verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak, köy kalkındırılmasının hızlandırılması hareketine önderlik etme ve gerektiğinde köy hizmetlerinin en önemlilerinden bir kısmını re'sen yapma ile görevli Köy İşleri Bakanlığı; diğeri, enerji kaynaklarımızı süratle geliştirmek ve tabii kaynaklarımızı daha iyi değerlendirme ile görevli Enerji Bakanlığı olmak üzere iki yeni Bakanlık kurulmuştur.

Programda birçok batı ülkelerinde olduğu gibi, bakanların, bakanlıklarda ve Meclislerde kendileriyle birlikte çalışabilecek yardımcılara olan ihtiyaçlarının günden güne daha çok duyulur hale geldiğine de işaret edilmiş ve bunun en iyi bir şekilde sağlanması imkânlarının araştırılacağı vadolunmuştur.

Sayın arkadaşlar, program hızla artan nüfusumuzun ihtiyaçlarının karşılanmasının halkımızın hayat seviyesinin yükseltilmesinin, ortak üyelik anlaşması imzaladığımız Ortak Pazar milletleriyle aramızdaki gelişme farklarının kapatılmasının, kalkınmamızın dış kaynaklarının bulunmasının, yatırımları finanse edecek iş kaynakların artırılmasının, kamu sektörünün finansmanı için lüzumlu fonların adaletli ve sıhhatli vergi kaynaklarından tam olarak sağlanmasının; ayrıca, bölgeler ve fertler arasındaki büyük gelir farklarının giderilmesinin çözüm bekleyen büyük meseleler olarak ortada olduğunu söylemektedir ki, bu, realist bir görüştür. Yeni Hükümet bu görüşünü belirttiikten sonra bu meseleleri kısa yoldan hal için yapılacak zorlamalar, ekonominin denge ve istikrarını bozabileceği gibi, bunların gecikmeden ve cesaretle ele alınması da, yarın çözümü güç yeni meseleler doğurabilecektir demek suretiyle ekonomik kanunların en önemli faktörü olan zaman mefhumu üzerinde durmuş ve bunu mümkün olduğu kadar çok değerlendirmekliğimiz lüzumuna işaret etmiştir. Filhakika, zaman faktörünün geri kalmış bir memleket olarak, en az gelişmiş memleketler kadar değerlendirme zorunda olduğumuz artık herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. Yaşama gücümüzü ancak bu suretle artırabiliriz.

Sayın arkadaşlar, programda önemle yer alan ve kalkınmanın finansmanının enflasyon yaratmıyan sağlam kaynaklara dayanmasının şart olduğunu belirten, bütçe denkliliğinin ekonominin genel dengesinin ve istikrar içinde gelişmesinin ilk şartı olduğunu ifade eden, para ve kredi politikamızın iktisadi gelişmeye imkân verecek, üretimi teşvik edecek yönde olacağını, para ve kredi hacminin ekonominin normal ihtiyaçlarının üstünde artarak enflasyona yol açmasına müsamaha edilmeyeceğini söyleyen vait ve taahhütleri memnunlukla karşıladığımızı da bilhassa işaret etmek isteriz.

Sayın arkadaşlar, programın vergi reformuna ait kısmını da tasvip ediyoruz. Zira, kalkınma çabalarımızı artırdığı finansman ihtiyacını mutlaka karşılama zorundayız. Vergiye ekonomimizin gelişmesine hizmet edebilecek bir hüviyet verme, her çeşit kazancı vergilendirme, vergilendirmede vergi adaletini sağlama, vergi ziyanını önleme, vergi kanunlarımızı herkes tarafından kolay anlaşılır, doğru ve kolay uygulanır hale getirme, üzerlerinde daima önemle durmamız gereken konulardandır.

Sayın arkadaşlar, Anayasamızın 116 ncı maddesi, mahalli idarelere görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanması lüzumunu emrettiği halde, bu konu bugüne kadar maalesef ele alınamamıştır. Yeni Hükümet programında mahallî idarelerimizi, kanuni ödevlerini kalkınma plânlarıyla kendilerine yüklenen görevleri gerçekleştirebilecek ve aynı zamanda demokratik bağımsızlıklarını sağlayacak mali kaynaklara kavuşturmak maksadiyle bu idarelere ait sergiler de ıslah edilecek ve buna ilişkin tasarılar pek yakında Meclise sunulacaktır, demek suretiyle bu konuyu da ele almış bulunmaktadır. Va'dedilen tasarıları sabırsızlıkla bekliyeceğiz.

Sayın arkadaşlar program uzun yıllardan beri üzerinde durulan ve yeni Anayasamızın 37 nci maddesinde de yer alan toprak reformunun gerçekleştirilmesinin önemle ve süratle ele alınacağını da vaatetmektedir. Filhakika, toprağın verimli olarak işletilmesini gerçekleştirmek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlama amacını güden, çiftçinin işletme araçlarına sahibolmasını kolaylaştıracak olan bu konunun daha fazla geciktirilmesi, programda da denildiği gibi meselenin çözümünü daha da güçleştirecektir. Hiç şüphe yok ki, toprağın daha verimli olarak işletilmesi konusuna, toprağın sulanması çiftçinin işletme araçları kadar teknik imkân ve bilgilerden de faydalandırılması dâhil bulunmaktadır.

Sayın arkadaşlar, programın önemli özelliklerinden birisi de, köy ve köylü kalkınmasını tüm olarak ve acele işler arasında ele almış bulunmasıdır. Yeni Hükümetin Köy İşleri Bakanlığını ihdas ettiğine yukarda işaret eylemiştik. Nüfusumuzun 2/3 ünün köylerde yaşamakta olması, köylerimizden azınsanamıyacak bir kısmının okul ve öğretmenden, içme suyundan ve yoldan mahrum bulunması meselenin önemini bütün çıplaklığı ile kavramaya yeter. Bir ülkede köy ve köylü kalkındırmaksızın toplum kalkınmasından bahsedilemez. Bir yıllık programı uygulanmakta olan 5 Yıllık Kalkınma Planımızın hedeflerine ulaşabilmesi ancak köy ve köylülerimizin kalkınması ile mümkün olabilecektir. Hizmetlerin elverişli merkezlerde toplanması suretiyle bütün köylere kısa zamanda ulaştırılması imkânları üzerinde durulacağını kendi başlarına yaşayamıyacak durumda olan köylerin yeterli topluluklar haline getirilmesinin çarelerinin araştırılacağını, orman içi köylerde yaşayan vatandaşlarımızın orman varlığına zarar vermeksizin yaşamaları ve kalkınmaları konusuna özel bir önem verileceğini ve köy yolları yapımının 1964 yılında yüzde yüz artırılacağını programda vadedilmesini hepimizi sevindirecek müjdelere olarak karşılıyoruz.

Sayın arkadaşlar, yeni Hükümet programında idari reformun önemli bir unsurunu teşkil eden personel rejimi ile ilgili çalışmalarını Süratle bitirecek, bununla ilgili tasarıları yakında Yüce Meclislere getireceğini de vaatetmektedir. Memurlarımızın terfilerini imkânlarımıza göre ve zamanla daha iyi bir şekilde sağlayacak, daha çok ve daha etkili çalışmalarını temin edecek hükümleri içine almasını istediğimiz bu tasarıların bir an önce kanunlaşmasındaki fayda da aşikârdır.

Sayın arkadaşlar, çalışma hayatımız işçi ve işveren münasebetleri, toplu sözleşme, grev ve lokavt hakkı veren yeni kanunlarla yeni bir düzene girmiştir. Yeni Hükümetin çalışma hayatımızla ilgili olarak girişmiş bulunduğu ve yeni kanunlar

çıkarmayı hedef alan çalışmalarını bir an önce bitirmesini, miktarı her gün biraz daha artan yurt dışındaki işçilerimizin mânevi ihtiyaçlarını karşılayacak ve artırdıkları paraları yurt içinde hem yurt menfaati ve hem de kendi menfaatleri bakımından daha iyi bir şekilde değerlendirmesini sağlayacak tedbirleri bir an evvel almasını temenni ediyoruz.

Sayın arkadaşlar, yeni Hükümet plânlı kalkınma dönemine girildiğini, bakanlıklar faaliyetlerinin yıllık programlarda programlara bağlanıldığını, 1964 yılına ait programın da bastırılıp, dağıtıldığını söyliyerek programlar, eskiden olduğu gibi, bakanlıkların yapacakları faaliyetleri teferruatıyla anlatma yoluna gitmediğini belirtmekte, ve aynen “ plânı her alandaki Hükümet faaliyetinin genel çerçevesi olarak kabul ediyoruz. Plâna uygun olarak hazırlanacak yıllık programlarla, plânın iktisadi ve sosyal kalkınma ve hizmet alanlarındaki hedeflerini eksiksiz olarak gerçekleştirmek azim ve kararındayız” demektedir. C.H.P. Cumhuriyet Senatosu Grubu olarak biz de bakanlıkların plâna ve programlara göre gösterecekleri faaliyetlerin teferruatı üzerine durmayacağız. Ancak, programda “sağlık hizmetini köylünün ayağına kadar götürme, sağlık personelinin yurdun mahrumiyet bölgelerinde de görev almalarını sağlama, özel teşebbüsün sağlık hizmetleri alanındaki teşebbüs ve gayretlerini teşvik etme, toprak ürünlerimizin miktarını çoğaltma, kalitesini yükseltme ve değerlendirilmesi yolunda ulaşılan başarıyı devam ettirme ve ihracatı her suretle teşvik ve himaye etme, suçlu çocuk mahkemeleriyle, çocuk ıslah evlerini bir an önce kurma, eğitim ve ıslâh esasına dayanan infaz sisteminin uygulanması için yapılan çeşitli çalışmaları hızlandırma, Usul kanunları ile İcra ve İflâs Kanununda yapılacak değişiklikleri bir an önce bitirme, Diyanet işleri Kuruluşunu yeterli ve verimli imkânlarla kavuşturma, bu arada dinî vazife ve bilgilere gerçekten sahip Diyanet İşleri hizmetlileri yetiştirme, vatandaşın Devlet Teşkilâtına her zaman güven ve huzurla başvurabilmesi için bütün idare adamlarının ve bütün görevlilerin gayret göstermelerini sağlama” şeklinde yer alan hususların gerçekleştirilmesinden doğacak faydalara C.H.P. Cumhuriyet Senatosu Grubu olarak bizim de inandığımızı belirtmek isteriz.

Sayın arkadaşlar, dış politikamızın bütün siyasi partilerimizce ve siyasi partilere mensubolmayan bütün vatandaşlarımızca, tek kelime ile bütün Türk Milletince benimsenildiğini millî bir hüviyet taşıdığını artık dünyada duymıyan ve öğrenmiyen kalmamıştır. Bu konuda şaşmayan hedefimiz, Büyük Atatürk tarafından en veciz bir şekilde ifade edildiği üzere, “Yurtta sulh, cihanda sulh” dur. Biz toprak bütünlüğümüzün, millî istikâlimizin ve millî menfaatlerimizin en büyük teminatını barışta gören bir milletiz. Hürriyet, adalet ve hak eşitliğine dayanan bir dünya nizamının kurulması ve yaşaması, barış ve güvenliğin kurulması, yeni Hükümetin ileride kurulacak hükümetlerin Millet tarafından daima desteklenen amacı olmalıya devam edecektir. Ahitlere sadakat, dış politikamızın başta gelen umdesidir. Kıbrıs olayları konusunda yeni Hükümet tarafından verilen kararları, girişilen teşebbüsleri ve alınan tedbirleri isabetli buluyoruz.

Sayın arkadaşlar, programda yer alan ve Ordumuzun en iyi silâhlarla teçhiz edilmekte olduğunun, eğitiminin nazari ve âmeli olarak en yüksek seviyeye ulaşmasını sağlayacak bütün gayretlerin sarf edilmekte bulunduğunu belirten cümleler büyük memnurluk doğurmuştur. Silâhlı Kuvvetlerimizin gerektiğinde vatani vazifelerini şimdiye kadar olduğu gibi bütün Türk milletinin takdirine ve güvenine lâayk bir şekilde kahramanlıkla, şan ve şerefle yapacağına emin bulunuyoruz.

Sayın arkadaşlar, C.H.P. Cumhuriyet Senatosu Grubunun üçüncü karma Hükümet programı hakkındaki görüşünü açıklarken bu programın 1-2'nci karma Hükümet programlarından esaslarda farklı olmadığına yukarıda işaret etmiştim. Üçüncü karma Hükümetle, birinci ve ikinci karma Hükümetler arasındaki esaslı fark, sonuncusunun Millet Meclisinde sandalya çoğunluğuna sahibolmıyan C.H.P. ile bağımsızlar tarafından kurulmuş olmasıdır. Bu suretle kuruluş bir zaruretin ifadesi olmuştur. Yeni Hükümet bu zarureti ve durumu önemle nazara almış ve programında aynen şöyle demiştir. Hükümet bunun için muhtaç bulunduğu desteği yalnız halktan ve halk egemenliğinin tek temsilcisi olan Türkiye Büyük Millet Meclisinde arıyacaktır. Meclis'ten destek ve halktan yardım gördüğü sürece iş başında kalacaktır. Bu destek veya yardımdan yoksun kaldığını hissettiği anda kutsal emaneti her güçlüğe ve her derde demokratik yollardan çare bulabileceğine inandığı Türkiye Büyük Millet Meclisine geri verecektir. Yeni Hükümet muhalefet gruplarıyla da her konuda bir anlayış ve davranış beraberliği arıyacağını" programında bilhassa belirtmiştir. Hükümetin bu hususa ait görüşü programda şöyle ifade olunmuştur. "Görev başında kaldığı sürece Hükümet yalnız C.H.P. Grubu ile ve kuruluşunda büyük yardım ve destekleri olan değerli bağımsız üyelerle değil, muhalefet gruplarıyla da her konuda bir anlayış ve davranış beraberliği aramak için kendine düşen hiçbir gayretten kaçınmayacak. Hele Türk milletinin kaderini ilgilendiren önemli konularda iktidarla muhalefetin danışma ve dayanışma geleneğini Türk siyasi hayatına yerleştirmek için her vesileden yararlanmayı ödev bilir."

Yüce Cumhuriyet Senatosunun Sayın Başkanı ve sayın üyeler, siyasi partiler grupları arasında medeni münasebetler kurmak ve yaşatmak, çalışmaları millet ve vatana hizmet idealine daima bağlı olarak tenkidetmek veya desteklemek, yetkilerimizi kullanırken, sorumluluklarımızı da unutmamak hepimizin başlıca şiarımız olmalıdır. Geçmişin hiç fayda sağlamıyan, sadece zarar doğuran mücadelelerinden mutlaka kaçınmalıyız. Bütün gücümüzü millet ve vatana borçlu olduğumuz hizmetleri yerine getirmek için harcamalıyız.

Sayın arkadaşlar, geri kalmış bir memleketin bütün realitelerini görmeye ve bunları yenmek için ilmin gösterdiği çarelerin hepsine cesaretle ve sabırla başvurmaya mecburuz. Unutmamalıyız ki, gerçeklere itibar etmiyen inkârcı zihniyet hiçbir devirde makbul olmamıştır. Türkiye'mizi demokratik hukuk Devleti rejimi içinde plâna bağlı olarak hızla kalkındırma ideali hepimizin bütün Türk milletinin idealidir. Bu ideal, hepimizi vazifeye çağırmaktadır. Bu vazifeyi başarıyla yapmanın bütün şerefi hiç şüphe yok ki, hepimize aidolacaktır.

Sayın arkadaşlar, C.H.P. Cumhuriyet Senatosu Grubu olarak yukarıda izah edilen sebeplerle Malatya Milletvekili İsmet İnönü tarafından kurulan üçüncü karma Hükümet programını tasvip ettiğimizi arz eder, Yüce Cumhuriyet Senatosunu en derin saygılarımızla selâmlarız. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Grupları adına konuşma bitmiştir...

NİYAZİ AĞIRNASLI (Ankara) — Biz konuşmadık, bizim de grubumuz adına konuşmamız olacak, söz istiyorum efendim;

BAŞKAN — Parti sırasına göre bitmiştir...

ESAT ÇAĞA (Cumhurbaşkanınca S.Ü.) — Sayın Başkanım, C.K.M.P. ve M.P. si de bizimle aynı vaziyettedir. 10 kişilik grupları yoktur. Mademki, onlar da partileri adına konuştular. Burada iki temsilcisi bulunan İşçi Partisinin de partileri adına konuşması lâzımdır. Söz hakkının tanınmasını rica edeceğim...

BAŞKAN — İşçi Partisi namına Niyazi Ağırnaslı arkadaşımızın konuşması- nı oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler.... Kabul edilmiştir. Buyurun efendim,

İŞÇİ PARTİSİ ADINA NİYAZİ AĞIRNASLI (Ankara) — Cumhuriyet Senatosunun Muhterem Başkanı, saygıdeğer üyeleri, 3 ncü Hükümetin Muhterem Başkanı ve üyeleri; biz 3'ncü Hükümetin Programında Sayın İnönü'nün Hükümet kurmaya henüz memur edilmeden evvel yaptığı beyanlara muvazi bazı tedbirler aradık. Muhterem İnönü, Hükümet kurmaya henüz memur edilmediği İkinci Koalisyonla bu üçüncü Hükümetin kuruluşu arasında cesaretle toprak reformundan, vergi reformundan ileri birtakım kanunlardan bahis buyurdular. Ve bu tedbirlerin alınmasına şimdiye kadar kurdukları hükümetlerin kanatlarının, koalisyon kanatlarının engel olduğundan yakındılar. Üçüncü Hükümet, doğrudan doğruya C.H.P. Hükümeti şeklinde kurulmuş olduğuna göre, Muhterem İnönü tarafından açıklanan programda bu hususların vuzuhla yer almasını beklerdik. Denilebilir ki eski koalisyon ortaklığımızda engel çıkaran koalisyon kanatları, eski siyasi partiler rey vermemek suretiyle aynı engeli devam ettirirler, denilebilir. Ama, gerçekten inanılacak memleket hayrına birtakım reform kanunları getirilirse ve bu efkârı umumiyeye ilân edilirse, bunlardaki menafati gören büyük halk kütlesi, elbette ki, buna karşı çıkan siyasi teşekküllere karşı tutumlarını tâyin etmeleri de kolaylaşmış olur. Bu itibarla programda vuzuhla belirtilmiş olmakla beraber biz, cesur reform kanunları getirileceğini ümid ediyor ve bekliyoruz. Ekseriya programlarda güvenoyuna mün- cer netice düşünüldüğü için fazla vuzuhtan, açıklıktan sakınılma yolu tercih edilir. Yahut bunun bir deyimle de Hükümet programında bu nevi tedbirlerin tamamını kapsaması mümkün olmayacağı için, ana hatlarına temas edilerek de yetinilir. Biz, Muhterem İnönü'nün bu üçüncü kabinesinin uysal görünüşü içerisinde çoğunu yakından tanıdığımız değerli, idealist arkadaşlarımızın bu neviden reform hareketlerine engel çıkarmıyacakları kanaatindeyiz. Şu halde muhterem Hükümetten programını takiben inşallah güvenoyu alırsa süratle getireceği reform hareketlerini bekliyoruz. Bunlar, âtil kapasitelerin harekete geçirilmesi istikametinde tedbirler

olacak mıdır? Bunlar gerçekten vergi adaletini sağlayıcı sadece bir avuç insana hi-maye çadırı olan sistemler yerine âdil vergi ödeme yolunu temin edici tasarruflar ve kanunlar olacak mıdır?

Devletin 50 milyarının yattığı iktisadi Devlet Teşekküllerinin süratle halk yara-rına işliyen ve kâr getiren müesseseler haline ifrağı düşünülüyor mu?

Memleketimizi gerçekten büyük endişelerle karşı karşıya bırakan işsizlik, açlık ve gizli işsizlik, önlenebilecek mi? Bu istikamette süratli ve cezri tedbirler alınacak mı? Önümüzdeki yıllarda okur yazar sayısının yüzde yüze yaklaştırılması istikame-tinde radikal tedbirler, geleceğe mâtuf öğretmen sayısının, öğretmen okullarını ve sairesi, halk dershanelerini ve saireyi artıma suretiyle okur yazar nisbetinin yüzde yüze çıkarılmasını, hiç olmazsa 8-10 sene içinde sağlanacak tedbirlere başlanacak mıdır?

Yurt ölçüsünde bir üretim seferberliğinin şevkli çabasını vatandaşlara benim-setecek ciddi tedbirler ve hazırlıklar getirilecek midir?

Eğer bunları muhterem Hükümet getirecekse bu istikametteki bütün davra-nışlarının, kendisi bugün belki az temsilciyle güçsüz gibi görünen bir partidir ve fakat milletin, halkın inancı itibariyle bu istikametteki davranışları destekleme-mizin mana, taşıyacağını belirterek Hükümeti bu yoldaki davranışlarında daima destekliyeceğimizi, yardım edeceğimizi ifade etmek isterim. Böyle olduğu takdirde, artık Anayasanın sosyal devlet ilkelerini anlamamazlıktan gelmek; sosyal adaleti, herkesin başka türlü anlaması ve çok defa, sadece bir fantezi olarak kullanılması yolundan çıkarıp, gerçek, yoksul halkımızın kalkınması istikametinde bir sistem olarak benimsemek mümkün olabilecektir. Biz bunu bekliyoruz.

Muhterem arkadaşlarım, Kıbrıs konusundaki fikirlerimizi daha evvel de açıkla-mıştır. Biz kanunlara yasalara, taahhütlere, beynelmilel anlaşmalara ve taahhütlere sadakat göstermesini bilen bir milletiz. Bu itibarla bizim Hükümetin belki biraz daha cesur davranışı iyi olurdu gibi bir düşüncemiz bulunmakla beraber, her halde kararında ısrarlı olması ve Kıbrıslı soydaşlarımızın haklarını koruyucu bir tedbirin ancak bölgelerini ayırmak suretiyle Rumlarla hiç olmazsa iç içe yaşamaları kabil olmadığına göre yan yana yaşamalarını temin edecek bir sisteme doğru götürme istikametindeki gayretlerinin devamı edeceğini ümit etmek isteriz. Bu takdirde bü-tün Türk Milleti ve Türk Milletinin içinde temsil ettiğimiz siyasi parti Hükümete müzahir olacaktır ve elbette destekliyecektir.

Arz ettiğimiz iktisadi ve içtimai yönden noksanlıklarına rağmen demokrasi yol almaktadır; demokratik müesseseler gerçekten tekâmül yolundadır. Bunu ka-bul etmeliyiz ve geçirdiğimiz şu 2,5 senelik tecrübe, demokrasinin kazancına ve birçok çeşitli tahriklere rağmen, demokrasinin yaşıyacağı yolundaki kanaatimizi ve ümidimizi kuvvetlendirmiş olan hâdiselerin zinciri ile bugüne gelmiş bulunuyoruz. Hükümetin ne olursa olsun, sağlayacağı güvenoyuna liyakati, bence parlamentonun içerisindeki güven ile beraber dışarıda halkın güveninin de büyük bir tesir yapaca-ğı kanısındayım. Halkın güveni Parlamentoyu aşabilir. Vakit vakit parlamentolar

unutan olabilir ve halk, ileriye doğru atılmış olan hamleci kanunları, Hükümetlerin belki ek hürriyeti parlamento içinde kayıp etmelerine sebebolsa bile, ilerde o Hükümetin temsil ettiği siyasi teşekkülü, halktan tutmasına yarıyabilir. Bize, daha kuvvetli Hükümetler kurdukları halde Sayın İnönü, bu reformları getirmediklerine göre, bundan sonra da bunu beklemek beyhudedir” diyenler vardır. Ben her zaman iyi niyetli olmuşumdur. Şahsen bu tarzdaki konuşmaları ümidimi gölgeleyecek güçte telakki etmiyorum. Ve yine bir müddet daha, asırlarca beklemiş olan yoksul fakat sevgili, âziz milletimizle beraber bir müddet daha umutla bekliyeceğiz. Bu ümitlerimizin boşa çıkarılması halinde her halde zamanı kaybeden milletten daha çok tarihi değerler kaybedilmiş olur. Bunu da hatırlatmış olalım.

Türkiye İşçi Partisi adına yeni Hükümete muvaffakiyet temenni ederim; milletimize de birlik ve düzenlik dilerim. Hepinizi saygılarımla selâmlarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — 12 arkadaş daha söz almıştır, isimlerini okuyorum: Sayın Yıldız, Sayın Tevetoglu, Sayın Demir, Sayın Ulay, Sayın Geboloğlu, Sayın Çağa, Sayın Kayalar, Sayın Okurer, Sayın Demirdağ, Sayın Bekata, Sayın Köksal.

Şimdi sıra Sayın Dikeçliğil’indir. Buyurunuz.

(Hükümet söz istiyor, sesleri) Bir dakika Sayın Dikeçliğil, Başbakan söz istiyor. Buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ (Malatya Milletvekili) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun muhterem üyeleri, Hükümet programı üzerinde siyasi partilerimizin görüşlerini dikkatle dinledik. Beyanatların her biri ayrı, kendisine göre ayrı özellik taşıyor ve her biri bizim için büyük ölçüde istifadeli olmuştur.

Müşterek olan konuları ve sonra ayrı ayrı bahsedilen konuları mümkün olduğu kadar ayırmaya çalışarak cevap arz etmeye gayret edeceğim.

Bu Hükümetin kurulmasında şimdiye kadar programlarda bahis konusu edilen ve devam edilegelen vazifeler mahiyetinde olan konular mümkün olduğu kadar muhtasar geçilmiştir. Hükümetin hangi şartlar altında kurulduğu ve başlıca hangi meselelerle uğraşmayı kendisi için karakter gösteren konular belirtilmiştir.

Hatiplerin hepsi de müşterek olarak Hükümetin; eski hükümetlerin bozulması ve teşekkül gayretleri ve neticeleri üzerinde durmuşlardır. Yüce Senatonun üyeleri bugünkü buhrana, bugünkü Hükümet kurma teşebbüsüne hangi safhalardan geçerek geldiğimizi pek güzel hatırlayacaklardır. Bugün 3 Ocak 1963 tür. Hükümet istifasını 2 Aralıkta Sayın Devlet Başkanına vermiştir. Demek ki, bir aydan fazla bir müddettir Hükümet buhranı ile uğraşıyoruz. Hakikat şudur: 2 Aralıkta istifasını verdiğimiz Hükümet, ondan evvel de, bugün veya yarın istifa edecekmiş gibi, devamlı bir kriz içinde yaşamakta idi.

Geçmiş hâdiselerin mesuliyetini aramak niyeti ile huzurunuzda çıkmadım. Ama, bu meselelerden bahsederken, beraber çalıştığımız arkadaşlarımız gerek Birinci Koalisyonunda, gerek İkinci Koalisyonunda, gerekse ondan sonra Hükümet teşkili için yapılan teşebbüslerde kendilerini haklı göstermek, müdafaa etmek için çalıştıkları

aşikâr olarak görülüyor. Yani bütün bu gayretlerin karşısında başlıca sorumlu ben kalıyorum. Beraber çalıştığım muhterem teşekküller ve arkadaşlarım insaf ile düşünürlerse, geçen hâdiseleri daha insafli yürekle değerlendireceklerdir ve âti için hepimiz birçok dersler çıkaracağız.

Şimdi, Hükümet istifasının ve bugünkü Hükümet kurma teşebbüslerinin kabul edilen müsterek bir şartı vardır, dile getirilmiştir. İstikrarlı ve kuvvetli Hükümet kurmak, İstikrarlı ve kuvvetli Hükümet kurmak, bizim çoğunluk sisteminde alıştığımız âdetlere göre, mümkün olduğu kadar çok sayıda iktidara parti olarak gelmek ve partinin kuvvetli bir disiplin içinde, Mecliste her sözünü yürütmesi ve memlekette her istediğini serbestçe yapması manasında alınmıştır. Nispî temsilde bu şartlar esasından değişti. İlk tecrübesi bizi çetin imtihanlar karşısında bıraktı. Şimdi siyasi partilerimizden hiçbirisi yalnız başına Hükümet kuramıyor, mutlaka Karma Hükümet teşkili icabediyor. İlk günde bu ihtiyacı gördük. Birbirinden çok uzak olduğu zannolunan, sayısı en çok iki parti ile Karma Hükümet yapmaya çalıştık.

Hakikat odur ki, Karma hükümetler çok gergin duygular içinde birbirinden çok uzak kalmış siyasi teşekkülleri bir arada çalıştırmak gayesini gütmektedir, bu geçen iki sene zarfında onların bir arada çalışmasıyla vatandaşlar arasında da mevcut uzaklığı azaltmak vazifesini oldukça iyi bir surette görmüşlerdir, denebilir, faydalı olmuşlardır.

Her Hükümette olduğu gibi, nispî temsilin mecburi kıldığı Karma hükümetlerde, hükümetlerin devamlı sayı çokluğuna istinadetmesi şansı zayıftır. Bu sistemde kuvvetli Hükümet Hükümeti teşkil ederken vuzuh içinde anlaşmış parti liderlerinin ve partilerin Meclis gruplarının Hükümeti devamlı olarak yaşatmak için hulûs ile samimiyetle çalışmalarına bağlıdır. Çalışmak mümkün olmadığı zaman da, bir araya gelip “artık çalışmamız mümkün değildir, ayrılalım.” demek dürüst bir harekettir. Ve neticesi ne olursa olsun, buhranı evvelden kabul edip kısa kesme yolunu bulmaktır. Bizim bu Karma hükümetlerin zayıflık göstermesi şundan ileri gelmektedir; Hükümet gruplarla beraber teşekkül eder ve gruplar karar verir. Bir defa gruplar o kabul edilen Karma Hükümet içerisinde çalışma kararında umumi değildirler ve müttefik değildirler. Bundan sıkıntı çektik. Binaenaleyh, 150-180 kişilik bir grupla, bir parti grubu ile Karma Hükümet yapıp da işe başladığımız zaman, bunu 150-180 kişiye istinad ettiremiyorsunuz. Bir miktarının desteğine mazhar oluyorsunuz. Ve işin garibi, grup içinde sizi desteklememeye karar vermiş olan kısmı aksi reyi iltizam ederse, iştirak edenleri iptal etmiş oluyor. Onun için ilerde de, ilerdeki hükümetlerde de Karma hükümetler olacaktır ve olması da lâzımdır, ilerdeki Karma hükümetlerde de parti reislerinin ve grup mensuplarının daha Hükümete girerken ağır mesuliyetlerini her ihtimale karşı iyi hesabedip, yürütmeye karar vermeleri lâzımıdır. Bunu geçmiş hâdiselerden geleceğe intikal edecek bir hâtıra olarak naklediyorum.

Muhterem arkadaşlarım, partiler benim eski muhalefet devirlerindeki beyanatımdan da türlü vesilelerle bahsetmişlerdir. Onları da burada açıklayacağım. Yeni

Türkiye Partisi, Petrol kanunu ve Yabancı Sermaye kanunu münasebetiyle benim tâ 1954'te muhtelif toplantılarda verdiğim beyanatı zikretmişlerdir. Meselâ Petrol kanunu hususunda zikrettiklerinden anladığıma göre, bu kanunun aleyhinde bulunduğumu ifade eden beyanlarımı söylemişlerdir. Yabancı sermaye kabul edilirken söylediğim mülâhazaları tekrar etmişlerdir. Ve bugün ne fikirde olduğumu lütfen sormuşlardır:

Yalnız arkadaşşıma hatırlatayım ki, bunlar esaslı kanunlardır. Petrol kanunu ve Yabancı Sermaye kanunu. Ne fikirde olduğumu sormak için arkadaşım biraz geç kalmışlardır. Beraber Hükümet ettik, esaslı kanunlarda ne fikirde olduğumu daha işe başlarken bilmeleri lâzımdı. Beraber çalışırken herhalde öğrenmiş olacaklardır. Mademki açıldı, bir iki kelime ile bu mevzulara temas edeyim.

Petrol kanununda ben bu petrol işletmesi meselesini bizim kendi kaynaklarımızla yapmamız lüzûmuna kaani idim. Bunu müdafaa ettim. Seçim zamanı idi ve muhtelif beyanlarım da da söyledim. Petrol kanunu hususunda aksi fikirler vardı; petrol bulmak güçtür, bilhassa arayıp bulmak meselesi büyük para sarfını ve büyük ölçüde teknik kudreti icabettiren bir konudur, biz o ölçüde bir parayı bulamayız o ölçüyü elde etmek için çok zaman geçiririz diye iyi niyetle bunları söylüyorlardı. Onun için yabancı sermayeyi, Petrol Kanunu konusunda davet etmemiz lâzımdır, tezi benimle mücadele ediyordu. Ve bu tez çoğunlukta idi. Seçim zamanı çoklukta olanlar, yabancı sermayeyi istemiyor, Petrol Kanununu istemiyor tarzında bu tezleri benim aleyhimde kullanmışlardır. Seçim zamanıdır diye ihtiyat etmedim ve fikrim ne ise onu söyledim ve o seçimi de kaybettim.

Şimdi bu geçmiş hâdiseleri iki bakımdan cevaplandırmak isterim. Petrol arayıcıları çok para sarf etmişlerdir. Fakat bugün; 1954 ten beri 10 sene sonra bizim çok mütevazî ölçülerle bulabildiğimiz petrol kaynakları en öndedir. Ve bugün o hizaya gelmiş ve yeni bulunmuş bir petrol kaynağı işlememektedir. (*Sağdan ve soldan alkışlar*) Ben temenni ederim ki, ümidim de vardır ki, birçok yerlerde böyle kaynaklar bulunacaktır ve biz de bu sebeple bunlardan istifade edeceğiz.

Yabancı sermaye meselesi; yabancı sermayenin ne şartlarla gelebileceği, gerek zirai konuda gerekse endüstri konusunda, arada çıkacak ihtilâfların zarar verebileceğinde çok ısrar ettim ve bu ısrarımın yabancı sermaye kanununun yapılmasında faydaları oldu, birtakım usullere bağlandı.

Bu mülâhazaları söyledikten sonra esaslı bir Hükümette mesul olarak ve umumiyetle bir parti lideri olarak siyasi vazifemizi açık bir surette bütün dünyaya söylemek isterim. Bir kanun kabul edilirken her birimiz şu fikirde veya, bu fikirde bulunabiliriz, mücadele ederiz. O idareden sonra iktidarlar değişir, onu yapmış olanlar gider biz geliriz, başkası gelir. Mücadele etmiş olanlar iktidara gelir. Her mesuliyet alan adam ondan evvelki Hükümetin çıkardığı kanuna güvenerek işini, sermayesini getirmiş olanların kendilerine kanunla temin ettirilmiş olan bütün haklardan endişe etmeksizin istifade etmeleri şarttır. (*Bravo sesleri alkışlar*) Onun için vaktiyle o fikirde idim, evet o fikirde idim ve o fikrin isabeti var mıydı, yok muydu zaman

bunu oldukça göstermiştir. İnşallah benim söylediklerim tamamıyla yeni teşebbüs-
lere yardımcı olacaktır. Ve çıkacak yeni teşebbüsler bundan istifade edeceklerdir.
Netice ne olursa olsun Petrol Kanunu mevcuttur. Mevcudolduğu gibi tatbik edi-
lecektir. Yabancı sermaye ile kim memleketimize gelmişse emniyettedir ve kanun
ile kim memleketimize gelmek istiyorsa bütün emniyet hakları ile işinde emniyet
içinde çalışacaktır.

Kıbrıs meselesinde Adalet Partisi Sözcüsü tarafından benim beyanatıma atfe-
dilen sözleri cevaplandırmak için ona da kısaca arzı cevabedeyim:

Biliyorsunuz Kıbrıs andlaşmaları Zürih ve Londra andlaşmaları Meclise gelme-
den evvel taksim tezi, bütün siyasi partilerce, memleketçe dâva olarak ortaya atıl-
mıştı. O mücadele nihayet bu andlaşmalarla bir şekle bağlanarak Meclisin huzuru-
na geldi. Adalet Partisinin Sayın Sözcüsü orada benim beyanatımı zikretmişlerdir.
Kısaca bugün huzurunuzda belirttiğim gibi, o gün ben bu andlaşmanın aleyhinde
bulundum. Evvelce ilân edilmiş olan tezlerin, tedbirlerin, taleplerin terk edilip, daha
aşırı hal çareleri temin olunmadığından değil, enternasyonal bir zeminde, milletle-
rarası bir konferansta oturulmuş Devlet için mümkün olan faydaların sağlanması-
na çalışılmış ve bu eser meydana gelmiştir. Eserin mahzurları üzerinde, eserin arzu
edilen neticeleri vermekten âciz olduğu üzerinde ısrar ettim. Başlıca temas etmek
istediğim nokta da garanti meselesi idi. Bir Anayasa nizamı kuruluyor. Bu Anaya-
sa nizamı ihlâl edilirse ne olacak? Teminatçı Devletler müştereken buna müdahale
edecekler. Müştereken ve münferiden Müştereken müdahale bir netice vermediği
takdirde münferiden müdahale yapılacaktır ve bunun işlemesi için bir ihlâl olduğu
vakit teminatçı Devletler görüşecekler, hattâ konferans yapacaklar, ondan sonra
garantiyi sevk edeceklerdir. Şimdi, bana o zaman dendi ki, kimse gelmezse, biz mü-
dahale ederiz, ada kırk mil uzaktadır, istediğimizi yaparız.

Ben bunun güçlüğüne anlatmak için, derhal harekete geçmek imkânı olmak
lâzımdır. Uzakta bulunan bir adanın ve ihtilâtları olan, dostları, müşterek menfaat
sahipleri devletler olan bir adanın ihlâl halinde yola getirilmesi için, derhal hareket
edilecek imkâna sahip olmak lâzımdır.

Niçin yapmadınız diyorlar.

Derhal hareket imkânı yoktu ki. “Bu mesele çıktı, niçin derhal müdahale etme-
diniz, vakit geçirmeden, şüphe eder etmez..”

Şüphe eder etmez hemen müdahale etmek hakkını vermezler insana. Zaten
derhal müdahale mekanizmasının işlemesi, vakanın meydana çıkmasına ve temi-
natçı devletlerin müzakere etmesine, konferans yapmasına ve mutabakat araması-
na bağlıdır. O olmazsa münferit müdahale hakkı kullanılacaktır. Biz de böyle yap-
tık. Sonra baskın, işgal, âni hareket ancak taarruz eden bir adamın, taarruz etmek
istiyen bir adamın yapabileceği bir askerî harekettir. Onu söylemek istiyorum. Ta-
arruz fikrinde olmıyan bir taraf âni hareket edemez. Ben askerî bakımdan, stratejik
bakımından şartını söylemek istedim. Siz âni hareketten bahsediyorsunuz; “Âni ha-
reket yapmak lâzım.” diyorsunuz. Bu Andlaşma böyle bir harekete imkân vermez.

Andlaşma böyle bir harekete imkân verse bile, uluslararası hukuk ve o zamandan beri çok daha gelişen uluslararası münasebetler böyle âni hareketlere imkân vermezler. Şimdi, bu şartlar altında Kıbrıs'ta müdahale hakkımızı işlettik. İnsaf ile düşünmek lâzımdır; konuştuk, müracaat ettik, müzakere ettik, muhaberat tariki ile her türlü yolları aradıktan sonra münferit müdahale hakkımızı kullanacağız dedik, Gayet haklı ve hukuk nizamına dayanan bir davranışla kendi muahede hakkımızı kullanmak istedik, ondan sonra bizimle beraber teminatçı olanlar derhal; beraber hareket edelim dediler, iş bu mecraya girdi.

Vaka ayın 21 inde patladı, biz ayın 25 inde bütün bu safhalardan geçerek müdahaleye karar verdiğimizizi tebliğ etmeye muvaffak olduk. 4 gün zarfında Vaka, ayın 21 inde otomobille giden bir Türk ailesi ile polis arasında geçen bir mücadele ile başladı ve bu mücadele âdi bir zâbıta vakası mıdır, bunun mabadı ne olacaktır, diye gece gündüz takibettik, eksik malûmatlar saiki ile ayın 25 inde, müdahale etmek mecburiyetinde olduğumuzu bildirdik. İngiliz gazeteleri, Türklerin süratli davranışlarıyla, süratli davranarak tek başlarına müdahale hakkım kullanmaya karar vermeleriyle müşterek müdahaleyi tahrik etmiş, içtinabı mümkün olmaz hale getirmiş olduğunu yazmaktadırlar.

Âti için de Kıbrıs meselesinin tam huzur içinde işlenmesi için garantör, teminatçı devletlerin hem müşterek müdahaleleri, hem de vaktinde müdahalelerinin lüzumlu olduğu sabit olmuştur.

Şimdi, politikamız nedir derler. Ne düşünüyorsunuz, ne yapacaksınız? Hep bunlar soruluyor.

Muhterem arkadaşlar, teminatçı devletlerin teminatına bağlanmış olan uluslararası bir Anayasa nizamı ihlâl edilmiştir. Bunun kabili tatbik olmadığı iddia edilmiş, bu Anayasanın, milletlerin haklarına uygun olmadığı ileri sürülerek Kıbrıs Cumhuriyetinin başında bulunanlar istedikleri gibi Anayasa tadilatı yapabileceklerini iddia etmişlerdir. Bütün bu karışıklıkların sebebi, idarenin başında bulunanların halkın istinadettiği müeyyideleri kaldırmak fikrinde olduklarını mütemadiyen söylemeleridir. Biz hukuk Devleti olarak milletlerin haklarını bu haklar vardır ama milletlerin zaman zaman kazandıklarına mukabil taahhütleri vardır ve hakları milletlerarası birtakım taahhütlere bağlanmıştır.

Devlet vardır ki, siz, komşu olan bir başka devletle birleşemezsiniz demişlerdir. Birçok büyük devletlerin emniyetleri mülâhazası onu, bugünkü hali ile, bugünkü istiklâline kavuşmak için böyle bir taahhüt almaya mecbur etmiştir.

Kıbrıs Cumhuriyeti müstakil olarak kurulduğu vâkit başlıca alâkadar olan devletlerden Türkiye, Yunanistan ve İngiltere adada kalmışlar. İngiltere birtakım taleplerinden vazgeçmiştir. Taksim diyormuş, ondan vazgeçmiş, ilhak diyormuş ondan vazgeçmiş. Birtakım üslere ihtiyacı varmış, onları aldıktan sonra gerisinden vazgeçmiş. Bu vazgeçmelere mukabil orada yaşıyan insanların haklarını hukukî müeyyidelere bağlamış ve bu müeyyideleri de ayrıca teminatçı devletlerin müdahalelerine bağlamış. Onun karşısında çıkıp; "ben istediğimi yaparım, onların hiçbirini

tanımam” şeklinde bir iddia, hukuk dışıdır. Mesele, buradan çıktı. Bu ihlâl niyetlerinin manzarasının ve iddialarının her çeşit görülmesinde Hükümet vaziyet almıştır. Teminatçı devletlere söylemiş, kendi Kıbrıs Cumhuriyetine söylemiş, konuştuğu zaman söylemiş, yazıyla söylemiştir. Bu teminatçı devletlerin rızasıyla, kararlariyle takarrur etmiş bir Anayasadır. Bunun tek taraflı ihlâli mümkün değildir. Bunu kabul etmeyiz, böyle bir teşebbüs olursa Kıbrıs meselesi arada hiçbir terkip yokmuş gibi dâvanın başına rucu eder. Bunu Kıbrıs Cumhuriyetinin Başkanı bizim misafirimiz olduğu zaman aramızda konuşmuş ve söylemiştik, kendilerine.

Şimdi, Muhterem Senatoyu temin ederim ki Kıbrıs meselesi başladığından beri ahdi olan haklarımıza uluslararası münasebetlerin bütün icaplarına dikkatle riayet ederek işi evvelâ münferit müdahale zaruretinin kabul edilmesine vardırdı. Ondan sonra müşterek müdahale başladığı vakit, bunun da tatbikini dikkatle yakından takibediyoruz.

Şimdi politikamız; ilk politika ve lâzım olan şey şudur; Bir defa imdada süratle emniyet ve huzur teessüs etmelidir. Bu henüz teessüs etmemiştir. İngilizlerin idaresinde Türk ve Yunan kıtalarının subaylarından ve diğer lâzım olan azanın iş-tirakiyle bir idare kurulmuştur. Bu idare bir kargaşalık, bir anarşi devrini teslim almıştır. Her gün ilerliyerek bir emniyet nizamını tesis etmeye çalışmaktadır. Bir defa bu ele geçsin. Dikkatle takibettiğimiz budur. Hâdiseler, geniş ölçüde memleketimizde teessüre sebeb olmuştur. Bütün haberler esaslı bir kaynaktan gelmemektedir. Lefkoşe’de savaş içinde bulunanların, can ve mal kaybına uğrıyanların Kıbrıs’ın diğer merkezlerinden haberleri yoktur. Orada, bulunanların verdikleri bilgiler do sarıh ve kesin değildir. Başta bulunan Kıbrıs İdaresinin Hükümeti itimada şayan bir bilgi verecek durumda değildir. Veremiyor, vermiyor. Bu şartlar altında ayın 26’sından beri Kıbrıs’ta üçlü idare teşekkül etti. Bu müddet zarfında emniyeti ve huzuru tesis için çalışıyorlar. Gece gündüz işittiğimiz her vakayı takibederiz. Hiçbir taşkınlık hareketini terviç etmeyiz. Bir an evvel vatandaşların, tam bir vukufle Kıbrıs’taki vakaları isabetle takibetmelerine imkân vermeye çalışıyoruz. Ve Kıbrıs’taki Türk Cemaatinin emniyet içinde yaşaması için bütün imkânları temin etmeye çalışıyoruz. Vazife vaktinde görülmüş, âzami süratle tedbirler alınmış, en güç olan müşterek müdahale nizamının işlenmesi temin edilmiş, ondan beri de emniyetin tesis edilebilmesi için bütün gayretler mütemadiyen takibolunmuştur. İlerde ne olacaktır, deniyor. Bir kere bu şekilde vaziyet istikrar bulsun, ondan sonra ilerde ne olacağını ayrıca görüşürüz.

Yüce Senato şundan emin olabilir ki; Londra ve Zürih andlaşmalarının bize haklarımızı tanıyan, onların işlenmesini vesikalara raptetmiş olan vesikalar olarak, senetler olarak kıymetli tutuyoruz. Bunların hulûs ile, dürüstlükle tatbik edilmesini takibedeceğiz. Bu çıkan hâdiseler bunların ne kadar dürüstlükle tatbik edilebileceği hususunda büyük ölçüde ders verecektir ve miyar olacaktır. Bu derslerin ve lüzum görülen tedbirlerin meydana çıkması için evvelâ ortalığa sükûn gelmesi ve bir idarenin ahvale hâkim olması lâzımdır. Üçlü idarenin bunu temin etmesini istiyoruz.

Muhterem arkadaşlarım, partilerimiz reform işlerinde, bilhassa toprak reformunu ele almışlardır. Ve toprak reformunun şartları ve meseleleri üzerinde fikirlerini söylemişlerdir. İlk önce teşekkürle kaydetmeliyim ki, partiler her iki muhterem Mecliste de toprak reformuna aleyhtar olmadıklarını söylemişlerdir, tatbikini istiyorlar, birtakım eksik gördükleri noktaları savunuyorlar. Mesela; bugün Adalet Partisi Sözcüsü, toprak dağıtmakla, mesele hallolmaz, buyurdular. Zaten bu reformu yalnız toprak tevziinden ibaret saymadığımızı programımızda, da söylediğimizi zannediyorum. Zirai reform beraber yapılacaktır. Toprak dağıtılmış olan, toprağı olup da bunları işletecek vasıta ve imkânı bulamıyanlara yardım etmek, reform içindedir. Bunun gibi, toprak reformu içinde büyük bir zirai reform mânasını beraber sayıyoruz. Kezalik krediler üzerinde durulmuştur. Gerek Ziraat Bankasının yardımını sağlamak, gerekse kooperatifler yoluyla çiftçilerimize faydalı olmak lüzumu öngörülmüştür. Bunun tedbirlerini alacağız ve kanun şeklinde huzuruza geldiği zaman bu hususta etraflıca görüşeceğiz.

Münâkaşaları bitirirken bir iki noktaya da temas edeyim; Plânlama tatbiki. Şimdi muhterem üyeler, Adalet Partisi sözcüsü; buradaki Hükümet teşebbüsleri esnasında Adalet Partisi lideriyle konuşurken benim kendisine yalnız muhalefet olarak Hükümeti destekleyip desteklemeyeceklerini sorduğumu, yani ne suretle yardım yapacaklarını sorduğumu söylemiştir. Her partiye bunu sordum; bizimle işbirliği yapmak istediklerini, koalisyonda işbirliği yapmak isteyip istemediklerini, onların yardım arzularından istidlal etmeye çalıştım, Yalnız C.K.M.P. ile aramızda iyice anlaşma bulunduğunu zannediyorum, Onlara sordum. Sayın Gümüşpala, benim; “nasıl yardım edeceksiniz” şeklindeki, soruma beraber iş yapmak, beraber çalışmak imkânını derhal karşıladı. “Biz murakabe vazifesini ifa etmek için muhalefette kalmayı iltizam ediyoruz. Zaten C.H.P. ile beraber çalışmak, prensibolarak ayrıldığımızdan dolayı mümkün değildir, onun için bunu beyanlarımızda da Söyledik kesin kararımızdır. Muhalefet olarak murakabe vazifesini yapmak istiyoruz” dedi. Prensip ihtilâflarına misal olmak üzere plânlamadan aramızda bahis geçti. Plânlama için Sayın Gümüşpala’nın bana söylediği “plânsız kalkınma bahis konusu değildir. Fakat mevcudolan plân, nazari, aşırı devletçi, ve özel teşebbüse kâfi saha bırakmıyan bir plândır, onun için tadili ve islâhı lâzımdır”, dediler. Yani, bizim eski hükümetlerde ve yeni Hükümet teşkilinde başlıca dâva olarak ele aldığımız plânın yürütülmesi, plânlamanın tatbiki, konularında aramızda esaslı bir ihtilâf vardır. Bir defa “mevcut plân yürütülmelidir” diyor. Diğer partilerle beraber çalıştığımız zamanlarda, plânın tatbiki hususunda aramızda bir ihtilâf olmadı. Yalnız her plânın tatbikinde birçok münakaşalar oldu; fakat plân, başlıca ihtilâf noktası olarak ayrılmaya zemin olmadı. Başka türlü oldu; Y.T.P. Plânlamanın idaresini kendi idaresine almak istiyordu. Evvelce bu ihtilâf çıktı. Buna muhalefet ettim. Sonra, bu seferki buhran sırasında, yeniden Hükümet kurulacağı zaman, bu mesele bir daha ortaya geldi. Nitekim Y.T.P.’nin Genel Başkanı Sayın Alican dün Millet Meclisinde de; benim plânlamayı hayatımın bir ideali addettiğimi, bunu takdir etmekle beraber, kendisinin de buna büyük ölçüde ehemmiyet verdiğini zikretmişlerdir. Adalet Partisinin Liderinden böyle bir şey işittim, diğerlerinden böyle bir şey işitmedim.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, plânlama çok taraflı bir iştir. Ve âletin işlemesi için en mühimleri olan; “iyi tetkik etmeli, iyi hazırlanmalı, ihtiyaca kâfi bir eser vücuda getirmeli.” bunların hepsi doğrudur. Ama meydana ne eser getirmeniz onun işlemesi için barut lâzımdır, para lâzımdır. Para meselesi her plânlamanın en önde gelen meselesidir. Ve finansman meselesi iç ve dış olarak dış yardımı temin etmeğe, iş yardımı sağlamağa bağlıdır. Bugünkü münasebetlerde ve bugünkü yardım prensiplerinin anlaşılmasında, esaslı nokta budur. Ve siyasi partiler için güç olan mesele, bu hakikati vatandaşa açıkça söylemek cesaretidir. Kalkınma istiyoruz... Mutabıkız. Plân yapıyoruz... Mutabıkız. Ama bunun vasıtasını vereceğiz; bunu söylemek lazımdır.

Şimdi, bu iç finansmanın temin edilmesi meselesi yalnız kendi işimizi görmek için, yatırım yapmak için, kaynak tedarik etmek değil, dış yardımın da gerçekleşmesinin buna bağlı olmasıdır. Gelişmekte olan memleketlere yardım yapan devletlerin üzerinde önemle durdukları prensip budur. Yeter nisbette vergi almıyan memleketleri, kendi mükelleflerinden vergi alarak beslemenin herkes aleyhindedir. Yeteri kadar Türk lirası bulamadığımız işler için yardım veya kredi olarak dolar verilmiyeceğini her vesile ile söylemektedirler. Onun için programda vatandaşlarımıza ve Büyük Meclislere plânlamayı yürütmek için lâzım olan kaynakları adaletle, isabetli yerlerden şüphesiz temin etmek zarureti daima işaret ettik.

İşçi Partisinin mülâhazalarına da kısaca cevap arz etmek isterim. İşçi Partisi, bozulan Hükümetlerin niçin bozulduğunun teferruatıyla ilân edilmediğini söylemektedir. Arz ettiğim gibi bu konuya teferruatıyla temas etmeğe lüzum görmüyorum. Zannediyorum ki umumi efkâr bunları kâfi derecede biliyor. *(Duyulmuyor sesleri)*

Diğer sorulan hususlar, “Okuyup yazma olacak mı?”, “Sosyal tedbirler alınacak mı?”

Bu işe İşçi Partisi çok meraklıdır. *(Gülüşmeler)* Emin olsunlar ki, 27 Mayıs’tan sonra bütün Hükümetler sosyal adalet meselesinde birinci derecede hassas olmuşlardır. Bu hususu Anayasaya temel esaslar olarak geçirmişlerdir ve bu işler nazariyatta da kalmamış, iki senelik Hükümet zamanında geniş ölçüde tatbikat sahasına girmiştir. Ve muhterem arkadaşlarım, sosyal adalet için işçilere, işçi hayatına tatbik ettiğimiz yeni kanunların yalnız güçlük veren, münakaşası açık bir surette göze çarpan misallerini biliyoruz. Kolaylıkla ve anlayışla işliyen taraflarında bilgimiz azdır. Meselâ; toplu sözleşme için meydana, hepimizin hatırında olan bir iki misali kolaylıkla zikredebiliriz. Fakat bu üç dört ay zarfında yetmişe yakın toplu sözleşme işverenle iş gören arasında yapılmıştır ve hiç kimse duymamıştır.

Demek istiyorum ki, büyük ölçüde tatbikatın büyük kısmı muntazam işlemektedir. Aşırı vaziyet alanları bizzat işçiler ve umumi efkârın murakabesi kolaylıkla iyi istikamete yöneltmektedir.

Okuyup yazma meselesi eski dâvamızdır. Eğitim, öğretmen dâvasında bütün ihtiyaçlarımız görülecektir. Plânlı devrede esas olan nokta, bütün ihtiyaçların bir

senede, 5 senede bütün millet için temin olunamıyacağının bilinmesidir. Mutlaka sıraya konulacak ve ihtiyaçlar birbirinden sonra temin edilecektir. Sırayı kabul etmek sırasına razı olup sabretmek, plânlama devrindeki milletlerin her şeyden evvel alışıp rıza ile kabul edecekleri bir disiplindir.

Muhterem arkadaşlarım, bizi programla huzuruza getirilen mülâhazaların esaslarını umumi hatları ile arz etmiş bulunuyorum. Daima irşadınızda, lûtfunuza ve Hükümetin doğru yola gitmesi için uyarmalarınıza ihtiyacımız olduğunu arz ederiz. Plânlamanın mutlaka muvaffak olacağına, muvaffak olması lâzım geldiğine inanıyoruz. Yüce Senatonun aziz üyelerine yürekten saygılarımı sunarım. (*Şiddetli alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar vakit, ilerlemiştir. Saat 15.00'te toplanmak üzere oturuma ara veriyorum.

Kapanma saati: 13.15

İKİNCİ OTURUM**BAŞKAN** — *Enver Aka***KÂTİPLER:** *Nevzat Sengel (Cumhurbaşkanınca S.Ü.)**Neşet Çetintaş (Yozgat)***Açılma saati:** 15.00

BAŞKAN — Oturumu açıyorum, Hükümet programı üzerinde müzakerelere devam ediyoruz, söz sırası Sayın Dikeçligil’de.

HÜSNÜ DİKEÇLİGİL (Kayseri) — Muhterem arkadaşlar; bu, üçüncü Hükümet programı oluyor. Her programa bakacak olursak birbirinden farksız olduğunu görürüz. Yalnız, bu programda bir hususiyet var. Demokratik nizamın gelişmekte olduğunu kaydediyor. Hakikaten demokrasinin Türkiye’de zaman itibariyle geliştiğini görüyoruz, Yalnız arada bir fark; koalisyon Hükümetleri dağılmış olmasına rağmen yine de demokratik nizam devam etmektedir. Fakat bendenize göre bu programda bazı noksanlıklar var. Bilhassa bu bir siyasi edebiyat manzarası arz ediyor. Bu siyasi edebiyat yani Hükümet programı, bir siyaset edebiyatından öteye geçemiyor, gibi geliyor bana. Zira bilhassa halkın refahından bahsederken, halka külfet yüklüyor. Bu meyanda yeni iki bakanlık kuruluyor. Hali hazırda Hükümet kadrolarında 230 586 memur var. Bütçemizin yüzde 55 i buraya gidiyor. Üstelik bir Köy Bakanlığı ile bir de Enerji Bakanlığı kuruluyor. Köy Bakanlığı köye yardım edecektir. Ama, bu Köy Bakanlığının kuruluşu ile köylüye yük olacak yeni kadrolara ihtiyaç vardır. Memur kadrosu biraz daha fazla artacak ve genişleyecektir. Dolayısıyla de vergi miktarı artacak. Biz köylüyü refaha kavuşturalım derken, köylümüze külfet yükleyeceğiz. Bence gittikçe genişliyen bir bürokrasi nizamında, yani memurların sayısının alabildiğine arttığı bir nizamda Hükümet, programında böyle bir genişleme değil de daralmayı düşünecekti ve düşünmeliydi de.. Ama burada bu olmamıştır. Şimdi Köy Bakanlığı ne yapacak? Nafia, Maarif bunların işini görüyor. Diğer bakanlıklar hakeza. Bu, ortada yalnız bir insana sandalye temininden başka bir şey değil gibi geliyor bana. Hakikaten köylü, “Gölge etme başka ihsan istemem” diyor. 635 milyon liralık bir vergi geliyor. Arkasından bu da kâfi gelmiyecek tahmin ediyorum ki, bu bakanlıklara bir makam arabası, diğer taraftan memur kadrosu gibi meseleler daha ziyade halka yük olacaktır. Ayrıca yine bu arada siyasi bakanlıklardan bahsediliyor. Siyasi bakanlıklar da kurulduğu takdirde araba saltanatı biraz daha artacak. Bu memleketin gittikçe artan memur kadrosuna, araba saltanatına değil de; bence, gittikçe kadroların kısılmasına ve tasarrufa imkân verilmesine ihtiyaç vardır. Hükümetin programında tasarruftan bahsederken alabildiğine yeni bakanlıklarla, siyasi bakanlıklarla karşımıza çıkması, tasarruf zihniyeti ile kabili telif olmasa gerekir.

Yine bu programda Avrupa’ya giden işçilerimizden bahsedilmektedir. Avrupa’ya giden işçilerimiz yurda döndükleri zaman bu işçilerin iş gücünden nasıl faydalanılacağı üzerinde katiyen durulmuyor. Hâlbuki bizim için en kuvvetli bir kaynak olan Avrupa’ya gönderdiğimiz işçilerimizden ilerde nasıl faydalanılacağı

hususunda plânlamanın ve aynı zamanda Hükümet teşkilâtının bu mevzu üzerinde durması iktiza ederdi. Bu da olmuyor. Ve bilhassa maarif programında muğlâk meselelere tesadüf ediyoruz. Deniyor ki programda, “Bunun yanında Millî Eğitime, Anayasamızda en güzel ifadesini bulan Atatürk ilkelerine, Batı uygarlığının temel ilkelerine, sosyal düzeni ve millî kültürel değerleri yaratacak ve geliştirecek bir hüviyet verilecektir.” Şimdi bu cümleye bakacak olursak, bundan evvelki kabinede ele alınan Millî Eğitim Bakanlığının tutumu nedir ve ne olmuştur? Batı kültüründen maksat nedir? Batı kültürünün hangi taraflarını alacağız ve hangi taraflarını almıyacağız? Bunlar bizce meçhuldür. Ve diğer taraftan, “Millî eğitim alanında sosyal bir gelişim ve düzenleme” denilince: Müdürlerin ve müdirelerin yerlerinin değiştirilmesinden başka birşey olmayacak gibi geliyor bize Nitekim bundan evvel de öyle olmuştur. Aynı Bakan Bey yerinde kaldığına göre öyle olacaktır. Ve bu mesleki tam manası ile huzursuz kılıyor ve meslek içerisindeki ayrışmalar daha çok göze batıyor. Öğretmenlik mesleki cazip bir hale getirilecek, deniyor. Bu söz çok söylendi daimi bu suretle öğretmenler okşandı ama hangi şekilde, hangi bakımdan cazip bir hale getirildi veya getirilmektedir? Ve biz bunları da göremiyoruz.

Sadece, öğretmenlere bir boru çalınıyor, “öğretmenler zamanla siz de refaha kavuşacaksınız. Şu gelecek, bu gelecek” deniyor. Fakat arkasından hiçbir şey geldiği yok. Mevcut kanunlar dahi çıkmıyor. Bu zamana kadar ders ücretleri kanunları dahi çıkamamıştır ve çıkmamaktadır. Bu bakımdan Hükümet Programı, bence daha ziyade, bir vait programıdır. Tahakkuku ne dereceye kadar olacak?

Yine Hükümet programı hazırlanırken sosyal zemin düşünülmemiştir. Mütemadi bir surette sosyal zeminden ve reformlardan bahsedilmiştir. Ama, içtimai zemin buna, müsait midir, değil midir, hangi yönlerden yapabiliriz, hangisini yapabiliriz? Bunlar söylenmemiştir. Bir vait programı olarak kalmıştır, Sosyal adalet ve sosyal cemiyet teranesi alabildiğine söylenmiştir. Bu memleket içerisinde aksaklıklara da yol açmıştır. Bu, sosyal adalet prensibinden bahsedilirken acaba, memleket içerisinde bugün kadar sosyal adalet prensibi hangi bakımlardan geliştirilebilmiştir veya geliştirilecektir?

Devlet dairelerine giren bir vatandaş diğer insanlarla aynı muameleyi görebilecek midir? Bunun hasretini çeken ve bunu bekliyen halk elbette bunu da göremiyecektir. Hâlbuki halk, idari sistemde bir müsavat istemektedir. Ayrıca, sosyal adalet prensibi yavaş yavaş memleket içerisinde sermayenin kaçışına da yol açmaktadır. Çünkü bu deyimler başka istikâmetlere aktarılıyor ve başka istikâmetlere doğru yol alıyor. Nitekim, halkın bir taraftan da vergi vermemesinin sebebi itimatsızlıktan ileri geliyor. Bu itimadı bu vasatı yaratmadığımız müddetçe halktan normal vergi alacağımıza ben kaani değilim. Aynı zamanda, Hükümetin şu bakımlardan da dikkat nazarını celbetmek isterim.

Şimdi memleketimizde bizim tasarruf bonoları diye bir meselemiz var. İçtimai adaletten bahsedilince, tasarruf bonoları nerelere gidiyor? Tam mânasiyle tasarruf bonoları, muayyen bazı ellerde toplanmaktadır. Bu bonoları alan adamlar bunları satanlardan düşük değerden yani rayiç fiyatından az değerde mesela yüzde 50-60

noksanı üzerinden alıyorlar. Bunlar günün birinde muayyen ellerde teraküm edecek ve içtimai adaletten bahseden Hükümet bunun altından kalkamayacaktır ve kalkamaz olacaktır. Onun için bu tasarruf bonolarının nerelerde ve kimlerin elinde toplandığı hususunu Hükümet nazarı itibara almalıdır. Burada alınmamıştır.

Muhterem arkadaşlar; yine gönlümüz isterdi ki Hükümet Programında memleketimizde gelişmekte olan ve hiç de umursanmıyan bir düzensizlik vardır. Bu düzensizlik bilhassa memleketimizde huzursuzluk yaratmaktadır. Bu huzursuzluk bilhassa sol faaliyetlerin artması keyfiyetidir. Hükümet, programında bu hususta da lakayt kalmıştır ve kalmaktadır. O bakımdan gönlümüz isterdi ki, şu son zamanda Hükümet kuvvetleri bir vasat üzerine otursun ve dayansın. Böyle azınlık bir şekilde kurulacak bir Hükümetin memleketimize sulh ve sükûn getireceğine bendeniz kaani değilim. Bu intikal devrinde Hükümet kurulurken kuvvetli bir vasat üzerine oturtulması ve siyasilerin bir araya gelip, hissi taraflardan kaçınarak memleketin bünyesini derinden derine tetkik etmeleri ve düşünceleri iktiza ederdi. Bu düşüncelerinden sonra, kuvvetli bir Hükümetin nasıl kurulacağı meselesini liderlerin bir araya gelip enine boyuna araştırmaları iktiza eder. Kanaatimizce Türkiye’imizde Kıbrıs meselesinin ortaya çıktığı şu günlerde çok kuvvetli bir Hükümette ihtiyaç vardır. Bu Hükümetler de millî bir koalisyonla tahakkuk edebilir. Yoksa azınlığa dayanan bir Hükümet sistemiyle memleket meselelerinin halledileceğine kaani değilim. Çünkü bu Hükümet zemini ve vesatı tam mânâsıyla düzeltecek bir durumda değildir. Elbette ki, Senatamızda bunları konuşmanın yeri yoktur. Sebep geline Hükümet senatörlerden güvenoyu alacak değildir. Onun için dinleyip ayrılacaktır. Bu suretle bizde kendi fikirlerimizi burada aktarmış olacağız. Zamanımızda Türkiye’mizin iktisadi, siyasi hayatında, siyasi tarihinde bir İttihat ve Terakki politikası mevcuttu. Bu İttihat Terakki politikasına devam edildiği müddetçe ve daimi surette bu ittihat ve Terakki politikası güdüldüğü müddetçe Türkiye’imizde istikrarlı hükümetlerin kurulacağına bendeniz kaani değilim. Onun için kemali samimiyetle İttihat Terakki politikasından vazgeçilmeli ve yine kemali samimiyetle memleket meselelerine eğilinmelidir. İnşallah Hükümet bunda muvaffak olur. Ama Hükümetin bu tutuşu ile ve zemin de hazırlanmadığı müddetçe aynı zamanda topluluğa da dayanmadığı müddetçe muvaffak olacağına bendeniz kaani değilim.

Hürmetlerimle. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Ahmet Yıldız.

AHMET YILDIZ (Tabii Üye) — Sayın Başkan, Üçüncü İnönü Hükümetinin sayın üyeleri, sayın senatörler; ben bir konuşma hazırlamıştım, yazılı bir konuşmayı okuyacaktım. Fakat, görüşmelerin akışı böyle önceden hazırlanmış bir konuşmanın sınırları içinde kalmıyacak bir şekilde düşüncelerimi temennilerimi sunmaya beni zorladığı için hazırlıklı olmayan fakat, bazı noktalara dayanarak bir konuşma yapmak istiyorum.

Evvelâ peşinen şunu arz edeyim ki, cidden gelişmeleri hoşnutlukla karşıladım. Dün bir yaylım ateşi şeklinde başlayan siyasi tartışmalar, bu sabahtan itibaren bir mütareke, bir uzlaşma ve bir işbirliği atmosferine girmiş bulunuyor.

Ben görüşlerimi sunarken siyasi hiçbir zümreyi veya kişiyi ne yermek ve ne de övmek gibi bir ön yargı ile konuşmıyacağım. Hukukî statüm ve siyasi hüviyetimin gereğini samimî inanışlarımı, objektif kıstaslar içinde ve mümkün olduğu kadar acık ve kesin ifadelerle sunmaya çalışacağım.

Konuşmamın başında, üzerinde ehemmiyetle durmak istediğim bir noktayı peşinen arz edeyim: Şuna samimiyetle inanıyorum ki, bugün Türk politik yaşantısında en büyük noksan, başlıca siyasi teşekküllerimizde, Türk siyasi hayatına yön verecek nitelikteki teşekküllerimizde bir strateji noksanı vardır. Gerçekten stratejinin hatalarını taktikle düzeltmek çok pahalı bir metottur. Onun için, ana yönü ve yöntemini bulamayan ve daima dümen kıran, buhranlara da bu yüzden sebeb olan bir tartışma ortamı yaratılıyor. Eğer, beni bağışlarsanız, bir hususu belirtmek isterim; Korkunç hatalar içinde bulunduğumuz kaygusunu beslemekteyim. Politik yaşantımıza. Devlet yönetimine etkisi olabilecek teşekkül ve kişiler beni bağışlarsa bir teklifimi sunacağım. Bir an için bölgesel etkilerden, parti baskılarından, ön yargı, özel kapris ve komplekslerden tüm olarak sıyrılıp, psikomoral bir gözetleme noktasından sosyal akışımızı politik gelişmelerimizi bir perspektif içinde görelim. Bunu görürsek, böyle noksan olduğunu belirtmeye çalıştığım politik stratejimizi tesbit de zannederim ki, köklü bir eleştirine yapabiliriz. Ben bunu yaparken, yakın geçmişten bugüne ve geleceğe ait projeksiyonları da ihtiva eden bir panoroma çizmek istiyorum.

Geriye dönersek; kısaca toplumsal yaşantıda, ulusal yapıda ihtilâller birer operasyondur. Böyle bir operasyonu geçirdikten sonra henüz nekahat devrinde iken, hastalığı artıracak türlü etkenler başıboş, aşırı saldırılarla toplumu rahatsız etti. Bunları üzüntü ile belirteyim ki, kontrol edemedik. Bazan bu önünü göremiyen, sınırını bulamayan ve zorla kabul ettireceğini sandığı birçok fikirlerin arkasından koşan, miktarı da çok olmıyan insanların yarattığı buhranlar öyle anlar oldu ki, bir kaosa kadar toplum yaşantımızı itti. Bu kadar içinde kurulan yahut da bu dalgalanma içinde kurulan karma Hükümetlerin yıkılışı da, dikkat buyurulursa, aynı etkilerden kurtulamadı. Dünyada karma hükümetleri yıkan nedenler, bizim Hükümetlerin yıkılışında yoktur. Ne bir sosyal kalkınma sorunu yüzünden bir fikir çatışması, ne ekonomik ilke ve metotlar yüzünden bir çatışma, ne de kalkınmamızı tüm şekilde ilgilendiren ilke ve metotlardaki bir görüş ayrılığından çıkmadı. Demin arz ettim ve özellikle bizim bu pek dalgali geçen iki yılımızın türlü baskıları altında oldu ve yıkıldıktan sonra da her yıkan veya yıkmakta rolü olanlar bundan pişman oldu. Görülüyor ki; bu, dirayetini, takdirini kullanmakta bir gecikme ile ancak sosyal akışa bir etki yapabildi. Gelecekte şöyle bir geriye dönersek hepimiz, zannederim ki, pek çoğumuz bundan mahcubiyet duyarız.

Bugüne gelelim; bugün Türk toplumu olağanüstü bir oluş içinde birçok buhranlara gebe, birçok çevrelerde kararsızlık eylemleri arz ediyor. Bıkkınlığı teşvik edenler ve tabiatı itibarıyla bıkkınlığı seçenler ve bir türlü dış baskılar içerisinde bulunan bir toplumsal hayattayız. Sizin veya benim prestijim, şu partinin kazanması veya bu partinin kaybetmesinin çok üstünde, hepimizi aynı derecede ilgilendiren

büyük olaylar içinde bulunuyoruz. Bu olaylarda yanlış kanılara varmamızı belki de etkileyen bir demokrasi anlayışı da meydana çıktı, buna da yüksek müsaadenizle değinmek isterim. Partiler her şeyin üstündedir. Partiler hattâ, ulusal yararların da üstündedir. Çünkü Anayasa; partileri, demokrasinin ayrılmaz unsurları saymıştır. Anayasanın bu kaydı tek parti sistemine gidilmemesi, çok parti bulunması içindir. Yoksa bütün Devlet kurumları demokrasinin aynı derecede ayrılmaz kurumlarıdır. Öbürlerini yok edip, hepsinin üzerinde partileri içine alan bir görüş değildir. O bakımdan şimdi partileri bütün bunların üzerine çıkaran bir görüş affedersiniz demokrasiyi dejenere etmeye doğru götürür. Ve parti aleyhtarı akımlar işte böyle bir görüşten kuvvet alır. Bu bakımdan Anayasanın bu maddesini yanlış anlamadan; evet tek partiye gidilmez, partiler demokrasinin ayrılmaz unsurlarıdır ama, yalnız bunlar değildir. Bunlardan çok daha önemli toplumsal kurumlarımız vardır, Yaşadığımız dönemi birkaç ana çizgi ile çizerken, ne kadar ivedi davranmanız gerektiği hususunda bir kanı veririm sanıyorum. Bütçeyi bile henüz görüşüp bitiremedik, hattâ Bütçe Komisyonunu bile kaç gündür kuramıyoruz. Çünkü, “İktidar ne olacak, kim olacak, Anayasadaki oran nasıl kurulacak?” tereddütleri içerisinde Bütçe Encümeni bile paydos olmuş.

Sonra karşımıza alıp konuşmaya bile tenezzül etmiyeceğimiz bir kimse, bu iç çekişmemizden yararlanarak bize kafa tutacak kadar aşırılık içinde bulunabilmektedir. İşte bu, bizim bu zaafımızdan faydalanılmanın tipik bir örneği... Hükümet Programında ve Sayın Milli Savunma Bakanının NATO Konferansındaki beyanlarını okuyoruz. Türk Silâhlı Kuvvetlerinin tüm olarak, miktarı ve teşkilâtının, türlü yönlerden bir değişikliğe gitme zorunda olduğu” söylenir. Ve ayrıca plânlı bir ekonomi döneminin birinci yılından ikinci yılına intikal ediyoruz; bütün bu büyük olaylar içinde iki ay oluyor ki; “fiilen” diyeceğim hukukan mevcut ama “fiilen” diyeceğim Hükûmetsiziz.

Bütün bu duruma göre, Hükümet programı üzerinde yapılan tenkidlere bir dönelim. Beni bağışlarsanız, bir gelişme olmasına rağmen bu, ümit verici olmaktan çok uzak “sen” ve “ben”e fazla yer veren, hatta başbaşa konuşulan şeyleri kürsüye getiren, nerede ise kavramını ve anlamını değiştirecek kadar insanı tereddüde sevk eden konuşmalar dinledik.

Ben bir şey arz edeyim, önemini belirtmek bakımından... Çok aşırı görüş ayrılıklarına düştüğümüz birçok politikacıların zamanımızda bize söyledikleri o kadar lâflar vardır ki, onların bir tanesini söylemek “çok önemli bir koz bize verildi ama, bir sır saklama, böyle şeyleri her an ortaya atmama, alışkanlık ve bu tutma Devlet otoritesinin verdiği yetkiyi her an kendi prestiji için kullanmama olanağına saygı dolayısıyla bunların bir tanesini dahi ortaya atmaktan kaçındık. Onun için bir liderin bir grup ile veya birisi ile her konuştuğunu fırsat buldukça kürsülere getirip konuşması sanırım ki, politikacılara karşı itimadı sarsar.

Sonra, bir çözüm yolu söylenmeden konuşuluyor. Parti, görüşünü sunarken ya muhalefettir veya geleceğin iktidarındır, ne istiyor. Reformdan bahsediliyor. Nasıl reform istiyor? Vergiden bahsediyor, nasıl vergi istiyor; Partiler bütün bunları

söylesin, lütfetsin bu cesareti göstereceğini ki, biz de bu görüşü görelim. Demek ki bu görüşme uygun geliyor veya gelmiyor. Hayır efendim, vergi şöyle olmalı, böyle güzel olmalı, kimseyi incitmemeli, çok olmalı, verimli olmalı. Nasıl olur bu? Bu vergiyi koymak için bunun verileri ve temel kıstasları nedir? Bu bakımdan burada bu hususlar cesaretle söylenmiyor. Çözüm getiremeyen bu görüşleri affedersiniz kürsülerini Hayde Park'a çevirme taktiği diye sayarım.

Şimdi bir noktaya daha değineceğim. Toplumsal gerçeklerimiz ve dünya ile olan ilişkilerimiz bir tarafa atılarak, soyut bir oda içindeymiş gibi konuşmalar oluyor. Bir arkadaş veya birkaç arkadaş; “efendim. Ortak Pazara tam üye olarak girmeli idik.” Giremezsiniz, girmek istemezsiniz. Ortak Pazara tam üye sıfatıyla girmemiz için o liberasyonu yapacak ekonomik gücümüz var mı? O gümrük indirimlerini yaparak Türk ekonomisini bir sömürge ekonomisi yapmaya gönlümüz razı mı? O halde giremezsiniz. Bizim istediğimiz; müsaade ediniz, şartları geliştirelim, yardım ediniz, indirim yapınız, kademeli olarak girmeye çalışalım. Bizim için uzun süreli bir fırsatı lehinize kullanabilme dururken, cumburlop bir Ortak Pazara tam üye olarak girelim. İki sene sonra döviz kaynaklarımız bitsin ve Türk sanayii iflâs etsin. Bunun sonucu bu.. Sonunu göremeden, gerçekler gösteriyor ki, biz yarım üye yerine tam üye olmak istiyoruz. Gerçekleri düşünmeden her hangi bir husus hakkında veya Ortak Pazara girmemiz konusunda bu, kürsüden “efendim yarım üyelik sıfatı bize yetmez, tam üye.” Neredeyse, “bana bir porsiyon yetmez, 10 porsiyon yemek ver.” gibi bir şey. Yiyemeyiz ki onu, gücümüz yetmez buna.

Sonra, Kıbrıs hakkındaki tenkidlere de kısaca dokunacağım. Ben, Kıbrıs için alınan kararı; Hükümetin uluslararası anlaşmalara, hukuk görüşlerine saygının içinde alınabilecek en cesur bir karar sayarım. Bundan sonra, gelişmelerin de oldukça iyi olduğunu görmekteyiz. Bütün dünya basını, U.P. ve A.P. United Presse ve Associated Press gibi basın organları aleyhimizde yayınlar yaparken; biz, saldırcılar arasında gösterilmeye çalışılırken bugün bakıyoruz ki, az da olsa, “Türklerin haklı olduğunu, hunharlığın öbür tarafta olduğunu, meşru bir müdafaa durumuna Türklerin düşmüş olduğunu” söyleyecek kadar akıl sahibi insanlar çıkmaya başladı ve Adaya ortak müdahale kararı alan hükümetlerin temsilcileri bugün görüyoruz, ne diyorlar .”Haksızsınız.” Makarios da haksız, sen de haksız...

Yüzüne karşı söyleyebiliyor. Ve dışarıda bir politikamızın akılcı bir hukuk düzeni içinde uluslararası anlaşmalara uygun geliştiği kanaatinin kuvvetlendiği bu anda. Bunu hepimiz kuvvetlendirecek, geliştirecek gibi bir çalışma yerine, hudut bilmez, yapılması belki de mümkün olmıyan lâfları yol bilmeyi kendimize seçmiyelim. Ben, bu noktada Hükümetten artık hukukî ve haklı durumumuzu her gün biraz daha ortaya atan bu büyük ölçüde yararlanmasını; artık denenmiş ve sonu iyi olmıyan metotlar yerine gerçekçi bir metodu, benim özel kanaatim, birçok arkadaşlarımın da bölüştüğü gibi, artık taksimden başka bir metot olmadığı görüşünü az sakıncalı bir solüsyon bularak buna ulaşması yönünde yine dirayetini ve aklını hukuk metotlarını kullanarak ulaşmasını açıkça temenni ederim.

Bugünü çizdikten sonra bir de geleceğe bakalım. Bence geleceğin stratejisi üç noktaya dayanmalıdır.

1. Türkiye’de gerçek anlam ile bir demokrasi kurulabilmelidir; kurulabileceği umudu uyanmalıdır. Bu demokrasinin adı da bir “Jefferson Demokrasisi” değil; sosyal ve ekonomik özü olan, devlet kavramına uygun bir demokrasi.

2. Demokratik rejim içinde de; Türkiye’de, her türlü köklü tedbirlerin, reformların yapılabilmesi bilfiil ispat edilmelidir, gösterilmelidir.

3. Kalkınmamızın mümkün olan hızını ümidleri kuvvetlendirecek bir şekilde artırmak için iç kaynaklarımızdan, ortaklaşa, görüşen sonucu olarak yararlanma dışı karşı istikrar, alınan yardımları kullanabilir ehliyetinde olduğumuzu ispat eden, bir davranış bence geleceğe göre politik stratejimizin esasları olur.

Güvenoyu almasını umduğumuz ve aldığı takdirde de görüşlerimize itibar edeceğini sandığımız Hükümetin programı ve bundan sonraki yönetimi üzerindeki görüşlerimi sunmak isterim.

Sayın arkadaşlarım, derin ve köklü Türk toplumunu bütün yönleriyle kapsıyan ve etkileyen bir oluş içindeyiz. Yönünü bulmaya çalışan toplumsal güdülerin, dış baskıların da arttığı bir dönemde güçlü bir yönetime ihtiyacı vardır.

Aşırılıkların, reform aleyhtarlarının, yıkıcı akımların gücü oldukça azaldığı bir dönemde, plânlı ekonominin de başarısı başlangıç için, ki bu yıl %6,8 ümit verici olmasına rağmen, plânlı ekonomide karşılaştığımız üç güçlük; plân alışkanlığının olmayışı, kadronun sayı ve yeterlik bakımından azlığı ve plâna karşı direnmelerin de kuvvet verdiği yeter finansman sağlanamayışı yolunda Hükümetin getireceği cesur tedbirlerin kısa zamanda gelmesini temenni ederim.

Sayın arkadaşlarım, bütün sorumlulara bir hususu hatırlatmak isterim. Ünlü General Marshall’ın bir sözüdür bu. Der ki, “normal durumlarda evvelâ durum muhakemesi yapılır, varılan karar uygulanır. Olağanüstü önemdeki durumlarda, bir milletin kaderine etki yapabilecek olaylarda evvela karar verilir, sonra bu kararın nasıl uygulanacağı tartışılarak sağlanır.”

Benim samimi inancım; bugün Türkiye böyle bir durumdadır. Bugün Türkiye’nin uluslararası önemini, hakkı olan yerini çağdaş bir ülke halinde alabilmek için yapacağı meseleler meydana çıkmıştır. Kararlar açık. Biz şimdi onları değiştirici değil dünyada denenmiş başarıları görülmüş bu metodları nasıl uygulayacağımızı, bu kararları uygulamak için neler yapmamız lâzım geldiği şekilde General Marşal’ın dediği gibi, ikinci bir tip tartışma yapmak zorundayız. Böyle tartışma yapıldığı takdirde, tartışmanın zaman başarısı için ben Hükümetten şu dört, beş noktayı istirham edeceğim.

Bunlardan birisi; devlet otoritesini güçlü kılmak; İkincisi, istikrar ve huzur getiren bir politika; üçüncüsü; demin de belirttiğim gibi, demokraside reformların yapılabilmesini isbat edecek bir tutum. Demokrasinin bizde de yürüyebileceğini isbat etmek. Sonra, politik makamların, devlet kademelerindeki yerlerin bir nimet

elde etme, kendisine veya yararına yarar sağlama yeri değil; millet hizmette bir yarış yeri olduğunu gösterecek bir tutum, bütün çekişmelerimizin hızını azaltır.

Şimdi bu noktalara biraz daha dokunayım. Cidden güçlü bir devlet otoritesi kurup geliştirme, bütün arzuldıklarımızın yapabilmenin temel koşuludur.

Yarattıkları aşırılıklarla toplumu sürükledikleri, bıkınlık ve ümitsizlik içinde biricik kurtarıcı edasıyla ortaya atılacakların sayısı, buhranlı devirlerde çok artar. Buna karşı en kuvvetli tutum, o biricik kurtarıcı diye kendini ortaya atan fakat hakikatte hiç olan insanların güçlerini ortaya atacak tutum; kuvvetli akımı ve Devleti elinde bulunduranların temsil etmesiyle sağlanır.

Bu noktada ikinci husus; ikinci Cumhuriyet Anayasasını tam anlamı ile uygulamak: Anayasanın çizdiği sınırları aşanlara Devlet otoritesi insafsız ve merhametsiz bir şekilde inmelidir. Bunun temelini ve felsefesini istediği gibi benimsiyenlere, temelini ve felsefesini sarsmak isteyenler karşısında aynı şekilde son derece merhametsizce, Devlet organları gücünü göstermelidir ki, biz sağından, solundan mincıklanır, yarısını işimize geldiği için benimseriz; öbür yarısını işimize gelmediği için benimsemeyiz” şeklindeki bir Anayasa tutumu içinde olmalıyım. Anayasa Devlet hayatında, yaratılacak kaus’un kaynağı olacaktır. Onun için buna inanıyorum ki, Anayasayı tüm halinde uygulamayı sağlamalıdır.

Sonra, herkesin haddini ve sınırını bilmesi lazım. Bu, Türkiye’de sanırım ki, buhranların bir belirtisidir. Ben bazan, beni bağışlarsanız arz edeceğim. “Kaç tane başbakan vardır” diye şüphelendim. Gazetelere bakıyorum, başbakanın bir beyanattı var, onun yanında iki üç kişi daha yüksek tondan memleketin kaderine hükmediyor gibi konuşuyor. Büyük Millet Meclisi üyesi bulunan kimseler de gazetesinde aynı, hiç sorumluluğu olmıyan hukukî hiçbir otoritesi bulunmıyan insanların beyan ve laflarına yer verilirse Devlet de benim gibi biraz bu işleri az anlıyan “acaba kaç tane Başbakan vardır” diye sorar. Gelişmeleri karşılayacak ön tedbirleri Hükümet gecikmeden almalıdır.

Geçmiş devrin yüz karası olan bir olaydan bahsedeceğim:

Memlekette bütün Devlet teşkilâtını uyarıcı olur inancı ile söylüyorum. Bir rejim devrilmesine teşebbüs edilir. Bir sene sonra resmi üniformaları giyer, en büyük milli bir kurumu istilâ eder ve Türkiye’de Milli Emniyet ile emniyet bundan ancak ondan sonra haberdar olur, böyle Devlet idare edilemez. (*Bravo sesleri*) O halde bir memlekette milli emniyet emniyet varsa, Devletin kaderinin birinci koruyucusu bunlardır. Bu bizim için bu devrin belki de utanılacak bir olayı diye kalacaktır. Devlet teşkilâtının bundan mahçubolduğunu sanırım.

Sonra, “yeter ölçüde bir huzur ve istikrar sağlanamaz da” dedim “toplumsal kalkınmamız, bütün iddialarımız gerçekleşmekten uzak kalır.” Bu alanda yapılan çabaları bozan bir tutum da, “huzur istiyoruz, istikrar istiyoruz” perdesi altında huzur ve istikrarı sabote edenlere gösterilen müsamahadır. Elbette bir kurum, bir anlayışı benimsedikten sonra istediği yöne bunu çekerek onu dejenere etmekle bozulur. Bu sosyal psikolojinin verisini Hükümetin ve hepimizin tümü ile unutmamak

gerekir. Hükümetin tedbirleri açık ve cesaretle getirmesi ricasında bulunuyorum. Bu alandaki tedbirler gelsin; karşısında kim var, yanında kim var, çıkan buhranların güçlükleri, günahkârı kim? Biz de, toplum da anlasın.

Arz edeceğim diğer nokta; reform konusu. Gerçekten artık denenmiş ve başarısı görülmüştür ki, Türkiye çağdaş bir ülke haline gelebilmek için köklü birçok reformlara muhtaçtır. Bütün bunları ortaklama benimsememize rağmen, bütün parti temsilcilerinin bunu tekrar etmelerine rağmen, umudumuzun zayıf olduğunu üzüntü ile itiraf etmek isterim. Esasen geçirdiğimiz buhranların perde arkası nedenleri arasında bu reformlar da vardır Burada yadırgadığımı üzüntü ile belirtmek istediğim 1-2 görüş beyan edildi. Azınlık Hükümeti nasıl reform getirir? Ben sandım ki, azınlık Hükümetinin reform getirme cesaretini takdir ederim diyecek gibi, cidden desteği pek büyük olmıyan bir Hükümetin reform getirmesi hususu takdir edilir. Reform Hükümetin değil, reformun buraya getirilmesi hususu Hükümetindir. Onu ben de teklif edebilirim, bir komisyonda teklif edebilir. Bunu yürütme organı bütün kaynaklarını kullanarak getirecek. Ben, o reformu kabul ettikten sonra, tümümüzün malı sayacağımıza göre, elbetteki bunu getirme cesareti, hazırlama cesareti ve şerefi yürütme organıdır. Ama, bunu getiremez diyen, bunu getirmemesi lâzımdır diyen bir görüş hiçbir yerde iltifat bulamaz. Bizim tasdikimizden geçecek. Bir parti programını bize kabul ettirmiyor. Anayasa düzeninin emrettiği reformları getiriyor. Ben onu ancak takdir ederim.

Sonra bu reform aleyhtarı görüşler bir çelişme içindedirler. Klâsik deyimle arz edeyim; ağalığı savun, her türlü sömürücü eğilimleri destekle, vergi reformunu deforme et, verginin yükünü az gelirlielerin sırtına yükle, toprak reformunu önlemek için bütününü diren, sonra silâhları çek, komünizme saldır. Bu akıllıca bir metot değildir. Dünyanın hiçbir yerinde başarı kazanmamıştır, bu. Arkadaşlarım, sıtmayı önlemek için, sivrisineği yok etmek için bataklığı kurutmak lâzım. Kendi elimizle bütün çevremizi bataklık haline getirecek olursak, içerisindeki sivrisinekleri ilâçla öldürsek bile başka mikropların orada yaşamasını önleyemeyiz. Onun için Türk toplumu eğer bu aşırı akımlarla mücadele etmek istiyorsa, bu akımlara elverişli ortamı yok etmek için artık belli, sayılmış, köklü tedbirler almak zorundadır.

Bu arada 1-2 taktiğe de dokunacağım. Hiçbir kimseden partiden bahsetmediğim için sanırım ki, rahatlıkla söyleyebilirim. Reformlara kimse “ben karşıyım” demiyor da, reformu anlamından sapıtan, yapılmasını güçleştiren bir taktik savunuluyor. Meselâ, bunlardan bir tanesi “toprak reformu”. Efendim, “toprak reformu, öyle arazi evlek, evlek dağıtmakla olmaz; sanki kaç kişiye toprak yeter. Hepsine yetecek mi bu? Toprak reformu yerine tarım reformu olması lâzımmış.” Şimdi müsaade ederseniz bu taktiğin altını açıklayayım. Evet hiçbir kimse bugün gelip de toprağı evlek, evlek dağıtalım, bu, affedersiniz, ahmaklık olur. Bunu savunan kimse yok ki? E sonra? Bütün toprakları dağıtırsak, herkese yetiyor.. Bunu da söyleyen kimse yoktur.

Yetmez elbette. Ama, toprak dağıtıldığı zaman, her halde ondan şimdi yararlananlardan birkaç misli daha insanın faydalanacağı da meydanda.. “Toprak reformu

yapmalıyım”, ee, “Yalnız tarım reformu yapalım”.. Ne demektir bu?.. Bu demektir ki, toprak ağasına Devletin bütün imkânlarını verelim; 10 köyü mü, 10 köyü mü, 5 köyü mü var, onlar onda dursun. Kredi verelim, tohum yardımı, makina, her şey verelim. Kazancı bir milyon ise, beş milyon lira olsun. Kime ne faydası var? Üstelik tarım ürünlerinden de vergi almıyalım da hep ona kalsın.. Bunun yerine biz diyoruz ki, hayır., İkisi de lâzım. Hem toprak reformu, hem tarım reformu.. Bunların sınırları çizilsin, en çok ve en az sınırlar kimsenin malı da zorla elinden alınmasın, Anayasa hükümlerine göre ödensin. Ama, toprak reformu yanında tarım reformunu da beraber yapalım ki; bizim böyle sosyal ve politik affedersiniz yüz karası meselelerimiz vardır, öyle insanlar vardır ki, bölgesine Anayasayı bile sokmuyor, insanları toprakla birlikte alıp, satıyor. Bu insanlar varken, bu insanları görürken; bunlar isterse on kişi olsun, isterse yüz kişi olsun; bunların varlığını, kaldırmak lâzım.

Sonra diğer bir görüş: “Efendim, servet beyanı kalsın.” Neden, niçin kalsın servet beyanı? Vergi kaçakçılığını önlemekten başka zararı ne bunun. Kimsenin servetine el koymuyor, kimseye servet vergisi ver, demiyor ve kaçırdığın serveti alacağız, da demiyor. Ama, kaçakçılık yapma, şunun nâmuskârane vergisini ver deniliyor. “Efendim, servet açıklanamaz.” Peki bu kürsüden dış politikamızın, hattâ Millî müdafaa politikamızın açıklanmasını isteyen birçok kimseler, kişilerin servetlerinin açıklanmasında büyük sakınca görüyorlar. Müsaadenizle bu, Devlet görüşü ile bağdaşmaz. Ya birinde samimiyiz, ya öbüründe. Samimi isek, dürüstçe vergisini verecek bir kimse, servetini beyan etmekten hiçbir zaman sakınmaz. Hoş bizi de üç defa mal beyanı yaptığımız halde, hâlâ “mal beyanı yapmadı”, diye yazıyorlar, gazeteler. O başka.

Şimdi, önemli bir nokta, müşterek derdimizdir, arz edeceğim. Artık Parlâmento üyelerini türlü menfaat gruplarının temsilcisi olarak göstermek isteyenlere bu fırsatı vermiyelim. Bu hepimizi derinden rahatsız etmektedir. Hükümetten istirhamım, reformları nasıl yapacağını, ne yapacağını, bundan kaç kişi rahatsız oluyor, yararı nedir, bunları açıkça belirtme şeklinde Meclise getirsin, reddedildiği zaman veya verimi azaldığı zaman günahı kim yapıyorsa, (eminim ki, o günaha kimse gelmeyecek) ona kalsın. Onun için cesaretle bu reformları, (Hükümetin güvenoyu alsa da, almasa da, ondan sonra gelen de, hangisi ise), getirmesi esaslı bir noktadır ve buradan dönmek güç olur.

Sayın arkadaşlarım, bir önemli tehlikeye değineceğim. Bu arz ettiğim tedbirlerle aleyhtar olanlar, halka sokulma olanağını halkı kendi yararlarına en son hızında kullanabilecek şekilde başarı ile yapabilmektedirler. Korkarım ki, halkın aleyhinde olan bu görüşlerin savunucuları, diğer parti de çok azdır, bunlar muhakkak ama mevcuttur. Bu savunucular halk yığınlarını kendi kötü düşüncelerinin satış pazarı haline getirmekte büyük başarı göstermektedirler.

Çünkü, şöyle arz edeyim madem ki biraz evvel bu mevzuu işledim Atatürkçülüğün bir rönesansı olan 27 Mayıs Devrimi ve felsefesi ve onun getirdiği düzen, halkın yüzde 90-95’inin yararına olmasına rağmen, birçok yerlerde gördüm ki, bu

halkın aleyhine çevrilebilmiş. Sorduğum zaman “senin aleyhine mi bu?” “Hayır” “E... ne aleyhinde?” “Öyle söylediler” diyor.

Demek ki, görülüyor ki, halkın büyük çoğunluğuna, hepimize düşen vazife, partilerin büyük çoğunluğu devrimci ve bunları istediğini bildiğim için rahatlıkla söylüyorum, böyle kötü bir tutumu önleyebilecek şekilde halkın yararına, hangisidir? Toprak reformu; 50 kişiyi rahatsız eder, 50 bin kişiyi memnun eder. Vergi reformu; belki 500 kişiyi, bin kişiyi, on bin kişiyi rahatsız eder, fakat milyonlarca, kimsenin ayağına hizmeti götürür. Çoğunluğu devrimci olduğuna inandığım partilerin görüşüme katıldığını bilmek bana, cesaretle konuşmak fırsatını veriyor.

Bir noktaya daha, değiniyorum; “demokratik düzeni bütün kurum ve gerekle-riyle gerçekleştirme imtihanını vermekteyiz,” dedim. Yaşadığımız dünyanın değer hükümlerini, 150 yıllık özgürlük mücadelesinin bilinçlerde yaşattığı kutlu özlemleri ve dünyanın gidişini bir tarafa iterek, dönüşü olmayan bir yol olarak seçtiğimiz demokrasi düzenini, bu memlekete yararlı görmiyen, hatta halkı buna yeterli bulmıyan akımlar işte, bu deminden beri çizmek istediğim tabloda ki hatalarımızdan faydalanıyorlar. Anayasanın demin de arz ettiğim gibi; espirisini, felsefesini ve sözlerini açıkça uyguluyacak bir sistem, böyle bir rejimin kurulmasının has Ameni-tüsü oluyor. Bazı Anayasa savunucuları görürüm; gayet garip. Halife Abdülmecit’in Mustafa Kemal Paşaya çektiği telgraf gibi, Mustafa Kemal Paşanın Cumhurbaşkan-lığından bahsetmez, Cumhuriyetten de bahsetmez, Tebriklerini sunar.” Aynı şe-kilde Anayasayı anlamak; Anayasanın felsefesine, temeline, esprisine benimseyici bir kabul göstermeden Anayasa savunulamaz. Bu bakımdan, sanırım ki, bu rejimin gerçekleşmesi için, böyle bir espiriyi benimsemiye bir politika gerekir. Anayasayı böylece tereddüt yaratacak bir şekile götürmek isteyen akımlara karşı bir hoş gö-rürlük, ihanete seyirci kalmak demek olur. Bazı kayıtlara rağmen, huzura susamış olduğunu toplum gösteriyor. Bazı haklarından fedakârlık yaparak dahi, bir huzur ve istikrar istiyoruz. Bunun en güzel örneği arkadaşlarım, sıkıyönetimdir. Hiçbir dönemde sıkıyönetimi bu şekilde çoğunluğun sevdiği görülmemiştir, Fakat bugün; muhalefet de dâhil, çoğunluk sıkıyönetimi benimsiyor. Neden? Demin arz ettiğim özlemde. Sıkıyönetimin yaptığının %90’ı her devirde yönetimin, yürütmenin ve belediyelerin yapacağı hizmetlerdir. Demek bunları yapmadık, ondan evvel. Yapa-cağımıza güvendik, yapmadık. Ondan dolayı sıkıyönetimin olmasından halk mem-nun. Bu sanırım ki, Hükümete ve hepimize büyük bir uyarıcı etki yapmalıdır.

Şimdi çok önemli bir tehlikeye değineceğim. Türkiye’de bugün politik teşekkül-lerin ve kişilerin itibarını iflâs ettirmek isteyen kuvvetli bir akım vardır. Bunu türlü yönlerden işliyen, yürütenler, gerçekleştirdiği andan itibaren, hazırladıkları plânlar için ortamı uygun bulacaklardır. Bir örnek vereyim size: 27 Mayıs’tan demokra-siye geçişte, bunun etkisini ve isteklerimize desteğini bütünüyle yaşadık. Bir poli-tik kadro, ihtilali destekliyenler ve yapanlar tarafından iflâs ettiği kabul edilmiştir. Onun yanında birçok politik kişiler ve kadroların ihtilâli yapan ve destekliyenlerin özlemlerine cevap verebileceği inancı mevcut... İşte böyle kuvvetli bir inanç, İhtilâli benimsiyen ve destekliyenlerde mevcudolduğu için, Millî Birlik Komitesi böyle bir

idareden demokrasiye geçişte en güvendiği dayanağını buldu. Bu da olmasa; açık konuşuyorum, bugün çaba budur. Hiçbir siyasi teşekkül veya kişi böyle bir şekilde umut verecek bir varlık gösteremeyeceğini propaganda yaparak tüm halinde başta arz ettiğim gibi biricik kurtarıcı edasıyla ortaya çıkmak isteyenlere, ortamı hazırlanmak isteyen bir tutuma gerekçe veren davranışlarımız vardır. Sonra demin arz ettimdi “Bakanlık makamları, Devlet yönetimindeki sorumlu yerler, bir nimet elde etmek, bir yarar koparmak ve yararı istediklerine dağılmak yerine; Devlete, millete hizmet yarışı yeri sayılmalıdır,” dedim. Bizim Anayasamız bunu büyük bir kısmıyla sağlamıştır. Cidden, 1960’tan evvelki Cumhuriyet Hükümetleri devirleriyle, 1960’tan sonraki devir arasında bu büyük farkı görebiliriz. Keyfi gidişi, karşındakileri ezme teşebbüslerine karşı, direnme imkânına mâlik değildik, 1960 tan önce Hukuk düzenimiz de buna müsait idi. Çünkü destekliyecek müesseseler yoktu, güvenlik sistemleri sağlanmamıştı. O halde, böyle bir perde ile bütün meydana çıkarıcıları susturmalı, bütün faaliyetleri örtüp, istediği şekilde bir idare kurma imkânına malikti, İktidar. Her şeyimize hükmederdi, evimize bile. Fakat, 1960 tan sonra, 1961 den sonra bugünkü Anayasa düzeni içinde böyle bir düzen kurulamaz. Mümkün değildir. Güvenlik sistemleri kuruldu, müesseseleri kuruldu. Bunlara rağmen, böyle bir şey yapmaya imkân yok. İktidar nerede ise bir iğneli fıçıya döndü. Fakat bütün bunlara rağmen, bu gerçeği görmiyenler, bu özlem içinde hepimizi rahatsız edebilir. Hükümet; tutumuyla, bu artık olmayacağı, senatörler ve milletvekilleri, gidişin gerçek yönü ispatla, bunun olamayacağını, gösterirse hepimiz rahat ederiz.

Sayın arkadaşlarım, çoğunluğunuzun görüşlerini temsil ettiğim inancı rahatlığı içinde, açık ifadelerle bir eleştirme yaparak Hükümetten isteklerimi de sundum. Bu çoğunluğun her konuşmamda büyük hoşnutla tanık olduğum görüşlerine rağmen; azınlıklar, aşırılıklarla çok defa bu çoğunlukları baskı altına alabiliyorlar. Çoğunluğun böyle, küçük aşırılı azınlık baskısından kurtulma olanağını göstererek, yaşadığımız dönemin umutlu bir gelişme sağlamasını umarım.

Aziz arkadaşlarım, 40 yıl içerisinde eğer bu tabloyu çizecek olursak, ikinci bir bağımsızlık savaşı içerisinde olduğumuzu rahatlıkla söyleyebiliriz. Gerçekten, çabada sosyal ve ekonomik alanda dünya ile ilişkilerimizi ve ilgilerimizi göz önüne getirecek olursak, karşılaştığımız güçlükleri düşünecek olursak, sosyal ve ekonomik alanda bir bağımsızlık savaşı içerisindeyiz, demektir. Ben bütün bu şikâyetlerime, bazı umutsuzluk ifade eden bu sözlerime rağmen, umutlu ve optimist olduğumu açıkça söylemek isterim. Çünkü meselelerimiz ortaya çıktı, nasıl halledileceği anlaşıldı. Mutlaka bunların çözülebileceği inancındayım. Bu bağımsızlık savaşını arz ettiğim tedbirleri almak suretiyle kazanmakta; birinci bağımsızlık savaşında büyük rolü olan Sayın Başbakanın, bunu da başarmasını temenni eder, hepinizi saygı ve sevgi ile selâmlarım.

BAŞKAN — Bir önerge var arkadaşlar, okutuyorum.

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Hatiplerin konuşmalarının on dakika olarak tesbiti hususunun oylanmasını arz ve rica ederiz.

M. Nuri Âdemoğlu (Adana)
Suphi Karaman (Tabii Üye)
İskender Cenap Ege (Aydın)

BAŞKAN — Takririn leh ve aleyhinde konuşmak istiyen arkadaşımız var mı? Yok. Takriri oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Sayın Mehmet Ali Demir.

MEHMET ALİ DEMİR (Tunceli) — Muhterem Başkan, muhterem senatörler, muhterem Hükümet Erkânı:

Cumhuriyet Halk Partisinin çoğunluğu fakat bağımsız Parlâmento üyelerinin azınlığı ile teşekkül ettirilmiş olan üçüncü Koalisyon Hükümetinin programı üzerine kendi görüş ve düşüncelerimizi arz etmek gayesiyle söz almış bulunuyorum.

Muhterem arkadaşlar;

Kabul edilen nispi seçim sisteminin icabı olarak genel seçimlerden bu yana parlâmentoda temsil edilen partilerden bazılarının ortaklaşa kurdukları hükümetlerin programlarında yer alan ana meselelerin tatbıkına geçilmeden önce çözümlenmesini hayırlı bir iş olarak görmemekteyim.

Zira, ekseriyet sistemi bir yana, nispi seçim sisteminde uzun ömürlü hükümetlere mesnet teşkil etmediği ve dolayısıyla yer vermediği bugün için artık bir gerçektir. Kaldı ki bu sistem hâsıl ettiği netice gereğince, partilerden her hangi birinin iktidarda veya muhalefette bulunması her an mümkündür. Burada en önemli nokta, kurulan hükümetlerin ömürlerinin kısa oluşunda en fazla millet ve memleketin zarar görmesi hali bir hakikattir.

İhtilal sonrasını yaşıyan bir memlekette Anayasanın mutlak hâkimiyetini tesis etmek ve demokratik rejimi yerleştirmek kadar önemli diğer bir husus da, şu veya bu sebeplerle yekdiğerlerinden uzaklaşan kütlelerin ve bu kütlelerin Parlâmentodaki temsilcilerinin birleştirilmeleri ve birleşmiş olmalarıdır. Öyle ki, bu memlekette zıt kutuplar arasındaki mücadeleler, yalnız ve yalnız, seçim zamanlarına inhisar etmeli ve ettirilmelidir. Memleket kalkınmasını köstekliyen çeşitli parazit unsurların başında istikrarsızlık ve güvensizlik gelmektedir.

Muhterem arkadaşlar; yeni Hükümetin kuruluşunda şu önemli hususa temas etmeden geçemiyeceğim: Hükümetlerin teşekkülünde bakanlık alan sayın politikacıların, vazifeye başladıktan sonra bulunduğu vekâletin bünyesinde mevzii hattâ sathi reforma giriştikleri müşahede edilmektedir. Bakanlığın muhtelif kademelerinde vazife görenler ihtisaslarına, kabiliyetlerine, ehliyetlerine, hizmetlerine ve hizmet sürelerine bakılmadan hissi veya partizanca bir düşüncenin, hatta

çeşitli baskıların tesiri ile görevlerinden uzaklaştırılmakta, onların yerine siyasi görüş ve düşünceleri bakanınkine uygun, bakanın partisinin siyasi mağdurları getirilmektedir.

Yüce parlâmentoda mükerrer şikâyet konusu olan ve geride bıraktığımız yıllarda acısı fazlası ile ve milletçe çekilen bu hayatî konu üzerine bir defa daha sünger çekmeye kimsenin hakkı olmamak lâzımdır.

Hükümetlerin her kuruluşunda sorumlu şahısların değişmesiyle gerçek kıyametler bir tarafa itilir, dost ve ahbablar için yeni makamlar icadedilir, müesseselerin bünyesinde aynı siyasi görüşe sahip akrabayı taallugat için saltanat kurulursa bu zevatın kimplere hizmet edeceğini ve bu tutumdan kimlerin zarar göreceğini, takdîr-kâr insaflara terk etmekle iktifa edeceğini.

Plânlı bir kalkınma devresine girildiği savunulan bu zamanda, artık kanunların emrinde ve milletin hizmetinde bulunan ehil, lâıyk elemanlar vazife başına çağırılmalıdır. Devlet idaresinde partizanca tutum ve zihniyete son verilmelidir. Her alanda memleket gerçeklerini bilenlere, hayatta karakter ve fazilet imtihanını şerefli olarak verebilenlere itibar edilmelidir. Hükümetlerin veya bakanların değişmesi, muhtelif yer ve kademedede vazife gören vatandaşları düşündürmemelidir. Mevkilerin muhafazası sağlanmalı, değişen Hükümetler, bakanlarıyla değil, hizmetleriyle anılmalı ve değerlendirilmelidir. Her makam sahibi yetkilerini bilmeli, çalışma sınırını çizmeli, bir çerçeve dahilince çekinmeden, hattâ hiç bir müdahale görmeden icraatını tam olarak yapmalı ve yapabilmelidir.

Muhterem arkadaşlar;

Bir ekalliyet Hükümeti sayılan Üçüncü İnönü hükümetinin programı kendilerinin de ifade ve itiraf ettikleri gibi, diğer koalisyon Hükümetleri programlarından esaslı bir şekilde farklı değildir. Ancak, 947 milyon lira açıkla bağlanan bütçede hangi imkânlarla gerçekleştirileceği belirtilen programına aldığı bir iki reform esası hariç, bu davranışlar Hükümetin reformcu bir Hükümet dedirmek çabasından öteye gitmiyeceğini zaman gösterecektir.

Yeni Hükümet programında yer alan, fakat tatbiki bugünkü mevzuat, çalışma tarzı ve zihniyet karşısında, yılları değil, asırları kapsıyacak olan hususlardan; bölgeler ve fertler arasındaki farkların giderileceğine özel sektör yatırımlarının tarım, maden, sanayi ve turizm gibi alanlara yöneltilmesi görüşünü yerinde bulmaktayım. Tarım kredileriyle küçük sanayi ve esnaf kredileri alanındaki yetersizliğin giderilmesini ve çeşitli el sanatlarının geliştirilmesine önem verilmesini topraksız köylüyü toprak sahibi yapmak ve çiftçiyi toprağı işliyecek imkânlarla kavuşturmak hususundaki görüşlerini yerinde ve müspet olarak mütalâa etmekteyim.

Kadastrosu tamamlanmayan bir memleketin toprak reformu yapılamıyacağı inancına sahip bir kimse olarak her şeyden evvel kadastro faaliyetinin geliştirilmesini çok hayırlı bir teşebbüs olarak kabul ediyorum.

İktisadi ve sosyal kalkınmamızın tüm olarak ancak köylerimizin ve köylülerimizin kalkınması ile mümkün olabileceğine inanmayan tek bir fert bugün için artık

tasavvur edilemez. Bugüne kadar sözden öteye gitmiyen ve yalnız bol keseden edebiyatı yapılan önemli konular sadece programa alınmakla bırakılmamalıdır. Devletin çeşitli organlarının köye ve köylüye yöneltilmesini köylerimizin geleceği için mesut bir başlangıç ve teminat olarak görüyorum.

Memleketimizin tabii ve coğrafi yapısı ile bölgeler arasında, iktisadi faaliyet hacimleri ve gelir seviyeleri bakımından büyük farklar olduğu bir vâkiadır. Verimi az, her türlü imkândan mahrum olarak ilk çağ hayatı yaşıyan, yalnız karın tokluğuna tabiatın amansız kuvvetleriyle mücadele eden, iktisadi, içtimai ve kültürel bakımından çok geri ve az gelişmiş bölgelerin ve sakinlerinin dertlerine eğilmek zamanı çoktan gelmiş, hattâ ve hattâ geçmiştir bile.

Muhterem Senatörler;

Bütün çıplaklığı ile acı gerçek bu iken; dün olduğu gibi, bugün de az gelişmiş bölgeler (özellikle doğu bölgeleri) mevcut bakanlıkların %90'nın hizmet ve nimetlerinden mahrum bırakılmıştır.

Milletin bir temsilcisi, özellikle az gelişmiş bir bölgenin halâ büyük bir çoğunluğu mağara hayatı yaşıyan vatandaşların temsilcisi olarak ifade etmekteyimde bir mahsur yoksa Millet'in bu kürsüsünden diyorum ki; “benim, hislerine tercüman olmaya çalıştığım Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, yalnız Osmanlı İmparatorluğu Devrinde değil, fakat Cumhuriyet devrinde de Devletin varlığını Hükümetin kuvvetini, muayyen kimselerde, köye gelen tahsildarın azametli şahsında, en büyük hizmet varlığını da, sayımlarda kolaylık sağlamak amacı ile parası kendisinden almak şartı ile kapılara vurulan 25 kuruş değerindeki numaratorlerde görmüştür.”

İşte bunun için diyorum ki; hizmetlerin yalnız programda yer alması kâfi değildir, tatbikata geniş yer verilmelidir.

Oysa, 5 Yıllık Plânda “etüdü yapılan işlere öncelik tanınacağı ibaresinin gayet zeki ve ustalıkla yerleştirilmesini başaranların, plânlı ve programlı devrede dahi, az gelişmiş bölgelere götürülmesi gereken hizmetlerin önüne nasıl bir baraj kurmuş olduklarını bilmelerini isterim. Bu her iktidar devrinde böyle olmuştur ve böyle olagelmıştır.

Devlet babanın bütün nimetlerinden müstefidolan vilâyetlere ve bölgelere ait geçmişte hazırlanan milyonlarca lira değerindeki projeler ihalelerle sarıh mukavelelere bağlanır da, programda bahsi geçen bölgelere gerekli hizmetlerin ifası ve etütlerinin yapılması için gerekli eleman gönderilmez; buna mukabil geri kalmış bölgelerin bol bol edebiyatı yapılır ve programlarda boş kalan yerler bu bölgelerin edebiyatlarıyla doldurulur.

Muhterem arkadaşlar; artık edebiyat, yapmaktan vazgeçip, hayvanlarıyla birlikte aynı hayatı yaşıyan bu yürekler acısı yaşayışlarına bir yön, bir son verilmelidir. Bu hayatı görmiyenlere, yaşamıyanlara zaman zaman basınımızda intişar eden bu bölgelere ait röportajları olsun hiç olmazsa okumalarını tavsiye ederim.

Okurlarsa, belki vicdanları sızlar. Sızlar da, Türkiye'nin yalnız birkaç vilâyetten, bakanlardan bazılarının veya yakın dostlarının seçim bölgelerinden ibaret olma-

dığını kavrarlar. Belki o zaman bazı kimselerin de hazmedemediği, tesadüfen de olsa, az gelişmiş bölge halkı ile haşır neşir olmuş politikacıların Hükümette görev aldıkları zaman yurdun bu kesimine yapacakları yardım veya yatırım çok görülmez. Az gelişmiş bölgelere yapılacak yatırımlar, kurulacak sınaî tesisler sayesinde ki muayyen bölgelere doğru kaymakta olan nüfus akımı da önlenebilir.

Programda eğitim dâvamızın başarısında temel unsur olan fedakâr ve ülkücü öğretmen topluluğunu, maddi, manevi huzur imkânlarına kavuşturmak elzemdir denilmektedir... Ben şahsan kaniim ki, vatanın her yönden kalkınması ancak ve ancak, cehalet ve sefaletle yapılacak mücadelenin doğuracağı başarıya bağlıdır. Şüphesiz ki bu mücadelenin başlıca öncüleri ve kahramanları öğretmenlerdir. Öğretmen zümresinin maddi ve manevi bakımlardan tam bir huzura, kavuşturulması şarttır. Maalesef ve maalesef birçok sahalarda olduğu gibi bu zamana kadar bunun da yalnız edebiyatı yapılmıştır. Ne garip bir tecelli ve tezattır ki, öğretmenlik meslekinin cazip hale getirileceğini beyan eden İnönü hükümetleri, Parlamento üyeleri tarafından bu meslek mensupları lehine Yüksek Meclise sunulan tekliflerin karşısına en şiddetli birer muhalif olarak çıkmışlardır. Hükümetin maarif ordusuna karşı olan bu tutumudur ki, irfan ordusu mensuplarını Başkent caddelerinde hak aramaya, kadar sevk etmiştir.

Çok partili bir demokratik rejimin bu memlekette sağlam temeller üzerine oturtulması vazifesiyle Türk siyasi hayatına kendisini kabul ettiren ve böylece oturmuş bulunan Sayın İnönü'nün çok kuvvetli bir Hükümet teşkil etmesi ve bazı fedakârlıklarda bulunması lâzım iken, %35 ilâ 40 arasında bir vatandaş oyuna dayanan ekalliyet Hükümetini kurmasını tasvibe gönlüm bir türlü razı olmuyor.

Fakat, şunu da samimiyetle ifade etmek isterim ki. Sayın İnönü'nün Üçüncü Hükümet teşkilinde siyasi hayatta tecrübeli bazı kimselere yer verdiği kadar, yeni Kabinede genç, dinç, enerjik arkadaşlara da Hükümette yer vermelerini bu memleketin geleceği için iyi bir teminat olarak kabul ediyorum.

Yeni Hükümete başarılar diler, hepinizi hürmetle selâmlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Tevetoğlu.

FETHİ TEVETOĞLU (Samsun) — Muhterem Başkan, muhterem senatör arkadaşlarım, Üçüncü İnönü Kabinesi ile yeni Hükümet ve Programı üzerindeki şahsi görüşlerimizi Hükümetten iki eski senatör arkadaşımın huzurunda, arz etmek istiyorum.

Birinci Koalisyon %50 Halk Partisi Hükümeti idi. İkinci Koalisyonda bu nisbet %75 olmuştur. Bugünkü Üçüncü İnönü Kabinesi ise %99 Halk Partisi Hükümetidir. Anayasa, nispi seçim sistemi ve partilerin 1961 de aldıkları rey adedleri değişmeden, bir partinin yurt içindekinin aksine Parlamento dahilinde sağladığı bu nisbet yükselişi cidden dikkate şayandır.

Kanaatimizce yeni Hükümet ne bir koalisyon, ne de bir azınlık Hükümetidir. Tabirim mazur görülsün çorbaya tuz katmak kabilinden, bağımsız bir senatör ve

iki milletvekili alınmak suretiyle kurulmuş yeni Hükümet, bünye ve kadrosu itibariyle, C.H.P. idarecilerinin bir özel kabinesidir. Bu özel kabine, reformist plân ve programın kolaylıkta tatbikini mümkün kılacak bir mütecanis manzara gösterse de, tecrübeli partinin gerçek kuvvetine tekabül etmemektedir. İlk iki koalisyonu, görüş ve düşüncelerini yüzde yüz benimsetmiyerek yorulan Sayın Başbakan, bu yeni kabinelerini teşkilde Hükümet içi istikrarı, Hükümetin oturması gereken kuvvetli zemine tercih etmiş görünüyorlar, Güç dâvaların halli, plânlı ekonomik kalkınmanın ve çeşitli reformların gerçekleştirilmesi totaliter rejimlerle, demokratik memleketlerde birbirine aykırı yollardan takip ve tatbik olunmaktadır. Memleketimizde, demokratik prensiplere yüzde yüz uygun, tahakkukunu candan dilediğimiz bir plânlı kalkınma ve reformların gerçekleşebilmesi için bu plân, dâva ve reformların millete mal edilmesi, milletçe benimsenmesi ve desteklemesi şart olduğuna göre Hükümetin teşkilinde dikkate alınmış prensibi hatalı ve kifayetsiz bulmaktayız.

Kısacası, yeni Hükümet için, içinde yaşadığımız ağır şartları bertaraf edip, tehlike ve ıstırapları giderecek, millet ve memleketimizin saadet ve kaderini güvenilir esaslarla sağlama bağliyacık beklenen ve istenen (kuvvetli Hükümet) işte budur demek bizce mümkün değildir. Fakat hem Mecliste hem de memlekette ekalliyete dayanan bu kuvvetteki bir Hükümetin iç ve dış politikada ne derece başarı sağliyacığını kolayca, kestirmek kabildir.

Hazırlıksız getirilmiş Basın Yayın şimdi de Turizm ve Tanıtma Bakanlığı misali önümüzde iken, bir yeni hevesin hazırlıksız, plânsız birer mahsulü gibi görünen iki yeni bakanlık hariç, yeni program, iki eskisi ile bazı sayfa ve paragraflarda kelime ve virgül farkı dahi bulunmayan, birkaç tahmin ve temenni makalesinin bir araya getirilmiş üçüncü baskısı hissini vermektedir. Önce 26 aydır yapılanlar övülmekte ve sonra bunlardan artı kalanların reform adı verilen bazı icraatle tamamlanacağı belirtilmektedir. Nihayet, halli gerekli yurt içi meselelerin bazılarına işaret olunmakta ve fakat bu işlerin nasıl, hangi imkân ve usullerle başarılacığı anlatılmamaktadır.

Hükümete, yasak sayan “Özür vasıtası” olarak alındıkları hissini veren üç bağımsız üyenin parti ve programları bulunmadığına göre, yeni Hükümet Programının bilhassa ekonomik prensip bakımından C.H.P. Programıyla tam bir uyarlık arz etmesi gerekirdi.

Bu vesile ile bir hususu açıkça belirtmek istiyoruz: Yıllardan beri milletimizin fertleri arasında siyasi, sosyal ve fikri çekişme, anlaşamamazlık ve huzursuzların başlıca sebebi, (Milliyetçilik, lâiklik ve Devletçilik) umdelerinin vuzuhla tarif edilmeden, sınırlandırılmadan türlü tefsir ve istismara müsait ilkeler halinde bırakılmalarıdır. (*Sağdan bravo sesleri ve alkışlar*)

Bugün de Hükümet gerçekte bir karma Hükümet olmadığı halde, Programındaki siyasi ve iktisadi doktrinler, ilkeler karmakarışiktır.

Vuzuhsuzluk ve tezatların türlü şüphe, hatalı tefsir ve güvensizliklere yol açacağı hususu hiç nazara alınmamış, bugünkü şartlar muvacehesinde kendilerine

yardımcı, tamamlayıcı, samimî bir murakabe hizmeti görmek isteyenlere program plânları üzerinde sâlim kanaatler edinmek imkânı verilmemiştir.

Hulâsa, millî gelir paylaşımın, sosyal adaletin ve plânlı kalkınmanın gerçekleşmesinde tatbik olunacak sistemin vuzuhsuzluğu, bizi güvensizliğe götürmektedir. Fikir cereyanlarının fakir, zayıf olduğu vasatlarda, sosyalizm cereyanı, değişiklik ihtiyacının ve reformların sembolü olarak ortaya atılınca, nasıl sayıları düzinelere aşan çeşitlerden hangisinin benimsendiğini anlıyabilmek imkânsız ise, yeni Hükümetin yeni Programında da liberalizmden aşırı Devletçiliğe kadar savunulan doktrinlerden hangisinin, hangi variantı gerçekten benimsenmiştir, bunu kestirmek güçtür.

Düşüncelere gölge düşüren, kafalarda istifhamlar yaratan plânla ilgili bir mühim hususa da temas etmek arzusundayız.

Yabancı mürşidini bir tarafa bırakıp, kalkınma plânımızın yerli mimarların fikrî görüş ve metodlarına dikkatinizi çekmek isteriz.

Plânlama Dairemizi kurmuş ve çalıştırmış yerli plân uzmanı sosyalistler, aynen kendi tâbir ve ifadeleriyle;

“Emeği toplumun temel direği sayıyor, her türlü sömürücülüğü ortadan kaldıracak olan (Gerçek bir demokrasi nizamı)’nın kurulması için gerekli koşulların bilim ışığı altında incelenmesini, böyle bir düzenin kültür temellerini araştırıp bunların yayılmasına çalışmayı kendilerine hedef ve gaye biliyorlar.

Bugün, demokrasi tâbirinden Batı dünyasında anlaşılan mâna ile kurulu bir nizamı beğenmedikleri ve “Gerçek demokrasi”, adını verdikleri bir başka nizamı, yani sosyalist bir nizamı bugünkünün yerine yerleştirmeyi gaye edindikleri açık ve aşîkârdır.

Bu plâncılar tarafından yayınlanmış bir bildiriye göre: (Türkiye, esas itibarıyla kapitalist bir düzene dayanan bir kalkınma çabasına girişmiştir. Bu gayretin yanı başında bir de sosyal adalet gayesi gütmektedir. Hâlbuki bu hızlı kalkınma ve sosyal adalet hedeflerine teveccüh etmiş memleketimizde de bir, “sınıf mücadelesi”, vardır. Türkiye’de “Çok partili sistem halk isteklerinin belli çıkarlar için istismar edici şeklinde” işlediğinden iktisadi ve sosyal meselelerin çözülmesi çok partili sistemin oyun kurallarının bozulmasına sebeb olmuş, böylece demokratik düzenin asgari şekli unsurları bile uygulanamamaktadır.)

Bu bildirideki kapitalist düzenden ferdi mülkiyet, özel sermaye, özel teşebbüs murad olduğuna ve yine bildiride:

“Bugünkü siyaset kadrosu hızlı kalkınmayı gerçekleştirecek niteliğe mâlik olmadığı gibi, iktidar mekanizması da sosyal adalet ilkelerini yerine getirecek bir yapıya sahip değildir. Özellikle gelişmekte olan bir ülkede kapitalist düzenin, menfaat dengesine dayanan bir iktidarın sosyal adaletle bağlanması beklenemez. Böyle bir menfaat düzeninin ortaya çıkardığı kadronun hızlı bir kalkınma çabası için gerekli inanç ve enerji ile hareket etmesi imkânsızdır, meseleleri, süratli çözüm yolu bekli-

yen Türk toplumu bugünkü şartlar içinde tam bir çıkmazdadır. Toplum yapısının ve tarihî gelişmenin incelenmesinden ortaya çıkan gerçekler, halk mutluluğunu hedef tutan bir çerçeve içinde düşünenleri sosyalist bir çözüm yolu etrafında birleştirmektedir.” Denildiğine göre, Kalkınma Plânımızın ilk temel hazırlanışında vazifeli bu kimselerin bildirisi ile bugünkü Hükümet ve programının ne münasebeti var diye düşünenler kendilerini haklı buluyorlarsa, bizim, şu hakkımızı da teslim mecburdurlar:

Bu, kalkınma plânımızın yaptırıldığı bu sapık sosyalistlerin görüş, fikir ve istikametleri ile Hükümet programı arasında bir münasebet bulunmadığını açıkça, katiyetle ve güvenle bilmek, öğrenmek hakkımızdır. (*Alkışlar*)

Bu vesile ile halkımızın ve milletimizin huzurunda bulutların silinmesi, istifhamların çözülmesi, samimiyet derecesinin ortaya konulması şarttır.

Tüzük ve bildirilerinde yer alan “Kapitalist düzenden şikâyetler”, “Bilim ışığı”, “Bilimsel görüşler”, “Bilimsel şartlar”, “Bilimsel yollar” tâbirleri, “Sınıf mücadelesi”, “istismar”, “sömürücülük”, “tarihî gelişme”, “Gerçek bir demokrasi” gibi kalıplaşmış model sözlerle bizlere hep, bir adı da (ilmi sosyalizm) olan Marksizm’i hatırlatan ve reform diye kolektivizmi telkin eden bir sosyalizmin, özel sektöre de yer vermesindeki samimilik derecesini ayırmak mümkün müdür?

Atatürk’ün, “imtiyazsız sınıfsız bir millet”, diye tavsif ettiği ve “Memleketimiz zengin memleket, zenginler memleketi olsun”, temennisinde bulunduğu Türk milleti ile Türkiye’yi iktisaden kurtaracak ve kalkındıracak olan yardım, metot, ekonomik sistem, bağlı ve ortak bulunduğumuz demokratik dünyanın yardımı, metodu ve sistemi midir? Yoksa yukarda plânda çalışmışların (Tüzük ve bildirilerinden) verdiğimiz örneklerde arzulandığı gibi yardım Batıdan, metot Doğudan bir karma sistem, midir? Bunun açıklanmasında, açıkça belirtilmesinde büyük fayda ve zaruret vardır. (*Bravo, sesleri*)

Bu gerçeğin bilinmesi, açıkça ortaya konulması NATO müttefiklerimizle Müşterek Pazar ortaklarımıza da, Türk Milletiyle birlikte tam bir güven kazandıracaktır. Plân ve programlarımızı halkımızın ihtiyaçlarına göre tanzim etmekte bize ışık tutan yine Büyük Atatürk olmuştur:

“Bilhassa iktisadi faaliyetimizi istinadettireceğimiz esaslar, her türlü bilgi ile beraber, doğrudan doğruya memleketimizin topraklarını koklyarak ve bu topraklarda bizzat çalışan insanların sözlerini işiterek tesbit olunacaktır. Sanayi ve ticaretimiz için dahi aynı mütalâa yapılacaktır.”

Acaba bu veciz işarete ve metoda bugün düşünülen kalkınma plânı taş duvarlar arasında mahremâne hazırlanırken riayet olunmuş mudur? Buna müspet cevap vermek imkânsızdır. Zamanımızda ekonomik eşitsizlikleri tesviyede en fazla başarı gösteren siyasi rejimler muhafazakâr iktidarlar olmuştur. Demokrasilerdeki sosyalizm cereyanları, uzun tecrübe ve mücadelelerden sonra yatağına yerleşen nehirleri andırmaktadırlar. Oralardaki partilerin fikirleri, programları, hedef ve yolları

sarahatle bilinmektedir. Memleketimizde sosyal adaleti gerçekleştirmek gayesini savunanlar acele, süratle netice almak arzusundadırlar.

Devlet makinamızda esasen mevcudolan zayıf, son zamanlardaki (Kapitalizm sosyalizm) dâvasının vücuda getirdiği çekişmelerin yarattığı kararsızlık, huzursuzluk, vuzuhsuzluk büsbütün artırmış bulunuyor.

Bizim kalkınma hamlemizin başarısına engel olan sebepler, ekonomimizin istihsal takati tahammülünü aşan bir yük altında bulunuşudur. Bu yük hafifletilmedikçe ne yeni vergiler veya vergilerde değişiklik, ne de dış krediler, dertlere kati şifa sağlayacak bir deva olamazlar.

Dış krediler, döviz buhranlarının hafif geçirilmesi gibi muvakkat bir tedaviden başka netice temin edemezler. Yeni vergiler enflasyonist bütçe açığını nazari olarak kapatabilirler. Fakat ihracat üzerindeki indirekt tesirleri dolayısıyla de daha mühim mahzurlara zemin hazırlıyabilirler. Kalkınma hamlemizi yürütmek isterken milletimizde, iş ve ticaret erbabımızda, dış sermaye yatırımı yapacak yabancılarda, cemiyetimizin karma ekonomide en ziyade hangi kanada veya hangi sahaya dayanaacağı hakkında bir sarahata varmak ihtiyacı mevcuttur.

Hükümet programında bu hususların sarahatle belirtilmesi zaruriydi.

Bütün bu vuzuhsuzluklar ve tezatlar bizi kurulan Hükümetin başarısı hakkında endişeye sevk etmektedir. Millet ve memleketimizin yüz yüze bulunduğu zorluk ve tehlikeleri bertaraf edebileceğine inanılamıyan bir Hükümete “vaziyeti siyasiye icabı” güvenmek, gelecek çok daha korkunç zorluk ve tehlikelere bile bile yol açmak, talip çıkmak olur. Bütün bu görüşlerimize rağmen; kurulmuş Hükümet, Millet Meclisinden güvenoyu alırsa, milletimize başarı ile hizmet etmesi ve bize düşüncelerimizde yanıldığımızı ispatı, en halisane temennimizdir. Sözlerimizi, dün Millet Meclisinde Sayın Başbakan tarafından kullanılan bir cümleye işaretle bitireceğiz. Sayın Başbakan (Siyasi parti çalım müessesesi değildir) buyurdular. Çok haklıdırlar. Fakat bizim kanaatimiz şudur ki, demokrasinin Türkiye’de kurucusu ve koruyucusu olmaya talip en tecrübeli siyasi tarafından bu sözün Söylenişi, Anayasa teminatı altında bulunan bir partiye değil, C.H.P. dışındaki bütün partilere Sayın İnönü tarafından bizzat yapılan bir sataşma, bir taşlama ve bir gerçek çalım-dır. En büyük muhalefet partisinin taşlanıp tarihini unutarak, programında rahatça (Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri hürriyeti eksiksiz gerçekleştirdi) diyebilen Sayın Başbakanın bu (Siyasi parti çalım müessesesi değildir) sözleri bir yeni ağır manevi taşlamadır. Sayın Başbakan bu haksız çalımlarını bize değil, yerinde ve zamanında Papaz Makarios’a yapsalardı da ömrünün son gününde bize hem aklını hem çizmesini kullanarak Hatay’ı armağan etmiş büyük Atanın eserlerine eser katsalardı, kendileri için de milletimiz için de daha faydalı olurdu kanaatindeyiz. Saygılarımla. (*Şiddetli alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Sıtkı Ulay.

SITKI ULAY (Tabii Üye) — Muhterem arkadaşlarım, elimdeki kâğıtları görüp de ürkmüş olmyasınız. Çünkü sabahtan beri muhtelif siyasi partilerin kıymetli

liderleri ve mümessili arkadaşlar bizi o kadar değerli fikirlerle tenvir ettiler ve irşad ettiler ki, zannederim bu saatte hepinizin dinleme kudret ve kabiliyeti de tükenmiş bulunuyor.

Bu sebeple ben konuşmadan vazgeçiyorum. Kurulacak olan Hükümete muvafakiyet temenni etmekten başka bir dileğim yoktur, Görüyorum ki, şayanı memnuniyet olan, sabahtan beri devam eden görüşmelerde bütün partiler, parti olarak resmî ifadeleriyle Türkiye'deki sosyal adaleti ve sosyal reformları tam mânasıyla benimsemiş ve âdeta millete hizmet etme yolunda birbirleriyle yarış halindedirler, münferit tek çatlak seslere ise ben cevap vermeyeceğim. Özür dilerim, hürmetlerimle. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın Geboloğlu.

CEVDET GEBOLOĞLU (Bitlis) — Muhterem Başkan; sayın arkadaşlarım, esasen Parlâmentomuzda mevcut siyasi partiler, Birinci ve İkinci Karma hükümetlere aynı parti ve aynı zatın Başbakanlığında iştirak ile programlarını beraberce yaparak peşinen tasvibetmişlerdi. Aynı Başbakanın Üçüncü Hükümet programında da, Birinci ve İkinci Karma hükümetlerin programlarından ayrılmamakta olduğunu belirttiğine göre, bu programlar üzerinde umumi ve temele ait tenkidlerin esası raci olmaması gerek. Aynı zamanda getireceği reform kanunları da Meclislere geldiği zaman, görüş ve fikirlerimizi arz etmemiz icabedeceği kanaatindeyim. Binaenaleyh, şahsan kısaca bir iki noktaya temas edeceğim;

Birincisi; Birinci, İkinci ve Üçüncü Karma Hükümet programlarında önemle yer verildiği halde bir türlü gerçekleşmeyen bir mesele; diğeri de, Birinci ve İkinci Karma Hükümet programlarında bulunduğu halde bu Hükümet programında bulunmayan bir hususdur.

Muhterem arkadaşlar, bugün Devlet kapısında en asgari ücret, kapıcı ve odacı ücreti olarak 200 liradan başlamaktadır. 800 liraya kadar ücret alan odacılar da bulunmasına rağmen, dinî terbiye ve ahlâkımızın olgunlaşmasında en büyük yeri olan din adamlarımızın %80'i ise odacı maaşı olan 200 Türk lirası almakta ve âzamisi ise 500 lirayı geçmemektedir. Her nedense Diyanet İşlerini tedvir eden Devlet Bakanları iki yıl içinde kurulan Karma hükümetlerde beş defa değiştirilmiştir. Avni Doğan, Ali Şakir Ağanoğlu, Hıfzı Oğuz Bekata, Vefik Pirinçcioğlu ve nihayet İbrahim Saffet Omay. Bu değişimleri de bakanların başarısızlıkları ile bir alâkası mı var? Yoksa Diyanet İşleri Teşkilât Kanununu çıkartmak beş bakan değiştiren C.H.P.'sine nasıbolamayacak mı endişesi içinde bu Bakanlığın bağımsız bir arkadaşına verilmesini talebetmekteyim! 1963 karma bütçe müzakerelerinde 200 liralık asgari ücretin 300 liraya çıkarılması hakkında verdiğim taktir. 17 ye karşı 18 oyla reddedilmiş ve sayın bakan da 1964 malî yılında Teşkilat Kanununu çıkaracağını ve daha mükemmel bir şekilde din adamlarımıza geçim ve yaşama imkânlarını sağlayacağını vadedmesi tesellisiyle 1964 yılını bekledik.

Bu Meclisten, muntazam terfi imkânlarına malik olarak zabıt katipleri, vali muavinleri, emniyet müdürleri ve nahiye müdürleri için zam ve ödenek kanunları

kabul edilmiştir. Şu anda yeni Hükümetin Sayın Maliye Bakanından Ramazan ayının yaklaştığı bu ay içinde, din adamlarının dualarını almak ve Hükümetin daha güvenoyu almadan mânevi güveni almasını temenni ve rica etmekteyim.

Muhterem arkadaşlar, ikinci temennim de şu olacaktır. Birinci ve İkinci Karma Hükümet programlarında olduğu halde, Üçüncü Hükümet programında bulunmayan bir husus, Birinci Karma Hükümet programında eski siyasi yaraların sarılması ve tam tedavi edilmesi yer almıştı. Fakat İkinci Karma Hükümet programına 113 sayılı Af Kanunu ve Kısmî siyasi affın çıkarılması şeklinde neticelenen eski siyasi yaralar hakkında Üçüncü Hükümet programında yer yoktur. Hâlbuki bu programın son paragrafı şu hususa yer vermektedir. “Birinci ve İkinci hükümetler programlarında yer almış olan birçok hususlar gerçekleştirildiği için tabiatıyla bunlara yeni Hükümet programında yer verilmemiştir. Ancak Karma hükümetler programlarında yer almakla beraber gerçekleştirilmesine imkân ve fırsat bulunamamış...” demektedir. Şu halde bugün kurulan hükümet, saf bir Halk Partisi Hükümetidir. Bu Hükümet; ki 1945 den 27 Mayıs 1960 tarihine kadar Parlâmentoda beraber çalıştıkları bir siyasi partinin arkadaşlık havası içerisinde bunların 4 seneye yaklaşan çektikleri sıkıntılarına elbetteki son vermek vazifesiyle karşı karşıya bulunmaktadır. Bu suretle Halk Partisi, bu affı bir siyasi istismar vasıtası yapacak olan siyasi partilerin de bu işi yapmalarına son vermiş olacaktır. Kaldı ki, Sayın Ahmet Yıldız burada gayet vezir ifadelerde bulunmuştur. Bu memlekette Hükümetin yeteri derecede huzur ve istikrarı sağlaması lâzım geldiği hususuna dokunmuştur. Bendeniz Samimi olarak şu kanaatteyim ki, 27 Mayıs hareketinin, Kurucu Meclis, Yeni Anayasa, Seçim Kanunu ve dürüst bir seçimle Parlâmentonun açılması, hükümetlerin kurulması ve nihayet son yapılan mahallî seçimlerle gaye ve hedeflerine ulaşmış olduğu kanaatindeyim. Binaenaleyh 27 Mayıs tedbirlerinin birçoğu tasfiye edildiğine göre, dış tehlikelere karşı birlik, beraberlik ve kardeşliğe en çok muhtaç olduğumuz bu devrede bu meselenin de halledilmesi gerektiği kanaatindeyim.

Son olarak...

MUCİP ATAĞLI (Tabîi Üye) — Açık söyle, hangi mesele

CEVDET GEBOLOĞLU (Devamla) — Mesele, siyasi affın son kademesinin de artık halledilmesi zamanının geldiği kanaatidir.

ESAT ÇAĞA (Cumhurbaşkanınca S.Ü.) — Bir de ne zaman çıkacak de de...

CEVDET GEBOLOĞLU (Devamla) — Açıktır, bunda bir şey yok. Yaraların sarılması ve saire...

ESAT ÇAĞA (Cumhurbaşkanınca S.Ü.) — Ne zaman çıkacak diye söylemediğin kalıyor.

CEVDET GEBOLOĞLU (Devamla) — İnşallah en yakın zamanda, hayırlısıyla... (Gürültüler)

Arkadaşlar; burada, Kurucu Meclise girmiş bir arkadaşınız olarak, bu işin zamanının geldiğine samimî olarak inanmış bir arkadaşınız olarak konuşuyor, samimî

inancımı ifade ediyorum. Bunda hiçbir siyasi yatırım, şahsi yatırım ve politik bir endişem yoktur, arkadaşlar. Samimî inancımı, samimî olarak konuşurum, bu kürsüden...

Son olarak şunu ifade edeyim, saf bir Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti olan bu Hükümetimiz güvenoyu aldığı takdirde benim bunda yegâne endişem, 10 senelik muhalefetten sonra, iktidara geldiği anda eskisi gibi partizan düşünlü bir Hükümet olmasıdır. Bunun olmamasını temenni etmekteyim. Bu Hükümet C.H.P. nin Hükümeti değildir, Türk Milletinin Hükümetidir. Elbette o Hükümetin başarısı ile hepimiz öğüneceğiz.

Yeni Hükümet güvenoyu aldığı takdirde başarılar dileyerek, hepinizi hürmetle selamlarım.

ESAT ÇAĞA (Cumhurbaşkanınca S.Ü.) — Saf değil, akıllı...

BAŞKAN — Rica ederim, rica ederim.

Muhterem arkadaşlar, bir kifayeti müzakere önergesi gelmiştir. Okutuyorum.

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Hükümet Programı hakkında parti grupları dışında altı hatip konuşmuş ve durum tamamıyla aydınlanmıştır.

Yeterliğinin oylanmasını arz ederiz.

Sami Küçük (Tabii Üye)

Suphi Karaman (Tabii Üye)

Kâmil Karavelioğlu (Tabii Üye)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, beş arkadaşımız daha mevcuttur. Yeterlik önergesi de gelmiştir. Yeterlik önergesi hakkında lehte ve aleyhte konuşmak isteyen var mı?.. Yok.

Yeterlilik önergesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

BAŞKAN — Hükümet cevap verecek mi?

ULAŞTIRMA BAKANI FERİD ALPİSKENDER (Manisa) — Hayır.

BAŞKAN — Hükümet cevap vermiyor.

Gündemin 1'nci maddesinin görüşülmesi bitmiştir. ("Ekseriyet yok, Hükümet yok" sesleri)

Ekseriyet olmadığını 5 sayın üye istediği takdirde yoklama yaparız. Gündeme devam ediyoruz.

Kapanma Saati 17.07

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
Dönem 1 Cilt 24 Birleşim 25
Sayfa 186-198
04.01.1964 Cumartesi

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — *Fuad Sirmen*

KÂTİPLER: *Nevzat Şener (Amasya)*

Nurettin Akyurt (Malatya)

Açılma saati: 11.00

Güvenoylaması

BAŞKAN — Arkadaşlar, şimdi oylama muamelesine geçiyoruz. Oylama muamelesine “geçmeden evvel Sayın arkadaşlarıma bir hususu hatırlatmak isterim. Oylama muamelesi herbirinizin yanında bulunması lâzım gelen matbu oy pusulalarıyla yapılacaktır. Yanında matbu oy pusulası bulunmayan arkadaşlar isimlerini Başkanlık Divanı Kâtipleri arkadaşlarımıza yazdıracaklar ve beyaz kâğıt üzerine ismini, soyadını, intihab dairelerini yazarak, altını imzalıyacaklardır. Arkadaşlarımızın dikkatine arz ederim.

Yanında oy pusulası bulunmayan arkadaşlar lütfen Riyaset Divanı Kâtiplerine isimlerini yazdırsın.

İki taktir vardır. Bu taktirlerde de oyların sıhhat ve selâmeti hususunda tam kanaat getirebilmek için reylerin zarflar içinde yapılması teklif edilmektedir. Riyaset Divanı da bunu uygun görmüştür. Şimdi arkadaşlara mühürlü zarflar dağıtılacak, her arkadaş kendisine verilen zarfın içine, isimlerinin yazılı olduğu pusulayı koyarak sepete atacaktlardır. Pusulası yoksa dediğimiz şekilde beyaz bir kâğıda ismini, soyadını ve intihap dairesini yazarak imzalayıp atacaktlardır efendim. Bir arkadaş diğer bir arkadaşın pusulasına kendi ismini yazıp atamaz, muteber sayılmaz.

YUSUF ULUSOY (Sakarya) — Salonda, rahatsızlığı dolayısıyla reyini buraya gelip kullanamıyacak bir arkadaşımız vardır, bir arkadaş vasıtasıyla reyini kullanabilir mi Reis Bey?

BAŞKAN — Heyeti Umumiye salonu içinde bulunup da oturduğu yerden kalkamıyan bir arkadaşımız, reyini itimadettiği bir arkadaş marifetiyle kullanabilir, sepete atırabilir, efendim.

Oylama muamelesine hangi intihab dairesinden bağliıyacağıımıza dair kur’a çekiyoruz. (*Zarflar gelmedi sesleri*) Vazifeliler zarfları dağıtıyorlar.

Arkadaşlar, matbu pusulası yanında bulunmıyan da beyaz kâğıda ismini yazan arkadaşlar bu kâğıdı imza edeceklerdir. Bu beyaz kâğıtlarda isim, soyadı, intihap

daire si ve imza bulunacak. (Sol sıralardan, “zarflar mühürsüz” sesleri) Zarflar mühürsüz olabilir, ehemmiyeti yok. Kullandığınız oy pusulası matbu değilse lütfen imzanız bulunsun.

Efendim, imzasını atacak arkadaş düz beyaz kâğıt üzerine ismi, soyadı, intihap daire si itimat, âdemi itimat, müstenkif olduğunu işaret ederek reyini kullanacaktır. Güven, güvensizlik, müstenkif, diye yazılacak. Bu güvene başvurmadır. Binaenaleyh, güven ifade edenler güven diyecek. Düz beyaz çıkıp da üzerine bir şey yazılmamışsa güven ifade eder.

Oylama muamelesine başlıyoruz, efendim. Oylama Nevşehir’den başlayacak.

İsmi okunanlar lütfen gelip reylerini kullansınlar. Yavaş yavaş okuyacağız, izdiham olmasın.

(Oylar toplanıldı.)

BAŞKAN — Oyunu kullanmamış arkadaş var mı? Oy toplama muamelesi bitmiştir.

MEHMET ALİ ARIKAN (Mardin) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Sabırlı olunuz, takririnizi aldık.

Muhterem arkadaşlarım, oylama neticesini arz etmeden evvel Mehmet Ali Arıkan arkadaşımızın bir takriri vardır. Bu husustaki Riyasetin görüşünü arz edeceğim.

Sayın arkadaşımız Başkanlık tarafından oy toplama muamelesinin bittiği tebliğ edildikten sonra ve fakat tasnif başlamadan evvel geldiler rey pusulalarını Başkanlık Divan Kâtibine verdiler, içtüzüğün 137’nci maddesi, “oy toplama muamelesi bittikten sonra oy verilemez” hükmünü sarahaten ifade ettiği için Mehmet Ali Arıkan arkadaşın reyi hesapta nazara alınmamıştır. Riyaset Divanının görüşü budur. Buna rağmen söz istiyor musunuz?

MEHMET ALİ ARIKAN (Mardin) — İstiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

MEHMET ALİ ARIKAN (Mardin) — Muhterem arkadaşlarım, bazı meseleler ve hâdiseler var ki, hakkında tüzükte, mevzuatta sarıh hükümler olmakla beraber, bunları teamül tesis etmek suretiyle halletmek mümkün.

Bendeniz, birkaç gün önce kalbden bir rahatsızlık geçirdim. (“Geçmiş olsun”, sesleri) Verdiğim takrire Büyük Millet Meclisi Tabipliğinin reçetesini iliş tirdim. Bugün yoklamada bulundum. Bir aralık rahatsızlık, fenalık geçirdiğimi hissettim, doktora kadar gittim ve geldim, Geldiğim zaman oylama muamelesinin bitmiş olduğunun Başkanlık tarafından ilân edilmiş olduğunu öğlendim. Fakat zarfların sayımı bitmeden, yani tasnife başlanılmadan önce reyimi kullandım.

Muhterem arkadaşlar, her şeyden evvel, meselenin siyasi ehemmiyet üzerinde durmak istemiyorum. Ama, bir milletvekili arkadaşınızın haklı bir mazereti karşı-

sında vazifesini ifa etmesi hususunda Muhterem Heyetinizin müspet karar vereceğini talebetmekteyim. Bu itibarla, Tüzükte böyle bit hüküm bulunmakla beraber Heyeti Celilenizin reyimin kabulü hususunda müspet rey kullanmasını ve Başkanlığın bu talebini oylarınıza arz etmesini rica ediyorum. (“Oya, oya” sesleri), (A.P. sıralarından, gürültüler)

BAŞKAN — Müsaade buyurun arkadaşlar, Riyaset kararını versin.

Sayın arkadaş, Riyasetin arz ettiği hususa rağmen bu görüşünüzde direniyor musunuz? (A.P. den, gürültüler)

MEHMET ALİ ARIKAN (Mardin) — Direniyorum, efendim.

BAŞKAN — Takririni okutuyorum:

Yüksek Başkanlığa

1. Yoklamada bulundum.

2. İlişik reçeteden de anlaşılacağı üzere, kalbden rahatsızım, Fenalık geçirdiğimden doktora kadar gitmek zorunda kaldım. Tasnife başlanmadan önce salona girdim ve oyumu kullandım.

Divanca hu hususlar göz önünde tutularak oyumun hesaba katılmasını, aksi halde bu konuda söz verilmesini rica ederim.

M. Ali Arıkan (Mardin)

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar, mesele vazihtir. Arkadaşımız geç gelmesini bir mazerete bağlamaktadır. Ve bu sebeple Tüzükte bu sarıh hüküm olmasına rağmen reyimi nazara alınız, demektedir. Bu hususu kabul edenler... (Reye konamaz, sesleri, A.P. sıralarından, gürültüler)

Müsaade buyurunuz, niçin oya konamaz?

KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş) — Olmaz böyle şey, usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Arkadaşlar fazla telâşlanmayınız, bir reyin neticeye müessiriyeti yoktur. (A.P. sıralarından, gürültüler)

KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş) — Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Kabul etmiyenler... (A.P. sıralarından gürültüler, “Reis, Tüzük, Tüzük” sesleri)

KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş) — Tüzüğü çiğniyorsunuz.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, gürültü ile mesele halledilmez. (A.P. sıralarından, gürültüler) Efendim, sükûneti muhafaza edelim.

KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş) — Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Arkadaşlar, İçtüzüğün sarıh hükmünü Riyaset ifade etmiştir. (A.P. sıralarından gürültüler, “oylanamaz” sesleri) Arkadaşlar, sükûneti muhafaza edin, dinleyin, ondan sonra konuşursunuz.

Yüce Meclisin teamülü, içtüzüğün mevcut hükmünün muayyen bir hususta tatbik edilememesinde Yüce Meclis karar almaktadır. (A.P. sıralarından “oylanamaz” sesleri, gürültüler) Dinleyin biraz, arkadaşlar, gürültü ile olmaz. Size misaller söyleyeceğim. (A.P. sıralarından, gürültüler)

Arkadaşlar, müsaade buyurun. (Gürültüler)

KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş) — Söz istiyorum. Vermiyor musunuz?

BAŞKAN — Oturunuz yerinize efendim, gürültü ile olmaz. Müzakereyi ihlâl edenler hakkımda cezai muamele tatbikine beni mecbur etmeyiniz rica ediyorum. Sükûnetle dinleyiniz.

İstedığı şekilde hareket etmek her milletvekilinin hakkıdır. Fakat müzakereyi idare etmek Riyasetin vazifesidir. Müzakerenin selâmetle cereyanına mâni olan arkadaşlara Tüzük ahkâmını tatbik ederim, rica ediyorum. Sükûtu muhafaza ediniz. (A.P. sıralarından gürültüler)

Riyasetin, görüşünü ve İçtüzüğün hükmünü sarahaten ifade ettim. (A.P. sıralarından gürültüler)

Arkadaşlar, İçtüzüğün bir maddesini okuyorum: “Takriri bir nutkun kürsü üzerinden okunması yahut kâtime okutturulması caizdir. Fakat okuma müddeti 20 dakikayı geçemez.” İçtüzükte sarıh hüküm olmasına rağmen Yüce Meclis uygun gördüğü takdirde bu “geçemez” kaydına rağmen bunun aksine karar ittihaz ettiği zaman o husus tatbik edilir.

Şimdi, 137’nci maddede der ki; “Oy toplama muamelesi bittikten sonra oy verilmaz.” Bunu okudum. Riyasetin görüşünün bu olduğunu arz ettim. Ona rağmen bu arkadaşımız direndi. Yüce Heyetin oyuna müracaat etmeye mecburum. Bir muamelede oya müracaata mecbur olur, diğer muamelede oya müracaata mecbur olmaz, bu keyfî bir hareket olur. Başkanlık bu şekilde hareket edemez.

Muhterem arkadaşlar; takrir kabul edilmiştir ve mevcut yekûna bir ilâve edilecektir. (C.H.P. sıralarından alkışlar, bravo sesleri)

KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş) — Söz istiyorum efendim.

BAŞKAN — Mehmet Arıkan’ın oyunun müspet olduğu zarfı açıldığı zaman anlaşılmıştır. Yani güvenoyu vermektedir. Mehmet Ali arkadaşın reyî dışında oylamaya iştirak edenlerin adedi 404 tür. Şimdi, 405 olmuştur. Listede...

KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş) — Başkan Tüzüğü çığnıyorsun, söz istiyorum. (C.H.P. sıralarından gürültüler, “otur yerine” sesleri)

BAŞKAN — Listede güvenoyu verenlerin adedi 224 tür Mehmet Ali Arıkan arkadaşın reyî de ilâve edilmek suretiyle 225 olmuştur. Dört tane boş zarf çıkmıştır. Bir çekinser oy kullanılmıştır. 176 güvensizlik oyu kullanılmıştır.

Arkadaşlar, netice bu olduğuna göre Riyaset Divanının görüşü şudur: Bu şekilde bir netice istihsal edilmesi ihtimali düşünülerek Başkanlık Divanınca mesele tezekkür edilmiş ve Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonunda bulunan arkadaşlardan Ankara’da bulunanlarla üniversite profesörlerinden bazı arkadaşlarımız davet edilerek mütalâaları alınmış ve bu arkadaşların ittifakla vâsıl olduğu netice Riyaset Divanınca benimsenmiştir. O netice hulasaten şudur: “Güvenoyu muamelesinde Anayasanın 108’nci maddesinde “güvene başvurulur” denmesine ve ayrıca mevsuk bir güven reyi hususu aranmamasına nazaran Anayasanın 86’ncı maddesindeki umumi karar nisabına riayet etmek lâzım gelir demişlerdir. 226 reyin aranması Hükümete karşı, ya Başbakanın istemi veyahut bir gensoru neticesinde verilen güvensizlik tavrının kabul veya ademi kabulü hususunda nazara alınmak lâzım gelir, demişlerdir. Riyaset Divanı bu görüşü benimsemiştir. Ancak Sayın Tahtakılıç arkadaşımızın verdiği bir tavrile kendileri bu görüşün aksini ileri sürmektedirler. Binaenaleyh şimdi üniversiteler hocaları, Temsilciler Meclisi, Anayasa Komisyonu üyelerinin verdiği ilmî mütalâa vardır, onu okutacağım, ondan sonra Tahtakılıç arkadaşımızın verdiği tavrile okutacağım. Bu tavrile üzerine Söz isteyen arkadaşlar olursa onlara da söz vereceğim.

KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş) — Başkan, usul hakkında söz istiyorum. Oylama usulü, Başkanın tutumu hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Oylama usulü bitmiştir. Netice tebliğ edilmiştir.

KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş) — Vermiyor musunuz yani şimdi bana usul hakkında söz? (C.H.P. sıralarından “vermiyor, tehdit mi ediyorsun, ne olacak?” sesleri.)

BAŞKAN — O mesele hakkında vermiyorum. O meselenin usulü bitmiştir.

KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş) — Tutumunuz hakkında söz istiyorum. Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Arkadaşlar, tezkereyi okutuyorum. Evvelâ profesörlerin ve Anayasa Komisyonu üyelerinin verdiği ilmî mütalâyayı okutuyorum:

Hükümetin kuruluşundaki güvenoyunda aranması gereken yeter sayı hakkında Millet Meclisi Başkanlığının isteği üzerine İlim Heyetinin verdiği rapor:

31.12.1963 Anayasamızın 103’ncü maddesine göre Hükümetin güvenoyu alabilmesi için elde edilmesi lâzım gelen oy miktarının neden ibaret olduğu konusunda, Millet Meclisi Başkanlığınca görüşü sorulan aşağıda isimleri yazını Üniversite öğretim Üyeleri ve Kurucu Mecliste, Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu üyeleri, bu konuda ilgili Anayasa hükümlerinin sözünü (lâfzını), bu hükümlerin öntasarı ve tasarıda ne gibi gelişmelerden sonra belli formüllere bağlandığını, Anayasanın diğer hüküm ve prensiplerinden çıkan genel eğilimin sonuçlarını (yani hükümlerin ruhunu ve müessesenin vücut sebebini) göz önünde bulundurarak, oy birliği ile aşağıdaki sonuçlara varmışlardır:

1. Anayasanın güvenoyu konusuyla ilgili hükümleri gözden geçirildiği zaman görülür ki, Meclisten güvenoyu alarak iş başında bulunan bir Hükümetin güven-

sizlik oyu ile düşürülebilmesi için, 89'ncu ve 104'ncü maddeler açıkça “Meclis üye tamsayısının salt çoğunluğu” nun oyunu şart koştuğu halde, Hükümete başlangıçta verilecek güvenoyunu düzenliyen 103'ncü madde, böyle bir nisap aramamakta ve başkaca bir nisap formülü de ihtiva etmemektedir.

Bu durum karşısında, meselemizde Yasama Meclislerinin toplantı ve karar yeter sayıları hakkındaki 86'ncı madde hükmünün uygulanması tabii görülmektedir. Bilindiği üzere bu maddeye göre, her Meclis “Anayasada başkaca bir hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir”.

Anayasamız. Hükümetin kuruluşu sırasında güvenoyu alabilmesi için, toplantıya katılanların salt çoğunluğunu kâfi görmekte, böylece başlangıçtaki güvenoyu ile sonraki güvensizlik arasında bir nisap farkı gözetmektedir.

Varılan bu sonucun, Anayasa metnine, Hükümetin kurulması sırasında alınması lâzım gelen güven sayısına ilişkin bir hüküm koymanın unutulması yüzünden, “Yani tesadüfî” bir sonuç olmadığı, bilâkis Anayasa metnini hazırlayanların böyle bir tefriki bilerek ve isteyerek yarattıkları, Anayasa tasarısının hazırlanmasına katılan üyelerin beyanlarından anlaşılmıştır. Anayasa Komisyonunun vaktiyle üyesi olup aşağıda imzası bulunan şahıslar, oy birliği ile belirtmişlerdi ki, 89'ncu ve 104'ncü maddelerde Hükümetin düşmesi için vasıflı bir çoğunluk arandığı halde, Hükümetin kurulması bakımından böyle bir çoğunluğun aranmaması, Anayasa Komisyonunun, Anayasa tasarısına hâkim olan anlayışa uygun surette “Hükümetin kurulmasını kolaylaştırma ve düşmesini zorlaştırma ve bu suretle Hükümet istikrarını kuvvetlendirme” arzusunun mahsulüdür.

Nitekim İstanbul Anayasa Komisyonu ön tasarısının 107'nci maddesinde, genel olarak “Hükümetin güvenoyu” alacağından bahsedildiği gibi, güvensizlik oyuna ilişkin 113'ncü maddede de, yine genel olarak güvensizlik önergesinden söz konusu edildiği ve güvensizlik kararı için vasıflı bir çoğunluk aranmadığı, keza Siyasal Bilgiler Fakültesi Anayasa ön tasarısının 65 ve 66'ncı maddelerinde genel olarak güvenoyundan söz konusu edildiği gibi 72'nci maddesinde de yine genel olarak güvensizlik önergelerinin kabulünden bahsedildiği halde, Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu, “Yasama ve Yürütme Organları Alt Komisyonu” nun getirdiği tasarıda, açıkça, “Başlangıçtaki güven ile sonraki güvensizlik oylamaları arasında kurulan ve her iki halde de mevcudun salt çoğunluğunu kâfi kılan tenazur” terk edilmiş, güven alma ile güvensizlik oylamaları arasında oy sayısı bakımından fark gözetilmiştir.

Gerçekten Alt Komisyon, nispî seçimin yaratacağı parlamento içindeki zayıf ve izafi çoğunluk yüzünden, Hükümetlerin sık sık düşmesinin sebeb olacağı sakıncaları gidermek için, çeşitli hükümler vasıtasıyla birtakım tedbirler alınmasını lüzumlu görmüştür. Gensorudan sonraki güvensizlik önergelerinin ve Bakanlar Kurulunun güvenoyu istemlerinin derhal oylanmasını önliyen hükümler ve Hükümetin sık sık düşmesi halinde Meclisin feshi sonucunu öngören hüküm, bu tedbirler cümlesindendir. İşte bunlara paralel olarak, Alt Komisyon, yürütme organının özellikle nispî seçimin yaratacağı Koalisyon Hükümetlerinin muhtaç olduğu kararlılığı istikrarı

sağlamak amacıyla, bilerek ve isteyerek tasarının 24'ncü maddesinin son fıkrasında kuruluştaki güvenoyu oranından farklı olarak Hükümetin düşmesi bakımından üye tamsayısının salt çoğunluğunu aramıştır. Bu teklif, Anayasa Komisyonunda da tartışılarak genel tasvibe mazhar olduğundan, Anayasa metnine aynen alınmış ve bugünkü 89'uncu maddenin 6'ncı fıkrasını teşkil etmiştir.

Ayrıca belirtmek isteriz ki, parlâmenter rejimin ve dolayısıyla demokratik rejimin Hükümet buhranları yüzünden işlemez hale gelmesine engel olmak için de. “Hükümetlerin kurulmasını zorlaştıran çözümleri” değil; aksine “Hükümetlerin kurulabilmesini ve böylece demokratik mekanizmanın işliyebilmesini sağlayan çözümleri” Anayasamızın ruhuna uygun düşen çözüm olarak kabul etmek gerekir. Anayasanın metni açıkça böyle bir çözüme karşı durmadıkça, onun gai tefsir bakımından da tercih edilmesi gerekir. Kaldı ki, meselemizde bizzat Anayasamızın sözü dahi, bu çözümü desteklemekte ve onun aksi olan çözüme karşı durmaktadır.

Böylece Anayasamızın sözüne ve yapısına uygun olan görüşün, hukukî icaplara ve demokratik rejimimizin yapısına da tamamen uygun düştüğü hususunda, heyetimiz oy birliğine varmıştır.

2. Heyetimiz, 86'ncı maddedeki yerler sayının nasıl hesaplanacağı konusunu da incelemiştir. 86'ncı madde, toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verileceğini belirttiğine göre, Hükümete başlangıçta güven beyan edilmiş olması için, üye tamsayısının yarısından aşağı olmamak şartıyla toplantıya katılanların yarısından bir fazlasının beyaz oy kullanarak Hükümete güvenini açıklamış olması lâzım geleceği, (Yani beyaz oy sayısının, kırmızı ve yeşil oy sayıları toplamından daha fazla olması gerekeceği) sonucuna yine oy birliği ile ulaşılmıştır.

3. Sonuç: Anayasamızın 86, 89, 103 ve 104'ncü maddelerinin açık hükümleri ve “Anayasamızın Parlâmenter rejimin işlemesi ve Hükümet buhranlarının mümkün “olduğu kadar ünlenmesi amacını güden eğilimi (ruhu)” karşısında, Hükümetin güvenoyu alabilmesi için, hazır bulunan (yani oylamaya katılan) üyelerin salt çoğunluğunun güven ifade eden beyaz oy kullanmasının lazım ve kâfi olduğu sonucuna oybirliği ile varılmıştır.

Doç. Dr. Muammer Aksoy: (Ankara Üniversitesi Öğretim Üyesi ve Kurucu Mecliste Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu Sözcüsü)

Nurettin Ardıçoğlu: (Elâzığ Milletvekili ve Kurucu Mecliste Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu Üyesi).

Prof. Dr. Tahsin Bekir Balta: (Ankara Üniversitesi Öğretim Üyesi)

Doç. Dr. Turan Güneş: (Ankara Üniversitesi öğretim üyesi ve Kurucu Mecliste Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu Sözcüsü)

Ord. Prof. Dr. Enver Ziya Karal: (Ankara Üniversitesi Öğretim Üyesi ve Kurucu Mecliste Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu Başkanı)

Coşkun Kırca: (İstanbul Milletvekili ve Kurucu Mecliste Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu Kâtibi)

Emin Paksüt: (Ankara Milletvekili ve Kurucu Mecliste Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu Başkan vekili)

Prof. Bahri Savcı: (Ankara Üniversitesi Öğretim Üyesi ve Kurucu Mecliste Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu Üyesi)

Ord. Prof. Ahdülhak Kemal Yörük: (Ankara Milletvekili ve Kurucu Mecliste Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu Üyesi)

BAŞKAN — Şimdi Tahtakılıç arkadaşımızın önergesini okutuyorum.

Millet Meclisi Başkanlığına Programı üzerinde Mecliste görüşmeler biten Hükümet için yarın “Güvenoyuna” başvurulacaktır.

Oylamaya geçilmeden, Anayasanın 103’ncü maddesinde “Göreve başlarken güvenoyu” sırasında aranacak çoğunluk meselesi hakkında açıklık bulunmadığı cihetle, her şeyden evvel bu nokta üzerinde durulması kanaatindeyim.

Gerçekten; bundan önceki Hükümet kuruluşlarında, kuruluştan evvel Meclis tamsayısının salt çoğunluğu sağlandığı için güvenoyuna başvurulurken bu nokta üzerinde durulmamış ve hükümetler 450 üyelik Meclisten en az 260 oyu evvelden garanti ederek Meclis huzuruna gelmişlerdir.

Dünkü görüşmelerde ise, 3’ncü İnönü Hükümetinin kuruluştan bir azınlığa dayandığı meydana çıkmıştır.

Bu hal karşısında, güvenoyu işlemine başlamadan, kuvvetler ayrılığı sistemini kabul eden Anayasanın 6’ncı maddesine göre “Yürütme” yetki ve sorumluluğu, Türk milleti adına Meclisçe verilecek Hükümetin göreve başlarken ne derecede bir çoğunluğun oyunu alması gerektiği hususunda durulması mutlak bir zaruret haline gelmiştir.

Devlet kuruluşumuz için hukukî ve fiilî neticeleri bakımından önemli gördüğüm bu mesele hakkındaki görüşümü, dün milletvekilleri için konuşma tahdidi kararı alındığı cihetle açıklayamadım, bu önergeyi vermek zorunda kaldım.

Düşüncem şöyledir:

1. Anayasanın 83’ncü maddesi hükmünce Parlâmento sistemimiz daimi vazife ve toplantı halinde bulunmak esasına dayanır. “Her milletvekilinin her an vazife başında olması tabidir”

2. 100’ncü madde Meclisler tatilde olsalar bile sırf Hükümetin “işe başlarken güvenoyu” işlemi için toplantıya çağrılmasını emretmektedir.

3. 104’ncü madde: Hükümetçe sonradan, yeniden güvenoyu istenmesi “güveni yenileme” halinde böyle bir isteğin “ancak üye tamsayısının salt çoğunluğu ile” reddedilebileceğini açıklamıştır.

4. Meclisin yürütme organı karşısında: teşkilinde güvenoyu vermek veya vermemek, denetlemede bulunmak ve Hükümetin isteği üzerine güvenini yenilemek veya güvensizliğini bildirmekten başka bir salâhiyeti yoktur.

5. “Milletin kayıtsız şartsız egemenliği” ideal ve prensipin karşısında, güvensizlik “Hükümeti düşürme” de “üye tamsayısının salt çoğunluğunun reyini” şart koyarken, “göreve başlarken güvenoyunda her hangi bir kayıt bulunmamasına dayanılarak bu oylamayı, görüşme nisabının çoğunluğunun reyile, yürütme görevi yetkisinin “yani milletin; yasama yetkisi ile yargı yetkisi haricindeki bütün işlerini ve maddi ve mânevi varlığını ele alıp sevk ve idare edecek organın teşkilinde 450 üyelik Mecliste 114 üyenin reyinin yeter olacağını kabule imkân yoktur.

Kanaatimce 104’ncü maddedeki açıklığın 103’ncü maddede bulunmaması (göreve başlarken güvenoyunda) başkaca bir halin hatıra gelmiyeceği içindir.

İşin tabiatı da, hukukisi de, doğrusu da budur.

Gereğinin yapılmasını saygılarımla arz ederim.

Ahmet Tahtakılıç (Uşak)

BAŞKAN — Takrir sahibi, Tahtakılıç, buyurun.

AHMET TAHTAKILIÇ (Uşak) — Muhterem arkadaşlarım demokrasi nizamı açıklık demektir diye hepimiz daima bu sistemi müdafaa eden insanlarız.

Oylama, muamelesi bitmiştir. Takririmi verdiğim zaman da Riyaset, haklı olarak bana, “oylama muamelesinin neticesine göre tahririniz hakkında muamele yapacağım ne dersiniz?” diye fikir sordu. Ben de dün kendilerine doğru olacağını ifade ettim. Şimdi reyler verilmiştir ve bir meselenin hallinde çok isabet vardır. Bu meseleyi halletmeden bırakırsak teşekkül edip vazifeye başlayacak Hükümetin teşekkül tarzındaki münakaşaları Parlâmentonun sarîh bir kararı haricinde efkârı umumiyyeye terk etmek gibi yanlış ve hatalı bir durum hâsıl olacaktır. Sırf bu neticeye imkân vermemek için Anayasamızda halledilmemiş bu meselenin Mecliste müzakere edilerek halledilmesi için daha dünden itibaren takririmi Riyasete vermiş bulunuyorum. Böyle bir tereddütte haklı olduğumu Riyasetin bir ilmî fonksiyonu toplayıp ki, bu toplayış tarzı yanlıştır. Çünkü Riyaset re’sen ilmî komisyon toplayamaz. Meclislerin komisyonları vasıtasıyla faaliyette bulunur. Eğer Riyaset böyle bir tereddütte bulunmuşsa; Anayasa Komisyonuna müracaat eder Anayasa Komisyonu meseleyi müzakere edip icabederse ilmî heyeti davet edip mütalâa alacaktır. Bu şekli meseleyi bir tarafa bırakınca benim sarîh kanaatim takririmde yazılıdır, arkadaşlar. İlmî heyet diyor ki; “sarâhat yoktur; 103’ncü maddede eğer vâzı kanun isteseydi 103’ncü maddeye de 104’ncü maddedeki sarâhati kordu” O halde tabii olarak toplantı nisabının çoğunluğunu kazanan bir Hükümet göreve başlarken güvenoyu almış olur.

İkinci mütalâası nispî temsilin meydana getirdiği Meclislerde başka türlü bir tarzın Hükümet istikrarı fikrini bozması gibi, memlekette Hükümet teşkilini güçleştirmesi gibi fiilî bir neticeye dayanır. İlmi Heyetin esas mütalâası ve tahlili de budur.

İstanbul’dan galen tasarıda “her iki muamele yani güven ve güvensizlik muamelesi toplantı nisabını çoğunluğu ile olur” diyor. Alt Komisyon ve Anayasa Komis-

yonu, Temsilciler Meclisi 103'ncü maddede ekseriyet usulünü koymuş, sükûtu tercih etmiş 104'ncü maddede ise yani Hükümetin güveni yenileme muamelesinden reddine, üye tamsayısının çoğunluğunu şart koşmuştur.

Arkadaşlar, mühim mesele şudur: Devlet sistemleri içinde, kuvvetler ayrılığı prensibi mühim bir meseledir. Hükümeti bir defa teşkil ettiniz mi, teşkil tarzı karşısında gerek adli cihazın, gerekse yasama organı halinde vazife görecektir ve yalnız denetleme vazifesi çerçevesinde kalacak hiçbir iddiaya müdahale edemeyecek olan Parlâmento karşısında milli irade sistemi içinde Hükümetin temsilcilerinin çoğunluğu oyu ile vazifesine başlaması kuvvetler ayrılığı prensibinin tabiatında mevcuttur. Yetkiyi tam olarak alabilmesi, Hükümet yetkisi aslında millet hayatını da bütün yürütme yetkilerine hâkimiyeti millîye prensiplerine rağmen fiilen işe vaz'edilen ve milletin mamaleğine el koyup onun mukadderatı üzerinde icra-i karar verecek olan heyetin teşekkülünde kendisine göre ehemmiyeti haiz olan bir şeydir. O halde mademki, Anayasamız kuvvetler ayrılığı prensibini kabul etmiş ve 6'ncı maddesinde yürütme yetkim verilecek organ diye Hükümeti ayırmıştır. Hükümetin teşkilinde de Anayasamız 104'ncü maddesinde Meclisin Hükümeti düşürebilmesi için Hükümet ne kadar hata yaparsa yapsın, milleti temsil eden Parlâmentonun içtiha-dına rağmen, mevcut ekseriyetinin çoğunluğuna rağmen Hükümet ne hata yaparsa yapsın sen mevcut sayının bir fazlasiyle güvensizlik vermedikçe Hükümeti düşüremezsin. O halde düşürememekte bu inzibati, tesis etmek mevzuubahsolunca bu sükûtu, mademki 103'ncü maddede sarahat yoktur, o halde bu sarahat olmadıkça toplantı nisabı kâfidir diye icra kuvvetinin tenkilinde 114 kişinin reyini kâfi görecektir bir sistemi ben şahsan Hükümet istikrarına değil Hükümet istikrarsızlığına vâsıl edecek bir netice bilmiyorum.

Anayasa profesörleri, Anayasa meseleleriyle meşgul olan arkadaşlarıma sordum. Her millet bu hususta sarahate varmış. Almanya, yeni Başbakanın seçilmesi şartıyla sarahate varmış, Fransa'da ise, bu mesele şimdi ilim heyetinin mütalâa ettiği gibi, sarahaten halledilmiş. Bizde ise halledilmemiş. Benim takririme göre.

İlmî heyetin nokta-i nazarı okundu, benim takririm okundu. Parlamenter rejimlerde Devlet Reisinin istişaresi, Hükümet vazifesini üzerine alan Başbakan namzedin istişarelerinin mânası, Hükümetin teşkilinde hâkimiyeti millîye esasına dayanan Meclisin, icra organını meydana getirirken, üye tamsayısının bir fazlasiyle oy vermesi gibi bir neticeyi Anayasamızdan çıkarmıyorum; bir de siyasi tarihimizin gelişinden çıkarıyorum. Bizim Anayasamız bütün tereddütleri ortadan kaldırılmak üzere yapılmıştır. Hangi Anayasada milletvekillerinin maaşları vardır? Hangi Anayasada şu veya bu teferruat vardır. Sebep mazideki çekişmelere son vermek için Anayasamız sarahat sistemini tercih etmiştir. Realizasyonist bir anayasadır. Geçmişte milletçe şikâyet mevzuu olan ve partiler arasında çekişme mevzuu olan meseleleri halletmek istemiştir.. Fakat bu meseleyi muallâkta bırakmıştır. Şimdi bu mesele halledilecektir. Ben takririmde nokta-i nazarımı açıkça söyledim. Şu anda da izah etmiş bulunuyorum. Hemen ilâve edeyim ki, Hükümetin aldığı reyleri elbette hürmetle telâkki ediyorum. Meclisin bu Anayasa meselesini hallettikten son-

ra çoğunluğu kâfi gördükten sonra teşekkül eden Hükümetin de muvaffakiyetini temenni etmeyi bir milletvekili olarak ve bir vatandaş olarak en tabii ve şerefli bir vazife biliyorum. Takdir Yüce Meclisindir.

HALÛK NUR BÂKİ (Afyon Karahisar) — Usul hakkında konuşacağım.

BAŞKAN — Sayın Nur Baki, siz usul hakkında söz mü istiyorsunuz?

HALÛK NUR BÂKİ (Afyon Karahisar) — Evet efendim.

BAŞKAN — Ne usulü efendim?

HALÛK NUR BÂKİ (Afyon Karahisar) — Bu konunun usulü hakkında.

BAŞKAN — Ne demektir bu konunun?

HALÛK NUR BÂKİ (Devamla) — Ahmet Tahtakılıç'ın konuşması ve takriri ile ilgili olarak usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş) — Ben istedim söz vermediniz. Şimdi hemen usul hakkında söz veriyorsunuz.

HALÛK NUR BÂKİ (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, bir kere bu kanunun burada konuşulmasına taraftar olan bir arkadaşımızın Tahtakılıç'ın söylediği mutlaka burada konuşulması lâzımdır. Bunun sokakta konuşulması değil. Mecliste halledilmesi gerekir. Ancak usul hakkında söz almamın sebebi, şudur:

Takriri veren Sayın Tahtakılıç'ın beyanlarından şu anlaşılıyor ki, şöyle olmalı idi. Bunun felsefesi böyledir. Halbuki şimdi konuşmaları bu mecraya dökmeyelim. Anayasa yapılmış bitmiş. Şimdi biz, Anayasanın bu maddesinden anladığımızı vazih olarak ortaya koyalım. Ama Anayasanın felsefesi üzerinde münakaşa açmanın vakit kaybetmenin âlemi yok. Anayasanın maddesini müzakere etmiyoruz. Madde-nin anlamı üzerinde müzakere açalım.

BAŞKAN — Sayın Nur Baki, Riyasetin tutumu hakkında söz istediniz, başka şeylerden bahsediyorsunuz.

HALÛK NUR BÂKİ (Afyon Karahisar) — Riyasetin tutumu hakkında konuşacağım.

BAŞKAN — Müsaade buyurun, oturun öyleyse. Söz sırası Sayın Nurettin Ardıçoğlu'nda.

İSMAİL HAKKI AKDOĞAN (Yozgat) -Biz, grup adına daha evvel söz istedik.

BAŞKAN — Grup adına istediğinize dair, bir işaret yok. Grup adına mı istemiştiniz?

İSMAİL HAKKI AKDOĞAN (Yozgat) — Grup adına istedik.

BAŞKAN — Buyurun öyleyse. Arkadaşlar, bu mesele Anayasayı mânalandırmak olduğu için Riyaset İctüzüğü'nün usule taallük eden hükümleriyle müzakereyi kayıtlı addetmektedir. Söz isteyen arkadaşlara sırasıyla söz verilecektir. Millet Partisi Grubu adına Akdoğan, buyurun.

MİLLET PARTİSİ GRUPU ADINA İSMAİL HAKKI AKDOĞAN (Yozgat)

— Çok muhterem arkadaşlar, bu mevzuun bir takrirle Sayın Tahtakılıç tarafından Yüce Meclise getirilmiş olmasında ve görüşülerek bir karara bağlanmasında büyük faydalar olduğu kanaatindeyiz. Bu bakımdan Sayın Tahtakılıç'ın bu hareketini takdirle karşılamaktayız. Ancak yine Sayın Tahtakılıç arkadaşımızın izah ettikleri gibi, halledecekse bu mevzuun Mecliste ve lüzumunda komisyonlarda halledilmesi lâzım geldiği kanaatine de aynen iştirak etmekteyiz.

Bir ilim heyetinin şu veya bu yönde varmış olduğu karar ancak bizlere yardımcı olabilir ama hukukî bir mâna ifade etmez. Yalnız, bu iki hususi an sonra görüşümüz Sayın Tahtakılıç'ın görüşlerine aykırı olarak tecelli etmektedir. Şu şe kilde; Anayasamız bu mevzuu, kanaatimizce, acık bırakmış değildir. Anayasamızda her husus tamamen halledilmiştir ve mevcuttur. Bu bakımdan görüşlerimiz ilim heyetinin raporunda yazılı olmakla beraber, bu mevzu çok mühim bir mevzu olması ve ileride kurulacak Hükümetlerin, kuruluşunda belki münakaşa mevzuu olması ve grubumuzun görüşünün zabıtlarda bulunması bakımından kısaca Yüksek Heyetinize arz etmek isliyoruz.

Muhterem arkadaşlarını; Anayasamızın 80'nci maddesi “Her Meclis üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanır ve Anayasa'da başkaca hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir.” der.

Bu maddede sarahat vardır. Maddesinde her hangi bir surette başka nisap gösterilmemişse 86'ncı maddenin tatbik edileceği sarahati mevcuttur. O halde, “Anayasada sarahat yoktur.” görüşüne iştirak etmiyoruz.

Hükümetin kuruluşu hakkındaki görüşümüze gelince: Anayasanın 103'ncü maddesinde aynen şöyle denilmekte: “Bakanlar Kurulunun listesi tam olarak Meclise sunulur; meclisler tatilde ise toplantıya çağrılır.

Bakanlar Kurulunun programı, kuruluşundan on geç bir hafta içinde Başbakan veya bir bakan tarafından meclislerde okunur ve Millet Meclisinde güvenoyuna başvurulur. Güvenoyu için görüşmeler, programın okunmasından iki tam gün geçtikten sonra başlar ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra oylama yapılır. Bu Hükümetin kuruluşunda takibedilen görüş ve zaman bakımından bu maddeye aynen riayet edilmiştir ve bu maddede emredilen hususlarda herhangi bir noksanlık yapılmamıştır. Burada hor hangi bir nisap da gösterilmemiş bulunduğu göre, kanaatimizce 86'ncı maddenin oylama bakımından tatbiki lâzım ve zaruridir. Anayasamızda da sarahat vardır.

Bu görüşümüzü takviye edecek bir hususta Anayasamızın 104'ncü maddesidir. 104'üncü maddede, “Başbakan gerekli görürse Bakanlar Kurulunda görüştüktan sonra, Millet Meclisinde güven istiyebilir. Güven istemi Millet Meclisine bildirilmesinden bir tam gün geçmedikçe görüşülemez ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçmedikçe oya konulamaz.

Güven istemi, ancak üye tam sayısının salt çoğunluğu il o reddedilebilir”

Bu maddenin hâdisemizle ilgisi olmamakla beraber madde sonunda reyde nisabı göstermesi, mürettep salt çoğunluğun burada istenmiş olması, 103'ncü maddede bu sarahatin bulunmaması o zaman tesadüfi bir madde olarak konulmayıp düşünülmüş taşınılmış, her husus nazarı itibara alınmış ve 104'ncü maddede lâzım ve zaruri olduğu için oraya konulmuş, 103'ncü madde böyle bir şeye lüzum olmadığından 86'ncı madde ile iktifa edilmiştir. Bu bakımdan biz bu görüşe iştirak etmiyoruz.

Muhterem arkadaşlar, biraz evvel usul hakkında söz alan Sayın Halûk Nur Baki arkadaşımızın da ifade etmiş bulundukları üzere, burada Mecliste Anayasa yapılırken, Anayasamızın icabı olarak kuvvetler ayrılığı prensibinden veya her hususun Anayasada derpiş edilmiş olmasından bahisle bu maddenin şu veya bu şekildeki tefsiri mümkün değildir. Şayet Anayasamızın ruhuna ve esprisine bu madde uygun düşmüyorsa, hor hangi bir teklifle usulüne göre bir Anayasa tadili hususuna gidilebilir. Ama mevcut Anayasamızdaki hüküm sarihtir ve hiçbir surette başka yönden tavzif edilemez.

Muhterem arkadaşlarım, son olarak kanaatimizi şu şekilde belirtmek isteriz. Bugün güvenoyu mevzuunda Hükümet, usul ve kanuna uygun olarak 224 rey almıştır. Bu bakımdan güvenoyu almış sayılır. Bunun başka türlü tefsiri veya görüşülmesi fikirlerine iştirak etmiyoruz. Hürmetlerimle. (*Sol ve sağ sıralardan alkışlar, bravo sesleri*)

BAŞKAN — Adalet Partisi Grubu adına, Sayın Bilgehan.

ADALET PARTİSİ GRUPU ADINA CİHAT BİLGEHAN (Balıkesir) — Muhterem arkadaşlarım; biz Adalet Partisi Meclis Grubu olarak takririn aleyhinde konuşacağız. Yeni Anayasamız nispi temsil esasına göre, hükümetlerin de teşkilini düşündüğü cihetle Hükümetlerin kurulmasını kolaylaştırmak, buna mukabil düşmesini güçleştirmek gibi bir espri içinde bulunmaktadır. Filhakika Anayasamız hangi mevzularda 2/3 çoğunluk, hangi mevzularda mutlak çoğunluğun lâzım geldiğini ayrı ayrı tasrih etmiştir. Hükümet için 2 türlü güvenoyu bahis konusudur:

Bunlardan bir tanesi Hükümetin göreve başlamadan evvel güvenoyu alması, ikincisi göreve başladıktan sonra şu veya bu sebepten dolayı güvenoyuna müracaat etmesi halidir. Hükümetin işe başlamadan evvel güvenoyu alması meselesi Anayasanın 86'ncı maddesinde tesbit edilen karar yeterliğine bağlıdır. Filhakika 86'ncı madde, "...Anayasada başkaca hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verilir." demektedir. Hükümetin kurulması sırasında güvenoyunun alınması hakkında her hangi bir sarahat olmadığına göre 86'ncı maddenin şu hükmü muvacehesinde 226 kişilik bir ekseriyete lüzum yoktur. Bu hüküm ancak Hükümetin görev aldıktan sonra, güvenoyu aldıktan sonra, nasıl güvenoyuna müracaat edileceğine dair 104'ncü maddede hüküm vardır ki, buna göre, "Güven istemi, Millet Meclisine bildirilmesinden bir tam gün geçmedikçe görüşülemez ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçmedikçe oya konulamaz. Güven istemi, ancak üye tam sayısının salt çoğunluğu ile reddedilebilir", denilmektedir.

Bu sarahat muvacehesinde Anayasanın tefsirine gitmeye imkân olmadığı mu-
cip sebebine istinaden Hükümetin almış olduğu şu oy muvacehesinde itimada maz-
har olduğu kanaati içinde, hepimizi saygı ile selâmlarım.

BAŞKAN — Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubu adına Nihat Erim.

**CUMHURİYET HALK PARTİ MECLİS GRUPU ADINA NİHAT ERİM (Ko-
caeli)** — Muhterem arkadaşlar Anayasamızın tatbiki ile ilgili mühim bir madde
üzerinde müzakere açılmış bulunuyor. Ben Sayın ve değerli Tahtakılıç arkadaşımızı
da çok dikkatle dinledim. Millet Partisi ve Adalet Partisi grupları sözcüleri değer-
li ve Sayın arkadaşlarımızı da aynı dikkatle takip ettim. Tahtakılıç arkadaşımızın
mütalâaları yeni bir Anayasa yapılırken, güven meselesinin Anayasaya ne Suretle
geçirilmesi lazım geldiği tartışıl-
sa idi, çok yerinde bir mütalâa olurdu. Bir mütalâa
olarak, mukabil fikirleri de hakkı mahfuz tutulmak şartıyla, nazarı dikkate alınabi-
lirdi. Ancak biz şimdi elimizdeki Anayasayı ve elimizdeki maddeleri tetkik etmek-
le meşgulüz. Anayasamızın şu veya bu maddesi hakkında, açık olmadığı, müphem
olduğu yolunda tenkidler öne sürülebilir. Fakat ben bu güvenoyu mevzuundaki
maddeleri, son günlerde çok dillerde dolaştığı için tekrar tekrar, dikkatle okudum,
inceledim; hattâ mukayeseli bir inceleme ile yeniden gözden geçirdim. Neticede var-
dığım kanaat şudur ki, Anayasamızın bu maddeleri hiç de müphem değildir. Bilâkis
yeni Anayasamızın açtığı çığırda çok mantikî buldum. Bizim yeni Anayasamız, mu-
kayeseli hukuk sahasında başlıca, İkinci Dünya Harbinden sonra yapılmış 3 Anaya-
sadan mülhem olmuştur. Benim görüşüme göre, Alman Anayasası bazı hususlarda,
Fransız Anayasası başka hususlarda, İtalyan Anayasası diğer bazı hususlarda örnek
olmuş... Hükümeti kurma, Hükümete güvenoyu verme, Hükümeti düşürme nokta-
larından Fransız Anayasasından mülhem olmuştur. Kanaatimce isabet olmuş.

Bilirsiniz, Fransa 3'ncü Cumhuriyet devresine ve hattâ 4'ncü Cumhuriyet dev-
rinde Hükümet istikrarsızlığından çok ıstırap çekmiş, pek büyük zarara uğramış-
tır. Hattâ denilebilir ki, 3'ncü ve 4'ncü Cumhuriyetin yıkılmasında bu Hükümet
istikrarsızlıkları büyük ölçüde tesir etmiştir. 1958 de yeni Anayasa yapılırken bu
derslerden ilham alınarak, Hükümet istikrarı nasıl sağlanacağı mevzuunda, Fransa
Devlet adamları ilim adamları, siyaset adamları uzun uzun tetkik etmişler ve türlü
münakaşa safhalarından geçmişlerdir. Netice olarak nispî temsilin daima yarat-
ması muhtemel durumlarda, yani Meclislerin, 3, 4, 5, 6 partiden kurulması ve bu
partilerin ekseri ahvalde bir noktada, bazı noktalarda birleşmeleri imkânı bulun-
maması halinde, memleketin çalkantılarla bocalamasını önlemek için. Hükümetin
kuruluşunu kolaylaştırıcı, düşmesini zorlaştıran hüküm sevk etmişlerdir.

Şimdi, eskiden beri, ben de bu arkadaşlardan birisiyim, Parlâmento rejimini
İngiltere'den değil de kıta Avrupa'sından takibederiz. Bilhassa Lâtin kültürü ile ye-
tişmiş olanlarımız ki ben de bunlardan birisiyim, çoğunca Fransız sistemleri üzerin-
de dururuz. Zihinlerimiz Fransa'daki bir, iki ve üçüncü Cumhuriyet devirlerindeki
tatbikatla meşhurdur ve daima bunu sanki parlamentarizmin değişmez kaidesi gibi
alırız. Halbuki böyle değil.. Asıl parlamentarizmin esas yatağı, anası İngiltere'dir.
İngiltere'de hükümetler bir devre için umumiyetle işbaşında kalırlar. Fakat bizim

Anayasa bu noktada tamamen Fransız Anayasasından, hattâ diyebiliriz ki, bizim 103'üncü 104'ncü maddeler, Fransız Anayasasından. 49 ucu maddesi âdetâ kısmen tercüme edilerek benimsenmiştir.

Fransız Anayasasının 49'ncu maddesi uzun bir maddedir ve o maddede, tıpkı bizim 103 ve 104'üncü maddelerde olduğu gibi, bir Hükümet Cumhurbaşkanı tarafından tâyin ve tasdik edildiği anda, artık bu memleketin Hükümeti vardır, noktasından hareket edilmiştir. Çok kıymetli politikacılardan bana şu günlerde sual soranlar oldu. Hükümet için: “Yeni Hükümet kurulursa Meclisten güvenoyu alınca-ya kadar eski Hükümet mi devam edecek, yeni Hükümet mi devamı edecek?” diye sordular.

Arkadaşlar, hâlbuki hiç tereddüt yoktur. Hükümeti teşkil eden Reiscumhurun tâyin ettiği Başvekilidir. Başvekil, Hükümet listesini Reiscumhura götürüp imzasını aldığı anda Hükümet Devlet işlerine vâziulyedir. Memleketi artık o Hükümet idare eder. Tâ ki Büyük Meclis o Hükümeti güvensizlikle düşürsün.

Bizim Anayasamızın 86'ncı maddesiyle 103'üncü ve 104'üncü maddeleri arasında hiçbir tezat yoktur, hiçbir mübayenete yer yoktur. Bilâkis bu iki madde birbirini tamamlamaktadır. Bu noktada Sayın Akdoğan'a ve Sayın Bilgehan'a tamamiyle iltihak etmekteyim.

Bakın, Fransız Anayasasının 49'ncu maddesinde diyor ki, “Güvensizliğin kabul edilmiş sayılması için meclisi teşkil eden azaların çokluğu güvensizlik oyu vermedir.” Bunun mefhumu muhalifi ne oluyor? Eğer Meclisi teşkil eden azaların çokluğu güvensizlik oyu vermemişse Hükümet güvenoyu almıştır. Bizim Anayasamızın 104'ncü maddesinin son fıkrası da “güven istemi ancak, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile reddedilebilir” demektedir. Farz ediniz ki, programda bir güven istemi... Hükümet gelmiş programı okumuş ve güvenimizi istemiş. Bugünkü oylamaya göre güvensizlik gösterdik, diyebilir miyiz bu maddeye göre? Güven istemi ancak, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile reddedilebilir. Güven istemi şimdi reddedilmiştir. Fransız Anayasası bundan ibaret.

Üstelik bizim Anayasamızda vaziyeti daha ziyade vuzuha kavuşturan bir de 86'ncı madde vardır. Fransız Anayasasında bu 86'ncı madde yoktur. Fransız Anayasası okuduğum fıkraya benzer bir hükümle iktifa etmiştir. Ama Anayasadan sonra yapılan İttüzüğün 149'uncu maddesinde Anayasamızın bu işaretini benimsiyen Fransız vâ'zı kanunu içtüzüğün 1-19'uncu maddesine göre programda güvenoyu, toplantıya iştirak edenlerin salt çoğunluğu ile verilir, diye sarahatle söylenmiştir. Bunu Fransız Anayasası 1958 de kabul ettiği için artık kitaplara geçmiştir. Müellifler bunun üzerinde yazılar da yazmışlardır. Fransızca kitapları takibedenler görmüşlerdir, George Bourdieu eserinde, programın güvene mazhar olmasında toplantıda hazır bulunanların çoğunluğunun yeter sayıldığını sarahaten anlatmaktadır. Fransa'da bizim 104'üncü maddeden başka bir hüküm yok, yalnız onunla iktifa etmiş olduğu halde, programa güven için, sade bir çoğunluğun yeteceğini kabul etmişler ve tüzüğü öyle yapmışlar.

Bize gelince; bizim vâ'zı kanunumuz bununla da yetinmemiş, 86'ncı maddeyi koymuş.. 86'ncı madde: (Toplantı ve karar yeter sayısı) Anayasada başka bir sarahat olmadığı zaman toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verilir demektir. Şimdi Hükümet 103'ncü maddeyi tatbik ederek huzuruza gelmiştir.

103'ncü maddede başkaca bir sarahat olmadığı için evleviyetle 86'ncı madde tatbik edilecektir. Kaldı ki, bu mütalâamı kuvvetlendiren bir de Anayasamızın 108'nci maddesi var. 108'nci maddeye bir göz atarsanız arkadaşlar, orada; "Anayasanın 89 ve 104'ncü maddeleri uyarınca verilen güvensizlik oyu..." demek suretiyle benim şimdiye kadar, diğer arkadaşlara da iştirak ettiğim, öne sürmüş olduğum mütalâaları takviye etmektedir.

Arkadaşlar, binada sabrınızı tüketmek endişesi galip olmakla beraber, Sayın Tahtakılıç arkadaşımızın temas ettiği bir noktaya ben de kısaca temas edeceğim:

Elbette milletin idaresinde Büyük Meclisin murakabesi ve Büyük Meclisin son sözü söyleme yetkisini elinde tutması bu rejimin baş kaidesidir. Ancak, parlamento rejimlerinin de, hükümet istikrarsızlıkları ve hükümetin kurulamaması gibi vaziyetler yüzünden adım adım çöküntüye doğru gittikleri de bir vaki'dir. Evet, bazı ahvalde öyle olacak ki, burada 226 kişi ile toplanacağız ve 114 oy almış olan hükümet güvenoyu almıştır, diyeceğiz, onun etrafında toplanacağız Menfi de olsa nokta-i nazarlarımız, nokta-i nazarlarımızı muhafaza etmek şartıyla, Anayasaya uyacağız.

İngilizlerin siyasi zekâsına hayranım. Bir defa daha söyleyeyim; Lâtin mantığı içinde kati yürürsek bazan çıkmaza düşeriz. Meclis var, daha büyük bir ekseriyetle hükümet teşkil edemiyor, bunun için hükümete mi kalacağız? Hükümeti yapacağım. Daha zorluğa düşersem, milletin huzuruna giderim, fikrini sorarım. Ya aynı neticeyi verirse? Yine hükümete mi kalacağız, diye, neticede bu usuller konmuştur. İşte bu bakımdandır ki; bu anayasalar eski anayasalardan daha fazla bir muvafakiyet göstermektedir.

Hulasaten arkadaşlar, Meclisin bugün tatbik etmiş olduğu muamelede hiçbir tereddüde mahal verecek bir cihet bendeniz de görmüyorum. Ve diğer iki grup adına öne sürülen mütalâalara iştirak ederek yaptığımız muamelenin doğru olduğu noktasında birleşiyorum.

Bazı arkadaşlar itiraz ettiler; bu arada görüşülemez, tefsirdir... Diye. Evet, öyledir ama her kanun maddesinin tatbikinde tatbik edenlerin anlayışına göre, biraz tefsir manası vardır. Onun için bu anlamda tefsir gayrikabili içtinap bir vaziyettir. Arkadaşımız bir önerge vermiştir, buraya getirmiştir, görüşülmesi için ısrar ediyor. Nihayet görüşülmemesi, reye bağlanması veya bağlanmaması Büyük Meclisin hükümleraltılığı altındadır. Çünkü Büyük Meclis gündemine hâkimdir. Teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Buyurun Sayın Ardıçoğlu.

NURETTİN ARDIÇOĞLU (Elâzığ) — Mesele tavazzuh etmiştir, konuşmayacağım.

BAŞKAN — Talât Oğuz

TALAT OĞUZ (Mardin) — Söz istemedim, efendim.

BAŞKAN — Söz isteyenler listesinde sizin de isminiz var. Buyurun, Ülker.

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Vazgeçtim.

BAŞKAN — Buyuran Ata Topaloğlu.

ATA TOPALOĞLU (Ordu) — Muhterem arkadaşlarım, Anayasamızın 67, 103 ve 104'ncü maddelerinin sarahati karşısında, Sayın Ahmet Tahtakılıç arkadaşımızın bu takrirleriyle neyin açıklanmasını istediğini şahsen anlıyamadım. Diğer arkadaşlarımızın açıkladıkları gibi, maddeler sarih; arkadaşlar. 67'nci maddeyi müsaade ederseniz tekrar okuyorum: Her Meclis üye tamsayısının salt çoğunluğu ile toplanır ve Anayasada başkaca hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir. Binaenaleyh toplantıya katılan salt çoğunluk olarak 244 rey sağlanmıştı.

Kaldı ki; arkadaşlar bir husus daha vardır; bu da Anayasamızın 67'nci maddesine göre Millet Meclisinin mürettep üye sayısı 450 dir. Şimdi her hangi bir sebeple mürettep üye sayısında boşalmalar olduğu takdirde ki, 9 tane üye eksiktir. Bu mürettep üye sayısı 450 den bugünkü eksikliği dolayısıyla 441 e inmektedir. Yeri doldurulmadıkça da 441 muhafaza etmektedir. Kaldı ki, buna da lüzum yoktur. Bunu da nazara aldığımız takdirde 220 oyla dahi Hükümet güvenoyu almıştır. Bu ciheti de arz ediyorum, hürmetlerimle. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Buyurun Sayın Yılanlıoğlu.

İSMAİL HAKKI YILANLIOĞLU (Kastamonu) — Çok muhterem arkadaşlarım, Sayın Tahtakılıç'ın önergesi üzerinde Riyasetin aldığı raporu okurken üzüntü duydum ve üzüntü duyduğum için daha raporun okunması bitmeden söz istedim. Ama Riyaset görmemişler, sona kaldık. Grup sözcüsü arkadaşlarım konuştular, grupların konuşmaları da ayrıca beni memnun etmiştir. Bilhassa Hükümete güvenoyu vermeyen partili arkadaşlarımın da hakkı, hakikati kabul etmeleri ve Riyasetin tutumunu düzeltmesi karşısında tabii memnun olacağım.

Muhterem arkadaşlarım, neden üzüntü duydum? Şimdi Hükümet kurulduktan sonra günün aktüel mevzuu neydi? Güvenoyu meselesiydi. Acaba salt çokluğu ile mi, yoksa mevcudun ekseriyeti ile mi güvenoyu alacak. Bunu her milletvekili aralarında münakaşa ettiler.? Ben Anayasayı aldım, hukukçu değilim, fakat okuduğunu anlayan bir milletvekili ve bir münevverim. Hele Riyasetin tutumunu gördükten sonra, ben okuduğumu tam mânası ile anlayan bir adam olduğumu böyle sarahaten de beyan edebilirim. *(Alkışlar)* Şimdi bunu okudum, 103'ncü maddeyi de okudum. 104'ü de okudum; tekrar sizi işgal etmek için okuyorum. Demek ki, dedim güvensizlik isteminde üye tamsayısının salt çoğunluğu yani 226 esas. Ama güvenoyunda Anayasanın 86'ncı maddesi uygulanacaktır. Ve sabahleyin Malik Bey de bilirler güvenoyu alacaksınız; en aşağı 225-230 oy alacaksınız dedim. Şimdi Ri-

yaset Divanında hukukçu arkadaşlarımız var. Kıymetli arkadaşlarımız var. Sayın Tahtakılıç arkadaşımız tereddüde düşmüş, düşebilir. Bu önerge geldiğinde Riyaset Divanından şunu beklerdim: 103'ncü maddede sarahat olmadığına göre 86'ncı maddenin tatbiki icabettiğinden Hükümet güvenoyu almıştır. Hükümete muvaffakiyet dileyip celseyi kapatmasını isterdim arkadaşlar. (*Bravo sesleri, orta sıralardan alkışlar*) Onun için Riyaset sanki Hükümet kuruluşunu gölgeliyecek şekilde endişe etmiş, acaba doğrumu değil mi düşüncesi ile bir de fetva almak lüzumunu görmüş. (*Gülüşmeler*) Buna lüzum yoktu arkadaşlar. Bu Mecliste halledilebilirdi. Sözümü uzatmıyorum, hakikaten üzüntü duydum. Riyaset bu gibi hatalara düşmesin. Çünkü Riyasetin başında bizden daha fazla siyasi tecrübesi olan muhterem bir zait vardır. Böyle bizden yaşlı başlı, siyasi tecrübesi fazla olan insanlar bu hataya düşerse; tabii üzülmekte haklıyız, Bu vesile ile bu meseleyi açık ve iyice, şüpheden arı şekilde izah eden arkadaşlarımıza teşekkür eder, Hükümete de muvaffakiyetler dilerim, arkadaşlar (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar; Başkanlık Divanı hatibin bahsettiği şekilde bir hataya düştüğü kanaatinde değildir.

Başkanlık Divanı bu meseleyi kendi bünyesi içinde mütalâa etmiş, tereddüt-lü bulunan birkaç arkadaşının tatmin edilebilmesi için Riyaset Divanı karar alarak Anayasayı tanzim eden Kurucu Meclisin Anayasa Komisyonu üyeleri ile Anayasa hukukunda isim yapmış, Ankara'daki profesörlerin, sırf tenevvür bakımından mütalâasını almayı lüzumlu görmüştür. Riyaset Divanının bu tutumundan millet-vekili arkadaşımızın memnun olması icabedeceği kanaatindeyim. Yoksa Riyaset Divanı kendi vazifesi icabı olan neticeyi tebliğ edebilirdi. Fakat bir arkadaşımız Anayasa sizin anladığınız bu mânada değildir, şöyledir derse; bunu Riyaset Divanı Yüksek Heyetinizin ıttılana sunmadan kendi keyfi ile veya kendi görüşüyle, kararı tebliğ ettiği takdirde vicdanı âmmede, sizlerin vicdanında da ukde kalırdı Riyaset Divanının bu kararı yerindedir, bundan sonra da böyle hareket edilecektir.

Arkadaşlar, kifayet takriri gelmiştir, okutuyorum. (*"Lüzum yok" sesleri*) Var, başka söz istiyen arkadaşlarımız da vardır.

Başkanlığa

Vaziyet anlaşılmıştır. Müzakerelerin kifayetinin oya konmasını arz ederim.

M. Kemal Karan (Amasya)

BAŞKAN — Önergeyi oyunuzda arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Muhterem arkadaşlar, 175 güvensizlik, 1 çekimser, oya karşı 225 oyla Hükümete güven izhar edilmiştir. (*Alkışlar*)

Sayın İnönü, konuşacak mısınız?

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ (Malatya) -Konuşacağım.

BAŞKAN - Buyurun.

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Muhterem arkadaşlar, verdiğiniz güvenoyu ile kurmuş okluğumuz Hükümet Yüksek Meclisin daimî murakabesi altında vazifesini ifa edecek ve güven oylarınıza lââyık olmak için bütün gayretini sarı edecektir. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Kapanma saati: 13.22

Malatya Milletvekili İsmet İnönü tarafından kurulan Bakanlar Kuruluna verilen oyların sonucu**(Güvenoyu verilmiştir)**

Program:	30.12.1963
Güvenoylaması:	04.01.1964
Üye sayısı:	450
Oy verenler:	401
Güvenoyu verenler:	225
Güvensizlik oyu verenler:	175
Çekinserler:	1
Oya katılmayanlar:	40
Açık üyelikler:	9

(Güvenoyu verenler)**ADANA**

Mehmet Geçioğlu, Kasım Gülek, Ahmet Karamüftüoğlu, Melih Kemal Küçüktepepınar, Cavit Oral, Kemal Sarııbrahimioğlu

ADİYAMAN

Mahmut Deniz, Mehmet Özbay

AFYON KARAHİSAR

Halûk Nur Baki, Asım Yılmaz, Şükrü Yüzbaşıoğlu

AĞRI

Rıza Polat

AMASYA

Reşat Arpacıoğlu, Mustafa Kemal Karan

ANKARA

İsmail Rüştü Aksal, Burhan Apaydın, Raif Aybar, Nihat Berkkan, Fuat Börekçi, Bülent Ecevit, İbrahim Sıtkı Hatipoğlu, İbrahim İmirzalıoğlu İhsan Köknel Emin Paksüt, İlyas Seçkin, Ahmet Üstün, Abdülhak Kemal Yörük

ANTALYA

Etem Ağva, Rafet Eker, Nihat Su

ARTVİN

Saffet Eminağaoğlu

AYDIN

Orhan Apaydın, Mustafa Şükrü Koç, Nedim Müren

BALIKESİR

Ahmet Aydın Bolak, Fenni İslimyeli, Süreyya Koç, Mehmet Tiritioğlu

BİNGÖL

Halit Rıza Ünal

BİTLİS

Nafiz Giray, Müştak Okumuş

BOLU

Zeki Baltacıoğlu, Ahmet Çakmak, Kemal Demir

BURDUR

Fethi Çelikbaş, Mehmet Özbey, Nadir Yavuzkan

BURSA

Edip Rüştü Akyürek, Sadrettin Çanga, İbrahim Öktem, Cevdet Perin

ÇANAKKALE

Burhan Arat, Süreyya Endik, Şefik inan

ÇORUM

Nuri Ahıskalıoğlu, Hilmi İncesulu, Necmi Ökten

DENİZLİ

Sinan Bosna, İsmail Ertan, Hüdai Oral, Âtîf Şohoğlu

DIYARBAKIR

Adnan Aral, Şehmus Arslan, Yusuf Azizoğlu, Hilmi Gündoğan, Recai İskenderoğlu, Vefik Pirinçcioğlu

EDİRNE

Süleyman Bilgen, Fahir Giritlioğlu

ELÂZİĞ

Nurettin Ardıçoğlu, Hürrem Müftügil, Kemal Satır

ERZİNCAN

Zeynel Gündoğdu, Naci Yıldırım

ERZURUM

Cevat Dursunoğlu, Gıyasettin Karaca, Adnan Şenyurt

ESKİŞEHİR

Şevket Asbuzoğlu, İbrahim Cemalcılar, Celâlettin Uzer

GAZİANTEP

Osman Orhan Bilen, Muzaffer Canbolat, Ali İhsan Göğüş, Hüseyin İncioğlu

GİRESUN

Ali Cüceoğlu, Mustafa Kemal Çilesiz, Naim Tirali

GÜMÜŞANE

Halis Bayramoğlu, Necmeddin Küçüker, Nureddin Özdemir

HAKKÂRİ

Ahmet Zeydan

HATAY

Bahri Bahadır, Ahmet Sırrı Hocaoglu, Sekip İnal Sâki Zorlu

İÇEL

Mehmet Ali Arslan, Yahya Dermancı, Sadık Kutlay

İSPARTA

Lokman Başaran

İSTANBUL

Cihad Baban, Suphi Baykam, Ratip Tahir Burak, Orhan Eyüboğlu, Fahrettin Kerim Gökay, Coşkun Kırca, Hilmi Oben, Oğuz Oran, Vahyi Özarar, İlhami Sancar, Selim Sarper, Reşit Ülker, Sabri Vardarlı, Malik Yolaç, Zeki Zeren

İZMİR

Osman Sabri Adal, Şeref Bakşık, Arif Ertunga, Ziya Hanhan, Necip Mirkelâmoğlu, Kadri Özek, Mustafa Uyar, Lebit Yurdoğlu

KARS

Hasan Erdoğan, Kemal Güven, Kemal Okyay, Sırrı Öktem, Bahtiyar Vural, Rıza Yalçın

KASTAMONU

Avni Doğan, Fethi Doğançay, İhsan Şeref Dura, Ali Özdikmenli

KAYSERİ

Turhan Feyzioğlu, Mehmet Göker, Mehmet Sağlam, Bahri Yazır, Mehmet Yüceler

KIRKLARELİ

Abdurrahman Altuğ, Mehmet Alâeddin Eriş, Hasan Tahsin Uzun

KOCAELİ

Sahabettin Bilgisu, Nihat Erim

KONYA

Kemal Ataman, İhsan Kabadayı, Mekki Keskin, Abdüssamet Kuzucu, Rüştü Özal, Fakih Özfakih, Fakih Özlen, Vefa Tanır

KÜTAHYA

Ahmet Bozbay, Ali Erbek, Rauf Kıray

MALATYA

Nurettin Akyurt, Mehmet Delikaya, Ahmet Fırat, İsmet İnönü, Halit Ziya Özkan

MANİSA

Muammer Erten, Şefket Raşit Hatipoğlu

MARAŞ

Kemali Bayazıt, Hasan Fehmi Evliya

MARDİN

Mehmet Ali Arıkan, Şevki Aysan, Seyfi Güneştan, Talât Oğuz

MUĞLA

Hilmi Baydur, Cevdet Oskay, Turan Şahin

MUŞ

Sait Mutlu

NEVŞEHİR

Halit Fikret Aka

NİĞDE

Asım Eren, Ruhi Soyer, Oğuzdemir Tüzün

ORDU

Yusuf İzzettin Ağaoğlu, Ferda Güley, Orhan Naim Hazinedar, Arif Hikmet Onat, Ata Topaloğlu

SAKARYA

Burhan Akdağ, Ekrem Alican, Nuri Bayar, Yusuf Ulusoy

SAMSUN

Nurettin Ceritoğlu, Fevzi Ceylân, Kâmrân Evliyaoğlu, Fevzi Geveci, İlyas Kılıç

SİİRT

Cevdet Aydın, Süreyya Öner, Hayrettin Özgen

SİNOP

Mahmut Alicanoğlu

SİVAS

Adil Altay, Rahmi Çeltekli, İbrahim Göker, Rahmi Günay, Ahmet Kangal, Mahmut Vural

TEKİRDAĞ

Turhan Kut, Hayri Mumcuoğlu, Orhan Öztrak

TOKAT

Reşit Önder, Bekir Şeyhoğlu, Ali Rıza Ulusoy

TRABZON

Ali Şakir Ağanoğlu, Nazmi Ökten, Ahmet Şener, Kâmrân Ural, Ali Rıza Uzuner

TUNCELİ

Vahap Kışoğlu, Fethi Ülkü

URFA

Osman Ağan, Atalay Akan, Bekir Sami Karahanlı, Sabri Kılıç, Celâl Öncel

UŞAK

Ali Rıza Akbıyıkoglu, İbrahim Bulanalp

VAN

İhsan Bedirhanoglu, Muslih Gorentas

YOZGAT

Celâl Sungur, Veli Uyar

ZONGULDAK

Kenan Esengin, Suphi Konak, Mehmet Ali Pestilci

(Güvensizlik oyu verenler)

ADANA

Hasan Aksay, Yusuf Aktimur, Ali Bozdoğanoglu, İbrahim Tekin, Ahmet Topaloglu

ADİYAMAN

Arif Atalay

AFYON KARAHİSAR

Veli Başaran, Hasan Dinçer, Şevki Güler, Mehmet Turgut

AĞRI

Kerem Özcan

AMASYA

İsmail Sarıgöz, Nevzat Şener

ANKARA

Hüseyin Ataman, Mustafa Kemal Erkovan, Muhlis Ete, İsmail Gence, Mehdi Mihçioğlu, Zühtü Pehlivanlı, Ferhat Nuri Yıldırım

ANTALYA

İhsan Ataöv, Hasan Fehmi Boztepe, Ömer Eken

ARTVİN

Sabit Osman Avcı

AYDIN

Hilmi Aydınçer, Melâhat Gedik, Reşat Özarda, İsmet Sezgin

BALIKESİR

Cihat Bilgehan, Kaya Bulut, Mithat Şükrü Çavdaroglu, Gökhan Evliyaoğlu, Cevat Kanpulat, Ahmet ihsan Kırımlı, Cihat Turgut

BİLECİK

Şadi Binay, Orhan Tuğrul

BİNGÖL

M. Sıddık Aydar

BOLU

Turgut Çulha

BURSA

Mustafa Tayyar, Ahmet Türkel, Ziya Uğur, İsmail Yılmaz, Baha Cemal Zağra

ÇANAKKALE

Ahmet Nihat Akay, Refet Sezgin

ÇANKIRI

Nurettin Ok

ÇORUM

Muzaffer DüNDAR, Abdurrahman Güler, Faruk Küreli, İhsan Tombuş

DENİZLİ

Mehmet Çobanoğlu, İbrahim Kocatürk, Remzi Şenel

EDİRNE

Talât Asal, İlhami Ertem, Nazmi Özoğul

ELAZIĞ

Naci Güray

ERZİNCAN

Hüsamettin Atabeyli, Sadık Perinçek

ERZURUM

Ertuğrul Akça, Turhan Bilgin, Şerafettin Konuray, Tahsin Telli

ESKİŞEHİR

Ertuğrul Gazi Sakarya, Seyfi Öztürk, Aziz Zeytinoglu,

GAZİANTEP

Kudret Mavitan

GİRESUN

Nizamettin Erkmen, İbrahim Etem Kılıçoğlu, Ali Köymen

GÜMÜŞANE

Sabahattin Savacı

HATAY

Ali Muhsin Bereketoglu

İÇEL

Mazhar Arıkan, Celâl Kılıç, İhsan Önal

İSPARTA

Ali İhsan Balım, Sadettin Bilgiç, Mustafa Gülcügil

İSTANBUL

İbrahim Abak, Mahmut Rıza Bertan, Ferruh Bozbeyli, Tahsin Demiray, Ömer Zekâi Dorman, Saadet Evren, Muhiddin Güven, Ahmet Oğuz, Şahabettin Orhon, İsmail Hakkı Tekinel, Hüsamettin Tiyanşan

İZMİR

Şükrü Akkan, Mehmet Ali Aytaş, Muzaffer Döşemeci, Ali Naili Erdem, Ragıp Gümüşpala, İhsan Gürsan, Saim Kaygan, Nihat Kürşat, Şinasi Osma

KARS

Necmettin Akan, Lâtif Aküzüm, Kemal Kaya

KASTAMONU

Sabri Keskin, Osman Zeki Oktay, İsmail Hakkı Yılanlıoğlu

KAYSERİ

Abdülhalim Aras, Hüsamettin Gümüşpala, Vedat Âli Özkan

KIRKLARELİ

Fikret Filiz

KİRŞEHİR

Ahmet Bilgin, Memduh Erdemir, Halil Özmen

KOCAELİ

Hâldan Kısayol, Süreyya Sofuoğlu

KONYA

İrfan Baran, Ahmet Gürkan Kadircan Kafı, Ömer Kart, Faruk Sükan, Cahit Yılmaz, Sait Sına Yücesoy

KÜTAHYA

Mehmet Kesen, Sezai Sarpaşar

MANİSA

Neriman Ağaoğlu, Süleyman Çağlar, Nusret Köklü, Hürrem Kubat, Hilmi Okçu, Yakup Yakut, Nahit Yenişehirlioğlu

MARAŞ

Kemal Bağcıoğlu, Ali Hüdayioğlu, Enver Kaplan, Adnan Karaküçük

MARDİN

Esat Kemal Aybar

MUĞLA

Adnan Akarca, İlhan Tekinalp

MUŞ

Sami Öztürk

NEVŞEHİR

Ramazan Demirsoy

NİĞDE

Mehmet Altınsoy, Haydar Özalp

ORDU

Refet Aksoy, Ata Bodur, Şadi Pehlivanoglu

RİZE

Erol Yılmaz Akçal, Arif Hikmet Güner, Cevat Yalçın

SAKARYA

Muslihittin Gürer, Hami Tezkan

SAMSUN

Ali Fuat Alişan, Mehmet Başaran, Bahri Cömert, Hüseyin Özalp, Osman Şahinoğlu

SİNOP

Mustafa Kaptan, Cemil Karahan

SİVAS

Sabati Hastaoğlu, Cevad Odyakmaz

TEKİRDAĞ

Fethi Mahramlı

TOKAT

Sabahattin Baybura, Mehmet Kazova

TRABZON

Ekrem Dikmen, Selâhattin Güven, Zeki Yağmurdereli

URFA

Kemal Badıllı, Kadri Eroğan

UŞAK

Ahmet Tahtakılıç

YOZGAT

İsmail Hakkı Akdoğan, İsmet Kapısız, Mustafa Kepir, Turgut Nizamoğlu

ZONGULDAK

Ahmet Fuat Ak, Feyzi Fırat, Ramiz Karakaşoğlu, Sadık Tekin Müftüoğlu

(Çekinser)

MANİSA

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

(Oya katılmayanlar)

ADANA

Ahmet Savrun

ADİYAMAN

Ali Turanlı

AĞRI

Nevzat Güngör

ANKARA

Osman Bölükbaşı

ANTALYA

Nazmi Kerimoğlu

ARTVİN

Nihat Ata

BOLU

Kâmil İnal, Fuat Ümit

BURSA

Hikmet Akalın (İ.), Ekrem Paksoy

ÇANKIRI

Kâzım Arar, Rahmi İnceler, Şaban Keskin

DIYARBAKIR

Alp Doğan Şen

ELAZIĞ

Ömer Faruk Sanaç

ERZURUM

Nihat Diler

GAZİANTEP

Mithat San, Süleyman Ünlü

HATAY

Abdullah Çilli

İÇEL

Burhan Bozdoğan

İSTANBUL

Ziya Altınoğlu, Nurettin Bulak, Naci Öktem, Abdurrahman Yazgan

KONYA

Selçuk Aytan

KÜTAHYA

Sadrettin Tosbi

MALATYA

H. Avni Akşit

MARDİN

Vahap Dizdaroğlu

NEVŞEHİR

Ali Baran Numanoğlu

RİZE

Fuad Sirmen (Başkan)

SAMSUN

Hâmit Kiper

SIİRT

Adil Yaşa

SİNOP

Haşim Tan

SİVAS

Güner Sarısözen, Reşat Turhan, Tahsin Türkay

TOKAT

H. Ali Dizman, Zeyyat Kocamemi

VAN

Şükrü Kösereisoglu

ZONGULDAK

Yusuf Ziya Yücebilgin

(Açık üyelikler)

Aydın	1
Erzurum	1
Hatay	1
İstanbul	1
Kocaeli	1
Manisa	1
Muş	1
Trabzon	1
Zonguldak	1
Yekûn	9

Ürgüplü Hükümeti
20.02.1965-27.10.1965

Bakanlar Kurulu

Başbakan

Suat Hayri ÜRGÜPLÜ 20.02.1965-27.10.1965
(C.S. Kayseri Üyesi, Bağımsız)

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı

Süleyman DEMİREL (TBMM dışından) 20.02.1965-27.10.1965

Devlet Bakanı

Hüseyin ATAMAN (Ankara, MP) 20.02.1965-27.10.1965

Devlet Bakanı

Mehmet ALTINSOY (Niğde, CKMP) 20.02.1965-27.10.1965

Devlet Bakanı

Şekip İNAL (Hatay, YTP) 20.02.1965-27.10.1965

Adalet Bakanı

İrfan BARAN (Konya, CKMP) 20.02.1965-31.07.1965
İhsan KÖKNEL (Bağımsız) 31.07.1965-27.10.1965

Milli Savunma Bakanı

Hasan DİNÇER 20.02.1965-10.08.1965
(Afyonkarahisar, CKMP)

Mustafa Hazım DAĞLI 10.08.1965-27.10.1965
(C.S. Çankırı Üyesi)

İçişleri Bakanı

İsmail Hakkı AKDOĞAN (Yozgat, MP) 20.02.1965-31.07.1965
İzzet GENER 31.07.1965-27.10.1965
(C.S. Niğde Üyesi, Bağımsız)

Dışişleri Bakanı

Hasan Esat IŞIK (TBMM dışından) 20.02.1965-27.10.1965

Maliye Bakanı

Mehmet İhsan GÜRSAN (İzmir, AP) 20.02.1965-27.10.1965

Milli Eğitim Bakanı

Nevzat Cihat BİLGEHAN (Balıkesir, AP) 20.02.1965-27.10.1965

Bayındırlık Bakanı

Orhan ALP (TBMM dışından) 20.02.1965-27.10.1965

Ticaret Bakanı

Mustafa Macit ZEREN 20.02.1965-27.10.1965
(C. S. Amasya Üyesi, AP)

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı

Mehmet Faruk SÜKAN (Konya, AP) 20.02.1965-27.10.1965

Gümrük ve Tekel Bakanı

Ahmet TOPALOĞLU (Adana, AP)

20.02.1965-27.10.1965

Tarım Bakanı

Turhan KAPANLI

(C. S. Sakarya Üyesi, YTP)

20.02.1965-27.10.1965

Ulaştırma Bakanı

Mithat SAN (Gaziantep, YTP)

20.02.1965-31.07.1965

Kazım YURDAKUL

(C. S. Sakarya Üyesi, Bağımsız)

31.07.1965-27.10.1965

Çalışma Bakanı

İhsan Sabri ÇAĞLAYANGİL

(C. S. Üyesi, Bursa, AP)

20.02.1965-27.10.1965

Sanayi Bakanı

Ali Naili ERDEM (İzmir, AP)

20.02.1965-27.10.1965

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı

Mehmet TURGUT (A. Karahisar, AP)

20.02.1965-27.10.1965

Turizm ve Tanıtma Bakanı

Ömer Zekai DORMAN (İstanbul, MP)

20.02.1965-28.08.1965

İsmail Hakkı AKDOĞAN (Yozgat)

28.08.1965-27.10.1965

İmar ve İskan Bakanı

Ali Recai İSKENDEROĞLU

(Diyarbakır, YTP)

20.02.1965-27.10.1965

Köyişleri Bakanı

Seyfi ÖZTÜRK (Eskişehir, CKMP)

20.02.1965-10.08.1965

Mustafa KEPİR (Yozgat)

10.08.1965-27.10.1965

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
Dönem 1 Cilt 36 Birleşim 65
Sayfa 495-504
26.02.1965 Cuma

BİRİNCİ OTURUM
BAŞKAN — *Fuad Sirmen*
KÂTİPLER: *Veli Uyar (Yozgat)*
Sabri Keskin (Kastamonu)
Açılma saati: 15.00

Hükümet Programının Okunması

BAŞKAN — Şimdi Hükümet programını arz edecektir. Söz Sayın Başbakanındır. Buyurunuz.

(Sürekli alkışlar ve bravo sesleri arasında Başbakan Suad Hayri Ürgüplü kürsüye geldi.)

BAŞBAKAN SUAD HAYRİ ÜRGÜPLÜ (Cumhuriyet Senatosu Kayseri Üyesi) — Sayın Başkan, Millet Meclisinin Sayın üyeleri,

İkili ve Üçlü Koalisyon İktidarları denemelerinden sonra kurulmuş olan üçüncü İnönü Hükümeti; 1965 Malî yılı Bütçe Kanunu tasarısının Millet Meclisince reddi üzerine çekilmiştir. Bugün içinde bulunduğumuz ortam, bünyesinde kuvvet taşıyan istikrarlı bir Hükümeti ihtiyaç haline getirmiştir. İstikrarlı bir Hükümetin kurulabilmesi ise, ancak Parlâmentoda yeterli oy çoğunluğuna sahip bulunmak ve belirli fikirler etrafında birleşerek ahenkli bir çalışma imkânını sağlamak şartlarına bağlı bulunduğu açık bir gerçektir. Karma Hükûmete katılan ve kuvvetini bu inançtan olan partiler; tam bir görüş birliği ile tespit ettikleri protokole dayanarak, dörtlü bir Koalisyon Hükümeti kurulmasında mutabık kalmışlardır.

Geçmiş Hükümetlerin iktidar devrelerinde, Anayasa Mahkemesi, Yüksek Hâkimler Kurulu, Danıştay gibi Anayasamızın, hukukî teminat olarak getirdiği müesseselerin kurulması, Anayasaya aykırı kanunların ayıklanması, Plân fikrinin kabul edilmesi ve uygulamaya konulması, vatandaşlar arasında farklı görüşlere yol açan sosyal meselelerin çözülmesi konularında olumlu sonuçlara ulaşılmış ise de, plânda öngörülen kalkınma hızı, bilhassa 1964 yılında istenilen ölçüde gerçekleşmemiş, tatmin edici tarafsız bir idare henüz hakkıyla işler hale gelememiş, milletçe sabırsızlıkla beklenen refah seviyesine umulan nispette erişilememiştir. Bugün tüccar ve esnafın işlerin açılmasını gözlediği, sanayicilerin biran önce yardım beklediği; memur, işçi ve köylü arasında geçim derdinin kendisini hissettiren bir hale geldiği kanaati, gün geçtikçe genişlemektedir.

Yeni Hükümet; tarihi kanunla tespit edilmiş bulunan genel seçimlere gidilinceye kadar, kesin olarak tarafsız bir seçim yapılabilmesinin sağlam zeminini hazırla-

mak, aynı zamanda mevcut imkânları enerjik bir şekilde harekete getirerek memleketimizin kalkınma, hızını yükseltmeye çalışmak azmindedir.

Sayın Milletvekilleri,

Şimdi; Hükümete katılan partilerin birleştikleri temel ilkeleri, izleyecekleri politikanın istikametini ve yerine getirmeye kararlı bulundukları işleri yüce heyetini ze arz etmek isteriz.

Atatürk ilkelerine ve 27 Mayıs meşru temeline dayanan ve millî iradenin mahsulü olan Anayasamızı ruhu ve metni ile hâkim kılmak vazgeçilmez hedefimizdir. Atatürk devrimlerini demokratik düzenin ve Türk Devletinin temeli saymaktayız. Hükümetimiz bu inancın sürekli uygulayıcısı ve savunucusu olacaktır.

Toplumun güvenlik içinde yaşamasının ancak tarafsız bir idare kurulması ile sağlanabileceğine inanıyoruz. Anayasamızın; vatandaşları kanun önünde eşit kılan, hiçbir fert veya müesseseye imtiyaz tanımayan, muhalefette ve iktidarda bütün partileri siyasi hayatımızın vazgeçilmez unsuru kabul eden hükümleri; tarafsız idare anlayışımızın dayanaklarıdır. Hükümetimiz, bu amacı sağlayacak her türlü tedbiri almakta ve ciddiyetle tatbik etmekte kesin olarak kararlıdır.

Memurlarımız; yalnız kanunların emrinde ve milletin hizmetindedir. Görevlerini bu anlayış içinde yerine getirenler, tam bir rahatlık ve güvenlikle çalışmak imkânını bulacaklardır. Devlet memurlarının partizan bir idarenin tatbikatçısı haline girmelerine veya getirilmelerine imkân bırakılmayacaktır.

Devlet kadrolarında yer almak için yeterli şartının aranmasına değer veriyoruz. Bu maksatla, hizmet içi yetiştirilmelere önem verilmesini öngörüyoruz. Yüksek idarecilerin eğitiminde büyük faydaları görülen “Türkiye ve Orta Doğu Âmme İdaresi Enstitüsü’nün” bu konudaki çalışmalarını genişletmek ve hızlandırmak kararındayız.

Aşırı sol ve aşırı sağ cereyanları; Anayasa düzenimizi temelden yıkmaya, devletimizin bekasını ve milletimizin huzur ve bütünlüğünü tehlikeye düşürmeye yönelik hareketler saymaktayız. Hükümetimiz; Anayasanın teminatı altında bulunan fikir, vicdan ve basın hürriyetlerinin sınırı içinde bu akımlarla tesirli şekilde mücadeleyle kararlıdır.

Sosyal adalet ve sosyal güvenliği gerçekleştirmek amacıyla alınmış ve alınacak tedbirlerin tesirli bir şekilde uygulanması halinde topluma daha iyi yaşama imkânları sağlanacağına ve zararlı akımların bu yolla tesirsiz kalacağına inanıyoruz.

Hükümetimiz, hangi alanda olursa olsun her çeşit suiistimalle müessir bir şekilde mücadeleyle kararlıdır.

Başta Siyasi Partiler Kanunu olmak üzere Anayasanın çıkarılmasını öngördüğü kanunların, biran önce yürürlüğe girmesi için her türlü gayreti göstereceğiz.

Muhalefetle olan münasebetlerimizde, önemli meselelerde danışma ve dayanışma geleneğini samimî olarak kuracak ve koruyacağız.

Yüce Meclisin Sayın Üyeleri,

Hükümetimizin iktisadî politikası; karma ekonomi düzenine ve plânlı kalkınma esasına dayanacaktır.

Hükümetin, özel teşebbüs ve Devlet teşebbüsleri münasebetlerinde eşit tatbika önem vermesi gerektiğine inanıyoruz.

Devlet sektörünün katılacağı sahaları tespit ederek özel yatırımları tereddüt ve endişelerin dışında tutmak yolunda titiz bir itina ve dikkat göstereceğiz.

Her türlü karar ve davranışlarımızda iktisadî hayatımıza emniyet vermek Hükümetimizin şaşmaz hedefi olacaktır.

Para ve kredi politikamız, ekonomimizin istikrar içinde gelişmesi esasına dayanır. Her halükârda bu politika, enflasyona yol açacak tarzda, olmayacaktır. Diğer taraftan, iktisadi hayatımız için enflasyon kadar tehlikeli olduğuna inandığımız deflasyon belirtileriyle de aynı hassasiyetle mücadeleyle kararlıyız.

Vergi sahasında olduğu kadar, diğer alanlarda da gerekli tedbirleri almak suretiyle bir sermaye piyasası kurulabilmesinin bütün tedbirlerini sürat ve isabetle yerine getirmenin lüzumuna inanıyoruz.

Vergi yükünün muhtelif sektörler ve mükellef zümreleri arasında adilâne bir nispette dağılımı ve vergi uygulanmasında vatandaşla Devlet arasında anlayış ve güvene dayanan bir münasebet kurulabilmesi için gerekli ıslahatı tamamlamak kararındayız.

İktisadî Devlet Teşebbüsleri Reorganizasyonu Kanununun tatbikatında sürat sağlamak suretiyle bu müesseselerde hukukî, idarî malî ve teknik yönlerden gerekli ıslahatın biran evvel yapılması, önemle üzerinde duracağımız konulardan biri olacaktır.

Ticaret politikamız; Anayasamızın açıklık, güvenlik ve eşitlik prensiplerine dayanır. Halkımızın ihtiyaçlarını karşılayacak ve hayat seviyesini yükseltecek tedbirlerin alınması aynı zamanda sınaî ve ziraî işletmelerimizin verimlerinin artırılması için her türlü imkânlar sağlanacaktır.

İhracatımızın, dış pazarlarda her yönden rekabet edilecek şekilde ve şartların mümkün kıldığı bir serbesti rejimi içinde teşkilâtlandırılması ve geliştirilmesi ana hedeflerimizdendir.

Bu arada başlıca ihraç maddelerimizin dışında, ihraç potansiyeli arz eden yeni maddelerin bulunmasına ve özellikle mamul madde ihracatının geliştirilmesine çalışacak ve yeni pazarlar bulmak yolundaki gayretlerimiz artırılacaktır.

İthal programlarımız, Kalkınma Plânımıza muvazi olanak, döviz kaynaklarımızın müsaadesi nispetinde ve yerli sanayimizin gelişmesi de göz önünde tutulmak suretiyle, üretici ve tüketicinin ihtiyaçlarını sağlayacak şekilde düzenlenecektir.

Ekonomik hayatta tesiri aşikâr olan fiyat sınırlandırmaları usulünün kaldırılması yolundaki çalışmalara devam edeceğiz.

Millî menfaatlerimizle çalışmamak kaydıyla, ekonomik hayatımızın geliştirilmesine yarayacak yabancı sermaye yatırımlarının artırılması teşvik edilecektir.

Kooperatifçiliğin toplum kalkınmasının gerçekleşmesinde ve çeşitli üretim sektörlerinin gelişmesinde önemli bir yeri olduğuna inanıyoruz. Bu maksatla, kooperatiflerimizin çoğalması ve yayılması için her türlü tedbirleri alacağız.

Hükümetimiz, toplumumuzun içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal şartlar bakımından zirai ve sınaî kalkınma hareketimizi, üzerinde önemle durulması gereken bir Devlet meselesi olarak mütalâa etmektedir.

Nüfusumuzun %70'inin ziraatla meşgul olması, bu problemin köyde ve toprak üzerinde çalışanlar yönünden taşıdığı ağırlığın delilini teşkil etmektedir.

Bir taraftan tarımdaki bir kısım fazla nüfusun sınaî sektöre aktarılabilmesi için sınaî gelişme hareketimize hız vermek, diğer taraftan da topraksız köylümüzü toprağa kavuşturmak ve modern usuller içinde ziraat yapabilecek hale getirmek zorunluluğunda olduğumuz aşîkârdır.

Bir kısım fazla nüfusun sınaî sektöre aktarılması hareketi, yıllık programlarımızın sınaî sektöre müteveccih yatırımları ile düzenlenecektir.

Topraksız köylümüzün torağa kavuşturulması ve modern usuller içinde ziraat yapabilmek hale getirilmesi hususu ise, başarı ile uygulanacak bir toprak reformu hareketi ile tahakkuk ettirilmek icap eder. Bu itibarla, evvelce hazırlanıp son zamanlarda Meclise intikal ettirilmiş bulunan Toprak Reformu kanun tasarısının, yeni Hükümet tarafından ciddî surette tatbiki ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde gecikmelere uğramadan müzakere imkânlarının sağlanması için her gayretin yapılması lüzumuna inanmaktayız.

Zirai ekonomimizde hayvancılığın çok önemli bir yeri olduğuna kaniyiz. Bu alanda hızla artan tüketimin karşılanması, ihracat imkânlarının açılması ve tarımda yaygın halde bulunan mevsim işsizliğinin giderilmesi için hayvancılığın ve hayvan ürünleri endüstrisinin geliştirilmesine çalışacağız.

Anayasamızın teminatı altında bulunan ormanlarımızın korunması, bakımı ve genişletilmesi, aynı zamanda orman içindeki köylerimizin ihtiyaç ve dertlerinin giderilmesi için hususi bir dikkat göstereceğiz.

Tarım kredilerinin yerinde, zamanında verilmesi ve yeterli bulunması için gerekli tedbirler alınacaktır.

Sanayi politikamızın ana görüşü; iktisadi istikrar ve emniyet sağlayan ve sosyal adalete dayanan plânlı bir düzene kavuşmaktır.

Millî sanayimizin serbest rekabete dayanabilecek halde kurulması ve evvelce kurulmuş olanların bu niteliği kazanması başlıca hedefimizdir.

Montaj sanayini, en kısa zamanda imalâtçılığa geçişin bir intikal devresi olmak şartıyla uygun görmekteyiz.

Küçük sanatlar ve el sanatlarının, memleketimizin geniş bir toplumunu ilgilendirmesi bakımından üzerinde önemli durularak teşkilâtlandırılması lüzumuna inanıyoruz.

Memleketimizin yeraltı ve yerüstü kaynaklarının korunması ve rasyonel şekilde işletilmesi başlıca hedefimizdir. Bu gayeye ulaşmak için Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının en kısa zamanda organize edilmesini lüzumlu bulmaktayız.

Çalışmalarımızı, maden rezervlerimizin üstün kapasite ile dünya piyasasında yer alabilmesini sağlamak yolunda teksif edeceğiz.

Her gün biraz daha artan elektrik ihtiyacını karşılamak ve elektriği memleketin her tarafına yaymak için bütün imkânları değerlendirmek kararındayız.

Doğu ve Güney Doğu illerimizin kalkınmasında en büyük rolü oynayacak olan Keban Barajının inşaatına şümüllü bir şekilde başlamak ve zamanında bitirmek için her türlü tedbirler alınacak ve bütün gayretler sarf edilecektir.

Tarım alanındaki verimi artırmak için küçük ve büyük sulama işlerinin hızlı bir şekilde yürütülmesi imkânları sağlanacaktır.

Karayolu, demiryolu ve limanlar, hava meydanları ve akaryakıt tesisleri ile Devlet yapı işleri ekonomik ve sosyal kalkınmamızın temel unsurlarındadır.

Plânlı kalkınmamızdaki esaslar dairesinde israfa kaçmayan bir zihniyetle süratli ve verimli bir şekilde ifa edilecek bu işlerde bugüne kadar vâki olmuş gecikmelerin de telâfisine çalışılacaktır.

Bu yıl, Karayolları Genel Müdürlüğüne devredilmiş bulunan il yollarının yapım, onarım ve bakımı, malî imkânlar çerçevesinde yapılacaktır.

Bu vazifelerin ifasında sürat ve verimliliği arttırmak ve günün ihtiyaçlarını karşılamak gayesiyle Bayındırlık Bakanlığı ve Karayolları Genel Müdürlüğü için yeni Teşkilat ve vazife kanunu tasarıları hazırlanarak Yüce Meclise sevk edilecektir.

Ayrıca, karayollarımızda, trafik düzenini sağlamak ve böylece millî servetin heder olmasını ve can kaybını önlemek gayesiyle bir “Kara nakliyat kanun tasarısı” hazırlanacaktır.

Kara, deniz ve hava ulaştırma sistemlerinin bir bütün olarak memleket ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılaması, üzerinde önemle durulacak, haberleşme işlerinin aksamadan işletilmesi imkânları sağlanacaktır.

Ayrıca ulaştırma alanında çalışan kamu iktisadi teşebbüslerinin hukukî, malî, teknik ve idarî yönlerden durumlarının ıslahı için gerekli tedbirler alınacaktır.

Temel müesseselerimizden biri olan adalet mekanizmamızın; adaleti temin yolunda daha süratli, verimli, müessir bir hale gelebilmesi sosyal hayat içindeki manevî tesirlerinin artırılabilmesi için; adlî mekanizmanın da yeni bir kuruluş ve teşkilâtlanmaya; adaleti sağlama ve yürütme usullerinde, hizmetin muhtevasında ve adalet mensuplarının yetiştirilme, görev ve görevde tutulma usullerini de kapsayan adlî bir reforma ihtiyaç vardır. Devlet muamelelerinde ve vatandaşla hizmet

münasebetlerinde haksızlıkları ve yolsuzlukları önlemek ve gidermek için yeni bir murakabe mekanizma, usul ve disiplinini de tesis adli reform anlayışımızın kapsamı içindedir. Bu konuda hemen araştırma ve hazırlıklara girişilecektir.

Halkımızın hukukî ihtiyaçlarına cevap verecek önemli ve temel kanunlarla, infaz hukukuna ve adalet mesleki mensuplarına ait ana kanunlara dair çalışmalar hızlandırılacaktır. Bulundukları merhaleden ileri bir safhaya bu çalışmalar aktarılacaktır. Bu arada Türk Ceza Kanunu da yeni Anayasamızın esprisine, memleket gerçeklerine ve modern hukuk ilkelerine göre yeniden düzenlenmeye gayret olunacaktır.

Adli reformun sosyal hayatımızda büyük kolaylıklar ve ferahlıklar sağlayacağına, manevî ve ahlâki sarsıntıları önleyeceğine ıslahı temin edeceğine, müessir ve şümüllü bir murakabe ile yolsuzluk ve ihmalleri bertaraf etmede önemli rolü olacağına inanmaktayız.

Vatandaşların birlik ve beraberlik içinde yaşamalarını sağlamak amacıyla halka daima eşit bir şekilde muamele edilmesi İçişleri Bakanlığının bütün tasarruflarının objektif ölçüler içinde cereyan etmesi lüzumuna inanıyoruz.

Refah ve saadetimiz yolunda milletçe ümit bağladığımız Kalkınma Plânlarının yıllık uygulama programlarının başarıya ulaşabilmesi için koordinatör mevkiinde bulunan idare âmirlerimizin hu yönden müessir şekilde yetkilerle teçhiz edilmelelerini lüzumlu görmekteyiz.

Geniş anlamıyla uygulanmasında kararlı bulunduğumuz idari reformun İçişleri Bakanlığını ilgilendiren bölümleri üzerindeki çalışmalar yürütülecek ve 1964 yılında toplanan İkinci idareciler Kongresinin kararları da göz önünde tutularak hazırlanacak tasarıların Yüce Meclislere arzı için her türlü gayret sarf edilecektir.

Yurdumuzun genel emniyeti ve asayîşi, üzerinde hassasiyetle durulacak ve vatandaşın bu yönden de huzura kavuşması sağlanacaktır.

Araç ve eğitim bakımından genel zabıta kuvvetlerimizi daha iyi bir seviyeye çıkarmaya çalışacağız.

İçişleri Bakanlığı personeli ile ilgili meselelerimizi hassasiyetle izleyeceğiz. Bu arada yıllardan beri kadrosuzluk yüzünden büyük ıstıraplar çeken küçük dereceli memurlarının kadro ve intibakları mevzuunu önemle takip edeceğiz.

Mahallî idareler hizmetlerinin tamamen muhtar mahallî idareler tarafından görülmesini temin ve merkezî idare ile mahallî idareler arasındaki vazife ve hizmet çatışmalarını Önleyecek tedbirler alınacak ve mahallî idarelerimizin, kifayyetli gelir kaynaklarına kavuşturulmaları imkânını verecek kanunların süratle çıkarılmasına çalışılacaktır.

Millî eğitimde amacımız; yurttaşların eşit eğitim imkânları içinde, istidat ve kabiliyetleri yönünde ve ölçüsünde yetişmelerini sağlamaktır. Memleketin ümit ve istikbalî olan gençliği, şahsiyet sahibi ve milliyetçi bir ruh içinde yetiştirmek, onların gerek tahsil çağlarında gerekse hayata atılış devresindeki ihtiyaçlarını kar-

şılamak baş hedefimizdir. Memleket çocuklarının milletimize ve insanlığa yararlı olması, yurt kalkınması için gerekli bütün vasıfları kazanması hususunda büyük gayret gösterilecektir.

Millî eğitim hizmetlerinin temel unsuru olan öğretmeni; bu hizmete lâyık ehliyet, vasıf ve sayıda yetiştirmek için gerekli bütün imkânlar aranacaktır.

Meslekî ve teknik öğretimi memleketin sosyal, ekonomik ve sınaî kalkınmasında tesirli kılmak, eğitim politikamızın ana gayelerinden biri olacaktır.

Kamuoyunun ilgisini çekmiş olan Tekniker Okulu mezunlarının daha etkili ve yetkili hizmet görebilme imkânı sağlanacaktır.

Beden terbiyesi işlerimiz modern esaslara cevap vermeyen bir kanunla yürütülmektedir. Sporumuzun her dalını çağdaş seviyede bulundurmak için mevzuatta gerekli değişiklikleri yapmak, sporun kütleye mal edilmesine çalışmak, okul içi ve okul dışı spor faaliyetlerinde bulunan amatörlerle daha yakından ilgilenmek, kaliteli sporcu yetiştirmek ve mevcutlardan daha çok faydalanmak hususlarına dikkat edeceğiz.

Değerli Milletvekilleri,

Nüfusumuzun büyük ekseriyetini teşkil eden ve köylerde oturan vatandaşların yaşama seviyesi yükselmedikçe millet olarak refaha kavuşabileceğimiz iddia edilemez. Bu itibarla Hükümet olarak köy ve köylü dâvasına hususi bir önem vermekteyiz.

Bir taraftan Devletçe bu amaca yönelen çalışmalar yapılırken diğer taraftan bizzat vatandaşlarımızın anlayış ve beraberlik içerisindeki yardım ve gayretlerini; neticeye ulaşmanın temel şartı sayıyoruz.

Köye yönelen dağınık hizmetlerin etkisini ve verimini artırmak için kurulmuş bulunan Köy İşleri Bakanlığı, eğitimci ve koordine edici hizmetleri yanında, köylünün toprağa, suya, yola ve işiğe kavuşturulması gibi hizmetleri bizzat icra edecektir.

Bu maksatları kapsayan Köy İşleri Bakanlığı yetki ve kuruluşu hakkındaki kanun tasarısı yakın gelecekte Yüce Meclislerin tetkiklerine sunulacaktır.

Anayasamızın genel idare içinde öngördüğü Diyanet İşleri teşkilâtına yeni ve hakiki hüviyetini verecek olan kanun projeleri Millet Meclisi Genel Kuruluna gelmiştir. Bu Kanunun sonuçlandırılması, din görevlilerinin maddi sıkıntılarına son verilmesi ve aydın din adamlarının yeterli vasıf ve sayıda yetiştirilmesi dikkatle takip edeceğimiz başlıca konulardan birisidir.

Türk Vakıflarının en az ecdadımızın bıraktığı duruma getirebilmenin millî kalkınmamız ve sosyal seviyemizin yükselmesinde tesirli bir âmil olacağına inanıyoruz. Bu maksada hizmet edecek her türlü tedbiri alacağız.

1965 yılında yapılacak genel nüfus sayımı için gerekli hazırlıklar ve genel seçimlerin uygulanmasında esas olacak bina cetvelleri ve seçim kütüklerinin sıhhatli şekilde yeni baştan tanzimine, Kalkınma Plânı ve reform tatbikatlarına esas olacak istatistikî bilgilerin de tamamlanmasına önem verilecektir.

Sosyal ve ekonomik alandaki etkisi pek aşikâr bulunan gayrimenkullere ilişkin hakların teminat altında tutulması ve vatandaşların sonu gelmez çekişmelerin huzursuzluğundan kurtarılmasının tek çaresi; yurdumuzun tapulama ve kadastro işlerinin kısa bir zamanı içinde ikmaline bağlıdır.

Zirai reformun esaslı unsurlarından biri olan toprağa ilişkin teşebbüslerin gerçekleştirilmesinde, tapulama ve kadastro faaliyetleri temel hizmet vazifesi gördüğü cihetle bu konunun da üzerine önemle eğileceğiz.

İmar ve iskân işlerimiz arasında Bölge Plânlama, Şehircilik, konut ve yapı malzemesi; önemle üzerinde duracağımız konulardır.

Köyde ve kentte iktisaden zayıf durumda olan her ailenin ucuz ve sıhhi bir yuva sahibi olmasını veya bu nitelikte ucuz kiralı konutlarda oturtulmasına çalışacağız. Bu neticenin ancak Devletin yürüteceği tesirli bir mesken politikası ile mümkün olacağına inanıyoruz. Konut dâvasını bu anlayışla ele almayı ve bu maksatla tez elden bir mesken ofisi kurmayı öngörüyoruz.

Lüks mesken inşaatı yerine sıhhi, sağlam halk tipi ve ekonomik yapıların teşvikine, ucuz arsalar temini yoluyla bu konudaki spekülasyonların önlenmesine çalışılacaktır.

Gecekondü dâvası; Plândaki esaslar içinde ele alınacak, önemle bölgeleri hazırlanacak, küçük tasarruf sahiplerinin imkânlarından ve kendi evini yapana yardım sisteminden faydalanılarak köy, kasaba ve kentte Devletin rehberliği ve yapacağı yardımlarla mahallî şartlara uygun konut inşası teşvik edilecektir.

Tabii afetlerden zarar gören vatandaşların zor durumlardan kurtarılmaları maksadıyla ele alınan işlerin hızla yürütölmeleri sağlanacaktır.

Türkiye'nin dış ödemelerindeki açığın biran önce kapatılması lüzumu, Hükümetimizi her şeyden evvel turizmi geliştirmeye zorlamaktadır.

Modern anlayıştaki konaklama yerlerinin, turistik tesislerin çoğalması, yolların ıslahı, taşıt araçlarının sayı ve nitelik bakımından ihtiyacı karşılayabilmesi, bu konuyla ilgili müesseseler personelinin ve halkımızın eğitilmesi lüzumuna inanıyoruz. Yabancı turist çekmek için propaganda yapılmasını lüzumlu buluyoruz.

Türkiye radyolarının tarafsızlığı, yurt içinde ve dışında kaliteli bir şekilde dinlenilmesi işleri üzerinde önemle duracağız.

Sayın Milletvekilleri,

Plânı demokratik düzen içinde hızla kalkınmamızın en etkili aracı saymaktayız. Anayasamızda Devlete bir ödev olarak verilmiş olan Plânlı Kalkınma ilkesine bağlı kalmak başaramızın temeli olacaktır.

Yıllık programların uygulanmasında karşılaşılan güçlüklerin ve aksaklıkların giderilmesi için finansman, teşkilât yetersizliği ve koordinasyon yönünden gerekli tedbirleri alacağız.

Bakanlıkların ve plânı uygulamakla görevli diğer kuruluşların yıllık programlarda öngörölen yatırımları gerçekleştirme işi yakından izlenecek ve bu çalışmaların hızlandırılması için gerekli tedbirler alınacaktır.

Hazırlıklarına başlanmış olan İkinci Beş yıllık Kalkınma Plânının, geçirdiğimiz tecrübelerden de faydalanarak zamanında tamamlanmasını sağlayacağız.

Plânın hazırlanmasında üniversitelerin, resmî ve özel kuruluşların tecrübe ve bilgisini bir araya getiren özel ihtisas Komisyonları çalışmalarına önem vermek kararındayız.

Türk toplumunun çağdaş uygarlık seviyesine erişmesi için, Plânlı Kalkınma gayretlerimizde bilimsel ve teknik araştırma; temel gelişme unsuru olarak desteklenecektir.

İdari dâvaların en yüksek merci olan Danıştay'ın Anayasamızın hükümleri gereğince bir İçtihat Mahkemesi haline getirilmesi ve bunu mümkün kılmak üzere ilk derece İdare Mahkemeleri Kanununun çıkarılması lüzumuna inanıyoruz. Bu yoldaki hazırlıklarımızın kısa zamanda bitirilmesine çalışılacaktır.

Sağlık politikamızın ana ilkesi; bu alandaki hizmetlerimizi yurdun ücra köşelerine kadar götürebilmek ve halkın sağlık seviyesini yükseltmek amacına dayanır. Koruyucu hekimliğin bu ilkeleri sağlayacak en verimli yol olduğuna inanmaktayız.

Sağlık hizmetlerinin sosyalizasyonuna, hazırlanmış olan program gereğince devam olunacaktır, özel teşebbüsün vatandaş sağlığı konusunda önemli bir yer alması ve halkımızın sağlık sigortasına geniş ölçüde katılması için âzami gayret sarf edeceğiz.

Dışarıdan ilâç ithalini, yerli sanayimizi koruyan bir anlayış içinde düzenlemek zaruretine inanıyoruz.

Beş Yıllık Kalkınma Plânının nüfus politikası ile ilgili hükümlerini memleketin imkân ve şartlarına uygun bir şekilde yürütmek için gerekli gayret gösterilecektir.

Milletlerarası ekonomik, ticari, sosyal ve turistik münasebetlerin gelişmesine uygun olarak gümrüklerimizin yeni bir düzene sokulması için hazırlanan ve Yüksek Meclise sunulan Kanun tasarısının en kısa zamanda yürürlüğe girmesine çalışacağız. Bu kanunun getireceği yeni hükümleri isabetle uygulayabilmek maksadıyla hazırlanmış olan Teşkilât kanunu tasarısı ile kaçakçılığın men ve takibi hakkındaki hükümlerin tatbikatta görülen aksaklıklarını giderecek olan ayrı bir tadil tasarısı da yakında Yüce Meclise sunulmuş olacaktır.

Türk tütününün ekimi ve verimi hızla artarken kalitenin lâyıkiyle korunamaması ve satış imkânlarının daralması bu en değerli ihraç maddemize yeni pazarlar aranması lüzumunu ortaya koymuştur. Tüccar elindeki stoklar da dikkate alınarak, tütünlerimizi kâmil ve süratle ihraç edebilmek imkânları üzerinde önemle durmaktayız. Bu alandaki gayretlerimizin yakın zamanda bizi olumlu sonuçlara ulaştıracağını ümit ediyoruz.

Günden güne gelişmekte olan çay yaprağı istihsalini işleme imkânını sağlayacak yeni fabrikalar kurulmasını lüzumlu buluyoruz. İç istihlâkten artan çayların dış pazarlara ihracına önemle devam olunacaktır.

Halen 33 milyon litre olan bira istihsal kapasitesinin artırılması yolundaki çalışmalarına devam olunmakla beraber, Yozgat'ta inşası uygun görülen 10 milyon litre kapasiteli bira fabrikasının tamamlanması hususundaki çalışmalar da hızlandırılacaktır.

İstihsalin iki ana unsuru olan emek ve sermaye arasındaki münasebetlerin, sosyal adalet ve verimlilik prensiplerinin ışığı altında ahenkli ve muvazeneli bir şekilde yürütülmesi başlıca hedefimizdir.

Gizli ve mevsimlik bölümleri de dâhil olmak üzere işsizliğe son verilmesi ve iş arayanlara imkân aranması için yeni iş sahaları açılması yolunda hiçbir gayret esirgenmeyecektir.

İşsizliği önlemek bakımından geçici bir hal olarak kabul ettiğimiz yurt dışındaki işçilerimizin, bütün haklardan faydalanmaları ve ailelerini beraberlerinde bulundurma imkânlarının sağlanması yanında her türlü zararlı telkinlerden uzak tutulmaları için de gerekli tedbirleri almak kararındayız. Yürürlükteki hükümlerin günün ihtiyaçlarıyla bağdaşmadığı göz önünde tutularak hazırlanan ve Millet Meclisinde bulunan yeni İş Kanunu Tasarısının biran evvel çıkarılmasına gayret sarf edilecektir. Yüce Meclisin bu konuda Hükümetimize yardımcı olmak suretiyle işçilerimizi sevindirmekte gecikmeyeceğine inanmaktayız.

Sosyal haklardan bütün işçilerimizle birlikte fikren çalışanların da faydalanması lüzumuna inanıyoruz. Geleceğe emniyetle bakabilmek için sosyal güvenliğin mümkün olduğu kadar geniş kütlelere yayılmasını lüzumlu görüyoruz. Mart ayında yürürlüğe girecek olan Sosyal Sigortalar Kanununun iyi bir şekilde uygulanması için gerekli tedbirleri alacağız.

Tarım işçilerimizin haklarını korumak ve bu alandaki aksaklıkları gidermek için hazırlanmakta olan kanun tasarısının en kısa zamanda sonuçlandırılmasına çalışacağız.

İşçi haklarının ve işçilerimizi ilgilendiren hükümlerin hazırlanma ve uygulanmasında alâkalı teşekküllerle iş ve görüş birliği imkânlarının aranması; dikkatle göz önünde bulunduracağımız önemli bir husus olacaktır.

İş mahkemelerini çoğaltmak ve iş davalarının görülmesini hızlandırmak için gerekli tedbirler alınacaktır.

İşsizlik Sigortasının kurulması ve işçi alımına önemli bir yer verilmesi ve bu konuda her vasıttan faydalanılması imkânlarını ciddiyetle aramaktayız.

Millî bekamızı temin istiklâl ve Cumhuriyetimizi, iç ve dış her türlü tehlikeye karşı korumak ve kollamakla görevli olan Silahlı Kuvvetlerimizin kendisine emanet edilen görevleri ifası için mütemadiyen artan bir hızla tekâmül ve inkişafına çalışmak en büyük gayemizdir. Millî menfaatlerimizi korumak ve millî hedeflerimize ulaşmak maksadıyla lüzumlu muharebe müessiriyetini artırmak için Millet ve Hükümet olarak gerekli iç ve dış her türlü tedbire müracaat edilecektir.

Halen Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosunda bulunan Silahlı Kuvvetlerimizle ilgili kanun tasarılarının biran önce kanunlaşması hususunda gayret sarf edilecektir.

Askerî yargı sistemi ve bununla ilgili mevzuatın yeniden gözden geçirilmesi hususunda çalışmalar yapılacaktır.

Silahlı Kuvvetlerin her türlü hizmetlerinin daha verimli bir şekilde ifası için gerekli çalışmalar yapılacaktır. Bu meyanda Silahlı Kuvvetler Lojistiğinin endüstriyel desteğini temin için 440 sayılı Kanunun öngördüğü hususların ışığı altında Makine-Kimya Endüstrisi Kurumu Statüsü yeniden gözden geçirilecektir.

Millî Savunma hizmetlerinin özelliği itibariyle durumun gerektirdiği sürat, emniyet ve gizlilik içerisinde neticeye varmak için Millî Savunma bütçesinde ve bütçe uygulaması ile ilgili mevzuata, mevcut imkânların bu istikamette uygulanmasını mümkün kılacak seyyaliyet verilmesi ve bu arada 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanununun Millî Güvenlik ile ilgili kısımlarını günün isteklerine uygun hale getirmek için çalışmalar yapılacaktır.

Silahlı Kuvvetlerimize, yurt vazifesi teveccüh ettiği zaman, kahraman Ordularımızın Yüce Meclisin takdir ve güvenine lâyık bir şekilde görevlerini yapacağından emin bulunmaktayız.

Yüce Meclisin Sayın üyeleri,

Devletlerarasındaki karşılıklı anlayış ve eşit şartlarla işbirliğinin gittikçe genişleyen bir sahaya yayılmasına yardımcı olarak Dünya barışına sağlam temellere dayanmasını temin etmek ve bunun Devletlerarası münasebetlerde yaratacağı emniyet içinde, millî gücümüzün kısıtlanmadan, en verimli şekilde memleketimizin kalkınmasına, huzur ve refahına yöneltebilmesi şartlarını yaratmak dış politikamızın esas gayesidir.

Bu gayenin tahakkuku için takip olunacak yollar ve alınacak tedbirlerde, bir yandan Milletlerarası durum, bunda vuku bulabilecek değişiklikler, bir yanda da diğer Devletlerin genel durumları ve bizim karşımızdaki özel tutumları kaale alınacaktır.

Dünya durumunun, barışa bağlı milletleri gerektiği gibi tatmin edebilecek nitelikte huzur verici olduğunu söylemek maatteessüf bugün de kabil değildir.

Bu sebeple memleketimizin dış güvenliğinin Milletlerarası çok taraflı teşekküller çerçevesi içerisinde korunması bütün önemini muhafaza etmektedir. Hayati millî menfaatlerimizi müdafaa için katıldığımız NATO ittifakı geçen senelerde olduğu gibi, bugün de dünya barışının korunmasında ön plânda bir yer işgal etmektedir. Bu ittifak çerçevesi içinde, dünya durumunun icapları göz önünde bulundurularak yapıcı bir şekilde işbirliğine devam edilecektir. Ancak NATO'ya mensubiyetimiz, ortak güvenlik mefhumuna sadakatimiz hiçbir zaman dış politika alanında zümreci bir görüşle hareket edeceğimiz mânâsını taşımayacaktır.

Büyük Atatürk'ün dış politikamıza verdiği millilik vasfına bu politikanın şahsiyetli olmasına atfettiğimiz ehemmiyet büyüktür. Hükümetimiz Türk dış siyasetinin tesir sahasını genişletmek bütün dünya milletleri ile ilişkilerimizi inkişaf ettirmek, Milletlerarası meselelerde yapıcı bir zihniyetle hareket etmek, barış dâvasına kendi bölgemizde ve dünyada hizmet edecek teşebbüslerden kaçınmamak azmindeyiz. (*Alkışlar*)

Temennimiz dünya barışının dünya ölçüsünde bir teşkilât ile teminat altına alınmasıdır. Birleşmiş Milletlerin dünya barışının korumasındaki rolü önemlidir. Birleşmiş Milletler bütün insanlığın devamlı bir barış ve daha iyi bir dünya için beslediği ümitlerin bir sembolüdür. Bu teşkilâtın bugün ciddi bir buhran geçirmekte olduğunu üzüntü ile müşahade ediyoruz. Bununla beraber Birleşmiş Milletlere inancımız hiçbir suretle azalmış değildir. Bugünkü güçlüklerin giderileceğini ve Birleşmiş Milletlerin daima artan bir ölçüde barışın korunmasına ve bütün Devletlerarasında verimli bir iş birliğinin gerçekleşmesine fiilî ve müessir bir şekilde hadim olacağına ümit ediyoruz. Bu yolda Hükümetimiz kendi payına düşen bütün gayretleri sarf edecektir.

Bütün devletlerin, bir gün, birden bire bir tüm haline gelip aralarında dünya ölçüsünde tek bir grup içinde iş birliği tesis edebileceklerini düşünmek hakikatten uzaklaşmak olur. Bu sebeple dünya ölçüsünde işbirliğine taraftar olmakla beraber, milletlerin iktisadi ve sosyal alanlardaki güçlerinden âzami derecede verimli neticeler istihsal edilebilmesi için, aralarında bölgesel birlikler teşkil etmelerini yapıcı bir hareket addediyoruz. Böyle birleşmelerin dünya ölçüsünde toptan birleşmenin basamakları olacağına inanıyoruz. Onun için Avrupa ekonomik camiası ile Türkiye arasında akdedilmiş olan ortaklık anlaşmasının bütün icaplarını yerine getirmeye hususi bir ehemmiyet atfedeceğiz. İktisadi ve sosyal alanda alacağımız tedbirlerde iktisadi faaliyetlerimizin bu ortaklık anlaşmasında öngörülen gayelerin tahakkuku kolaylaştırıcı istikamette olmasına itina edeceğiz, özellikle iktisadi hayatımızı ortak pazara hâkim olan prensiplere intibak ettirmeye ve ekonomik gücümüzü üye devletlerin ekonomileri içinde hayatîyetini muhafaza edecek bir seviyeye ulaştırmaya devamlı surette çalışacağız. Ortaklık anlaşmasının dış politikamıza yeni bir güç getirdiğini belirtmek ve bu vesile ile bunu mümkün kılmış olan Türk Hükümetlerine huzurunuzda teşekkür etmek isterim.

Memleketimizle Batı-Avrupa memleketleri, Birleşik Amerika ve Kanada arasında birçok Milletlerarası Teşekküller içinde ve ikili olarak yürütülen işbirliği ekonomik kalkınmamıza çok faydalı yardımlar sağlamaktadır. Bu işbirliğini karşılıklı bir dayanışma zihniyeti içinde devamlı surette geliştirmeye gayret edeceğiz.

Dış siyasetimizin temel prensiplerinden biri karşılıklı saygı, itimat ve eşit haklara istinat eden komşu devletlerle iyi geçinmek, iş birliğini artırmak, bölgemizde gerginliğe ve ihtilâflara yol açacak durumları önlemektir. Bu prensibe uygun olarak Sovyetler Birliği ile iyi komşuluk münasebetlerini idame ettirmeyi büyük bir samimiyetle arzu ediyoruz. Sovyetler Birliği ile münasebetlerimizde müspet bir inkişaf husule gelmiş olmasını memnunlukla karşılıyoruz. Türk-Sovyet münasebetlerinin

daima iyi şartlar altında cereyan etmesini temin, dış politikamızda ehemmiyet atfedeceğimiz bir husus olacaktır.

Balkan memleketleri arasında ahengin teessüs etmesini ve işbirliği zihniyetinin gelişmesini temenni etmekteyiz.

Yakın-Doğudaki ve Mağripteği Arap memleketleri ile münasebetlerimizde bilhassa son zamanlarda vuku bulan müspet inkişafları memnuniyetle karşılıyoruz. Bu inkişafların devamının faydalı olacağına inanıyoruz.

İran ve Pakistan'la ikili münasebetlerimizde mevcut olan çok samimî dostluk zihniyeti içinde CENTO dâhilinde müşterek güvenliğimiz ve ekonomik güçlerimizin gelişmesi için işbirliği yapmaktayız. Diğer taraftan bu iki memleketle yeni kurduğumuz Kalkınma için Bölgesel İşbirliği-ekonomik ve kültürel sahada gayretlerimizi birleştirmek ve kaynaklarımızı daha müessir bir şekilde kullanmak imkânını bize vermektedir. Bu işbirliğine geniş ölçüde devam edilecektir.

Afganistan ile aramızdaki ananevi dostluk münasebetleri bütün kıymetini muhafaza etmektedir.

Afrika Kıtasında şahit olduğumuz bağımsızlık hareketi çağımızın en önemli siyasi olaylarından birini teşkil etmektedir. Sömürgecilik siyasetinin tarihe karışmasını ve Afrika memleketlerinin bağımsızlıklarına kavuşarak hür milletler ailesine katılmalarını sevinçle karşılamaktayız. Gerek Afrika, gerek Asya memleketlerinin her türlü dış tesirlerden azade olarak, kendi benliklerini geliştirmelerini ve iktisadi refahlarını artırmalarını bütün kalbimizle diliyoruz. Bu maksatla, gerek ikili, gerek çok taraflı münasebetlerimizde bu yöndeki gayretlerine kendi imkânlarımızı çerçevesinde yardımcı olmak samimî arzumuzdur. Esaret altındaki milletlere gerçek hürriyet ve bağımsızlık mücadelesinin ilk örneğini vermiş olan Atatürk Türkiye'sinin bu dost memleketlerdeki müspet etkileri ve hatıraları bu istikametteki çalışmalarımızda bizim için kıymetli bir mesnettir.

Asya-Afrika memleketleri arasındaki işbirliğine faydalı bir şekilde katılmak arzusundayız. Japonya ile aramızdaki münasebetlerin daha da gelişmesinin mümkün olduğu kanaatindeyiz.

Lâtin Amerika memleketleri ile siyasî, iktisadi, kültürel işbirliğimizi inkişaf ettirmek için gayretlerimize devam edeceğiz.

Dış politikamızın şimdiye kadar belirttiğimiz prensiplerine ve esaslarına titizlikle riayete âzami itinaı göstereceğiz.

Bütün Türk Milletinin üzerinde titizlikle durduğu ve millî dâvası olan Kıbrıs meselesi, dış politika alanındaki gayretlerimizin başlıca temerküz noktasını teşkil edecektir.

Türkiye'nin ve Kıbrıs'taki Türk Cemaatinin Milletlerarası Adlanmalardan doğan haklarının bütününe korumak, Türk Cemaatini yeni tecavüz veya baskılardan masun tutmak için, millî hasletlerimizden mülhem olan bir azimle hareket edeceğimizi derhal ifade etmek isteriz.

Bu, bizim için ahdî olduğu kadar millî ve insani bir vecibedir. Kıbrıs meselesinin Akdeniz bölgesinde çok vahim bir ihtilâf yaratması ihtimalinin hâlâ giderilemediği bir vakiadır. *(Alkışlar)*

Meseleye barışçı yollarla bir çözüm şekli bulunması samimî temennimizdir. Bunun için ilgililerle müzakereye daima amadeyiz. Bu tutumumuzu zaaf telâkki etmek çok büyük hata olur.

Kıbrıs meselesinin Lozan Antlaşması ile Türkiye ve Yunanistan arasında Akdeniz’de tahakkuk etmiş olan muvazeneyi vikaye edecek bir çözüm şekline bağlanması pek isabetli bir yol olacaktır. Biz dış politikamızda diğer devletlerin haklarına riayeti kendimize şiar edinmiş bir milletiz; kendi haklarımızın da son gücümüze kadar bekçisi olacağımızdan kimse şüphe etmemelidir. *(Sürekli alkışlar)*

Takdir Yüce Heyetinizindir. *(Sağ ve soldan şiddetli ve sürekli alkışlar)*

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, Anayasa gereğince Hükümet Programının okunmasından tam iki gün geçtikten sonra görüşmelerin yapılması icap etmektedir. Bu itibarla Program üzerindeki görüşmeler 1 Mart, Pazartesi günkü birleşimde yapılacaktır.

Kapanma saati: 19,00

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi
Toplantı Yılı 4 Cilt 25 Birleşim 47
Sayfa 358-368
26.02.1965 Cuma

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — *Enver Aka*

KÂTİPLER: Âdil Ünlü (Cumhurbaşkanınca S.Ü.)

Ahmet Naci Arı (Kırklareli)

Açılma Saati: 16.30

Hükümet Programının Okunması

BAŞKAN — Gündemimizin birinci maddesi Başbakan Suad Hayri Ürgüplü tarafından teşkil edilen Bakanlar Kurulunun programıdır.

Sayın Suad Hayri Ürgüplü, lütfen.

BAŞBAKAN SUAD HAYRİ ÜRGÜPLÜ (Kayseri) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri,

Program metni Millet Meclisinde de okunduğundan tekrar alınmamıştır.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
Dönem 1 Cilt 37 Birleşim 66
Sayfa3-43
01.03.1965 Pazartesi

BİRİNCİ OTURUM
BAŞKAN — *Fuad Sirmen*
KÂTİPLER: *Nevzat Şener (Amasya)*
Nurettin Akyurt (Malatya)
Açılma Saati: 15.00

Hükümet Programının Görüşülmesi

BAŞKAN — Bu hususta bir takrir verilmiştir, okutuyorum:

Yüksek Başkanlığa

Müzakerenin özelliği dikkate alınarak İçtüzüğün 85'nci maddesi gereğince görüşmelerin lehinde, üzerinde, aleyhinde yapılmasını arz ve teklif ederim.

Edirne
İlhami Ertem

BAŞKAN — Müzakerelerin bu şekilde yapılmasını oyunuzda sunuyorum, Kabul edenler... Etmeyenler...

Kabul edilmiştir.

Muhterem arkadaşlarım, grupları adına 4 arkadaşımız söz istemiştir. Millet Partisi Meclis Grubu adına Osman Bölükbaşı, Adalet Partisi Meclis Grubu adına Talât Asal, Yeni Türkiye Partisi Meclis Grubu adına Raif Aybar, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Meclis Grubu adına Cevad Odyakmaz.

CHP MECLİS GRUPU BAŞKANVEKİLİ FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubu adına İsmet İnönü.

BAŞKAN — CHP Meclis Grubu adına İsmet İnönü,

Gruplardan başka şahısları adına 35 arkadaşımız söz istemiştir. Şimdi söz alanların isimlerini okuyacağım ve program üzerinde lehte mi, aleyhte mi görüşecekler, ifade etmelerini rica edeceğim.

Sayın Şadi Binay...

ŞADİ BİNAY (Bilecik) — Lehte.

BAŞKAN — Sayın İsmet Kapısız, yok mu? (*Yok, sesleri*) Yok. Sayın Fahir Giritlioğlu...

FAHİR GİRİTLİOĞLU (Edirne) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Sayın Reşit Ülker.

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Aleyhinde

BAŞKAN — Sayın Kenan Esengin...

KENAN ESENGİN (Zonguldak) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Sayın Naci Güray... Yok. Sayın Kâmuran Evliyaoğlu...

KÂMURAN EVLİYAOĞLU (Samsun) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sayın İsmet Kapısız..

İSMET KAPISIZ (Yozgat) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sayın Nazmi Özoğul...

NAZMİ ÖZOĞUL (Edirne) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sayın Nihat Diler...

NİHAT DİLER (Erzurum) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sayın Halûk Nur Baki...

HALÛK NUR BÂKİ (Afyon Karahisar) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Sayın Sabri Vardarlı...

SABRİ VARDARLI (İstanbul) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Sayın İlhami Ertem...

İLHAMİ ERTEM (Edirne) — Lehinde

BAŞKAN — Sayın Şefik İnan...

ŞEFİK İNAN (Çanakkale) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Sayın Şaban Keskin...

ŞABAN KESKİN (Çankırı) — Üzerinde

BAŞKAN — Sayın Mehmet Göker...

MEHMET GÖKER (Kayseri) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Sayın İbrahim Sıtkı Hatipoğlu.

İBRAHİM SITKI HATİPOĞLU (Ankara) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Sayın Kâzım Arar.

KÂZIM ARAR (Çankırı) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sayın Burhan Apaydın. Yok mu efendim? Yok...

Sayın Ahmet Üstün. Yok.

Sayın Mehmet Sağlam.

MEHMET SAĞLAM (Kayseri) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Sayın Ruhi Soyer...

RUHİ SOYER (Niğde) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sayın Abdurrahman Altuğ..

ABDURRAHMAN ALTUĞ (Kırklareli) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Sayın Şehmuz Aralan.

ŞEHMUZ ARSLAN (Diyarbakır) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Sayın Vefa Tanır...

VEFA TANIR (Konya) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Sayın Kemal Sarıibrahimoğlu...

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Adana) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sayın İhsan Ataöv...

İHSAN ATAÖV (Antalya) — Lehinde.

BAŞKAN — Sayın Süreyya Koç. Yok...

Sayın Nurettin Ardiçoğlu...

NURETTİN ARDIÇOĞLU (Elâzığ) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Sayın İlyas Kılıç...

İLYAS KILIÇ (Samsun) — Aleyhinde

BAŞKAN — Sayın Sina Yücesoy. Yok. Sayın İsmail Hakkı Yılanlıoğlu...

İSMAİL HAKKI YILANLIOĞLU (Kastamonu) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sayın Kadri Özek...

KADRİ ÖZEK (İzmir) — Üzerinde

BAŞKAN — Sayın Adnan Aral, yok. Sayın Sadık Tekin Müftüoğlu.

SADIK TEKİN MÜFTÜOĞLU (Zonguldak) — Lehinde.

BAŞKAN — Sayın Mustafa Uyar...

MUSTAFA UYAR (İzmir) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sayın Kadircan Kaflı...

KADİRCAN KAFLI (Konya) — Lehinde.

BAŞKAN — Söz, alan arkadaşlarımız bu kadardır.

Muhterem arkadaşlarım, yeni bir takrir gelmiştir, takrirde;

“Sayın Başkanlığa, teamüle uygun olarak muhalefet sözcülerinin evvelâ konuşmalarını arz ederim.” denilmektedir.

Muhterem arkadaşlar; bu, söz alan arkadaşların kendi arzularına tabi bir iştir Meclis bu şekilde ayrıca karar almak mevkiinde değildir. İctüzük buna müsait değil-

dir. İçtüzük hükümleri... (*Ortadan gürültüler, "Gruplar da var, onları da tespit edilsin" sesleri*)

Gruplar da olsa aynı efendim. Grupları sırasıyla okuyorum. Millet Partisi adına Bölükbaşı, A.P. adına Talât Asal, Y.T.P. adına Raif Aybar, C.K.M.P. adına Cevad Odyakmaz, CHP adına İsmet İnönü.

Gruplar da leh ve aleyhte olarak tespit edilebilir, kabul buyurduğunuz takrire göre.

Sayın Bölükbaşı, grubunuz adına lehte mi, aleyhte mi?

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Ankara) — Lehte;

BAŞKAN — Sayın Talât Asal...

TALÂT ASAL (Edirne) — Lehte.

BAŞKAN — Sayın Raif Aybar...

RAİF AYBAR (Ankara) — Lehte.

BAŞKAN — Sayın Cevad Odyakmaz...

CEVAD ODYAKMAZ (Sivas) — Üzerinde,

BAŞKAN — Sayın İsmet İnönü...

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Aleyhinde

BAŞKAN — Şimdi sırasıyla arkadaşlara söz veriyorum. Millet Partisi adına Sayın Bölükbaşı. (*Sağdan ve soldan, alkışlar*)

M. P. GRUPU ADINA OSMAN BÖLÜKBAŞI (Ankara) — Muhterem arkadaşlar,

Dördüncü Karıma Hükümetin programı hakkında, Millet Partisinin görüş ve temennilerini yüksek huzurunuzda ifade ederken, bize hâkim olan en halisane temenni, bu Hükümetin demokratik rejime ve millete hayırlı hizmetler ifa etmesidir. (*Bravo sesleri*)

Yeni Hükümetin kuruluşunun demokratik rejimimiz için bir hayatiyet imtihanı teşkil ettiği gerçeğinin idrak ve şuuru içinde bulunan bütün vatandaşlarımızın ve bilhassa bu rejimin kuruluşunda çektikleri çile ve ıstıraplarla hissesi bulunanların, bu yürekten temennilerimizi paylaşıpacaklarından emin bulunmaktayız.

Yeni Hükümet muvaffak olmak için muhtaç olduğu kudreti önce Allah'ın, sonra da bu inanış sahiplerinin yardımlarında bulacaktır. (*Sağdan alkışlar*)

Görüş ve temennilerimizi arza başlamadan evvel demokratik bir prensibi, istismarları önlemek için peşinen ifadeyi faideli hattâ zaruri bulmaktayız. Hükümete dâhil bulunan bir partinin önceden mutabık kalmadığı hususlarda, samimî kanaatlerini açıklaması, koalisyon hükümetleri için bir zaaf değil, bilâkis bir kuvvet kaynağıdır.

Köklü demokratik geleneklere sahip olmayan memleketimizde de tatbikatın buna yakın olduğu Yüksek Meclisin malûmudur. "Baş kırılır fes içinde, kol kırılır

yen içinde kalır” şeklindeki bir düsturun demokratik rejim ve memleketimiz için tevlit edebileceği ve bugüne kadar ettiği zararlar izahtan varestedir.

“Sonra dövüşmektense, önce konuşmak hayırlıdır” diyen atalar sözümüzü bu vesile ile hatırlatmak yerinde olur kanaatindeyiz.

Muhterem arkadaşlar,

Yeni Hükümetin programı üzerinde durmadan evvel, onun, kuruluşunu zaruri kılan sebepleri, Millet Partisi zaviyesinden sizlere ve millete bir kere daha ifade etmeyi uygun mütalâa etmekteyiz. Kim ne derse desin, Türkiye’de demokratik rejim maalesef temeline sağlam bir şekilde oturmamış, bütün vicdanlarda teminat ve müeyyidesini bulamamıştır.

Atlatılan buhranlara rağmen, onu tehdit eden çeşitli cereyanların ve tehlikelerin sonu gelmemiştir. Vatandaşlar, “Rejimin yarını ne olacaktır” endişesinin işken-cesinden bir türlü kurtulamamışlardır.

Genelkurmay Başkanının cümlenizce malûm mektubu üzerine yapılan liderler toplantısında, “Seçimlerde kim kazanırsa kazansın, iktidar Halk Partisinin olacaktır”, şeklinde yaygın bir propagandanın mevcudiyeti, bizzat müstafi hükümetin Sayın Başbakan Yardımcısı tarafından ifade edilmiştir.

Devletin bütün haber alma imkânlarına rağmen bu propagandanın nereden çıktığının tespit edilemediği de o toplantılarda aynı zat tarafından söylenmiştir. Bu propagandaların baskısı ve sebep ne olursa olsun CHP’nin daima hükümette ve başta bulunmasının bir neticesi olarak, büyük vatandaş kütesinde rejimin yarını hakkında bir endişe hâkim olmuştur. Şu veya bu çevrenin kendi niyetleri hakkında, zaman zaman verdikleri teminat bu endişe ve tereddütleri ortadan kaldıramamıştır.

Zihniyet ve icraatını hiçbir zaman tasvip etmediğimiz ve bu kanaatimizi daima verdiğimiz kırmızı oylarla tescil ettiğimiz CHP Hükümetini düşürmek için, Millet Partisi olarak girdiğimiz son teşebbüsün dayandığı inancı bu noktada aramak lâzımdır. Diğer her mülâhaza bizim için ikinci plânda kalmıştır. Bir kere daha ifade edelim ki, Meclis kürsüsündeki son beyanlarımız da dâhil, muhtelif vesilelerle umumi efkâra açıkladığımız üzere CHP dışında bir hükümetin kurulabileceğini ve buna rağmen demokratik rejimin yaşayacağını ispat etmenin ve aksi istikametteki endişe ve propagandaları çürütmenin ve bu suretle Türk Milletine büyük bir ferahlık ve itimat vermenin bir vatan vazifesi olduğu yolundaki kanaatimiz, Millet Partisinin bütçeye kırmızı oy vermesinin ve yeni Hükümete katılmasının ana sebebidir.

Bu görüşümüzün dayandığı temeli çürük bulanlar ve demokratik rejimin kuruluşunda kendilerine, kanaatimizce lâyık olmadıkları tefahür hissesini çıkaranlarla mecbur edilmedikçe bir muhasebeye girişmek niyetinde değiliz.

Bizi bu karara sevk eden tek sebep, kapanmış yaraları bugünlerde açmanın memleket huzuruna zarar verebileceği düşüncesidir.

Yeni bir hükümet kurmaya teşebbüs eden partiler şimdiye kadar hiç kimseye reva görülmeyen kesif iftira ve tezvirlere hedef kılınmışlardır. “Kâfir diye öldürüp,

şehit diye namaz kılmaya” alışkın ve sureti haktan gözüken çevrelerin bu hareketleri karşısında muhafaza ettiğimiz vekâr ve sükûnet, nefse itimadın ve memleket huzurunu her şeyin üstünde tutan bir zihniyetin tezahürü olmuştur. (*Sağdan, soldan alkışlar*)

Millet Partisi ve onu temsil edenler yukarda temas ettiğimiz zaruret ve mülâhazalarla yeni Hükümete katılırken millet önünde evvelce ifade ettikleri görüş ve kanaatlerden hiçbirini feda etmemiş ve onları mahfuz tutmuşlardır.

Muhterem arkadaşlar,

Dördüncü Koalisyonu teşkil eden partiler, temel görüşlerini, ahenk ve tesanüt içinde çalışmanın şartlarını, daha evvelki koalisyon tecrübelerinin ışığı altında tespit etmişlerdir. Hazırladıkları protokol her türlü endişe ve tereddütleri önleyici ve tahrikleri tesirsiz kılıcı bir mahiyette olmuş, umumi efkârda geniş bir tasvip görmüştür.

Bu netice, diliyle ifade ettiğini, kalbi ile tasdik etmek şiarında olan Millet Partisi için büyük bir bahtiyarlık teşkil etmiştir. Aynı zamanda siyasette tahriki, bir muvaffakiyet vasıtası sayan bütün çevrelerin silâhlarını da peşinen ellerinden almıştır.

Yeni Hükümeti kurmakta mutabık kalan partilerin, imzaladıkları protokolde yer alan ve Hükümet programına geçen hususlar hakkında hiçbir tenkit ve itirazımızın bulunamayacağı tabiidir.

Şerefimizin ifadesi olan imzamızın kefaleti altında bulunan bu prensiplerin tatbikatının ise, şaşmaz takipçisi olacağımızı herkes bilmelidir. (*Bravo sesleri*)

Muhterem arkadaşlar,

Koalisyon protokolünde yer alan ve Hükümet programına intikal eden hususları benimsemek, bunların gerçekleştirilmeleri ile alâkalı tedbir ve görüşlerde şüphesiz peşin bir mutabakat manasına gelemmez. Bu esasın ışığı altında, yeni Hükümet programında yer alan temel meseleleri şimdilik bir tarafa bırakarak, bu programa hâkim olan ana karakteri tebarüz ettirmek isteriz.

Program vuzuh ve katiyet bakımından istenilen mükemmeliyette değildir. Bu durumu zaman darlığı ile bir dereceye kadar mazur görmek insaflı bir hareket olur. Program, temas ettiği çeşitli meselelerin hal tarzlarını, ana hatları ile bile ifadededen çok zaman uzak kalmıştır. Bu karakteri ile umumiyetle bir tedbirler manzumesi olmaktan ziyade, iyi niyetli temennilerden ve vaatlerden ibaret bulunmaktadır. Programın bu mahiyeti, murakabeyi güçleştirebileceği gibi, tatbikatta da müşküller doğurabilir. Vadettiği bazı hususları ne suretle gerçekleştireceğine dair de kâfi sarahat mevcut değildir.

Bu görüşlerimizi doğrulayacak bazı misaller vermek isteriz:

Program, aşırı sol ve aşırı sağ cereyanlarla tesirli bir şekilde mücadele edileceğini bildiriyor.

Muhterem arkadaşlar,

Aşırı sol akımların ciddi bir tehlike teşkil edecek mahiyette geliştiğine inanıyoruz. Bir merkezden idare edilen komünizmin, milletleri içinden çürütmeyi ve yıkmayı ince bir sanat haline getirdiği kimsenin meçhulü değildir.

Bu dalâlet ve hıyanetin yolcuları sayıca az da olsalar teşkilatlı bulunmaları tahrip kabiliyetlerini artırmaktadır. Bunların hariçten gelen milyonlarla beslendiği CHP ye mensup bir milletvekili arkadaşımız tarafından da evvelce Meclis kürsüsünden ifade edilmiştir.

Bu zehre karşı en tesirli panzehir, kanaatimizce cezai tedbirlerden ziyade mevcut sefalet ve huzursuzluğu ortadan kaldırmak, sosyal adaleti ye sosyal güvenliği gerçek manada sağlamak ve milleti manen teçhiz etmektir.

Aşırı sol cereyanların, sosyal adalet ve sosyal güvenliği gerçekleştirmek amacı ile alınmış ve alınacak tedbirlerin tam tatbiki ile tesirsiz kılınacağı programda ileri sürülmektedir. Fakat sosyal adalet ve sosyal güvenlik mevzuunda alınacak yeni tedbirlerin ne olacağına dair hiçbir işarete rastlayamıyoruz.

Aşırı soldan kastettiğimiz mana komünizmdir. Bunda hiç kimsenin tereddüdü yoktur.

Aşırı sağ cereyanlara gelince, ölçüsü belli olmayan bu itham, siyasi hayatımızda hazır bir damga gibi önüne gelene vurula gelmiştir. Din ve mukaddesat düşmanlığı, çok zaman gericilik isnadının gölgesine sığınmaya çalışmaktadır.

Türkiye'yi lâik Cumhuriyet esasından ve Atatürk ilkelerinden ve devrimlerinden ayıracak ve onu Ortaçağın karanlıklarına ve müesseselerine sürükleyecek, teşkilatlı bir tehlikenin bugün mevcut olduğuna inanmıyoruz. Aksini düşünmek, 42 yıllık Cumhuriyet idaresinin iflâsını kabul etmek olur.

Dinî ve mânevi ihtiyaçları tatmin edilmiş bir cemiyette, şurada burada karşılaşılan anormal tezahürleri mübalâğa etmemek lâzımdır.

Bazı yerlerde vuku bulan, temeli cehalete dayanan ve asla tasvip etmediğimiz nahoş hâdiselerin mesuliyeti herkesten evvel, cemiyetin, mânevi hayatını idare edecek aydın din adamlarını yetiştirmek ve halkı uyandırmak vazifelerini zamanında yapmamış olan geçmiş idarelerde aramak lâzımdır. (*Bravo sesleri*)

Halka ne verdik ki, ne istiyoruz diye bir vicdan muhasebesi yapmak lâzımdır.

Biz, Millet Partisi olarak, Anayasa nizamı dışında olan bütün aşırı cereyanların, adı ve sıfatı ne olursa olsun, karşısındayız.

Bu inanışımızla, bugün teşkilatlı bir tehlike olmadığına kaani bulunduğumuz aşırı sağ cereyanlara karşı da mücadele edilmesine taraftarız.

Bu cereyanlarla mücadele için ise, programda, hiçbir vasıta ve tedbirin ifade edilmiş olduğunu göremiyoruz. Mücerret mücadele edeceğiz demek, şüphesiz tatmin edici olamaz.

Muhterem arkadaşlar,

Diğer taraftan çeşitli ideoloji ve temayül sahiplerinin kendi maksatlarına uygun bir tarife bağladıkları sosyal adalet tabirinden ne anladığını Hükümet açıkça ifade suretiyle, devam edegelen tereddütleri izale yoluna gitmemiştir.

Yeri gelmişken ifade edelim ki, Millet Partisine göre sosyal adalet fertlerin gelirleri arasındaki aşırı farkları, amme vicdanının tasvip edebileceği bir dereceye indirmektedir.

Bizim bu sosyal adalet anlayışımızda, Allanın eşit yaratmadığı ve cemiyete eşit hizmette bulunmayan insanları gelir ve servette eşit yapmak gibi zararlı bir hayal, ferdi mülkiyeti ve özel teşebbüsü reddeden bir mana mevcut değildir. (*Bravo sesleri*)

Bir toprak reformu yapılmasını, Koalisyon Protokolüne muvazi olarak benimsediğini ifade eden Hükümet, halen Mecliste bulunan toprak reformu tasarısı hakkında ne düşündüğünü sarih olarak açıklamamıştır. Bu tasarının istinat ettiği prensipleri tasvip etmekte midir? Toprak reformunda sosyal ve iktisadi mülhazarlardan hangisine öncelik tanımaktadır.

Bu suallerin cevabını Programda bulmak mümkün değildir.

Vergi yükünün muhtelif sektörler ve muhtelif zümreler arasında adilane bir şekilde dağılımı ve vergi uygulamasında vatandaşla Devlet arasında anlayış ve güvene dayanan bir münasebet kurulabilmesi için gerekli ıslahatı tamamlamak kararında olduğunu açıklayan Hükümet bu maksadı sağlayacak hiçbir yol göstermemiştir.

Muhterem arkadaşlar,

Programda temas edilen ve fakat hal tarzları gösterilmeyen birçok mesele mevcuttur. Verdiğimiz misaller listesini kabartmakta şimdilik bir fayda görmüyoruz.

Hükümetin, üzerinde durduğumuz bu ve buna benzer meselelerde vuzuhu sağlayacak açıklamalarda bulunmasını temenni etmekteyiz.

Muhterem arkadaşlar,

Şimdi de Hükümet Programında yer alan ve hususi bir önem atfettiğimiz bazı meseleler hakkında görüş ve temennilerimizi ifade etmek isteriz.

Plânlı kalkınma ve karma ekonomi mevzuu üzerindeki görüş ve kanaatlerimizi, Beş Yıllık Plânın müzakerelerinde açıklamıştık.

Koalisyon Protokolünde ise, bu mevzuda dört partinin iştirak ettiği hususlar yer almıştır. Bu itibarla, plân ve karma ekonomi mevzuundaki görüş farklarının burada ifadesinde pratik bir fayda görmüyoruz.

Esasen seçime kadar, kısa bir devre, için vazife ifa edecek olan dörtlü koalisyonun 1965 Programını aynen uygulamayı taahhüt etmiş bulunması uzun vadeli ekonomik görüşlerimizin burada ifadesini lüzumsuz kılmaktadır.

Muhterem arkadaşlar,

Bu memleket partizan idarenin ıstırabını devirler boyunca çekmiştir. Bu ıstırap 27 Mayıs ihtilâlini hazırlayan başlıca sebeplerden biridir.

Diğer taraftan, partizan idarenin geçmişte ıstırabını çekenler için, ellerine imkân geçince muarızlarına aynı ıstırabı çektirmemek, her şeyden evvel mânevi ve ahlaki bir borçtur.

Bu itibarla, gerçek manada tarafsız bir idare kuracağını ve bu anlayış içinde, vazifelerini bağlılık ve millete hizmet aşkı ile yapacak memurlara, huzur ve emniyet içinde çalışma imkânı vereceğini vâdeden Hükümet Programı, muhakkak ki, bir ferahlık yaratacaktır.

Bununla beraber Hükümet, kendi hizmet anlayışını benimsemeyecek bir zihniyet ve itiyatla malûl ve Devlet icraatını sabote edecek olanlara karşı da gerekli kanuni muameleyi tereddütsüzce yapmalıdır.

Bir zamanlar, “iktidar falan partinin elinde ise de, idare başka partinin elindedir” şeklinde söylenmiş olan sözlerin tekrarına asla imkân ve fırsat verilmemelidir.

Hükümet; mesuliyetini müştereken yüklenen dört parti, partizan olmayan dü-rüst bir idare numunesini, millete göstermeyi en büyük ve meşru bir ihtiras sayma-lırlar.

Muhterem arkadaşlar,

Radyonun tarafsızlığı meselesi, demokrasi mücadelemizin başlıca sloganların-dan biri olmuştur. Geçmiş acı tecrübelerin ilhamı ile hazırlanan Anayasamız, bu meseleyi kökünden halletmek için muhtar bir müessesenin kurulmasını öngörmüş ve “her türlü radyo ve televizyon yayınları tarafsızlık esaslarına göre yapılır” hük-münü koymuştur.

Anayasanın bu emri icabı, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Kanunu çı-karılmıştır. Bu kanunun maksadı temin edemediği, muhtariyet siperine çekilerek partizan neşriyata devam edildiği esefle görülmektedir.

TRT Kanununda, bu müessesesinin işleyişinde büyük rolü olan bazı makam sahiplerinin tarafsızlığını sağlayacak hükümler mevcut değildir.

Nadiren vâki olacak bazı talepleri inceleyecek, siyasi yayınlar hakem kuru-lu azalarında aranılan tarafsızlık şartları ve karineleri, idareye fiilen hâkim olan umum müdür için düşünülmemiştir. Bu sebeple, radyo ve televizyon mevzuunda hiçbir ihtisası olmayan, bir partinin veya iktidar erkânının çok yakınlarının, bu tarafsız idarenin başına getirilmesi yolu açık bırakılmıştır. Bugünkü ıstırap, her şeyden evvel bu açık yoldan istifade etmeye çalışanların eseridir.

Eski iktidara sadakat nümayişi içinde bulunan Devlet radyosunun, son tutumu ancak, meydan okuma tabiri ile ifade edilebilir.

Yeni Hükümet, Programında Türkiye radyolarının tarafsızlığı üzerinde önemle duracağını ifade etmektedir. Eğer, radyo tarafsız olsa idi ve ortada bir ıstırap mev-zuu bulunmasa idi, şüphesiz böyle bir ifade, Hükümet Programında yer almazdı.

Hükümet, bu müphem ifade ile iktifa etmemeli, yakından bildiği yaraya cesa-retle neşter vurmali idi.

Radyonun gerçek tarafsızlığını ancak TRT Kanununun partizanlara sığınak olan hükümlerini değiştirecek bir tasarının kanunlaşması ile sağlayabilir.

Bunun dışında verilecek hiçbir teminatın mevcut kanun hükümleri ve fiili durum muvacehesinde ciddi bir mâna taşıyacağına kaani değildir.

Muhterem arkadaşlar,

Türkiye'nin maddi ve mânevi sahada yükselmesi şüphe yok ki, cehalet ve sefaletle yapılacak mübadelenin vereceği neticelere bağlıdır

Bu mütearifeden hareket edildiği takdirde, Hükümet Programında çok mühim bir meseleye yer verilmediği görülür.

Bilhassa mânevi sahadaki kalkınmanın en ehemmiyetli unsuru olan öğretim ailesinin maddi ve mânevi huzura kavuşturulması ve meslekin cazip hale getirilmesi için Hükümetin gerekli tedbirleri almasını temenni etmekteyiz.

Muhterem arkadaşlar,

Şimdi de dış politika üzerindeki görüş ve temennilerimizi arz edeceğiz.

Haricî münasebetlere ait temenni ve remzimiz, devamlı bir dünya sulhu içinde mesut bir Türkiye görmektir. Birleşmiş, Milletler ideali dairesinde, kolektif güvene müstenit, taahhütlerine, dostluk ve ittifaklarına sadık barışçı, açık ve dürüst bir siyasetin takibini memleketin menfaatlerine en uygun yol sayıyoruz. Bu kanaatimizden dolayıdır ki, dış politika meselelerinin, her türlü günlük politika endişelerinin fevkinde bir milli emniyet ve beka meselesi olarak mütalâa edilmesi lüzumuna inanıyoruz.

Bununla beraber, iç politikanın yaratacağı her türlü huzursuzluk ve zaafın dış emniyetimiz üzerinde vahim tesirleri olabileceğine de kaani bulunuyoruz.

Buna mukabil, dış politika endişelerinin siperine çekilmek suretiyle, iç politikadaki muvaffakiyetsizliklere bir mazeret aranmasına da karşı bulunuyoruz.

BAŞKAN — Bir dakika Sayın Bölükbaşı...

Muhterem arkadaşlar, malûmunuz üzere İçtüzük yazılı beyanları yirmi dakika ile tahdit edilmiştir Müsaade buyurursanız grup sözcülerini bu kayıtlarla bağlı ad-detmeyelim. Bu hususu oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Buyurun Sayın Bölükbaşı.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Dış politikanın, aktüel meselelerine ve tatbikatına ait fikir ve mütalâaların tespiti ve ifade edilebilmesi ise, ancak bu mevzular hakkında ciddi ve sahih bilgilere sahip olmakla mümkündür. Bu bilgileri de her şeyden evvel, Hükümet tarafından temin edilebilir.

Bu itibarla, mühim meselelerde muhalefet ve iktidarın danışma ve dayanışma geleneğini samimî olarak tesis edeceğini ve bu geleneği koruyacağını vâdeden Hükümet Programını büyük bir memnuniyetle karşılıyoruz.

Bu va'din geçmişte olduğu gibi, nazari kalmamasını ve muhalefeti tatmin edecek bir şekilde tatbik edilmesini temenni ediyoruz.

Yeri gelmişken ifade edelim ki, Türkiye'nin dış politikası, bugüne kadar çeşitli zaafarla malûl bulunmuş ve zararlı bir gelenek neticesi olarak, belli şahısların üstün sayılan, görüş ve kanaatlerine göre idare edilmiştir.

Meclis Murakabesi dahi, çok zaman şekli ve sathi kalmıştır.

Bu geleneğin, Türk Milleti için felâketli neticeler doğurduğuna dair tarihimizde misaller göstermek mümkündür.

Diğer taraftan her hangi bir ittifak ve meselâ, NATO ittifakı çerçevesinde birleşmenin, kanaat ve şahsiyet sahibi olmaya mâni bulunmadığı çok zaman gözden uzak tutulmuştur. O kadar ki, Türk hükümetleri, vaktiyle mazlum milletlere, hürriyet ve istiklâl yolunda rehber ve misal olduğumuzu unutarak, her meselede müttefiklerinin ağzına bakmış ve onları memnum etmek düşüncesiyle prensiplerden ve şahsiyet şartlarından uzaklaşmışlardır?

Mısır'ın mâruz kaldığı İngiliz ve Fransız tecavüzü karşısında seyirci kalınması ve Cezayir'in haklı mücadelesinde desteklenmemesi, bu hatalı tutumun birer misalidir.

Bu suretle Türkiye, haklının değil, kuvvetlinin ve zenginin dostudur kanaati dünyada uyandırılmıştır. Bu yol, bir gölge gibi kendisini takip ettiğimiz devletler nezdinde dahi bize itibar kazandırmamıştır.

Yüzde yüz haklı olduğumuz Kıbrıs meselesi dolayısıyla, Türkiye'nin karşılaştığı manzara ve yalnızlık bu acı hakikatin bir tezahürü olmuştur.

Dış politikamız, temas ettiğimiz bu zaafılardan süratle kurtulmalıdır.

Büyük Atatürk'ün dış politikamıza verdiği millilik vasfına ve "Bu politikanın şahsiyetli olmasına atfettiğimiz ehemmiyet büyüktür." şeklinde Hükümet programındaki bulunan hükmü, bu görüş ve temennilerimizin benimsendiği mânasına alıyor ve bundan huzur ve inşirah duyuyoruz.

Bu prensip, ciddiyetle tatbik edildiği takdirde hiçbir devlet Türkiye'yi kendisinin veya başkasının gölgesi sayamayacaktır.

Muhterem arkadaşlar,

Türkiye kaderini, şu veya bu devlete değil, prensiplere bağlamalı ve bütün dünya devletleri ile bilhassa komşuları ile mânevi ve tarihî bağlarla bağlı bulunduğu devletlerle iyi münasebetler kurmaya çalışmalıdır. Bunu yaparken de, hür dünya ile olan alâka, dostluk ve ittifaklarını mahfuz tutmalıdır. Aksi bir kanaatin doğmasına meydan vermemeli ve ifrattan tefrite düşmek gibi bir durum yaratmamalıdır.

Millet Partisi bu esaslar dâhilinde, teenni ve temkin içinde Türk-Sovyet münasebetlerinin geliştirilmesine karşı değildir. Bununla beraber, Rus komşularımızın, dostluk kisvesi altında, her şeyi istismar edebilecekleri de gözden uzak tutulmamalıdır.

Sovyet Rusya ile aramızdaki münasebetleri ıslah yolunda girişilen son teşebbüslerde takip edilen yol, maalesef çeşitli yönlerden hatalı olmuştur.

25 seneden beri manen alâkamız kesilmiş bulunan Sovyet Rusya ile yeni bir münasebet devri açmayı düşünen CHP Hükümetinin, bu meselede muhalefetle istişarede bulunmadan harekete geçmesi ve işe, kültür anlaşması ile başlaması, basiret icaplarına ve demokratik esaslara uygun olmamıştır. Mühim meselelerde, muhalefetle istişarelerde bulunacağını programı ile va'deden CHP Hükümetinin bu davranışı, zihinleri bulandıran ve huzursuzluk yaratan çeşitli tefsir, istismar ve propagandalara sebep olmuştur.

Yeni Hükümetin bu nevi tefsir, istismar ve propagandaları önleyecek bir tutum içinde olmasını temenni etmekteyiz.

Millet Partisi, CHP Hükümetinin Türk -Sovyet münasebetlerini ıslah yolunda giriştiği teşebbüsleri, bir istismar ve iftira mevzuu haline getiren zihniyeti asla tasvip etmemektedir.

Muhterem arkadaşlar,

Son günlerde siyasi muarızlarını vurmak isteyenlerin, dış politikamızla alâkalı, isnat ve iftiralara başvurdıklarını esefle görmekteyiz.

Siyasi partilerin, şu veya bu devlete dayandıkları, yaranmak istedikleri ve hattâ onlardan maddi yardım gördükleri yolunda sözlerin söylenmesinden bir Türk olarak eza duyuyoruz. (*Alkışlar*) Bu yolda açık veya kapalı ithamlarda bulunanlar tarihe, bir müfteri ve şeref cellâdı olarak geçmek istemiyorlarsa, varsa bildiklerini ortaya koymalıdır. (*Sağdan, soldan alkışlar*) O zaman, hainleri tel'inde ve icabını düşünmede, kendilerinden önde olacağız.

Bu vesile ile bir kere daha ifade edelim ki;

Millet Partisi, iç ve dış politika ile alâkalı meselelerde, kararlarını, Moskova'nın veya Washington'un ilhamı ile değil, "her şeyin üstünde, vatan" düsturuna bağlı bir vicdanının sesine uyarak almaktadır. (*Bravo sesleri*)

Yüksek Meclisinizde temsil edilen hiçbir partiyi de bu düsturun dışında görmemekteyiz.

Osmanlı İmparatorluğunun çöküntü devrinde, 19 ncu asırda İstanbul'daki büyük devletler elçilerinin arzu ve yardımları ile iktidar mevkiine gelenler, Sadrazam tâyin edilenler maalesef görülmüştür. Bu haysiyet kırıcı ve felâketli yolun, Türkiye'mizde tekrar açılmasına imkân olmadığına yürekten inanıyoruz. Şayet, bu yolu açmak isteyenler olursa, onların hareketlerini vatana ve milletin şerefine karşı işlenmiş bir ihanet saymakta asla tereddüt etmeyeceğiz.

Ümit ederiz ki herkes bu tarz iftira silâhını kullanmanın, vatan için ifade ettiği ve edeceği tehlikeyi kısa zamanda da idrak edecektir.

Muhterem arkadaşlar,

Dış politika hakkındaki mâruzâtımıza son vermeden evvel, millî dâvamız olan Kıbrıs mevzuu üzerinde duracağız.

Türkiye Cumhuriyeti hiçbir zaman, haksız emeller peşinde bir macera politika-sı takip etmemiştir. Bu ne kadar bir gerçekse, onun hak ve haysiyeti uğruna hiçbir

fedakârlıktan ve neticeden çekinmeyeceği de o kadar bir gerçektir. Bu düsturdan, neye mal olursa olsun ayrılmamak, kanaatimizce Türk Devleti için her şeyden evvel bir beka meselesidir.

Bugüne kadar Kıbrıs mevzuundaki tenkit ve temennilerimiz, bu inanışımızın bir tezahürü olmuştur. Yüksek huzurunuzda evvelce, Millet Partisi adına ifade edilen görüşlerden ayrılmış değiliz.

Bizim için bir hak, bir emniyet, bir haysiyet meselesi olan Kıbrıs dâvasında, milletlerarası antlaşmaların muteber olduğu esasına dayanan ve emrivakileri kabul etmeyecek bir politikanın takibi lüzumuna inanan Hükümet görüşünü tamamıyla paylaşıyoruz. Hâdiseler karşısında, Hükümetin davranışlarının bu esasla tam bir mutabakat halinde olmasını, za'îf ve tereddüt gösterilmemesini temenni etmekteyiz.

Bu vesile ile Türk tarihine şanlı sayfalar ilâve eden Kıbrıs Türkleri'nin kahramanca mücadelelerini takdirle yad'eder, şehitlerimizin hâtıraları önünde tazimle eğiliriz.

Muhterem arkadaşlar,

Bugünkü nizamın kuruluşunda büyük şeref payı olan şanlı ordumuzun mühim bir vazifesi de, bu nizamı yıkmaya kalkışacak bedbahtlar çıkarsa, onların karşısında, meşru ve yetkili organların emrinde koruyucu bir kuvvet olarak bulunmaktır.

Bugüne kadar karşılaştığımız buhranlarda ordu, bu kanuni vazifesini ve şeref sözünü liyakat ve kudretle yerine getirmiş, demokratik rejime bağlılığını ispat etmiştir.

Orduyu, her türlü siyasi cereyanların dışında tutmak, huzur içinde yaşatmak ve üzerine aldığı kutsi vatan vazifesini lâıykı ile yapacak maddi ve mânevi şartlara kavuşturmak, milleti temsil eden bizlere düşen en mühim vazifelerdendir.

Hükümet programında yer alan ve bu inançlarımıza tercüman olan hükümleri memnuniyetle karşıladığımızı ifadeden zevk duyarız.

Muhterem arkadaşlar, biz yine Hükümetin kuruluşunu ne gidenler için bir döğünme, ne de gelenler için bir öğünme sebebi telâkki ediyoruz. Bu, sadece demokratik nizamın tabîi neticelerinden olan bir nöbet değıştirmedir.

Hepimiz bu vatanın evlâtları ve bir kader gemisinin yolcularıyız. Kanaatlerimiz ve fikirler ne olursa olsun, birbirimizi sevmesini ve saymasını bilmeliyiz. Bu vatani müsamaha, saygı ve kardeşlik hisleri üzerinde el ve gönül birliği ile yükseltmeye çalışmalıyız.

İktidar ve muhalefet münasebetlerinde bu samimî duygularımız hâkim olduğu takdirde demokratik rejim temeline oturacak, müreffeh ve mesut bir Türkiye kurulacaktır.

Bunun şerefi de, muhalif, muvafık hepimize yetecektir.

Bu düşünce ve duygularla meşbu olan Millet Partisi Meclis Grubu, Dördüncü Koalisyon Hükümetine güvenoyu vermeyi ittifakla kararlaştırmıştır.

Yeni Hükümetin muvaffak olmasını Cenabı haktan niyaz eder, Yüksek Heyetinizi saygı ile selâmlarız. *(Sağdan, soldan alkışlar)*

BAŞKAN — Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Sayın İnönü. *(Ortadan alkışlar)*

CHP GRUBU ADINA İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Sayın Başkan, Millet Meclisinin Sayın üyeleri;

CHP'nin bağımsızlarla beraber kurduğu Hükümetin 1965 yılı bütçesinin reddi üzerine çekilmiş olduğunu biliyorsunuz. Yeni Hükümet, dört siyasi partinin koalisyonu halinde, bağımsız bir Başbakanın basiretli idaresinde vücuda gelmiştir.

Bu Hükümet, bünyesinde kuvvet taşıyan istikrarlı bir Hükümet olarak Meclise takdim olunmuştur.

Söze başlarken, geçen Hükümetin çekilmesi ve yeni Hükümetin kurulmasını, bir demokratik rejimin sağlam temeller üzerinde işlediğini göstermesi bakımından, geçirdiğimiz buhranın istifadeli bir neticesi olarak kaydetmeyi vazife sayarım.

Hükümet kuvvetleri, yalnız dayandıkları partilerin sayısı ile ölçülemez. Asıl mühim olan, istikrarlı bir Hükümetin şartlarının temin edilmesidir. Başbakan bu şartları temin etmek için çok çalışmış görünüyor.

Hükümet programı, Atatürk ilkelerini, devrimleri, 27 Mayıs meşru temelini esas almıştır. Bu esaslar, yeni Türkiye'nin her Hükümetinde samimî olarak benimsendiği müddetçe memleketin daima ileriye gideceğine ve her güçlükten elbirliği ile çıkılabileceğine şüphe yoktur. Hükümeti, bu esasları açık bir surette beyan ettiği için tebrik etmek isterim, Anayasanın öngördüğü Siyasi partiler Kanununun çıkarılacağından programda bahsedilmesi iyi bir haberdur.

Hükümet, programın giriş kısmında, başka esaslı noktalara da değinmiş ve Hükümet değişikliğine sebepler göstermiştir. Bu sebepler Hükümet değişikliğini ve yeni Hükümetin zihniyetini gösteren konulardır ki, onlara cevap vermek ayrı bir dikkati icap ettirecektir.

Ben ilk önce, Hükümetin bakanlıklara taallük eden, doğrudan doğruya yürütücülük ödevleri ve tasavvurları üzerinde bir hulâsa yapmak istiyorum.

Adalet müessesemiz, Anayasa müessesesi ve özel kanunlarıyla tam bir bağımsızlık ve emniyet düzeni içine konmuştur.

Ümit ederiz ki, geçmiş zamanlardan cemiyet olarak kâfi ders almışsınızdır. Adalet mekanizması kendi içinde ehliyet ve vazife duygusuyla ve kendi dışında memleket selâmetini temin eden bir adalet duygusuyla vazife görmeye devam edecektir.

İçişleri Bakanlığı, bir hürriyet nizamı içinde genel emniyeti koruyacak bütün imkânlarla maddi ve mânevi olarak devamlı surette teçhiz edilmek icabeder.

Valiler, bütün bakanların temsilcileri olmakla beraber, İçişleri Bakanı ile daha çok ve daha yakın temasta oldukları için, İçişleri Bakanlığının temel şahsiyetleri sayılırlar. Valiler, memleketin genel huzur ve asayişinde olduğu kadar, siyasi huzur

ve asayişinde de büyük ehemmiyet taşırlar. Bütün bakanlıkların çalışmalarında ve özellikle Plânlamanın isabetle gerçekleşmesinde büyük tesir sahibidirler.

İçişleri Bakanlığının iyi idaresi memleketin umumi havasında derhal kendisini gösterir.

Mahalli idareler, bizde gerek ödevleri, gerek özel malî kaynakları bakımından, eksikleri ikmal edilmesine çalışılan bir zamanda bulunuyor. Yeni Hükümet zamanında birçok eksiklerin tamamlanmasını temenni ederiz.

Dış ticaret açığına Hükümetin verdiği önemi çok değerli buluyoruz.

Dış ticaret dengesi uzun vadeli ve birbirinden sonra gelen hükümetlerin tamamlayıcı ve dengeli çalışmalarıyla başarılabilecektir.

1964 yılı son senelerin en başarılı senesi olmuştur. Alışılmış klâsik maddeler dışında yeni maddeler ihraç edebilmek hayati bir önem taşımaktadır. Hükümetin enternasyonal maliyet fiyatı ve enternasyonal nitelikte ihraç malı idealini takip etmesini temenni ederiz.

Toprak Reformu Kanununun Hükümet Programında ciddi olarak benimsenmiş olduğunu görmek bir idealimizin gerçekleşmesi yoluna girmesi bakımından bizi bahtiyar etmiştir. Sayın Başbakanın bu kanunu bu şene Meclislerden çıkarmak hususundaki taahhüdünü millet önünde önemle kaydediyoruz. Yalnız kanunu süratle çıkaracak Karma Komisyon tedbirinin yürürlükte olmaması kanunun çıkması için çok güçlük yaratmıştır.

Sayın Başbakanın kanunun çıkmasını sağlamak için lüzumlu bütün tedbirlerin alınacağına işaret etmesine ve Karma Komisyon tedbirinden başka bir çare olmadığı kanaati tecrübeyle meydana çıkarsa onun da temin olunacağına ümit bağlayarak teselli buluyoruz. Hükümet Programında tatbikat süresinin 25 yıldan daha az zamana sığdırılması ve bütçede bizim öngördüğümüz her sene 100 milyon liralık tahsisatın daha da artırılması belirtilseydi, bunlar, bizi daha ziyade ferahlandıracak iyi haberler sayılırdı.

Protokolde bulunan bu iyi haberler Programda yoktur. Ama biz protokolde bulunmasını bir taahhüt saymaktayız.

Zamanımızda Yüce Meclise sevk edilmiş olan ve fiilen ve ilmen orman olan yerlerin 15 Ekim 1961'deki durumlarına göre yeniden tesis edilmesine dair kanun tasarısı, ormanlık bölgelerde yaşayan halkımıza büyük ferahlık getireceği gibi, ormanlarımızın korunması bakımından halk ve orman münasebetlerinin en iyi bir şekilde ıslahına hizmet edecektir. Bu tasarının biran önce kanunlaşması belli başlı dileklerimizdendir.

Pancar ziraatinin özel bir dikkat mevzuu olduğunu görmek samimî dileğimizdir.

Sanayi. Bakanlığı, kalkınmamızda temel dâvalardan birini yüklenmiştir. Özel teşebbüsün endüstride başarı göstermesi için, yardımcı ve kolaylaştırıcı vazifeleri olacaktır. Küçük sanatlar ve el sanatları büyük ölçüde onun ilgisine muhtaçtır.

Bakanlığın bu zihniyetle çalışacağını ümit ederiz.

Sanayi Bakanlığının büyük bir ödevi, elinde bulunan Devlet malı geniş tesislerin verimli bir şekilde işletilmesidir. Bilindiği gibi, İktisadi Devlet Teşekkülleri dediğimiz müesseseler 27 Mayıs Devrimine iktisadi çığırdan tamamıyla çıkmış müesseseler olarak geçmişlerdir. İlk büyük tedbir, bir reorganizasyon kanununun çıkarılması idi. Bu kanunun çıkıp tatbika konulması çok güç olmuş ve çok uzun sürmüştür. Şimdi İktisadi Devlet Teşekkülleri iktisadi şartlar içinde yaşamaları, gelişmeleri ve yatırımları için Devlet Hazinesinden mümkün olduğu kadar az yardım görerek kalkınmaya hizmet çabası içindedirler. Bu reorganizasyon ameliyesinde başarı dışarıdan göreceğimiz yardımların da mesnedini teşkil etmekte olduğuna Hükümetin dikkatini celbederiz.

Sanayi için Hükümetin düşündüğü diğer tedbirlere başarı dileriz. Sanayide büyük derdimiz, Devlet sektörü için olsun, özel sektör için olsun, dış ticaret bölümünde söylediğimiz gibi enternasyonal maliyet fiyatı ve enternasyonal maliyet fiyatı ve enternasyonal kalite konusudur.

Program, madenlerimizin değerlendirilmesi konusunda Hükümet politikasının ne olacağına dair bir açıklık getirmiştir.

Oysa, yeni Maden Kanununun hazırlık safhasında Hükümet politikasının bilinmesi faydalı olurdu.

Bu konuda kendi görüşlerimizi kısaca belirtmek isterim:

Maden Kanunu hazırlanırken, gerek içerden ciddi olmayan işletme taleplerine, gerek dışarıdan madenlerimizin millî menfaatimize aykırı şekilde istismarına yol açabilecek teşebbüslere karşı çok dikkatli bulunmak gerekir.

Bu büyük millî servet kaynağımızın istismarını, israfını, ehliyetsiz ellerde atıl kalmasını kesin olarak önleyici tedbirlere kanunda yer verilmelidir.

Madenlerimiz, dış ticaret dengesi yönünden bize çok yardımcı olabilir. 1964 yılı bu bakımdan umut verici gelişmelere sahne olmuş, maden ihracımız, yüksek bir noktaya varmıştır.

Programda hiç değinilmemiş olan petrol konusunda, yerli petrol üretim ve tasfiyesinin hızlandırılmasını ve petrol fiyatlarının indirilmesini sağlamak üzere zamanımızda alınmaya başlanmış tedbirleri yeni Hükümetin de benimseyerek devam ettireceğini umarız.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve Köy İşleri Bakanlığı kurulduğu zaman, siyasi partilerimiz bu bakanlıkları hevesle karşılamamışlardı. Köy İşleri Bakanlığı daha talihsiz bir şekilde karşılanmıştır.

Bu bakanlıkların şimdi Hükümet Programında sempatik bir zemin bulmasını memnunluk verici bir ilerleme olarak kaydediyoruz. *(Ortadan alkışlar)*

Bilindiği gibi, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Teşkilât kanunu tasarısı Meclistedir.

Elektrik enerjisi bakımından son yıllarda büyük gayretler harcanmıştır. 1960 yılında 2 milyar 815 milyon kilovat saat enerji üretilirken 1964 yılında bu miktar 4,5 milyar kilovat saatte yükselmiştir. Elektrik sektöründeki çalışmaların bir dağınıklık içinde bulunduğu tespit edilmiştir. Yıllardan beri inceleme mahsulü olarak Türkiye Elektrik Kurumu diye bir müessese etrafında vazifeyi toplamak lâzım olduğu kanaatine varılmıştır. Bunu temin edecek (TEK) remzini taşıyan bir kanun tasarısı Büyük Meclistedir, çalışılmaktadır. Bu kanun kendisini siyasi cereyanlardan da kurtaramamıştır. Pek ehemmiyetli bir iş saydığımız bu kantin üzerinde Hükümetin ne düşündüğünü Programda bulamadık. Hükümetin bu konuya önem vererek müspet bir sonuca varmasını bekleriz.

1965 yılı, geçmiş yıllara nazaran en çok baraj ve hidroelektrik santralleri inşaatına sahne olacaktır. 1964 yılından devam eden inşaatlarla beraber, 1965 yılı için programlaştırılmış bulunan baraj ve hidroelektrik santrallerinin keşfi ve ihale bedelleri toplamı 3 milyar 929 milyon lira tutmaktadır.

Bu arada Keban Barajı özel bir yer tutar.

Hükümet Programındaki ifadeden Keban Barajına yeni başlanacak gibi bir mânâ çıkıyor.

Keban Barajı konusunda bazı esasları açıklamakta fayda vardır.

Keban Barajı büyük bir teşebbüstür. Bu baraj tamamlandığı vakit yalnız başına bütün elektrik enerjisi kudretlerimizin bir mislinden fazlasını verecektir ve çok ucuz verecektir. Memleketi bir uçtan öbür uca Keban enerjisinden istifade ettirmek mümkün olacaktır.

İlk anda yalnız enerji bakımından değerini söylüyoruz. Diğer faydaları ayrı bir konudur.

Keban Barajı büyük bir teknik eser olduğu kadar yalnız başına 3 milyar liraya yakın bir yatırımdır. Bunun dış finansmanın kolaylaştırılmasına uzun zamandan beri teşebbüs edilmiştir. Temasların çok ümit verici sonuçlara yaklaşıldığı bir devirdeyiz, önümüzdeki aylarda kesin kararlar alınması ümit ediliyor. Bizim kanaatimizce Keban Barajı o kadar büyük bir önem taşımaktadır ki, dış yardımlar kâfi kaynak verilmesine bile projeyi aksatmadan onu iç yardımlarla gerçekleştirecek fedakârlığı da göze almak lâzımdır.

Biz Keban Barajına bu zihniyetle başladık. Daha ilk senesinde yolları, muvakkat şantiyesi, daimi site gibi ihtiyaçları için 151 milyon 500 bin liralık inşaat başlamıştır. Devam etmektedir. Derivasyon tüneli ihale edilmiştir. Demek ki, şimdiden 250 milyon lira bağlanmış. Memleketimiz ölçüleriyle bu kadar masraf bile çok önemli bir yatırımdır.

Hükümetin Keban Barajına önem veren beyanını memnun olarak karşılıyoruz. Büyük seçime kadar olan zamanda da önemli işlerin yapılması lâzımdır. Keban Barajı birbirini takip edecek hükümetlerin tamamlayıcı gayretleriyle ancak 1970 senesine doğru mahsulünü verecektir.

Ulaştırma en güç konularımızdandır. 27 Mayıs İnkılâbına çok himmete muhtaç bir durumda girmiştir. Hususiyle son senelerde daha kolay toparlanma istidadı göstermiştir.

Milletin büyük servetleri ulaştırmada yatıyor. Hükümetin ulaştırma konusunda önemli hizmetlerini bekleriz.

Hükümetin bayındırlık çalışmalarına gerekli önemi verdiği görülüyor. Plânlama devrinde Bayındırlık Bakanlığına büyük ödevler düşmüştür. Delil olarak hatırmızda kalanları derhal söyleyelim. 1965 yılına ait Devlet yapıların 100 kadarı şimdiden ihaleye çıkarılmıştır. İran'la aramızda bağlantı kurmak üzere senelerden beri devam eden çalışmalarla Van-Katur hattı derhal ihale edilebilecek bir hadde kadar hazırlanmıştır. Karadeniz, Marmara ve Akdeniz'de 3 liman inşaatı hızla devam etmektedir.

Karayolları makina ve teçhizatının tamamlanması için 18 milyon dolarlık bir teşebbüsün imkânları sağlanmıştır. Bugün Bayındırlık Bakanlığı yurt sathında 7 bin işe muhatap durumdadır. Kalkınma Plânının faizlerinden olan bu faaliyetin yeni hükümetler zamanında da ilerlemesini yürekten dileriz.

Programda, “Memleketin ümit ve istikbali olan gençliği, şahsiyet sahibi ve milliyetçi bir ruh içinde yetiştirmek hedefimizdir” denmektedir.

Bu ifadede, şimdiye kadar gençliğin yeteri kadar şahsiyet sahibi ve milliyetçi bir ruh içinde yetişmemiş olduğu gibi bir görüş saklı bulunmadığını umarız. (*Ortadan alkışlar*)

Türk gençliğinin değeri ve devrim konularındaki hassasiyeti konusunda iktidar ve muhalefetteki siyasi partiler arasında ortak, ileri ve gençliğe karşı her bakımdan teşvik edici, koruyucu ve iyi niyetli bir anlayış ortamının kurulabilmesini çok arzu ederiz.

Türk gençliği, Cumhuriyetin başından beri özel bir dikkat görmüş, özel bir dikkatle yetiştirilmeye çalışılmış, türlü içtimai ve siyasi geçitlerden geçerek bir olgunluk ve şahsiyet kazanmıştır.

Atatürk tarafından açık hitabelerde kendisine özel öğütler verilmiş, o da bu öğütleri tutmak için kendini ödevli sayan bir zihniyet tanımıştır. (*Bravo sesleri*)

Tarihî bir gerçektir ki, Türk gençliği Atatürk milliyetçisi ve ilerici bir zihniyet taşır. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Umarız ki, yeni Hükümet, Türk gençliği ile münasebetlerini tecrübeler ve vazifeler çerçevesi içinde bütün siyasi partilerin ortak dikkat konusu olarak idare edecektir.

Öğretmen sayısının artırılması, hususu ile öğretim kalitesinin yükseltilmesi, eğitim dâvamızın temel konusudur. Hükümetin bu noktayı ehemmiyetle zikretmesi çok olumlu bir davranıştır.

Şimdiye kadar öğretmen kaynakları için önemli gayretler harcanmıştır. Eğitim fakültesi teşebbüsleri, öğretim ve eğitim hizmetinin üniversite ve fakülte yüksekli-

ğine bir bilim ve araştırma hizmeti olduğu kanaatine bağlanmıştır. Bunun neticesi olarak birtakım faydalı teşebbüsler vardır. Hükümetten bu konularda geniş neticelere varmasını temenni ederiz.

Devlet Bakanlıklarına bağlı millet işlerine kısaca işaret edeceğim. Diyanet işleri teşkilâtına ait olan kanun Büyük Meclise takdim olunmuştur. Üzerinde çalışmalar ilerlemiştir. Bu kanun din görevlilerinin ihtiyaçlarına yardımcı olacaktır. Bu kanunun çıkarılmasını Hükümetin takip edeceğine ümidimiz tamdır.

Türk vakıfları için de Hükümet ilgi göstermiştir. Bunu memnuniyetle kaydediyoruz.

Genel nüfus sayımı bu sene yapılacak ve hazırlıkları tamamlanacaktır.

Devlet İstatistik Enstitümüz, Cumhuriyetin ilk eserlerindendir ve çok kıymetli bir müessesedir. Onun görüşleri ve yayınları içeride ve dışarıda güvenilir bir belge olmak niteliğini kazanmıştır. Bir aralık istatistik, siyasi âlet gibi görülmeye başlanmıştı. Bu arıza 27 Mayısla zail oldu ve o zamandan beri yeni bir otorite kazandı, istatistiğin, rakamlar hoşumuza gitsin, gitmesin güvenilir bir belge olması temel bir ihtiyaçtır. Biz bu kanaatteyiz. Hükümetin bu konuya önem vereceğini ümit ederiz.

Tapu ve kadastro eksikliğimizin ikmali senetlere ihtiyaç gösteren bir konudur. Ancak Hükümetin bununla ilgilenmiş olduğunu görmek ümit vericidir.

Sporumuzun Hükümetin işaret ettiği tedbirlerle daha ileri ve geniş tesir kazanmasını dileriz. Bizim sporumuz vakit vakit enternasyonal alanda iyi yerler kazanan dallar ve başarılar göstermiştir. Milletçe spor büyük küçük vatandaşların genel ilgisine lâyık görülen bir hayat unsuru olmuştur ve çok şeyler de yapılmıştır. Hattâ spor, gelişmek için yatırımlarını kendi kaynağından tedarik eden bir duruma da gelmiştir. Hükümet söylediği gibi ciddi bir ilgi gösterirse sevineceğiz.

İmar ve iskân konusunda Hükümetin programı aynı görüşlerin devamını göstermektedir. Meclise sevk edilmiş bulunan konut kanununun biran evvel çıkmasını temenni ederiz. Gecekondular hakkında bir kanun Meclis'tedir. Çalışmalar ilerlemiştir. Bu devrede çıkarılmasını temenni ederiz.

Programda, turizm her şeyden evvel geliştirilmeye çalışılacağı ifade olunmaktadır.

Çağımızın önemli bir çalışma alanı olan turizm, ekonomik kazançları yanında sosyal karakteriyle de memleketleri milletlerarası gelişme hareketine ulaştırmıştır. Turizm endüstrisi sadece konaklama, ulaştırma, tanıtma problem ve çalışmalarını kapsamıyor, bir yetişmiş eleman, bir toplumsal anlayış çizgisini beraberinde getiriyor. Bugün gelişmekte olan ülkeler yanında yer alan Türkiye, kıt üretim kaynaklarından rasyonel yararlanmayı amaç edinen plânlı kalkınma gayretleri içinde turizme büyük önem veren bir politika izlemeye zorunludur. Bugün turizmin önemi, müessese ve fertlere düşen görev ve sorumluluklar çeşitli yollarla duyurulmuş ve Türkiye'de turizmin gelişmesi için toplumsal bir ortam hazırlanmıştır. Türk turizminin önümüzdeki yularda hızla gelişmesini sağlayacak tedbirlerin 4'ncü Koalisyon

Hükümeti tarafından da önemle yürütüleceğini ümit ediyoruz. Bu maksatla Büyük Meclise sevk edilmiş bulunan Turizm Endüstrisini Teşvik kanunu, turistik bölgeler kanunu, turizm büro ve seyahat Acenteleri kanunu, millî parklar kanunu ve Kara avcılığı kanunu tasarılarının süratle çıkarılmasında büyük fayda görmekteyiz.

Turizm için 1965 bir hamle senesi ilân olunmuştu. Âcil olarak 400 kadar tedbir üzerinde duruldu. Şimdiye kadar bunun büyük kısmı gerçekleştirildi. Cumhuriyet hükümetlerinin faydalı teşebbüsleri birbiri arkasından tamamlamalarını sağlamak için bu bilgileri veriyorum. 1965 yılını iyi bir turizm senesi olarak değerlendirmesi-ni Sayın Ürgüplü Hükümeti için yürekten dilerim.

Program, sağlık konusunda sosyalizasyona devam olunacağını söylüyor. Sosyalizasyon, 1960 İnkılâp Hükümetinden beri Hükümet programlarına girmiştir. Bunun devamı çok ümit vericidir. Bunun gibi sağlık sigortası lüzumunun kabul edilmesi ve plân hükümlerince nüfus politikasını yeni Hükümetin kabul etmesi olumlu bir tutumdur.

Dışarıdan ilâç ithali konusunda yerli sanayiın teşvik edilmesi de artık devamlı bir politika haline gelmiştir. Bunun yürütülmesi ilâç endüstrisinde bizim ilerleme-mizi sağlayacaktır.

Gümrük ve Tekel Bakanlığının işleri üzerinde Hükümet ehemmiyetli konulara değinmektedir.

Şüphesiz ki, tütün, memleketin çok önemli bir mahsulüdür. Tekelin tütün kalitesini korumakta, iç ve dış satışına yardımcı olmakta ve tütün ekicilerini himayede önemli bir rolü vardır.

Günün nazik siyasi bir tartışma konusu olan tütün meselesine bu kadar değin-mekle yetineceğim.

Çay, bizim memlekette hiç yetişmezdi. Daima tarihimizde minnetle anılacak büyük Tarım bakanları ve uzmanları tarafından memlekete sokuldu. Şimdi dışarıya satılması çarelerini araştıran bir durumdayız. Dışarıya çıkarmak, maliyete, kalite üzerinde ısrar etmeye ve başarı kazanmaya bağlıdır. Hükümetin bu yolda isabetli tedbirler almasını dileriz.

Bira istihsalinin artması teşebbüsünün neticelenmesini bekleriz.

Gümrük işlerimizin daimî bir tekâmül içinde ilerlemesi turizm yönünden de büyük önem taşır. Bu konuda Hükümetin dikkat ve himmetini bekleriz.

Çalışma konusunda bu geçmiş dört sene zarfında evvelce hayali mümkün olmayan büyük sosyal teşebbüsler gerçekleştirilmiştir.

Bunların memleket kalkınması ve memleketin sosyal ihtiyaçları bakımından verimli bir surette devam edebilmesi başlıca emelimizdir. Tekâmül işlerinden biri olarak hazırlanan yeni İş Kanunu tasarısı, Deniz İş Kanunu ve Tarım iş kolunda aracılığı düzenleyici kanun tasarıları ile birlikte Mecliste bulunmaktadır. Çıkarılması için Hükümetin himmetini bekleriz. İşverenlerle işçiler arasında iyi niyetli ve

tamamlayıcı işbirliği bu yeni girdiğimiz çalışma düzeninde çok faydalı olacaktır. Bunun için Hükümetle işçi ve işveren arasında daimî temaslar düşünülmüştür. Müşterek toplantılardan biz çok fayda gördük. Bir müşterek kurul da düşünmekteydik. Sosyal nizamın kurulması devrinde bu tedbirlerin faydalı olacağını Hükümetçe düşünüldüğünü söylemek isteriz.

İşçiler ve aileleri için 6 ay Önce kanunlaşmış bulunan Sosyal Sigortalar Kanunu bugün yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun sosyal hayatımıza yeni bir ferahlık getireceğini ümit ediyoruz.

Yurt dışındaki işçilerimizin hayatı ve ihtiyacı ile ilgilenmekte, biz fayda gördük. Hükümetin bu yolda daha çok fayda görmesini ümit ederiz.

Millî Savunma için Hükümetin beyanları Ordumuzun çalışmasını ve kuvvetlenmesini öngören arzuların ifadesidir.

Bu yolda sarf olunacak Hükümet gayretlerinden memleketimize her suretle fayda ve kuvvet gelecektir.

Sayın milletvekilleri;

Dış politikadan bahsetmek için izin isterim. Dış politika üzerinde Hükümetin muhtelif beyanları ve Hükümet programındaki resmî ifadeleri genel olarak dış politikamızda devamlılık ve kararlılık göstermektedir. Birleşmiş Milletler Anayasasını benimsiyoruz. Emniyetimiz için bölge anlaşmaları ve NATO, CENTO ittifakları yapmışız, son zamanlarda da Ortak Pazar'la münasebet kurduk ve İran ve Pakistan'la ayrı bir anlaşma imzaladık. Komşularımızla samimî olarak iyi münasebetler istiyoruz. Bu esasların hepsinde Hükümetle aynı görüşüyoruz.

Son zamanların bir iki konusuna değinmek isterim. Bunların başında Kıbrıs meselesi gelir. Biz Kıbrıs meselesinin zalim geçitlerinden geçtik. Kıbrıs'ta bulunan Türk Cemaati bir seneden beri bütün dünyanın gözü önünde kan dökerek haklarını savunmuşlardır. Biz imza edilmiş antlaşmalarla Kıbrıs Türk Cemaatine karşı vazifeliyiz. Bu şartlar altında bir senedir geçirilen mücadele Kıbrıs meselesinin Birleşmiş Milletlerde ve dünyanın gözünde, Uluslararası bir büyük buhran değerinde olduğunu anlatmıştır. Türlü tehlikelerden ve teşebbüslerden geçtikten sonra Kıbrıs dâvası federasyon şekli altında bir olumlu ufka yönelmiştir. Bu hal çaresi eski antlaşmaların temeli üstünde Birleşmiş Milletler Anayasasının kaydı altında Bağımsız Kıbrıs ilkelerine dayanmaktadır. Bağımsız Kıbrıs'ta tanınmış olan iki ayrı cemaatin federasyon halinde yaşamalarının adaletli ve uygun hal çaresi olacağı kanaatindeyiz. Kıbrıs meselesinin barışçı yollarla sonuca varmasını arzu ettik, arzu ediyoruz. Ehemmiyetli bir noktayı işaret etmek isterim: Kıbrıs meselesinde Türkiye ve Yunanistan'ın münasebetleri ve taahhütleri birbirinin karşısında ve birbirinin teshindedir. Hükümetin beyanlarından bizim mülâhazalarımızdan farklı bir mâna çıkarmıyoruz.

Son zamanların dış politika meselelerinden birisi de Türkiye ile Sovyetler arasında iyi komşuluk münasebetlerinin kurulması teşebbüsü olmuştur.

İyi komşuluk siyaseti nazari olarak öteden beri mevcut idi. Parlâmento heyetlerinin karşılıklı ziyaretleriyle bu münasebetler özel bir önem kazandı. Bu münasebetlerin samimî olarak gelişmesinde memleketimizin menfaati ve faydası olduğu inancında olduk. Ticari mübadelelerimizin gelişmesi için ciddî teşebbüse geçtik.

Ondan sonra bütün NATO devletleri içinde Sovyetlerle en uzak durumda farz olunan Türkiye, İngiltere gibi, Amerika gibi, diğer NATO müttefikleri gibi, Sovyetlerle münasebetler kurabileceğini göstermiş oklu. İki taraf bağlı oldukları ittifak münasebetleri üzerinde hiçbir talep ortaya sürmeksizin co-existence denilen iyi komşuluk içinde beraber yaşamak istidadını gösterdiler, Bu bir başarıdır, Hükümetin bu başarıyı lâıık olduğu derecede değerlendirmekte olduğunu zannediyoruz.

Bu mevzudan bahsederken siyaset istismarcılarının Amerika ile aramızda uzaklık ve şüphe yaratmaya gayret ettikleri görölmüştür. Şimdi bütün rivayetlere karşı kesin olarak kanaatimi söylemek isterim.

Amerika ile münasebetlerimiz hiçbir veçhile zedelenmemiştir. Senelerce kendisiyle çok dürüst bir şekilde beraber çalıştığımız bir Amerikan büyükelçisi vardır. Kendisi, Hükümet değışmesi zamanına rastgelen tabii temasları yüzünden tarizlere uğradı. Aksi tesadüflerle doğru ve ciddî insanların gölgelenmesini kabul etmem. Hulâsa, resmî vazifeden ayrıldığımız anda Amerika Hükümetiyle ve Büyükelçisiyle tam bir karşılıklı güven içinde bulunduk.

Sayın milletvekilleri;

Bizim 15 yıldan fazla bir zamandan beri ehemmiyet verdiğimiz bir konuyu kısaca hatırlatmak istiyorum. Bu konu, geri kalmış bölgelerin ve büyük kısmı ile Doğu ve Güney-Doğu bölgelerinin kalkınmasına hususi bir dikkat gösterilmesi ihtiyacıdır.

Biz 1950 den önce bu prensibi ortaya attık ve 1950 den sonra, memleketi ikiye ayırmak ithamı ile tenkite uğradık.

27 Mayıs Devriminden sonra bu prensip hatırlandı; Doğu Bölgesine özel bir dikkat göstermek arzusu karma hükümetlerce benimsendi. Şimdi tekrar, geri kalmış yerlerden ve Doğu Bölgesinden bahsetmeye lüzum görölmemektedir.

Bir memlekette ilerlemiş ve geri kalmış bölge ayrılığı bize mahsus bir eksik değildir. Her Devlette, her memlekette bu farklar mevcuttur. Son zamanlarda her memleketin iç politikası “geri kalmış bölgeler” diye bir konuyla meşgul olmaktadır. Hükümetin bu mevzuu önemli görmesini ciddî olarak isteriz.

Sayın milletvekilleri;

Şimdi esaslı politik konulara toptan değinmek istiyorum.

Hükümet programında Bakanlıklar için saydığımız hizmetler yüzünden bir ihtilâfımız esas itibariyle olmamıştır. Onun için, işin bu cephesinden bakılınca, zannolunuyor ki, giden ve gelen Hükümet arasında hiçbir fark yoktur.

Tarafsız idare kurulamadığından, milletin yaşama seviyesi yükselmediğinden, plânda öngörülen kalkınma hızının istenen ölçüde gerçekleşmediğinden bahsedil-

mekte ve tarafsız bir seçimin yapılabilmesinin sağlam zeminini hazırlamak ihtiyacından bahs olunmaktadır.

Bir Hükümetin düşürülmesi ve yeni Hükümetin kurulması esas itibariyle bu siyasi sebeplere dayanmış gösteriliyor.

Şaşılabak ve çok dikkate lâyık bir kona ise, bütçe yüzünden bir Hükümet değişikliği sağlandığı hakle, yeni Hükümetin bütçe ve malî konular üzerinde her hangi bir söz söylemeye lüzum görmemesidir. (*Ortadan bravo sesleri, alkışlar*) Bütçenin reddiyle Hükümetin düşürülmesi gibi, demokratik rejimde çok âdet olmayan bir usul tatbik olunduktan sonra, programda, yeni bütçenin ne esaslarda getirileceğine, masrafları ve kaynakları üstünde ne düşünüldüğüne, hulâsa, eski bütçe ile ne farklar bulunduğuna dair umumi efkâra ve Yüce Meclise bir ışıık tutmak vazife idi.

Ret olunan bütçe konuşmalarında çok esaslı konulardan bahs olunmuştur. Vergilerden, tasarruflardan, açıklardan, Beş Yıllık Plânın uygulanmasından şikâyet edilmiştir.

1961'den beri kurulan bütün hükümetler, özellikle son yıllarda büyük ölçüde malî reformlara girişmiştir. Millet, kalkınma için kendisinin ilk önce bütün fedakârlıkları yüklenmesi ve ondan sonra güvenilir ilmî, sosyal bir plânla dostların ve kredi müesseselerinin karşısına geçip yardım istenmesi karamı vermiştir. Bu karar, fedakârlıkla tatbik olundu. Usuller, uluslararası müesseselerde ve teşekkür erde itibar gördü. Türkiye'nin ihtiyaçları için özel bir konsorsiyum kuruldu ve Hükümet çekilinceye kadar bu konsorsiyumla yakın çalışma, Kalkınma Plânının tatbikinde önemli bir yardımcı oldu.

Bütün bu faaliyetlerin hepsi bütçe yüzünden Hükümetin değiştirilmesi hazırlıkları esnasında kötü1 eşmiş, suçlanmıştır. Hattâ şurası Hükümetin elbette vukufuna girecektir ki, bizim bu geçen zamanlarda malî yönden çektiğimiz sıkıntıların temeli 1960'dan önce yapılan borçların taksitlerinin ödenmesi yüzünden olmuştur. 1965 bütçesinin yürütülmesi için, yine 1960'dan önceye ait mühim borç taksidinin ertelenmesi zaruret haline gelmiş ve bu zaruret, uluslararası müesseselerde müzakere konusu edilerek ümitli bir safhaya girmiştir.

Vergi reformunun devamında, vergi kanunlarının çıkarılmasında, mütemadi bir mukavemet karşısında kaldık. Şimdi sorumlu mevkide bulunan Hükümet, tasarruf bonoları, servet beyannameleri, vergi açıklamaları gibi çeşitli ve tartışmalı konularda yeni bir düşüncede midir? Bunları bilmiyoruz. (*Ortadan, bravo sesleri, alkışlar*)

Beş Yıllık Plânın bugünkü hali ve uygulanması hususunda Hükümet partileri şimdiye kadar çok tereddüt göstermişlerdir. Plânın esas olarak kabul edilmesi bundan sonrası için fazla bir şey ifade etmiyor. Çünkü plân fikri artık memlekete mal olmuştur, bunun karşısında kimse yoktur. Mesele bunun kaynaklarını bulmakta, plânın toplu ve bütün ihtiyaçları göz önünde tutan bir bütün olarak vücuda gelmesi esasındadır.

Beş Yıllık Plânın muvaffak olmadığı hususunda söylenen sözlerin hiçbir ilmi ve iktisadi değeri yoktur, (*Bravo sesleri*) Plân, 1962 de bir geçiş yılı yaşadı. Plânın birinci ve ikinci yılları geçirildi. Birinci yılı olan 1963'te yüzde 7 hızının üstünde bir netice alındı. İkinci yılında yani 1961'de, cari hesapla yüzde 6 civarında bir netice hesaplanıyor. 1962'de yüzde 6,4; 1963'te 7,4; 1961'de cari fiyatla yüzde 6 ve 1961 fiyatlarıyla yüzde 4,5 hesaplanıyor. Bilinmek lâzımdır ki, 1961 yılına ait rakam da henüz bütün yılın bitmesi üzerine yapılmış bir hesap değildir. Hiçbir plân, bir yıllık-iki yıllık müspet veya eksik neticeyle hükme uğramaz. Plân, ancak 5 yılı bitirdikten sonra, isabetli midir, yeterli sonuca varmış mıdır, konularında hüküm giyebilir. Kaldı ki, yeni plân tatbikine giren gelişme halindeki bütün memleketlere göre ilk iki yıllık netice iyi bir neticedir.

Hulâsa, yürürlükte olan Beş Yıllık Plân bu günkü Hükümet partileri gözünde başından beri sempatik olmamıştır. Müphem ifadelerin arkasında ve özünde bu plâna ne şekil ve ne istikamet verilmek istendiğini bilmemiz lâzımdır.

Bu iki-üç yıl zarfında plânlı kalkınma neticesi olarak yaşama seviyesi yükselmiş ve millî gelir artmıştır. 1961 fiyatlarıyla gayrisafi millî hâsıla, 1961 de 53,7 milyar lira iken, 1964, 1961 fiyatlarıyla 64 milyara ulaşmıştır.

Uzun zamanların plânsız çabalamalarından sonra ilmi ve ekonomik plânlara dayanan kalkınmış, devrinin, bir yılda, iki yılda netice verip vermediğini öne sürerek siyaset yapmak kalkınmaya hizmet etmek değildir. (*Bravo sesleri*)

Kalkınmaya karar veren bir cemiyet esaslı plân yapacak, kaynağını bulmak için fedakârlığı göze alacak ve uzun müddet çalışmasını bilecektir.

Kaldı ki, bizde fedakârlık sosyal adalet ölçüleri içinde istenmiş; meselâ köylünün, işçinin satınalma gücünde azalış değil, aksine artış olmuştur.

Hükümetin değişmesine gerekçe yapılan politik sebeplerden birisi, 1964'te partizan idarenin kaldırılmamış olmasıdır. Cumhuriyet Halk Partisinin katıldığı bütün Hükümetlerde partizan idarenin kalkması için ciddi olarak çalışılmış ve ciddi ilerlemeler kaydedilmiştir. (*Bravo sesleri*)

İlk karma Hükümette, rahmetli Gümüşpala Hükümet dışından bana yazılı olarak partizanlık şikâyetleri yapardı. Çok zaman bu şikâyetler, Adalet Partisinin mesul olduğu bazı bakanlardan olurdu, özellikle İçişleri veya Turizm Bakanından... Onların mesuliyetini ve propaganda yükünü ben taşırdım. (*Ortadan, alkışlar*)

İkinci Karma Hükümette, Cumhuriyet Halk Partisinin partizanlığından şikâyet meselesi, bir büyük mesele olarak patlamıştır. Bu yüzden yüksek seviyede, yani Sayın Cumhurbaşkanının başkanlığında toplantılar yapıldı. Bundan sonra, partizanlık yapılmayacağına dair Yeni Türkiye Partisi benden teminat istedi. O zamana kadar bizim bilgimiz ve kusurumuz içinde partizanlık yapılmış olması mânasını reddettim. Karma Hükümetteki bütün bakanların icraatı hakkında partizanlık tahkikatı yapılmasını talep ettim. Bana karşı yapılan şikâyetlerden sarfı nazar etmek şıkkı tercih olundu. (*Ortadan, bravo sesleri, alkışlar*)

1964'de partizanlık yapıldığına dair iddiaların hiçbir mesnedi yoktur.

Bugün meydana çıkan gerçek büsbütün başka istikamette ve çok önemli karakterdedir. Hükümet programının okunduğu günde, Anayasanın öngördüğü kanunla kurulan radyo idaresi aleyhinde partizanlık teşebbüsü karşısında bulunuyoruz. (*Bravo sesleri*) Gazetelerin yayınına göre, Radyo İdaresinin başında eski İçişleri Bakanı Orhan Öztrak'ın kardeşi bulunmaktadır. Demek ki, yeni idarede herkesin kendi yaptığından değil, kardeşinin mesleğinden de töhmet altında bulunması mümkün olacaktır. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Bundan daha yıkıcı bir partizanlık zihniyeti tasavvur edebilir misiniz? (*Bravo sesleri*)

Bir iktidarın radyo bağımsızlığını bertaraf edip, radyoyu istediği gibi kullanabilmesi siyasi musibetlerin en ağıridir. (*Bravo sesleri*) Sayın Başbakanın, Hükümetini bu istikamete sevk edilmekten ciddi olarak sakınacağına güveniyoruz. Sayın Milletvekilleri;

Hükümeti istifa ettiren sebeplerden bir diğeri de seçim, emniyetinin şimdiki Karma Hükümette temin olunması arzusudur. Seçim emniyeti zihniyetinde olan bir idarenin bir tek miyarı vardır. Bir idare kendi zamanında yapılan bir seçimle iktidarı bırakabiliyorsa, o idare hem demokratik rejim anlayışında hem seçim emniyetinde samimî bir idaredir. (*Bravo sesleri*) Her muhalefet mütemadiyen seçim emniyetinden bahsedecektir ve çok muhalefet iktidara geldikten sonra bir daha gitmemek için her tedbiri almaya çalışacaktır. Yakın tarihimiz de, uzak tarihimiz de bu gerçeklerin delilleriyle doludur. Bize, Cumhuriyet Halk Partisine, seçimde emniyet etmediği için, ona karşı tedbir almayı düşünmek ve bu yüzden Hükümet kurmak gerekçesini ileri sürmek ciddi bir iddia değildir.

İktidarımız zamanında seçim emniyeti için mütemadiyen işlenmiş olan bir konu, Van'daki senatör seçimidir. Seçimi kaybedenler, idareyi itham etmişlerdir; Devlet vasıtalarının kullanıldığını söylemişlerdir. Bu dedikodular üzerine Cumhuriyet Halk Partisi savcılığa müracaat etmiş ve tahkikat açılmıştır. Şikâyetçi milletvekilleri, savcının talebine karşı, hiçbir bilgi vermemişlerdir. Cumhuriyet Halk Partisinin müracaatı ile savcının ve seçim kurulunun sıcağı sıcağına yaptığı tahkikler, Cumhuriyet Halk Partisinin masum ve isnatların iftira olduğunu göstermiştir. (*Ortadan, bravo sesleri, alkışlar*)

Sayın Milletvekilleri;

Protokolde, Hükümet dışında bulunan parti liderleriyle bir üst komite kurulması öngörülmüştür. Bu üst komitenin elçileri, valileri, genel müdürleri, idare meclisi üyelerini tâyin edeceği düşünülmektedir. Genel müdürlere kadar yapılan tâyinler, Anayasadaki yürütme ödevinin önemli işleridir. Bu sebeple bu üst komite Hükümetin önemli vazifelerinden bir kısmını yüklenmekte bulunuyor. Ne Anayasada böyle bir hüküm vardır ne Meclisler ve umumi efkâr, Hükümet dışında Hükümet vazifesi görüldüğünden haberdar olacaktır.

Bu üst, komitenin koalisyon partileri arasında, ahenkli çalışmayı temin etmek için bir tedbir olacağını anlıyorum. Fakat bu tedbirlerle Hükümet vazifelerinin nasıl uzlaştırılacağını tâyin edemiyorum.

Sayın milletvekilleri

Yeni Hükümetin teşkiline gerekçe olarak eski Hükümete yöneltlen politik sebeplerin hepsi, görüyorsunuz ki, haksızdır. Yüce Meclis, Hükümetle muhalefetin durumunu insaf ile muhakeme edecektir. Biz, her halde siyasi hayatımızın sert bir çekişine istikametine girmemesi için imkânımızda olan bütün gayreti, bütün dikkati göstereceğiz.

Seçimden önce de, seçimden sonra da, siyasi hayatımızda huzurun korunmasını ve millet işleri için tartışan siyasi partilerin, büyük meseleler üstünde ve memleket esenliği uğrunda bir araya gelebilme imkânını kaybetmemelerini gerekli görürüz.

Yüce Meclise saygılarımı sunarım. (*Ortadan, sürekli alkışlar, bravo sesleri*)

BAŞKAN — C.K.M. Partisi Grubu adına Sayın Cevad Odyakmaz.

C.K.M. PARTİSİ GRUBU ADINA CEVAD ODYAKMAZ (Sivas) — Sayın Başkan, Millet Meclisinin değerli üyeleri,

C.K.M.P. Meclis Grubu adına 4'ncü Karma Hükümetin programı hakkındaki görüşlerimizi belirtmeden evvel bu Hükümetin kurulmasını gerekli kılan, nedenleri üzerinde durmak istiyoruz.

Öteden beri Türkiye'mizin içinde bulunduğu iç ve dış ağır siyasi, iktisadi ve sosyal dert ve dâvalarının hallinde her mânada güvenliğin tesisinde millet çoğunluğuna dayanan kuvvetli ve istikrarlı bir hükümetin yararlı olabileceği inancını ısrarla savunduğumuzu Yüce Heyetiniz elbette hatırlayacaktır.

Evvelce bir hükümetin sadece bir isimler manzumesinden, ibaret ve bilâhare geleceğine ümit ettiği bir desteğe müstenit olması düşünülemez. Bu desteğin kuruluşta ve önceden sağlanması gerekir. Şu veya bu suretle bir güvenoyu almak veya almayı tasarlamak yahut güvenoyu almayı tesadüfe bırakarak millet huzuruna çıkmak âmmе efkârında Hükümet kurma teşebbüsünün ciddiyeti hakkında haklı şüphe ve endişeler doğurur ve o hükümeti, daha işe başlamadan zaafa uğratar demıştik.

3'ncü İnönü Hükümetinin bir yıllık iktidarı, bu görüşümüzde ne kadar haklı olduğumuzu ortaya koymuştur.

Kuruluşunda mahrum bulunduğu desteği sağlayabilmek gayret ve endişesi, bütün çalışmalarını Meclis içi transfer pazarlarına yöneltmiş ve Hükümeti asıl vazifelerini görmekten alıkoyarak (*Alkışlar*) huzursuzluğun ve iş sahasındaki güvensizliğin belki de yegâne âmili kılmıştır. (*Alkışlar, bravo, sesleri*)

Muhterem arkadaşlar;

Bugün huzurunuzda programını görüşmeye başladığımız 4'ncü Karma Hükümet, her şeyden evvel millî irade çoğunluğunu temsil etmek gibi üstün bir güce sahiptir. (*Bravo sesleri*) Ancak, bu gücün memleket hayırına verimli olması dünün muhalefet, bugünün iktidar cephesini teşkil eden siyasi teşekküllerin ahenk ve birlik içinde çalışmalarına bağlıdır. Bu bakımdan Karma Hükümette sorumluluk

ve görev alan dört partinin, Karma Hükümet protokolünde tespit ettikleri esaslara uymakta sadakat ve iyi niyet göstereceklerine inanıyoruz. Millettin ümitlerini kırmaya ve onları hüsrana uğratmaya kimsenin hakkı olmamalıdır. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Bu Karma Hükümeti her türlü millî imkânları kullanarak hizmet yolunda başarılı kılmak, hepimizin memleket ve namus borcudur. (*Alkışlar*) Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi; Hükümeti, kuruluşunda olduğu gibi, bundan sonra da her bakımdan desteklemekte deva edecektir.

Hemen ilâve edelim ki, desteğimizin şümulü Hükümetin başarı derecesiyle sınırlı olacak ve bizi, murakabe hakkımızın gereklerini yapmaktan asla men etmeyecektir. (*Bravo sesleri*)

Aziz milletvekilleri;

Karma Hükümet programı, C.K.M.P. Grubunca lâıyk olduğu önem ve dikkatle incelenmiştir. Kısa vadeli tedbirler yanında uzun vadeli hal çarelerinin yer alması Karma Hükümete katılan dört siyasi partinin, memleket meselelerine nüfuzda gösterdikleri dirayetten ziyade yüklendikleri sorumluluğun azametini idrak bakımından özel bir mâna taşımaktadır.

Bu mâna elbette yüce milletimizin dikkatinden kaçmayacak ve yıllardır çözüm yolu bekleyen dâvalarını istikrarlı ve güçlü bir Hükümet eliyle yürütme ve devam ettirme azmini kuvvetlendirecektir. Dört siyasi partinin bu konudaki kararlı tutumu, bu azmin kaynağı olacaktır.

Sayın milletvekilleri;

Bir Hükümet yalnız kendisini oyları ile destekleyenlerin Hükümeti değil, bütün bir milletin Hükümetidir. Vatandaşlar arasında hiçbir ayrılık gözetmeden ve yaratmadan hepsine hizmet etmek yolundadır. İktidar kendi görüşüne taassupla sarılmamak, inhisarcı davranışlardan kaçınmak mecburiyetindedir. Karşı görüşlerin do en az aynı vatansever endişelerin ve isteklerin mahsulü olduğunu kabul etmek ve onları değerlendirerek yararlı kılmak mevkiindedir.

Türkiye; bu aziz vatan, hepimizin müşterek yurdudur. Muvafıkı ve muhalifi ile bütün yurttaşların en büyük isteği bir an evvel çağımızın medeniyet seviyesine ulaşmaktır.

Bu bakımdan programda yer alan (Muhalefetle olan münasebetlerim izde önemli meselelerimizde danışma ve dayanışma geleneğini samimî olarak kuracak ve koruyacağız) vaadini büyük bir memnurlukla karşılıyoruz. Ümit ederiz ki bu danışma ve dayanışma, geçmiş yıllarda olduğu gibi sadece muhalefete günlük malûm haberlerin intikali seviyesinde bir gösteriş arzusunun ibaret kalmaz.

Aziz arkadaşlarım;

Karma Hükümetin halkın refah seviyesini yükseltmeye matuf almayı düşündüğü iktisadi tedbirlerin gayesine ulaşması, milletçe temennimizdir.

Yeni Hükümetin yurt ölçüsünde benimsenmesi, yıllardır çeşitli kaynaklardan bedenen karamsar ortamın yarattığı kötü havayı dağıtmıştır.

Bu benimsemenin iktisadi alanda yaratacağı güvenlik şimdiden gözle görülür hale gelmiştir. Bu güvenlik halkımıza özlediği refah yolunu açmakta yardımcı olacaktır.

Sayın milletvekilleri;

Dördüncü Karma Hükümetin her konuda yapmayı tasarladığı işleri programdaki sıra ile ele alacak değiliz.

Diyanet İşlerinde millet çoğunluğunun arzusu istikametinde ve Anayasa hükümleri içinde yapılacak icraatın başarılı olacağına kaniyiz. Meslek mensuplarının huzur ve refahını bağlayacak ve din işlerimize düzen verecek Diyanet İşleri Teşkilât Kanununun Meclisten süratle geçmesinde grubumuz gerekli gayreti gösterecektir.

Adalet sahasında şekli adaletten kurtularak çabuk, kolay ve ucuz adaleti sağlayacak ve hakkın ziyaa uğramasına engel olacak tedbirlerin alınmasında Hükümet görüşü ile beraberiz.

Yüzyıllardır hükümetlerin ihmaline uğramış olan Türk köyü ve Türk köylüsü bugün dahi hâlâ kurtarıcısını beklemektedir. Yola, suya, ışığa okula ve hor türlü medeni vasıtalara kavuşmak onun da hakkıdır. Köy İşleri Bakanlığımızın bir an önce etüt safhasından kurtulup bu yolda fiilen köylüye yardımcı olması kaçınılmaz bir zarurettir.

Türk Milletinin topyekûn kalkınmasının köy kalkınmasına bağlı olduğu gerçeği asla unutulmamalıdır.

Köylümüzün iktisadi kalkınmasında toprak kadar, onu işleyecek vasıta ve imkânların temini, mahsulünün değer fiyatı ile satılması ve tabii âfetlere karşı Hükümet programında rastlayamadığımız zirai sigorta müessesesinin kurulması büyük önem taşımaktadır. Hükümetin bu konularda gerekli gayreti göstereceğine eminiz.

9 milyon köylünün kaderiyle ilgili orman işlerimizin ayrı bir bakanlıkta toplanacağını Hükümet programında görmek isterdik.

Muhterem milletvekilleri,

Hükümetin şahsiyet sahibi ve milliyetçi bir ruh içinde gençliği yetiştirme vaa-dini son yılların en cesur ve şuurlu bir kararı olarak alkışlamak isteriz. (*Bravo, sesleri, alkışlar*) Ümit ederiz ki, bu kararın tatbikatı, bazı çevrelerin politik aleti haline gelen şamatacı davranışları himaye mânasını taşımaz ve aksine, çalışmaları kendisini yarına hazırlamakla uğraşan asil Türk gençliğine yönelir.

Değerli arkadaşlarım,

Vatanımızın ve rejimimizin cesur ve bilgili müdafii Kahraman Türk Ordusunun milletimizin bölünmez bir parçası olduğu ve harb gücünün milletin kalkınmacı ölçüsünde artırılması gerektiği yolundaki inancımızı bugün de muhafaza etmekteyiz.

Karma Hükümetin Kıbrıs dâvası milletin istediği şekilde bir sonuca ulaştırmasını temenni ederken bugün Ada'da her türlü imkândan mahrum, evsiz, bark-

sız, perişanlık içinde yaşayan yurttaşlarımızın refahı yolunda âcil kararlar almasını beklemekteyiz.

Millet Meclisinin Sayın üyeleri,

Programı huzurunuzda okunmuş bulunan Hükümetin güvenoyu olması ve çalışmalarına bir an evvel başlaması C.K.M. Partisinin en samimî arzusudur.

Kuruluşunu benimsediğimiz gibi programım da benimsediğimiz Hükümete güvendiğimizi ifade eder alacağımız kararın milletimize hayırlı olmasını dileriz. Partimin grubu adına hepinizi hürmetle selâmlarım. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

BAŞKAN — Adalet Partisi Meclis Grubu adına Sayın Talât Asal, buyurun. (*Adalet Partisi ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi sıralarından alkışlar*)

A.P. GRUBU ADINA TALÂT ASAL (Edirne) — Büyük Meclisin Sayın Başkanı, Büyük Meclisin Sayın üyeleri,

CHP sinin Sayın Lideri tarafından kurulu İsmet İnönü Hükümetinin istifası üzerine Kayseri Bağımsız Senatörü Sayın Suad Hayri Ürgüplü'nün başkanlığında teşkil edilen Karma Hükümetin, Büyük Meclise sunulan programı hakkındaki Adalet Partisi Millet Meclisi Grubunun görüşlerini arz ediyoruz:

Bütün sosyal grupların içerisinde idare edenlerle idare edilenler arasında mevcut olan ayırım, Devlet idaresi ve Devlet idaresinde mesuliyeti tekabül etme problemi Devlet var olalıdan beri insan zekâsının münakaşa konusu olmuştur.

Halefin selef tarafından tâyin edildiğini, idare edenlerin hattâ kur'a ile tâyin olunduğunu gören yaslı dünyamız, bir İngiliz teamülünü, bir Amerikan ve bir Fransız ihtilâlini ve nihayet bir Batı demokrasisini görmüştür.

Dünya, asrı geçen mücadelenin son ve kesin merhalesi olarak büyük Atatürk'ün Büyük İhtilâline şahit olmuştur.

Devrimlerinin en büyüğü demokrasiyi o büyük insan kutsal elleriyle yurda getirmiş ve büyük dehasıyla hukukileştirmiştir. Bu itibarla Atatürk ıslahatının bütün prensipleri üzerinde, bu prensiplerin eksiksiz, tavizsiz tatbikinde, müdafaasında, muhafazasında ve Anayasamızın mutlak hâkimiyetinin tesis ve idamesinde Adalet Partisi olarak kararlıyız. (*"Bravo" sesleri alkışlar*)

Sırası gelmişken bu noktada derhal ifade etmek isteriz ki yeni Cumhuriyet Hükümetinin bu istikametteki büyük fikirlerinin yanındayız, tasarruflarının koruyucusu ve savunucusu olacağız.

Sayın milletvekilleri,

Koalisyon Türkiye'mizin Devlet ve siyaset hayatında yepyeni bir sistemdir. Bu sistem, 1961 seçimleriyle teşekkül eden Parlâmentonun bugünkü tertip tarzının, Anayasa muvacehesinde, tabîi bir icabıdır.

Hükümetler, muhtaç bulundukları desteği sadece millette ve millet hâkimiyetinin yegâne mümessili olan Türkiye Büyük Millet Meclisinde aramaya mecbur oldukları için koalisyon bu temel şartın bir neticesidir.

Bu koalisyon, demokratik rejimde, mutat teammüller ve usuller içinde normal ve anlayışla cereyan etmiş olan siyasi ve medenî parti münasebetlerinin iktidarda, eşit şart ve müşterek müessiriyet prensibiyle, mesuliyet tekabül edişi demektir.

Hiç şüphe edilmemelidir ki, siyasi partilerin ortak Hükümet etme arzusu demokratik rejimin tabîi bir icabıdır.

Adalet Partisi Millet Meclisi Grubu olarak bu fikirlerle şunu ifade etmek istiyoruz ki bugünkü dördütlü Koalisyon rejimimizin tabîi icaplarından dolayı meydana gelmiştir.. Ve bu itibarla da ifade ettiği mâna önemlidir.

Sayın milletvekilleri,

Yeni Hükümetin kuruluşundaki önemi bir başka açıdan da kısaca incelemekte faydalar vardı.

1961 sonrası Türkiye'sinde iktidar mevzuu, zaman zaman zihinlerde tereddütler hâsıl edecek tarzda, kapalı veya açık şekilde münakaşalara sebep olmuştur.

Birtakım inançsız çevreler, hukukumuzla vakıalarımız, mevzuatımızla tatbikatımız, metinlerimizle metinlerimizin ruhları arasında farklar bulunduğunu yaymak istemişlerdir.

Bu değişiklik hukukumuzla vakıalarımız, mevzuatımızla tatbikatımız, metinlerimizle metinlerimizin ruhları arasında farklar bulunmadığını Türkiye'de gerçek hâkimiyetin millette bulunduğunun ve Anayasa nizamının temel şart olduğunu, bu nizamın icaplarına Türkiye'de kayıtsız şartsız herkesin ittiba ve rıza mecburiyetinde bulunduğunu ispat etmiştir. (*Alkışlar*) Bu, Türk Milletinin ve onu temsil eden Türkiye Büyük Mili ot Meclisinin demokrasi sahasında verdiği bir yeni ve başarılı imtihandır.

Başarı ile verilen bu imtihan, bütün zor meselelerimizi demokratik düzen içinde halledebileceğimizin kati teminatıdır.

Bu teminat Türk Milletinin birlik ve beraberliğinde ve rejime inanışındadır.

Bu teminat bütün siyasi partilerimizin düşünce farklılığını ve parti ayrılığını millî meselelerde Örtmesini bilen birliğinde ve demokrasiye inanışlarındadır.

Aziz arkadaşlarımız,

Sayın İsmet İnönü Başkanlığındaki Hükümet tarafından hazırlanan bütçe kanun tasarısının, maddelerine geçilirken, Büyük Meclis tarafından reddi üzerine bu Hükümet istifa etmiştir.

Şurası muhakkaktır ki, sözü geçen Hükümet bir gensoru, ya da itimada müracaat neticesi düşmemiştir.

Fakat şurası da muhakkaktır ki, bunun böyle olmamış bulunması meselenin ters istikamette yorumlanmasına da sebep teşkil edemez. Çünkü veto müessesesinin hudutları dışına dahi çıkartılmış bir tasarının maddelerine geçilirken, hangi miktar reyle olursa olsun, reddi halinde istifa, zaruri, normal ve tabîi haldir.

Süt ya da televizyon reklâm fiyatları muvacehesinde dahi Batı demokrasilerinde işleyen istifa mekanizmasının bütçe gibi mühim bir tasarının reddinde işlemeden daha tabii bir halin olamayacağını kabul zorunluluğu vardır.

Millet Meclisinin büyük çoğunluğu tarafından verilen kararın teknik açıdan ziyade politik ve memleket gerçekleri açısından teemmül zarureti mevcuttur.

Verilen kırmızı oylar, bütçenin ve tatbikatının artık bir azınlık Hükümetine emanet edilmeyeceği mânasını da taşımaktadır. (*Alkışlar, bravo sesleri*)

Emanetin iadesinde titiz davranacaklarını daima ifade buyurmuş olan Sayın İnönü'nün bu iade edişte yukarıda kaydedilen temel fikrin ve taahhütlerinin hâkimiyetini kabul etmek lâzım gelir.

Parlâmento çoğunluğuna dayanmayan iktidar kaidenin istisnasıdır. Bu görüş Sayın CHP Grubunun 2.1.1964 tarihli beyanatında da kabul edilmiştir. Aslanan iktidarın, milletin, parlâmentonun gerçek çoğunluğunu temsil etmesi ve bu çoğunluğa dayanmasıdır. Bu otoritesi bulunan bir parlâmentonun ve kuvvetli Hükümet fikrinin temel şartıdır.

Sayın Ürgüplü'nün Başkanlığında kurulan bu günkü Hükümet bu şartı tahakkuk ettiren kaidenin icabıdır.

Bu itibarla meseleye teknik ve zahirî sebep açısından değil oyların millî arzuya inikâsı muvacehesinde millî temayülü göz önünde bulundurarak bakmak lâzımdır.

Bu sebeple kesinlikle ifade edelim ki, bu, millî arzuya uygun Hükümettir.

Bu Hükümet parlâmento ekseriyetinde husule gelen tahayyüller neticesinde meydana gelmiştir.

Parlâmento ekseriyetinde husule gelen tahayyüller ile ahenkli olarak hükümetlerin siyasi hareket tarzında ve tutumlarında değişiklikler sağlanmaktadır. Parlâmento ekseriyetinde husule gelen bilhassa fikrî tahayyüller Hükümetin siyasi ve icraatı hareket tarzında ve tutumunda tahayyülleri icap ettirdiği halde müstafi Hükümet bu değişikliği öngörmediği içindir ki, parlâmento ekseriyetince yürütme organının değiştirilmesi uygun görülmüştür.

Hayat, hürriyet ve mutluluğa erişmek, haklarını sağlamak üzere insanlar, gerçek güçlerini idare edilenlerin muvafakatlerinden alan, hükümetler vücuda getirmişlerdir.

Sayın Ürgüplü'nün Başkanlığındaki Hükümet millî muvafakata uygun olan Hükümettir.

Aziz arkadaşlarımız,

Sayın Başbakanın partisiz bulunuşu üzerinde kısaca durmakta fayda mülâhaza ediyoruz.

Hukukî statü itibariyle Başbakanın Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi bulunmasından başka şart bahis konusu değildir. Dört siyasi parti tarafından meydana

getirilen bir koalisyon kabinesinde Başbakanın partisiz oluşunu, bugünün şartları içinde, eşit şart ve müşterek müessiriyet prensibinin hâkimiyetinde samimî ve açık yürekli bir anlayışın ifadesi olarak vasıflandırılmak icabeder.

Koalisyonun terkip tarzı, Başkanın görevleri ve Bakanlar Kurulunun sorumluluğu prensipleri muvacehesinde meseleyi Anayasamızın 105'nci maddesiyle değerlendirmek lâzım gelir. Bu değerlendiriliş 105'nci maddenin esprisine uygun düşmektedir.

Yeni Hükümet Programı ile angaje olmuş bulunduğu göre, bakanlıklar arasındaki işbirliğinin sağlanması ve Hükümetin Programı ile belirli hale gelen genel siyasetinin yürütülmesi vazifelerinin bu temel şart içinde mütalâa edilmesi icabeder.

Sayın milletvekilleri,

Yeni Hükümetin Programı ile bundan önceki hükümetlerin programları arasında büyük fark bulunmadığı genellikle ileri sürülmektedir.

Üçüncü İnönü Hükümeti Programının kritiğinde Sayın CHP Sözcüsü aynen “Yeni Hükümet Programı genellikle Birinci ve İkinci Karma hükümetlerinin tespit ve tatbik eylediği esaslardan mülhemdir” demiştir.

Filhakika bugünkü koalisyon kanatları, biri hariç, Birinci ve ikinci koalisyonlarda bulunmuşlardır. O halde peşinen taahhüt ettiklerini bugünkü icra safhalarında tahakkuk ettirmenin müteahhidi bulunmaları siyasi partiler olarak ciddiyetin ifadesi olmak icabeder. (*Alkışlar*)

Kaldı ki, milletin çoğunluğunu temsil eden ve Parlâmentonun çoğunluğuna dayanan bir Hükümet kararlılığın ve cesaretin sahibidir.

Bu Hükümet, iynin tatbikçisi kötünün tasfiyecisi olacaktır.

Bu Hükümet, refah ve huzur Devletine atılan adımdır.

A.P. Grubu bu konularda da Programı ciddiyetle izleyecek ve müspet icraatın yardımcısı olacaktır.

Grubumuz yeni Hükümeti bir idare-i maslahat Hükümeti olarak telâkki etmemektedir. Ve etmeyecektir.

Grubumuz ibul Hükümeti bir seçim Hükümeti olarak da telâkki etmemektedir. Ve etmeyecektir.

Grubumuz bu Hükümeti tam manasıyla bir icra organı ve zamanın dar olması itibariyle gelecek iktidarlara ışıktutucu bir Hükümet olarak kabul etmektedir. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Denetlememiz bu istikametlerdeki gelişmeleri tahakkuk ettirmek için olacaktır. Müstakbel icraatı ciddiyetle ve titizlikle izleyeceğiz.

Sayın milletvekilleri, Hükümet Programında ifadesini bulan sosyal ve ekonomik meseleler ve bunlar hakkında ileri sürülen tedbirler hususunda fikrimizi beyana başlarken partimizin siyasi strüktürü ve dayandığı dinamik kuvvetlerin mahiyetine kısaca bakmak istiyoruz.

Siyaset ilmi otoritelerinin kabul ettiği gibi partiler sadece kanuni kararlardan doğmazlar. Onlar sosyal güçlerin tercümanıdır.

İlk çok partili hayata girdiğimiz tarihte varlığını çok uzun bir zaman içinde yapan idareye iştirak arzusu bir toplum kuvveti olarak tekevvün etmiş bulunuyordu. Sosyal ve kültürel kökleri, yaşama tarzı ve çok farklı bir halk kütlesi Türk siyasi hayatına damgasını vuruyordu.

Çiftçi, işçi, memur, küçük esnaf, tüccar, sanayici Devlet idaresinde daha fazla söz sahibi olmak istiyordu. Bunda da muvaffak oldu.

Bu suretle bürokrasiye dayanan sistem tek parti idaresinin güçlerini temsil eden zümrelerin siyasi inhisarı sona ermekteydi. Ve Türk Devletinin idaresi ve kontrolü daima işlerin dışında kalmış olanların eline geçiyordu.

İmtiyazlı kütlelere karşı bir tepkiden doğan bu tarihî hâdise, kanaatimizce, CHP'nin karşısında bulunan partilerin var olma sebeplerini teşkil eylemekte ve Adalet Partisinin gücünü temsil etmektedir.

O halde Adalet Partisi Devlet idaresinde söz sahibi olmak isteyen, işçinin, çiftçinin sanayi hamlesine girişen vatandaşların, nüfuz ve geleneksel kuvvetlerle mücadelelerinden doğan bir aksiyonun sembolüdür.

Filhakika Türkiye'nin seçim şartları ve neticeleri değerlendirildiği takdirde görülmektedir ki, Adalet Partisi daha ziyade Türk içtimai hayatının bu yeni ve dinamik kuvvetinden oy almaktadır.

Türkiye'de mahdud ve hâlâ Karl Marx'ın rahlesinde tedris eden zihnî tembellikle malûl bir avuç insan olayların ne oluş ve ne de tekâmülüne eğilmeksizin kolay ahkâm çıkarmak ve hüküm tesis etmek rahatlığı içindedir. (*Bravo sesleri*)

Bu noktada derhal ve sarahatle ifade edelim ki, zorla otoriter ihtilâlcı yollarla değiştirme temayüllerinin azimle ve daima karşısında olacağız. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Ve Hükümetin bu istikametteki davranışlarının takipçisi bulunacağız.

Batı-Avrupa memleketleri son yarım asır zarbında şayanı dikkat bir tekâmül ile sınıflar arasındaki sertlikleri azaltmanın yollarını bulmuşlardır. Demokratik kurumlar sayesinde Garptaki işçiler hayat standartlarını yükseltmiş ve bazı Batı-Avrupa ülkelerinde işçiler orta sınıfa dâhil olmuşlardır.

Artık sosyalist partilerin program ve hedeflerini değiştirmeye zorlandıkları bir hakikattir, İngiliz İşçi Partisinin süratle ortaya doğru yaklaştığı bunun açık misalidir.

Bu kısacık izahlarımızla memleketimizdeki sosyalist akımları temsil etmek iddiasında bulunanların hâdiseleri en azından kırk sene geriden takiple meşgul olduklarına işaret etmek istedik. (*Bravo sesleri, alkışlar*)

Bu zümre Adalet Partisine vücut veren sosyal ve ekonomik gücün oluşunu anlamamış görünmekte ısrar etmektedir. Oysa Adalet Partisi her türlü vesayet sisteminin karşısındadır ve halk kütlelerinin menfaatlerinin bekçisidir. (*Alkışlar*)

Bu kütle köylüdür, işçidir, esnaftır, sanatkârdır. Yani geçim derdinde olan mustarip halktır. Yani Türk toplumunun hayat şartları en ziyade nazara alınarak süratle ıslahı gereken kütlesidir.

Bu itibarla Adalet Partisinin ekonomik ve sosyal politikasının esası kendisine vücut veren kütlelerin refah ve saadetini temin edecek yolları bulmaktır. Bu yollar Adalet Partisinin son kongresinde kabul edilen Programdaki esasların emrettiği tarzda tanzim edilmiştir. Bu politika doktriner taassuplardan uzak Garbın benimsediği sosyal adaletin demokratik vetire içinde tahakkukuna matuftur. Servetlerin taksimini ve istihsal vasıtalarının özel mülkiyetini iptal suretiyle cemiyeti bürokratik bir diktatörlüğün zebunu haline getirecek ihtilâlcı, toptancı bir rejimin mutlaka karşısındayız. (*Alkışlar*)

Millî hâsılaya değer katma gayretini gösteren özel teşebbüsün yaratıcı gücünü teşvik ve Batı dünyası ile işbirliği ederek plânlı bir ekonominin millî gelirden hâsıl edeceği artışın, sağlam bir vergi, para ve kredi ve bütçe politikası vasıtasıyla âdil surette dağılımını temin etmek vazgeçilmez kararımızdır.

Adalet Partisi Programında ifadesini bulan refah Devletini tesis sefalet, az gelişmişlik ve cehaletle mücadelenin en tesirli silâhı olacak ve

Adalet Partisinin temsil ettiği kütlelerin ihtiyaçlarına ve dileklerine cevap vermiş bulunacaktır.

Bu politika kuvvetini adalet ve şefkat hissinden almaktadır.

Bu inançla Dördüncü Koalisyon Hükümeti Programındaki sosyal ve ekonomik ıslahatın ve reform tedbirlerinin ayrıca dinamik bir icraatla daha etkili hale getirilmesini yürekten dilemekteyiz.

Muhterem milletvekilleri,

Hükümetin özel teşebbüs ve Devlet teşebbüsleri, münasebetlerinde eşit tatbikata önem vermeyi, Devlet sektörünün katılacağı sahaları tespit ederken özel yatırımları tereddüt ve endişelerin dışında tutmak yolunda titiz bir itina ve dikkat göstermeyi hedef tutan taahhütlerini memnuniyetle karşıladığımızı ifade etmek isteriz.

Hükümetin daha enerjik ve gerçekçi bir dış politika takibi hususundaki samimî anlayışına iştirak ediyoruz. Bu anlayış Grubumuzun öteden beri bu kürsüden savunduğu fikirlerin dile getirilişidir.

Kıbrıs meselesinin Lozan Andlaşması ile Türkiye ve Yunanistan arasında Akdeniz’de tahakkuk etmiş olan muvazeneyi vikaye edecek bir çözüm şekline bağlanması Grubumuzun müdafaasına edegeldiği bir prensip olduğundan bu politikanın tasvipçiyiz. Ve takipçisi olacağız.

Şurasının sarahatle bilinmesini isteriz ki, devletlerarası hukuk nizamının esasları dairelerinde teessüs etmiş bulunan haklarımızın müdafaasına kararlıyız.

Aziz arkadaşlarımız,

Geçmiş zaman içinde rejimimiz bakımından, kat edilen mesafe büyüktür.

Siyasi endişelerin vatandaşların hayallerini ve rüyalarını kaplı yan bir diyar olmaktan Türkiye'miz kurtulmuştur. Bu kurtuluşun, şerefi büyük milletimize ve onun hakiki temsilcisi Türkiye Büyük Millet Meclisine aittir.

Diktatörlerin dahi kukla meclislerle millet iradesinin temsil edildiğini gösterme çabalarına önem verdikleri bir asırda demokratik sistem dışındaki her düşüncü Türkiye'nin felâketi demektir.

Sayın İnönü'nün liderliğindeki Hükümetin istifası ve Sayın Ürgüplünün Başkanlığındaki Hükümetin kurulması bir defa daha ispat etmiştir ki, Hükümet buhranı demek rejim buhranı demek değildir.

Demokrasi zorlukları yenme, çıkış noktalarını bulma rejimidir. Bunun içindir ki, demokrasi rejimlerin en mükemmelidir. Türk milleti uzun mücadelesi neticesinde mükemmeli bulmuş ve ona kavuşmuştur.

Bu kavuşuşta bu Parlâmentonun ve millî müesseselerimizin hizmetlerini tarih şükranla kaydedecektir.

Bu anlayışlar içinde Hükümet Programını tasvip ediyoruz.

Bu anlayışlar içinde yeni Hükümetin başarısını Tanrıdan diliyoruz.

A.P. Millet Meclisi Grubu olarak Büyük Meclise en derin saygılarımızı sunarız. *(A.P. sıralarından bravo sesleri ve sürekli alkışlar)*

BAŞKAN — Y.T.P. Grubu adına Sayın Raif Aybar *(Sağdan alkışlar)*.

Y.T.P. GRUBU ADINA RAİF AYBAR (Ankara) — Sayın Başkan, Sayın milletvekilleri;

Yeni Türkiye Partisi Meclis Grubu adına Yüce Heyetinize Hükümet programı üzerindeki, bazı düşünce, kanaat ve dileklerimizi arz etmek için huzurunuzdayım.

Görüşülen programda kısa ve uzun vadeli Devlet işleri bakanlıklar esası üzerinden ele alınacak Hükümet görüşleri, karar ve taahhütleri açıklanmaktadır. Bu vesikada Hükümeti teşkil eden 4 partinin daha önce kabul ve ilân ettikleri koalisyon protokolünün bütün esaslarıyla yer almış bulunduğu da görülmektedir.

Önümüzdeki 10 Ekim seçimlerine kadar yedi buçuk aylık bir zaman içinde çalışacağı bilinen bir Hükümetin de, dinamik ve başarılı bir tutumla Devlet ve millet hayatına çok şey kazandırabilmesi elbet mümkündür.

Programın ifade ettiği taahhütler bu imkânın Hükümetçe de benimsenmiş bulunduğunu belirtmektedir. Başka bir deyişle Hükümet yüklendiği görevin sadece bir seçim Hükümeti olmaktan ibaret kalacağı anlayışından uzaktır.

Grubumuz, Hükümetin programda bu suretle belirtilmiş bulunan hüviyetiyle mutabıktır. Gerçekten bu kabine rejimin çok önemli bir dönemecinde genel seçim tarihiyle sınırlı bir süre için görev almış bir hizmet kabinesidir.

Hükümetin taahhüt ettiği hizmetlerin bir kısmının, tahakkuku Parlâmento çalışmalarının hâsılasına bağlıdır. Parti Grubumuz bu hasılanın Hükümeti hizmet

imkânından mahrum bırakmaması için payına düşen emeği sarf etmek kararındadır. Aynı zamanda Hükümet sorumluluğuna katılmış bir parti Grubu olarak, Hükümetin icraatını da titiz bir dikkatle takip edeceğimiz şüphesizdir.

Program dolayısıyla arz edeceğimiz hususları bakanlık bölümleri sırasını takiben değil siyasi, sosyal ve ekonomik hayatımızda bugün başlıca meseleler haline gelmiş bulunan konular üzerinde durarak ifadeye çalışacağım.

Muhterem arkadaşlar,

1961 seçimlerinden bu yana 4'ncü Hükümetin programını görüşmekteyiz. Bilinmektedir ki bundan evvelki 3 Hükümet siyasi parti tertipleri bakımından, hizmet devrelerinin şartları bakımından, temsil ve icra güçleri bakımından birbirinden farklı unsur ve özelliklere sahip idiler.

Kanaatimizce geçmiş 3 Hükümetin de hizmet sürelerini tüketen arıza ve yetersizlikler ne olursa olsun, her Hükümet, rejimi ihtilâl sonrasının yalçın sırtlarından yeni Anayasamızın selametli düzlüğüne dikkatle indirerek rahatça yürümesini sağlamak için öğülmeye değer emekler harcamışlardır. (*Bravo sesleri*) Siyasi tarihimiz bu emeklerde herkesin payını yerli yerine oturtacaktır. (*Bravo sesleri*).

Rejimin yerleşmesi bakımından geçmiş Hükümetlerin harcadığı emeklerin hemen yanında ihtilâl sonrasında demokratik rejimi yürütmekle millî müesseselerimizin gösterdiği anlayışlı tutumu gelecek kuşakların da hürmetle anacakları muhakkaktır. (*Bravo sesleri*).

Bu gerçekleri böylece tespitten sonra bir başka gerçek üzerinde de durmak isteriz. O gerçek de şudur: Yeni Anayasanın Türkiye'sinde halk kütlelerinin, rejim istikrarı ve siyasi huzur isteklerinin hızla gelişen ve Devleti idare edenleri şiddetle etkilenmesi gereken bir dertli akım haline gelmiş bulunmasıdır.

Genel olarak halkımız, ihtilâlden sonra demokratik rejim istikrarına kavuşmanın güçlüklerini ve zamana olan ihtiyacını takdir etmiştir. Fakat yıldan yıla artan bir sabırsızlıkla kendi temsilcilerinden ve Devletin hayatına müessir bütün müesseselerden rejimin istikrar bulduğunun inandırıcı delilleri verilmesini bir müjde gözleyişi ile beklemekte idi.

Son bir buçuk yıldan beri büsbütün aşikâr olmuştur ki, halkın, rejim konusunda gerçek özlemi, sadece her hangi bir Hükümetin uzun süre işbaşında kalabilmesi mânâsında şekli bir Hükümet istikrarı değildir. Halk çoğunluğunun artık kurtulmak istediği asıl endişe, Hükümetlerin dayanacağı rejim temelinin istikrar bulup bulmadığı meselesidir. Yani ihtilâlden bu yana kurulan o Hükümetin teşkiline müteallik olayların da etkisi altında, halk çoğunluğunu saran, endişe, 1965 seçimlerinden evvel veya sonra Parlâmento içinde ve seçmen plânında vücut bulabilecek bir siyasi parti ekseriyetine rağmen, Sayın İnönü'nün baş, CHP'nin gövde olarak katılmayacağı her hangi bir iktidar kuruluşunun mümkün olup olmayacağı hususu idi. Çünkü bu husus halk çoğunluğu için, rejimin bütün çarklarıyla çalışabilecek bir istikrara kavuştuğu inancına varmak bakımından, en kuvvetli miyar sayılmakta idi.

Halk içindeki bu endişeyi ortadan kaldırmadıkça, iktisadi kalkınmanın da, sosyal düzen tahriş ve tahrip edici akımlarla gereği gibi mücadelenin de mümkün olmayacağı inancı teşebbüs ve iş hayatına durgunluk, ruhlara bedbinlik verici bir tesir yaratmakta idi.

Parti Grubumuzun yeni Hükümetin teşkiline katılması ve Parlamenter rejimimizin bütün alternatif çarkları ile işler bir istikrara kavuştuğu müjdesini halka götürmek zaruretine bu müşahade ve kanaatlerle girmiştir. Hiç şüphe edilmesin ki bu Hükümetin kuruluşu rejim istikrarı, müjdesini halka ulaştırmıştır.

Bu müjdeyi halka götürmek pahasına dahi, koalisyon protokolü ve Hükümet programında kayıt ve kabul edilen ve parti Grubumuzca yıllardan beri ısrarla savunulmuş prensiplerimizden ayrılmamış olmak Grubumuz için müstesna bir huzur vesilesi de teşkil etmiş bulunmaktadır.

Sayın milletvekilleri,

Şimdi biraz da idari sosyal ve ekonomik alanda yeni Hükümetin hızla ve dikkatle üzerine eğilmesi gereken başlıca mesele ve konular hakkındaki Grubumuz görüşlerini sunacağım: Söz konusu meselelerimiz bu maksatla gözden geçirilince iki grupta toplanabilir:

Birinci grup, hal suretleri bu Hükümetin sinirli süresini aşan uzunca vadeli konulardır.

İkinci Grup; Hükümetin hizmet süresi içinde ıslah ve ikmal edilebilecek aktüel ve müstacel mesele ve konulardır.

Hallî uzun vadeli olan işlerin sonuçlanmasını bu Hükümetten bekleyemeyiz. Bu gibi işler üzerinde Hükümetten beklenebilecek basan, Devlet hayatında hallî uzun süre isteyen işlerin, hiç vakit kaybetmeden başlaması gereken işler demek olduğunun Hükümetçe kabul edilmesidir. Çünkü bu kabul, başlanmışları yürütme, hiç başlanmamışları başlatma çalışmalarını doğurur. Hükümet bu suretle de başarılı hizmetler yapmış olur. Grubumuzun Hükümetten beklediği tutum da bu alanda bundan ibarettir.

Hükümetin hizmet süresi içinde kanunlar veya mevcut hükümlerin uygulama değişiklikleri ile tedbir ve icra bekleyen günlük ve müstacel bünyedeki diğer mesele ve konularımıza gelince; tasarıları mevcut veya süratle meydana getirilebilecek olanların Parlâmentodan 3-4 ay zarfında çıkmaları gerekmektedir. Bu durumda Hükümete yardımcı olmak için bilhassa, iktidarı teşkil eden grupların komisyonlarda ve genel kurullarda kesif bir mesai vermek mecburiyetleri vardır. Meclis Grubumuz bu yoldaki çalışmalara tam bir şevkle katılacaktır.

Parlâmento çalışmalarının önümüzdeki aylarında yeni bütçe kanunu ile Toprak Reformu tasarısı en hacimli işler olacaktır.. Toprak Reformu tasarısının meclislerdeki müzakerelerini hızlandırmak için, parti grupları arasında, siyasi partiler kanununda yapılan benzer bir elbirliğini tavsiyeye değer bulmaktayız.

Türkiye'nin gerçeklerine uygun, bu konu ile ilgili sosyal, hukukî ve iktisadî alandaki Anayasa ilkeleriyle bağdaşır bir Toprak Reformu kanununu hızla çıkarmak, Parlâmento için de Hükümet için de pek değerli bir eser yaratmak olacağı meydandadır.

Personel tasarısının da aynı metotlarla prensiplerde birleşme suretiyle yürütülmesi kanunlaşmasını hızlandıracağı şüphesizdir.

Bütün idare cihazı, plânın yıllık programlarının yürütümünü ve piyasayı yakından ilgilendiren, yeni bir Artırma Eksiltme Kanununu bu dönemde çıkarmak büyük bir hizmet olacağını Yüce Meclisin dikkatine ve Hükümetin takibine sunmayı değerli bulmaktayız.

Rüşvet, irtikâp, ihtilas, vazife ve nüfus suiistimali gibi fiilleri kovalayan Ceza kanunlarımızda toplumun bu yüzden artan rahatsızlık ve acılarına deva olacak şekilde suç unsurları açıklığına ve müeyyide kuvvetine kavuşturucu tadil ve ilâvelere ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç artık günlük bir hale gelmiştir.

Aşırı cereyanlar mücadelede devleti kuvvetlendirecek yeni hükümleri daha fazla bekletmek topluma ağır zararlar verdiği hepimizin bildiği tor gerçektir. Hükümetin bu hususa çok önem vermesini beklemekteyiz.

Tapulama çalışmalarını tespitleyen ve milyonlarca orman köylüsünü toprak mülkiyetini huzursuz kılan duruma yeni bir çözüm getirmek amacıyla İkinci Koalisyon Hükümetinin sevk ettiği tasarının kanunlaşması küçük bir Parlâmento emeğiyle büyük bir dâva halletmek olacağını yeni Hükümete hatırlatmayı vazife saymaktayız.

Sayın Milletvekilleri; Halk çoğunluğuna demokratik rejimimizin istikrar müjdesini getirici bir nitelikte kurulduğuna inandığımız bu Hükümetin Parlamento içindekinden daha geniş bir dayanağı bizzat milletin sinesinde. Yeni Hükümet milletin en az %60'ını tasvip ve desteğine mazhar bulunmanın büyük gücüyle kurulmuş olmak şansına sahiptir, Grubumuz yeni Hükümetin kuruluşunda haiz bulunduğu İni gücü israf etmeyeceğini, tam verimle kullanacağını kuvvetle ümit etmektedir.

Ancak, hemen ilâve edelim ki, Hükümetin böylesine mutlu bir başarı yolunda gidebilmesinin ilk şartı, Anayasanın meşruiyet temelinden Atatürk ilkelerine, lâik sosyal adaletçi ve reformcu karakterine plânlı ekonomi fikrine kadar programında taahhüt ettiği hizmet umdelerini zedeleyici bütün tutumları reddetmektedir. Hükümetin tam verimle çalışabilmesinin ikinci şartı da kendisini teşkil eden siyasi partilerin Parlâmento içi ve Parlâmento dışı bütün teşkilatlarıyla Hükümetin hizmet yoluyla ahenkli bir faaliyet içinde kalmalarıdır.

Yeni Türkiye Partisi Grubuyla ve bütün varlığıyla koalisyon protokolü ve Hükümet programını Anayasayla mutabakat gösteren bütün taahhütlerinden kıl kadar ayrılmayacağını bu koalisyon vesilesiyle bir kere daha göstermek fırsatı bulmuş olmayı millete ve rejime yapabileceği şerefli bir hizmet saymaktadır.

Sayın Milletvekilleri;

Yeni Hükümetin en büyük sorumluluğu ve en yüklü hizmet alanı, hızlı teshiller, isabetli kararlar ve cesur icralarla karşılamak ve yürütmek durumunda bulunacağı iç, dış büyük ve günlük konu ve meselelerimiz sahasıdır.

Grubumuzun kanaatlerine göre, Hükümet bu gibi meselelerin pek çoğunda ne yeni mevzuata, ne de yeni tahsisat ve gelirlere muhtaçtır. Üçüncü Koalisyon Hükümetinin icra gücünden ve kifayetinden ümit kestiren başlıca husus da, bu aktüel mesele ve konular karşısındaki mütereddit ve yufka tutumlarıdır. Bu cins mesele ve konuların başlıcalarına burada biraz değinmeyi vazife sayacağız.

Aziz arkadaşlar,

Görülmektedir ki, yeni Anayasanın ilim, fikir ve basın hürriyetinden faydalanan mahdud ve fakat inatlı ve birbirleriyle derinden irtibatlı görünen birtakım insanlar vardır. Bu insanlar asıl renginin iyi teşhis ve tespit edilmesi gereken pembe bir sosyalist edebiyatıyla tehlikeli bir akım yaratmak peşindedirler.

Mirastan mülkiyete, dinden devlete, vatan ve istiklâl mefhumlarına, nesepten ırz ve namusa kadar Türk Toplumunun mukaddesatı olan ve öyle kalması Anayasanın da teminatı altında bulunan değer hükümleri dünyamızı ve yurttaki çalışma, üretme ve kazanma dinamizmini kemirmektedirler. Fikre fikirle karşı koymak elbette esastır. Fakat 25-30 sene evvel bile bu memlekette, “Ben komünistim, fakat propaganda yapmadığım için suçsuzum” diyerek komünistliğini kabul edenler varken, bugün ben komünistim diyen tek adam bulunmaması gözden kaçabilir mi? Hükümetlerin, millî emniyeti, siyasi polisi ve cumhuriyet savcılarımızı bu konuda bugüne kadarkinden daha başarılı çalıştırmaları ve daha yüksek bir bilim ve teknikle teçhiz etmesi artık ihmale gelmez bir dâva haline gelmiştir.

Biz grup olarak yeni Hükümetin bu konularda hassasiyetle hizmet vereceğine inanmak istiyoruz.

Bu sol akım yanında, dindarlık değil şeriatçılık güden, Türk Toplumunun hayatını asırlık bir geriliğin karanlığına gömmek neticesini doğuracak istismarcı ve baskıcı yobazlığı besleyen bütün damarları da Devlet ve Hükümet olarak kurutmak zorundayız.

İstatistikler ne söylerse söylesin, Ankara, İstanbul gibi büyük şehirlerimizden Doğu illerinin anayollarına kadar can ve mal emniyetinin çeyrek asır evvelinden daha fazla korunduğu bir Türkiye’de yaşamakta bulunduğumuzu müşahedelerimizde tespit edemez, yüreklerimizde hissedemez hale geldiğimizi biliyoruz. Bu sebeple emniyet ve asayiş kuvvetlerinin daha iyi çalıştırılmasını ve çok cihazlandırılmasını büyük hizmet Saymayacağı ümidini yeni Hükümete bağlamış bulunuyoruz.

Bize % 50 si ile bir ihtilâl mal olan partizan tutumların ve taraflı idarenin son yıllarda yeni belirtileri görülmektedir. Yeni Hükümetten taahhütlerine uygun olarak bu milleti kardeş tesanütünden mahrum edecek partizan ve taraflı idare afe-tinden masun tutmak hususunda ciddi bir mücadele beklemekteyiz. Devletin ve

milletin mukaddes sembolü Türk Bayrağı forsunu otomobillerine takmak imtiyaz ve şerefi kendilerine verilmiş olan valilerden. Hükümet mümessili kaymakamlarımızdan ve milletin can, mal ve ırz bekçisi zabıtamızdan tarafsız idarenin irkilmez temsilcileri olmalarını milletimiz vazgeçilmez bir hak olarak beklemektedir. Yeni Hükümetin bütün idari cihazla bu bekleyişe cevap vermesine çok önem veriyoruz.

Sadece kuruluşu ile halkın rejim ve istikrarı inancını takviye eden yeni Hükümetin, sol akımların, mülkiyeti ve serveti ürperterek piyasayı donduran rüzgârlarını cesaret ve kuvvetle dağıtması yanında, alacağı malî ve iktisadi tedbirlerle iş ve millî üretim gücümüzü artırıcı icraatını desteklemeyi Yeni Türkiye Partisi Meclis Grubu başlıca vazife saymaktadır.

Dış politika münasebetlerimiz içinde veya dostluklarımızın ardında bu milletin, bu vatanın malı olan şerefi olan tek zerreyi şuna buna kaptırmak gafleti, ya da satmak ihaneti bu Hükümet ve onu destekleyen partilerin saflarında bulunmadığını, bulunamayacağını da yerli yabancı, dost düşman herkesin bilmesini isteriz.

Türkiye’de iktidarlar değişir, Hükümetler değişir, fakat vatan menfaatlerini yabancılara satmak kastinin namussuzluğu o mevkilere ve o yetkilere hiçbir zaman sahip olamamıştır ve olamaz. Büyük millî dâvamız Kıbrıs meselesini bundan evvelki Hükümetin bıraktığı yerden ileri doğru götürmesi yolunda haklarımızın ve şereflerimizin icabı olarak her Hükümet kararını parti Grubumuz bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da heyecan ve teşvik ile takipte devam edecektir.

Büyük milletin muhterem vekilleri, Ulaşmayı müşterek gaye bildiğimiz Garp medeniyetini asırlık bir mesafeden ancak takip edebilmenin şu anda da müşterek hicranını yaşadığımız muhakkaktır.

İktidar ve muhalefet olarak hizmet yolunda ayrı insan, ayrı metot ve ayrı iş tutumlarını benimsemiş olmamız rejimimizin tabii bir icabıdır. Bu sebeple ne iktidardan düşmek acıklı ve ayıplı bir durumdur, ne de iktidara gelmek mânâsız bir övünç ve iptidai bir keyif vesilesi olmalıdır.

İktidar ve muhalefet olarak en samimi kanaatlerle birbirimizi destekleyebileceğimiz pek çok millet işi ve en ulvi duygularla birbirimizi tebrik edeceğimiz pek çok hizmet ve başarı konularımız vardır. Yeni Türkiye Partisi Meclis Grubu ilk Hükümetten son Hükümete kadar bu zihniyet ve inancın tezahürlerini hiçbir iktidardan esirgememekle bugün vicdanen pek müsterihtir.

Muhterem arkadaşlarım, konuşmama son verirken içinde bulunduğumuz ve tek başıma hemen hemen içinde bulunduğum İkinci Koalisyon devrindeki bir meseleye Sayın İnönü’nün temas etmiş bulunmaları itibarıyla Grubum adına o noktaya da cevaptan ziyade bir hatırlatma ve bir tavzih mahiyetinde ilişmek istiyorum. Cevaptan ziyade, dedim; çünkü bu gibi meselelerin deşilmesi, karşılıklı tartışılması 1,5 sene beraber Devlet idare etmiş ekiplerin arasında hudutsuz mevzulara, kadar işleri kaydırıp götürür. Ve bundan dolayı da ne memleketin, ne rejimin, ne geçmiş, ne de gelecek hükümetlerin faydası olur. Bazı hâdiselerin hepsini konuşmamak, bir kısmını tarih olduktan sonra konuşmak, yüksek tecrübeleriyle benden iyi taktir

ederler ki, Sayın İnönü tarafından da kabul edilecek bir husustur. O itibarla mevzua cevap değil, bir hatırlatma ve bir tavzih mahiyetiyle ve işin içinde bir adam sıfatıyla işaret ediyorum.

İkinci Koalisyon Hükümetinin, bu konuşmada da bir kelime ile işaret ettiğimiz birtakım arızaları elbette olmuştı ve nihayet Koalisyon emrimi tüketti. Herkesin hatırladadır ki, muhtıra müzakereleri denilen bir müzakere ile bu arızaların bir kısmını gidermek gayretimizi Parti Lideri ve Başbakan Yardımcısı Alican ele almıştı. Bu müzakereler sırasında gerek Çankaya konuşmalarında ve gerekse ikili devam odan partilerin ve Hükümet temsilcilerinin arasında cereyan eden ve benim partim adına ben şahken ve yalnız iştirak ettiğim müzakerelerle muhtırayı görüştük. Bu esnada bazı, zikretmek istemiyorum-bazı olayların; şimdi iddia ettiğimiz, daha belirgin partizan tutumların başlangıcı haline geldiğine dair kanaatlerimiz ve tespitlerimiz vardı. Bundan dolayı bunları belki de kasten yapılmamış olsa dahi böyle tesir yapan bunları, izole etmek için bazı formüller ileri sürmüştük, muhtıra ve müzakerelerde. Muhtıra daha ziyade Koalisyonun ikinci büyük kanadını alakadar ettiği için münakaşa onlarla Y.T.P. arasında, benim aramda geçiyordu. Bu müzakere esnasında bizim bu önlemek istediğimiz partizan tutumlara dair tedbirler teklifimiz münasebetiyle karşı tarafın Halk Partisinin gerek yukarda, gerek benim tek girdiğim konuşmalarda ileri sürdüğü, bir yorgunu yokuşa sürmek ve bizim kafamıza göre Devlet idare etmekte devam eden bir ekibin kanalları arasında bir dalmanın en çirkinini yaratmak istidadında olan bir çözüm ortaya atıldı. Sizin kanatlarınız mı daha çok partizanlık yapıyor, bizim kanatlarımız mı; komisyonlar kuralım, tespit edelim, eğer iddialarınız doğru ise o zaman icabını yerine getiririz. Bizim kanaatimiz, sizin kanaatiniz gibi değil dediler. Ben şahsen partim adına katı surette bunu reddettim. Benim ömrüm kadar Devlet hayatı içinde bulunmuş olan İnönü'nün önünde bunu söylemek belki bir cüretkârlık olur. Ama ben gözümü hayata millet ve Devlet işleriyle açtım. Vazifeye idareden başladım. Bugün dahi, Devlet ve Hükümet içinde çok eskiden beri, yirmibeş sene evvelinden, tesadüfen da olsa makam, sahibi olarak bana intikal eden bazı şeyleri açıklamış bir insan değilim. O itibarla, böylesine bir tahkikat heyeti, Koalisyon içi, böylesine bir tahkikat heyeti kurmak, merhemleyelim de kapayalım bu Koalisyon sivilcesini dediğimiz anda bunu tırnaklamak ve cılk yara yapmak gibi bir teklif idi. Ve bu teklif Hükümet mefhumunun bünyesinde işleyecek bir yarayı doğuracaktı.

Onun için mahza Hükümet mefhumunun selâmeti alına Koalisyon dağılsa dahi ayakta durması lâzım gelen mefhumlar olduğu inancı uğruna bunu reddettim. Şimdi buna rağmen, o zaman bu reddetme dolayısı ile çekilip gitmiş olduğunun sökümlerinde boyan, Sayın İnönü'nün hatırlarında, hâdisenin yanlış kalmış olduğunu gösterir. Zira biz, muhtıra müzakerelerinde karşılıklı olarak iddialarımızı bloke edip ne ileri, ne geri birer adım atmadan, kimse bir şey vermeden ve kimse bir şey almadan o günün şartları içerisinde kalkmışızdır. Binaenaleyh, böyle bir iddianın karşısında bir vazgeçme hali mümkün değildir, olmamıştır. İnönü yanlış hatırlıyorlar. Bu protokolda, bu Koalisyon protokolünde parti liderlerinin vs Koalisyon içindeki par-

ti kanatlarından bakanların kuracakları komisyonlardan bahseden hükümler var. Şimdi bu hükümleri bilhassa Hükümet kanadının içindeki bakanlar aracından kınanması derpiş edilmiş olan valilerin tâyini, umum müdürlerin tâyini ve saire için derpiş edilmiş olan hususu, zannediyorum, İnönü pek yadırgar vaziyette konuştular. Hâlbuki bizim memleketimizde ve çok acemisi olduğumuz bu sahada koalisyon işletmeyi, en iyi niyetlilerin önünde dahi, açık söylüyorum, yeni koalisyon ortaklarımıza da, bundan sonra koalisyon kuracakların hepsine de tamamıyla samimî olarak söylüyorum, en iyi niyetler önünde dahi çok müşkül bir iştir, çok ama çok müşkül bir iştir.

O itibarla böylesine mekanizmalar kurarak, selametli ve huzurlu koalisyonlar yürütmek yadırganacak bir şey değildir ve hele Sayın İnönü'nün bunu hiç yadırgamamaları lâzımdır. Çünkü kendileri de çok iyi bilirler ki, İkinci Koalisyonda biz bunu bir miktar yapmış ve işletmiştik. Vali ve elçilerin tâyinde Kabine âzası vaziyetinde bulunan koalisyon liderlerinin muvafakati alınmadan bir kararname çıkarılmazdı. *(Gürültüler)*

BAŞKAN — Arkadaşlar müdahale etmeyiniz.

RAİF AYBAR (Devamla) — Burada da mevzu bahis olan, idare ile kabine hizmetleri ile irtibatlı, olarak mevzuu bahis olacak husus, kabine içi azalardır. Kabine dışındaki koalisyon liderlerinin, partisini koalisyona sokup çıkarmakla her dakika yetkili olan liderlerin, partisiz ve bağımsız bir Başbakanla kurulmuş olan bir koalisyonun Başbakanının davetiyle koalisyona müteallik meselelerin tezekkürünü tertiplemiş olması çok basiretli, hâdisatın muhtemel akışlarına karşı çok bilgili, Anayasa ile en ufak irtibatı ve iltisaki bulunmayan, bulunduğu bu memlekette kimsenin iddia ve kimsenin ispat edemeyeceği bir husustur. Ben o tarafa hiç dokunmuyorum. O taraf artık izahtan dahi müstağnidir diye. Bir parti liderinin koalisyona, ortak olduğu koalisyona, Başvekilinin daveti ile gidip bazı meselelerde istişari mütaâlarda bulunması, istişari gruplarını, partilerini hazırlamak için ve parti ve gruplarının mensubu olan bakanlarını hazırlamak için, yürütümü kolaylaştırmak, ahengi sağlamak için toplanabilmeleri bu derecede yadırganacak ve böylesine bir büyük tecrübenin lideri tarafından böylece buraya getirilecek olduğunu, temin ederim sizi, şu dakikaya kadar aklımdan dahi geçiremezdim. *(Bravo sesleri)* Bu itibarla tekrar tavzihan arz ediyorum, bizzat bu hükme vardılarsa, beni affetsinler, fakat eğer hukukçu arkadaşları veya siyahî mütalâacılar kendilerine durumun böyle olduğunu anlattılarsa da, beyanları buna müstenit ise bunun da daha iyi tetkikine fırsat bulmalarını temenni edeceğim. Bu maruzatımla sözlerimi tamamlar, Grubum adına hepinizi samimî hürmetlerinde selâmlarım. *(Sağdan ve sol taraftan alkışlar)*

KEMAL SATIR (Elâzığ) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Grup adına mı? Buyurunuz.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Ankara) — Grup adına söz istiyorum.

BAŞKAN — Sayın Bölükbaşı, siz de grup adına mı, söz istediniz.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Ankara) — Evet efendim.

KEMAL SATIR (Elâzığ) — Söz sıramızı Sayın Bölükbaşı'ya veriyoruz.

BAŞKAN — Sıranızı bırakıyor musunuz? Şimdi söz istemiştiniz, efendim. Demek sıranızı bırakıyorsunuz. Buyurunuz Sayın Bölükbaşı.

M. P. GRUBU ADINA OSMAN BÖLÜKBAŞI (Ankara) — Semahatlarına teşekkür ederim.

Muhterem arkadaşlar, 4'ncü Koalisyon Hükümetinin programı hakkında mâruzâtımıza nihayet verirken bazı halisane temennilerimizi huzurunuzda ifade etmiş idik. İktidar ile muhalefet arasındaki münasebetlerin alması icap eden istikametlere işaret eylemiştik. Bendeniz Sayın İnönü'yü dinledikten sonra cidden inkisarı hayale uğradım. Niçin uğradığım açıklandığı zaman itiraza hazırlanan arkadaşlarda yanıldıklarını anlayacaklardır.

Sayın İnönü, bendenizin mâruzâtında, radyo ile alâkalı hususlardaki mâruzâtında nelerin bulunacağını pek tahmin edemedikleri için, evvelden hazırlanmış nutuklarıyla bizi peşin bir ithama mâruz kıldılar. Radyo ve Televizyon Kurumunun tarafsız işlemlerini Anayasa derpiş etmiştir. Bu maksadı sağlamak için çıkarılan bir kanunun tatbikatta bir takım eksiklikleri ihtiva ettiği anlaşılırsa, bunun değiştirilmesini istemek, partizan bir idare kurmak niyetinin tezahürü müdür? (Gürültüler)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, oturduğumuz yerden müdahale etmeyiniz. Grup sözcüsü söz aldı, cevabını verir. Müzakereler sükûnetle devam ediyor, gene öyle devam edelim.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Sayın İnönü çok iyi bilirler ki, biz siyasi (hayatımız boyunca daima partizan olan zihniyetle mücadele etmişizdir. Anayasayı çiğneyenlerin karşısında onu çiğnetmemek için nefis ve hürriyetlerimizi çiğnetmeyi göze almışız. Geçmiş böyle olan insanlardan başka bir şey beklemek abes olur. Bizim sicilimizde partizan idare kurmak baskı idaresi kurmak diye bir şey yoktur. (Orta sıralardan iktidara gediğiniz zaman göreceğiz sesleri) Muhterem arkadaşlar.

BAŞKAN — Arkadaşlar, sükûnetle dinliydim.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Biz ne diyoruz? Radyo idaresi partizan neşriyat yapıyor. Bunu söylerken birtakım hâdiselere istinat ediyoruz. Bu hâdiseleri doğru bulursunuz veya yanlış bulursunuz, biz kanaatimizi söylüyoruz.

O kadar partizanlık yapılıyor ki, burada ordu için yapılan tezahüratı millete duyurmamak için tertibat almıyor. (Sağdan ve soldan alkışlar) (Ortadan gürültüler)

ZİYA HANHAN (İzmir) — Jurnaldır bu, size yakıştıramadım.

İSMET KAPISIZ (Yozgat) — Bantlardan alkışlar siliniyor.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Fikirlerimizi, yalnız fikirlerimizi değil, alkışlarımızı da bize çok görüyorlar. (Bravo sesleri) Tarafsız bir radyo idaresi kurmak düşüncesinde olan, Anayasanın emrine hürmetkâr olan bir Hükümet, böyle bir

müessesenin başına bula bula kendi İçişleri Bakanının kardeşini mi bulur? Radyo Televizyon Kanununun bir maddesini hatırlatayım size. Hükümetin her hangi bir bildirisinde kendisine sataşıldığı kanaatine varan bir partinin yapacağı müracaatı tetkik ve karara bağlamak üzere bir siyahi yayınlar hakem kurulu kurulmuştur; kırk yılda bir vâki olacak bir hadisenin karara bağlanması için. Bu azalardan ne vasıf aranıyor? Hiçbir partiye mensup olmayacak veya en az üç sene evvel partiden istifa etmiş olacak. Burada bu tedbiri ariyan aynı Hükümet zihniyetinin samimiyetsizliğine işaret için söylüyorum-Şurayı Devlet'in başına buradaki mebuslarından birini aday göstermiştir. (*Bravo sesleri ve alkışlar*) (“Ne alâkası var bunun” sesleri)

MAHMUT ALİCANOĞLU (Sinop) — Ne alâkası var?

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Alâkası var. Bir hakemler kurulu için, bir siyasi yayınlar hakem kurulu için böyle birtakım şartları ve karineleri zaruri görenler, yarın CHP ile alâkalı birçok meselelerin tetkik edileceği Şurayı Devletin başına Parlâmentodan bir zatı aday göstermez. (*Ortadan gürültüler*)

İSMAİL ERTAN (Denizli) — Nafia Bakanın Jurnalci...

BAŞKAN — Sayın İsmail Ertan müdahale etmeyiniz.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Sayın İnönü buyuruyorlar ki, “gazetelerin yayınına göre radyo idaresinin başında eski İçişleri Bakanı Orhan Öztrak'ın kardeşi bulunmaktadır.” Hükümet kararnamesi ile bu vazifeye getirilen o zatın orada bulunduğunu kendisi bilmiyorum ki gazetelerden bu malûmatı çıkarıyor? (*Bravo sesleri görüşmeler.*)

Muhterem arkadaşlar, partizanlık mevzuunda İnönü her şeyi inkâr yolunu tutmuştur. 1964 yılına ait partizanlık iddialarının hiçbir mesnedi olmadığını söylemiştir. Bendeniz kendilerini tenvir için çok yakından bildikleri bir misal vereceğim. Bir vilâyette Cumhuriyet Halk Partisinin muhterem ve genç bir başkanı var. Senato seçimlerinde adaylığa hazırlanıyor. Ankara'ya çağırılıyor, biz filân zatı partimize transfer etmek için onu aday göstereceğimize dair söz verdik, sen bu işten vazgeç, deniyor ve bu suretle yaralanan genci teselli için de hiçbir alâkası ve münasebeti olmadığı halde Hükümet kararnamesi ile Süt Kurumu İdare Meclisi âzalığı veriliyor. (*Soldan ve sağdan alkışlar Ortadan “Ne alâkası var?” sesleri*)

Arkadaşlar, Hükümet programıyla ilişiği ne, diyorlar. İnönü gelir de Hükümet programı dolayısıyla biz partizanlık yapmadık, hakkımızdaki sözler isnattır der de, bu iddiaları haklı olarak milletin önünde ifade etmiş olan bir parti lideri ona cevap vermez mi? (*Gürültüler*) Tahammüllü olalım arkadaşlar.

Haftalardan beri her türlü isnat ve iftiraya mâruz kaldık. Şerefimizin gölgesine ulaşamayacak insanlar bizleri hariçten para almakla itham edebilecek kadar alçaldılar. (*Sağdan ve soldan, alkışlar, bravo sesleri*) Buna rağmen Bölükbaşı'nın Koa-lisyona dâhil bulunanlara söylediği şu olmuştur. Sükûnetimizi muhafaza edelim, işimizi görelim, biz büyük bir vazife yükünü üzerimize aldık, böyleleriyle uğraşmayalım, zamanı gelince cevaplarını veririm demiştim. İnönü mesnet yoktur diyor.

Okuyalım kararnamenin neşredildiği Resmî Gazeteyi 21 Mayıs 1964, Süt Kurumu İdare Meclisi âzalığına adaylık hakkı elinden alınmış bulunan, böylece siyasi mağdur mevkiine düşürülmüş Yozgat Cumhuriyet Halk Partisi Başkanı bir muhterem avukat getiriliyor. Demek, aramışlar Türkiye’de bu işe bu zat münasiptir demişler. (*Ortadan, Bayındırlık Bakanından bahset, sesleri*) Bayındırlık Bakanlığına bir arkadaşımızın Millet Partisi kontenjanından getirilmesi kendilerine çok dokunmuşa benziyor. (*Ortadan, gürültüler*) Bu gürültülerden bir lokomotif düdüğünün sesi geliyor kulağıma. (*Sağdan, alkışlar, gülüşmeler.*)

Ben bir misal verdim, binbir misal vermek mümkündür. Müsterih olsun İnönü, bu meselenin üzerinde duracağı, yaptığı partizanca tâyinlerin listesini millete duyuracağız. (*“Çok geç kaldın” sesleri*)

Muhterem arkadaşlar, burada yaptığımız konuşmada kimseyi tahrik etmemek için âzami itınayı gösterdik. Fakat gördüğümüz mukabele buna uygun olmadı. Sayın İnönü burada Türk gençliğinin şahsiyet sahibi ve milliyetçi bir ruh ile yetiştirilmesi düşüncesinde olduğunu Hükümetin açıklamasını ele almak suretiyle imalı ve tahrikçi konuşmalar yaptı. Hükümet, programında 27 Mayıs’a bağlılıktan bahsediliyor. Atatürk ilkelerine ve devrimlerine bağlılıktan bahsediliyor. Niçin Sayın İnönü bunun için, “Bunlardan niye bahsettiniz, sizden evvelki hükümetler bağlı değil miydi?” diye bir sual sormadı da, gençliğe ait bu imalı sözü söyledi? Arkadaşlar, biz, kim ne derse desin, ne kadar gürültü yaparsa yapsın, siyasi sicili belli olan insanlarız. 20 yıldan beri başta İnönü olmak üzere millet iradesine saygılı olmayan herkesle mücadele ettik. (*Alkışlar*).

SADRETTİN ÇANGA (Bursa) — İnönü saygılı değil mi?

BAŞKAN — Sayın Bölükbaşı şahsiyat yapmamanızı rica ederim.

SABRİ VARDARLI (İstanbul) — Saygılı olmasaydı böyle konuşamazdın...

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — İnönü’nün lûtfu ile konuşuyor muşuz, ağza bakın. Eğer, hürriyet sizin bir lûtfunuzsa bir an evvel elimizden geri alın, muktedirseniz. Kendinize malettiniz dediğinize göre, sayemizde konuşuyorsun dediğinize göre kendi malınız sayıyorsunuz. Eğer böyle bir şey varsa, muktedirseniz alın diyorum.

Şimdi arkadaşlar biraz evvel Raif Aybar arkadaşımız temas etti, Koalisyon Protokolünde, İnönü’nün tabiriyle bir üst komite kurulmuş. Okuyorum size Koalisyon Protokolünden, İnönü’nün bahsettiği ve fakat onda bulunmayan sıfatları izafe ettiği protokol maddesini okuyorum. Ne imiş bu Komisyon? Hükümet ne diyor? Mühim meselelerde iktidar ve muhalefetin danışma ve dayanışma geleneğini samimî olarak kuracağım ve koruyacağım, diyor.

Bunun mânası Başvekil zaman zaman Sayın İnönü’yü davet edecek, mühim memleket meseleleri etrafında kendisine bilgi verecek, ne düşünüyorsunuz, diyecek. Onunla istişarede bulunacak. Bunu tabii karşılayan İnönü, bir Koalisyon Hükümetinin başı olan müstakil bir Barbakanın Hükümet ve gruplar arasında tesanütü sağlamak için koalisyon partilerinin liderlerini kendi inssiyatifi ile davet edip de

zaman zaman istişarede bulunması, müşterek hedeflere varmak için onların destek ve yardımlarından istifadeye çalışması Anayasaya aykırı olmak şöyle dursun, Anayasanın ruhuna uygundur. Bu iftira, arkadaşlarım, yeni değildir. Cumhurbaşkanı parti liderlerini davet ederek istişarede bulundu. Çankaya Hükümeti kuruldu iftirası bir slogan halinde vatan sathında dolaştı. Cumhurbaşkanı, Anayasaya göre, Başvekil tâyin etmek yetkisi ile münhasıran teçhiz edilmiş insan değil midir? Kendisine ait yetkiyi kullanmadan evvel liderlerle istişare edebilir, teker teker edebilir, toplu olarak edebilir. Sayın İnönü çok iyi bilir ki kendilerinin Başvekil olduğu gün de Reisicumhur bizleri çağırıp müştereken bir şeyler söyledi, bunları bilir Reiscumhur ne yapmış? Parti liderlerini çağırmış, buhrana sebebiyet vermeden süratle Hükümeti kurmak lâzımdır, fikriniz nedir, ne yolda gitmemiz lâzımdır, ne tavsiye edersiniz demiş. Herkes fikrini söylemiş, birkaç defa toplanmış. Neticede Reiscumhur kendisine ait yetkiyi bu istişarelerden edindiği kanaatin ışığı altında, kimsenin tesiri altında kalmadan kullanıp, müstakil bir arkadaşı Hükümeti kurmaya memur etmiştir. Bunun Anayasaya ayları hiçbir tarafı olmadığı halde “Çankaya Hükümeti kuruldu” iftirası ile memleketin huzuru bozulmak istendi. *(Ortadan gürültüler)* Siz söylemediniz... Büyüyenlerden bahsediyorum. *(Ortadan gürültüler)* Niye bu kadar alınıyorsunuz? Müsaade bu vurun şu protokole gelelim.

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar oturduğunuz yerden müdahale etmeyin.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Reiscumhur istediği zaten fikrini alır kendi kararını vermeden evvel, kimse karışamaz.

Protokol ne imiş arkadaşlar? Hükümet ve dayandığı grupların ahenk ve tesanüt içinde çalışmalarını sağlayacak tedbirler... Hükümetin ve dayandığı grupların ahenk ve tesanüt içinde çalışmalarını sağlamak ve Başbakanı yardımcı olmak suretiyle gerekli tedbirleri tezekkür etmek üzere Başbakanın ve koalisyon partileri liderlerinin iştirakiyle bir komite teşkil ediliyor. Bu komite Başbakanın daveti üzerine toplanır. Bu komitenin karar alma yetkisi yoktur. Başbakan çağırır, konuşur, fikir alır, kendi fikirlerini söyler. Çağırıp, çağırmamak ona ait. Bunun neresinde üs komite, neresinde İttihadi Terakkinin merkezi umumi havası vardır?

Şimdi tayinlere gelince: Eğer bazı tâyinlerin bir süzgeçten geçirilmesi düşünülmüşse, İnönü'nün başında bulunduğu hükümetlerin verdiği numunelerin tesiri altında yapılmıştır. İşte Alican burada. Bir gün bir Emniyet Genel Müdürü tâyin ediliyor. Müşterek mesuliyet deruhte etmişler. Bu kadar mühim bir mevkiye bir zat getirilirken, koalisyona dâhil olan, kendi muavinleri olan liderlere fikrin nedir diye sorulmuyor. Bu yüzden ihtilâflar çıkıyor. Bizzat Hükümetin bünyesinde, partizanca tâyinlerin yapıldığı kanaatini bendeniz senelerden beri ifade ediyorum. Hükümetin bünyesinde de partizanca tâyin yapılmasını önlemek için bir tedbir düşünülmüştür. Millet Partisi bunun üzerinde hassasiyetle durmuştur. Bugün Dâhiliye Vekâleti Millet Partisine mensup bir arkadaşın işgal ettiği bir mevkidir. Onu dahi partizanca hareketlerden alıkoyacak tedbirler düşünülmüştür. Müsaade buyurunsanız, açıklayalım, sır değildir bu. Liderlerin, partilerin bu tâyinlerle hiçbir ilgisi yoktur. Hükümet bünyesinde olan bir süzgeç... Hükümet bünyesinde bir süzgeç te-

sis edilmiş, o süzgeçten geçiriyor. Neymiş bakalım. “Müşterek ve eşit mesuliyetin tabîî neticesi olan, eşit mesuliyeti sağlayacak hususlar” İdare de müşterek ve eşit mesuliyetin tabîî neticesi olan eşit müessiriyet esasını gerçekleştirmek gayesiyle elçiler, valiler, bakanlık müsteşarları, umum müdürler, İktisadi Devlet Teşekkülleri, bunların veya Devletin iştiraki bulunmayan kurumlar Fisko Birlik Çukobirlik, Satış Kooperatif Birlikleri umum müdürleri dâhil idare meclisi azaları, yani siyasi arpalık mevkilerine tâyin edilenler... (*Soldan, sağdan gülüşmeler*)

VEFA TANIR (Konya) — El altında açıklar varsa sen getir.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Merak etme, Bölükbaşı'nın Koalisyo-na dâhil olan arkadaşlarına ilk teklifi şu olmuştur. Biz, 7 aylık dürüst bir idareyi bu millete gösterme ihtirasından başka hiçbir düşüncenin zebunu olmayalım ve kendi partimizden bir tek adamı dahi idare meclisi âzalıklarına getirmeyelim, la-yıkça C.H.P.'sinden getirelim, lâ-yıkça bitaraflardan... (*CHP sıralarından gürültüler*) İşte Başvekil, işte, arkadaşlar... (*CHP sıralarından “Bayındırlık Bakanı” sesleri*) Bayındırlık Vekâletine Vekil tâyin etmemize de mi karışıyorsunuz? Allah, Allah... Devlet memuru mu o? Her parti, kendi kontenjanından münasip göreceği zatı o mevkîye getirebilir. (*Gülüşmeler*) Ne ise, şu lokomotifin düdük sesleri dursun da konuşalım. (*Gülüşmeler*)

Evet, idare meclisi azaları İstanbul, Ankara ve İzmit emniyet müdürleri ve no-terlerin tâyin veya tâyinlerinin tasdiki, nakilleri, emekliye sevk veya kanuni mec-buriyetler dışında vazifelerinden uzaklaştırılmaları için evvelâ koalisyo-na dâhil partilerin her birinin salâhiyetli kılacağı birer bakanın muvafakatini istihsal şart. Var mı? Şurada; liderlerin tâyini. Hayır. Koalisyon kendi bünyesinde partizanca hareketleri önlemek için tedbir almış; sonra halk önünde dövüşmemek için. Bu memleket halk önünde birbirini itham eden bakanları ve böyle koalisyonları gördü. Buna nihayet vermek ve dürüst bir idare kurmak için bu tedbir alınmıştır. Sayın İnönü'nün sağlam malûmat almadan bu kadar ağır ithamlarda bulunmasını ben yaşıma ve tecrübesine yakıştıramadım. Ne ise, maruzatımız bu kadardır. Hürmet-lerimle. (*Sağdan, soldan alkışlar*)

BAŞKAN — CHP Grubu adına Sayın Satır.

CHP GRUBU ADINA KEMAL SATIR (Elâzığ) — Muhterem arkadaşlarım, İnönü Hükümetinin istifası üzerine, yeni kurulmuş olan koalisyon partileri Hükümetinin programı üzerinde gerek muhalefet olarak biz ve gerekse Hükümete iştirak etmiş olan diğer parti sözcüleri huzurunuzda konuşma yaptılar. Muhalefetin Hükümete tevcih ettiği sualler ve ondan beklediği cevapları parti liderleri arkadaşlarımız büyük bir telâş ve tehalûkle Hükümet Başkanından evvel cevaplama gayretini göstermiş bulunuyorlar. (*CHP sıralarından “bravo” sesleri*) Hükümet Başkanına, kurulmuş olan... (*Gürültüler*)

BAŞKAN-Arkadaşlar, sükûtu muhafaza ediniz.

KEMAL SATIR (Devamla) — Hükümet Başkanına, kurulmuş olan meka-nizmanın çalışıp, çalışamayacağı, mevzuatımız ve Anayasa muvahacesinde bunun

doğru mudur, değil midir şeklindeki cevaplarını bıraksalardı şüphe yoktur ki, daha iyi davranmış olurlardı. Biz bu komisyon meselesinin hakikaten karşısında bulunmaktayız. (CHP sıralarından “komisyon değil, komite” sesleri) Komite... Liderler komitesinin karşısında bulunmaktayız. Bir Devlet idaresinde, demokratik rejimde mesul olmayan, hattâ Hükümette bulunmayan insanların Devlet idaresinin kaderine hâkim olacak bir tavır takınmaları şimdiye kadarki demokratik rejimlerde ne görülmüş ne de işitil mistir. Binaenaleyh, bizim itirazımız bu noktada toplanıyor. Eğer buna, bizim anlayışımız ve bize yetkilinin ifadesi çerçevesinin haricinden bir formül bulunur ve tatmin edilecek olursak, o zaman meseleyi yeni çözüm şekline, göre mütalâa etmek imkânını elimizde bulundururuz.

Değerli arkadaşlarım; bugün Hükümet programı üzerinde mi konuşuyoruz, yoksa siyasi partilerin Millet Meclisi kürsüsünden kendi propagandalarının yapılmasına mı şahit oluyoruz, bunu bir türlü ayırmak imkânına sahip olmadık. Her siyasi teşekkül bu mikrofon karşısına geçer geçmez kendi partisinin nasıl vasıflı bir siyasi teşekkül olduğunu, millete hangi ölçülerde hizmet ettiğini, edeceğini beyan etti. Ve esas mesele sanki Hükümet programı değilmiş de, burası bir miting meydanı imiş gibi, parti siyasi nutuklarına sahne oldu. Bu hakikaten şayanı teessüf bir keyfiyettir. Burada bunun böyle olmaması lâzımdı. Mademki, nokta buraya geldi. Şüphe yoktur ki, ben de bir siyasi teşekkülün sözcüsü olarak kendi noktai nazarımı zı ifade etmek için huzurunuzda müsamahanızı ıstırham edeceğim.

Bir defa İnönü’nün bir kaderi meselesidir. Çıkan arkadaşlarımız liderimize hücum etmeyi bir marifet sayarlar. (CHP sıralarından “kompleks” sesleri) Bu onların hakikaten içerisinde bulundukları haleti ruhiyenin bir ifadesidir. İnönü 1960 senesinden evvel sayesinde nefes aldığımız adamdır, denilir. İnönü, Silahlı davranışları bertaraf ettiği zaman Meclisin Sayın üyeleri hep beraber ayağa kalkar, alkışlar Ortalıkta hiçbir hâdise kalmadığı zaman İnönü herkesin hücum ettiği ve hücum etmekle bir marifet yaptıklarını zannettikleri bir insan haline gelir. Bu büyük insanların çilesidir. İnönü bunu çekmeye mahkûmdur. Bunu biz önleyemeyeceğiz. Siyasi hayattaki seviyemiz bu ölçüde bulunduğu müddetçe de bunu önlemek imkânına sahip olamayacağız.

Arkadaşlarımız, yapılmış olan bir isnadın-kimin yaptığı, nereden yapıldığı da belli değil-ıstırabı içinde ıstıraplarını terennüm ettiler. Koalisyon partileri kurulurken güya hariçten para alınmış ve bu isnadın tesiri altında arkadaşlarımızın haklı ıstıraplarını gördük. Bu kimin tarafından söylenmiş, niçin söylenmiş, burasını bildiğimiz yok. Ama beri taraftan bizim parti kanadımıza mensup arkadaşlarımızın, Sayın Bölükbaşı’nın konuşma ve tarzlerine oturdukları yerden verdikleri cevap muvacehesinde, Bölükbaşı, biraz evvel ıstırabım çektiği töhmeti derhal Grubumuza tevcih etmek fırsatını kaçırmadı. “Lokomotifin düdük sesi geliyor” dediler. İnsan hayatında, başkasının ıstırabını ıstısmar etmek ve sonra haksız töhmetlerin, kendi vicdanında hissettiği ıstırabı başkasına pervasızca maletmek görülmüş işlerden değildir. Sayın Bölükbaşı (CHP sıralarından alkışlar ve “bravo” sesleri) Ataların sözü vardır. “İğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır” derler. Maalesef, Bölükbaşı, iğne-

yi kendisine değil, çuvaldızı daima başkasına batırmaya alışık bir yaradılıştı olduğu için onun bu hareketlerine fazla bir ehemmiyet vermiyorum. (*CHP sıralarından “bravo.” sesleri*) Ama bunu Devlet Radyosu Türkiye’nin dört bir tarafına yayacağı için cevapsız kalmasın diyerekten ifade etmiş bulunuyorum. Yoksa biz Bölükbaşı’nın ve arkadaşlarının veya her hangi bir kimsenin bizde olmayan bir isnadından alınacak küçüklükte insanlar değiliz, (*CHP sıralarından alkışlar ve “bravo” sesleri*) Biz kendimize inanıyoruz, nefsimize güveniyoruz. Doğru yolda olduğumuzun inancı içinde şaşmayan hedefe doğru gidiyoruz. Ama bunu burada cevaplandırmayacak olsaydım, milyonlarca insan bu radyodan dinlediklerinin tesiri altında kalacak ve belki de bizi tanımayanların zihninde bir istifam uyanacaktı. Bunu bertaraf etmek için huzurunuzda bulunmaktayım. Halk Partisinin partizanlık yaptığı isnatlarına cevap arz edeceğim.

Değerli Aybar arkadaşımız olumlu konuşmasının sonunda kendileriyle Cumhuriyet Halk Partisi arasında yapmış olduğumuz koalisyonun muhtıra toplantısına temas buyurdular ve burada Genel Başkanımızın hangi tarafın partizanlık yaptığı’nın tahkikini talep ederim sözünün doğru olmadığını söylediler ve böyle bir teklifin kendileri tarafından reddedildiğini söylediler. Bu bir görüştür, bu görüşe her hangi bir mülâhazada bulunmayacağım. Ancak Sayın Alican muhtırasını verdiği zaman, zannediyorum ki, Temmuz veya Ağustos aylarında idi, ben dinlenmek üzere İstanbul’da bulunuyordum. Ve CHP iktidarının, kanadının partizanlıkla itham edildiği şeklinde beyan gazetelerde intişar ettiği zaman, ertesi gün Adapazarı’nda bir kongremiz vardı, oraya gittim ve orada değerli Alican arkadaşımızın beyanını cevaplandırdım. Ve ben de, tıpkı liderim gibi başka bir ölçü bulunmadığına göre bunun ancak tahkikatla meydana çıkarılacağı kanaatini savundum. Siyasi hayatın içerisinde bulunuyoruz ve birbirimize karşı birtakım fikir serd ediyoruz, mülâhazalara beyan ediyoruz. Bunlar aynı lâflarla cerhedilmesi mümkün olmayan hâdiselerdir. Partizanlık isnadı vardır. Efendim ben yapmıyorum; bu bir izah tarzı değildir ve karşıda bulunan insanları tatminden uzak bir beyandır. Partizanlık isnadı varsa bunun tahkikatını talep etmek ve hakikaten yapanların mesuliyetini meydana çıkarmak en doğru harekettir. Bunun başka türlüşünü bulmak elbette ki mümkün değildir. Halk Partisi iktidarda bulunduğu koalisyonlarla çalıştığı devre zarfında, bilerek bir partizanlık yapmamıştır arkadaşlarım, yapmamıştır. Sayın Bölükbaşı’nın söylediği parti reisimiz hakikaten idare meclisi âzası olmuştur. Doğru. Yeni Türkiye Partisi’nin Genel Sekreteri İdare Meclisi âzası olmuştur; doğru. 1950 den evvel arkadaşlarımızın ismini saymak suretiyle rencide etmek istemiyorum. Yassıada’ya kadar giden birçok arkadaşlarımız idare meclisi âzası olmuştur, doğru. Yani insanlar parti reisi olmakla her hangi bir başka partiye mensup bulunmakla, vazife almaktan ilelebet mahrum mu edilecektir? Partizan olmamak demek böyle bir zihniyete sahip olmak mı demektir arkadaşlarım? Biz -bu zihniyette değiliz. Her siyasi teşekkülden, bizim iktidarda olduğumuz devre zarfında Sayın Bölükbaşı arkadaşımızın ifade ettiği makamlarda çeşitli partilere mensup insanlar vardır ve olacaktır. Bundan sonra da olacaktır, başka çaresi yok. İnsanlar politikaya atılmakla birtakım, diğer aynı seviyedeki insanların haklarından mahrum edilirler diye ne bir teamül, ne kanun-

larımızda ve ne de Anayasamızda her hangi bir hükme rastlamak mümkün değildir, insanlar politika yaparlar. Politika yaptıkları zaman da her hangi bir vazifeye atanırlar. Yapmayanlar da vazifelerde istihdam edilebilirler. Bundan daha tabii bir şey düşünmek mümkün değildir. Bunu bir çam sakızı gibi, “siz Yozgat parti reisini idare meclisi âzası yaptınız,” diyerekten, söylemek ve bir idareyi, bir namuslu idareyi, demokratik rejimin yerleşmesinde ve gelişmesinde her siyasi partiden daha çok gayreti ve çabası olan bir idareyi suçlamak Bölükbaşı’nın insafına sığmamak iktiza eden bir keyfiyettir.

Şimdi, parti sözcüsü arkadaşlarım muhtelif mevzulara temas buyurdular. Ve ne yalan söyleyeyim, buradan konuşan arkadaşlarımı dinlerken garibime geldi. Normal bir demokratik rejimde bir iktidar değişmesi oldu, bizim Hükümetimiz istifa etti, onun yerine diğer siyasi partilerimiz kendi aralarında birlik olarak değerli bir Başbakan etrafında toplandılar. Yeni mesele işte bundan ibarettir. Bu kadar basit, bu kadar sade. Fakat bu keyfiyet sanki rejimin yeniden kurulması ve kurtarılması gibi bir büyük hâdisiye imiş gibi allanıp, pullanması ne yalan söyleyeyim, bu kadar senedir anamızın sütü gibi helâl oylarla hep beraber burada bulunduğumuz, bu çatının altında bulunduğumuz bir devre içinde bana bir tuhaf geldi. Yani şimdiye kadar biz milletin seçtiği milletvekilleri olarak burada hükümetler kurduk, üç Hükümet kurduk ve bunlar ya çekildiler, ya devrildiler, yenisi kuruldu, 4’ncü olarak. Bunda rejim bakımından sevinilecek, övünülecek, rejimin teminat altına geldiğini ifade edecek bir üstünlük müşahede edemedim. Yani, sahiden insana öyle geliyor ki, oyuncağını yeni bulmuş bir çocuğun heves ve heyecanı içinde bulundu, konuşan arkadaşlarım. (*Orta sıralardan, alkışlar*) Ben bunu diğer arkadaşlara teşmil etmiyorum. Yani böyle bir heves ve heyecan içinde olduklarını müşahade ettim.

Diğer bir meseleye geliyorum; memlekette yaygın olan birtakım sözlerden dolayı diğer siyasi partiler birleşmişler, C.H.P.’nin dışında, İnönü’nün Başkanı olmadığı bir Hükümetin de kurulacağını ispat etmişler ve bunun sevinci içindeler.

Şimdi Sayın Bölükbaşı ismimden bahsettiği için hâdiseyi olduğu gibi ve bir objektif sadakati ile ifade edeceğim.

Bu toplantıda bizim partiden başka Sayın Demirci, Ahmet Oğuz, Bölükbaşı arkadaşımız ve biz CHP olarak bulunduk, Reisicumhurun Başkanlığında. Sayın Bölükbaşı seyahatten dönmüştü, bir yurt gezisinde bulunuyordu ve bu yurt gezisinden gelmişti. Mesele Genelkurmay Başkanının yazdığı mektup ve bunun, dolayısıyla memlekette huzuru sağlayacak tedbirlerin partiler olarak nasıl alacağız? Toplantının mahiyeti bu. Bu toplantıda her muhterem lider çeşitli konulara temas etti. Kimimiz hâdisiye var dedik, kimimiz hâdisiye yok dedik. Sayın Bölükbaşı’da seyahatten gelmişti ve intibalarını şöyle anlattı. Arkadaşlar, siz ne dersiniz deyiniz, dedi memlekette esen hava şudur; ben şu kadar bucak, şu kadar köy, şu kadar ilçe gezdim ve henüz geldim. Benim gördüğüm, kulaklarımla işittiğim ve müşahedem odur ki, A.P.’liler her kahvede, her camiin avlusunda ve duvarının dibinde intikam alacağız diye bağırıyolar. Sayın Bölükbaşı’nın müşahedesini.. Mebuslarına niye çağlışıyorsunuz dediği zaman, mebusları, biz nasıl çalışalım, tomsonların tehdidi

altında bulunuyoruz diyorlar. Buna mukabil CHP'liler de, (*Sayın Alican'da orada idiler, demin unuttum*) CHP'liler de, biz seçimi kaybetsek de iktidardan ayrılmayız diyorlar, buyurdular. Bunun birinci kısmını lütfedip söylemediler, ikinci kısmından bahsettiler. Meselenin tavazzuh etmesi için, her birimizin bir vuzuha kavuşmamız için meseleyi olduğu gibi ifade etmek, hiçbir şey katmadan ifade etmek zaruretiyle karşı karşıyayım. Ben dedim ki, eski, müstafi Hükümetin Başbakan Yardımcısı da bunu teyit etti, buyurdular, ben dedim ki; arkadaşlar maalesef memleket CHP ne oy verenler ve vermeyenler gibi ayrı ayrı görünmektedir. Bir taraftan işte şunlar yapılacak, bunlar yapılacak diyor, ben gelirim şöyle diyorlar, böyle diyorlar, diyorsunuz, öbür taraftan da, sen bu hava ile zor iktidara gelirsin diye benim arkadaşlarımdan diyenler bulunabilir dedim. Fakat biz CHP'nin mesulleri lideri ve lider yardımcıları olarak her birimiz, hiçbir zaman seçim dışı bir mekanizma ile iktidarda kalmayı düşünen insanlar değiliz. CHP kurulduğu günden beri, çok partili hayata geçtiğimiz andan beri, acemisi olduğumuz devirler de dâhil, her zaman millet iradesinin tam ve kâmil olarak gelişmesi ve bunun memleketimizde yerleşme çabasının bayraktarlığını yapmışızdır. Biz...

SOLDAN BİR HATİP — 1946 da mı?

KEMAL SATIR (Devamla) — 1946 da dâhil küçük bey.

Bir memlekette siyaset adamları bir dâvaya inanırlar veya inanmazlar. Kendileri inandığı zaman muhitleri inanmamış bulunabilir. Aslolan, rejime inanç sahibi olan insanların vazifesi, inanmayanları inandırmak, inanmadığı halde inanır görünmemektir. Mesele bundan ibarettir. (*Ortadan alkışlar*)

Biz çok partili hayata bugünkü bilgimizle girmedik. Çok partili hayata girdiğimiz zaman vatandaşlarımızı, etrafı çitlerle örülü hücrede oy vermeye sokma imkânı mevcut değildi. Pek çok vatandaşlar, bilhassa kadınlar oy kullanmak için hücreye dahi girmez bir halde idiler, biz 1946 seçimine girdiğimiz zaman. Ama, 1946'dan sonra her an tekâmül eden, her an ileri giden ve eksiklikleri tamamlanan bir sistemin tatbikçisi olduk ve Türkiye'de 1950 senesinde, hiçbir vatandaşımızın seçim neticelerinden endişe duymasına imkân olmayan bir berraklık, samimiyet ve olgunluk içinde seçim yaptık. Eğer bir siyasi teşekkül aklında bunu bir gösteriş olarak tanzim etmeyi geçirse ve onun tatbikatçısı olsa idi demokratik rejimimiz bugünkü merhalede olmayacaktı. 1950 den sonra da birçok tatbikat oldu. Ve bunu ifade etmeyeceğim. Çünkü bizim dâvamız, gelmiş geçmiş hâdiselerin üstünü kaşıyarak kapanmak istidadında olan yaraları yenidendeşmek değil, bizim dâvamız CHP olarak, bugün içinde bulunduğumuz ortamda, memleketteki bütün siyasi vatanperver partilerle istikbale doğru gitmektir. Biz bunun çabası içinde bulunuyoruz. (*Ortadan bravo sesleri, alkışlar*) Yoksa her birimizin her hususta çeşitli sözlerimiz olacak ve birbirimizi cerh edeceğiz ve Meclis kürsüsünü fuzulen işgal etmenin bedbahtlığına mâruz kalacağız, önümüz, ileriye bakmak rejimi her türlü endişeden masun, her türlü dış tesirden azade bir halde millî iradenin tecelli etmesi imkânlarına bırakmaktır. Bunun için çalışacağız ve bunun için çalışıyoruz. Başka türlü bu dâvayı yürütmenin, başka türlü bu rejimi inkişaf ettirmenin imkânı ve ihtimali yoktur.

Birbirimize tariz etmek, birbirimizi kırmak, birbirimize haksız isnat ve iftiralarda bulunmakla neyi elde edeceğimizi bir türlü kestirmek imkânına sahip bulunmuyoruz ve biz bu yola sapmayacağız.

Çıkan arkadaşlarım CHP sinin katıldığı iktidarların hiçbir iş yapmadığından, ancak yeni Hükümetin refah Hükümeti, huzur Hükümeti olacağından bahis buyurdular. Geçmişte iş yapılmadığı noktasına arkadaşlarımla birlikte iştirak etmiyorum. Geçmişte çok iş yapıldı. Cenabı Hakka niyaz ederim ki, huzur Hükümeti olmakla ortaya çıktığını söyleyen arkadaşlarımızın katıldığı Koalisyon, beğenmedikleri CHP'nin yalnız ve diğer partilerle yaptığı koalisyonlar kadar başarılı hizmetler yapmış olsun ve böylelikle memleket daha iyi bir istikbale kavuşmuş olacaktır. Bu Hükümeti desteklemek vatan vazifesidir, buyuruyorlar. Yani bir siyasi teşekkülde, bundan evvelki Hükümeti desteklemek vatan vazifesi olmaz da bugünkü Hükümeti desteklemek vatan vazifesi olur, bu siyasi edebiyatın bir örneğine rastlanmayacak bir vecizeden başka hiçbir kıymet taşımaz.

Bize gelince: Biz Hükümeti programında ifade ettiği sosyal hakları, toprak reformunu ve birtakım millet ve memleket için verimli hizmetleri Meclise getirdiği zaman destekleyeceğiz. Ve onlarla beraber bu dâvaya hizmet etmenin zevkini tadacağız. Ama, bunun dışında haksız muamele, birtakım, şimdi müzakeresini yaptığımız hâdiseler gibi lâflara mâruz kaldığımız zaman da şüphe etmesinler kendilerinden geri kalmamanın her türlü imkânına sahibiz. (*Ortadan alkışlar*)

Şimdi, Adalet Partisinin sözcüsü arkadaşımız, burada, sanki kendi kongrelerinde konuşulmuş gibi beyanlarda bulundular. Susuz köylü, işçi, esnaf enerjik ve dinamik Adalet Partisinin faaliyeti sayesinde refaha kavuşacak,, buyurdular. Şimdi, Adalet Partisinin işçiler karşısındaki davranışını uzun uzun söylemek suretiyle vaktinizi almak istemiyorum. Ama ben, yalnız CHP olarak yaptıklarımızı söyleyeceğim. Türkiye’de bir işçi Partisi iktidarda bulunsaydı CHP’nin hakkı olan, Türk işçisinin hakkı olan sosyal maileleri getirip basamak imkânına belki de sahip olamayacaktı. Bunun dışında işçi mevzuunda değerli A.P. li sözcü arkadaşıma, acaba hangi meseleler kalıyor da işçilerin haklarının, önderliğini yapmak vasfını kendi partisine mal ediyor? Bunu bir türlü çözmek imkânına sahip olamadım. Türk köylüsüne hizmette yarış etmek, hepimizin vazifesidir. Memleketin % 80 nüfusunu taşıyan bu vatansever insanlara, Atatürk’ün “efendimiz” dediği bu insanlara hizmet yarışında bulunmak, bütün siyasi teşekküllerin elbette ki başlıca vazifelerindendir. Biz Cumhuriyet Halk Partisi olarak köylerimize su, yol, okul yapmak için seferberlik ilân ettik. Topraksız vatandaşlarımıza toprak getirmek için reform tasarısını da Yüce Meclisimize tevdi ettik. Şimdi değerli Adalet Partili arkadaşımız, grup adına da konuştuklarına göre, arkadaşlarım acaba Hükümet programda lütfederek, bizi tatmin edici beyanlarını kuvveden fiile çıkarmanın çaresini bulacaklar mıdır, yoksa kendilerini ziyarete gelen bazı toprak sahibi vatandaşlara dedikleri gibi, “nasıl olsa bu Toprak Kanunu çıkmayacak, önümüzdeki devrede de bize oy verecek olursanız, bunun encamı ancak o zaman belli olacak” mı diyecekler? Ben bu ikinci beyana inanmıyorum. Ben Adalet Partisinin buradaki sözcüsüne inanıyorum, ben Adalet

Partisinin Hükümette bulunan Genel Başkanının müştereken ilân ettikleri programlarına inanıyorum, inanmak istiyorum. Ve bu inancımın takviyesi, kuvveden fiile çıkması için uzun zamana ihtiyaç yok. Hükümet, kuruldu, vazifeye başladı, toprak reformu Yüce Meclisin emrinde. Bir geçici komisyon kuracağız, elbirliğiyle çalışacağız ve süratle bu toprak reformunu, mademki her birimiz istiyoruz, o halde geciktirmek için hiçbir sebep kalmıyor ve işte o zamandır ki arkadaşlarımın bu husustaki beyanlarının samimiliği ve Türk köylüsüne hizmet yarısında bizden geri kalmama arzuları meydana çıkacaktır. Onun dışındaki beyanlar benim için bir kıymet ifade etmez. Yarın Meclis dağılacak, toprak reformu yerinde kalacak. Ama arkadaşlarımız köylüye hizmet şampiyonluğunu beraber götüremeyecekler. Millet bunu bilmekte, görmekte ve takip etmektedir. Ama bu hizmeti programlarında ifade ettikleri gibi getirecek, çıkaracak olurlarsa işte onlar o zaman, onlar da bizim gibi Türk köylüsüne hizmet etmenin zevkini beraber taşıyacaklar ve bundan iftihar duyacaklardır. *(CHP sıralarından alkışlar)*

CHP hükümetleri, Sayın A.P. sözcüsünün sahip çıkmak istediği esnafa şimdiye kadar hiçbir partiye sahip olmayan hizmetleri yapmışlardır. Krediler mevzuunda ve küçük esnaf mevzuunda yapılan hizmetleri huzurunuzda tadad etmiyeceğim. Ama bizden daha fazla hizmet etmek suretiyle onların oylarına sahip olmayı temin edecek olurlarsa, yaptıkları hizmetten dolayı ben de kendilerine teşekkür etmek isterim.

Değerli arkadaşlarım, bir Sayın sözcü bir diğer Meclis içi meselesine temas ettiler. “Cumhuriyet Halk Partisi mahrum olduğu desteği Mecliste transfer aramak suretiyle telâfi etmeye çalıştı ve böylelikle en büyük krizin doğmasına sebep oldu.” buyurdular. Ben bu değerli arkadaşımın isnatlarını reddederim. Ve bunu kendisine yakıştıramadım. CHP gibi diğer siyasi teşekküllerimiz de, Mecliste, kendi partilerinden memnun olmayanların diğer partilere geçmelerini tabii karşılamaktadır. Ve bundan da tabii bir şey tasavvur edilemez. Hiç kimse diyebilir mi ki, şuna şu sözü verdiniz de, buna bilmem neyi yaptınız da mebus aldınız veya saflarınıza kattınız? Arkadaşlarım bunu kimse söyleyemez. Ne CHP futbol transferi gibi para ile mebus alır, ne de bu çatının altında bulumu, millet tarafından süzülerek seçilen arkadaşlarımız, kendilerini satılır bir meta olarak gösterebilir... Bu, bizzat Meclise, Meclisin bünyesine yapılmış olan iftiradan başka bir şey değildir.

Diyorlar ki; “köy kurtarıcısını bekliyor, esnaf kurtarıcısını bekliyor, memleket hamle bekliyor...” Şimdi, ben uzun uzun bahsetmeyeceğim. Yapılmış olan işlerin fiili neticelerinden 3-4 rakam söyledikten sonra huzurunuzdan ayrılacağım.

Taşkömürü istihali: 3,7 milyondan 4,2 milyona çıkmış, hu, iş yapılmamış devrede... Linyit 1,5 milyondan 4 milyona çıkmış. Ham petrol 414 bin tondan 878 bin tona, benzin 77 bin tondan 634 bin tona yükselmiş. Gazyağı onbin tondan 478 bin tona, motorin 38 bin tondan bir milyon tona, fuiloil 187 bin tondan 1,700 bin tona yükselmiş. Bunlar bu sahada. Elektrik enerjisinde 1961 den bu yana 3,011 milyon kilovat saatten 4,435 milyon kilovat saatle yükselmiştir.

Özel sektörde, aynı devre zarfında çelikte % 67, hadde mamullerinde % 26, pencere camında % 69, diğer cam vesairede % 58, oto lâstiginde % 100, pamuk iplik ve dokumasında %10, çimentoda %10 artma olmuş, bu, hiçbir şey yapılmadı deneniş devresinde.

Krediler mevzuunda; 1961 sonunda krediler 8 milyar 300 milyon lira iken 1964'de 13 milyar 300 milyon liraya yükselmiştir. Sınâî krediler 1961 de 282 milyon lira iken 1964'de 491 milyon liraya yükselmiştir. Küçük esnaf kredileri 158 milyon liradan 250 milyon liraya yükselmiştir. Zirai krediler 1 milyar 870 milyon liradan 2 milyar 858 milyon liraya yükselmiştir. Bunun karşılığında mevduat ise: 1961 de 9 milyar 418 milyon lira imiş, 1964 de 11 milyar 700 milyon liraya yükselmiştir.

Bütün bu artışlarda, Türk parası içeride ve dışarıda kıymetini muhafaza etmiş, hayat seviyesinde bariz bir yükselme, hayat standardında artmaya rağmen bir yükselme, pahalılık olmamış, CHP'nin her birinizle beraber çalıştığı yalnız, M. P. hariç, üç buçuk seneyi tecavüz eden, dört seneye yakın iktidarı devresinde memlekete bu hizmetler yapılmış; yürekten temenni ederim ki yeni kurulan koalisyon Hükümetimiz bizden sonra kurulacak olan diğer hükümetler iktidarlara, Cumhuriyet Halk Partinin devrettiği gibi fütursuz, şerefli ve hizmetli bir devreye sahip olarak devretsinler ve böylelikle milletimizin özlediği bayrak yarışı elden ele dolaşsın. Memleketimiz kısır çekişmelerden kurtularak daima ileriye, doğruya ve demokratik rejimin sarsılmaz hedefine doğru gitsin.

Hepinizi yürekten selâmlarım. *(Orta sıralardan alkışlar)*

BAŞKAN — Millet Partisi Meclis Grubu adına Sayın Bölükbaşı buyurunuz.

M. P. GRUBU ADINA OSMAN BÖLÜKBAŞI (Ankara) — Sayın Kemal Satır, iktisadi, içtimai, tarihi, siyasi, ahlâki o kadar mevzulara temas etti ki bunun hangisinden başlayacağımı kestirmekte güçlük çekiyorum. *(Gürültüler)* Müsaade buyursanız, bizim burada konuşmamızı çok gördüler, acaba buna hakları var mı? Ne sebeple buraya geldik? Altında imzamız bulunan bir koalisyon protokolünün ihtiva ettiği bir hükme Sayın İnönü taşımadığı bir mânayı, burada anlaşılan yanlış bilgiye sahip oldukları için verdiler, bunun cevabını verdik, hakkımız değil mi? Sayın İnönü, radyo mevzuunda ortaya attığımız iddialara karşılık vererek bizi itham ettiler. Buna cevap vermek hakkımız değil mi?

1964 yılında partizanlığın olmadığı hakkında kesin beyanda bulundular. Bu mevzudaki iddialar mesnetsizdir dediler. Bu iddiayı ortaya atmış bir insan sıfatıyla kendisine cevap vermemizin çok görülecek bir tarafı olduğunu sanmıyorum.

Sonra, Sayın Kemal Satır, “Siyasi hayata atılanların şu veya bu mevkie tâyin edilmemeleri için bir kaide mi var?” dediler. Bendeniz de soruyorum: Fazla maaşlı, cazip mevkilere yalnız partililerin tâyin edilmesi için demokraside bir kaide mi var?

Yozgat'ın CHP Başkanı, sevdiğim bir avukat arkadaştır. Ankara'da bir süt kurumu vardır. Yozgat'taki bir avukatın bu süt kurumu ile alâkası ve münasebetini tesis etmek için Sayın Kemal Satır kadar kuvvetli bir mantığa sahip olmak lâzım. Acaba, objektif bazı şartlar koydular, ilân ettiler imtihan yaptılar da, adaylık imkânı

elinden alınmış bulunan bu talihsiz arkadaş bu şartları haiz olduğu için mi buraya getirilmiştir? (Gülüşmeler)

MEHMET GÖKER (Kayseri) — 10 senelik Kayseri Başkanınızı noter tâyin, ettiniz..

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Yanlış kapı çaldınız Mehmet Bey. Kayseri C.K.M.P. Başkanı noter tâyin edildi ise, onu koalisyon ortaklarınızla aranızda siz halledin. Onu noter tâyin eden zat da şimdi sizin aranızdadır. Vatan selâmeti için transfer etti. (Gülüşmeler)

Arkadaşlar, yeri gelmiş iken şu transfer mevzuuna da temas edeyim. Hiç şüphe yok ki, Türk milleti asildir, ama içinde kötüler yok mudur? Parlâmentoya geldik diye içimizde hiç kötü olmadığımı iddia edecek kadar dar düşünceli mi olacağız?

Liderler toplantısına temas ettiler. Hâdiseyi de biraz olduğundan başka türlü naklettiler, evvelâ ona cevap vereceğim. O toplantıda kendilerini siyaset pazarında satışa çıkaran insanları hedef alarak söylediğim sözleri açıklayacağım. Arkadaşlar, ben bir seyahatten dönmüştüm, intihalarımı anlattım. Toplantıya gelmeden evvel Cumhurbaşkanı ile yaptığım bir görüşmeden çıkınca gazetecilere beyanat verdim. Memleketin içinde bulunduğu talihsizliği iki noktada gördüğümü açıkladım. Birisi intikam tahrikleri, diğeri de Hükümetin aczidir dedim. Sayın Kemal Satır, Adalet Partililer şöyle böyle yapıyorlar dedi Bölükbaşı diye beni sizleri -tâbiri caizse- jurnal etmekte fayda aradılar. Müsaade ederseniz...

İLHAMİ ERTEM (Edirne) — Koalisyonu yıkamazlar merak etme Bölükbaşı.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Müsaade buyurursanız Sayın Kemal Satır'a yaptığım ilk konuşmada yer alan bir cümleyi okuyacağım, bir daha böyle hatalara düşmesinler. Millet Partisini temsil edenler yukarda temas ettiğimiz zaruret ve mülâhazalarla yeni Hükümete katılırken millet önünde evvelce ifade ettikleri görüş ve kanaatlerinden hiçbirini feda etmemiş, onları mahfuz tutmuşlardır. Sizin, kim kazanırsa kazansın iktidar bizindir diyen adamlarınızın karşısında olduğum gibi onların bünyesinde de iktidara gelip intikam alacağım diyenlerin de ebediyen karşısındayım. (Alkışlar) (Böyleleri var mı sesleri) Varsa, yoksa o herkesin kendi kanaati, o kadar da ileri gitmeyin.

Arkadaşlar, Sayın Kemal Satır meseleyi biraz yanlış naklettiler. Kemal Satır dediler ki, "Kim kazanırsa kazansın iktidar Halk Partisindir diye bir propaganda yapılmaktadır. Bunun menşeyini tespit edemedik" Sonra benim yanıma geldiler, öbür taraf, iktidara gelirsek asarız, keseriz, derse, eh, bizim taraftan da sen de gelemesin diyenler bulunur, dedim, dediler. Öyle değil mi Kemal Bey? Daha evvel bunun menşeyini tâyin edemedik, tespit edemedik diye her türlü istihbarat imkânına sahip bir Hükümetin Başbakan Yardımcısı olmasına rağmen, hâlâ âcz içinde olduklarını ifade ettiler. (Orta sıralardan gürültüler) Sabırlı olunuz.

Şu siyasi transfere gelince, arkadaşlar o toplantıda dedim ki, demokrasi rejimi fazilet ve ahlâka dayanan bir rejimdir. Bir adam düşününüz ki, Ahmet Efendi A Par-

tisinin liderine, fikriyatına icraatına düşmandır, 20 sene sövmüştür, günün birinde bakıyorsunuz bir mucize vâki olmuş gibi adam kalkıp mâzisiyle birlikte her şeyini kirlettiği bir partinin liderine gidiyor, o da kıymetli hediye diye başına koyuyor. Yukarısı bu numuneyi verirse, siz aşağıdan ne bekliyorsunuz? (*Sağdan bravo sesleri*) Öyle oldu mu Kemal Bey? Kemal Bey öyle oldu mu söyle?

BAŞKAN — Karşılıklı konuşmayınız efendim.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Hayır da diyemiyor evet de... Sıkıştı. (*Gülüştürmeler*)

Her toplulukta iyi de vardır, kötü de var. Ben kanaatimi söyleyeyim, bu rejimin en talihsiz tarafı, kendisini bir mal gibi siyaset pazarında satılan birçok bedbaht insanın bu milletin siyasi hayatında rol almış olmasıdır. (*Bravo sesleri*) (*Ortadan gürültüler*).

Ne buyurdunuz beyefendi? Cesaret ve namus hissiniz varsa ayağa kalkın.

İSMAİL ERTAN (Denizli) — (*Ayağa kalkarak*) Meclis kürsüsünden bu şekilde haysiyetlerle oynayamazsınız.

BAŞKAN — Karşılıklı konuşmayınız efendim.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Cesaret ve namusun varsa kalk ayağa açık söyle.

İSMAİL ERTAN (Denizli) — Söylerim.

BAŞKAN — Sayın Ertan...

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Söylemezsin.

İSMAİL ERTAN (Denizli) — Söylerim.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Söyleyemezsin, söylersin ama alelade bir müfteri olursun.

BAŞKAN — Sayın Bölükbaşı karşılıklı konuşmayın. ("*Ortadan sen de parti değiştirdin*" sesleri)

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Ben ikbale satılmadım. Ben çile yollarını tercih ettim, anladın mı?

VEFA TANIR (Konya) — Seni kim alır ki?

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Bana değil tırnağıma kurban olursunuz ama ben o adam değilim.

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar, karşılıklı konuşmayınız. Sayın Bölükbaşı sözlerinize devam ediniz, cevap vermeyiniz.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Arkadaşlar, yeni Hükümeti teşkil eden partiler için hariçten yardım görüyorlar diyecek kadar iftira ve hayâsızlıkta ileri gidenler görüldü ve Sayın İnönü'nü tarafsız diye bahsettiği Devlet Radyosu da bu şeni iftirayı Türk Milletine memnuniyetle duyurdu. Ben lokomotif mevzuu dolay-

sıyla bu arkadaşları itham etmişim. Hayır, böyle bir şey demedim. Şurada konuşurken Bayındırlık Bakanlığına getirilen arkadaşımız için casus diye burada bağırıldı da, ondan çok alındığı anlaşılan bu arkadaşların, lokomotifle alâkalı müzakerelerin kendilerinde bıraktığı üzüntüyü bir türlü unutamadığını ifade için. “Kulaklarıma lokomotif sesi geliyor” dedim. Müsaade ederseniz Bölükbaşı, bu mesele burada müzakere edilirken, sizin de bir muhterem arkadaşınızın dâhil bulunduğu altı kişilik bir komisyonun bu işte bir suiistimal olduğuna ittifakla karar vermiştik. (*Mahkeme ne yaptı sesleri*) Müsaade buyurunuz, Demokrat Parti iktidarına mensup olan birçok insanlar beraat etmiştir. Ama birçok halkçıların ağzından “Onlar beraat etse de suçludurlar” dediklerini işitmişizdir. Bazı insanlar mahkemede beraat eder; ama milletin vicdanında ebediyen mahkûm kalır.

Burada yapılan görüşmede ne dedim, hiçbir Devlet adamının bu meseleden dolayı bir maddi menfaat temin ettiğini aklımdan geçirmiyorum. Bu kadar dürüst davrandık. Kemal Satır Bey alınmasınlar, ben hiçbir Devlet adamının bu işte maddi menfaat temin etmediğini bu kürsüden söyledim. Aklımdan bile geçmez böyle şey. Ama bu işte bir iş var, mesulleri aransın, bulunsun dedim.

Sayın Kemal Satır Bey, Osman Bölükbaşı’nın konuşmasına ehemmiyet vermem buyurdular. Karışmam kanaatlerine. Belki vazife zarureti olmasa ben de kendilerini muhatap olmayı aklımdan geçirmem.

Arkadaşlar, zaman zaman buraya geliniyor, tenkitlere cevap vermek yolu ihtiyar edilecek yerde, İnönü’nün şahsı siper yapılıyor, oraya sınıılıyor. 22 Şubatta İnönü vatani kurtarmış, cümlemiz ayakta alkışlamışız şimdi de. (*Orta sıralardan gürültüler, yalan mı, sesleri*)

Müsaade buyurun, söyletmiyorsunuz iki. Yahu insanı en iptidai cemiyetlerde bile söylettikten sonra asarlar. Siz söyletmeden asıyorsunuz. (*Soldan, sağdan alkışlar, orta sıralardan gürültüler ve “seni asmazlar korkma,” sesleri*) Beni asmaya gücünüz yetmez. Namuslu adamlara gücünüz yetmez.

Arkadaşlar İnönü burada, Alican da burada. O akşam bakan olan arkadaşlardan birçoğu burada. İnönü bir aralık Genelkurmay Başkanlığına vazife icabı gidiyordu. Kendisine has nezaketi ile döndü dedi ki, “Parti liderleri benim misafirimdir, nasıl bırakırım?” Cevabı ben verdim. Paşam, buyurun siz gidin vazife icabı, öyle mi İsmail Rüştü Aksal? O akşam tavrı hareketindeki vatanperverliği, namuskârlığı takdir ederek İsmail Rüştü Aksal’la öpüştük. Bölükbaşı dedi, ben senin hareketini çok beğendim, öyle oldu mu İsmail Rüştü Aksal? Evet diyor. Arkadaşlar, ne imiş bizim bu İnönü’ye sığınmamız? Biz Allahtan ve vicdanlarımızdan başka hiçbir şeye sığınacak insanlar değiliz. O akşam bizim orada vazifemiz var mı idi? Biz de bazılarının yaptığı gibi Altındağ mahallesinde bir hemşerinin hanımının sandığının içine girebilirdik (*gülüşmeler*) ama ne dedi Bölükbaşı; madem iki, rejim tehlikededir, böyle bir anda siyasi kuvvetleri temsil eden liderler, Hükümetin yanında bulunmalıydılar. Biz bu durumda bırakıp gitmedik. O gece gelmeyen bakanlar bile oldu. Sabaha karşı İnönü giderken bu sözü söyledi. Kendisine dönerek dedim ki; Paşam, vazife icabı siz

buyurun, gidin, vazife emrederse, nereye dersiniz, biz oraya geliriz. Yalnız, bizim sizden bir ricamız var, Paşam; eğer hiç bir ümit kalmaz ise; lütfen haber verin, top-luca Meclise gidelim gelip bizi oradan alsınlar, orada kurşuna dizsinler; Anadolu’da bir söz vardır; “Yiğit ölür, namı söylenir.” Biz ölelim, şerefimiz yaşasın.” Bu sözler daha o zaman sıcağı sıcağına 3 Mart 1962 tarihli Meclis zabıtlarının 45’nci sayfasına tarafımdan ifade edilmek suretiyle geçirilmiştir.

Arkadaşlar, her insanın bir milletin hayatında kendisine göre bir rolü vardır. Kimisinin büyük, kimisinin küçük. Ama her defasında, şu zatın sayesinde yaşıyorsunuz, havasını bu memlekete vermeye kalkışmak demokratik zihniyetten uzak olmak demektir. Biz, İnönü’nün sayesinde yaşamıyoruz. Allah’ın sayesinde yaşıyoruz, namuskâr hüviyetimizin sayesinde yaşıyoruz. *(Soldan ve sağdan, alkışlar)*

Sayın Kemal Satır, istemediğim bir muhasebeyi yaptırmaya beni mecbur etti ama fazla ileri gitmeyeceğim, kusura bakmasınlar, 1946’daki parti müfettişliğine kadar gitmeyeceğim.

KEMAL SATIR (Elâzığ) — Git, git, cevabını alacaksın.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Arkadaşlar, 1946 da demokratik hayata başladığımız zaman, çok acemiymişiz, ondan dolayı bazı şeyler olmuş, vatandaşları hücreye sokmak mümkün değilmiş... Arkadaşlar, ben hatırlarım, zannedirim Demokrat Parti 1948 de idi, ara seçimler dolayısıyla Seçim Kanununda değişiklikler istedi. Hücrede rey verilmesini, alenen tasnif edilmesini istedi. O zaman bir muhterem Halk Partili milletvekili kürsüye çıktı, demogojinin en güzel örneğini vererek Türk Milleti dolaba girmez dedi. *(Gülüştürmeler)* Yalnız Kemal Satır Bey diyebilir ki, 1946’dan 1950’ye kadar işlemediğimiz günah kalmadı, 1950 de işlemek cesaretini bulamadık; bağışlayın. Arkadaşlar, müsaade buyurursanız gizli rey, aleni tasnif esas-ı dünyada cari iken bu memleketi idare edecek âlimlerin, fazılların, Devlet adamlarının kendi kadrolarında bulunduğunu yıllardan beri iddia eden CHP acaba bu esastan haberdar değil mi idi. Bunu kabul etmemenin doğuracağı mahzurları bilmiyor mu idi? Demokrasi nizamı, fazilet ve ahlâka dayanır. 1946 yılından itibaren yeni kurulan nizamın temeline C.H.P.’nin neler koyduğunu saymak istemiyorum. Milletin hafızasına tescil edilmiştir.

ABDÜSAMET KUZUCU (Konya) — Beraat ettiklerini de söyle.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Tamam, 1946 da adam öldürmüş 1950 de öldürmemiş, berat istiyor. *(Gülüştürmeler)* Ne ise açmayalım onları, bu kadarı kâfi.

Biz, oyuncak bulan bir çocuğun hevesi içerisinde imişiz... Yok, arkadaşlar, herkes üzerine aldığı mesuliyetin ağırlığını hissediyor, aman, şu memleket huzur içerisinde seçime gitsin, çabası içerisinde. Ama biz bu cevapları vermeye mecbur edildik. Yazılı konuşmamda arkadaşlar, kimseyi tahrik eden bir şey var mıydı? O kadar namuskâraneydi ki, İnönü Hükümetinin Sovyet Rusya ile Türkiye’nin münasebetlerini düzeltmek için giriştiği teşebbüsleri bir iftira mevzuu haline getirenlerin karşısına, seyahatinde her gittiğim yerde çıkmış, ayıptır, demişim. Bunu bu kürsüden biraz evvel ifade ettim. Bu kadar iyi niyet taşıyan insanları tahrik edip

onlara taarruz edip de cevap vermeye zorlayanlar neticenin mesuliyetini kendilerinde arasınlar.

Ha... Bir de akşam radyodan verileceği için giderayak bir propaganda nutku söylediler.

KEMAL SATIR (Elâzığ) — Biz sabit kaleyiz. Gitmeyiz, merak etmeyin,

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Yani iktidardan mı gitmezsiniz?

KEMAL SATIR (Elâzığ) — Hayır Meclisten ve demokratik rejimden bahsediyorum.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Canım, ayrı dâva. Ben bir şey söylemedim. Yani Hükümetten ayrıldığınız sırada dedik. Ne ise... Köylünün aşırı dostu olarak toprak kanunu mevzuu üzerinde durdular. Müsade buyurursanız bu mevzuda ne düşündüğümü bir, iki satırlık bir metinden okuyayım. (*Ortadan, sen propaganda yapıyorsun, sesleri*) Hayır, propaganda yapmıyorum, yapanlara cevap veriyorum. Ben şunu yapacağım, bunu yapacağım diye bir övünmede bulunamayacağım. Yalnız övününenlerin ne olduğunu millete hatırlatacağım. (*Ortadan, program üzerinde konuş, sesleri*) E, birader Hükümet programı diyorsunuz, rakamları verdi, şunu, şunu yaptık, dedi. Bu Hükümet programı ile alâkalı mı idi? Yani siz de bilirsiniz bunun böyle olmadığını ama söylersiniz. Gayet tabîi, katıldığımız bir Hükümete, onun kanaatlerine haksız tecavüzler vâki olduğu zaman bunun karşısına çıkmak bizim en tabîi vazifemizdir. (*CHP sıralarından; "Bırak da Hükümet kendini savunsun." sesleri*)

Hükümet de çıkar, biz de çıkarız. Takdirimizi siz tâyin edemezsiniz.

Toprak Kanunu mevzuunu ele alalım. Arkadaşlar, Toprak Kanununu, Sayın İnönü'nün millî şef olarak bulunduğu bir zamanda bizzat öncülüğü ile ele alınmıştır, (*CHP sıralarından "Sözünü dinletebildi mi?" sesleri*) Sözü geçerdi, karşısına çıkacak hiçbir şey yoktu. Yıllarca iktidarda kalmışlardır. Bu mevzuu halletmişler midir? Hayır, arkadaşlar, bir gösteriştten öteye gidememiştir. Gösteriştten öteye gidememiştir. Hükümet programlarına koymuşlar, üçbuçuk sene bu kanun tasarısını Meclisin huzuruna getirmek imkânını her ne hikmetse bulamamışlar, seçim sathı mailine girdiğimiz bir sırada, köylünün aşırı dostu, onun ıstırabı için gönlü kan ağlayan adamlar edasıyla buraya bir tasarı getirmişler. (*Soldan ve sağlan, alkışlar*) Çıkarıp tatbik mi edecekler? Hayır. Propagandasını yapacaklar. (*Orta sıralardan, şiddetli gürültüler ve anlaşılamayan müdahaleler.*)

VEFA TANIR (Konya) — Partiler Kanunu var, gündemde bekliyor, çıkmıyor, dedi...

BAŞKAN — Sayın Tanır, müdahale etmeyiniz oturduğunuz yerden, efendim.

VEFA TANIR (Konya) — Cevap veriyoruz.

BAŞKAN — Efendim, cevap vermek size düşmez efendim. Kendi sözünü söylüyor. Söz alırsınız, cevap verirsiniz. Müsaade buyurun. Başka türlü müzakere nasıl idare edilir? Buyurun efendim.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Benim bildiğim, Cumhuriyet Halk Partisi devrinde, köylü efendimizdir, dendi ama köylü maalesef bir köle hayatı yaşadı, öyle bir hayata mahkûm edildi. Yok, prensibi söylenmiş, tatbikatı olmamış. Köylü şimdi öyle bir haleti ruhiye içinde ki, Cumhuriyet Halk Partisi bahis mevzuu oldu mu gölge etme başka ihsan istemem diyor. (*Gülüşmeler*) Mesuliyeti olmayan insanların Devlet idaresinde rol oynamasını doğru bulmuyorlarmış. Böyle bir rol yok. Nasıl İnönü'yü çağırıp istişare ediyorsa Başvekil, Koalisyona dâhil parti liderlerini de Hükümetin ve grupların ahenkli çalışmasını sağlamak üzere çağırıp onlarla istişare ediyor. Bu komitenin hiçbir yetkisi yoktur. Bu komitenin azaları, Başvekil hariç, bir toplantıyı temin etmek kudretine sahip değildirler. Hiçbir yetkisi yoktur.

CİHAD BABAN (İstanbul) — Komite süzgeçten geçiriyor.

BAŞKAN — Sayın Bakan...

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Evet, evet... Hiçbir yetkisi yoktur, o sizin makalelerinizin izafe ettiği hayali bir yetkidir. (*Gülüşmeler*) Hiçbir yetkisi yoktur. Komite süzgeçten geçirmiyor, Hükümet içinde partizanca hareketleri önlemek için, Hükümet kendi bünyesinden dört bakanı, bazı meselelerin karara bağlanması için vazifelendirmiştir. O kadar. (*Ortadan, gürültüler*)

BAŞKAN — Siz devam edin efendim. Cevap vermeyin.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Neyse, size dokunan komite değil dostlarım, evlât acısı gibi yüreğinize çöktü iktidardan gitmek. (*Soldan ve sağdan, şiddetli alkışlar*)

Sayın Kemal Satır, bizim Hükümete parti olarak girmemizi, oyuncak bulmuş bir çocuğun sevinciyle mukayese ettiler. Yeri gelmişken bir şey anlatayım:

Bir zamanlar, Halk Partili bir eski bakanın evinde o devrin mühim simalarından biriyle karşılaşmıştık. Bir toplantı vardı. Ev sahibi olan zat, bana bir koltuk ikram etti, buyurun Osman Bey, dedi. O mühim zat da nezaketen ayağa kalkmıştı. Dedim ki, bize sandalye yeter, koltukta beyefendi otursun. (*Kim kim, sesleri*) Ben, beyefendi diyorum, siz anlırsınız. O zaman dedi ki, o zat, o koltukta hiç oturmayanlar oturmak ister, dedi. Benim verdiğim cevap şu oldu: Bu koltukta oturmayanlar için koltuğun cazibesi ve tadı sadece bir tahayyül mevzuudur. Bulup da kaybedenler için evlât acısıdır. Siz oturun, dedim. (*Gülüşmeler*) Biz daha böyle bir tadı tatmadık Kemal Bey. (*Sana nasip olacak, sesleri*) Ne ise, millet namına kararı verdi birisi, nasip olmayacak diyor. Yalnız ben size söyleyeyim, Türkiye'de demokratik rejim yaşmalıdır, yaşayacaktır. Başına bir kaza gelmezse, Cumhuriyet Halk Partisi için iktidar devri bana öyle geliyor ki, uzun yıllar için kapanmıştır. (*Sağdan, soldan alkışlar*) (*Ortadan, gürültüler*)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, sükûneti muhafaza etmenizi rica ediyorum.

İki tahrir gelmiştir. Birisi, vaktin geciktiği sebebi ile müzakerelerin yarına tehirini istemektedir.

Diğeri ise; söz almış olan milletvekili arkadaşların hepsine konuşma fırsatı verebilmek için bu milletvekillerinin konuşmalarının on dakika ile tahdit edilmesini istemektedir.

Evvelâ, görüşmelerin yarına bırakılmasına dair olan takriri okutup oylarınıza sunacağım.

Millet Meclisi Başkanlığına

Hükümet programı üzerinde grup sözcülerinin konuşmaları devam etmektedir. Program üzerinde henüz milletvekilleri konuşmamışlardır. Bu arada vakit bir hayli ilerlemiştir. Bu itibarla program üzerindeki müzakerelerin yarınki Salı günü saat 15.00'e bırakılmasını arz ve teklif ederim.

(Bursa) Sadrettin Çanga

BAŞKAN — Takriri oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Müsaade buyurun arkadaşlar kâtip arkadaşlar tereddüde düştüler. Müzakerelerin yarın Saat 15'e bırakılması hakkındaki takriri kabul edenler... *(Saat 10 olsun, sesleri)*

Takririn, öyle ben kendi kendime takriri değiştirmem.

SADRETTİN ÇANGA (Bursa) — Takririmi yarın saat 10 olarak düzeltiyorum.

BAŞKAN — 10 olarak düzeltiyor musunuz?

SADRETTİN ÇANGA (Bursa) — Evet, efendim.

BAŞKAN — Takrir şu şekilde tadil edilmiştir. Yarın saat 15'e değil, saat 10'a bırakılması istenmektedir.

Takriri bu şekilde oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Yarın saat 10'da toplanılmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati: 19.55

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
Dönem 1 Cilt 37 Birleşim 67
Sayfa 48-105
02.03.1965 Salı

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — *Fuad Sirmen*

KÂTİPLER: *Nevzat Şener (Amasya)*

Nurettin Akyurt (Malatya)

Açılma saati: 10.00

Başbakan Suad Hayri Ürgüplü tarafından teşkil olunan Bakanlar Kurulu programının görüşülmesi (devam)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, şahısları adına söz istemiş arkadaşların konuşma müddetlerinin tahdidine dair iki önerge verilmiştir. Biri, bu konuşmaların 10 dakika olarak, diğeri de 15 dakika olarak tahdidini istemektedir. Takrirleri okutuyorum.

Millet Meclisi Başkanlığına

Hükümet programı üzerinde konuşmak isteyen Sayın üyelerin çokluğu karşısında:

Her üyenin konuşmasını temin bakımından, konuşmaların (grup sözcüleri hariç) 10 dakika olarak tespit olunmasının karara bağlanmasını arz ve teklif ederiz.

Manisa

Süleyman Çağlar

Giresun

İ. Etem Kılıçoğlu

Sayın Başkanlığa Hükümet programı hakkında söz alan arkadaşların hepsinin konuşmalarını sağlamak amacıyla, konuşmaların (15) er dakikaya inhisar ettirilmesini arz ve teklif ederiz.

Uşak

Ahmet Tahtakılıç

Ankara

Nihat Berkkan

BAŞKAN — Takrir aleyhinde söz mü istiyorsunuz?

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Evet

BAŞKAN — Buyurun efendim.

AHMET TAHTAKILIÇ (Uşak) — Efendim, ben takririmi geri adıyorum, tahdide karşıyım.

BAŞKAN — Diğer imza sahibi de alıyor mu efendim? Alıyorsa takriri geri veriyim. (“Nihat Berkkan yok” sesleri)

Buyurun Sayın Ülker.

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Muhterem arkadaşlarım; Hükümet programı gibi önemli bir vesikanın müzakeresi sırasında, yanılmıyorsam, iktidar kanadından gelmiş olan bu konuşmaları kısıtlayıcı takrirden dolayı evvelâ üzüntülerimi belirtmek isterim.

SOLDAN BİR MİLLETVEKİLİ — Bundan evvel olmuyor muydu?

REŞİT ÜLKER (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, çünkü müzakereler sırasında, müzakere esas mecrasının dışına taşmış, Hükümet programı âdeta kenara itilmiş bir vaziyette bırakılmıştır. Bu sebeple T.B.M. Meclisi üyelerinin program üzerinde rahatça tenkitlerine imkân vermek, zannederim iktidarların daima yararına olmuştur. Hele, daha kürsüye çıkan hatiplerin ne konuştukları, nasıl bir istikamete gittikleri ve program üzerindeki müzakereden dolayı Meclise doyunluk gelip gelmediği anlaşılmadığı bir sırada bu takririn verilmesi, şu anda yerinde değildir. Onun için reddini rica ediyorum. Mümkünse, arkadaşım da bu takriri geri alırsa, çok doğru bir hareket yapmış olur, saygılarımla.

BAŞKAN — Sayın Alican, takrir hakkında mı söz istediniz?

EKREM ALİCAN (Sakarya) — Esas hakkında efendim.

BAŞKAN — Peki efendim. Buyurun Sayın İlhami Ertem, lehinde.

İLHAMİ ERTEM (Edirne) — Muhterem arkadaşlarım, müddetin tahdid-i hiçbir vakit fikirlerin sınırlandırılması demek değildir. Hepimiz sıra almaktaki güçlükleri biliyoruz. Bu tahdidin büyük faydası vardır. O da çok adette milletvekilinin görüşlerini aksettirmesine imkân verecektir. Malûm olduğu üzere, grupların konuşmalarından milletvekillerine sıra gelmemektedir. Yine durum onu göstermektedir ki, gruplar bugün de konuşmaya devam edeceklerdir. Bu görüşmeler de ilânihaye uzayamayacağına göre, bir yeterlik önergesiyle ister istemez kesilmesi zaruri olacaktır. Bu durum karşısında, önceden sıra almış birkaç arkadaş konuşma imkânını bulup fikirlerini serd edecek, geri kalan milletvekilleri görüşlerini Yüksek Heyete arz edilmeyeceklerdir. Binaenaleyh, müddetle sınırlandırma daha çok milletvekilinin görüşlerini aksettirmek ve muhtelif cephelerde programın tahliline imkân vermek bakımından gayet yerinde bir durumdur. Bu, asla fikirlerin sınırlandırılması değil, bilâkis gerek Büyük Millet Meclisine, gerekse Türk Milletine karşı muhtelif görüşlerden, muhtelif açılardan Hükümet programının tahliline imkân verecektir. Kabulünde bu bakımdan büyük fayda vardır. Kabulünü istirham ederim. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Kılıçoğlu lehinde değil mi efendim?

İ. ETEM KILIÇOĞLU (Giresun) — Evet efendim, lehinde.

BAŞKAN — Buyurun.

İ. ETEM KILIÇOĞLU (Giresun) — Muhterem arkadaşlarım, takririmiz, Sayın Ülker'in düşüncelerine uygun istikamette verilmiş bir takrir değildir. Maksudı-

mız; bütün arkadaşlara konuşma imkânı vermektir. Mecliste çok zaman altı arkadaş konuştuktan sonra kifayet takriri verilmekte ve böylece diğer arkadaşların fikir serd etmesine imkân kalmamaktadır. Biz, ta işin başlangıcından bütün arkadaşlara konuşma imkânı vermek bakımından 10 dakikalık müddet içinde arkadaşlarımızın muayyen noktalardan görüşlerini ifade edebileceği kanaati içerisindeyiz. Ama ısrar etmiyoruz 10 dakika olsun diye, 15 dakika da olabilir, fakat, ilk konuşan arkadaşlarımız yarım saat, bir saat konuşur da, altı arkadaştan sonra kifayet verilirse, asıl tahdit, konuşma imkânı vermemek o zaman mevzubahis olabilir. Kırka yakın arkadaşımız söz almıştır, her birinin konuşabilmesini temin bakımından 10 dakika, eğer başka bir arkadaşımız 15 dakika olmasını isterse, ona da iltihak edebiliriz ve böylece herkesin konuşma imkânının sağlanacağı kanaatindeyiz. Onun için takrimizin lehinde oy kullanmanızı istirham ederim.

BAŞKAN — Sayın Kılıçoğlu öteki takrire iltihak ediyorsunuz. Sayın Süleyman Çağlar da bu görüşe iştirak ediyor mu?

SÜLEYMAN ÇAĞLAR (Manisa) — Hayır efendim.

BAŞKAN — Etmiyorsunuz. Buyurun Sayın Tahtakılıç.

AHMET TAHTAKILIÇ (Uşak) — Arkadaşlar, şahsan Parlâmento görüşmelerinin tahdidine taraftar bir milletvekili değilim. Yalnız, bu sabah hayatımda başıma gelmeyen bir şey geldi. Kendisine çok hürmetim olan ve ciddiyetine çok itimadım olan Şefik İnân arkadaşım “Zaman 10 dakika ile tahdit ediyor, 15 dakikaya hiç olmazsa çıkaralım” dedi. Ben, tahdide taraftar değilim dedim. Eskişehir Milletvekili Asbuzoğlu da vardı. Madem ki, tahdit 10 dakika olacaktır, hiç olmazsa biraz daha konuşulsun diye 15 dakikayı imza ettim.

Arkadaşlar, Parlâmentoların varlığını teşkil eden karşılıklı fikirlerin söylenmesine imkân verilmesi felsefesidir. O halde zamanımız da bol bol vardır. Yalnız temenni ederim ki; bütün arkadaşlarımız program çerçevesi içinde fikirlerini söylerler, aydınlanmış oluruz. Hattâ Hükümetin, yalnız parti grup sözcülerinin değil, milletvekillerinin de düşüncesini öğrenmek bakımından vazifeye başlarken aydınlık içinde bulunur. O halde tahdit yanlış bir noktadır. Müsaade ederseniz bir örnek vereyim. Bu Parlâmentoda parti sözcüleri konuşuyor, milletvekillerine sıra bile gelmiyor. Milletvekillerinin konuşma ananesi yıkıldı. Bu böyle cereyan ediyor. Şimdi yine parti sözcüleri karşılıklı konuşacaklar, milletvekilleri seyirci kalacaklar. Tahdidin de aleyhindeyim, grup sözcülerine mütemadiyen söz verilmesinin de aleyhindeyim. Bunu tasrih ediyorum.

BAŞKAN — Takririn leh ve aleyhinde ikişer arkadaş konuştu, takriri okutup oyunuza sunacağım. (“15 dakikayı kabul ediyor” sesleri)

Evvelâ on dakikayı okutmaya mecburum efendim. Reddederseniz sonra 15 dakikalık olan teklifi okutup oylarınıza sunarım.

(Manisa Milletvekili Süleyman Çağlar ve Giresun Milletvekili İ. Etem Kılıçoğlu’nun önergesi tekrar okundu)

BAŞKAN — Takriri oyunuz sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Takrir reddedilmiştir efendim.

15 dakika ile takyidini isteyen takriri okutuyorum.

(*Uşak Milletvekili Ahmet Tahtakılıç ve Ankara Milletvekili Nihat Berkkan'ın önergesi tekrar okundu*)

COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Grup sözcüleri hariç

BAŞKAN — Öyle karar alınmıştı zaten efendim.

Takriri oyunuz sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir. Şahısları adına konuşan arkadaşlarımız 15 dakika ile takyid edilmiştir. Yeni Türkiye Partisi grubu adına Sayın Alican buyurunuz.

Y.T.P. GRUBU ADINA EKREM ALİCAN (Sakarya) — Aziz arkadaşlarım, çünkü müzakereler sırasında Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubu adına yapılan konuşmalarda, bütçe müzakereleri vesilesiyle burada Beş Yıllık Plân ve toprak reformu konusunda ifade ettiğimiz bazı görüşlerle, Hükümet Programında ifadesini bulan görüşler arasında ne şekilde bağlantı kurulabildiği, Hükümeti kurmuş olan partilerin o zaman ifade ettiği görüşlerle Hükümet Programına geçirilmiş olan esasların ne şekilde telif olunabilecekleri hususu CHP Meclis Grubunun merakını mucip olmuş. Bu itibarla bendeniz Y.T.P. Meclis Grubu adına bu mevzulardaki görüşlerimizin açıklanmasında fayda mülâhaza ettim. Huzurunuza bu maksatla geldim ve bu konulardaki görüşlerimizi kısaca izaha çalışacağım.

1965 bütçe müzakereleri yapılırken Yeni Türkiye Partisi Meclis Grubu adına Beş Yıllık Plân üzerindeki görüşlerimizi açıkça ifade etmiş, plânın sonuçlarının tatmin edici olmadığını, plânda ıslahat yapılması gerektiğini, plânın uygulanması bakımından çok ciddi tedbirlere ihtiyaç bulunduğunu; bu itibarla, o zamanki Hükümetin bu neticeleri sağlayıcı tedbirler almasının mutlaka zaruret olduğunu ifade etmiştik: CHP Meclis Grubunun Sayın Sözcüsü çünkü konuşması sırasında bizim plân mevzuundaki görüşlerimizi beğenmediğini, “Beş Yıllık Planın muvaffak olmadığı hususunda söylenen sözlerin hiçbir ilmi ve iktisadi değeri yoktur,” demek suretiyle ifade ettiler. Ben de diyorum ki, Beş Yıllık Plânın sonuçlarının tatmin edici olduğu yolundaki beyanların hiçbir ilmi, hiçbir iktisadi değeri yoktur. O halele iki taraf bunu söyleyecek olursa, sonuçları tetkik ederiz, sonuçlar hakikaten tatmin edici ise, o zaman tatmin edici değildir, diyen haksız olur; sonuçlar tatmin edici değilse o zaman da sonuçlar tatmin edici değildir diyen haklı olur.

KADRİ ÖZEK (İzmir) — Şartlara göre değişir..

Y.T.P. GRUBU ADINA EKREM ALİCAN (Devamla) — O sizin bahsettiğiniz şartları uzun uzun tahlil ettim. Benim geçen defaki konuşmamı okuyun, hepsini öğrenirsiniz, merak etmeyin.

Sayın C.M.P. Genel Başkanı dün buyurdular ki, 1963 programı, 1961 fiyatları ile yüzde 7,4 nispetinde bir kalkınma hızı sağlamıştır. 1964 programı cari fiyatlarla %6 ya yakın bir hız sağlamıştır.

KEMAL SATIR (Elazığ) — Yüzde 4,5 da var.

Y.T.P. GKUPU ADINA EKREM ALİCAN (Sakarya) — Bu iki rakam arasında çok büyük bir fark vardır. Sayın Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanının yüzde 6 ya yakın hız sağlamıştır dediği ve bunları da cari fiyatlarla diye arkasından vuzuha kavuşturduğu zaman, orada kalkınma hızının buyurdıkları gibi, 1961 faktör fiyatlarıyla, hattâ % 4,5 la değil, % 3 e yakın bir nispet olduğu ortaya çıkar. %3 e yakın bir kalkınma hızı; sabit fiyatlarla, 1961 fiyatlarıyla, Türkiye’imizde sadece nüfus artışına tekabül edebilir. Bunun dışında Türkiye’de vatandaşın hayat standardını yükseltici istikamette hiçbir sonuç alınmadığı mânasını kendiliğinden tazammun eder. Ben bütçe konuşması dolayısıyla açık açık bu hususları izah etmiştim, böyle bir neticeye biz, tatmin edici sonuçtur, diyemiyoruz. Siz demek ki, çok aza kanaat ediyorsunuz, tatmin edici diyorsunuz. Aramızdaki farklılık buradan doğmaktadır. Tatmin edici değildir. Mutlaka bu nispetin üzerinde, çok üzerinde bir netice almak mecburiyetindeyiz. Plânlı kalkınma fikri ile bu netice kabili telif olamaz.

Sayın arkadaşlar, Sayın CHP sinin sözcü lideri biz bir kalkınma hızı, bir nispet sağlıyoruz, demek istemektedirler. Plânsız da plânlı da ekonomiyi kendi haline terk etsek de etmesek de, sosyal hayatın tabii bir sonucu olarak bir muayyen ilerleme sağlanır. İktisadi kalkınma politikasından maksat; memleketin, milletin imkânlarını en iyi şekilde toparlayabilmek ve bu imkânları yatırım politikasıyla ve ekonominin diğer dallarındaki faaliyetlerle memlekete en iyi, en tatmin edici sonuçları sağlayacak şekilde kullanabilmektir. Biz. “bu plânla bu netice sağlanamamaktadır.” diyoruz, bu nispetleri önünüze getiriyoruz ve bu itibarla plânda ıslahata ihtiyacı vardır, plân uygulamasında, mutlaka, o konuşmamızda bütün teferruatını izah ettiğimiz gibi, daha enerjik tedbirlere lüzum vardır, diyoruz.

Aziz arkadaşlarım, 1950 ile 1960 arasındaki iktisadi politikayı hep beraber tenkit ettik. Plânsız ekonomidir dedik, plânsız yatırım politikasıdır dedik, enflasyona dayanmıştır dedik, hep beraber tenkit ettik. Ben bir mukayese yaptım. Rakamları kendim tespit ederek değil, Devlet Plânlama teşkilâtının tespit ettiği rakamları ele alarak bir mukayese yaptım.

1950-1960 yılları arasındaki 10 yıllık devrede 1961 faktör fiyatlarıyla yıllık vasati kalkınma hızı %6 nın biraz üstünde. Bu sabit fiyatlarla 10 yıllık vasati halinde yüzde 6 nın biraz üstünde. Şimdi Sayın CHP Meclis Grubunun mantığı ile hareket edersek, bu neticeyi fevkalâde tatmin edici bir netice olarak kabul etmek mecburiyetindeyiz. Çünkü arkadaşlarımız derler ki, plânın bir yılı başarılı olabilir, ikinci yılı başarısız olabilir, üçüncü yılı tekrar başarılı olabilir, dördüncü yılı başarısız olabilir... Yıllık neticelere bakarken, plân üzerinde ıslahat fikri, sureti katiyetle üzerinde durulacak bir fikir değildir. 5 Yıllık, neticelere bakacaksınız, o neticeler tatmin edici ise takip edilen politika tatmin edicidir, plân muvaffak plândır. Binaenaleyh uzun vadeli neticeler dikkate alınmak gerekir. O halde, biz 1951 den başlayarak her yıl o devrin ekonomik politikasını tenkit ettik, her yıl daha kötüye gidiyoruz, dedik. Bu on yılın vasatisine bakıyoruz. Bizim aldığımız neticelerden çok daha iyi. O zaman arkadaşlar, bu mantıkla, sizin mantığınızla hareket edecek olursak, tenkit ettiği-

miz devri, kendi devrimizden daha ziyade daha ileri bir devirmiş gibi kabul etmek zorunluluğunda kalırız.

O itibarla ben fikrimde ısrar ediyorum. Plânın ıslaha muhtaç olduğu hususu artık sabittir, plânın üzerinde ıslahat yapmak lâzım gelir. Plânın uygulaması bakımından üzerinde durduğumuz fikirler dikkate alınmak icabeder ve bu fikirlere göre de yatırım politikamızı tanzim etmemiz gerekir. O halde Yeni Türkiye Partisi Hükûmete girerken bu fikirler üzerinde acaba durmadı mı? Muhterem Cumhuriyet Halk Partisinin Sayın Lideri bu mevzuda da, durmadığı intibainı yaratan bazı beyanlarda bulundular. Böyle bir vaziyet mevcut değildir, arkadaşlar. Biz, Yeni Hükümet her ne kadar 7,5-8 aylık bir Hükümet olmakla beraber programı hazırlanırken, bu mevzulardaki görüşlerimizin de, Hükümet politikası bakımından itibar bulmasına önem verdik. Bir defa 1965 programı tatbik edilecektir. Neden? 1965 programı, 1964 de ikmal edilmiş, hazırlıkları tekemmül etmiş, 1965 başından itibaren tatbika konulmuş. Elbet bu programı aksatmadan yürütmek bir zarurettir. Bu program üzerinde ıslahat yapacağız, diye Türk Milletine 1965 yılını kaybettirenleyiz, sureti katiiyetle bunun üzerinde duramayız.

1965 programı 1964 teki uygulama aksaklıklarını giderici tedbirlerin alınması kaydıyla elbette tatbik olunacaktır. Koalisyon partileri bu mevzuda tam bir mutabakata varmışlardır. Bundan Sayın eski iktidar partisinin de memnun olduğunu görmek bizi memnun etmektedir. Bundan sonraki İkinci Beş Yıllık Plân mevzuunda da, bu Hükümet devrinde çalışmalar yapılacaktır. Bu çalışmalar neye istinat etmelidir? Hükümet programı bu mevzuda bizim görüşlerimize de yer verileceğini ifade etmiş bulunmaktadır. Diyor ki Hükümet programı, geçmiş devrin tecrübelerinden de ilham alınmak suretiyle yeni Beş Yıllık Plânın hazırlık çalışmalarına devam olunacaktır. Yeni Hükümet bundan banka ne yapabilirdi 7,5-8 aylık devre içinde? Ancak bunu yapabilirdi. Biz de bu Hükümete iştirak etmiş bir grup olarak görüşlerimize itibar edilmesi bakımından, ancak bu kadarım isteyebilirdik ve bunu sağlamış bulunmaktayız. Hattâ Hükümet, “hazırlıklarına başlanmış olan ikinci 5 Yıllık Kalkınma Plânının, geçirdiğimiz tecrübelerden de faydalanarak zamanında tamamlanmasını sağlayacağız. Plânın hazırlanmasında üniversitelerin, resmî ve özel kuruluşların tecrübe ve bilgisini bir araya getiren özel ihtisas komisyonları çalışmalarına önem vermek kararındayız.” demektedir. Tamamıyla bu ifadelerle biz görüşlerimizin Hükümet programında yer bulduğu kanaatindeyiz. Onun için Sayın CHP Meclis Grubunun 1965 bütçesi vesilesiyle burada ifade ettiğimiz hususların yeni Hükümet kurulurken dikkate alınmadıkları, şeklinde bir tereddüde kapılmalarına ve bizim nâmımıza endişe duymalarına ihtiyaç olmadığını ifade etmek isterim.

Şimdi, bizim bir de plân konusunda, plânın ayrı bir bakanlık marifetiyle yürütülmesi fikrimiz vardır. Bu fikrimizde de müşiriz. Tabiatıyla dört parti Meclis Grubundan müteşekkil bir karma Hükümette her partinin her fikri kati şekilde derhal tatbik sahası bulamaz, biz bu fikrimizi merkezi Hükümet teşkilâtının reorganizasyonu fikri ile birlikte savunmaktayız. İdari reform fikri, yeni Hükümet programının temel ilkelerinden biridir. İdari reform fikrini gerek dört parti koalis-

yon protokolüne ve gerekse Hükümet programına geçirmiş bulunmaktayız. Geçmiş yıllarda idari reform bakımından meydana gelmiş olan gecikmeleri mutlaka yeni Hükümetin kapatması lüzumuna inanmaktayız ve bu mevzuda mutabakata varmış bulunuyoruz Binaenaleyh merkezi Hükümet teşkilâtının reorganizasyonu fikri içinde bizim plânın bir ayrı bakanlık halinde yürütülmesi fikrimiz de mütehasşis heyetlerce elbette tetkik konusu yapılacaktır.

Aziz arkadaşlarım, bu mevzuda bu plânın millî gelir rakamları olarak Sayın İnönü bir iki rakam verdi. Bu rakamların sıhhatinden şüphem var, bu rakamları kendilerine kimler verdi bilmiyorum, ama bir sıhhatsız tarafı var gibi gelir bana.

Şimdi dün, 1964 yılının 1961 fiyatlarıyla gayrisâfi millî hâsıla rakamını 60 milyar 400 milyon lira olarak telâffuz ettiler gibi geliyor bana. Bugün Ulus'a baktım, bu rakam 64 milyar olarak gösteriliyor, 1964 yılı için. Eğer benim dün işittiğim rakam ise, o rakam dahi sabit fiyatlarla isabetli rakam değildir. Ulus'un yazdığı gibi 64 milyar ise büsbütün hakikatle ilgisi, alâkası olmayan rakamdır. 1964 yılında, 1963 yılının 55 milyar 990 milyon liralık gayrisâfi millî hâsılanın 60,4 milyar lira, yani 60 milyar 400 milyon liraya yükselebilmesi için 1964 yılında sabit fiyatlarla %7 nin üstünde bir kalkınma hızının sağlanmış olması icap eder. Bu itibarla verdikleri rakam gerçeğe uymamaktadır, zabıtlara yanlış geçmiştir. Tavsiye ederim düzeltsinler. *(Soldan alkışlar)*

KEMAL SATIR (Elâzığ) — Doğrusu ne?

Y.T.P. GRUBU ADINA EKREM ALİCAN (Devamla) — Doğrusu... Ben bütçe konuşmamda tahmin etmiştim, 58 milyar civarındadır, okursanız orada vardır, orada çok sıhhatli rakamlar varlım, tavsiye ederim. *(Gülüşmeler)*

Efendim, şimdi bu toprak reformu mevzuundaki tasarı üzerinde muhalefet liderinin temennileri oldu. Onlara da kısaca temas etmek isterim.

Sayın İnönü, yeni Hükümetin ve Karma Hükümeti teşkil eden partilerin Toprak reformu kanunu üzerindeki görüşlerinde sağlanan ilerleme dolayısıyla bir ideallerinin tahakkuk yoluna girdiğinin bahtiyarlığını ifade etmektedirler. Müsaade ederseniz bu bahtiyarlığa temas edeceğim. *(Gülüşmeler)*

Şimdi, toprak reformu konusunda bizim Karma Hükümet zamanında hazırlanan tasarı, kendilerinin 13.01.1965 tarihinde Meclise intikal ettirdikleri tasarı... Merak ettim, biz Hükümetten 1963 yılı sonunda ayrıldık. Biz ayrıldıktan sonra Sayın İnönü gruplarında bir konuşma yaptı. 16.12.1963 tarihli...

KEMAL SATIR (Elâzığ) — O zaman Hükümette idiniz.

Y.T.P. GRUBU ADINA EKREM ALİCAN (Devamla) — Geçici Hükümette idik, hani sizin şu tütün fiyatlarına müdahale edemediğiniz bir devre var, o devreye benzer bir durumda idik. *(Sağdan ve soldan alkışlar)*

Sayın Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı şöyle söylüyordu, o gün grubunda: "Köylünün tarım alanında kalkınmasını sağlamak, güç ve muğlâk bir dâvadır. Fakat memleket dâvalarının en önemlisidir. Memleketin iktisadi ve sosyal hayatını

bozmayacak cesaretli bir toprak reformuna girmeye mecburuz. Toprak verdiğimiz köylüyü, o toprağı işleyecek imkânlarla donatmamız lâzımdır. Bunlar çok para ve çok emek isteyen işlerdir. Fakat bir gün evvel ciddiyetle başlanmak neticeye bir gün evvel varırız.” İlk iki koalisyon hükümetlerinin zamanında böyle esaslı meselelere gitmek mümkün olamadı ve mümkün olamazdı.” O tarihte de bizim ikinci Koalis-yondan Tarım Bakanlığından şu tasarı Hükümete intikal etmişti. Hükümete intikal etmiş, İktisadi Kurulun gündeminde, geçen defa arz etmişim, Sayın Kemal Satır’a müzakere halinde devretmiştik. Ben merak ettim, bu toprak reformu idealini bu kadar CHP aleyhimizde istismar vesilesi yaptığına göre, acaba şu iki tasarı arasında hangi büyük farklılıklar vardı? 16.12.1963 den, 13.1.1965 e kadar geçen 13 aylık bir devrede hangi büyük farklılıkları sağlamış Sayın Hükümet diye, aldım şu iki tasarımı madde madde karşılaştırdım.

CAVİT ORAL (Adana) — Sayın Alican, ondan evvel hazırlanmış bir tasarı vardır.

BAŞKAN — Müsaade edin Sayın Oral.

EKREM ALİCAN (Devamla) — Ben yeni Türkiye Partisi Meclis Grubu adına konuştuğum için, kendi grubunun tasarısından bahsediyorum. Zatı devletiniz de çıkarsınız o tasarınızdan bahsedersiniz, o zaman netice daha tatlı olur. *(Sağdan ve soldan, alkışlar, gülüşmeler)*

Teker teker maddeleri tetkik ettim. Ufak bir iki tadilat var. Eski kanun 108 madde, beriki kanun 115 madde. Birlikte gelen maddelerin hepsi aynı mahiyette. Ufak bazı tabirlerle aynı mahiyette ve 13 aylık bir devrenin içerisinde Sayın Hükümetin toprak reformu ideali, ancak bu yavaş temponun içinde yürüyebilmiş, seçimlere, hesap öyle olmak gerekir, 4,5-5 ay var. Çünkü o zaman mevcut kanun Haziran ayında seçimi icap ettiriyor. Seçime dört ay, beş ay kala bütçe Türkiye Büyük Millet Meclisinde olduğuna göre Şubat sonuna kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi esas itibariyle Devlet bütçesiyle meşgul olacak. Haziranda da seçim olacağına göre Martta Meclis tabiatıyla seçim faaliyetleri dolayısıyla tatil verecek, hadise bu. Sayın arkadaşlarım, böyle bir vaziyette 13 Ocak tarihinde bu kanun Meclise sevk ediliyor ve 13 aylık bir gecikmeden sonra şimdi Sayın muhalefet lideri de bize diyor ki, “Siz bu kanuna angajesiniz. Ne yapacaksınız, ne yapıp yapıp bu kanunu çıkaracaksınız. İnceleme yapmayacaksınız, grupta fikirlerinizi tespit etmeyeceksiniz, hiçbir suretle bunun üzerinde durmadan ben getirdim, aynen kabul edip bu kanunu çıkaracaksınız.” Biz “Hayır” diyoruz arkadaşlar. Biz, Yeni Türkiye Partisi Meclis Grubu adına böyle bir angajmana girmiyoruz. *(CHP sıralarından bravo sesleri)* Tabii bravo ya, ne zannettiniz, sizin emrivakilerinizle hareket edeceğimizi mi zannediyorsunuz *(Sağdan ve soldan alkışlar)*

ŞEFİK İNAN (Çanakkale) — Mademki tasarı aynı?

BAŞKAN — Sayın İnan, müsaade buyurun.

Y.T.P. MECLİS GRUBU ADINA EKREM ALİCAN (Devamla) — Tasarılar aynı idi, Hükümette idi, tetkik halinde idi. Bu hususa dikkatinizi çekerim beyler.

Şimdi, bakın bugünkü Meclise sevk edilmiş olan Toprak Reformu kanun tasarısının gerekçesinde 1945’de çıkartılmış olan Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu hakkında nasıl bir değer hükmü var, bunu dikkatinize sunuyorum. “Toprak meselelerini halletmek ve bu karışık durumu ıslah etmek için 1945 yılında kabul edilen Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu aslında cezrî ve şümüllü bir Toprak Reformu kanunu mahiyetinde değildir. Ayrıca tasarıda mevcut düzenli aile işletmesi kurulması ve idamesine ait hükümleri ihtiva eden bölümün de kanunda yer almamış olması yüzünden bu kanun bir zirai bünye değişikliği sağlamaktan ziyade, bir toprak dağıtım kanunu mahiyetini almıştır.” Ne diyor bu tasarı? Eğer siz bünyevi bir reformu mümkün kılacak ciddi bir kanun çıkarmazsanız, tıpkı 1945’de çıkardığınız kanunla bu milleti, bu köylüye yirmi yılı nasıl kaybettirdiyse, bundan sonra da aynı şekilde yirmi yılları kaybettirebilirsiniz. Ciddi bir reform kanunu çıkarmak zorundasınız, diyor tasarı. Tasarının gerekçesi bu.

O halde Millet Meclisindeki gruplar olarak bu gerekçenin ifadesine uygun meseleyi ciddi surette ele almalı mı arkadaşlar? Geçen defa konuşmam sırasında ifade etmiştim, süratle çıkarılması için, süratli çalışına bakımından ne isterseniz yapalım, ama kanunu alelusul bir kanun çıkardım diyebilmek üzere çıkarmak gayreti içine girerseniz biz sizinle beraber değiliz. O da nedir? Elbette komisyonlar tetkik edecektir. Bu hassasiyetinizi, 13 ay bu idealinizi, Hükümette kucağınızda tutacağınızı, Meclise sevk etmek suretiyle göstermeniz icabetlerdi. 13 ayı orada kaybettiniz. Meselenin esası budur.

Toprak Reformu kanun tasarısı konusunda Yeni Türkiye Partisi Meclis Grubu olarak biraz evvel ifade ettiğim gibi, benden önce, dünkü konuşması sırasında Sayın Raif Aybar arkadaşımın da ifade ettiği gibi, gruplar arasında fikirlerin birleştirilmesi bakımından her türlü gayreti sarf edelim, süratli prosedürü komisyonlarda, komisyon mesaisini ihlâl etmemek kaydıyla her türlü sürati sağlayalım ama 1945’de çıkartılmış olan Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu gibi, sadece 3-5 Hazine arazisini dağıtmaya tabi tutacak bir siyasi istismar tedbirini sureti katiyetle kabul etmeyelim, diyoruz. Bizim bu konudaki düşüncelerimiz budur. Bu düşünceler içerisinde Meclisteki bütün gruplarla her türlü işbirliğini yapmaya Hükümetle her türlü birlikte çalışma fikrini kabul etmeye amade bulunmaktayız. Sayın muhalefet de aynı anlayış içine girerse, önümüzdeki zaman kısa olmakla beraber, bu kanunu pekâlâ ciddi bir kanun olarak çıkarırız. Türk köylüsü de gerçekten bu kanunla asırlar boyu devam etmiş olan kaderini düzeltmek gibi bir bahtiyarlığa ulaşmak imkânını bulur.

Şimdi Sayın muhalefet lideri Keban Barajından bahsederken bir ufak tarizde bulundu. Ona da cevap vermek istiyorum.

Dediler ki, yeni Hükümet sanki Keban Barajını kendisi ele alıyormuş gibi, bir ifade kullanıyor, Hükümet programında. Doğru söylüyor, Keban Barajı yeni ele alınmış bir mesele değildir. Ama hani Bölükbaşı’nın bir tâbiri vardır, Cumhuriyet Halk Partisi daima kâra ortak olur der. (*Gülüşmeler*) Ben onu biraz daha ileri götürceğim, müsaadeleriyle, kâra ortak dahi kabul etmez. (*Gülüşmeler*) Kâr onundur, zarar sizindir, daima böyledir. (*Sağdan ve soldan alkışlar*)

ŞEFİK İNAN (Çanakale) — İspat et.

Y.T.P. GRUBU ADINA EKREM ALİCAN (Sakarya) — Şefik Bey ispat ediverim.

Şimdi dikkat edin arkadaşlar. Toprak Reformu kanun tasarısı hakkındaki münakaşaları izah ettim. Sayın Cavit Oral hattâ oturduğu yerden itiraz zorunluluğunu duydu. “Bizim zamanımızda hazırlandı o tasarı.” diyor. Ne zaman? 1961 de. Sonra biz geliyoruz, tekemmül ettiriyoruz, Hükümete sevk ediyoruz; 1962-1963. Sonra, kendi, tek başına kurdukları Hükümet bu işi uyutuyor. Ama dikkat buyurun, toprak reformu kendilerinin ideali, filizler toprak reformunun karşısında, siyasi teşekküller. (*Gülüşmeler*)

İşte bu sadece kâra sahip olmak, zararı mutlaka ortakların üzerine atmaktır. (*Soldan ve sağdan alkışlar*) Şimdi, Keban mevzuunda; CHP grubunun haberi yoktu, 1962 bütçesinde bu işte C.K.M.P. den Ardıçoğlu arkadaşımız büyük gayret sarf etti, filvaki şimdi bu suretle ortak olabilirsiniz, çünkü Ardıçoğlu arkadaşımız şimdi sizin içinizdedir. (*Gülüşmeler*) Ortaya koyduk, elbirliği ile bir memleket meselesini gerçekleştirme yoluna soktuk. Biz demiyoruz ki, bu bizim malımızdır. Ama lütfedin de her şeyi kendinize mal etmeyin. Müşterek, ortak Hükümetler zamanında düşünüldü, birlikte çalışıldı, beraber yürütüldü, bu safhaya getirildi, “Şimdi yeni Hükümetin de bu mevzuu geliştirmesini temenni ederiz” dersiniz daha insafli, kârlara biraz da başkasıyla taksim etme fikrine yanaşabilir bir parti hüviyetine girmek imkânını bulabilirsiniz.

Bir şey daha söyleyeceğim, (*Cevabını alırsın sesleri*) Cevabını verirsiniz. Ehemmiyeti yok. Demagoji yaptıktan sonra cevap veriliyor.

İSMAİL ERTAN (Denizli) — Kim yapıyor? Demagoji size mahsustur.

Y.T.P. GRUBU ADINA EKREM ALİCAN (Devamla) — Bu genç çok gevezelik ediyor, oturduğu yerden. Hiç buraya çıkmaz. Çıkıver buraya da sizin fikrinizi de öğrenelim a dostum....

Şimdi, Sayın Satır dün burada sosyal güvenlik mevzularında, işçi hakları konularında,

1961 senesinden bu yana çok büyük ilerlemeler kaydedildiğini, büyük tedbirlerin tatbika konulduğunu, hakikaten eskiden hayal edilemeyecek kadar ileri hakların gerçekleştirildiğini ifade ettiler, bütün bu hakları gerçekleştiren siyasi teşekkül de CHP dir dediler. Sorarım size; şu iki koalisyonda bulunmuş olan Adalet Partisi, Y.T.P. C.K.M.P. gibi partilerin Meclis gruplarının bu kanunların, bu tedbirlerin gerçekleştirilmesinde hiçbir faydaları olmadı mı sevgili arkadaşlarım?

COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Hemen hemen olmadı.

Y.T.P. GRUBU ADINA EKREM ALİCAN (Devamla) — Sayın Kırca, böyle söyleme! kafamdan tavsifi geliyor senin halinin ama siyasi nezakete uygun olmaz. (*Sağdan ve soldan bravo sesleri*)

COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Birçok şeylerde aleyhte oy vermediniz mi?

EKREM ALİCAN (Devamla) — Bu anlayıştan kendinizi kurtarmak mecburiyetindeyiz. Karma Hükümet yapacaksanız kâra da, zarara da ortak olacaksınız. Biz her zaman bunu açıkça deklare ettik. Müşterek bir Hükümetteyiz, salâhiyetleri de müşterek olmalıdır, mesuliyetleri de müşterek olmalıdır, dedik ve hiçbir zaman, hiçbir meseleyi kendimize mal etmeye çalışmadık. Hattâ Sayın CHP sözcüsü, şu geri kalmış bölgeler konusunda dahi, nerede ise ideal, olanların ideali olduğunu ifade edecek halde konuştu, dün burada... (*CHP sıralarından “doğru, doğru” sesleri*)

KEMAL SATIR (Elâzığ) — 1950 bütçesine koyduk, kaldırdınız. Yalan mı?

BAŞKAN — Arkadaşlar, oturduğunuz yerden müdahale etmeyiniz. Sırasıyla söz alıp konuşunuz. Buyurunuz Sayın Alican.

EKREM ALİCAN (Devamla) — 1950 bütçesine koyusunuz da, bugün Toprak Reformu Kanununu müdafaa edişiniz gibi idi. (*Adalet Partisi ve Y.T.P. sıralarından “bravo” “doğru, doğru” sesleri*) Sadece siyasi endişelerle konulmuş bir rakam idi, işin esasına girmeyen bir rakam idi. Bunlardan hepsi bir devlet politikası haline getirilmiştir. Hattâ plânımızda geri kalmış bölgeler fikri, plâna bir strateji tedbiri halinde koydurulmuştur. Arkadaşlar; bunun için lütfedin de ne sizin malınız olsun, ne bizim malımız olsun. Bu memleketin meselelerini el birliğiyle düşündük diyelim, bu anlayışa geliverelim canım! Demokrasi başka türlü tahakkuk etmez, olmaz. (*Soldan, sağdan alkışlar*)

Şimdi, fazla uzatmayayım, bir meseleye daha temas edip huzurunuzdan ayrılacağım.

Bu komite hikâyesi Sayın Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubunun pek alâkasını çekti; liderler komitesi konusu. Bunu niye bu kadar merakla karşıladılar, bilemiyorum; eğer bir siyasi maksatları yoksa onun altında. Biz kendileriyle de koalisyon protokolü yapmıştık. O protokolü yanıma almamışım, kürsüdedir, görebilirler. Yoksa aynen okuyacaktım.

İkinci Karma Hükümeti kurduğumuz zaman, Hükümet, gruplar münasebetini tanzim etmek için protokole bir altıncı madde koymuştuk. Müşterek Koalisyon Komitesi adı altında... (*Y.T.P. sıralarından “tamam tamam” sesleri*) Aynı şekilde bir komite kurmuştuk, altıncı maddesi halinde... (*Adalet Partisi sıralarından “bravo” sesleri*) Bunları da bulabilirim, okurum isterseniz? Ve vazifesi de aynı idi...

İSMAİL ERTAN (Denizli) — Liderler nerede idi? Hükümetin içerisinde... Onu unuttun...

EKREM ALİCAN (Devamla) — Çok fena yakaladınız beni. Liderler elbette Hükümette idi dostum. Liderlerden müteşekkil değildi bu komite o zaman. Dışarıdan, partililerden müteşekkildi. (*Soldan, sağdan alkışlar, gülüşmeler*) Bakın şimdi, o tâyinler hikâyesi. Tâyinler mevzuunda kabine içinde liderlerden müteşekkil bir komite daha vardı. Feyzioğlu C.H. Partisinden, Sayın Dinçer C.K.M.P. den; Alican Y.T.P. den...

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Tâyin işlerinde hiçbir komisyona katılmadım.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Ankara) — Alican, ayıplarını açıklama. (*Gülüşmeler*)

EKREM ALİCAN (Devamla) — Şimdi bu komitede bu tâyin mevzularında, Sayın Hariciye Vekili bana gelirdi, derdi ki, filân zatı filân yere sefir olarak düşünmekteyiz, ne dersiniz Alican... Ben, hayhay, hiçbir itirazım yoktur, derdim. Arkasından Hasan Dinçer'e gider. Feyzioğlu ben karışmazdım diyor. Demek Sayın Başbakanla temas edermiş... Bu komite bu şekilde niçin kurulmuştur? Bakanlar Kurulunun çalışmalarını kolaylaştırmak için..! Ne olacak?

Kararname bana geldiği zaman ben itiraz edeceğim, öteki arkadaşım itiraz edecek, beriki arkadaşım itiraz edecek.

Binaenaleyh, Hükümet içerisinde bu kontları halledecek bir komiteye ihtiyaç var. Sayın Başbakanla, "Birtakım alerjik mevkiller vardır, partizanlık konusunda vatandaşta tereddüt yaratan bir takım tâyinler olabilir. Bu mevzular: da görüşmekteyiz, bu mevzuları da bu şekilde halletmeliyiz" diye defaatle mutabık kalmışızdır, ama o mevzuda o komiteyi çalıştırmadığımız için, o mevzuda CHP kanadı müstakil hareket etmekte ısrar ettiği için, bizim partizanlık iddialarımız, partizanlık münakaşalarımız ortaya çıkmış, muhtıralar oradan doğmuştur sevgili arkadaşlarım. Şimdi bunları ıslah ediyoruz. Ne yapıyoruz? Komite Hükümet dışında mı? Hayır... Dün Sayın Bölükbaşı okudu. Hükümet içinde her kanattan birer bakandan müteşekkil bir komite; katî surette Hükümet dışı, liderlerle alâkası yok. Okuyun, protokolü, okuyun. Dün Sayın arkadaşım okudu. Ama siz ısrar ederseniz, illâ bu komiteyi ben bir siyasi sermaye olarak kullanmakta devam edeceğim dersiniz, ben sizi nasıl ikna edeyim. İkna etmeye imkân yok. Bu itibarla, iyi n:yetli olarak bu mevzuları mütalâa etmek, sizlerle koalisyon halinde iken elde edilen tecrübeleri ıslah yolunda atılmış olan adımları tökezletmeye çalışmak yerine, bilâkis teşvik etmek gerekir.

Sevgili arkadaşlarım; bu koalisyon düzenini bu şekilde her gün biraz daha kemale ulaştırmak zorundayız. Metinler ortadadır, liderler, tarafsız Başbakan'ın arzu ettiği zaman, tâyin muameleleriyle bir alâkası olmayan gruplar arasındaki münasebetleri, Başbakanla gruplar arasında meydana gelecek münasebetleri tanzim bakımından kurulmuş koalisyon sisteminin tekâmülü yolunda atılmış bir adımdan başka bir şey değildir. Demin arz ettiğim gibi, bunun bir benzeri eski koalisyon protokolünün 6'ncı maddesi halinde, İkinci Karma Hükümet zamanında da kabul edilmiş bulunmakta idi.

Bir de, Sayın muhalefet lideri, bu partizanlık iddiaları konusunda, bizim 1963 senesi Temmuz'unun 30 unda verdiğimiz muhtıra dolayısıyla, müzakereler sonucunu izah ederken bir yanlış izah şekline girdiler. Dediler ki, müzakere oldu oldu oldu, sonunda Yeni Türkiye Partisi bana karşı olan partizan idare iddialarından vazgeçti ve bu suretle bu mesele kapandı. Hayır; katiyen böyle bir şey olmamıştır. Sayın Devlet Reisi araya girmiştir. Bu münakaşaları şimdi kesmekte memleket menfaati vardır demiştir. Biz de ne siz bir adım geri gidiyorsunuz; ne biz bir adım ileri gidiyo-

ruz; bu işi burada bloke ettik, bıraktık dedik. Mahallî seçimlerin sonuçlarını bekledik. Açık hikâye... Çünkü orada bir Hükümet buhranına gitseydik, bu memlekette mahallî seçimlerin tekrar geriye bırakılması gibi bir neticenin doğmasına sebebiyet verecektik. Bu maksatla orada bıraktık iyi bilirler arkadaşları. *(Sağdan doğru sesleri)*.

Partizanlık konusu; ben bu mevzu üzerine eğilmeyeceğim.

Yalnız CHP Meclis Grubu bence bu konuda Meclise bir talepte bulunabilir. Faraza Meclis bir madde hakkında tahkikat yapabiliyor. Bu mevzuda nasıl, “vaktiyle böyle bir şey istedik” dediler, şimdi de istesinler. İdare meclisi âzalıkları, hukuk müşavirlikleri, muavinlikler, noterler, idaredeki bütün şeyler, partizanlık için vasıta olabilecek postalar, hepsi hakkında Meclis bilgi edinmek maksadıyla CHP grubunun talebi ile bir tahkikat yapma ihtiyacını duyabilir. Bu talebi yapsınlar, mademki kendilerinden emindiler... *(Soldan ve sağdan alkışlar, bravo sesleri)* Siz büyük grupsunuz, onun için daha isabetli olur diyorum, ben. Büyüklermize düşer bu işler!

Bir gazete kupürü okuyacaktım, bulamadım. Ha, burada...

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Ankara) — Yoksa göndereyim Alican. *(Gülüşmeler)*

EKREM ALİCAN (Devamla) — İstifa sebebi yeni göreviymiş diye bir haber okumuştum 01.11.1964 tarihli Dünya Gazetesinden. İstifa sebebi yeni göreviymiş. Okuyorum: CHP Kadınlar Kolu Genel Başkanı Melâhat Akan istifası ile ilgili olarak gazetemize bilgi vermiş ve bu istifasının Devlet Yatırım Bankası Hukuk Müşavirliğine atanması ile ilgili olduğunu belirtmiştir. CHP Kadınlar Kolunda her hangi bir çözümlenin söz konusu olamayacağını da sözlerine ekleyen Akan, “yürürlükte olan Anayasa hükümlerine göre siyasi bir görevde kalmam imkânsızdı, istifamın tek sebebi budur” demiştir.

Buna benzer nice haberler görüyoruz arkadaşlar, buna benzer nice tâyinler mevcuttur. Bu itibarla, ben Sayın CHP Meclis Grubundan; bilhassa son, giderayak yapılan birtakım tâyinlerden bahsederler, hepsini şu Meclisten seçilecek bir taraf-sız heyet, meselâ her gruptan birer kişiden müteşekkil bir heyet güzel bir inceleme mevzuu yapabilir. Birbirimizi de lüzumsuz yere itham etmemiş oluruz, çıkan neticeler her halde hepimizi tatmin eder. *(Sağdan ve soldan alkışlar)*.

Efendim; konuşmalar üzerinde bu izahları yapmak ihtiyacını duydum. Tabii yeni izahlara ihtiyaç hâsıl olursa o izahları da yapmaya hazırız. Bu vesile ile tekrar hürmetlerimizi arz ederiz. *(Sağdan, soldan alkışlar, bravo sesleri)*

BAŞKAN — Cumhuriyet Halk Partisi grubu adına Sayın Feyzioğlu.

CHP GRUBU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Sayın Başkan, Sayın arkadaşlarım; 15 Ekim 1961 seçimlerinden bu yana Yüksek Heyetiniz dördüncü defa bir Hükümet programını müzakere etmektedir. Fakat dünden beri cereyan eden müzakerelerin bir özelliği olduğu ne Yüce Meclisin ne Türk kamuoyunun gözünden kaçmamış olsa gerekir.

Dünden beri cereyan eden müzakerelerde yeni Hükümetin programı bir yana bırakılmış daha ziyade sözcü arkadaşlarımız parti programları üzerinde durmuşlar veya bugünkü iktidarı değil, dünkü iktidar olan CHP iktidarına tariz'er tevcih etmeyi, müzakere konusu olan Hükümet Programını berraklığa ve aydınlığa kavuşturacak beyanlara tercih etmişlerdir.

Aziz arkadaşlarım; Yüce Meclis muhalefet kanadı ile ve muhalefet vazifesinde, murakabe vazifesinde bizden geri kalmayacaklarını ifade buyuran ve şüphesiz murakabeye en az bizim kadar hakkı olan iktidar kanatları ile Hükümet Programının muhtevası hakkında daha geniş bilgiye muhtaçtır, birçok korularda berraklığa muhtaçtır, aydınlığa muhtaçtır.

Dün bu kürsüde konuşan Millet Partisi Genel Başkanı Sayın Bölükbaşı yürekten iştirak ettiğimiz bir beyanda bulunmuş ve demiştir ki; "Hükümet Program; mükemmel değildir, Hükümet Programı daha ziyade bir iyi niyetler manzumesi halindedir." Hâlbuki bir Hükümet programı iyi niyetler manzumesi olmaktan çok bir tedbirler manzumesi olmak icabederdi. Nedir bu tedbirler? Hükümet Programını okuyarak bunları bulmak mümkün değildir. Ne yazık ki, dünden beri cereyan eden müzakerelerde Hükümet konuşma fırsatını bulamamış, sorulan sanılara henüz cevap verememiş, gruplar adına konuşan arkadaşlarımız da, arz ettiğim gibi, Hükümet Programının vadettiği hususlarda sarıh tedbirlerin ne olacağı konusunda, Sayın Bölükbaşı'nın haklı olarak tevcih ettiği suale cevap vermekten ziyade, geçmiş yılların, bazen de çok geride kalmış yılların, muhasebesini yapmayı tercih etmişlerdir.

Sayın arkadaşlarım; CHP grubu adına en içten dilek olarak şunu arz etmek isterim ki; Türkiye'de Millet Meclisi üyeleri 1965 yılının Şubat ayında, Mart ayında, önümüzdeki aylarında gelecek yılların problemleri üzerine eğilmeli ve Türkiye'nin kaderini daha iyiye götürecektir tedbirler üzerinde birbirleriyle bir fikir yarışına girmelidirler.

Aziz arkadaşlarım; bağımsız senatör Sayın Suad Hayri Ürgüplü Başkanlığında kurulan yeni Hükümetin kuruluşu ile ilgili protokolde ve büyük bir dikkatle incelediğimiz Hükümet Programında yeter derecede aydınlığa kavuşmamış o kadar önemli noktalar vardır ki, bunların parti sözcüleri dışında, bizzat sorumluluk taşıyan Hükümet Başkanı tarafından veya sorumlu Hükümet adına konuşmaya yetkili bir Sayın arkadaşımız tarafından, rey vermek üzere bulunan Yüce Meclise ve Türk umumi efkârına izah lâzımdır. Bu konu1 arın aydınlığa kavuşması ve Hükümet ağzından aydınlığa kavuşması Meclis murakabesinin de, yasama, yürütme organları arasındaki münasebetlerin de bir zaruri icabıdır.

Aziz arkadaşlarım; sözlerimin başında bir noktayı daha belirtmek isterim.

C.H.P'si 27 Mayıs Anayasasıyla en sağlam teminat ve müeyyidelere bağlanmış olan demokratik rejim esaslarına bağlılığı şeref sayan bir siyasi teşekküldür. Atatürk devrimlerinin başından beri aziz vatanımızda demokratik rejimin adım adım kurulup gerçekleşmesinde, daha sonra kurulmuş başka partilerin şeref hislerini de

asla inkâr etmiyorum, fakat arkadaşlarım da kabul buyuracaklardır ki, en büyük emek hissesi olan partilerden birisi, başlıca C.H.P'dir. Demokrasi sözüyle, biz Batılı anlamda demokrasiyi kastediyoruz. Yani hür tartışmayı öngören, teşkilâtı muhalefete ve hür seçime inanan, temel hak ve hürriyetlerin bir çoğunluk tarafından dâhi ihlâl edilememesi, Anayasada tanınmış hürriyetlerin bir parlâmento çoğunluğu tarafından dahi ihlâl edilememesi esasını demokrasinin vazgeçilmez şartı sayıyoruz. İktidarın da, muhalefetin de belli görevleri" olduğuna, yetki sınırları olduğuna inanıyoruz. İktidarların da muhalefetler gibi Anayasa ile sınırlı olduğuna inanan bir anlayış içindeyiz.

Sayın arkadaşlarım; demokrasiye bu ölçüde ve bu şekli ile inanmak iktidara gelmeyi okluğu kadar, iktidardan gitmeyi de tabii gösterir; bunu tabii karşılamayı gerektirir, C.H. Partisi grubu adına Yüce Heyete bu sözleri arz ederken, C.H. Partisinin başlıca sorumluluğu taşıdığı devrede, 1961'den bu yana, 27 Mayıs Anayasasının daha da kökleşmiş olduğunu hep beraber müşahade etmek fırsatını bulduğumuz şu günde bundan parti olarak büyük bir gurur ve iftihar hissesi çıkardığımızı arz etmek isterim. (*Ortadan bravo sesleri, alkışlar*)

Sayın arkadaşlarım, bu asla bütün hizmetler bizimdir tarzında bir inhisarcılık değildir. Dün bu kürsüde konuşan Sayın Aybar'ın kadirşinas bir sözünü hatırlatmak isterim: CHP sine yapılan nahoş tarizlerle tezat teşkil eden bu sözlerinde, samimiyetinden her zaman emin olduğum aziz arkadaşım, 1961 den bu yana rejimin kökleşmesinde ve memleketin ileriye gidişinde bütün partilerin, bu arada şüphesiz CHP nin, şeref hissesi bulunduğunu kadirşinaslıkla ifade ettiler. CHP'nin demokratik rejim karşısında gibi gösterilmesi gayretleri veya bu devrenin bunca çilesini çekmiş ve rejimin kökleşmesinde bir hayli hizmeti dokunmuş olan bir siyasi partiye tarizler yapılırken hiç değilse, Aybar arkadaşımın gösterdiği insaf ölçüsüyle "Şerefe ortaktır" denilseydi zannediyorum ki, grup olarak bizim ortak görüşümüze uygun bir ifadede bulunulmuş olurdu.

Aziz arkadaşlarımı, 27 Mayıs Anayasası kökleşmiştir, dedim. 27 Mayıs Anayasası kökleşmiştir ve en içten dileğimiz bundan sonra gelecek iktidarlar zamanında da 27 Mayıs Anayasasının daha da kökleşmesi, daha da güçlü olarak demokratik rejimin bu vatanda kök salması ve milletimizin kısır çekişmelerle geriye gitmesi yerine, ekonomik sahada, sosyal sahada, kültürel sahada hakkı olan gelişmelere git gide artan bir hızla kavuşmasıdır.

Şimdi Sayın arkadaşlarım, grubum adına Sayın Başbakanın cevaplandırması ricası ile... Bunu tasrih "diyorum, çünkü sorumlu olmayan parti liderlerinin verecekleri izahat ve her zaman ittifak halinde olması mümkün olmayan izahat, murakabe etmekle mükellef olduğumuz, Meclisçe denetlemek durumunda olduğumuz Hükümetin görüşü müdür, değildir, bunu ancak Sayın Başbakan görüşlerini açıkça söylediği zaman anlamamız mümkün olacaktır. Bu itibarla Sayın Başbakanın açıklaması ricasıyla...

NİHAT DİLER (Erzurum) — Yani milletvekilleri konuşmayacaklar mı?

CHP GRUBU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Hayır elbette konuşacaklar. Fakat Nihat Diler arkadaşımın Başbakan adına Hükümet programını izah etmesi beni tatmin etmeyecektir. Onu demek istiyorum. (*Orta sıralardan gülüşmeler*). Ben istiyorum ki; çok değerli Ürgüplü arkadaşımızın Başkanlığında kurulan Hükümetin politikasını Sayın Ürgüplü şimdi arz edeceğim noktalarda vuzuha kavuştursunlar, memleket bilsin, Yüce Meclis bütün kanaatleri ile bu Hükümetin iktisadi konularda, sosyal konularda plân konusunda hangi noktada olduğunu tespit etmek imkânını bulsun ve bu noktada Sayın Bölükbaşı'ya katılarak, programın bir niyetler manzumesi yerine, bir tedbirler manzumesi olması lüzumunu tekrar belirtmek isterim.

Aziz arkadaşlarım; vuzuha kavuşması gereken noktalar nelerdir? İlk önce bütçeden başlanmak lüzumuna kaniim.

Son Hükümet, bütçenin tümü üzerinde bugünkü dört iktidar partisi tarafından yapılan ağır tenkiti erden sonra, verilen ret oyları ile demokratik bir tarzda istifa etmeye mecbur oldu. O gün A.P. Grubu adına tenkitler yapan Sayın Sözcü İhsan Gürsan, bugünkü Hükümetin Maliye Bakanıdır. Sayın Gürsan, reddedilen bütçe tasarısında, ilk bakışta 943 milyon liralık bir açık bulunduğunu iddia etmişlerdi. Ayrıca, bu açıktan fazla olarak Gelir ve Kurumlar Vergisi tahminlerinde 400 milyon civarında bir fazla tahminin yapıldığını, bunun da gerçeklere uymadığını samimi bir bütçede bu tahmini rakamının indirilmesi lâzım geldiğini, bu itibarla hakiki uygulığın, kendi beyanlarına göre bir milyar liranın, bir hayli üzerinde olduğunu beyan buyurmuşlar idi.

Yine bugün Hükümette görev almış bulunan değerli bir başka arkadaşımız, Sayın İrfan Baran arkadaşımız, grubu adına bu kürsüden daha çok kısa bir süre önce yapmış olduğu bütçe tenkitimde, açığın tam 3 milyar 730 milyon Türk Lirası olduğunu ileri sürmüştü. Şüphesiz aynı Hükümette buluştuktan sonra bu iki değerli arkadaşımız açığın 3 milyar küsur mu, yoksa, İhsan Gürsan arkadaşımızın buyurdukları gibi, bunun üçte biri kadar mı olduğunda anlaşacaklardır. Ama bizi asıl ilgilendirmesi gereken nokta, Sayın Hükümet Başkanının ağzından öğrenmeye muhtaç olduğumuz nokta, bu bütçe açığının nasıl kapatılacağı konusunda Meclise ve millete söyleyecekleri sözler, yapacakları açık taahhütlerdir.

Arkadaşlar; Batılı demokrasi, bu konular üzerinde tartışmalarla cereyan ettiği zaman verimli olur. Yani partiler mütemadiyen birbirlerine birtakım kelime tarzlarıyla ve mütemadiyen 20 sene, 30 sene evveline ait hesapları karıştırarak, bunlar meşrudur, haksızdır demiyorum, yapılabilir, her yerde de yapılabilir, ama bundan ibaret kalamaz tarizleri bir tarafa bırakıp, bunlara ilâve olarak hiç değilse şu bütçe konusunda açıklık getirmezlerse batılı anlamda alternatifler arasında seçim yapmak imkânını ve Meclislerin bilerek rey vermesi imkânı azalmış olur.

Bu itibarla Sayın sorumlu arkadaşlarımızdan ricamız; bu açığın varlığına bugün de kani midirler, bunu beyan etmeleridir. Bu açığın varlığına, bugün de kani iseler bu açığın miktar hakkındaki görüşleri nedir ve bu açığı kapatmak için

tasarladıkları iktisadi ve malî tedbirler vazih olarak nelerdir? Maliye Vekilinin adı değişmekle veya Sayın İhsan Gürsan arkadaşımızın oturduğu sıra biraz daha öne geçmekle, bütçe açığı kapanamayacağına göre, bu bütçe açığının kapanması hakkında düşünülen tedbirler nelerdir? Bunum beyanını rica ediyorum. *(CHP sıralarından alkışlar, bravo sesleri)*

Bunun şüphesiz tılsımlı yolu yoktur arkadaşlarım. Ya gelirleri artırmak yolu ile bir bütçe açığı kapanır, ya masrafları kusmak yoluyla bir bütçe açığı kapanır. Gelirleri artırmak için teklifleri varsa, hangi konularda, hangi mükellef zümrelerinden tahsil edilecek, hangi nevi Devlet gelirleri ile varidat artırmayı düşünmektedirler veya hangi nevi harcamalarda ne miktarda tasarruf yapmak suretiyle, meselâ hangi transfer harcamalarını, hangi nevi cari harcamaları veya hangi yatırım harcamaları, hangi ölçülerde kusmak suretiyle, bu denklige kavuşacaklarımı ifade etmelerimde demokratik icaplar bakımından kesin zaruret vardır.

Arkadaşlar, ben birçok arkadaşlarımın konuşmalarını her zaman zevkle dinlerim. Yine zevkle ve sabırla da dinledim. Ama konuştuğumuz şey, CHP'nin hesabı değil; onun hesabını görmüş Meclis; hürmetle eğildik önünde. Şimdi, bu Hükümeti programını görüşüyoruz. Sözcü arkadaşlarımız lütfetsinler, Cumhuriyet Halk Partisini hâlâ iktidarda farz edip onun programını veya tatbikatını tenkit edecek yerde, bugünkü iktidarın programı üzerimde soru sorsunlar vuzuha kavuşalım ve rey verelim. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Biz artık muhalefetteyiz, muhalefet görevini iktidar görevi kadar şerefli sayıyoruz. Buna demokratik icaplara uygun olarak boyun eğmekten şeref duyuyoruz, millet iradesinin, Meclis iradesinin önünde eğilmiş bulunuyoruz. Kabul Yalnız, bugünkü Hükümetin murakabesinde de lütfetsinler, Halk Partisi hâlâ iktidardaymış hallinden kurtulup, ona sual tevcih ederek milletin sabırsızlıkla cevaplarını beklediği bu sorulara cevap arasınlar.

2'nci nokta arkadaşlarım; dün konuşan Sayın Adalet Partisi Sözcüsü Hükümet programından bahsetmeyerek daha ziyade Adalet Partisi programının maddelelerinden, hükümlerinden bahsettiler, partinin sosyolojisinden bahsettiler ve bir bakıma, Hükümet programının: temelinde parti programları bulunacağı için, bunu da anlamak mümkündür. Hattâ protokolde dikkatimizi çeken bir cümle vardır: "Hükümet programı, Anayasa ve parti programlarına aykırı olamaz." denilmektedir. Bir itibarla parti programları bir nevi Hükümet programının ayrılmaz parçası gibi tefsir edilebilecek bir hükme, protokolün metninde, son maddesinde yer de verilmiştir. Hiç değilse aykırı olamayacağı tasrih edilmiştir.

Şimdi, A.P. nin programında bir altıncı madde var ki, bugünkü vergilerimizi ağır bulmak ha ve bu yengilerin hafifletilmesi lüzumunu sarahaten millete taahhüt olarak ilân etmektedir.

Şimdi, bir milyar liradan fazla bir açık olduğu iddia edildiğine, bir başka hesaba göre, 3 milyardan fazla bir açık olduğu iddia edildiğine göre vergi hafifletmek yoluyla bu dâvanın çözümlenmesi mümkün müdür? Dertlerine deva bekleyen bu

milletin meselelerine ciddi ve seviyeli bir şekilde cevap vermek için, -ki Hükümetin böyle yapacağından şüphem yok bu konuda açıklığa ihtiyacımız vardır. Vergi indirilmesini düşünüyorlar mı, yoksa bugün mevcut vergilerde indirme yapmayacağız taahhüdüyle Meclisin karşısına geliyorlar mı? Bu konuyu bilmek, zannediyorum ki, milletin temsilcileri olarak bizlerinde hakkıdır.

Sayın arkadaşlarım, bu konuda bazı gerçekleri Yüce Meclisin huzuruna her türlü polemik endişesinden uzak ve münakaşayı 27 Mayıs öncesi münakaşalarının tarzından uzak bir iktisadi ve sosyal konular üzerinde ciddi hizmet yarışması şekline dökebilmek için Yüce Meclisin dikkatine arz etmek isteriz. İhtiyacımız bundadır arkadaşlarım. Konuşmamın sonunda bu konuya tekrar döneceğim.

Sayın arkadaşlarım; Türkiye'nin iktisadi bakımdan, sosyal bakımdan ve kültürel bakımdan tablosu, Cumhuriyet devrinde, kırk küsur yıldan beri milletçe kattığımız mesafeye rağmen, hâlâ, siyasi bağlarımız ne olursa olsun, bundan çok daha kuvvetli ve çok daha önde olması gereken ve olan vatan ve Türklük bağlarımız sebebiyle, hepimizi acı acı düşündürmesi lazım gelen gerçeklerdir. Türkiye'nin Yunanistan'la arasında mevcut olan iktisadi uçurumu kapatmasının dahi ne kadar süre, ne büyük gayretlere muhtaç olduğunu iktisat ilmi münakaşa edilmez bir şekilde gözümüzün önüne seriyor.

Aziz arkadaşlarım, biraz evvel Sayın Alican'ın konuşmasında bahsettiği bazı rakamlarla da ilgili olacak, onun da bütçe konuşmasında bahsetmiş olduğu, fakat bugün nedense başka şekilde takdim ettiği bazı rakamlara dokunarak

Türkiye'nin bu gerçeğini biraz aydınlatmaya çalışmak isterim.

Türkiye 1953 yılı esas alındığı zaman, 1960 yılına kadar fert başına düşen gelirini yüzden yüz dörde yükseltmiştir. Senede yüzde 6,5 kalkınma hızından bahsettiler. Fert başına düşen gelir 7 senede yüzden yüz dörde çıkmıştır. Bu rakamı Sayın arkadaşımızın cerh etmeye teşebbüs edeceğini sanmıyorum. Çünkü bizzat Sayın Alican'ın imzasını taşıyan 5 Yıllık Kalkınma Plânımızın 29'ncu sayfasındaki tabloda da bu rakam aynen yazılıdır.

EKREM ALİCAN (Sakarya) — O da doğrudur.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Ben ikisinin doğru olamayacağını arz edeceğim. Çok değerli, riyazî kafaya sahip ve ciddi tanıdığımız bir arkadaşımız olarak kabul buyuracağınızdan eminim. Sayın Alican, bu meseleleri sizinle konuşmazsak kiminle konuşacağız? (CHP sıralarından, alkışlar, bravo sesleri) Aynı plânın altına imza koymuşuz. Bu plânı Senatoda Sayın Alican müdafaa etmişlerdir.

BAŞKAN — Sayın Feyzioğlu karşılıklı konuşmayınız.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Hayır sadece birleştirici olmaya çalışıyorum. Sayın arkadaşım bunu Senatoda savunmuşlar, ben de Yüce Mecliste savunma şerefine nail olmuşum, aramızda ufak tefek münakaşalar olmuştur, onları da belki meseleler icap ettirdikçe saygı hisleri içinde karşılıklı konuşabiliriz, ama ayrıldığımız noktaların yanında beraber düşündüğümüz noktaların çok daha fazla

olduğuna samimiyetle inanan bir insan olarak arz edeyim ki, bu rakamlar konusunda arkadaşım zannetmem ki, vereceğim rakamlarda hataya düştüğümü iddia etsinler. Bizzat kendi konuşmalarından programla ilgili bir tablo okuyacağım. (*Sağ sıralardan gürültüler*)

BAŞKAN — Sayın Diler müdahale etmeyiniz.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Sayın Alican'ın bütçe konuşmasından bir tablo arkadaşlar. Teksir edilen metin, sayfa yedi:

1961 faktör fiyatları ile Türkiye'de sabit fiyatlarla 1961 fiyatları ile nüfus başına düşen gelir 1953 senesinde, (şimdi yine 1961 yılını esas aldılar) 1,734 Türk Lirası. Kendileri 1953 ten başlamışlar. 1960 da 1.799, 1961 de 1.723 Türk lirası. Yani, CHP'nin evvelâ Adalet Partisi ile sonra Sayın arkadaşlarımızla sorumluluk aldığı yılsonunda fert başına gelir Türkiye'de 1.720 Türk lirası. 1953'de 1.734 Türk lirası. Yani 1953'de 1931 arasında fert başına gelirden 1.734 liradan 1.720 ye düşüş var. Bu vakıa inkârı mümkün olmayan bir vakiadır. Sayın A1T can bunu benden çok daha iyi bilirler. Plânlamada kaç defa aile getirmişlerdir. 1960 yılını alırsak 1.734 ten 1.790 a çıkmıştır. Yani, kendi verdikleri rakamı alsak veya plânın rakamını alsak, endeks olarak 100 iken 104 olmuştur. %4 bir artış. Ama bir yılda değil, 7 yılın yekûnunda %4 bir artış.

Aziz arkadaşlarım, yine Sayın arkadaşımızın verdiği tablodan aynen okuyorum: "1961 de 1.720 Türk liralı olan bu rakam, 1962 de 1.770 e, 1963'de 1.852 ye çıkmıştır. 1964 rakamı, 1963 yılında bir milimetre dahi yüksek olmayacaktır. Fert başına gelir diye sabit farz etmişler ve tahkiklerini, onun kesin rakamı olmadığı için oraya teşmil etmemişi erdir. Yalnız, 1963 rakamını alsak; 1964 ile 1963 yılları arasında bir milimetre dahi, bir dirhem dahi fert başına gelirden artış olmadığını farz etsek dahi plânlı devrenin başlangıcı veya plâna geçiş yılı olan 1962 yılından itibaren 1961 yılına nazaran artış, yine endeks hesabıyla, yüzde hesabına vurulursa %7,6 dır. Demek ki, yedi yılda %4, hattâ %4 ün altında bir artış buna mukabil 1961-1963 arasında yekûn olarak fert başına düşen gelir artışı %7,6 dır. Esasen nüfusumuz %3 arttığına göre, gayrisâfi hâsıla 1962 de %6 artmış, %3 ü düşerseniz net artış %3! Bu artış tarımın gayreti ile olmuştur, doğru, iklim şartlarına bağlı olmuştur kısmen, insaf ile arz edelim doğru, ama %7,5 dan %3 ü düşerseniz bir yılda artış %4,5 dir. %4,5 7 yıl artışının yekûnu değil Sayın Alican'ın verdiği rakamlara göre.

Şimdi Sayın arkadaşım bu kürsüde biraz evvel yaptıkları konuşmada; bütçe konuşmalarında 1953 yılını haklı olarak temel ittihaz ettikleri halde, milletlerarası birçok yayınlarda 1953 yılı ilmi sebeplerle başlangıç sayıldığı halde, plânda 1953 yılı bu mukayeselere esas tutulduğu halde, komşularımızla, Avrupa ile ki, onları arz edeceğim şimdiki konuşmaların da 1950 den başlatan bir hesapla 1950-1960 arasında yılda kalkınma hızının ortalama %6 olduğunu söylediler.

Arkadaşlar, ilk yıllar için doğrudur. Ondan sonraki yıllar için % 6 artış ne kelime, vasati olarak nüfus artışının arkasından zorla yetiştirdiğimiz için. 1953 rakamının daha altında bir rakamla 1961 de plânlı devreye girmişizdir. Bunu arkadaşım

benden iyi bilirler. Demek ki, ilk yıllardaki tarıma yeniden açılabilen sahalara, ekilebilir toprakların hududuna varılmamış olması sebebiyle, alabildiğine boş arazinin yeniden tarıma açılması, bazı ahvalde ilk yıllarda kârlı gibi gözükse mera tahribi pahasına, fakat uzun vadeli iktisadi tahripler hesabına, pahasına bir artış olmuştur. Kabul etmek lâzımdır ki, bugün ariyere diye bahis mevzuu ettiğimiz dış borçlar terakümüne yol açan ithal fazlalığında millî gelir rakamlarına zahiri olarak müspet bir inikas göstermiştir. Ama bunun acısı müteakip yıllarda çıkmıştır.

Bütün bunlar çok berrak bir şekilde Sayın arkadaşımızın hem muhalefet yıllarında fazla dinlediğimiz bütçe tenkitlerinde, hem plân konuşmalarında, hem plân metninde, hem de daha bundan kısa bir süre önce Meclis huzurunda Y.T.P. adına yaptıkları bütçe tenkitinde tahkiki yapılmış rakamlardır.

Acı gerçek şudur arkadaşlarım; ben buradan bir toplayıcı anlayışa hep beraber gitmemiz lâzım geldiğini söyleyerek bir hükme varacağım. Türkiye 1953’de yüzden, 1960 ta 104 e yükselirken komşumuz Yunanistan, 1953’de fert başına gelir yüz sayılırsa bu rakamı aynı yedi yıl zarfında 141 e çıkarmıştır arkadaşlarım. Ve Batı-Almanya, Fransa, İtalya ve Benelüks memleketlerinin katıldığı altılar, Ortak Pazar ülkeleri aynı süre içinde fert başına gelir endekslerini yüzden 136 ya çıkarmışlardır, İngiltere’nin başında bulunduğu yedi Avrupa memleketinin, Avrupa serbest ticaret bölgesinin üyesi olan EFTA memleketlerinde ise yine bu yedi yıl zarfında fert başına gelir endeks hesabı ile yüzden, 129 a yükselmiştir. 100 den 129 a, 100 den 136 ya, Yunanistan’da 100 den 141 e yükselirken, Türkiye’de 100 den 104 e yükselmemizin başlıca sebebinin plansızlık olduğunu Sayın Alican da çok iyi bilirler. Bu itibarla plânsız devrede daha hızlı gittik, plânlı devrede daha yavaş gittik demeyi asla objektif bir tahlil telâkki etmiyorum arkadaşlarım. (*CHP sıralarından, alkışlar*) Konulmalarının 7’nci sayfasındaki tablo, kendi verdikleri rakamlar plânlı devrede daha hızlı ilerlediğimizi riyazî bir şekilde göstermektedir. Bu, burada kelimelerle cerh edilebilir ama zabıtlar var, Türkiye’de okuyan, tahlil eden, uyanık bir efkârı umumiye vardır.

Aziz arkadaşlar, plân döneminde Türkiye’de kalkınma hızımız, arzu ettiğimiz ölçüde olmuştur, diyemem. Bunu şahsım adına da söyleyemem, grubum adına da, söyleyemem. Plân devresinde kalkınma hızımız arzu ettiğimiz derecede yüksek olmuştur, milletçe özlediğimin derecede yüksek olmuştur diye kimse söylemedi. Bizzat Genel Başkanımız da bu kürsüde %7 kalkınma hızına 1964’de ulaşamadığını ifade ettiler. 1962 yılında da bu rakama ulaşamamıştık. 1963 yılında %7’nin üzenine çıkabilmiş olmamızda bir miktar da tarım şartlarının iyi gitmesinin rolü olduğunu yüzlerce defa ifade ettik. Ama arkadaşlarım, eğer kalkınma hızına tam olarak ulaşamamışsak bunun vebali tek başına Cumhuriyet Halk Partisinin midir? Gerekli tasarrufları, gerekli finansman imkânlarını sağlamak hususunda herkes gayrete geldi de, “Hayır bu yengiler çıkmasın.” diye karşı koyun yalnız Cumhuriyet Halk Partisi mi oldu arkadaşlar? İnsafınıza sığınırım. (*Orta sıralardan alkışlar, bravo şasileri.*)

Sayın arkadaşlarım, gerçek olan birkaç noktaya daha, bundan sonra hepimize, şahıslar olarak bizlere, partiler olarak hepimize düşen büyük görevleri hatırlatmak bakımından dokunmak isterim: OECD'nin yayınladığı yıllık raporlar vardır. Türk ekonomisinin çok objektif tahlillerini ihtiva eden bu raporlarda nüfus artışına göre Türkiye'nin her yıl tarım alanındaki nüfus sıkışıklığını daha da artırmak istemiyorsa, her yıl 400.000 yeni insana iş yaratması lâzım geldiği söylenmektedir. Tarım dışında 400.000 kişiye iş... Arkadaşlar, plân öncesi döneminde, 1963 ten almıyorum, 1950 den almıştır bu istatistik rakamı, 1950-1960 yıllarında tarım dışı istihdam artış yâda ortalama yüz bindir. Gerekli olan artış hızı, tarım dışı istihdamda gerekli artış hızı % 14 tür. Gizli işsizliği artırmamak veya açık işsizliği artırmamak için % 14 olması lâzım gelen istihdam artışı, 10 yılın vasatı olarak, bu yabancı milletlerle-rarası objektif müessesenin tahliline göre, %5,3'de kalmıştır. %14, bir de %5,3...

Arkadaşlar, bu dâvayı bugün nasıl çözeceğiz, yarın nasıl çözeceğiz? Bu Sayın Hükümet bu hususta ne düşünüyor? Bundan sonra gelecek iktidarlara düşen vazifeler nelerdir? Bu Hükümetin bu konuda alacağı ciddi tedbirleri desteklemek için muhalefet partisi olarak bana düşen yapıcı muhalefet görevi nedir? Gelin hep beraber bunu konuşalım. Yoksa rakamları sımışından burasından işimize geldiği gibi olarak, bir gün plânsız dönemin tenkitini, bir gün plânsız dönem daha iyi idi gibi tefsire müsait olabilecek-bunun kastedildiğini sanıyorum beyanları yapmayalım.

Aziz arkadaşlarım,

Sayın Alican'ın yerinilen söz istediklerini görüyorum. Çok müteşekkirim. Bu teşekkürün, nihayet Hükümet Programı ve gelecek icraat üzerinde konuşmaya imkân bulacağımız içindir. Zannediyorum ki, bu konuşma ile hiç değilse bundan sonrası için de değerli ve aydınlatıcı mütalâalar dinlememiz mümkün olacaktır.

Aziz arkadaşlarım, gerçek olan şudur ki, bir memleketin kalkınması yalnız yatırımla olur. Sayın Demirel'in, bundan bir süre evvel bir açık oturumda yaptığı konuşmayı bir yerde okudum, sıhhat derecesini bilmemekle beraber bir nokta hoşuma gitti, "öyle sihirli sözlerle edebiyatla kalkınma olmayacağını teslim etmiş bir görüş içinde diyordu ki, "kalkınma yatırımla, olur, yatırım da tasarrufla olur."

Arkadaşlarım, bu iktisat ilminin bir numaralı mütearifesidir. Kalkınma yatırımla mümkündür. Yatırım yapabilmek için gayrisafi milli hâsılanın belli bir yüzdesini, tüketmekten, vazgeçip, bunu yatırıma ayırmak lâzımdır.

Şimdi Türkiye'de yatırıma ayrılabilmiş olan nispetlerin geçmiş yıllarda ne olduğu belli. %12 olmuş, 13 olmuş, 13,5 olmuş. Yılına göre değişmekle beraber bu civarlarda kalmış. 1962 yılından itibaren girdiğimiz dönemde gayrisafi milli hâsıladan yatırıma ayırdığımız kısmı, kalkınmaya ayırdığımız kısmı %16,5 a, yıllar geçtikçe %19,6 ya doğru çıkarmak için hedefler tespit etmişiz. Ve Yüce Parlâmento da bunu kabul etmiştir. Hattâ ikinci plân döneminde bunun da yeter olmayacağı, sermaye hâsıla nispetinin düşmesi sebebiyle, aynı sonuca varmak için daha fazla yatırım gerekeceği ve yatırıma ayrılan hissenin asgari %21 olması icap edeceği de yine plân hedefleri arasında yer almıştır.

Sayın arkadaşlarım, bu tasarruf nasıl olacak? Bir Hükümet bunu söylemedikçe kalkınma sözü lâfta kalır. Yüzde 13 ten, 14 ten, 15 ten, 16 dan %20 ye doğru, %21 e doğru yatırıma ayrılacak tasarrufların nispetlerini yükseltmedikçe kalkınma denen şey olamaz. Olmayacağını, iktisadın yanından geçmiş olan herkes bilir. O halde ciddî olarak, iktidarların söylemesi lâzım gelen şey; bu konuda ne yapmayı düşünmektedirler? Türkiye’de gönüllü tasarrufların bir hududu vardır. Bu gönüllü tasarrufları teşvik etmek mümkündür. Ama ne ölçüde bunu gönüllü tasarrufla yapmayı düşünüyorlar, ne ölçüde cebri tasarruf adını verdiğimiz, vergi yoluyla yapmayı düşünüyorlar? Yüzde kaç öyle, yüzde kaç böyle? Ve gönüllü tasarrufların miktarını nereye çıkaracaklarını umuyorlar, vergi miktarlarını nereye çıkaracaklarını umuyorlar?

Eldeki plân hedeflerinde samimî olarak mutabık mıyız, değil miyiz? Çaremiz yok, vaktimiz yok, tatbik edeceğiz değil, gerçekten mutabık mıyız? Mutabık değilsek bütçeyle birlikte pekâlâ finansman hedeflerini değiştiren vergi kanunları da gelebilir ve konuşulabilir. Ama yüreğimize sindirmemiz lâzımdır ki, Türkiye’de plânın başarısı tasarrufa bağlıdır. Türkiye’de gönüllü tasarruflarla bu yüksek nispetlere varmak imkânı yoktur. Bunun bir kısmının mutlaka Devletin sağladığı tasarruflarla olması lâzımdır. Hiçbir geri kalmış memleketin başka türlü kalkınması, akıldan dahi geçmemiştir arkadaşlarım.

Burada müşahhas bir sual sormak isterim; Hükümetin karşısına gelecek sarih bir sorudur. Bugün Meclis komisyonlarında olan bir Emlâk Vergisi tasarısı vardır. Bu Emlâk Vergisi tasarısıyla nispeten daha gelirli olan emlâk sahiplerinden alınacak vergilerle memleketin süratle himmete muhtaç bulunan zümrelerine, bölgelelerine hizmet götürebilmek için bir varidat artışı beklenmektedir. Bu Emlâk Vergisi tasarısı konusunda Hükümetin sarih görüşü nedir? Karşısında mıdır, mutabık mıdır?

Sayın arkadaşlarım, vergi konusundan ayrılmadan evvel bir konuda daha memleketin vuzuha kavuşması lâzım geldiğini arz etmek isterim.

Çok değerli Bakan arkadaşlarımızdan Sayın General Zekâi Dorman bu kürsüde partisi adına yaptığı bütçe tenkitinde aynen şöyle buyurmuşlardı: Yüksek gelirli kazanç erbabında vergi kaçakçılığı yaygın bir haldedir. Hükümet bu Sayın arkadaşlarımızın, şimdiki Sayın Bakanımızın görüşüne katılıyor mu? Katılıyorsa; vergi ziyamı önlemenin tedbiri nedir? Dün de bu sorulmuştu ama henüz cevap alamadık, dikkat buyurunuz, her şeyden bahsedildi, memleketin gerçek dâvaları ile ilgili olan bu soruların cevabını sarih olarak alamadık.

Hükümet vergi ziyamı önlemek için, servet beyanının devamına taraftar mıdır? (CHP sıralarından alkışlar, “bravo” sesleri) vergi mükelleflerinin ödediği vergilerin açıklanması usulüne taraftar mıdır? Hiçbir kazanç göstermedikleri halde, gösterdikleri kazancın yüz misli ötesinde sarfiyatta bulunan vatandaşlarımızın vergi ziyamı önlemek için ihdas edilen gider beyanı usulüne taraftar mıdır?

Muhterem arkadaşlarım, bu mevzuda kanunlar çıkmış olmakla beraber, yine Sayın Gürsan arkadaşımızın, bir beyanını, Maliye Bakanı durumunda oldukları için, okumak zorundayım. Sayın Gürsan bu konularda aynen şöyle demişlerdir;

“Vergi mükelleflerinin ilânı, servet beyanı, zirai kazançlarda maktu vergi usulü gibi sakat ve sakılm usuller...” ibaresi matbu ve zabıtlarda vardır, konuşmalarında vardır. Şu halde bir taraftan vergi kaçakçılığı olduğu ifade ediliyor, bir taraftan bunu önlemek için bir iktidar tedbirler getirmiş, bu tedbirlerin son derecede faydalı olduğu yine elimde bulunan 1964 yılına ait OECD nin, Avrupa İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtının, raporunda tafsîlâtıyla belirtilmiştir. Deniyor ki, Türkiye’de bir vergi ziyayı vardır, vergi adaletsizliği başlıca bundan doğmaktadır. Bunu önlemek hususunda son hükümetlerin aldıkları faydalı tedbirler olmuştur. Servet beyanının faydaları görülmektedir. (*Müdahaleler*) Müsaade buyurun, ben konuşuyorum. Servet beyanının faydaları vardır, denmiştir. Vergi mükelleflerinin ilânının büyük faydalar sağlayacağı belli olmuştur, tarzında müspet ifadeler vardır. Bu ifadeler karşısında, Konsorsiyumun da katıldığı, OECD nin de katıldığı bu müspet ifadeler karşısında, bu tedbirleri hâlâ sakat ve sakım telâkki ederek kaldırılmak tasavvurunda mıdırlar, yoksa vergi kaçakçılığını önlemek için bulunan bu usulleri devam ettireceğiz vaadiyle, hizmet bekleyen vatandaşa bir ferahlık sağlayacaklar mıdır?

Sayın arkadaşlarım, burada bir sevindirici noktayı da ifade etmeye mecburum: Dün Sayın Genel Başkanımız, Atatürk ilkelerini, 27 Mayıs meşru temelini esas aldığı için, Hükümeti tebrik etmişti. Partileri adına yaptıkları konuşmalarda birçok iktidar hatipleri de bu konulara dokundular. Bilhassa, Y.T.P. Meclis Grubu adına Sayın Raif Aybar’ın, Türkiye’nin kalkınmasının, lâik, devrimci, sosyal adaletçi, reformcu, 27 Mayıs temeline ve Atatürk ilkelerine bağlı bir zihniyetle başarılabileceğine işaret etmiş olmasını çok sevindirici ve yarınki parti çalışmalarında mücadeleleri veya rekabetleri son derece yumuşatıcı bir samimî beyan olarak sevinçle karşılıyoruz. Değerli arkadaşımızın bu sözleri yürekten söylediğine, kendisini yakından tanıdığımız için, inanıyor ve bundan muhalefet olarak haz ve huzur duyuyoruz. Dileğimiz, Aybar arkadaşımızın bu sözlerinin bu Parlâmentoda bütün arkadaşlarımız tarafından, derece farkı olmaksızın, benimsenmesi, sosyal adaletçi, reformcu, 27 Mayısçı ve Atatürkçü olmanın, yurt kalkınmasına hizmetin yolu olduğunun gün geçtikçe çok daha iyi anlaşılmasıdır. Bu konular da her yönden gelecek karşılıklı haksız ithamlara son vermek ve münakaşaları ekonomik ve sosyal konular üzerinde toplayarak yarınlara daha iyi hizmet etmek bundan sonraki hedefimiz olmalıdır.

Aziz arkadaşlarım, Sayın Bölükbaşı da bu arada aşırı soldan, komünizmi anlamak gerektiğini ve komünizmle mücadelede başlıca silâhın, sosyal adalet ve sosyal güvenlik tedbirleri olduğunu belirtti. İnsan haklarını reddeden, her vatandaşı Devlet ve parti emrinde boğaz tokluğuna köle yapan, bir sözde madde cenneti uğrunda, başta insan haysiyeti olmak üzere, bütün mânevi değerleri, bütün hürriyetleri ayaklar altına alan komünizmin azimle karşısındayız ve daima karşısında olacağız! (*Ortadan bravo sesleri alkışlar*) Biz inanıyoruz ki, sefaletin, yokluğun, adaletsizliklerin ortadan kalkması için, hürriyetlerin de birlikte ortadan kalkması şart değildir.

Bu hedeflere demokrasi içerisinde ulaşmamız mümkündür, demokrasi içerisinde daha kolay ulaşmamız mümkündür. Demokratik rejim içinde hem sosyal adaletin, hem sosyal refah devletinin gerçekleşebileceğine kaniyiz, bu noktaya kadar da hep beraberiz. Ancak, bu hedeflere plânla ve Devletin geniş iktisadi çabasıyla ulaşılabileceği hususunda ne ölçüde beraber olduğumuzu birazdan incelemek mecburiyeti vardır. Demokrasi içerisinde varacağız, fakat buna demokratik plânlama tekniği içinde varmanın mümkün olduğuna inanan bir partiyiz. Bu konuda anlaşılmaktadır ki, plân anlayışımızda bazı ayrılıklar vardır ve bunların isabetle tahlili zaruri hale gelmiştir.

Yalnız bu bahse geçmeden evvel, Sayın Bölükbaşı'nın memlekette teşkilâtı bir aşırı sağ tehlikesi bulunmadığı yolundaki görüşüne kısaca değinmek isterim. Eğer arkadaşımız şunu kastetmişlerse kendileriyle beraberim. Ve lütfen dikkatle dinleyin, konuşmayı birbirimize söylemediğimiz sözleri izafe etmeden bir ciddi seviyede yürütmeye çalışalım, karşılıklı. Bundan huzur duyarız. (*Ortadan alkışlar*)

Sayın arkadaşımın bu sözleri şu mânada söylediğini farz ederek bunda da beraberim: “Türkiye’de aşırı sağ hiçbir zaman muvaffak olamayacaktır. Türkiye’yi Ortaçağa götürecek olan bir teşkilât hiçbir zaman bu memlekette yerleşmiş olan Atatürk devrimlerini yıkmaya muvaffak olamayacaktır.” mânasında söylemişlerse bu noktada yüzde yüz beraberim. (*Ortadan “bravo” sesleri, alkışlar*) Ve burada mutabakatlarını oturdukları yerden samimiyetle boyan buyurdıkları için, Sayın Bölükbaşı’ya teşekkür ediyorum. Bu noktada da bir mesele kalmadığını ifade ediyorum.

Bu mânada olduğu takdirde kendileriyle beraberiz. Çünkü Türkiye’de hakikaten aşırı sağın hiçbir zaman ilerici, Atatürkçü kuvvetler karşısında muvaffak olmasının mümkün olmadığı konusunda arkadaşımızdan başka türlü düşünmemiz mümkün değildir.

Şimdi arkadaşlarım, bir noktaya dönüyorum. Komünizm karşısında...

KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş) — Aşırı sağ hakkındaki mütalâalarınız nedir?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamlı) — İfade ettim, her halde yeni geldiniz, dinlemediniz. Ne yapayım sizin için bir daha nutkuma başlayamam, zabıtlara bakarsınız.

Aziz arkadaşlarım, demokratik rejimin bir şekli iniş ve çıkıştan ibaret olmadığını, bir Hükümetin iktidardan düşmesi ve bir başka Hükümetin gelmesinden ibaret olmadığını, demokratik rejimde fikirlerin iktidara gelmesi, fikirlerin iktidardan gitmesi, bazı iktisadi ve sosyal konularda sarih alternatiflerin karşılaşması ve bunlardan birisinin ötekine tercih olunması şeklinde anlaşılması gerektiğinde zannederim ittifak ederiz. İşte bu noktada plân konusuna ve plânlı kalkınma konusuna biraz dokunmak lâzımdır.

Aziz arkadaşlarım; Hükümet programında, hemen ve şimdi artık bütün beyanlarda gördüğümüz gibi, plânsız kalkınma olmayacağı, plânın zaruri olduğu, plânlı kalkınmaya inanıldığı ifade edilmektedir. Çok şükür “plân” kelimesinin dahi kar-

şısında bazı münferit politikacıların konuştuğu devir geçmiş ve esasen partilerin başından beri benimsediği temel plân fikrinde daha bariz bir ittifak hâsıl olmuştur. Ancak plân ve plânlı kalkınma sözüne genel olarak bağlılık büyük bir mâna ifade etmez arkadaşlarım. Mesele kelimelerde değildir, muhtevadadır. Dudaktan çıkan sözlerde değildir, kafalarda ve yüreklerdeki plân anlayışı ve inancındadır.

Arkadaşlarım, ortada bir plân vardır. Bu planın stratejisi, temel hedefleri, C.H.P.-A.P. koalisyonu zamanında müştereken ve bütün bakanların imzasıyla ilân edilmiştir. Daha önce Millî Birlik Hükümeti zamanında da ilân edilen plân hedefleri ve stratejisinin tıpatıp aynıdır. Bu sırada şimdiki Maliye Bakanımız Yüksek Plânlama Kurulu üyesi de bulunuyorlar idi. Daha sonra bu plânın muhtevası uzun boylu konuşuldu. Yüksek Plânlama Kurulundan ve Bakanlar Kurulundan geçti. Bu plânı biraz evvel arz ettiğim gibi, komisyon huzurunda ve Senatoda dirayetle savunanların başında Hükümet üyesi olarak Sayın Alican bulundular.

Şimdi, Sayın Gürsan'ın bütçe konuşmasından bir pasajı, Hükümet üyesi oldukları için yine özür dileyerek ve Hükümetin bu noktada görüşü nedir, bunu anlamak çabası içerisinde arz etmeye mecburum.

Sayın Gürsan, şimdiki Maliye Bakanımız, diyorlar ki; “Beş Yıllık Kalkınma Plânında ele alınan konular memleket şartlarının ve gerçeklerinin gerektirdiği nite-likte işlenememiş ve genel olarak hatalı neticelere varılmıştır, plânın tavsiyelerinde nazari kalınmıştır. Şu halde tek çare gerçeklere aykırılığı sakıt olmuş olan bu plânın esaslı bir revizyona tabi tutulmasıdır.” Sayın arkadaşlarım, plânla ilgili, en önemli bakanlığın başında bulunan arkadaşımın bu sözleri Meclis zabtında bulunurken, Hükümet programında mücerret plân fikrine ve plânlı kalkınmaya inanıyoruz, demekle plân konusunda tam anlaşmaya vardığımızı ifade etmenin imkânsız olduğu meydandadır. (*Ortadan bravo sesleri*)

O halde, Sayın arkadaşlarımızın bu plânı hangi konuda ıslâh etmeyi düşündüklerini sormak hakkımızdır. Beş Yıllık Plân hakkında evvelâ Sayın Başbakan bu görüşe katılmakta mıdır? Yani plânın nazari olduğu, hatalı olduğu ve mutlaka esaslı bir revizyona tabi tutulması lâzım geldiği görüşünde Hükümet mutabık mıdır? Sayın Başbakan bu görüşte midir?

İkinci, revizyona ihtiyaç varsa, bu revizyon hangi istikâmetlerde düşünülmektedir? Arkadaşlar bunda da vuzuha ihtiyaç vardır. Umumi sözlerle, “İslâh edeceğiz, gelince zamanı yaparız” veya “Bütçede konuşuruz” veya revizyon “Projemizi getirdiğim zaman konuşuruz,” gibi sözler ciddî bir Hükümet müzakeresinin icabı olamaz. Şüphesiz teferuatlı tedbirler bilâhare gelir. Ama ana hatları ile bir plânın hatasından ve revizyon ihtiyacından bahsedildiği zaman, şu ana konularda bir seçme yapmak lâzımdır.

Plânda bir hedef vardır: %7 kalkınma hızı. Bunda hedef olarak mutabık mıyız, değil miyiz? Bu %7 kalkınma hızının belli bir miktarda finansman gerektirdiği ilmen hesap edildiğine göre bu finansman miktarında mutabık mıdır? Bu finansmanın yekûnunda mutabık iseler, bunun ne kadarını özel müteşebbislerin

kendi niyetleriyle yapacaklarına, ne kadarını Devletin yapacağına inanmaktadırlar? Plânda bu konuda tahminler vardır, bu tahminlerden hangi noktada ayrılmaktadırlar, yatırımların ne kadarını Devletten alıp özel sektöre vermek veya aksine, dua ederiz böyle olsun, özel sektörden alıp Devlete vermek fikrindedirler? Olur ya belki de, şimdi arz edeceğim, daha da yatırım hızını artıracak bir yola gidebilirler.

Arkadaşlarım, tarım konusunda, inşaat konusunda, sanayi konusunda yatırım nispetleri vardır. Acaba, plânın bu dağılışı mı hata bulmaktadırlar? Yani tarıma daha az önem vermek ve inşaatla hız vermek veya sanayiye daha az önem vermek ve tarıma hız vermek gibi bir ön tercihleri veya görüşleri mi vardır? Bunları söylediklerine göre program hakkında, plân hakkında bir görüşleri mi vardır? Bir görüş koymuş olabilirler. O zaman teferruatı bilâhare konuşabiliriz. Ama hangi noktada ayrılıyor? Bu noktaların hepsinde beraberiz. Tamamen tenkitleri kendi kendine mi empoze ediyor? O zaman zannetmem ki, vergi kanunlarında ciddi ve ameli tedbirlerle ve tadille gelebilirsinler.

Arkadaşlarım, bu özel sektör ve Devlet sektörü konusu açılmış iken bir noktayı daha arz etmek isterim. Ve yine programdaki bir konunun vuzuha kavuşmasını rica etmek isterim.

Programda Devlet sektörünün katılacağı sahalara tespit edilirken “özel yatırımları tereddüt ve endişe dışında tutmak yolunda titiz ve itina ve dikkat gösterilecek” deniyor.

Aziz arkadaşlarım, biz de karma ekonomiye inanan bir partiyiz. Türkiye’de çok büyük önemi olan, Devlet yatırımlarının, yanında özel sektöründe kalkınma gayretlerine katılmasında fayda mütalâa ettiğimizi ifade etmişizdir. Ancak, iktisadi bakanlıkları sinesine alınış bulunan bir iktidar partisinin programında şu sözleri görünce endişeye düşmemek mümkün değildir. Bahsettiğim partinin programında deniyor ki, “Devletçilik şahsi teşebbüsün bittiği yerde başlar, ancak, zaruret halinde tatbik edilir.”

Sayın arkadaşlarım, bu ifadelerden ne anlamak lâzım geldiğini Sayın Başbakan veya sorumlu bir Hükümet azasının ağzından işitmek isteriz. (*Soldan gürültüler*)

Misal arz ediyorum arkadaşlar, bu işler misalsiz ve rakamsız konuşulamaz. Bugün özel sektörün Türkiye’de çok muvaffak olduğu hattâ açıkça söylemek lâzımdır ki, Devletten daha iyi muvaffak olduğu bir alan vardır: Tekstil alanı. Şimdi tekstil alanında özel sektör muvaffak olduğuna göre Devlet bu sektörden çekilmeli midir?

AHMET BİLGİN (Kırşehir) — Çekilmelidir.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Bunu siz söylüyorsunuz. Fakat ben de hep Sayın Bölükbaşı’nın veya arkadaşının fikrinden çok Sayın Hükümetin fikrini bekliyorum. Bu da hakkım. (*Orta sıralardan gülüşmeler*) Yani “Çekilmelidir” sözünü Ahmet Bilgin arkadaşımın söylemesi kâfi gelmiyor. Hükümet ne düşünüyor?

BAŞKAN — Arkadaşlar, lütfen sükûneti muhafaza ediniz.

CHP GRUBU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Devamlı) — Sayın arkadaşlarım bu tekstil alanındaki, Devlet fabrikaları özel şahıslara devrolunmalı mıdır Programın bu sözlerinden bunu mu anlıyoruz? Veya bu alanda, devir istemiyoruz, ama statükoyu olduğu gibi muhafaza edeceğiz, bundan sonra Devlet bu alanda yatırım yapmayacaktır, demek mi istiyorlar? Meselâ bu alanda bundan sonra Devlet yatırım yapamayacaktır diyorlarsa, plânda ve programda yer alan ve Devlet tarafından inşa edilmesi öngörülen Karaman, Adıyaman ve Nevşehir tekstil fabrikalarının Devlet tarafından inşasına tekstil alanında dâhi devam edecekler midir? (*CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar*) bunu beyan etmelerini istirham ediyorum.

Arkadaşlarım, mazur görsünler, devletçilik özel sektör sözlerini tekerlemelerle aydınlatmamız mümkün, değildir. Sarih misallerle sektör sektör konuşarak çözmemiz lâzımdır.

SOLDAN BİR MİLLETVEKİLİ — Cevabını alacaksın.

CHP MECLİS GRUBU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Tabii tabii, eminim, cevap alacağız ve müteşekkireceğiz. Sayın arkadaşım emin olsunlar, bu sarih cevapları almak için zaten konuşuyoruz. Fikirler tebellür etsin.

Türkiye’de devletçilik, Cumhuriyet Halk Partisinin programında yer alan devletçilik, Atatürk’ün belirttiği gibi, bir doğmadan, azimli bir nazariyeden gelmemektedir. Bizim devletçiliğimiz dogmatik bir devletçilik değildir. Bizim, devletçiliğimiz Atatürk’ün kendi ifadeleri ile “Yurt gerçeklerinin ilham ettiği bir devletçilik”tir. Sadece yurdun şartlarının zorunlu kıldığı bir devletçiliktir. Bu konuda Hükümetin sarih görüşü nedir? Batılı ölçülerle ve Sayın Bölükbaşı’nın haklı olarak söyledikleri gibi, niyetleri değil, tedbirleri söyleyerek devletçilik ve özel sektör konusunda ne düşündüklerini ifade etmelerini rica ediyorum.

Bu konudaki merakımızı haklı olarak artıran bir husus daha arkadaşlarım. O husus da şudur, önemle dikkatinize arz ederim:

Bugün Hükümette pek mümtaz bir yer işgal eden ve kendisiyle beraber Bütçe Komisyonunda çalışmak fırsatını bulduğum, değerini ve samimiyetini birçok defalar çok yakından müşahade etmek ve haddim olmayarak, takdir etmek imkânını bulduğum bir Bakan arkadaşımız, yine partisi adına yaptığı konuşmasında; Melen’in getirdiği ve uğradığı akıbetle artık Anayasa tarihimize geçen bütçeye kırmızı oy vermeye müncer olan bütçe tenkitinde aynen şu sözleri söylüyorlardı:

Devletin ve milletin emniyeti, selâmeti ve kazancı için temel sanayiîni, bu arada demir-çelik tesisleriyle, petrol kuyuları ve işletmelerinin kamulaştırılmasına taraftarız. (*“Kim söylüyor?” sesleri*) Şimdi halen Hükümette bulunan bu Bakan arkadaşımız, İrfan Baran arkadaşımız, şüphesiz bir Koalisyon bazı fikirler arasında bir kompromi olduğuna göre, bu fikirlerini savunmak imkânına kavuşamayabilir, bunu da anlarım. Arkadaşlarım, ben demiyorum ki, bir kanadı tekstilde dahi yatırıma çok görüyor, bir başka arkadaşım yine, bütçe tenkitinde birisi tekstile dahi çatarken öteki şu konuda şöyle söylüyor, ben demiyorum ki, bunlar olarak Hükümet kurulamaz. Kurulur arkadaşlar, kurmuşlardır. Yalnız bu bir anlaşma ile kurulur

ve bu anlaşmanın belli olması lâzımdır. Bu itibarla sorumlu Hükümet Başkanının ağzından şimdi oy vermek için öğrenmek istediğimiz nokta, vatandaşın bilmesi için öğrenmek istediğimiz nokta şudur:

Muhalefet partisi içindeki en devletçi görüşlerden farklı olmayan yukarıdaki görüşler, kalkınmada yerli ve yabancı özel teşebbüsün ön plânda tutup, Devleti ancak ikinci, üçüncü plânda tutan görüşlerle yan yana geldikleri zaman hangisi tercih olunmuştur? Hükümetin ortak görüşü nedir? Petrol konusunda olsun, çelik sanayiinde olsun, madenler konusunda olsun, sarıh olarak beyanda bulunmalarını istihham ediyorum.

Sayın arkadaşlarım, bir başka noktada; batılı bir Hükümet programını münakaşa yapacak isek, vuzuha, kavuşmak mecburiyetindeyiz. Çünkü en önemli konulardan biri devlet harcamaları ve devlet harcamaları konusunda, yine bugün Hükümette bulunan Sayın bir arkadaşımız, bu devlet harcamalarının millî hâsıladaki artışlardan çok daha hızlı arttığını, devlet harcamalarının mutlaka kısılması lâzım geldiğini vaktinizi almak için okumayacağım uzun listeler halinde ifade etmişlerdi. Şimdi bu devlet harcamalarını kısmak fikri devam etmekte midir? Devlet harcamalarının kısılması fikrinde iseler bunu nasıl ve nereden kısacaklar; cari masraflardan mı, yatırım masraflarından mı ve hangi ölçülerde, hangi yüzdelerde kısmayı düşünmektedirler? Bunun izahında fayda, vardır.

Sayın arkadaşlarım, yine Hükümet programında yer alan önemli bir konu; toplu sözleşme, grev, işçi hakları, işçi ve işveren münasebetleriyle ilgili konudur. Bu konuda bu günkü Bakan arkadaşlarımızdan Sayın Dorman'ın Partisi adına yaptığı konuşmada söylediği bazı sözler hatırlınızdadır. Sayın Dorman "Bu gün toplu sözleşme anlaşmaları yapılmaktadır. Bunlarda bazı sektörler ve bazı federasyonlar da büyük faydalar temin edilmiştir, bazılarında daha azı temin edilmiştir. Fakat ikinci dönem geldiği zaman yeni sözleşmeler yapılırken, nelerden ve hangi noktada en fazla hak elde edilmişse, diğerlerinin de bunu talep etmeleri tabiidir" diyerek bazı endişeler izhar etmişlerdi. Şimdi bu endişelere Hükümet katılmakta mıdır, yoksa sigortalı işçi ücretlerindeki artış rakamlarının gösterdiği gibi, Türkiye'de nihayet son yıllarda önemli bir hamle yapmış olan işçi ücretlerindeki bu artışı sosyal adaletin bir icabı olarak tabii karşılamakta mıdır, endişesiz mi karşılamaktadırlar? Bunu bilmekte fayda vardır. Tabii "böyle bir endişemiz yoktur" derlerse, yurt hesabına memnun oluruz.

Sayın arkadaşlarım, bu arada İş Kanunu hükümlerini tek işçiye kadar teşmil eden İş Kanunu eldedir. Tarım iş alanında işçilerimize haklar sağlayacak olan ve son yıllarda büyük hamle yapmış olan sosyal mevzuatımızı tamamlayarak olan bir tasarı yine eldedir, İşçi ve işveren münasebetlerinde ahengi sağlayacağız, gibi iyi niyet temennileri ötesinde -yine tedbirle gelelim- acaba Sayın Hükümet bu kanunların bir an evvel çıkması hususunda yardımcı olacak mıdır? Grubum adına bir taahhütte bulunuyorum; kendileri bu kanunları takip ederlerse Hükümetin bu konudaki başarısına âzami yardımcı olmayı, yapıcı muhalefetin vazifesi sayacağız. *(Ortadan bravo serleri, alkışlar)*

İş Kanunu ve Tarım İş Kanunu çıkmalıdır.

Sayın arkadaşlarım; yine dün bu kürsüde köylü, eşraf, işçi, küçük memur partisiyiz diye bazı beyanlarda bulunuldu. Sayın arkadaşlarım, bütün bunlar, beyanlar ötesinde yine tedbir konusudur.

Şimdi size bir kaç misal arz ettikten sonra sırf aydınlatmak için sorular soracağım ve yine Hükümet programı ile ilgili konularda bazı rakamlar arz ettikten sonra, bir kaç noktanın ışığa kavuşturulmasını istirham edeceğim.

Sigortalı işçi ücretleri 1961 de günde ortalama olarak 15 lira 59 kuruş iken, 1964 Eylülünde 19 lira 41 kuruşa yükselmiştir. Artış oranı %24,5 tur. Geçinme endekslerinde aynı süre içinde vuku bulan %7,6 artış düşülürse, reel olarak bu süre içinde, Türkiye’de sigortalı işçi ücretlerinin 16,9 bir artış göstermiş olduğu meydana çıkar, İşçi arkadaşlarımızın gelir vergilerinde de bir indirmenin sağlanmış olduğunu hep bilmekteyiz. Bu artışın devamını, biz sosyal adaletin icabı olarak görmekteyiz. Acaba bu konuda Hükümetin sarih düşüncesi nedir?

Sayın arkadaşlarım, zirai müstahsil ve köylü konusunda yine son yıllarda, asla inhisarcılığını yapmaksızın arz ediyorum, bunda beraber bulunduğumuz partilerin beraber bulunduğumuz süre içinde elbette şeref payları vardır, ama, başlıca sorumluluğunu taşıdığımız bir devredir, bir kısım sorumluluğunu CHP’nin bağımsızlarla taşıdığı bir devredir. Bu devrede pancar fiyatları artırılmıştır, buğday fiyatları zam görmüştür, fındık mahsulü korunmuştur, tütün fiyatları tüccar himayesi yerine müstahsil himayesi metoduyla değerlendirilmiştir. (*Ortadan bravo sesleri, alkışlar*) Şimdi arkadaşlarım, bütün bu konularda sarih tercihler yapmak zorunluluğu vardır. “Biz müstahsilden yanayız.” demek kâfi değildir. Biz müstahsilin alın terinin hakkını sağlamak için şu tedbirleri uygulayacağız, tütün müstahsilini tüccarın eline bırakmamak için tüccarın kârını artırıp müstahsili bankaya muhtaç etmemek için veya tefecilere muhtaç etmemek için şu sarih tedbirleri alacağız, buğdayda şunu yapacağız, pancarda bunu yapacağız, çeltikte şunu yapacağız, fındıkta bunu yapacağız, diyebilmek lâzımdır arkadaşlarım.

Şimdi, zirai krediler konusunda 1961 sonunda 1.682.000 lira iken, 3 yılda 1.146.000 lira daha bir artışla, 2.828.000 liraya yükselmiştir. Artış oranı %68 dir. Küçük sanat erbabına, esnaf ve sanatkâr teşekküllerine açılan kredilerde, aynı kısa süre içinde % 51 net artış göstermiştir. Bir Hükümetin veya bir parti sözcüsünün esnaf, köylü, işçi diye alışılmış bir formülü tekrarlaması yerine, hangi konuda ne tedbir alacağını zirai kredi konusunda, esnaf için ne yapacağını, müstahsil için ne yapacağını, yine arz edeyim, tedbir halinde söylemesinde fayda vardır. (*Soldan, gü-rültüler*)

İ. ETEM KILIÇOĞLU (Giresun) — Siz programınıza hangilerini aldınız?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Hiç değilse satır başlarını.

İ. ETEM KILIÇOĞLU (Giresun) — Sizin programınızda bu tedbirler yazılı mıydı?

BAŞKAN — Müdahale etmeyiniz efendim. Sayın Feyzioğlu, siz devam buyurun.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Vallahi programımızda yazılı mıydı bilmiyorum ama biz bunları yaptık arkadaşlarım. İşçi haklarını da tanıdık, zirai mahsuller de himaye gördü, plân da yürürlüğe girdi, yapıldı. Dâva bu!..

BAŞKAN — Sayın Kılıçoğlu, müsaade edin.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Sayın arkadaşlarım, şimdi toprak reformu konusunda da yine Sayın Hükümetten bir açıklama istirham edeceğim. Fakat evvelâ tarihi bir gerçeği arz etmek isterim.

Sayın arkadaşlarım, toprak reformu konusunun tâ Millî Birlik Hükümeti zamanından beri gelen bir tarihçesi vardır. Hemen arz edeyim ki, hiç kimseyi itham etmek niyetinde değilim, asla bu millî ve hayati konuyu partiler arası bir polemik konusu yapmak arzusunda değilim. Bundan zarar göreceğimize kaniyim. Büyük iktisadi, içtimai dâvaları olan bir memlekette, bu konularda ne kadar fikir beraberliği sağlayabilirsek o kadar hızla ilerleyeceğimize inanıyorum. Bu itibarla söyleyeceğim sözlerin bu açıdan değerlendirilmesini istirham ederim.

Sayın arkadaşlarım, toprak reformu konusu Anayasada vardır, toprak reformu konusu plân hedefleri ve stratejisinde vardır, plânın metninde vardır, Birinci Hükümetin de, ikinci Hükümetin de, Üçüncü Hükümetin de programlarında yer almıştır. O halde nedir bu işin kaderi?

Samimî inancım şudur ki, parlamenter demokratik rejim içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Millet kaderine hâkim olduğu, inandığımız demokratik rejim içinde Türkiye’de toprak reformunu gerçekleştirmenin mümkün olduğunu bu meclis mutlaka ispat etmelidir ve bunu ispat edeceğiz ve ispat etmeye mecburuz.

Şimdi nereden geldik, neden geciktik? Cavit Oral arkadaşımız Sayın Alican konuşurken seslendiler, dediler ki; “Biz de hazırlamıştık” Doğrudur. Sayın Cavit Oral arkadaşımız, yanılmıyorsam. Birinci Koalisyon Hükümetinin istifa edeceği günlerde veya istifasından sonraki muvakkaten işleri yürüttüğümüz devrede-muaheze etmek maksadıyla söylemiyorum-fakat kısa bir süre iş başında kalmış bir Hükümette bir tasarı hazırlayıp getirdiler ve ifade ettiler. Beni şahsan da itham ederler; bu kanunu mutlaka sevk edelim. Bir samimiyet örneği ve samimiyetlerinin delili olarak ve tarihî gerçeğe sadık kalmak için arz ötmek için isterim: “Ben Adanalıyım (Beni de mazur görsün arkadaşım, çok sevdiğim için söylüyorum) ben bunun çıkmasına taraftarım, bu kemin çıkmalıdır” dediler. Ama ne çare ki, Hükümet iki gün sonra, üç gün sonra, beş gün sonra yeni Hükümete işi devretme durumunda idi. Sayın inmen arkadaşım Tarım Bakanı oldular. Sayın İzmen arkadaşımın başından beri toprak reformuna taraftar olduğu inancındayım, yanıldığımı sanmıyorum. Kendileri uzun müddet devlet memuriyetinde bulunmuş ve konulara parti açısından değil, devlet açısından bakmanın değerini bilen, bilim açısından, rakamlar açısından, yurt gerçekleri açısından tahlil etmek gücüne sahibolan bir arkadaşımız olarak toprak reformu konusunda azimle çalıştıklarına kaniyim ve şahidim. Tasarıyı hazırlamış-

lardır. Tasarıyı hazırlamışlar ve Başbakanlığa sevk etmişlerdir. Fakat burada ifade edildiği gibi, “Efendim benim kanadıma mensup bir bakan tasarıyı sevk etti, ama siz çıkarmadınız, Başbakan olarak ondan sonrası sizin işiniz idi. Çıkarınız,” ithamında olduğu gibi hâdiseler cereyan etmedi.

Tarihî gerçek budur, o Hükümette bulunmuş muhtelif partilerden pek değerli arkadaşlarım vardır, hepsi gerçeklerin şahididirler. Arkadaşlarım, tarihî gerçek, hakiki durum şudur ki, bu tasarı Bakanlar Kurulu gündemine uzun süre alınamamıştır. Bendeniz bunun sebebini sormuşumdur, hattâ bu tasarinın metnini görmediğim için lâtife yollu bu toprak reformu tasarısının bir özelliği mi vardır, yüz görümlüğü mü vermek lâzımdır?” bunun metnini görmek için şunu neden göremiyorum. Bakan olarak ben göremezsem bu meclise nasıl gider, milletin karşısına nasıl çıkar demişimdir. Ve anlaşılmıştır ki, bu tasarinın iktisadi kurulda konuşulması uygun görülmüştür, iktisadi kurulda tasarinın madde madde konuşulması tatbikatta yürüyememiştir. Hakikaten günlük işlerle devamlı surette meşgul olan bir kurulda tasarinın madde madde görüşülmesi prensibine de, Bakanlar Kurulunda bu konu konuşulduğu zaman, arkadaşlarım çok iyi hatırlarlar, şahsan çok uzun ve ısrarlı bir müdahale ile muhalefet etmişimdir. Sayın Alican da Ardıçoğlu arkadaşım da, İzmen arkadaşım da, Aybar arkadaşım da hatırlarlar. Mesele hakikaten polemik mevzu değil, müsaade buyurun. (*Soldan müdahaleler*)

BAŞKAN — Müdahale etmeyin Sayın arkadaşlarım.

CHP MECLİS GRUBU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Şimdi, burada anlayışlar şüphesiz karşılıklı, samimi idi. Benim kanaatim oydu ki, bu tasarı da diğer bütün tasarıların takip ettiği normal mecrayı takip etmelidir. Osmanlı Devletinden beri takip edilen usul vardır. Başbakanlıkta bir eski adıyla Müdevvenat ve Kavanin Umum Müdürlüğü, şimdi Kanunlar Genel Müdürlüğü vardır, bu Kanunlar Genel Müdürlüğüne bir bakanın hazırladığı metin verilir; diğer bakanlıklara kayıt mukabilinde dağıtılır bir müddet tâyin edilir, müstacel hallerde on gün, müstacel olmayan hallerde 30 gün olması Hükümetimizce prensip kararına bağlanmış idi, bu tasarılar hakkında her bakan bu süre zarfında müspet menfi mütalâasını söylemeye mecburdur, mütalâalar bu süre içinde verilmezse müspet mütalâa verilmiş farz olunur ve o bakanın muvafakati alınmış sayılır, eğer itirazı var ise, yazılı olarak yapılan bu itiraz tasarıyı hazırlayan ilgili bakanlığa bildirilir ve o ilgili bakanlıkla itiraz eden bakanlık mensupları karşı karşıya gelirler, çok zaman küçük noktalarda vuku bulan anlaşmazlıkları giderirler, bir iki prensip konusunda iki bakan arasında anlaşmazlık devanı ederse mesele Bakanlar Kurulu gündemine sadece bu birkaç normal yoldan çözülememiş ihtilaflı maddenin halli için gelir. Prosedür bu idi.

Bunun takibi yolu halinde bir ay zarfında meselenin pürüzlerden ayıklanmış olarak Bakanlar Kuruluna, geleceğini ve Meclise sevk edilebileceğini bu prosedürü uzun uzun anlayarak istirham ettim.

Gene samimiyet icabı olarak arz edeyim. Y.T.P. kanadına mensup Mehmet İzmen arkadaşım da benim bu görüşüme katıldılar, (*Adalet Partisi ve Y.T.P. sırala-*

rından, “ne ehemmiyeti var sesleri) Ehemmiyeti var, toprak reformu konuşuluyor arkadaşım. Ama niçin gerçekler aydınlanınca sabırsızlık gösteriyorsunuz. Alkışlı-yordunuz “İsmet Paşa mâni oldu deyince”, canım. Anlayalım bakalım niye çıkmadı. Söyleyeceğim. Başbakanın kusura var ise onu da söyleyeceğim, muhterem, arkadaşlar. Biz kendi genel başkanımızı da murakabe ederiz. Ama müsaade buyurun. Kendi Hükümetimizi de murakabe ederiz.

Arkadaşımız, Sayın Alican arkadaşımız bu görüşün karşısında dediler ki, bu kanunun özelliği vardır, son derece de önemlidir, bu kanunun behemehâl iktisadi kurula madde madde konuşulması lâzımdır, bir kurul önünde konuşulması lâzımdır. Bu görüş, ittifaka yarılamadığı için, öbür görüş üzerinde ve bir tasarının şevki ittifakı gerektirdiği için, aslında sayı hesabıyla diğer görüş çoğunlukta da olsa bunun bir tasarı sevk etmek için yeter olmadığı meydanda olduğundan, ister istemez iktisadi kurula gitti. Ve iktisadi kuralda, kaç ay kaldığını bilemiyorum ama uzun aylar kaldı, iktisadi kuruldan yeniden Başbakanlığa şevki veya Sayın yeni Başbakan yardımcısına devri iktidarın ayrılmasına kadar devam etti.

Şimdi burada bir muhasebe yapmıyorum. Ama, “biz tasarıyı sevk ettik, Halk Partisi başı bunu konuşturmadı..” Bu değildir hâdis. Ben demiyorum ki, siz bunun prensibine muhaliftiniz. Görüşlerini samimiyetle kabul ediyorum. Öneme binaen uzun uzun konuşulsun. Uzun uzun konuşulmasının sonucu çıkmamak oldu.

Şimdi “Üçüncü Hükümet zamanında niye çıkmadı?” diyorlar arkadaşlarım? Bunun cevabını bu Üçüncü Hükümette bulunmadığım için büyük yetkiyle verecek durumda değilim. Arz ediyorum, çünkü aynı derecede, hâdiselerin içinde değilim. Yalnız Grup adına şunu arz edeyim ki, bu konuda biz grubumuzda kendi Hükümetimizi tenkit etmişizdir ve bu tasarı biran evvel gelsin diye CHP grubu kendi Hükümetinden sual açmıştır? Neden toprak reformunun bize nazaran daha fazla tarafıslı görünenler 13 ay zarfında Hükümet programındaki bu metin gelmedi diye bu gayreti göstermediler? Eğer beraber çalışsaydık gelirdi. Demek ki bu reformun bir an evvel gelmesinde gayret ettik.

Arkadaşlarım, Alican’ın tasarının uzun incelemeyi icap ettirdiği konusundaki görüşü demek ki, Üçüncü Hükümete de hâkim olmuş.

Şimdi toprak reformu bugün gelmiştir arkadaşlar, mazi tartışmasını bir yana bırakalım. Burada toprak reformu konusundaki samimiyetin mihengi vardır elimizde. Şimdi şu kürsüde geçici komisyon konusunda sorulan soruya cevaben yine söylenen söz normal komisyonlardan geçer. Arkadaşlar, herkes bilmektedir ki, 7, hattâ 8 komisyona havale edilmiş olan toprak reformu tasarısı her komisyonda madde madde incelenecek olursa, ne bu dönemin ne de korkarım gelecek dönemin ömrü bu hayati derecede önemli tasarının çıkmasına yetmeyebilir. O halde geliniz toprak reformunun biran evvel çıkması için geçici komisyon teklifini yemi ivelim. Sayın Hükümetten-şimdi bırakıyorum parti sözcülerini, çünkü ben Hükümetin görüşüyle ilgiliyim-Sayın Hükümetten sarıh ricam şudur; Toprak Reformu Kanununun bir geçici komisyonda incelenmek suretiyle çıkarılmasının hızlanmasını teklif

etmeye kararlı mıdır, niyetli midirler, bu konudaki görüşleri nedir? Sarıh nokta burasıdır. (*CHP sıralarından bravo sesleri alkışlar*)

Bir başka nokta; toplum kalkınması konusunda “développement communautaire” denilen “community developement” denilen ve Sayın Başbakanın çok iyi bildikleri gelişmemiş memleketlerin kalkınmasında halkın gönüllü işbirliği metotları konusunda plânın görüşleriyle beraber midirler, ne yapmayı düşünüyorlar?

Nüfus plânlaması konusunda Hükümet programında aynen şöyle denilmektedir: “5 Yıllık Kalkınma Plânının nüfus politikasıyla ilgili hükümlerini memleketin imkân ve şartlarına uygun bir şekilde yürütmek için gerekli gayret gösterilecektir.”

Sayın arkadaşlarım, bu söz umumidir. “Plânın nüfus politikasıyla ilgili olarak yürüteceğiz” sözünden, halen Millet Meclisince kabul edilmiş olup, Senatoda müzakere edilmekte olan nüfus plânlaması ile ilgili kanunu Hükümetin destekleyeceği mânası çıkıyor mu? Bu kanunda beraber midirler, karşı mıdır? Bunun beyanına muhtacız.

Şimdi Sayın arkadaşlarım, dış politika konusunda bir noktanın vuzuha kavuşmasına ihtiyaç vardır. Bu konuda bilhassa Sayın Suad Hayri Ürgüplü’nün son zamanlarda gerçekleşen “Coepistence” politikası ile ilgili çalışmalarda ön plânda vazife görmüş bir değerli arkadaşımız bulunmaları ve Sayın Hasan Işık’ın yine son zamanlardaki gelişmelerde bizzat görevli olarak vazife almaları sebebiyle eminim ki, çok rahatlıkla ve açıklıkla sorularımıza cevap vermeleri imkânı olacaktır.

Evvelâ bir noktayı şükranla kaydetmeye mecburuz. Arkadaşlar, son zamanlarda CHP Hükümetinin takip ettiği yakın komşularımızla daha az gergin bir siyasi durum ihdas etmek, “détente” politikasını ve Batıdaki müttefiklerimizin dahi uzun zamandan beri gerçekleştirmeye muvaffak oldukları birlikte yaşama politikasını gerçekleştirmek için attığı adımlar, ağır hücumlara hattâ bu kürsüye kadar getirilmiş ağır polemiklere, istismarlara vesile teşkil etmiş idi. Şimdi şükranla görüyoruz ki, bütün bu noktalarda Hükümet hemfikir değildir, aynı dış politikanın takibi hususunda program metnine göre kararlı görünmektedirler.

Ve yine şükranla kaydedeyim, Sayın Bölükbaşı bu kürsüde dün “Coexistence” ve “détente” politikası sebebiyle “CHP ne yapılan iftiraları şiddetle reddedeceğiz” demek suretiyle bir siyasi parti liderinden beklenen olgunluğu göstermişlerdir. Bu konuda gösterdikleri olgunluk karşısında ve daha evvel bizim partimiz adına da mukabil istikametteki çamur atmaları (*Sağdan müdahaleler...*)

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar, karşılıklı konuşmayın...

CHP GRUBU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Veya iftiraları, önlleyici mahiyette beyanlar bulunduğu cümlelerin malûmudur.

Aziz arkadaşlarım, Türkiye’nin şu veya bu büyükelçinin iradesiyle idare edilmesi devri Mustafa Kemal’le tarihe karışmıştır. (*CHP sıralarından alkışlar*). Artık bu konularda, sanki bu memleketin büyük kütlelerine dayanan siyasi partiler, bir kanadı Moskova’dan mülhem, bir kanadı “Washington’dan mülhemmiş gibi, partiler

arasında birbirimize ağır hücumlarla millî birliği zedeleyici davranışlar yerine, hep beraber arkadaşlarım, hep beraber dış politikada, millî politika fikrinde birleşelim, Mustafa Kemal'in haysiyetli dış politikasında birleşelim, milliyetçi dış politikasında birleşelim ve hep beraber karşılıklı, delilsiz isnat ve iftirayı reddetmek hususunda Sayın Bölükbaşı'nın dün verdiği örneğe bundan sonra bütün siyasi partiler olarak ve Genel Başkanımın verdiği örneğe katılalım. *(Orta sıralardan alkışlar)*.

Türkiye'nin selâmeti bundadır. Bu gibi hayatî konularda siyasi parti hesapları ile yüzde 1, yüzde 2 hesapları ile Türkiye'yi nüfuz sahaları haline getirmeye veya göstermeye veya göstererek getirmeye hiç kimsenin hakkı olmadığını ispat edelim. Elimizde deliller varsa bunun karşısında dikilmekte ve yurt menfaatlerini, nereden gelirse gelsin, bir yabancıya satmakta tereddüt etmeyecek ve içimizden çıkması muhtemel dahi görünmeyecek bir, iki hain zuhur ederse, bunların yakasına da hep beraber, partilerin değil, milletin yumruğu olarak yapışalım. *(Ortadan alkışlar)*.

Sayın arkadaşlarım, bu konuda Sayın Cevad Odyakmaz'ın "İktidara karşı görüşlerinde en az aynı vatansever endişelerin mahsulü olduğunu kabul etmek mevkiindedir" sözünü de ilerisi için inşirah verici bir işaret saydığımızı söylemek isterim. Gerçekten karşı görüşleri müsamaha ile kabul etmek ve bunların da vatansever endişelerden doğacağını kabul etmek demokratik rejimde, iktidarda olalım, muhalefette olalım, başarıya ulaşmanın tek şartıdır.

Sayın arkadaşlarım şimdi Hükümetten istirham ettiğim noktalar şunlardır:

Dış politikada bir ayrılık olmadığı yolunda biz programı tefsir ettik. Kendileri bu konuda sarîh olarak bir beyanda bulunurlarsa hakikaten daha müsterih ve memnun olacağız. Bundan evvelki Hükümetin takibettiği dış politikada bir inhiraf olmayacaktır, aynı politika takip edilecektir, derlerse; programın müphem olan veya istikametlerinde inhiraf olacaksa sarahaten hangi noktada olacağını ifade etsinler.

Şimdi arkadaşlar, yine sarîh misal söyleyeyim. Bu konular umumi sözlerle, aydınlanması mümkün olan konular değil, bir misal arz edeyim. Burada, bu kürsüde Sovyetlerle son imzalanan bir anlaşma tenkit konusu oldu. Hattâ Hükümet programı konuşmaları sırasında bu kürsüye getirildi ve konuşuldu. Binaenaleyh; bizim de her halde kürsüye getirmek hakkımız, çünkü bizden evvel getirildi. Sayın arkadaşlarım, bize verilen bilgiye göre ve gördüğümüze göre; bu anlaşma şimdiye kadar NATO içinde müttefiki bulunduğumuz Batı devletlerinin pek çoğunun Rusya ile akdetmiş oldukları anlaşmalardan hiçbir noktada daha ileri değildir; çok daha mahduttur.

İkincisi, bu anlaşmada öngörülen pek mahdut ölçüdeki sanatkâr vesaire mübadeleleri, ta Demokrat Parti iktidarı zamanından beri fiilen devam edegelmekte olan ve her yıl bir ölçüde yapıla gelmekte olan bazı mübadelelerin formel bir anlaşma haline getirilmesi, fiilî durumun şekli bir hüviyete kavuşturulması mahiyetinde görülmektedir; bize verilen bilgiye göre.

Ve yine bu anlaşmada karşılıklı ceza mevzuatlarının mahfuz tutulduğu ifade edilmek suretiyle, bizim gidip çok partili demokrasi propagandası yapmamız, onla-

rın gelip burada kültür anlaşması çerçevesinde mahdut 3-5 şahısla komünizm propagandası yapması sarahaten men edilmiştir.

İBRAHİM ETEM KILIÇOĞLU (Giresun) — Bunların ne lüzumu var?

BAŞKAN — Sayın Kılıçoğlu rica ederim, müdahale etmeyin, ikaza lüzum yoktur, hatip istediği gibi konuşur.

Hatibin sözünü kesmek, biliyorsunuz İctüzüğe göre memnudur.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Sayın Ürgüplü Sovyet Rusya'ya iki memleket arasındaki münasebetleri normalleştirmek için giden Parlâmento Heyetimizin başkanlığını yapmıştır. Sayını Işık, bu sözü geçen anlaşmaları müzakere eden heyette bizzat bu heyetin mensubu olarak hazır bulunmuş, son derece değerli bir hariciye mensubumuzdur. Sayın” arkadaşlarım, bu anlaşmanın tasdiki yolunda Hükümet çalışacak mı? Bundan sonra Hükümetin malı artık devredilmiş yoksa bu anlaşmayı arşivlere gömmek ve karşı tarafın tasdik ettiği anlaşmayı, biz tasdik etmiyoruz durumuma gitmek mi isteyeceğiz? Bu gibi pratik konularda bize bir işaret verilerse bu sarahatle anlaşılır. Ve yine “détente” politikası devam edecek midir, devam etmeyecek midir, hangi ölçüde ve hangi noktada ayrılacağız? Bunu da daha sarih olarak anlamamız mümkün olur. Bu sarih sorunun da cevabını lütfetmelerini istirham edeceğim.

Sayın arkadaşlarım, şimdi Hükümet değişikliği ile ilgili ve bu kürsüye dün getirilmiş olan bazı konuları kısaca aydınlatmakta fayda var. Sayın Bölükbaşı dün dediler ki; iktidardan gitmek, gidenler için dövünmek ve iktidara gelmek, gelenler için övünmek vesilesi değildir. Arkadaşlar, bu çok doğrudur. Demokrasilerde her İktidar gidicidir. Bu yalnız son Hükümetin başına geldi sanmayalım, ondan evvel de geldi, binlerce yıldan beri geldi, bundan sonra da her iktidar gidicidir. Binaenaleyh, bundan muaf olacak hiçbir iktidar yoktur. Hele demokratik rejimde hiç yoktur.

Gelişlerinde övünülecek bir taraf olmadığını ifade etmeleri bir tevazu işareti ve iyi bir işarettir. Yalnız Cumhuriyet Halk Partisi olarak biz gidiş tavrımızda hiçbir dövünme sebebi görmediğimizi grubum adına ifade etmek isteriz. (*Ortadan alkışlar*) Aslında biz gidiş tarzımızla dövünmek şöyle dursun, gidiş tarzımızla övünüyoruz ve böyle demokratik gidişi Tanrı bütün iktidarlara nasip etsin diyoruz. (*Ortadan alkışlar*) Memleketin selâmetini bunda görüyoruz.

Sayın arkadaşlar, yine bir sözcü arkadaşımız buyurdular ki, “Türkiye’de Meclis büyük bir imtihan geçirmiştir, 1961 den beri.” Bu görüşe de katılıyoruz. Katıldığımız noktaları belirtmekten de bilhassa haz duyuyorum. Gerçekten 1961 den beri bu memleket Anayasada, Mecliste, Parlamenter demokratik rejimde büyük ve başarılı imtihanlar geçirmiştir. İnananların ve inanmayanların bulunduğu devirde inananlar haklı çıkmıştır. Bu kürsüden CHP adına birçok defalar söylediğimiz gibi, bir defa daha tekrar edelim ki, Türkiye’de 27 Mayıs Anayasası hâkimdir hâkim olmaya devam edecektir ve yaşayacaktır, (*Ortadan bravo sesleri, alkışlar*) Ve bunun hâkim olduğu ve hâkim olmaya devam edeceği son hâdiselerle Hükümetin kuruluşu ve programı ile bir defa daha sabit olmuştur.

Kim ne derse desin arkadaşlarım, tarih, bu memleketin böylesine demokratik bir Anayasa ile idare edilmesinde, bu Anayasanın hatırlanışından başlayarak Anayasa hâkimiyetinin adım adım kökleşmesinde beraber çalıştığı partilerle birlikte CHP'nin büyük bir şeref payı olduğunu kaydedecektir. Aral şeref elbette milletindir, eser elbette milletindir. (*Ortadan bravo sesleri, alkışlar*) Ama millet hizmetinde olan bir siyasi parti olarak Cumhuriyet Halk Partisi, millet karşısında bu konuda kendisine düşen vazifeyi şerefle yapmış olmanın haklı gururu ve iftiharı içindedir. (*Orta sıralardan bravo sesleri, şiddetli alkışlar*)

Sayın Asal arkadaşım, iktidarların ihtilâlcı yollarla devrilmesinin karşısında oldukları ifade ettiler. Bunun bir tek sırrı vardır arkadaşlarım; demokratlık yolla ayrılmasını ve zamanında millet iradesi ve Meclis iradeci önünde boyun eğmesini bilmek ihtilâlle gitmemenin tek yoludur tek sırrıdır ve biz bunu bildiğimizi ispat etmişizdir arkadaşlarım. (*Orta sıralardan bravo sesleri ve alkışlar*) Cumhuriyet Halk Partisi bunu bilir, bilmiştir ve emin olunuz ki, bundan sonra da daima bilecektir. Arkadaşımız söylediği için arz ettim.

Sayın arkadaşlarım, radyo tarafsızlığı gibi, son günlerde Hükümet programının münakaşasını dahi âdeta örtecek bir polemik hüviyetine bürünmüş olan, bir önem kazanmış olan konuya da kısaca temas etmek isterim.

Sayın arkadaşlarım, radyo, bu memlekette, bu konuda başlıca konuşmayı yapan Sayın Bölükbaşı'nın da bildikleri ve beraberce uzun yıllar mücadele ettiğimiz için, müşterek hatıralarımızı da olduğu üzere, bir ıstırap konusu idi. Anayasamızdaki radyoyu muhtar kılan hükümler bu ıstıraplı tecrübelerin mahsûlü olarak hep beraber, kendilerinin de emekleriyle müşterek emeklerimizle Anayasaya girmiş bir prensiptir. İngiltere'nin, dünyada örnek gösterilen B.B.C. idaresine benzer bir muhtar, tarafsız, Partilerin, iktidarların değil, Devletin ve milletin hizmetinde bir radyoyu kurmak için samimiyetle çaba gösterilmiş, Anayasaya hüküm konmuş ve Meclis tarafından. Anayasanın gerekli kıldığı güzel, teminatlı bir kanun çıkarılmıştır.

Şimdi bir noktanın sarîh olarak aydınlanmasına ihtiyaç vardır ve bu konuda artık arkadaşlarım, her halde bunu da plânı getirdiğimiz zaman konuşacağız, demeyeceklerdir. Bu konuda sarahaten, dürüst ve daima gerçekleri millet önünde söylemekten çekinmemiş bir arkadaşınız olarak başta sorumlu arkadaşımızın gelip bu kürsüde şu noktayı aydınlatmasını grubum adına rica ediyorum. Bu tartışmaya son vermenin başka yolu olmayacak görünüyor:

Sayın arkadaşlarım TRT diyor ki, “canlı yayın yapılmış olsaydı bu saat 15’de ancak Ankara Radyosundan mahdud bir dinleyici kütlesine hitap edecekti. Banda alınmak suretiyle Başbakanın Hükümet programını okuyuşu verilirse saat 19 da bütün Türkiye radyolarında İzmir, İstanbul ve Ankara radyolarından verilecek ve başka radyolardan da verilerek ve dinleyici kütlesi, artacaktı. Ayrıca, teknik bakımdan bu saatteki dinleyici kütlesi daha kalabalık olurdu. Bu itibarla bu saatte görüşmelerin bantla verilmesini tercih ettik.” Bu konuda Başbakanlığa sorumlular tarafından “Biz böyle düşünüyoruz, ne buyrulur?” tarzında bir müracaat da vâki olduğu ve bu müracaat karşısında banda alınmak suretiyle konuşmanın yapılmasına en başta so-

rumlu olan arkadaşımızın da mutabakatını bildirdiği ifade edilmektedir. Bunu gazetelerde görüyoruz, resmî ve muhtar bir müessesenin tebliğinde görüyoruz. Şimdi Sayın Başbakana, bütün bu konuşmalar arasında düşen bu vazifenin bulunduğuna kaniyim. Bu vazife, bu kürsüye gelip, böyle bir müracaat vâki olmuş ise -ki bunun banda dahi alındığını söylerler- böyle bir konuşma, vâki olmuş ise, hâdiseyi olduğu gibi anlatmak suretiyle, kanun dairesinde vazifesini gören kimselerin muahezeden kurtarılmaları lâzım gelir.

Arkadaşlarım, eğer Başbakan radyonun da yayınları verişinde partizanlık yapıldığına kani ise, bunu açıkça ifade etmelidir. Kani değilse, kani olmadığını açıkça ifade etmelidir.

Sayın arkadaşlarım, bahis konusu olan, Başbakanın konuşmasının verilmesi ile ilgili bir itirazdır. Başbakan bu konuda müracaatların muhatabıdır. Başbakanın ağzından hâdisenin içyüzünü öğrenmek hem Yüce Meclisin hakkıdır, hem bugün itham altında bulunan insanların hakkıdır, hem büyük Türk milletinin hakkıdır. (*Ortadan bravo sesleri*)

Arkadaşlarım, yine bu kürsüden Sayın Başbakanın, mevcut kanunun fazla muhtariyet tanıdığı ve siyasi iktidarların emirlerine karşı yeter derecede tabi bir idare kurmadığı için değiştirmeyi düşünüp düşünmediklerini de öğrenmek isterim. Temennim; bu kanunun değiştirilmemesi yolunda millet huzurunda ilk günden teminatta bulunmak suretiyle 27 Mayıs Anayasasının getirdiği büyük teminat müesseselerinden birisine arkadaşımızın da, Hükümetin de sadık kalacağını bu kürsüden resmen ifade edip, tereddütlere son vermeleridir.

Sayın arkadaşlarım, dürüst seçim konusunda da bir kelime arz etmek isterim.

Seçimler konusunda şu söylenir, bu söylenir. Ben 1961'de toplanan bu Meclis huzurunda şu noktaya münhasır kısa bir beyanda bulunmak istiyorum. Türkiye'de Cumhuriyet Halk Partisinin iş başında bulunduğu devrede ne seçim yapılmıştır. Birisi 1963 mahallî seçimleri, diğeri ise 1964 Senato seçimleridir. Bu seçimler bağımsız ve teminatlı hâkimlerin nezaretinde yapılmıştır. Memlekette Yüksek Seçim Kurulu vardır. Üyeleri hakkında Hükümetin hiçbir mensubunun, Adalet, Bakanının Başbakanın hiçbir işlem yapmasına imkân olmayacak şekilde Yüksek Hâkimler Kurulunu teminatı altına alınmış bağımsız hâkimler Yüksek Seçim Kurulunda seçimleri idare etmişlerdir. İllerde yine bağımsız hâkimler seçimleri idare etmiştir. Bütün bu iki seçim boyunca, siyasi edebiyat olarak birbirimize ne söylersek söyleyelim, bu konularda kazıyye muhakemeler, mahkeme kararları önemlidir. Bu iki seçim boyunca Cumhuriyet Halk Partisinin aleyhine ve lehine müracaatlar olmuştur. Bir tek seçim, yolsuzluğu, Yüksek Seçim Kurulunca karara bağlanmış ve bu seçim yolsuzluğu dolayısıyla bir bölgede bir seçim iptal edilmiştir. Bu seçim, A.P.'li bir adayın kazandığı seçim idi. Yolsuzluğun onun lehinde yapıldığı, CHP iktidarı zamanında Yüksek Seçim Kurulunca kazıyye muhakemeye bağlandı, seçim iptal edildi ve seçimin yenilenmesine karar verildi. (*"Başka yerde olmadı mı?" sesleri*) Sayın arkadaşlarım, Artvin'de veya başka yerde şu olmuştur, bu olmuştur... Ben bütün Türkiye'de her memuru her vatandaşı savunmak durumunda olamam. Ama şundan

eminim ki, ciddî ve dişe dokunur tek bir yolsuzluk, tek bir seçim yolsuzluğu olmuş olsaydı, bu mutlaka resmî kurullara intikal ettirilir ve bu resmi kurullardan gerekli kararlar alınır. Resmî kurullardan alınan bütün kararlar, seçimlerde yolsuzluk olmadığı yolundadır. Bir tek hâdisede, “Evet yolsuzluk var” diye karar verilmiştir. Bunda da CHP’nin mağdur olduğu ilâmla sabittir. Bu bahiste söyleyeceklerim bundan ibarettir.

Sayın arkadaşlarım, seçimlerin dürüstlüğü ve emniyeti konusunda Türkiye’de artık bir tartışma yaratmamak ihtiyacındayız. Seçimler konusunda, bundan sonra hangi iktidar işbaşında olursa olsun, Türkiye’de millet iradesinin tam tecelli edeceği hususunda şüphe kalmaması için elden gelen her şeyi Anayasa, hâkim teminatıyla ve Yüksek Seçim Kuruluyla öngörmüştür.

Sayın arkadaşlarım, liderler komitesi konusu nida da yine Sayın Başbakanın cevaplandırması ricası ile bir maruzatta bulunacağım.

Biz Parlâmento mensupları olarak karşımızda her konuda mesul bir Hükümet isteriz. (*Sağdan “Var” sesleri*) Her konuda her milletvekilinin iktidar veya muhalefet mensubu olsun karşısında sorumlu bir Hükümet bulabilmesi lâzımdır. Demokratik rejimin icabı budur. Şimdi, bunun var olduğunu hep beraber rahatça söyleyebilmemiz için ve burada da tereddütleri izale edebilmek için söylüyorum, Başbakan’dan ricam, bu kürsüye gelerek, “Liderler Komitesi” adı altında kendi başkanlığında teşekkül etmiş komitenin hiçbir konuda, hiçbir icra-i yetkisi olmadığını açıkça belirtmesini istirham ediyorum. Bu anlama gelecek sözleri şüphesiz parti liderleri arkadaşlarım söylediler, ama bunu sorumlu Başbakanın da ifade etmesinde fayda vardır.

İkinci istirhamım da şudur, dün bu mevzu konuşulurken...

EKREM ALİCAN (Sakarya) — Bizim koalisyonumuzda yok muydu?

BAŞKAN — Sayın Alican müsaade buyurun efendim. Hükümetten sual soruyor efendim. Sizden sormuyor. Müsaade buyurun. Devam buyurun lütfen.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Arkadaşlar, milletvekilinin milletvekilinden sual soramayacağımı Alican bilirler, müsaade buyurun. Arz edeyim. Ben Hükümetten soruyorum, yine Alican cevap veriyor. Hep Hükümete dönüyorum ve Sayın, Hükümet lideri ifade etsinler diyorum.

Bir başka nokta daha: Sayın Hükümet liderinin dün burada okuduğu bir protokol parçasına şahit olduk. Bu protokolün tam metnini millete olduğu gibi ilân etmek suretiyle bu konudaki tereddütleri izah etmeye lütfen imkân versinler. Arkadaşlar, millet hayatında bu gibi konular daima açık cereyan etmek lâzım gelir. Partilerarası bir anlaşmadır kabul; Ama nedir? Kooperatif müdüründen idare meclisi üyeliğine, valilerden bilmem kime kadar memur tâyinleriyle ilgili bir usul tespit edilmiştir. Bunu dalla evvel protokolün bütün maddeleri ilân edildiği halde bu maddenin ilân edilmemiş olduğunu gördük. Sayın Bölükbaşı burada bunu okudular. Şimdi istirham ediyorum, bunun olduğu gibi ilânı suretiyle her türlü tereddüdü izale edecektir arkadaşlar. Bunu istemiyorlar mı? Arkadaşlarım da diyorlar ki,

endişeyi mucip bir şey yoktur. Diyorlar ki, eski hükümetlerde de vardı. Ama bunun yolu eski hükümetlerde olduğu gibi protokolün tam metninin olduğu gibi yayınlanmasındır, her türlü ani aşmadık böylece ortadan kalkar.

Sayın arkadaşlarım, Sayın Alican biraz evvel yaptığı konuşmasında İkinci Koalisyon Hükümetinde de kendilerinin, Sayın Dinçer'in ve bendenizin üye bulunduğumuz böyle bir komitenin bulunduğundan bahis eder gibi oldular. Af buyurun bir liderler komitesi bahis mevzuu olamazdı. Yanılmıyorsam hem Alican, hem Dinçer, hem ben Hükümet dışında liderler değildik, Hükümet içindeydik. Kendileri liderdi, ben de lider olmayan bir Başbakan Yardımcısı idim, ama üçümüz beraberdik, Hükümet Üyesi idik.

Şimdi Hükümet dışında böyle komite olmaz mı? "Hükümet dışına böyle bir komite kurulmasının sınırları nedir?" konusunda Sayın Başbakanın vereceği izahat Meclisi ve milleti tatmin etsin diye, bu konuda imzalanan protokollerin tamamının aynen neşrinde fayda gördüğümü arz etmez isterim. Okunan protokol parçasından, yanlış hatırlamıyorsam, yine objektif olmak için arz etmeye mecburum, bu tâyinlerle ilgili partilerarası komitenin Hükümet içindeki bakanlardan seçileceğine dair bir ifade kulağıma gelmiştir... Şimdi bu protokolün başka" Haddesi var mı? Bundan ibaret mi? Tam metni nedir? Basında çıkar önümüze konursa deriz ki, "Liderler komitesi bu işlere karışmıyor, Hükümet içerisinde cereyan ediyor." herkes huzura kavuşur. Bu itibarla istirhamım bunun metninin ilânından ibarettir.

BAŞKAN — Heyete hitap ediniz Sayın Feyzioğlu.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Sayın arkadaşlarım, İkinci Koalisyon Hükümetindeki tedbiri, Sayın Alican'ın hafızasını tazelemek için arz etmek isterim: Valiler ve büyükelçiler için Başbakan Yardımcıları ile ilgili bir usul konmuştu. İnsaf- lı arkadaşımdır, kürsüye tekrar geleceklerdir, lütfeder kabul buyururlar; Başbakan Yardımcıları ile ilgili olarak konulan karar budur ve bunlar pratik bir sebepten çıkmıştır. Elçiler için agreman istenir, agremanı Hariciye Vekili ister. Fakat bilâhare Bakanlar Kurulu imza edecektir. Bakanlar Kuruluna geldiği zaman bir Başbakan Yardımcısının ve kanadının imza etmemesi halinde agreman istenmiş olduğu için, bir yabancı memleket ile münasebetlerimiz güçleşebilir. Elçi tâyini zaten Bakanlar Kurulu Kararına bağlıdır. Vali tâyini de Bakanlar Kurulu Kararına bağlıdır. O halde anormal bir şey yok. Zaten her Bakanın, her Başbakan Yardımcısının imzasının bulunması lâzım. Ama ileri bir adım atılmadan evvel, bir kimseye valilik, bir kimseye elçilik teklif edilmeden evvel, bir güç durum yaratmamak, kararnamenin sevk edilip, dolaşması sırasında bir Bakanın veya bir kanadın itirazı yüzünden hâdisе çıkarmamak için, önceden Dışişleri ve İçişleri Bakanının Başbakan Yardımcıları ile bir istişare usulü konmuştu. Teklif Alican'dan gelmişti. Başbakan bunu uygun görmüşlerdi ve uygulandı.

Hem İçişleri Bakanı, hem Dışişleri Bakanı bizim kanattan oldukları için, tatbi- katta çok zaman bana da sormamışlardır, nasıl olsa Başbakanla istişare ettik, on- lar bizim kanattandır, Başbakanın mutabakatı var, ancak diğer kanatlardan itiraz gelmesin diye iş edinmişlerdir ve hakikaten bunu vazife sayarak bazı aksamalar-

dan, bazı tecrübelerden sonra iki arkadaşımız da sormuşlardır. Bu tatbikatta hiçbir anormallik yoktur. Eğer şimdiki tatbikatin da bundan ibaret olacağını, hem Başbakan ifade eder, hem protokolün neşri dolayısıyla efkârı umumiye öğrenirse mesele kalmayacaktır. Bunu arz etmek istiyorum, yardımcı olmak istiyorum. (*"Gazetelerde ilân edildi" sesleri*) Gazetede ilân edilmedi, o kısım edilmedi.

Sayın arkadaşlarım, sözlerimi tamamlarken yine konuşmamın basındaki iktisadi konulara dönerek bir hususa Yüce Meclisin dikkatini çekmek isterim.

Türkiye için iktisadi kalkınma dâvası bir ölüm kalım davasıdır. Dünyanın bütün gelişmeye muhtaç memleketleri için bugün bir kalkınma yarışı, bir yaşama yarışı başlamıştır. Türk Milleti olarak hayal kurmaya, kelimelerle vakit geçirmeye imkânımız yoktur. Ya bu dâvayı ciddi bir iktisadi politikayla, bizim anlayışımıza göre, bütün sektörleri kapsayan demokratik bir plânlama ile yürüteceğiz, ya tasarruf hacmini artıracacağız, ya bunun gerektirdiği vergi politikasını takip edeceğiz, Devlete iktisadi hayatta gerekli vazifeleri vereceğiz yahut da Türkiye'nin iktisadi yarışta güç durumda kalması gibi bir vaziyete katlanacağız.

Sayın arkadaşlarım biz, daha evvel de arz ettiğim gibi, kalkınmanın bedeli olarak hürriyetlerimizi ödemek istemiyoruz. İnsan haysiyetine aykırı, dikta usullerine başvurmadan bu milletin seviyeli bir parlamenter rejim içinde kalkınması zarureti inaniyoruz. (*Bravo sesleri*) Plânlı kalkınmanın demokratik rejim içinde başarılmasının ve yürütülmesinin mümkün olduğuna kaniyiz. Bunun şartının da iktisadi meselelerde konuları objektif ve ilmi plânda karşılıklı konuşarak, görüşlerimizi belli ederek, birbirimizi tahrip etme yerine birbirimizi ikna etmekle mümkün olacağına kaniyim. Bu sebeple Hükümetten arz ettiğim noktalarda açıklama yapmasını grup olarak istirham ediyorum.

Bir kanaatimizi daha arz edeyim. Türkiye'nin 1960 öncesindeki siyasi rejim çekişmelerine, radyodan başlayarak bu çekişmelere gitmesi için sebep yoktur. Türkiye'de artık 27 Mayıs Anayasası yürürlükte olduğuna göre, her iktidar kendisini bu Anayasa ile bağlı sayacaktır. Bu Anayasada ekonomik, sosyal kalkınmamızın ilkeleri de yer almıştır. O halde arkadaşlarım, bundan sonra plân disiplini ve problemlere ilim açısından bakış sayesinde aşırı sağ ve aşırı sol diktacıları dışında kalan, demokrasiye ve plânlı kalkınmaya inanmış bütün politikacılara, ister iktidarda ister muhalefette olsunlar, ortak bir konuşma dili bulmak ve ortak bir çalışma zemini bulmak mümkün hale gelmiştir. Şu halde partiler arasında bundan böyle iktisadi kalkınma, sosyal ilerleme konularında kültürel kalkınma savaşını kazanmak konusunda fikre dayanan, karşılıklı saygıya dayanan seviyeli bir yarışma devri her türlü kısır çekişmenin yerini almalıdır. Cumhuriyet Halk Partisinin bu tarihî günde Meclise arz edeceği son gözleri bunlardır. Bu anlayışın paylaşılması halinde Türkiye'nin demokratik rejim içinde parlak ufuklara doğru gideceğine inanıyoruz arkadaşlarım! Saygılarımı sunarım. (*CHP sıralarından sürekli alkışlar, bravo sesleri*)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, vakit ilerlemiştir. Bugün saat 15'de toplanmak üzere oturumu kapatıyorum.

Kapanma saati: 13.15

İKİNCİ OTURUM

BAŞKAN — Fuad SİRMEN

KÂTİPLER: Nurettin AKYURT (Malatya)

Nevzat ŞENER (Amasya)

Açılma Saati: 15.00

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar, oturumu açıyorum. Söz sırası Millet Partisi grubu adına Sayın Bölükbaşı'nındır, buyurunuz.

MİLLET PARTİSİ GRUBU ADINA OSMAN BÖLÜKBAŞI (Ankara) — (Alkışlar arasında kürsüye geldi.) Dosyaların kabarıklığından endişeye düşmeyin. Mecbur kalmadıkça kullanamayacağım. (Gülüşmeler.)

Muhterem arkadaşlar, öğleden evvel burada CHP sözcüsü olarak konuşan Sayın Feyzioğlu arkadaşımızın üzerinde durduğu meselelere cevap vermek üzere huzurunuzu işgal etmiş bulunuyorum;

(CHP sıralarından bir Milletvekili “Hükümet sözcüsü müsün? Hükümet cevap versin”.)

BAŞKAN — Arkadaşlar, sükûtu muhafaza edelim. Buyurun Sayın Bölükbaşı.

M.P. GRUBU ADINA OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Sayın Feyzioğlu arkadaşımız muhalefet ve iktidar münasebetlerinin efendice ölçüler içinde olması için, daha evvel bendenizin ifade ettiği temennileri burada paylaşmak suretiyle güzel bir numune verdiler. Onu alkışlayan arkadaşlarının benim sözlerimi de aynı espri içinde dinleyeceklerini ümit etmek isterim.

Kırşehir ve Kayseri birbirine yakın olduğu için Feyzioğlu arkadaşımızdan hemşerim diye de bahsedebilirim. Yumuşak bir üslup içinde konuştular ama kendilerine göre lüzum hissettikleri noktada da iğneyi batırdılar. Ben de kendilerinin açtığı yoldan gidersem incinmemelerini rica ederim. (Sağdan ve soldan alkışlar)

Temas ettikleri birçok hususlar hakkınca Hükümetin cevap vermesini istediler. Tabii haklarıdır, elbetteki Hükümet kendine düşeni yanacaktır. Ama bize taallûk eden yerleri olduğu zaman bizim cevap vermemizi de çok görmemelidirler. Yalnız, çok mutedil bir üslupla konuşan Feyzioğlu arkadaşımız, tâbirini mazur görsünler, bir sorgu meleği edasıyla üç gün evvel kurulmuş Hükümete bir milyon sual tevcih ettiler. (Gülüşmeler.) Bu cihetin insafa ne kadar uygun olacağını da yine takdirlerine havale ediyorum. Selâmım aleyküm deyip Devlet idaresinin içyüzü hakkında bir tetkik yapmaya imkân bulamamış bir Hükümetten bu kadar sualin cevabını beklemek, kanaatime göre, fazla insafli bir hareket değildir.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Adana) — İşin iç yüzünü bilmeden nasıl Hükümet kurdunuz Bölükbaşı!

BAŞKAN — Arkadaşlar sükûtu muhafaza edelim. Müzakere başka türlü devam edemez.

Buyurunuz efendim.

OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, Feyzioğlu arkadaşımız çok hayati bir mevzu üzerinde durdular. Bendenizin dün bu kürsüde ileri sürdüğüm mütalâaları şayanı takdir bir anlayışla benimsediler Bilhassa dış politika sahasında milletimiz için bir beka, bir emniyet meselesi olan o sahada siyasi partilerin birbirlerine geçici muvaffakiyetler için çamur atmalarının bu vatana, bu millete ihanet teşkil edecek bir dalalet olduğu istikametinde konuştular. Bendeniz de aynı şeyleri söylemiştim. Bu iştiraklerini memnuniyetle kaydediyorum. Yalnız bir noktaya işaret etmek isterim.

Bir siyasi partinin lideri veya sözcüsü Meclis kürsüsünde böyle konuşur, eğer o camia, onun organları bu istikamette hareket etmezse Meclis kürsüsünden millet önünde ifade edilen bu temennilerin samimiyetine milleti inandırmak mümkün olmaz. (*“Yalnız CHP için mi?” sesleri*) Umumi tabîî; muhalefet için de, iktidar için de...

RUHİ SOYER (Niğde) — İki taraf da alkışlamalı.

M.P. GRUBU ADINA OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — “İki taraf da alkışlamak” diyor. Kalbinden geçiyor ama elin varmıyor. (Gülüşmeler)

Demokrasinin, tabîî bir icabı olarak bir Hükümet işbaşından gitmiş, başka bir hükümet nöbete girmiştir. Bunu bir dövünme, bir övünme mevzuu yapmamak lâzımdır, diye dün burada söylediğim sözleri de benimsediler. Temenni ediyorum ki, Sayın Feyzioğlu arkadaşımın grubu adına söylediği bu sözleri, partisinin organı ve teşkilâtı da benimser de, şu memlekette siyasi mücadele vatanı tehlikeye götüren bir kör doğuşu olmaktan çıkar.

Bir hâtıramı nakledeyim.

Bir zamanlar, muhalefette bulunduğumuz sıralarda, memleket meseleleri icap ettirdiği zaman Sayın İnönü ile ve diğer muhalefet partileri liderleriyle zaman zaman görüşür, gidiş karşısında tedbir alınmalıdır, diye fikirlerimizi birbirimize açardık. Bir gün İnönü ile damadının evinde buluştuk. İnönü o zaman başında bulunduğu Cumhuriyetçi Millet Partisiyle Halk Partisi arasında iyi ve samimî münasebetler kurulmasını arzuladığını söylediler. Bende kendilerine bu münasebetin bir odada bana söylenen sözlerle kurulamayacağını, bunun herkesi tatmin edecek tezahürleri ile karşılaşmak mecburiyetinde olduğumuzu açıkladım.

“Sizin organınız siyasi nezaket hudutlarını dahi aşarak hakkımızda kötü şeyler yazarsa, ikimizin bir odada dostluktan bahsetmemiz temsil ettiğimiz kitleleri birbirine yaklaştıramaz” dedim. Sayın İnönü’nün verdiği cevap şu oldu: “Ulusta kötü bir yazı çıktığı zaman bana telefon ediniz.” Bölükbaşı’nın cevabı da şu oldu: “Ben münasebetlerimizi bu dereceye düşürecek bir zihniyette değilim. Her sabah telefon açıp da partinizin organının neşriyatı hakkında size şikâyetle bulunacak kadar hafif bir hareketi benden beklemezsiniz. Ben size durumu söylüyorum, o partinin başsınız, organınız olan gazeteyi, organınız olan diğer şeyleri bu bana söylediğiniz sözlere göre ayarlamak size düşen bir vazifedir, bu yapılmadıkça kapalı odada kalan dostluk tezahürleri kitleler bakımından hiçbir mâna taşımaz” dedim.

Sayın Feyzioğlu arkadaşımın bilhassa, dış politika ile alâkalı ve son derece çirkin olan isnat ve iftiralara temas etmesi üzerine bu noktayı açıklamak zarureti hissettim. Darılmasın halkçı dostlarım.

Halkçı dostlarımız diyor, bu tâbiri niçin söylediğimi açıklayım arkadaşlar. Cümleniz benim dostumsunuz, 30 milyon benim dostumdur. (*Sağdan alkışlar*) Ben bir partinin ihtiras ve emellerinin değil ancak inanışlarının emrinde olduğunun imtihanını geçirmiş bir insanım. Türkiye yükselsin de hangi partinin elinde yükselirse yükselsin, ben onun kuluyum, kölesiyim. (*Sağdan ve soldan “bravo” sesleri, alkışlar*)

Yalnız bir Amerikan elçisinin ziyareti ele alınmak suretiyle, bunun Hükümetin istifasına takaddüm eden, muhalefet partilerinin yeni bir Hükümet kurma düşüncesinde olduklarına, dair gazetelerde çıkan haberleri takip etmiş olması ele alınmak suretiyle bu memlekette yapılmadık isnat kalmamıştır arkadaşlar. Bahsettikleri Amerikan Elçisi vaktiyle başında bulunduğum partinin lideri olarak beni de ziyaret etti. Arkadaşlar, Rus Elçisi de beni ziyaret etti. Ahmet Bilgin arkadaşım buradadır, böyle bir ziyaret talebiyle karşılaştığım zaman derhal kendisini genel sekreter olarak Hariciye Vekâletine gönderdim. Böyle bir taleple karşı karşıyayız, bu ziyaret hakkında Hükümetin bir observasyonu var mıdır, bir düşüncesi var mıdır? Gitti konuştu, onların düşüncelerini hana nakletti, bunu bir zabıtlı tespit edip dosyaya koydum. Görüşmeler böyle cereyan etmiştir. Ne görüşüldüyse mahiyeti itibarıyla de hariciyeye zamanında haber verilmiştir. Bizim kendimizden şüphemiz yok. Ama bir siyasi nezaket, bir taktik icabı, belki Hükümet; vatanın selâmeti uğruna bir muhalif partinin, ağzıyla Sovyet Rusya’nın veya Amerika’nın Elçisine bir telkin yapılmasını uygun bulabilir, diye bu inceliği düşündük.

Nefsinden emin olan insanların şu elçi ile bu elçi ile şu yabancı, bu yabancı Devlet adamı ile konuşmaktan korkacak hiçbir şeyleri yoktur arkadaşlarım. Amerika’ya giden arkadaşlarımız var burada. Beraber gittik, 31 gün kaldık. Bölükbaşı C. H. Partisi karşısında sert konuşur zannedersiniz, inanınız Amerika’da onların en yetkili şahsiyetlerine size söylediğimden daha acısını söyledim. Mehmet Hazer arkadaşım bir kadirşinaslık olarak Ulus’ta yaptığı bir açıklamada bu vazifeyi ifa için nasıl çırpındığını da zikrettiler.

Kendimize güveniyorsak, kim yanımıza gelirse gelsin, o endişe etsin etmesin bu beni tesir altına alır mı diye. Binaenaleyh bu yol kapansın (*Ortadan “sen mevzu-bahis değilsin” sesi.*)

Birisi diyor ki, sen bahis mevzuu değilsin... Arkadaşlar ben prensip müdafaa ediyorum. Bugün Süleyman Demirel ziyaret eder, yarın Feyzioğlu’nu ziyaret eder. Belki bir gün görürsünüz ki Feyzioğlu Cumhuriyet Halk Partisinin başında olur, onu gelip ziyaret eder (*Gülüştürmeler.*)

Allah uzun ömür versin İnönü’ye şayet çekilirse Feyzioğlu gibi bir hemşerimin o partinin başında olmasını da ben temenni ederim. (*Gülüştürmeler.*) Uzun zamandır CHP sinin sözcüsü ve Başbakan Yardımcısı olarak kendisini zevkle dinlediğimiz hemşerimizin, bir siyasi hüsuf mu diyelim, küsuf mu diyelim bir müddet sahneden

çekilmiş olmasına üzülmüştüm, hüsufun, küsufun nihayet bulduğunu, CHP'nin onu kürsüye çıkardığını görmekle bahtiyar oldum. (*Gülüşmeler ve alkışlar*)

Evet, ben dün bu kürsüde bu isnatların karşısında düşündüklerimi söylerken dedim ki, Millet Partisi olarak biz gerek iç, gerekse dış politika ile alâkalı kararlarımız Moskova veya Washington'un ilhamı ile değil, her şeyin üzerinde vatan, her şeyin üzerinde Türk Milleti diyen hür ve namuslu vicdanımızın sesine uyarak almaktayız. Burada bulunan partilerin hiçbirini de bu düsturun dışında görmüyoruz. Hepiniz için aynı şeyi söyledim.

Binaenaleyh, seni kastetmedik, başkasını, kastettik, gibi sözler yaraya merhem olmaz. Yarayı daha derinleştirir.

Kimseyi kastetmeye hakkımız yok, elimizde bir delil olmadıkça.

Evet, arkadaşlar, dış politikanın iç politika ile irtibatlı olan bu noktasını bir kere daha belirttikten sonra, Feyzioğlu arkadaşımızın, temas ettiği ve bu kürsüde yaptığımız konuşmalarla alâkalı gördüğümüz bir hususa işaret edeceğim:

Biz hasbel kader bu memleketin siyasi hayatında 19 seneden beri karınca kararınca bir vazife ifa ediyoruz. Bu vazifeyi ifa ettiğimiz bu 19 yılın “çok acı günleri olmuştur. O acı günlerde prensipleri müdafaa uğruna en cazip teklifleri, başımızda Demokles kılıcı tutulurken nasıl reddettiğimizi prensipler mevzuunda kendilerini nasıl desteklediğimizi Feyzioğlu da bilir, Aksal da bilir, İnönü de bilir. Şimdi ömrünü, demokratik bir nizam şu memlekette kurulsun, bu nizamın sayesinde de Türk Milleti refah ve saadete kavuşsun diye her türlü çileye katlanarak harcamış bir insanın, geriye kalan bir ömür kırıntısı çerçevesinde, tarafsız radyo, diye senelerce mücadele eden bir adamın o fikrinden dönüp de, “iktidarın bir kanadıyız. Turizm ve Tanıtma Bakanlığı bize geldi, şu radyoyu emrimize alalım” diye bir düşünceye sahip olması, evvelâ kendisini inkâr etmesi olur, hele o adamı yakından tanıyan Halk Partisi erkânının böyle bir şeyi akıllarına getirmeleri de hakikaten geçmiş arkadaşlığın hâtırasına sığmaz arkadaşlar.

Yalnız söyleyelim arkadaşlar: Beşerî tedbirler ebedî değildir. İhtiyaca cevap vermediği sabit olursa her tedbir alınır. Anayasa niçin Radyo ve Televizyon İdaresinin muhtar olmasını istemiştir? Çünkü Hükümet nüfuzu dışında kailsin da, partizan yayınlar yapmasın diye. Vasıta olarak kullandığımız şey, şayet maksadı temin etmiyor ve bu da tecrübe ile sabit ise; bunun üzerinde duralım demek, prensipleri inkâr etmek, radyoyu Hükümet emrine alıp da partizan emellere hizmet etmek mânâsına gelir mi arkadaşlar? İnsafınıza sığmıyorum. (*Müdahaleler*) Böyledir, müsterih olunuz. Ama benim için endişe mevzuu olan, benim üzerinde durduğum meseleyi siz ehemmiyetli görmeyebilirsiniz, Kanaatinize hürmet ederim. Ama peşinen itham etmek doğru değildir, diye de ilâve ederim.

Ne diyoruz arkadaşlar? Radyo partizan neşriyat yapıyor, “Hekim hekim değil, başından geçen hekim” derler; acısını hissedenlerin ağzından bir dinleyin.

Sayın Feyzioğlu Başvekilin burada açıklamada bulunmasını istedi. Haklıdır ister, o da cevabını verir. Ben bunun üzerinde durmayacağım.

Yalnız kendilerine bir şey hatırlatacağım; İnönü de dün bu mevzua temas etti, peşinen radyoyu tezkiye etti. “Şikâyetler varsa tetkik edilsin”, gibi, mutedil bir üslup içinde konuşmadı, şikâyetlerimizi hiç nazara almadan bizi ağır bir şekilde itham etti. Ben çıkıp cevap vermişsem ve bu cevaplarım bazılarınıza ağır gelmişse günahı niye bende arıyorsunuz? Tokadı vuranın bir mukabele görmesi sizin adalet telakkinizin dışında mıdır?

Meşhur bir söz vardır: Nasrettin Hocanın esefini çalmışlar, konu Komşu sabahleyin toplanmışlar, “Sen kapıyı şöyle yapsaydın, kilidi şöyle taksaydın eşeğin çalınmazdı”, diye Hocayı haksız bulmuşlar. O da o zaman, “Be insafsız komşular, Benim kabahatim var da, şu eşeği çalan hırsızın kabahati yok mu!” demiş (*Gülüşmeler*)

Şu radyonun hiç mi kabahati yok? Şimdi söyleyelim size taze misal”. (*Gürültüler*)

Muhterem arkadaşlar, ne kadar kızarlarsa kızsınlar, ben onların kızgın haleti ruhiyelerine muvazi hareket etmeyeceğim; Ne söylerlerse söylesinler, mutedil bir cevap vermekle iktifa’ edeceğim. Bir şev demiyorum kızan arkadaşlara olur ya, Belki kendi ölçülerine göre kendisini haklı sayıyordur. Bu kadar yumuşağını da dinlemezseniz arkadaşlar sonra sizin hiçbir şey dinlemeye tahammülünüzün kalmadığına hükmederler.

Şimdi arkadaşlar; taze bir misal verelim; mademki, Feyzioğlu her şeyde vuzuh istiyor, biz de meseleleri vuzuha getirelim.

Dün burada konuştuk arkadaşlar, radyo banda almak suretiyle yayın yaptı. Prensip bu. Ama ne garip tesadüftür ki; Bölükbaşı’nın burada yaptığı birinci konuşmanın TRT ye taallük eden kısmına gelince teknik bir arıza vuku buldu, özür dilerim demekle üzerinden geçtiler. Anlaşıyor ki, teknik arıza da bazı partiler gibi radyoya himaye kanadını geren bir unsurmuş (*Gülüşmeler*) Teknik arıza da onların dostuymuş.

Diyeceksiniz ki, “Bölükbaşı, teknik arıza mümkün değil mi? Aklına bir şüphe gelir ama, bunu niye yüzde yüz bir itham Haline getiriyorsun?” Onun da sebebini söyleyeyim. Hani, bendeniz pek Fransızca laf kullanamam ama bir “Conséquent” kelimesi var ya, konsekan olacağım. Altı üstünü tutacak siyasisi bakın.

Bakınız arkadaşlar, akşam evime gittim, radyoyu açtım, dinliyorum. Birinci konuşmamın bir kısmını vermemişler teknik arıza... Ondan sonra bakınız teknik arıza değil, teknik suikast başlıyor. (*Ortadan, “Alkışlar mı kesilmiş” sesleri*) Hayır, hayır alkışta değilim. Zararı yok, alkışları duyurmasınlar, fikrimize kastetmesinler de alkışlar onların olsun.

Dinliyorum arkadaşlar; burada söylediğim, halkın vicdanına tesir edecek, idrakine tesir edecek canlı pasajlar, canlı cümleler, “bantla tespit ettik” dedikleri halde; verilmiyor. Demek ki, bandın üzerinde istedikleri cümleyi çıkarmak suretiyle bir operasyon yapmışlar. Buna teknik arıza denmez, buna teknik suikast derler arka-

daşlar. *(Soldan ve sağdan şiddetli alkışlar)* *(Orta sıralardan, “5 saat seni mi dinleyecek vatandaş?” sesleri)*

Şimdi bir dostum, bu mantığın karşısında, teslim olacak yerde, “Beş saat dinle-sin mi?” diyor. Herkesin sözü aynen veriliyor da, benim tesirli dört cümlemi o kadar konuşmanın içinden çıkarmak bakımından hangi zaruret vardı aziz dostum.

Kemal Satır arkadaşımızla dün biraz aramızda şöyle hafif tertip bir çatışma oldu. Demin önümden geçiyordu, ne o dostum birbirimize dargın mıyız diye eli-mi uzattım. Burada dövüşecek değiliz, koridorda oturup arkadaş gibi konuşacağız. Yani dövüşme dediğim, fikir mücadelesi.

Bakin nereleri çıkmış; “İktidardan uzaklaşmak evlât acısı gibi içinize oturmuş.” dedim, orası çıkmış. Teknik arıza değil, teknik suikast.

Bir cümle, toprak kanunu mevzuunda görüşümüzü açıklarken, bir yerinde de-dim ki halkçı dostlarım, köylünün ıstırabı için yüreği yanan bir ana gibi öyle bir eda ile buraya gelmişler, aman üç ay bu iş geç kalacak diye çırpınıyorlar. “Yahu dedim, yıllarca iktidarda kaldınız, hem de tek parti olarak iktidarda kaldınız, kudretinizin, kuvvetinizin Önüne geçecek hiçbir şey yoktu, şu derdine ortak olduğunuz ve şimdi de derdi için ağlar gözüktüğünüz bu köylünün derdine o zamanlar niye bir deva dü-şünmediniz de, sizin 24 sene geciktirdiğiniz bir işi mâna itibariyle bu Meclis, daha mükemmel olsun diye üç ay geciktirince niye telâş ediyorsunuz?” Dedim ki, “CHP hakkında köylünün kanaati şudur; fazla dost gözüküyorsunuz ya; köylü der ki: Halk Partisine “gölge etme, başka ihsan istemem!” Teknik suikast buraya da dokunmuş. *(Gülüşmeler)* Dikkat ediyor musunuz çıkan yerleri...

Şimdi arkadaşlar, dinin yarısı insaf. Doğru ise gürültü, etmeyin de tatlı, tatlı konuşalım.

MEHMET SAĞLAM (Kayseri) — Radyo bunları verdi.

M.P GRUBU ADINA OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Vermedi. Bak, dü-zinelerle şahit gösteririm Kayserili hemşerim, vermedi.

BAŞKAN — Sayın Sağlam, karşılıklı konuşmayınız.

M.P. GRUBU ADINA OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Şimdi verdi, ver-medi diye şahitler mi dövüştürelim? *(Gülüşmeler)*

Neyse iki taratın şahitleri dursun, Allah şahit, o bize yeter.

Arkadaşlar, Sayın Kemal Satır arkadaşşıma, liderler toplantısında geçen bir hâdiseyi tavzih ederek söyledim, böyle değil mi Kemal Satır arkadaşım dedim ne evet dedi, ne hayır dedi. Çünkü “evet” dese pek gönlü razı değil, “hayır” demeye de ahlâk telâkkisi müsait değil, ortada kaldı. “Kemal Satır, bak sıkıştı ne hayır, ne evet diyor” dedim. Orası da çıkmış.

Ondan sonra, Hükümete tevcih edilen suallere gelince, Hükümet elbette âciz değildir, cevabını verir. Ama takdir edersiniz ki, o Hükümetin kuruluşuna esas olan bir protokolün altında imzası bulunan bir partinin lideri o protokolle alakalı itham-

lar ortaya atılınca, o ithamlar yalnız Hükümete değil ona da racidir. Elbette bunun karşısına çıkıp hakikatleri açıklayacaktır. Hızım bunlara temas etmemizi, Hükümete ait vazifeleri yüklenmek mânasına almanın doğru olmadığını belirterek dedim ki, “Biz bu Hükümetin bir kanadıyız, parti olarak. O Hükümete ve onun mensubu olan partilere haksız bir tecavüz olursa onun karşısına çıkmak tabii bir vazifedir. Ortaklık icabıdır, bir, bunun da fevkinde insanlığın icabıdır. Gün geldi Cumhuriyet Halk Partisinin canına kastetmek isteyenler çıktı. Bizden de destek bekleyenler çıktı. Bu destek talebini en şiddetli bir dille reddettim ve o konuşmalarından bazı arkadaşlar alındılar. Teypile tespit ettirdim. Burada bulunan arkadaşlar bilir, C.K.M.P. deki arkadaşlar da bilir, şimdi aranızda bulunan bizim eski yoldaşlar da bilir. (*Gülüşmeler*) Yani “yoldaş” dediysem Sovyet Rusya’da kullanılan tâbiri kastetmedim, yanlış anlamayın, o anda aklıma “yoldaş” tâbiri geldi. (*Gülüşmeler*)

Demek ki, haksızlık kime yapılırsa yapılsın, namuslu insanların vazifesi haksızın karşısında mağdurun yanında bulunmaktır.

Şimdi yarın Hükümet tutsa da Halk Partisini haksız bir şekilde itham etse, inanın dâhil bulunduğumuz halde; kürsüye çıkarım, Başvekilile konuşmaya lüzum görmeden ona en ağır cevabı ben veririm. Hiç şüphe etmeyin. Böyle olursa demokrasi yaşar arkadaşlar!

Yalnız bunu söylerken bir noktayı da belirteyim: Son günlerde bir temenni havasını memlekette estirmek istiyorlar. Gazetelerin baş makalelerinde, bazı muhitlerde, Bölükbaşı parti olarak bu hükümetin bir kanadı ya, yakında çingar çıkar, bu iş bozulur... Haber vereyim arkadaşlar. Prensiplere Hükümet bağlı kaldıkça, altına imza koyduğumuz fikirlere sadık kaldıkça, dürüst bir idareyi bu memlekette kurdukça seçimlere kadar bu Hükümetten Bölükbaşı’yı hiçbir kuvvet, hattâ ölüm bile ayırmayacaktır. (*Soldan, sağdan bravo sesleri, şiddetli alkışlar*) Diyeceksiniz ki, ölüm nasıl ayırmaz? Ölüm vücudumu ayırır ama ruhumu ayıramaz. Ahir ette de muvaffakiyetine dua ederim. (*Alkışlar, gülüşmeler*)

Şimdi, teknik arıza, teknik suikast faslını şöyle bir kapayalım, ondan sonra Sayın Turhan Feyzioğlu arkadaşımızın üzerinde durduğu ve bize taallûku olduğuna inandığımız noktaya gelelim.

Arkadaşlar, muhterem Feyzioğlu dış politikaya temas ederken, Kültür Anlaşması üzerinde de durdular. Bendeniz de dünkü konuşmamda Kültür Anlaşması üzeninde durdum. Ne dedim: Bir Devletle asla kültür anlaşması yapılmamalıdır diye bir şey söylemedim. Sayın İnönü Hükümetinin bir taahhüdü vardı: Mühim meselelerde muhalefetle istişarelerde bulunacağım, bu geleneği tesis edeceğim. 25 seneden beri münasebetimiz manen Rusya ile kesilmiştir. Kabahatin Türk Milletinde değil onlarda olduğuna da yürekten manan bir insanım. Bu münasebetleri yeniden tesis etmek günün şartları içinde Devletimiz için faydalı olabilir. Ama bu kadar katı münasebetten sonra 25 senedir birbirine düşman gibi bakan iki memleketin münasebetlerine yeni bir veçhe vermeyi düşünen bir iktidar, benim anlayışına göre, tâbirimi mazur görsünler, demokratik zihniyete bağlı, hele basiretli

bir Hükümet ise böyle bir işe girmeden çağırır muhalefet partilerini, “Ahval şudur, durum şudur, Rusya ile münasebetlerimizi düzeltmekte memleket için fayda vardır, bizi davet ediyorlar, çağırıyorlar, ne dersiniz, bu münasebeti düzeltmenin dozu ne olmalıdır, hangi noktadan başlamalıyız?” der, fikrimizi alır. Eğer çağırıysaydı ne diyecektik? Kendi fikrimi söyleyeyim.

Türkiye bir aşiret Devleti değildir. Üç kıtaya hükmetmiş şanlı bir millettir Türkiye.

Memleketin menfaati emrediyorsa, Rusya ile de konuşur, Çin’le de konuşur, icap ediyorsa Kızıl Çin’i bile tanıyabilir...” Hariciye Vekilimizi davet etmişler, güle güle gitsin, hiçbir mahzuru yok. Vaktiyle Atatürk’ün sağlığında Başbakan İnönü’de, başka arkadaşlarda Rusya’ya gitti, geldi. Gidildi, gelindi, onlardan da bize gelenler oldu. Bizim memleketimizde bazı fabrikaları Ruslar yaptı. Bu kadar sıkı ve samimî münasebetimiz oldu diye, hamdolsun Türk Milleti komünist mi oldu? Ben hiçbir Türk Hükümetinin aklından böyle bir şey geçireceğini düşünen adamı değilim. Vatan sathında bu propagandayı yapan bedbahtların sözlerini seyahatimde işittiğim zaman, işte burada arkadaşlar var, o seyahatte yanımda, olan bakanlar var; ayıptır, diyerek çıkmışımdır. Eğer ben namuslu bir adam olmasam, Rusya ile Kültür Anlaşması hakkında mütemadiyen sorulan suallere karşı, bu işlere İtenim aklım ermez, erbabı İsmet Paşa’dır, ona sorun desem, zihninize bir kurt girerdi. Ama ben bunu söylemeyeceğim. “Hükümetin bu memleketi komünist yapmak, Rusya’nın kucağına atmak gibi bir niyeti asla yoktur, bu propagandayı yapanlar utansınlar.” dedim. (*Sağ ve soldan alkışlar, “bravo” sesleri*)

Ha, yalnız, gitsin derdim ama, şunu da söyledim: Evvelâ siyasi sahada bir yakınlaşma olsun. Bizim millî dâvamız olan bir Kıbrıs dâvası var. Birleşmiş Milletlerde verilen ziyafette, Birleşmiş Milletlerde Rusya’nın Büyükelçisi olan onu temsil eden zata söylediğim gibi, “Rusya bizi bu haklı davamızda, tamamen başka mülâhazalarla desteklememiş, mazlumun yanında olacak yerde, zalimin yanında gözükmüştür. Ve Rusya bence en büyük hatayı da bu noktada işlemiştir. Türk Milletinin haklı olduğu bu davada, hakkın yanında gözükeydi bu iki memleket arasındaki buzlar kolaylıkla çözüldü. Ama sefir hazretleri, sizin Kruşçef bu fırsatı kaçırdı. Bunu size söyleyen bir Hükümet memuru değil, Hükümetin karşısında olan bir muhalif parti lideridir.” dedim. Aradaki tercüman da Birleşmiş Milletlerdeki Büyükelçimiz Sayın Orhan Eralp’tı. O zaman tercüman olan Büyükelçimiz için dedi ki, “ama bu Devlet memurudur.” “O Türk Devletinin memurudur, namusludur, doğru tercüme eder,” dedim.

Bu düşünceydim arkadaşlar. Bilelim birbirimizi.

Kültürel anlaşma ile işe başlamak bence hatalı olmuştur. Kıyamet kopmuştur, demiyorum, bu kadar keyli kaale sebebiyet vermiş, müfterilerin eline fırsat vermiş, memleketin huzurunu kaçıran bir mevzu haline gelmiştir. Evvelâ Kıbrıs işinde Rusya bize iyi niyetini göstermeliydi. Ondan sonra ikinci merhale, Garble alâkamızı kesmeden ticari münasebetler kurmalıydık. Şu Kültür Anlaşması sanki farzmış gibi ilk defa ele alınmamalıydı, derdim, eğer İnönü çağırıp fikrimi sorsaydı. Böyle bir taahhüdü olan Hükümet çağırmaz, sormaz... (*Ortadan “eskiyi hatırlatma” sesleri*)

Şimdi arkadaşlar eskiyi hatırlatma diyorlar. Müsaade ederseniz vuzuha varmak için hatırlatmakta fayda var.

Bu programla yani mühim meselelerde muhalefetle danışacağını, diyen Üçüncü İnönü Hükümeti bir tek meselede arkadaşlar, bugüne kadar muhalefet partilerini çağırıp da “Durum budur, size şu bilgileri veriyorum, bu durum karşısında nasıl bir harekette bulunmamızı münasip görürsünüz, sizin fikirlerinizi almak Hükümetin vereceği kararların isabetini sağlar, arkadaşlar ne düşünüyorsunuz?” dememiştir. Programına bu hükmü koyup da bunu tatbik etmeyen bir Hükümeti ben beğenmezsem günahkâr mıyım arkadaşlar? Bir liderler toplantısında bu ciheti kendisine söyledim. Ne cevap verse beğenirsiniz? “İnsaf Bölükbaşı eskiden böyle şeyler olur muydu? Zamanında sık sık Meclise izahat veriliyor, liderleri toplayıp malumat veriyoruz.” dedi. Dedim: “Paşam, eskiden böyle şeylerin olmaması şimdi yaptığının kâfi olduğu mânasına gelir mi? Ben sizden rica ediyorum, ciddî olarak bizimle istişare lüzumunu hissettiğiniz zaman bizi davet ediniz. Çoğunu gazetelerde okuyacağımız malûmatı vermek, için ihtiyari zahmet etmeyiniz. Eğer İnönü, dedim muhalefette olsaydı, şimdiki Başvekil İsmet Paşanın yaptığını beğenmezdi.” dedim. Yeni Hükümet programı dolayısıyla aynı görüş burada ifade edildi. Ben Hükümete bu formülün nazarî kalmasını, muhalefeti tatmin edecek şekilde, her mühim meselede istişarede bulunmasını burada temenni ettiğini ifade ettim. Eğer, Hükümet tatbik etmezse onun yakasından tutmak sizlerden evvel bize düşecektir. Çağırısın İnönü’yü, çağırısın liderleri “Paşam şöyle bir mesele var, tecrübeli bir zatsınız, ne düşünürsünüz, sizin de fikirlerinizden istifade edelim” desem ne kaybeder Hükümet? Eğer fikirler mutabıksa halkın karşısına kuvvetle çıkar, muhalefetle de mutabık kaldım, der. Fikirler mutabık değilse, fikrini aldım ama mesuliyet benimdir, kanaatime göre hareket ediyorum, der. Hiçbir kaybı da olmaz. Ama Sayın İnönü vadede, biraz alışkanlığın tesiri ile bu vaatlerini de pek tutmaz.

Evet, kültür anlaşması hakkında da söylediğim bu. Yoksa Türkiye’yi komünist yapmak için Rusya’dan binlerce adam getirip de Türk Milletine komünistlik dersi verdirecek bu Hükümet diye aklımdan bir şey geçmedi.

Şimdi arkadaşlar, Sayın Feyzioğlu arkadaşımız liderler komitesi ile alâkalı bir temennide bulundular. Liderler komitesi ile alâkalı protokolde yer almış metni ben-deniz dün huzurunuzda okudum. Liderlerin ve Başvekilin bir araya gelip de her hangi bir adamı tâyin etmek, azletmek, Hükümet işleri hakkında karar almak yetkileri yoktur. Böyle bir şeyi Hükümet kabul etse, biz kabul etmeyiz. O zaman ne derler? Davul Hükümetin boynunda, çomak başkasının elinde. Biz içine girdiğimiz Hükümeti böyle haysiyet kırıcı bir mevkîye düşüremeyiz. (*Sağ ve soldan “bravo” sesleri*) Ama istişare farz değilse bile sünnettir değil mi?

Hükümetin dayandığı partilerin liderleri ile zaman zaman konuşması, vaziyet şudur, şöyle bir kanun getireceğiz, gruplarınızı buna göre hazırlamanızı rica ederim, sizin düşünceniz nedir? demesi gayet tabii şeylerdir. Anayasaya aykırıdır, prensiplere aykırıdır diye fazla bir endişe göstermek zannederim ki, hakiki metni bilememekten, yanlış malûmat üzerine itham yolunu tercih etmekten ileri gelmiş-

tir. O neşredilmeyen kısmın Başbakanın ağzı ile millete duyurulması meselesine gelince, duyurusun. Zaten dün söyledim, gizli bir şey mi yaptık?

Geçmiş hükümetlerde şöyle olmuş, böyle olmuş... Ben eski ortakların aralarındaki münasebetlerin muhasebesini yapmaya kendimi vazifeli saymam. Zannedirim ki, Sayın Alican o açık noktaları cevaplandırdı.

Şimdi gedelim diğer noktalara:

Allah razı olsun Feyzioğlu'ndan, efendice bir konuşma ile havayı yumuşattı da görüyorsunuz hepimiz tatlı tatlı söylüyoruz ve dinliyoruz. (*Ortadan "içimizi yiye yiye dinliyoruz" sesleri*) İçinizi yiye yiye mi? Yok canım, ben samimî olarak dinlediğinizi kabul ediyorum. Kendinize böhlan etmeyin. (*Gülüşmeler*)

Şimdi, Sayın Feyzioğlu arkadaşımız, (Bir nokta-i istinat bulsam dünyayı yerinden oynatırım) diyenleri biraz andıran bir espri içinde benim burada söylediğim bir cümleyi ele aldılar. Ne demiştim burada arkadaşlar? "Hükümet programı vuzuh ve katiyet bakımından istenilen mükemmeliyette değildir. Zaman darlığı bakımından bunu bir dereceye kadar mazur görmek insaflı bir hareket olur."

Feyzioğlu arkadaşımız, karşısındakini kendi silâhı ile vurma taktiği içinde, "Sayın Bölükbaşı'nın bu sözlerine iştirak ediyoruz." dediler. Eğer geçmişte de Bölükbaşı'nın buna benzer sözlerine iştirak etseydi, hemşerimi alkışlamak şöyle dursun, yanaklarından öpecektim. Bana bu fırsatı vermediler. (*Sağdan ve soldan alkışlar*) Neden vermediler; şimdi okuyalım... Malûm ya bizim taş cebimizde. (*Gülüşmeler*)

Birinci İnönü Hükümeti, İkinci İnönü Hükümeti, Üçüncü İnönü Hükümeti... Artık daha saymayacağım, zannederim başkası yakın zamanda olmayacak. (*Gülüşmeler*) Yahu bu kadar şakayı da çok görürseniz çekilir mi bu çile? (*Gülüşmeler*)

Şimdi arkadaşlar, Birinci İnönü Hükümeti, İkinci İnönü Hükümeti, Üçüncü İnönü Hükümetinin programları elimizde. Vuzuh ve katiyet bakımından bugünkü Hükümetin programından bir üstünlük arz etmek şöyle dursun, çok daha müphem yerleri olan bar program. O zaman bunu tenkit eden Bölükbaşı, bakınız Meclis kürsüsünden ne demiş? Feyzioğlu arkadaşım şüphesiz o zaman da bu isabetli mütalâaları dinlemişlerdi, fakat kürsüye gelip de "Sayın hemşerimin bu teşhisine iştirak ediyor, Sayın İnönü şu noktaları açıklasınlar." dememişlerdi.

5 Temmuz 1962 tarihli Meclis zaptının 170'nci sayfası... Ne diyor bakınız: "Program, tâbiri caizse kesin bir teşhis koyamayan tedavi yolları tespit edilemeyen bir hastalık için yazılmış muvakkat bir reçete mahiyetindedir." O zaman Sayın Feyzioğlu, "Sayın Bölükbaşı'nın hakkı var, hakikaten tam teşhis konmamış, açıklanmamış" diye bir şey söylemediler. Bu cihete de işaret edeyim.

Şimdi başka bir noktaya geliyorum. Burada Hükümet programı üzerinde konuşmak icap ettiği halde, geçmişin muhasebesini yapmak suretiyle Halk Partisine hücum ettiğimizden münasip bir dille şikâyet edildi. Acaba biz bu yolu kendimiz mi açtık? Ne dedim arkadaşlar? Mecbur edilmedikçe demokratik rejimin kuruluşu ile

alâkalı hâdiselerin muhasebesini bu kürsüde yapmak ve kapanış yaralan açmak niyetinde değiliz. Buna rağmen buraya çıkıldı, Sayın Kemal Satır tarafından çok ileri sözler söylendi. Şimdi bir şey okuyayım da ne kadar haklı olduğumu sizde kolaylıkla tasdik edersiniz.

Arkadaşlar, yeni protokolün imza edilişi dolayısıyla radyodan gazeteciler bizden birer kısa mesaj istediler. O anda birkaç cümle söyledim. Şurada geçmişe tarizde bulunan, her hangi bir partiye dokunan bir husus var mı? Müsaade ederseniz o metni okuyalım, o metne karşı Sayın Kemal Satırın verdiği cevabı karşılık olarak belirtelim. Niçin belirteceğimi de arkadaşşıma anlatayım: Feyzioğlu dediler ki, “Demokrasinin kuruluşunda her partinin hissesi vardır. Böyle konuşulsaydı biz rencide olmazdık.” Ama Kemal Satır Beyin beyanını okuduğunuz zaman göreceksiniz ki, bir inhisar vesikası, bir monopol vesikası!

KEMAL SATIR (Elâzığ) — Liderlerin ismini de okuyacak mısınız? Ortaksınız.

M. P. GRUBU ADINA OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Müsaade buyurunuz, bana verdiğiniz cevabı okuyacağım. Başkaları ile aranızı beni sokmayın. Ortayız diye kendileri burada, kendi beyanlarının ne mânaya geldiğini size izah edecek arkadaşlar için benim şu kürsüde alelacele vekâlet deruhde etmemi doğru bulur musunuz? (*Gülüşmeler*)

Şahit, muteber, Ulus Gazetesi!.. (*Gülüşmeler*) Tezkiyeye lüzum olmayan bir şahit!...

Şimdi 26 Şubat tarihinde bizim demeçlerimizin üzerinden günler geçmiş, Kemal Satır arkadaşımızın aklına dört-beş gün sonra bir cevap vermek gelmiş. Bakınız ne buyuruyor: “Sayın Osman Bölükbaşı CHP dışında bir Hükümetin kurulabileceğini ve buna rağmen de demokratik rejimin yaşayabileceğini ispat etmenin ve aksi istikametteki endişe ve propagandaları çürütmenin ve böylece Türk Milletine büyük bir ferahlık ve itimat vermenin vatan vazifesi olduğuna inanıyor.” Görüş arkadaşlar... Açık söyledik. Kemal Satır Bey liderler toplantısından bahsederken benim iki tarafı da hedef alan bazı sözlerimi, tam olmasa bile mealen anlattılar. Şunu söyledim arkadaşlar: “Üç evli köye kadar bu particilik yüzünden bir kin ve intikam havası girmiştir. Bunu her gittiğim yerde ıstırapla müşahade ettim. Bunun karşısında da, kim kazanırsa kazansın, iktidar bizindir, diyenlerin propagandası var. Vatanın huzurunu bozan iki propaganda bunlardır.” Hattâ iki tarafa da şöyle döndüm, dedim ki, “İkiniz de hakkınıza razı değilsiniz, ıstırap bundan doğuyor.” Bu kadar ortadan konuştum.

Bu propagandayı çürütmek, ha demek ki, İnönü gidebilirmiş, Halk Partisi gidebilirmiş, başka Hükümet kurulabilirmiş, kanaatini vatandaşa verip de, kim yaparsa yapsın, kim yaptırırsa yaptırın şu propagandaların yarattığı ıstırapı ortadan kaldırıp rejimin bir hayatîyet imtihanı geçirmesini arzulamayı vatan vazifesi sayıyorum, demek ne Halk Partisine tân etmektir, ne de ortak olduklarımızı gökyüzüne çıkarmaktır. Böyle bir şey yok!

Bu kadar masum şeye karşı bakınız ne söyleniyor; Bizim cümleyi almış, söylüyor: “Bu fikir ve iddianın dayandığı temel çürüktür.” Buna hiçbir şey demem. Benim fikrimin dayandığı temeli sağlam bulmaya mecbur değil. Ama, bakın arkasından inhisar vesikası geliyor.. (*Hatip dosyaların arasından vesikayı aramaya devam etti*) (*Ortadan “arkadan ne geliyor, söyle bakalım” sesleri*) Müsaade buyurun bu kadar kâğıdın arasından çıkarıyorsam, yine şükredin. (*Gülüşmeler*) (“*Teknik suikast” sesleri*) Yok teknik suikast değil, hapishanelerde bozulan gözün bize oynadığı bir oyun.

Bakınız ne buyuruyor: “Bu fikir ve iddianın dayandığı temel çürüktür. Çünkü bugün demokratik düzen kemaliyle işleyerek parlamento usullerine göre çeşitli koalisyon hükümetleri kurulabilmişse bunun 20 yıldan beri CHP nin rejimi sağlam temeller üzerine oturmak uğrunda samimî gayretlerine borçlu olduğumuz inkâr edilemez.”

Desek ki, arkadaşlar, bugün demokratik rejim oturmuştur. Böyle bir rejimin oturmasında CHP’nin de bir şeref hissesi vardır. Hattâ (büyük) dese onu da tabii görürüm bir parti genel sekreteri için. Ama her şeyi kendine hasrediyor Kemal Satır Bey Kemal Satır Bey, Allah’ın bildiğini kuldan saklamayalım. Bugün Anayasaya girmiş, hürriyet nizamının her türlü tahribe karşı korunmasını sağlayacak ne kadar müesses fikir varsa, partinizin programı, partinizin liderler akıllarının köşelerinden geçirmediği zamanlarda başkaları tarafından ortaya atılmış, devirler boyunca bunun mücadelesi yapılmış, siz de sonradan düşmenin verdiği bu uyanıklıkla, aradan seneler geçtikten sonra bu fikirlere iltihak etmişsiniz. Niye demiyorsunuz ki, başkalarının da hissesi var? Niye demiyorsunuz bunu? Siz kendinize bunu mal ederseniz, bir adam da çıkıp şu eskinin defterini bana açtırma, açarsam zararlı çıkarsın demez mi? Bu kadar öğünmeseniz, bu kadar inhisarcı davranmasaydınız biz size dün burada bu cevapları vermezdik arkadaşlar. Sebep oldunuz. Hem de tafsîlâtına gitmeden bir iki cümle ile geçiştirdik.

Yapıcı bir muhalefet örneğini vereceklerini Sayın Feyzioğlu burada vadetti. İnşallah dilleri kalplerine uygun çıkar, bundan memnun oluruz. Yalnız dün burada yapılan muhalefetin bazı noktaları kanaatimce yapıcı değildi. Sağlam bir bilgiye dayanmadan ağır ithamlar ileri sürüldü. Ben de birçok şeyler duyuyorum, duyduğumla amel edip de gelip burada kimseyi itham etmiyorum. Elimde delilim varsa sözü mü söylüyorum. Dün bir misal verdim, hemen çıkardım, Resmî Gazeteyi okudum.

Ben Sayın İnönü’nün şu üst komite, süper komite dediği, Hükümet üstünde gördüğü komitenin mahiyetini, şu müesseriyeti sağlamak için protokole konmuş olan şeyleri bir yerden duymuşsa, “Sayın Başbakan, şunu lütfedin de tenevvür edeyim” demiş olsalardı, kürsüye çıkıp böyle hatalı bir harekette bulunmazlardı. Demek birisi söylemiş, o da hemen inanmış, bu çatışmalar bu yüzden çıktı. (*Orta sıralardan müdahaleler*)

BAŞKAN — Sayın Dizdaroğlu, müdahale etmeyiniz efendim.

Siz devam edin Sayın Bölükbaşı.

M.P. GRUBU ADINA OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Zararı yok, talebendir, hocasına karşı muhabbetini izhar ediyor. “Kendi elimle kesip yare verdiğim kalem, fetvayı bununa hakkını yazdı iptida.” diyen şair gibiyim şimdi. (*Gülüşmeler*)

Nelerle meşgul olduklarını görüyorsunuz. Siyasi konuşmaların seyrini o istikamete çevirmek icap ederse bizim söyleyeceğimiz çok şey var, kimsenin bize söyleyeceği bir şey yoktur. Ondan emin olunuz.

Demin koridorda Kayserili hemşerim elitte bir şey almış, adını da bilmiyorum, eski iktidara mensup bir zatın yazdığı iddia edilir, ben imzasını da görmedim ya. Bazı şeyler söylüyormuş da... Ben de dedim ki: “Eğer onların şahadetine muhtaç olacak hale geldiyseniz dostlarım size acırım.” (*Dosyaları işaret ederek*) Şurada da neler var ama açmayacağım. (*Orta sıralardan “aç aç” sesleri*) Gelin şu müzakereyi çığırından çıkarmayalım, biraz hazımlı olun halkçı dostlarım. Demokrasiyi kurma şerefi bizimdir, diyorsunuz, demokrasiyi kurmak için hazımlı olmak lâzım.

YAHYA DERMANCI (İçel) — İktidar hazımlı olsun.

M.P. GRUBU ADINA OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — İktidar mı hazımlı olacak, muhalefet mi? Bana sorarsanız ikisi de hazımlı olmalıdır.

BAŞKAN — Müdahale etmeyiniz Sayın Dermancı.

M. P. GRUBU ADINA OSMAN BÖLÜKBAŞI (Devamla) — Daha biz üç günlük bir iktidarın kanadı iken bizden Peygamber sabrı isteyenler ömürleri boyunca bu sabrı iktidarca göstermişler mi? (*Sağdan bravo sesleri*)

Şimdi arkadaşlar, bir prensip noktasını vuzuha vardırmalıyız bütçeye kırmızı oy verilmiş, Hükümet düşürülmüş. O halde Hükümet getirdiği bütçe hakkında ne düşündüğünü programında açıklamalıymış... Böyle bir demokratik kaide görülmemiştir. Bütçeye kırmızı oy vermek demek, bizzat bütçeye kırmızı oy vermek mânasına her zaman gelmez. Arkadaşlar, bütçeye verilen oylar bir itimat oyu mahiyetindedir. Bütçenin rakamları ne olursa olsun, eğer onu tatbik edecek heyete Meclisin itimadı yoksa geçmiş icraatını beğenmiyorsa, öyle bir Hükümetin bütçesine kırmızı oy verir. Bu bir. Bütçenin ne gibi zarflarla malûl bulunduğu da bura da her grup kendi görüşünü açıklamıştır. Hükümet yarın bütçesini getirdiği zaman ne gibi yenilik getirecekse o zaman anlaşılacaktır. Bugünden ne getireceksin, diye sıkboğaz etmek insafsızlıktır.

Simdi, Toprak Reformu Kanunu üzerinde de duruldu. Halkçı dostlarımın büyük bir sabırsızlık gösterdiğini hissediyorum. Neden bu kadar sabırsızlar anlamıyorum?

Cumhuriyetin kurulduğu günden 1950 senesine kadar CHP bu memleketi 27 sene idare etmiştir. 27 sene içinde bir hal tarzı bulamadığı bir mesele, dindiremediği bir ıstırap için bugün seçim sathı mailinde, tabirimi mazur görsünler, biraz da sarımsak sürüp burada, ağlamanın mânası nedir”? (*Gülüşmeler*) Toprak Kanunun çıkarılmasını biz de istiyoruz. Ama seçim sathı mailinde propaganda mevzuu yapılsın diye değil. Bir eser kusurlu çıkıp da memleketin başına bela, olmaktansa

üç ay, beş ay sonra, çıksın da sağlam çıksın diye düşünmek Toprak Kanununun ve köylünün ıstırabının karşısında olmak demek midir? (*Bravo sesleri*) Arkadaşlar sizin iktidarınızda 27 sene beklemiş, İnönü millî şef iken bu meseleyi ele almış; hatırlarım ben onu. Yaş itibariyle hatırlıyoruz o günleri. İnönü'nün iradesinin karşısına geçecek hiç bir kuvvet yoktu, tek parti, biliyorsunuz. O devirde bir toprak kanunu çıkarılmış. Köylünün hangi derdine deva olmuştur? Gösteriş mahiyetinde. Her halde 1944-1945 de çıktı, öyle zannediyorum. Sizin elinizde beş sene kaldı. Beş senede ıstırabına deva bulamadığınız köylünün ıstırabına seçim sathı mailinde çıkaracağınız kusurlu bir kanunla mı deva bulacaksınız ki, bu kadar ısrar ediyorsunuz?

Arkadaşlar, ben toprak reformunun, sosyal adaletin, sosyal güvenliğin karşısında olmayı bu vatana ihanet telâkki ederim. Neden ihanet, telâkki ederim? Çağırıyorum o köylüyü 18 yaşında bıyığı yeni terlemiş delikanlıyı, “git Kore’de Türk’ün şerefi uğruna, dünya, sulhu uğruna, öl” diyorum. Hayatını Devlet için vermesini istediğin insanın ekmeğine kefil olmak, ona çare düşünmek Devlet için bir namus borcu değil mi? (*Bravo sesleri, alkışlar*) O halde karşı değiliz.

Yalnız bir kanunu, alelacele hazırlandığı kanaatiyle, bu iş sağlam olsun, encümenlerden geçsin demek mutlaka kötü bir niyetin mahsulüdür, demek bence yapıcı muhalefet zihniyetinin tezahürü olamaz. (*Bravo sesleri*)

Zaten sosyal güvenliği, sosyal adaleti sağlayamazsak bu memleketi yıkıcı cereyanlara karşı, komünist olanları asacağız desek, koruyanlayız arkadaşlar. Komünist cereyanlarla nasıl mücadele edileceğini dünkü konuşmamda ifade ettim. Bence cezai tedbir talidir arkadaşlar. Eğer cezai tedbir memleketleri komünizme karşı korumaya kâfi gelseydi İkinci Dünya Harbinden sonra mustarip milletlerin, sefalet içinde bulunan milletlerin komünizmin pençesine düşmelerine mâni olmak için Amerika, kasalarını açıp da Marshall yardımıyla milyarlarca dolar vermezdi, Kanunlarınızı şiddetlendirin diye tavsiyesiyle iktifa ederdi.

Bu cihete de böylece dokunduktan sonra Sayın Feyzioğlu ile kendi partisinin programı bakımından bir nokta üzerinde durmak isterim, kendilerini tatmin etmek isterim. (*Dosyaları karıştırırken, dosyaların yere düşmesi üzerine, “teknik ama” sesleri*) Kimseye zarar vermek maksadı olmadığı için buna teknik arıza demezler. (*Gülüşmeler*)

Şimdi dostlarım, şöyle bir cümle kullandılar. Bir yerden almışlar; bir partinin programından veya beyanından: “Devletçilik hususi teşebbüsün bittiği yerde başlar..”

Arkadaşlar, plâna burada müzakere edilirken Millet Partisi Meclis Grubu adına bu noktadaki görüşümüzü açıklamış bulunuyoruz. Arkadaşımın tereddüdünü izale için müsaade ederseniz bir iki satır okuyalım. Asıl daha mühimi, Halk Partisinin programından bir, iki cümle okuyalım. Şimdi biz kendi düşündüğümüzü söyleyelim, Feyzioğlu ile aramızda büyük bir fark olmadığını da bunu takiben tespit edelim.

Arkadaşlar, devletçiliği müdafaa edenler, sosyalizmi müdafaa edenler kendilerine göre birtakım sebepler ileri sürerler. İstihsal vasıtaları fertlerin elinde olursa

diğerlerini istismar ederler, millî gelir adilâne dağılmaz, bundan ıstırap doğar. Bir hususi teşebbüs her şeyi yapsın diye beklersek geri kalmış bir memleketin süratle kalkınması mümkün olmaz. Çünkü hususi teşebbüs her zaman Devlet kadar kudretli olmaz, her zaman Devletin sahip olduğu imkânlarla sahip olmaz. Onun için Devlet boşluğu doldurmak için iktisadi hayatta rol almalıdır, denir. Bunu gaye olarak kabul etmekle, vasıta olarak kabul etmek arasında büyük bir fark var. Biz Devletin iktisadi faaliyetlerde rol almasını gaye saymıyoruz, vasıta sayıyoruz. Zaruretlerin bittiği noktada Devletin iktisadi faaliyette müteşebbis olarak rolünün de bitmesi kanaatindeyiz. Ama Devlet iktisadi faaliyetleri, (bırakın yapsın, bırakın geçsin) düstûru ile seyirci kalıp da birtakım ıstıraplara da sebebiyet vermez. Onun tanzimci faaliyetlerde bulunmak, tedbir almak hakkıdır.

Şimdi Halk Partisinin programına bakalım. Devletçilik tatbikatı ve anlayışı malûm bulunan Cumhuriyet Halk Partisi bile parti programının 5'nci maddesinin 2'nci fıkrasında "A" bendinde sayılan işlerin dışında kalmakla beraber, özel teşebbüsün başarmaya imkân bulamadığı veya yeter derecede başaramadığı veya hiç girişmediği teşebbüslerin, millî ekonomimiz ve sosyal şartlarımız bakımından elzem olanlarını, özel teşebbüs bu sahalarda çalışmaya muktedir oluncaya kadar, kurup işletmekte Devlet vazifelidir." demektedir. Görüyorsunuz, muayyen şeylerin dışında kalan işlerde Devletin müteşebbis olmasını Halk Partisi programı da muvakkat bir hüküm olarak kabul ediyor, "zaruret bitti mi Devlet elini çekmeli" diyor. Sayın Y.T.P. sinin programının da böyle olduğunu zannediyorum. Hattâ seçim beyannamelerinde Japonya'nın vaktiyle nasıl büyük teşebbüslere girişip, sonradan bu teşebbüsleri anonim şirketler halinde halka devrettiğini misal olarak vermiştir, kendilerinin görüşünün de bu olduğunu açıklamışlardır. Biz bu görüşteyiz arkadaşlar.

Plânın karşısında olmak prensip itibariyle bizden beklenmez. Devletin imkânlarını siyasi mülâhazalarla hesapsız bir şekilde harcıyorsunuz, diye bir iktidarı on sene itham eden insanların hesaplı, kitaplı bir iktisadi kalkınmayı sağlayacak plânın karşısında prensip itibariyle bulunmaları bahis mevzuu değildir. Ama bunun manası sizin getirdiğiniz ve Meclisten gecen plânın her tarafını beğenmek mânasına gelmez arkadaşlar. Beğenmediğimiz noktalarını açıkladım.

Yedi aylık bir devre için seçim sathı mailinde vazifeye gelen bir Hükümetin, kurulu daha birkaç gün olmamış bir Hükümetin, plânın temelleri hakkında ne gibi değişiklikler yapacağını burada açıklanmasının maddeten mümkün olmadığını Feyzioğlu arkadaşını takdir ederler. Bugün plân mevzuunda en az ihtilâf düşecek partiler yeni Hükümeti teşkil edenlerdir. Halk Partisi Devletçi idi, Adalet Partisi ile Hükümet kurdu, C.K.M.P. ile Hükümet kurdu. İktisadi görüşler arasında çok büyük farklar vardı Telif ettiler, bir noktada birleştiler. Bizim" bugünkü görüşümüz de aynıdır. Bu yedi aylık devre için 1065 programını aynen uygulamayı koalisyon protokolü ile partiler taahhüt etmiştir. Artık uzun vadeli işler için burada Hükümetten izahat istemek kanaatimce yerinde bir hareket olmaz.

Muhterem arkadaşlar, huzurun uzun daha fazla işgal etmek niyetinde değilim. Bize taallûk eden kısma, zannedirim ki, Feyzioğlu arkadaşımın konuşmasının

bize taallûk eden kısmına arzı cevap etmeye çalıştık. Kendilerinin bir noktada tam bir kanaate varmaları için Başbakanın ve liderlerin imzasını ihtiva eden protokolü takdim edeceğim. Lüzum olduğu müddetçe nezdlerinde kalsın, lüzum görürlerse Ulus'ta neşretsinler. Hepinizi hürmetle selâmlarım. (*Sağ ve soldan sürekli alkışlar*)

BAŞKAN — Y.T.P. Grubu adına Sayın Alican. (*Alican alkışlar arasında kürsüye geldi.*)

Y.T.P. GRUBU ADINA EKREM ALİCAN (Sakarya) — Aziz arkadaşlarım, sizleri uzun bir konuşma ile yoracak değilim. Sabahleyin esas üzerinde maruzatta bulunmuştum. CHP Meclis Grubunun Sayın sözcüsü Turhan Feyzioğlu'nun sabahki konuşmasında, benim konuşmamın bazı noktalarına temas eden hususlar oldu. Bunlara kısaca temas etmek maksadıyla huzuruza gelmiş bulunmaktayım.

Evvelâ bir hususu arz edeyim. Sayın Feyzioğlu'nun bu sabah yaptığı konuşmada kullandığı üslûba, Türk Parlâmentosunda siyasi partilerimizin karşılıklı konuşmalarına hakim olması gereken seviye bakımından, hakikaten memnuniyetimi ifade etmek isterim. Parlâmento hayatımızda yıllardan beri savunduğumuz seviyeli ve fikrî tartışma esasına dayanan partiler arası tartışmalar bu Mecliste güzel örnekler haline gelmeğe başladığı takdirde, şüphesiz demokratik rejimimiz bakımından yeni bir merhale katedilmiş olacaktır.

Muhterem arkadaşım sabahki konuşmam sırasında verdiğim bir rakama temas ettiler ve bu rakamın gerçeğe uygun düşmediği kanaatinde olduğunu ifade ettiler.

Sabahki müzakerelerde CHP Meclis Grubu ile plân mevzuunda aramızda derin bir görüş farklılığının mevcut olduğunu ifade etmiştim. Biz plân fikrinde mutabakat tesis etmenin kâfi olmadığını, bunun yanında 5 Yıllık Plân yaptım, bu plânı uygulamaya koydum, demenin de kâfi olmadığını, her yıl plân uygulaması bakımından elde edilen tecrübelerle plânda, gerekiyorsa, ıslahatın yapılması uygulamada mevcut olan noksanların ikmali gerektiğine de inandığımızı, gerek 1065 bütçe müzakereleri sırasında, gerekse sabahki konuşmamda izah ettim. CHP'nin Sayın lideri Hükümet Başkanı olarak ve dün burada CHP'nin Meclis Grubu adına yaptığı muhalefet lideri tutumuyla bizim bu fikrimize iştirak etmediğini, 5 Yıllık Plânın bir defa uygulamaya konulduktan sonra, bu plân üzerinde ıslâhat fikrinin bahis konusu olmayacağını, 5 yıllık tatbikattan sonra elde edilecek neticeler üzerinde durulabileceğini ifade ediyorlar. Bu sabah bu fikrin isabetsizliğini izah için "eğer CHP sinin bu muhakeme usulüne itibar edecek olursak 1950 yılı ile 1960 yılı arasında yıllık kalkınma hızı ortalaması olarak sabit fiyatlara yüzde 6 nispetindeki ortalama-yı dikkate almak ve 1950-1960 devresinde yaptığımız bütün tenkitlerden vazgeçmek gibi bir duruma girmek icabeder" dedim.

Sayın Feyzioğlu dediler ki; "Alican'ın burada 1950-1960 devresine ait 10 Yıllık Kalkınma hızı vasatısı olarak verdiği yüzde 6 rakamı gerçeğin ifadesi değildir."

Ben şimdi bu rakamın hem kaynağını ifade etmek suretiyle, hem de gerçeğin ta kendisi olduğunu ispat etmek suretiyle Yüce Heyetinize rakamları teferruatıyla vermek isterim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — İki devre var.

EKREM ALİCAN (Devamla) — Benim sabahtan söylediğim rakam, “1950-1960 devresinde sabit fiyatlarla ortalama kalkınma hızı vasatı % 6’dır” şeklinde idi. Devlet Plânlama Teşkilâtının Beş Yıllık Plâna geçirdiği rakamlara dayanmaktayım. Devlet Plânlama Teşkilâtının Beş Yıllık Plânının büyük sayfalı tabının 4’ncü sayfasını açarsa arkadaşlarım 1950 den itibaren 1961 faktör fiyatlarıyla, sabit fiyatlarla Türkiye millî geliri rakamlarını orada bulurlar. Bu rakamlar 1950 de 28.491.000, 1951 de 32.767.000; 1952 de 35.592.000, 1953’de 39 milyar 571 milyon, 1954’de 36 milyar 53 milyon, 1955’de 38 milyar 742 milyon, 1956 da 41 milyar 381 milyon, 1957 de 44 milyar 24 milyon, 1958 de 46 milyar 281 milyon, 1959 da 48 milyar 146 milyon, 1960 da 49 milyar 941 milyon, Hattâ orada 1961 rakamı da vardır. 1961 de 49 milyar 213 milyon.

Şimdi bu rakamların yıldan yıla kalkınma hızları yekûnu % 70 i bulur. 1953 ile 1954 arasında % 9 gerileme vardır ki, eski Maliye Vekili arkadaşımızda bu rakamlarda mutabık olduğunu bütçe konuşması sırasında aynı rakamları zikretmek suretiyle ifade etmiştir. Geriye on yılda % 61 nispetinde; % 70 den dokuzu tenzil ederseniz; % 61 nispetinde bir yekûn gelişme hızı çıkar. Bu 10 a taksim edildiği takdirde de 6,1 olur. Benim sabah arz ettiğim bu rakam idi ve bu rakam gerçeğin tâ kendisidir. Politika hayatında hiçbir zaman sağlam mesnedi olmayan rakam kullanmak âdetim değildir.

Sayın Feyzioğlu bir noktaya işaret ettiler, dediler ki, “Bütçe konuşmasında bu rakamdan bahsetmedi...” ben bu sabahki konuşmamda, biraz evvel de ifade ettiğim gibi, eğer dedim, biz yıldan yıla plânımızda, programımızda elde edilen tecrübelerle göre ıslah fikrini benimsemeyecek olursak CHP Meclis Grubunun ifade ettiği gibi, muayyen devreleri ele alalım, muayyen devreler hitama ermedikçe neticeler üzerinde ıslah fikrini dikkate almayalım diyecek olursak, o zaman hepimizin, hep birlikte tenkit ettiğimiz ve bugün de o tenkitler dolayısıyla ifade ettiğimiz fikirleri muhafaza etmekte devam ettiğimiz 1950-1960 devresi hakkındaki tenkitlerimizin isabet-siz olduğunu peşinen kabul etmek gibi bir duruma gireriz. Bu itibarla, CHP Meclis Grubunun bu muhakeme sistemini isabetli olmayacağını ortaya koymak maksadıyla bu rakamı ifade ettim. Eğer ben, 1950-1960 devresinin mukayesesini bugünkü plânlı devre ile yapmak ihtiyacını bu rakamla görmüş olsaydım, bütçe konuşmamda bu rakamı alırdım. Bu rakamın sağladığı bir mukayeseye esas olamayacağını kendim de kabul ettiğim için bütçe konuşmamda bu rakamdan hiç bahsetmedim. Sayın Feyzioğlu’da bu sabah bu noktaya işaret ettiler, bahsetmedim. Bu rakamı sırf CHP Meclis Grubunun muhakeme sistemindeki isabetsizliği ispat etmek maksadıyla bu sabah ifade etmiş bulunmaktayım. Ve rakam da arz ettiğim gibi, gerçeğin ta kendisidir. % 6’dan dahi 0,01 nispetinde ortalama rakam fazladır.

Şimdi, Sayın Feyzioğlu’nun bir noktaya işaret ettiklerini ifade, etmek isterim: Mademki, bu 10 yıl içinde her yıl % 6 nispetinde sabit fiyatlarla bir kalkınma olmuştur, nasıl olur da 1953 den 1960’a kadar sadece, net olarak yüzde 4 nispetinde. nüfus başına gelir artışı olabilir, dediler. Gayet tabii... Dikkat” edecek olursanız,

1950 ile. 1953. arasında Türkiye’de en yüksek nispette kalkınma hızı olmuştur. 1950-1951 arasında yüzde 15, 1951-1952 arasında yüzde 8,6, 1952-1953 arasında yüzde 11,2. Yani bu devrede meydana gelmiş olan yüzde 70 nispetinde kalkınma hızının aşağı-yukarı yarısı 1950 ile 1953 devresinde meydana çıkmıştır. Her zaman ifade ettiğimiz gibi, 1950-1954 devresindeki ekonomik faaliyetler gerçekten isabetli istikamette yürütülmüştür; bizim kanaatimizce Türkiye’de ekonomik faaliyetlerdeki enflasyonist temayül 1954 ten itibaren meydana çıkmıştır. CHP Meclis Grubu ile Y.T.P. Meclis Grubunun görüşleri arasında bu bakımdan da farklılık vardır. Biz, 1954 ten sonraki ekonomik faaliyetlerin, enflasyonist istikamete sevk edildiği için, mütemadiyen gerilediği kanaatindeyiz. 1950-1954 arasındaki ekonomik politikaya iştirak etmiş bulunmaktayız ve o politikanın daima savunmasını da yapmış durumdayız.

Sayın Feyzioğlu bir yerde de, bana kalırsa hataya düştüler; “1954 ten sonraki rakamlar mütemadiyen gerilemiş, sıfıra kadar düşmüştür.” dediler. Böyle bir vaziyet yok. 1953-1954 arasında % 9 bir gerilemeden sonra %8,5, % 6,8, % 6,4, % 5,1, % 4, % 4 şeklinde yine Plânlamamın verdiği rakamlara göre yıllık kalkınma hızları mevcut olmuştur. Bunun vasatı de, biraz evvel ifade ettiğim gibi, % 6,01 olmuştur. Bu itibarla benim sabahki verdiğim rakamda bir yanlışlık yoktur. 1953 ten itibaren 1960’a kadar, araya nüfus artışını da dâhil etmeniz halinde, nüfus artışından mütevellit nüfus başına gelirdeki durum, 1953 yılı en. yüksek seviye olduğu ve ondan sonra hızla gerilemeler olduğu için, şüphesiz nüfus artışında yedi yılda sadece nüfus başına gelir artışında %4 nispetinde bir yükselme meydana gelebilmiştir.

Sayın arkadaşlarım, bu hususu böylece izah ettikten sonra, bu Hükümetin ekonomik politikası konusunda sabahki görüşüme ilâveten bir hususu da tavzihan arz edeyim.

Hükümetin ekonomik politikası bakımından, dört partinin, mutabık kaldığı politika bizim koalisyon protokolüne geçirilmiş olan politikadır. Bu politikanın dışında şu 7,5 aylık devre için, partilerin, iktisadi, görüşleri itibariyle elbette başka, bir angajmanları bahis konusu olamaz. Her partinin kendi programında kendi görüşlerinin hususiyetleri olabilir, o hususiyetlerin o partilere ait olması gerekir. Biz protokoldeki ekonomik politika konusunda mutabık kalmışız. Programlarımız bunun dışında. Elbet her partinin kendi programı içinde, kendi benimsediği politikası vardır. O politika, münferit iktidara gelindiği zaman ve yahut uzun bir devre için bir Karma Hükümet kurulması bahis konusu olduğu zaman çok daha ciddi oturup üzerinde mutabakat tesisi icap eden den bir husustur. Nitekim CHP ile de Hükümet kurarken aynı şekilde protokol yapmışız ve o protokolde de müştereken benimsediğimiz ekonomik politikayı, benimsediğimiz, nispetler içinde kaydetmiş bulunmaktayız.

Sayın Feyzioğlu, bu Toprak Reformu Kânunu mevzuunda bu sabah izahları sırasında, Sayın İzmen’i bir tarafa bırakıp, “Bu tasarımı galiba Alican geriye bıraktı” diyen, biraz dolambaçlı ifadeler kullandı. Sayın İzmen bana biraz önce ifade etti: “İktisadi Kurula bu tasarının verilmesini bizzat ben Başbakanlığa tasarımı sevk

ederken teklif ettim.” diyor. Bakanlar Kurulunda da tabiatıyla bu tasarı üzerinde görüşmeler oldu. Sayın Feyzioğlu bir başka prosedürden teklif etmiş, ben başka bir prosedürden teklif etmişimi. Bunlar gayet tabiidir. Bir kanun tasarısının Hükümetten çıkartılıp Meclise sevk edilmesi bakımından, o kurulun üyelerinden, her birinin kendisine mahsus görüşleri olur. Bütün iktisadi faaliyetleri tanzim eden, Kabine içinde, ekonomik faaliyetlerle meşgul bakanlardan müteşekkil bir İktisadi Kurul olursa, gayet tabiidir ki, bu derece önemli bir iktisadi mesele, bu derece önemli bir kanun tasarısının o kurula sevk edilmesini istemek, o kurulun başkanının hakkıdır. Ben de kurulun başkanı sıfatıyla bunu bakanlıklar yoluyla uzun bir takım prosedüre tabi tutmak yerine, hattâ bakanlıklardan geçmiş ve bakanlıklar arasında birtakım ihtilaflı hususlar belirilmiş ise, bu ihtilâfların telif edici bir yol olarak İktisadi Kurula, bu tasarıyı verin, tasarı üzerinde görüşleri orada telif edelim ve bundan sonra, Hükümetle getirerek kolaylıkla Hükümetten Meclise sevk imkânını sağlayalım, diyebilirim. İktisadi Kurulda görüşmelere başlamışız, İktisadi Kurulun ne kadar güç şartlar içinde çalıştığını Sayın arkadaşım bendem iyi bilir, o zaman ki Başbakan Sayın İnönü benden daha iyi bilindi. Hattâ çeşitli şikâyetler olmuştur; “Grubu topalayamıyoruz, bakan arkadaşlar vakit bulup gelemiyorlar. 9 olan kurul üyelerinin adedini indirelim” şeklinde benim yazılı taleplerimi dahi olmuştur. Hattâ sonunda kurul üyelerinin adedi zannediyorum 9 dan 7 ye inmiştir. Kurulda da müstemirren çalışan bakanlar olmadığı için haftada bir toplantı, haftada iki toplantı ile süratle işi bitirmek gayretim ize rağmen, elbette bu kanun tasarısı 1963 sonuna kadar neticeye götürülemedi, müzakere halinde iken Hükümet istifa etmek gibi bir durumla karşılaşmıştır. Ben asıl ondan sonrasını soruyorum; Sayın Feyzioğlu orada bana acaba iltihak ederler mi? Ben diyorum ki, mademki bu Alican o kadar kuvvetli idi Hükümetin içerisinde, mademki bu kanunu bu kadar sır olarak hattâ muhafaza etmek imkânına sahip olmuştur, ben ayrıldıktan sonra acaba benim gölgem o Hükümetin içerisinde yine hâkim miydi? (Y.T.P. sıralarından alkışlar) Ben ayrıldıktan sonra 13 aylık bir zaman geçmiş ve buradaki değişiklikleri de huzurunuzda ifade ettim, 5-6 maddeden ibaret bir değişiklik yapılmış, bu 13 aylık müddet içinde yemdi Hükümet niye bu işi Türkiye Büyük Millet Meclisine sevk edememiş?

Hulâsa arkadaşlar, bu meseleyi fazla uzattık. Hâdiseleri vicdan süzgecinden geçirecekler için ben tatmin edici izahlar yaptığımı kanaatindeyim. Ama böyle bir süzgeçten meseleleri geçirmek ihtiyacını duymayanları da zorla ikna etmek gibi bir vaziyet meydana getirilemez.

Şu radyonun tarafsızlığı konusunda ben münakaşalara girişmeyi arzu etmiyorum. Bu tarafsızlık konusunda bugün Yüce Heyetinize, bilhassa CHP grubuna bir temennide bulundum. Bu tâyinleri tetkik ettirsin Meclis bir madde üzerinde tahkikat konusu mümkündür. CHP böyle bir inisiyatifi alsın, bunu tetkik ettirsin. Yalnız bir müşahedemi bu radyonun tarafsızlığı konusunda arz etmeden geçemeyeceğim. TRT Kanunu 1964 Mayıs ayında çıkmış. Yeni Hükümetin kurulması tarihine kadar demek ki, TRT Kanunu aşağı-yukarı 8 ay falan yürürlükte kalmış. Yeni Hükümet Başkanının seçilip de Koalisyon Protokolünün partiler arasında imza edildiği gün

ve Hükümet üyelerinin Sayın Devlet Başkanına bildirildiği gün, Türk Radyolarında Sayın Başbakanın kendi sesinden bir konuşmaları yayınlandı. Protokolün imza edildiği anda radyoların oraya gönderdikleri vazifelileri tarafından Başbakanın konuşmaları teybe alındı ve akşamı ajansta radyodan verildi.

Burada bir husus dikkatimi çekti, belki yanılıyorum, Hükümet bu hususu izah ederse memnum kalırım. Radyo dedi ki; “Sayın Başbakanın bugün protokolün imzası dolayısıyla yaptığı konuşmayı 359 sayılı Kanunun falan maddesine göre yayınlıyoruz.” Ben birden hayretler içinde kaldım. Bu memlekette sekiz aydan beri bu Kanun yürürlükte olduğuna göre, Sayın Başbakanın ve Hükümet âzalarının, çeşitli beyanları, canlı, cansız, radyoda neşr edildiğine göre, şu 359 sayılı Kanun nereden birdenbire çıktı da bir Devletin Başkanının konuşmasını dahi “Ne yapayım, 359 sayılı Kanun beni mecbur etti, falan maddesine uyarak Başbakanın konuşmasını, ey Türk Milleti; sizlere duyuruyorum” demeye bir ihtiyaç duydum dedim... Şimdi Sayın arkadaşlarım benim bu tereddüdümü izale edici bir izah yaparlarsa cidden memnun kalacağımı. Çünkü ben ondan sonra bu TRT idaresinin bazı mesullerine bu tereddüdümü ifade ettim. Bana “kanuni mecburiyettir” dendi. Ama ondan sonra Hükümet âzalarının yine canlı, cansız beyanları verilirken 359 dan bahsedilmiyor, sanırım. Demek ki, o anda bu yayınları yapanlar bir heyecanın içindeymişler, bu yeni Hükümet Başkanının beyanını mecburiyetle veriyoruz, diyecek kadar bir takım parti sevgisi içinde bulunmaktaymışlar. Buna partizanlık derlerse partizanlık olur. (“öbürlerini dinlememişiniz” sesleri) Durum bu...

Bunun yanında Sayın Feyzioğlu dedi ki, 27 Mayısın getirdiği muhtar bir müessesedir. Çok güzel... Siz bu kadar bu müesseseye önem verdiğinizize göre, düşünemez miydiniz ki, -Bölükbaşı’da dün temas etti-bunun başına bir içişleri Bakanının kardeşini getirirsek bunun muhtariyeti, tarafsızlığı hakkında vatandaşta tereddüt doğabilir:

Ayrıca, bir takımı vazifelilerin, orada, CHP’nde fiili hizmet görmüş bazı vazifelilerin bulunduğundan bahsederler... Bütün bunlar, benim kanaatimce bir iktidarın üzerinde, hassasiyet göstermesi gereken hususlardır. Bir yakınlarına vazife vermek arzusunda iseler hiç olmazsa 27 Mayısın getirdiği muhtar bir müessesenin, yıllarca üzerinde titrenen ve münakaşa edilen bir müessesenin başına böyle bir şahsın getirilmemesi asgari bir iktidar basireti olmak icap ederdi. Biz iktisadi Devlet Teşekküllerinde dahi basiretli idare fikrini kabul etmiş kimseleriz. Bir Hükümet bu mevzularda biraz basiret göstermek zorunluluğu altındadır. Bu itibarla bu tarafsızlık konusunda fazla münakaşaya bence lüzum yok. Bu hâdiseler dahi bu idarenin tarifsiz olmadığını ortaya çıkarmış bulunmaktadır Hiçbir suretle bu idarenin tarafsızlığı onuna kasalarının bu muhtar idarenin, Hükümetin emrinde bir idare haline getirilmesine vesile olmaması yolundaki samimî kanaatimizi de burada ifade etmek isterim. Hiçbir suretle bu idare, Hükümet emrine geçirilebilecek şekilde bir yola gidilemez. Bu idarede tarafsızlığı sağlayıcı tedbirleri Hükümet, bugünkü kanunla, almak imkânını bulursa, bugünkü kanunla almalıdır; şayet yapacağı tet-

kikler sonunda buna imkân bulamazsa elbette kanunda dahi ıslahat fikri üzerinde durulmalıdır.

Bizim bu mevzu üzerindeki kanaatimiz de bu...

Efendim, Sayın Feyzioğlu, filvaki Hüküm etten cevap isterler ama ben şu meşhur komite hakkındaki protokoldeki maddeyi okuyacağım. (*"Aldık" sesleri*) Aldı mı arkadaşlarımız? O halde tereddütler kalktı ortadan. Memnun oldum. İzahata lüzum yok. (*"Oku oku" sesleri*) Ama bu kadar önemli telâkki ettiğiniz bir meseleyi şimdiye kadar okumaz olur unusunuz? Anayasaya, aykırı komiteden bahsediyordunuz, Anayasaya aykırı bir komite hakkında size izahat verilmiş metinler verilmiş, sizler bunu okumak ihtiyacını duymamışsınız arkadaşlar... (*Bir tane verildi sesleri*) Mademki tek metindir, o halde müsaade ederseniz okuyayım. Evvelâ, ikinci Koalisyon Hükümeti Protokolünün bu sabah bulamadığım 6'ncı maddesini okuyacağım.

"Karma Hükümet işlerinin arızasız yürütülmesini sağlamak üzere, üç parti temsilcilerinden daimi bir Koalisyon Komitesi kurulacaktır. Komite, Meclislerde, gruplarda ve komisyonlarda ortak partilerin ahenkli işbirliği yapmalarını sağlayacaktır. Koalisyon Komitesinin kuruluş şekli ve çalışma, usulleri, ayrı bir protokolle belirtilecektir."

Şimdi, bizim itiraz mevzuu olan meşhur Komiteye ait protokol maddesini de okuyorum:

"Hükümetin ve dayandığı grupların ahenk ve tesanüt içinde çalışmalarını sağlamak ve Başbakana yardımcı olmak suretiyle gerekli tedbirleri tezekkür etmek üzere, Başbakanın ve koalisyon partileri liderlerinin iştirakiyle bir komite teşkil edilecektir. Bu komite Başbakanın daveti üzerine toplanır."

Şimdi, Sayın arkadaşlarım o tayinlere taallük eden, bakanlıklar içi ve Hükümet içi komite hakkında da, meraklıdırlar. Bu Komite tamamen ayrı. Bu protokolün ikinci bölümünü biraz evvel arz ettim. Hükümetin ve dayandığı grupların ahenk ve tesanüt içinde çalışmalarını sağlayacak tedbirler, altında üçüncü bölümü, müsterek ve eşit mesuliyetin tabii neticesi olan eşit müessiriyeti sağlayacak hususlar...

Ayrı bir bölümde de; Hükümet içi her kanada mensup dört bakandan müteşekkil bir komite kurulmaktadır. Tıpkı ikinci koalisyon Hükümetinde elçilerin, valilerin tayininde olduğu gibi tatbikatı aynen böyle idi.

KEMAL SATIR (Elâzığ) — Öyle bir şey yoktu. Yalnız partiler arası münasebetlerin fiili çalışmalarını ayarlar diyordu.

EKREM ALİCAN (Devamla) — Hükümet içinde üçlü bir komite mevcut idi.

Dışişleri Bakanı, İçişleri Bakanı, yapılan yapılması düşünülen tâyinleri bu üçlü komiteye evvelâ getirir, üçlü komitede kanaatlerin mutabakatını, aldıktan sonra yürütürdü. Sabahleyin Sayın Feyzioğlu'da bu konuyu izah etti. O halde Sayın Satır'ın yok öyle bir şey demesi isabetsiz bir mütalâa

KEMAL SATIR (Elâzığ) — Bu komitenin içinde kooperatif umum müdürleri yoktu Sayın Alican.

ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Gaziantep) — Hükümetin içinde vardı sadece.

BAŞKAN — Sayın Satır, müsaade edin elendim;

EKREM ALİCAN (Devamla) — O Komiteden hangi görevliler hakkında vazife göreceği konusu, sabahki izahlarımda da arz ettiğim gibi, devamlı çekişme mevzuu olmuştu?

Sayın Başbakanlıkla esasında mutabık kalınmıştır. Ama bu mutabakat tesis edildiği halde, bu çeşit vazifelilerin bu komiteye getirilmesi sağlanamamıştır. Emrivaki halinde meydana getirilen pek çok tâyinler dolayısıyla de partizanlık, tarafsızlık münakaşaları Hükümet içerisinde alıp yürümüşdür ve müşterek müessiriyet, müşterek sorumluluk fikrinin bu çatışması sonunda Hükümetin istifası gibi bir neticeye kadar işleri götürmüştür. Bu itibarla biz bu komiteyi gerçekten karma hükümetler düzeni bakımından ileri bir adım saymaktayız. Ve Cumhuriyet Halk Partili arkadaşlarımıza, Sayın Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubuna da tavsiye ederim; ileride bir karma hükümet kuracak olurlarsa böyle bir komite kurmayı ihmal etmesinler; (*Gürültüler*) tabiatıyla niyetler hâlis olursa...

BAŞKAN — Sayın Dizdaroğlu, müdahale etmeyiniz efendim. Fikirlerini beyan ediyorlar.

VAHAP DİZDAROĞLU (Urfa) — Metni okuyacaklarını ifade ettiler, onu okusunlar, bilelim.

BAŞKAN — Müsaade buyurun efendim, hatibin sözünü kesmeye hakkınız yoktur. Israr ederseniz hakkınızda muamele tatbik ederim.

EKREM ALİCAN (Devamla) — Sayın arkadaşımız metni merak ediyorlar-mış. Onu okuyayım; dün Sayın Osman Bölükbaşı arkadaşımız da okumuştı. Zaten, kooperatif müdürlerine kadar mı, diyerek Sayın arkadaşımız da metin hakkında bilgi sahibidir. Aynen okuyorum, Sayın Dizdaroğlu: “İdarede müşterek ve eşit mesuliyetin tabii neticesi olan eşit müessiriyet esasını gerçekleştirmek gayesi ile elçiler, valiler, bakanlık müsteşarları, umum müdürler, iktisadi Devlet Teşekkülleri, bunların veya Devletin iştiraki bulunan kurumlar, Fisko Birlik, Çukobirlik, satış kooperatif birlikleri umum müdürleri dâhil, idare meclisi azaları, İstanbul, Ankara ve İzmir emniyet müdürleri ve noterlerin tâyin veya tâyinlerinin tasdiki...” (*Gürültüler*) Neticeyi bekleyiniz lütfen. “Nakilleri, emekliye sevk veya kanuni mecburiyetler dışında vazifelerinden uzaklaştırılmaları için evvelâ, koalisyona dâhil partilerin her birinin salâhiyetli kılacağı birer bakanın muvafakatini istihsal şarttır.”

Gayet tabii değil mi? Birer bakanın muvafakatini istihsal şarttır. Hükümet icraatıdır; bu zevat da Hükümete dâhil zevattır. Kanatlar arasında, Hükümet içerisinde bu mevzularda huzursuzluklar doğmaması için, gayet tabii olarak bu postların tâyinlerinde, nakillerinde her kanadın bilgisi olsun, denir. Ama kanatlardan birisi müşterek müessiriyet mevzuunda müessiriyeti kendisine inhisar ettirip, mesuliyeti diğer kanatlara yüklemek arzusunda olursa, bu şekildeki tedbirleri tabiatıyla hoş görmez ve biz ikinci Karma Hükümette bu sebepten dolayı partizanlık tartış-

malarına giriştik ve neticede ikinci Karma Hükümet maalesef istifa zorunda kaldı. Arkadaşlarım demin tavsiye ettiğim gibi, bu fikri çok ciddi işlesinler. Belli olmaz, kısmet olabilir yeniden bir karma hükümet kurmanız. Faydalı olur sizin için de arkadaşlarım. Cihat arkadaşım da başmakalelerini bu istikamette yazarsa her halde rejime faydalı hizmet etmiş olur.

Tekrar saygılarımı arz ederim. *(Y.T.P. ve A.P. sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, kifayet takriri gelmiştir. Şimdiye kadar 12 kere konuşma olmuş ve 8 arkadaş görüşmüştür. Usulümüz mucibince evvelâ Başbakanı Hükümet adına söz vereceğim. Ondan sonra sırada olan grup sözcüsü arkadaşımıza söz vereceğim. Gruplar içinde sıranın başında Sayın Ahmet Oğuz vardır. İkinci olarak Cumhuriyet Halk Partisi adına Sayın Nihat Erim vardır. Bunun dışında 38 arkadaşımız şahısları adına söz istemişlerdir. Kifayeti, Başbakandan sonra sırada olan sözcüye söz verdikten sonra oylayacağım. Kifayet takriri kabul edilirse müzakereler bitmiş olacaktır. Kabul edilmezse sıra dâhilinde müzakerelere devam edilecektir. Buyurun Sayın Başbakan. *(Şiddetli alkışlar, bravo sesleri)*

BAŞBAKAN SUAD HAYRİ ÜRGÜPLÜ (Cumhuriyet Senatosu Kayseri Üyesi) — Yüce Meclisin Sayın Başkanı, Sayın üyeler,

Gerek Koalisyon partileri grupları adına, gerek muhalefet grubu adına ve gerekse şahısları adına Hükümet programı üzerinde tenkiti ve mütalaalarını esirgemeyen Sayın milletvekillerine, ileri sürdükleri aydınlatıcı ve yapıcı yardımlarından dolayı Hükümet adına en samimî teşekkürlerimi arz etmek isterim. Grup adına yapılan konuşmaları müteaddit defa tekrar ettikleri için bu milletvekillerini de bu meyanda kaydetmiş bulunuyorum arkadaşlar. Kendilerine hürmetimin eseridir. *(Bravo sesleri, alkışlar)*

Bunlar, yüksek güveninize bizleri lâyık gördüğünüz takdirde gelecekteki çalışmalarımıza daima ışıktutacaktır.

Sayın Cumhurbaşkanımızın kendilerine Anayasanın verdiği hakla, Hükümeti kurma vazifesini aldıktan sonra koalisyonun dört parti lideri ile derhal temaslara ve çalışmalara girişilmiş ve ciddi gayretler sonunda Hükümeti kurmak ve huzuru nuza getirmek imkânı hâsıl olmuştur.

Hükümetimizin ana karakteri, yurdun ciddi gayretler ve yakın dikkatler bekleyen hesapsız dâvalarına derhal sarılmak ve kısa durumuna rağmen aziz milletimize müspet hizmetler yapabilmektir. Bu sebeple Hükümetimiz geçmişin hesapları ile hâdiseleri ile uğraşmaya, zaman araştırmaya ve emeğini faydasız sahalarda harcamaya hiçbir suretle ehemmiyet vermeyecektir. *(Sağ ve soldan alkışlar, bravo sesleri)*

Bütün partilerle danışma ve dayanışma kararının ciddi tatbikatının vatana mesut gelecekler sağlayacağına inanıyorum.

Bağımsız bir Başbakanın, yurda hizmette Hükümetini muvaffak kılabilmesi için gerekli prensipler üzerinde mutabakat ilk çalışmalarımızı teşkil etmiş ve bu yolda dört parti liderinin vatana hizmet ve demokrasi temellerine bağlılık duy-

gularındaki selâbet ve samimiyet Hükümetin kurulmasını mümkün kılmıştır. Bu yardımlarından dolayı huzurunuzda kendilerine şükranlarımı tekrarlamak benim için zevkli bir vazifedir. Bu koalisyona dâhil olan dört partiden üç partinin bundan evvelki koalisyon hükümetlerinin hizmetlerinde müspet hizmetlerle vazife görmüş olmaları programlarda büyük benzerlikler ifade etmektedir. Biz hizmetlerde devamlılık vasfını hükümetlerin çalışma istikametlerinde faydalı unsur saymaktayız.

Anayasamızın emrettiği hususların samimiyetle programımıza alınmasını hizmet duygularımızın ve millet geleceğine mesut ufuklar hazırlamak gayretimizin ifadesi olarak telâkki etmenizi dileriz.

Programımızda Hükümetin kısa hizmet süresi içinde neticeye bağlanacak işleri dışında, üzerinde derhal çalışılması icabeden önemli memleket vazifelerine de temas edilmiştir.

Bu millete hizmet etmek şerefini kazanan insanlar olarak, bu taahhüdümüzü huzurunuzda bir daha tekrar ediyorum.

Bunlar hiçbir suretle vakit kaybına müsaade etmeyen memleket hizmetleridir ve biz, kısa süre içinde başarabildiğimiz hizmetler dışında, eğer emeklerimizin mahsulü olan dâvaları, bizden sonra bu vatana hizmet edecek Hükümetin istifade-sine arz edebilmek imkânını kazandığımızı görürsek ancak bahtiyar olacağız.

Uzun programımızı tekrar ederek vakitlerinizi almakta hiçbir fayda mülâhaza etmiyorum.

Değerli tenkit ve mütalâaları cevaplandırmaya başlarken bir noktayı kaydetmekte fayda görürüm.

Vazifeye başladığımız gün bakan arkadaşlarımla toplandık ve hepsini memleket dâvalarına sarılmaktan en sonsuz bahtiyarlığı hisseden bir haleti ruhiye içinde gördüm. Bakanlıklarına ait meseleleri bütçe vesilesiyle huzuruza getirdikleri zaman tenkit ve irşatlarınız muvaffakiyetlerinin temelini teşkil edecektir. Bu sebeplerle ben umumi görüşlerimizi ileri sürülmüş olan temel meseleler üzerinde teksif edeceğim:

Bütçe kanun, tasarısı ciddî emekler sarf edilerek hazırlanmaktadır. Evvelâ Hükümette, dört partiye mensup bakanların, bundan evvelki müzakerelerde ileri sürdükleri tenkit ve mülâhazalar telif olunarak kati şeklini alacak ve ondan sonra gerekçesiyle Yüksek Meclisinize arz olunacaktır. Bunun kısa zamanda tahakkuku için devamlı çalışmalar yapılmaktadır.

Bugün programı getirmiş bulunuyoruz, en kısa zamanda bütçe getirildiği zaman gerek bütçe, gerek vergiler üzerinde yapılacak temenni ve tenkitlerin cevabını bulacağınıza emin olmanızı rica ederim.

Hükümet Anayasa gereğince programını bir hafta içinde Meclise getirmek mecburiyetindedir.

Bir hükümet bir hafta zarfında, hele koalisyon olursa dört parti olarak programım ve politikasını kolaylıkla tespit edemez.

Bütçe önünüze gelecektir. O zaman bunları konuşursunuz. Siz de bütçeyi tetkik eder, şayet tasvip etmezseniz tecelli edecek oyları hürmetle karşılayacağımıza emin olmanızı rica ederim. Ama program içinde ilk bütçe işini de beraber halledeceğiz diye bir iddianın isabetine kani değilim. *(Sağ ve soldan alkışlar)*

Değerli arkadaşım Feyzioğlu'nun derin tetkiklerin mahsulü olan çeşitli sorularını alâkalı balkan arkadaşlarım dikkatle tespit etmişlerdir. En yakın bir zamanda Hükümetin nokta-i nazarı izah edilecek ve ümit ederim ki, tereddüt ve endişe ettikleri noktalarda kendilerini tatmin edeceğiz. Pek tabiidir ki, aramızda farklar da olacaktır. Bu farkların mevcudiyetini demokrasinin tabii hareketlerinden saymaktayız. *(Bravo sesleri)* Vergi açıklaması ve servet beyannamesi gibi mevzular, programımızda ifadesini bulan ve vergi uygulanmasında vatandaşla Devlet arasında anlayış ve güvene dayanan bir münasebet kurulmasını istibdat eden ıslahatımızın bir cüzüdür. Bu konudaki çok ciddî tetkiklerimizin varacağı neticeye göre hareket edeceğiz.

Programda yer almamış olan hususlar ihmalin neticesi olmayıp ciddi tetkiklerin gerektiğine inandığımız için bir ihmâl telâkki edilmelidir.

Tasarruf bonolarına gelince; bilindiği gibi tasarruf bonolarına yönetilen haklı tenkitleri bertaraf etmek maksadıyla bir kanun tasarısı hazırlanmış ve Yüce Meclise sevk edilmiştir. İlgili komisyonlara havale edilmiş olan bu tasarı üzerinde tasarrufumuz ancak komisyon mesaisine müspet düşüncelerle katılmamız olacaktır.

Birinci Beş Yıllık Plâna verilecek şekil sorulmuştur. Yedi aylık kısa bir devrede icraat yapacak olan Hükümetimiz Birinci Beş Yıllık Plânda, yetkili uzmanlarca gösterilecek teknik ve ilmî esaslara ve tecrübelere uyacaktır.

Plânın müteakip safhalarındaki uygulanması gayet tabiidir ki, seçimle iş başına gelecek olan hükümetin seçim beyannamesinde millete vadedeceği esaslar da-iresinde kendi tasarrufu içinde olacaktır. Biz İkinci Beş Yıllık Plânın, geçirdiğimiz tecrübelerden de faydalanarak zamanında tamamlanmasını bağlayacağız.

Kalkınma hızının elde edilmesini, mütemadiyen artan nüfusumuz karşısında millî davalarımızın başında ve müşterek hizmet ve çalışmalarımızın hedefinde telâkki ediyoruz.

Yurdumuzda geri kalmış bölgelerin kalkınmasına hususi bir gayret sarf edileceğinden şüphe edilmemelidir. Plânlı kalkınma devrinde esasen plânın dengesi icabı bu husus düşünülmüş ve plânda derpiş edilmiştir. 1965 plânının tatbiki programımızda taahhüt edildiğine göre gayet tabiidir ki, bu plânın ciddi bir şekilde uygulanması neticesi her türlü himmete lâayık gördüğümüz bu vatan parçasının nasibini almasını temin edecektir.

Memleketimizin geleceğinin ümit ve istikbali olan Türk gençliğini şahsiyet ve milliyetçi bir ruhla yetiştirmek için Büyük Atatürk'ten beri gösterilen dikkat ve alâkayı daha da artıracığımızı ifade eden programımızın gayesini, yarının sorumlu insanları olacak aziz gençliğin çeşitli ve hâlâ halledilmemiş dâvalarına samimiyetle bağlanmanın inancında aramak yerinde olur. *(Sağ ve soldan, alkışlar, bravo sesleri)*

Aşırı sol ve sağ akımlarla mücadele mevcut mevzuatın ciddiyetle takibini vazife Saymakla beraber, katı tedbirlerin dâvaları halle yeter olmadığı bilerek sosyal adalet ve sosyal güvenliği gerçekleştirmek amacıyla alınmış ve alınacak tedbirleri tesirli bir şekilde uygulamak ve mânevi cihazlanmamızın gereğini tahakkuk ettirmek, cehaleti süratle azaltmak gayretlerinin zararlı akımların tesirini azaltacağına inanıyoruz. Bu konuda ileri sürülen mülâhazaları daima dikkat nazarımızda tutacağız.

Anayasamızın tarafsızlığını büyük bir titizlikle emrettiği Radyo İdaresini bu hüviyet içinde bir geleneğe kavuşturmak ve partili, partisiz 30 milyon vatandaşın tam güven ve itimadına mazhar kılmak için en ciddi dikkati göstermeyi Hükümet başlıca vazifesi saymaktadır. *(Sağ ve soldan, alkışlar)*

Bu noktada bana atfedilen bazı hususlar hakkında malûmat arz edeceğim:

20 Şubat 1965 Cumartesi gece yarısı İçişleri Bakanımız Sayın Akdoğan telefon ederek Ege bölgesinde şiddetli taşkınlık olduğunu ve maalesef can kaybı bulunduğunu haber vererek, Pazar sabahı saat 5,30 da karadan hareket ederek vatandaşın durum ve ihtiyaçlarını mahallinde tetkik etmek istediğini söyledi, teşekkür ettim. 21 Şubat 1965 Pazar günü dairede çalıştığım esnada öğlen haberlerini dinledim. Bakanımızın felâket sahasına hareketini duymayınca, Özel Kalem Müdür Vekiline sormasını bildirdim. Sordu ve cevaben: Pazar sabahı 8,30 yayınında verildiğini, öğleyn verilmeyeceğini öğrendi. Vazife duygusunu üstün tutan bir arkadaşın çalışmasının ne zaman verileceğini sordurdum. Akşam haberlerinde verileceğini söylediler. Başka da hiçbir talimat vermediğim gibi, ne şahsan, ne telefonla, ne de davet ederek kimseyle temas etmedim.

İkinci hâdise: 26.2.1965 Cuma günü Hükümet programını okumak için Yüce Meclise gelmeden evvel, programın ne suretle yayınlanacağını aynı suretle özel Kalem sordurdum. Banda alınarak akşam yayınında ve Meclis saatinde verileceğini söylediler. Kanun ve teamüllere uygun hareketin de bu olduğunu tasrih ettiler. Başka hiçbir talimatta bulunmadım. Şahsan hiçbir telefonum ve temasım da olmamıştır.

Sesimin banda alındığı hakkında bir ifade geçti. Durum arz ettiğim gibidir. Anayasanın 17'nci maddesindeki haberleşme hürriyeti şayet ihlâl ediliyorsa bu hâzindir. Tahmin etmiyorum ki, ne Başbakanın veya Bakanların değil, bütün vatandaşların hususi görüşmeleri gizli, teknik vasıtalarla takip ve tespit edilsin. *(Sağ ve soldan, bravo sesleri, alkışlar)* Sayın Ekrem Alican'ın sorduğu 359 sayılı Kanunun şimdiye kadar zikredilip edilmediği hususunu tahkik etmedim. Şahsan konuşmalarımın verilmesinden tabiat itibarıyla hoşlanmayan bir adamım. Arkadaşlarım müsaade ederlerse her yerde yaptığım konuşmaların, sesimin banda alınarak verilmesinden ancak zevk duyarım. Bu mevzuu tetkik edip kendilerine arz edeceğim.

Yüce Meclise sevk edilip komisyonlara havale edilmiş bulunan toprak reformu tasarısını programımızda sarahatle ifade ettiğimiz gibi, topraksız vatandaşın tehlûkle beklediği bir temel saymaktayız. Bu tasarıyı geri almayacağız. Hükümet ola-

rak bu mesainin süratle yapılmasını Yüce Meclisten rica ediyoruz. Komisyonların mesaisine en yapıcı bir zihniyetle ve ilmin gerçekleri ile realist esaslarla katılmayı vazife bileceğiz. Tasarının yalnız ekonomik yönü ile değil, sosyal ve teknik yönleri ile de komisyonlarda en iyi şeklini alacağına ve bir taraftan topraksız vatandaşları toprağa kavuştururken öte yandan yurt istihsalini artırmaya hizmet edeceğine emin bulunuyoruz.

Zirai sigortayı, ümidini toprak mahsulüne bağlayan çiftçinin dayanabileceği temel mevzulardan biri telâkki etmekteyiz. Hizmet süresinin kısalığına rağmen Hükümetimiz bu konuda ciddi emek sarfı ile değerli bazı esaslara varacağına emin bulunmaktadır.

Orman Bakanlığı üzerinde serd edilen kıymetli mütalâaya tamamen iştirak ediyoruz. Ancak bu mesele merkezi Hükümet teşkilâtının tüm olarak ıslahı yolundaki çalışmalar arasında yerini ve değerini bulacaktır.

Programımızda açıkça yer aldığı veçhile madenlerimizin millî menfaatlerimize tamamen uygun bir şekilde değerlendirilmesine, yerli petrol üretim ve tasfiyesinin hızlandırılmasına âzami dikkat ve hassasiyeti göstereceğimizden şüphe edilmemesini rica ederim.

Orman Kanunu, Türkiye Enerji Kurumu Kanunu, Deniz İş Kanunu, Tarım İş Kanunu, turizmle ilgili beş kanun, Konut Kanunu, Diyanet İşleri Kanunu ciddi emeklerin mahsulü olarak Yüce Meclise verilmiştir. Emlâk Vergisi tasarısını geri almayacağız, gibi encümenlerdeki çalışmalara ciddiyetle katılacağız.

Bu kanunların yurdumuza en faydalı şekli alarak hizmete girmelerini temin için dikkatimiz ve komisyon mesaisinde müspet gayretlerimiz tam olacaktır.

Dış politikamız hakkında muhterem arkadaşlarımızın programımızı tasvip buyurmalarını ve millî politikamız üzerinde bütün partileri ittifak halinde görmek bizim için kuvvet kaynağı olmuştur. Daha fazla vuzuh talep edilmiş olması karşısında bazı noktalar üzerinde kısaca durmakta fayda mülâhaza etmekteyim:

Dünya sulhuna yalnız insani hislerle değil, millî menfaatimizin iktizası olduğu kanaati ile bağlıyız. Hakiki sulhun ancak cihanşümül bir anlayışla teessüs edebileceği inancındayız.

Milletler arası meseleler ve memleketlerle ikili münasebetlerimiz konusundaki tutumumuz nazari inançlardan mülhem olmayacaktır. Bize karşı ittihaz olunan durumlar münasebetlerimizde daima kaale alınacaktır.

Dünyanın gruplara ayrılmış oluşu ve barışın dünya ölçüsünde bir anlayıştan ziyade gruplar arasında kuvvet muvazenesine istinat etmesi Türkiye'nin de dış güvenliğini bir grup içinde sağlamak zarureti ortaya koymaktadır.

Gayemiz mensup olduğumuz grubun diğer gruba tahakküm etmesi değil, bize tahakküm edilmesine mâni olmaktır. Temennimiz ve gayretlerimiz gruplar arasında bütün imkânlar nispetinde gerginliğe sebebiyet verilmemesi, bilâkis iyi bir hava içinde yaşanabilmesidir.

NATO içinde samimî ve yapıcı işbirliğimiz Türkiye'nin dünya devletleriyle ve özellikle komşuları ve tarihî bağları bulunan memleketlerle münasebetlerinde, Türkiye'nin dünya barışı ve daha geniş iş birliği özlemi ile çelişme halinde olmayacaktır.

Şahsiyetli politikadan anladığımız, ittifaklar içerisinde kendi görüş ve özlemlerinize çelişen bir politikanın takipçisi olmamaktır.

Dünya ölçüsünde ve tabiatıyla emniyet içinde barışa özlemi olan Türkiye'nin komşularıyla iyi ilişkilere ve karşılıklı hak ve menfaate müstenit İş birliğine atfedeceği ehemmiyet aşîkârdır.

Sovyetler Birliği, bize karşı gösterecekleri iyi niyetli tutum ve bilhassa millî vasıf iktisap etmiş meselelerimiz karşısında anlayışlı davranışla Türk ve Sovyet münasebetlerinin devamlı gelişmesine büyük ölçüde hizmet edecektir. Hükümet, Sovyetler Birliği ile iyi münasebetler tesisine daima arzuldur. Bu alanda elde edilecek başarı her şeyden evvel Sovyetlerin davranışına tabi olacaktır. Memleketimizin içişlerine yabancı memleketlerin hiçbir şekilde tesiri olmamasına göstereceğimiz titizlik büyüktür.

Arap memleketleriyle ilişkilerimizi geliştirmek için çalışacağız. Kanaatimizce Araplarla Türkiye'nin devamlı ve âli millî menfaatleri arasında bir aykırılık yoktur. Milletlerarası münasebetlerde karşılıklı saygı, eşit haklar ve milletlerarası hukuka hürmet prensipleri dış politikamızda, başta gelmektedir. Bu prensipler dairesinde ilişkilerimizin devamlı gelişmemesi için hiçbir sebep yoktur.

Diğer gruplarla olduğu gibi, Arap âlemi ile münasebetlerimizde de zümreci bir zihniyetle hareket etmeyeceğimiz aşîkârdır.

Kıbrıs:

Kıbrıs ihtilâfının haddizatında Türk-Yunan münasebetleri üzerinde doğrudan doğruya tesiri olduğu vakıası açıktır. Kıbrıs meselesi Türkiye ile Yunanistan'ın müştereken kabul edebilecekleri bir hal çaresine ulaşmadığı takdirde, Türk-Yunan münasebetlerine mesnet teşkil eden Lozan Andlaşmasında Türk-Yunan münasebetleri vesilesiyle vaz'edilmiş olan hükümlerin yeni şartlara intibakı zarureti hâsıl olacağı bir vakıadır. (*Sağ ve soldan, alkışlar, bravo sesleri*)

Kıbrıs meselesinde Türkiye, Yunanistan zararına her hangi bir menfaat teminine hiçbir zaman teşebbüs etmemiştir. Bunun tabii bir neticesi olarak, kendi aleyhine Yunanistan'a bir menfaat sağlanmasına lakayt kalmamasına da imkân yoktur. (*Sağ ve soldan, alkışlar*)

Programımızın başında da belirtilmiş olduğu gibi, Büyük Atatürk'ün vaz'etmiş olduğu prensiplerle dış politikamız millî bir mahiyet iktisap etmiştir. Bu millî vasfı dolayısıyla, dış politikamızın prensiplerinde bir değişiklik zaten bahis mevzu olamaz.

Millî hak ve menfaatlerimizin dış politika programı içerisinde, belirli misaller zikri suretiyle daraltıcı bir intiba yaratabilecek şekilde tadadına gitmekte fayda gör-

memekteyiz. Bu ve diğer konular üzerinde, ilerideki Hükümet beyanlarında, gerek-
tikçe, daha geniş ve tafsîlâtı surette durulacağı tabiidir.

Her şeyden evvel CHP Meclis Grubu Sözcüsü Sayın Feyzioğlu'nun Türkiye'nin yabancı devletlerle münasebetlerinde hangi yollara asla müsaade olunamayacağı hususundaki beyanlarına teşekkür etmek isterim. Hakikaten, memleketimizde her hangi bir Hükümet veya partinin muayyen yabancı devletlere istinaden bir dış politika takip edileceği tasavvur dahi edilemez. Bu aşîkâr olmakla beraber, son günlerde tamamen yersiz olarak dolaşmış olan rivayetler muvacehesinde, bunun teyit edilmiş olması faydalı olmuştur. Bu günkü Hükümetinizin de, bu sahada âzami bir hassasiyet göstereceği muhakkaktır. Hiçbir Devletin memleketimizin bir cüzüne istinat ederek Türkiye ile iyi münasebetler tesis edebileceğini düşünebileceğini tasavvur edemiyoruz. Şayet böyle bir vakıa bütün tahminler hilâfına vuku bulacak olursa, buna ilk şiddetli aksülamelin, o memleketin bizzat istinat etmek istediği bünyeden geleceğine şüphe yoktur. Türkiye yabancı devletlerle işbirliğine tamamen taraftardır. Fakat dış politikasını şu veya bu devlete istinat ettirmesi söz konusu değildir. Türkiye'nin dış politikasının mesnedi Türk Milletinin topyekûn kendisidir. (*Alkışlar*)

Hükümet programında dış politikamızı mazi ile mukayese yoluna gitmeksizin mülhem olacağına prensipleri ortaya koyduk. Bunun Parlâmento geleceklerimize de uygun olduğu muhakkaktır. Türkiye'nin dış politikası, bundan evvelki hükümetlerce de belirtilmiş olduğu gibi, Atatürk tarafından tespit edilmiş genel esaslar dairesinde yürütülmektedir ve yürütülecektir. Hükümetimiz, dış politikasını, bugün devralmış olduğu durumdan itibaren, eski Hükümetçe girişilmiş olan teşebbüsleri de gerektiği kaale alarak, milletlerarası durumun icaplara göre, programda belirtilen prensipler dairesince azimle yürütecektir. Her halükârda dış politikamızda memleketimizin asli menfaati yegâne rehberimiz olacaktır.

CHP Millet Meclisi Grubu Sözcüsü Sayın Feyzioğlu, partisinin komünist ideolojisinin memleketimizde yayılmasına şiddetle karşı geleceğini bu kürsüden bu sabah ifade ettiler, Sovyetler Birliği ile Türkiye arasında Moskova'da 5 Kasım 1964 de imzalanmış olan Kültürel ve ilmî temaslar Anlaşmasının ideolojik sahada memleket zararına bir vasat yaratılmasına imkân vermeyecek şekilde uygulanmasının eski Hükümetçe de üzerinde titizlikle durulan bir konu olduğu bu suretle bir kere daha teyit edilmiş oluyor. Yeni Hükümetiniz, söz konusu anlaşmayı bu zihniyetle mütalâa edecektir.

Aziz arkadaşlarım, zihinlerde hâsıl olan bazı tereddütleri tamamen bertaraf etmek için bir noktaya da bütün açıklığı ile temasta fayda görmekteyim:

Hükümetimiz Anayasanın sarîh hükümlerine göre bütün sorumluluğu üzerinde taşımaktadır ve tam salâhiyete sahiptir. Koalisyon Protokolünde Başbakanın daveti üzerine toplanacağı derpiş edilen ve parti liderlerinin teşkil edeceği heyet Sayın Bölükbaşı ve Alican tarafından dün kesin olarak ve etraflı şekilde izah edildiği veçhile hiçbir şekilde bir karar organı olmayıp, Hükümetin mesuliyeti ile de

bir tearuz teşkil etmemektedir. Bu sebeple Hükümetin dışarıdan idaresi iddiası yerinde değildir. Bu heyet bağımsız bir Başbakanın vazifede bulunması sebebiyle Hükümetin ve dayandığı grupların ahenk ve tesanüt içerisinde çalışmalarını sağlamak ve Başbakana yardımcı olmak ve geçen üç koalisyondan edinilen tecrübelerden istifade edilerek koalisyonumuzun müessir ve devamlı bir şekilde yürümesini sağlamak için kurulmuştur. Mühim tâyinler dâhil Kabine tasarrufları ile hiçbir âlâkası yoktur.

Tâyinlerle ilgili heyet ise, Bakanlar Kurulu içerisinde her partiye mensup birer üyeden müteşekkil olup sarih maksadı, tarafsız idare mefhumunu gerçekleştirmektir. Bunlar geçen hâdiselerden istifade edilerek, tecrübelerden faydalanılarak Protokole konulmuş faydalı bir esastır. Ve esasen aynı husus İkinci Koalisyonda da derpiş edilmiş ve tatbik görmüştür. Bu noktayı sarahatle arzı vazife bilmekteyim.

Programımızın başında yeni bir Hükümet kurulmasını gerektiren sebepleri Parti Grup Sözcüleri etraflıca açıklamışlar ve serdedilen tenkitleri mütalâaları ile karşılamışlardır.

Dördüncü Koalisyon Hükümeti olarak huzurunuzda büyük bir hüsnüniyetle ve hizmet etmek arzusu ile gelmiş bulunuyoruz.

Programımızı âzami nispette gerçekleştirmeye kararlıyız. İnaniyoruz ki; yedi aylık kısa devrede dahi bu programla memleketimize faydalı hizmetler göreceğiz.

Vatandaşlarımız arasında birlik, beraberlik, kardeşlik, güven ve karşılıklı sevgi havasını yaratmak en mukaddes vazifemiz olacaktır. Güzel vatanımızın kısır çekişmelerden hiçbir fayda görmediği ve göremeyeceği meydandadır.

Her türlü tenkit ve telkini, nereden gelirse gelsin büyük bir hoşgörülük ile karşılayacak ve âzami ölçüde faydalanmaya çalışacağız. Siyasi mücâdelenin en medeni ölçüler içerisinde devam etmesini temenni etmekteyiz.

Muhterem arkadaşlar, çok kıymetli tenkit ve temennilerinize umumi hatları ile cevap vermiş bulunuyorum. Bunlardan en sert olanlardan dahi istifadeye çalışacağım.

Bu Meclisin her üyesinin yüreğinde bu vatana hizmet ateşinin yandığını biliyoruz.

Birlik ve beraberlik içerisinde bizim hizmetlerimizi bekleyen birçok işleri başarabileceğimize inanıyoruz. En kısa bir süre içerisinde bütçemizi takdim edeceğiz. O zaman da gerek Karma Komisyonda, gerek Yüce Meclislerde en ince teferruatına kadar Hükümet emrinizde olacaktır. Bizleri güveninize lâıyk görürseniz, o iftihar kaynağımız ve çalışma imanımızın teşviki kararınız olacaktır.

Teşekkürlerimizi ve derin saygılarımızı sunarız. *(Sürekli alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın Ahmet Öğüz.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Grup adına söz istemiştin Sayın Başkan.

BAŞKAN — Siz kifayet aleyhinde söz istediniz. Sizden evvel de onlar söz aldığı için, sözü onlara verdim.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Usul hakkında arz edeyim, müsaadenizle kararı siz veriniz.

BAŞKAN — Yerinizden söyleyin.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Devamla) — Sayın Ahmet Oğuz arkadaşımız, Hükümete ortak bir grubun, partinin başkanı mevkiindedir. Mütat olan, Hükümet programları gruplarda esasen müzakere edildiğine göre ve parlâmentodaki müzakere Hükümet ile muhalefet arasında cereyan etmiş bulunduğuna göre Hükümetten sonra sözü muhalefete vermek esastır. Bu hususta mâruzâtta bulunacağını, ikna edebileceğimi tahmin ediyorum.

BAŞKAN — Söylemek istediğiniz hususu anlamış bulunuyorum.

Muhterem arkadaşlar, bizim İctüzüğümüz kifayet takriri geldiği zaman, eğer Hükümet ve komisyon konuşmamış ise, onlara söz veriyoruz ve İctüzüğün sarih bir hükmüne göre de, son söz milletvekilinin olduğu için, sırada hangi milletvekili varsa, ona söz vermekteyiz. Bu Meclisin kurulduğu günden, bugüne kadar olan tatbikatı bu merkezdedir. Arkadaşımızın ileri sürdüğü mütalâa mâkul ve varit olabilir. Ancak İctüzükte bu husus üzerinde sarih bir hüküm olmadığı için maalesef arzu-larınızı yerme getiremeyeceğim. Sayın C.K.M.P. sözcüsü arkadaşım sırasını CHP ye verirse İctüzük buna müsaittir, bu tatbik edilebilir. Esasen Sayın arkadaşımız kifayet takriri aleyhinde söz istemiştir. Yüce Meclis kifayeti kabul etmediği takdirde Cumhuriyet Halk Partisi sözcüsü de konuşabilecektir.

Sayın sözcü söz hakkınızı veriyor musunuz?

CKMP GRUBU ADINA AHMET OĞUZ (İstanbul) — Bir noktayı tasrih etmek lâzım gelir. Bendeniz Hükümetin konuşmasından çok evvel söz almıştım. Hükümetin her zaman söz almak ve konuşmak hakkı bulunması hasebiyle, araya girdiler ve biz ondan sonra konuşma sırasına düşmüş bulunuyoruz. Sayın Halk Partisi sözcüsü benden evvel mutlak konuşmak arzusunu izhar ederse, bilâhare konuşma hakkımı mahfuz bırakmak suretiyle kendilerine yerimi bırakırım efendim. (*Sağdan alkışlar*).

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, bir noktayı tavzih etmek istiyorum. C.H.P Grubu adına söz istemiş olan arkadaşımız, Sayın Başbakanın konuşmasından sonra değildir. Nihat Erim arkadaşımız Sayın Alican konuşurken söz istemiştir. Nihat Erim'in söz istemesinden evvel de Sayın Ahmet Oğuz arkadaşımız kendi grubu adına söz istemişti.

Şimdi arz ettiğim gibi sırada birinci Ahmet Oğuz arkadaşımız vardır, ikincisi Nihat Erim arkadaşımızdır. Binaenaleyh, arkadaşımız sarahaten söz hakkını terk ediyorsa, Nihat Erim'e söz vereceğim. Bir arkadaştan fazlasının konuşması mümkün değildir ve âdet de değildir, Usul buna müsait değildir.

AHMET OĞUZ (Devamla) — Konuşma hakkımı maalesef veremeyeceğim.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Kifayeti reddederiz, o zaman Oğuz Bey arkadaşımız konuşabilir efendim.

BAŞKAN — Vermiyor ne yapalım efendim.

VEFA TANIR (Konya) — Kifayetin aleyhinde söz istiyorum o halde.

BAŞKAN — Kifayetin aleyhinde kaydettirdiler efendim (*Vefa Tanır'ın anlaşıl-
mayan sözleri üzerine*) Ne dediniz anlayamadım Sayın Tanır.

VEFA TANIR (Konya) — Size hitap etmedim Sayın Başkan.

BAŞKAN — O halde sükûneti ihlâl etmeyiniz.

Buyurun Sayın Oğuz.

C.K.M.P. MECLİS GRUBU ADINA AHMET OĞUZ (İstanbul) — Pek muh-
terem arkadaşlarım, 4'lü Koalisyon Hükümetinin programı hakkındaki cevapları
Sayın Hükümet Başkanı vermiş bulunuyorlar. Bendeniz bu demokratik sistemin en
mühim addettiğim dönemeç noktalarından biri bulunan bu hâdise münasebetiyle
bazı hususların Türk efkârı umumiyesine arzında ve Yüksek Meclise iblâğında za-
ruret ve fayda görmekteyim.

20 yıldan beri çabaladığımız, emek verdiğimiz ve nihayet yeni Anayasa ile ka-
vuştüğümüz bir demokratik sistemin, elimize geçen bu eserin muhafazasını sağ-
lamak ve geliştirmek amacıyla, çalışmak azminde ve kararındayız. Bu itibarla üze-
rinde durmak istediğim esaslı noktalardan biri böyle bir Hükümetin teşekkülüne
sebeup olan diğer bir teşekkülün Hükümetten çekilmiş olmasının ana sebeplerini
Yüksek Meclisin bilmiş olmasına rağmen, Türk efkârı umumiyesi önünde bir kere
daha belirtmekte fayda mülâhaza etmekteyim.

Arkadaşlar, bu eser hepimizin eseridir. Kâğıtta demokrasi, fiiliyatta bundan
bambaşka bir sistemin yürümesine imkân vermeyecek davranışlara girmek zorun-
da ve azmindeyiz. Bu itibarla bugünkü Hükümetin Koalisyon programının bir etüt
mevzun olması sırasında ehemmiyetle üzerinde duracağımız noktalardan biri de
şudur: Bundan evvelki Hükümet Türk kamuoyunun % 36-37 nispetindeki bir halk
topluluğunu temsil etmekte idi. Demokratik sistem Türk halk topluluğunun ekse-
riyetini temsil eden millî iradenin, ekseriyetini temsil eden kimselerin hakkı olmak
lâzım gelirdi. Bu itibarla eğer bundan evvelki Hükümetin iş başından çekilmesi hu-
susunda bazı partilerin görüşleri bir noktada birleşmişlerse, bu demokratik rej-
min, demokratik sistemin tabii bir neticesi olarak kabul edilmek gerekir. Yani, Türk
Milletini temsil eden ekseriyetin iş başında bulunması iledir ki, ancak memlekette
demokratik bir sistem vardır, denebilir. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*) Buna rağmen
karargâhta birtakım tertipler, politik oyunlarla şu veya bu şekilde itimat oyu al-
mış olmak, bu bizim arz ettiğimiz hakiki görüşün hüviyetini değiştirecek mahiyet-
te değildir. (*Sağdan bravo sesleri*) Filhakika Hükümetin bugüne kadar icraatındaki
kararsızlık, isteklerini istediği istikamette götürmesindeki zafiyet, işte bu noktada
toplanmıştı. Ve nihayet milletin iradesinin ekseriyetinin, demokratik bir sistemin
icabı olarak iş başına gelmesi zarureti böylece ifade etmiş olması Türk Tarihinde
bilhassa, dikkatle üzerinde durulmaya değer bir nokta olduğu kanaatini bilhassa
belirtmek isterim. (*Sağdan bravo sesleri*)

Binaenaleyh, 1965 yılında bir seçim sathı mailine giren iktidarın, seçim emniyeti kadar, iş emniyetini de memleketin sathında sağlaması en tabii bir icap olmak gerekir. Bir yıldan beri Hükümet icraatını her yönden yakından izleyen gruplar, partiler, şahıslar ve nihayet memleketin fertleri olarak görmekteyiz ki, 1965 seçim sathı mailinde bir ekalliyet Hükümetinin huzur içinde, işe emniyet telkin eder bir hava içinde bu memlekette seçim yapmak imkânından mahrum olduğu kanaati hem umumi efkârda, hem partilerimizin çoğunda kanaati tâmmе haline gelmiş ve böylece giden Hükümetin kırmızı oyla düşürülmesi keyfiyeti, kendiliğinden meydana çıkmıştır. Bütün bunların üzerinde arkadaşlarım, ben maziyi karıştıracak değilim. Ben mazinin amellerinden, mutlaka bundan sonra da öyle birtakım işlerin ve icraatın olacağına işaret etmek arzusunda da değilim. Fakat demokrasinin objesi, demokrasinin icaplarını yerine getirenlerin şahıslar olduğunu ve bu şahısların da uzun mazi ve icraatlarıyla bu memleket sathında birtakım amellere karıştıklarını da inkâr etmeye imkân yoktur. Binaenaleyh, her hal ve kârda 1965 yılı seçimleri ve onun seyri içerisinde 1946'nın Yalova Kaymakamı bulunan arkadaşın bugün bir İçişleri Bakanı mevkiinde bulunmasıyla Sayın Satır'ın Ankara 1946 seçimleri sırasındaki şu veya bu şekilde affedilebilir, hoş görülebilir davranışları ile...

KEMAL SATIR (Elâzığ) — Söz istiyorum Sayın Başkan, hakkını vereceğim, payını vereceğim.

CKMP GRUBU ADINA AHMET OĞUZ (İstanbul) — Davranışlarıyla 1940 yılının şu veya bu şekildeki neticelerinde, tarihî bir zaruret mutlaka iddiası altında dahi olsa, bu arkadaşlarımızın 1965 yılı seçimleri sathı mailinde bu işlerde fiilen söz sahibi bulunmamaları gerektiği hususunda da âmmе vicdanında mutlak bir birlik olduğu kanaatini bilhassa belirtmek isterim. (*Soldan ve sağdan alkışlar*)

Muhterem arkadaşlarım, bunları arz etmekten maksadım; yeni Hükümetlin icraat programı münasebetiyle ondan talep edilen icraatın neler olması lâzım geldiği hususları belirtilirken, o Hükümetlin kuruluş esbabı mucibelerinin %85-90'ını teşkil eden, saydığım bu sebeplerin göz önünden ırak tutulmaması lâzım geldiğini de yüksek bilgilerinize arz etmek isterim.

Binaenaleyh yeni Hükümet Mart ayı içinde işe başlasa, 3 Ağustos tarihinde seçim kampanyasına girmiş bulunsa, mevcut beş aylık imkânı içinde dahi bu memlekete elinden gelen her şeyi yapmak, hizmet etmek arzu ve gayretinde olmak lâzım gelir. Bunun delillerini Hükümetin ağızından da dinlemekteyiz.

Fakat muhterem arkadaşlarım, Sayın Feyzioğlu arkadaşımın bir Hükümetin uzum vadeli devreler içinde yapabilme imkânı bulunan icraatına, ait de rintliğine ve enliliğine, birtakım teferruata kaçan birçok iktisadi, malî, sosyal icraatını dahi öğrenme hevesini burada arz etmiş olması, elbette hakkıdır. Hakkıdır ama bu seçim sathı mailinde 3 Ağustosta seçime giren ve Mart başında işe başlayacak olan Hükümetin icraatının imkânları ile onum talepleri arasındaki ızan ve insaf ölçülerini de bulmak lâzım geldiği hususumu bilhassa belirtmek isterim.

Sayın arkadaşlarımı, bu rejimi elbirliği ile yaşatacağız. İnsan hayatı müddetince haksız ithamlarla, kendisinin muhatap olması gerekmeyen bazı sözlerle karşı

karşıya kalabilir. Fakat ne yapalım ki, bir cemiyette, bir toplulukta herkes aynı şeyi o topluma, o zümreye karşı konuşmuş ise ve o zümre bunun altından sıyrılmak arzusunda ise, kendisine bu lâfların tekrarına mahal vermeyecek bir davranışa girmesinden daha salim, daha salih bir yol bulmasına imkân var mıdır? İşte 1965 yılının seçim sathi mailinde dört partinin memleketi bir demokratik sistem namı altında, bir azınlık Hükümetinin eli altında bırakmamak için, bu memleketin iş ve seçim emniyetini mutlak surette sağlayabilmek için, bunu yürütenlere karşı isabetli ve isabetsiz doğabilecek efkâra mâni olmak için, böyle bir Hükümetin çekilip yerine yeni bir dörtlü koalisyonun gelmesinde hem rejimin, hem memleketin, hem yarınki huzurun icabı bazı ama görüşlerin bulunduğu inanmaktadır.

Bu arada Sayın Dördüncü Koalisyon Hükümet Başkanının verdiği izahlardan inşirahla öğrendiğimize göre, bu müddet zarfında ellerimden gelen her işi, her icraatı ve bugün başlamış bulunan 1965 yılı programı tatbikatını süratlendirmek, kolaylaştırmak, hedefine bir an evvel ulaştırmak için yapacakları gayretleri şükranla karşılamak bizim için bir vazife olur. Bu itibarla Hükümet programı hakkındaki görüşlerimizi burada izah ederken, bu yeni Hükümetin kuruluşunun ana sebepleriyle kendisine düşen vazifeleri arasındaki münasebetleri tâyin etmek ve imkânlarla mütenasip iz'an ve insaf ölçülerini elden bırakmamak lâzım geldiği kanaatini belirtmek isterim. Hepinizi hürmetle selâmlarım. *(Sağdan ve soldan alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın Satır.

ORHAN ÖZTRAK (Tekirdağ) — Sataşma var, ben de söz istemiştım.

BAŞKAN — Sizden evvel Satır Bey istedi, ona söz verdim.

VAHAP DİZDAROĞLU (Mardin) — Bendeniz de usul hakkında söz rica ediyorum.

BAŞKAN — Sayın Satır, lütfen sataşma mevzuuna münhasır kalarak. *(Ne sataşması sesleri)*

1946 seçimlerinde Sayın Satırın müfettiş olarak seçimlerde bıraktığı intiba itibariyle yolsuzluk bulunduğunun umumi efkârda teessüs ettiğini ifade ettiler. Bundan büyük sataşma mı olur? Buyurun efendim.

KEMAL SATIR (Elâzığ) — Muhterem arkadaşlarım, Hükümet Programı münasebetiyle yağmış olduğumuz müzakereler sona ermiş bulunmaktaydı. Sayın Başbakan, gerek iktidara mencup ve gerekse muhalefete mensup sözcülere kendisine yakışır güzel bir üslûpla cevap verdi ve sonra da son söz olarak muhalefet, biz konuşalım, dediler, fakat sözü Bölükbaşı ile yarış hevesinde bulunan Ahmet Oğuz alıverdi. Mesele... *(A.P. sıralarından gürültüler...)* Müsaade buyurun efendim, mesele illâ... *(Sağdan ve soldan gürültüler...)*

BAŞKAN — Arkadaşlar, sükûtu muhafaza edin.

KEMAL SATIR (Devamla) — Mesele; illâ bir konuşma hevesi ve (kendisinin de isminin zikredilmesini sağlamak amacıyla huzurunuzda çıktı. Söylediği sözlerin bir incir çekirdeğini doldurmadığını hep beraber gördük...

BAŞKAN — Sayın Satır, şahsiyet yapmayınız. (*Sağdan ve soldan gürültüler*)

KEMAL SATIR (Devamla) — Adalet Partili arkadaşlarıma hatırlatmak isterim; sataşmaya cevap vereceğim. Hatırlatmak isterim. Sabırlı olsunlar. Biz kendilerinden çok evvel bu Sayın arkadaşımızı tanırız ve nasıl tahammül ettiğimizi ve tahammül etmeye alıştığımızı biliriz. İnşallah siz bizden daha tahammüllü çıkar, bu müşterek hizmet hayatınızda dayanarak muvaffakiyetli neticelere ulaşırsınız.

Şimdi arkadaşım, bir defa geçmişe temas etmeyecek, yaraları deşmeyecek, bi-naenaleyh, önümüzde huzurlu bir hayatın yaşanmasını sağlayacak bir eda ile söze başladılar ve fakat-bir kurnazlık demeyeceğim-öyle bir hava ile aynı zamanda 1946 seçimlerinde Yalova Kaymakamı bulunan Orhan Öztrak'ın, İçişleri Bakanı olduğuna, 1946 senesinde Kemal Satır'ın da Ankara'da parti müfettişi bulunmasına telmi-hen yaraları güya deşmediler.

Bugün hakikaten geçmiş devirden ve bu devrin hata ve sevaplarından bahsetmenin, bizim içinde bulunduğumuz demokratik rejime bir fayda getireceğine kani değilim. Ben geçmiş seçimlerin nasıl yapıldığını; 1950 seçiminin nasıl bir dürüst-lükle geçtiğini, 1950'yi takibeden devrede iktidardan düşmemek için nasıl baskılar yapıldığını söylemeyeceğim, bunlara lüzum yok; faydası yok.

Şimdi aslolan şu: 1946 seçimlerinin çeşitli şikâyetleri oldu, bu şikâyetler tarihe malolmuştur, bu şikâyetler üzerinde hükmünü tarih verecektir... Her gün temcit pilâvı gibi bilerek, bilmeyerek, eski devrin müfterilerine iştirak etmek suretiyle, hâlâ o devrin seçimini gölgelemeğe çalışmak insana hiçbir şey kazandırmaz, bir menfaat temin etmez ve bir politik menfaat de temin etmez. Ama mesele nedir bilir misiniz aziz Adalet Partililer? Türkiye'de Halk Partisine oy vermeyenlerin postu üzerinde müştereken oturuyorsunuz. Bunun size ait olduğunda hiç itirazım yok. Ama bu üzerinde oturduğunuz postun oylarını taksim edebilmek için iki yol vardır: Bunlardan birisi CHP ye hücum etmek... (*A.P. sıralarından gürültüler, "sataşma var" sesleri*)

BAŞKAN — Sayın Satır, size isnat edilen hususa hasrediniz.

KEMAL SATIR (Devamla) — Aynı noktaya geliyorum.

Birisi bize hücum etmek, bize oy vermeyen vatandaşlar nazarında itibar kazanmak, ondan sonra da size ve kendisinin dışındaki diğer partilere hücum etmek. Taktik bu, tema bu. Allah sabrınızı artırsın. (*Ortadan gülüşmeler*)

Şimdi 1946 seçimlerinde ne olmuş? İki kelime ile bahsedeceğim Sayın Oğuz'a ve o günü yaşamayan gençlere ve ö devrin siyasi hayatını takip etmeyen insanlara söyleyeceğim.

CHP hiçbir siyasi zorlama olmadan, kendi arzusuyla bu memlekete en faydalı sistemin millî iradeye dayanan vatandaş tarafından seçilen meclislerde olduğunu tespit etmiş ve Dünyada hiçbir siyasi teşekküle nasip olmayan tek partili liderin, şefin ve istinat ettiği partinin millet iradesine cesaretle kendisini arz etmesi neticesi olmuştur. Bunu Dünyada başka siyasi teşekküllerde ve başka memleketlerde

bulmak mümkün değildir. Başka bir misalini de göstermek de mümkün değildir. Böyle bir sisteme girdiğimiz zaman Seçim Kanunumuz, ne bu 1946 da ve ne 1950 de bugünkü kadar mütekâmil değildi. Kaldı ki, 1950 de yapılan seçime Türkiye’de itiraz eden bir tek fert de mevcut değildir. O seçimi de bu hayata kendi arzusu ile giren CHP’nin iktidarı yapmıştır. 1946 seçimleri bugünküne nazaran ve hattâ 1950 ye nazaran daha iptidailik arz ediyordu. Daha az mütekâmil idi. Bu seçimlere o zaman ilki parti iştirak ettik: Halk Partisi ve Demokrat Parti.

Demokrat Partinin Türkiye çapında topyekûn iştirakinin rakamları 150 civarında idi. Hepsi birden seçilse idi dahi bir iktidar bahis mevzuu olamazdı. Ama o zamanki o parti ve bilâhare bundan kuvvet almağa yeltenen bir takım parti lider-cikleri, illâ da 1946 seçimleri, diyerekten tutturmak sureliyi, 1946-1950 arasında Demokrat parti temasından elde edilen neticeyi elde etmek hevesine kapılmışlardır.

Seçimler hileli midir, hilesiz midir? Evvelâ bu nokta üzerinde durmak lâzım. Dünyada “Chimiquement pure” bir seçim belki de tasavvur edilemez. En mütekâmil memleketlerde dahi, en son bundan evvelki seçimlerde secim neticeleri de İngiltere’de de birtakım itirazlarla karşılandı. Meselenin ahlâki olan noktası; iş başında bulunan iktidarın kendi iradesiyle ve tazyikiyle seçimlere hile karıştırıp, karıştırılmaması noktasıdır. Dağ başındaki seçmen vatandaş, her hangi bir yerde vazifeli olmayan bir insan bir gayretiyle kendi iç arzusunu yerine getirmek için birtakım kanun dışı marifetler yapabilir. Bugün de yapar, yarın da yapacaktır. Mesele; iktidarların secim dürüstlüğüne gölge düşürecek davranışları ve kanun dışı emir verip, vermeyişleri meselesidir. (*Ortadan “bravo sesleri”*) CHP çok partili hayata, hiç kimsenin aklından geçmediği bir devirde, kendi arzusu ile girdi. Kendi eseri olan çok partili demokratik rejimin yaşaması için elinden gelen her gayreti elbette ki, yaptı ve bundan sonra da bu yolda kendisi gibi düşünen siyaset adamlarıyla beraber yine de bu gayretinden bir an için kendisini fârî, tanımayacaktır.

Aziz arkadaşlarım, 1946 seçimlerinin Ankara parti müfettişiydim ben, doğru. O zamanki Demokrat Partinin Türkiye’deki bütün seçimlere itiraz ettiği gibi, Ankara seçimlerine de itiraz ettiği de doğru. Ama ben size gölgede kalmaması için bir tarihi hakikati ve 1946 seçimlerinin müzakeresi sırasında Büyük Millet Meclisi kürsüsünden söylediğim sözleri bir kere daha ifade ettikten sonra huzurunuzdan ayrılacağım.

O zaman Demokrat Parti, arz ettiğim gibi, Türkiye’de yapılmış olan, teşkilâtı bulunmayan yerlerde dahi seçimlere itiraz etti. Ankara seçimlerinde de bu itirazlar en şiddetli şeklini buldu. Niçin buldu? Cumhuriyet Halk Partisinin lideri ve o zamanki Cumhurbaşkanı yalnız başına Ankara’dan aday gösterilmiş idi. Mesele; Ankara seçimlerini muallal göstermek, o zamanın Devlet Reisini seçilmemiş bir insan olarak yeniden Devlet Reisi seçilmiş gibi, millet hakkını gasp etmiş gibi göstermek idi. (*Sağdan ve soldan gürültüler*).

BAŞKAN — Arkadaşlar, sükûneti muhafaza edin.

KEMAL SATIR (Devamla) — Aziz arkadaşlarım, sabırlı olunuz. Kendisi ayağa kalkıp itiraz edecek kadar medeni cesarete sahip olmayan insanlara, kimlerin itiraz ettiğini de bilmeden cevap vermek yetkisine ve cevap vermek kudretine sahibim. Onun için telâşlı olmayın.

Bu esbabı mucibeyle D.P. Ankara seçimlerine itiraz etti. Ve itirazlarını okuduğunuz zaman tüyleriniz diken diken olur, neler yapılmamış!

Bir gün Parti Merkezine giderken, Ankara seçimlerinde Demokrat Partinin yetkili mümessili ve müşahidi bulunan, itiraz edilen kazalardan birisinde; Çubuk ilçesinde, yetkili müşahidi bulunan ve halen hayatta olan Dış Doktoru Hüsnü Başarır Bey'e rastladım. Adana'da bulunduğum için kendisiyle beraber meslek hayatım ve aile dostluğumuz vardı. Oğlu şimdi Ankara'da, gazetecidir, ismi de Kudret Başarır'dır. Selâmlaştık ve bir kahve içmek için kendisini partiye davet ettim.

Çıktık yukarıya oturduk, konuşurken Demokrat Partinin Ankara seçimlerine yaptığı itirazı ve onun teksir edilmiş şeklini uzattım. "Hüsnü Bey lütfen okur musunuz?", dedim. Okudu, "Bunların hiçbirisi doğru değildir," dedi. Beni parti merkezine çağırdılar. Bana Ankara seçimlerine bu şekilde itiraz edeceksin, dediler ve böyle bir mazbata yazacaksın dediler. Ben bunu reddettim, bu doğru değildir dedim. Büyük Millet Meclisinde Ankara seçimlerinin itirazları görüşülürken Millet Kürsüsüne çıktım, bu haysiyetli vatandaştan, Demokrat Partili haysiyetli vatandaştan bahsederek "Arkadaşlarım; eğer bu Hüsnü Bey, benim gibi Millet Meclisi kürsüsüne çıkıp konuşmak imkânına sahip olsaydı size diyecekti ki, parti merkezi kendisini zorladı, bu kazada baskı yapıldı, hile yapıldı diyerek yazı yaz dedi ve bu haysiyetli vatandaş bunu yazmadı. Bunu sizin karşınıza çıkıp huzurunuzda konuşacaktı" dedim. Ertesi gün, o günün D. P. liderleri-diş doktoru hâlen de İstanbul'dadır, bizim partiye mensup değildir-kendisinden, Dr. Kemal Satır'ı tekzip edeceksin diyerekten talepte bulundular, baskıda bulundular. Ama o haysiyetli adam hiçbir zaman vicdanının sesini çiğneyerek, D.P.'nin illâ da Ankara seçimlerinde hile yapılmıştır, şeklindeki rapor talebini kabul etmedi ve reddetti.

Ahmet Oğuz Bey'e bugün bu fırsatı, bu açıklamayı bana verdiği için teşekkür ederim. Ümit ederim ki, vicdanı bir daha, eskiden bahsetmeyeceğim diye çıkıp hak-sız olarak eski devri töhmet altında bulundurmaya kendisini sevk etmeyecektir. Teşekkür ederim arkadaşlar. (*Orta sıralardan şiddetli alkışlar*).

BAŞKAN — Sayın Öztrak.

VAHAP DİZDAROĞLU (Mardin) — Usul hakkında söz rica etmiştim.

BAŞKAN — Buyurunuz Sayın Öztrak, Sataşma konusuna münhasır olmak üzere.

ORHAN ÖZTRAK — (Tekirdağ) — Değerli arkadaşlarım, birkaç dakika evvel bu kürsüde demokrasi felsefesini çok yüksek bir seviyeden ele almak maksadıyla, çok büyük sükûta uğrayan arkadaşımın çizmiş olduğu hayalî bir iki deskripsiyonla ben de ortaya koymak isterim. (*"Radyodan bahset" sesleri*).

Muhterem arkadaşlar, eğer onun mânasını da soruyorsanız arz edeyim, izah edeyim.

BAŞKAN — Müdahale etmeyin.

ORHAN ÖZTRAK (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, 1946'nın Yalova makamı ile demokratik rejim olmaz diyorlar. Muhterem arkadaşım evvelâ şunu söyleyeyim ki, 1946 demokratik mücadelesi başladığı zaman ne siyasi dokümanlarda, ne siyasi gazetelerde aleyhine bir tek kelime yazılmayan idarecilerden bir tanesi de bendenizim. Muhterem arkadaşlarım, o devirde doğru veya eğri kendilerinden bu yolda bahsedilen arkadaşlarım vardır. Ama bunu ifade etmek, bana arkadaşımın düştüğü mevkie düşmenin tecellisini getirmekten başka hiçbir muhasenat getirmez. (*Orta sıralardan bravo sesleri, alkışlar*).

Muhterem arkadaşlarım, ben demokratik hayatta haysiyetlerin hürriyetlerin çiğnendiği devirde çok kolay mesut olunacak, bahtiyar olunacak yolu terk ederek, hiç de mecburiyet yokken, o devrin itham edilmesi lâzım gelen çilelerini çekmiş bir arkadaşınızım. Demokratik hayata koyduğum fedakârlıkla mı, koyduğum gayretlerin beni bugün parlamenter nizamın içerisinde çıkardıkları mesuliyet mevkiine getireceğine kaniyim.

Değerli arkadaşım soruyorum; havyar hattındaki ticaret komisyonculuğundan, demokratik devrin Ticaret Bakanı olur da, 1946 da mesleğini bilen (*Orta sıralardan şiddetli alkışlar ve bravo, sesleri*) 1946 da idareyi bilen, mesleği bilen, hiçbir ikbal önünde serfuru etmeyen bir adamın demokratik muvazene içinde bir yeri, bir mevkii olmaz, bunu anlamam. (*Orta sıralardan "bravo" sesleri*) Bu bir intakı haktır. Değerli arkadaşım bir liderle mücadele etmek için ortaya çıktılar. Ama liderler usta olmaya ve ustalıklarına temel yapmak mecburiyetinde olduğu menbain hak olduğunu bilmeye mecburdurlar. (*Ortadan bravo sesleri*) Haklı olmadıkları zaman, kendilerine ve temsil ettikleri yüce şahıslara ve aynı zamanda hukukî şahıslara ne kadar küçüklükler getireceklerinin hududu yoktur.

Değerli arkadaşım son sözümü söylüyorum. Havyar Handaki ticaret komisyonculuğundan yüce bir partinin başına geldiğini unutmamasın (*Sağdan "bunda ne var?" sesleri*)

Muhterem arkadaşlar, ne varın mânasını kendi vicdanlarınızda arayın.

Muhterem arkadaşlar, şunu hemen size söyleyeyim ki, kimseye bühtan etmek, çatmak itiyadım değildir, (*Sağdan gürültüler*)

BAŞKAN — Arkadaşlar sükûnu muhafaza ediniz.

RÜŞTÜ ÖZAL (Konya) — Sen babadan vekilsin aziz dostum, babadan vekilsin.

BAŞKAN — Sayın Rüştü Özal;

ORHAN ÖZTRAK (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, 1946 da benim herhangi bir kötü hareketimin olup olmadığını, değerli Ethem arkadaşım burada, bu-

günkü Başbakan arkadaşımız burada; onlar söyleyebilirler; Çünkü haktan ayrılma-
yacaklarına inanıyorum.

Ve arkadaşlar ben, Dahiliye Vekili olarak secim yapmış bir vekilim. Dâhiliye Ve-
killiğim esnasında yaptığım seçimlerden bir tanesine itiraz olmadı. Hangisine itiraz
olduysa en şiddetli şekilde takip ettim, tahkik ettim, neticeye bağladım arkadaşlar.

Şimdi demokrasi bir fazilet rejimidir, aynı zamanda bir hak ve akıl rejimidir.
Allah hiç birimizi bu yoldan ayırmasın. *(Orta sıralardan şiddetli alkışlar, bravo sesleri)*

KÂMRAN EVLİYAOĞLU (Samsun) — Söz istiyorum sataşma var.

BAŞKAN — Sayın Kâmrân Evliyaoğlu, size söz veremeyeceğim. Çünkü sa-
taşma dediğiniz husus, dünkü celsededir ve Sayın Bölükbaşı'nın sözlerine taallûk
etmektedir. Sataşmadan dolayı söz verebilmem için sataşmanın vukuunu takiben
filhal istenmek lâzım gelir... Size söz vermiyorum.

KÂMRAN EVLİYAOĞLU (Samsun) — Aynı sözler ile aynı ithamlar bugün de
yapılmıştır. Sataşma olduğu için söz istiyorum.

BAŞKAN — Yapılmış obaydı bugün yapıldığı zaman isteyebilirdiniz. Bundan
dolayı size söz vermiyorum.

OSMAN SABRİ ADAL (İzmir) — Ankara'daki seçimler sırasında Ankara vali-
si idin. Bu durumum münasebetiyle sataşma olmuştur. Söz istiyorum.

BAŞKAN — Size söz vermiyorum. Size öyle bir şey söylenmedi isim tasrih etti.

OSMAN SABRİ ADAL (İzmir) — Peki, Sayın Başkanım. Söz vermeyişinizin
sebebi nedir?

BAŞKAN — Ankara Valisi olarak beyanlarında size bir sataşma yapılmamıştır.
Sayın Satırın isminden bahsettiği için, sataşma var diye söz verdim.

OSMAN SABRİ ADAL (İzmir) — Direniyorum.

BAŞKAN — Direniyor musunuz?

OSMAN SABRİ ADAL (İzmir) — Direniyorum.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, Başkanlık, Sayın arkadaşımıza, Ahmet
Oğuz arkadaşımızın sözlerinde bir sataşma olduğu kanısında değildir. Kendileri di-
renmektedir. Bu hususu oyunuzda sunuyorum: Sataşma olduğunu kabul edenler...
Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Kifayet önergesini okutuyorum efendim.

VAHAP DİZDAROĞLU (Mardin) — Efendim, kifayet önergesine aykırı bir
takririm vardır. Usul bakımından söz rica ediyorum.

BAŞKAN — Niçin efendim?

VAHAP DİZDAROĞLU (Mardin) — Müzakerenin usulü bakımından söz rica
ediyorum.

BAŞKAN — Kifayet safhasına geldik. Kifayet kabul edilmediği takdirde size usul hakkında söz veririm.

VAHAP DİZDAROĞLU (Mardin) — Reis bey, kifayete aykırı takririm vardır.

BAŞKAN — Kifayet aleyhinde birisi söz istedi, ona söz vereceğim efendim,

VAHAP DİZDAROĞLU (Mardin) — Kifayet için istemiyorum Reis bey. Takririmi okutunuz.

BAŞKAN — Sizin takririniz kifayetle alâkalı değil.

VAHAP DİZDAROĞLU (Mardin) — Usul hakkında konuşmak istiyorum.

BAŞKAN — Oturunuz yelinize. Söz vermiyorum. Oturunuz yerinize. Hayır! Kifayet takririni okutuyorum.

Millet Meclisi Sayın Riyasetine Program hakkında kâfi derecede görüşüldü. Müzakerenin kifayetini arz ederim.

Kırklareli Fikret Filiz

BAŞKAN — Kifayet aleyhinde Sayın Çelikbaş, buyurunuz.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım, Sayın Ahmet Oğuz arkadaşımızın bayanına gelmeye kadarki müzakerelerimiz; Yeni Türkiye Partisi Lideri Sayın Alican ve Millet Partisi Lideri Sayın Osman Bölükbaşı'nın da ifade ettikleri veçhile. Parlâmentomuz için fevkalâde ümit verici, milletimizi ve bizleri son derece memnun edici bir fikrî plân içinde cereyan edegeldi. Ve parlâmentolarda, hepinizin çok daha iyi bildiği veçhile bir taraftan Hükümet, Hükümet muavyen partilerden mürekkep olacağına göre siyasi iktidar, diğer taraftan Parlâmentoda Hükümet dışında kalan partiler arasında mübaresenin cereyan etmesi, konuşulan konular ürerinde umumi efkârın en iyi bir şekilde tenevvür etmesine imkân verecek bir husustur. Fakat bu güne kadar mübarese daha çok Hükümet kanadına mensup olan partiler, grup başkanlarıyla Cumhuriyet Halk Partisi arasında cereyan etmiştir.

Hâlbuki bunun aslı; Hükümetle CHP arasında cereyan etmek lâzım gelir. Filhakika Hükümet programı hepinizin bildiği veçhile Hükümet kanadını teşkil eden grupların umumi heyetlerinde uzun boylu müzakere edilmiştir. Her ne kadar gruplara mensup olan liderler Hükümet programına taallûku nispetinde cevap vermişlerse de, memleketin idareciden sorumlu olan İcra Vekilleri Heyetidir, Hükümettir. CHP sözcüleri bu konuda, bütçenin hazırlanması ve müzakeresi sırasında Hükümetçe cevaplandırılacağı ileri sürülen mütalâaların dışında, bugün programın müzakereci esnasında sarih cevaba ulaşması lâzım gelen bazı belirli mevzuları ortaya atmışlardır. Bu konuda, Sayın Başbakan Ürgüplü'nün verdiği cevaplar karşısında CHP'nin söyleyeceği sözler vardır. Bu itibarla henüz program üzerinde umumi efkârımız, iktidarda olan partiler ve onun karşısında olan CHP arasında ki ihtilafların nelerden ibaret olduğunu sarahatle bilmediği müddetçe siyasi mücadele-miz, Sayın iki liderin belirttiği ve yine Sayın Başbakanın aynı istikamette yürümüş

olduğu şekilde cereyan etmek imkânlarını kaybedecektir. Bu itibarla muhterem arkadaşlarınızdan, Cumhuriyet Halk Partisi sözcülerinin bu âna kadar ortaya koyup, kısmen liderler tarafından dahi ele alınarak yanlış anlayışlara meydan verecek şekillerde izah edilmesi karşısında-millî gelir rakamlarının gelişmesi ve kalkınma hızı nispetindeki tefevvütler gibi-bir taraftan da Hükümet programında sarahaten cevap bekleyen konularda görüşlerimizin arz edilmesi imkânını bağışlamalarını, samimi olarak görüşmelerin fikrî plânda cereyan etmesini tasvip eden gruplar ve liderlerinden bilhassa rica ederim.

İkinci olarak Başkanlıktan da bir ricamız vardır.

Şekil olarak kifayet takrirlerinin oya konulması için iki lehte, iki aleyhte, iki üzerinde; hatibin en aşağı konuşmuş olması lâzımdı. Ve bu istikamette müzakere-leri yürütmek maksadıyla da Sayın Başkan müzakereye başlarken, hatip arkadaşlardan sormuştu “lehte mi konuşacaksınız, aleyhte mi konuşacaksınız, üzerinde mi konuşacaksınız?” diye. Hafızam beni aldatmıyorsa şu âna gelinceye kadar üzerinde konuşan arkadaş, bir kişiden ibarettir. Konuşma imkânını bulabildiği için, ikinci arkadaş henüz konuşmamıştır. Diğer taraftan bu şekli noksanın yanında, kifayetin oylanıp kabullenmesi için konuşulan konuların açıklığa ulaşması da lâzımdır. Sayın Filiz arkadaşımız her ne kadar kifayet takriri vermiş bulunuyorlarsa da, takrirlerini dikkatle dinledim, konuşulan program üzerindeki görüşlerin açıklığa ulaştığından kendileri dahi cesaret edip bir beyanda bulunmamışlardır. Bu bakımdan istirham edeceğiz, lütfediniz, umumi efkârımız önünde gruplar anlaşarak CHP Hükümetten sonra olsun konuşmak imkânı vermemişlerdir töhmeti altında kalmayalım. Mâruzâtımız, budur, arkadaşlar.

BAŞKAN — Kifayet önergesini oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... 175 reye karşı 187 reyle kifayet takriri kabul edilmiştir.

Hükümet programı üzerindeki görüşmeler burada bitmiştir. Anayasanın emri gereğince tam bir gün geçtikten sonra, yani dört Mart Perşembe günü saat 15’de güven oylaması yapılacaktır. Vakit gecikmiş olduğundan yarın saat 15’de toplanılmak üzere birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati: 18.15

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi
Toplantı Yılı 4 Cilt 25 Birleşim 48
Sayfa 373-374
02.03.1965 Salı

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — Başkanvekli Fikret Turhangil
KÂTİPLER: M. Yılmaz İnceoğlu (Afyon Karahisar)
 Sırrı Uzunhasanoğlu (Bolu)
Açılma Saati: 15.00

Hükümet Programının Görüşülmesi

BAŞKAN — Birleşimi açıyorum.

BAŞKAN — Yoklama yapılacaktır. (Yoklama yapıldı)

BAŞKAN — Çoğunluğumuz vardır, gündeme geçiyoruz. Bir tezkere vardır, istilalarınıza arz edeceğim.

Başbakan Suad Hayri Ürgüplü tarafından teşkil olunan Bakanlar Kurulunun programının görüşülmesi

BAŞKAN — Gündemimizin birinci maddesi: Hükümet programı üzerinde görüşmelerdir. Hükümetle vâki olan temas neticesinde görüşmelerin Millet Meclisinde devam ettiği ve bu sebeple Senatoda yarın saat 14'te hazır bulunabilecekleri beyan edilmiştir. Yarın saat 14.00'te Senato birleşiminin yapılmasını yüksek oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

EKREM ÖZDEN (İstanbul) — Usul hakkında söz istiyorum. (A.P. sıralarından “bitti, bitti” sesleri)

BAŞKAN — Oylama bitti efendim. Bittikten sonra usul hakkında söz veriyoruz. (A.P. sıralarından “celse kapandı” sesleri) Celseyi kapatmadım, daha henüz. (A.P. sıralarından “saat 14,00'te dediniz” sesleri)

Hayır. Kapatmadım.

Buyurunuz Sayın Özden.

EKREM ÖZDEN (İstanbul) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar; Sayın Başkanın okuttuğu tezkereden yahut kendi ifadesinden anlaşıldığı veçhile. Başbakanın okuduğu programın Millet Meclisindeki müzakeresi sonuçlanmadığı için buradaki müzakerenin yarına talik edildiği ve oylamaya da geçildiği anlaşıyor.

BAŞKAN — Karar verildi efendim.

EKREM ÖZDEN (Devamla) — Müsaade buyurun Reis Bey; usul hakkında bir şey söyleyeyim, zapta geçer, bununla iktifa edersiniz.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

EKREM ÖZDEN (Devamla) — Benim kanaatime göre Anayasanın 103'ncü maddesi “Bakanlar Kurulunun listesi tam olarak Meclislere sunulur, Meclisler tatilde ise toplantıya çağırılır. Bakanlar Kurulunun programı, kuruluşundan en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir Bakan tarafından Meclislerde okunur ve Millet Meclisinde güvenoyuna başvurulur” der. Bu 103'ncü maddeye göre programın Meclislerde okunmasını, yani Senatoda Millet Meclisinde okunmasını âmiridir. Bu durum karşısında nihayet müzakerelerden sonra Millet Meclisinde güvenoyuna gidileceği, bu maddede tasrih edilmektedir. Prosedür itibariyle mesele bir kanun meselesi olmadığı için programın, Başbakan tarafından, evvelâ Senatoda okunması ve burada müzakeresi yapıldıktan sonra Anayasanın bu hükmüne göre, güvenoyuna gidilmeden evvel, bilâhara yine bu maddeye göre, Millet Meclisinde okunup müzakereye geçilmesi ve ondan sonra da oylamaya gidilmesi yerinde olur kanaatindeyim. Henüz bu gibi gelenekler Meclislerde teessüs etmediği için ve bundan evvel kurulan kabinelerde çeşitli şekilde hareketlerde bulunulduğu için bu meselenin Başkanlık Divanları tarafından nazarı itibara alınmasında isabet vardır. Gönül arzu eder ki, Senato ve Millet Meclisi Başkanlık Divanları bir araya gelerek meseleyi bu bakımdan halletmelidirler. Ve Millet Meclisinde okunup müzakeresi bittikten sonra ve belki de bir gün sonra oylamaya gidip iş neticelendikten sonra Senatoda ayrıca bir meselenin müzakeresi benim kanaatime göre biraz fuzuli olur. Zamanınızı aldım, hürmetlerimi sunarım efendim.

BAŞKAN — Sayın Özden geleneklerden bahsetti. Üçüncü Koalisyon Hükümeti kurulmuş ve bu hususta gerekli gelenek teessüs etmiştir. Mahaza kendilerinin işaret buyurduğu bu hususa bir daha atfı nazar olunabilir.

Gündemimizin birinci maddesini görüşmeye imkân bulunamadığı cihetle 3 Mart 1965 Çarşamba günü saat 14,00'te toplanılmak üzere birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati: 15.11

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi
Toplantı 4 Cilt 25 Birleşim 49
Sayfa 376-415
03.03.1965 Çarşamba

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — *Enver Aka*

KÂTİPLER: *Sakıp Önal (Adana)*

Sırrı Uzunhasanoğlu (Bolu)

Açılma Saati: 14.00

BAŞKAN — Birleşimi açıyorum,

Yoklama yapılacaktır. (Yoklama yapıldı)

BAŞKAN — Çoğunluğumuz vardır gündeme geçiyoruz.

Başbakan Suad Hayri Ürgüplü tarafından teşkil olunan Bakanlar Kurulunun programının görüşülmesi (devam)

BAŞKAN — Gündemimiz, Başbakan Suad Hayri Ürgüplü tarafından teşkil edilen Bakanlar Kurulunun programıdır. Bunun üzerinde görüşmeler olacaktır.

Dördüncü Koalisyon Hükümetinin programı üzerinde söz alanların isimlerini okuyorum.

İhsan Hamit Tigrel, Zihni Betil, Mehmet Hazer, Hıfzı Oğuz Bekata, Fehmi Alpaslan, Ahmet Nusret Tuna, Sıtkı Ulay, Ekrem Özden. Osman Köksal, Suphi Karaman, Sırrı Atalay, Hüsnü Dikeçligil, Mehmet Ali Demir, Nuvit Yetkin, Celâl Ertuğ, Fahri Özdilek, Sadık Artukmaç. Baki Güzey, Niyazi Ağırnaslı, Enver Kök, Vasfi Gerger, Tahsin Banguoğlu, Hilmi Onat, Cavit Tevfik Okyayuz, Mustafa Yılmaz İncoğlu, Fethi Tevetoğlu, Enver Bahadır, Ahmet Yıldız.

Gruplar adına söz alanlar lütfen bildirsinler. Adalet Partisinden grup adına? (*“Osman Saim Sarıgöllü” sesleri*)

Bugüne kadar teamül olarak topluluklar adına söz alan arkadaşlarımıza gruplara verilen haklar veriliyordu. Tahdit etmiyorduk konuşmaları. Bunu oylarınıza arz edeceğim. Bugün, topluluklar adına söz alacak olan arkadaşlarımızın sözlerinin tahdid edilmemesini kabul edenler işaret buyursunlar... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Efendim, söz sırasının sizlere okuduğum bu listeye göre dikkate alınıp alınmaması veyahut bunun üzerinde lehte, üzerinde veya aleyhte şeklinde bir sıraya tâbi tutulup tutulmaması hususunu yüksek oylarınıza arz edeceğim. (*“Gruplardan sonra, gruplardan sonra” sesleri*)

Şahısları adına söz alanlar için bu sıranın takibedilip edilmemesini oylarınıza arz edeceğim. Bu sıraya tabi kalınmasını arzu edenler lütfen işaret buyursunlar. (*“Gruplardan sonra, gruplardan sonra” sesleri*) Evet efendim, gruplardan sonra.

FEHMİ ALPASLAN (Artvin) — Riyasetin vâki teklifi üzerine sıraya girilmek suretiyle söz alınmıştır. Burada artık söz sırası değişsin şeklinde birşey olamaz. Yalnız bu sıra içinde lehte ve aleyhte ve üzerinde olmak üzere söz alanları ayırmak ve ona göre söz vermek Riyasetin hakkıdır ve isabetli bir iş olur. Bu şekilde oylarsanız mesele halledilir.

BAŞKAN — Şu halde lehte, üzerinde ve aleyhte, şeklinde bir tertibe koymak üzere isimleri birer birer okuyup işaret edeceğim.

Şahısları adına söz alanların isimlerini okuyorum, lütfen işaret buyursunlar.

İhsan Hamit Tigrel?

İHSAN HAMİT TİGREL (Diyarbakır) — Üzerinde.

BAŞKAN — Zihni Betil?

ZİHNİ BETİL (Tokat) — Aleyhte.

BAŞKAN — Hıfzı Oğuz Bekata?

HIFZI OĞUZ REKATA (Ankara) — Üzerinde.

BAŞKAN — Fehmi Alpaslan.

FEHMİ ALPASLAN (Artvin) — Üzerinde,

BAŞKAN — Ahmet Nusret Tuna?

AHMET NUSRET TUNA (Kastamonu) — Lehinde.

BAŞKAN — Ekrem Özden?

EKREM ÖZDEN (İstanbul) — Üzerinde.

BAŞKAN — Osman Köksal

OSMAN KÖKSAL (Cumhurbaşkanınca S.Ü.) — Üzerinde.

BAŞKAN — Suphi Karaman?

SUPHİ KARAMAN (Tabii Üye) — Aleyhte.

BAŞKAN — Sırrı Atalay?

SIRRI ATALAY (Kars) — Aleyhte.

BAŞKAN — Sıtkı Ulay?

SITKI ULAY (Tabii Üye) — Aleyhte.

BAŞKAN — Hüsnü Dikeçligil?

HÜSNÜ DİKEÇLİGİL (Kayseri) — Üzerinde.

BAŞKAN — Mehmet Ali Demir?

MEHMET ALİ DEMİR (Tunceli) — Üzerinde.

BAŞKAN — Nüvit Yetkin? (Yok sesleri) Celâl Ertuğ?

CELÂL ERTUĞ (Elâzığ) — (“Lehinde” sesleri)

BAŞKAN — Fahri Özdilek ?

FAHRİ ÖZDİLEK (Tabîi Üye) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sadık Artukmaç?

SADIK ARTUKMAÇ (Yozgat) — Üzerinde.

BAŞKAN — Baki Güzey?

BÂKİ GÜZEY (Bursa) — Üzerinde.

BAŞKAN — Niyazi Ağırnaslı?

NİYAZİ AĞIRNASLI (Ankara) — Lehinde. (*Gülüşmeler “bravo” sesleri ve alkışlar*)

BAŞKAN — Enver Kök? (“Yok” sesleri)

Vasfi Gerger?

VASFİ GERGER (Urfa) — Lehinde.

BAŞKAN — Tahsin Banguoğlu? (“Yok” sesleri)

Hilmi Onat?

HİLMİ ONAT (İzmir) — Lehinde.

BAŞKAN — Cavit Tefvik Okyayuz (“Yok” sesleri)

Mustafa Yılmaz İnceoğlu ?

MUSTAFA YILMAZ İNCEOĞLU (Afyon Karahisar)—Lehinde.

BAŞKAN — Fethi Tevetoğlu?

FETHİ TEVETOĞLU (Samsun) — Lehinde.

BAŞKAN — Enver Bahadırılı?

ENVER BAHADIRLI (Hatay) — Aleyhte.

BAŞKAN — Ahmet Yıldız?

AHMET YILDIZ (Tabîi Üye) — Üzerinde.

BAŞKAN — Kâmil Coşkunoğlu?

KÂMİL COŞKUNOĞLU (Uşak) — Aleyhte.

BAŞKAN — Osman Saim Sarıgöllü? (“Yok” sesleri)

BAŞKAN — Grupu adına Sayın Mehmet Hazer buyurunuz.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ GRUPU ADINA MEHMET HAZER (Kars)
— Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım, partisiz bir Başbakanın Başkanlığında dört partinin katılmasıyla kurulan Dördüncü Koalisyon Hükümetine C.H.P. si Grupu başarı dileklerini sunar ve Yüce Heyetinizi saygı ile selâmlar.

Yeni Hükümetin kuruluş ve programı hakkında partimizin görüşleri Millet Meclisinde Sayın Genel Başkanımız ve parti sözcülerimiz tarafından ‘etrafıca izah

edilmiş bulunmaktadır. Senato Grupumuz, bu görüşleri teyit ve tasvibeder. Bu sebeple konuşmamızı bir özet halinde sunmakla yetineceğiz.

Aziz arkadaşlarım, Hükümet Programının birinci sayfasında ve ilk cümleleri arasında “bugün içinde bulunduğumuz ortam, bünyesinde kuvvet taşıyan istikrarlı bir Hükümeti ihtiyaç haline getirmiştir.” denmektedir. Bunu, yani, bu fikirleri iki noktada toplamak mümkündür.

Bir; içinde bulunduğumuz ortam.

İki; bünyesinde kuvvet taşıyan istikrarlı Hükümet.

İçinde bulunduğumuz ortam hakkında isabetli bir teşhise varabilmemiz için, bizi bu ortama getiren yollara kısa bir göz atmak icabediyor. 27 Mayıs 1960 ihtilâl ve inkılâbının getirdiği geniş hürriyet havası içerisinde memlekette çeşitli fikirlerin açıkça tartışılmasına imkân sağlamış, sosyal bünyenin türlü ihtiyaçları basında, toplantılarda yazılıp, söylenmiye başlanmıştır.

Birinci İnönü Hükümeti 1961 senesinde böyle bir hava içerisinde başladı. Askerî ihtilâlden sivil idareye geçişte 1961 seçimlerinde yapılan ağır tahriklerin yarattığı güçlükler iyi niyetli temaslara giderilmiş ve nihayet Hükümet kurulmuştur. Meydanlarda yürüyüş yapan okulsuz kalmış gençler, sokaklarda yalınayak miting ve yürüyüş yapan işçiler, fabrikalarda birikmiş mamul stokları ve havada ümitsizlikler vardı. Silâhlı ve silâhsız ayaklanmalar da bu devrelere rastlar. 27 Mayıs millet adına gerçekleştiren Kahraman Ordu, meşru hükümetin yanında yer almış ve bu sayede memleket birçok musibetlerden kurtarılabilmektedir. O hâdiselerden sonra Büyük Mecliste İnönü’yü ayakta alkışlayanlar şimdi o günleri unutmuş görünmektedirler. 27 Mayıs 1961 senesinden 13 Şubat 1965 tarihine kadar çeşitli hükümet teşekkülleri içinde iş başında kalan İnönü hükümetleri Anayasanın öngördüğü garanti müesseselerin hemen tamamını gerçekleştirmiş ve bunları yeni hükümete işler halde teslim etmiştir. Anayasa Mahkemesi, Yüksek Hâkimler Kurulu, Danıştay yeni Kanunu, bağımsız Radyo - Televizyon Teşkilâtı, Grev ve Lokavt tedbirleri bunlar arasındadır. Bundan başka, plân fikri, vergi reformları, bütçe ıslahatı, konsorsiyum, Türkiye’nin Ortak Pazara üye olması, İktisadi Devlet Teşekkülleri kanunları, hazır halde teslim edilen imkânlar halindedir, istikrarlı bir para ve tarafsız bir idare de bu devrede büyük ölçüde gerçekleştirilmiştir. Bunlar kolay ifade edilir; fakat, güç başarılı işlerdir. Son yıllarda ve bilhassa son aylarda ihracatta, mevduatta, istihsalde büyük artışlar olmuş, huzur ve sükûn hayatı piyasada hâkim olmaya başlamıştır. Güçlüklerin bittiği yokuşlardan düzlüğe dönüldüğü sanılan bu sırada 3’ncü İnönü Hükümetini düşürme teşebbüs ve arzuları meydana çıkmıştır. Bunun zahirî sebebi ne suretle izah edilirse edilsin, hakikî sebebi kanaatimizce şudur:

C.H.P. si kuvvetlenmektedir. Bu partiye müteveccih oylardan küçük partilere hisse düşmez. Oylar orada toplanmadan, birleşelim ve düşürelimden, ibarettir. İnönü’süz ve C.H.P. siz Hükümet iddiaları bu maksadın üzerine ustalıkla örtülmüş bir perdeden ibarettir. Bu hesap doğru da olsa, küçük partiler yanlış yoldadır. Bunu aşağıda izah etmeye çalışacağız. Bugün içinde bulunduğumuz ortam işte budur,

arkadaşlar. C.H.P. sinin iştirakiyle kurulan hükümetler çok müşkül şartlar içinde millet hizmeti yüklenmiş, yıpranması pahasına da olsa bu hizmetlerden kaçınmamıştır, insaf sahibi herkesin bu hakikati teslim edeceğine inanıyoruz. C.H.P. “aman partimiz yıpranmasın, aman şahıslarımız yıpranmasın” diye hizmetten kaçamaz. Bugün dâvalarımızı ve programlarımızı iktidarda bırakarak muhalefete çekilmiş, durumdayız. Yarın fikirlerle, sahibi yine millet hizmetinde birleşecek C.H.P. si yeni bir hamle ile yine hizmete hazırlanmış bulunacaktır.

Muhterem arkadaşlar, şimdi de müsaadenizle, yeni Hükümetin teşekkül tarzına ve bünyesindeki kuvvetlere bir göz atalım.

Bu Hükümet, birbirine zıt maksatlar güden partilerden kurulmuş adına kâh, seçim hükümeti, kâh rey hükümeti, denilen bir birleşimdir. Bu hükümet, aynı mirastan pay almak isteyen zıt menfaatli ortaklardan kurulmuştur. Bu mirastan büyük pay alan parti, diğerlerine vücut veren, nispî temsili temelinden reddetmekte, koalisyon ihtimalini büyük ölçüde bertaraf edecek çoğunluk sistemini savunmaktadır, öbür partiler ise nispî temsili ve millî bakiye sistemini müdafaada bizden de ileridirler. Esasında bu kadar aykırılık olan partileri, bir hükümette birleştirmek mümkün olsa bile, onu başarılı kılmak kolay olmayacaktır. Eşit müessiriyet, eşit sorumluluk formülünden ne kastedilirse edilsin, maalesef bu kuruluş kuvvetli bir kuruluş değildir. Politik maksatlarla Hükümetin dışında kalan, üç parti başkanının gövdesi ve parmağı Hükümetin içinde görünmektedir. Lideri Hükümete giren parti de, daha işin başlangıcında “bu bir A.P. Hükümeti değildir” demek lüzumunu hissetmiştir. Bu çekinmeler ve itirazi kayıtlar, Hükümetin başarısına olan güven-sizliği artırmaktan başka, Hükümete bir şey sağlamamıştır. Kuvvetli hükümet isteği, böyle mi gerçekleştirilecektir? Ortaklardan birisi, küçük suların, büyük sulara karışmasını bekliyor. Diğerleri de Hükümette yıpranmamak için dışarıda kalmayı tasarlıyor. Seçmen oylarının iki uçta toplanmasını önlemek ve müfrit çekişmeleri azaltmak için alınan tedbirler ve çıkarılan kanunlar küçük parti liderlerinin gafleti yüzünden tesirsiz kalmaya mahkûmdur. Bu küçük partilerin orta hat üzerinde bir kuvvet halini almaları hattâ yaşamaları bile artık şüpheli bir hale gelmiştir. Bu partilerin daha fazla hisse alma hesabına dayanan koalisyona girme tedbirleri de küçük suların büyük sulara karışmasını önleyemeyecektir. Sayın Osman Bölükbaşı da bir sene sonra eriyip gidecek partisinin arkasından bebesini kaybetmiş arap şeyhi gibi vaha vaha dolaşsa, testi testi su içmek, bugünden daha çok yorulmak ve daha çok nutuk söylemek zorunda kalacaktır. Demokrasimizin şeyda bülbulünü, çeyrek iktidarının bu nevbaharında uyarmak benim için bir vazifedir. Bu, bir dost sözüdür. Bunda bir tariz mânası aranılmamalıdır.

Arkadaşlar, yeni hükümetin kuvveti konusunda gözden kaçtığını gördüğüm bir noktaya daha temas etmeyi lüzumlu saymaktayım. Hatırlanacağı üzere mahallî seçimlerden sonra ikinci koalisyona dâhil iki parti artık biz seçmen çoğunluğunu temsil etmiyoruz, seçmen kütleleri bizden uzaklaştı, demokratik anlayışımız bizi çekilmeye zorluyor, demişlerdir. Bu gerekçe ile de Başbakanın Amerika’dan dönmelerini bile beklemeden Hükümetten ayrılmışlardır. Aynı partiler şimdi, yeni Hükü-

met bünyesine kuvvet taşıyan unsurlar olarak girmiş görünüyorlar. Arkadaşlarımızın bu kanaat ve fetvalarına göre bugünkü Hükümet de kuvvetli değildir. Belki de bir “azınlık hükümeti olma” ithamına da mâruz kalacaktır. Fakat biz ise ne o gün, ne de bugün bu fikri paylaşmadık. Biz, yine fikirlerimizde sabitiz.

Muhterem arkadaşlarım, şimdi de programa birkaç cümle ile değineceğim.

Programda, “Karma Hükümete katılan ve kuvvetini bu inançtan alan partiler tam bir görüş birliği ile tesbit ettikleri protokola dayanarak dördüncü bir koalisyon hükümeti kurulmasında mutabık kalmışlardır” denilmektedir. Bu mutabakatı Hükümet programında da görmek isterdik. Millet Partisi liderinin Millet Meclisinde yaptığı konuşmasında yer alan şu sözleri aynen tekrarlıyorum. “Program, vuzuh ve katiyet” bakımından istenilen mükemmeliyette değildir. Bu durumu zaman darlığı ile bile bir dereceye kadar mazur görmek insafı bir hareket olur. Program, temas ettiği çeşitli meselelerin hal tarzlarını anahatlariyle bile ifadeden çok zaman uzak kalmıştır. Bu karakteriyle, umumiyetle bir tedbirler manzumesi olmaktan ziyade, iyi niyetli temennilerden ve vaatlerden ibaret bulunmaktadır. Programın bu mahiyeti murakabeyi güçleştirebileceği gibi, tatbikatta da müşküller doğurabilir. Vadettiği bâzı hususları ne surette gerçekleştireceğine dair de kâfi sarahat mevcut değildir. Bölükbaşı’nın bu konuşmasından anlaşılıyor ki, daha işin başında Hükümete katılan ortaklar, Hükümet programında mutabık değillerdir.

Diğer taraftan genel hatlariyle program, pembe vaatlerle örtülü suni bir buket manzarası ve havası vermektedir. Programda yer alan birçok prensip ve dâvalar ortak partilerin bâzılarına tamamen, bâzılarına da kısmen yabancıdır. Yıllardan beri yerilip, reddedilen bu fikirlerin kabulünü, hatadan dönüşün bir işareti olarak kabul etmek aşın bir iyimserlik olur. Bunlar, muvakkat bir zaman için itibar gören ve programla birlikte rafa kaldırılmaya mahkûm iğreti fikirler manzarasıdır. Koalisyon ortaklarının bâzılarının esastan, bâzılarının şekilden reddetdikleri servet beyanı,-vergi açıklanması, tasarruf bonusu, gibi hususlarda programda iltizami bir unutkanlık göze çarpmaktadır. Programda yer alan bâzı iktisadi, malî tedbir ve tasavvurları yedi aylık bir hükümet için fazla hayalî bulmaktayız. Kaldı ki, programda izlenecek iktisadi ve malî politika hakkında da açık ifadeler yer almamıştır. Hele, artırılacağı ısrarla belirtilen hizmetlerin malî kaynaklarının ne suretle sağlanacağı âdeta kasden izah olunmamıştır.

Muhterem arkadaşlarım, 1949 senesinde başlayıp, bir hükümet değişmesi yüzünden tatbik olunmayan Doğu kalkınması bugün plân hedefleri içinde ve Anayasa hükümleri arasında olduğu halde programda yer almamıştır. Bunu, üzüntü ile kaydetmek isteriz, Geri kalmış Doğu bölgesi ancak plân sayesinde kalkınma yoluna girmiştir. Başlanmış ve programlanmış hizmetlerin aksatılmadan yürütülmesini sonuna kadar takibedeceğiz.

Sayın arkadaşlarım, programdan ve Sayın Başbakanın beyanatlarından anladığımıza göre Kıbrıs dâvasına barışçı yollarla çözüm aramak politikası yeni Hükümet tarafından da benimsenmiştir.

Sovyet Rusya ile olan münasebetlerimiz NATO içerisindeki vecibelerimize, millî şuura dayanan demokratik rejimimize hiçbir zarar vermeyeceği inancı yeni hükümete de hâkim olmuştur. Böylece, yeni hükümet de, İnönü hükümetlerinin takibettiği politikayı destekler görünmektedir. Millî mücadele ruhundan kaynağını alan Türk bağımsızlığının lüzum ve ehemmiyeti dostlarımız kadar, düşmanlarımız ve komşularımız tarafından da artık iyice anlaşılmış bulunmaktadır. Sovyetlerle münasebetlerimizi bir rejim değişikliği şeklinde propaganda edenler, vatana hiyanet içindedirler.

Amerikan yardımını bir partiye mal etmek isteyenler ve bu yokla suçlamalar yapanlar da aynı hiyanetten yakalarını kurtaramıyacaklardır. Şahsiyetini yakından tanıdığımız partisiz Başbakana ve onun kabine arkadaşlarına başarılar diler, Cumhuriyet Halk Partisi adına Yüce Heyetinizi tekrar selâmlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Osman Köksal, buyurunuz.

BAŞKAN — Sayın Osman Köksal.

KONTENJAN GRUPU ADINA OSMAN KOKSAL (Cumhurbaşkanınca S.Ü) — Muhterem Başkan; Sayın Senatörler, kıymetli Hükümet erkânı:

Bu konuşmamızla, 4'ncü Koalisyon Hükümetinin, Yüksek Heyetinize sunulan programı üzerinde. Cumhuriyet Senatosu Kontenjan Grubunun görüşünü kısaca aksettirmeye çalışacağız:

Teferruattan ziyade, içinde bulunduğumuz siyasi, sosyal ve ekonomik şartlar muvacehesinde, memleketin yarınına ışık tutacak bâzı temel dâvalar üzerinde duracağız.

Görüşümüzün izahı için, memleket realitelerinin tahlilinde, zaruret olmadıkça, millî hayatımızda hattı fasıl olarak kabul ettiğimiz, 27 Mayıs tarihinden gerilere gidilmeyecektir.

Cumhuriyet Senatosunun Sayın üyeleri,

27 Mayıs'tan evvel, memleketin bütün müessese ve teşekküllerinde ve hangi partiden olursa olsun, milletin kahir ekseriyetinde, memleketin âtisi için ciddi ve haklı endişeler doğmuştu.

Bu gidişe, bir set çekme zarureti, maşerî bir şuur halini almıştı. Bunun neticesi, Türk Ordusunun, aracılığı ile 27 Mayıs Devrimi tahakkuk ettirilmişti.

27 Mayıs Devriminin gayesi; süratle demokratik nizamın temellerini atmak ve Devletin idaresini, milletin iradesine terk etmekte.

Bu gaye, Türk Milletinin olgunluğu ve asil Ordumuzun inandığını, feragatle yerine getirme hasletinin yeni bir numunesi olarak tahakkuk' ettirilmişti.

İhtilâl idaresi, tesbit ve ilân ettiği zaman içinde, seve seve, dürüst bir seçim sonucunda, Devletin idaresini, milletin iradesine teslim etmiştir.

Akabinde, Türk Ordusu, memleketin ve demokrasinin bekçiliği görevine, görevlerin en şereflişine dönmüştür, Büyük Meclisin açılmasıyla, Türkiye'de demok-

rasinin yerleşmesi şeref ve mesuliyetini, Türk Milleti adına, Türkiye Büyük Millet Meclisi deruhde etmiş bulunmaktadır.

Kıymetli arkadaşlarımız; dürüst ve gölgesiz tahakkuk ettirilmesine rağmen, 1961 seçimlerinden sonra, teşekkül eden parlâmentoda ve vatan sathında partiler arasında memleket menfaatlerini zedeliyecek nispette bir ayrılığın mevcudolduğu sarahaten müşahede olunmuştur. Bu vasata rağmen yanyana gelmez gibi görünen iki parti arasında koalisyon hükümeti kurulabilmiştir.

Koalisyon hükümetleriyle idare, demokratik nizamın en girift ve zor bir sistemi olmasına rağmen, gerek birinci ve gerek onu takibeden ikinci ve üçüncü koalisyon hükümetleri, ağır ve tehlikeli iç ve dış şartlar muvacehesinde, hakikaten, memleket hayrına büyük başarılar elde etmişlerdir.

Siyasi alanda; Anayasanın öngördüğü demokratik müesseseler, bu zaman zarfında kurulmuş ve her birisi kendi fonksiyonlarını tatbika koyarak yerleşmişlerdir.

Ekonomik alanda; plânlı ve müstakar bir ekonomi nizamı milliete benimsetilmiş ve bunun tahakkuku tatbika koyulmuştur.

Sosyal alanda; Anayasamızın öngördüğü sosyal güvenlikler ve tahakkuk ettirilmiş veya tahakkuk safhasına getirilmiştir.

Bunların hepsinden mühim olarak, demokrasinin temel unsuru olan partilerin birbirlerinden uzak olarak yaşamalarının mümkün olamadığı, birlikte yaşama, beraber çalışma, Anayasa etrafında toplanma zorunluğu, şuuru yerleşmiş ve partilerimiz buna göre bünye değişikliği yapmışlardır.

Demokrasimizin yerleşmesinde kat edilen İm büyük mesafede şeref payı Türk Milleti adına, Türkiye Büyük Millet Meclisine ve onun itimadına mazhar olan ve bünyesinden çıkan üç koalisyon hükümetine aittir.

Mecliste en fazla sandalyaya sahibolan ve bu sebeple her üç hükümete, en büyük parti olarak iştirak eden Cumhuriyet Halk Partisinin ve Başbakan olarak Sayın İnönü'nün sarf ettiği gayret ve hizmetlerin demokrasinin yerleşmesindeki hissesi çok büyüktür.

1961 seçimlerinden bu yana, geçen zaman zarfında da demokratik rejimin yerleşmesi için şerefli Türk Ordusunun mücadelelerini, sabır ve tahammülünü şu anda belirtmekle gönül rahatlığına kavuşmuş bulunuyoruz.

Sayın Senatörler, 1965 bütçe tasarısının tümü üzerindeki oylamada kırmızı oyların fazla çıkması neticesinde İnönü Hükümeti çekilmiştir.

Kısa bir zamanda yeni Hükümetin kurulması ve en ileri medeni ölçüler içinde iktidarın devredilmesi, demokratik alanda ne kadar büyük mesafeler kat etmiş olduğumuzu açıkça ortaya koymaktadır.

Grupumuz için bu, sonsuz memnuniyet kaynağı olmuştur.

Muhterem arkadaşların, burada grupunuzun görüşüne birkaç dakika ara verecek şahsi bir hâtıramı arz etmek istiyorum:

1961 seçimlerinden birkaç ay evveldi. Meclisin bir odasında Sayın İnönü, kıymetli arkadaşlarımdan birkaç kişi ve ben oturduk, konuşuyoruz. Sayın İnönü'ne şu sualleri sordum: "Seçimlerin neticelerini nasıl tahmin ediyorsunuz, seçimlerden sonra rejimi nasıl yerleştireceğiz?" Sayın İnönü bana kısaca şu cevabı verdiler:

Dürüst bir seçim olacağına inanıyoruz. Esasen seçimler üzerinde münakaşa olursa rejimi yerleştirmekte çok güçlük çekeriz.

Seçimlerin neticelerine gelince; üç şekilde seçimler tecelli edebilir. Birinci şekil; C.H.P. iktidara gelebilir. Çalışır rejimi yerleştiririz.

İkinci şekil, başka bir parti iktidara gelebilir; C.H.P. muhalefette kalır, yumuşak muhalefet yaparız; rejimi yine yerleştiririz.

Üçüncü şekil; hiçbir parti iktidara gelecek çoğunluğu sağlayamaz. Bu zaman da ortak hükümetler kurarız; çetin ve zor bir şekildir. Fakat, bütün gayret ve enerjimizi rejimin yerleştirilmesine sarf eder ve rejimi yine yerleştiririz." demişlerdir.

Muhterem arkadaşlarım, tarih Sayın İnönü'yü ağır şartlar içerisinde, kısa zamanda memlekette hürriyet ve fazilet rejimini yerleştiren muvaffak ve mahir bir tatbikatçı olarak yazacaktır. *(Alkışlar)*

Şimdi grupumuzun görüşünü arz etmeye devam edeceğim.

Muhterem arkadaşlarımız, Hükümet programında Anayasada ifadesini bulan Atatürk ilkelerinin, devrimlerin ve 27 Mayıs'ın meşruiyetinin temel esaslar olarak kabul ve ilânını memnuniyetle karşılamaktayız.

Hükümetin aşırı sol ve aşırı sağ cereyanlara tesirli bir şekilde mücadeleye kararlı olduğunun resmen ilânının memnuniyetle karşılıyorruz.

Yurdumuzun kalkınmasında başarının; plânlı kalkınma ilkesine bağlı olduğu teşhis ve inancın çok isabetli olduğunu ifade etmek isteriz.

Toprak reformunun biran önce tahakkuku için ciddi takip azmi grupumuzca tasvip ve takdirle karşılanmaktadır.

Zararlı akımları tesirsiz bırakacak en müessir çare olan sosyal adalet ve sosyal güvenliğin gerçekleştirilmesi yolunda Hükümetin en kısa zamanda olumlu icraatını görmek grupumuzun en halisane temennisidir.

Siyasi Partiler Kanununun Meclisten biran önce ve evvelce tahakkuk ettirilmiş olan partiler arası anlaşma esasları dâhilinde çıkarılması için âzami gayretin sarf edilmesini beklemekteyiz.

Millî Eğitim ve Millî Savunmamıza taallük eden Hükümet görüşüne gönül rahatlığıyla aynen katılıyoruz.

Kadın eğitimi konusuna ehemmiyet verilmesini diliyoruz.

Makina ve Kimya Kurumunun statüsünün yeniden gözden geçirilmesi hakkındaki Hükümet görüşüne de katılıyoruz.

Bu müessesenin, yine bir iktisadi Devlet teşekkülü olarak Millî Savunma Bakanlığına bağlanması suretiyle, harb sanayii ve Silâhlı Kuvvetler ihtiyacının, hariç yardımlara bağlı kalmadan memleketimizde sağlanacağı mânasına anlıyoruz. Böyle bir teşebbüsü memnuniyetle karşılıyoruz. Gölcük tersanesinin de donanma ihtiyaçlarını sağlayacak bir duruma getirilmesini temenni ediyoruz.

Memleketimizde kurulu fabrikalar arasında işbirliği sağlanarak motor sanayii-ne ve yeni imalâta gidilmesi yolundaki çalışmaları yürekten destekliyoruz.

Kurulan ve kurulacak montaj fabrikalarından bu neticeyi beklemekte büyük faydalar ummaktayız.

Memleketimizi dış ülkelerin pazarı olmaktan kurtarılmasını, işsizliğin önlenmesini, imalât ve motor sanayiinin gelişmesiyle mümkün görmekteyiz.

İstiklâl Savaşından sonra kurulan yeni Türk Devletinin kuruluşundan itibaren genel olarak takibedildiği, muaffak ve şahsiyetli dış politikanın aynı veçhe ile devam ettirileceğine dair Hükümet beyanının tasvip ediyoruz.

Bütün imkânsızlıklara rağmen Kıbrıslı kardeşlerimizin insanüstü gayretle mücadelelerini hayranlıkla karşılıyor ve Hükümetçe alınacak tedbirleri destekliyoruz.

Türk Milletinin maneviyatına hakikat ışığı verme ödeviyle mükellef bir inkılâp müessesesi saydığımız Diyanet İşleri Riyasetine hakikî hüviyeti verecek olan kanun projelerinin yeni Hükümetçe ehemmiyetle takibedileceğine dair programda yer almış olan ifadeyi memnuniyetle karşılıyoruz.

Kıymetli arkadaşlarımız, sözümüzü tamamlamadan evvel önümüzdeki devre için temennilerimizi sırasıyla arz etmek isteriz:

Hükümetin muhalefetle dayanışma geleneğini samimî olarak kurmak ve korumak hususundaki vadini, ciddi ve samimî olarak takibetmesini arzuluyoruz.

Muhalefetin memleketin âli menfaatlerinde iktidarı destekliyeceğine inanıyor ve halisane temennimiz olduğunu ifade etmek istiyoruz.

Seçimlerin dürüst ve en ufak bir şüpheden uzak cereyanı şiddetli arzularımız arasındadır.

Seçim mücadelesinin seviyeli, medeni usullerle ve seçim sonu Parlâmentomuzu teşkil edecek partilerin işbirliği yapabilecekleri bir vasatta cereyan etmesi ağırlığı olan bir temennimizdir.

Sayın arkadaşlarımız, son sözümüz şu olacaktır:

Dördüncü Koalisyon Hükümetini de programındaki vaatlerini tatbik etmiş bir Hükümet olarak takdîrkâr nişlerimizle uğurlamak grupumuz için en büyük gurur vesilesi olacaktır.

Değerli Başbakan, Kabinenizle kıymetli vatanımıza, aziz milletimize ve rejimimize hizmetlerinizin hayırlı olmasını diliyor, Yüce Senatoyu saygılarımızla selâmlıyoruz. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın Özdilek; Millî Birlik Grubu adına.

MİLLÎ BİRLİK GRUPU ADINA FAHRÎ ÖZDİLEK (Tabii Üye) — Sayın Başkan, Sayın Senatörler, Sayın Hükümet erkânı, 13 Şubat 1965 gününden bugüne kadar milletçe idrak ettiğimiz durumun olmuş gelişmesinde takibedilen yol ile, Hükümetin kuruluşuna tekaddüm eden protokol, Hükümet programı, koalisyon partilerinin ve Hükümet üyelerinin davranışlarını ve bu tablo içinde grupumuzun görüş ve temennilerini arza çalışacağım.

Bugün Türk milletinin siyasi hayatında demokratik gelişmelerin özellik taşıyan yeni bir safhasını idrak ediyoruz.

Bu noktaya geliş ve oluşun ibret verici sahneleri olduğu gibi elbet yeni öğütler taşıdığı da bir hakikattir.

Demokrasinin vazgeçilmez unsurları olan siyasi partilerin vatandaş şuur ve vicdanındaki sevgi ve itimada dayanan ve Parlâmento bünyesinde mevcut saygıdeğer varlıklarının Anayasa düzeni içinde çeşitli faaliyetleri olacaktır.

Yalnız arzu ve temenni edilir ki, bu faaliyetler sırasında hakların kullanılmasında, toplumun bünyevî her hangi bir sarsıntı geçirmesine bir sebebiyet verilmiş olsun.

Memleketin siyasi ve ekonomik hayatında mühim rolü olan bütçenin Hükümet düşürmede bir vasıta olarak kullanılmasını ve bunun usul haline getirilmesini çok sakıncalı bulduğumuzu belirtmek isteriz.

Hükümetin kuruluşu devresinde Anayasanın sorumlu müessesesince takibedilen usulün, Anayasa felsefesi ve demokratik geleneklerle bağdaşmayan faaliyetlerini tasvibetmediğimizi zamanında bir bildiri ile kamuoyuna arz etmiş bulunduğumuz malûmlarıdır.

Burada yadırganacak cihet, Başbakan seçimindeki tutumun gerekçesinde, Hükümete girecek en büyük partinin sorumlu liderine Başbakanlığın verilmemesinde gösterilmek istenen hususlardır.

Bu tutuma karşı da diğer sorumlu ilgililerin gösterdiği uysallık ve intibaka giden görüşün gerçek sebeplerini anlamak bizim için güç olduğu kadar da üzücü bulunmaktadır.

Hükümet etme sorumluluğu ile karşılaşana kadar parlâmento içi, parlâmento dışı söz ve davranışları malûm olan bir partinin bu iddiaları tescil eder anlamdaki son tutumunu kendileri için bir çelişme saymakta ve demokrasimiz için de faydalı görmemekteyiz.

Sayın Senatörler, Hükümeti kurma vazifesi alan Sayın Ürgüplü'nün temelinde olmasa bile, ayrı görüş ve propagamlarla demokrasi hizmetindeki dört partinin, koalisyonu kabullerinde aynı anlayışta birleştirici bir protokol ile toplamalarını temin etmiş olmasını, idrak ettiği sorumluluğun ciddiyetinin bir mânası olarak kabul ve takdir ettiğimizi beyan etmek bir vazifedir.

Birleştirici ve olumlu bulduğumuz bu protokolün altında (Hukukî ve vicdanî kanaatlerine göre) imzaları bulunan sorumlu dört parti liderinden üçünün Hükümet içerisinde görev almamış bulunmalarını Hükümet çalışmasında huzur ve istikrarı sarsıtıcı bir boşluk olarak görmekteyiz. Çünkü; bakanları tâyin ettiklerini açıkça ifade eden parti liderlerinden kurulu komitenin hiçbir yetkisi olamayacağını söylemek gerçeklerle çelişme olur.

Protokole bağlanan temel meseleler yerine komitenin uğraşacağı mevzu diye belirtilen görevlerin telâkki ve tatbikatından endişe duymamak mümkün değildir.

Sayın Senatörler, Hükümet programını ana hatları bakımından bundan evvelki hükümetlerin programlarından farksız, sosyal devlet anlayışına uygun birçok iyi görüşleri öngören bir nitelikte hazırlanmış görmekten memnuniyet duymaktayız.

Böylece, Parlâmento içinde temsil edilen bütün siyasi partilerin sorumlularının memleket gerçeklerine uygun bir görüşün sahibi ve savunucusu olmalarını müşahade etmek yarın için ümit verici bir gelişmedir.

Bu programın açıklanmasıyla verilmiş söze ve bundan evvel bildirilen protokole göre, Karma Hükümete katılan partilerin tam bir görüş birliği ile işe başlama arzularından duyulan iyimserliği giderecek bir kısım resmî beyanlar ise dikkati çekmekte ve kaygı yaratmaktadır.

Bir partinin genel başkanlığınca teşkilâtına gönderilen ve kendi partisinin Hükümeti olmadığını belirtmek ihtiyacını duyan ve yine aynı partiden bir bakanın servet beyanı hakkında sorulan bir soruya da biz protokole bağlıız özüründen destek alarak verdiği karşılıkları çok dikkate şayan bulmaktayız.

Dörtlü ortaklığın en büyük payına sahibolan bir partinin bu tarzdaki beyanı, protokole katılma lüzumunu bir mecburiyet karşısında kabul ettiği mânasına gelir.

Haddizatında Hükümete girmelerin bir emri vakiden doğma bir mecburiyet olmadığını, kendileri kadar umumi efkâr da gayet iyi bilmektedir.

Biz bunu ortaklık mesuliyeti ile bağdaştıramıyor ve açıklanan iyi fikirleri gölgeler mahiyette buluyoruz.

Sayın Senatörler, iktidar partilerinin bâzı sorumluları ve organları tarafından başta. TRT Kurumu olmak üzere bâzı Devlet organlarına ve görevlilerine karşı tevcih edilen itibar sarsıcı ve hattâ tehdidedici sözlere şahid olmaktan derin bir üzüntü duymaktayız.

Bir muhalefete dahi yakıştıramıyacak bu tip davranışların Devlet kurumlarını tahripten korumakla görevli iktidar çevrelerinden gelişini teessürle karşılamaktayız.

Atatürk ilkelerini benimsemiş ve direktiflerini düstur edinmiş olan Türk gençliği, devrimcilik, 27 Mayıs Felsefesine gönülden inanışta seçkin şahsiyeti ve milli yet çelik ruhunun sembolü olduğunu ispat ederek göğüs kabartıcı örnekler vermiş ve vermektedir. Bu malûm hakikata rağmen Hükümet programında gençlikle ilgili

bütün hasletlere umumi olarak temas ederken (şahsiyet sahibi ve milliyetçi bir ruh içinde yetiştirmek) arzusunun ifadesiyle kastedilen mânâyı anlamak güçtür.

Gençliğe bu yolda hiçbir gölge düşürmek istemiyen görüşümüzü Hükümetin de benimsiyeceğine ve paylaşacağına inanmak isteriz.

İlericiliğin ve demokrasinin muhafaza ve idamesini başlıca gaye ve şiar edinmiş olan, vatanın. Cumhuriyetin, Atatürk ilkelerinin ve onun devamı olan 27 Mayıs meşru İhtilâlinin şerefli yaratıcısı ve muhafızı Silâhlı Kuvvetlerin kendine mevdu hizmetleri (maddi - mânevi) ifa etmesinde her türlü politik temevvüçlerden uzak bulundurulması lâzımgeldiğine, vatan ve rejim uğruna icabında hayatlarını istihkar edecek olan bu mesleğin şerefli mensuplarına hiçbir zaman kendilerini küçük düşürücü bir ima yapılmaması gerektiğine, bu arada bunun kadar kötü olan sinsice menfaat teminine hizmet eden bâzı tutumlarla meşgul olmanın tehlike ve zararına işaret etmek isteriz.

Hükümet Programında yeralan mevzuların tahakkuku için uzun bir zamana ihtiyaç bulunduğu bir hakikattir. Programda kayıtlı iş ve hizmetlerin hangilerinin seçime kadar intacedilebileceğini kestirmek mümkün olamasa bile, umumi hatlarıyla programda yazılı fikirlere bugünkü koalisyon partilerinin bağlandıklarını görmek, bunu ilerisi için bir taahhüt olarak kabul etmemize yol açmıştır.

Sayın arkadaşlar, Millet Meclisinde Hükümet Programı üzerinde yapılan müzakerelerin daha çok muhalefetle mesul Hükümet arasında cereyan etmesi tabii şekli yerine iktidar kanadına mensup ve fakat icradan gayrimesul sözcülerin büyük gayretlerine karşılık Hükümeti seyirci durumda görmek bizler için üzücü olmuştur.

Birçok konularda açıklık bulunmayan Hükümet Programına tevcih edilen sorulara Sayın Başbakanın verdiği cevaplar bizleri ve kamuoyunu tatminden çok uzaktır. Bu sebeple; çeşitli sektörlerle ait müphem konulan açıklama yerine; Toprak Reformu, Maden Kanunu, Personel Kanunu ve Petrol fiatları gibi millî menfaatlerimizle sıkı sıkıya bağlı kanun ve kararlar hakkında Sayın Başbakanın açık ve tatminkâr cevaplarını rica ediyoruz. Samimi ve inançlı olarak eğildiğimiz takdirde bu konuların çok kısa bir zamanda gerçekleştirilmesinin mümkün ve zaruri olduğuna dikkatlerini çekmek isteriz.

Sayın arkadaşlar, yeni Hükümet, henüz güvenoyu almadan Ege tütün piyasasının açılması münasebetiyle (Tekel idaresince Devlet adına yapılacak mubayaalarda tatbik olunacak sistemde, herşeyden evvel yerli ve yabancı alıcılara karşı zorlu bir rakibolmaktan ziyade mâkul bir desteklemenin anlayışlı, yardımcı ve müşfik bir havası hâkim olacaktır) beyanı ile Tekel destek alımını yavaşlatmış ve tüccara geniş kredi açmak suretiyle müstahsili tüccarın insafına terk etmiştir. Bu tutumu cefakâr ve vefakâr müstahsili mesut etmediğini belirtmek bir borçtur.

Sayın arkadaşlar, Türkiye Büyük Millet Meclisinin vatandaşlarımız ve millî müesseselerimiz indindeki yüceliğinin zedelenmesine fırsat ve imkân vermemek için birbirimize karşı olan hitap ve davranışlarımızda bütün hatip arkadaşlarımızı

mahallî toplantı usul ve seviyesinin üstünde kalmaya davet ederiz. Son zamanlarda müşahade ettiğimiz temayül bizi bir kere daha bu daveti yapmaya mecbur etti.

Hepinizi grupumuz adına saygı ile selâmlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Enver Kök.

C.K.M.P. SENATO TOPLULUĞU ADINA ENVER KÖK (Cumhurbaşkanınca S.Ü.) — Sayın Başkan, saygı değer senatörler; 1965 yılının Bütçesinin Millet Meclisinde kırmızı oya fazla mazhar olması neticesinde Üçüncü İnönü Hükümeti vazifeyi demokratik bir anlayış içinde yeni bir Hükümete tevdi etti. Bu yeni Hükümete tevdi ediliş, şekilleri üzerinde burada pek durmamak lâzımgelir. Yeni Anayasamız ve onun ‘bize çıkarılmasını emrettiği kanunları Meclisimiz daha hâlâ çıkaramamış; Partiler Kanununu ve Toprak Kanununu, bir takım siyasi görüşlerle, anlayışlarla Meclislerde tutageldiğimiz bir sırada, bu vazifeyi kabul eden Bağımsız Senatör Sayın Ürgüplü arkadaşına ve onunla birlikte bu ağır yükü omuzlarına yüklenen diğer partilerimize bu dönüm noktasında basiretle icrai Hükümet etmelerini can ve gönülden temenni ederek bâzı hususları burada partim adına belirtmek isterim arkadaşlarım.

4’ncü Hükümet Programı; birincinin, ikincinin, üçüncünün aynı. Bunu tabii karşılamak lâzım. Çünkü Anayasamız artık Hükümetlerin plânsız çalışmalarını önliyerekten bizi bir istikamete götürüyor. Onun için bu benzerliği tabii görmek lâzımdır, arkadaşlar. Bizim parti olarak bu Hükümetten beklediğimiz; fikriyatının Anayasa içerisinde tahakkukunun hasretini çeken Senato Grubu olarak, bu Hükümet hangi partilerden kurulursa kurulsun bu Anayasanın içinde derpiş olunan noktaları tahakkuk ettirdiği zaman ve ona sadakat gösterdiği zaman daima kendisine müzahir olacağımız noktasını bilhassa belirtmek isterim, arkadaşlar.

Programların biri birine benzerliği noktasına böylece değindikten sonra yeni Hükümetin kuruluşunda Millet Meclisinde C.K.M.P. Grubu adına Cevad Odyakmaz arkadaşımın sorusuna 9 milyon köylünün ilgili, alâkalı bulunduğu ve bütün vatan sathının ıstırabını çektiği orman meselesinin bir bakanlık halinde mütalâa edileceği noktasında Başvekilin vermiş olduğu son sözü burada şükranla anmak isterim, arkadaşlar.

Toprak Kanunu tek başına bu memlekete bu memleketin “beklediği sosyal, ekonomik ve iktisadi faydaları sağlamaz arkadaşlar. Eğer o 9 milyon köylüyle beraber bugün bütçesi bir milyarı, bulan Orman Umum Müdürlüğünü bu ormanlardan elde edilen hâsıllarla o köylünün derdine çaresiz olacak bir vazife ile tavgiz edebilirsiniz bu, Türk köylüsünün bir parça daha iyi yaşama yolunda atılmış bir adım olur. Bunun tahakkukunu can ve gönülden beklediğimizi burada ifade etmek isteriz. Hükümetlerin elinde sihirli değnek yoktur arkadaşlar.

Geçmiş İnönü Hükümeti de en nihayet vatandaşlardan alacağı vergilerle bu memleketi kalkındırmak, âbadetmek yolunda yine programı çerçevesi dâhilinde bir takımı hareketler yapmıştır. Bu hareketleri tenkid ettiğimiz kadar burada da şükranla anmak, politik gelişmemiz bakımından, siyasi anlayışımız bakımından en

nihayet şu dört seneye yakın bir devre zarfında Türkiye Büyük Millet Meclisinde bütün siyasi teşekküllerin birbirleriyle ortak hükümetler kurmaları bakımından, bir kadirşinaslık ve bir hakşinaslık olur. Bu noktayı da böylece belirtmek isterim, arkadaşlar.

Ancak bu yeni Hükümetin seçim günlerinin yaklaştığı bir sırada çok kısa olan faaliyet süresince bize yeni getireceği bütçede, reddettiğimiz bütçede görmek istemediğimiz noktaları da cesaretle, yeni bir ruh içinde getirirse Millet Meclisinden alacağı tasvip oyu ile 'beraber bizim de desteğimize mazhar olacağını tekrar ifade etmek hakikatin ta kendisi olur arkadaşlarım.

Bu vesile ile yeni Hükümete Millet Meclisinden güvenoyu aldığı takdirde haşarlar temennisiyle hepinizi hürmetle selâmlarım, Türk Milleti için hayırlı ve uğurlu olmasını temenni ederim Sayın arkadaşlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Ataklı.

MUCİP ATAKLI (Tabî Üye) — Ben şahsım adına söz istedim Sayın Başkan, grupum olmadığı için.

BAŞKAN — Sayın Saim Sarıgöllü.

ADALET PARTİSİ GRUPU ADINA OSMAN SAİM SARIGÖLLÜ (Aydın) —

Pek muhterem Başkan, Yüce Senatonun kıymetli üyeleri, Sayın Başvekil ve Hükümet üyeleri; hepinizi grupum adına hürmetle selâmlarım.

Anayasamızın âmir hükmü, Hükümet programlarının her iki Meclise sunulacağı ve okunacağını, T.B. Millet Meclisinde müzakerelerin açılacağı ve neticede itimat oyuna gidileceğini hüküm altına almıştır. Cumhuriyet Senatosunda kurulan bir teamüle göre Hükümet programları üzerinde siyasi partiler, gruplar, topluluklar ve kendi adlarına olmak üzere üyeler ve temsilcilerin görüşlerini beyan etmektedirler. Bu teamülün gerçekleşmesi çok faydalı ve Millet Meclisine bir nevi yardımcı ve ışık tutar bir hüviyet iktisabetmektedir.

Şimdi, bütçe oylaması sebebiyle kırmızı oy alması neticesinde istifa eden 3'ncü Koalisyon Hükümetinden sonra bağımsız Kayseri Senatörü Sayın Suad Hayri Ürgüplü'nün başkanlığında kurulan Hükümetin programı hakkındaki Adalet Partisi Cumhuriyet Senatosu Grubu adına görüşlerimizi arza çalışacağız.

Programa geçmeden evvel, insanlık tarihinde daimî bir idare edenler ve edilenler mücadelesinin Hükümet eşkâl ve şeklinin insanlara ilâhi bir vedia olarak verilen hürriyet ve istiklâlin mücadelelerini görmekteyiz. Bu her milletin tarihinde olduğu gibi, büyük Türk tarihinde de, muhtelif tarihler ve merhaleler halinde yer almıştır.

Kanunu Esasi ile başlayan bilâhara Meşrutiyet Anayasası ve bunu takibeden Büyük Atatürk'ün ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin Türk halkına iradei milliye-nin bilâkaydüşart Millette meknuz olduğuna dair hakları ve kayıtları hali; Birinci Cumhuriyetin Anayasası, kuvvetler birliğine istinadediyordu. Bugünkü 1961 Anayasası kuvvetler ayrılığına, çift Meclis sistemine ve yasamanın bir üst organı olan Anayasa Mahkemesi gibi muhtelif müesseselere yeni bir hususiyet getirmiş, bulun-

maktadır. Ve siyasi partileri Türk siyasi hayatının kaçınılmaz parçaları olarak, unsurları olarak kabul etmektedir. Bu siyasi partiler rejiminin ve Anayasanın getirdiği hususiyetlerin başında bundan evvelki tek parti hükümetleri yerine, parti hükümetleri ve koalisyon hükümetlerinin gelişi bir vakıa haline gelmiştir. 1961 yılında Türk Parlâmentosu, Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldığı anda bir tek partinin Hükümet kurma imkânsızlığı neticesinde Hükümet kurma şerefli vazifesine Adalet Partisi olarak iştirak etmiş ve vazifemizi yapmış bulunmaktayız. Bunu takibeden İkinci Koalisyon Hükümeti devrini ikmal etmiş, Üçüncü Koalisyon Hükümeti netice itibariyle istifa etmiş ve bugün programını müzakere ettiğimiz Dördüncü Koalisyon Hükümeti ile karşı karşıya bulunmaktayız.

Bütçe oylaması neticesinde, Hükümetin bütçesine kırmızı oy vermek suretiyle düşme üzerinde birtakım mütalâalar serd edilmektedir. Doğru bulanlar, bulmıyanlar mevcuttur. Anayasamız, Türkiye Büyük Millet Meclisinin yetkilerini tâyin ve tadadederken, bütçe kanun taşanlarının tetkik ve kabulü hususunu yine Türkiye Büyük Millet Meclisi kanatlan olan Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosuna bırakmıştır. Demokratik sistemlerde, neticeler oylamalarla istihsal edilir. Her iki Meclis de bir tescil organı değil, bir tetkik ve karar organıdır. Bu sebeple bir bütçe oylamasında veya beyaz oy verilebileceği gibi kırmızı oy vermek en tabîi bir neticedir.

Üçüncü Koalisyon Hükümetine niçin kırmızı oy verildi mevzuuna gelince: Üçüncü Koalisyon Hükümetinin bir azınlık Hükümeti olduğu ve bütçe tasarrufunda bu azınlık Hükümetinin kâfi görülmediği neticesine varmak en demokratik, en iyi bir anlayıştır. Hükümetler parlâmentolarda ekseriyeti temsil ettikleri nisbette kuvvetli hükümetler olarak programlarını, bütçelerini icra ve tatbik ederler. Zayıf oldukları nisbette program ve bütçelerini tatbik etmek imkânı güçleşir ve ekseriyeti temsil etmedikleri için aldıkları kararlar umumiyetle efkârı umumiyeyi tatmin etmez. Bir azınlık hükümeti olan üçüncü koalisyon hükümeti bütçe oylaması neticesinde kırmızı oy aldıktan sonra istifa etmiştir.

Bu durum karşısında, vazife Anayasa hükümlerine göre Sayın Devlet Başkanına düşmektedir. Sayın Devlet Başkanı, Parlâmento üyeleri arasından birisine Hükümeti kurma görevi verecektir. Ve en tabîi netice de, Parlâmento üyeleri arasından birine vereceğine ve hükümeti kurması en mümkün, en kolay olan olacağına göre de; bunun takdiri, bunun tevcihi hususundaki kararı yine Anayasa hükmüne göre Sayın Cumhurbaşkanına aittir. Binaenaleyh, “niçin şu zata verdi” veya “niçin bu zata vermedi” gibi münakaşa veya mülâhazaların kanaatimce Anayasanın sarih hükmü muvacehesinde yeri olmaması iktiza eder.

Sayın Cumhurbaşkanı müstafi Hükümetten sonra Kayseri Bağımsız Senatörü Sayın Suad Hayri Ürgüplü’yü davet etmiş, Parlâmentoda mevcut siyasi parti liderleri ile gerekli temasları yapmış ve Sayın Suad Hayri Ürgüplü’ye Hükümet kurmak vazifesini tevdi buyurmuş. Mesele, Hükümeti kurabilecek şahsı tâyin ve tesbit etmektedir. Yerinde olduğu bu günkü vakıa ile sabittir. Dört parti lideri Sayın Suad Hayri Ürgüplü’nün başkanlığında bir araya gelmişler, koalisyonun şartlarını tâyin ve tesbit etmişler ve bir protokola bağlamışlardır. Bunun neticesinde koalisyon ta-

karrür ve teşekkül etmiş. Bu andan itibaren ki, Sayın Başbakanın ve tâyin ve tesbit edilen Hükümet üyeleriyle birlikte hazırladıkları Hükümet programı bugün huzurunuzda Anayasanın ve demokratik rejimin icapları olarak gelmiş ve şu anda da üzerinde görüşmekte bulunmaktayız. Demokrasilerde iktidara gelmek nasıl Anayasa hükümlerinin icabı ve içtüzüklerin tâyin ve tasrih edildikleri şekillerle vâki ise, iktidara gelmenin bu tabii neticesi gibi iktidardan ayrılmak, yine aynı şekilde tabii bir sonuçtur. İktidar bir vazife ve mesuliyet meselesidir. Bunu ya kendisi veya yetkili Meclis oyları ile tâyin ve tesbit eder. Dördüncü Koalisyon Hükümetinin programı, yaptığımız tetkikat neticesinde görüyoruz ki, bugüne kadar gelmiş Üç Koalisyon Hükümetinin programlarının hemen hemen en iyisidir. Gayet tabiidir ki; en iyi iyyinin, en güzel güzelin düşmanıdır. Fakat; bu, gelenlerin en iyisidir kanısındayız. Hakikaten bir temenni programı ve bir vait programı olmaktan ziyade yeni birtakım prensipleri ihtiva etmekte ve toplum yapısına iktisadi, malî ve sosyal sahaya ve hattâ memleketi tehdideden aşırı sağ ve aşırı sol akımlar ve bu yoldakilerin tutumlarına karşı en sarîh ifade ve kararları muhtevîdir. Benden evvel görüşen arkadaşlarım, programın 27 Mayıs, Anayasa, Atatürk ilkeleri gibi hususlarda kayıtları ihtiva etmesi üzerinde memnuniyetle durdular. Biz de grup olarak çok memnunuz. Fakat, bir fevkalâdelik bulmamaktayız. Gayet tabiidir ki; bu Anayasa, bu Parlâmentoyu bugünkü Türk Cumhuriyetini idaresiyle, Parlâmentosu ile ordusu ile gençliği ile her hususu ile kapsıyan, kavrıyan bir Anayasadır. Gayet tabiidir ki, bu Hükümet, bu Anayasaya göre vazife almış ve bu Anayasaya göre de vazifesini şerefle ikmal edecek veya yine normal usullerle belki başka şekilde Hükümeti devam ettirebileceklerdir. Memleketi tehdideden akımlar arasında ve programda yer alan aşırı sağ ve aşırı sol cereyanlar, hakikaten memleketi kökünden sarsacak kadar bir tehlike teşkil edebilir. Ve fakat, bugünkü siyasi partiler, Parlâmentoya katıldıkları günden bugüne ve bilhassa aşırı sağ ve aşırı sol mevzuunda hiçbir kanada taviz vermemek kararındadırlar. Ve demokratik rejimin yerleşmesinde de uhdelerine düşen bütün vecibeleri yapma ve yerine getirme gayretinden kaçınmamışlardır. Bu itibarla, bütün partileri grupum adına bu mevzuda şahsan tebrik ederim.

Programın 5'nci sahifesine atfınazar edecek olursanız, asıl getirdiği prensip ve yeniliği bulmuş olacaksınız. Bakın aynen okuyorum : “Hükümetin özel teşebbüs ve Devlet teşebbüsleri münasebetlerinde eşit tatbikata önem vermesi gerektiğine inanıyoruz.” Bundan evvelki Koalisyon programlarında bu hususa rastlamamaktasınız. Devlet sektörünün katılacağı sahaları tesbit ederken, “Özel yatırımları tereddüt ve endişelerin dışında tutmak yolunda titiz bir itina ve dikkat göstereceğiz” hükmünü ihtiva etmektedir. “Her türlü karar ve davranışlarınızda iktisadi hayatımıza emniyet vermek Hükümetimizin şaşmaz hedefi olacaktır.”

Muhterem arkadaşlarım, Grupumuz programın bilhassa bu hususu üzerinde biraz evvelki kısım ve biraz sonra tadadededeğim kısımlar da dâhil, hassasiyetle durmakta ve takdirle kendi görüşlerine uygun fikirleri iyi ve tebrik eder şekilde karşılamaktadır. Bir Hükümet programını tetkik ettiğimiz zaman ona katılan koalisyonların dışında kalan muhalefet partisinin kendi görüşlerinin muhakkak prog-

ramda yer almasını istemesi kanaatimce yerinde bir talep değildir. Aynı görüşte olan partiler birarada çalışırlar; aynı koalisyona aynı görüşte olmak suretiyle katılıp beraber çalışabilirler. Fakat; birisi iktidar, birisi onu kontrol edecek olan, murakabe edecek olan muhalefet haline gelince birinin yekdiğerine muhakkak bizim görüşlerimizi takabbül edeceksiniz, bizim görüşlerimizden hariç görüşleri yerinde görmüyoruz, hatalıdır gibi beyanlar, kanaatımızca hem yerinde değil hem de sisteme muhaliftir. Bu programlarda yani, Birinci, ikinci, Üçüncü ve Dördüncü Koalisyon hükümetleri programlarında benzerlik mevcudolabilir ve olması lâzım-gelen hususlar vardır. Bunlar nelerdir? Bunlar, Anayasanın ortaya koyduğu birtakım hükümler, getirmiş olduğu müesseseler ve bu müesseselerin zaruri kıldığı işlemlerdir. Anayasa bir plânlama müessesesini ortaya koymuş ve bu kabul edilmiştir. Bu Hükümet Programında da 1965 plâni uygulaması taahhüdü mevcuttur. Bu, ne bunun tam ve mükemmel olduğunu gösterir ne de bu uygulamada müstafi Hükümetin takibedeceği hususları aynen ve harfiyen yapacağına delil teşkil etmez. Mesele, prensipleri kabul ve taahhüttür. Anayasanın getirdiği daha birçok müesseseler vardır. Toprak reformu mevzuu, bunun gibi ilgili kanunlar... Programda, gelmiş olan kanunların geri alınmayacağı ve fakat Hükümetin ve grupların görüşleri tahtında Parlâmento içi faaliyetlerinde kendi görüşlerine uygun bir neticeye doğru gidecekleri taahhüt ve takabbül edilmiştir: Grupumuz, bu kanunların, verilmiş olanların aksaksız, geciktirilmeden çıkarılmasını beyan eden bu Hükümet Programını yine takdirle karşılamaktadır. Çünkü, Devlet hizmeti, Millet hizmeti durmaz ve durdurulamaz.

Programın diğer bir vasfı; 20'yi mütecaviz kanunun, gerek Anayasanın emrettiği, gerek öngörülen ve hazırlanmış kanunların biran evvel getirileceğinin ve çıkarılmasını ya çalışılacağına taahhüdüdür. Bu, kanunilik sisteminin, prensibinin Hükümet Programına hâkim olan esaslı vasıflarından birisidir.

Hükümet Programının ihtiva ettiği hususlardan calibi dikkat bir taraf da, kendisinin bir seçim Hükümeti olmayıp, seçimi de kapsıyan bir hizmet Hükümeti oluşu üzerindeki sarîh beyanlarıdır.

İkinci husus; halka refah vait ve taahhüt eden hususudur. Bu, bundan evvelki Hükümet programlarında bu kadar sarahatle yer almış bir husus değildir. Yani devlet fikrinde, halka hizmet için ve halkın refahı için, Türk Milletinin refahı için gereken her hizmetin yerine getirileceğinin taahhüdüdür. *(Alkışlar)*

Binaenaleyh Hükümet programının en mühim taraflarından bir tanesi de, kıymetli arkadaşlarımızın da alkışladıkları gibi, yemi Hükümetin bir refah ve hizmet anlayışı içerisinde Türk Milletine hizmeti beyan ve dâhil etmesidir.

Memleketimiz; bölgeler itibariyle, bâzı bölgeleri kalkınmış, bâzı bölgeleri iktisaden geri kalmış durumdadırlar. Mecburi tasarruf diye adlandırılan tasarruf ve vergilerle ve imkân nisbetinde yapılacak yatırımlarla iktisaden geri kalmış bölgele-re yardım ve hizmeti muhtevi bu programı yine yerinde ve faydalı mütalâa etmekteyiz.

Ormanlar mevzuumuz; Programda yer almış fakat grupumuz, ‘bunun tatbi-katında Hükümetin ciddiyet ve hassasiyetle duracağından emin olarak şu husu-su beyanı zaruri bulmaktadır: Garp ve Cenup sahillerinden bâzı yerlerde yüzlerce km. derinliğe kadar giden zeytin ormanları, yabani zeytin ormanları, milyarları aşmakta ve fakat orman mefhumu içinde bulunduğu için, halka tevzi edilememek-te, küftür arazisi durumunda olan bu sahalar orman mefhumu içinde ve ormanın tahakkümü ve ormanın hükmü altındadır. Bu husustaki gerekli çalışmalara yeni Hükümetin ki, partimizin de iltihak ettiği Hükümetin üzerinde hassasiyetle durup, çalışmalara başlanan bu hususun bir an evvel meydana çıkarılmasında gayret sarf edeceğinden eminiz.

Küçük sanayi erbabı, esnaf, küçük sanatkârlar mevzuunda; Hükümet prog-ramında yer alan hususlar da grupumuzu memnun etmektedir. Dünyanın hiçbir memleketinde sanayi, yalnız teraküm etmiş sermaye ile vücut bulmamıştır. Kü-çük sanat erbabı; esnaf, bunlar takviye edildikleri nisbette, bunlara kredi açıldığı nisbette bilgi ve görgüleri artırıldığı nisbette bir gün Türkiye’nin her köşesinde imalâthanelerin, fabrikaların yükseldiğini görmek mümkündür. Bunu diğer sana-yileşmiş memleketlerde misalleriyle bulmamız her zaman bir neticedir ve böyle ta-hakkuk etmiştir.

Maarif mevzuuna gelince: Maarif mevzuunda büyük bir dâvayla bir Maarif po-litikasının tesbiti ve tayiniyle karşı karşıyayız. Bunun üzerine de ciddiyet ve hassa-siyetle eğilineceğine dair vâki kayıtlar, aynı zamanda iktisadi, sınai ve sosyal bakı-mdan gerekli ve yeterli öğretmen yetiştirilmesi hususundaki beyan ve taahhüt de maarif sahasında ‘büyük inkişaf ve büyük hizmetlerin varlığını kabul ettiğine bir delildir. Grupumuz, bunu da yerinde bulmaktadır.

Diğer programlarda umumiyetle yer almayan veya bu kadar sarıh bir hükme bağlanmayan vakıflarla ilgili hükümleri yerinde buluyoruz.

Zirai reformun memlekete lüzumlu bir durum aldığını, birçok milletlere be-şiklik etmiş ihtiyar Anadolu topraklarının ancak zirai reform ile kalkınabileceği programda tesbit edilmiş olmakla bizi memnun etmiştir. Birşey tesbit edilmedikçe, bir noksan tesbit edilmedikçe ‘bunun telâfisi çaresini de bulmak mümkün değildir. Biz Türk ekonomisine, Türk ziraatine tam ve kâmil bir şekilde eğilmek istersek; bu memleketin tarihini de tetkik etmek zorundayız. Bundan evvelki nesiller, milletler bu memlekette nasıl yaşamışlar, neleri istihsal etmişler, neleri ihracetmişler? ‘Bun-lar, tarihten bu yana bugüne de ışık tutar kanaatindeyiz.

Dış politika mevzuuna gelince: Hükümetin tâyin ve tasrih ettiği husus, sarıh ve gayet açıktır. Türk millî menfaatleriyle bağdaşmayan hattâ dâhil olduğumuz grupta dahi yine kendi menfaatlerimizle bağdaştığı nisbette her memleketle, her milletle dost geçinmeyi beyan eden hususu çok yerinde bulmaktayız. Bir tarihte olduğu gibi Amerikan politikasının bir an için aksadığını görüp, birden bire politika, değiştiri-menin memleketlere fayda vermediği kanısındayız. Komşumuz Sovyet Rusya ile kendi millî menfaatlerimizle bağdaşan her hususta Hükümetin dostluk kurma be-

yanı bu memleket ile yapılmış kültür anlaşmalarının gözden geçirme hususu bize, müteyakkız bir dış politika sunulduğu kanısını vermektedir.

Kıbrıs mevzuunda bugüne kadar sarıh ve açık bir politika takibedilmediği kanısındayız. Ve muvaffakiyetli bir politika olduğuna da kaani değiliz. İnşallah yeni Hükümet yeniden tetkik eder ve ona göre icabediyorsa yeni bir veçhe verir ve onu da neticede göreceğiz.

Muhterem Senatonun kıymetli üyeleri, program umumiyet itibariyle iyi niyetlerden ziyade prensipleri muhtevi yeni birtakım hükümler getiren ve Devletin devamlılık vasfını en iyi bir şekilde kapsıyan büyük hizmetler vaadeden bir seçim değil, bir hizmet programı olarak grupumuz tarafından tekabbül edilmiş ve iyi karşılanmaktadır.

Kendilerine muvaffakiyet ve başarılar diler, huzurunuzdan ayrılıyorum. Hürmetlerimle (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Topçuoğlu.

YENİ TÜRKİYE PARTİSİ TOPLULUĞU ADINA SABRİ TOPÇUOĞLU (Bingöl) — Sayın Başkan, muhterem senatörler, kıymetli Başbakan ve Hükümet erkânı, Dördüncü Koalisyon Hükümetinde vazife almak suretiyle idarenin faaliyete iştirak etmiş olan Y.T.P.'nin icra programı hakkında Millet Meclisindeki görüşmelerde partimizin görüşü bütün safahatıyla izah edilmiştir. Senato görüşmelerinde de Y.T.P. senatörleri olarak bu görüşleri tamamiyle tasvibettiğimizi ifade etmek isterim.

Bu maksatla teferruata girerek kıymetli zamanınızı işgal etmek istemediğimiz için de yeni Hükümete başarılar dileği ile hepinizi hürmetle selâmlarız. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Nusret Tuna.

AHMET NUSRET TUNA (Kastamonu) — Muhterem arkadaşlarım, dertleri namütenahi, buna mukabil imkânları mahdud olan cemiyetlerde iktidar ateşten bir gömlektir. Gönülden hizmet aşkı duyanlar bu hizmete, bu külfete talip olurlar. Gelirler ve beğenildikten müddetçe hizmet görürler. Daha fazla beğenilen bir ekip meydana çıktığı zaman da hizmeti ona devrederler. Biz, iktidarı nimet koltuğu olarak değil, hizmet koltuğu olarak görmekteyiz. Buraya gelindiğinde hizmetler yapıldığı müddetçe takdir olunur. Bilâhara bir aksama başladığı zaman da, oradan gitmesini bilmek de bir hak ve bir vazife olur. Biz 1961 seçimlerinden sonra bu seyrin takibedildiği kanaatindeyiz.

Bir ekip gelmiştir, çalışmıştır; hakikaten memleket için bir hayli hizmetler yapmıştır. Fakat, yapamadıkları bâzı hizmetler de olmuştur. Yaptıklarından dolayı kendilerine teşekkür etmeyi vicdani bir vazife Saymaktayız. Fakat bâzı arkadaşlarımızın dediği gibi, vatanın da, her bakımdan güllük gülistanlık olmadığını da kabul etmek lâzımgelmektedir.

C.H.P. Grubu Sözcüsü arkadaşımızı pek hırçın konuşur buldum. Burası bir hizmet yeridir; nimet yeri değildir, kanaatindeyiz. Acaba, hırçınlığın sebebi aksi bir

düşünceden mi ileri gelmektedir! Partili ortakları birbirine düşürmeye, kuvvetleri zayıflatmağa matuf bu beyanlarını Hükümetin kurulmakta olduğu bu devrede şu anda lüzumsuz bulduğumu ifade etmek isterim. Kendilerinin iktidarda bulundukları zamanlara ait ve devre zarfında muhalefet için verdikleri muhtelif derslerin özetini yapmak üzere bir hazırlık yapmıştım; fakat üç günden beri didiklenen bu mevzuu üzerinde daha fazla durup zamanınızı almak istemiyorum.

Muhterem arkadaşlarım, şunu söylemek isterim: Biz, demokratik nizamın kader yolcularıyız. İktidarı ile, muhalefeti ile bir gemide yolculuk yapmaktayız. Birbirimizi sevmeye kuvvetlerimizi birbirine eklemeye ve şu aziz vatanın yüzünü güldürmek için gayretlerimizi teksif etmeye mecburuz. Bugün Devlet nizamı müreffeh bir Türkiye'ye doğru gitmektedir. Ama, ekip değişmiştir. Fakat bu yine bizim mensub olduğumuz parlamanter rejimin ayrı bir ekibidir. Onu kösteklemek, onu azminden geriye bırakacak hareketlerde bulunmayı vatanperverlikle kabili telif görmüyoruz. Bir ekip değişmiştir; o da en az diğerleri kadar vatanperverdir. İktidarımızla, muhalefetimizle, bütün varlığımızla kuvvetlerimizi ekleyip onu başarılı etmeye ulaşmak millî vazifemizdir. Muhterem arkadaşlarım, bir partili olarak değil, memleketini seven bir vatan evlâdı olarak düşündüğümüz zaman şu değişiklikten memleket büyük fayda gördü mü, görmedi mi? Bu mevzu üzerinde kısaca durmak istiyorum. Şu demokratik nizamın karşısında bu nizamın yürümesini istemiyen bir zümre, bir ekip vardır. Bu hastalık yalnız bizim cemiyetimize has değildir. Dünyanın her yerinde demokratik nizamın karşısında olan bir kütle, bir klik, bir ekip mevcuttur. Ben vatanperver partili arkadaşlarımızın bu sözleri çıkarttığı kanaatinde değilim. Fakat, vatan sathında esdirilmek istenen hava şudur: İsmet Paşa haristir, İsmet Paşa iktidarı teslim etmez. Artık bu gördüğünüz nizam, ancak onun ayakta kaldığı müddetçe baki olabilir; fakat, o gittiği zaman ne olacağını kimse bilemez... Bu sözler yayılmakta idi. Buna mukabil Adalet Partisi yahut Cumhuriyet Halk Partisinin karşısındaki ekip intikamcıdır; bunların işleri iktidara gelir gelmez intikam almak için elden geleni yapmak olacaktır. Siz onların şekli sözlerine bakmayın; hele bir kuvveti ellerine geçirsinler, ne yapıyorlar, ne yapacaklar kabilinden şu memleket zehirlenmek isteniyordu; ve bu hava yayılmıştı, kökleşmişti. Zaman zaman bizler dahi bilerek veya bilmiyerek bu havaya alet olmakta idik.

Muhterem arkadaşlarım; bakınız C.H.P. ne güzel bir imtihan verdi. Demokratik bir tezahür oldu, kırmızı oy fazla çıktı, istifa etti ve gönül rızası ile iktidarı devretme şerefini kazandı. Ben bu hali Halk Partisi için şu üç, dört yıllık hizmetinin en mukaddesi olarak görmekteyim. Kendi aleyhindeki dedikoduların en müspet şekilde cerh edilmesi olarak görmekteyim. Binaenaleyh hakikaten bu halin aksinin sübut bulması, yayılmak istenen havanın aksinin görülmesi, müspet bir netice olmuştur.

Gelelim ikinci tarafa, bugün, Halk Partisi karşısındaki bir ekip iktidara namzettir iktidar yolundadır ve İnşallah yarın güvenoyu aldıktan sonra da tam olarak iktidara geçeceklerdir. Bunlar ilk eser olarak önümüze programlarını getirdiler. Şu programda vatansever bir Türk evlâdının sevinemeyeceği, iftihar edemeyeceği bir

nokta görebilir miyiz? Ne intitikam vardır, ne şu vardır ne bu vardır... Vatan yolunda bir hizmet yarışmasının icaplarını gösteren bir programdır. Ama bâzı arkadaşlar istihfafla bakabiliyorlar; sözleri söyliyebiliriz ama biz, fiiliyat bekleriz diyorlar. Göreceksiniz arkadaşlar; fiiliyat bu sözlerden daha ileri olacaktır; katiyen bir adım geri olmayacaktır. Memleketini seven kimseler, vatanperverler bir klikde toplanmış değildir. Her parti en az diğeri kadar vatanperverdir. Bu memlekete onlar hâkim olduğu müddetçe bu demokratik nizam içinde artık intikam alma ve saire gibi sözlerle bu cemiyeti daha müşevveş hale sokma yolunda olmayacağız ve olanlara da imkân vermiyeceğiz, arkadaşlar.

Binaenaleyh Adalet Partisi de en güzel yahut C.H.P. nin karşısında olan teşekküller de en güzel bir şekilde, fiilî bir şekilde kendi tutumunu gösterme imkânını bulmuştur. Hangi demokratik hâdise bu kadar ferahlatıcı bir netice hâsıl edebilirdi?

Muhterem arkadaşlarım, bir başka noktaya daha temas etmek isterim: Yine demin arz ettiğim yıkıcı zümreler Atatürk'ü muayyen bir ekibe maletmiştir, muayyen bir gruba maletmiştir. Karşısındakiler ekibe maletmiştir, muayyen bir gruba maletmiştir. Karşısındakiler Atatürk düşmanıdır. Bu söz kadar bizleri yaralıyan bir mevzuu olmuyor. Bir taraftan Atatürk onların inhisarındadır, Atatürk milliyetperverliği onlardadır; diğerk taraf ise onların karşısındadır.

Muhterem arkadaşlar, Hükümet programının en veciz bir noktası olarak da bunu görmekteyiz.

Bugün anayasalar partilerin hizmet yarışına çıkacağı sahayı, plâtformu tesbit eder. 1961 Anayasası bu memlekette partilerin nereden başlayıp nereye doğru gideceğini açık olarak göstermiştir. Türk Anayasasının felsefesi Atatürkçülüktür. Her iktidar bu Anayasa nizamı hâkim olduğu müddetçe, onun gösterdiği yoldan gitmeye mecburdur, arkadaşlar. Bugüne kadarki iktidar Atatürk umdelerini rehber almışdır, bugün teşekkül eden Hükümet de programının en başında Atatürk ilkelerinin bayraktarlığını yapmaktadır ve yapacaktır, arkadaşlar. Binaenaleyh, bu sevinçli netice yine arz ettiğim şu Hükümetin düşmesinden ve karşısındaki ekibin iktidara gelmesinden doğan bir neticedir ve memleket hakikaten bir gönül ferahlığı duymaktadır. Ayrıca bir hususa daha temas etmek istiyorum, bunun tevliedettiği faydalar hakkında.

Arkadaşlar; Halk Partili kardeşlerimiz, azınlık Hükümeti dediğimiz zaman bir alerji hissediyorlardı bir azınlık Hükümeti değiliz biz, diyorlar. Hayır kötü bir niyetle söylemiyorum. Fakat şu demokratik nizamın da kendisine has bir prensipleri, esasları vardır. Demokratik nizam mevzuunda hocalarımızın bize öğrettikleri şunlardır. Memleket ekseriyetinin ekalliyetidir, arkadaşlar. Ekseriyet idaresidir. Demokrasi demek ekseriyet idaresi demektir. Bundan evvelki iktidar, memleket nüfusunun % 35 - 40'ına sahip bir grup % 60 - 65 i idare etmekte idi. Parlâmentonun teşkili bakımından bu dışardaki nüfuza ait sözlerim içerideki Parlâmentodaki üyelere de şâmindir. Yine memleket nüfusunun yarısından fazlasını temsil etmeyen bir ekip Türkiye'nin kaderine hâkim ve Türkiye'yi idare etmekte idi. Bu tarihte göröl-

memiş midir? Görülmüştür. Fevkalâde ahvâlde görülmüştür, muvakkat bir zaman için görülmüştür. Bu şekilde % 50 den fazla ekseriyete sahibolmayan bir Hükümet, Hükümet olarak gelebilir. Fakat bunun müddeti muvakkattir. Muvakkat bir zaman için gelir. Gelen Hükümetin ana gayesi, yüzde 51 i doldurmaya matuf gayret göstermesidir. Parlâmento üyelerini ithal etmiye, diğer bir partiyi kendi bünyesine katmıya çalışacaktır ve çalışması lâzımdır. Demokratik nizam, ekseriyetin idaresidir. Ye bugüne kadarki iktidar yani, istifa eden iktidar, bir yıldan fazla bir zaman geçti yüzde 35 veya yüzde 40 ile memleketi idareye başladı; her hangi bir partiyi yanma katmaya gayret göstermedi. Talebedildiği zaman “hayır ben denedim, artık ona lüzum görmüyorum” dedi. Ve şu demokratik nizamın ana gayesi, ana felsefesi ihlâl edilir gibi bir hale bürünmüş oldu. Bu meselede, normal rejim her halde böyle olur diye düşünenlerimiz dahi oldu. Bugünkü Hükümet, istifadan sonra gelen Hükümet, şu rayından çıkmış olan demokratik nizam anlayışını rayına yerleştirdi. Yani bugün % 51 den fazla vatandaş kütlesi tarafından desteklenen bir iktidar başta bulunuyor. Yine Parlâmentoda, Parlâmentonun yarısından fazlasını temsil eden bir iktidar işin başındadır. Binanelayh, demokratik nizam rayına oturmuştur ve bir istikamete girmiştir. Bu hali de memnuniyet bahş, gönül ferahlığı veren bir hâdise olarak müşahade etmekteyiz.

Muhterem arkadaşlar, yeni Hükümet Başkanı devralmakta olduğu cemiyetin mütevazı bir tablosunu çizmiş vaziyette. Hakikaten kendisinin herkesçe müsellemlen olan tevazuu daha fazla bu işi büyütme ve kötü gösterme şeklinde olamazdı. Ben Hükümet Reisimize, yeni Hükümet Başkanımıza şunu hatırlatmak isterim. Devraldıkları cemiyet çok daha perişandır. Meselâ benim seçim bölgemde karyolası olup da yatağı ile yorganı saman, yastığı küçük olan vatandaşlarımın adedi pek çoktur. Kocam ile birlikte öğütülen mısırdan yapılan ekmeğe “katkı” denir. Arkadaşlarım, “katıklı” denir. Demek katıksız ekmek yemek de mümkündür. Şark’ta şu son çıkan kıyamık olayında ölen yavruların ölüm sebepleri hakkında gazetelerde okuduğumuz malûmat yürekler parçalayıcıdır. Gıdasızlıktan, öldürücü olmiyan bu hastalığa mukavemet edememişler; sanki bir deri ve kemikten - hattâ gazetelerin yazdığına göre bir kemik ve deriden - ibaret olan bu yavrular ölüme mahkûm olmuşlardır. Bu memleketin feci durumu bâzı aşırı cereyan taraftarlarınca bir malzeme olarak kullanılmaktadır. Hükümet programında en çok hoşuma giden husus; “müeyyidelerle, kanuni baskılarla bu aşırı cereyanları önlenemeyeceği kaydının olmaması sadece onların bir yardımcı unsur olarak gösterilmesi asıl bu işte mücadele etmek için köklerinin kurutulmasına matuf iktisadi tedbirlerin alınacağına müjdelendir. Ben şahsan hiçbir zecri tedbirin hâdiseyi kökünden halledeceği kanaatinde değilim. Sindirir, suyun dibine girer, yerin dibine girer, daha zararlı olması mümkündür. Asıl olan o illeti, o hastalığı bulunduğu yerde yok edebilecek hali doğurabilecek cemiyete o istikameti verebilmektir.

Sayın Hükümet Başkanı programında, aşırı cereyanların önüne geçilmek için bu iktisadi tedbirlerden büyük ölçüde istifade edeceğini ifade buyurmaktadır. Zamanı çok azdır. Bunun detaylarının görülmesini şüphesiz gönül isterdi. Fakat bir

eser ölçülür. Bu bakımdan bu aşırı cereyanlar için gösterilen bu prensibin vatandaşları fevkalâde memnun ettiğini ifade etmek isterim.

Muhterem arkadaşlarım, Hükümet programında partizanlıkla mücadele edileceğine dair kayıtlar gördüm? Bugüne kadar da partizanlıkla mücadele edilmiştir. Ama ne çeşit partizanlıkla? Muhalefeti tutan, muhalefetten tarafa olan bir memur varsa, bu kimse en şedit bir şekilde cezalandırılmıştır ve onun partizanlığına mâni olmaya gayret sarf edilmiştir. Bizim hasretini çektiğimiz mücadele ise, “sizdeniz” diye sokulanlara, “sizdeniz” demek suretiyle iktidardan tarafa gözükp elinden gelen fenalığı yapabilen kimselere karşı bu mücadelenin yapılması ve onlara karşı bu mücadelenin teşmil edilmesidir. Bunun yapılmasını bilhassa istirham etmekteyim. Maalesef bu müessir partizanlar iktidarın başındakilere nabza göre şerbet verirler ve bunlara bu şekilde sokulurlar. Maalesef bunlar taltif edilir, aleyhtar gözüken memur ise daima tecziye görür.

Programda mücadele edileceği bildirilen partizanların iktidardan gözükmek isteyen kimselere tevdi edilmesini ehemmiyetle rica ediyorum. Biz Türk memurunu saflarımızda değil, kanunun emrinde, milletin izinde görmek istiyoruz. Partizanlık hakkındaki mücadelenin bu sallaya teksif edilmesini, sıkı gayret sarf edilmesini temenni ederken bununla ilgili bir noktaya temas etmek istiyorum. Buna her Hükümet, biz de gayret sarf ediyoruz, der. Ben elden gelen teyakkuzun gösterilmesini çok rica ediyorum.

Muhterem arkadaşlar; Hükümet programı, hizmet envanterini almış bakanlıklara muvazi olarak yapacakları işleri birer birer tahlil etmiş, grup sözcüsü arkadaşlarım bu hizmet sahalar rına ait görüşlerini arz ettiler. Ben şahsi görüşlerimin arzından şimdilik vazgeçiyorum. Nasıl olsa bu hizmetler birgün Parlâmentonun önüne gelecektir. O zaman görüşlerimizi ifade etmek imkânını buluruz. Ben grup sözcüsü arkadaşsınım bu hizmetler baklanından dermeyeran ettiği fikirlere iştirak ettiğimi belirtmekle iktifa edeceğim ve daha fazla zamanınızı almayacağım.

Program hakkındaki nihai kanaatim şudur: Meydana getirilen bir eser imkânlarıyla ölçülür. Bu ekip, Ürgüplü Hükümeti, beş gün içinde hükümetini kurma ve bir kaç gün içinde de programını getirme imkânını bulmuştur. Binaenaleyh, imkânı budur. Şu imkân içinde elimizdeki eser hakikaten mükemmeldir. İmkânla mukayese ettiğimiz zaman isabetli bulduğum bu programın lehinde olduğumu ifade etmek isterim.

Hükümete son sözüm şu olacaktır: Muhterem arkadaşlarım, bizim hali hazırdaki kanaatimiz, iktidarı ile, muhalefeti ile başa gelen Hükümete yardımcı olmak suretiyle bu hizmetlerin daha iyi görülmesini temine gayret sarf etmektir. Biz bu yolda şimdiye kadar yaptığımız gibi, Hükümeti destekleme kararındayız. Ve bu yolda çalışacağız.

Yalnız Hükümete şunu söylemek isterim; bizim siyasi hayattaki parolamız, evvelâ vatandır. Kendilerinden verdiğimiz sözün bu parola olduğunu nazarı itibara almalarını ve hizmetlerini ona göre ayarlamalarını rica ederim. Hükümete başarılar diler, cümlenizi hürmetle selâmlarım, (*alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Betil

ZİHNİ BETİL (Tokat) — Yüce Cumhuriyet Senatosunun Sayın Başkanı, Sayın üyeleri;

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının bütünüyle yürürlüğe girdiği 15 Ekim 3961 tarihinden bu yana 4 defa karma Hükümet kurulmuştur. 4'ncü karma Hükümet, programını, 26 Şubat 1965 tarihinde huzurunuzda okudu. Bugün de programın görüşülmesine başlanılmış bulunuyor.

Bilindiği gibi, programlar, hükümetlerin, iş başında kaldıkları müddetçe yapacakları işleri ve bu işleri hangi imkân ve tedbirlerle gerçekleştireceklerini gösterir.

Yeni Hükümet; programında; Anayasamıza göre (millî, demokratik, lâik ve sosyal hukuk devleti) rejimimizin milletimiz için vaz geçilmez bir düzen olduğunu, Atatürk ilkelerine, devrimlere ve 27 Mayıs meşru temeline bağlı kalacağını, aşırı sağ ve aşırı sol cereyanlarla mücadele edeceğini, karma ekonomiyi benimsediğini, kalkınmamızın bütün ekonomimizi kapsıyan bir plân ve onun uygulanmasıyla mümkün olacağına inandığını, siyasi Partiler Kanuniyle Zirai reformun ilk unsuru olan Toprak reformu kanunu tasarılarını süratle ele alacağını, toprak bütünlüğümüzün, millî istiklâlimizin ve millî menfaatlerimizin teminatını barışta gören, hürriyet, adalet, hak ve eşitliğine dayanan bir dünya nizamının kurulması ve yaşaması amacını güden bir dış politika takibedeceğini söylediği için. ilk bakışta, kendisiyle giden Hükümetlerin programları arasında fark bulunmadığı intibai hâsıl olmaktadır. Filhakika, bütün bu hususlar, giden Hükümetlerin programlarında da yer almış bulunmakta idi. Ancak, hemen göz önüne almak gerekir ki. Devlet hayatımızı, ekonomik, sosyal ve kültürel hayatımızı ilgilendiren konular, sadece bunlardan ibaret değildirler. Yine hatırdı tutmak gerekir ki, program, sadece yapılacak işleri sıralamaz. Aynı zamanda yapılacak işlerin hangi imkân ve tedbirlerle gerçekleştirileceğini de gösterir. Ve bir programın tasvip görüp görmemesinde sadece bu hususlar nazara alınmaz, aynı zamanda, gerek ehliyet gerekse samimiyet bakımından, Hükümetin bünyesi de göz önünde tutulur. Hatırlarda olduğu üzere, C.H.P. ile bağımsızlar tarafından kurulan 3'ncü karma Hükümet, 1965 malî yılı Bütçe Kanunu tasarıları, Millet Meclisinde görüşülürken Adalet, Cumhuriyetçi Köylü Millet, Millet ve Yeni Türkiye Partileri milletvekilleri tarafından verilen kırmızı oylarla reddedilerek istifaya zorlanmış ve yeni Hükümet de bu partiler tarafından kurulmuştur. O halde yeni Hükümetin programında, getirilecek bütçenin hiç olmazsa genel esas ve prensipleri hakkında bilgi de bulunmak gerekirdi. Yeni Hükümeti teşkil eden siyasi partiler gruplarının sözcüleri, reddedilen bütçede büyük ölçüde açık bulunduğundan, gelirin keza büyük ölçüde fazla tahmin olunduğundan bahsettiklerine göre programın; bu konular ve tedbirleri hakkında da bilgi ihtiva etmesi gerekirdi. Gerçekte bütçede açık var mıdır? Varsa miktarı nedir ve kapatılması için ne gibi tedbirler düşünülmektedir? Yeni vergi mi konulacaktır? Mevcut vergi nisbetleri mi artırılacaktır? Gider mi azaltılacaktır? Hangi konularda ne miktar azaltılacaktır? Yatırımlar mı kısıllacaktır? Hangilerinden vaz geçilecektir? Programda bu soruların hiç birisinin cevabı yoktur ve programın Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşül-

mesi sırasında da Sayın Başbakan, bu soruların cevabının, getirilecek bütçenin görüşülmesi sırasında verileceğini söylemekle yetinmişlerdir. Sayın arkadaşlar;

Geri kalmış, fakir düşmüş bir milletiz. Meselelerimiz, dertlerimiz az değildir. Nüfusumuz hızla artmaktadır. Halkımızın hayat seviyesi düşüktür. Nüfusumuzun üçte ikisinin yaşadığı köylerimizden önemli bir kısmı okul ve öğretmenden, yoldan, içme suyundan mahrumdur. Orman içi köylerde yaşayan vatandaşlarımızın sıkıntılı durumu ayrı bir önem taşımaktadır. Bu dertlerimizin giderilmesi, hiç şüphe yok ki, gerekli harcamaları yapabilmemize bağlıdır. İşte bu gerçeği gördüğü içindir ki; Anayasamız, iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmamızın plâna bağlanmasını emretmiştir. Gerçi, Anayasamızın emri olmasına rağmen plân ve plâna bağlı kalkınma ilk zamanlarda bâzıları tarafından yadırganmış ise de, bugün o yadırgama tamamen zail olmuş, artık, kalkınmamızın bütün ekonomimizi kapsıyan bir plânla mümkün olabileceği gerçeği herkes tarafından kabul edilmiştir. Bu itibarla, yeni Hükümet programında, plânlı kalkınmaya bağlı kalınacağından, sadece genel ifadelerle, bahsolunması asla kâfi değildir. Yürürlükteki 5 yıllık plânın ve onun 1965 yılına ait programının benimsenilip benimsenilmediğinden, benimsenilmemiş ise hangi kısımlarında ne şekilde değişiklik yapılacağından da söz edilmesi lâzım idi. Sayın Başbakan, programın Millet Meclisinde 2 gün süren görüşülmesi sırasında bu konuyu da açık ve kesin bir şekilde cevaplandırmamıştır.

Sayın arkadaşlar;

Sûratle gerçekleştirmek zorunda olduğumuz ana meselelerimizden birisi de toprak reformudur. Tarım reformunun ayrılmaz, bölünmez bir parçası olan toprak reformunun gerçekleştirilmesini de Anayasamız emretmektedir. Nitekim, Anayasamızın 37'nci maddesi aynen şöyle demektedir:

(Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini gerçekleştirmek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak amaçlarıyla gereken tedbirleri alır. Kanun, bu amaçlarla, değişik tarım bölgelerine ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini gösterebilir. Devlet, çiftçinin işletme araçlarına sahibolmasını kolaylaştırır.

Toprak dağıtımı, ormanların küçülmesi veya diğer toprak servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz)

Sayın arkadaşlar, toprağın daha verimli olarak işletilmesi konusuna, sadece topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak vermenin değil, aynı zamanda toprağın sulanması, çiftçinin işletme vasıta ve aletlerine, bol ve ucuz kimyevi gübreye, muhtacolduğu miktarda krediye kavuşturulması ve teknik bilgilerden de faydalandırılması da şüphesiz dâhil bulunmaktadır.

Yeni Hükümetin, programında, toprak reformunu gerçekleştirecek olan ve Millet Meclisine sevk edilmiş bulunan kanun tasarısının ele alınacağından, umumi ifadelerle, bahsetmesi de kâfi değildir. Gerekli incelemelerin süratle yapılması suretiyle tasarının biran önce kanunlaşmasını sağlayacak tedbirleri de söylemesi gerekirdi.

Sayın arkadaşlar;

Hatırlarda olduğu üzere, 1963 yazında Köy Kanunuyla 4541, İdarei Umumiyei Vilâyat ve Belediye kanunlarında sadece seçimlerle ilgili olarak yapılan değişikliklerle mahallî idarelerin seçimlerinin yapılabilmesi mümkün hale getirilmiş ve 1963 Ekiminde de seçimleri yapılmış idi.

Mahallî idarelerin Devlet hayatımızdaki önemini dikkatle göz önüne alan Anayasamız, bu idarelerin Merkezi İdare ile karşılıklı bağ ve ilgilerinin de düzenlenmesini ve bu idarelere görevleriyle orantılı gelir kaynakları sağlanmasını da emretmiştir.

Yeni Hükümet; programında, önemi aşikâr olan ve bugüne kadar gerçekleştirilememiş bulunan bu konuda ne gibi tedbirler almayı düşündüğünü de açıklamıştır.

Sayın arkadaşlar.

Yeni Hükümet, programında, Millet Meclisine sevk edilmiş bulunan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Teşkilât Kanunu, Diyanet İşleri Reisliği Teşkilât Kanunu, Türkiye Elektrik Kurumu Kanunu, Konut Kanunu, Gecekondular Kanunu, Turizm endüstrisini teşvik Kanunu, Turistik bölgeler Kanunu, Turizm Büro ve seyahat acentaları Kanunu, Millî parklar Kanunu, Emlâk Vergisi Kanunu, Kara avcılığı Kanunu, İş Kanunu ve Deniz İş Kanunu gibi süratle çözüm bekleyen önemli meseleleri tanzim edecek kanun tasarıları hakkındaki görüşünün ne olduğunu da açıklamamıştır.

Keza programda, madenlerimizin değerlendirilmesi ve petrol gibi çok önemli konular hakkında da hiçbir şey söylenmemiştir.

Sayın arkadaşlar;

Tasarruf bonoları bir zaruretin ifadesi olarak ihdas edilmişlerdir. Memleketimizde bir vergi ziyânı bulunduğu da bir gerçektir. Vergi ziyânım vatandaş haysiyetine zarar getirmeyecek usullerle fakat mutlaka önlenilmesi zarureti de aşikârdır. Servet beyanı, gider beyanı ve vergi açıklamaları bu zaruretle ortaya konulmuş bulunan tedbirlerdir. Yeni Hükümet programı; geçmişte, Adalet Partisinin bir kısım organları ve bir kısım mensupları da dâhil olmak üzere, bâzı kimseler tarafından münakaşası yapılmış bulunan ve münakaşalı halini halen de muhafaza eden tasarruf bonoları, servet ve gider beyanları ve vergi açıklamaları konuları hakkında da sâkittir. Yatırım yapmaksızın kalkınmadan, gelir sağlamaksızın ve tasarruf yapmaksızın da yatırımdan söz açılmayacağına göre bu sükût, zihinlerde haklı olarak şüphe, en azından tereddüt doğurmaktadır. Devlet hayatında bu kadar önemi bulunan konular hakkında vatandaşta şüphe veya tereddüt bırakmamak. Hükümetlerin elbette başta gelen vazifeleri arasındadır. Bu sebeple, Sayın Başbakan, programda açıklanmamış bulunan bu konuları huzurunuzda açıklamasını da rica edeceğiz.

Sayın arkadaşlar,

Hükümet programında yer alması lâzım ve faydalı bütün bu konular hakkında programın meskût bırakılması, yeni Hükümeti kuran siyasi partilerin, (hele bir

Hükümeti istifaya mecbur edelim, yapılacak işleri ondan sonra görüşür ve kararlaştırırız) diye teşebbüse geçtikleri ve Hükümet programının kaleme alındığı ana kadar da o konular üzerinde hiçbir karar ve mutabakata varamadıkları endişesini doğurmaz mı?

Sayın arkadaşlar,

Yeni Hükümete Adalet Partisinin Lideri şahsan katılmış fakat Cumhuriyetçi Köylü Millet, Millet ve Yeni Türkiye Partisi liderleri şahsan katılmamışlardır. Halbuki, koalisyon hükümetlerine, koalisyonu teşkil eden siyasi partilerin liderlerinin katılmaları asıldır. Bu hal, sözü edilen 3 siyasi parti liderinin, yeni Hükümetin başarisından daha kuruluşunda endişe ettikleri ve şahıslarını muhtemel yıpranmalardan korumak istedikleri gibi bir zan uyandırmaz mı ?

Sayın arkadaşlar,

Yeni Hükümete katılan siyasi partilerden birisinin lideri tarafından 1 Mart 1965 günü Millet Meclisinde yapılan açıklamaya göre elçiler, valiler, müsteşarlar, umum müdürler, İktisadi Devlet Teşekkülleri ve bunlara bağlı kurumlar, Fiskobirlik, Çukobirlik Umum Müdürleri, idare meclisi azaları, Ankara, İstanbul ve İzmir Emniyet müdürlerinin tâyin, nakil ve emeklilik dışında, vazifelerinden uzaklaştırılmaları hakkındaki işlemlerin yapılabilmesi, bir komitenin kararına bağlı olacaktı. Komite de, Hükümete katılan 4 siyasi partiye mensup Bakanlar arasından birer bakan tefrik edilmek suretiyle 4 bakandan teşekkül edecekmiş. O halde, komiteyi teşkil eden 4 bakana, Hükümetin söylenilen tasarrufları bakımından mensub oldukları siyasi partilerin mutemet bakanları denilebilir.

Bilindiği üzere Anayasamız, yasama yetkisini Türkiye Büyük Millet Meclisine, yürütme görevini Cumhurbaşkanı ile Bakanlar Kuruluna ve yargı yetkisini de bağımsız mahkemelere vermiş, bu yetkilerin devrini kesin olarak yasaklamış ve Bakanlar Kurulunu, Hükümetin genel siyasetinin yürütülmesinden Meclise karşı birlikte sorumlu kıldıktan başka, her bakanı, kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden ayrıca sorumlu saymıştır.

Potokolün halk efkârına bidayeten açıklanmıyan bu hükmüne göre Bakanlar Kuruluna katılmış olan sorumlu Başbakan ve bakanların yukarda sözü edilen, belli ve sayılı konulara ait tasarrufları, Hükümeti teşkil eden siyasi partilerden gelecek işaretlerle önlenebilecek veya işaretlere göre yapılacaktır. Bakanları Hükümete katılan siyasi partiler seçtiklerine ve mutemet bakanlar diyebileceğimiz bakanları da Hükümete katılan siyasi partiler kendi bakanları arasından tefrik edeceklerine göre, Hükümeti teşkil eden siyasi partilerden gelecek işaretlerin doğrudan doğruya gelmesiyle o siyasi partilerin mutemet diyebileceğimiz bakanları vasıtasıyla gelmesi arasındaki farkın hiçbir önemi yoktur. Yürütme görevinin, belli ve sayılı konulara münhasır dahi olsa, bu suretle Bakanlar Kurulu dışında, Hükümete katılan siyasi partilerden gelecek işaretlere göre yürütülmesi, asla caiz olamaz.

Yüce Cumhuriyet Senatosunun Sayın Başkanı, Sayın üyeleri:

Biz, muhalefetin de iktidar gibi görevleri ve sorumlulukları olduğu, iktidarın da muhalefet gibi Anayasa ile sınırlı bulunduğu, Anayasanın tanıdığı hak ve hürri-

yetlerin Parlâmento çoğunluğu tarafından ihlâl edilemeyeceği ve (Millî, demokratik, lâik ve sosyal hukuk devleti düzeninin) Türk milleti için vazgeçilmez bir düzen olduğu kanısındayız. Milletçe kalkınmamız için yenmeye mecbur olduğumuz güçlükleri iktidar ve muhalefet olarak, siyasi partiler olarak, Türk vatandaşları olarak ancak bu düzen içinde el, gönül ve güç birliğiyle yenebileceğimiz inancındayız.

Biz, bize düşen vazifeleri, iktidar veya muhalefette fakat mutlaka bu kanı ve inanç içinde yapmaya devam edeceğiz.

Hepinizi en derin saygılarımla selâmlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın İhsan Hâmit Tigrel konuşmaktan vazgeçmişlerdir. Ondan sonra sırada bulunan Sayın Hüsnü Dikeçligil.

HÜSNÜ DİKEÇLİGİL (Kayseri) — Muhterem arkadaşlar, 4'ncü Koalisyon Hükümeti kurulmuştur. Şayet halkımızı dinliyecek olursak bu Hükümet kuruluşunun halkın üzerinde bâzı tesirler yapmış olduğunu görürüz. Erkiyet'in Dağdağı köyünden bir köylü arkadaşımızla bir konuşmam oldu. Radyoyu dinledim, Hükümetin düştüğünü, efendice çekildiğini duydum, diyor. Akabinde yeni Hükümet kurulduğunda, kendi kendime “Hah işte şimdi demokratik rejim esaslı bir şekilde gelişecektir” dedim diyor. Şimdi, hem bundan önceki iktidarın ve hem de dolayısıyla Dördüncü Hükümetin kurulması hakikaten halk psikolojisi bakımından bir ehemmiyeti haizdir. Bunda, memleketimizde demokratik nizamın gelişeceğine dairdir, sevinçler kaynağı vardır, bizce. Bu bakımdan bizim Hükümetin kuruluşunu halk psikolojisi bakımından ehemmiyetle takibetmemiz lâzımdır. Halkımız üzerinde demokratik nizamın gelişeceğine dair iyi bir işarettir ve bu bakımdan memnuniyet vericidir. Nitekim, Senatonun ağırlığına yakışır bir şekilde muhalefetteki arkadaşlar da samimî tenkidler yapmakta ve bu durum efkârı umumiyenin gözünden kaçmamaktadır. Ben bundan sonra da bunun böyle devam edeceğine kaaniim. Çünkü, bir hizmet yarışının içinde bulunuyoruz. Aynı zamanda bâzı söylentiler de oluyordu, bu mevzuda. Bu söylentiler, bizce varit değildi ama, ne de olsa Türk Milletinin içtimai bünyesinde rahneler açmak isteyen bu durum memleketimizin düşmanları tarafından çıkarılıyordu. Fakat Türk Milletinin tarihi boyunca verdiği söze liyakatle, ehemmiyetle vefa hissi ile sadık kalmış olan Türk ordusunun demokratik idare inancına olan basiretli tutumu bu mevzuda milletimize bir ferahlık getirmiştir. Bütün dâvalarımızda milletle ordunun samimiyetle kucaklaştığı gibi bu değişimde de tekrar samimiyetle kucaklaşmışlardır. Ve böylece Türk milletine karşı ordusunun tarihte gösterdiği vefaya, sadakate bir defa daha şahid olmuş oluyoruz ve görüyoruz ve görülecektir de. Bütün tarihi boyunca Türk Ordusu, Türk Milletinin bekası, gelişmesi ve istiklâli için kan akıtmış ve bu davranışları muazzam bir öğrenme vesilesi olmuştur.

Bu bakımdan da ben iyi karşılamaktayım. Hükümet Programında bilhassa Anayasamızın icabı olarak Atatürk ilkelerine temas edilmekte sonra 27 Mayıs'a sadakat prensibine... Arkadaşlar, her millet tarihinde birçok badireler geçirir. Ama şunu samimiyetle itiraf edelim ve söyleyelim ki, bizim tarihimizde geçmiş olan 27 Mayıs İhtilâli diğer ihtilâllerle kıyaslanamayacak kadar arızasız geçmiştir. Ve nihayet Dör-

düncü Hükümet de bu prensiplere sadakatini belirtmiştir. Yani ona ittiba etmiştir. Şimdi, böyle bir çekişmeli hava, bu Dördüncü Hükümetin kurulması ile ortadan kalkmış bulunuyor. Demek ki; sen, 27 Mayıs'ın karşısındasın, ben onu benimsiyorum, filân diye Türkiye'nin içinde bulunan çekişmeli bir hava da ortadan kalkıyor. Ve bu durum, içtimai nizam bakımından bir ehemmiyet taşıyor. Hükümet Programında buna yer vermiştir. Elbette verecektir. Anayasa bakımından memnuniyet vericidir. Arkadaşlarım, Türk Milleti de biliyor ki, Türkiye'nin tealisi bakımından Hükümet buna sadık kalacaktır. Hiçbir endişesi de yoktur. Esasen asıl olan vatana hizmettir.

Muhterem arkadaşlar, Atatürk ilkeleri, hakikaten biraz evvel arkadaşlarımızın da tebarüz ettirdikleri gibi; millî mücadele, istiklâl mücadelesi Türk milletine mal olmuş birer mücadele örnekleridir. Bugünkü nesil hakikî bir Atatürk neslidir. O devirde yetişmiştir. Onlar da elbette Atatürk ilkelerine aykırı düşünmeyeceklerdir. Yalnız memleketimizde iç nizamı bozan bâzı çekişmeli hâdiseler oluyor. Hükümetin bütün hassasiyetiyle bu meseleler üzerinde durmasını, Atatürk ilkelerinin şuraya buraya çekilir bir hale gelmekten kurtarılmasını, hattâ ve hattâ bunları ilim ışığında bir prensibolarak vaz'etmesini ve bir ilmî heyet tarafından kemali ciddiyetle ele almasını istirham ederim. Mahmut Kaşkarlı'nın Divan-ı Lügati Türk'ünde inkılâp köpekleşme mânasına alınır. İnkılâp. Bunun aslı inkılâptır, inkılâp, yenileşmedir. O halde Türkiye'de bunu şuraya, buraya çekme gibi bir hareket olmamalıdır. Atatürk devrimleri yeni medeniyete uymadır. Bakınız inkılâp değil, inkılâptır. Mahmut Kaşkarlı'nın Divan-ı Lügati Türk'üne...

Şimdi muhterem arkadaşlarım., Atatürk'ün devrimlerini bilhassa iki eser ortaya serer. Birisi Recep Peker Beyin "İnkılâp Dersleri" adlı eseri, diğeri de Mahmut Esat Bozkurt'un "Atatürk ihtilâli". Maalesef bugünün çocukları bunları okumaktan mahrumdur. Çünkü, piyasada yoktur. Ve bunların Yeni Hükümet tarafından bastırılmasını ve bastırıldıktan sonra hakikaten bunlar hakkında yeni neslin etraflı bir fikre sahip kılınmasını istirham edeceğiz ve diliyeceğiz. Muhterem arkadaşlar, hakikaten Atatürk devrimleri bir memleketin hayatında kabul edilmesi lâzım gelen icabatlarındandır. Ama bununla beraber bu da tetkik edildiği vakit görülür ki, devrimler bir memleketi soysuzlaştırmaya değil, hakikî bir hamle ruhu ile, ileriye doğru götüren meselelerdir. Nitekim Atatürk'ün şu vecizesi devrimleri hakkında bize geniş bir fikir verebilir: "İstiklâli tam denildiği zaman; bittabi malî, iktisadi, fikrî, askerî, harsî ve ilâ... her hususta istiklâli tam ve serbesti demektir." Şimdi Atatürk'ün şu vecizesi üzerinde hassasiyetle durduktan sonra bir noktaya dokunmak istiyorum; nitekim Hükümet Programında da bir iktisadi hamleden bahsediliyor. Bence yapılacak devrim, Türkiye Cumhuriyetinin topyekûn iktisadi hamle yapması keyfiyettir. Sanayi bakımından, malî güç bakımından bu iktisadi istiklâliyetin bizatihi içinde bulunmalı ve bunu millete mal etmelidir. Olur olmaz bir şekilde millete maledilmediği takdirde bu olumlu bir hareket olmuyor.

Muhterem arkadaşlarım, memleketimizde bir çekişme konusu da aşırı sağ ve aşırı sol cereyanları meselesidir. Elbette ki herşeyin ortası iyidir. Hassasiyetle Hükümet buna eğilmiştir. Ama bununla birlikte bundan önceki Hükümet programla-

rında olduğu gibi bunda da bu sağ ve sol meselesinin hududu çizilmemiştir. Onun için Türkiye’de bâzı fikir çekişmeleri oluyor ve haksız yere memleket çocuklarını birbirine bühthan ediyoruz. Ortada olanlar da bundan parsayı topluyorlar.

Muhterem arkadaşlarım, benim kanaatimce aşırı sol, Türkiye’nin istiklâline hâlel verici ve Türkiye’nin köklü meselelerini devirici ve tam mânasiyle başka bir millete peşkeş çekici mânadaki hareketlerdir. Ama, fikir hayatında bir de bakıyorsunuz ki bizler petrol mevzuunda petrol oturumlarına gidiyoruz, bu oturumlarda Türk petrolleri millileşirse şöyle olur, diyoruz. Bu gibi düşüncelere de derdi al aşırı sol damgası vurmak da doğru değildir. Onlar Türkiye’nin iktisadi yönden kalkınmasını o taraftan görüyorlar.

Bir de aşırı sağ meselesi ortaya çıkıyor.

Arkadaşlar, bence Türk Milleti tarihi boyunca aşırı sağcılıkta bulunmamıştır. Bu bühthanlar bize hariçten geliyor. Bana mahkemelerin kararı ile mahkûm olmuş ve ırkçı diye tavsif edilen bir insan gösterebilir misiniz? Yoktur. Türk Milleti bir zenciyle hattâ hizmetcisiyle yemek yer ve bir kardeşiyle hemdem olabilir. Bu islâmî Türk ruhuna aykırıdır, olamaz. Ve bu gibi durumlarda dış düşmanlarımız bâzı çekişmeler yaratıyor ve memleket çocuklarını birbirine düşürüyor. İstirham ederim, buna karşı uyanmamız lâzımdır. Bence bize bunları isnadettiren milletler de vardır. Meselâ; Rusya bugün Baserabya’dan alıyor, Sibiry’a sevk ediyor Türk Milletinin nesilleri arasında ayrılıklar çıkıyor; Ahmetof, Mehmetof diye isimlerini değiştiriyor. Amerikalı dostlarımızda da zenciler meselesi meydanda. Camiler yıkılıyor, liderler öldürülüyor. Bizim tarihimizde böyle bir vaka, böyle bir olay olmamıştır. O halde, Hükümet programına, aldığı mesele gayet yerindedir. Ve bilhassa kanunların ışığı altında buna dikkat etmeli; memleket çocuklarına daimi surette “Sen susun” diye aşırılıkla itham edilmemelidir. Bu tutum, millî hareketleri ve millî gelişmeleri önüyor. Bu hakikaten Atatürk ilkelerine tamamen aykırıdır. Çünkü Atatürk, herşeyden önce millî olmak damgasını Türkiye’ye vurmuştur. Bir koğuşı ziyaretinde bir subayın “Bir Türk 10 Düşmana bedeldir” sözüne karşı subaya “Hayır Bir Türk Dünyaya bedeldir” deyimini oraya yazdırmıştır.

Avrupa’nın medeniyeti karşısında Türk milletini aşağılık duygusuna düşürmeden hamleci bir ruhla sıçrama yaptırmak için millî şuuru aşılamamız lâzım. Maalesef bu şuurumuzu yiyorlar ve yemekte devam ediyorlar, memleketin çocuklarına bühtanda bulunmak suretiyle. Ve arkadaşlarım Türk Milleti Müslümandır ve Müslüman kalacaktır, mutlaka. Ama yine İslâmiyet aşırılığın aleyhindedir. Ve aşırılığı kabul etmez. Hiçbir din yoktur ki, bütün dinleri, kitapları kabul etsin, Peygamberlere hak tanısin. Tanır ama bunun yine zorla zor meselelerle, zorlukla önüne geçilmez. Maalesef hükümetler bazan tesirde kalabiliyor, tesirli olabiliyor. Hükümetin icraatı, vazifesi, onun bilhassa halkı tenvir etmek, irşadetmek ve aynı zamanda zorla değil de ehlicilikle yola getirmek. Eğer zor olursa vaktiyle Hindistan’da olduğu gibi Beydeba hayvanları konuşurmuştu, hayvanlar konuşmuştu?, hayvanlar konuşturulur yine insanlar konuşmayınca. Ve yine La Fontaine gibi o zulüm devirlerinde fikir istibdadı devirlerinde yine hayvanlar konuşturulur. Konuşma ise

insanlara mahsustur, fikir yoliyle, kanun yoliyle, irşat yoliyle bu meseleler halledilebilir. Ve aynı zamanda hüküm giymemiş insanlara da bu damgayı vurmak lâzım... Yok, bu olmaz. Millî Eğitim Bakanı burada yok. Beraat etmiş mahkeme kararıyla, hiçbir şey olmadığı takdirde vazifesine döndürülmiyen Türkiye’de öğretmenler vardır, ne imiş? Aşırı sağcı imiş, bilmem ne imiş. Yok öyle şey. Bir Hükümet” düşününüz, mahkemenin verdiği kararlara itibar etmiyor, hürmet etmiyor. Böyle olmaz arkadaşlar. Ve Dördüncü Hükümetten beklediğimiz bilhassa programda olmayabilir, mesele samimiyetle kendisinin Hükümet olarak mahkemelerin verdiği kararlara ittiba etmesi ve dolayısıyla samimiyetle meselelere eğilmektir. Biz bunu bekliyoruz ve beklemekteyiz. Onun için muhterem arkadaşlarım, bilhassa Hükümetin Programına bunu almasını memnuniyetle karşılıyoruz. Fakat bunun sınırını da çizmesini arzu eder ve arzulamaktayız.

Arkadaşlar işçi meseleleri, bizim içtimai yönden ele alınmış, alınmaktadır. Yalnız ben şuna kaaniim ki, yine burada iş Hükümete düşmektedir. Sayın Bülent Ecevit Avrupa seyahatinden döndükten sonra bir rapor hazırlamıştır.

Hollandalı fabrikatörün bizim işçilerimiz hakkındaki şu deyimini okuyacağım ondan sonra fikrimi arz edeceğim. -Türk işçileri verimli, dikkatli, disiplinli, nazik insanlar. Gerçek âmirlerinin kim olduğunu bilmek istiyorlar. Birkaç kişiden talimat almak hoşlarına gitmiyor. İçkiye pek az para harcıyorlar. Çok para biriktiriyorlar, adalet duyguları çok kuvvetli, bir söz verilince o söze güveniyor ve sözün tutulmasını bekliyorlar. Kendileri de verdikleri söze bağlı kalıyorlar. Bu bizim Türk işçisinin mütemadiyen hükümetler muvaffak olamayınca kötülediği Türk halkının panaroması Avrupa devletleri tarafından çizilmiş. Eski müsteşrikler de Türk halkı hakkında gayet iyimser lâflar söylüyor. Şimdi arkadaşlar, Çalışma Bakanlığının Hükümet muvaffak olması için elindeki malzemeyi bilmesi lâzımdır. Bu memlekette gerici deniler. cahil denilen, bilgisiz demletti Anadolu’nun muhtelif yerinden Avrupa’ya gelen işçilerin bütün işverenler tarafından övüldüğünü ve aynen bu beyanda bulundukları meydandadır. O halde sistemlerimiz bozuk. Hükümet programı da buna eğiliyor. Diyor ki, bundan sonra işverenlerle işçilerin karşılıklı haklan meselesine eğilinecektir. Fakat arkadaşlarım esas burada idare mekanizmasını ele almak, kurmak ve Türk işçisini medeni hale getirmek lâzımdır. Mesele onda, değer onda ve bundan sonra hususi sektörü de bu yönde terbiye etmek lâzımdır. Yalnız onda değil, onlar da terbiye edilecek, Devlet iktisadi teşebbüsleri bu yönde onlara önderlik edecektir. Bir fabrikanın içinde çalışan işçi onun kazancını biliyor. Ne kadar kazandığını kâr ettiğini, fakat düşük bir yevmiyeyle çalıştığı takdirde elbet isyankâr olacaktır, verim azalacaktır. O bakımdan tahmin ediyorum ki içtimai yönden Hükümet programında yer aldığı gibi bu meselelerin üzerine eğilecektir. Eğilmesi iktiza eder, artık insanı insan olarak kabul etmek lâzım, insan ruhunu bütün yönleriyle ele almak lâzımdır. Yoksa güzel kolaylıkla bulunamayacaktır.

Muhterem arkadaşlarım, yalnız iktisadi kalkınma için Devlet dairelerinin de alabildiğine genişlememesi icabeder. Bendeniz bundan evvelki konuşmalarımda da fuzuli kuruluşların aleyhinde bulundum ve bundan sonra da bulunacağım. Meselâ,

şu Köy işleri Bakanlığını tenkid ettim, iktisadi refah ve iktisadi geliri artırmadan namütenahi Hükümet dairelerinin bu şekilde genişlemesine taraftar olmadım ve olmamaktayım da. Türkiye bir memur Devleti olmaktan çıkmalıdır ve bütçe alabildiğine genişleyen cari harcamalardan kurtarılmalıdır. Bunun çaresi kifayetli elemanlarla kifayetli iş görmektir. Hükümetin programında bu husus yer almıştır. Ama bununla beraber şunu kabul edelim ki Tanzimattan bu yana tutumumuz yanlışır. Avrupa'ya gönderdiğimiz insanları Türkiye'ye geldikten sonra ihtisaslarına uygun bir yere oturtmuş değiliz ve oturtamıyoruz da. Onun etrafındakileri de öyle yetiştiriyoruz ve o şekilde bırakıyoruz. Maalesef bizde hükümetler kurulurken ihtisasa yer vereceğiz dedikler; halde, bu vaitlerini yerine getirmemişlerdir. Memleket için tek çıkar yol ihtisasa yer vermektir, ihtisas meselesi Avrupa görmüş ve gelmiş insanları yerlerine oturtmakla mümkün olabilir. Onun için hükümetin ihtisasa yer vereceğiz, değer vereceğiz sözü bence en büyük ferahlık olarak kabul edilmelidir. Bundan sonra yetişen kabiliyetlerim yerine oturmalı ve bir yaran meselesi olmasa en büyük temennidir.

Arkadaşlar, memurların yerinden oynatılmaması hususuna demokrasimizin gelişmesi bakımından Hükümet programında temas edilmiş. Hakikaten memur artık bir partinin malı olmamalıdır. Hükümet gelip gidecektir. Kendisinin baki olduğunu ve vazifesinin tam mânasıyla bir hizmet ifası olduğunu kendi vicdanında hissetmelidir. Sayın Suad Hayri Ürgüplü Hükümetinin böyle bir konuya temas etmesi Türkiye'mizde gerçekten bir demokrasinin yerleşmesi bakımından büyük bir vaidir. Ama bununla beraber vazifesinin dışında olan ve vazifesini bihakkın yapmayan insanlar üzerine de eğilmek icabeder. Biz Hükümete şu bakımdan yardımcı olmak mecburiyetindeyiz. Yalnız bizim Hükümete şu bakımdan yardımcı olmamız lâzım. Ama, biz de haksız meseleleri ille yapılsın diye siyasilere düşünüyorsa ve onun karşısındaki memurdan, Hükümetten bunu isterse memur da bizar kalır. Hükümetin böyle samimî bir isteğine ve tebarüzüne parlömanterlerin, siyasilere elbette yardımcı olması iktiza eder. Bizim yardımımızla da bu Türkiye gelişir. Ama filân memur böyleymiş, filân memur şöyleymiş dediğimiz takdirde bu da olmaz.

Arkadaşlarım, son sözümü kültür temaslarına hasredeceğim. Vaktimiz de zaten geçti. Elbette dostluk şarttır. Milletler dostlukla geçinebilir. Düşmanlık hiçbir şey kazandırmaz. Yalnız, dostlukların, bilhassa iktisadi sahada olması yerinde olabilir. Tarihimiz boyunca biliriz ki, kuvvetli kültürler zayıf kültürleri her zaman için inhisarı altına almıştır. Büyük balıkların küçük balıkları yediği gibi. O bakımdan diğer milletlerle dost olurken bilhassa önce kültür dostluğuna gitmekten ziyade iktisadi, teknik dostluklara doğru gitmek iktiza eder. Şu parlâmentoya geldiğimizden bu zamana kadar biz Orta - Doğu islâm memleketleri siyasetini benimsiyoruz ve onu dile getiriyoruz. Bundan evvelki Hükümet bu mevzu üzerine eğildiği gibi, bugünkü Hükümette programında yer vermiş bulunmaktadır.

Muhterem arkadaşlar, hiç bir millet bizim millet kadar tarihin mirasını yememiştir. Ye bizimle dost olan, bizimle kader birliği yapmış olan ve uyanan islâm alemiyle çok sıkı dostluk yapmak ve oralara göre hariciyeciyi yetiştirmek bu dördüncü

Hükümetin vazifesi olmalıdır. Buna da böylece temas ettikten sonra bütün arkadaşlarım gibi vatan ve milletin selâmetine çalışan Senatamızın bir ferdi olarak 4'ncü Hükümete muvaffak olmasını, vatan ve milletimize faydalı olmasını Cenabı Allah'tan niyaz eder, hepinizi hürmetle selâmlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Bir takrir var, okutuyorum. Başkanlığa

Konuşmaların 15 dakika olarak kabulünü arz ve teklif ederim.

Mehmet Ali Demir Tunceli

BAŞKAN — Takriri oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Takrir kabul edilmiştir.

Sayın Sıtkı Ulay, buyurunuz.

SITKI ULAY (Tabii Üye) — Muhterem arkadaşlarım, iki gün evvelki Millet Meclisi Program görüşmelerinin bâzı celselerini dinledikten sonra, geçici de olsa insanın biraz üzüntü ve ümitsizliklere kapılmaması maalesef elden gelmiyor. Temenni olunur ki, Yüksek Senatoyu bir komedi tiyatrosu artistlerinin güldürme yarışı haline sokmaktan biz sakınelim ve arkadaşlarımız sakındılar. Çünkü, bu gibi haller Sayın Fahri Özdilek'in de buyurdıkları gibi, millet nazarında Büyük Meclislere olan güven ve itimadı gölgelendirici hallerdir.

Hükümet programı hakkında çok şey konuşuldu. “Gerçi hayide suhân, merdi suhândana yakışmaz” derler ise de, iyi niyetli temenni ve uyarmaların faydadan halî olmayacağı mülâhazasıyla huzurlarınızı işgal etmiş bulunuyorum.

Böyle, Sayın Alican'ın Millet Meclisinde dediği gibi, “cidden, bir dönüm noktasına gelmiş bulunuyoruz.” Ancak, bu “dönüm noktası” onun anladığı mânada değil, bizim anladığımız mânasıyla artık herkesin arka işlerini, arka hesaplarını bırakarak; bugün ve yarın için içinde olanları maksat ve gayeleriyle açık ve samimiyetle ortaya döküp, açıklık içinde bu dönemeci dönme noktasıdır.

Bu sebeple millet önünde cesaretle ve bütün çıplaklığı ile bence, konuşmak lâzımdır. Bugün, gerek siyasetimize ve gerekse sosyal demokrasimize müessir olma ve onun istedikleri istikamette yöneltme çabasında bulunan oyuncuların faaliyetlerini görmemek; hele, görüp de göz yummamak bence asla mümkün değildir. Türkiye'nin sancıları da budur ve er geç bunlar aydınlığa kavuşarak eminim ki, zafere ulaşılacaktır.

Bu sebeple, Hükümet programında şayanı şükran görünen aşırı sağ ve sol ile beraber; acaba, atom devrinin icaplarına uygun olarak daima göbek yerlerde, merkezde, yükseklerde, üst kademeleri avlamakta olan gizli teşekküllerle ve yer altı çalışmalarıyla de sağ ve sol gibi derinliğine ve genişliğine bir mücadele açılacak mıdır”? Bekliyoruz, memnun olmak istiyoruz. Bulanık havadan istifadeyi fırsat bilen muayyen zümre çıkarcıları, petrol kralları ve ortakları, yol kralları, şeker kralları hepsi fikir, etmek ve paralarıyla ve bu para güçleriyle gayrimesul insanlar olmalarına rağmen saklanmıyacak derecede, dün olduğu gibi, maalesef bugün de sahne dedirler. Biz, kimsenin şahsını asla hedef almıyoruz, arkadaşlar. Ve almayız da...

Ancak, bize göre plânı kabullenip de, plâna dayanan bütçeyi ret maskesi altında Hükümet düşürme, hem yanlış, hem isabetsiz ve hem de ideâl demokrasimizin geleceğine iyi ve hüsnüniyetli örnekler vermekten uzaktır.

Sayın Hükümetin takdim etmiş olduğu program güzel, süslü ve vaitkâr Közlerle cidden tebessüm ettiricidir. Fakat, cümlelerin şu tenkidine mâruzdur ki, zaman ölçüsüyle ahengi biraz düşündürücüdür ve inandırıcı olmaktan bu sebepten dolayı uzak kalıyor. Program hakkındaki ifadeler için Sayın C.H.P. li bâzı arkadaşlar “bu, bizim programımızın müsfettesidir” dediler diyorlar. Burada onlarla, asla hemfikir değilim. Hiç bunu kabullenmiye kalkmasınlar; çünkü, bu umdeler Sosyal Demokrat Partinin bariz um delendir. (*Sağ sıralardan “bravo” sesleri ve alkışlar*) Bu programda şüphe ile karşıladığımız ve açıklanmasında fayda gördüğümüz hususlar şunlardır, arkadaşlar.

İleri Türkiye’mizin geleceği ile ilgili petrol mevzuu, yer altı servetlerimiz - herkes buna dokunuyor, bir mânası var - madenlerimiz ve bunların bâzı yabancı şirketlerce kapitilâsyonvari istismarını önleyici tedbirler Hükümet Programı içerisinde var mıdır veya bu fikirlerin içinde meknuz mu bulunmaktadır? Memleketin tabii kaynaklarının içten ve dıştan istismarına millî irademiz şüphesiz ki, asla imkân vermez. Ve Hükümetlerimiz de bu fırsatı inanıyorum ki, verdirmeyeceklerdir. Çünkü, bundan sonraki gelmiş olan, gelecek olan Hükümetler azınlık menfaatlerini koruyucu Hükümetler olmaktan daima uzak kalacaklardır. Buna inanmak istiyoruz.

Bizim programımızdaki “milliyetçi gençlik yetiştirme” sözünün yeni doğacak çocuklarla, ilkokul çağındaki gençlerimize aidolduğu kanaati vardır. Arkadaşlarımız, teşkili mutasavver komitenin İttihadı Terakkinin merkezi umumi sistemine müşahabetini, arkadaşlarımız darılmasınlar, evvelâ biz ortaya attık. Bundan maksadımız; mutlaka budur, böyledir, diye değil, sırf şüphede kalan endişelerimizi izale etmek için... İzah edilirse, tescil edilirse, sebepsiz inatçı ve bozguncu insanlar değiliz. Gayemiz, şüpheleri aydınlatmak ve vuzuha kavuşturmaktır ve esasen. Sayın Hükümetin vazifesi de, elbette ki, budur.

Arkadaşlarım, bizim halisane uyardılarımıza çatma durumunda olan ve bu meyanda işi daha da ileriye götürerek nevi şahsına mahsus bâzı demokrasi fedaileri maalesef türemiş bulunuyor. Ve bu mücadeleyi karşılıklı devam ettirmek çabası ile - ki, biz arzu etmiyoruz, artık - Millet Meclisinde de yürütmek sevdasına düşüyorlar. Bunları, 27 Mayıs’ın getirdiği ileri, demokratik Devlet anlayışının kurulmasında, kişi hak ve hürriyetlerinin eksiksiz olarak tahakkukunda, görünür müspet bir rolleri olmadığı halde yalnız, demokrasinin nimetlerinden istifadeyi fırsat bilip, bir iptidai cüret gösterisi içinde kimseyi şereflerinin gölgesine dahi lâıyk görmemektedirler ki; muhterem arkadaşlarım bu, çok gülünçtür. Biz, hayallere değil, ancak mevcudolan şeylere erişmeye çalışırız.

Muhterem arkadaşlarım, bu uyarma neden ve nereden geliyor, bu uyarmanın maksadı nedir? Bâzılarının anladığı gibi; biz, kimseye hakarete bulunmak, kimseyi her hangi bir suiistimalle suçlandırmak, kimseyi “sen, şu devletten, bu devletten

para aldın” demek mânasını gütmüyoruz. Hâdiseleri sıra ile takip ve birbirine bağlayıp, milliyetçi hislerle gelecek için duyduğumuz üzüntü ve ıstırapı belirtmek ve aydınlatmak için yapıyoruz.

Muhterem arkadaşlarım, cereyan eden olayları tarafsız bir gözle tetkik edecek olursak, şüphem olmaz ki, benim gibi, herkeste de bâzı tereddütler belirebilir. Bir petrol kanunu, bir yabancı sermayeyi teşvik kanunu ile safiyane ve halis tutumlar maskesi altında - belki de safiyane olabilir - daha evvelden bir kapitülasyonlara müşahabet başlangıcını hissetmiyor muyuz? Onu edenler var. Toprak kanunu, kim ne derse desin ve hangi tesirle olursa olsun Meclislere kadar geldiği halde, bir türlü çıkarılamıyor. Bunun sebeplerini hepimiz bilmiyor muyuz? Ve çıkarılsa da, bir zirai reform hüviyetini alması için, hüsnüniyet sahibi olanlardan gayri bâzıları çalışmıyacaklar mıdır? Yakında bunu görmeyecek miyiz? Arkadaşlarım, petroler mevzuunda Meclis ve Senatoda tam sözlü soruların, genel görüşmelerin açılmasına tesadüf eden bir zamanda, bu mevzuun bâzı çevrelerde endişeler uyandırdığı ‘bir sırada, şimdiden Türk madenlerine de el atma hevesleri inkâr edemezsiniz ki, az da olsa, belirmiş olduğu bir sırada - ondan sonra, Sayın Osman Bölükbaşı arkadaşımız biliyorlar - beraberce Amerika’ya şahsiyet ile asla meşgul olmam ve olmayacağını, İnönü’nün Amerika’ya gidişinde yine bize mensup bâzı çevrelerde - maalesef, Amerikalılarımızda da kabahat yok - çok kötü mânada afişler hazırlatarak, “niye geldin, defol git” mânasına gösteri yürüyüşü tertibi hazırlıkları ve bunun orada bulunan milliyetçi hislerle dolu bâzı arkadaşlar tarafından önlenmiştir. Türkiye’ye dönüyoruz daha bâzı olaylar var, şahsiyet ilgilidir, katiyen söylemeyeceğim, bilhassa, Rusya ile başlayan dostluk müzakerelerinden sonra, bâzı çevrelerde büyük endişeler ve faaliyet başlıyor ve bu husus Meclis Kürsüsüne kadar intikal ediyor. Derken, Sayın Adalet Partisinin kongre hazırlıklarını görüyoruz; benim şahsan olabilir, Doktor Saadettin Bilgiç arkadaşım ve kıymetli General Tekin Arıburun arkadaşlarım namzetliklerini koyuyorlar, evveldenberi tanıdığım, şahsiyetini çok sevdiğim, çalışkanlığına, vatanseverliğine güvendiğim, bir arkadaş, şimdiye kadar kendisinde bu atom gücünü bilmiyordum, bütün safları yarararak ortaya çıkıyor ve bir zafer kazanıyor. Tabii, bu bakımdan tebrik ederim, içişlerine karışmam... Ankara’da bâzı çevrelerde müzakereler başlıyor. (*Adalet Partisi sıralarından “ne alâkası var” sesleri*) Alâkası çok var. Bu arada, henüz bütçe ortada yokken, her ihtimale karşı Sayın Başvekil Suad Hayri Ürgüplü Beyefendi yoklanıyor ve kendisi bu gibi işlere pek yanaşmıyan dirayetli ve basiretli bir memleket evlâdı olduğu için hemen İstanbul’a gidiyor. Arkadaşlarım, o günlerde Meclis koridorlarına bakıyoruz, etrafta geniş bir faaliyet var. Hattâ, tutumlarıyla meşhur, pek sık görünmiyen bâzı Babıâli mensupları da burada faaliyette... O sıralarda, bugün ortada hiç görünmiyen bizim Çankaya’nın meşhur bir siması da Devlet memura olmasına rağmen, temas ve faaliyette... (*A.P. sıralarında “gayet safiyane bir hareket” sesleri*) Arkadaşlarımız, “sarfiyâne olsun, ne olursa olsun” tam bu sıralarda aksi bir tesadüf “bayram değil, seyrân değil, eniştem beni niye öptü” misalince Sayın Amerikan Sefiri de Adalet Partisini, küçük partileri dolaşmaya başlıyor. Ama, bize gelmiyor; biz tek kişiyiz Mecliste, bize gelmiyor. (*Sol sıralardan gülüşmeler*)

Şimdi arkadaşlar, bu hâdiseler zorla tereddüt uyandırmak mecburiyetini doğurmuştur. Yoksa, bizim başka türlü bir maksadımız yoktur. Bunlar, bize ve vatandaşlarımıza bütün çıplaklığı ile - demokrasi de bir açıklık rejimi olduğuna göre - anlatılırsa, pek kötü iddialarda bulunmayız arkadaşlar.

Muhterem arkadaşlarım, hepimiz vatan ve onun selâmeti yolundayız. Şüphe ve endişelerimiz varsa elbette ki, belirteceğiz ve eğri yolda olunmadığı hususunda söz almak ve tatmin edilmek ihtiyacındayız, işte arka fikirsiz, tarafsız, hüsnüniyetle yürüdüğü müddetçe emin olunuz ki, hepinizle beraber yüzümüz güler. Bu imarla, hem kararlı, hem de istikbale güvenmiş, aralıksız takip, murakabe esasen burada bulunduğumuz müddetçe baş vazifemizdir. Ve bunu da böylece devam ettireceğiz.

Arkadaşlarımız, arz ettiğim bu sebeplerden dolayı bize göre bütçe ile Hükümet düşürme -kimse darılmasın, bu bir inançtır - sakat bir usul olarak seçilmiş ve hepimizin gözünü gelecek bütçeye çevirmiştir. Fevkalmemul bir yardım olmadıkça gelecek şey, bütçe, üstü altına çevrilerek bizim kanaatimizce - aynı olacak ve o zaman millî efkârı bu sebebe müstenit düşürme hakkında daha çok düşündürebilecektir.

BAŞKAN — Sayın Ulay, bir dakikanız var, lütfen bağlayınız.

SITKI ULAY (Devamla) — Bağlıyorum, efendim.

Aldanmış olmanı temennileriyle millet için hayırlı olmasını diler, Hükümet mensuplarına muvaffakiyetler temenni ederim. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Hıfzı Oğuz Bekata, buyurunuz.

HIFZI OĞUZ BEKA'TA (Ankara) — Muhterem Başkan, değerli arkadaşlarım; Cumhuriyet Senatosu görüşmeleri sonunda güvenoyu vermeyeceğine ve Millet Meclisindeki görüşmelerden sonra program görüşmelerine geçildiğine göre Senatomuzdaki fikir ve düşüncelerin Hükümet için aydınlatıcı, yol gösterici ve ona yardımcı olması istikametine istinadetmeye çalışacağım.

Suad Hayri arkadaşımız, senatomuzda başarılı Başkanlık yaptıktan, aramızda ve başında bulunduğum Dışişleri Komisyonunda muvaffak bir insan olmak yanıbaşında 1943 ten beri kendisini tanıdığım, sakın, uzlaştırmacı ve bugün 4 partiyi imtizaç yerine ihtilâf dahi olsa uzlaştırmacı bir Başkan tipi olmak itibariyle muvaffak telâkki ediyor ve hizmetlerinde başarılı olmasını can ve yürekten temenni ediyorum. Gerek Meclis, gerekse Senato görüşmelerindeki bir yanlışlığı tashih etmek istiyorum. Bugün kurulan ve bundan sonra tarihimizin akımı içinde kurulacak olan Hükümetleri, daha önceki Hükümetleri yerme ile ve o Hükümetlere katılan partilerin daha önceki hizmetlerini inkâr ile yola başlamaları yanlıştır. Bu ananeyi Parlâmento hayatımızın dışına çıkarıp nöbet değişimlerinde her nöbetçinin kendisinden öncekini överek işe başlamasını siyasi hayatımızın huyu haline getirmiş olmak için bu noktaya işaret edip, yerilmiş bulunan Talk Partisi Hükümetlerinin, yeni Hükümete neyi devrettiğini birkaç cümle ile belirtmek istiyorum.

20 Kasım 1961 den bu yana Cumhuriyet Halk Partisinin kurduğu Üç Koalisyon Hükümeti kırk aydan beri iktidardadır. Bu fark, bu kırk aylık iktidar devresinde

büyük işler başarılmış, henüz pek az kimsenin fark edebildiği fakat, zamanla herkes tarafından anlaşılacak olan yepyeni bir Devlet düzeni kurulmuş Devletimizin bir Hukuk Devleti, bir sosyal Devlet nitelikleri belirli hal almaya başlamıştır.

Kıbrıs badiresinin kanlı geçitler aşılmış, dış politikada büyük başarılar elde edilmiş, dış politikamız şahsiyet kazanmıştır.

İç politikada 22 Şubatlar, 21 Mayıslar atlatılmıştır. İktisadi alanda 5 Yıllık Plân yapılmış, büyük yatırımlara girişilmiş 1962 yılı başından 1964 sonucuna kadar üç yıl içinde plânlı devreye geçiş programı ile 5 Yıllık Programın iki yıllık programı gereğince öngörülen kamu sektörü ile özel sektör bir arada tam 29.428.000.000 liralık yatırımın 29.155.000.000 liralık kısmı, yani yüzde 99 u gerçekleştirilmiştir.

Millî gelir sabit fiyatlarda 1962, 1963 yıllarında iki yıllık devrede yüzde 14,30 oranında yükselmiştir; yıllık ortalama artış yüzde 7,15 tir.

Müstahsilin malı sağlam para ile değer pahasını bulmuş, müstahsilin eline her yıl değeri yerinde daha fazla satınalma gücü geçmiştir.

İşçi ücretleri, 1962 başından 1964 Eylül sonuna kadar, hayat pahasındaki artışın payı düşüldükten sonra, gerçek olarak yüzde 16,9 yükselmiş; yani işçilerimizin satınalma güçleri yüzde 16,9 oranında artmıştır. İşçilerimiz sosyal haklarına kavuşmuştur.

Memurlarımızın maaş ve ücretleri, hayat pahasındaki yükselmenin payı düşüldükten sonra, reel olarak yüzde 10,4 artmış; yani memur ve ücretlilerin satınalma güçleri yüzde 10,4 oranında yükselmiştir.

Zirai krediler, 1962 başından 1964 sonuna kadar, üç, yıl içinde, 1.682.000 liradan 2.828.000.000 liraya çıkmış, yani yüzde 68 oranında artmıştır.

Küçük sanat erbabına ve esnafa açılan krediler, 159.000.000 liradan 270.000 000 liraya yükselmiş, yani % 51 oranında artmıştır.

Bütün banka kredileri toplamı 8.324.000.000 liradan 13.300.000.000 liraya yükselmiş, yani yüzde 56,5 oranında artmıştır.

Mevduat 8.276.000.000 liradan 11.721.000.000 liraya yükselmiş, yani yüzde 41,6 oranında artmıştır.

Ekonominin bütün alanlarında, tarım, madencilik, enerji ve sanayi alanlarında istihsal artmış, piyasalar mal bolluğuna kavuşmuş, karaborsa kalmamıştır.

1960 yılı başından 1964 yılı sonuna kadar sağlanmış olan 998 600.000 dolarlık dış kredilerin 753.500.000 dolarının kullanılması suretiyle arta kalan 245.100.000 dolarlık dış kredi emre amade olarak, kullanılmayı bekler durumda devredilmiştir.

1963 yılında köy yolları için yabancı memleketlerden 100 milyon liralık yeni yol makinaları satın alınmış, bunlar 1964 başından itibaren çalıştırılmış ve böylece yolsuz köylerimiz, hızla yola kavuşmaya başlamışlar, 1965 yılı içinde daha çok köyün yola kavuşturulması imkânları tamamen hazırlanmış, bütün vilâyetlerin emrine, son zamanlarda alınmış olan ek ödeneklerden gerekli para daha şimdiden gönderilmiş durumdadır.

Amerika Birleşik Devletlerinden 18 milyon dolarlık, yani 162.000.000 liralık yol makinası satın alınmış, bu makinaların tamamının nihayet Nisan sonlarında memlekete gelmeleri ve böylece Devlet ve il yolları yapmanın hızlanması imkânları sağlanmıştır. 1961 den 1965 başına kadar, dört yıl içinde 7 500 okul yapılmış, her yıl en aşağı 2.000 okul yaparak, okulsuz köylerin okula kavuşması konusu kesin bir hal yoluna girmiş bulunmaktadır.

(Adalet Partisi saflarında “program üzerinde, program üzerinde” sesleri)

HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Aksini dinliyenlerin, bu cevapları da dinlemesi kadar tabii, siyasi terbiye olmaz.

1964 yılı içinde başlanılan köye ışık politikası sonucu olarak 1964 yılında bâzı köylerimiz elektrik ışığına kavuşturulmuş, 1965 yılında daha çok sayıda köyün elektriğe kavuşması imkânları da hazırlanmıştır.

Köye su politikası, her yıl hızlanan bir tempo ile yürütülmüş, 1965 yılında, daha çok sayıda köyün suya kavuşması için binlerce ton su borusu, daha Ocak ve Şubat aylarında hazırlanmıştır. 56.000 tondan ibaret olan boru istihsalimizin yetmeyeceği düşünülerek, yabancı memleketlerden su borusu getirilmesi için de gerekli siparişler yapılmıştır.

Beş Yıllık Plânın ilk yılına, elde hazır proje yokken başlanılmış, 1964 yılına 1 656 proje ile girilmiş; 1965 yılı için ise 3 000 yeni proje ele alınmış ve bu projelerin pek çoğunun hazırlıkları da tamamlanarak ihaleye sevk edilmiştir.

Hulâsa programı, parası, projesi C.H.P. Hükümeti iktidarları tarafından hazırlanan büyük yatırımlar şimdi kurulmuş bulunan ye 8 aylık normal ömür olan yeni hükümete bu arz ettiğim özet içinde devredilmiştir.

Şimdi bu kısaca neticelerini ve yeni Hükümete intikal eden envanteri ifade ettikten sonra, Sayın Ürgüplümün başında bulunduğu Hükümet programındaki birkaç noktaya tein as ederek huzurunuzdan ayrılacağım.

Hükümet programında Atatürk ilkelerine inançtan 27 Mayıs ve Anayasasına hürmetle sadakatten bahsedilmesini bugünkü ve yarınki bütün kurulacak hükümet programları için tabii karşılıyorum. Sadece bu tabiiilik içinde ve bunun dışında hiçbir hükümetin kurulamayacağını düşünerek kaydediyorum.

Burada muhtelif arkadaşların üzerinde durdukları bir noktaya temas edeceğim. Yabancı millet temsilcilerinin Türkiye’de hükümetlerin arkasında görünmesi gibi bir mevzuun hayalini dahi Türk Milletinin müstakil devlet ve hükümet telâkkisi kabul edemez. Bu itibarla bunun her vakit tehzibi ve her vakit reddedilmesi, gerek, bugünkü ve gerekse bundan sonra kurulacak hükümetlerin en başta gelen vazifesi olacaktır. Türk Devletinin, Atatürk’ten bu yana dış politikada ve iç politikada övündüğü başlıca konulardan birisi, müstakil politika güttüğü ve yabancı tesirlerin dışında, kendi millî politikasına sahip hükümetler kurduğudur. Sayın Suad Hayri Ürgüplü Hükümeti de ancak böyle bir hükümet olarak telâkki ve kabul ediyor ve bunun zıddını asla tahayyül dahi etmiyoruz.

Dış politikada şahsiyetli politika konusunu Sayın Ürgüplü Mecliste, “mensubu bulunduğumuz gruplarla memleketimizin menfaatleri bir tezat haline geldiği zaman, memleketimizin menfaatlerini üstün tutmayı” şahsiyetli politika olarak ifade buyurdular. Geçmiş hükümetin de bundan dahi bir endişeleri olmamıştır. Gerek ikili, gerek müşterek gruplarda Türk Milletinin ve devletin menfaati, diğer memleketler menfaatıyla tezat teşkil ettiği zaman, kendi menfaatimizin hâkim kılınmasının en parlak misalini Kıbrıs konusu teşkil etmektedir. Bu itibarla şahsiyetli politikaya yeni geçmekte gibi bir telâkki tarzını kabul edemeyiz.

Programda eksik olan, Orta - Doğu devletlerinin kendi içlerine sulh ve selâmetle işlerini halletme temennisini Hükümetin aktif bir politika olarak ele almasını temenni ediyoruz.

Bâzı arkadaşlarımızın üzerinde yanlış durmalarına rağmen Kıbrıs politikasının bugünkü gelişmesini bir başarı olarak ele alıp daha da ileri götüreceği günleri dikkatle Hükümetin hayatı içinde takibedeceğiz.

Sovyetlerle alâkalı kültür anlaşmaları şöyle bir umumi prensibe dayanmaktadır. Yirminci asırda ilim, fen, sanat artık milletlerin inhisarı altında olan özel mallardan olmaktan çıkmış, beynelmilel bütün insanlığın hizmetine arz edilir olmuştur, öteden beri zaten münasebette bulunduğumuz Sovyetlerle ilgili kültür münasebetlerinin yazılı metinde tavahhuş etmeyi yerinde bulmuyoruz. Her vakit millî benliğimizin şartları mahfuz kalmak ve hiçbir yabancı telkine tabi kalmamak kaydı ile bütün dünya milletlerinin apaçık yapıp tabîi telâkki ettikleri dostluk ve sanat münasebetlerini, hudut bitişiği komşumuz Ruslara karşı bizzat içinde bulunduğumuz NATO camiasının en ileri hasım bir milleti halinde bulunmaya mantık ve tarihi münasebetler imkân vermez.

BAŞKAN — Sayın Bekata, bir dakikanız var, lütfen bağlayınız.

HİFZİ OĞUZ BEKATA (Devamla) — Müsaade ederseniz, üç. dakikada bitireceğim. Burada dış komite konusuna şu bakımdan dokunacağım. Anayasanın 105'nci maddesiyle bu komite mevzuunu Hükümetin bir defa ele almasında isabet vardır. Hükümetin içinde dahi olsalar parti liderlerinin dıştan empoze etmeleri suretiyle noterlere kadar tâyindeki müdahaleler başta Hükümet Başkanı olmak üzere alâkalı Bakanları son derece rahatsız edecektir. Geçmiş Hükümette İçişleri Bakanı iken buna benzer meselelerden ne kadar rahatsız olduğumu bildiğim için ben anlaşma tarzındaki bir protokole riayet etmemişimdir. Hiçbir şahsiyetli Bakan, dıştan kendisine yapılacak empozelerle bir mevzuun mesuliyetini alamaz.

O halde arkadaşlar şimdi Bakanlık yapmakta bulunan ve Başbakana hemen önümüzde Mart ayındaki idare meclislerinde çıkacak olan meselelerin acısını duyarak hatırlatıyorum. Her parti elinde bir liste ile, benimkileri yap, tarzında tazyiklere mâruz kalacak olursa bunun Hükümeti ne kadar ağır ve güç duruma düşüreceklerini göreceklidir. Şimdiden Meclislerin bu temennilerinden faydalanarak Sayın Ürgüplü'nün dikkatini çekmek isteriz. Devlet hayatında muhtelif devletlerin bu gibi tutumlarının bize birer ders olması gerekir. Bu noktadan da dışarıdan gelecek

müdahaleleri menetmesi Türkiye’de artık teamül değil, kaide haline koyduğumuz müstakil Hükümet icra etme yolundan en ufak bir feragatte bulunmaması benim için kendisine en dostane tavsiye edilecek yoldur.

Son sözüme geldim arkadaşlarım; Program, benim anlayışıma göre bir felsefi ve ekonomik temel fikrinden mahrumdur. Şu bakımdan. Anayasamız memlekette sosyal adalete varmak için bütün hükümetlere vazifeler verir. Sosyal adalete varabilmek için arayıp bulduğumuz yol, bir orta yoldur, özel sektör ile Devlet sektörünün dengeli olarak işi ıvebileceği ve birbirine ne geçmiş devirlerin, ne bugünün ve ne de geleceğin ilmî konularının ötesinde tenkid edilemeyeceği bir orta yolu bulmuşken bu yolda özel sektöre fazla pirim verir bir karakter taşımaktadır. Türk cemiyetinin muvazeneli biç- cemiyet olabilmenin hizmetinde bulunan hükümetlerin bu cemiyet için dengeli bir hale varabilmesini önleyici değil, ama vakit kaybettirici her türlü teşebbüsünün yarın iyi neticeler vermeyeceğini şimdiden haber vermek İstiyorum.

BAŞKAN — Lütfen bağlayın, vaktiniz bitmiştir.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Bağlıyorum. Programda derinliğine gittiğimiz zaman bu gibi tezatlardan kurtulabilmesinin tek yolu, 7 aylık bir Hükümet olacağı düşüncesiyle bu 7 ayın âcil meselelerini ve bellibaşlı meselelerini dile getirip çareler bulması gerekirken, uzun hesaplara, kaçmak suretiyle tezatlar yapabilecek hale gediğini görüyorum. Bu bakımdan Toprak Kanununun âtisinden endişe ettiğimi arz eder bütün bunların içinde politika hayatımızda ciddi bir merhale olan yeni Hükümetin başarılı çıkmasında memleketin, rejimin ve hepimizin büyük menfaatleri olacağı düşüncesiyle kendilerine yürekten başarılar dilerim... (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Buyurun Sayın Baki Güzey.

BAKİ GÜZEY (Bursa) — Muhterem Bas kan, muhterem arkadaşlarım, Hükümet Başkanı, hepinizi hürmetle selâmlıyarak sözüme başlayacağım. Bu kürsüde bazan hazin tecelliler oluyor. Birisi der ki size, “Partinizin meselelerini, parti kongrelerinin işlerini buraya getirmeyin” diye ders verirler, sonra kendilerine bakarsınız kendi partilerinin propagandalarını ve hattâ hükümetlerinin icraatlarını ve bunun içerisinde yapmadıklarını da burada beyan ederler ve ondan sonra size derler ki, “Siz salcın böyle yapmayın.” Şimdi hatırıma şu geliyor. Yani “Hocanın dediğini tut da, gittiği yola gitme.” Muhterem arkadaşlarım ben burada bunların bu telâkkinin içinde kalarak Halk Partisinin dediğini tutacağım fakat ‘gittiği yola gitmiyeceğim.

Ne diyor Hıfzı Oğuz Bekata bakın? “Başka partileri yererek veya kendilerinin başardıkları işleri sayarak, ederek bu kürsüye gelmeyin.” Şimdi, biraz evvel. Hepimiz buradayız. Ne yapıyor? Kendi Hükümetini Övüyor ve şunu yaptık; nafıada şunu yaptık, ondan sonra ticarete bunu yaptık, maliyede şunu yaptık... Yani ne kadar bakanlıklar varsa birer, birer sıralıyarak Hükümetlerinin ne yaptıklarını değil, hattâ ne yapmak istemiş olduklarını burada halk efkârına su radyo vasıtasıyla, tarafsız olan şu radyo vasıtasıyla halk efkârına ilân etmeye çalışıyorlar. Meselemiz bu mu arkadaşlar? Peki biz de getirelim; birer envanter çıkaralım, diyelim ki Hükümete; ey Hükümet biz burada senin programım konuşuyoruz, senin karşında şöyle

şöyle diyorlar; biz de sizden bir envanter istiyoruz, getirin bakalım şunları.. Bunların bir iddiaları varmış; biz partizanca Hükümet yapmadık, partizanca Hükümet meselelerini, işlerini buradan kaldırdık. Artık meselelerimiz sulh yoluna girmiştir, meselelerimizi gayetle iyi yapıyoruz, diyorlar. Bakalım, hakikaten sizin getireceğiniz envanter ile bunları bir karşılaştıralım. Meselâ; idare meclisi âzâlıklarını şöyle bir ele alalım, bakalım hakikaten partizanca mı tâyinler yapılmış, yoksa, partizan zihniyetin dışında bir zihniyetle mi yapılmış? Bunları tetkik edelim bize bu donele-ri veriniz desek ve Hükümet de getirse, biz daima bu meselelerle meşgul olsak sonu nereye varacak arkadaşlar, bunun?

Bir Hükümet bütçe münasebetiyle itimat alamamış; yani, 4 parti birleşmiş ve demişler ki, bu Hükümete itimadımız yok. Bütçede, düşürmek meselesi, yalnız bütçenin fasılları ve bütçenin bölümleri arasındaki meseleler değildir. Aynı zamanda bütçenin hukukî bir neticesi de hükümetleri murakabe etmektir. Binaenaleyh, bu murakabeyi yaptığı zamanda Hükümeti liyakatli bulmamış 226 oy vermiş, isterseniz siz buna düşürme deyin, isterseniz buna rağmen Hükümet Başkanı İsmet Paşa istifa etmiş, istifa deyin. Ortaya ne çıkmış? Yeni bir Hükümet kurma meselesi çıkmıştır.

Şimdi bâzı arkadaşlarımız bunu Çankaya'ya kadar sanki bir tarafsızlık bozulmuş, sanki C.H.P. sinden başka bir partinin Hükümet kurması mevzubahis olamazmış, gibi burada bu tarafsızlık bozulmuştur diye ortaya birtakım meseleler getiriyorlar.

Ve diyorlar ki; biz şöyle yaptık, şu istihsalde bulunduk, şu kadar rakamlar elde ettik, plânlamada plân şöyle yapıldı v. s. Bunların hepsi konuşuldu, arkadaşlar ve diyorlar ki, tarafsız idare bizim zamanımızda tesis edildi. Ondan sonra yine diyorlar ki, bütün bunlara rağmen bizi düşürdünüz. Olabilir, mümkün. Yani bütün iyiliklerinize rağmen ve hakikaten bütün çalışmalarınızın da müspet olmasına rağmen bir Hükümetin düşmesi veya düşürülmesi daima mümkündür. Bunu tâyin edecek olan ve diğer düşen Hükümeti tekrar iktidara getirecek olan bizim buradaki konuşmalarımız, bizim buradaki tahlillerimiz, bizim buradaki iddialarımız değil, milletin bu düşürmeden sonra vereceği bir oy neticesi olarak tekrar iktidara gelebilir ve bu mümkündür de. Ve kendileri de mümkün görüyorlar. Bakın diyor ki grup sözcüleri, küçük partiler, diyorlar, korktular. C.H.P. kuvvetlenmektedir. Binaenaleyh C.H.P. ni kuvvetlendirmeden yere vuralım. Güzel. Madem ki, kuvvetlenmektedirler, bundan endişe etmeye ne lüzum var, muhterem arkadaşlarım. Ve arkasından C.H.P. sözcüsü diyor ki, "biz yıpranma pahasına da olsa, şu devre içerisinde Hükümeti aldık, yıprandık." Şimdi ben şu ikisini telif edemiyorum. Hakikaten dedikleri doğrudur. Hükümete giren siyasi teşekküller hiç olmazsa, az dahi olsa yıpranmaya mahkûmdurlar. Ama bir taraftan yıpranırken, bir taraftan kuvvetlenmeyi, her- ikisini bir araya getiremiyorum, telif edemiyorum. Ve bunun için de, biz kuvvetlendiğimiz için de bizi düşürdüler. Sözü ile biz kuvvetlenmiyelim diye bizi düşürdüler iddiasını, telif "edemiyorum. Ya birisidir; ya ötekisi. Eğer, her ikisi aynı zamanda varit ise veyahut da bu iddianın içinde iseler, o zaman hakikatlerin dışında bâzı

telâkkilere kapılmışlar, demektir. Ve diyorlar ki, “Halk Partisi yeni bir hamle yapacaktı, taahhütle bu söylentilerin, yani burada yapılan propagandaların tesirini kuvvetlendirmek için bu sözü söylüyorlar, yeni bir hamle yapacak, elbette ki tekrar iktidara gelecek, temenni ederiz, arkadaşlar. Halka kendinizi sevdiren ve hakikaten kuvvetlenin ve halk sizi, sevsin. Halkın rey-i ile ekseriyetle gelin; siz de bizim başımızın tacı olun. İcrayı Hükümet etmenin esası bu değil mi? Milletten rey alarak buraya gelip icrayı Hükümet etmek gerekir. Yoksa bunun dışında olarak birtakım meseleler yüzünden biz gittik, biz mağdur olduk diye halka şikâyet etmek bir maksadı temin etmiye kâfi değildir ve edemez de. Esasen diyorlar ki, üç parti başkanı girmede de, bir parti başkanı Hükümete girdi, öbürleri dışarıdan, parmakları içerisindeki, bir komite ile de irtibat tesis ettirecek yarın dışarıdan idare etmek suretiyle partizanca idare gelecek ve bu komiteden ayrı ayrı bakanlar kendi partilerinden gelen meseleleri Hükümete intikal ettirmek suretiyle kendi işlerini göreceklidir. Ben, bu noktada kendileriyle birlikte değilim. Eğer hakikaten ayrı ayrı kuvvetler halinde o bakanlar toplanacaklarsa hiçbir parti partizanlık yapamayacaktır. Çünkü hepsinin de mutabakata varması şart koşulduğuna göre, evvelce C.H.P. sinin koalisyon yaptığı gibi, kendi kanatlarına sormadan partizanca bir idare tesisine imkân kalmıyacaktır. Zaten, bu komitenin kuvveti de esasen buradadır. Ye şundan emin olun muhterem C.H.P. li arkadaşlarım, Hükümet Programı bize şunu ilham ediyor ki; memur, yani sizin partizanca tâyin ettiğiniz koltuklardaki zevatı muhtereme partizanca tâyin etmiş olduğunuz memur ve zevat yerinde kalacaktır. Program bunun açıkça bir ifadesidir.

BAŞKAN — Bir dakikanız var, Sayın Güzey.

BAKİ GÜZEY (Devamla) — Binaenaleyh; bu endişenin içinden çıkacak şu Hükümetin programı hakkında konuşmayı esas almak lâzımgelir. Yoksa burada partizan meselelerle ve parti içi meselelerle propaganda yapmak ve halka birtakım vaidlerde bulunmak giderayak. biz gidiyoruz ama gözümüz yine burada, biz yine geleceğiz ve size bâzı vaatlerimiz var, şunları yapacağız, şeklindeki propagandaların Senatoda cereyan etmemesi lâzımgelir. Ve böyle bir konuşma Senatonun esasen seviyesine de yakışmaz. Bilhassa bunlardan tecerrüdetmek lâzımgelir.

Muhterem Hükümet azaları, şundan emin olunuz ki, Parlâmento size güveno-yunu verdikten ve millet sevgisini kazandıktan sonra Türkiye’de başaramıyacağımız hiçbir şey yoktur. Ve bu ortam hazırdır. Dedikleri gibi, dün halk refah içerisinde değildi, bundan sonra refah içerisine girecektir. Dün sıkıntı içindeyken, sizin kabine kurduğunuz memlekette yayıldığı günden itibaren, memleket sıkıntıdan kurtulmuş, ferahlamaya başlamıştır. Allah sizi muvaffak etsin, arkanızda Parlâmento ve Türk Milleti vardır. Hepinizi hürmetlerimle selâmlarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın arkadaşlarım, grupları namına altı, şahısları adına da lehte ve aleyhte ve üzerinde olmak üzere de altı senatör konuşmuştur. İki kifayet önergesi vardır. Sayın Başbakanı söz verdikten sonra okutup oylarınıza arz edeceğim.

Sayın Başbakan. *(Şiddetli ve sürekli alkışlar)*

BAŞBAKAN SUAD HAYRİ ÜRGÜPLÜ (Kayseri) — Sayın Başkan, Yüce Senatonun Sayın üyeleri, Hükümet programı üzerinde kıymetli mütalâa ve tenkidler beyan eden her kanattan arkadaşlara en derin şükranlarımızı sunarız. Bu tenkidler ve mütalâalar bizim bundan sonraki çalışmalarımızda mesnetlerimiz, istifa edeceğimiz kaynaklarımız olacaktır. Der-meyan edilen mütalâa ve tenkidlere cevap vermeden evvel millete hizmet şerefine nail olmuş arkadaşlarınız sıfatıyla umumi mahiyette ve içindeki bâzı şüphe ve tereddütleri bertaraf etmek için bâzı mâruzâtta bulunmak istiyorum.

Bütçe tasarısının Millet Meclisinde reddi üzerine kurulması gereken 4'ncü Hükümet, Cumhurbaşkanının sarf ettiği temas neticesinde ve mesailer sonunda bu nâçiz arkadaşınıza tevdi edilmiştir. Bu benim hayatımın en büyük şerefidir. Tanrının inayeti ile ve sizin yardımınızla bu cefakâr millete hizmet etmek bana müyesser olursa, benden sonra hayata gelecek evlâtlarıma en büyük eserim olarak kalacaktır. *(Alkışlar)*

Bu Hükümet nasıl kuruldu arkadaşlar? Birçok dedikodular olur, birçok tefsirler olur; bunları tabîî telâkki etmek lâzım. Ben bildiğiniz gibi bağımsız bir arkadaşınızım. Her hangi bir parti ve grup arkamda olmadığı gibi, kendim de her hangi bir parti, grup ve teşkilâtının disiplinine tabi değilim. Bu itibarla Hükümetin kurulmasında birtakım samimî, ciddi esasların tahakkuk etmesi icabederdi. Cumhurbaşkanı bana bu vazifeyi teklif ettiği zaman, kendisine bu husustaki fikirlerimi ve tereddütlerimi, endişelerimi açıkça izah ettim. Parti liderleriyle yaptığı temaslardan müspet sonuç aldığı ve kendileriyle yapacağım temastan müspet neticeye varmak imkânlarından emin bulunduğunu söylediler. Parti liderleri ile derhal temasa geçtik. Huzurunuzda şükranla ve en büyük samimiyetimle temin edeyim ki, 4 parti liderinin memleket hizmetinin ve memleketin bugünkü şartlarının gerektirdiği en çetin meselelerde birleşmek duygusunu en yüksek vatanperverlik ölçüsünde gördüm. *(Sağdan “bravo sesleri” ve alkışlar)* Bu vazifemi kolaylaştırmıştır. Bununla iktifa etmedik, arkadaşlar. Bunu bir protokole bağlamayı zaruri ve faydalı gördüm. Beşimiz de bu faydanın lüzumuna kaani olduk. Ben, bağımsız bir Başbakan olarak, partilerin ne gibi konularda ittifak halinde olduklarını, hangi anameselelerde birleştiklerini, acaba ayrılık gösterecekleri meseleler var mıdır, yok mudur? Bu hususları aradığım gibi, parti liderleri de büyük bir titizlikle aynı mevzular üzerinde durdular. Çalışmaların sabahtan gece yarısına kadar devam ettiğini biliyorsunuz. Bu mesai neticesinin tekrarı ile sizleri rahatsız etmiyeceğim. Bir protokol neşredildi. Bu protokolden sonra Hükümetin kurulması imkânını gördüm, büyük bir samimiyetle yapılan, tanzim edilen protokole Sayın parti liderlerinin büyük bir dikkat, feragat ve vatan sevgisiyle bağlı olduklarına inancım tam tahakkuk ettikten sonra, Hükümet listesini Cumhurbaşkanına arz ettim.

Bu Hükümet istikrarlı olur mu, olmaz mı? Bu hususta şimdiden mütalâa serd etmeyi erken görürüm. Kurulan, yapılan protokol, tanzim edilen ve o protokole istinadeden program benim ve Hükümetimdeki arkadaşların ve bu partilerin liderlerinin samimî duyguları devam ettikçe istikrarlı Hükümet olacaktır. Buna emin

bulunuyorum. Olmazsa sizler varsınız. Meclis vardır. Bu emanet, bir vatandaştan başka bir vatandaşa verilir. Yalnız bizim memleketimizde değil, bütün milletlerde olan usul ne ise ona hepimiz hürmet edeceğiz. (*Sağdan “bravo” sesleri ve alkışlar*)

Bu kurulan Hükümetin vasfında acaba dışarıdan idare gibi bir vaziyet var mıdır? Bunu Millet Meclisinde izah ettim. Yüce Senatoda tekrar teyid etmek isterim. Ben, parti liderlerinin ne nisbette Hükümete katılabileceklerini, Başbakan Yardımcısı olarak, mühim bakanlıklar başta olarak, bilhassa rica ettim. Parti liderleri bunu şu fikirle reddettiler; biz Hükümetin selâmetle, istikrarla çalışmasını arzu ediyoruz. Seçime giden bir yılda Hükümetin her türlü müdahaleden masun bulunması için partilerimizin başında hizmete devam edeceğiz. Hükümeti tanı bir salâhiyetle, Anayasanın verdiği haklarla çalışmakta takviye edeceğiz. Arkadaşlarımızın şerefini, sözlerine sadakatini zannederim ki, her iki Mecliste mevcut azalar pek yakından bilirler. Bunun üzerinde en ufak bir tereddüdün gönüllerinizde yerleşmemesini ehemmiyetle ve samimiyetle rica ederim.

Hükümet Anayasanın salâhiyetler taşıdığı, verdiği Hükümettir; böyle bir Hükümet olacaktır. Hariçten hiçbir müdahale olmayacağı gibi, bir müdahaleyi de kabul etmiyecektir. (*Alkışlar ve “bravo” sesleri*)

Protokolda Sayın liderlerle yapılacak toplantıya gelince; bu toplantı benim davetimle olacaktır. Dün aynı mevzuu Sayın Bölükbaşı ve Sayın Alican sarahatle ve defaatle ifade ettiler. Ben ne zaman davet edeceğim arkadaşlar? Onu da açıklayayım. Gizli hiçbir şey kalmasın, gizli hiçbir şey yoktur. Ben arkamda her hangi bir grup ve grup toplama, gruplarda Hükümetin faaliyeti hakkında yardım bulma vaziyetini ancak parti liderlerine yapacağım müracaatlarla temin edebilirim. Bütün dünyada usul budur arkadaşlar. Ben, istifade ettiğim medeni memleketlerin usulleri üzerinde Sayın liderlerimle mutabık kaldım. Liderler bana bu müzahareti vaadettier. İptidai usullerden uzaklaşmanın yolunu bu çalışmalarda bulduk.

Memurların tâynini: Memurların tâynini hakkında; açıkça söyleyeyim, bundan evvelki Koalisyon hükümetlerinde olduğu gibi, bu Hükümette de bir protokol tanzım edildi. O protokolden mülhem olduğumuz gibi daha geniş bir yenilik getirdik. Bu koalisyonda 4 parti vardır. Dört partinin ahenkli çalışması ve tâyinlerin tam bir tarafsızlık mefhumu içinde tahakkuk etmesi için ben, Sayın liderlerden rica ettiğim gibi, Sayın liderler de bu mesele üzerinde hassasiyetle durduklarını söylediler. Her hangi bir parti kanadının tazyiki ile memleketimizde üzüntü mevzuu olan taraftarane tâyinler yapılmaması için, ayrıca bir madde kabul ettik, imza ettik. Her kanada mensup birer bakanın teşkil edeceği heyet ittifak edecek, ondan sonra bana gelecek, Bakanlar Kuruluna gideceğiz, oradan çıkaracağız. O kadar ki, üçlü kararnamelerde dahi bu esası koyduk. Bunu Sayın arkadaşlarımdın, her hangi bir art düşünceye değil, çok tarafsız bir idare mefhumunun tahakkuk ettirilmesi için bir teminata atfetmelerini samimiyetle rica ederim. (*Sağdan, “bravo” sesleri*)

Fikirlerde, prensiplerde birleştikten sonra şu hususu da aramızda görüştük. Ben, arkadaşlarıma bu protokol ve programda ve tahsisen protokolda, çalışma

süremiz sırasında her hangi bir inhiraf olursa, kararımı serbestçe alacağımı ifade ettim. Sayın liderler, benden evvel aralarında yaptıkları uzun konuşmalarda aynı mevzuda aynı hassasiyeti göstermişlerdir. Ve nitekim Millet Meclisindeki müzakerelerde Sayın Bölükbaşı bunu açıkça ifade etmiştir: “Hükümet, protokola sadık kaldıkça ve konuştuklarımıza tamamen mutavaat edip bu mesaiyle bu yolda devam ettikçe ben varım, aksi takdirde karşınızdayım” dedi. Diğer liderler de aynı ifadelerde bulunmuşlardır. Binaenaleyh, bu protokolün ve protokole müsteniden kısa zamanda birtakım kusur ve noksanlarla tanzim edebildiğimiz programın ana hükümlerine sadakat göstereceğiz ve memleketi mesut bir seçim geleceğine kavuşturmaya gayret sarf edeceğiz. Bu izahattan sonra Sayın arkadaşlarımızın tenkidlerine cevap vermek istiyorum.

Muhterem arkadaşlar, Hükümet programı bundan evvel de tanzim edilen programlar gibi siyasetimizin, takibedeceğimiz yolların anahatlarını ifade eder. Eğer burada muayyen mevzuların teker teker ele alınıp konuşulması gibi bir usule doğru gidecek olursak bu, parlömanter âdetlerin çok dışına çıkmış olur. Şunlar 3’ncü, 2’nci ve 1’nci hükümetlerin programlarıdır. İfadeler muğlâk ve müphemdir.. Ben, geçmişin hesabını görmek için bu Hükümetin başında bulunmuyorum. (“Bravo” sesleri)

Ben, hizmette devamlılığın aslolduğuna kanaat getirerek bu vazifeyi kabul ettim. Bizden evvel memleketin ve milletin hizmetine hayatlarını ve emeklerini katmış Olan hükümetlerin şerefli vazifelerini şükranla kaydediyorum. Hizmeti bir bayrak yarışı gibi telâkki ediyoruz. Elden ele düşürmeden taşıyacağız; müddetimizi doldurduğumuz zaman bizden sonra gelecek olan hükümetlere de aynı yardım duygusu ile hareket edeceğiz (“Bravo” sesleri)

Birkaç cümleyi okuyacağım; eski protokolden. Resmî Gazete, 7 Ocak 1964 “İdarenin ve İktisadi Devlet Teşekküllerinin yeniden düzenlenmesinde personel sisteminin ıslahı konularına önem verilecektir.”

Başka bir yerden: “Yurtta yüksek ve üniversiteler eğitiminin gelişmesi için her gayreti göstereceğiz. Memleketin iktisadi gerçekleri göz önünde tutularak idarede âzami tasarrufa dikkat edeceğiz. Her alanda çalışmalarımıza bilimsel ve teknik araştırmalar temel olacaktır. Tarım ürünlerini ve tarımla uğraşanların emeğini değerlendirmek için gereken tedbirler alınacaktır.” Böyle devam ediyor. Bu gayet tabiidir arkadaşlar. Bunu tenkid için söylemiyorum. Bütün dünyada hükümet programları böyle yazılır. Bizim de Cumhuriyetin teessüs ettiği günden beri hükümet programlarımız, benim de senelerce bulunduğum hükümette dahi bu yolda yazılırdı. Ve ondan sonra, buralarda tartışılır. Bütçede tartışılır, bakanlıklar bütçelerinde tartışılır, sözlü sorularla, yazılı sorularla ve diğer parlömanter usullerle ele alınır, didik didik edilir ve neticede tüzüklerin, Anayasanın verdikleri haklar mümessiller tarafından tahakkuk ettirilir. Biz bütün bu hükümlerle karşınızdayız. Şimdi muhterem arkadaşlarımızın, programımızın ayniyat ifade etmesi ifadesiyle programımıza sahip çıktıklarını görüyoruz, bundan memnun oluyoruz arkadaşlar. Demek ki, programımızda, Anayasanın Öngördüğü, programlara alınmasını emrettiği husus-

lara dikkat etmişiz ve memleket (hizmetine birtakım esaslar ve temeller koyarak vazifeye koyulmaya başlamışız. Programlarda iyi esas ve hükümleri benimsemenin kusur olduğunu zannetmiyorum. Değil bizden evvelki hükümetlerin, bizden çok evvelki hükümetlerin dahi programlarında iyi bir şey bulursak onu almakta, yalnız programa koymakta değil, tatbikata intikal ettirmekte ıftihar duyacağız. *(Alkışlar)* Bunu, programın yazı sisteminde nasıl bu yolda mütalâa ediyorsak, iki Mecliste de der-meyan edilen fikirler hakkında da samimî kanaatimiz budur. Burada programımızda tenkid edilen bir İm sus Sayın bir arkadaşımız tarafından bütün esasları ile ve isabetle ileri sürülür-se bu ille koalisyonunuzda olmıyan bir arkadaş tarafından yapıldı, diye ret mi edeceğiz? Biz Hükümetin medeni seviyelerinin bu yoldaki çalışmalarla ilerliyeceğine kaani bulunuyoruz. *(A.P. sıralarından, "Bravo" sesleri)* Bu arada programın, bâzı noktaları müphem geçtiği, bâzı noktalara temas etmediği ve bilhassa Millet Meclisinde sondan suallere cevap verilmediği hususunda birçok arkadaşlarımızın tenkidleri yer alıyor.

Aziz arkadaşlarım, programı yaparken gücümüzün yettiği kadar, emeğimizin neticesini buraya geçirdik. Bundan evvelki programların bundan daha geniş olmadığını da gördük. Noksanlarım mazur görmenizi şu sebeplerden dolayı rica edeceğim. Bağımsız bir başbakanın başkanlığında dört partinin katılmasıyla kurulmuş Dördüncü Koalisyon karşısındasınız. Bilhassa ben, bu mevzularda aceleyi katiyyen iltizam etmedim. Dört parti lideri ve sözcüleri muayyen mevzularda 1961 yılından beri konuşmalar yapmışlardır. Fikirler tartışılmıştır. Muayyen, çetin mevzular üzerinde Millet Meclisinde ve Senatoda partilerinin noktainazarları ifade edilmiştir. Bunları telif etmek, bunları telif ettikten sonra millî menfaatlere göre huzuruza getirmek, aceleyi menetmesi gereken bir husustur. Ve ben bugün, tedbirimden dolayı tenkid edilmenin hiçbir acısını hissetmemekteyim. Hakkınızdır, tenkid edeceksiniz. Ben de sizi tenvir etmeye kendimi mecbur saydım.

Servet beyannamesi tasarruf bonusu, vergi açıklaması, plânın uygulanması, petrol ve madenler politikası toprak reformu üzerinde durulmuştur. Bunlardan bâzıları programımızda yer almıştır. Onlara vuzuh vereceğim arkadaşlar.

Doğu kalkınması elimizde mevcudolan plânda derpiş edilmiş bir husustur. Ve Doğuda ne yapılacağı tesbit edilmiştir. Bunu ciddiyetle tatbik edeceğimizi huzurunuzda ifade etmeyi vazife bilirim. Bu ihmal edilmiş vatan parçasının en yakın gelecekte mesut bir duruma kavuşmasını düşünmiyecek ve istemiyecek hiçbir vatan evlâdı tanımıyorum. Fakat, Doğu kalkınmasını, programda kaydedip, cümle olarak bırakmayı mı; yoksa, hakikaten Doğu kalkınmasında, gönülden inanarak bu yolda çalışmayı mı tercih edersiniz? Biz bu millete hizmet etmek şerefi ile çalışmalarımıza başlamış bulunuyoruz. İlgili her bakan bu hafta güvenoyu Hükümetimize nasıbo-lursa, hazırlıklı olarak Pazartesi günü bir toplantıda her mevzua ait çalışmalarının neticesini getirecektir. Çalışmalar aralıksız olarak devam etmektedir, arkadaşlar; ve böyle devam edecektir. Müddetimizin kısa olduğunu biliyoruz. Bu kısa süreye rağmen bu vatana hizmet etmeye mecbur olduğumuzun da idraki içindeyiz. *(Genel alkışlar)*

Birtakım esaslar Meclise intikal etmiştir ve komisyonlardadır; Meclisin tasarrufu içindedir, Hükümetin yetkisi dışına çıkmıştır. Hükümetlerin Meclislere saygısı bu gibi tasarruflarla müdahale etmemektir. Bu demek değildir ki, Hükümet için mühim olan ve hükümetler tarafından teklif edilmiş olan tasarıların süratle takibine mâni teşkil eder. Bunları takibedeceğimizi Millet Meclisinde söylediğim gibi, burada da tekrar ediyorum ve teyidediyorum. Toprak reformu, memleketin ana dâvalarının başındadır. Toprak reformuna bütün kabine arkadaşlarımın inandığını size bu program vesilesiyle teyiden tekrar etmeyi şeref bilirim. *(Alkışlar)*

Geri almak mevzuubahis değildir arkadaşlar. Asla geri almıyacağız. Bilâkis, komisyonlarda bu tasarının en ilmi esaslara ve memleket realitelerine uygun olması için süratle intacını takibedeceğiz ve komisyonlardan bunu rica edeceğiz.

Topraksız vatandaş bir an evvel toprağa kavuşturmayı, memleket istihsalini artırmayı, bu memleketin bekası ile alâkalı bir mevzu olarak telâkki ediyoruz. Yüzde 3 nüfusumuz her yıl artarken, vatandaş beslemek meselesi hâlâ bir problem iken, bu mevzuu ihmal edemeyiz, arkadaşlar. Hükümetiniz bu kanaattedir.

Tasarruf bonoları meselesi Meclise gelmiş ve komisyonlardadır. Bizden evvelki Hükümet bu mevzuda devam etmiş olan uzun münakaşalardan mülhem olarak güzel bir tasarı hazırlamış ve sevk etmiştir. Bunu benimsiyoruz, takibedeceğiz. Plânın uygulanmasında bizim durumumuz, mevcut yedi aylık mesaidir. Ondan sonraki plânın hazırlıklarına başlanmıştır. Onun bir an evvel intacını ve bizim hizmet süremiz esnasında ikmalini takibedeceğiz.

Servet beyannamesi, vergi açıklaması gibi hususlara gelince; bunda, arkadaşlarımızın bu mevzuda sabırlarını rica edeceğim. Tetkik etmekte ve çalışmaktayız. Bütçe gelecek; bütçeyi en yakın bir zamanda huzurlarınıza getireceğiz. Hükümet programını hazırlamak vazifesi ile şu kısa günlerde çalışan bir hükümetten, eğer her ufak mevzu, her mühim detay üzerinde kati ve kesin, fikir istiyorsanız ve bunu bana şahsan soruyorsanız, kendi fikrim vardır, arkadaşlarım. Ben bunlar üzerinde fikir sahibiyim fakat, bunları sizlere ifade etmem, bugün taşıdığım sıfatla hiçbir şey ifade etmez. Ben başbakan olarak sizleri tenvir etmeye ve sizleri tatmin etmeye mecburum. Hükümette bulunan parti kanatlarının bu husustaki noktai nazarını telif ettikten sonra huzurunuzda gelmek gayet tabiidir. Binaenaleyh, kısa bir müddet için arkadaşlarımızın sabırlı olmalarını rica edeceğim. Bu müddet uzamıyacaktır, arkadaşlar. *(Alkışlar)*

Siyasi partiler Kanunu olsun, diğer kanunlar olsun hepsini benimsiyoruz ve takibediyoruz. Bu kanunlar, bizim tesbit edip arkadaşlarımızın üzerinde alâka ile durdukları ve Millet Meclisinde de ve burada da tekrar edilen Orman Kanunu, Türkiye Enerji Kurumu Kanunu, Deniz İş Kanunu, Tarım İş Kanunu, Turizmle ilgili kanunlar, Konut Kanunu, Diyanet İşleri Kanunu, Emlâk Vergisi tasarısı, bütün bunları ciddi emeklerin birer mahsulü telâkki etmekteyiz.

Bir mevzua bu vesileyle temas etmek isterim. Bir Sayın arkadaşım, yanlış anlamadıysam ima yoluyla milliyetperverlik duygularına temas ettiler. Billhassa rica ede-

rim, Hükümet kanadında olan partilerin, kabinedeki bütün arkadaşlarının milliyet duyguları her şeyin üstündedir. Bunun imasından dahi üzüntü duyduğumu kaydetmek isterim. (*“Bravo” sesleri ve alkışlar*) Politikamız ne olur, acaba başka memleketlerin temsilcilerinin gölgesinde yaşar mıyız? Bu şüpheyi şiddetle reddetmek isterim. (*“Bravo” sesleri ve alkışlar*) Bizim politikamız, Büyük Atatürk’ün hizmet gününden, onun hizmetini emanet almış olan insanların son nefesine kadar millî bir politikadır. (*“Bravo” sesleri ve alkışlar*) Ve bu millî politika, hiçbir gölge, hiçbir tesir kabul etmeye mütehammil olmıyan asil Türk Milletinin politikasıdır. (*“Bravo” sesleri ve alkışlar*) Ona bağlıyız, ona hizmet edeceğiz.

Arkadaşlarımız, Hükümet programındaki iyi hükümleri bir taahhüdümüz olarak, kaydettiler.

Bu taahhüdümüzü huzurunuzda tekrar ediyorum; iyi hükümleri değil, vadettiklerimize dahi bağlı kalarak hizmet edeceğiz. Acaba 7 aylık bir süre içinde hepsi tahakkuk eder mi? Biz hüsnüniyetle, ne kadarını tahakkuk ettirirsek o yolda, bir çalışma içinde çalışacağız ve o yolda kalacağız. Şayet tahakkuk ettiremediklerimiz olursa bundan sıkılmıyoruz, arkadaşlar. Eğer bunlar iyi esaslara, bu aziz millete faydalı hizmetler getirecek mevzular ise, bizden sonraki Hükümetin kendisine teslim edeceğimiz çalışmalar olacaktır. Çünkü bu arada birtakım mesainin hazırlıkları yapılmış olacaktır. Muhayyerdir arkadaşlar. Beğenirlerse bizden sonraki Hükümetler, alırlar tatbik ederler. Beğenmezlerse, diledikleri gibi hareket ederler. Biz de bugün, bizden evvelki Hükümetin iyi hazırlıklarını ve iyi tasarılarını aynı şekilde benimsemiş bulunuyoruz. Hizmetteki devamlılık düşüncemizin de esası bunu icabettirmektedir.

Muhalefetle danışma ve dayanışma; arkadaşlarımız hatırlarlar, bu kürsüden muhtelif vesilelerle bunu ileri süren arkadaşınız ben olmuşumdur. Buna hassasiyetle devam etmeyi ben kendim için bir şeref meselesi telâkki etmekte bulunuyorum. Buna başladım arkadaşlarım. Daha güvenoyunuzu istihsal etmeden, Sayın muhalefet liderini ziyaretle, Kıbrıs Arabulucusu Galo Plaka ile yaptığım çok mühim bir konuşmayı kendisine naklettim. (*Alkışlar*) Ve tecrübelerinden istifade etmek istediğimi söyledim. Çalışmalarımı tasvibettiler, teşvik ettiler. (*“Bravo” sesleri ve alkışlar*) Diğer parti liderleriyle temasım aynı şekilde olacaktır. Bilhassa itina edeceğim.

Seçime tam bir bitaraflıkla ve seviyeli bir ortam içinde gitmek hususundaki kıymetli arkadaşımın fikrine tamamen katılıyorum. Biz bu 7 aylık süre içinde partiler arasında kardeşlik, sevgi, karşılıklı güveni tesis etmekte hiçbir emeği esirgemiyeceğiz. Aksi takdirde; dedikleri gibi, seçimden sonra kurulacak hükümetlerin rahat ve anlayışlı çalışmaları ortamını yaratmak mümkün olamaz, arkadaşlar. Buna inanıyoruz. Seçimi, tam bir tarafsızlıkla yapmayı şeref vazifesi sayıyoruz. Ve o zamana kadar da, partiler arasındaki münasebetlerin en seviyeli bir şekilde gelişmesine gayret edeceğiz. Müesseselerin tarafsızlığına müdahale, asla mevzuubahis değildir, olmıyacaktır. Buna hiçbir arkadaşımız taraftar değildir ve ben, bütün gücümle bunun karşısındayım, arkadaşlar. Gerek radyonun tarafsızlığı ve gerekse diğer müesseselere hiçbir suretle müdahale mevzuubahis değildir. Müesseselerin bitaraf

olarak bu memlekete hizmet kaygısıyla çalışmalarını ve 30 milyonun müesseseleri olduğunu bilmelerini temin etmeyi bir vazife saymaktayız. (*Alkışlar*) Yalnız bizim Koalisyon hizmetinde görmenin, bizim ancak şerefimizi azaltacağına inanıyoruz.

Atatürk gençliği hakkındaki mülâhazamızın vuzuh ifade etmediği hakkındaki düşünceyi Mecliste tekrar ettiğim gibi, burada da tekrar etmek isterim.

Aziz arkadaşlarım, bugün gençlik dediğimiz kıymetli vatan evlâtları yarın bu memleketi idare edecek, bu memleketin mesut geleceklerini elinde tutacak insanlardır. Hepimiz bu çağdan geçtik ve bugün bu vaziyete geldik. Bizi yetiştiren nesillerden daha fazla gençliğe hizmet etmek arzusunu ve ateşini taşıyoruz. Türk gençliğinin, milliyetperver ve şahsiyetli gençlik olmasında hiçbir tereddüdün olmaması gerekir. Türk gençliğinin daha iyi okuması, Türk gençliğinin sıkıntılarının daha çabuk giderilmesi, hayatta, tahsil çağında iken ve hayata atıldıktan sonra bu memleketin istikbalinin parlak insanları olarak yetiştirilmesi yegâne hedefimizdir. Bu yolda çalışacağız.

Silâhlı Kuvvetler hakkında Hükümetinizin ifade edeceği, yalnız şükran ve minnet duygusudur. (*“Bravo” sesleri ve alkışlar*) Aziz vatanımızı en buhranlı ve dertli günlerinde koruyan bu aziz kuvvetin tamamen siyaset dışı ve en ileri memleketler seviyesinde kuvvetli teçhizatı ve her türlü ihtiyacı tamam olarak bu vatanın bekçisi olmasında devam etmesi için, ihtiyaçlarını en yakın bir dikkatle takibedip tahakkuk ettirmeye söz veriyoruz. (*Şiddetli alkışlar*)

Arkadaşımızın buyurduğu gibi, “Sihirli değnek taşımıyoruz” arkadaşlar. Bu asırda sihirli değnekle muvaffakiyet görülmüş şey değildir. Biz, yalnız hizmet duygumuzla ve bir plân dairesinde muayyen istikâmetlerde vazifeleri başarıyla ulaştırmanın hedefini gözetiyoruz.

Burada bir noktayı arada kaydetmek istiyorum: Tütün mevzuunda Sayın arkadaşımızın endişesini bertaraf etmek isterim. Çünkü bu mevzu, bugün çeşitli suretlerle millet efkârı umumiyesine arz edilmektedir. Arkadaşlarımızın müsterih olmasını temin etmek için bâzı rakamlar vereceğim: Hükümet Başkanı olarak tütün piyasasının günü gününe takibetmekteyiz. Altı günlük satışların yekûnu 89 milyon 349 kilodur. (*“Bravo” sesleri*) Geçen yılın altı gününde yapılan mubayaa yekûnu 67.000.355 kilodur. Tekel’in Türk tütün müstahsılına verdiği fiyat, tüccarın fiyatından ve Amerikalıların verdiği fiyattan 1-1,5 lira yüksektir. Tütün destekleme mubayaaasına devam edilmektedir. Altı gün içinde aldığımız netice bizi dahi tatmin etmiş ve daha iyi neticelere ulaşacağımız kanaatini vermiştir.

Tüccarın, müstahsil aleyhinde korunması gibi bir mevzua Hükümetin asla müsaade etmeyeceğini ve âlet olmayacağını huzurunuzda sarahatle ifade etmek istiyorum. (*Alkışlar*)

Aşırı sol ve aşırı sağ cereyanlar uzun zamanlardan beri ileri sürülmekte ve bunu herkes, her münevver, kendisine göre tefsir etmektedir.

Biz aşırı sol ve aşırı sağ cereyanlarla mücadelenin yalnız katı kanun tedbirleriyle olacağına ve tahakkuk edeceğine inanmıyoruz. Biz, memleket seviyesinin

sosyal adalet ve sosyal güvenlikle yükseltilmesinde; biz, memleketteki okuma yazma bilmeme oranının süratle azaltılmasının tahakkuk ettirilmesinde ve vatandaşın yaşayış seviyesinin artırılmasında memleketin istihsalinin artarak vatandaşla intikal etmesinde, ücretlerin yükselmesinde, iskân politikasında ve daha birçok hususların tahakkukunda görüyoruz, arkadaşlar. (*“Bravo” sesleri ve alkışlar*) Ancak bu suretle aşırı sol ve aşırı sağ cereyanların önüne geçmek mümkündür. Bu hiçbir zaman bizim kanaatimizce fikir hürriyetiyle, basın hürriyetiyle çelişen bir mevzu olmayacaktır. (*Alkışlar*)

Orman Bakanlığı hakkında ileri sürülen kıymetli mütalâalara tamamen iştirak ettiğimizi Millet Meclisinde ifade etmiştik. Burada da tekrar ediyoruz. Bu kanaatimiz ve bu meselenin merkezî Hükümet teşkilâtının tüm olarak ıslâhı yolundaki çalışmalar arasında yerini ve değerini bulacağına inanıyoruz. Mesaimizi bu yolda teksif edeceğiz. (*Alkışlar*)

Madenlerimize ve petrollerimize temas edildi, arkadaşlar. Acık konuşalım arkadaşlar; eğer içinde bir şüphe varsa ve acaba bu Hükümet, madenlerimizi ve petrollerimizi başka bir memleketlere satacak diye bir şüphe varsa bunu şiddetle reddederim; ve buna emin olmanızı rica ederim. Gerek madenlerimizi, gerek petrol kaynaklarımızı millî menfaatlerimize uygun şekilde değerlendirmek vazifemiz olacaktır. (*“Bravo” sesleri ve şiddetli alkışlar*)

Diğer birtakım talepler ve temenniler olmuştur. Bunlar arkadaşlarım tarafından tesbit edilmiştir. En yakın zamanda bu hususları müzakere etmek imkânını eğer Sayın Senato bize bahşetmekte gecikirse biz onları huzuruza getireceğiz.

Kıbrıs meselesi ve dış siyasetimiz hakkında kısaca mâruzâtta bulunmayı zaruri görüyoruz. Dış siyasetimizde şahsiyetli bir politika takibetmekteki maksadımız; Atatürk'den beri tatbik edilen ve artık millî hüviyetini tamamen iktisabetmiş olan politikadır. Bunun uygulanmasında hiçbir surette muayyen memleketlerin ve zümrelerin tesirinde bir politika takibedemiyeceğiz mânasının anlaşılmasını rica ederim. (*“Bravo” sesleri*)

Sovyetler Birliği ile inkişaf eden iyi münasebetlerimizin onların göstereceği anlayış ölçüsü içerisinde olacağını tekrar etmek isterim. Kültür Anlaşması, Moskova'da eski Dışişleri Bakanımız tarafından imzalanmıştır. Meclise intikâl ettiği zaman huzuruza gelecektir.

Yakın-Doğu komşu memleketlerimizle münasebetlerimizin inkişâfı, bilhassa son zamanlarda yapılan temaslarla, müspet bir safha arz etmektedir. Bizim ananevi rabıtalığımız bu politikanın taraflar için mesut bir şekilde inkişâfını icabettirir. Bugüne kadar Türk politikası hiçbir zaman bunun dışında hareket etmemiştir, arkadaşlar. Üzüntü karşıdan gelmiştir. Buna rağmen biz bu memleketin refah ve saadetleri için her türlü inkişâf imkânlarını dikkatle aramışızdır. Son İyi Niyet Heyetimizin temasları da bu dikkatin ve komşu memleketlerimizin saadetine gösterdiğimiz alâkanın ifadesini ihtiva eder.

Kıbrıs meselesinde takibeden politika, bizim de takibettiğimiz politikadır. Hiçbir emrivakiyi kabul etmiyeceğiz, arkadaşlar. Bunu tekrar, tekrar teyid etmek isteriz. Kıbrıs'ı bu memleketin bir millî dâvası olarak kabul ediyoruz. O yolda azimle ve irade ile devam edeceğiz. Yolumuz, sulh yolu ile bir neticeye ulaşmaktır. Fakat, bize zorla kabul ettirilecek hiçbir solisyon karşısında da eğilmiyeceğiz. (*"Bravo" sesleri ve şiddetli alkışlar*) Kıbrıs dâvamızdaki hassasiyetin ve Kıbrıs dâvasının bir Türk - Yunan münasebetlerinin temelini teşkil ettiğini ve o temele tehlikeler getirebileceği hakkında komşu Yunan Hükümetinin anlayışa varacağına emin bulunmaktayız. Atatürk'ün tahakkuk ettirdiği Türk - Yunan dostluğunun zedelenmemesini biz yalnız iki memleket arasındaki münasebet çerçevesinden değil; Akdeniz emniyeti, Balkan emniyeti, NATO emniyeti ve Şimal'den ve Cenup'tan gelecek tehlikeleri önliyecek tedbirler manzumesi içinde ve en başta aziz Vatanımızın emniyeti olarak telâkki etmekteyiz. (*Alkışlar*)

Muhterem arkadaşlar, 4'ncü Koalisyon Hükümetini huzurunuzda takdim ederken yalnız rehber olarak samimiyet ve hizmet duygusunu getirdiğini arz etmek isterim. Biz, bu kısa süre içinde vatandaşlarımız arasında birlik ve beraberliği, kardeşlik ve karşılıklı sevgiyi yaratmayı en ulvî vazifemiz sayacağız. Bu güzel vatanın beyhude çekişmelerden ve hizmetleri aksatan çatışmalardan fayda değil, ne kadar zarar gördüğünü bilmekteyiz. Biran evvel vazifemize sarılmak kaygusu ve arzusu içerisindeyiz. Tenkidleri, kendimiz için kuvvet kaynağı ve ilerdeki çalışmalarımız için işaretler ve iyi tavsiyeler telâkki etmekteyiz. Siyasi mücadeleyi 4'ncü Koalisyon Hükümeti, en medeni ölçüler içinde tahakkuk ettirmeye ve devam ettirmeye azimlidir. Ben Hükümet Başkanı olarak buna huzurunuzda söz veriyorum. (*"Bravo" sesleri*)

Muhterem arkadaşlarım, sözlerime son verirken en kısa süre içinde takdim edeceğimiz bütçe üzerinde dermeyeran edilecek tenkid ve mütalâaların da bize ışıktutacağını tekrar etmek isterim. Ve bu vesile ile bugün Yüksek Senatonun irşatlarından da faydalanacağımızı arz ederek derin şükranlarımı ve teşekkürlerimi ve saygılarımı arz ederim. (*Bütün sıralardan sürekli ve şiddetli alkışlar, "bravo" sesleri*)

BAŞKAN — İki tane kifayet Önergesi vardır, okutuyorum.

Senato Başkanlığına

Hükümet programı hakkında grup sözcüleri konuşmuş ve ayrıca şahısları adına altı senatörün konuşması hasebiyle durum tavazzuh etmiştir.

Bu vaziyete göre müzakerenin kifayetini arz ve teklif ederiz.

Niğde Bolu Kudret Bayhan
Sırrı Uzunhasanoğlu

Başkanlığa

Yeni Hükümetin programı gerek Millet Meclisinde ve gerekse Yüce Senatoda derinliğine, genişliğine mütalâa edilmiştir, müzakereleri kâfi görerek, müzakerenin kifayetini teklif ederim.

Cumhurbaşkanınca S. Ü. Hasan Kangal

BAŞKAN — iki önerge do aynı mahiyettedir. Aleyhte, Sayın Vasfi Gerger daha evvelce söz istemiş olduğu için kendisine söz veriyorum.

M. ERDOĞAN ADALI (İstanbul) — Sayın Başkan, usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Usul hakkında, buyurun.

M. ERDOĞAN ADALI (İstanbul) — Muhterem Başkan, muhterem üyeler; içtüzüğümüzün 130'ncu maddesi usul hakkında konuşmak, gündeme veya bu Tüzük hükümlerine uyulması gerektiğine ilişkin olur. Binaenaleyh, gündeme ve Tüzük hükümlerine uyulması gerektiği hakkındadır, konuşmam. Bu bakımdan söz aldım,

Sayın Başkan.

Muhterem üyeler, Cumhuriyet Senatosu içtüzüğünün 130'ncu maddesini okuyorum:

“Cumhuriyet Senatosunda Hükümet Programının okunmasından sonra” tâyin edilen günde” Hükümet Programı okunmuştur; tâyin edilen gün, bugündür. “Program ürerinde görüşme açılır.” Görüşme açıldı, grup sözcüleri konuştular “ve üyeler Program üzerindeki görüşlerini ifade ederler.” Ettiler. “Başbakanın bunlara vereceği cevapla görüşme nihayet bulur.” Başbakan cevap verdi ve görüşme nihayet bulmuştur.

SIRRI ATALAY (Kars) — Bütün konuşmalar biterse..

M. ERDOĞAN ADALI (Devamla) — Bunlara vereceği cevapla görüşme benim kanaatime göre, Sayın Başkan, bu kifayet takririni daha evvel oya koyması ondan sonra da Sayın Başbakana söz vermesi icabederdi. Şimdi kifayet kabul edilmezse, başka arkadaşlarımız da konuşursa, o zaman Başbakanın tekrar söz alıp, cevap vermesi lâzımgelir. Binaenaleyh bir usulsüzlük vardır; Ve bu durumu arz ediyorum. Başbakanın konuşması ile, içtüzüğün 130'ncu maddesi gereğince görüşme nihayet bulmuştur. (Soldan, “konuşmalar biterse” sesleri)

BAŞKAN — Aleyhte söz isteyen? Sayın Niyazi Ağırnaslı, kifayet takriri aleyhinde, buyurun.

NİYAZI AĞIRNASLI (Ankara) — Muhterem arkadaşlarım, çok güzel başlayan müzakereler; Hükümete, belki ışık tutucu belki yardım edici karakter taşıyarak devam edecekken bu durum karşısında kifayet biraz erken oylanmış olursa, müzakerelerin biraz erken kapanmış olacağı kanaatindeyiz. Ayrıca, Muhterem Reisimi-

ze nasıl aksetti, bilmiyorum; ben, Programın lehinde söz isteyenler arasında ikinci konuşmayı istemiştim. İkinci konuşma, her nasılsa gelmedi; onaltı, onyedı kişı konuştu, ikinci konuşma sırası gelmedi. Her halde Muhterem Reis Paşaya yanlış aksettirildi. (*Sağdan “paşa değil” sesleri*) Her ne ise, bir yanlış oldu. Baki Güzey arkadaşımıza bu arada yani, ismini zikretmek zorunda kalmam, sadece bu sebeptendir söz verdiler. Lehte söz isteyenlerin ikincisi üçüncü filân değillerdi; hepimizin huzurunda cereyan etti bu oylama... Lehte mi, aleyhte mi? diye. Ve bana; takdimen, belki de Programın daha lehinde konuşacağım düşüncesiyle mi söz verildi’, bilmiyorum. Bana tercihan ve takdimen söz verilmiş oldu.

Muhterem arkadaşlar; Sayın Başbakanın hakikaten büyük bir yurtseverlikle Hükümetinin, bizim de bildiğimiz Hükümetinin, inkılâpçı yolda, Atatürkçü yolda, devrimci yolda, Anayasa yolunda devam edeceğini ifade eden beyanlarını büyük bir şükranla karşıladık. Ama, programda, öyle noktalar var ki, (bunların bağdaştırıcı, vuzuh verici bir beyana ihtiyacı mutlaka vardır. Bu sebeple de mütemmim bâzı konuşmalardan sonra kendilerinden yeniden belki bir açıklama istenmesi faydalı olacaktır; bütün efkârı umumiyeı aydınlatması bakımından.

Değerli arkadaşlarım yine biliyorlar ki, Millet Meclisinde program üzerindeki konuşmalar gecenin saat sekizlerine, dokuzlarına kadar iki gün devam etmiştir. Cumhuriyet Senatosunda da ekonomik meselelere, malî meselelere ve rejim meselelerine büyük bir yeterlikle, büyük bir vukutla temas edecek arkadaşlarımız mevcuttur. Hükümet ve yüksek Senatonun bunlardan faydalanmaktan müstağni kalmıyacaklarını ümidederiz.

Bu sebepler, kifayetin aleyhinde bulunmamızın gerekçeleri arasındadır. Değerli Yüksek Senatonun muhterem üyelerinin kifayeti kabul buyurmamalarını ve bu suretle de reylerini bu yolda kullanmalarını rica ederim. Gerçi bu dileğim yalnız benim için değildir. Ben de konuşacağım diye söylemiyorum. Çünkü sıra Suphi Karaman arkadaşımızın ve ondan sonra bana geliyor. Kendisi sıralarını bana veriyorlar, öyle olacak ama; başka arkadaşların, da görüşlerinden faydalanalım diye takririn aleyhinde oy kullanmanız istirhamıyla söz almış bulunuyorum.

Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Usul hakkında buyurunuz, Sayın Atalay.

SIRRI ATALAY (Kars) — Bizim içtüzüğümüzün 130’ncu maddesi, biraz Önce Sayın Adalı’nın okuduğu İctüzüğün 130’ncu maddesine dikkat edilirse bütün görüşmelerden ayrı bir usulü kapsamaktadır ve bunu getiren Komisyon bu maksatla getirmiş bulunmaktadır. Dikkat edilirse İctüzüğümüzün 130’ncu maddesinde yeterlik önergesinin işlememesi derpiş edilmektedir. İctüzüğün 130’ncu maddesinde; grupların ve söz alan Sayın üyelerin konuşmalarından sonra Hükümet Başkanının konuşmasıyla görüşmelerin sona ereceği derpiş edilmektedir. Şayet arkadaşlarımız bunu Hükümet bir defa konuştu ve böylelikle kaçınıcı kişı de olursa, olsun İctüzüğün lehte, üzerinde altı kişinin konuşması hükmü ile ve diğer hükümlerini biraraya getirip Hükümet Başkanını İctüzüğün diğer hükümlerine göre ve hattâ başkanları-

na nazaran da bir öncelik hakkı bulunduğuna göre, ikinci veya üçüncü arkadaş da, hattâ grupları adına birinci veya ikinci konuşmadan sonra Hükümet Başkanı da farzımahal söz alıp konuşma ihtiyacını hissetseydi daha birinci veya ikinci kişide 130'ncu maddeye göre mesele bitmiş, Başbakan konuşmuş ve görüşme bitmiş demek değildir.

Yani, bu 130'ncu maddedeki maksat, kifayetin işlemeyeceği, söz alanların konuşabileceğidir. Nitekim; 1961, 1963, 1964 Hükümet programlarının görüşülmesi sıralarında kifayeti müzakere önermeleri verilmemiş ve işlememiştir. Şu hale göre, yeterlik önergesinin, İttüğüümüzün 130'ncu maddesine göre oylanması mümkün değildir. Söz alan arkadaşların konuşma hakkı vardır ve böyle olacaktır. 130'ncu maddenin bu sarahati karşısında yeterlik önergesinin oya konulması asla mümkün değildir. Fakat; bu demek değildir ki, konuşmalar biter. Hayır, söz alanlar, mevcut bulunduğu müddetçe ve burada ekseriyet bulunduğu müddetçe görüşmeler devam eder. Ama arkadaşlar sözlerini geri alırlar, burada bulunmazlarsa veyahut vakit gecikmiş olursa mesele biter. Arkadaşımla bir noktada birleşiyoruz. Yeterlik mümkün değildir, yeterlik önergesi oylanamaz ve müzakereler devam eder. (*Gürültüler*)

BAŞKAN — Müsaade buyurun, önermeleri oylyacağım.

SIRRI ATALAY (Kars) — Önergelerin oylanamayacağı hakkında usul konuşması yaptık,, Sayın Başkan.

RİFAT ÖZTÜRKÇİNE (İstanbul) — Yine hastalık başladı.

BAŞKAN — Efendim, Tüzüğümüzün 56 net maddesine göre oylama usule uygundur. Onun için önermeleri oylyacağım. (*Gürültüler*) Müsaade buyurun efendim, yeterlik hakkında iki kişi görüşmüştür.

Efendim, kifayet önermelerini oylarınıza arz ediyorum; kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. (*Gürültüler*)

İttüğüümüze göre son söz Senatöründür. Sırada Sayın Suphi Karaman vardır, buyurun efendim.

SUPHİ BATUM (Sinop) — Usul hakkında söz vermediniz. Ani oldu, bu.

SUPHİ KARAMAN (Tabii Üye) — Sayın Başkan, Sayın Senatörler, bendeniz Hükümet programı üzerinde bilhassa şahsiyetli ve milliyetçi bir ruha sahip bir gençlik yetiştirilmesi konusu üzerinde çok geniş ölçüde ve biraz da akademik mahiyette bir konuşma yapmak arzusundaydım. Eğer Başkanlık Divanı söz sıralarını bidayette ilân edilmediği esası üzerinden vermiş olsaydı ben Sayın Başbakandan önce altıncı olarak konuşacak ve dolayısıyla bu hazırladığım hususları Heyeti Umumiyenize arz etmiş olacaktım.

Fakat Sayın Başbakanın buradaki konuşmaları esnasında tamamiyle kendilerinin benim anladığım istikamette olan bir milliyetçilik ruhu, anlayışı içerisinde bulunduklarını yani, bugünkü gençliğin milliyetçi ve şahsiyet sahibi bir ruh içinde olduğunu bizim gibi kabul ettiklerini Hükümeti adına ifade ettikleri için uzunca bir şekilde hazırlamış olduğum konuşmamdan sarfınazar ediyorum.

Ve ayrıca; eğer arada sokuşturma gibi bir durum olmasaydı söz sıramı benden sonra söz sırası kendisine gelecek olan Sayın Niyazi Ağırnaslı'ya verirdim. (*"Olmaz" sesleri*)

BAŞKAN — Efendim görüşmeler sona ermiştir. 4 Mart 1965 Perşembe günü saat 15,00'te toplanmak üzere birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati: 19.05

Millet Meclisi Tutanak Dergisi
Dönem 1 Cilt 37 Birleşim 69
Sayfa 153-154
04.03.1965 Perşembe

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — Fuad Sirmen

KÂTİPLER: Nevzat Şener (Amasya)

Nurettin Akyurt (Malatya)

Açılma saati: 15.00

Güvenoylaması

BAŞKAN — Gündemimizin ilk maddesi; Başbakan Suad Hayri Ürgüplü tarafından kurulan Bakanlar Kurulu hakkında Anayasanın 103'ncü maddesi gereğince güven oylamasıdır.

Muhterem arkadaşlar, oylar zarflar içinde kullanılacaktır, Vazifeli arkadaşlar zarfları dağıtacaklar. Yüksek malûmunuz olduğu üzere, güvenoyu vermek isteyenler beyaz, güvensizlik reyi vermek isteyenler kırmızı ve çekinirler de yeşil oy kullanacaklardır. (*Soldan, "İsimler okunarak olsun", sesleri*) İçtüzük buna müsaittir. (*Sağdan, "Zarf usulü ile olsun." sesleri*) (*Gürültüler*) Arkadaşlar, sükûneti muhafaza edelim. (*C.H.P. sıralarından "Zarfla olsun" sesleri.*) Zarfla da olabilir, öbürü de olabilir. Mesele vüsuku temin etmektir. Zarfla diğeri arasında ısrar etmenin bir sebebi yoktur, efendim.

C.H.P. Lİ BİR MİLLETVEKİLİ — Niçin isimle olmasında ısrar ediyorlar?

NECİP MİRKELÂMOĞLU (İzmir) — Efendim siz evvelâ zarf diye buyurdunuz, onlar isim deyince siz de kabul ettiniz. Biz de zarfla istiyoruz.

BAŞKAN — Şimdi arkadaşlarım, iki tarafın oyları ile halledelim.

İçtüzüğün 137'nci maddesi, bunun matbu oy pusulası ile yapılabileceği gibi isim tasrihi suretiyle de yapılabileceğini âmirdir. İkisi de caizdir efendim. (*Gürültüler*)

Müsaade buyurun arkadaşlar, şimdiye kadar yapılmış olan bütün güvenoylarında zarflar içinde yapılmıştır. (*C.H.P. sıralarında "Zarflar içinde olsun" sesleri.*)

Arkadaşlar, herkes ayağa kalkıp konuşursa celseyi tatil ederim. Bu ne biçim iş efendim? Yerinize oturunuz, Başkanlığı dinleyiniz. Birer birer söz isteyiniz, söz isteyene söz vereceğim. Ne oluyorsunuz böyle? Ayağa kalkıp seksen kişi bağırarak ne olacak? Müsaade buyurunuz efendim. İçtüzüğün hükümlerini size arz ettim. Şimdiye kadar yapılmış olan Hükümetlerin kuruluşundaki bütün güven oylamalarında zarfla yapılmıştır. Mamafih sizin dediğiniz isim tasrihi suretiyle oylama, bâzı kanunların, bâzı tahrirlerin oylamasında yapılmıştır. İçtüzük bu iki şekilden her hangi birinin yapılmasına müsaittir.

Başkanlık celseyi açtığı zaman “Diğer güven oylamalarında olduğu gibi, zarfla yapacağız” demiştir. Arkadaşların bir kısmı “isim tasrihi suretiyle yapalım” dediler. Diğer bir kısım arkadaşlar da hayır, isim tasrihi suretiyle değil, zarf içinde olsun, diyorlar. Bunda ısrar etmenin mânasını pek anlayamıyorum. Çünkü vüsuku temin etme bakımından her ikisi de buna müsaittir. İsmi okunacak arkadaş buraya zarfını atacaktır, birer, birer Divan Kâtipleri sayacaktır. Nitekim fazla çıktığı zaman veya yanlışlıkla çift koparılmış ise aynı isim olduğu için oy pusulası iptal edilmiştir. Geçen celsede bir yanlışlık olduğu iddia edilmiş ve düzeltilmiştir. (*Soldan*, “*Henüz Mec-lise tebliğ edilmedi.*” *sesleri*) Riyaset Divanında tespit edilmiştir. Tebliğ edilecektir.

Şimdi bu hususta fazla ısrarın mânasını ben anlayamıyorum. (“*Takdir Riyase-tindir*” *sesleri.*) (*Gürültüler*). Şimdi arkadaşlarım, müsaade buyurun, Riyaset vazifesini bilir. Riyasete akıl öğretir gibi oradan her biriniz bir lâf söylerseniz olmaz. Riyasetin bu hususta mutlak takdiri vardır diye bir şey yoktur. Bu Umumi Heyetin bu hususta ayrı görüşleri varsa kararla halledilir. “Riyaset Divanı şahsan bunu takdir eder.” diye içtüzükte bir şey yoktur.

Binaenaleyh, şimdi bir takrirle de bunun isim okumak suretiyle yapılması istendiğine göre ve bir kısım arkadaşlar da “hayır” dediği için bu hususu oylarınıza sunacağım. Meclis nasıl isterse ona göre hareket edeceğiz. Binaenaleyh lüzumsuz ısrarın mânasını anlayamıyorum. Muhterem arkadaşlar, verilmiş olan takriri okuyorum.

Sayın Başkanlığa

Hükümete verilecek güvenoyunun isim okunarak yapılmasını arz ve teklif ederim.

Nevşehir

Ali Baran Numanoğlu

BAŞKAN — Takriri oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir. (*Soldan ve sağdan alkışlar.*) Hangi intihap dairesinden başlanacağına dair kur’a çekiyoruz.

AHMET ÜSTÜN (Ankara) — İçtüzüğün 137’nci maddesine göre usul hakkında söz istiyorum. Reyimin rengini izah edeceğim.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, Kırşehir’den başlayacağız. (*Gürültüler*) Müsaade buyurunuz, biraz sabırlı olunuz.

Ahmet Üstün arkadaşımız şifahen, Burhan Apaydın arkadaşımız da yazı ile Başkanlığa müracaat ederek oylarının niçin müspet veya menfi olduğunu izah etmek için İçtüzüğün 137’nci maddesinin 6’nci fıkrasına göre söz istemişlerdir.

Başkanlık bu iki arkadaşla söz verecek değildir. 137’nci maddenin o fıkrası bu husustaki takdir hakkını Başkanlığa bırakmakla beraber, esasen Anayasamızın 103’ncü maddesi görüşmeler bittikten sonra tekrar oylamaya gitmemeyi emrettiği

için ve güven oylaması yapılırken her hangi bir görüşmenin tesiri altında kalmayarak arkadaşların oy vermesini istediği için, Başkanlık bu iki arkadaşla söz vermeyecektir. (*Bravo sesleri.*)

Arkadaşlar, İçtüzüğe göre, ismi okunan her arkadaş, oturduğu yerden değil, lütfen ayağa kalkarak ve güven reyinde mi bulunduğunu, güvensizlik reyinde mi bulunduğunu, çekinse mi bulunduğunu sarîh olarak ifade edecektir. Kabul diyenler, Hükûmete itimat reyi vermiş addedilecek, ret diyenler itimatsızlık izhar etmiş addedilecektir.

(*Kırşehir seçim bölgesinden başlamak üzere oylar toplandı.*)

BAŞKAN — Şimdi arkadaşlar bu iş bitti, okunduğu zaman bulunmayıp da gelen arkadaşımız var mı? Yok... Oy toplama muamelesi bitmiştir. Muhterem arkadaşlar, şimdi tasnif yapılacaktır. Tasnif yapılp netice arz edilinceye kadar ikinci defa oya konulması icabeden işler bölümüne geçiyoruz.

BAŞKAN — Lütfen oylarınızı kullanınız. Arkadaşlar, lütfen sükûtu muhafaza edelim. Gürültü etmeyiniz. İdareci Üyeler, lütfen fotoğrafçıları ve kapılarda biriken Meclis ile ilgili olmayan şahısları dışarı çıkarsınlar. Lütfen arkadaşlar, sizler de yerlerinize oturunuz.

Eğer Başbakan netice belli olduğu zaman konuşma yaparlarsa; fotoğrafçılar içeri alınırlar.

Oyunu kullanmayan arkadaşımız var mı? (*“Var” sesleri*) Lütfen.

Muhterem arkadaşlar, Hükûmete güvenoyu verilmesi hususundaki oylamanın neticesini arz ediyorum.

Oylamalara 432 arkadaşımız iştirak etmiştir. 231 kabul, 200 ret, bir çekinse oyla Suad Hayri Ürgüplü Başkanlığında kurulmuş olan Bakanlar Kuruluna Yüce Meclis itimadını izhar etmiştir. (*Soldan ve sağdan bravo sesleri şiddetli alkışlar.*)

Buyurun Sayın Başbakan.

(*Sol ve sağdan şiddetli alkışlar ve bravo sesleri arasında Başbakan Suad Hayri Ürgüplü kürsüye geldi.*)

BAŞBAKAN SUAD HAYRİ ÜRGÜPLÜ (Cumhuriyet Senatosu Kayseri Üyesi) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin sayın üyeleri; dördüncü Koalisyon Hükûmetine güvenoyunuzla hizmete lâıyk olduğu hakkındaki teveccüh ve itimadınıza gerek şahsım, gerek arkadaşlarım namına şükranlarımı arz ederim. (*Sürekli alkışlar*) Bu kıymetli itimadı daima hatırlayarak memleket hizmetinde gücümüzün yettiğinin üstünde çalışacağımızı huzurunuzda arz etmekle şeref duyarım. (*Alkışlar*) Hepinizi en derin şükran ve saygılarımla selâmlarım. (*Sağdan ve soldan bravo sesleri, sürekli alkışlar.*)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, gündeme devam ediyoruz.

Kapanma Saati: 16.45

Başbakan Suad Hayri Ürgüplü tarafından kurulan Bakanlar Kurulu hakkında Anayasanın 103'üncü maddesi gereğince güven oylamasının neticesi

(Güvenoyu verilmiştir)

<i>Program:</i>	26.02.1965
<i>Güvenoylaması:</i>	04.03.1965
<i>Üye sayısı:</i>	450
<i>Oy verenler:</i>	432
<i>Kabul edenler:</i>	231
<i>Reddedenler:</i>	200
<i>Çekinserler:</i>	1
<i>Oya katılmıyanlar:</i>	5
<i>Açık üyelikler:</i>	13

(Kabul edenler)

ADANA

Hasan Aksay, Yusuf Aktimur, Ali Bozdoğanoglu, Cavit Oral, Ahmet Savrun, İbrahim Tekin, Ahmet Topaloglu

ADIYAMAN

Arif Atalay, Ali Turanlı

AFYON KARAHİSAR

Veli Başaran, Hasan Dinçer, Şevki Güler, Mehmet Turgut

AĞRI

Nevzat Güngör, Kerem Özcan

AMASYA

İsmail Sarıgöz, Nevzat Şener

ANKARA

Hüseyin Ataman, Raif Aybar, Osman Bölükbaşı, Mustafa Kemal Erkovan, İsmail Gence, İhsan Köknel, Zühtü Pehlivanlı, Ferhat Nuri Yıldırım

ANTALYA

İhsan Ataöv, Hasan Fehmi Boztepe, Ömer Eken, Nazmi Kerimoğlu

ARTVİN

Nihat Ata, Sabit Osman Avcı

AYDIN

Hilmi Aydınçer, Melâhat Gedik, Reşat Özarda, İsmet Sezgin

BALIKESİR

Cihat Bilgehan, Kaya Bulut, Mithat Şükrü Çavdaroglu, Gökhan Evliyaoğlu, Cevat Kanpulat, Ahmet İhsan Kırmılı, Cihat Turgut

BİLECİK

Şadi Binay, Orhan Tuğrul

BİNGÖL

M. Sıddık Aydar, Halit Rıza Ünal

BİTLİS

Nafiz Giray

BOLU

Ahmet Çakmak, Turgut Çulha, Kâmil İnal, Fuat Ümit

BURDUR

Mehmet Özbey

BURSA

Hikmet Akalın, Ekrem Paksoy, Cevdet Perin, Mustafa Tayyar, Ahmet Türkel, Ziya Uğur, İsmail Yılmaz, Baha Cemal Zağra

ÇANAKKALE

Ahmet Nihat Akay, Refet Sezgin

ÇANKIRI

Kâzım Arar, Rahmi İnceler, Şaban Keskin, Nurettin Ok

ÇORUM

Muzaffer Dünder, Abdurrahman Güler, Faruk Küreli, İhsan Tombuş

DENİZLİ

Sinan Bosna, Mehmet Çobanoğlu, İbrahim Kocatürk, Remzi Şenel

DİYARBAKIR

Yusuf Azizoglu, Recai İskenderoglu, Alp Doğan Şen

EDİRNE

Talât Asal, İlhami Ertem, Nazmi Özoğul

ELÂZİĞ

Naci Güray, Ömer Faruk Sanaç

ERZİNCAN

Hüsametdin Atabeyli, Sadık Perinçek

ERZURUM

Ertuğrul Akça, Turhan Bilgin, Nihat Diler, Tahsin Telli

ESKİŞEHİR

Ertuğrul Gazi Sakarya, Seyfi Öztürk, Aziz Zeytinoğlu

GAZİANTEP

Kudret Mavitan, Mithat San, Süleyman Ünlü

GİRESUN

Nizamettin Erkmen, İbrahim Etem Kılıçoğlu, Ali Köymen

GÜMÜŞANE

Necmeddin Küçüker, Sabahattin Savacı

HATAY

Ali Muhsin Bereketoğlu, Abdullah Çilli, Sekip İnal

İÇEL

Mazhar Arıkan, Celâl Kılıç, İhsan Önal

İSPARTA

Ali İhsan Balım, Sadettin Bilgiç

İSTANBUL

İbrahim Abak, Ziya Altınoğlu, Ferruh Bozbeyli, Nurettin Budak, Tahsin Demiray, Ömer Zekâi Dorman, Saadet Evren, Muhiddin Güven, Ahmet Oğuz, Şahabettin Orhon, Naci Öktem, İsmail Hakkı Tekinel, Hüsamettin Tiyaşan, Abdurrahman Yazgan

İZMİR

Şükrü Akkan, Mehmet Ali Aytaş, Muzaffer Döşemeci, Ali Naili Erdem, İhsan Gürsan, Saim Kaygan, Nihad Kürşad, Şinasi Osma

KARS

Necmettin Akan, Lâtif Aküzüm, Kemal Kaya, Sırrı Öktem, Rıza Yalçın

KASTAMONU

Fethi Doğançay, Sabri Keskin, Osman Zeki Oktay, İsmail Hakkı Yılanlıoğlu

KAYSERİ

Abdülhalim Aras, Hüsamettin Gümüşpala, Vedat Âli Özkan

KIRKLARELİ

Mehmet Alâeddin Eriş, Fikret Filiz

KİRŞEHİR

Ahmet Bilgin, Memduh Erdemir, Halil Özmen

KOCAELİ

Hâldan Kısayol, Süreyya Sofuoğlu

KONYA

Kemal Ataman, Selçuk Aytan, İrfan Baran, Ahmet Gürkan, Kadircan Kaflı, Ömer Kart, Mekki Keskin, Faruk Sükan, Cahit Yılmaz, Sait Sına Yücesoy

KÜTAHYA

Mehmet Kesen, Sezai Sarpasar, Sadrettin Tosbi

MALATYA

H. Avni Akşit

MANİSA

Neriman Ağaoğlu, Süleyman Çağlar, Nusret Köklü, Hurrem Kubat, Hilmi Okçu, Yakup Yakut, Nahit Yenişehirlioğlu

MARAŞ

Kemal Bağcıoğlu, Ali Hüdayioğlu, Enver Kaplan, Adnan Karaküçük

MARDİN

Esat Kemal Aybar

MUĞLA

Adnan Akarca, İlhan Tekinalp

MUŞ

Sait Mutlu, Sami Öztürk

NEVŞEHİR

Ramazan Demirsoy, Ali Baran Numanoğlu

NİĞDE

Mehmet Altınsoy, Haydar Özalp, Oğuzdemir Tüzün

ORDU

Refet Aksoy, Ata Bodur, Şadi Pehlivanoglu

RİZE

Erol Yılmaz Akçal, Arif Hikmet Güner, Cevat Yalçın

SAKARYA

Ekrem Alican, Nuri Bayar, Muslihittin Gürer, Hami Tezkan

SAMSUN

Ali Fuat Alişan, Mehmet Başaran, Bahri Cömert, Hâmit Kiper, Hüseyin Özalp, Osman Şahinoğlu

SIİRT

Hayrettin Özgen

SİNOP

Mustafa Kaptan, Cemil Karahan

SİVAS

Sebati Hastaoğlu, Cevad Odyakmaz, Güner Sarısözen, Reşat Turhan, Tahsin Türkay

TEKİRDAĞ

Fethi Mahramlı

TOKAT

Sabahattin Baybura, H. Ali Dizman, Mehmet Kazova, Zeyyat Kocamemi

TRABZON

Ekrem Dikmen, Selâhattin Güven, Nazmi Ökten, Zeki Yağmurdereli

TUNCELİ

Vahap Kışoğlu

URFA

Kadri Eroğan, Celâl Öncel

UŞAK

Ahmet Tahtakılıç,

VAN

İhsan Bedirhanoglu, Muslih Görentaş, Şükrü Kösereisoglu

YOZGAT

İsmail Hakkı Akdoğan, İsmet Kapısız, Mustafa Kepir, Turgut Nizamoğlu

ZONGULDAK

Ahmet Fuat Ak, Feyzi Fırat, Ramiz Karakaşoğlu, Sadık Tekin Müftüoğlu

(Reddedenler)

ADANA

Mehmet Geçioğlu, Kasım Gülek, Ahmet Karamüftüoğlu, Melih Kemal Küçük-tepepınar, Kemal Sarıbrahimoglu

ADİYAMAN

Mahmut Deniz, Mehmet Özbay

AFYON KARAHİSAR

Halûk Nur Baki, Asım Yılmaz, Şükrü Yüzbaşıoğlu,

AĞRI

Rıza Polat

AMASYA

Reşat Arpacioğlu, Mustafa Kemal Karan

ANKARA

İsmail Rüştü Aksal, Burhan Apaydın, Nihat Berkkan, Fuat Börekçi, Bülent Ecevit, Muhlis Ete, İbrahim Sıtkı Hatipoğlu, İbrahim İmirzalıoğlu, Emin Pak-süt, İlyas Seçkin, Ahmet Üstün, Abdülhak Kemal Yörük

ANTALYA

Etem Ağva, Rafet Eker, Nihat Su

ARTVİN

Saffet Eminağaoğlu

AYDIN

Orhan Apaydın, Mustafa Şükrü Koç, Nedim Müren

BALIKESİR

Ahmet Aydın Bolak, Fenni İslimyeli, Süreyya Koç, Mehmet Tiritoglu

BİTLİS

Müştak Okumuş

BOLU

Zeki Baltacıoğlu, Kemal Demir

BURDUR

Fethi Çelikbaş, Nadir Yavuzkan

BURSA

Edip Rüştü Akyürek, Sadrettin Çanga, İbrahim Öktem

ÇANAKKALE

Burhan Arat, Süreyya Endik, Şefik İnan

ÇORUM

Nuri Ahıskalıoğlu,, Hilmi İncesulu, Necmi Ökten

DENİZLİ

İsmail Ertan, Hüdai Oral, Âtîf Şohoğlu

DIYARBAKIR

Adnan Aral, Şehmus Arslan, Hilmi Gündoğan, Vefik Piriniçcioğlu

EDİRNE

Süleyman Bilgen, Fahir Giritlioğlu

ELÂZİĞ

Nurettin Ardıçoğlu, Hürrem Müftügil, Kemal Satır

ERZİNCAN

Zeynel Gündoğdu, Naci Yıldırım

ERZURUM

Cevat Dursunoğlu, Gıyasettin Karaca, Şerafettin Konuray, Adnan Şenyurt

ESKİŞEHİR

Şevket Asbuzoğlu, İbrahim Cemalcılar, Celâlettin Üzer

GAZİANTEP

Osman Orhan Bilen, Muzaffer Canbolat, Ali İhsan Göğüş, Hüseyin İncioğlu

GİRESUN

Ali Cüceoğlu, Mustafa Kemal Çilesiz, Naim Tirali

GÜMÜŞANE

Halis Bayramoğlu, Nureddin Özdemir

HAKKÂRİ

Ahmet Zeydan

HATAY

Bahri Bahadır, Ahmet Sırrı Hocaoglu, Sâki Zorlu

İÇEL

Mehmet Ali Arslan, Yahya Dermancı, Sadık Kutlay

İSPARTA

Lokman Başaran

İSTANBUL

Cihad Baban, Suphi Baykam, Ratip Tahir Burak, Orhan Eyüboğlu, Fahrettin Kerim Gökay, Ali Coşkun Kırca, Hilmi Oben, Oğuz Oran, Vahyi Özarar, İhami Sancar, Selim Sarper, Reşit Ülker, Sabri Vardarlı, Malik Yolaç, Zeki Zeren

İZMİR

Osman Sabri Adal, Şeref Bakşık, Arif Ertunga, Ziya Hanhan, Necip Mirkelâmoğlu, Kadri Özek, Mustafa Uyar, Lebit Yurdoğlu

KARS

Hasan Erdoğan, Kemal Güven, Kemal Okyay, Bahtiyar Vural

KASTAMONU

İhsan Şeref Dura, Ali Özdikmenli

KAYSERİ

Turhan Feyzioğlu, Mehmet Göker, Mehmet Sağlam, Bahri Yazır, Mehmet Yüceler

KIRKLARELİ

Abdurrahman Altuğ, Hasan Tahsin Uzun

KOCAELİ

Şahabettin Bilgisu, Nihat Erim

KONYA

İhsan Kabadayı, Abdüssamet Kuzucu, Rüştü Özal, Fakih Özfakih, Fakih Özlen, Vefa Tanır

KÜTAHYA

Ahmet Bozbay, Ali Erbek, Rauf Kıray

MALATYA

Nurettin Akyurt, Mehmet Delikaya, Ahmet Fırat, İsmet İnönü, Halit Ziya Özkan

MANİSA

Muammer Erten, Şevket Raşit Hatipoğlu

MARAŞ

Kemali Bayazıt, Hasan Fehmi Evliya

MARDİN

Mehmet Ali Arıkan, Şevki Aysan, Vahap Dizdaroğlu, Talât Oğuz

MUĞLA

Hilmi Baydur, Cevdet Oskay, Turan Şahin

NEVŞEHİR

Halit Fikret Aka

NIĞDE

Asım Eren, Ruhi Soyer

ORDU

Yusuf İzzettin Ağaoğlu, Ferda Güley, Orhan Naim Hazinedar, Arif Hikmet Onat, Ata Topaloğlu

SAKARYA

Burhan Akdağ, Yusuf Ulusoy

SAMSUN

Nurettin Ceritoğlu, Fevzi Ceylân, Kâmrân Evliyaoğlu, Fevzi Geveci İlyas Kılıç

SİİRT

Cevdet Aydın, Süreyya Öner, Adil Yaşa

SİNOP

Mahmut Alicanoğlu, Haşim Tarı

SİVAS

Adil Altay, Rahmi Çeltekli, İbrahim Göker, Rahmi Günay, Ahmet Kangal, Mahmut Vural

TEKİRDAĞ

Turhan Kut, Hayri Mumcuoğlu, Orhan Öztrak

TOKAT

Reşit Önder, Bekir Şeyhoğlu, Ali Rıza Ulusoy

TRABZON

Ali Şakir Ağanoğlu, Ahmet Şener, Kâmurân Ural, Ali Rıza Uzuner

TUNCELİ

Fethi Ülkü

URFA

Osman Ağan, Atalay Akan, Kemal Badıllı, Bekir Sami Karahanlı, Sabri Kılıç

UŞAK

Ali Rıza Akbıykoğlu, İbrahim Bulanalp

YOZGAT

Celâl Sungur, Veli Uyar

ZONGULDAK

Kenan Esengin, Mehmet Ali Pestilci, Yusuf Ziya Yücebilgin

(Çekimser)**MANİSA**

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

(Oya katılmayanlar)

ANKARA

Mehdi Mıhçıoğlu

İÇEL

Burhan Bozdoğan

KASTAMONU

Avni Doğan

MARDİN

Seyfi Güneştan

RİZE

Fuad Sirmen (Başkan)

(Açık üyelikler]

Aydın	1
Erzurum	1
Hatay	1
İsparta	1
İstanbul	1
İzmir	2
Kocaeli	1
Manisa	1
Muş	1
Trabzon	1
Zonguldak	2
Yekûn	13

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR